

A photograph of a sunset over a beach. The sky is a mix of purple, pink, and red. In the foreground, there are dark silhouettes of people and large rocks on the beach. The water is visible in the distance.

Ak'aj tu'jil tyol qman

Mam Comitancillo New Testament

Contents

Tu'j Matey	1
Tu'j Marks	59
Tu'j Lucas	95
Tu'j Juan	159
Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús	202
Tu'j Pabl kye Nimil aj Rom	256
Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint	280
Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint	303
Tu'j Pabl kye Nimil aj Galacia	318
Tu'j Pabl kye Nimil aj Éfeso	328
Tu'j Pabl kye Nimil aj Filipos	336
Tu'j Pabl kye Nimil aj Colosa	343
Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica	350
Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica	355
Tnejil Tu'j Pabl te Timotey	358
Tkab' Tu'j Pabl te Timotey	365
Tu'j Pabl te Tito	370
Tu'j Pabl te Filemón	373
U'j kye Nimil aj Ebrey	375
Tu'j Santyaw	397
Tnejil Tu'j Pegr	404
Tkab' Tu'j Pegr	411
Tnejil Tu'j Juan	415
Tkab' Tu'j Juan	421
Toxin Tu'j Juan	422
Tu'j Judas	423
Ajo Tzaj Tchiky'b'in Dios te Juan	426

Ak'aj tu'jil tyol qman

New Testament in Mam Comitancillo; mam (GT:mam:Mam)

Language: Mam

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

8464f47a-cde9-57a7-a5a2-3527c9e8fb72

ISBN: 978-1-5313-0386-0

Tu'j Matey

Matey tb'i jun xjal peyil pwaq, a iky'in kyu'n t-xjalil, aye aj Judiy. Me kyij ttzaqqi'n taq'in, tu'n t-xi lipe ti'j Jesús, ex tu'n tok te jun t-xnaq'tzb'in.

Kub' tztz'ib'in Mateyjo u'j lo, a tnejil u'j toj tkyajin Tb'anil Tqanil (evangelios) toj Ak'aj Tu'jil Tyol qMan. Ntzaj tchiky'b'in t-xnaq'tzb'il Jesús, exsin ntzaj tyek'in qa ate Jesús nmaq kawil kye xjal aj Judiy. Noq tu'n Jesús, japin b'aj tkyaqil t-xilin Tyol Dios, a tzajnin toj Ojtxe Tu'jil.

Ajo Matey, o tzyetjo tu'j tuk'a jun tqanil kyij t-xe'chil Jesús, ex junjun tqanil ti'jjo o b'aj ti'j Jesús toj tq'ayil. Ex ntzaj tq'ma'n qe ila'ku maj ti'jjo tb'inchb'in ex t-xnaq'tzb'il Jesús.

Kyojjo capítulos 26-28 nyolin Matey ti'jjo tkyimlin Jesús, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, tu'n tok te Nmaq Kawil ex Kolil, me nya noq o'kx kye aj Judiy, qala' tkyaqil ch'uq xjal twutz tx'otx'. Ex ikyxjo, xi tq'ma'n kye, a lipcheqektaq ti'j, tu'n kyxi' q'malte Tb'anil Tqanil te tkyaqil xjal twutz tx'otx', tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in qAjaw.

Aye t-xe'chil ja' saje Crist

(Lc. 3:23-38)

1 Atzin te lu'n atzin tajlal t-xe'chil Jesucrist, a tzajnin ti'j qtzan David ex ti'j qtzan Abraham:^a

² Ante Abraham, ttata Isaac, a ttata Jacob, a ttata Judá junx kyuk'a ttziky ex titz'in. ³ Ante Judá tuk'a Tamar, aye' ky-tata Fares tuk'a Zara. Ante Fares ttata Esrom, a ttata Aram, ⁴ a ttata Aminadab, a ttata Naasón, a ttata Salmón. ⁵ Ante Salmón tuk'a Rahab, aye' ttata Booz, ex ante Booz tuk'a Rut, aye' ttata Obed, a ttata Isaí. ⁶ Ante Isaí, ttata David, a nmaq

kawiltaq. Ante David ttata Salomón, a taljo t-xu'jlb'in Urías. ⁷ Ante Salomón ttata Roboam, a ttata Abías, a ttata Asa, ⁸ a ttata Josafat, a ttata Joram, a ttata Uzías, ⁹ a ttata Jotam, a ttata Acaz, a ttata Ezequías, ¹⁰ a ttata Manasés, a ttata Amón, a ttata Josías, ¹¹ a ttata Jeconías kyuk'a txqantl titz'in, a te' kyxi jtz'o'n aj Israel tzman toj tx'otx' te Babilonia.^b

¹² Axsa toj Babilonia ante Jeconías ok te ttata Salatiel, a ttata Zorobabel, ¹³ a ttata Abiud, a ttata Eliaquim, a ttata Azor, ¹⁴ a ttata Sadoc, a ttata Akim, a ttata Eliud, ¹⁵ a ttata Eleazar, a ttata Matán, a ttata Jacob, ¹⁶ a ttata Jse, a tchmil Mariy, a tnana Jesús, a ok tb'i te Crist, a sk'o'nix tu'n Dios tu'n tok te Kolil.

¹⁷ Ikytzi'n, attaq kyajlajaj tyajil tzajnin ti'j Abraham tzmanxi' tej tul itz'je David; ex kyajlajaj tyajil tzajnin ti'j David, tej kyxi jtz'o'n aj Israel tzman toj tx'otx' te Babilonia. Ex attaq kyajlajaj tyajil tzajnin, atxix te' kyxi jtz'o'nixjal toj Babilonia tzman tej tul itz'je Crist.

Ajo titz'jlin Jesús

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Atzin titz'jlin Jesucrist ikytzi'n kyjalu'n:

Ante Mariy, a tnana, otaq b'ant ti'j, tu'n tmeje tuk'a Jse.^c Me tej na'mtaqx kykub' kxe junx, b'e'x ok tz'aq tal Mariy, noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan. ¹⁹ Me ante Jse, a tu'n toktaq te tchmil, tej tok tka'yin qa otaq tz'ok tz'aq tal Mariy, kub' t-ximin tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a, qu'n jun ichin tz'aqle, ex kub' t-ximin qa noq otaq sk'on Mariy tal. Me tky'e'taq tu'n tel tqanil kywutzxjal, tu'ntzintla mi kub' kyb'inchinxjal mib'in ti'j Mariy; qala' kub' t-ximin tu'n cheb'etaq tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a toj ewajil.

^a1:1 Gen. 12:1-3 ^b1:11 2Re. 24:10-15; 2Cr. 36:10; Jer. 27:19-22

^c1:18 Lc. 1:26-27

²⁰Ex tzmataq nximin ti'jjo lo, ok tyek'in jun t-angel qAjaw tib' te toj wutziky', ex xi tq'ma'n te: Jse, ay tya-jil qtzan nmaq kawil David. Mi xob'a tu'n tjaw mejej tuk'a Mariy, qu'n atzin tal k-it'z'jil nya tk'wal jun ichin, qala' tu'n Xewb'aj Xjan. ²¹Qu'n k-it'z'jil jun tal q'a, ex k-okil tq'o'n tb'i Jesús.^d K-okil tb'i ikyjo, qu'n kchi kletil xjal toj il tu'n.^e

²²O b'aj tkyaqiljo lo, noq tu'n tjapi'n yol tzaj tq'ma'n qAjaw tu'n yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

²³Jun tal txin, a na'mxtaq tlonte ichin, ex tzul itz'je jun tal tal q'a.

Ex k-okil juntl tb'i Emanuel,^f a ntq'ma'n qa Dios quk'a.

²⁴Tej tjaw sak'paj Jse toj twatl, kub' tb'inchin tze'nkuxjo otaq tq'ma t-angel qAjaw te, ex b'e'x xi tk'le'n Mariy te t-xu'jil. ²⁵Me mix i kub'e kxe junx, tzmaksi' tej tul itz'je tnejil tal, a q'a, a otaqxi tz'ok tz'aq. Ex ok tq'o'n tb'i Jesús.^g

Tej kypon aj nab'l q'olb'ilte Jesús

2Antza itz'je Jesús tojjo tal tnam Belén, toj tx'otx' te Judey, tej tok-taq Herodes te nmaq kawil tojjo tx'otx' anetzi'n. I kanin tojjo tnam Jerusalén junjun ichin aj nab'lqe, tzajninqe toj tjawitz q'ij, ²ex xi kyqanin: ¿Ja'tzin ta' nmaq kawil kye xjal aj Judiy, a ma tz'itz'je? Qu'n ma qli'y tche'w te tqanil tojjo qtx'otx'a toj tjawitz q'ij, ex ma qo tzaja tzalu'n tu'n qk'ulin twutz.

³Atzaj te' tb'inte Herodes, a nmaq kawil, b'e'x najx ttab'l kyuk'a tkyaqilx-jal toj Jerusalén. ⁴Tu'npetzi'n, b'e'x i tzaj ttxko'n kykyaqil kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j tkawb'il aj Judiy, ex xi tqanin kye: ¿Ja'tzin tu'n titz'jetaq Crist?

⁵Aye nejinel kyxol aj Judiy xi kytaq'win: Toj tnam Belén toj tx'otx'

Judey, chi chi'. Qu'n ikytzi'n kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

⁶Ante Belén, toj ttx'otx' Judá, nya tal mu'x tnam te kyxol tkyaqil nmaq tnam kye aj Judiy.

Qu'n toja, k-elitze jun tnejil, a k-okil ka'yinte Ntanim, aye' aj Israel, tze'nku jun kyik'lel.^h

⁷Tu'npetzi'n, i tzaj ttxko'nte Herodes toj ewajil aye aj nab'l, ex xi tqanin alkyexix q'ij, tej kylonte che'w. ⁸Ex b'e'xsin i xi tchq'o'n tzmaks Belén, ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y antza, ex kyx-jelinxa wen ti'jjo tal ne'x. Ajtzin knet kyu'n, kysma'ntza tqanil we'y, tu'ntzin ex ikyx weji'y tu'n nxi'y k'ulil twutz.

⁹Tu'ntzi'n tyol Herodes, b'e'x i xi' aj nab'l. Atzin te' che'w, a kyli toj tjawitz q'ij, nejnintaq kywutz ex tzmaksi' we', tej tkanin tib'ajjo ja, ja' ta'taqjo tal k'wal. ¹⁰Tej kylonte aj nab'ljo che'w tkub' we', b'e'xsin i jaw tzalaj nimxix. ¹¹Atzaj te' kyokx tuja, kyli tal k'wal tuk'ax tnana, a Mariy, ex b'e'x i kub' meje k'ulil twutz. Ex xi kyoyin q'anpwaq, exsin storak ex jun k'ok'jsb'il, mir tb'i. ¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tyek'in Dios kye toj kywutziky', tu'n mi chi meltz'aj ja' ta'taq Herodes. Tu'npetzi'n, tojxi junxil b'e i ajtz meltz'aj, tej kyajtz.

Tej kyxi' Jesús toj tx'otx' Egipto

¹³Tej kyajtz aj nab'l, jun t-angel qAjaw ok tyek'in tib' toj twutziky' Jse, ex xi tq'ma'n te: Kux jaw we'ksa. Chlentziy tal q'a tuk'ax tnana, ex kux che'xa toj tx'otx' Egipto, ex tenkja antza, tzmaksi' aj t-xi nq'ma'n tey. Qu'n kjiyol Herodes ti'jjo tal q'a, tu'n tkub' b'yet.

¹⁴Tu'npetzi'n, b'e'x jaw we' Jse, ex xi tchle'n tal k'wal tuk'a toj qni'ky'in tuk'axjo tnana, tu'n kyxi' Egipto. ¹⁵Antza i tene, tzmaksi' tej tkyim Herodes. B'ant

^d1:21 Lc. 1:31 ^e1:21 Sal. 130:8 ^f1:23 Is. 7:14 ^g1:25 Lc. 2:21

^h2:6 Mi. 5:2

ikyjo, noq tu'n tjapi'n a tq'ma qAjaw tu'n yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n: Tzmax Egipto, ktzajil ntxkon we' nk'walch.ⁱ

¹⁶Tej tel tniky' Herodes te, qa otaq kub' sb'u'n kyu'n aj nab'l, b'e'x tzaj tq'oj kyij. Ex b'e'x ex tq'o'n jun tkawb'il, tu'n kykub' b'yetjo jni' k'wal, a na'mtaq kyjapin te kab'e ab'q'e, aye' ite'taq toj Belén ex kykyaqil koj'b'il ti'jile, tze'nku otaq kyq'ma aj nab'l, qa otaq tz'itz'je jun nmaq kawil antza. ¹⁷Qu'n ikytzin japin b'ajjo, a kub' ttz'ib'in Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

¹⁸B'ijte jun tq'ajq'ojil wib'aj toj Ramá, tze'nku jun oq'il tuk'a nimx b'isb'ajil. Nyakuj kyoq'il kykyaqil txub'aj aj Israel junx kyuk'a kyimnin ex kyuk'a itz'qe, nchi oq' kyij kyal, aye' i kub' b'yo'n, ex mix a'l nchewsin te' kyk'u'j.^j

¹⁹Me te' otaqxi kyim Herodes, jun t-angel qAjaw ok toj twutziky' Jse, tej atxtaq toj tx'otx' Egipto, ex tq'ma: ²⁰¡We'ksa! Ex q'inxjiy tal k'wal tuk'iy tuk'ax tnana. Ku tmeltz'aja toj tx'otx' te Israel, qu'n ma chi kyimjo aye kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n tal k'wal.

²¹Ex b'e'x jaw we'ks Jse; xi ti'n tal k'wal tuk'a tuk'ax tnana tzmax toj tx'otx' te Israel. ²²Me te' tb'inte Jse, qa ataq Arquelao, a tk'wal qtzan Herodes, toktaq te kawil te t-xel qtzan ttata toj tx'otx' te Judey, mix xa'yil, qu'n b'e'x xob' tu'n t-xi' antza. Me toj juntl wutziky' ok q'ma'ne te, tu'n t-xi' toj tx'otx' te Galiley. ²³Atzaj te' tkanin antza, b'e'x i xi' najal toj tnam Nazaret toj tx'otx' te Galiley,^k tu'ntzin tjapin b'ajjo a kyq'ma yolil Tyol Dios ojtxe, qa tu'n toktaq tb'i Jesús, Aj Nazaret.

Ajo tyol Juan, a Jawsil A'

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 Tb'ajlinxi' ila' ab'q'e, ul Juan, a Jawsil A', tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' ky-najb'ilxjal toj, tojx ttx'otx' Judey. Me b'e'x i xi' nim xjal b'ilte, qu'n nyolintaq Juan ti'j Tyol Dios, ²ex ntq'ma'ntaq: Ku tajtz ti'j kyanmi'n, qu'n a Tkawb'il Dios toj kya'j kyja tul laq'e.^l

³Ante' Juan lu'n a kub' ttz'ib'in Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'mante kyjalu'n:

Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix wen tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye ky-najb'ilxjal toj. Chi' kyjalu'n:

Kyb'inchima kyib'a twutzjo tAjaw Tkyaqil.

Kyq'onx kyanmi'n te, qu'n ch'ix tul tzalu'n twutz tx'otx'.^m

⁴Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal jun wiq txuk, kamey tb'i, tuk'a tk'alb'il tal ttx'aqin tz'u'n, tze'nku kyxb'alin yaj.ⁿ Ex atzin twa n-oktaq, noq txuk tze'nqeku' txanin, ex ta'l aq toj k'ul. ⁵Ex nimxjal toj tnam te Jerusalén nche'xtaq b'ilte, exqetzi'n toj tx'otx' te Judey ex tk'atz Nim A' Jordán. ⁶Me ayetzi'n jatz kypa'n kyil twutz Dios, b'e'x i kux tq'o'n Juan toj nim a', te jawsb'il a'.

⁷Me atzaj te' tok tka'yin Juan nimtaq xjal kyxol Parisey ex Sadusey nchi ultaq, tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', b'e'x xi' tq'ma'n kye: Nti'x kye' kyajb'in, ikyqexji'y tze'nku jun ch'uq ma' kan. ¿Ma noqtzin tu'n aj kyku'xa toj a', ok kchi kletili'y te tkawb'il Dios kujxix wen, a ch'ix tul kanin kyib'aja?^o ⁸Qu'n ojtzqi'n kyu'n kykyaqilxjal, qa axjo kyb'inchb'in nyek'inte qa na'm tajtz ti'j kyanmi'n. ⁹¿Tze'ntzin tten nkub' kyb'isintza, qa aku chi kleta noq tu'n Judiyqi'y, a tya-jil qtzan Abraham, ex nya tu'n tajtz

ⁱ2:15 Os. 11:1 ^j2:18 Jer. 31:15 ^k2:23 Lc. 2:39 ^l3:2 Dan. 2:44; Mt. 4:17; Mr. 1:15 ^m3:3 Is. 40:3 ⁿ3:4 2Re. 1:8 ^o3:7 Mt. 12:34; 23:33

ti'j kyanmi'n? Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, noqpetzin at kolb'iltz ikyjo, majq-expetla kye' ab'j lu'n, aku chi ok tq'o'n Dios te tyajil Abraham, tu'n kyklet.^p

¹⁰Tu'npetzi'n, ch'ix tul tkawb'il Dios kujix kyib'aj kykyaqiljo aye' kyky'e' tu'n tajtz ti'j kyanmin, ikyxjo tze'nku tajaw jun wi' tze kjawil ttx'emin, qa nti' twutz n-el. Ex a tze, a nti' tajb'in, k-okix toj q'aq'; ikyxtzin kchi tenb'ilaji'y, qa mi s-ajtz ti'j kyanmi'n.^q ¹¹Me metzin we' nchi kux nq'o'nxjal toj a', te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'j kyanmin. Me ante tzul wi'jxi'y nya noq o'kx tu'n kyku'xxjal tu'n toj a', te jawsb'il a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin te jun majx te patb'il jni' il toj. Qu'n at nimxixtl tipin tze'nku we', nipela at wokli'n tu'n woka te taq'nil. ¹²Qu'n lu' Kawil kkawil kyib'aj xjal tze'nku jun aj triyil, a q'i'n ma nim tze toj tq'ob' te xtulb'il triy. Ex k-elix tpa'n kykyaqilxjal wen kyxoljo nya wen, ikyxjo tze'nku jun xjal aj t-xtulin triy, ex k-elil tpa'n paj ti'j. Ex kchi xel tk'le'n nimil toj kya'j tze'nku tu'n tkux tk'u'n triy toj ttx'utx'. Me ayetzi'n nya nimil, ikyxjo tze'nku paj, ok kchi k'wel tpatin tuk'a q'aq', a mixla k-yupjilx.

Tej tku'x Jesús toj nim a' te jawsb'il a'

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Kyojjo q'ij anetzi'n, etz Jesús toj tx'otx' te Galiley, tu'n tpon ttzi Nim A' Jordán, tu'n tku'x toj a' te jawsb'il a' tu'n Juan tojxjo nim a'. ¹⁴Me tky'e'taq Juan tu'n tku'x Jesús toj a', te jawsb'il a', ex xi tq'ma'n te: Ayintla we' tu'n nkux tq'o'n toj nim a' te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ayi'n ma tz'ajtz ti'j wanmi'n. Me atzin te', nti' te til. ¿Qalatzi'n taja tu'n tku'xa toj a'?

¹⁵Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Qb'inchinku ja'lin, qu'n ilxix ti'j tu'n tb'ant qu'n, tze'nkuxjo tkyaqiljo taj qMan.

Ex b'e'x xi ttziyin Juan.

¹⁶Atzaj te' t'jatz Jesús toj a', b'e'x xi jaqpaj kya'j, ex xi tka'yin T-xew Dios, a Xewb'aj Xjan, kyja'taq tku'tz tze'nku jun palom, ex kub' ten tib'aj. ¹⁷Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j. Chi' kyjalu'n: Axixpen weji'y Nk'wal k'u'jlin wu'n, a o jaw nsk'o'n.^r

Ok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús tu'n tkujil Xewb'aj Xjan tzma tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj, tu'n tok toj joyb'il ti'j tu'n tajaw il, qu'n tjoy tajaw il ttxolil, tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan.^s ²Otaq kub' tpa'n Jesús wa'yaj ka'wnaq q'ij ex ka'wnaq qniky'in, tu'n tna'n Dios. Tu'npetzi'n, tzaj wa'yaj ti'j. ³Tej tok tka'yin tajaw il ikyjo, tzaj laq'e tk'atz, tu'n tok tniky'b'in toklin, exsin xi tq'ma'n te: Qa K'wa'lb'ajxixtza te Dios, q'manxa kye ab'j lo, tu'n kyok te wab'j, qu'n manyor wa'yajx ti'ja.

⁴Me xi ttzaq'win Jesús: Kyij tz'ib'in toj Tyol Dios, qa nya noq o'kx tu'n wab'j k-anq'ile texjal; qala' ex tu'n tkyaqiljo yol, a n-etz toj ttzi Dios.^t

⁵Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi ti'n tajaw il Jesús toj xjan tnam te Jerusalén. Jax tk'le'n tzmax toj tjuch'iljo tnejil ja te na'b'l Dios, a nimxix twe'. ⁶Ex xi tq'ma'n te: Qa K'wa'lb'ajxixtza te Dios, xo'nkuxsin tib'tza, tu'n tkupin tzmax twutz tx'otx', qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tyol Dios kyjalu'n:

Kchi tzajil tsma'n Dios t-angel te klolti'y. Ex kjawil q'i'n kyu'n toj kyq'ob',

^p3:9 Jn. 8:33 ^q3:10 Mt. 7:19

^r3:17 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35 ^s4:1 Eb. 4:15 ^t4:4 Deu. 8:3

tu'ntzintla mi ky'ixb'i'y twi' ab'j.^u

⁷Me xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyxjo ntq'ma'n toj Tyol Dios kyjalu'n: Mi tz'ok tq'onjij qAjaw, a tDiosa toj joyb'il ti'jch.^v

⁸Ex juntl majl, xi ti'n tajaw il Jesús tib'aj jun wutz, ma nimxix twe', ex xi tyek'in tajaw il tkyaqil tnam twutz tx'otx' te, ex tkyaqiljo q'inimil toj. ⁹Exsin xi tq'ma'ntz: Kxel nq'o'n tkyaqiljo jni' chi' tey, qa ma kub' meje'y k'ulil nwutza.

¹⁰Me ante Jesús xi ttzaq'win: Laq'exa nk'atza, ay, sataná, a tajaw il, qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tyol Dios: K'uli'n o'kx twutz qAjaw, a tDiosa, ex noq te, tu'n tajb'iniych.^w

¹¹Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x el tpa'n tajaw il tib' ti'j Jesús. Ex b'e'x i ul junjun angel mojlite.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹²Tej tb'inte Jesús, qa otaq kux jpu'n Juan, a Jawsil A', toj tze, b'e'x xi' toj tx'otx' Galiley.^x ¹³Me mix kyjaye tene toj tnam Nazaret, qala' b'e'x xi' toj juntl tnam toj tx'otx' te Galiley, Capernaum tb'i, jun tnam nqayin ta' tzi nijab', toj tx'otx', a xi q'on kye tyajil qtzan Zabulón ex te qtzan Neftalí, aye' tk'wal qtzan Israel.^y ¹⁴B'ajjo ikyjo, noq tu'n tjapin b'ajjo a kub' ttz'ib'in Isafas, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

¹⁵Ay, ttz'otx' Zabulón, ex te Neftalí, a tk'atz Nim A' Jordán,

ex jni'qe ite'k tziyile ttxuyil a'

tojx tx'otx' te Galiley,

ja' najleqe xjal nya Judiyqe.

¹⁶Aye' xjal tojjo tx'otx' lo ite'taq toj qx-opin toj kyanmin,

me o kyli jun nim tqan tzaj.^z

Ex aye' najleqe tojjo tx'otx',

a iky'in kyu'nxjal ex te kyiminch, qu'n nyakuj nti'taq kyoklin.

Me atzi'n ja'lin, ma kyli jun nim spiky'in, ex jun tqan tzaj, a tzunx nqopinx.

¹⁷Atxixsi'n ttzaj xkye taq'in Jesús, tu'n tyolin Tyol Dios, ex xi tq'ma'n: Ku tajtz ti'j kyanmi'n,^a ex ku kymeltz'aja tuk'a qMan Dios, qu'n a Tkawb'il Dios toj kya'j ma tzaj laq'e.^b

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje ichin nchi kyixintaq

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸Nb'ettaq Jesús tzi Nijab' te Galiley, tej t-xi tka'yin kab'e kyixil, kyitz'in kyib'. Ataqtzi'n jun, Simun, a toktaq juntl tb'i Pegr, junx tuk'a tiz'in, Andrés. Tzmataq nkux kyq'o'n kypa toj a' te tzu'yb'il kyix, ¹⁹xi tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja. Qu'n ayetzin kye' nchi chmo'n kyix ja'lin, me kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n tb'ant kychmo'n xjal tu'n kyklet.

²⁰Jun paqx, kyij kytzaqi'n kypa te tzu'yb'il kyix, ex i xi lipe ti'j.

²¹Tej kyxi laq'e ch'intl, i xi tka'yin Jesús kab'etl xjal kyitz'in kyib', aye' Jacob, a toktaq juntl tb'i Santyaw, tuk'ax tiz'in, Juan, tk'walqe Zebedey. Itexktaq toj jun bark tuk'ax kytata nchi slepintaq kypa te tzu'yb'il kyix. I tzaj ttxko'n Jesús, ²²ex b'e'x kyij kytzaqi'n kybark tuk'ax kytata, ex b'e'x i ok lipe ti'j.

Tej t-xnaq'tzin Jesús nimku xjal

(Lc. 6:17-19)

²³Nb'ettaq Jesús toj tkyaqil tx'otx' te Galiley, ex nxnaq'tzintaq kyojile junjun tnam antza kyojjo mu'x ja te kyna'b'l aj Judiy Dios. Nyolintaq Tb'anil Tqanil ti'j Tkawb'il Dios, ex nq'anintaq tkyaqil wiq yab'il, a otaq tz'ok lemtz'aj kyij'xjal.^c ²⁴El tqanil Jesús toj tkyaqil tx'otx' te

^u4:6 Sal. 91:12 ^v4:7 Deu. 6:16 ^w4:10 Deu. 6:13

^x4:12 Mr. 6:17; Lc. 3:19-20 ^y4:13 Jn. 2:12 ^z4:16 Is. 9:1-2

^a4:17 Mt. 3:2 ^b4:17 Dan. 2:44 ^c4:23 Mt. 9:35; Mr. 1:39

Siria, ex i b'aj tzaj kyin'xjal kyyab' tuk'a noq ti'chaqku yab'il, ex noq ti'chaqku kyix'k'oj, exqetzi'n tzyu'ntaq kyanmin tu'n taq'nil tajaw il, exqetzi'n ntzajtaq nlu'lin kyij, ex jni' qe kox; ex b'e'x i el we' tu'n Jesús. ²⁵Nimx txqan xjal ok lipe ti'j Jesús toj tx'otx' te Galiley, te tx'otx' Decápolis, te Jerusalén, te tkyaqil tx'otx' te Judey, ex kyoj tx'otx' jlajxi Nim A' Jordán.

Tej tyolin Jesús twi' wutz

(Lc. 6:20-23)

5 Tej tok tka'yin Jesús txqan xjal otaq chmet ti'j, b'e'x jax twi' wutz, ex kub' qe antza. Me awotzi'n, a t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi laq'e'y tk'atz, ex ok qtxolin qib'a ti'j. ²Ex ok ten Jesús xnaq'tzil, ex tq'ma:

³Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n toj kyanmin qa atx taj toj kychwinqil, qu'n at kyoklin ti'j Tkawb'il Dios toj kya'j.

⁴Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n b'is toj kyanmin, qu'n axte Dios ktzajil q'uqb'in te kyk'u'j.^d

⁵Ky'iwlinqexixjo aye' o tz'ajtz ti'j kyanmin, qu'n kchi najal tojjo tx'otx', a o tzaj tziyin Dios kye.^e

⁶Ky'iwlinqexixjo aye' kyajxix tu'n kyb'inchin a taj qMan Dios, qu'n axte Dios ktzajil oninkye tu'n tb'ant kyu'n.

⁷Ky'iwlinqexixjo aye' nq'aq'in kyk'u'j kyijjo txqantl, qu'n axte Dios ktzajil q'aq'in tk'u'j kyij.

⁸Ky'iwlinqexixjo aye' o txjet il toj kyanmin, qu'n ok kyla'b'il Dios toj kya'j.^f

⁹Ky'iwlinqexixjo aye' tok tilil kyu'n, tu'n kymujb'in texjal kyib' kyxolile, qu'n axte Dios k-okil q'onte kyb'i te k'walb'aj.

¹⁰Ky'iwlinqexixjo aye' n-iky'x yajb'il kyu'n, noq tu'n nkub' kyb'inchin a tz'aqle, a tze'nku taj Dios, qu'n at kyoklin ti'j Tkawb'il Dios toj kya'j.^g

¹¹Ky'iwlinqexix kye', qa ma chi xo'n'xjal yol kyija, ex qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, ex tkyaqil nya b'a'n, a kjawil b'ant kyu'n'xjal kyija, noq tu'n npaja.^h ¹²Qa ma tziky'x kyu'n, chi tze'jixa, ex chi tzalajxa, qu'n ktzajil tq'o'n Dios nim t-xel kye'y toj kya'j, tze'nku xi tq'o'n kye yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n nim iky'x kyu'n tze'nku' kye' ja'lin.¹

Ma qo ok te atz'in ex te spiky'in te twutz tx'otx'

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³Ayetzin kye' ma chi oka tze'nku atz'in te twutz tx'otx', tu'n mi naje toj il. Qu'n qa ma tz'el naj tptiz'mejil atz'in, nlay b'ant tu'n tel pitz'mejix juntl majl, qu'n nti'xla tajb'in, qala' noq tu'n tex xo'yit, ex tu'n kyjax we'xjal tib'aj. Tu'ntzintzjo, kyka'yinkxix kyib'a, tu'n mi naje a at toj kyanmi'n.

¹⁴Ex ma chi oka tze'nku spiky'in te twutz tx'otx', tze'nku jun tnam tokx twi' wutz nlay b'ant tewit.^j ¹⁵Ex nlay b'ant tu'n tok txqet jun tzaj, exsin tu'n tokx ewitl tjaq' jun kax; qala' il ti'j tu'n tjax tib'aj xtanko'l, tu'ntzin tspiky'emix tkyaqil tu'a.^k ¹⁶Ikytzin kyeji'y, kyyek'ima kynimb'ila kywutzxjal, tze'nku spiky'in, tu'ntzin aj tok kyka'yin xjaljo kyb'inchb'in tb'anilx, ex kjawil kynimsin tb'i qMan Dios toj kya'j.^l

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j ojtxe kawb'il

¹⁷Mi kub' kyximi'n qa ma chin ula yupil te' tkawb'il Moisés exqetzi'n kyxnaq'tzb'in yolil Tyol Dios ojtxe. Qu'n nya ma chin ula yupilte tkyaqiljo lu'n, qala' tu'n tjapin wu'n tkyaqil t-xilin. ¹⁸Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nlay najjo kawb'il lo, nipela jun tal netz' yol

^d5:4 Is. 61:2 ^e5:5 Sal. 37:11 ^f5:8 Sal. 24:4 ^g5:10 1Pe. 3:14

^h5:11 1Pe. 4:14 ⁱ5:12 2Cr. 36:16; Kyb'i. 7:52 ^j5:14 Jn. 8:12; 9:5

^k5:15 Mr. 4:21; Lc. 8:16; 11:33 ^l5:16 1Pe. 2:12

ti'j, ajxi tjapin b'aj tkyaqil t-xim Dios, ex ajxi tiky' kya'j ex tx'otx'.^m ¹⁹Tu'npetzi'n, altzin kye jun ma tziky' tib'ajjo kawb'il, exla qa noq jun tal mu'x yol toj twutz, mo qa ma txi tq'ma'nj kye txqantl, tu'n mi kub' nimite ch'in, ex tal mu'x k-esb'ajila toj kya'j. Me ante', a japin b'aj tu'n tkyaqilx, ex qa ma txi tq'ma'n kye txqantl qa il ti'j tu'n tjapin b'aj tkyaqil, ex aj tkanin toj Tkawb'il Dios toj kya'j, k-okil q'o'n te nim toklin. ²⁰Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, mi chi oka tze'nku kye Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a o'kx kyajjo tu'n tjapin kyu'n kywutzxjal, me noq tuk'a tka'min kyk'u'j nkub' kyb'inchine. Qu'n qa mix japin kyu'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n, mi chi okxa toj Tkawb'il Dios toj kya'j.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tyab' wib'aj

(Lc. 12:57-59)

²¹Qu'n b'i'n kyu'n ti' q'umj kye ojtxe qxe'chil: Mi chi b'iyi'n,ⁿ qu'n qa ma b'iyin, at til twutz kawb'il te twutz tx'otx'. ²²Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, ankye' noqx q'oj kxel taq'nin tuk'a tuk'a, at til twutz kawb'il. Ex ankye' k-okil lipin yisol tuk'a, at til twutz tnejil kawb'il. Ex ankye' kxel tq'ma'n te tuk'a: Nti' t'nab'l, kxe'l toj q'aq' te jun majx.

²³Tu'npetzi'n, qa taja tu'n t-xi'y q'ol jun toyaja toj ja te na'b'l Dios, ex aj tpon, me qa akux s-ul toj tk'u'ja, qa at jun tq'oja tuk'a jun tuk'iy, ²⁴mi txi'y q'ol toyaja nej; qala' nej, ku txi'y kub'sil twutz te tuk'iy, tu'n tkub' tnajsin tila. Ex ajtzin kykyija toj wen tuk'a, kuxpin txi'tza q'ol toyaja.

²⁵Ikytzi'n, qa at jun taj tu'n t-xi' patil tey twutz kawil, q'onka tilil, tu'n tkyija toj wen tuk'a axsa toj b'e, tu'ntzin mi txi q'i'n tu'n twutz kawil. Qu'n qa mina,

ksel q'o'n toj kyq'ob' xq'uqil, tu'n tkux jpu'n toj tze. ²⁶Twutzxix kxel nq'ma'n tey, nlay tz'etza antza tzmaksi' aj tchjet tkyaqil tk'asa.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo ky'a'jin

²⁷O kyb'i'y ajo q'umle kye ojtxe qxe'chil: Mi chi ky'a'jinch.^o ²⁸Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, ankye' qa ma txi tka'yin jun qya, ex qa ma pon tk'u'j ti'j, ma b'inchin aj pajil tuk'a toj tanmin twutz Dios.

²⁹Tu'npetzi'n, wenitla tu'n t'jatz kyin toj kyanmi'n tkyaqiljo, a nxi q'i'n kye'y toj il. Ikytzi'n, noqit qa tu'n tpaj kywutza aku chi kub' tz'aqiy toj il, kyimitza, ex kyxomixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila tkyaqil toj q'aq' te jun majx, aj kykyima.^p ³⁰Ex qa noq tu'n kyman q'ob'a, aku chi kub' tz'aqiy toj il, kytx'emimila, ex kyxomixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila tkyaqil toj q'aq' te jun majx.^q

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kyapa'b'l kyib'xjal

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹Ex icyx o q'umle ojtxe: Qa at jun xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, il ti'j nej tu'n tb'ant jun u'j kyxol, qa o chi pa'yit.^f

³²Me metzin we' kxel nq'ma'n, qa at jun ichin xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil noq kukxjo, ex nya tu'n ma kub' tz'aq t-xu'jil toj ky'a'jin, tu'n tpaj k-okile' t-xu'jil te aj ky'a'jil, aj tok meje tuk'a juntl ichin. Ex ankye' ichin, k-okil meje tuk'a qya, a otaq tz'el lajo'n, ex icyxjo, k-okil aj ky'a'jil, qu'n twutz Dios, nya ma pa'yitjo qya tuk'a tnejil tchmil.^s

^m5:18 Lc. 16:17 ⁿ5:21 Ex. 20:13; Deu. 5:17 ^o5:27 Ex. 20:14; Deu. 5:18

^p5:29 Mt. 18:9; Mr. 9:47 ^q5:30 Mt. 18:8; Mr. 9:43

^r5:31 Deu. 24:1-4; Mt. 19:7; Mr. 10:4

^s5:32 Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18; 1Co. 7:10-11

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qyol

³³ Ex ikyxjo, o kyb'i'y a q'umle kye ojtxe qxe'chil, qa il ti'j tu'n tb'ajx kyyola, aj qa ma tzaj kyt'xko'n tb'i Dios toj.^t ³⁴ Me metzin we' kxel nq'ma'n: Mi tzaj kyt'xko'n tb'i jun a'la mo tb'i jun ti' toj kyyola;^u tze'nku tb'i kya'j, qu'n atzin tq'uqb'il Diosjo;^v ³⁵ mo tb'i tx'otx', qu'n ax Dios nkawin tib'aj;^w exjo tb'i tnam Jerusalén, qu'n atzin Ttanim Diosjo, a Nmaq Kawil.^x ³⁶ Ex mi kub' kyq'ma'n jun kyyola, ti'j tsaqil kywi'y, qu'n nlay saqix mo q'aqix jun tsmal kywi'y kyu'nx.^y ³⁷ Qala' chi yolinxatwutzx qa twutzx, ex qa mina, minax. Qu'n atzi'n nkub' kyq'ma'n tb'i a'lchaqku kye toj kyyola, tu'n tajaw iljo ikyjo.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n mi xelsitjo nya wen

(Lc. 6:29-30)

³⁸ B'i'n kyu'n qa q'umle ojtxe, qa ma tz'etz jun kywutza tu'n jun xjal, il ti'j tu'n tetzjo texjal; ex qa ma tz'etz kyste'y tu'n jun xjal, ex il ti'j tu'n tetzjo texjal kyu'n.^y ³⁹ Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun xjal s-ok lipin ky'i'ja, mi tz'ok kyq'o'n t-xel, expe qa ma tz'ok laqtz'in jun plaj kytzi'y, kymeltz'inxji'y jun plajtl. ⁴⁰ Ex qa at jun s-ok tstzi'minte tkami'x ky'i'ja, ex chex q'i'n twutz kawil tu'n tpajjo ikyjo, kyq'onxa te, expe qa majxjo kychaketa kykotpinxa. ⁴¹ Ex qa ma tz'ok q'o'n il ky'i'ja, tu'n t-xi kyiqin jun iqtz toj niky'jin ajlab', majx kyiqinxatwjuntl ajlab'. ⁴² Chi oka so'j tuk'a tkyaqil, ex mi chi oka nya so'j tuk'a xjal, a nti' at te.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n kyok qk'u'jli'n a nchi jaw tu'n kyq'oj qi'j

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ex ikyxjo, b'i'n kyu'n tze'n q'umle kyu'nxjal ojtxe: Kyk'u'jlinqekji'y kyuk'i'y,^z ex ky'i'jlinqemilji'y aye' nchi jaw, tu'n kyq'oj ky'i'ja. ⁴⁴ Me metzin we' kxel nq'ma'n: Tenx tq'aq'b'il kyk'u'ja ky'i'jjo nchi q'ojin ky'i'ja; ex chi na'n Dios ky'i'jjo nchi yasin ky'i'ja. ⁴⁵ Qu'n k'walb'ajqexixa te kytati'y, a at toj kya'j. Qu'n ate ntzaj q'onte q'ij kyib'ajjo wen ex kyib'ajjo mina; ex n-etz q'onte jb'al kyib'ajjo o chi nimin ti'j exqetzi'n b'inchil il. ⁴⁶ Qu'n qa o'kqex nchi ok kyk'u'jlinji'y aye k'u'jlinqi'y kyu'n, ¿Ma atpela jun oyaj kye'y toj kya'j? Qu'n ikypen kye peyil pwaq ex jni' aj il nb'ant kyu'n. ⁴⁷ Ex qa o'kqex xi ok kyq'olb'inji'y aye nimitl, ¿Ti'tzin ch'in wen nb'ant kyu'n ikyjo? Qu'n ikypen kye xjaljo nb'ant kyu'n, aye' nya ojtzqi'n Dios kyu'n. ⁴⁸ Tu'npetzi'n, chi okxa tz'aqle, tze'nku' te kyTati'y toj kya'j tz'aqlexix te'.^a

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qb'inchb'in tb'anilx

6 Kyka'yink kyib'a; mi kub' kyyek'i'n kynimb'ila kywutzxjal, noq tu'n kyjawku ka'ylaj ky'i'ja.^b Qu'n qa ma kub' kyb'inchin ikyjo, nlay tzaj q'o'n jun oyaj kye'y tu'n qMan at toj kya'j. ² Tu'npetzi'n, aj qa ma chi oni'n ky'i'jjo nti'x ch'in at kye, mi kub' kyb'inchin noq tu'n telku kyqanila kyxolilexjal, tze'nku nb'ant kyu'n xmiletz', aye' nimitl kyib', kyojile' ja te k'ulb'il ex kyxolile' tnam, noq tu'n tkub' kyyolinku xjal qa tb'anilqex. Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa

^t5:33 Lv. 19:12; Num. 30:2; Deu. 23:21 ^u5:34 Sant. 5:12

^v5:34 Is. 66:1; Mt. 23:18-22 ^w5:35 Is. 66:1 ^x5:35 Sal. 48:1-2

^y5:38 Ex. 21:22-25; Lv. 24:19-20; Deu. 19:21 ^z5:43 Lv. 19:18

^a5:48 Deu. 18:13 ^b6:1 Mt. 23:5

kyinxla ch'in chojb'iljo ktzajil q'o'n ti'j.
³⁻⁴ Qala', aj t-xi kyq'o'n jun onb'il kye yaj,
 kyq'onxa toj ewajil, tu'ntzin mix a'l jun
 aku lonte, mixpela jun kyuk'axixa kb'ilte.
 Qu'n a te qMan Dios, a nka'yin kyij'a toj
 ewajil, ktzajil q'onte t-xel kye'y ti'jjo lo.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo na'j Dios

(Lc. 11:2-4)

⁵ Ex aj kyna'n Dios, mi chi oka tze'n
 kye xmiletz', a wa'lqenaj nchi na'n Dios
 toj ja te k'ulb'il ex toj xky'ich b'e toj
 tnam, noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal,
 ex tu'n kyjaw nimsin.^c Me twutzxix kxel
 nq'ma'n kye'y, qa ti'jjo ikyjo, kyinxla
 ch'in chojb'iljo ti'j. ⁶ Qala', aj kyna'n Dios,
 ku kyokxa tuja, ex kyjpumitz kyja'y.
 Exsin kux chi na'ntza Dios kyjunala toj
 ewajil, qu'n ate Dios nka'yin kyij'a toj
 ewajil, ex ax ktzajil q'onte chojb'il kye'y
 ti'j. ⁷ Ex aj kyok ten na'l Dios, nya noq
 ti'chaqku kchi okil ten q'malte, tze'nku
 nb'ant kyu'nxjal, a nya ojtzqi'n Dios
 kyu'n. Qu'n toj kywutz, nyakuj noq tu'n
 ikyjo, kchi tzajil b'in tu'n Dios; qala'
 tuk'ax jun jte' yol, me qa nkyna'n toj
 kyanmi'n. ⁸ Mitzin chi oka tze'nqeku' xjal
 xmiletz' anetzi'n, qu'n noqtzin chi oktza
 tze'nqe nya nimil. Qu'n ex ojtzqi'nl te ky-
 Man tu'n, na'mxtaq txi kyqani'n alkye nti'
 kye'y.

⁹ Tu'npetzi'n, iky chi na'la Diosji'y
 kyjalun:

Ay qMan Dios, ate toj kya'j, noqit tzel
 kyniky'xjal qa xjanxixjo tb'iy.

¹⁰ Noqit tku'tzjo Tkawb'ila tzalun twutz
 tx'otx',

tu'ntzintla tb'antjo tajb'ila tzalun,

tze'nkuxjo nb'ant toj kya'j.

¹¹ Q'ontzjiy qwa'y nimxix te q'ij ja'lin.

¹² Ex najsimjiy qila, a o b'ant qu'n,
 tze'nku qe', nkub' qnajs'i'n kyilxjal nchi
 b'inchin mib'in qi'ja.

¹³ Mi ttziyiy tu'n qkub' tz'aqa toj jun
 joyb'il, aj ttzaj qi'ja;

qala' qo tkloma toj tq'ob' tajaw il.

Qu'n tex te tkyaqil Tkawb'il, ex nimx te
 tipin, ex jni' tqoptz'ajiyila ja'lin, ex
 te jun majx.^d

¹⁴ Qu'n qa ma kub' kynajsi'n kyiljo nchi
 ok lipin kyij'a, ex ikyxjo te qMan Dios,
 a at toj kya'j, k'wel tnajsin kyila.^e ¹⁵ Me
 qa mix kub' kynajsi'n kyiljo nchi ok lipin
 kyij'a, ex ikyxjo te qMan Dios, mi kub'
 tnajsin kyila.^f

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n qpa'n wa'yaj

¹⁶ Ajtzin tkub' kypa'n wa'yaj tu'n
 kyna'n Diosa, mi kub' kyyek'in qa
 nq'aq'in kyk'u'ja, ex mi chi jaw b'isi'n,
 tze'nku nb'ant kyu'n xmiletz', aye' nim-
 sil kyib', noq tu'n telku kyniky'tzajil qa
 nchi pa'n wa'yaj. Twutzx kxel nq'ma'n
 kye'y, qa o'kx ch'in chojb'iljo ti'jjo lo.

¹⁷ Qala', aj kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n
 Dios, kyb'inchim kyib'a, kytxjomil ky-
 wutza, ex chi tze'ji'y, ¹⁸ tu'ntzin mi tz'ele
 kyniky'xjal kye'y, qa nchi pa'n wa'yaj;
 qala' o'kx kyMa'n, ex ax ktzajil q'onte
 chojb'il kye'y.

A qq'inimil toj kya'j

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ Mi kub' kychmo'nji'y kyq'inimila
 tzalun twutz tx'otx', a ja' ta'ye pok' tu'n
 tyuch'j, ex ja' aku tz'oke jun ti' kyij', ex
 a ja' aku chi okxi ileq' elq'ilte.^g ²⁰ Qala'
 kychmomji'y kyq'inimila toj kya'j, noq
 tu'n kyb'inchb'in b'a'n, tze'nku taj Dios,
 qu'n nlaypen kub' pok'ix te', nlay q'ayj,
 ex nlay tz'ex tu'n ileq'. ²¹ Qu'n ja' ta'yex
 kyq'inimila, axsa kxele lipeye kyanmi'n.^h

^c6:5 Lc. 18:10-14

^d6:13 1Cr. 29:11

^e6:14 Mr. 11:25

^f6:15 Mr. 11:26

^g6:19 Sant. 5:2-3

^h6:21 Lc. 12:34

Ajo tzaj te qxmilil

(Lc. 11:34-36)

²²Ajo kywutza tze'nku jun tzaj te kyxmilila ex te kyanmi'n. Qa wen kywutza, at spiky'in toj kyanmi'n tu'n tel kyniky'a ti'j tkyaqiljo wen. ²³Me qatzin ma txi kyq'o'n amb'il te kywutza noq tu'n kyka'yi'n ti'jjo nya wen, ex ikyxjo ok k-okil kyanmi'n te nya wen, ex toj qxopin. Mi qe kyk'u'ja ti'j jun kyanmi'n nya wen, qu'n kchi k'wel sb'u'n tu'n, tu'n kyxi q'i'n toj manyor qxopin.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo pwaq

(Lc. 16:13)

²⁴Mix a'l jun aku tz'ajb'in te kab'e tajaw aq'untl. Qu'n k-elil ti'jli'n tnejil, ex k-okil tk'u'jli'n tkab'; mo k-okilj tz'aqle tuk'a tnejil, me b'e'x aku tz'el ti'jlinljo tkab'. Nlayx b'ant tu'n tokin te Dios ex te pwaq.¹

Nchi ok tkayinte Dios tk'wal

(Lc. 12:22-31)

²⁵Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, mi chi b'isi'n ti'j tze'n tten tu'n kyanq'i'n: Qa ti'j kywa'y mo ti'j kyk'wa'y, mo ti'j kyxb'ali'n. ¿Ankye nej; a kywa'y mo a kychwinqilja? ¿Ex atzin kyxb'ali'n mo a kyxmililja? ²⁶Qu'n kyka'yinqektzinji'y tal pich' nchi lipin twutz kya'j; mi nchi awan, mi nchi k'u'n kyawal. ¿Ma tzu'ntzin nchi kyim? Mina, qu'n a kyMa'n, a at toj kya'j, k'a'chilkye. ¿Ma nyatzin aye kye' nim kyoklin tze'nqeku' tal pich'? ²⁷Qu'n mixpetzin tu'n chi ja meljtza, ¿Ma akutzin txi nimix toj kychwinqiltza nipela jun or?

²⁸¿Ex tiqu'n tzunx chi b'isinxa ti'j kyxb'ali'n? Kyka'yinktzi'n tze'n nchi ch'iy'e' jni' t-xmakil k'ul. Mina nchi aq'nin, ex mina nchi chub'in. ²⁹Me kxel nq'ma'n kye'y, qa a qtzan nmaq kawil

Salomón ojtxe, tuk'a tkyaqil tq'inimil, s-ok tktxu'n tib' tuk'a t-xb'alin tb'anilx wen, me mix kanine tqoptz'ajiyil t-xb'alin, tze'n ka'yi'n jun tal t-xmakil k'ul.^j ³⁰Qatzin qa nchi ok tktxu'n Diostzjo tal t-xmakil k'ul ikyjo, a loqe tzunx nchi milinx toj koj'b'il ja'lin, me meljo nchi'j b'e'x kchi k'wel b'olj tu'n q'aq'; ¿Yajxsila kyetza? ¿Nyapela kchi okil ktxu'n kye' tu'n Dios? Qu'n qa noq o'kxtza nchi b'isini'y ti'jjo tkyaqiljo lo, antza nyek'ine qa noq tal ch'in kynimb'ila.

³¹Tu'ntzi'n, mi chi b'isi'n, ex mi kyq'ma'y: ¿Ti' kxel qwa'n, mo qa ti' kxel qk'wa'n, mo qa tze'n tten qxb'alin tu'n tok? qa chi chiji'y. ³²Qu'n ayetzin kye' txqantl xjal, a nya nimil, nimx nchi jaw melj kye' ti'j tkyaqiljo lo. Me metzi'n kyetza, at jun kye' kyMan toj kya'j, a ojtzqi'n tu'n alkye atx taj kye'y. ³³Tu'npetzi'n, kyjyomtzi'n Tkawb'il qMan toj kya'j te tnejil, ex kyb'inchinkuji'y a tz'aqle toj twutz, ex okpetzin ktzajil kyk'mo'ntza tkyaqiljo txqantl. ³⁴Mi chi b'isin kye' ti'jjo nchi'j, qu'n nchi'jxi te', ex tex te' tkyaqiljo kb'ajil toj. Qu'n toj jun q'ij nimku aku b'aj.

Nya wen tu'n qok kawil ti'j tnimb'il juntl

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 Mi chi oka kawil kyib'aj kynimb'il txqantl, tu'ntzintla mi kawine Dios kyib'aja. ²Qu'n kchi okila toj xjelb'il tu'n nchi kawi'n kyib'aj txqantl. Atzi'n nuk'b'il lo ikytzi'n tze'n nchi milo'n kyij' txqantl. Tu'ntzi'n, jni'x malb'il k-okil kyq'o'n kyij' txqantl, ikyxjo k-okil kyij'ja tu'n Dios.^k ³⁻⁴Nya wen tu'n tyolb'in ti'j juntl, qu'n ikytzi'n tze'nku jun xjal tokx jun ma tij tze toj twutz, exsin tajtz tu'n tetz ti'n jun tal netz' tz'is toj twutz juntl tuk'a. ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'ma'n te ter-

mana: Yo'nkutzin nej, tu'n tetz wi'n tz'is toj twutza, ex mi na'n'l te tu'n, qa at jun ma tij tze tokx toj twutza? ⁵ Xmiletz'a. Il ti'j tu'n tetz ti'njiy te nej a ma tij tze tokx toj twutza, tu'ntzin tlontejiy tal netz' tz'is tokx toj twutz termana.

⁶ B'a'nqexa noq txi kyq'onji'y tumil, a tz'aqle twutz Dios, kye xjal, aye' noqx nchi yasın ti'j Tb'anil Tqanil, qu'n okla k-elil kyijlin kyyola, mo tze'nqeku' jun kuch nipela tu'n t-xi' jun q'inimil kye, noq aku b'aj kywa'b'in. Ex aku chi tzaj meltz'aj kyija tze'nku jun tx'u'j tx'yan.

**Qo qanin, qo jyon, ex qo q'olb'in;
qu'n ktzajil tzaq'win Dios**

(Lc. 6:31; 11:9-13)

⁷ Qa ma txi kyqanin, ktzajil tq'o'n Dios; qa ma chi jyo'n ti'jjo t-xilin tajb'il qMan, ex knetil kyu'n; ex qa ma txi kyq'olb'in toj kyna'j Diosa, ex ktzajil tzaq'win kye'y. ⁸ Qu'n alkye nqanin jun ti', ok k'metil tu'n; ex alkye njo'nix, ok knetil tu'n; ex alkye nq'olb'in, ex ok ktzajil tzaq'win.

⁹ Qu'n ¿Ma akutzin txi kyq'o'n kye' jun ab'j te jun kyk'wala, qa ma tqanin twa? ¹⁰ ¿Mo txi kyq'o'n jun kan te, qa ma tqanin jun tchi' kyix? ¡Mina! ¹¹ Qu'n exla qa aj ilqi'y, me tililx ti'j kxel kyq'o'n jun tb'anil ti' te kyk'wala. ¿Yajtzila' te kyMa'n at toj kya'j? ¿Ma nlaypela tzaj tq'o'n jun tb'anil ti' kye', aye' nchi qanin ti'j?

**Jun t-xilin tumil tu'n
Jesús tib'aj tkyaqiljo lo**

(Lc. 6:31)

¹² Tu'npetzi'n, kyb'inchinkuji'y kyuk'a txqantl, a tze'nku kyaja tu'n tkub' kyb'inchin txqantl kyuk'iy. Qu'n a nuk'b'il lo, ikyx t-xilin tojjo ojtxe kawb'il ex jni' kyyol yolil Tyol Dios ojtxe.

A tal much' tjpel ex tal much' b'e

(Lc. 13:24)

¹³ Ku kyokxa tojjo tal tjpel b'e tal much' te chwinqil. Qu'n atzin ma tij tjpeljo ma tij b'e, tb'anilx wen toj kywutzxjal, ex ma nintz nb'aj b'et toj; me atzin b'e anetzi'n nqox ti'n toj najin. ¹⁴ Me atzin tal much' tjpel exsin b'e tal much' nqox ti'n toj chwinqil te jun majx, ex nya ila' taj tu'n tb'et toj.

**T-xnaq'tzb'in Jesús
kyi'j kyb'inchb'inxjal**

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Kyka'yimtzin kyib'a kyejo sb'ul yol, aye' n-ok kyq'o'n kyib' te yolil Tyol Dios. N-ok kyq'o'n kyib' te nimil ex tal mutxin xjal wen, tze'nku jun tal rit; me toj kyanmin manyor xo'jqex. ¹⁶ Me noq ti'jjo kyb'inchb'in k-elile kyniky'a kye, qu'n ikytzi'n tze'nku jun tze, n-el tniky'tzajil noq ti'jjo twutz. Qu'n nlay tz'el jun uv ti'j tqan tx'i'x; ex nlay tz'el jun iw noq ti'j jun tqan k'ul. ¹⁷ Ikytzi'n tze'n jun tze, qa tb'anilx tze, ex tb'anilqe twutz chi elil te lob'j. Ex qa mina, nlay chi el twutz tb'anil. ¹⁸ Qu'n jun tze wen, nlay tz'el twutz nya wen. Ex jun tze nya wen, nlay tz'el twutz wen. ¹⁹ Qu'n tkyaqiljo tze, qa nya wen twutz s-el, kjawil tx'emil, ex k-okix toj q'aq'.¹ ²⁰ Tu'npetzi'n, noq ti'jjo kyb'inchb'in, k-elile kyniky'a kye qa wen xjalqe mo minaj.^m

**Nya qkyaqilx qo okix
toj Tkawb'il Dios**

(Lc. 13:25-27)

²¹ Qu'n nya qkyaqiljo nkyq'ma'n we'y: WAjaw, wAjaw, kchi okix toj Tkawb'il Dios toj kya'j. Qala' okqexjo, aye' nkub' kyb'inchin a tajb'il nMa'n, a at toj kya'j.ⁿ ²² Qu'n aj tpon q'ij te pa'b'in twutz Dios, nimxjal kq'malte we'y: WAjaw, wAjaw,

ma qo yolin qe ti'j tb'iy, ex tuk'a tipin tb'iy, i b'aj ex taq'nil tajaw il toj kyanminxjal qu'n; ex noq tuk'a tipin tb'iy, b'ante' nim techil tipi'n qu'n. ²³Ex ok-tzin kxel nq'mantza kye: Nya weq'i'y. Chi laq'exa nk'atza, qu'n b'inchil ilq'i'y.^o

Kab'e wiq tq'uqil qchwinqil

(Mr. 1:22; Lc. 6:47-49)

²⁴Tu'npetzi'n, kykyaqiljo nchi b'in nyola, ex nkub' kyb'inchin tze'nku nxi nq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku jun xjal at tnab'l, a kux tq'o'n ab'j te tq'uqil tja, tej tjaw tb'inchin. ²⁵Tej ttzaj jb'al, ch'iy nim a' ti'jile, ex tzaj txqan kyq'iq' ti'j. Me mix yekchix, qu'n tu'n tjaw tq'uqil ab'j kujxix. ²⁶Me ayetzi'n nchi b'in ti'j nyola, ex mi nkub' kyb'inchin tze'nku nxi nq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku jun xjal nti' tnab'l, a jaw tb'inchin tja tib'aj tz'awin. ²⁷Ex tej ttzaj txqan jb'al, ch'iy nim a' ti'jile, ex tzaj txqan kyq'iq' ti'j. B'e'x iky' pak'chaj, qu'n b'e'x el yulj tz'awin tjaq'.

²⁸Tb'ajlinxitzin tyolin Jesúsjo ikyjo, b'e'x i jaw ka'ylaj xjal ti'jjo t-xnaq'tzb'il, ²⁹qu'n atzin t-xnaq'tzb'il tb'anilxix tuk'a tkyaqil toklin Dios, ex mikyxi' tze'n kyxnaq'tzb'il xnaq'tzil ti'j ojtxe tkawb'il Judiy.^p

Tej tq'anit jun xjal tu'n Jesús yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 Tej tmeltz'aj Jesús twi' wutz, nimx txqan xjal ok lipe ti'j. ²Me tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús, yab'taq tu'n jun tx'a'k, a noq n-el lemimin. Ex kub' meje twutz Jesús, ex xi tq'ma'n: WAjaw, qa taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

³Noq ok tmiko'n Jesús, ex xi tq'ma'n te: Waja. jB'e'x ma q'anita ja'lin!

Noq tej t-xi tq'ma'n Jesúsjo yol ikyjo, b'e'x q'anitkux te jun majx.

⁴Ex xi tq'ma'ntl Jesús te: B'i'nkuy. Mi txi tq'ma'n te a'la.^q Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe, tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.

Tej tq'anit taq'nil jun xo'l q'aq', a nya aj Judiy, tu'n Jesús

(Lc. 7:1-10)

⁵Tej tokx Jesús toj tnam Capernaum, tzaj laq'e jun ichin, nejinel kye xo'l q'aq'; tuk'a kub'sb'il twutz, ⁶xi tq'ma'n kyjalu'n: WAjaw, noq sami'y. At jun we' waq'nil tkub' twi' watb'il. Mi nyekjl, ex nim kyixk'oj n-iky'x tu'n.

⁷Xi tq'ma'n Jesús te: K'a' chinka q'anilte.

⁸Ex xi ttzaq'win nejinel: WAjaw, nti'x we' woklin, tu'n tokxa toj nja'y. Qala' noq q'ma'nx jun Tyola, ex b'e'x kwe'b'il we' waq'nil. ⁹Qu'n ikyqinx weji'y at we' kawilwe, me ex ite' xo'l q'aq' ite'kx tjaq' nkawb'ila. Qatzin ma txi nq'ma'n te jun kyjalu'n: Kux txi'y, ex b'e'xsin kxeltz; ex qa: Kux tzaja, qa nchiji'y te juntl, ex b'e'x ktzajil. Ex qa: B'inchinkujiy lu'n, qa nchiji'y te waq'nila, ex b'e'x k'wel tb'inchin. Ikytzi'n, n-el niky'ji'y ti'ja, qa aku q'anj noq tu'n Tyola.

¹⁰Tej tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x jaw ka'ylaj, ex xi tq'ma'n kye lipajqe ti'j kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; b'ajxi nb'inti'y jun xjal kyxol kykyaqil aj Israel iky t'nimb'iljo tze'nku t'nimb'iljo ichin lo. ¹¹Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n qa nimjo xjal nya Judiy, ktzajil toj tjawitz q'ij ex toj telix, ex kchi k'wel qe wa'l tuk'a Abraham, tuk'a Isaac ex Jacob toj nintz q'ij toj Tkawb'il Dios toj kya'j.^r ¹²Me

ayetzin kye', a mi nxi kynimin, exla qa Judiy, a tu'ntaq kyten tojjo nintz q'ij, ok chi xel xo'yit toj manyor qxopin, a ja' kchi koq'ile, ex kchi ju'ch'ile kyste tu'n nim kyixk'oj.⁵

¹³ Ex xi tq'ma'n Jesús te nejinel: Kux tz'aja t'jay. Qu'n tze'nkuxsi'n ma txi tnimi'n, ikyx kb'antiljo.

Ex atzin tej q'a, jun paqx q'anit.

¹⁴ Ex b'e'x i xi' Jesús tzma tja Pegr.

**Tej tkub' tq'anin Jesús
tnana t-xujil Pegr**

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

Tej tkanin Jesús tja Pegr, ok tka'yin tnana t-xujil Pegr ku'xleta q' tib'aj watb'il tu'n kyaq. ¹⁵ Ok tmiko'n Jesús tq'ob', ex b'e'x ul Dios te, ex njawku we', ex n-ok tenku b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Tej qok yupj, ax txqan xjal i ul q'anil kyyab', aye' tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw il. Ex junch'inx Tyol xi tq'ma'n kye taq'nil tajaw il, ex b'e'x i b'aj ex toj kyanmin, ex nimku txqantl yab' b'e'x i b'aj q'anit tu'n.

¹⁷ O b'antjo lu'n tu'n tjapi'n yol, a kub' tyolin yolil Tyol Dios ojtxe, a Isafas, tej tq'mante:

Ate tzaj mojinqe toj sikytlin.

Ex a el q'inte jni' yab'il qi'j.^t

**Tej kyajtaq nimku xjal
tu'n kyxi lipe ti'j Jesús**

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Tej tok tka'yin Jesús txqan xjal otaq tz'ok chmet ti'jile, xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in, tu'n kyiky'x tuk'a tjlajxi nijab'. ¹⁹ Antza, xi laq'e jun xnaq'tzil ti'j ojtxe tkawb'il Judiy tk'atz, ex xi tq'ma'n te: Xnaq'tzil, waja tu'n nxi lipe'y ti'ja, ja'chaqx txiyitza, chi'.

²⁰ Xi ttzaq'win Jesús te: ¿Ma twutzx-ixsin tey qa aku txi lipe'y wi'ja? Me majx kxel nq'ma'n tey: At kye wech kyjul te kynajb'il; ex at kye pich' kypaqb'il. Me metzin we', a Tk'wal Ichin, nipe ja' tu'n nxi q'ejeje ch'in, nti'.

²¹ Attaq juntl otaq tz'ok lipe, me b'e'x xi tq'ma'n te Jesús: Taa, q'ontza amb'il we'y qu'n atzin ntatiy ma tijin. ¿Nlaypela chin kub' tayo'n ch'in tzmaksi tu'n tkyim, ex tu'n tkux nmuqu'n? Exsintla xinx lipetza ti'ja.

²² Me xi ttzaq'win Jesús: Lipeka wi'ja ja'lin. Chi tenku kye', a kyimminqe toj kynimb'il, k'a' kux kymuqu'n kye' kyib'.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex o xi lipe'y ti'j, a awo'y t-xnaq'tzb'in. ²⁴ Me n-okku ten txqan q'anqyaq tuk'a txqan kyq'iq' toj nijab'; b'e'x b'aj okx piq'j txqan a' tzma toj bark. Exsin otaq tziky' ktan Jesús. ²⁵ Me awotzin qe, a t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi'y k'asilte tu'n qxob'ila, ex xi qq'ma'n te: ¡QAJaw, qo tk-loma! Ch'ix qxi mulq'aj toj a'.

²⁶ Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: ¿Tiqu'n nchi tzaj xob'a? Noqxla tal ch'in kye kynimb'il wi'ja.

Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, jaw we'ks Jesús, ex nxiku tq'ma'n te kyq'iq' ex te a', tu'n kykub' qen. Ex texjo paq, b'e'x b'aj kub' nume tkyaqil.

²⁷ B'e'x o jaw ka'ylajxa ti'j, ex o b'aj jaw yoli'n qxolxa: ¿Alxsila kye' xjal ikyjo; a ajin kyq'iq' ex a' ma chi kub' niminte?

**Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il
toj kyanmin kab'e xjal aj Gadara**

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Tej tpon Jesús tjlajxi a' toj tx'otx' te Gadara, i etz kab'e ichin kyoj muqb'il kyimmin, tokxtaq taq'nil tajaw il toj

kyanmin. Nchi b'aj oktaq lipin kyi'jxjal; tu'ntzi'n, mixtaq a'lx n-iky' tojjo b'e antza. I tzaj laqe tk'atz Jesús, ²⁹ exsin i jaw xch'intz kyjalu'n: Ay Jesús, Tk'wal Dios. ¿Ti' taja qi'ja? ¿Ma tzula yajil qe'y, ex na'm tpon tq'ijil pa'b'in?

³⁰ Nqayintaq nb'aj wane txqan kuch.

³¹ Ayetzi'n taq'nil tajaw il i jaw kub'sin kywutz te Jesús kyjalu'n: Qa ma qo etz tlajoz toj kyanminjo xjal lo, tziyintza qe'y, tu'n qokxa kyoj kyanmin kuch.

³² Ex xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kux che'xtza, chi Jesús kye.

B'e'xsin i b'ajetz toj kyanmin ichin, ex i b'aj okx kyoj kyanmin kuch. Me ayetzi'n tal kuch b'e'x i b'aj xi' toli kyib' twi' xaq, ex nqayinkutaql toke jun tij nijab'. B'e'x i b'aj jiq'we antza.

³³ Me ayetzi'n nchi b'aj kyik'lentaq kuch, b'e'x i kub' toj b'e' tu'n kyxob'il. Tej kykanin toj tnam, i ok ten q'malte kyexjal ti' otaq b'aj kyi'jjo kuch ex kyi'jjo ichin, aye' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. ³⁴ Tu'ntzi'n ikyjo, kykyaqiljo jni' xjal toj tnam, b'e'x i b'aj tzaj lolte Jesús. Tej tok kyka'yin ikyjo, i kub'sin kywutz te Jesús, tu'n tiky' ja' ta'yetaq.

Tej tkub' tq'anin jun kox tu'n Jesús

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex iky'x tjajaxi nijab', ex kanin toj ttanim. ² Antza, pon kyi'qin jun ichin, a noq otaq tz'ok k'olpaj ku'xleta q'ub'aj tku'x'b'il. Tej t-xi tka'yin Jesús qa q'uqleqtaq kyk'u'j ti'j tu'n tq'anj, xi tq'ma'n te yab': Ay, nk'wal, nimsinx tk'u'ja, qu'n ayetzi'n tila ma chi kub' najsit ja'lin.

³ Ite'taq junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il antza. Tej tok kyb'i'n ikyjo, kub' kyximin: Tze'ntzin tten n-el tzaqpaj ttzi ichin ikyjo. Noq nxo'n te' yol ti'j Dios tu'n tyol.

⁴ Me ante Jesús b'e'x el tniky' ti'jjo nkub' kyximintaq, ex xi tq'ma'n kye:

¿Tze'n tten n-okxjo nya b'a'n toj kynab'la? ⁵ ¿Ankye junx tz'ele, tu'n t-xi q'met; tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela a te kujxixjo a tu'n tnajsit til jun xjal? ⁶ Me mi xi kynimi'n qa ikyjo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n kywutza qa ayi'n we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': ¡We'ksa! ¡Q'inxjiy tku'x'b'ila, ex kux tz'aja tjaj!

⁷ Texjo paq, b'e'x jaw we'ks tej yab', ex b'e'x aj tja.

⁸ Tej tok kyka'yinxjal ikyjo, b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj. Ex jaw kynimsin tb'i Dios, tu'n tok kyka'yin, qa otaq tzaj q'o'n kyoklinxjal tu'n kyq'anit yab' kyu'n.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok te t-xnaq'tzb'in

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Tej tiky' Jesús antza, in xi tka'yin ayi'n, Matey, q'uqleqintaqa toj jun tal ja te peyb'il pwaq tu'n tajb'in kye aj Rom, a nchi kawintaq kyib'aj aj Israel. Tzaj tq'ma'n Jesús we'y: Lipeka wi'jach.

Ex b'e'x in iky' lipe'y ti'j Jesús.

¹⁰ Juntl maj, nwa'ntaq Jesús toj nja'y junx kyuk'a txqantl t-xnaq'tzb'in. Ex ila'ku peyil pwaq exqetzi'n junjun aj il ite'taq antza, ex o ok qe'y ti'j me'x junx tuk'a Jesús.

¹¹ Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo, i b'aj jaw qanlaj kyxolile, ex xi kyqanin qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke ikyjo? A kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a aj peyil pwaq, ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal aj il, chi chi'.

¹² Me tej tb'inte Jesús ikyjo, xi tq'ma'n kye: Ayetzi'n b'a'nq'e nti' kye tajb'in q'anil kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in kye. ¹³ Tu'npetzi'n, kux che'xa, ex noqit tz'el kyniky'a te t-xilinjo yol lo toj Tu'jil Tyol Dios:

Atzin waji'y, tu'n tten tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa,

ex nya noq tu'n kyok te'n patil kychib'jil alu'mj te chojb'il kyila.¹⁴

Tu'npetzi'n, chi Jesús, nya ma chin tzaj we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj txkolkye, aye' b'inchil ilqe, ex tu'n tkub' najsit kyil.

**Jun kyxjexjal ti'jjo
tu'n tkub' kypa'nxjal wa'yaj**

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Jun maj, i pon t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', tk'atz Jesús, ex xi kyqanin te: ¿Tze'ntzin tten qe' exqetzi'n Parisey noqx nqo pa'nkuy wa'yaj tu'n qna'n Dios, ex ayetzin kye' t-xnaq'tzb'in mina?

¹⁵ Xi ttaq'win Jesús: ¿B'ispela aku chi tene kye' xjal, a txokenjqe toj jun mejb'lin, exsin at chmilb'aj kyxol? Qu'n toj jun mejb'lin, nim tzaljb'il at, ex nim wa'n nb'aj b'aj. Ikyqetzin weji'y nx-naq'tzb'in, qu'n loqi'n intin kyxol. Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naja, ayi'n a ikyx tze'nku chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpetzile k'wel kypa'ntz wa'yaj tu'n kyna'n Dios wen.

¹⁶ Ex ti'jjo lo kxel nq'ma'n kab'e tumil kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub' kyslepi'n jun xb'alín ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txjetjo saq, b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj txqantljo ttx'aqin.

¹⁷ Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il. Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n, tu'ntzin mi chi kub' naje kykab'il. Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Tzmataq nyolin Jesús kyijjo lu'n, tej tkanin jun nejinel kyxol aj Judiy. Kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n te: Ma kyim jun nk'wala txin. Me qa ma tzaja, ex qa ma kub' tq'o'n tq'ob'a tib'aj, kjawil anq'in juntl majl.

¹⁹ Jaw we'ks Jesús, ex b'e'x i xi' junx quk'iy, awo'y t-xnaq'tzb'in.

²⁰ Me toj b'e' attaq jun qya, otaq b'ant kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il. Tzaj laq'e ti'jxi Jesús, ex ok tmiko'n ttxa'n t-xb'alín, ²¹ qu'n kub' tb'isin, qa noq tu'n tok tmiko'n ttxa'n t-xb'alín, b'e'x k-elil we'.

²² Aj meltz'aj Jesús ti'jxi, atzin te' tlon te' qya, xi tq'ma'n te: Nk'wal, noq tu'n tnimb'ila wi'ja, ma q'anita ja'lin.

Texjo paq, b'e'x we' tej qya.

²³ Tej tokx Jesús toj tja nejinel, ok tka'yin noql nchi b'aj chinb'in kyej chinb'il ti'j kyimnin, ex nchi b'aj oq'jo jni' xjal ti'j. ²⁴ Xi tq'ma'n Jesús kye: Ku kyb'aj exa pe'n. Qu'n a tal txin lo nya ma kyim, qala' noq nktan.

Me noqx i b'aj jaw tze'nxjal ti'j.

²⁵ Me b'e'x i b'ajetz tlajo'n xjal pe'n. Atzaj te' tokpin Jesús tuja, ex jaw ttzyu'n tq'ob'jo tal txin, ex b'e'x jaw we'ks.

²⁶ Tu'npetzi'n, b'e'x el tqanil toj tkyaqil tx'otx' antza, ti' otaq b'aj.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e mox

²⁷ Tej tetz Jesús antza, ok lipe kab'e mox ti'j, nchi xch'in wen: Ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja.

²⁸ Atzin tej tokx Jesús toj jun ja, i tzaj laq'e mox tk'atz, ex xi tqanin kye: ¿Ok-tzin kxel kynimi'n, qa aku tzul Dios kye'y wu'n?

Ex tzaj kytzaq'win: Ok, Tata, chi chi'.

²⁹ Ex ok tmiko'n Jesús kywutz, ex xi tq'ma'n kye: Tze'nkuxsintzjo kynimb'ila, ikyxsin kb'ajiltzjo.

³⁰ Ex b'e'x i ka'yin kywutz. Me xi toqx-eninxix Jesús kye kyjalu'n: Me mi kub' kyyolin kye' kywutzxjal.

³¹ Me mix tpa'yix kyk'u'j, qu'n noq te' kyetz antza, nkub'ku kyyolin kyexjal toj tkyaqiljo tx'otx' antza, qa a Jesús otaq q'aninky.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun mib'in yolín

³² Nchi etzkutaqjo ayej moxqetaq, tej tul q'in juntl ichin, a mib'in yolín te Jesús, qu'n tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin. ³³ Ex ikyxjo, ex b'e'x etz tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin, ex b'e'x b'antkux tej xjal tyolin. Jotxjo jni' xjal b'e'x i b'aj jaw ka'ylajx kywutz ikyxjo, ex kyq'ma: B'ajxpetzin q'la'yix toj tkyaqil tx'otx' te Israel jun ti' tze'nku lo.

³⁴ Me ayetzin kye' Parisey, b'e'x jaw kyiky'in kye', ex kyq'ma: Axte tajaw il ma tzaj q'onte toklin ichin lo, tu'n kyetz taq'nil tu'n toj kyanminxjal, chi chi'.^v

Ntzaj q'aq'in tk'u'j Jesús kyij'xjal

³⁵ Nxnaq'tzintaq Jesús ti'j Tkawb'il Dios ex ti'j Tb'anil Tqanil kyojile jni' mu'x ja te kynab'l Judiy Dios. Kyojile jni' tnam ex koj'b'il nq'anintaq tkyaqil wiq yab'il kyij' xjal ex tkyaqil wiq kyixk'oj.^w

³⁶ Tzaj q'aq'inx tk'u'j Jesús ti'j kyten xjal, qu'n ikyqe tze'n jun ch'uq rit, mix a'l kyik'lelkye, ex nti' tumil kyb'e, tze'n tu'n kyxa'ye.^x

³⁷ Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: Kxel nq'ma'n qa atzi'n kytenxjal lo twutz Dios, ikytzi'n tze'n tqan awal, ex nya ila' aq'nil ti'j.

³⁸ Tu'npetzi'n, kyqanixa te qMan Dios, a tAjaw awal, tu'n kytzaj tasma'n aq'nil ti'j awal.^y

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 O tzaj ttxko'n Jesús, a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'o'n qokli'n tu'n kyetz qlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal, ex tu'n tkub' qq'ani'n tkyaqil wiq yab'il ex kyixk'oj. ² Ex atzin qb'i'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in: Tnejil Simun, a Pegr tb'i; ex Andrés, a titz'in; Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', aye' tk'wal Zebedey; ³ Lip; Bartolomey; Tmas; ex ayi'n, Matey, a peyil pwaqtaq; Jacob, a tk'wal Alpey; Tadey; ⁴ Simun, a toktaqljo q'olb'in te te Celote;* ex Judas Iscariot, a ok meltz'aj k'ayil te Jesús.

Tej kyxi tasma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ex b'e'x o xi tasma'n Jesús tuk'a jun nuk'b'il kyjalu'n: Mi che'xa toj kytanim nya aj Judiyqe; ex mi chi okxa toj kytanim aj Samaria. ⁶ Qala' antza k'a' che'xi'y kyxol aj Judiy, qu'n najnin ite' tze'nku rit toj k'ul nti' kyik'lelkye. ⁷ Ku kyxi'y yolil Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios at toj kya'j, a ma tzaj laq'e ja'lin. ⁸ Kyq'aningekuj'i'y yab'; k'a' chi jaw kyanq'si'n kyimnin juntl majl; kyq'aningekuj'i'y yab'qe tu'n nim tx'a'k; ex kylajomilqexji'y taq'nil tajaw il toj kyanminxjal. Noq ma txi oyitjo kyokli'n lo noq kukxjo, ex mi txi kyqanin twi' kyk'u'ja ti'jjo kb'antil kyu'n tuk'a.^z ⁹ Mi txi kyi'n q'anpwaq, saqpwaq mo tze'n juntl pwaq toj kyb'e'y. ¹⁰ Ex mi txi

***10:4 Celote** tb'i jun xjal tajq'oj kywutz tkawb'il aj Rom.

^v**9:34** Mt. 10:25; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15 ^w**9:35** Mt. 4:23; Mr. 1:39

^x**9:36** Num. 27:16-17; 1Re. 22:17; 2Cr. 18:16; Jer. 50:6-7; Zac. 10:2; Mr. 6:34

^y**9:38** Lc. 10:2 ^z**10:8** Mr. 6:7-13

kyi'n jun tal kychu'xa; ex mi txi kyi'n kyxb'ali'n te tx'ixpil kyi'ja; nixpe juntl muj kyxjab'a, ex nipe jun kytze'y. Nya tiq'unil, qu'n jun aq'unil il ti'j tu'n ttzaj q'o'n twa.^a

¹¹ Aj kykani'n toj jun tnam mo jun tal koj'b'il, kyjyoma tja jun xjal wen, tu'n tok qe kyk'u'ja ti'j. Ex ku kynaja'n tuk'a toj tja, ajxi tpon q'ij tu'n kyiky'a.^b ¹² Aj kykani'n tja, chi q'olb'in tuk'a mutxb'il kye' najleqe antza tuk'a tnuk'b'il Dios.^c ¹³ Qa ikytaqku kyaj xjaljo, b'a'ntzintz; me qa mina, ex qa b'e'xtaaku xja kyiky'in, me atzin a kyajtaqa kyuk'a, noq ma tz'el naj.^d ¹⁴ Exsin qa b'e'x xi jaw lipin kyi'ja, ex qa mi xkub' kyb'in kyyola, ku kyetza tojjo ja mo tojjo tnam anetzi'n. Kychtomila quq ti'j kyqa'n te jun yek'b'il kye, qa kyky'e'x ti'j Tyol Dios.^e ¹⁵ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil pab'in twutz Dios, kujxixtljo tkawb'il Dios ktzajil kyib'aj, tze'nku tzaj kyib'ajjo xjal ojtxe kyojjo tnam Sodoma ex Gomorra, tej kyb'aj tu'n q'aq'.^f

Tzul yajb'il qi'j tu'n tpaj qnimb'il

¹⁶ ;Ka'n! Kchi xel nsma'n tze'nqeku' rit kyxol xo'j.^g Me chi okxixa xtij tze'nku jun kan, ex b'uninxix tze'nku jun tal palom. ¹⁷ B'a'nqexa, qu'n kchi xe'l q'o'n kyu'n toj kyq'ob' kawil, ex kchi okil lipin kyi'ja kyojjo mu'x ja te kynab'lxjal Dios. ¹⁸ Ex okpe kchi xel q'i'n kywutz nejinel ex nmaq kawil, noq tu'n npaja, qu'n ikytzin k-elile kyniky'tzajilji'y kyu'n nejinel ex kyu'n jni' nya nimil, qa nimilqi'y wi'ja. ¹⁹ Me ajtzin kyxi q'o'n toj kyq'ob' aj kawil, mina chi jaw b'isi'n ti' kxel kyq'ma'n, ex tze'n tu'n tb'ant kyyoli'n.

Qu'n ajtzin kyok ten yolil, ax Dios ktzajil q'o'nte ttxolil kyyola. ²⁰ Qu'n nyaqe kye' kchi yolil, qala' ate Xewb'aj Xjan, a T-xew kyMa'n, k-yolil kyi'ja.

²¹ Qu'n kyxol xjal nya nimil, ayex itz'inb'aj kchi k'wel b'yonte itzikyb'aj, mo aye' itzikyb'aj kyi'j itz'inb'aj. Ayex chi xel q'onte kyk'wal toj kyimin, ex ikyqex k'walb'ajjo ayex chi okil meltz'aj kyi'j kytata, ex chi xel kyq'o'n tu'n kykyim.^h ²² Ex chi elil i'jli'n kyu'nxjal, noq tu'n tpajjo nimilqi'y wi'ja.ⁱ Me ankye te' kwe'b'il twutz tkyaqiljo lo, ajxi tjapin b'aj tkyaqil, okpin kletil te' te jun majx.^j ²³ Me ajtzin kyok we'xjal lajol kye'y toj jun tnam, liweyx che'xa toj juntl. Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, na'mtaqx kyelpin b'aj kykyaqil tnam toj Israel tu'n kyb'etinti'y, aj wula juntl majl, ayi'n Tk'wal Ichin.

²⁴ Qu'n a nxnaq'tzin tib' nlay jawjo toklin tib'ajjo nxnaq'tzinte. Ex nlay jaw toklin aq'unil tib'aj tajaw aq'untl.^k ²⁵ Qu'n qa ma tziky'x te xnaq'tzil tu'n ¿Tze'ntzin tte'ntz tu'n mi tziky'xa kyu'n nchi xnaq'tzin kyib'? Ex ikyxjo te aq'unil tuk'a tajaw aq'untl. Xi nq'ma'n ikyjo, qu'n ikyqintzin weji'y tze'nku jun manb'aj toj ja. Qu'n mape tz'ok kyq'ma'n kyexjal we'y qa tajaw ilqi'n, a Beelzebú; ¿Ya-jtzila' kyetza?^l

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j alqe tu'n qxob'a

(Lc. 12:2-7)

²⁶ Tu'npetzi'n, mi chi tzaj xob' kye'. Qu'n nti' jun ti' aku tz'ewit te jun majx, a mit tz'el tniky'tzajil. Ex nti' jun ti' ewin, a mit tz'el tqanil.^m ²⁷ Atzi'n kxel nq'ma'n kye'y, kyq'manxa kye kykyaqil.

^a10:10 Lc. 10:7; 1Co. 9:14; 1Tim. 5:18 ^b10:11 Lc. 10:7 ^c10:12 Lc. 10:5-6

^d10:13 Lc. 10:6 ^e10:14 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51

^f10:15 Gen. 19:24-28; Mt. 11:23-24; Lc. 10:12 ^g10:16 Lc. 10:3

^h10:21 Mr. 13:9-12; Lc. 21:12-16 ⁱ10:22 Mt. 24:9; Mr. 13:13; Lc. 21:17

^j10:22 Mt. 24:13; Mr. 13:13 ^k10:24 Lc. 6:40; Jn. 13:16; 15:20

^l10:25 Mt. 9:34; Mr. 3:22; Lc. 11:15 ^m10:26 Mr. 4:22; Lc. 8:17

Ex ankye' noq kxel njask'i'n kye'y ja'lin, kyäch'inxa tzmax toj twi' ja, tu'ntzin tb'ijte kyu'n kykyaqilxjal. ²⁸Ex mi chi xob'a kye aku kub' b'yonte kyxmilila, qu'n me kye kyanmin nlay kyim kyu'n. Qala' kxel nq'ma'n kye'y, antza chi xob'a kye' te Dios, qu'n nya noq kyxmilila aku kyim tu'n, qala' ikytzin majx kyanmi'n. Ex nya noq o'kxjo, qala' ikytzin ajxi kykim tu'n, aku che'x tq'o'n toj q'aq' te jun majx.

²⁹ ¿Jte'tzila kywi' kab'e tal pich'? ¿Nyapela noq jun tal mu'x pwaq? Me kxel nq'ma'n kye'y, nixpela jun tal pich' aku kyim, qa nya taj qMan Dios. ³⁰⁻³¹ ¿Yajtzila' kye'? Qu'n nimxixtl kyokli'n tze'nqeku' pich'; ex noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Dios majqexpe tsmal kywi'y cheb'e ajlanqe tu'n. Tu'npetzi'n, mi chi xob'a.

Mi kub' qewin Jesús kywutzxjal

(Lc. 12:8-9)

³² Ankye te' mi kub' tewin kywutzxjal, qa nimil wi'ja, ex ikyx weji'y mi kub' wewi'n twutz nMa'n, a at toj kya'j. ³³ Me ante' k'wel ewinte kywutzxjal qa ojtzq'inqi'n tu'n, ex ikyx weji'y, k'wel wewi'n twutz nMa'n, a at toj kya'j.ⁿ

At pa'b'l qxol kyuk'a txqantl noq tu'n tpaj qnimb'il

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ ¿Tze'ntzintz toj kywutza? ¿Ma man chin k'u'l wetza noq tu'n kytzalajxjal tzalu'n twutz tx'otx'? ¿Me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, aj qa mina! Qala' ma chin k'u'l we' noq tu'n nq'o'n q'oj kyxolxjal. ³⁵ Qu'n ma chin ula q'ol pa'b'l kyxolxjal tze'nku tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios: Jun k'walb'aj ichin k'jyol q'oj ti'jx tman, ex jun k'walb'aj qya k'jyol q'oj ti'jx ttxu.

Ex ilib'j ti'j ilib'ilte.

³⁶ Ikytzi'n, teyile junjun at q'oj kyij' tojx tja.^o

³⁷ Qu'n ankye te' k-okil tk'u'jlin ttata ex tnana nimxixtl tze'nku we', nti' toklin tu'n tok te we'y. Ex ankye te' k-okil tk'u'jlin tk'wal q'a mo qa txin nimxixtl tze'nku we', nti' toklin tu'n tok te we'y.

³⁸ Ex alkye tkye' tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa tu'n tkyim tze'nqeku' xjal xi kyiqin kycruz te kyimin, nti' toklin tu'n tok te we'y.^p ³⁹ Ankye te' k-okil tk'u'jlin tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ok knajil te' te jun majx. Me ankye te' kelil ti'jlin tkyaqiljo achb'il te twutz tx'otx' noq tu'n npaja, okpin knetil te' tchwinqil tu'n te jun majx.^q

Aye' oyaj tu'n Dios toj kya'j

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Ex ankye' ok k'wel xk'amin kye'y, ayi'n chin k'wel t-xk'a'min. Ex ankye'yo ma k'mon we'y, a Dios ma k'met tu'n, a saj sma'n we'y.^r ⁴¹ Ex ankye te' k'wel t-xk'a'min jun yolil Tyol Dios, qu'n ax Dios saj sma'nte, ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'j, tze'nku jun oyaj ntzaj q'o'n te jun yolil Tyol Dios. Ex ankye' k'wel t-xk'a'min jun ichin wen, ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'j, a ikyxjo tze'nku oyaj ktzajil q'o'n te ichin wen. ⁴² Ex ankye te' kxel q'onte jun tal vas che'we te jun tal k'wal, noq tu'n ma tz'ok lipe wi'ja, ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun oyaj ti'jjo lo te jun majx toj kya'j.^s

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j Juan, a Jawsil A'

(Lc. 7:18-35)

11 Tej tb'aj tnik'u'n Jesús qe'y, awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, b'e'x xi' ky-

ⁿ10:33 2Tim. 2:12 ^o10:36 Mi. 7:6 ^p10:38 Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23

^q10:39 Mt. 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33; Jn. 12:25

^r10:40 Mr. 9:37, 41; Lc. 10:16; Jn. 13:20 ^s10:42 Lc. 9:48

ojo tnam toj tx'otx' te Galiley xnaq'tzil ex yolil Tyol Dios.

²Tku'xtaq Juan, a Jawsil A', toj tze, me tej tb'in te' jni'taqjo nb'ant tu'n Crist, b'e'x i xi tchq'o'n kab'e t-xnaq'tzb'in lolte. ³Tej kykanin tuk'a, xi kyqanin te: ¿Atzinjiy a Crist, a attaq tulil, mo qa at juntl, tu'n tkub' qvo'n?

⁴Xi ttzaq'win Jesús: Kux che'xa, ex kyq'manxa te Juan ajo ma kyli'y, exsi'n ma kyb'i'y, ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it wi'ja toj Tu'jil Tyol Dios. Chi' kyjalu'n:

⁵Aye moxtaq ma chi k'ant kywutz, aye koxtaq ma chi b'et, exqetzi'n yab'qetaq tu'n nim tx'a'k, ma chi q'anit; exqetzi'n xo'rqetaq, ma chi b'in; exqetzi'n otaq chi kyim, ma chi jaw anq'in juntl majl.

Ex jni' kye yaj ma pon Tb'anil Tqanil kolb'il kye.^t

⁶Ky'iwlinqexixjo a mi njawje kyk'u'j wi'ja.

⁷Tej kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in Juan, b'e'x ok ten Jesús yolil ti'j Juan kyuk'axjal. Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Tej kyxi'y lolte Juan toj tzqij tx'otx', ¿Ti'taqtzin wiq ichin kyajtaqa tu'n kylonti'y? ¿Ma noqpe jun ichin kab'e tk'u'j, tze'nku jun ajlaj meltz'aje tu'n kyq'iq'? ⁸Qa mina, ¿Ti'taqtzin kyajtza tu'n kylonti'y? ¿Moj qa jun ichin manyor tb'anilx t-xb'alin tok? ¿Ma mitzin b'in ky'u'n qa aye xjal, tb'anilx kyxb'alin tok, antza ite'ye kye' toj kyja nmaq kawil?

⁹¿Tze'ntzintz ti'tzin chi txa'jtza lolte? ¿B'alaqa jun yolil Tyol Dios? ¡Ikytzi'n! Me ante Juan nimxixtl toklin kyib'ajjo yolil Tyol Dios ojtxe. ¹⁰Qu'n ikytzin tq'ma'n Dios ti'j toj Tu'jil Tyol kyjalu'n: Kxel nchq'o'n we' nshan twutza q'malte tqanil tulila,

tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.^u

¹¹Twutzix kxel nq'ma'n, qa kyxol kykyaqilxjal twutz tx'otx', mix a'l jun nimxixtl toklin tze'nku te Juan, a Jawsil A'. Me ankye te', a noq tal ch'in toklin toj Tkawb'il Dios toj kya'j, nimxixtl toklin tze'nku te Juan.

¹²Qu'n tuk'axi' tulil Juan, a Jawsil A', ex tzman tzalu'n, nimxjal tok tilil ky'u'n, tu'n tch'i'y Tkawb'il Dios, a tzajnin toj kya'j. Ex nimxjal tok tilil ky'u'n, tu'n tkub' b'aj.^v ¹³Tkyaqiljo jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il yolil Tyol Dios ojtxe exsin ojtxe kawb'il, noq jun tqanil ti'jjo Tkawb'il Dios, a tu'ntaq tul, tze'nku ma tzul Juan chiky'b'ilte. ¹⁴Qa kyaja tu'n t-xi kynimi'n, kxel nq'ma'n kye'y qa a Juan, a Elías, a iltaq ti'j tu'n tul, tze'nku q'umj toj Tu'jil Tyol Dios.^w ¹⁵Qa at kywi'y te b'ilte, kyb'inkuji'y tkyaqiljo nxi nq'ma'n kye'y.

Nchi ok tilin Jesús xjal, tu'n noq ch'in kynimb'il

¹⁶K'wel nq'o'n jun techil tze'nqpe xjal ja'lin: Ikyqetzi'n tze'nqeku' tal k'wal nchi kub' qe saqchal toj k'ayb'il. Ex nxi kyxch'in te kyuk'a, tu'n kysaqcha'n junx, ex nxi kyq'ma'n: ¹⁷Ma qo chinb'in kyuk'a xux, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kytzalaja, ex tu'n kyb'ixi'n, me mi xi b'ixi'n. Tu'npetzi'n, ma txi qb'itzi'n b'itz te b'isb'ajil, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kyoq'a, me mix a'l s-oq'. ¿Ti'xsin kyajtza? chi chi'.

¹⁸Ikytzin kyeji'y, chi Jesús. Qu'n tej tul Juan, a mix wa'n ex mix k'wane kyuk'a txqantl, tu'n ikyjo kyq'ma'y ti'j, qa attaq taq'nil tajaw il toj tanmin. ¹⁹Ex ma chin ula, ayi'n Tk'wal Ichin ja'lin, a nchin wa'n ex nchin k'wan kyuk'a noq ti'chaqku xjal, me nkyq'ma'nla wi'ja qa lo'lqin we', ex jun kyuk'a peyil pwaq ex kyuk'a aj il. Ex ayetzin kye', ¿Ti'xсила kyajtza? Kxel

^t11:5 Is. 35:5-6; 61:1 ^u11:10 Mal. 3:1 ^v11:12 Lc. 16:16

^w11:14 Mal. 4:5; Mt. 17:10-13; Mr. 9:11-13

nq'ma'n qa atzin k-elile kyniky'a ti'jjo nab'l nntzaj tu'n Dios ti'jjo qb'inchb'i'n.

Tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tnam, a kyky'e' chi nimin

(Lc. 10:13-15)

²⁰ Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús kawil kye' xjal kyojjo tnam, a ja' otaq kub' tb'inchin nimku yek'b'il tipin, qu'n aye xjal antza kyky'e'xtaq tu'n tajtz ti'j kyanmin, ex tu'n ttx'ixpit kychwinqil. Xi tq'ma'n kyjalu'n: ²¹ ¡Ay! Nimx b'isb'ajil kye'y, a ayi'y aj tnam Corazín exsin aj Betsaida. Noqit kyojjo tnam Tiro ex Sidón ma chi b'ant te' yek'b'il wipi'n, a ma chi b'ant kyxola, ojtzetla tz'ajtz ti'j kyanminxjal, ex matla kub' kyyek'in jun tx'ixpib'l toj kychwinqil, noq tu'n tok kyq'o'n kyxb'alin te b'isb'ajil, noq tu'n tpaj kyil, ex tu'n tjaw kychto'n tza'j toj kywi', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'j kyanmin.^x ²² Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye aj Tiro ex Sidón. ²³ Ikyxjo kye' aj tnam Capernaum; ¿Chila, qa chi japin kye' toj kya'j? ¡Me mina! Qu'n ayexixpe kye' kchi xe'l tojjo ma tij jul, a ja'la ta'ye t-xele.^y Qu'n noqit tojjo tnam Sodoma ma b'ant te' jni' yek'b'il wipi'n, a ma b'ant kyxola, mipetla xyuch'j te tnam anetzi'n; atxpetla te' ja'lin.^z ²⁴ Ex kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye' tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye xjal tojjo tx'otx' te Sodoma.^a

Ajo ajlab'l tu'n Jesús

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Kyojjo q'ij anetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Taa, Ay tAjaw kya'j ex Ay tAjaw

tx'otx'; loqi'n nchin nimsin Tb'iy ja'lin, qu'n tu'n ma kub' tewin tejy t-xilin tumil kolb'il kye' xjal, a x'tijqe ex nim kynab'l toj kywutz, exsin ma kub' tchiky'b'intza kywutzjo xjal, a q'o'nk kyoklin te nti' b'a'n kyu'n. ²⁶ Ikytzi'n Tata, qu'n ikytzin tejy taj.

²⁷ Qu'n ma tzaj tq'o'n nMa'n tkyaqil we'y.^b Ex mix a'l jun ojtzqil we'y, qala' o'kx nMa'n, qu'n ayi'n Tk'wal. Ex mix a'l jun ojtzqil te nMa'n, qala' o'kqinx.^c Ex alqe waji'y tu'n t-xi nyek'in nMa'n, kxel nyek'in.

²⁸ Tu'npetzi'n, ku kytzaja wuk'iy, ayi'y sikytlin ite'y, ex ayi'y ma chi yajxa tojjo kychwinqila. Ex kxel nq'o'n ajlab'l kye'y te jun majx. ²⁹ Kyk'monxji'y nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y; ex kyka'yimila wi'ja, qu'n manyor wenqinx ex manyor che'wxjo wanmi'n. Ex ktenb'il ajlab'l toj kychwinqila te jun majx wuk'iy.^d ³⁰ Qu'n ajo nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y nya kujxix tu'n tb'ant kyu'n, ex ajo iqtz kxel nq'o'n tu'n tjapin b'aj kyu'n, nyaxix al.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo q'ij te ajlab'l

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 Kyojjo q'ij anetzi'n, toj jun q'ij te ajlab'l, nqo b'ettaqa tuk'a Jesús toj jun b'e n-extaq toj triy. Tzaj q'aq'in qk'u'ja, o ok te'n xb'oqil triy, exsin el qxq'uchin te qwa'y.^e ² Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo, xi kyq'ma'n te Jesús: Ka'yinqektzinjiy t-xnaq'tzb'i'n, a nchi b'inchin jun ti', a nya wen tu'n tkub' b'inchit toj q'ij te ajlab'l.^f

³ Me xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mtzin tkux kyujin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'j kyuk'a tuk'a? ⁴ B'e'x i okx toj

^x11:21 Is. 23:1-18; Ez. 26:1-28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zac. 9:2-4

^y11:23 Is. 14:13-15 ^z11:23 Gen. 19:24-28 ^a11:24 Mt. 10:15; Lc. 10:12

^b11:27 Jn. 3:35 ^c11:27 Jn. 10:14-15 ^d11:29 Jer. 6:16; Eb. 3:7-11, 18-19

^e12:1 Deu. 23:25 ^f12:2 Ex. 20:8-11

ojtxe tja Dios, exsin i etz ti'n wab'j, a otaq chi kub' ky'iwlit te oyaj twutz Dios.⁸ Ex i xi twa'n, exsin xi tq'o'ntz kye tuk'a, a nti'taq kyoklin ti'j tu'n t-xi kywa'n, qala' o'kqextaq pale.^h ⁵Mo ¿Ma na'mtzin tkux kyu'ji'n toj ojtxe tkawb'il Moisés, qa aye pale toj tnejil ja te k'ulb'il, mi nchi ajlantaq toj q'ij te ajlab'l, qala' nchi aq'nintaq? ¿Ma i b'inchintzintz il tu'n ikyjo?ⁱ ⁶Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, qa atx juntl tumil nimxixtl toklin tze'ntku tumil ti'jjo tnejil ja te k'ulb'il. ⁷Noq na'm tel kyniky'a te, a ti' ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Atzin waji'y, tu'n tten kyq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa,
ex nya noq tu'n kyok te'n patil kychib'jil alu'mj te chojb'il kyila.^j

Qu'n noqit ma tz'el kyniky'a te, mitla nchi b'aj yolb'in kyij nxnaq'tzb'i'n, aye' mi nchi b'inchin il. ⁸Tze'ntku nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin, chq'onqintza tu'n Dios kyx-ola; ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij te ajlab'l, ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

**Tej tkub' tq'anin Jesús jun
ichin nti' tanmin tq'ob'**

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹B'e'x iky' Jesús antza, ex okx toj jun mu'x ja te na'b'l Dios, ¹⁰ja' attaq jun ichin nti'taq tanmin jun tq'ob'. Me tzunxtaq njoyle tumil kyu'n junjun tze'n tten tu'n tjaw stz'imín jun ti' ti'j Jesús, ex tu'n tkub' tz'aq toj jun il kyu'n.

Xi kyqanin te Jesús: ¿Tziyintzin toj ojtxe kawb'il, tu'n tq'anit jun xjal tojjo q'ij te ajlab'l?^k

¹¹Xi ttzaq'win Jesús: Ankye jun kye', qa akux xi tz'aq jun trit toj jun jul toj jun q'ij te ajlab'l, ¿Ma nlaypela aku jatz ky'i'n? ¿Ma atpela kyila ti'jjo ikyjo?

¹²¿Ma nyatzin nimxixtl toklin jun ichin

twutz jun rit? Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n tkub' qb'inchin qeji'y a b'a'n toj tq'ijil ajlab'l.

¹³Ex xi tq'ma'n Jesús te yab': Nuqpinx tq'ob'a.

B'e'x nuqpajkux tq'ob'jo tal yab', ex b'e'x b'ant tze'ntkuxjo juntl. ¹⁴Me ayetzin kye' Parisey, b'e'x i ok ten jyol tumil tze'n tu'n tkub'e kyb'yo'ne Jesús.

A Jesús jun taq'níl Dios sk'o'nxix

¹⁵Tej tb'inte Jesús ikyjo, b'e'x iky' antza, ex i xi lipe txqan xjal ti'j. Ex nq'aninxi kyij yab' toj b'e. ¹⁶Ex xi tq'ma'nxix Jesús, tu'n mi chi yoline ti'j kywutzxjal. ¹⁷Nyatzin tiqe' ikyjo noq tu'n tjapinku' Tyol Dios, a kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, a Isaías, tej tq'ma:

¹⁸Atzin weji'y waq'níl,
a sk'o'nxix, ex k'u'jlinxix wu'n, ex nchin tzalaja ti'j.

K'wel nq'o'n nXewa toj tanmin.

Ex ok k-yolil ti'j Nkawb'ila toj tkyaqil twutz tx'otx'.

¹⁹Mi q'ojle, ex mi jaw xch'in,
tu'ntzintla mix a'l kxel b'inte tq'ajq'ojil twi' kyoj tb'eyil tnam.

²⁰Ex mi chi el tiky'in ayejo numjninqe.
Tu'npetzi'n, mi kub' twaq'in jun tal tqan ptz'an tal kox,

ex mi kub' tyupin jun tal ttzaj yaj, a noqx tal ch'in nsb'en,

tzmaxi' aj t-xi tq'o'n kyoklin, aj tkub' tq'o'n Tkawb'il, a tz'aqléxix.

²¹Ex tojjo q'ij anetzi'n, tkyaqil xjal twutz tx'otx' kqeb'il kyk'u'j ti'j.¹

**¿Ja'n tzaje tipin Jesús, tu'n
kyetz tlajo'n taq'níl tajaw
il toj kyanminxjal?**

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²²Kyojjo q'ij anetzi'n, xi ky'i'nxjal jun ichin twutz Jesús, a tokxtaq jun taq'níl tajaw il toj tanmin; ex otaq chi jpet

⁸12:4 1Sa. 21:1-6 ^h12:4 Lv. 24:9; Mr. 2:26; Lc. 6:4 ⁱ12:5 Num. 28:9-10

^j12:7 Os. 6:6; Mt. 9:13 ^k12:10 Lc. 14:1-5 ¹12:21 Is. 42:1-4

twutz, ex mib'intaq yolin. Me b'e'x el we' tu'n Jesús, qu'n b'e'x b'ant tka'yin, ex b'ant tyolin. ²³ Kykyaqilxjal b'aj jaw ka'yilaj, ex i jaw yolin kyxolx: ¿Apela tyajil Davidjo lo, a sk'o'nxix tu'n Dios te Kolil?

²⁴ Me tej kyb'inte Pariseyjo ikyjo, ex kyq'ma: Mina, chi chi'. Nchi etz te' xjal taq'nil tajaw il tu'n, qu'n tu'n a te Beelzebú, a tajaw il, o txi q'onte tipin.^m

²⁵ Me b'e'x el tniky' Jesús te kyyol, ex xi tq'ma'n kye: Qa pa'n kyten xjal toj jun nim tnam, ex qa kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub' naj tu'n q'oj. Ex ikyxjo toj jun mu'x tnam, mo toj jun ja xjal. Qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen. ²⁶ Ikytzin ta'ye te satanásjjo, a tajaw il. Qa ax setz lajonte tib' toj kyanminxjal, ax n-ok meltz'aj ti'jx ikyjo, ex atzin tkawb'il nlay ch'iy. ¿Ma man kub' numjjo tipintz? ²⁷ Ex noqit ikyjo tze'nku nkyq'ma'n, qa tu'n tipin Beelzebú nchi etze taq'nil tajaw il toj kyanminxjal wu'n, ¿Altzila kye ntzaj q'o'nte kyipin aye lipcheqek kyija, tu'n tetz taq'nil tajaw il toj kyanminxjal kyu'n, qa nya ax Dios? Tu'npetzi'n, ayexjo kyuk'iy kchi q'malte qa nya toj tumil kyyola ti'jjo lo.

²⁸ Me metzin we' noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan, a T-xew Dios, nchi etze taq'nil tajaw il wu'n toj kyanminxjal; atzin jun yek'b'iljo qa ma tzul Tkawb'il Dios kyxola.

²⁹ Ex at juntl tumil: Qa at jun ileq' taj tu'n telq'in toj tja jun xjal nim tipin, ¿Ma akutzin b'ant telq'in, qa nya nej, xkub' tk'lo'n tajaw ja? Ikytzin te tajaw iljo tze'nku tajaw ja, qu'n a nim tipin. Me ma chin kanb'in ti'j, qu'n ma chi etz nlajo'n taq'nil toj kyanminxjal.

³⁰ Ankye' nya wuk'iy ta', noq njaw, tu'n tq'oj wi'ja. Ex ankye' tky'e' mojin wuk'iy tu'n tjaw chmet twutz awal, kyja

n-ok tene chtolte. ³¹ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y: Kykyaqiljo wiq il, ex jni' noq ti'chaqku ti' nkyq'ma'nxjal aku najsit. Me qa ma tz'ok kyyiso'n Xewb'aj Xjan, nlaypen kub' najsit te il anetzi'n. ³² Ikytzi'n, qa at jun xyolb'in wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, aku najsit te' til. Me qa at jun xyolb'in ti'j Xewb'aj Xjan, nlayxpen najsit te' til tzalu'n twutz tx'otx' ex toj kya'j.

Antza k-yek'ile qnimb'il tu'n qb'inchb'in

(Lc. 6:43-45)

³³ Ikyqetzin kyeji'y tze'nku jun tze. Qa ma tz'ok ka'yit wen, tb'anil k-elile twutz k-elil. Tu'npetzi'n, k-elile tniky'tzajil ti'jjo tze, noq tu'njo twutz.ⁿ ³⁴ Ayetzin kye' manyor tyajil kanq'iy; nti'x kyajb'i'n.^o ¿Ma akutzin b'ant kyyoli'n jun yol toj tumil, a ayekuy nya wenqe? Qu'n atzi'n nya b'a'n at toj kyanmi'n, atzin nkyq'manj'iy.^p ³⁵ Me ante' xjal, a tb'anil tanmin, tb'anilxjo ntq'ma'n, qu'n toj tanmin njatze tkyaqiljo wen. Ex ante' xjal, a nya wen tanmin, tkyaqiljo ntq'ma'n nya wen. ³⁶ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y; qa toj tq'iljil pa'b'in twutz Dios, teyile junjun k-okil toj xjelb'il ti'j tkyaqiljo yol nkyq'ma'n ja'l'in, a nya wen. ³⁷ Qu'n noq ti'jjo b'a'n kyyola, kchi tzaqpajili'y tjaq' tkawb'il Dios kujxix wen; me qatzin qa mina, ok kychja'b'ilxa tu'n.

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi kyqanin junjun Parisey, exqetzin xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il te Jesús: Xnaq'tzil, qaja tu'n qlonti'y jun techil tipi'n, a tb'anilixix.^q

^m12:24 Mt. 9:34; 10:25 ⁿ12:33 Mt. 7:15-20

^o12:34 Mt. 3:7; 23:33; Lc. 3:7 ^p12:34 Mt. 15:18 ^q12:38 Mt. 16:1; Mr. 8:11

³⁹I xi ttzaq'win Jesús: Ayetzi'n xjal nya wenqe ex aj il nchi qanin jun techil wipi'n. Me nlay txi yek'i't kye; qala' o'kxjo techil ti'jjo b'aj ti'j Jonás, a yolil Tyol Dios ojtxe.^r ⁴⁰Qu'n lu'tzi'n te Jonás ten oxo q'ij ex oxo qniky'in toj tk'u'j jun tij kyi;x;^s ex ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, chin k'welix muqu'n toj tx'otx' oxo q'ij ex oxo qniky'in. ⁴¹Ex ikyqex kye' xjal toj tnam Nínive kyojjo q'ij te Jonás kchi jawil we'ks toj tq'ijil pa'b'in, aj kyokx-jal toj xjelb'il twutz Dios, aye' ite' ky-ojjo q'ij ja'lin, tu'n kykub' tz'aaq toj kyil ky'u'n. Qu'n ayetzi'n xjal toj Nínive b'e'x ajtz ti'j kyanmin, tej t-xi tq'ma'n Jonás Tb'anil Tqanil Dios kye. Ex ajo Tb'anil Tqanil wi'ja ja'lin nimxixtl toklin tze'nku toj tq'ijil Jonás.^t

⁴²Ok kjawil we'ks ajo qya, a nmaq kawil tzajnin te najchaq te twutz tx'otx', tu'n kykub' tz'aaqxjal toj kyil tu'n, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin. Qu'n ajo qya anetzi'n b'e'x xi' b'ilte tnab'lxix qtzan Salomón. Me ajo t-xilin na'b'l wi'ja ja'lin, nimxixtl toklin tze'nku te Salomón.^u

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kb'ajil
kyi'jjo xjal, a nya nimilqe**

(Lc. 11:24-26)

⁴³Aj tetz jun taq'nil tajaw il toj tan-min jun xjal, a nya nimil, b'e'x nxiku jyolte tojjo tzqij tx'otx', ja' tu'n ttene. Exsin qa mix xjyet tu'n, k'wel t-ximin: ⁴⁴Kchin meltz'ajil we' juntl majl tojjo nja'y, ja' x'in etzi'y'ch. Ex ajtzin tkanin juntl majl tk'atzjo xjal, knetiljo xjal tu'n, tze'nku jun ja, mix a'l najalte, ex cheb'e miso'n ex nik'u'n wen. ⁴⁵B'e'xsin k-okixtz toj tanmin xjal me nya tjunalx ja'lin; qala' kyuk'a wuql tuk'a xininqexix toj il tze'nku a. Ex kykyaqilx kchi najal toj tanminjo xjal ja'lin. Atzaj xjal noqx kyja

kxe'lix toj il tze'nku' ttentaq te tnejil. Ikytzin kb'ajiljo kyuk'a xjal ja'lin, a nya nimilqe.

Ankyeqexixjo titz'in ex tnana Jesús

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Tzmataq nyolin Jesús kyuk'axjal, tej kykanin tnana kyuk'ax titz'in. I kub' we' twi' pe'n, me kyajtaq tu'n kyyolin tuk'a Jesús. ⁴⁷B'e'x xi tq'ma'n te Jesús: Lu tnanij exqetzi'n titz'in ite' pe'n, ex kyaj tu'n kyyolin tuk'iy.

⁴⁸Me ante Jesús xi tq'ma'n te a xi q'mante ikyo: ¿Ankyeqe we' nnana, ex ankyeqe we' witz'in?

⁴⁹I tzaj tyek'in tuk'a tq'ob' qib'aja, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n: Ayet-zin weji'y nnana ex witz'in lo. ⁵⁰Aye' chi k'wel b'inchin te' taj nMa'n, a at toj kya'j, ayetzin weji'y witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

**Jun techil tze'n kyanmin
xjal ti'j Tyol Dios**

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 Ax q'ijjo tetz Jesús tojjo ja, ex kub' qe ttzi nijab'. ²Tej tok tka'yin kypon txqan xjal tk'atz, b'e'x okx toj jun tal bark, ex kub' qe toj. Ayetzin kye' jni' xjal i b'aj kyij ten ttzi a'.^v ³Ok ten xnaq'tzil nimku tumil noq kyuk'a techil, ex tq'ma: Jun maj, xi' jun xjal awal triy. ⁴Atzin te' tok tch'o'n, at pon chitj toj b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n. ⁵Ex at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n tu'n nti'xix twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'. ⁶Me atzaj te' tok q'ijil, b'e'x jaw tzqij, qu'n nya nim xa'ye tlok'. ⁷Ex at pon chitj kyxol tx'i'x. Me atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin te triy noq jaw xky'i'six. ⁸Me ante' pon chitj toj tb'anil tx'otx', tb'anilx ele toj. At junjun tqan el jwe' k'al[†] twutz, ex

[†]13:8 Jwe' k'al, 100 n-ele.

^r12:39 Mt. 16:4 ^s12:40 Jon. 1:17 ^t12:41 Jon. 3:5; Lc. 11:32

^u12:42 1Re. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12; Lc. 11:31 ^v13:2 Lc. 5:1-3

junjuntl el ox k'al,[‡] ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.[¶] ⁹Ankye taj tu'n tkub' tb'in nyola, in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰O ul laq'e'y awo'y, a t-xnaq'tzb'in, tk'atz, ex xi qqani'n te: ¿Tiqu'n nyoli'n kyuk'axjal noq kyuk'a techil?

¹¹Tzaj tzaq'win Jesús qe'y: Ma tzaj tyek'in Diosjo tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'jjo a ewintaq ojtxe ti'jjo Tkawb'il Dios, a at toj kya'j; qu'n metzi'n kyexjal nlay tz'el kyniky' te. ¹²Tu'npetzi'n, ankye' xjal at tnimb'il wi'ja, ktzajil q'o'n txqantl, tu'ntzin tch'iyixjo tnimb'il. Ex ankye' xjal noq nka'min tk'u'j ti'j tnimb'il, kyja'pe k-elil q'i'ne te' ch'in at.^w ¹³Tu'npetzi'n, nchin yoli'n kyuk'a techil kyuk'axjal. Qu'n nchi ka'yin kywutz, me mi n-el kyniky' we'y. Ex ntb'in kyäkyin, me mi n-okx toj kywi'.

¹⁴Qu'n ikytzin kb'ajiljo tze'n tq'ma Isafas, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma: Mix tu'n tz'ok kyb'in, mi n-okx toj kywi'. Mix tu'n tz'ok kyka'yin, mi n-el kyniky' te.

¹⁵Qu'n noqx ma tz'ok naj kynab'ljo xjal lu'n; jpu'nqe kyäkyin, tu'n mi tz'okx toj kywi', jpu'nqe kywutz, tu'n mi tz'ele kyniky' te tb'anil.

Tu'ntzin ikyjo, mi nchi tzaj laq'e nk'atza, tu'n kykub' nq'aninch.^x

¹⁶Me ky'iwlinqexix kye', tu'n nchi ka'yi'n kywutza, ex n-el kyniky'a te; ex

nchi b'in kyäkyi'n, ex n-okx toj kywi'y. ¹⁷Qu'n twutzix kxel nq'ma'n kye'y, qa nimjo yolil Tyol Dios ojtxe, ex nim xjal wen kyajtaq tu'n kylon te' a kye' ma kyli ja'lin, ex tu'n kyb'in te' a kye' ma kyb'i ja'lin, me mix b'aje ikyjo.^y

Kub' tchiky'b'in Jesús ti'jjo techil tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸Kyb'intzji'y ti' t-xilin ti'jjo jun xjal xi' awal. ¹⁹Qu'n ayetzi'n nxi kyb'in Tb'anil Tqanil ti'j Tkawb'il Dios, me mi n-el kyniky' te, ikyqetzi'n tze'nku ijaj i kub' tz'aq toj b'e. Jun paqx tzul taja'w il, tze'nku jun pich', ex k-elil ti'n Tb'anil Tqanil, a kux awet toj kyanmin. ²⁰Ex atzin ijaj, a kub' tz'aq kyxol ab'j, ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx nxi kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzalj'b'il. ²¹Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi nchi kujix toj kynimb'il. Qa akux saj jun ti' toj kychwinqil, mo qa akux xi ok lipinxjal kyil'j noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x kchi k'wel tz'aq toj kynimb'il. ²²Atzin ijajjo pon tz'aq toj tx'i'x, ikytzi'n tze'n jun xjal n-ok tb'in nyola. Me o'kx nchi b'isin ti'j tkyaqiljo tkub' twutz tx'otx'. Ex kyaj tu'n tten tkyaqil ti'chaqku ti' kye ex jni' kyq'inmil. Tu'ntzintzjo anetzi'n, n-el naje kynimb'il ti'j Dios, ikyxsin tze'nku triy njaw ch'iy toj tx'i'x. Noq n-el xky'i'six ex nti' toj n-el. ²³Me atzi'n ijaj, a kux awet toj tb'anil tx'otx', ikytzi'n tze'nqe xjal nxi kynimin nyola, ex nkub' kyb'inchin tze'nku nq'ma'n. Nchi ch'iy toj kynimb'il, tze'nku triy, a s-el jwe' k'al[§] twutz jun-

[‡]13:8 Ox k'al, 60 n-ele.

[¶]13:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

[§]13:23 Jwe' k'al, 100 n-ele.

^w13:12 Mt. 25:29; Mr. 4:25; Lc. 8:18; 19:26 ^x13:15 Is. 6:9-10

^y13:17 Lc. 10:23-24

jun, ex junjuntl el ox k'al, ** ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.††

**Jun techil kyijjo k'ul
nya wen kyxol triy**

²⁴ Ex xi tq'ma'n Jesús juntl techil. Chi' kyjalu'n: A Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun ichin xi' awal triy toj ttx'otx'. ²⁵ Tej tok b'aj, b'e'x ajtz. Me tej qok yupj, ul jun ajq'oj, ex xi tchto'ntl jun wiq k'ul toj triy, ex b'e'x oq. ²⁶ Me atzaj te' ch'iy triy, ex tb'aj we'je tunin, antza ele tniky'tzajiltz qa attaq juntl wiq k'ul toj.

²⁷ Ayetzi'n taq'niljo tajaw awal b'e'x i xi' q'malte, ex xi kyq'ma'n: Tata, ¿Mixsin ja ts'k'o'n toj tijaja, tej tok tawa'n? Qu'n ¿Ja'tzin saje jun wiq k'ul toj ikyjo tze'nku triy?

²⁸ Atzin te tajaw aq'untl xi tq'ma'n: Atla jun ajq'oj xkub' b'inchin te' ikyjo wij'a.

Xi kyq'ma'n taq'nil te: ¿Mej qa ma qo'xa xb'oqil te' ma' k'ul toj triy? chi chi'.

²⁹ Me ante tajaw aq'untl xi tq'ma'n: Mina, qu'n qa ma jatz xb'oqitjo nya wen k'ul ja'lin, aku jatz lipe triy ti'j. ³⁰ Qala' kyq'onkja ax tzqijkuj junx tuk'a triy, tz-maxi k'a' jatz sk'etjo, aj tjaw joyit. Atzin te triy kxel k'u'yit te' toj tx'utx'. Atzin te' ma' k'ul, kjawil k'let, exsin k'wel patit tu'n q'aq'.

**Jun techil ti'j twutz mistas, ex
tze'n nch'iyie Tkawb'il Dios**

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil kyjalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n t-xilin tze'nku jun tal twutz mistas, aj tkux tawa'n jun xjal toj tx'otx'. ³² Qu'n twutzxix a tal netz'xix kywutzjo txqantl twutz ijaj, me ajtzin tch'iy, jun tijx n-oke

kywutzjo txqantl. Ch'ime njapin tze'nku jun tze, a ja' n-okxi kyb'inchin pich' ky-paqb'il kyxol tq'ob'.

**Juntl techil ti'j tze'n nch'iyie Tkawb'il
Dios tzalu'n twutz tx'otx'**

(Lc. 13:20-21)

³³ Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil kyjalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku' ttx'amil wab'j, a nkux tq'o'n jun qya toj oxe malb'il jarin. Ex ajtzin tb'aj tsmo'n, tkyaqiljo tq'otjil wab'j ktx'amixil, ex nch'iy wen.

Tiqu'n nyolin Jesús kyuk'a techil

(Mr. 4:33-34)

³⁴ B'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo kyex-jal, noq kyuk'a techil. Qu'n nti'taq jun ti' b'aj tq'ma'n, qa nya tuk'a techil. ³⁵ B'ajjo ikyjo, tu'ntzin tjapi'n a q'umj tu'n yolil Tyol Dios ojtxe, tej tkub' ttz'ib'in:

Kchin yolila noq kyuk'a techil.

Ex kxel nq'ma'n nimku ti',

a ewintaq, atxix te' tkub'ku tb'inchin Dios twutz tx'otx'.^z

**Nxi tchiky'b'in Jesús kye
t-xnaq'tzb'in techil ti'jjo k'ul toj triy**

³⁶ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n Jesús xjal kyja. Ex okx tuja, a ja' o tzaja laq'e'y tk'atz, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi qq'ma'n te: Chiky'b'intzjiy techil ti'jjo k'ul nya wen toj triy.

³⁷ Ex tzaj tzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n awal triy, ayin weji'y, a Tk'wal Ichin.

³⁸ Ante tx'otx' ayetzi'n xjal tkyaqil. Atzin triy, ayetzi'n nimil ti'j Tyol Dios. Ex atzi'n k'ul, ayetzi'n xjal nya nimil, aye' nche'x lipe ti'j tajaw il. ³⁹ Ex atzin te ajq'oj, a xi chtonte tyajil k'ul toj triy, ax tajaw il. Atzin te' joj triy, atzin te' aj tb'aj twutz

**13:23 Ox k'al, 60 n-ele.

††13:23 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

^z13:35 Sal. 78:2

tx'otx' te jun majx. Ex ayetzi'n aq'nil mo jo'l triy, ayetzi'n t-angel Dios.

⁴⁰ Ikytzi'n tze'n k'ul aj tjaw noq tu'n tokx toj q'aq' tu'n ttz'e'y, ikytzin kb'ajiljo, aj tb'aj tkyaqil twutz tx'otx'. ⁴¹ Ex ayi'n, a Tk'wal Ichin, chi xel nchq'o'n n-angela, tu'n kyetz xb'oqitjo toj Tkawb'il Dios kykyaqiljo nchi b'inchin il, ex aye' nchi xmozin kyi'j junjuntl tu'n tkub' kyb'inchin il. ⁴² Ex kchi okix toj jun patb'il ma tij, ja njuline q'aq' wen, ex antza okx chi ju'ch'ilx kyste tu'n kyixk'oj, a mix kb'ajilx. ⁴³ Me ayetzin kye', a kub' kyb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n Dios, ok kchi qoptz'ajiyil kye tze'nku tqan q'ij toj Tkawb'il Dios, a kyTata. Ankye' at t'xkyi'n tu'n tok tb'in, in tok tb'in, ex in tkub' tb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n.

Jun techil ti'jjo Tkawb'il Dios tze'nku jun q'inimil noq ewin

⁴⁴ A Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun q'inimil ewin toj jun tx'otx'. Jun ichin, qa ma knetjo q'inimil tu'n, b'e'x aku meltz'aj ewilte axsa. Ma'x tze'jix ti'j wen, ex noq tu'n ttzyetku' tx'otx' tu'n anetzi'n, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at te, tu'n ttzaj tlaq'o'n.

Jun techil ti'jjo tal ab'j, a wi'yilxix

⁴⁵ Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, tze'nku jun k'ayil njoy'n ti'j jun tal ab'j tb'anilxix. ⁴⁶ Ajtzin tknet jun tu'n, a wi'yilxix wen, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at te, noq tu'n tlaq'etku tal ab'j tu'n.

Jun techil ti'jjo jun pa te tzuyb'il kyix

⁴⁷ Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, tze'nku jun pa te tzuyb'il kyix. Aj t-xi xo'yit toj a', tkyaqil wiq kyix ntzyet tu'n. ⁴⁸ Ajtzin tnoj, aye kyixil k'jawitz kyi'n tzma ttzi a'. Antza, kchi k'wele qeye sk'ol te' kyix. Ayetzi'n wen, kchi xel k'u'yit toj chi'l; ex ayetzi'n mina, chi xel

kyxo'n. ⁴⁹ Ikytzin kb'ajiljo, aj tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'. Kchi elitz t-angel Dios pa'l kye' nya wenqe kyi'jjo a wen. ⁵⁰ Ayetzi'n nya wenqe kchi xel xo'yit toj jun tij k'achb'il q'aq', a mixla kb'ajilx, ja' kchi oq'ile, ex kchi ju'ch'ile kyste tu'n kyixk'oj.

Ajo ojtxe q'inimil exsin ak'aj q'inimil

⁵¹ Tzaj tqanin Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: ¿Tzuntzin n-el kyniky'a ti'j tkyaqiljo lo? chi'.

Exsin xi qtzaq'wi'n: Tzun, qAjaw, qo chiji'y.

⁵² Ex tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Tu'npetzi'n, jun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, aj qa ma txi lipe ti'jjo Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, k-okil tze'nku jun tajaw ja, a at kab'e wiq tq'inimil, jun ojtxe q'inimil ex jun ak'aj.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Tej kyb'aj tq'ma'n Jesús kykyaqiljo techil, b'e'x xi' ⁵⁴ tzma toj ttanim. Antza xi xkye tu'n t-xnaq'tzin kyoj mu'x ja te k'ulb'il. Ex tkyaqilxjal b'aj jaw ka'ylaj, ex kyq'ma: ¿Ja'tzila xb'aje t-xnaq'tzin xjaljo tkyaqiljo b'a'n tu'n? ¿Ex tze'ntzin tten nb'antjo tb'anil techil tipin tu'n ikyjo? ⁵⁵ ¿Ma nyapetzila a ttata, a jsol tz'lan? ¿Ma nya tnana, a Mariy? ¿Ma nyaqetzin titz'in Santyaw, Jse, Simun, ex Judas? ⁵⁶ ¿Ma nyaqetzin taneb'jo najleqe qxol? ¿Ja'tzin xb'ante tkyaqiljo lu'n tu'n? chi chi'.

⁵⁷ Qu'n tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xi kynimine.

Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta' jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx toklin. Me qa tojx ttx'otx' ex tojx tja nti'x toklin.^a

⁵⁸ Nya nimku yek'b'il tipin b'ant kyxol t-xjalil, qu'n tu'n mix xi kynimine Tyol.

^a13:57 Jn. 4:44

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 Kyojjo q'ij anetzi'n, b'ijte tqanil Jesús tu'n Herodes, a tnejil kawil toj tx'otx' te Galiley. ²Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Herodes kye taq'nil: Ala te Juan lu'n, ma jatz anq'in kyxol kyimnin. Qu'n ti'jkutzi'n, tb'anilx tipin tu'n tb'ant txqan tb'anil techil tu'n.

³Otaq kux tju'u'n Herodes Juan toj tze, k'l'o'ntaq wen tuk'a kxb'il, noq tu'n tpaj Herodías, a t-xu'jil, a t-xu'jlb'in Lip, a titz'in, ⁴qu'n tu'n xi tq'ma'n Juan te Herodes: Nya wen tu'n tok meje'y tuk'a t-xu'jil titz'i'nch.^b

⁵Tu'npetzi'n, tajtaq Herodes tu'n tkub' tb'yo'n Juan, me tzaj t-xob'il kyexjal, qu'n tu'n otaq tz'ok kyq'onxjal Juan te yo-lil Tyol Dios.

⁶Tej tel tab'q'e Herodes, kub' iky'sit jun nintz q'ij, ex atzin tal Herodías etz b'ixil kywutz kykyaqiljo txokenj. ⁷Ex b'e'x pon tk'u'j Herodes ti'j, ex kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'j tyol: Qanintza we'y noq alkye taja, chi' te txin. ⁸Me a tnana xi q'mante te, ti'taqjo tu'n t-xi tqanin: Q'ontzjiy twi' Juan, a Jawsil A', we'y toj jun laq ja'linxix.

⁹Tej tb'inte Herodes ikyjo, b'e'x jaw b'isin. Me qu'n tu'n otaq kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'j tyol, ex kywutz kykyaqiljo txokenj, qa akutaq txi tq'o'n noq alkyetaqjo tajjo txin, kub' t-ximin qa iltaq ti'j tu'n tb'ajjo tyol. ¹⁰Ex b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tel k'u'xpit twi' Juan toj tze. ¹¹Exsin xi tq'o'ntz twi' Juan toj jun laq te txin, tze'nkuxtaq otaq tqanin. Ex ante' txin b'e'x xi tq'o'n te tnana.

¹²Me ayetzi'n t-xnaq'tzb'in Juan i pon, ex xi ky'i'n t-xmilil, tu'n tkux muqet. Ex b'e'x i xi' q'malte te Jesús.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Tej tb'i'nte Jesús ikyjo, b'e'x o okxa toj jun bark toj ewajil, tu'n qkani'n toj jun najb'il ja nti'yetaq xjal. Me b'e'x kyb'in texjal tojile junjun tnam, ex b'e'x b'aj xi lipe qi'ja tu'n kyqan, qu'n kyajtaq tu'n kynej qwutza. ¹⁴Tej tetz Jesús toj bark, xi tka'yin txqan xjal attaq, ex b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kyij, ex b'e'x i b'aj tq'anin junjun, a yab'qetaq.

¹⁵Tej ch'ixtaq qok yupj, awotzi'n, a t-xnaq'tzb'in, o tzaj laq'e'y tk'atz, ex xi qq'ma'n te: Ma qoqixte ja'lin, ex mix a'l jun najle tzalu'n. Q'manxa kye jni' xjal tu'n kyb'aj xi' toj junjun koj'b'il, tu'n kyxi' jyol kywa, qape at k'a'xjil.

¹⁶Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Nya il ti'j tu'n kyxi' jyol jun ti'. Qala' kyq'onxa kywa.

¹⁷Me atzin qe' xi qq'ma'n: Nti' qe wab'j q'i'n qu'n. Noq tal jwe' wab'j, ex kab'e tal netz' kyix.

¹⁸Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kyi'nqetza tzalu'n. ¹⁹Ex xi tq'ma'n kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe tib'aj k'ul. Ex i jaw ttzyu'n jwe' tal wab'j exqetzi'n kab'e tal kyix, ex jaw tka'yin twutz kya'j, ex xi tq'o'n chjonte te Dios kyij. Ex i b'aj tpixi'n tal wab'j, ex tzaj tq'o'n qe'y, ex xi qsi'pi'n kyexjal.

²⁰Kykyaqilxjal i b'aj wa'n, ex b'aj noj kyk'u'j wen. Atzaj te' kyb'aj wa'n, jaw qsk'o'n jni' tb'uchil, ex jaw noj kab'lajaj chi'l. ²¹Ayetzi'n i wa'n, jwe' mil ichin, me nya telqetzi'n qya exqetzi'n k'wal i ok te tajlal.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Tb'ajlinxi' ikyjo, o jax tchq'o'n Jesús awo'y, a t-xnaq'tzb'in, toj bark, tu'n

^b14:4 Lv. 18:16; 20:21; Mr. 6:17-18; Lc. 3:19-20

qiky'xa tjlajxi nijab'. Otaq qo neja tu'n qiky'xa jlajxi; kyij Jesús q'olb'il kyexjal. ²³Tej kyb'aj tq'olb'in Jesús xjal, jax twi' jun wutz na'l Dios tjunalx. Tej qok yupj, ex tjunalxtaq Jesús at. ²⁴Me noqx nniky'jinku nijab' tu'n bark, tej ttzaj txqan kyq'iq', ex b'e'x okx piq'j txqan a' toj. ²⁵Tej ch'ixtaq qsqx, tzaj laq'e Jesús qk'atza; nb'et tib'aj a'. ²⁶Tej t-xi qka'yi'n te nb'ettaq tib'aj a', b'e'x o jaw xch'in wen tu'n qxob'ila: Jun ma tij klelin, qo chiji'y.

²⁷Me jun paqx tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: ¡Kykujsinx kyk'u'ja! ¡Ayin weji'y! Mi chi xob'ach.

²⁸Me ante Pegr xi ttzaq'win: WAjaw, qa ajiy, q'mantza tu'n nxi'y tk'atza tib'aj a'.

²⁹Ku tzaja, chi Jesús.

Ex jun paqx, tku'tz Pegr toj bark, ex xi b'et tib'aj a', tu'n tpon tk'atz Jesús. ³⁰Me atzaj te' tna'nte txqan tipin kyq'iq', b'e'x tzaj xob', ex kyja'taq txi mul'aj toj a'. B'e'x jaw xch'in tu'n t-xob'il: Chin tkloma, wAjawch.

³¹Ex jun paqx jaw tjk'u'n Jesús tuk'a tq'ob', ex xi tq'ma'n te: Ay, noq tal ch'in tnimb'ila wi'ja. ¿Tiqu'n xjaw ka'min tk'u'ja?

³²Me atzaj te' kyjax toj bark, b'e'x kub' qen tej kyq'iq'. ³³Ex awotzin qe, a otokx-taqa toj bark, b'e'x o kub' mejey twutz Jesús, ex o nimsin tb'i kyjalu'n: Twutzxix Tk'wal Diosx te.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret

(Mr. 6:53-56)

³⁴Me atzaj te' qjlajinx tjlajxi nijab', o pon toj tx'otx' te Genesaret. ³⁵Ex ayetzi'n xjal antza, b'e'x el kyniky' te Jesús. B'e'x el tqanil toj tkyaqil tx'otx', ex b'e'x i b'aj xi kyinxjal kyyab' te, tu'n kykub' tq'anin. ³⁶Ex i kub'sin kywutz te, tu'n t-xi ttziyin Jesús, noq tu'n tok kymeko'nxjal

i'chaqxitla noq tal ttxa'n t-xb'alintz. Ex kykyaqiljo, aye' i ok mekonte ttxa'n t-xb'alín, b'e'x b'ajel we'.

Tej t-xnaq'tzin Jesús ti'jjo kyxmiletz'ilxjal

(Mr. 7:1-23)

15 I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a junjun xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il tk'atz Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. Ex xi kyqanin te: ²¿Tze'ntzin kyten kye' t-xnaq'tzb'in mi nkub' kynimin a kyij yek'in qe kyu'n qtzan qta'x? Qu'n mi njapin techil kyu'n, a tze'нку nb'anttaq kyu'n qtzan qta'x, tze'нку qe, a tu'n tel kytxjon kyq'ob' tuk'a tumil, aj kyaq'e wa'l.

³Ex xi tqanin Jesús kye: Ex ikyxjo kye'. ¿Tiqu'n n-el kyijlinji'y Tkawb'il Dios, noq tu'n kyokku lip'e'y ti'jjo xnaq'tzb'il xkyij kyq'o'n qtzan qta'x? ⁴Qu'n chte Diosjo kyjalu'n:

Kyniminku kytatyi, ex kynaniy,^c ex ankye te' k-elil tzaqpaj ttzi te ttata ex te tnana, il ti'j tu'n tkyim.^d

⁵Me ayetzin kye' nchi q'mante, qa b'a'n tu'n t-xi qq'ma'n te qtata mo te qnana kyjalu'n: Matla txi nmoji'n, noqit nya tkyaqiljo at we'y ja'lin, ma txi nq'o'n te Dios, tu'n tajb'in te, aj nkyima. Tu'npetzi'n, nti'x tu'n nmoji'n ti'ja, exla qa at tajb'in te'y. Ex b'a'njo lo toj kywutza.

⁶Qu'n qa ikyo, nlayxpen b'anttz tu'n tmojin ti'j ttata ex ti'j tnana, chi chiji'y. Qu'n ma kyij kyzaqpinji'y Tkawb'il Dios, noq tu'n kyxi lipékuy ti'jjo kye' kyxnaq'tzb'in.

⁷Xmiletz'qi'y. Qu'n twutzx tej tyol qtzan yolil Tyol Dios te, a Isaías, tej tyolin ti'j kyxmiletz'ila:

⁸Ayetzi'n xjal tzalu'n, nchin kub' kynimi'n, me noq tuk'a kytzi.

Me atzin kyanmin najchaq ta' wi'ja.

⁹Nti'x tajb'i'n a nchi k'ulin nwutza, qu'n noqx ti'jjo kyxnaq'tzb'ilxjal lipcheqeke.^e

¹⁰I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku kyniky'a te: ¹¹Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a te' n-etz toj ttzi.

¹²Tu'npetzi'n, b'e'x o b'aj tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te: ¿Ma man tz'el tniky'a te, qa b'e'x saj kyq'oj Parisey, tej xkyb'in te' a xb'aj tq'ma'n?

¹³Me ante Jesús tzaj ttzaq'win qe'y: Tkyaqil kyxnaq'tzb'il Parisey ikyjo tze'nku jun wi' k'ul, a qa nya nTati'y tokx toj kya'j, xkux awante. Okla kjawitz xb'oqit te jun majx tuk'a tkyaqil tlok'. ¹⁴Ex chi tenkuj, qu'n jpu'n kynab'l. Nchi kub' nej kywutz junjun ikyx kyten tze'nku aye. Ikyqetzi'n tze'n kab'e moë nxi kyxko'n kyib'; me qa aku xi ex twi' xaq, kykab'ilx kchi xe'l tolpa'j.^f

¹⁵Me ante Pegr xi tq'ma'n te Jesús: Chiky'b'intza qe'y ti'jjo xb'aj tq'ma'n.

¹⁶Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Ex ikyx kyeji'y, ¿Mi s-el pjet toj kynab'la? ¹⁷¿Ma mitzin n-el kyniky'a te, qa tkyaqiljo nb'aj tu'n jun xjal, toj tk'u'j kupine, ex majx k-elil ti'j? ¹⁸Me atzi'n n-etz toj ttzi, toj tanminx ntzaje anq'ine. Apente iljo, ¹⁹qu'n toj tanminxjal ntzaje jni' t-xim nya b'a'n, jni' b'i'yin, jni' ky'a'jin, ex jni' aj pajil, jni' elq'in, jni' sb'ub'l, exsin tkyaqil yasin, ²⁰tu'n kxel toj najin te jun majx. Me te', tu'n kywa'nxjal, a noq tu'n mi tz'ele txjet tq'ob' jun xjal tze'nku kye, aj txi wa'l, nti' te najin noq tu'n tpajjo ikyjo, qu'n noq xnaq'tzb'il kye qtzan qta'x.

Tnimb'il jun qya, a nya aj Judiy

(Mr. 7:24-30)

²¹Tej tetz Jesús antza, b'e'x xi' toj tx'otx' te Tiro ex te Sidón. ²²Ex attaq jun qya aj Canaán najletaq tojjo tx'otx' antza, a nya Judiytaq. Tzaj laq'e tk'atz Jesús, ex nxçh'intaq wen: Tata, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja; at jun wala, at jun taq'nil tajaw il toj tanmin.

²³Me mix xi ttzaq'win Jesús jun tyol. Tu'npetzi'n, o tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex o kub'sin qwutza te: Qala', q'manxa te qya tu'n taj tja, qu'n lu' tzunx nxçh'inx wen, ex lu'tz lipchek qi'j.

²⁴Xi tq'ma'n Jesús te: Ma chin tzaj tchq'on we' Dios noq kyuk'a xjal aj Judiy, aye' najnin ite'ye tze'nku jun ch'uq rit.

²⁵Me ante' qya kub' meje twutz Jesús, ex xi tq'ma'n: ¡Tata, chin tonima!

²⁶Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy nej, tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya wen tu'n tel kywa' tal k'wal, exsin tu'n t-xi' kye chit, qu'n nej tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal, exsin kxel xiljo kye chittz. Ikyqintzin weji'y kyuk'a nxjalila; nej chi okil nka'yi'n, ex kxel nq'o'nji'y a nti' at kye.

²⁷Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata. Me ka'nqetzin kyeji'y tal chit nchi wa'n kye tjaq' meë ti'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel tz'aq kyu'n kyajaw. Ikyqintzintla' weji'y, q'ontz ch'in we' ti'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.

²⁸Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win Jesús te: Ay qya, nimxixjo t'nimb'ila wi'ja. Kxel nq'o'n tze'nku taja.

Atzaj taljo qya, jun paqx tel we'.

Tej tq'anit nimku yab' tu'n Jesús

²⁹Tej tetz Jesús antza, pon tzma ttzi Nijab' te Galiley. Ex b'e'x jax twi' jun wutz, ex kub' qe antza. ³⁰Ex nimxjal b'aj

chmet ja' ta'yetaq. Ex q'imila junjun kox kyu'n, junjun mox, ex ila'kul mib'intaq chi b'et ex mib'intaq chi yolin, ex nimku txqantl yab' b'aj xi q'i'n twutz Jesús. Ex b'e'x i kub' tq'anin.

³¹ Ex ayetzi'n xjal b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj, tej tok kyka'yin tb'ant kyyoli'n a mib'intaq chi yolin; ex otaq b'ant kyb'etjo a mib'intaq chi b'et; ex otaq jqet kyxkyin a mib'intaq chi b'in; ex otaq chi el we' kox, ex otaq k'ant kywutzjo moxqetaq. Jotxjo jni' xjal i b'aj ok ten nimsil tb'i Dios, a kyDios aj Israel.

Tej kyk'a'chit kyaje mil ichin tu'n Jesús

(Mr. 8:1-10)

³² O tzaj ttxko'n Jesús a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Nchyo'n nk'u'ja kyijjo xjal lo, qu'n ma b'ant-xi oxex q'ij kytenb'ile quka, ex nti'x ch'in o txi kywa'n. Ex nky'e'y tu'n kyaj nchq'o'n kyja kukxjo, qu'n aku chi kub' numj toj b'e' tu'n wa'yaj.

³³ Ex xi qq'ma'n: ¿Me ja' aku tzaje kywa txqan xjal qu'n? Mix ya' nti'x jun xjal najle tzalu'n, qo chiji'y.

³⁴ Me tzaj tq'anin Jesús qe'y: ¿Jte' wab'j q'i'n kyu'n?

Noq tal wuq, ex jun tal jte'b'in netz' kyix, qo chiji'y.

³⁵ Ex xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe twutz tx'otx'. ³⁶ Ex i jaw ttzyu'n wuq wab'j, exqetzi'n tal netz' kyix, ex xi tq'o'n chjonte te Dios kyij, i kub' tpixin, ex tzaj tq'o'n qe'y, tu'n t-xi qsipi'n kye jni' xjal.

³⁷ Kykyaqilxjal noqx jni' i b'aj wa'n. Tej kyb'aj wa'n, jaw chmetjo jni' tb'uchil wab'j tkyaqil, ex atzin tej tb'aj chmet, b'ant wuq chil'. ³⁸ Ayetzi'n ichin, aye' i b'aj wa'n, kyaje mil, me mix ok ajletjo qya exqetzi'n k'wal.

³⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n Jesúsjo xjal kyja, ex b'e'x o okxa toj bark, tu'n kyxi'y toj tx'otx' te Magadán.

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 Juntl majl, i b'aj pon chmet Parisey ka'yil ti'j Jesús junx kyuk'a junjun Sadusey. Noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til, xi kyqanin te, tu'n tkub' tb'inchin jun tb'anil techil tipin twutz kya'j, tu'n tyek'in qa te Dios tzajnin.⁸

² Me xi tzaq'win Jesús kye: ¿Tze'ntzin tten n-el kyniky'a ti'jjo q'ij? Qu'n qa manyor chiky'x twutz kya'j qale, nkyq'ma'n qa tb'anilx q'ij nchi'j. ³ Ex qa qlixje, nya wen k-elixe q'ij ja'lin, chi chiji'y, qu'n manyor chiky'x twutz kya'j, ex manyor q'aq mujilx. Qa n-el kyniky'a ti'jjo techil te twutz kya'j, ¿Tze'ntzin tten mi n-el kyniky'tza ti'jjo tze'ntzin t-xilin techiljo tq'ijil ja'lin? ⁴ Aye' xjal tzalu'n manyor aj ilqex ex aj pajilqe. Nkyqanin tu'n tkub' nb'inchi'n jun tb'anil techil wipi'n kywutz, me mixla kb'antil; o'kxjo tze'n b'aj ti'j qtzan Jonás ojtxe.^h Ex b'e'x i kyij tzaqpi'n antza.

Ajo kyxnaq'tzb'il Parisey ex Sadusey

(Mr. 8:14-21)

⁵ Tej qjlajinxja tjlajxi nijab', b'e'x el naj toj qk'u'ja tu'n t-xi q'i'n qwa'y. ⁶ Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: B'anqexa. Kyka'yink kyib'a noq che'xa ti'jjo ttx'amsb'il kywa Parisey ex Sadusey.ⁱ

⁷ Me b'e'x o b'aj jaw yolin awo'y t-xnaq'tzb'in qxolxa, ex qq'ma'y: Ma tzaj tq'ma'n qe, tu'n tok qka'yin qib', b'alaqa tu'n mi saj q'i'n qwa; yaj qa saj kyq'o'nku Parisey qwa, exsin qa ti'ku xi kyq'o'n toj.

⁸ Ex b'e'x el tniky' Jesús te' qb'isa, ex tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Tiqu'n nkub' kyb'isi'n

⁸16:1 Mt. 12:38; Lc. 11:16 ^h16:4 Jon. 3:4-5; Mt. 12:39-41; Lc. 11:29-30

ⁱ16:6 Lc. 12:1

qa nti' kywa'y q'i'n? Nti'xla ch'in kye' tq'uqb'il kyk'u'j wi'ja. ⁹Na'mxsin tel kyniky'a te. ¿Ma mitzin na'n kyu'n kyij jwe' wab'j, ayej i kub' nsipi'n kyxoljo jwe' mil xjal? ¿Jte'n chi'l jaw chmet, tej kyb'aj wa'nxjal?^j ¹⁰Ex ¿Ma mitzin na'n kyu'n kyijjo wuq wab'j, ayej i kub' nsipi'n kyxoljo kyaje mil xjal? ¿Jte'xsin chi'ljo jaw chmet, tej kyb'aj wa'nxjal?^k ¹¹¿Yajtzin qetz, ma nlan qo wa'ntz wu'n qkyaqilx? Qala' nya ti'jjo wab'j te twutz tx'otx' nchin yoline we', tej xi nq'ma'n: Kyka'yink kyib'a ti'jjo ttx'amsb'il kywa Parisey ex Sadusey.

¹²Tzmaxitzin el qniky'ji'y ti'j, qa mi nyolintaq Jesús ti'jjo juntl tx'amsb'il wab'j, qala' ti'jjo kyxnaq'tzb'il Parisey exqetzi'n Sadusey.

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Atzaj te' qkani'n toj tx'otx' te Cesearea te Filipino, tzaj tqanin Jesús qe'y: ¿Ankyeqi'n, a Tk'wal Ichin, toj kywutzjo xjal?

¹⁴Xi qtzag'wi'n: At junjun nq'mante qa ajiy qtzan Juan, a Jawsil A', ma jaw anq'intl, ex junjuntl nq'mante qa ajiy Elías, moj qa ajiy Jeremías, mo juntl yollil Tyol Dios.¹

¹⁵¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n? chi Jesús.

¹⁶Xi ttzaq'win Pegr: Atejiy Crist, a Tk'waljo Dios itz' te jun majx, a sk'o'nxix tu'n, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx'.^m

¹⁷Xi ttzaq'win Jesús: Ky'iwlinox te, ay Simun, a tk'wal Jonás; qu'n mix a'l jun xjal saj q'mante tey, qala' a nMa'n, a at toj kya'j. ¹⁸Ex kxel nq'ma'n tey, qa a tb'iy Pegr, a ab'j tz'elpine. Ex tib'ajjo ab'j lo kjawile nb'inchi'n Ntanimá. Ex nlayx kub' ti'j tu'n tkyaqil tipin kyimin.

¹⁹Ex kxel woqxeninji'y Nxnagtzb'ila tey nyakutlaj jun tal tal tjpel ja, tu'ntzintla noq ti'j ktq'ma'b'ila, tz'ele kyniky'xjal ti'jjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios. Ex qa ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil, noq tu'n ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi kynimin a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n kyil tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, chi xel toj najin te jun majx.ⁿ

²⁰Ex xi toqxenin Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, tu'n mi qo ok te'n q'malte kye jni' xjal, qa ataq Jesúsjo Crist, a Kolil, qu'n na'mxtaq tul tq'ijil.

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹Axxa, oke ten Jesús xnaq'tzil qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, qa iltaq ti'j tu'n t-xi' toj Jerusalén, ex iltaq ti'j tu'n tiky'x tu'n antza kyu'n kynejil xjal ex kyu'n kynejil pale junx kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Ex tzaj tq'ma'n qe'y, qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'yo'n kyu'n. Me toj toxin q'ij, b'e'xtaq tu'n t'jatz anq'in juntl majl.

²²Me b'e'x ex telsin Pegr tjunalx, ex ok tentz q'ol tumil te Jesús: WAjaw, nlay taq' te Diosjo ikyjo. Nlay b'ajte ikyjo ti'j'ach.

²³Me b'e'x ajtz meltz'aj Jesús ti'j Pegr, ex xi tq'ma'n te: ¡Pegr! Ayeti'n tyola ikyjo, tyol tajaw il, qu'n a taj tajaw iljo tu'n tb'antjo kyaj xjal, ex nya a taj Dios. ¡Lag'emila nk'atza, tajaw il! Qu'n ma tz'oka te jun tolsb'il, tu'n nkub' tz'aqach.

²⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ankye jun taj tu'n tok te nxaq'tzb'in, il ti'j tu'n tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil,

^j16:9 Mt. 14:17-21 ^k16:10 Mt. 15:32-38

^l16:14 Mt. 14:2; Mr. 6:14-15; Lc. 9:7-8 ^m16:16 Jn. 6:68-69

ⁿ16:19 Mt. 18:18; Jn. 20:23

exla qa ma kyim twutz cruz.^o ²⁵ Ikytzi'n, ankye' taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx. Ex ankye' k'wel ttzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n npaja, ktenb'il tchwinqil te jun majx.^p ²⁶ Qu'n ¿ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin tu'n naj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil tq'inimil te klol tanmin? ²⁷ Qu'n tzul kanin jun q'ij tu'n wula, ayi'n Tk'wal Ichin, tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n ex kyuk'a jni' angel. Ex kxel nq'o'n chojb'il teyile junjun, tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in.^q ²⁸ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at junjun ite' tzalu'n wuk'i'y, mi kyli kyimin, tzmaxi' aj kylonte aj wula, a ayi'n Tk'wal Ichin, kawil tib'aj tkyaqil.

Tej ttx'ixpit tka'ylajtz Jesús

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 Tb'ajlinxi' qaq q'ij, xi tk'le'n Jesús Pegr tuk'a Santyaw ex Juan, a kyitz'in kyib', exsin i xi'tz tзма twi' jun ma tij wutz. ² Antza kywutzxjo t-xnaq'tzb'in, tx'ixpit ka'yin Jesús. Ox qoptz'ajx wen tze'nku q'ij, exsin t-xb'alin manyor sjanin wen, tze'nku tqan tzaj ntilk'aj wen.^r ³ Texjo paq anetzi'n, xi kyka'yin Moisés ex Elías nchi yolintaq tuk'a Jesús.

⁴ Xi tq'mante Pegr te Jesús: WAjaw, tb'anilx te' oto' tzalu'n. Qa taja tu'n tkub' nb'inchin'oxe tal pach; jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.

⁵ Tzmataq nyolin Pegr, tej tkub' juktz'aj jun muj ntilk'aj wen kyib'aj. Ex tojjo muj etz yolin jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y Nk'wal

lo k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n. ¿Kyb'inkuji'y Tyol!^s

⁶ Tej kyb'in te' t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x i b'aj kub' mutzq'aj twutz tx'otx' tu'n kyxob'il. ⁷ Me tzaj laq'e Jesús kyk'atz, ex i ok tyekin, ex xi tq'ma'n kye: Chi we'ksa. Mi chi xob'a.

⁸ Atzaj te' kyjaw ka'yin o'kxtaqł Jesús attaqł, mixtaq a'l juntl at tuk'a.

⁹ Kyja'taq kyku'tz twi' wutz, xi tq'ma'nix Jesús kye: Mix a'l qe kxele kyq'ma'nji'y, a ma kyli'y, tzmaksi' aj njatz anq'in, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol kyimmin, chi'.

¹⁰ Me xi kyqanin t-xnaq'tzb'in te Jesús: ¿Tze'ntzin ttentz nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa ataq Elías tu'n tul nej twutza? ¿Nyapela ti'jjo lo nchi yolinetaq, a ma qli'y?^t

¹¹ Me xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq b'inchil kytenxjal, aj wula. ¹² Me kxel nq'ma'n kye'y, o tzul te Elías, me mi s-el kyniky'xjal te. Ex ma tziky'x tu'n, tze'nkuxtaq kyajxjal ti'j. Exsin ikyx weji'y, a ayi'n Tk'wal Ichin, nimx kky'elix wu'n toj kyq'ob'xjal.

¹³ B'e'xsin el kyniky'tzjo t-xnaq'tzb'in te, qa ti'jtaq Juan, a Jawsil A', nyoline Jesús.^u

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun q'a

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Tej kymeltz'aj twi' wutz, i pon ja' ite'taq txqan xjal. Ex tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús, ex kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n te: ¹⁵ Tata, q'aq'intz tk'u'ja ti'j nk'wala. Qu'n atku ntzaj lu'lin ti'j, tu'n jun taq'nil tajaw il, ex nimx kyixk'oj ma tziky'x tu'n. Ila'ku maj o txi lank'aj tu'n

^o16:24 Mt. 10:38; Lc. 14:27 ^p16:25 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25

^q16:27 Sal. 62:12; Mt. 25:31-46; Ro. 2:6; 14:10; 2Co. 5:10; Tchi. 2:23

^r17:2 2Pe. 1:17-18 ^s17:5 Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:23

^t17:10 Mal. 4:5 ^u17:13 Mt. 11:14

toj q'aaq' ex toj a'. ¹⁶Ma tzul win wetza kywutz t-xnaq'tzb'i'n, me mi ma q'anit-x kyu'n.

¹⁷Me tzaj ttzaq'win Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: ¡Ay! tal xjal nti'x kynimb'ila, ex nti'x kyumila. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin te'n kyxola? ¿Ex jte'xsin q'ij kky'elix wu'n kyuk'iy? Kyintzinji'y q'a tzalu'n, chi'.

¹⁸B'e'xsin ok tilin Jesúsjo taq'nil tajaw il, ex b'e'x etz tlajo'n toj tanminjo q'a, ex texjo tqan tel we'.

¹⁹Atzaj te' tok qchmon qib'a qjunalxa, exsin xi qqanintza te Jesús: ¿Tiqu'n mi xb'ant qe qlajo'n te' taq'nil tajaw il toj tanminjo q'a?

²⁰Tzaj ttzaq'win Jesús: Qu'n tu'ntzi'n noq ch'in kynimb'ila wi'ja. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noqit at kynimb'ila wi'ja i'chaqxpetla kyintzjo tze'nku jun tal twutz mistas, akutla txi kyq'ma'n te wutz lo: Ku tela tzalu'n, ex ku txi'y tzachi'n. Ex b'e'xitla aku tziky'. Qu'n nti'xitla jun ti' nlay b'ant kyu'n, noqit at kynimb'ila wi'ja.^v ²¹Me aye wiq taq'nil tajaw il lo nlay chi ex noq tu'n kukxjo, qala' il ti'j tu'n tkub' kypa'n wa'yaj toj na'j Dios.^{‡‡}

**Tej tyolin Jesús tkab'
majin ti'j tkyimlin**

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²²Qiky'linxi'y antza, ex nqo b'ettaqa junx toj tx'otx' te Galiley, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kyexjal ²³tu'n nkub' b'yo'n. Me tb'ajlinxi oxo q'ij nkyimlin, kchin jawil anq'i'n juntl majla kyxol kyimmin.

Tej qb'intiy tqanil ikyjo, b'e'x o jaw b'isi'n.

**Tej t-xi tchjo'n Jesús jun
pwaq toj ja te na'b'l Dios**

²⁴Atzaj te' qkani'n junx tuk'a Jesús toj tnam Capernaum, ayetzi'n peyil pwaq te ja te na'b'l Dios i tzaj laqe tk'atz Pegr, ex xi kyqanin te: ¿Ma mitzin nchoji'n t-xnaq'tzila pwaq te mojb'il toj qja te na'b'l Dios?^w

²⁵Tzun, chi Pegr.

Atzaj te' tokx Pegr tuja, ja' ta'taq Jesús, ok tyolin Jesús nej, ex xi tqanin te: Ay Simun, ¿Ti'tzin ch'in te ntq'ma'n? Aye kawil tzalu'n twutz tx'otx' kukx nchi peyin pwaq te mojb'il. ¿Me altzila kye qe nchi chojin? ¿Ayepela' kyk'walku, mo qa aye' noq xjalqexa?

²⁶Xi ttzaq'win Pegr: Aye' jni' noq xjalqexa, chi Pegr.

Ex xi tq'ma'n Jesús te: ¡Ikytzi'n! Qu'n ayetzi'n k'walb'aj nti' kyk'as twutz kawil.

Ikytzintla' qetz nti'tla tu'n qchojinqe pwaq te mojb'il ti'j ja te na'b'l Dios, qu'n Tk'wal Diosqo. ²⁷Me noq tu'n mi tza-jeku kyq'oj, okla qo chojil. Tu'npetzi'n, ku txi'y toj nijab'. K'a' kux t-xonji'y b'aq te tzuyb'il kyix. Atzin tnejil kyix ktzyetil tu'n, k'a' kux tjo'n toj ttzi, ex kjetil jun pwaq tu'n antza. K'a' txi ti'n te chojb'il te we' ex tey, qu'n atzin pwaq k'a' tz'ajb'in te qkab'il.

**¿Ankyexixtl at toklin
toj Tkawb'il Dios?**

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 Tojxjo maj anetzi'n, o tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, tk'atz Jesús, ex xi qqani'n te: ¿Ankyexixtl nim toklin toj Tkawb'il Dios toj kya'j?

²Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex kub' twa'b'in qxola, ³ex tzaj tq'ma'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa mi s-ok kyanmi'n tze'n tanminjo tal k'wal lo, a

‡‡17:21 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.21.

^v17:20 Mt. 21:21-22; Mr. 11:23-24; 1Co. 13:2 ^w17:24 Ex. 30:13; 38:26

manyor tal mutxin, nlayxpen chi okxtza toj Tkawb'il Dios toj kya'j.^x ⁴Tu'npetzi'n, atzin te nim tokli'n toj Tkawb'il Dios, a k'wel tmutxsin tib' tze'nku tal k'wal lo. ⁵Tu'npetzi'n, ankye kxel k'monte jun tal k'wal tze'nku lo, noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y, nyakuj ayi'n kchin xel tk'mo'n.

**Jun techil tu'n Jesús,
tu'n mi qox tz'aq toj il**

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶Noq alkye jun xjal ntjyo'n tumil tze'n tten, tu'n tel tpa'n jun tal k'wal tib' ti'j tnimb'il wi'ja, junxpetla tze'ele te te, tu'n tok k'let jun ma tij ab'j te cheb'l triy ti'j tqul, ex tu'n t-xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkyim te jun majx, tze'nkuljo tu'n tokx toj pa'b'in twutz Dios tuk'a' til ikyjo. ⁷¡Ay! Nti'x kyajb'in xjal aj il twutz tx'otx', a ipb'ilxix ite'ke tu'n kykub' tz'aq txqantl toj il. Kxel nq'ma'n kye'y, kukx at te iljo tzalu'n twutz tx'otx', me nim b'isb'ajil texjal, a tzunx nlab'te kyil'jjo txqantl, tu'n kykub' tz'aq toj il.

⁸Tu'npetzi'n, qa noq tu'n tpaj jun tq'ob'a mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emi'n, ex q'imila toj tk'u'ja te jun majx. Qu'n wenitla tu'n tokxa toj kya'j noq tuk'a jun tq'ob'a mo jun tqan, tze'nkul te', tu'n t-xi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq'.^y ⁹Ex qa noq tu'n tpaj tb'aq' twutzta aku kub' tz'aqiy toj il, q'imitza, ex q'imila toj tk'u'ja te jun majx. Qu'n b'antla tu'n tokxa toj kya'j noq tuk'a jun twutzta, tze'nkul te', tu'n txi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq', a mixla k-yupjilx.^z

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo rit xi naj

(Lc. 15:3-7)

¹⁰Mi chi el kyiky'inji'y tal much'qe lo. Qu'n twutzx kxel nq'ma'n kye'y, loqe kyangel majx ite' yolil kyil'j twutz nMa'n toj kya'j. ¹¹Ex ayi'n, a Tk'wal Ichin, sk'o'nxix tu'n Dios, ma chin ula kolil kyil'jjo tal k'wal, ex kyil'jjo a otaq chi naj toj il.[¶]

¹²¿Tze'ntzin ch'in kye toj kywutz? Qa at jun xjal at jwe' k'al^{§§} trit, ex qa ma kyij naj jun, ¿Ma nyapela kchi kyjel tq'o'n b'eljalajaj toj jwe' k'al* twi' wutz, exsin kxe'ltz jyol te' a otaq kyij naj? ¹³Exsin qa aku xknet tu'n, twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ma'xla tzalajx ti'jjo jun tze'nqekuljo b'eljalajaj toj jwe' k'al, a mi xi kyij naj. ¹⁴Ikytzi'n te kyTataji'y, a at toj kya'j. Nya taj tu'n tnaj jun kye', exla qa jun tal much' k'wal tze'nku lo.

Tze'n tu'n tkub'e najsit til jun quk'a

(Lc. 17:3-4)

¹⁵Qa ma kub' tb'inchin jun nimil jun ti' ti'ja, a nya b'a'n, ku txi'y yolil tuk'a tjunalx. Q'manxa te, ti' xb'ajte ti'ja. Qatzin qa ma kub' tb'i'ntz, atpenl kymujb'il kyib'tza tuk'a juntl majl. ¹⁶Me qatzin qa mi xkub' tb'inxtz, k'le'nx juntl tuk'iy mo kab'etl, tu'ntzin kyok te tsiyil, qu'n ikyxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa il ti'j tu'n kyok kab'e mo oxe tsiyil, tu'ntzin kywutzku kb'ajile' yol.^a ¹⁷Qatzin ikyxl xb'antjo tu'n, q'ma'nx te tkyaqil Ttanim Dios. Ex qa mi xkub' tb'inx kyyol tkyaqil Ttanim Dios, kyq'onka tze'nku jun nya nimil, mo tze'nku jun peyil pwaq, a i'jlemil kyu'nxjal.

¹⁸Ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil, noq tu'n

[¶]18:11 Lc. 19:10; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 11.

^{§§}18:12 Jwe' k'al, 100 n-ele.

*18:12 B'eljalajaj toj jwe' k'al, 99 n-ele, ex ikyxjo toj v. 13.

^x18:3 Mr. 10:15; Lc. 18:17 ^y18:8 Mt. 5:30 ^z18:9 Mt. 5:29

^a18:16 Deu. 17:6; 19:15; 2Co. 13:1; 1Tim. 5:19

ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi kynimin a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n kyil tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi xel toj najin te jun majx.^b

¹⁹ Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye'y, qa at kab'e kye tzalu'n twutz tx'otx', xb'ant ti'j tu'n, tu'n t-xi kyqanin te nTati'y toj na'j Dios jun ti', a'lchaqx kye kyajtza, ex ktzajil q'o'n kye'y tu'n.²⁰ Qu'n ja' nkychmome kab'e mo oxej kyib' ti'j tumil nb'i'y, loqi'n intin kyxol, chi Jesús.

²¹ Atzin te Pegr xi laq'e, ex xi tqanin te Jesús: WAjaw, ¿Jte' maj k'wel nnajsin til jun wuk'iy, qa ma kub' tb'inchin jun nya wen wi'ja? ¿Ma noqpela wuq maj?

²² Me xi ttzaq'win Jesús te: Nya noq o'kxjo wuq maj, qala' wuq majjo lajaj toj jun mutx'.[†]

Techil tu'n Jesús ti'jjo aq'nil, a mi xkub' tnajsin tk'as tuk'a

²³ Tu'npetzi'n, a Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun kawil tajtaq tu'n tpeyin kyk'as taq'nil.²⁴ Atzaj te' tok ten b'inchilte lo, attaq jun, ma ninxtaq txqan tk'as.²⁵ Me nti'taqx tumil tze'n tten tu'n tchjet tu'n. Atzi'n kub' tb'isin tajaw k'as, tu'n t-xi k'ayit te aq'nil te jun majx kyexjal, me tuk'ax t-xu'jil ex kyuk'ax tk'wal ex tkyaqiljo jni' attaq te, tu'ntzintla tchjetjo tk'as.

²⁶ Me atzi'n aq'nil kub' meje twutz kawil, ex ja kub'sin twutz te: Tata, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja. Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n cheb'eku.

²⁷ B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kawil ti'j, ex b'e'x kub' tnajsin tk'as te jun majx; ex b'e'x xi ttzaqpi'n.

²⁸ Me a'kxtaq tetzjo aq'nil, tej tel knet jun tuk'a tu'n, a k'asb'inintaq twutz noq

jun tal jte'b'in pwaq. Me tzaj ttzyu'n tuk'a tqul, ex ok tãpo'n, ex xi tq'ma'n te: Chjomjiy tk'asa we'y.

²⁹ Me antej k'asb'ine kub' meje, ex ja kub'sin twutz te: Q'aq'intz tk'u'ja wi'ja. Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n cheb'eku.

³⁰ Me mix tziye ikyjo. B'e'x xiku ti'n, tu'n tkux jpet toj tze, tzmaksi tu'n tjtazjo, ajxi tchjet tu'n tkyaqil.

³¹ Tej tok kyka'yin txqantl aq'nil ikyjo, b'e'x tzaj chy'o'n kyanmin ti'j. B'e'x i xi q'malte te kawil tkyaqiljo otaq b'aj.

³² B'e'xsin xi tq'ma'n kawil, tu'n ttzaj txketjo tnejil aq'nil, ex xi tq'ma'n te: Ay aq'nil manyor aj ilxa. Ma kub' nnajsin we' tkyaqil tk'asa, noq tu'n xkub' mejej nwutza.³³ Ikytzintla tejiy matla tzaj q'aq'in tk'u'ja ti'j tuk'iy, tze'nku we' saj q'aq'in nk'u'ja ti'ja.

³⁴ B'e'x tzajx txqan tq'o'jjo kawil ti'j, ex xi tq'ma'n, tu'n t-xi q'o'n toj kyq'ob'jo xq'uqil tze, ex tu'n tb'aj b'yo'n, ex tzmaksi tu'n tjtazjo, aj tchjet tk'as tkyaqil.

³⁵ Atzaj te' tb'aj yolin Jesús ti'jjo techil lo, xi tq'ma'n: Ikytzi'n kchi tenb'ilaji'y tu'n nTati'y toj kya'j, qa mina xkub' kynajsi'n til jun kyuk'iy tuk'a tkyaqil kyanmi'n.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n tkub' kypa'nxjal kyib'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 Tej tb'aj tq'ma'n Jesúsjo yol lo, b'e'x etz toj tx'otx' Galiley, tu'n tkanin toj tx'otx' Judey, jlajxi Nim A' Jordán.² Nimku xjal ok lipe ti'j, ex antza i q'anite nim yab' tu'n.

³ Ex at junjun Parisey tzaj laq'e tk'atz Jesús, noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til. Xi kyqanin te: ¿Wenpetzila tu'n tkub' tpa'n jun ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa noq ti' s-etza til?

[†]18:22 Lajaj toj jun mutx', 70 n-ele.

^b18:18 Mt. 16:19; Jn. 20:23

⁴Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mxsin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa te tnejil, kub' tb'inchin Dios ichin ex qya?^c

⁵Ex ikyxjo tq'ma: Tu'npetzi'n, kyjel ttzaq'p'i'n te ichin ttata ex tnana, noq tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil. Ex kykab'ilx kchi okil te junch'in.^d ⁶Nya kab'el kyten, qala' junch'in. Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-ok tmujb'in Dios.

⁷Xi kyqanin juntl majl: ¿Tze'ntzin tten te Moiséstz tziye, tu'n t-xi' jun u'j te qya, ja' ntq'ma'ne qa o pa'yit tuk'a tchmil?^e

⁸Xi ttzaq'win Jesús: Noq tu'n tpa-jjo manyor kujx kyanmi'n ja xi tziyin Moisés, tu'n tkub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil. Me me te' te tnejil, nya iky te' tten. ⁹Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, qa ma kub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa nya noq tu'n tpaj ky'a'jin tu'n qya, exsin qa ma tz'ok meje tuk'a juntl, ma tz'ok aj ky'a'jil. Ex ankye k-okil meje tuk'a qya, a o tz'el lajo'n tu'n tchmil, ex ikyxjo, k-okil aj ky'a'jil.^f

¹⁰Me awotzin qe', a t-xnaq'tzb'in xi qq'ma'n: Qa iky tten jun ichin tuk'a t-xu'jiltz, b'a'npetlatz tu'n mi mejeje ichin.

¹¹Me ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Nya tkyaqilx ma tzaj q'o'n toklin tu'n mi mejeye; qala' o'kqexjo ma tzaj tq'o'n Dios kyoklin ikyjo. ¹²Qu'n ila'ku tumil, tiqu'n nlay meje jun ichin: At junjun, titz'jlinxjo ikyjo; at junjuntl noq kyu'nxjal; ex at junjuntl ma txi kyq'o'n kyib', tu'n mi chi mejeye noq tu'n tpajjo ma txi kyq'o'nx kyib' tuk'a tkyaqil kyanmin toj aq'untl te Tkawb'il Dios, a at toj kya'j. Qa at jun aku b'antjo ikyjo tu'n, b'a'n tu'n tkub' tb'inchin.

Tej kykub' tky'iwin Jesúsjo tal k'wal

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³Tb'ajlinxi' ikyjo, i b'aj tzaj ky'i'nxjal junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj tu'n kykub' tky'iwin, ex tu'n tna'n Dios kyil'j. Me awotzin qe', a t-xnaq'tzb'in, o ok te'n yisol kye', a i tzaj q'i'n kye' tal k'wal.

¹⁴Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kytzaqpinqetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeq'o'n, qu'n kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios.

¹⁵Tej tb'aj tky'iwin Jesúsjo tal k'wal, b'e'x ex tojjo tx'otx' antza.

Tej tyolin jun ku'xin q'inintaq tuk'a Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶Tej t-xi' Jesús qu'ky', ul kanin jun ku'xin tk'atz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil wenzixa, ¿Ti'n k'wel nb'inchin, tu'n nkanb'intejiy chwinqil te jun majx?

¹⁷Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj tq'ma'n qa wenq'in? Nti'x jun te xjal wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios. Me qa taja tu'n tten tchwinqila te jun majx, niminqekutzinjiy ojtxe kawb'il.

¹⁸Ex xi ttzaq'win q'inin: ¿Me ankyeqe kawb'il?

Xi tq'ma'n Jesús te: Mi b'iyin.^g Mi ky'a'jin.^h Mi tz'elq'in.ⁱ Mi jaw b'ant yol ti'j jun a'la noq kukxjo.^j ¹⁹Niminkujiy ttatij ex tnanij.^k Ex k'u'jlinqekjiy tuk'iy tze'nkuxjo ntk'u'jlin te tib'.^l

²⁰Xi tq'ma'n ku'xin: Tkyaqilx te anetzi'n o b'ant wu'n. ¿Ti'tzin atx taj tu'n tkub' nb'inchin?

^c19:4 Gen. 1:27; 5:2; Mal. 2:15 ^d19:5 Gen. 2:24

^e19:7 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31 ^f19:9 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11 ^g19:18 Ex. 20:13;

Deu. 5:17 ^h19:18 Ex. 20:14; Deu. 5:18 ⁱ19:18 Ex. 20:15; Deu. 5:19

^j19:18 Ex. 20:16; Deu. 5:20 ^k19:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16 ^l19:19 Lv. 19:18

²¹ Xi tq'ma'n Jesús te: Qa taja tu'n toka tz'aqlexix, ku txi'y, ex k'ayinxjiy jni' at tey, ex oyinxjiy tpwaaq kye yaj. Ikytzin ktenb'ile tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin lipektza wi'ja.

²² Me atzaj te' tb'inte ku'xin ikyjo, jaw b'isinx, qu'n tu'n manyor q'ininxtaq; ex b'e'x aj tja.

²³ Ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Kujx te', tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios. ²⁴ Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Jun paqxla aku tz'ex jun chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il b'u'x, tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.

²⁵ Atzaj te' qb'intiy ikyjo, b'e'x o jaw ka'ylaja, ex xi qqani'n te: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila' qetza? ¿Altzila kye k-okixtz?

²⁶ O tzaj tka'yi'n Jesús, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.

²⁷ Me xi tq'ma'n Pegr te: Ma kyij qtzap-pi'n qe' tkyaqiljo attaq qe'y, ex ma qo ok lipe'y ti'ja. ¿Ti'tzila qetza qkanb'e'?

²⁸ Xi tq'ma'n Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil, a ja' ktx'ixpitile tkyaqil, aj nkub' qey ayi'n, a Tk'wal Ichin, tib'aj nq'uqb'ila, tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila, ex ayetzin kye', tu'n ma chi ok lipe'y wi'ja, ex kchi k'wel qey kyib'aj kab'lajaj q'uqb'il, tu'n kykawi'n kyib'aj kab'lajaj ch'uq xjal te tyajil Israel.^m ²⁹ Ex kykyaqilxjo jni' ma kyij kytzaqpi'n kyja, kyitz'in, kyaneb', ky-tata, kynana, kyxu'jil, mo kyk'wal, mo qa kytx'otx'j, noq tu'n npaja, okpin kykanb'il kye' jwe' k'al[‡] maj kyxel tib'aj tkyaqiljo anetzi'n, ex jun chwinqil te jun majx toj kya'j. ³⁰ Me nimx ja'lin ite'k te tnejil tzalu'n twutz tx'otx', me kchi ky-

jel te tch'ib'il, qa nti' kynimb'il. Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx' ja'lin, me kchi okil te tnejil noq tu'n kynimb'il.ⁿ

Jun techil tu'n Jesús kyij aq'nil toj tqan uv

20 Xi tq'ma'n Jesús: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'нку jun tajaq'nil, tu'n kyxi' aq'nil toj tqan uv. ² I kyijku b'ant kyuka, tu'n t-xi chjet jun pwaq twi' kyk'u'j junjun q'ij, exsin i xi tchq'o'ntz tзма toj ttx'otx', tu'n kyaq'nin.

³ Tej t-xi' tajaw aq'untl juntl majl, otaq tz'ok b'el'aj or te qlixje, ex i ok tka'yin txqantl xjal ite'taq toj plas, nti'taq kyaq'in. ⁴ Xi tq'ma'n kye: Ikyqex kyeji'y, ku kyxi'y aq'nil toj tqan wawala, ex kxel nchjo'n twi' kyk'u'ja toj tumil tz'aqle. ⁵ Ex b'e'x i xi' kyej xjal aq'nil.

Ante tajaw aq'untl xi' juntl majl, te tok niky'jin q'ij, ex te' tok oxe or te qale, ex i b'aj xi tchq'o'n txqantl aq'nil toj aq'untl. ⁶ Atzaj te' tok jwe' or te qale, xi' juntl majl toj plas. I knet junjuntl tu'n antza, nti' kyaq'in, ex xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n ite'y tzalu'n, a ma tz'ex q'ij, ex nti' ch'in ma chi aq'ni'n?

⁷ Me ankye' xjal xi kyq'ma'n: Qu'n mix a'l jun ma tzaj q'mante qaq'in.

Ex xi tq'ma'n ichin kye: Ku kyxi'y aq'nil toj wawala, ex k'a' txi nchjo'n twi' kyk'u'ja toj tumil tz'aqle.

⁸ Atzaj te' qok yupj, xi tq'ma'n tajaw aq'untl te nejinel kye aq'nil: Txkonqet-zjiy aq'nil ja'lin, ex chjonxa twi' kyk'u'j. Antza xi xkyeye kyuk'a i pon qalexix, tu'n tpon b'aj kyuk'a i b'aj kanin qlixje.^o

⁹ I b'aj tzaj laq'e aye, a o'kx jun or i aq'nin, ex teyile junjun xi ttzyu'n jun pwaq te twi' kyk'u'j, nyakutlaj otaq tz'ex kyq'ij tu'n kyaq'nin. ¹⁰ Tej kyb'aj pon

[‡]19:29 Jwe' k'al, 100 n-ele

^m19:28 Mt. 25:31; Lc. 22:30

ⁿ19:30 Mt. 20:16; Lc. 13:30

^o20:8 Lv. 19:13; Deu. 24:15

chojb'aj kye', a b'e'x i b'aj okx aq'nin qlixje, kub' kyb'isin qa nimxixtaq ch'intl kypwaq tu'n ttzaj kytzyu'n, qu'n tu'n b'e'x i okx aq'nil liwey. ¹¹ Me atzaj te' tok kyka'yin kyinxljo tze'nqekul kye', aye' i ok aq'nil yaj, b'e'x i b'aj ja yolin kyxolile, ex xi kyqanin te tajaw aq'untl: ¹² ¿Ti'n qu'n kyinx kye' xi b'aj ok aq'nil yaj twi' kyk'u'j s-ex tze'nkuljo qe, exsin b'e'x xqo ok qe' qlixje, ex ma tziky'x aq'untl ex tqan q'ij qu'n?

¹³ Me ante tajaw aq'untl xi ttzaq'win: Ay, wuk'a, me nti' jun we' nya b'a'n ma kub' nb'inchi'n kyija. Qu'n ma qo kyijku kyuk'iy, tu'n kyaq'ni'n wuk'iy tu'n jun tal pwaq jun q'ij. ¹⁴ Qala' kytzyu'nxji'y kypwaqa, ex kux chi axxiy, qu'n waja tu'n kyok nechjo'nji'y aye' yaj xi ul aq'nil kyinxjo tze'nku kye'. ¹⁵ ¿Ma nti'tzin we' woklin ti'j npwaqa, tu'n tkub' nb'inchi'n noq alqe waji'y? ¿Mo qa nlo'chj kye' kyk'u'j, tu'n so'jqin'?

¹⁶ Ex xi tq'ma'n Jesús: Qu'n ikytzi'n, ayetzi'n nti' kyoklin kywutzxjal tzalu'n twutz tx'otx', kchi okil te tnejil. Ex ayetzi'n ite'k te tnejil ja'lin, kchi okil te tch'ib'il.^p

**Tej tyolin Jesús
te tox majin ti'j tkyimlin**

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Tej t-xi' Jesús toj tb'e tzma Jerusalén, o xi tk'le'n a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in qjunalxa, ex tzaj tq'ma'n qe'y: ¹⁸ Ikytzi'n tze'nku n-ok kyka'yin, ch'ix qjapin Jerusalén, a ja' ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kye' kynejil kypale Judiy exsin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Kyq'ma'b'il qa ayi'n at npaja, noq tu'n nkub' b'yo'n. ¹⁹ Kchin kxel kyq'o'n toj kyq'ob'jo nya aj Judiy, tu'n wok xmayi'n kyu'n, tu'n wok kylank'i'n, ex kchin k'wel kyb'yo'n twutz

cruz. Me toj toxin q'ij, kchin jawil anq'i'ntla.

**Tej t-xi tqanin tnana Santyaw
ex Juan jun b'a'n te Jesús**

(Mr. 10:35-45)

²⁰ Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj laq'e tnana Santyaw ex Juan, aye' tk'wal Zebedey, tk'atz Jesús junx kyuk'a tal, ex i kub' meje twutz, ex xi tqanin jun b'a'n kyil'j tal.

²¹ Xi tqanin Jesús te: ¿Ti'tzin tajach?

Ante qya xi ttzaq'win: Wajatla'y, tu'n kykub' tq'ub'in wala toj Tkawb'ila toj tman q'ob'a ex juntl toj tñayaja kawil tuk'iy.

²² Me ante Jesús xi ttzaq'win: Mi n-el kyniky'a te' ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma akutzin tziky'x kye' kyu'n, tkyaqiljo jni' kky'elix wu'n?

Ex xi kyq'ma'n Santyaw tuk'ax Juan te: Ok kky'elix qe qu'n.

²³ Xi ttzaq'winl Jesús kye: Twutzx te', akula tziky'x kye' kyu'n tze'nku we' kky'elix wu'n, me atzin tu'n tkub' qe jun kye' toj nman q'ob'a ex juntl toj nñayaja kawil wuk'iy, nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n, qu'n o'kxte ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele tq'o'ne.

²⁴ Atzaj te' qb'intiy, awo'y lajajtl t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x tzaj qq'oja kyil'jjo kab'el kyitz'in kyib'. ²⁵ Me o xi ttxko'n Jesús, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ojtzqi'nl kye' kyu'n tze'n kytexjal nya nimil; qu'n ayetzi'n tnejil kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex tuk'a kykawb'il, qu'n nyakuj etzi'qex kyu'n. ²⁶ Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl.^q ²⁷ Ex ankye taj tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku jun aq'nil te jun majx kye txqantl.^r ²⁸ Qu'n ikytzi'n tze'nku we', ayi'n, a Tk'wal Ichin, mi xin ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala' ayin

^p20:16 Mt. 19:30; Mr. 10:31; Lc. 13:30

^r20:27 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26

^q20:26 Lc. 22:25-26

we' tu'n wajb'i'n kye txqantl, ex tu'n t-xi nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet te jun majx.⁵

Tej kyq'anit kab'e mox tu'n Jesús

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Atzaj te' kyja'taq qetza tuk'a Jesús toj tnam Jericó, nimku xjal ok lipe qi'ja.

³⁰ Ex attaq kab'e mox q'uqleqetaq ttzi b'e. Tej kyb'inte tiky' Jesús antza, i jaw xch'in: Tata, ay tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja, chi chi'.

³¹ Me b'e'x i ok i'lin kyu'n jni' xjal, tu'n nchi xch'in. Me ayetzin kye' mox, noqx kyja i jawe xch'in kujxix: Tata, ay tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja.

³² B'e'x kub' we' Jesús, i tzaj ttxko'n mox, ex xi tqanin kye: ¿Ti'n kyaja tu'n tok nb'inchin kyi'ja?

³³ Tzaj kytzaq'win mox te: Ay, Tata, qaja tu'n kyka'yi'n qwutza, chi chi'.

³⁴ B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús kyi'j, ex ok tmiko'n kywutz. Ex texjo paq, tjqet kyej mox kywutz, ex b'e'x i ok lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 Tej qkani'n tuk'a Jesús nqayin tk'atz Jerusalén, o po'n ttxa'n jun koj'b'il Betfagé tb'i, nqayin t-xe wutz Olivos. Xi tchq'o'n Jesús kab'e qxola, ² ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tojjo tal koj'b'il jlajxi. Antza kjetila jun tal bur kyu'n, k'lo'n tuk'a tal tal. ¡Kypjumila, exsin ky-intza tzalu'n! ³ Ex qa at jun saj qaninte jun ti' kye'y: At tajb'in te qAjaw, me ja'linx tzul qu'n, chichkuji'y.

⁴ B'ajjo ikyjo, qu'n iltaq ti'j tu'n tjapin yol kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

⁵ Kyq'manxa kye xjal toj tnam Sion:

Kyka'yinxji'y Nmaq kyKawila tzul; mutxin tten, ex q'uqleqx tib'aj jun tal bur, k'le'n tal tal.^t

⁶ Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in kub' kyb'inchin tze'nku xi tq'ma'n Jesús kye. ⁷ Tzaj kyi'n bur tuk'axjo tal tal, b'aj jax kyq'o'n kytxo'w tib'aj, exsin jax qe Jesús tib'aj.

⁸ Ex b'aj kub' kyliky'in xjal kytxo'w toj tb'e, ex txqantl tzaj toqinte t-xaq tze, a palma tb'i, ex b'aj kub' kyliky'in toj tb'e tu'n kytzaljb'il. ⁹ Ex ayetzi'n jni' xjal ne-jninetaq exqetzi'n lipcheqektaq ti'j, i ok ten xch'il:

Nimxit tb'iy, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David.

Ky'iwlinxita a ay ma tzula toj tb'i tAjaw Tkyaqil.

Nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.^u

¹⁰ Atzaj te' tokx Jesús toj Jerusalén, b'e'x i b'aj jaw najxjal, ex nimx q'mante: ¿Ankye te' xjal lo?

¹¹ Me xi kytzaq'win txqantl: Antej yolil Tyol Dios, a Jesús aj Nazaret, toj tx'otx' te Galiley.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex i b'ajetz tlajo'n kykyaqiljo jni'qe nchi b'aj k'ayintaq exqetzi'n nchi b'aj loq'intaq antza. Ex i b'aj jaw tpich'kin jni' kymexjo jni'qe nchi b'aj tx'eb'intaq kypwaqxjal, ex kyk'ayb'iljo jni'qe nchi b'aj k'ayintaq palom. ¹³ Ex xi tq'ma'n kye: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios: Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios,^v me ayetzin kye' ma tz'ok kyq'o'n te kyja ileq'ch.^w

¹⁴ Ex tojxjo tnejil ja te na'b'l Dios, i b'aj tzaj laq'e junjun mox ex kox tk'atz Jesús, ex b'e'x i b'aj kub' tq'anin.

^s20:28 Lc. 22:27

^t21:5 Zac. 9:9

^u21:9 Sal. 118:25-26

^v21:13 Is. 56:7

^w21:13 Jer. 7:11

¹⁵ Me tej tok kyka'yi'n nejinel kyxol pale, exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a jni' nimku techil tipin Jesús otaq b'ant, ex te' tok kyb'i'n jni'qe k'wal nchi xch'in toj tnejil ja te na'b'l Dios: Nimxit tb'iy, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, b'e'x tzaj kyq'o'j, ¹⁶ ex xi kyq'ma'n te Jesús: ¿Ma tzuntzin tb'i'njiy nkyq'ma'n ma' k'wal ti'ja? chi chi'.

Xi ttzaq'win Jesús: Tzuntzin. ¿Ma na'mxsin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, a ntq'ma'n ti'jjo lo kyjalun: Ma tzaj tq'ma'n, tu'n tjaw nimsin tb'iy, tu'n kyb'it'zjo tal k'wal, majxpe kyu'n tzma qe nchi mi'xin?^x

¹⁷ Ex b'e'x ex Jesús, i b'aj kyij ttzaqpi'n, ex xi' toj toj b'il Betania, ja' iky'xi qniky'in tu'n.

Tej ttzqij tqan iw tu'n Tyol Jesús

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Toj juntl qlixje, kyja'taq qxi'y Jerusalén, tzaj wa'yaj ti'j Jesús. ¹⁹ Ok tka'yin jun tqan iw ttzi b'e, ex b'e'x xi' t-xe tqan. Me nti'x jun twutzjo tze knet tu'n, noq txqan t-xaq. Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n te tqan iw: Mixla jtojx tu'n tel twutza te kylo'xjal.

Ex antej tqan iw jun paqx jaw tzqij.

²⁰ Atzaj te' tok qka'yi'n noq tzqijl tej tze, xi qqani'n te Jesús: ¿Tze'ntzin tten te' tze jun paqx xjaw tzqij? qo chiji'y.

²¹ Tzaj ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noqit at-xix kynimb'ila, ex noqit mi njawje kyk'u'ja, nya noq o'kxjo lu'n aku b'ant kyu'n, tze'nku xb'ant wu'n ti'jjo tqan iw, qala' noqit txi kyq'ma'n te wutz lu'n: Ku tela tzalu'n, ex ku txi'y toj ttxuyil a', ex akula tziky'.y ²² Qu'n tkyaqiljo kxel kyqanin toj na'j Dios tuk'a kynimb'ila, ok ktzajil q'o'n.

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Tej tokx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, i pon laq'e kynejil pale exqetzi'n kynejinel kyxolxjal aj Judi, a tzmataq nxnaq'tzintaq. Xi kyqanin te: ¿Ti'n tokiy tu'n tb'inchinjiy jni' lo, a nkub' tb'inchin? ¿Ex ankye saj q'o'nte toklin? chi chi'.

²⁴ Xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel nqani'n jun nxjelb'itza kye'y. ²⁵ ¿Ankye tzaj chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?

B'e'x i b'aj jaw yolil kyxolx, ex kyq'ma: Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x ktzajil tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi nxi kynimintza? chila'. ²⁶ Ex qa ma txi qq'ma'n qa xjal, at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjaltz q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?

²⁷ Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n: Mi b'i'n qe qu'n, chi chi'.

I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte wokli'n tu'n tkub' nb'inchin' tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo kab'e k'walb'aj

²⁸ Xi tq'ma'n Jesús: ¿Tze'ntzin ch'in kye' toj kywutz?

Attaq jun ichin attaq kab'e tk'wal. Xi tq'ma'n te jun: Nk'wal, ma' txi'y aq'nil ja'lin toj tqan uvch. ²⁹ Me mina, chi k'wal. Me jun paqx tja tmeltz'in t'nab'l, ex b'e'x xi' aq'nil.

³⁰ Atzaj te' t-xi' lol te' juntl, ex ikyx xi tq'ma'n te: Kutzin tata. K'a' ch'in chinaj te', exsin mix xa'yiltz.

³¹ ¿Ankye' kub' nimir te' tajtaq manb'aj kyxoljo kab'e k'wal lo?

Xi kyq'ma'n: A tnejil, chi chi'.

Xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; ayepé kye' peyiltaq pwaq, aye' i'jlin kyu'nxjal, exqetzi'n aj

ky'a'jilqetaq kchi okix toj Tkawb'il Dios toj kya'j, tu'n kynimb'il. ¿Yajtzin kyetza?³² Qu'n tej tul Juan, a Jawsil A', q'malte tumil kye'y tze'n tu'n kyb'eti'y tz'aqle, me mix xi kynimi'n. Me ayetzinl kye', aye peyil pwaq exqetzi'n aj ky'a'jil ma txi kynimin. Me qalatzin kye', nixpela tu'n ma kyl'i'y tkyaqiljo lo, me mi s-ajtz ko'pjx kyanmi'n tu'n txi kynimi'n.^z

**Jun techil tu'n Jesús
kyi'jjo manil tx'otx'**

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³Ex xi tq'ma'n Jesús: Kyb'inkuji'y juntl techil lo: Attaq jun tajaw tx'otx' ok tawin tqan uv. Ok tq'o'n jun ch'laj ti'jile, kub' tb'inchin jun b'inchb'il ta'l uv, ex jaw twa'b'in jun xkyaq'te te tzajb'ilte.^a I kyij b'ant kyuk'a jte'b'in aq'nil tu'n kymanin ti'j, exsin xi'tz toj jun tb'e najchaq wen.

³⁴Me atzaj te' tpon tq'ijil, ja' tu'n tok chmete twutz awal, i xi tchq'o'n junjun taq'nil qanil te' manb'il ttx'otx'.

³⁵Me ayetzi'n manil tx'otx' i ok lipin kyi'jjo taq'nil tajaw tx'otx'. Jun te' noq b'aj kylank'in, jun te' b'e'x kyim, ex jun te' noqx techx ky'ixb'e tu'n ab'j. ³⁶Tu'n ikyjo, b'e'x i xi tchq'o'n txqantl taq'nil tze'nku te tnejil. Me ikyx b'ajjo kyi'j, tze'nku' b'aj kyi'jjo tnejil kyu'n manil tx'otx'. ³⁷Me kub' tb'isin tajaw tx'otx' tu'n t-xi tchq'o'n a tk'walkuxix, qu'n kub' t-ximin, nyapela k'wel kynimin nk'walach.

³⁸Me atzaj te' t-xi kyka'yi'n manil tx'otx', te' ttzaj k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolin kyxolile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'. Qala' qb'yonku, tu'ntzin qkyij te tajaw, chi chi'.

³⁹B'e'x tzaj kytzyu'n, ex kyi'n tzma ttx'a'n tx'otx' tu'n tkub' kyb'yo'n.

⁴⁰Tu'ntzintzjo, xi tqanin Jesús kye: ¿Yajtzila? Aj tuljo tajaw tx'otx', ¿Ti'tzila kb'ajil kyi'jjo manil tx'otx'?

⁴¹Ex xi kytzaq'win: B'alaqa kchi k'wel tb'yo'n te jun majx. Ex b'alaqa kxel tq'o'n ttx'otx' te kymajin txqantl taq'nil, aye' chi chojil manb'il tx'otx' tojxix tq'ijil.

⁴²Ex xi ttzaq'win Jesús kye: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, ja' ntq'ma'ne kyjalu'n:

A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj nti'taq tajb'in, me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil t'xkyin ja, a nimxix toklin.

Atzi'n tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw Tkyaqil qe,

ex ma qo jaw ka'ylajx ti'j?^b

⁴³Tu'npetzi'n kxel nq'ma'n kye'y, k-elil q'i'n Tkawb'il Dios kye'y, ex kxel tq'o'n kyexjal, aye' k'wel kyyek'i'n ti'j Tkawb'il Dios toj kychwinqil.

⁴⁴Ex atzin ab'j jun techil wi'ja. Ankye te' k'wel t-xo'n tib' tib'ajjo ab'j, tu'n tyuch'j tu'n; axte k'wel tyuch'in tib' tib'aj. Ex qa a ab'j xkub' t'zaq tib'aj jun a'la te kawb'il kujxix, b'e'x k'wel quqix te jun majx.^f

⁴⁵Me atzaj te' kyb'inte kynejil pale exqetzi'n Parisey, jni' techil b'aj kub' tq'o'n Jesús, ex qa kyi'jxtaq nyoline, ⁴⁶oktaq kytzyu'n toj kywutz. Me b'e'x i tzaj xob' kyexjal, qu'n tu'n otaq tz'el kyniky'xjal te qa a Jesús jun yolil Tyol Dios.

**Jun techil ti'j jun wa'n
tb'anilx te mejeb'lin**

(Lc. 14:15-24)

22 Ok tenl Jesús yolil juntl majl tuk'a techil, ex xi tq'ma'n: ²Atzin Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun nmaq kawil kub' tiky'sin jun nintz q'ij, tej tmeje tk'wal. ³I xi tsm'a'n taq'nil txkolkye txqan txokenj. Me ayetzin kye' xjal lu'n, mix i tzaje.

^f21:44 Lc. 20:18; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44.

^z21:32 Lc. 3:12; 7:29-30 ^a21:33 Is. 5:1-2 ^b21:42 Sal. 118:22-23

⁴I xi tsmān txqantl taq'nil, ex xi tq'mān kye: Kyq'manxa kye' txokenj, tu'n kytzaj ja'linix, qu'n ma b'ant te wabj; Ma chi kub' nb'yo'n nwakixa, ex aye' wali'n tb'anilqex. Ex jotx noqx tkub' tkyaqil. Kux chi tzaja toj meheb'lin, chichkuji'y. ⁵Me ayetzin kye' txokenj, mix xi kytziyine tu'n kyxi' toj meheb'lin. Jun te b'e'x xi' lol ttx'otx'; juntl b'e'x xi' lol tk'axjil. ⁶Ayetzin txqantl i b'aj ok ten b'yol kye taq'nil nmaq kawil, ex majxpe i kub' kyb'yo'n.

⁷Me b'e'x tzajx tq'oj nmaq kawil, ex b'e'x b'aj xi tchq'o'n xo'l q'aq' b'yol kye' b'iyil, ex majx ok q'o'n tq'aq'iljo kytanim.

⁸Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'mān kye taq'nil: Tkyaqilx noq tkub'l. Me ayetzin kye' txokenj kyky'e' tu'n kytzaj. ⁹Ku kyxi' toj xky'ich b'e, ex kyojile' jni' nim b'e toj tnam, ex kytikonqetza a'lchaqx kye xjaltz ja'lin, tu'n kytzaj toj meheb'lin.

¹⁰B'e'xsin i b'aj xi' aq'niltz chmol kye' jni' xjal kyojile' jni' nim b'e, tze'nchaqextz, exla qa wen, mo minaj, tz-maxitzin noj te' ma tij ja kyu'n xjal.

¹¹Me atzaj te' tokx te nmaq kawil ka'yil kye txokenj, ok kyim ti'j jun ichin, a tokxtaq, nti'taq t-xb'alín ite'k tze'nku toj jun meheb'lin, tze'nqeku kye' txqantl.

¹²Ex xi tq'mān te: Wuk'a, ¿Tze'n tten s-oktza tzalu'n, kyuk'a t-xb'alín ikyjo? chi'. Me ante xjal mix xa'ye yekche, noq tu'n t-xob'il te nmaq kawil.

¹³B'e'x xi tq'mān kawil kye aq'nil nchi b'aj b'inchintaq meḡ te wab'l: Kyk'lonqekuy tqan ex tq'ob', ex kyq'omixa tzma toj qxopin pe'n, a ja' okx k-oq'ile, ex kchi ju'ch'ile tste tu'n nim kyixk'oj.^c

¹⁴Qu'n nimxte txokenj tojjo kolb'il, me noqx jte'b'in kjawil sk'et, chi Jesús.

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵Ayetzin Parisey i jaw yolín kyx-olx tze'nxtaq jun tumil tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til. ¹⁶Tu'npetzi'n, xi ky-chq'o'n junjun kyuk'a, junx kyuk'a junjun xjal, aye' lipcheqetqak ti'j Herodes, exsin xi kyq'mantz te Jesús: Ay, xnaq'tzil, noq sami'y, b'i'n qe qu'n, qa nyolin te twutzxix, ex nxnaq'tzi'n noq ti'jjo tb'eyil chwinqil tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex nya noq lipcheka ti'jjo nkyq'manxjal, ex mi nchi kub' tniminjiy aye nim kyoklin, qu'n toj twutza, junx kyoklinx-jal kykyaqil. ¹⁷Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin ch'in te toj twutz? ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil te Rom, mo minaj? Xi kyqanin ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey tu'n t-xi chjet k'ayb'il, me ayetzin kyuk'a Herodes, kyajtaq. Ikytzi'n, iltaq ti'j tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til ky-wutzjo jun ch'uq xjal lo.

¹⁸Ex b'e'x el te Jesús tniky' ti'jjo kyb'is, qa nya b'a'ntaq. Tu'ntzi'n, xi tq'mān kyjalu'n: ¡Xmiletz! N-el we niky'a te kyaja. Kyaja tu'n nkub' tz'aqa ti'jjo nxnaq'tzb'ila. ¹⁹Kyyek'intzin jun pwaq we'y, a n-ajb'in te chojb'il k'ayb'il te kawil te Rom.

Ex tzaj ky'i'n jun pwaq.

²⁰Atzaj te' tok tka'yin Jesús, xi tqanin kye: ¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?

²¹Xi kytz'aqwinxjal: Te nmaq kawil te Rom, chi chi'.

Ex xi tq'mān Jesús kye: Tu'npetzi'n, kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te Rom, ex kyq'o'nxi'y a te Dios ntqanin.

²²Tej kyb'inte ikyjo, noq i b'aj jaw ka'ylaj, ex b'e'x kyij kytzaqpi'n.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j
tu'n qjatz anq'intl juntl majl**

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³Tojxjo q'ij anetzi'n, at junjun Sadusey ul kanin tk'atz Jesús tuk'a jun kyxjelb'itz. Toj kywutz nlay chi jatz anq'intl juntl majl kyimnin.^d Tu'npetzi'n, xi kyqanin te Jesús: ²⁴Kyij tyolin Moisés, qa ma kyim jun ichin, ex qa nti' jun tk'wal xkyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j tu'n tjaw meje tuk'a titz'in mo tuk'a ttziky qtzan tchmil, tu'ntzin aj tuljo tnejil kyal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.^e

²⁵Qu'n ikytzin qeji'y qxol, attaq wuq ichin kytz'imile kyib'. Atzi'n kytziky knet t-xu'jil, me nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Atzin t-xu'jil kyij, b'ex jaw meje tuk'a titz'in. ²⁶Me ikyxl b'ajjo tuk'a tkab'; nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ikyxljo tuk'a toxin. Kywuqilx i ok meje tuk'a, me nti' jun kyk'wal kyij, te' kykyim. ²⁷Ex b'ex kyimljo qya.

²⁸Me atzin ja'lin, ¿Tze'ntzila tte'n tu'n kyjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?

²⁹Xi ttzaq'win Jesús kye: Najninx ite' kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios, ex te jni' tipin? ³⁰Ajtzin kyb'aj jaw itz'je juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwin-qil tze'nku lu'n. Ayetzi'n ichin exqetzi'n qya mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky kchi b'aj okile' tze'nqeku' angel toj kya'j. ³¹Me ti'tzi'n tu'n kyjatz anq'intl kyimnin, ¿Ma na'mtzin tkux kyu'ji'n, a aku Dios q'mante kyjal'u'n: ³²Ayin weji'y tDios Abraham, te Isaac ex te Jacob?^f

Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin weji'y. Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios

kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

³³Atzaj te' kyb'inte xjaljo ikyjo, kykyaqilx i b'aj jaw ka'ylaj ti'jjo t-xnaq'tzb'il.

**Alkye kawb'il nimxix
toklin kyxoljo txqantl**

(Mr. 12:28-34)

³⁴Atzaj te' tok kyb'in Parisey, qa otaq kub' kyij Sadusey tu'n Jesús, jaw kychmo'n kyib'. ³⁵Me attaq jun kyxol xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, tajtaq tu'n tkub' tzaq toj til tu'n. Xi tqanin te: ³⁶Xnaq'tzil, ¿Ankye' tkawb'il Dios nimxix toklin txoljo txqantl?^g

³⁷Xi ttzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n: K'u'jlinkxixa Dios tuk'a tkyaqil tanmi'n, ex tuk'a tkyaqil tk'u'ja, ex tuk'a tkyaqil ttab'la.^h ³⁸Atzin tnejil kawb'iljo ex nimxix toklin. ³⁹Ex atzin tkab' ch'ime ikyxjo tze'nku tnejil, tu'n tok tk'u'jlin t-xjalila, tze'nkux n-ok tk'u'jlin tib'a.ⁱ ⁴⁰Ayetzin kab'e kawb'iljo lo, ayetzi'n tq'uqil tkyaqil t-xilin kawb'il ex jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il yolil Tyol Dios ojtxe.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹Ch'uqleqextaq Parisey, ⁴²xi tqanin Jesús kye: ¿Ti'tzin ch'in kye nkyximi'n ti'jjo Crist, a Kolil? ¿Ja'tzila tzajnin tyajil?

Tyajil David, chi chi'.

⁴³Tu'npetzi'n, xi ttzaq'win Jesús: A qa ikyjo, ¿Tze'ntzin tten te Davidtz, tu'n tipin Xewb'aj Xjan, ok tq'o'n te tAjaw, exsi'n na'mtaq tul itz'je Crist, a Tajaw Tkyakil? Qu'n ikytzin tq'ma Davidjo:

⁴⁴Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa: Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy, ex k'wel kyij'jjo tajq'oja w'u'n.^j

^d22:23 Kybi. 23:8 ^e22:24 Deu. 25:5-6

^f22:32 Ex. 3:6

^g22:36 Lc. 10:25-28 ^h22:37 Deu. 6:5

ⁱ22:39 Lv. 19:18

^j22:44 Sal. 110:1

⁴⁵Twutzx te' qa a Crist tyajil David. §Me tze'ntzin ttentz o yolin te David ti'j Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw?

⁴⁶Ex mix a'l jun b'ant ttzaq'win te' yol lo. Atxixsi'n, mix a'l juntl ul toj tk'u'j tu'n tokx tlimo'n tib' qanil juntl ti'.

Tej tyolin Jesús kyij Parisey ex xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús yolil kyuk'axjal ex quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in. Chi' kyjalu'n: ²Ayetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey n-ok kyq'o'n kyib', tu'n tel pjet, ex tu'n kyxnaq'tzin ti'j tkawb'il Moisés. ³Tu'npetzi'n, kyniminqekuy, ex kyb'inchinkuy tkyaqiljo ktzajil kyq'ma'n kye'y. Me mi kub' kyb'inchinji'y a nb'ant kyu'n, qu'n xmiletz'qe; nkyq'ma'n tumil tze'n tu'n toke, me junxil nkub' kyb'inchin. ⁴Ax txqan nuk'b'il nb'aj xi kyq'o'n, manyor kujqex wen, ikytzi'n tze'n junjun tij iqtz, a mix a'l aku ky'isje tu'n.

Noq ite'k q'malte kyexjal, tu'n tjaw kyiqin, me ayetzin kyetz noqittzin aku jaw kyonin ch'in, i'chaqxpetla noq jun twi' kyq'ob' xi aq'le ti'j. ⁵Tkyaqilxjo jni' nb'ant kyu'n, noq tu'n kyjawku iqin kyu'nxjal. Ex kyajxix tz'ok kyq'o'n ti'j kyp'aj mo ti'j kyq'ob' junjun tnej Tyol Dios tz'ib'ink twutz tz'u'n ma nmaq twutz,^k me noq tu'n kynimsin kyib' kywutzxjal. Ex nb'aj ok kyq'o'n kyxb'alin manyor xqerx wen,^l noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal.^m ⁶Ex kyaj tu'n kyok qe kyij tnejil meë te wab'l toj kyjajjal ex kyoj mu'ë ja te na'b'l Dios. ⁷Ex kyaj tu'n tkub' kymutxb'inxjal kywi' kywutz, aj kyok q'olb'in noq ja' toj b'e, ex tu'n kyok q'olb'in te xnaq'tzil.

⁸Me metzin kye', mi chi tili'n tu'n tok q'o'n kyb'iy te xnaq'tzil kyu'nxjal te kyn-imsb'il kyib'a. Qu'n junx kyokli'n, qu'n junch'in kyMa'n, ex junxch'in Xnaq'tzil kye'y, a ayi'n, a Crist. ⁹Ex mi tz'ok kyq'o'n toklin jun a'la te manb'aj tzalu'n twutz tx'otx', qu'n o'kx te Manb'ajjo junch'in at toj kya'j. ¹⁰Ex mi chi tili'n tu'n tok q'o'n kyokli'n te nejinel, qu'n ayin we' Crist, nejinel kywutza. ¹¹Ex ankye te' nim toklin kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl. ¹²Qu'n ankye te' kjawil tnimsin tib', k'wel mutxsin te' tu'n Dios kywutzxjal. Me ante' k'wel tmutxsin tib', po'n q'ij ja' kjawile nimsin te' tu'n Dios.ⁿ

¹³B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n n-ok kyjpunji'y kynab'ljo xjal, tu'n mi chi okxa tojjo Tkawb'il Dios toj kya'j, ex ayeku kye' mi chi okxa. Ex mi nkytziyi'n tu'n kyokxjo aye' kyaj tu'n kyokx.

¹⁴B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n n-el kyinji'y kyja tal qya, a o kyim kychmil, ex noq tu'n kyjaw niminkuy kyu'nxjal, nchi na'nnaja Dios kyij nimxix tqan, tu'n tmojin ex tu'n tkolin kyij, ex otaq tz'el kyin tal kyja. Tu'n ikyjo nimxix tkawb'il Dios k'wel kyib'aja kujxix wen.^s

¹⁵B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n nchi b'aj b'etji'y tkyaqil twutz tx'otx' xmxil kyexjal tu'n kynimin kyuk'iy ti'jjo kynimb'ila. Ex ajtzin tkub' jun xjal kyu'n, ma txi kyq'o'n toj il, tu'n t-xi' toj q'aq' te jun majx tze'nku kye'.

¹⁶B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xkol moë. Qu'n nkyq'ma'n qa at jun xjal xkub' tq'ma'n jun tyol, exsin ma kub' tq'ma'n tb'i tnejil ja te na'b'l Dios ti'j, nyaxix il ti'j tu'n tjapin b'aj tyol tze'nkux tq'ma. Me qa ma kub' tq'ma'n jun tyol, exsin

§23:14 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 14.

^k23:5 Deu. 6:8 ^l23:5 Num. 15:38 ^m23:5 Mt. 6:1 ⁿ23:12 Lc. 14:11; 18:14

xkub' tq'ma'n tb'i q'anpwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'j, ilxixpen te' ti'j tu'n tjapin b'aj, chi chiji'y. ¹⁷ ¡Nti' kynab'la, ex moxqi'y! ¿Ankye' nimxixtl toklin? ¿Apela q'anpwaq, mo qa a tnejil ja te na'b'l Dios, a s-ok q'onte toklin pwaq te xjanxix toj taq'in Dios? ¹⁸ Ex nkyq'ma'n, qa ma kub' tq'ma'n jun tyol, exsin ma kub' tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'j, nyaxix il ti'j tu'n tjapin tyol. Me qa at jun kub' tq'ma'n jun tyol, exsin xkub' tq'ma'n tb'i oyaj, a tkub' tib'aj t-altar Dios ti'j, axixpente yoljo, il ti'j tu'n tjapin, chi chiji'y. ¹⁹ ¡Nti' kynab'la, ex moxqi'y! ¿Ankye' nimxixtl toklin? ¿Ma apela oyaj, mo qa a t-altar Dios, a s-ok q'onte oyaj te xjanxix twutz? Kxel nq'ma'n qa junx kyoklin kykab'il. ²⁰ Qu'n alkye ma kub' tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'j tyol, nya noq ti'j tb'i t-altar ma kub'e tq'ma'ne tyol, qala' majx ti'j tkyaqiljo tkub' tib'aj. ²¹ Ex ankye' k'wel tq'ma'n tb'i tnejil ja te na'b'l Dios ti'j tyol, nya noq ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios ma kub'e tq'ma'ne, qala' majx ti'j Dios, a najle toj. ²² Ex alkye ma kub' tq'ma'n jun tyol ti'j kya'j, nya noq ti'j kya'j ma kub'e tq'ma'ne, qala' majx ti'j tkyaqil tq'uqb'il Dios, ex ti'jku Dios, a q'uqle toj.^o

²³ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n nxi kyq'o'n twutz tlajajin tnej menta, anís, ex kominis, tze'nku' ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il.^p Me mi n-ok kyb'inji'y xnaq'tzb'il, a nimxixtl toklin toj kawb'il: A tu'n kynaja'n tz'aqle, ex tu'n tten tq'aq'b'il kyk'u'ja kyij txqantl, ex tu'n tten kynimb'ila ti'j Dios. Atzin tu'n tkub' kyb'inchinji'y, ex tu'n mi kyij kytzaqpinji'y txqantl. ²⁴ Ayi'y xkol mox, qu'n ikytzin nb'antjo kyu'n tze'nku tu'n tel xk'amit jun tal netz' us toj k'wab'j, me mi nkyna'n aj t-xi kyk'ulpinji'y jun

ma tij chej. Qu'n kyaja tu'n tjapi'n tal netz' tnu'k'b'il kawb'il kyu'n, me atzin a nimxixtl toklin toj kawb'il, mi nkub' kyb'inchi'n.

²⁵ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n ikyqetzinji'y tze'nku jun tk'wel k'wab'j ex jun laq, a cheb'e txjo'n ti'j, me atzin tojxi, manyor tz'il: Nojnin tuk'a jni' kyelaqa ex tuk'a jni' kyachb'ila. ²⁶ Ayi'y Parisey moxqi'y, kytzjonktzji'y tojxi tk'wel k'wab'j nej ex tojxi laq. Qu'n ikytzin kyjela saqixjo ti'jxi.

²⁷ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n ikyqetzi'n tze'nku jun tja kyimnin tb'anilx tka'yajtzjo ti'jxi, me atzi'n tojxi nojnin tuk'a tb'aqil kyimnin ex manyor tzu'jx. ²⁸ Ikyqetzinji'y, qu'n tb'anilx nb'ant kyu'n kywutzxjal, me toj kyanmi'n, nojnin ta'ye tuk'a ttz'ilil ex tkyaqil wiq il.

²⁹ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n cheb'e njaw kyb'inchi'n kyja qtzan yolil Tyol Dios, aye' i k'monte Tyol ojtxe, ex nb'aj kub' kytxoli'n t-xmakil k'ul ti'jile kyjulil qtzan wen xjal. ³⁰ Ex nkyq'ma'n: Noqit otaq qo itz'je tojjo kyq'ijil qtzan qchman ojtxe, nyajinqotla xqo mojin tu'n kyb'yetjo yolil Tyol Dios. ³¹ Antza aku tz'ele kyniky'a kye qa antza tzajnin kyyajila kyijjo aye' xi kub' b'yonkye yolil Tyol Dios ojtxe, qu'n ayexa nchi q'mante. ³² Ex qa kyky'e'y tu'n kyok lipe'y wi'ja, in tjapin b'aj kyu'n, tze'nkuxjo kyij yek'in kye'y kyu'n qtzan kychma'n ojtxe, aye b'yol xjal. Me b'i'nku kyu'n qa japin jun q'ij, tu'n tul kawb'il kyib'aja kujxix wen ti'j tkyaqiljo lo.

³³ ¡Ma' kan, ex ma' tyajil q'antinqi'y!^q ¿Tze'ntzin tten tu'n kyel oqa twutzjo kawb'il tzul, a q'aq', a tzunx njulinx wen? ³⁴ Tu'npetzi'n, kchi tzajil nsma'n

we' yolil Tyol Dios, exqetzi'n aj nab'l, ex xnaq'tzil. Me kchi k'wel kyb'yo'n junjun, ex kchi jawil kypejk'i'n junjuntl twutz cruz tu'n kykyim, ex kchi b'ajil kyb'yo'n junjuntl toj ja te na'b'l Dios, exsin kchi okil te'n lajolkye tojile junjun tnam.³⁵ Me ktzajil tkawb'il Dios kyib'aja kujxix wen, noq tu'n tpaj kychky'eljo qtzan xjal tz'aqleqe, aye' i kub' b'yo'n atxix ti'j Abel, a tz'aqle,[†] ex Zakariy, a tk'wal Berequías, a kub' kyb'yo'n, ayi'y Judi'y, tojx tnejil ja te na'b'l Dios ex twutz t-altar qMan.⁵
³⁶ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noq tu'n tpaj tkyaqiljo lo, k'wel tz'aq tkawb'il Dios kujxix wen kyib'ajjo xjal ja'lin.

Tej tjaw oq' Jesús ti'j Jerusalén

(Lc. 13:34-35)

³⁷ Ex chi Jesúsjo kyjalu'n kye' xjal te Jerusalén: ¡Ay! Jerusalén, Jerusalén, ay b'iyil kyij yolil Tyol Dios, ex nchi ok kyxo'nji'y tsan qMan tuk'a ab'j; jtelixla majxla x'in b'aj lab'ti'y kyija, tu'n kytzaj laq'e'y nk'atza, tze'nku jun ttxu eky' nchi kub' tpaqin tal tal tjaq' t-xiky', me mi xkytziyiy ikyjo. ³⁸ Kyka'yinktzinji'y ky-najb'ila kyjel naj te jun majx.

³⁹ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, texjo q'ij ja'lin, mixla chin kyla'b'ilxa jun majla, qa nya ajxi tpon tq'ijil aj kyq'manti'y: Ky'iwlinox te', a tzul toj tb'i qAjaw.[†]

Tej tyolin Jesús ti'j aj tjapin b'aj tkyaqil

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 Tej tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, kyja'taq t-xi', b'e'x o tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te: Kanqex kyeji'y junjun tij ja te na'b'l Dios, tb'anilqex wen, qo chiji'y.

² Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Tb'anilqex kye junjun tij ja nchi ok kyka'y'i'n, me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa tkyaqilx

kchi k'wel yuch'j, ex nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tpon tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti'chaq kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil

(Mr. 13:3-23; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

³ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x o xi'y tzma twi' wutz Olivos. Tej tkub' qe Jesús, b'e'x o xi laq'e'y tk'atz qjunalxa, ex xi qqani'n te: QAJaw, q'mantza qe'y. ¿Jtojtzila b'a'n tb'ajjo ikyjo? ¿Ex ti'tzila techil kqla'b'ila, aj ch'ixtaq tula, ex a ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'?

⁴ Tzaj tq'ma'n Jesús: Kyka'yink kyib'a, tu'n mix a'l jun kub' sb'un kye'y. ⁵ Qu'n ma nintz te tzul ti'j nb'i'y, ex ok kyq'ma'b'il: Ayi'n we' Crist, chichkula'. Ex ma nintzxjal k'wel kysb'u'n, tu'n kyxi lipe kyij. ⁶ Aj tok kyb'i'n tqanil q'oj ex aj kyb'aj ok q'oj kyojile junjuntl tnam najchaq, mi chi tzaj xob'a, qu'n ikytzin ilx ti'j tu'n tb'ajjo ikyjo. Me na'mtaqx tpon q'ij tu'n tjapin b'aj tkyaqil. ⁷ Qu'n il ti'j tu'n tok q'oj kyxolile junjun ch'uq xjal, ex kyojile junjun ma tij tnam. Ex wa'yaj tzul, ex jni' yab'il ex kyaqnaj nab' noq ja'chaqku. ⁸ Me tkyaqiljo kb'ajil ikyjo, ikytzi'n tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya tuk'a tal.

⁹ Qu'n ex kchi xel q'o'n toj kyq'ob' kawil, tu'n kyb'aj jub'chi'n kyu'n, ex okpe kchi k'wel b'yo'n junjun kye' kyu'n. Ex kykyaqilxjal kchi elil iky'in kye' tu'n npaja.^u ¹⁰ Kyojjo q'ij anetzi'n, nimxte kyjel ttzaqpi'n kynimb'il, ex kb'ajil kyiky'in kyib', ex kchi b'aj okil meltz'aj kyijx. ¹¹ Ex kchi ul xjal sb'ul, a kb'aj okil kyq'o'n kyib' qa chq'onqe tu'n Dios. Ex nimxxjal k'wel kysb'u'n. ¹² Noq tu'n tpajjo ikyjo, ex tu'n nimku il kb'antil, nimxlaxjal k-elil tq'aq'b'il tk'u'j ti'j juntl. ¹³ Me ankye te' kwe'b'ilx wen, ajxi tpon tq'ijil, apente kletiljo.^v ¹⁴ Aj telpin b'aj tyola-

[†]23:35 Gen. 4:8 ⁵23:35 2Cr. 24:20-21

^u24:9 Mt. 10:22 ^v24:13 Mt. 10:22

[†]23:39 Sal. 118:26

jtzjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios tkyaqil twutz tx'otx', tu'ntzin nti'x jun ch'uqxjal, a mit tz'el tniky' ti'j. Atzin q'ijjo japin b'aj tq'ijil tkyaqil.^w

¹⁵Tu'npetzi'n, k-okil kyka'yi'n tze'nku' kub' ttz'ib'in Daniel, a yolil Tyol Dios ojtxe, ti'j jun ichin, a k'wel tb'inchin tkyaqil, me tixqex toj Najb'il Xjanxix toj tnejil ja te kynab'l Judiy Dios (aj tkux kyujinjij'y lu'n, tz'elku kyniky'a te).^x

¹⁶Aj tok kyka'yi'n jni'jo lo, tkyaqilxjal ite' toj tx'otx' te Judey, b'ex chi xel oq toj k'ul. ¹⁷Ex atzin xjal, a tokxtaq twi'ja, nlay taq' amb'il tu'n tku'tz q'ilte jun ti' te tuja. ¹⁸Ex ikyxljjo, a tzmataq n-aq'nin toj ttx'otx', mi taq' amb'il tu'n tul q'ilkye t-xb'alin tja.^y ¹⁹Ayexjo tal qya, aye' ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye' tzmataq nb'aj mi'xin kyal! ²⁰Chi na'n Dios, noqit nya toj jb'alilku, mo tojku jun q'ij te ajlab'l kub' tz'aqe ikyyjo. ²¹Qu'n nimkux jun kyix'oj kky'elix kyu'nxjal, a b'ajxi kyla'ye tuk'axjo tzajlin xkye twutz tx'otx', ex mixla kqla'b'il juntl majl, aj tjapin b'aj tkyaqil.^z ²²Qu'n noqit mi tz'ajtz tajsin Dios kyijjo q'ij anetzi'n, mixitla a'lx jun aku kyij anq'in. Me ok ajitz tajsin Dios, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyijjo o chi jaw ts'k'o'n. ²³Qa at jun saj q'mante kye'y kyojjo q'ij anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa: Lu' at tzachi'n, qa chi', mi txi kynimi'n. ²⁴Qu'n chi ul sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo te jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe. Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kypin, noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqe tu'n Dios, me nlay chi kub'. ²⁵Tu'npetzi'n, ma txi nq'ma'n kye'y na'mtaq tu'n tul kanin ikyyjo.

²⁶Ex qa ma tzaj q'ma'n kye'y: Lu at toj k'ul, qa chi', mi che'xa lolte. Ex qa ma tzaj kyq'ma'n: Ku kytzaja. Lu at tuja, qa chi', mi txi kynimi'n. ²⁷Qu'n ikytzin k-iky'ile tze'nku jun xloq'lin kya'j q'ancha'l toj tkyaqil twutz kya'j; ktzajil qoptz'aj toj tjawitz q'ij ex toj telix q'ij. Ex tkyaqil xjal kxel ka'yin we'y, ayi'n, a Tk'wal Ichin, aj wula.

²⁸Jun paqx k-elil tqanil, ikyxjo tze'nku tqanil jun kyimmin n-el kyxol k'utz.^a

A tulil Jesucrist juntl majl

(Mr. 13:24-37; Lc. 17:26-36; 21:25-33)

²⁹Noqx aj kyb'ajjo q'ij ikyyjo te yajb'il, k-okil qloljix twutz q'ij, ex mi k'antl yaye. Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz tx'otx'. Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'j okx chi lu'lilx.^b ³⁰Ex kyla'b'ila twutz kya'j a techiljo ayi'n Tk'wal Ichin, aj wula. Tkyaqil xjal twutz tx'otx' kchi b'aj jawil oq', aj nxi kyka'yin a ayi'n Tk'wal Ichin, aj ntzaja toj muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni' nqoptz'ajiyila.^c ³¹Ex tuk'a tkyaqil tq'ajq'ojil chun, kchi tzajil nsma'n n-angela, tu'n kyok chmetjo jni' sk'o'nqe wu'n toj tkyaqil twutz tx'otx'.

³²Kyka'yinkijiy techil ti'j tqan iw: Aj ttzaj xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin tq'ijil. ³³Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yi'n tkyaqiljo lu'n, tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n wula juntl majl.^d ³⁴Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a na'mxtaq kyb'aj kyimxjal, a ite' tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. ³⁵A kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil,^e me mex we' Nyol nlayx chi kyijx kye', tu'n mi chi japin b'aje.^f

^w24:14 Tchi. 5:9-10; 7:9 ^x24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 ^y24:18 Lc. 17:31

^z24:21 Dan. 12:1; Tchi. 7:14 ^a24:28 Lc. 17:37 ^b24:29 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Mr. 13:24-25; Tchi. 6:14 ^c24:30 Dan. 7:13; Tchi. 1:7

^d24:33 Mr. 13:29 ^e24:35 Sal. 102:25-26; Eb. 1:10-12; Tchi. 6:14

^f24:35 Mt. 5:18; Mr. 13:31; Lc. 16:17; 21:33; 1Pe. 1:25

³⁶ Me alkya q'ij ex alkya or chin ula, mix a'l te' b'ilte, mixpe aye angel toj kya'j, mixpe ayinkuy, a K'walb'aj te Dios; qala' o'kx te nMan b'ilte.^g ³⁷ Qu'n ikytzi'n tze'nkuj b'aj kyojjo q'ij te Noé, ex ikytzin kb'ajiljo, aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.^h ³⁸ Qu'n ikytzi'n tze'nqej q'ij, tej na'mtaq ttzaj q'aqab'il; kykyaqil xjal twutz tx'otx' nchi b'aj wa'ntaq, ex nchi b'aj tx'ujtetaq, ex nchi b'aj mejetaq, ex nchi b'aj xi kyq'o'ntaq kyk'wal toj mejeb'lin, tzmaksi te' kyokx Noé toj ma tij bark. ³⁹ Me nti'x b'i'n kyu'n, te' ttzaj q'aqab'il kyib'aj, ex b'e'x b'ajxi mulq'aj toj a' kykyaqilx. Ikytzin kb'ajiljo, aj wula ayi'n, a Tk'wal Ichin.ⁱ ⁴⁰ Tojjo q'ij anetzi'n, kab'e ichin nchi aq'nintaq toj kytx'otx'. Jun te' kxel q'i'n, ex jun te' kyjel. ⁴¹ Ex kab'e qya nchi che'n junx ti'j kyka. Ex ikyxjo, jun te' kxel q'i'n, ex jun te' kyjel.

⁴² Kyutz'linku kyib'a toj kynimb'ila. Qu'n mi b'i'n kyu'n alkya or kchin ula, a ayi'n kyAjawi'y. ⁴³ Tz'eltzin kyniky'a te: Noqit b'i'n tu'n jun tajaw ja, jni' or tu'n tkanin ileq' qniky'in, matla kub' tutz'lin tib', tu'n mi tz'okxi ileq' elq'il toj tja. ⁴⁴ Tu'ntzintzjo ikyojo, kyb'inchinku kyib'a, qu'n nti'kux toj kynab'la aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.^j

**Jun techil tu'n Jesús ti'j jun aq'nil
wen ex ti'j juntl, a nya wen**

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ ¿Ankye te' aq'nil tz'aqle ex sak'? Ok kyjel q'o'n te' tu'n tajaw ja, aj t-xi' toj jun tbe', te nejinel kyxoljo txqantl, tu'n t-xi tq'o'n kywa noqx aj tpo'n amb'il te wab'j. ⁴⁶ Ky'iwlinox te' aq'nil, qa nb'inchintaq ti'jjo taq'in toj tumil, aj tuljo tajaw ja. ⁴⁷ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, b'e'x kxel tq'o'n tajaw ja toklin te nejinel tib'aj tkyaqiljo at te. ⁴⁸ Me qa nya wenjo aq'nil, exsin qa chi' kyjalu'n toj tanmin: Yajla

tzul tajaw ja. ⁴⁹ Exsin tz'ok tentz b'yol kye' tuk'a, ex tz'ok tuk'lin tib' lo'l ex tx'ujtil kyuk'a tx'ujtinel. ⁵⁰ Me nti'kux toj t'nabl', tej tpon tajaw ja, qu'n nti'xtaq b'i'n tu'n. ⁵¹ Ex k'wel kawin kujxix wen, majx kxel sma'n toj q'aq' te jun majx, junx kyuk'a xmiletz', ja' k-oq'ile, ex kchi ju'ch'ile tste tu'n kyixk'oj.

Jun techil ky'i'jjo lajaj txin

25 Kyojjo q'ij anetzi'n, a Tkawb'il Dios toj kya'j, ikyxjo tze'nku lajaj txin, i xi' toj jun mejeb'lin. Xi kynojsin kytzaj tuk'a aseyt, tej kyxi' yolte q'a.^k ² Kyxoljo txin, attaq jwe' nti' kynabl', ex ayetzi'n jwe'tl manyor x'tijqe. ³ Ayetzi'n nti' kynabl' xi ky'i'n kytzaj, me mi xi ky'i'ne ch'intl kyaseyt. ⁴ Me ayetzi'n x'tij, xi kynojsinl tk'wel kyaseyt, ex xi ky'i'n junx tuk'a kytzaj. ⁵ Me mix ja' pone tej q'a liwey, ex b'e'x b'aj tzaj kywatl kykyaqilx, ex b'e'x i xi' ktal.

⁶ Me atzaj te' tniky'jin aq'wil, xi kyb'i'n jun a'la tjaw x'ch'in: ¡Lu' q'a tzul! ¡Ku kytzaja k'lelte! chi'.

⁷ I b'aj jaw we'ksjo txin kykyaqilx, ex i b'aj ok ten txqol kytzaj. ⁸ Me ayetzin kye' jwe'tl nti' kynabl' xi kyq'ma'n kye x'tij: Kyq'ontz ch'in qe' qaseyt ti'jjo kye', qu'n ch'ix tkub' yupj qtzaja, chi chi'.

⁹ Me ayetzin kye txin x'tij xi kyq'ma'n kye: ¡Mina! Qu'n nlaypela kanin qe. ¿Yajtzila' tu'n t-xi qq'o'ntza ch'in kye'? Qala' ku kyxi'y ja' nk'ayajtze, ex k'a' tzaj ky-laq'o'n ch'intla.

¹⁰ Me noqx nche'xku kyej jwe' txin, a nti' kynabl', laq'ol kyaseyt, te' tkani'n q'a. Ayetzin kye' jwe' txin, qu'n mix ele b'ete kye', b'e'x i okx tuja toj mejeb'lin, ex b'e'x etz kyjpu'n ja.

¹¹ Ma'ytaj ch'intl, tej kykanin kyej jwe', ex i okx q'olb'in: Tata, tata, jqonkxijy ja qe'y, chi chi'.

^g24:36 Mr. 13:32 ^h24:37 Gen. 6:5-8

ⁱ24:39 Gen. 7:6-24

^j24:44 Mt. 25:13; Lc. 12:39-40; 1Tes. 5:6

^k25:1 Lc. 12:35

¹²Me atzi'n xi tq'ma'n tajaw ja kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nti' kyokli'n tu'n kyoktza, chi'.¹

¹³Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Noq tzaj kywatla toj kynimb'ila, qu'n mi b'in kyu'un ti' q'ijil mo alkye or chin ula, ayi'n Tk'wal Ichin, chi'.^m

Jun techil tu'n Jesús, tu'n tok tilil qu'n toj qchwinqil

(Lc. 19:11-27)

¹⁴Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios toj kya'j, tze'nku jun xjal, tu'ntaq t-xi' toj jun t'b'e najchaq. I tzaj ttxko'n taq'nil, ex xi toqx-enin tpwaq kye. ¹⁵Te jun, xi tq'o'n jwe' mil; te juntl kab'e mil, ex te juntl, noq jun mil, teyile junjun xi tq'o'n tze'nkux kynab'l. Ex b'e'xsin xi'tz toj t'b'e.

¹⁶Me ante aq'nil, a xi ttzyu'n jwe' mil pwaq, b'e'x kub' tq'o'n tk'a'xjil, tu'n tch'iy pwaq. Ex b'e'x tkanb'e jwe'tl mil. ¹⁷Ex ikyx tene tu'n, a xi ttzyu'n kab'e mil; ex tkanb'e jun kab'etl tib'aj. ¹⁸Me ante' xi tzyu'nte jun mil, b'e'x xi' ewil te' tpwaq tajaw toj jun jul, ex kux tmiqu'n toj tx'otx'.

¹⁹Tb'ajlinxi' jun jte'b'in ab'q'e, meltz'ajljo xjal, a kyajawjo aq'nil, ex b'aj xi tqanin tpwaq teyile junjun tuk'axjo ta'l.

²⁰Nejxix xi xkye tuk'a' xi tzyu'nte jwe' mil, ex xi tq'o'n jwe' mil te tajaw tuk'axjo juntl jwe' miltl, a otaq kanb'it tu'n. Ex xi tq'ma'n te: Taa, jwe' mil tzaj tq'o'n we'y. Me lu' juntl jwe' miltl, ma nkanb'iy tuk'a.

²¹Me antej tajaw pwaq xi tq'ma'n: Chjontiy. Jun aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix. Atzin ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n tuk'a tal ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku toktza ex ku ttzalaja wuk'iy.

²²Atzaj te' tkanin juntl aq'nil, a xi ttzyu'n te' kab'e mil pwaq, xi tq'ma'n: Taa, kab'e mil tzaj tq'o'n we'y. Me lu' juntl kab'e miltl lo, ma nkanb'iy tuk'a.

²³Xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Chjontiy. Jun aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix. Atzin ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n tuk'a tal ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku toktza ex ku ttzalaja wuk'iy.ⁿ

²⁴Atzaj te' tkanin aq'nil, a xi tzyu'nte jun mil, xi tq'ma'n te tajaw: Taa, b'in wu'n qa ay jun xjal kuj, ex qa njyet jun tpwaqa noq tu'n taq'nb'in juntl, ex at tey, me mi n-aq'ni'n. ²⁵Tu'npetzi'n, b'e'x in tzaj xob'a tey, qa xnajku pwaq wu'n. Tu'npetzi'n b'e'x xkux nmiqu'n toj tx'otx'. Ex lu' tpwaqa lo.

²⁶Atzin xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Jun aq'nil, a nya b'a'n, ex manyor ky'ajxa. Qa b'i'ntaq tu'n, qa at npwaqa noq tu'n taq'nb'in juntl, ex qa at we'y, tu'n mi nchin aq'ni'n; ²⁷tu'npetzi'n, noqit b'e'x s-okx tq'onjiy npwaqa toj nim ja te k'u'b'l pwaq, tu'ntzintla, tej xin ula ja'lin, matla tz'etz wi'n we' npwaq, ex matla tkanb'e manb'ile.

²⁸Ex xi tq'ma'n kye' ite'taq antza: Ky-imilji'y ajo mil pwaq te, ex kyq'onxa te a at lajaj mil tuk'a. ²⁹Qu'n ankye' at nim te, ex kyja' kxele txqantl te', tu'n mi b'ajix. Me ante', a nti' at te, majxpe' tal ch'inl at te, k-elil q'iyit.^o ³⁰Ex atzi'n aq'nil nti' tajb'in, kyq'omixa tzma pe'n toj qxopin kyuk'a jni' nya nimil, a ja' kchi oq'ile ex ja' kchi ju'ch'ile kyste tu'n kyixk'oj.^p

Aj kyok kykyaqilxjal toj pa'b'in twutz Jesús

³¹Ok tenl Jesús q'malte: Aj wula, a ayi'n Tk'wal Ichin, kchin ula tuk'a nim nqoptz'ajiyila ex kyuk'a kykyaqil n-angela wuk'iy. Ex kchin k'wel qe'y

¹25:12 Lc. 13:25 ^m25:13 Mt. 24:42; Mr. 13:33; Lc. 12:35-40

ⁿ25:23 Mt. 25:21 ^o25:29 Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18

^p25:30 Mt. 8:12; 22:13; Lc. 13:28

tib'aj nq'uqb'ila kawil kyib'aj kykyaqil tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila. ³²Ex tkyaqil xjal toj tkyaqil twutz tx'otx' kchi ul chmet nwutza, ex kchi elil npa'nji'y xjal jun tuk'a juntl, tze'nku jun kyik'lel nchi el tpa'n rit kyxol chiv.⁴ ³³Kchi k'wel nq'o'nji'y aye wen xjal, aye' tze'nqeku' rit, toj nman q'ob'a, ex ayetzi'n nya wen, aye' tze'nqeku' chiv, toj nñnayaja.

³⁴Ex kxel nq'ma'n ayi'n, a Nmaq Kawil, kye aye' ite' toj nman q'ob'a: Ku kytzaja, ayi'y ma chi kub' ky'iwl'i'n tu'n nMa'n. Kyetzinxji'y kyokli'n ti'jjo tb'anilxix Tkawb'il nMa'n, a b'inchin te kye'y, atxix te' tkub'ku xkye twutz tx'otx'. ³⁵Qu'n tej ttzaj q'aq'in nk'u'ja, tzaj kyq'o'n nwa'y. Ex tej ttzaj k'waj wi'ja, tzaj kyq'o'n nk'wa'y. Tej woka b'etin xjal, tzaj kyq'o'n nwatb'ila. ³⁶Ex tej tel b'aj nxb'ali'n, ma chin ok kyktxu'n.^r Ex tej nyab'ti'y, chi txa'ja q'olb'il we'y. Ex tej nku'xa toj tze, chi txa'ja lol we'y.^s

³⁷Ex ayetzi'n tz'aqleqe kchi xel qaninte te: QAjaw, ¿Jtojetzin xqli'y ay tuk'a wa'yaj, ex ma txi qq'o'n tway? ¿Jtojetzin xqli'y ay tuk'a k'waj, ex ma txi qq'o'n tk'wa'y? ³⁸¿Jtojetzin xqli'y ay ma tz'oka te b'etin xjal, ex matla txi qq'o'n twatb'ila; ex ja'tzin xqla'yi'y ay nti't t-xb'ali'n tok, ex matla txi qq'o'n? ³⁹¿Ex jtojetzin xqli'y tu'n tyab'tiy mo qa tkuxa toj tze, ex o xtajatla'y lolti'y?

⁴⁰Twutzxix kxel nq'ma'n ayi'n, a nmaq kawil, kye'y: Ex okxix kxel nq'ma'n kye'y, tkyaqilxjo xkub' kyb'inchin' ti'j jun tal yaj mo ti'j jun a'la, a k'u'jlinkix wu'n, toj twutz Dios, wi'ja s-oke kyb'inchini'y.

⁴¹Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye ite' toj nñnayaja: Ku kyela nk'atza, qu'n ma chi kyija tjaq' tqanb'il nMa'n. Ku kyxi'y toj q'aq', a mixla k-yupjilx, b'inchinl te kawb'il kujxix te tajaw il exqetzi'n

jni' taq'nil. ⁴²Qu'n tej tq'aq'in nk'u'ja, mix tzaje kyq'o'n nwa'y. Ex tej ttzaj k'waj wi'ja, mix tzaje kyq'o'n nk'wa'y. ⁴³Tej woka b'etin xjal, mix tzaja kyq'o'n nwatb'ila. Ex tej tel b'aj nxb'ali'n, mix in oka kyktxu'n. Ex tej nyab'ti'y, mix i xtaji'y q'olb'il we'y. Ex tej nku'xa toj tze, mix i xtaji'y lol we'y.

⁴⁴Tu'npetzi'n, kxel kyqanin: Tata, ¿Jtojetzin xqlonti'y tuk'a wa'yaj mo qa tuk'a k'waj, ex tze'n jun b'etin xjal, mo qa nti' t-xb'alinja, ex qa yab'ja mo qa toj tze, ex mix qo moji'n ti'ja?

⁴⁵Me kxel ntzaq'wi'n: Okxix kxel nq'ma'n kye'y, tkyaqilxjo mi s-ok kyb'inchin' ky'i'jjo tal yaj, mo ti'j jun a'laj, aye' k'u'jlinqexix wu'n; toj twutz Dios, wi'ja mi s-oke kyb'inchini'y.

⁴⁶Ayetzi'n xjal lu'n kchi xe'l toj najin te jun majx. Me ayetzi'n tz'aqleqe, kchi xe'l toj tkab' kychwinqil, a nlayx b'aj.^t

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Tb'ajlinxi' tyolin Jesúsjo yol lo, tzaj tq'ma'n qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: ²Ikytzi'n tze'nku b'in kyu'n, noq kab'e q'ij ch'intl, tu'n tb'ajjo nintz q'ij te Xjan Q'ij,^u ex ayintzin we', a Tk'wal Ichin, kchin xel q'o'n toj kyq'ob'xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n twutz cruz, chi Jesús.

³Kyojjo q'ij anetzi'n, aye kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il ex jni' nejinel kyxol aj Judiy ma b'aj kychmo'n kyib' tojjo tja tnejilxix pale, a Caifás tb'i. ⁴Ex ma b'aj kyjyo'n tumil, tze'n tu'n ttzyet Jesús kyu'n tuk'a sb'ub'l, ex tu'n tkub' kyb'yo'n. ⁵Me b'aj kyyolin, qa nya toj nintz q'ij te Xjan Q'ij, tu'ntzintla mi b'aj jaw tilxjal kyij'.

¶25:32 Mt. 16:27; Ro. 14:10 ¶25:36 Ez. 18:7 ¶25:36 Eb. 13:3

¶25:46 Dan. 12:2 ¶26:2 Ex. 12:1-27

**Tej tok tsu'n jun qya
jupsb'il ti'j twi' Jesús**

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Attaq Jesús tojjo koj'b'il Betania toj tja Simun, jun xjal otaq tz'el we' tu'n tx'a'k. ⁷Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq jun tal xunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i. Tzmataq q'uqle Jesús ti'j meḥ, tej tok tsu'n qya jupsb'il ti'j twi' Jesús.^v

⁸Me atzaj te' xi qka'yi'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in, b'e'x tzaj qq'o'ja, ex o jaw yolb'in ti'j, ex xi qq'ma'n: ¿Ti'tzila qe ma txi tyajin qya q'anb'il anetzi'n? ⁹Noqit noq xi tk'ayin, matla wi'yin, ex atzintla' pwaq matla txi' te mojb'il kye yaj.

¹⁰Atzaj te' tok tb'in Jesús ikyjo, b'e'x tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Tin qe n-ok kyilinji'y qya lo? Qu'n atzin ma tb'inchin wi'ja tb'anilx wen. ¹¹Qu'n b'ape' kye yaj loqe kye ite' axsa kyxola,^w me metzin we', mi chin tenl we' kyuk'iy. ¹²Qu'n atzi'n ma jax tq'o'n jupsb'il wi'b'aja, noq tu'n tb'aj tb'inchin nxmilila, aj tkux muqet. ¹³Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ja'chaqx kub' yolit te' Tb'anil Tqanil wi'ja tkyaqil twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo ma kub' tb'inchin qya wi'ja te jun na'b'l tejo qya lo.^x

**Tej tkyij b'ant ti'j tu'n Judas,
tu'n t-xi k'ayit Jesús**

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, atzin Judas Iscariot, jun t-xnaq'tzb'in Jesús, b'e'x xi' kyuk'a kynejil pale, ¹⁵ex xi tqanin kye: ¿Jte' aku tzaj kyq'o'n we'y, tu'n t-xi nq'o'n Jesús toj kyq'ob'a?

K'a' txi qq'o'n lajaj toj ka'wnaq^{**} saqp-waq, chi chi'.^y

¹⁶Oktzin ten Judas jyol tumil, tze'n tten tu'n t-xi tq'o'n toj kyq'ob'.

**Tej tkub' tiky'sin Jesús
tnejil Xjan Wab'j**

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23;
Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹⁷Tojjo tnejil q'ij te Wa'j Pan, a wa'j pan nti' tx'amsb'ilte nxi', o xi laq'e'y tk'atz Jesús, ex xi qqani'n te: ¿Ja'tzin tajiy tu'n tkub' qb'inchinji'y wab'j te iky'sb'il Xjan Q'ij?

¹⁸Ex tzaj ttzaq'win Jesús: Ku kyxi'y toj tnam toj tja jun ichin, ex kyq'manxa te: Chi' xnaq'tziljo kyjalu'n: Ch'ix tpon or tu'n nkyima. Tu'npetzi'n, waja tu'n tkub' iky'sit Xjan Q'ij toj tjay junx kyuk'a nx-naq'tzb'in chichkuji'y.

¹⁹Ex kub' kyb'inchin junjun qxola, a awo'y t-xnaq'tzb'in, tze'nkuxjo tzaj tq'ma'n. Ex kub' kyb'inchin wab'j te Xjan Q'ij.

²⁰Atzaj te' qok yupj, kub' qe Jesús ti'j meḥ quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in. ²¹Ex tzmataq nqo wa'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye' kxel q'o'n we'y toj kyq'ob'xjal, chi'.

²²Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x o b'aj jaw b'isi'n, ex junjunku o ok ten qanilte: WAjaw, ¿Meqa ayi'n? qo chiji'y.

²³Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n jun, a nkux tmulin twa junx wuk'iy; atzin kxel q'o'n weji'y toj kyq'ob'xjal. ²⁴Okx kb'ajilx wi'ja, ayi'n Tk'wal Ichin, tze'n ntq'ma'n Tyol Dios, tu'n nxi k'ayi'n.^z Me atzin kxel k'ayin we'y, noqxpert mi s-ul itz'je twutz tx'otx'.

²⁵B'e'x jaw yolín Judas, a tu'ntaq t-xi k'ayinte, ex xi tq'ma'n: Xnaq'tzil, ¿Mej qa ayi'n?

Xi ttzaq'win Jesús te: Axa ma q'mante.

^{**}26:15 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

^v26:7 Lc. 7:37-38 ^w26:11 Deu. 15:11

^y26:15 Zac. 11:12 ^z26:24 Sal. 41:9

^x26:13 Mr. 14:9; Jn. 12:3

²⁶ Nqo wa'ntaqa, tej tjaw ttzyu'n Jesús jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j; ex kub' tpi'xin, ex xi tsipin qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n: Kywanxji'y lo, qu'n atzin nxmililji'y.

²⁷ Ex tzaj ttzyu'n jun tk'wel k'wab'j tuk'a vin, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j; xi tq'o'n qe'y, ex tzaj tq'ma'n: Chi k'wa'n tojjo tk'wel k'wab'j lo kykyaqilxa, ²⁸ qu'n atzi'n nchky'elji'y, jun ak'aj tumil, a b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a. Qu'n a nchky'ela k-elil chitj te chojb'il kyilxjal.^a ²⁹ Me kxel nq'ma'n kye'y, mi chin k'wa'ntla ti'jjo k'wab'j lu'n tzmaksi' aj qk'wan junx kyuk'i'y tzma toj Tkawb'il nMa'n toj kya'j.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Tej tb'aj qb'itzi'n jun b'itz, b'e'x o xi'y twi' wutz Olivos.

³¹ Te' qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Tojjo qniky'in lu'n, jotqexa k-elil tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzi'n rit

kchi b'ajelil tilj, chi'.^b

³² Me ajtzin njaw anq'i'ntla, kchin k'wel neja kywutza toj Galiley.^c

³³ Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa kykyaqilx s-el kyi'n tq'uqb'il kyk'u'j ti'ja, me mina we', chi Pegrjo.

³⁴ Me xi tq'ma'n Jesús te: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya ojtzqi'nqi'n tu'nch.

³⁵ Ex xi tq'ma'n Pegr: Exla qa ma chin kyim we' tuk'i'y, me nlayx kub' wewi'n.

Ex ikyxjo qq'ma'y qkyaqila.

Tej t-xi Jesús na'l Dios toj Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús quk'i'y toj jun najb'il, Getsemani' tb'i. Tej qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ku kykyij qe'y tzalu'n. Ma chinka na'l Dios tzachi'n.

³⁷ O'kqex Pegr i xi tk'le'n exqetzi'n tk'wal Zebedey, a Juan ex Santyaw, ex tzaj txqan b'is toj tanmin ex txqan tzqij tzi'b'aj, ³⁸ ex xi tq'ma'n kye: Ma tzajx txqan b'is toj wanmi'n, nyakutzaj chin kyimila. Chi tenkjtzi'n tzalu'n, me noq tzaj kywatla.

³⁹ Xi laq'e Jesús najchaq ch'intl kyk'atz, ex kub' mutxe twutz tx'otx' na'l Dios, ex chi' kyjalu'n: NMa'n, chin tklomila te tkyaqil jni' kky'elix wu'n; me noqit nya a tze'nku waja, qala' atla tze'nkuxjo taja.

⁴⁰ B'e'x meltz'aj kyk'atz oxe t-xnaq'tzb'in. Atzaj te' tul kyk'atz, xi tq'ma'n te Pegr: ¿Ma mitzin s-elx jun or kywatla wuk'i'y? ⁴¹ Kyimil kywatla, ex kux chi b'aj na'n Dios, tu'n mina chi kub' tzaqa toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja tu'n tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios, me alkyetz kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.

⁴² Xi' toj tkab' majin na'l Dios. Chi' kyjalu'n: Ay nMa'n, qa nti'x tumil tu'n mi tziky'x xi' lu'n wu'n, b'inchimtzinji'y a taja wuk'i'y.

⁴³ Tej tmeltz'aj juntl majl kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, ex ikyxljo, nchi ktantaql, te' kyel knetl tu'n, qu'n mix kypa'yix watl. ⁴⁴ Ex b'e'x i kyij ttzaqqi'n, ex b'e'x xi' toj tox majin na'l Dios. Ex ayex tyoljo i xi tq'ma'n toj tna'j Dios.

⁴⁵ Atzaj te' tmeltz'aj ja' ite'ye oxe t-xnaq'tzb'in, xi tq'ma'n kye: ¿Ma tzunxsin nchi kta'n, ex nchi ajla'n? Ma pon or tu'n nxi q'o'n ayi'n, a Tk'wal Ichin, toj kyq'ob' aj il. ⁴⁶ ¡Kux chi jaw we'ksa! ¡Qo'qe! Qu'n lu' tzul a kxel k'ayin we'y.

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze*(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*

⁴⁷ Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqektaq txqan xjal ti'j, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste te b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye xjal lu'n otaq chi tzaj kychq'o'n kynejil pale ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy.

⁴⁸ Otaq b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n ttxolil tu'n tel tniky'tzajil: Ankye' k-okil nma'tzi'n, atzi'n. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n.

⁴⁹ Tu'npetzi'n, tzaj laq'exix tk'atz Jesús, ex xi tq'ma'n: Chin q'olb'in, Xnaq'tzil, chi'.

Exsin el tma'tzin Judas Jesús.

⁵⁰ Xi tq'ma'n Jesús te: ¡Ay wuk'a! Ankye ma tzula b'inchilte, ¡B'inchinkutzi'n!

B'e'xsin i tzaj laq'e txqantl, ex ok kytzyu'n Jesús, ex el qititin kyu'n.

⁵¹ Me attaq jun tuk'a Jesús jatz ti'n tkxb'il toj tja, ex el tjaspin tãkyin jun taq'nil tnejilxix pale. ⁵² Me xi tq'ma'n Jesús: Q'onkux tkxb'ila toj tkub'il. Qu'n kykyaqilxjo nchi b'ujin tuk'a kxb'il, ex tuk'a kxb'il kchi kyimile. ⁵³ ¿Ma mitzin b'in tu'n, noqit waja txi nqani'n te nMa'n, tu'n ttzaj tsm'a'n jun kab'lajaj ch'uq angel klol we', ja'linxitla tzaj tq'o'n? ⁵⁴ Me qa ma kub' nb'inchin' ikyjo, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n tjapi'n a tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa iltaq ti'j tu'n tb'aj tkyaqiljo ikyjo?

⁵⁵ Ex b'e'x xi tqanin Jesús kye jni' xjal: ¿Tiqu'n ma chi ula tuk'a kykxb'ila ex jni' kytze'y, tu'n nxi qititi'n kyu'n nyakuj jun ileq'qi'n toj kywutza? ¿Ma nyatzin nchin xnaq'tzi'n kyxola toj tnejil ja te na'b'l Dios tkyaqil q'ij?^d ¿Tiqu'n mix in ele qititintza kyu'n antza?^e ⁵⁶ ¡Me nya tiqu'nil! Qu'n tkyaqiljo lo b'antninl ti'j tu'n tjapi'n

tze'nku kyyole' yolil Tyol Dios ojtze, ex i kub' tz'ib'in tojjo Tu'jil Tyol Dios.

Ex b'e'x kyij qtzaqpi'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in, tjunalx. B'e'x o b'aj kub'e toj b'e.^f

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil*(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)*

⁵⁷ Me ayetzi'n i xi tzyu'nte Jesús twutz Caifás, a kynejilxix pale, a ja' otaq tz'oke kychmo'ne kyib'jo jni' xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il exqetzi'n nejinel kyxol aj Judiy.

⁵⁸ Me najchaq lipchexitaq Pegr tzma tpe'n tja kynejilxix pale, a ja' otaq tz'okxi Jesús, ex kyij qe antza kyxol xo'l q'aq' yolte ti'taq kb'ajil ti'j Jesús.

⁵⁹ Ayetzi'n kynejil pale exqetzi'n kynejilxjal, ex kykyaqilxjo txqantl kawil nchi b'aj jyontaq tumil exla qa nya twutz, tze'n tten tu'n tkub'taq tz'aq toj jun til, tu'n tkyim. ⁶⁰ Me mix ja knete jun til kyu'n, exla qa ma nintzxjal o tzaj patilte.

Me tb'ajlinxi' ikyjo, i kaninxpen kab'etz q'malte: ⁶¹ Atzin ichin lo o tq'ma, qa tu'ntaq tkub' tyuch'in tnejil ja te qna'b'l Dios, ex toj oxo q'ij noq b'antninl t-xel tu'nch.^g

⁶² Me ante' tnejilxix pale jaw we'ks, ex xi tqanin te Jesús: ¿Tiqu'n mi ntzaj ttzaq'wi'n ch'in? ¿Ti'xsi'n nkyq'ma'nxjal ti'ja?

⁶³ Me nti'x te Jesús xi ttzaq'win.

Me xi tq'ma'n tnejilxix pale te: Twutz Dios itz' ex ti'j tb'i, kxel nqani'n te'y tu'n ttzaj tq'ma'n, qa twutzxix qa ajiy Crist, a Tk'wal Dios.

⁶⁴ Xi ttzaq'win Jesús: Ikytzi'n tze'nku ma tq'may. Ex ikyx weji'y kxel nq'ma'n: Ok kyla'b'ila a ayi'n Tk'wal Ichin, aj nkub' qe'y toj tman q'ob'jo Dios, a nimxix tipin, ex aj nmeltz'aja toj muj toj kya'j.^h

^d26:55 Lc. 19:47; 21:37 ^e26:55 Mr. 14:48-49; Lc. 22:52-53

^f26:56 Mr. 14:50-52; Jn. 18:8 ^g26:61 Jn. 2:19 ^h26:64 Dan. 7:13

⁶⁵Te' tq'mante ikyjo, noqx el kyimjo kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-xb'alin tu'n tq'oj, ex tq'ma: Ayetzi'n ty-oljo ma' ichin lu'n noq nxo'n yol ti'j Dios. ¿Tiqe' txqantl tstiyl qe? A ayekuy ma chi b'in te' tyol, a nya wenqe. ⁶⁶¿Mo tze'n ch'in kye' toj kywutz?

Ex atzin kyexjal xi kytzaq'win: Axte at tpaj ti'jx, ex toj tilx tu'n tkyim, chi chi'.¹

⁶⁷Tu'npetzi'n, b'e'x b'aj jo'kx kytzu'b'in toj twutz, ex b'aj kyb'yo'n. Ex junjuntl b'aj okx tz'ajchinte toj twutz,^j ⁶⁸ex xi kyqanin te: Qa ajiy Crist, a sk'o'nxi tu'n Dios, pontzin ti'j, ankye' s-ok tz'ajchintiy.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62;
Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Ex quqletaq Pegr twi' pe'n, tej t-xi laq'e jun txin tk'atz, a b'inchil wab'j. Ex xi tq'ma'n te: Ex ikyx tejiy; ajintaq te nb'ettaq tuk'a Jesús aj Galiley.

⁷⁰Me b'e'x kub' tewin Pegr twutz tkyaqil, ex xi tq'ma'n: Nti' b'i'n wu'n ti' qi'jil nyolinych.

⁷¹Ex b'e'x xi laq'e twutz tjpel ja, ja' iwle tu'n juntl. Ex xi tq'ma'n kye txqantl: Ex ikyx te' lu'n nb'ettaq tuk'a Jesús aj Nazareth.

⁷²Ex b'e'x kub' tewin Pegr juntl majl: Twutzx Dios kxel nq'ma'n, mi ojtzi'n weji'y ichin anetzi'n.

⁷³Me matxitaq ch'intl, jni' ite'taq antza i xi laq'e tk'atz Pegr, ex xi kyq'ma'n te: Ex ikyx tejiy ajin te kyuk'a, qu'n noq ti'jjo yoli'n n-ele qniky'a ti'j.

⁷⁴Me oktzi'n ten Pegr q'ol qanb'il tib'ajx, ex xi tq'ma'n: Twutz Dios, mi ojtzi'n weji'y ichin wu'n anetzi'n.

Ex njawku oq' eky'. ⁷⁵Ex b'e'x ul julk'aj toj tk'u'j Pegr ti'j tq'ma Jesús te: A

na'mxtaq toq' eky', ok kchin k'wel tewi'n oxo maj.

Ex b'e'x etz Pegr antza, ex ox tz'oq'x wen.

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Atzaj te' qsqix, kykyaqiljo kynejil pale ex jni' nejinel kye Judiy i b'aj kyij b'ant, tu'n tkub' b'yet Jesús. ²Ex b'e'x b'aj kyjtz'o'n, ex xi kyi'n, ex xi kyq'o'n toj tq'ob' Pilat, aj kawil.

Tej tkub' tb'yo'n Judas tib'

³Ante Judas, a xi k'ayinte, tej tok tka'yin tkyij b'ant ti'j tu'n tkyim Jesús, ulx toj tk'u'j, ex b'e'x aj tmeltz'in aj lajaj toj ka'wnaq^{††} saqpwaq tzaj ttzyu'n kye kynejil pale exsin kynejilxjal aj Judiy, ⁴ex xi tq'ma'n: Ma chin b'inchin il, tu'n xi nk'ayi'n jun xjal, a nti' til.

Me ankyexjal xi kytzaq'win: ¿Yajtzin qe'? ¿Ti'n qe' qaj ti'j te'? K'a' tli tejiy.

⁵Me ante Judas b'e'x xi t-xo'n pwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios,^k ex b'e'x xi', ex b'e'x jaw tjtz'o'n tqul te jun majx.

⁶Ayetzin kye' kynejil pale, jaw kyi'n pwaq, ex kyq'ma: Mi kux mujb'it te' pwaq lu'n toj k'u'b'l oyaj toj tja Dios, qu'n ma tz'okin te loq'b'il jun chwinqil, chi chi'.

⁷Tu'npetzi'n, b'e'x kyij b'ant, tu'n tlaq'et jun tx'otx', toktaq tb'i te Ttx'otx'il B'inchil K'wil, tu'n pwaq anetzi'n, ja' tu'n kyb'aj kux muqetjo jni' b'etin xjal toj Jerusalén, aj kykim. ⁸Tu'npetzi'n, b'e'x kyijx tb'i tx'otx' anetzi'n: Ttx'otx'il Chiky'; ax tb'i tok ja'lin.¹ ⁹Ikytzi'n japine b'ajjo yol, a kyij ttz'ib'in Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtze, tej tq'ma:

Tzaj kytzyu'n lajaj toj ka'wnaq saqpwaq, a twi' ok kyq'o'n aj Israel.

^{††}27:3 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 9.

ⁱ26:66 Lv. 24:15-16 ^j26:67 Is. 50:6 ^k27:5 Zac. 11:12-13

^l27:8 Kyb'i. 1:18-19

¹⁰Tu'ntzintzjo lo, tzaj kylaq'o'n jun tx'otx', a ttx'otx'il b'inchil k'wil, tze'nkuxjo tq'ma tAjaw Tkyaqilch.^m

Tej tyolin Pilat tuk'a Jesús

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹Xi q'i'n Jesús twutz Pilat, a aj kawil, exsin xi tqanin te: ¿Atzinjiy a nmaq kawil kye Judiyich?

Axa ma q'mante, chi Jesús.

¹²Ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n jni' nejinel kyxolx Judiy i ok ten stz'imil ti'j. Me nti' te Jesús xi ttzaq'win.

¹³Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat te: ¿Ma mitzin ntb'injiy tkyaqiljo nkyq'ma'nxjal ti'ja?

¹⁴Me nti' jun te Jesús tyol xi ttzaq'win. Ex noqx jaw ka'ylyaj Pilat.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a tku'xtaq toj tze. Me nej-taq nxi tqanin alkye kyajxjal tu'n t-xi tzaqpet. ¹⁶Me kyojjo q'ij anetzi'n, attaq jun xjal tku'xtaq toj tze, nimx-taq tyolajtz, Barrabás tb'i. ¹⁷Atzaj te' tok kychmo'nxjal kyib', xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja tu'n t-xi ntzaqpi'n: A Barrabás, mo a Jesús, a tok tb'i te Crist? chi'.

¹⁸Xi tqanin kyexjal, qu'n otaq tz'el tniky' te, qa noq tu'n tloch'j kyk'u'j kynejil pale, otaq txi kyq'o'ne Jesús tu'n tkyim.ⁿ

¹⁹Me tzmataq tokx Pilat toj tkawb'il, tej t-xi tsa'ma'n t-xu'jil tqanil te: Mi tz'ok tq'o'n tib'a ti'j Jesús, a tz'aqle, qu'n ma tz'ok jun nwutziky'a atximay qniky'in,

me tixqex wen, noq tu'n tpajjo ichin anetzi'n.

²⁰Me ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n nejinel kye aj Judiy, i b'aj kyxmoxin jni' xjal, tu'n t-xi kyqanin tu'n t-xi ttzaqpi'n Barrabás, ex tu'n tkub' b'yo'n Jesús.

²¹Me xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja kyxoljo kab'e, tu'n t-xi ntzaqpi'n?

A Barrabás, chi chi'.

²²Ex xi tqanin Pilat kye: ¿Tze'ntzin k-okile Jesús'tz wu'n, a tok tb'i Crist?

Xi kytzaq'win kykyaqilx: Pejkin'ka twutz cruz, tu'n tkyim.

²³Xi tqanin Pilat kye: ¿Tiqu'n? ¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche?

Me i jaw xch'inxjal juntl majl: Pejkin'ka twutz cruz, tu'n tkyim.

²⁴Tej tok tka'yin Pilat, nti'xtaq tumil tu'n tche'wx kywi'xjal, qala' noqx kyja'taq txi' toj il, xi tqanin ch'in a', tu'n ttzaj q'i'n, exsin el ttjjo'n tq'ob'tz kywutzxjal te jun yek'b'il qa nya ajintaq ti'j Jesús, exsin xi tq'mantz: ¡Nti'x we' npaj ti'j tkyimlin' xjal lo, qu'n nti'x til! ¡Kyuk'axla'y ta'ye lu'n!^o

²⁵Ex kykyaqilxjal xi kytzaq'win: K'a' qli'y kyuk'ax qk'wala, qu'n awo'y at qpaj ti'jjo tkyimlin.

²⁶B'e'xsin xi ttzaqpi'n Pilattz a Barrabás, ex xi tq'ma'n tu'n ttzyet tjub'chajtz Jesús, ex xi tq'o'n, tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

²⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, ayetzi'n xo'l q'aq' te kawil, xi kyi'n Jesús toj ja te kawb'il, ex ok kychmo'n tkyaqil ch'uq xo'l q'aq' ti'jile. ²⁸Ex b'e'x el kyi'n t-xb'alin, ex ok kyq'o'n juntl xb'alin ti'j, kyaq ka'yin, tze'nku kyxb'alin jun nmaq kawil. ²⁹Jax kysi'pin jun tqan tx'i'x toj twi' tuk'ax ttx'i'xil. Ex xi kyq'o'n jun tze toj tman q'ob' tze'nku' kyvar nmaq kawil. Exsin i kub' meje twutz, me noq tu'n kyxmayin

^m27:10 Jer. 18:1-7; 32:6-15; Zac. 11:12-13

ⁿ27:18 Mr. 15:9-10

^o27:24 Deu. 21:6-9

ti'j, ex xi kyq'ma'n te: Nimxit tb'iy, ay nmaq kawil kye aj Judiy, chi chi'.

³⁰ Ex b'aj ok kytzu'b'in ti'j, ex axjo ttze el kyi'n, tu'n tkux kyjemin toj twi'.

³¹ Tej kyb'aj xmayin ti'j, el kyi'n t-xb'alin, a ok kyq'o'n, ex ok kyq'o'n'ljo axjo t-xb'alintaq toktaq, ex b'e'xsin xi kyi'ntz, tu'n tjaw pejk'in twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Tej kyetz antza, jyet jun ichin kyu'n aj Cirene, Simun tb'i, ex ok kyq'o'n il tij tu'n t-xi tiqin tcruz Jesús, ³³ tu'n tpon tzma toj jun najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine' b'ib'aj ikyjo: Ja' ta' tb'aqil twi' kyimnin.

³⁴ Antza xi kyq'o'ne vin te tk'wa Jesús sma'nkux tuk'a ta'l k'ul manyor k'ax wen, tu'n mi tna'ye kyixk'oj. Me atzaj te' tkub' tniky'b'in Jesús, mix xa'ye tu'n.

³⁵ Atzaj te' tb'aj kypejk'in twutz cruz, ayetzi'n xo'l q'aq' i b'aj ok ten saqchal ti'jjo t-xb'alin Jesús; ex b'aj jaw kyxo'n kyxol, ex ankye tu'n tkanb'in ti'j. Qu'n iltaq ti'j tu'n tjapi'n a kub' ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe: Kub' kysipin nxb'ali'n kyxol, ex i b'aj saqchan ti'jch.^p

³⁶ Ex b'e'x i b'aj kub' qe xq'uqilte.

³⁷ Ok kypejk'in jun tz'lan tib'aj twi', ja' tz'ib'inke tiqunil kub' kyb'yo'ne. Chi' kyjalun: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

³⁸ Ex i jaw pejk'inl kab'e ileq' tuk'a twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex jun toj tñnayaj. ³⁹ Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq antza, noqx nchi b'aj yasintaq ti'j, ex noqx nja kyyekin ti'j kywi' te kyxmayb'il ti'j,^q ⁴⁰ ex nxi kyq'ma'ntaq: ¿Nyakutzin atejij nq'mante tu'n tjaw yuch'in te' tnejil ja te na'b'l Dios, exsin tu'n tb'ant juntl

tu'n toj oxo q'ij?^r Klomiltzin tib'a ja'lin, ex q'inkutz tib'a twutz cruz, qa twutzxix qa ajiy Tk'wal Dios.

⁴¹ Ex ikyxjo, nchi b'aj xmayintaqjo jni' kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il junx kyuk'a nejinel kyxol aj Judiy, ex nkub' kyq'ma'ntaq twutz Jesús, me noq tu'n tok tb'in: ⁴² ¿Tze'n tten nb'aj klettaq junjuntl xjal tu'n, me antetz, mix klet-x tu'nx tib'? ¿Ma nya'tzi'n nmaq kawil qib'aj, a awo aj Israel? In tku'tz twutz cruz ja'lin, tu'n t-xi qnimin. ⁴³ Qu'n q'uqletzila tk'u'jtz ti'j Dios. In tklettz tu'n Dios ja'lin, qa twutzx qa taj Dios ti'j.^s ¿Ma nyatzin axtz q'mante, qa Tk'wal Dios?^t

⁴⁴ Ex majqexpe ileq', aye' pejk'inqektaq tuk'a twutz cruz, i b'aj xmayintaq ti'j.

Tej tel kyim Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaksi toj oxo or te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'.

⁴⁶ Ax orjo jaw xch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma: *Eli, Eli, ¿Lama sabactani?* Atzin tz'elpine' yol lo, NMan Dios, nMan Dios, ¿Ti'xsin qu'n ma chin kyij ttzaqpi'n?^u

⁴⁷ Ayetzi'n junjun ite'taq antza ok kyb'in, ex kyq'ma: Lu nq'olb'in ti'j Elías, a yolil Tyol Dios ojtxe.

⁴⁸ Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in b'u'x. Kux tmulin toj vin tx'am, ex ok tk'lo'n ti'j twi' jun ptz'an, tu'n t-xi tk'wa'n Jesús.^v ⁴⁹ Me ayetzin kye' txqantl xi kyq'ma'n: Ex tenkuj. Jekyztzin tzul Elías klotte.

⁵⁰ Ex jaw xch'in Jesús juntl majl kujxix wen, te' tel kyim.

⁵¹ Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x kub' laqj te kab'e; tzaj xkye ti'jjo ttxa'n jawl, tu'n tk'u'l kanin

^p27:35 Sal. 22:18 ^q27:39 Sal. 22:7; 109:25 ^r27:40 Mt. 26:61

^s27:43 Sal. 22:8 ^t27:43 Mt. 16:16; Jn. 1:34; 10:34-36 ^u27:46 Sal. 22:1

^v27:48 Sal. 69:21

ti'jjo juntl ttxa'n.^w Ex tzaj lu'lin tx'otx', ex jni' ab'j b'e'x b'aj kub' ka'min,⁵² exqetzi'n jni' kyja kyimnin b'e'x b'aj xi pax, ex ma nintzx nimil ti'j Dios, b'e'x i b'aj jatz anq'intl.⁵³ Jni'qe, a otaq chi etz toj muqb'ilkye, tej tjawlin xi anq'in Jesús, b'e'x i b'aj xi' tojjo xjan tnam Jerusalén, ja' i oke ka'yin kyu'n nimkuxjal.

⁵⁴Ajo kynejinel xo'l q'aq' aj Rom, exqetzi'n nchi xquqintaq ti'j Jesús, tej kynante kyaqnaj nab' ex tkyaqiltaqjo nb'aj, tzajix nim kyxob'il, ex kyq'ma: Twutzx tetz Tk'wal Diostaq te' ichin lo.

⁵⁵Ex ite'taq txqan qya antza nchi ka'yintztaq najchaq, aye' i ok lipe ti'j Jesús, atxix toj tx'otx' te Galiley, ex aye nchi mojintaq tuk'a.⁵⁶ Ex kyxoljo qya anetzi'n, attaq Mariy, aj Xle'n; exsin Mariy, a tnanataq Santyaw ex Jse; exsin kynana tk'wal Zebedey.^x

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc.

23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷Tej qok yupj, kanin Jse aj Ari-matey, jun ichin q'inin, a otaq tz'ok lipe ti'j Jesús.⁵⁸ Xi' Jse tuk'a Pilat qanil t-xmilil Jesús, ex xi tq'ma'n Pilat, tu'n t-xi kyq'o'n.⁵⁹ Ku'tz ti'n Jse t-xmilil Jesús, ex kub' tb'altz'in toj jun iq'b'il tb'anilx wen.⁶⁰ Ex attaq jun jul a'kxtaq tb'aj tb'inchin twutz piky tu'ntaq tajb'in te. Antza okxi tq'o'n t-xmilil Jesús, ex ok tjpu'n tuk'a jun ma tij ab'j, ex b'e'x aj.⁶¹ Me ante Mariy, aj Xle'n, tuk'axjo juntl Mariy i kyij qe ttzi jul.

Aye xquqil ttzi tjulil Jesús

⁶²Toj junxil q'ij, a tojjo q'ij te ajlab'l, ayetzi'n kynejil pale kyuk'axjo jni' Parisey i b'aj xi' q'olb'ilte Pilat.⁶³ Ex xi kyq'ma'n te: Tata, noq sami'y; ma tzul julk'aj toj qk'u'ja, qa aj ma' sb'ul xjal

tq'ma, tej na'mtaq tkyim, qa oxo q'ijtaq tkyimlin, aj tjatz anq'in juntl majl kyxol kyimnin.^y ⁶⁴Tu'npetzi'n, aj tjapin oxo q'ij, kyjpunkxixji'y ttzi jul wen, qu'n noq chi uljo t-xnaq'tzb'in qniky'in elq'il te' t-xmilil, tu'n tkub' kyq'ma'ntz kyexjal, qa ma jatz anq'intl juntl majl. Qu'n apen sb'ub'ljo nimxixtl tze'nku tnejil.

⁶⁵Me ante Pilat xi tq'ma'n: Ex ite' kyxol q'aq'a. Kyq'o'nqekja te xquqilte. Ku kyxi'y ex noqit tze'n tz'oka ch'intl tu'n tjetp-xix.

⁶⁶B'e'xsin i xi'tz, jpulte wen, ex ok kyq'o'n juntl jupb'ilte, tu'n mi yek'jex. Ex kyij kyoqxenin kye xo'l q'aq', tu'n mi chi iky' ktane'.

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, kyja'taq qsqix toj tnejil q'ij te seman, ate Mariy, aj Xle'n, tuk'axjo juntl Mariy, i xi' tzma ttzi jul lolte.

²Texjo tqan ttzaj kyaqnaj nab' kujxix. Ox lu'linx tx'otx', qu'n jun t-angel tA-jaw Tkyaqil ku'tz toj kya'j, ex ul ttzi jul. El ti'n ma tij ab'j, a toktaq te jupb'ilte, ex kub' qe tib'aj.³ Me ante angel tzunxtaq nqoptz'ajx tze'nku xloq'lin kya'j, ex tok jun t-xb'alin manyor sjaninx wen, tze'nku ttxa che'w.⁴ Atzaj te tok kyka'yin xo'l q'aq', b'e'x i jaw lu'lin, ex b'e'x i el kyim tu'n kyxob'il.

⁵Xi tq'ma'n angel kye' qya: Mi chi xob'a. B'i'n we' wu'n, qa nchi jyo'n ti'j Jesús, a jaw pejk'in twutz cruz.⁶ Me nti' tetz tzalu'n ja'lin. Qala' ma jaw anq'intl, tze'nkuxjo tq'ma. Ku kytzaja lolte ja' kub'e q'o'ne.⁷ Ex jun paqx ku kyxi'y q'malte kye' t-xnaq'tzb'in, qa ma jaw anq'intl kyxol kyimnin, ex ok knejil kywutza toj tx'otx' te Galiley. Ex antza k-okile kyka'yi'n. Ataqtzin tu'n t-

^w27:51 Ex. 26:31-33 ^x27:56 Lc. 8:2-3

^y27:63 Mt. 16:21; 17:23; 20:19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33-34; Lc. 9:22; 18:31-33

xi nq'ma'nji'y kye'y. Atzin ja'lin, ¡Ma kyb'i'y!

⁸Ayen kyej qya jun paqx i etz rinin ttzi jul tu'n kyxob'il ex tu'n kytzaljb'il. Nchi ajqelin wen tu'n kyxi' q'malte kye txqantl. ⁹Tzunxtaq nchi rinin wen, tej tkub' tyek'in Jesús tib' kywutz, ex i ok tq'olb'in. Ex i xi laq'e tk'atz, i tzaj ky-chle'n tqan, ex i k'ulin twutz. ¹⁰Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Mi chi xob'a. Ku kyxi'y q'malte kye txqantl, ayej lipcheqektaq wi'ja, tu'n kyxi' tzmanx toj tx'otx' te Galiley. Antza kchin okile kyka'yi'n.

Tej t-xi kyq'ma'n xo'l q'aq' tqanil ti'j Jesús

¹¹Nchi b'ettaqjo qya, tej kypon xo'l q'aq' toj tnam, ex i ok ten q'malte kye kynejil pale tkyaqiljo otaq b'aj. ¹²Tu'npetzi'n, aye kynejil pale b'e'x ok kychmo'n kyib' kyuk'a nejinel kyxol aj Judiy, tu'n tkyij b'ant kyu'n, tu'n mi tz'ele tqanil. Ex xi kyq'o'n nim pwaq kye xo'l q'aq', ¹³tu'n mi kub' kyyoline; qala' tu'n t-xi kyq'ma'n kyjalu'n: Toj qniky'in, tej saj ch'in qwatla, b'e'x xi uljo t-xnaq'tzb'in, ex ma txi kyelq'in t-xmilil Jesús. ¹⁴Ex qa ma tz'el tqanil toj twi' aj kawil ti'jjo lo,

ok kxmoxitil qu'n, tu'ntzin nti' tu'n tb'aj kyij'a.

¹⁵Ex ayetzin kye' xo'l q'aq' xi kytzyu'n pwaq, ex kub' kyb'inchin tze'nkuxjo xi q'ma'n kye. Ex atzin tqaniljo nimin kyu'n aj Judiy tzmanx toj tq'ijil ja'lin.

Tej toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil

(Mr. 16:14-18; Lc.

24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Awotzin qe, a junlajaj t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi'y toj tx'otx' Galiley tzma twi' wutz, a ja' xi tq'ma'ne Jesús. ¹⁷Tej tok qka'yi'n Jesús, o k'uli'n twutz, me attaq junjun qxola attaq kab'e kyk'u'j ti'j. ¹⁸Ex tzaj laq'e Jesús qk'atza, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ma tzaj tq'o'n qMan Dios tkyaqil toklin we'y toj kya'j ex twutz tx'otx'. ¹⁹Tu'npetzi'n, ku kyxi'y kyuk'axjal toj tkyaqil twutz tx'otx' xnaq'tzilkye, tu'n kyok te nxnaq'tzb'in.^z Ex kyq'onqekuxa toj a', te jawsb'il a', toj tb'i Manb'aj, ex toj tb'i K'walb'aj, ex toj tb'i Xewb'aj Xjan. ²⁰Ex kyxnaq'tzinqexa tu'n tkub' kynimi'n tkyaqiljo ma txi nq'ma'n kye'y. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, loqi'n intin kyuk'iy tzalu'n twutz tx'otx', tzmanxi aj tjapin b'aj tkyaqil.

Tu'j Marks

Tojjo u'j te Marks nya nimxix tqan ex nya nimxixjo t-xnaq'tzb'in Jesús toj tze'nku txqantl Tb'anil Tqanil tze'nku Tu'j Matey, Lucas ex Juan. Me atzi'n t-xilin tu'n Marks jun tumil jun paqx n-el qniky' ti'j, ex tz'ib'in tuk'a tumil nim t-xilin ti'j tchwinqil Jesús.

Ntzaj tchiky'b'in tze'n tzaje xkyeye taq'in Jesús, me nej tzaj xkye ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, a Jawsil A', a tze'nku kyij tz'ib'it toj Ojtxe Tu'jil (Mal. 3:1; Is. 40:3).

Ajo Tu'j Marks at oxo tnej nimxix t-xilin: 1. Tej t-xi xkye taq'in Jesús atxix tej tku'x toj a' tu'n Juan te jawsb'il a'. 2. A taq'in Jesús toj Galiley ex kyojjo koj'b'il ti'jile. 3. Tej tjapin b'aj taq'in toj Jerusalén, ex tej tkyim, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin.

Ila' maj nyjet tb'i Marks toj Ak'aj Tu'jil (Kyb'i. 12:12, 25; 13:5, 13; 15:36-39; Col. 4:10; Flm. 24; 2Tim. 4:11). Ate Marks jun tuk'a Pegr, k'u'jlinxix tu'n, ex kub' ttz'ib'in ajo Tb'anil Tqanil lo, a ntq'o'n t-xilin tumil ti'jjo tchwinqil Jesús kye xjal nya Judiy.

Tze'n xi xkyeye Tb'anil Tqanil kolb'il

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,
15-17; Jn. 1:19-28)

1 A u'j lu'n nyolin ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesucrist, a Tk'wal Dios.

²Tq'ma Dios te Tk'wal tojjo u'j, a kub' ttz'ib'in jun yolil Tyol Dios ojtxe, Isaías tb'i. Chi' kyjalu'n:

Kxel nchq'o'n twutz tx'otx'.

Me nej kxel nchq'o'n jun nsa'n q'mal tqanila,

ex tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.^a

³K-yoliljo nsa'n tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj. Chku' kyjalu'n:

Kyb'inchin kye'n twutz qAjaw; kyq'o'nx kyanmi'n te jikyinxix wen.^b

⁴B'ajxsi'n aj yol q'umj. Ul te Juan tojjo tzqij tx'otx', a ja' nti' kynajb'ilxjal toj; nim xjal xi' lolte, ex b'e'x i b'aj ku'x toj a', te jawsb'il a', qu'n xi tq'ma'n Juan kye: Ilx ti'j tu'n kyb'inchinte kye'n twutz Dios, tu'n kykuxa toj a' te jawsb'il a', ex tu'ntzin tkub' tnajsin Dios kyila.

⁵Nim xjal aj Judey exsin jni' aj Jerusalén i b'ajetz b'il te' tyol Juan. B'aj kub' kypa'n kyil, ex i kux tq'o'n Juan toj jun nim a', Jordán tb'i, te jawsb'il a'. Atzin te' kyjatz toj a', kub' kyyek'in kynimb'il ti'j Dios. ⁶Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal txuk, tuk'a jun tk'alb'il tz'u'n,^c tze'nku kyxb'alin yaj. Atzin twa n-oktaq noq txuk tze'nqeku' txanin, ex ta'l aq toj k'ul.^d

⁷Ex ntq'ma'ntaq Juan: Loqin we' nchin yolín kyxola ti'j Tyol Dios. Me atx juntl tetz lipchetz wi'ja nimxixtl toklin tze'nku we'. B'inchil Tkyaqil ex nimxjo tkawb'il. Ayintzin we' nti'x wokli'n nipe tu'n woka te taq'nil. ⁸Ma chi ku'xa toj a' wu'n, te jawsb'il a', me ante' tzul nya noq o'kx tu'n kyku'xa toj a' tu'n, te jawsb'il a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n te jun majx.

Tej tku'x Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Kyojjo q'ij anetzi'n, tzuntaq nchi kux tq'o'n Juan xjal toj Nim A' Jordan te jawsb'il a', te' tpon Jesús kyk'atz, tza-jnin toj tnam Nazaret, toj ttx'otx' Galiley. B'e'xsin kux tq'o'n Juan Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'. ¹⁰Texjo paq, te' tjatz Jesús toj a', xi tka'yin kya'j, te' t-xi jaqpaj, ex xi tka'yin Xewb'aj Xjan, te' ttzaj toj kya'j tib'aj, tze'nku jun palom.

^a1:2 Mal. 3:1 ^b1:3 Is. 40:3 ^c1:6 2Re. 1:8 ^d1:6 Mt. 3:4

¹¹ Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j, ex tq'ma: Axixpen te nk'wala, k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n.^e

Tej tok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús tu'n tkujiljo Xewb'aj Xjan tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj. ¹³ Ka'wnaq q'ij[‡] ten antza kyuk'a toj k'ul txuk. Tjoy tajaw il ttxolil, tze'n tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan, me mix kub'e ti'j. Tb'ajlinxi' ikyjo, i ul t-angel Dios mojlil te Jesús.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Tu'n jni' t-xnaq'tzb'il Juan, b'e'x tzej tq'ojjo kawil, ex b'e'x kux tju'n toj tze.^f Tku'xlinxi Juan toj tze, xi' Jesús toj Galiley q'mal te' Tb'anil Tqanil Tyol Dios.

¹⁵ Chi Jesúsjo kyjalu'n: Ma tzul kanin tq'ijil, ja' tu'n tkawine Dios kyxola. Tu'ntzintzjo, kyb'inchinku kyib'a, kytzaqpinkji'y jni' nya b'a'n, ex kyniminxi'y Tb'anil Tqanil.^g

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje kyixil, tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Nb'ettaq Jesús tziyile Nijab' te Galiley, te' t-xi tka'yin Simun tuk'axjo tiz'in, Andrés. Nxi kyxo'ntaq kypa toj a' te tzuyb'il kyix, qu'n kyixilqetaq.

¹⁷ Xi tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja. Qu'n ayetzin kye' nchi chmo'n kyix ja'llin, me kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n tb'ant kychmo'n xjal, tu'n kyklet.

¹⁸ Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x kyij kytzaqpi'n kytzuyb'il kyix, ex i xi lipe ti'j Jesús.

[‡]1:13 Ka'wnaq q'ij, 40 días n-ele.

^e1:11 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35

^f1:14 Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9 ^g1:15 Mt. 3:2; 4:17

^h1:22 Mt. 7:28-29 ⁱ1:24 Lc. 4:41; Sant. 2:19 ^j1:26 Mr. 9:26

¹⁹ Me noqtaq ch'in otaq txi kyb'etin, te' kyxi tka'yin kab'etl ichin, Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib'. Ex attaq ky-tata Zebedey kyuk'a, ex kyuk'a taq'nil. Ite'kxtaq toj jun bark; nchi b'inchintaq kypa te tzuyb'il kyix. ²⁰ B'e'xsin i xi tq'olb'in Jesús, tu'n kyxi' tuk'a, ex noq te' kyb'in te' ikyjo, b'e'x kyij kytzaqpi'n kytata toj bark kyuk'ax taq'nil, exsin i xi'tz tuk'a Jesús tзма tojjo jun tnam, Capernaum tb'i.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal

(Lc. 4:31-37)

²¹ Tej kykanin Capernaum, okx Jesús q'ol jun xnaq'tzb'il toj jun q'ij te ajlab'l toj jun mu'x ja te kynab'l Dios aj Judiy.

²² Atzi'n t-xnaq'tzb'il ok, tkyaqil xjal b'e'x jaw ka'ylaj tu'n, qu'n b'ajxitaq kyb'i'ye jun xnaq'tzb'il ikyjo, qu'n nya noq ti'chaqku tyol b'aj tq'ma'n, tze'nkutaqjo nb'aj kub' kyxnaq'tzin xnaq'tzilkye. Qu'n nti'taq kawb'il tu'n; qalatzin te Jesús noq ti'j tkawb'il Dios yoline.^h

²³ Tojjo ja te na'b'l Dios anetzi'n, ataq jun ichin tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin. Tej tb'in te' jni' tyol Jesús, b'e'x jaw xch'in. Chi' kyjalu'n: ²⁴ Ay Jesús aj Nazaret. ¿Ti'xsin s-ula lolte qxola? Noqx ma tzula yuch'il qe'y. Wojtzqin te, ex b'in we' wu'n; a tejiy Tk'wal Dios, xjanxix toklin.ⁱ

²⁵ Oktzin tyiso'n Jesúsjo taq'nil tajaw il kyjalu'n: Mi ch'otji'y. Kux tz'etza toj tanminjo xjal lo, ex tzaqpinkja.

²⁶ Atzi'n taq'nil tajaw il tb'inche tu'n tjaw lu'llin ichin, ex b'e'x ex toj tanmin, me ox lat'inx te' tex.^j

²⁷ Kykyaqilxjo jni' xjal b'aj jaw ka'ylaj, ex i b'aj jaw yolin kyxolile. Chi chi' ky-

jalu'n: ¿Titzin ikyjo? A xnaq'tzb'il lu'n b'ajxi q'la'ye juntl ikyjo, a ajin qe' taq'nil tajaw il ma che'x niminte. ²⁸ Ex jun paqx tel tqanil Jesús toj tkyaqil Galiley.^k

**Tej tkub' tq'anin Jesús
tnana t-xu'jil Pegr**

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Tej tetz Jesús tuk'a Santyaw ex Juan tojjo mu'x ja te na'b'l Dios, b'e'x i xi' tja Simun ex Andrés. ³⁰ Tej kykanin, ku'xlextaqjo tnana t-xu'jil Simun twi' watb'il, yab'taq tu'n kyaq. Ok kyq'ma'n t-xnaq'tzb'in te Jesús, qa yab'taqjo qya, ³¹ ex b'e'x tzaj laq'e tk'atz. Jaw ti'n tuk'a tq'ob' tu'n tjaw we'. Texjo paq, b'e'x ul Dios te, ex b'e'x ok ten b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Tej qok yupj, nimx txqan yab' ex jni' tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw il b'aj xi q'in twutz Jesús, tu'n kyb'aj kub' tq'anin. ³³ B'aj pon chmet txqan xjal ttzi ja, ³⁴ ex b'aj kub' tq'anin Jesúsjo jni' yab' exqetzi'n jni' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. Ex mix ttziye tu'n kyyolin taq'nil tajaw il, qu'n kyojtzqi'ntaq' alkye Jesús.

**Tej tok ten Jesús yolil
Tyol Dios kyojile tnam**

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Qlixje wen, sjuminxtaq ch'intl, te' tjaw we'ks Jesús, tu'n t-xi' tjunalx na'l Dios. ³⁶ Me b'e'x i xi' Simun kyuk'a tuk'a jyolte Jesús.

³⁷ Atzaj te' t'jyet kyu'n, xi kyq'ma'n te: Tkyaqil xjal n'jyon ti'ja, chi chi'.

³⁸ Xi ttaq'win Jesús kye: Qo'qe toj junjuntl tnam q'mal Tyol Dios, qu'n tu'npetzi'n x'in tzaja we'.

³⁹ Exsin Jesús b'etil kyuk'a toj tkyaqil tnam te Galiley kyojile' mu'x ja te kynab'l Judiy Dios, q'mal Tyol Dios ex lajolkye taq'nil tajaw il toj kyanmin xjal.¹

**Tej tq'anit jun ichin tu'n Jesús,
yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin**

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús yab'taq tu'n jun tx'a'k, a noqx n-el lemimin.

Kub' meje xjal twutz, ex xi tq'ma'n te: Qa taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

⁴¹ Tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús ti'j. Noq ok tmiko'n, ex xi tq'ma'n te: Waja. jB'e'x ma q'anita ja'lin!^m

⁴² Texjo paq anetzi'n, b'e'x q'anitkux te jun majx, ex b'e'x el qolpajjo tx'a'k ti'j. ⁴³ Me b'e'x aj tch'q'o'n Jesús, me nej xi' toqxenin te kyjalu'n: ⁴⁴ B'i'nkuy. Mi txi tq'ma'n te a'la. Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe, tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.ⁿ

⁴⁵ Me mix tpakux te' ichin tk'u'j ikyjo, qala' b'e'x ok ten q'malte kye jni' xjal. Tu'ntzin tpajjo ikyjo, mix okxi Jesús kyoj tnam, qu'n noqit okx, b'e'xitla ok tzaq-paj txqan xjal ti'j. B'e'x tjoy Jesús ttxolil tb'e kytzanile tnam, me mix tu'n'xj jyet-x kyu'n'xjal, ex i b'aj ok lipe ti'j.

Tej tq'anit jun kox tu'n Jesús

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 Tb'ajlinxi' jun jte' q'ij, te' tmeltz'aj juntl majl Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex el tqanil, qa attaq toj jun ja toj tnam Capernaum. ² Ul chmet txqan xjal lolte, me a mix b'ante kyten tuja; noq twutz ja i b'aj oke tene txqan. Ante Jesús ny-

^k1:28 Mr. 7:24 ¹1:39 Mt. 4:23; 9:35

ⁿ1:44 Lv. 14:1-32

^m1:41 Lv. 13:1-14:32

olintaq te' ti'j Tyol Dios. ³Me tzmataq nyolin, te' kypon kyaje ichin iqintaq jun yab' kyu'n twi' jun tku'xb'il. Atzin yab' noq otaq tz'ok k'olpaj. ⁴Me mix b'ante kyokx kyxolxjal. Tu'npetzi'n, jyet jun ttx-olil kyu'n, ex i jax tib'ajxi ja. Exsin jaw kypo'q'in toj twi' ja, noq tu'n tku'xku' yab' tзма tk'atq Jesús, qu'n q'uqleqtaq kyk'u'j ti'j, tu'n tq'anit kyyab'.

⁵Tej kyok tka'yin Jesúsjo tq'uqb'il kyk'u'j ti'j, b'e'xxin xi tq'ma'n te yab': Nk'wal, ayetzin tila ma chi kub' najsit ja'lin, chi'.

⁶Q'uqejqetaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, tej tok kyb'in ikyjo, kub' kyximin: ⁷¿Tze'ntzin tten n-el tzaqpajjo ttzi ikyjo? ¿Nya'pela noq nxo'n yol ti'j Dios? Qu'n o'kx te Dios aku kub' najsinte kyilxjal.

⁸Me ante Jesús, b'e'x el tniky' te ti'taqjo nkyb'isin xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. B'e'x xi tq'anin kye: ¿Tinqu'n nkub' kyb'isinji'y ikyjo? ⁹¿Ankye junx tz'ele; tu'n t-xi q'met tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela ate kujxixtljo a tu'n tnajsit til jun xjal?

¹⁰Me mi nxi kynimi'n qa at wokli'n ti'jjo lo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'in kywutza qa ayin we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': ¹¹Kxel nq'ma'n te'y, ¡We'ksa! Q'inxjiy tku'xb'ila, ex kux tz'aja tjay.

¹²Antej yab', texjo paq ja we'ks, etz ti'n iqb'ilte, exsin etz kywutzile' jni' xjal. Tu'nksi'n ikyjo, b'e'x jaw ka'ylajx kywutzjo xjal tkyaqil.

Exsin i b'aj ja nimsin tb'i Dios kykyaqilx, ex kyq'ma: B'ajxpen qla'yix te' ikyjo, chi chi'.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok te t-xnaq'tzb'in

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³Xi' juntl majl Jesús ttzi Nijab' te Galiley. Ayetzi'n jni' xjal b'aj tzaj laq'e tk'atz, ex toktaq Jesús xnaq'tzilkye. Tb'ajlinxi' ikyjo, iky' Jesús antza. ¹⁴Nb'ettaq, exsin xi tka'yin jun ichin, Matey tb'i, a tk'wal Alpey, q'uqletaq twi' me'x peyil pwaq te k'ayb'il tu'n tajb'in kye aj Rom, aye' nchi kawintaq kyib'aj aj Israel. Xi tq'ma'n Jesús te: Lipeka wi'ja, chi'.

Ex kutzin, chi Matey. Ex b'e'x iky' lipe ti'j Jesús.

¹⁵Me jun maj nwa'ntaq Jesús tja Matey kyuk'a txqantl xjal peyil pwaq te k'ayb'il te Rom, junx kyuk'a nim xjal aj il q'uqejqetaq ti'j me'x junx tuk'a Jesús, ex kyuk'a t-xnaq'tzb'in, qu'n ma nintzxtaq txqan xjal lipchektaq ti'j.

¹⁶Tej tok kyka'yin Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nwa'ntaq Jesús kyxolxjo xjal anetzi'n, xi kyqanin kye t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke ikyjo, a kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a xjal peyil pwaq, ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal, a nti' tajb'in? chi chi'.

¹⁷Tej tb'inte Jesúsjo anetzi'n, xi tq'ma'n kye: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in kye. Tu'npetzintzjo, nya ma chin tzaj we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj txkolkye aye' b'inchil ilqe. Tu'npetzi'n, ma chin ula kyxol.

Jun kyxjelixjal ti'jjo tu'n tkub' qpa'n wa'yaj

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸Jun maj, aye t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', kub' kypa'n wa'yaj, ex ikyqex kye kyxnaq'tzb'in Parisey.

I tzajztzin junjun xjal te Jesús, ex xi kyq'ma'n: ¿Tinqu'n nkub' kypa'n kye t-

xnaq'tzb'in Juan wa'yaj exqetzi'n kyx-naq'tzb'in Parisey, tu'n kyna'n Dios, ex ayetzi'n te mina?

¹⁹I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma akutzin kub' kypa'n kye' txokenj toj jun mejeb'lin wa'yaj, a qa at chmilb'aj kyxol? Nlay, qu'n nim tzaljb'il at, ex nim wa'n nb'aj b'aj. Ikyqetzi'n weji'y nxnaq'tzb'in, qu'n loqi'n intin kyxol. ²⁰Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naja, a ayi'n, a ikyxjo tze'nku chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpetzila k'wel kypa'ntz wa'yaj, tu'n kyna'n Dios wen.

²¹Ex waja tu'n t-xi nq'ma'n kab'e tumil kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub' kyslepi'n jun xb'alín ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txjetjo saq, b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj txqantljo ttx'aqin. ²²Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il. Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n. Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil.

Jun tumil ti'jjo q'ij te ajlab'l

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³Jun maj toj jun q'ij te ajlab'l nchi b'ettaq t-xnaq'tzb'in Jesús toj jun b'e n-ex txol triy. Atzaj te' kyiky' antza, ayetzi'n t-xnaq'tzb'in i ok ten xb'oqil triy te kywa.^o

²⁴Tej kylonte Pariseyjo ikyjo, xi kyqanin te Jesús: ¡B'i'nkutzin! Tojjo q'ij te ajlab'l, ja' mix a'l jun tu'n tja aq'nin, ¿Me tiqu'nqe t-xnaq'tzb'in nchi xb'oqin triy?P

²⁵Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'j kyuk'a tuk'a? ²⁶Xi kywa'n kypan pale aj Judiy, exsin nyataq tu'n tkub'

kyb'inchin anetzi'n.^q Me kub' kyb'inchin, tej ataq Abyatar toktaq te kynejilix kypale aj Judiy. Okx David toj ojtxe tja Dios, etz ti'n a pan xjan, a n-ajb'in te kywa pale, ex xi twa'n David, ex xi tq'o'n kye tuk'a, tu'n t-xi kywa'n.^f Qa ikytzjo tuk'a David ojtxe, ¿Ti'n tky'itz tu'n kyx'b'oqin nxnaq'tzb'in triy?

²⁷Ex xi tq'ma'ntl Jesús kyjalu'n: Atzi'n q'ij te ajlab'l ma kub' b'inchit tu'n tajb'in kyexjal, ex nya qexjal tu'n kyajb'in te. ²⁸Tze'n nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin chq'o'nqintza tu'n Dios kyxola, ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij te ajlab'l, ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3Toj juntl q'ij te ajlab'l, okx Jesús toj jun mu'x ja te na'b'l Dios. Me ataq jun ichin nti'taq tanmin tq'ob', te' tokpin na'l Dios. ²Ex ataq junjun nchi b'aj xluk'intaq ti'j Jesús, qa tu'ntaq tkub' tq'anin yab' toj jun q'ij te ajlab'l, noq tu'n kystz'imin ti'j qa otaq kub' tz'aq toj til, qu'n nya wentaq toj kywutz tu'n tkub' b'inchit jun ti' toj q'ij te ajlab'l.

³Xitzin tq'ma'n Jesús te ichin: ¡We'ksa, ex we'kuy kywutzxjal!

⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tqanin Jesús kye: ¿Ti'tzin tq'ma'n kawb'il ti'jjo q'ij te ajlab'l? ¿Ma tzuntzin ntq'ma'n tu'n tkub' b'inchitjo nya wen, mo a wen; tu'n tklet tchwinqil jun xjal, mo tu'n tok ka'yitj tu'n tkub' kyim?

Me ayetzin kyetz noq i b'ajel kyim. Nti'x xi kytzaq'win.

⁵I xi tka'yin Jesús ti'jile; tzaj tq'oj, ex jaw b'isin tu'n tkujil kyanminxjal. Ex xi tq'ma'n Jesús te ichin, tu'n t-xi tnuqpin

^o2:23 Deu. 23:25 ^P2:24 Ex. 20:8-11; Mt. 12:2; Lc. 6:2 ^q2:26 Lv. 24:5-9

^f2:26 1Sa. 21:1-6

tq'ob'. Noqx te' t-xi tnuqpin, ex texjo paq, ul tanmin tq'ob'.

⁶Tulnixi Dios te, b'e'x i etzjo Parisey, ex ok kychmo'n kyib' tuk'a juntl ch'uq xjal lipcheqetaq ti'jjo tkawb'il Herodes,^s ex nkyjyo'ntaq tumil tze'n tu'n tb'aje Jesús.^t

Tej t-xnaq'tzin Jesús ttzi Nijab' te Galiley

⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in ttzi Nijab' te Galiley. Ex i b'aj ok lipe txqan xjal aj Galiley ti'j.

⁸Tej tb'ijte kyu'n jni' xjal ti'jjo jni' nb'aj b'anttaq tu'n, nimx b'aj ul lolte tze'nqeku' aj Judey, aj Jerusalén, aj Idumey, jni' qe' najleqetaq tjajxi' Nim A' Jordán, exqe aj Tiro ex aj Sidón. ⁹Tu'ntzin ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in, tu'n noqx tkub'l jun bark kyu'n ttzi nijab', tu'n t-xi toj, ex tu'n tokx laq'e ch'in tojxi a', tu'n mina tz'ok jitz'letaq kyxol xjal. ¹⁰Qu'n nimxtaq txqan yab' otaq chi b'aj tq'anin; noq tu'n aj kyb'aj ok tmikontaq, b'e'x b'aj ul Dios kye. Tu'ntzin ikyjo, kykyaqilxjo jni' yab' kyajtaq tu'n kypon kanin tk'atz.^u

¹¹Aj tiwletaq Jesús kyu'n xjal, aye' tokxtaq taq'nil tajaw il toj kyanmin, b'e'x nchi kub' meje twutz, exsin nchi jaw xch'in kyjalu'n: Atejiy Tk'wal Dios.

¹²Me ante Jesús xi tq'ma'n kye kujxix wen, tu'n mi kub'e kyq'ma'ne kywutzxjal alkyetaq t-xilin toklin.

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³Tb'ajlinxi' ikyjo, jax Jesús twi' jun wutz, ex i tzaj ttxko'n a aye tajqetaq.

¹⁴Kyxoltzi'n xjal anetzi'n, i jaw tsk'o'n kab'lajaj ichin, tu'n kyxi tk'le'n q'malte Tyol Dios kyojile jni' najb'il. Ex xi tq'o'n kyoklin te tsanjil. ¹⁵Xi tq'o'n kawb'il

kye, tu'n tetz kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyanmin xjal.^v ¹⁶Atzi'n kyb'i kab'lajaj ichin, aye' i jaw tsk'o'n: Simun, me ok tq'o'n Jesús juntl tb'i te Pegr. ¹⁷Ayetzin kab'el, Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', k'walb'ajqe te Zebedey, ok tq'o'n juntl kyb'i te K'walb'aj te Q'anqyaq. ¹⁸Ayetzin txqantl: Andrés; Lip; Bartolomey; Matey; Tmas, ante Santyaw, a tk'wal Alpey; tuk'ax Tadey; ex Simun, a tok-taq'ljo q'olb'ite te Celote; ¹⁹exsin Judas Iscariot, a ok meltz'aj ti'j Jesús.

¿Ja'n tzaje tipin Jesús tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

²⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, i okx kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun ja, ja' pon chmetl txqantl xjal, a mix b'ante kywa'n kyxol. ²¹Atzi'n te' tel tqanil toj kywi' t-xjalil, jni'xtaqjo nb'aj b'ant tu'n Jesús, b'e'x i xi' tnana exqetzi'n titz'in k'lelte, tu'n tmeltz'aj tja, qu'n otaq tz'ok kyq'o'n, aj qa otaq tzaj toj twi'.

²²Ex ikyjo kyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a i tzaj toj Jerusalén, qa tzyu'ntaq tu'n tajaw il, ex qa tu'n tkawb'il tajaw il nchi exetaqjo taq'nil tajaw il tu'n.^w

²³Te' tb'inte Jesúsjo ikyjo, i tzaj ttxko'n, ex kub' tq'ma'n jun techil kye: ¿Tze'ntzin tte'n tajaw il tu'n tb'ant tla-jonte tib', ex tu'n tok meltz'aj ti'jx? ²⁴Qa jun tnam xjal pa'mile kyten, ex kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub' kyimx tu'n q'oj. ²⁵Ex ikyxjo, toj jun ja xjal, aj qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen. ²⁶Ikytzin ta'ye te tajaw iljo, qa ma tz'ok meltz'aj ti'jx, nlay tz'el wen. ²⁷Atx juntl tumil: Qa taj jun ileq' tz'okx elq'il toj tja jun xjal nim tipin, nlay b'ant telq'in, qa mi xkub' k'let tajaw ja nej. Ikytzin toke tajaw iljo

^s3:6 Mt. 22:16 ^t3:6 Mt. 12:14 ^u3:10 Mr. 4:1; Lc. 5:1-3 ^v3:15 Mt. 10:1

^w3:22 Mt. 9:34; 10:25

tze'nku tajaw ja lo, qu'n a tajaw jni' xjal aye tzyu'nqe tu'n. Me ayin we' ma chin kanb'in ti'j tajaw il. Tu'npetzi'n, nchi ex n'lajonji'y taq'nil toj kyanmin xjal.

²⁸ Twutzix kxel nq'ma'n kye'y, k'wel tnajsin Dios kyiljo jni' xjal, a nb'aj kub' kyb'inchin nya wen, ex jni' xo'j yol. ²⁹ Me aye nchi xo'n yol ti'j Xewb'aj Xjan nlay kub' tnajsinx Dios kyil; ma kyijx te jun majx.

³⁰ Tq'ma Jesús ikyjo, noq tu'n nxi kyq'ma'n te, qa tzyu'ntaq tu'n tajaw il, ex qa nya tu'n Xewb'aj Xjan nb'aj kub' tb'inchintaq tkyaqil.

Ankyeqexixjo titz'in ex tnana Jesús

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Tej tkanin tnana Jesús kyuk'a titz'in ja' ta'taq, i b'aj kyij we' pe'n; noqtzin xi kyq'ma'n kyexjal, tu'n tetz kytoko'n.^x

³² Me ayetzi'n xjal q'uqleqetaq ti'jile xi kyq'ma'n te: Lu' tnaniy exqetzi'n titz'in ite' pe'n; ma chi ul jyol tey, chi chi'.

³³ Tzaj ttaq'win Jesús kye: ¿Ankye nnaniy exqetzi'n witz'in? ³⁴ I xi tka'yin jni' xjal q'uqleqetaq ti'jile, exsin xi tq'ma'n kye: Ayetzin weji'y nnana ex witz'in lo, a aye nchi kub' b'inchin te' a taj Dios, ³⁵ qu'n kykyaqiljo a nkub' b'inchin te' a taj Dios, ayetzin weji'y witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

Jun techil tze'n kyanminxjal ti'j Tyol Dios

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 Juntl majl, ok ten Jesús xnaq'tzil ttzi Nijab' te Galiley. Pon chmet txqan xjal tu'n kyb'in ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Me b'e'x jax Jesús toj jun bark tu'n t-xi laq'e ch'intl tojjo nijab', qu'n nimxxjal pon chmet.

Tej tokx laq'e Jesús axsi, i kyije tene txqantl xjal ttzi nijab'.^y ² Exsin ok tentz xnaq'tzil noq tuk'a techil ti'chaqku ti'; ok ten yolil ti'j jun awal exsin tq'ma: ³ Kyb'inkutzinji'y kxel nq'ma'n kye'y: Jun maj, xi' jun xjal awal triy. ⁴ Atzin te' tok tchto'n, at pon chitj toj b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n. ⁵ Ex at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n tu'n nti'xix twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'. ⁶ Me atzaj te' ttzaj q'ijil, b'e'x jaw tzqij, tu'n nya nim xa'ye tlok'. ⁷ Ex at pon chitj kyxol tx'i'x. Me atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin te triy noq jaw xky'i'six. ⁸ Ante' pon chitj toj tb'anil tx'otx', tb'anilx ele toj. At tqan el lajaj toj ka'wnaq'^{¶¶} twutz, ex junjuntl el ox k'al,^{§§} ex junjuntl jun jwe' k'al.*

⁹ Tq'ma Jesús: Ankye taj tu'n tkub' tb'in nyola, in tkub' tb'intz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Tb'ajlinxitz'i'n t-xnaq'tzb'il, b'e'x i b'ajel tiljo txqan xjal. Me atx junjuntl kyij kyuk'a t-xnaq'tzb'in, a b'aj xi kyqanin te Jesús: ¿Tze'ntzin tz'ele' yol, a xb'aj ty-olin? chi chi'.

¹¹ Xitzin tq'ma'ntz kye: Ma tzaj tq'o'n Dios jun tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a te ti'jjo nb'aj b'ant kyxolxjal twutz tx'otx'. Loqi'n nchin yolin noq tuk'a techil, noq te ewil te' nyola kye' a mina nxi kynimin. ¹² Ayetzi'n mina nchex niminte nyola, nchin kylo'n, me mina n-el kyniky' we'y. Ex nchin ok kyb'in, me mina n-okx toj kywi'. Mina njaw kytx'ixpin kynab'l, tu'n t-xi kynimin Dios, ex tu'n tkub' nna-ji'n kyil.^z

^{¶¶}4:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20.

^{§§}4:8 Ox k'al, 60 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20.

* 4:8 Jwe' k'al, 100 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20.

**Tej t-xi tchiky'b'in
Jesús techil ti'j awal**

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Xi tq'ma'n Jesús: ¿Minatzin n-el kyniky'a te techil nkub' nq'o'n ti'j awal triy? ¿Tze'ntzila ttentz, aj tel kyniky'a te txqantl techil? ¹⁴ Atzin te' awal triy ikytzi'n tze'nku yolil Tyol Dios. ¹⁵ Attzi'n xjal kuj tze'nku tx'otx' toj b'e. Mina nchex awle ijaj toj. Ayetzin xjal n-ok kyb'in Tyol Dios, ex nkub' kykujsin kyanmin te, ex ajtzin ttzaj tajaw il tze'nku pich', n-el ti'n Tyol Dios toj kyanmin. ¹⁶⁻¹⁷ Attzi'n xjal tze'nku tx'otx' txol ab'j, mix ch'iyxix tlok' triy toj, ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx nxi kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzaljb'il. Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi nchi kujix toj kynimb'il. Qa akux saj jun ti' toj kychwinqil, mo qa akux xi ok lipinxjal kyij' noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x kchi k'wel tz'aq toj kynimb'il. ¹⁸ Ex atl tze'nku tx'otx' nim tqan tx'i'x toj. Nb'aj kub' kyb'in Tyol Dios, ¹⁹ me o'kxtza nchi b'isine ti'j tkyaqiljo tkub' twutz tx'otx'. Ex kyaj tu'n tten tkyaqil ti'chaqku ti' kye ex jni' kyq'inimil. Tu'ntzintzjo anetzi'n, n-el naje kynimb'il ti'j Dios. Ikyxsin tze'nku triy njaw ch'iy toj tx'i'x. Noq n-el xky'i'six ex nti' toj n-el. ²⁰ Atzi'n xjal tze'nku tb'anil tx'otx' nkub' kyb'in Tyol Dios, ex nb'aj kub' kyb'inchin tze'nku ntq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku triy; n-el la-jaj toj ka'wnaq twutz, junjuntl ox k'al ex junjuntl te jwe' k'al.

Ajo Tyol Dios tze'nku jun tqan tzaj

(Lc. 8:16-18)

²¹ Atx juntl techil k'wel nq'o'n. ¿Ma tzuntzin n-ajb'in jun tzaj kye'y, aj tokx tjaq' jun kax mo tjaq' jun watb'ilj? ¿Ma nyatzin tu'n tkub' tib'aj jun tkub'il tu'n tk'ant toj kyja'y?^a ²² Nti'x jun te ti' mina

tz'el tqanil, qala' ikytzin ilx ti'j tu'n tkub' chiky'b'it.^b Ikytzin te Diosjo Tyol; te tne-jil, mina n-elraq kyniky'a te. Me atzin ja'lin, loqi'n nchin xnaq'tzin kyij'a, tu'n tel tx'ole toj kynab'la tze'nku tqan tzaj. Tu'ntzin ikyjo, nti'x jun ti' aku b'ant tu'n tewit. ²³ A'tzi'n taj tu'n tok tb'in nyola, in tok tb'i'ntz, exsin in tkub' tb'inchi'ntz.

²⁴ Xi tq'ma'ntl Jesús kye: Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a. Qu'n tkyaqiljo, a nim n-ok tilil Tyol Dios tu'n, kyja kx-ele q'oyit txqantl tna'b'l, tu'n tel tniky' ti'j tkyaqil.^c ²⁵ Me alkye te' nti' n-ok tq'o'n tilil, majxpe ajo tna'b'l, a tb'anilx toj twutz, me a nti' tumil, k-elil q'iyit te jun majx.^d

Tze'n nch'ieye Tyol Dios toj qanmin

²⁶ Ex xi tq'ma'n Jesús juntl t-xnaq'tzb'il ti'jjo Tkawb'il Dios. Chi' kyjalu'n: Atzin nb'ant tu'n Dios twutz tx'otx' ikytzi'n tze'nku jun ichin ok tchto'n ttriy. Aj tb'aj tchto'n, ti'chaq txi'tz b'inchilte. ²⁷ Exla qa nktan mo itz'j, n-ex junjun qniky'in ex junjun q'ij, ante' ijaj n-ulxixe te' twi', ex nch'iyxi. Mina n-el tniky' te tze'n nch'ieye ex tze'n n-ele twutz, ²⁸ qala' tu'nx tib' n-ul twi' ex nch'iy, ex n-el twutz. ²⁹ Ajtzin tzqijtz, njaw tchmo'n ex njaw tk'u'n. Ikytzin tten Tyol Diosjo toj tanmin jun xjal.

Tze'n nch'ieye Tyol Dios twutz tx'otx'

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Xi tq'ma'ntl Jesús kye: ¿Tze'nxsila' Tkawb'il qMan Dios, ex anquk'a aku tz'oke qmujb'ine? ³¹ Ikytzi'n tze'nku jun tal twutz mistas, tal netz', a nkux awet toj tx'otx'. ³² Tal netz'ix kywutzjo txqantl twutz ijaj, me ajtzin tch'iy, jun tijx n-oke kywutzjo txqantl. Ex ma tij nchi oke tq'ob', a ja' n-okxi kyb'inchin pich' ky-paqb'il kyxol tq'ob'.

^a4:21 Mt. 5:15; Lc. 11:33 ^b4:22 Mt. 10:26; Lc. 12:2

^c4:24 Mt. 7:2; Lc. 6:38 ^d4:25 Mt. 13:12; 25:29; Lc. 19:26

**Tiqu'n kub' tyolin Jesús
noq kyuk'a techil**

(Mt. 13:34-35)

³³ Ikytzi'n nchi b'aj kub'e t-xnaq'tzintaqjo t-xnaq'tzb'il tuk'a techil ti'chaqku ti'. Noqtaq nb'aj kub' tyolin tu'n tb'ajel kyniky'xjal te. ³⁴ Noq tuk'a techil nyolinetaq Jesús kyexjal. Me atzi'n nchi kyijtaq kyjunalx kyuk'a t-xnaq'tzb'in n-ok tentz q'malte kye tze'ntaq kyxilin.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Te' qok yupj texjo q'ij anetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye' t-xnaq'tzb'in: Qo icy'x tjlanjxi nijab'.

³⁶ B'e'x i b'aj kyij kytzaqpi'n t-xnaq'tzb'in jni' xjal attaq, exsin i jax tuk'a Jesús toj bark, ex i xi'. Me b'e'x i xi lipe jni' xjal kyij toj junjuntl bark. ³⁷ Atzaj te' kyxi', ok ten q'anqyaq tinil qoptz'ajiyil tuk'a txqan kyq'iq'; jni' nijab' ox lipin, ex okx chitj toj bark. ³⁸ Me ante Jesús nktantaq ti'jxi bark, ku'letaq twi' tib'aj jun q'uqb'il.

Okx k'asin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in, exsin xi kyq'ma'n te: ¡Xnaq'tzil! ¿Minatzin ntzaj q'aq'in tk'u'ja q'i'j? Ch'ix qxi mulq'aj toj a'.

³⁹ Jaw we' Jesús, ex xi tq'ma'n te kyq'iq' ex te a': ¡Noqx tenkuy, ex numekuy!

B'e'x kub' nume te kyq'iq', ex tkyaqilx b'e'x kub' qen.

⁴⁰ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in: ¿Tinqu'n xi tzaj xob'a te ikyjo? ¿Na'mxsin tten kynimb'ila wi'ja?

⁴¹ Me na'mxtaq tel kyxob'il, i b'aj ja yolin kyxolile: ¿Alxsila kye xjal ikyjo? A ajin kyq'iq' ex a' ma kub' niminte.

**Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il
toj tanmin jun xjal aj Gerasa**

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 Tej kyanin tjlanjxi nijab' toj ttx'otx'jo jun tnam Gerasa tb'i, ² ku'tz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark. Noqx te' kyku'tz, tzaj laq'e jun ichin kyk'atz, tzajnin toj muqb'il kyimnin, tokxtaq nimku taq'nil tajaw il toj tanmin. ³ Atzin ichin otaq najan tojjo muqb'il kyimnin kyu'n taq'nil tajaw il. Kujxtaq te' ichin anetzi'n; mixtaq a'l nxkye ti'j, tu'n tkub' k'l'o'n tuk'a kxb'il. ⁴ Ila' maj i kub' k'l'o'n tqan ex tq'ob' tuk'a kxb'il, me b'e'xtaq nb'aj kub' tlaqin, ex mix a'lxtaq nxkye ti'j. ⁵ Nb'ettaq kykyaqil q'ij ex kykyaqil qniqy'in kywi'yile wutz ex tojile muqb'il kyimnin. N'xch'in wen, ex n-ok tlank'intaq tib' tuk'a ab'j.

⁶ Tetzin tiwle Jesús tu'n, xi rinin tk'atz, ex kub' meje twutz. ⁷ Jaw x'ch'in, ex tq'ma: ¿Ti'n taja wuk'iy? Ay Jesús Tk'wal Dios, a nimx toklin tkawb'il. Chin kub'sil nwtuz tey, tu'n mina chin kub' tyajinx.

⁸ Ja yolin ichin ikyjo, qu'n tu'n t-xi tq'ma'n Jesús, tu'n kyexjo taq'nil tajaw il toj tanmin. ⁹ Xi tqanin Jesús te ichin.

¿Titzin tetza tb'i?

Xi ttzaq'win ichin: Atzin nb'iy Nimku, qu'n ila' qb'aja najle toj tanmin ichin lo.

¹⁰ Ex i kub'sin kywutz te Jesús, tu'n mina chi exetaq tlajo'n toj ttx'otx' Gerasa, qu'n noq tu'n kyky'e'taq che'x antza.

¹¹⁻¹³ Nqayintaq tk'atzjo wutz antza, ataq b'alaqa kab'e mil kuch nchi wa'ntaq k'ul.

Ja yolin ichin kyu'n taq'nil tajaw il: Qo tq'onxa toj kyanmin kuch, chi chi'.

Xi ttziyin Jesús ikyjo; b'e'xsin i etz toj tanmin ichin. Ayetzin kyej kuch b'e'x i xi tilj kye' kub'l, ex atzaj te' kykupin, b'e'xsin xi kyxo'n kyib'tz tojjo nijab', ex atzintza, b'e'x i jiq'we.

¹⁴ Atzaj te' tiwle lo kyu'nxjal, a nchi kyik'lentaq kyij' kuch, b'e'xsin i kub'tz toj

b'e yolilte kye' xjal, a ite'taq toj tnam ex kyoj jni' koj'b'il. B'e'xsin i b'ajetz kyej xjal lolte, qa twutzxtaqjo a otaq kyb'i. ¹⁵ Ex atzi'n te' kykanin tk'atz Jesús, iwlej ichin kyu'n, aj otaq chi etz taq'n'il tajaw il toj tanmin. Atzaj ichin anetz'i'n q'uqleta q-txe tqan Jesús; ite'ktaq t-xb'alin, ex otaq tzul spiky'e' toj twutz. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj kyej xjal kyxob'il. ¹⁶ Jni'qexjo i lonte a b'aj ti'jjo ichin ex kyil'j kuch, ex i ok ten q'malte kye txqantl xjal. ¹⁷ Tu'n tpajjo jni' otaq b'aj, i ok ten xjal kub'sin kywutz te, tu'n tex tojjo tnam antza.

¹⁸ Te' tmeltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark, atzaj ichin, a tzyu'ntaq kyu'n taq'n'il tajaw il, xi tqanin, tu'n t-xi tk'le'n Jesús tuk'a, qu'n otaq tz'el wen. ¹⁹ Me mi xi ttziyine Jesús; o'kx xi tq'ma'n te: Kux tz'ajxiy tjay kyuk'a t-xjalila, ex q'manxa kye jni' xb'aj ti'ja, ex tze'n tten saj q'aq'in tk'u'j Dios ti'ja, tu'n tel we'y.

²⁰ B'e'x xi' ichin, ex ok ten q'malte kyxolile jni' xjal kye tnam te Decápolis tkyaqiljo a otaq tb'inchin Jesús ti'j. Tkyaqiljo jni' xjal b'e'xtaq nb'ajel kyim tu'n ikyjo.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Te' tjlajintz Jesús tjlajtzaqtz nijab' kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark, ul chmet txqan xjal ti'j. ²² Wa'ltaq ttzi nijab', te' tpon jun kynejiljo kawil te jun mu'x'ja te na'b'l Dios, Jayr tb'i. ²³ Kub' meje twutz, ex ja kub'sin twutz te: Ajo nk'wala txin lu' nkyim. Ku tzaja q'ol tq'ob'a tib'aj, tu'n mina kyime, chi'.

²⁴ B'e'xsin xi lipe Jesús lolte. Xi lipe txqan xjal ti'j, me tzunxtaq nb'aj kylimon kyib' ti'j.

²⁵ Kyxoltzin xjal, attaq jun qya otaq b'ant-xi' kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il. ²⁶ Otaqx b'aj tyaji'n tib' kyuk'a q'anil, ex otaq b'aj tyupin jni' attaq te te twi' tq'anb'il, me minataq n-el we';

noq kyja' nxayetaq toj il. ²⁷⁻²⁸ Tetzi'n tok tb'i'n nimx yab' otaq b'aj q'anit tu'n Jesús, kub' tb'isin: Noqit aku chin pon kani'n mikolte ttxa'n t-xb'alin, tu'n tul Dios we'y, chi'.

Atzaj te' tpon kanin, exsin ok tmiko'n t-xb'alin, ²⁹ texjo paq, b'e'x tna'n qa otaq tz'el we'.

³⁰ Te' tna'nte Jesús otaq we' jun xjal tu'n, aj meltz'aj ti'j, ex i ok tka'yin jni' xjal lipcheqektaq ti'jile, ex xi tqanin kye: ¿Ankye' s-ok mikonte nxb'ali'n? chi'.

³¹ Me ayetzin t-xnaq'tzb'in i xi tzaq'winte: ¡Ka'yinktzi'n! Jni'xsi'n txqan xjal ntlimo'n tib' ti'ja, exsin ntzaj tqani'n, ¿Alkye s-ok mikontiy?

³² Mix qeyix tk'u'j ikyjo. Nka'ylajtaq wen ti'jile a'ltaq kye' otaq tz'ok mikonte.

³³ Me atzi'n qya nlu'lin wen tu'n t-xob'il, tu'n nqanlajtaq Jesús alkye otaq tz'ok mikonte, b'e'x kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n tkyaqiljo jni' otaq b'aj ti'j, qa otaq we'.

³⁴ Tu'npetz'i'n, xi tq'ma'n Jesús te: Nk'wal, tu'n tnimb'ila wi'ja ma tz'el we'y. Kux tz'ajxiy ja'lin.

³⁵ Tzunxtaq nyolin Jesús tuk'a qya, te' kykanin junjun xjal ite'taq tja Jayr q'malte te: Tata, ma kyim tk'wala. Mi tz'ok ila ti'j xnaq'tzil. Mi txi tk'le'nla tjay ja'lin, chi chi'.

³⁶ Me mina, chi Jesúsjo. Xi tq'ma'n te Jayr: Mina tzaj xob'a, noq qek tk'u'ja wi'ja.

³⁷ Ex b'e'x i xi' Jesús tja Jayr tuk'a Pegr, tuk'a Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', ex mix tqya'ye tu'n kyxi lipe txqantl xjal kyil'j. ³⁸ Te' kykanin ja, i b'aj ok tka'yin jni' xjal nchi b'aj lab'intaq, ex nchi b'aj oq' wen ti'j kyimnin. ³⁹ Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Tiqu'n nchi lab'in, ex nchi b'aj oq'a wen? Noq nktan te' txin lu'n, nya ma kyim, chi'.

⁴⁰ Noqx i b'aj jaw tze'n jni' xjal ti'jjo tyol Jesús ikyjo. B'e'x i b'ajetz tlajo'n kykyaqil tuja, exsin i okx tk'le'n Jayr

tuk'a t-xu'jil exqetzi'n oxe t-xnaq'tzb'in ja' tokxitaq kyimnin.

⁴¹Jaw ti'n tuk'a tq'ob', exsin xi tq'ma'n te: *Talita cum.* (Atzi'n n-ele ikyjo: Txin, kxel nq'ma'n te'y, ¡We'ksa!)

⁴²Noqx te' t-xi tq'ma'n ikyjo te txin, b'e'x jaw we'ks, ex el b'et, qu'n te kab'lajaj ab'q'etaqjo txin, a otaq kyim. Jotxjo jni' xjal b'e'x i b'aj jaw ka'yaj, tu'n kylonte ikyjo. ⁴³Me ante Jesús xi toqxeninxix kye, tu'n mix a'l qe txi kyq'ma'ne a otaq b'ant ti'jjo txin.^e Ex xi tq'ma'n kye, tu'n t-xi kyq'o'n twa.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 Te' taj Jesús tja Jayr kyuk'a t-xnaq'tzb'in tu'n kykanin tojx Nazaret, ²ex te' tk'ul kanin jun q'ij te ajlab'l, xi' tojjo mu'x ja te na'b'l Dios, ex ok ten xnaq'tzil te' Tyol Dios te tkyaqil xjal.

Te' tok kyb'i'nxjal ikyjo, noq i b'aj jaw ka'yaj, ex i ja qanlaj kyxolile: ¿Ja'tzila xb'aj t-xnaq'tzin xjal tib' lu'n, tu'n tb'aj b'ant jni' ti'chaqku ti' tu'n? ¿Ja'tzila saje tb'ine txqan tumil ikyjo? chi chi'. ³¿Ma nyapetzila' a jsol tz'lan, aj tal Mariy ex kytziky Santyaw, Jse, Judas ex Simun? ¿Ma nyaqetzin taneb'jo najleqe qxol? chi chi'.

Tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xayey kynimine.

⁴Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta' jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx toklin. Me qa tojx ttx'otx', ex kyxol t-xjalil, ex tojx tja, nti'x toklin.

⁵Tu'n nti'taq kynimb'iljo t-xjalil ti'j, nya niml b'ant tu'n, noq jte'b'inl yab' kub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj, ex i kub' tq'anin; me o'kqexjo attaq kynimb'il ti'j. ⁶Ex noq jaw ka'yaj tu'n, tu'n mix xayey nimine kyu'n jni' t-xjalil.

Tej kyxi tasma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

B'e'xsin xi'tz xnaq'tzil kyojjo najb'il nqayin tk'atz Nazaret. ⁷I tzaj ttxko'n kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' yolil te' Tyol Dios, ex xi tq'o'n kyoklin kyib'ajjo taq'n'il tajaw il, a ite'kxtaq toj kyanminx-jal; ex i xi tchq'o'n kakab'chaq kyb'aj.

⁸Me nej xi tq'ma'n kye: Mina txi kyin jun ti', tu'n tajb'in toj kyb'e'y; qala' noq jun tal kytze'y. Ex mipe txi kyin kye' kych'u'x, kywa'y ex kypwaqa.^f ⁹B'a'n tu'n tok kyq'o'n kyxjab'a, me mi txi kyin kymb'ali'n te tx'ixpil kyija. ¹⁰Qu'n aj kykani'n q'mal Tyol Dios toj jun najb'il, k'a' chi kyija toj jun ja, ajxi kyiky'a toj juntl najb'il. ¹¹Me metzi'n, aj qa at jun najb'il, a ja' kyky'e'yexjal kyija, b'e'x li- wey chi etza antza. Me b'e'x k'a' tz'el ky- chto'n quq ti'j kyqa'n kywutzjo xjal tojjo tnam anetzi'n, tu'n tajb'in te techil kye, qa mina xkub' kyb'in Tyol Dios.^g

¹²I xitzi'n t-xnaq'tzb'in yolil te' Tyol Dios kyxol xjal, tu'n tjaw kyt'ixpin kyib', tu'n tkub' kynimin Tyol Dios, ex tu'n t-xi kyq'o'n kyanmin te. ¹³Nimx xjal b'aj exjo taq'n'il tajaw il toj kyanmin, ex b'aj ul Dios kye kyu'n, noq tuk'a ch'in aseyt.^h

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴Atzi'n Herodes, a tnejil kawil, tb'inte tqanil Jesús, ex jni' otaq b'aj b'ant tu'n ky- ojile kykyaqil najb'il. Otaq jaw yolb'il ti'j kyu'nxjal: Junjun q'mante qa ataq Juan, a Jawsil A', otaq jaw anq'in juntl majl, qu'n tu'n nimxjo nb'ant tu'n, ex tb'anilx wen.

¹⁵At junjuntl q'mante: A Elías, a yolil Tyol Dios.ⁱ

^e5:43 Mr. 8:26, 30; 9:9 ^f6:8 Lc. 10:1-9 ^g6:11 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51

^h6:13 Lc. 10:17; Sant. 5:14 ⁱ6:15 2Re. 2:1-12; Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19

Ex junjuntl q'mante: Jun yolil Tyol Dios tze'nkuj yolil Tyol Dios ojtxe.

¹⁶Atzin te' tok tb'in Herodes ikyjo, tq'ma: Antej Juan, aj el wi'n twi', ex ma jaw anq'in juntl majl.

¹⁷⁻¹⁸Otaq kux tjpu'n Herodes Juan toj tze, noq tu'n tpaj Herodías, a t-xu'jiltaq Lip, a titz'inx, qu'n otaq jaw meje tuk'a Herodías. Noq tu'n tpajjo, xi tq'ma'n Juan te Herodes, qa nya wentaq tu'n tok t-xu'jlin t-xu'jil titz'in.^j

Tu'n tpajjo ikyjo, tzaj tq'oj Herodías ti'j Juan, ex noq tu'n tpaj, kux tjpu'n Herodes Juan toj tze, ex kub' tk'lo'n wen tuk'a kxb'il. ¹⁹Tajtaq Herodías tu'n tkub' b'yet Juan, me mina ntentaq tumil toj twutz, tze'n tu'n ttene, ²⁰qu'n nxob'taq Herodes ti'j Juan, qu'n tu'n wentaq ex xjantaq, ex nyolintaq Tyol Dios. Tu'ntzi'n, mina nttziyintaq Herodes tu'n tkub' b'yet, qu'n tajtaq b'in wen ti'jjo tyol Juan. Tu'ntzi'n ikyjo, nti'taq tumil toj twutz Herodías tze'n tu'n ttene.

²¹Me japin kanin jun q'ij, ja' tu'n tkub'e b'yo'ne Juan, noq tpajlin kub' iky'sit tab'q'e Herodes. I tzaj ttxko'n Herodesjo jni' tkawil, jni' kynejil xq'uqil tnam ex jni'qexjo a nim kyoklin toj Galiley, exsin kub' tq'o'ntz chnab', xi tq'o'n kywa ex kyk'wa'. ²²Nchi b'aj wa'ntaq ex nchi b'aj tx'ujtetaq, te' tokpin jun txin tal Herodías, exsin ok tentz b'ixil kyxol. Me jotqex b'e'x pon kyk'u'j ti'j, qu'n tb'anilxnaj b'ant tu'n.

Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Herodes te: Qanintzin we'y ti'xjo taja, ex k'a' txi nq'o'n, chi'.

²³Ex kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'j tyol kab'e maj, tej t-xi tq'ma'n te txin: Kxel nq'ma'n tey, qa aku txi nq'o'n noq ti'x taja, exla qa niky'jin tx'otx', a tokx tjaq' nkawb'ila, chi'.

²⁴Tej tb'in te' txin ikyjo, etz qanilte te tnana: ¿Ti'n kxel nqani'n? chi'.

Xi ttzaq'win tnana: Qaninxjiy twi' Juan, chi'.

²⁵Xi rinin txin q'malte te Herodes: Waja tu'n ttzaj tq'o'n ja'linxix a twi' Juan, a Jawsil A', we'y toj jun laq.

²⁶Te' t-xi tqanin txin ikyjo te Herodes, b'e'x jaw b'isin, qu'n otaq kub' tq'ma'n tyol ti'j tb'i Dios kywutz txqan xjal, tu'n t-xi tq'o'n ti'xtaq tajjo txin. Tu'npetzi'n, mix kub'e tzyu'ne tib', tu'n t-xi tq'o'n. ²⁷B'e'x xi tchq'o'nkux jun xq'uqil tnam, tu'n tel ttx'emin twi' Juan, ex tu'n ttzaj ti'n. Te' tkanin toj tze, b'e'x el ttx'emin twi' Juan, ²⁸exsin xi ti'n toj jun laq. Xi tq'o'n te txin, tu'n t-xi ti'n te tnana.

²⁹Atzaj te' kyb'in te' t-xnaq'tzb'in Juan qa otaq kyim, b'e'x i xta'j q'ilte t-xmilil, tu'n tkux muqet.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, te' kyb'aj meltz'aj t-xnaq'tzb'in, b'aj ok kychmo'n kyib' kykyaqilx tuk'a Jesús, ex b'aj i ok ten q'malte jni' otaq b'aj b'ant kyu'n.

³¹Xi tq'ma'n Jesús kye: Qoqech'in ajlal toj jun najb'il ja' nti'ye xjal. Qu'n atzi'n ja' ite'yetaq nimxtaq xjal nb'aj kanin kyk'atz, ex mixpe tu'n tb'ant kywa'n kyx-olxjal.^k

³²B'e'xsin xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun bark toj jun najb'il ja' nti'yetaq xjal. ³³Me nimx xjal te ila'ku tnam el kyniky' kyij', ex xi kyka'yin, tej kyxi' ja' tajtaq Jesús exqetzi'n t-xnaq'tzb'in tu'n kykanin. B'e'xsin i b'aj xi tiljtz antza, ex nej i b'aj pon. ³⁴Noqx te' tku'tz Jesús toj bark, i xi tka'yin txqan xjal, ex b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kyij', qu'n ikyqetaqjo tze'nku

txqan rit nti' kyik'lel kyij.¹ Tu'npetzi'n, ok ten xnaq'tzilkye.

³⁵⁻³⁶ Te' qok yupj, xi kyq'ma'n t-xnaq'tzb'in te: Ma qoqixte. Chq'onqexjiy xjal tu'n kyxi' tojile najb'il ex kyojile much' tnam, tu'n kyxi' laq'ol kywa, qu'n nti' b'a'n txi kywa'n tzalu'n, chi chi'.

³⁷ Ante Jesús xi ttzaq'win kye: Kyq'o'nxa kywa.

Xitzin kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Tajtzin tu'n qxi'y laq'ol wab'j kye, ex tu'n tkub' yupit txqan qpwaq te twi'?

³⁸ Me i xi ttzaq'win Jesús: ¿Jte'n wab'j at? Ku kyxi'tzi'n lolte, chi'.

Te' kymeltz'aj, xi kyq'ma'n te: Noq jwe'ch'in, ex kab'e tal netz' kyix.

³⁹ Xi tq'ma'n kye jni' xjal tu'n kyb'aj kub' qe twi' txa'x k'ul toj junjun ch'uq.

⁴⁰ I kub'tzin qe junjun ch'uq te junjun jwe' k'al[†] ex junjuntl te lajaj toj ox k'al,[‡]

⁴¹ exsin i jaw ttzyu'n Jesúsjo jwe' wab'j exqetzi'n kab'e tal kyix. Jax ka'yin toj kya'j, ex xi tq'o'n chjonte te Dios, ex b'aj xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kye jni' xjal. ⁴² Elpin kanin te tkyaqil, ex noqx jni' b'aj noj. ⁴³ Te' kyb'aj wa'n kykyaqilx, exsin b'aj jaw kychmo'n jni' tb'uchil wab'j, kab'lajaj chi'l b'ant.

⁴⁴ Atzi'n kyb'ajjo ichin b'aj wa'n, jwe' mil.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Tb'ajlinxi' ikyjo, i jax tchq'o'n Jesús t-xnaq'tzb'in toj bark, ex xi tq'ma'n kye, tu'n kyiky'x tjlajxi nijab', tu'n kykanintaq tojjo juntl tnam, Betsaida, me ataq tajjo tu'n kynej twutz. B'e'x i xi', ex ante Jesús kyij q'olb'il kye' jni' xjal. ⁴⁶ Te' kyb'aj kykyij tq'olb'in, b'e'x xi'kux na'l Dios twi' jun wutz. ⁴⁷ Te' qok sjume', ayetzi'n t-xnaq'tzb'in ch'ixtaq kykanin niky'jin ni-jab'. Me ante Jesús kyij tjunalx ttzi a'.

⁴⁸ Cheb'e nchi b'et, te' kyxi tka'yin, qu'n kyja'taq ntzaje kyq'iq' tumil kyb'e. Qnuminx wen, te' t-xi b'et Jesús tib'aj a', nyakuj tu'n tnej kywutz.

⁴⁹⁻⁵⁰ Te' tiwle kyu'n t-xnaq'tzb'in, b'e'x i xob'x kykyaqilx, ex ox chi xch'inx wen, qu'n kub' kyb'isin qa jun klelin.

Me b'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: ¡Kykujsinx kyk'u'ja! ¡Ayin weji'y! ¡Mi chi xob'a' chi'.

⁵¹ Jax Jesús toj bark kyk'atz, ex b'e'x kub' qen te kyq'iq'. Ayetzin t-xnaq'tzb'in noq i b'aj jaw ka'ylaj, ⁵² qu'n ex na'mtaq tel kyniky' te, ti' b'ant tu'n kyij wab'j ex kyij kyix, ex tze'n tten tb'ant tkyaqiljo ikyjo tu'n.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun najb'il, Genesaret tb'i. Te' kykanin, ok kyk'lo'n bark ttzi nijab' ti'j jun tze.

⁵⁴ Noqx te' kykutz toj bark, b'e'x el tniky'tzajil Jesús kyu'nxjal, ⁵⁵ ex b'e'x i ok ten rinil q'malte tqanil, ex b'aj pon kyiqin jni' kyyab' twi' iqb'il. ⁵⁶ B'ettzin Jesús antza kyojile najb'il ex kyojile tnam. Ayetzin xjal b'aj xi kyin kyyab' toj tb'e Jesús, ex tzunxtaq nchi b'aj kub'sin kywutz te, tu'n kyok tmiko'n i'chaqx o'kxtaqjo ttxa'n t-xb'alin, qu'n ayetzi'n i b'aj ok mikonte b'e'x i b'ajel we'.

Kyxnaq'tzb'il Parisey

(Mt. 15:1-20)

7 I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il tk'atz Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. ² Te' tok kyka'yin junjun t-xnaq'tzb'in Jesús, qa mix i tx'ajine, te' kyok ten wa'l, tze'nku ntenetaq

[†]6:40 Jwe' k'al, 100 n-ele.

[‡]6:40 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

kyu'n Parisey exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il; tu'ntzin ikyjo, i b'aj ok ten yolb'ilkye. ³Qu'n ayetzi'n Parisey exqetzi'n xjal antza lipcheqektaq ti'jjo xnaq'tzb'il, a kyij yek'in kye kyu'n qtzan kyta'x, nlayxtaq chi wa'n qa mina xi tx'ajin nej toj jun tumil tze'nkuxjo nb'anttaq kyu'n. ⁴Ex tze'nku nchi meltz'aj loq'il, nlay che'x wa'l, qa mina xi tx'ajin. Ex atx txqantl, tze'nku tu'n tb'aj ja txjet jni' tk'wel kyk'wa', jni' kyxar, jni' kylaq kxb'il ex jni' kywatb'il.

⁵Tu'npetzi'n, xi kyqanin Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il te Jesús: ¿Titzin qu'n mina nkub' kynimin t-xnaq'tzb'in a jni' kyij yek'in qe ojtxe kyu'n qtzan qta'x? Qu'n mina nchi tx'ajin tze'n nchi wa'n.

⁶I xi ttzaq'win Jesús: Twutx tej tq'ma yolil Tyol Dios, a Isafás ojtxe, ti'jjo kyxmiletz'ila, te' tq'ma:

A ayi'y nchin nkub' kyna'n, me noq tuk'a kytzi'y.

Me atzin kyanmi'n tzunx nlo'chj wen.

⁷Nti'x tajb'in nchin kub' kyna'n ikyjo, qu'n antza ti'jjo t-xnaq'tzb'il ichin lipcheqekiy.^m

⁸Ma kyij kytzaqpinji'y tkawb'il Dios, noq tu'n tkub' kyb'inchinkuji'y a kye kyajb'il, ⁹ex tu'n mina tz'el naje toj kyk'u'ja, ma kyij kytzaqpinji'y te Dios.

¹⁰Qu'n tq'ma Dios tu'n tsan, a Moisés: Kyniminku kytatiy ex kynaniy,ⁿ chi', ex ankye te' k-elil tzaq'paj ttzi te ttata ex te tnana, il ti'j tu'n tkyim.^o ¹¹Me ankye' nkyq'ma'n, qa at jun manb'aj mo jun txub'aj xkanin qanil jun ti' te tk'wal mo te tal, b'a'n tu'n t-xi tq'ma'n k'walb'aj te: Mina. Nlay txi nq'o'n kye'y, qu'n jotxjo jni' at we'y *corban*, atzin n-ele kxel nq'o'n te Dios, aj nkyima. ¹²Ex nkyq'ma'n: A'ltzi'n kq'malte ikyjo, nti'l il ti'j tu'n tmojin ti'j ttata mo ti'j tnana. ¹³Ikytzi'n

ma b'ajel kyiky'ineji'y a Tkawb'il Dios, tu'n tpajjo kyij yek'in kye'y kyu'n qtzan kyta'xa. Ex nimx txqantl nb'aj kub' kyb'inchin tze'nqeku lo.

¹⁴I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku kyniky'a te: ¹⁵Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a te' n-etz toj ttzi, qu'n toj tanmin njatze. ¹⁶Alkye taj tu'n tok tb'i'n in tok tb'intz, exsin in tkub' tb'inchintz.^f

¹⁷Tb'ajlinxitzin ikyjo, el tpa'n Jesús tib' kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin i okx toj jun ja antza.

Xi kyqanin t-xnaq'tzb'in ti'jjo b'aj tq'ma'n, ex ti'taq tz'elpine.

¹⁸Xi tq'ma'n kye: Ex ikyx kyeji'y, ¿Mi s-el pjet toj kynab'la? ¿Ma mitzin n-el kyniky'a te qa tkyaqiljo nb'aj tu'n jun xjal, nlay txi ti'n toj il, ¹⁹qu'n toj tk'u'j nb'aj kupine, ex nya toj tanmin, ex tqanku n-exl? (Antza ntq'ma'ne qa a jni' nxi tniky'b'in jun xjal, nti' tky'i.) ²⁰Me a nb'ajetz toj ttzi, apente iljo, ²¹qu'n tu'n toj tanmin nb'aj tzaj anq'ine. Ex toj tanminxjal nb'aj tzaj anq'ine jni' nya wen ex tu'n tb'aj kub' b'inchit: Tze'nku aj pajil, tze'n elq'in, jni' b'i'yin, ²²tze'nku tkyaqil ky'ajin, ex tu'n tpon tk'u'j jun xjal ti'jjo at te juntl, ex jni' sb'ub'l, ex tkyaqil tzeqb'il, ex jni' lo'chj k'u'jb'aj, ex jni' iqj yol, ex jni' kynimsil kyib'xjal, exqetzi'n nti' kynab'l. ²³Tkyaqilxjo jni' ti'chaqku ti', a nya wen, nb'aj kub' kyb'inchin, ex tu'n anetzi'n nchi b'inchine il, qu'n tu'n toj kyanmin nb'aj tzaj anq'ine jni' ikyjo.

Tnimb'il jun qya nya aj Judiy

(Mt. 15:21-28)

²⁴B'e'xsin xi' Jesús toj jun najb'il na-jchaq, Tiro, tb'i. Okx toj jun ja kyuk'a t-xnaq'tzb'in; tky'e'taq tu'n tiwle tu'n a'la, me mix b'ante tewin, ²⁵⁻²⁶qu'n el tqanil

^f7:16 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.16.

^m7:7 Is. 29:13 ⁿ7:10 Ex. 20:12; Deu. 5:16 ^o7:10 Ex. 21:17; Lv. 20:9

toj twi' jun qya aj Sirofenisia, jun qya nya Judyi. Me atzi'n qya ataq jun ttxin tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin. Te' tkanin, kub' meje twutz Jesús, ex kub'sin twutz te, tu'n tex tlajo'n taq'nil tajaw il toj tanmin tal.

²⁷ Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy nej, tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya wen tu'n tel kywa tal k'wal, exsin tu'n t-xi' kye chit, qu'n noqit tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal nej, exsin kxel xiljo kye chittz. Ikyqintzin weji'y kyuk'a nxjalila; nej kchi okil nka'yin, ex kxel nq'o'nji'y kye' a nti' at kye.

²⁸ Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata. Me ka'ntzin kye tal chit nchi wa'n kye tjaq' me'x ti'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel tz'aq kyu'n kyajaw. Ikyqintzintla weji'y, q'ontz ch'in we' ti'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.

²⁹ Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win Jesús te: At nim tnimb'ila wi'ja, tu'n x'in tzaj ttzaq'win ikyjo. Kux tz'ajxyi tjay. Atzin taq'nil tajaw il ma tz'ex toj tanmin tala.

³⁰ Atzin te' tkanin qya tja, ku'xletaqjo tal twi' twatb'il, qu'n otaq tz'exjo taq'nil tajaw il toj tanmin.

Jun xjal xonx ex xtiq q'anit tu'n Jesús

³¹ Etz Jesús tojjo tx'otx', ja' i ponin kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex i iky'ku tojjo najb'il Sidón, tu'n kykanin juntl majl toj ttx'otx' Decápolis,^p tzi Nijab' te Galiley. ³² Tej tkanin antza, q'in jun xjal xonx ex xtiq twutz, ex xi kyq'ma'n a iqilte te Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj tu'n tel we'.

³³ Ex kypa'n Jesús kyib' kyjunax tuk'a' xjal, ja' mixtaq a'l at, exsin i okx tq'o'n twi' tq'ob' kyoj t'xkyin, ex i ok tak'sin twi' tq'ob' tuk'a ta'l tzi. Ok tmiko'n taq'jo xjal, ³⁴ ex jaw ka'yin twutz kya'j, ex jaw t-xew.

Xi tq'ma'n te ichin: *Efata*. Atzi'n n-ele, ku kyxi jaqliych.

³⁵ Texjo tqan, b'e'x i jqet t'xkyin xonx, ex b'e'x b'ant tyolin.

³⁶ Te' kyul kyk'atzjo xjal, xixix toqxenin Jesús kye, tu'n mix a'l qe, tu'n t-xi kyq'ma'n a otaq b'ant ti'jjo xonx ex xtiq. Me te' t-xi tq'ma'n ikyjo kyexjal, noqx kyja' i ok tenil q'malte tqanil.^q

³⁷ Otaq chi b'aj jaw ka'ylaj tu'n ikyjo, ex kyq'ma: Tkyaqilx tb'anilx nb'aj b'ant tu'n. A ajinqe xonx nb'aj b'ant kyb'in, ex xtiq nb'aj b'ant kyyolin tu'n, chi chi'.

Tej kyk'a'chit kyaje mil xjal tu'n Jesús

(Mt. 15:32-39)

8 Jun q'ij ok kychmo'n txqan xjal kyib' kyuk'a, ex nti'taq tu'n t-xi kywa'n. I xi ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, exsin xi tq'ma'n kye: ² Nchyo'n nk'u'ja kyij'jo xjal lo, qu'n ma b'ant-xi oxe q'ij kytenb'ile kuk'a, ex nti'x ch'in o txi kywa'n. ³ Qa ma chi aj nchq'o'n kyja kukxjo, aku chi b'aj kub' numj toj b'e tu'n wa'yaj, qu'n at junjun najchaq saje.^r

⁴ Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Me ja'n b'a'n tu'n ttzaje kywa txqan xjal? Mix ya' tu'n nti'x jun xjal najle tzalu'n, chi chi'.

⁵ Xi tqanin Jesús kye: ¿Jte'n wab'j q'in kyu'n?

Noq tal wuq, chi chi'.

⁶ Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe, ex i jaw ttzyu'n wab'j toj tq'ob'. Xi tq'o'n chjonte te Dios kyij, b'aj kub' tpi'xin, exsin ok ten sipilte kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kyx-oljo jni' xjal. ⁷ Ex q'i'ntaq junjun tal netz' kyix kyu'n. Ex ikyxljjo xi tq'o'n chjonte kyij te Dios, ex xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kyx-olxjo jni' xjal. ⁸ Noqx jni' i b'aj wa'n kykyaqilx.^s Atzi'n te' tb'aj jaw chmetjo jni' tb'uchil, b'ant wuq chi'l. ⁹ Ayetzi'n xjal, a i b'aj wa'n, ch'ime kyaje mil kyb'aj

kykyaqilx. Ex b'e'x i b'aj aj tchq'o'n, tu'n kyb'aj aj kyja kykyaqil. ¹⁰ B'e'xsin xi'kux kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun bark, tu'n kykanin tojjo jun najb'il Dalmanuta tb'i.

Tej kyqanin aj il jun techil tipin Jesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ I pon chmet Parisey tk'atz Jesús, ex i ok ten yolil tuk'a. Ex noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til, xi kyqanin te, tu'n tkub' tb'inchin jun tb'anil techil tipin twutz kyaj', tu'n tyek'in qa te Dios tzajnin.¹

¹² Tzaj tb'is Jesús tu'n ikyjo, ex xi tq'ma'n kye: ¿Ti'tzila qu'n ntzaj kyqanin xjal techil jun ti', tu'n tkub' nb'inchi'n? Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; mixla juntl techil k'wel nq'o'n.^u

¹³ B'e'x i kyij tzaqpi'n antza, ex b'e'x okx toj bark kyuk'a t-xnaq'tzb'in, tu'n kyjlajinx tjajxi' nijab'.

Kyxnaq'tzb'il Parisey tze'n tx'amsb'il pan

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Mi na'n kywa t-xnaq'tzb'in tu'n t-xi kyiqin; o'kx junch'intaq kywa tokx toj bark.

¹⁵ Xi tq'ma'n Jesús kye: B'a'nx chi ka'yin kyib'a noq che'xa ti'jjo tx'amsb'il kywa Parisey ex tx'amsb'il twa Herodes.^v

¹⁶ I ok ten t-xnaq'tzb'in yolil kyxolx ti'j kywa.

¹⁷ Me i b'ijte tu'n Jesús, exsin xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n nchi b'isi'n qa nti' kywa'y iqin? ¿Na'mxsin tel kyniky'a te? ¿Jpu'nxsin kynab'la te jun majx? ¹⁸ ¿A ite' kywutza, me mina nkylo'n? ¿Ite' kyxkyi'n, me mina nkyb'i'n? ¿Minatzin na'n kyu'n?^w ¹⁹ Tej tb'aj nsipinj'i'y jwe' wab'j kyxol jwe' mil ichin, ¿Jte'n chi'ljo tb'uchil jaw kychmo'n?

Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: Kab'lajaj, chi chi'.^x

²⁰ Ex tej tb'aj nsipinj'i'y wuq wab'j kyx-oljo kyaje mil, ¿Jte'n chi'ljo tb'uchil jaw kychmo'n?

Xi kytzaq'win juntl majl: Wuq.^y

²¹ Me yajtzin qetz, mi n-el kyniky'a te. ¿Ma nlan kanin jun wab'j qxol?

Tej tq'anit jun mox aj Betsaida tu'n Jesús

²² Tb'ajlinxi' ikyjo, i kanin tojjo jun najb'il, Betsaida. Te' kykanin, pon q'i'n jun mox tk'atz Jesús. I kub'sin kywutzjo q'ilte te, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, tu'n tkub' tq'anin, ²³ ex b'e'x xi t-xko'n Jesúsjo mox ttxanxi tnam. Te' kykanin antza, i ok tak'sin twutzjo mox tuk'a ta'l ttzi, ex kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex xi tqanin te qa otaq tli jun ti'.

²⁴ B'e'x i jqet ch'in twutzjo mox, ex tq'ma: Ma b'ant ch'in we nka'yin, me noq ch'in, qu'n ayetzi'n ichin nche'x nka'yi'n nyakuj tzeqe nchi b'et.

²⁵ Te' kyok tmiko'n Jesús juntl majl twutzjo mox, b'e'x el spiky'e' kyij twutz, ex b'e'x b'ant tka'yin wen. Texjo tqan, b'e'x ul Dios te ichin.

²⁶ B'e'xsin aj tchq'o'n Jesús tu'n taj tja, me nej xi tq'ma'n te: Mina meltz'ajla toj tnam, chi'.^z

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in kyojjo much' najb'il toj tnam te Cesarea Filipino.

Nchi b'aj b'ettaq, te' t-xi tqanin Jesús kye: ¿Ankyeqi'n toj kywutzjo jni' xjal? chi'.

²⁸ Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: At junjun nq'ma'nte qa ajiy qtzan Juan,

¹8:11 Mt. 12:38; Lc. 11:16 ^u8:12 Mt. 12:39; Lc. 11:29 ^v8:15 Mt. 16:6, 12

^w8:18 Is. 6:9-10; Jer. 5:21; Ez. 12:2 ^x8:19 Mt. 14:20; Mr. 6:43; Jn. 6:13

^y8:20 Mt. 15:37; Mr. 8:8 ^z8:26 Mr. 8:30

a Jawsil A'; at junjuntl nq'ma'nte qa ajiy Elías, a yolil Tyol Dios. Ex at junjuntl nq'ma'nte qa ajiy jun yolil Tyol Dios jaw itz'je juntl majl.

²⁹ ¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n? chi Jesúsjo.

Xi ttzaq'win Pegr: A tejiy Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx', chi'.^a

³⁰ Xi tq'ma'n Jesús kye, tu'n mina chi ok tene q'malte kye jni' xjal.^b

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Ok tenl Jesús xnaq'tzil kye t-xnaq'tzb'in. Xi tq'ma'n kye: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, a sk'o'nxix tu'n Dios, nimx kyky'elix wu'n, ex ok kchin elil i'jli'n kyu'n kynejilxjal ex kyu'n kynejil pale junx kyuk'a tkyaqil xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Kchin k'wel b'yo'n kyu'n, me toj toxin q'ij kchin jawil anq'intla juntl majl.

³² Tej tb'aj tyolin Jesús, ex te' tb'inte Pegr ikyjo, b'e'x ex tk'le'n najchaq ch'intl, exsin ok ten yisolte tu'n tq'ma, qa tu'ntaq tb'ajjo jni' ikyjo ti'j.

³³ Ajtz meltz'aj Jesús ka'yil kyi'jjo t-xnaq'tzb'in, exsin ok ten yisolte Pegr: ¡Pegr! Ayetzi'n tyola ikyjo, tyol tajaw il, qu'n a taj tajaw iljo tu'n tb'antjo kyaj xjal, ex nya a taj Dios. ¡Ay, tajaw il, laq'emila nk'atza! chi'.^c

³⁴ B'e'xsin i xi ttxko'n Jesús t-xnaq'tzb'in exsin jni' xjal, ex xi tq'ma'n kye: Ankye jun taj tu'n tok te nxnaq'tzb'in, il ti'j tu'n tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa ma kyim twutz cruz.^d ³⁵ Ikytzi'n, alkye taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx.

Ex alkye k'wel tzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n npaja ex tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil kolb'il, ktenb'il tchwinqil te jun majx.^e

³⁶ ¿Qu'n ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin tu'n tnaj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil tq'inimil te klol tanmin?

³⁷ ¿Ma akutzin klet tchwinqil noq tu'n pwaq? ³⁸ Ikytzi'n, aj qa at jun saj tx'ixwe wi'ja ex ti'jjo nyola kywutzjo jni' xjal aj il, ex ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, ex ok kchin tzajil tx'ixwe we' te, aj wula tuk'a nkawb'ila ex tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n junx kyuk'a jni' xjan angel.

9 Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; at junjun ite' tzalu'n wuk'iy, mi kyli kyimin, tzmaksi aj kylonte nimku tipin Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx'.

Tej ttx'ixpit tka'ylajtz Jesús

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Tb'ajlinxi' qaq q'ij, i xi tkle'n Jesús oxte t-xnaq'tzb'in tuk'a, a Pegr, Santyaw exsin Juan, ex i kanin twi' jun wutz.^f Kywutzx t-xnaq'tzb'in, tx'ixpitjo ka'yin. ³ Ex t-xb'alin ox qoptz'ajx wen, manyor sjaninx tze'nku jun b'u'x, a a'kxtaq tb'aj tx-jet. ⁴ Iwletzin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in nchi yolintaq kyuk'a Elías^g ex Moisés.^h ⁵⁻⁶ B'e'x i xob'xjo t-xnaq'tzb'in, te' kylonte ikyjo. Ante Pegr nti'l tumil jyet tu'n; o'kx xi tq'ma'n te Jesús:

¡Xnaq'tzil! Tb'anilx te' oto' tzalu'n. K'a' kub' qb'inchi'n oxte tal pach;ⁱ jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.

⁷ Texjo paq, tej tkub' juktz'aj jun muj kyib'aj. Ex tojjo muj etz yolín jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y

^a8:29 Jn. 1:49; 6:69; 11:27 ^b8:30 Mr. 9:9 ^c8:33 Sant. 4:7 ^d8:34 Mt. 10:38;

Lc. 14:27 ^e8:35 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25 ^f9:2 2Pe. 1:17-18

^g9:4 2Re. 1:1-2:12 ^h9:4 Ex. 2-4; 18; 33-34 ⁱ9:5-6 Lv. 23:39-43

Nk'wal lo k'u'jlinxix wu'n.^j ;Kyb'inkuji'y Tyol!

⁸Atzaj te' t-xi kyka'yin t-xnaq'tzb'in kyij'ile, mix a'l kyli, o'kxl Jesús.

⁹Te' kymeltz'aj twi' wutz, xi toqxen-inxix Jesús kye' kyjalu'n: Mix alqe kxele kyq'ma'nji'y a ma kyliy, tzmaksi aj njatz anq'in, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol ky-immn, chi'.^k

¹⁰Ex mix al qe txi kyq'ma'ne; noq kyij ten kyxolx, me nchi yolintaq tze'n tz'elpine' yol, a tu'n tjaw anq'in juntl majl.

¹¹Xi kyqanin te Jesús: ¿Tze'ntzin ttentz nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa ataq Elías tu'n tul nej twutza?^l ¿Nyapela ti'jjo lo nchi yolinetaq, a ma qli'y?

¹²I xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq b'inchil kytenxjal, aj wula. Me ntq'ma'ntl Tu'jil Tyol Dios qa nimx tu'n tiky'x tu'n Tk'wal Ichin, ex qa tu'n tel iky'in kyu'n xjal.^m ¹³Ex kxel nq'ma'n kye'y, o tzul te Elías, qu'n ate Juan, a Jawsil A', ul te t-xel. Ex kub' kyb'inchinxjal ti'j tze'nkuxtaq kyaj, ikyxjo tze'nku ntq'ma'n Tyol Dios.ⁿ

**Tej tex tlajo'n taq'nil tajaw
il toj tanmin jun q'a**

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴Kyk'ulinxi twi' wutz kyuk'a oxe t-xnaq'tzb'in kyk'atzjo txqantl, aye' nchi yolintaql kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, ex attaql txqan xjal kyij'ile. ¹⁵Te' tiwle kyun'xjal, ch'ixtaq tkanin kyk'atz, i jaw ka'yaj, ex b'e'x i el rinin q'olb'ilte Jesús.

¹⁶Xitzin tqanin Jesús kyexjal: ¿Ti'tzin nkyyoli'n kyuk'a nxnaq'tzb'in?

¹⁷Tzajtzin ttzaq'win jun ichin kyx-oljo txqan xjal: Xnaq'tzil, ma tzaj wi'n nk'wala twutza, tu'n tkub' tq'ani'n, qu'n mina nb'ant tyolin, tu'n tzyu'n tu'n jun taq'nil tajaw il. ¹⁸Noq ja ta', aj ttzaj ti'j, ex b'e'x nkub' tz'aq tu'n, ex nb'aj n-etz plut toj ttzi, tzunx nchi ju'ch'in tste, ex b'e'x n-el ttx'i'lin tib'. Ma txi ntq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tex kylajo'n taq'nil tajaw il toj tanmin, me mina n-ex kyu'n.

¹⁹Xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in: Nti'xsin kynimb'ila ti'j Dios. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin ten kyxola, ex na'mxsin tok qe' kyk'u'ja wi'ja? ¿Jte'xsila q'ij kky'elixjo ikyjo wu'n? Q'intzinjij q'a, chi'.

²⁰Xitzin kyintz. Atzin te' tiwle Jesús tu'n taq'nil tajaw il, tzaj kyimin ti'jjo q'a ex jaw lu'lin. Kub' tz'aq, ex jaw ttolin tib' twutz tx'otx', ex b'ajetz plut toj ttzi.

²¹Xitzin tqanin Jesús te' ttata: ¿Jte'xitzin q'ij ttzyetlin tu'n ikyjo? chi'.

Xi ttzaq'wi'n ttata: Atxixjo te much'xtaq. ²²Ila' maj o txi'xi tz'aq toj q'aq' ex toj a' tu'n tkyim. Qa aku b'ant jun ti' tu'n ti'j, q'aq'intzin tk'u'ja qi'ja; q'aninkutzin ch'in.

²³Xi tq'ma'n Jesús te: Atzin ntzaj tq'ma'n we'y, qa aku b'ant jun ti' wu'n ti'j tk'wala. Ka'n. B'inkutzi'n. Qa at jun xjal at tnimb'il wi'ja, tkyaqilx aku b'ant wu'n ti'j.^o

²⁴Atzin ttata q'a jaw xch'in, ex xi tq'ma'n: Q'uqle we' nk'u'j ti'ja. Me chin tmojintza tu'n tok qexix wen. ²⁵Te' tok tka'yin Jesús nimx xjal nb'aj rinin tu'n kykanin tk'atz, xi tq'ma'n te taq'nil tajaw il: Noq tu'n tpaja, mina nb'ant tb'in ex ty-olin q'a. Kxel nq'ma'n te'y, tu'n tetza toj tanmin, ex tu'n mina tz'okx majla.

²⁶Atzin taq'nil tajaw il jaw xch'in wen, ex tb'inche tu'n ttzaj junl majl kyimin ti'jjo q'a, ex b'e'x etzkux toj tanmin, ex

^j9:7 Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22 ^k9:9 Mr. 5:43 ^l9:11 Mal. 4:5; Mt. 11:14

^m9:12 Is. 53:3; Sal. 22:1-18; 69:8-11, 20-21; 118:22

ⁿ9:13 Mt. 11:13-14; 17:11-13 ^o9:23 Fil. 4:13

kyij tq'o'n tze'nku jun kyimnin. Nimxl xjal q'mante qa otaq tz'el kyim te jun majx. ²⁷Me ante Jesús jaw t-xko'n ex kub' twab'in.

²⁸Tetzi'n tokx Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun ja kyjunalx, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in te: ¿Tze'ntzin tten mi xb'ant qe qlajon te' taq'nil tajaw il toj tanminjo q'a? chi chi'.

²⁹I xi ttzaq'win Jesús: Atzin taq'nil tajaw il ikyjo, nb'ant tlajet noq tuk'a na'j Dios.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'jjo tkyimlin

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰Kyiky'linxi antza, i iky'ku toj Galiley. Tky'e'taq Jesús tu'n tel tqanil, ³¹qu'n nchex t-xnaq'tzintaqjo t-xnaq'tzb'in. Ex nxitaq tq'ma'n kye: Ayintzi'n Tk'wal Ichin, sk'o'nqi'n tu'n Dios, kchin xel q'o'n kye' xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n, chi'. Aj nkyima, me toj toxin q'ij, kchin jawitz anq'in juntl majl.

³²Minataq n-el kyniky' te ti'taq tz'elpine yol ikyjo, qu'n nchi xob'taq tu'n t-xi kyqanin.

Ankyexixtl at toklin toj Tkawb'il Dios

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³Kykaninxitzin toj Capernaum; i okx toj jun ja, ex xi tqanin Jesús kye: ¿Titzin nkyiolintaqa toj b'e?

³⁴Me noq i b'aj kub' mutxe tu'n kyt'ixew, qu'n otaq b'aj kub' kyyolintaq alkye nimxtaq toklin kyxol.^P

³⁵Kub' qe Jesús, ex i xi ttxko'n t-xnaq'tzb'in tk'atz, exsin xi tq'ma'n kye: Alkye taj tu'n tok te tnejil kyxol xjal, ilx ti'j tu'n tok te tch'ib'il, ex tu'n tajb'in kye txqantl.^Q

³⁶Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex kub' twa'b'in kyxolx, ex jaw tchle'n. Xi tq'ma'n kye: ³⁷Alkye kxel k'monte jun tal k'wal tze'nku lo, noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y, nya noq o'kxjo k'wal kxel tk'mo'n, qala' majqinxax; ex atzi'n xjal kxel k'mon we'y, nya noq o'kqinxax kchin xel tk'mo'n, qala' majxjo Dios, a tzaj chq'o'n we'y.^T

Tej kyetz taq'nil tajaw il tu'n jun xjal, me nya t-xnaq'tzb'in Jesús

(Mt. 10:42; Lc. 9:49-50)

³⁸Xi tq'ma'n Juan te Jesús: Xnaq'tzil, o qli qe' jun xjal, a nchi etzjo jni' taq'nil tajaw il toj kyanminxjal tu'n, noq toj tumil tb'i'y, me nya jun quk'a. Tu'npetzintzjo, kyij qq'ma'n te', tu'n mina kub' tb'inchintaqljo ikyjo.

³⁹Me ante Jesús xi tq'ma'n kye: ¡Mina txi kyq'ma'n kye ikyjo! Qu'n alkye' nkub' tb'inchin jun ti' wen nimx toklin ti'j nb'i'y, nya ajq'oj wi'ja, ex nlay jaw yolb'in wi'ja. ⁴⁰Qu'n atzi'n lu'n nya qi'jb'inxi ta', quk'a ta' te'.^S ⁴¹Alchaqx kye jun xjaltz tzaj q'o'nte ch'in ti' kye'y, i'chaqx noq jun tal pulb'il a', qu'n tu'n weqi'y, twutzxix kxel nq'ma'n, ok ktzajil chjon te' tu'n Dios.^t

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴²Alkye jun xjal tjoy ttxolil tze'n tten, tu'n tkub' tz'aq jun much' k'wal ti'j tnimb'il wi'ja, wenpetla te te, tu'n tok tk'lo'n jun ab'j te cheb'l triy ti'j tqul, exsintla xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkyim. ⁴³Qa noq tu'n tpaj jun tq'ob'a mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emin, exsin tu'n tokxa toj kya'j tuk'a junch'in tq'ob'a, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'il.^u ⁴⁴Toj q'aq',

^P9:34 Lc. 22:24 ^Q9:35 Mt. 20:26-27; 23:11; Mr. 10:43-44; Lc. 22:26

^T9:37 Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20 ^S9:40 Mt. 12:30; Lc. 11:23

^t9:41 Mt. 10:42 ^u9:43 Mt. 5:30

aye xchuq' mina nchi kyim, ex mina nyupjjo q'aq'.^{8 45} Ikyxjo qa tu'n tpa'j tqa'n, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emin, exsin tu'n tokxa toj kya'j noq tuk'a junch'in tqa'n, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'ilx, ⁴⁶ qu'n toj q'aq', aye xchuq' mina nchi kyim ex mina nyupjjo q'aq'.^{** 47} Ikyxjo qa noq tu'n tpa'j twutza, aku kub' tz'aqiy toj il, wenitla tu'n tetz ti'n, exsin tu'n tokxa toj kya'j ja' nkawine Dios, tuk'a junch'in twutza, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'ilx,^{v 48} qu'n toj q'aq', aye xchuq' mina nchi kyim, ex mina nyupjjo q'aq'.^w

⁴⁹ N-ajb'in te atz'in ti'j chib'j, tu'n mi junxiyixe.^x Ikyqexsin qe', kky'elix ti'chaqku ti' qu'n, tu'n mina qox toj il. ⁵⁰ Nimx n-ajb'ine atz'in te aq'b'il ttx-utxjil qchi'. Me tz'elit naj tpitiz'mejil, nti' aku tz'ajb'ine qe'.^y Tz'elit tnaj tpitiz'mejil, ikyxjo tze'nku jun xjal tz'el naj twenil kywutzx xjal ex twutz Dios.

Tu'npetzintzjo, tentzin kywenila kykyaqilxa, tu'ntzin tten tzaljb'il kyxola.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n
tkub' kypa'nxjal kyib'**

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 Etz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo tnam Capernaum, exsin i xi' tojjo tx'otx' te Judey, ex i xi' tojjo tx'otx' tjla'jxi Nim A' Jordán. Pon chmet txqan xjal ti'jile antza, ex ok ten xnaq'tzilkye tze'nkuxtaqjo ntenetaq tu'n.

² Kyxoltzi'n xjal, i kanin junjun Parisey, tu'n t-xi kyqanin jun tumil, tze'n tten tu'n tkub' tz'aq toj til ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Chi chi' kyjalu'n:

¿Wenpetzila, tu'n tkub' tpa'n jun ichin tib' tuk'a t-xu'jil?

³ I xi tzaq'win: ¿Ti'tzin kyij ttz'ib'in Moisés kye'y toj Ojtxe Kawb'il?

⁴ Xi kytzaq'win: Ttziye te Moisés, tu'n tkub' b'inchit jun u'j te kypa'b'lxjal kyib'. Ikytzn n-aje kychq'o'ne ichin kyxu'jil tja kytata.^z

⁵ Xi tq'ma'n Jesús: Tzaj tq'o'n Moisésjo kawb'il ikyjo, qu'n tu'n tkujil kyanmi'n, tu'n kyky'e'y kub' kyniminji'y tkawb'il Dios kyij tq'o'n te tnejil. ⁶ Qu'n tnejilix, kub' tb'inchin Dios jun ichin ex jun qya.^{a 7} Tu'npetzi'n, kyjel tzaqpi'n te ichin ttata ex tnana, noq tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil. ⁸ Ex kykab'ilx kchi okil te junch'in.^{b 9} Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-ok tmujb'in Dios.

¹⁰ Telninxitzin b'ajjo t-xnaq'tzb'il, i xi' toj jun ja. Atzaj te' kykanin, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in juntl majl te ti'jxjo t-xnaq'tzb'il kyij' pa'l kyib'.

¹¹ Xi tq'ma'n Jesús kye: Qa at jun ichin xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, exsin qa ma jaw meje tuk'a juntl qya, aj ky'a'jiljo ichin ikyjo twutz tnejil t-xu'jil. ¹² Ex ikyxjo jun qya, qa ma kub' tpa'n tib' tuk'a tchmil, ex qa ma jaw meje tuk'a juntl ichin, aj ky'a'jiljo qya ikyjo twutz tnejil tchmil.^c

Tej kykub' tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ I b'aj tzaj kyin'xjal junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj, tu'n kykub' tky'iwlin. Me ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten yisol kye' nchi b'aj kanintaq. ¹⁴ Tej kyok tka'yin Jesús ikyjo, b'e'x tzaj tq'oj kyij' t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Kytzaqpinqetzi'y tal

⁸9:44 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44.

^{**}9:46 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 46.

^v9:47 Mt. 5:29 ^w9:48 Is. 66:24 ^x9:49 Lv. 2:13

^y9:50 Mt. 5:13; Lc. 14:34-35 ^z10:4 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31

^a10:6 Gen. 1:27; 5:2 ^b10:8 Gen. 2:24 ^c10:12 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11

k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeqo'n, qu'n kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe' tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios.¹⁵ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; qa nti' tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja tze'nku jun k'wal, nlay b'ant tkawin Dios toj kychwinqila.^d
¹⁶I jaw tchle'n k'wal, ex i kub' tky'iwlín tuk'a tq'ob'.

Tej tyolin jun q'inin tuk'a Jesús

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷Te' t-xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, pon rinin jun ichin tk'atz, exsin kub' meje twutz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil wenzix, ¿Ti'n k'wel nb'inchin, tu'n nkanb'inteyi'y chwinqil te jun majx?

¹⁸Xi tzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj tq'ma'n qa wenq'in? Nti'x jun te xjal wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios.¹⁹ ¿On chi tb'ijiy tkawb'il Dios? Mi b'iyi'n.^e Mi ky'a'ji'n.^f Mi tz'elq'i'n.^g Mi jaw b'ant yol ti'j jun a'la noq tu'n kukxjo.^h Niminkujiy ttatíy ex tnaníy.ⁱ

²⁰Xi tq'ma'n ichin te Jesús: Xnaq'tzil, kykyaqilxjo anetzi'n, o b'aj b'ant wu'n atxix toj nq'ayila.

²¹Xi tka'yin Jesús tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j, ex xi tzaq'win: Noq junch'intl tu'n tb'ant tu'n: Kux txi'y k'ayil te' tkyaqiljo jni' at te'y, ex oyinxjiy jni' tpwaga kye yaj. Ikytzin ktenb'ila tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin ku tzajtza lipeka wi'ja.

²²Tej tb'in te' q'inin ikyjo, b'ex jaw b'isin, qu'n manyor q'ininxtaq.

²³Te' tajjo q'inin tja, jaw ka'ylaj Jesús ti'jile, exsin xi tq'ma'ntz kye t-xnaq'tzb'in: Kujx te' lu'n kye q'inin, tu'n kyokx toj Tkawb'il Dios.

²⁴Ex ikyqexjo t-xnaq'tzb'in, b'ex i jaw ka'ylaj, te' kyb'in te' ikyjo.

Xi tq'ma'n Jesús kye: Nk'wal, kujx te' tu'n tokx jun xjal toj Tkawb'il Dios.²⁵ Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Jun paqxla aku tz'ex jun chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il b'u'x, tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.

²⁶Ayetzin t-xnaq'tzb'in, te' kyb'in te' ikyjo, i jaw ka'ylajixtl, ex i jaw qanlaj kyxolilex: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila qetz? ¿Altzila kye k-okixtz?

²⁷I ok tka'yin Jesús, ex i xi tzaq'win: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.

²⁸Ok ten Pegr q'malte te Jesús: Ma kyij qtzapinqeji'y tkyaqiljo jni' attaq qe'y, ex loqo'y lipcheqok ti'ja.

²⁹Xi tzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a'lchaqx kye kyij tzaqpi'n jni' tja, ttziky, titz'in, tnana, ttata, tk'wal, jni' ttx'otx' ex tkyaqil jni' at te, noq tu'n npaja ex tu'n tpajjo nyola,³⁰ nimx t-xel ktzajil tq'o'n Dios te twutzxjo tx'otx' lu'n, tze'nku tja, ttziky, titz'in, tnana, tk'wal, jni' ttx'otx', exla qa tuk'a yajb'il tzalu'n twutz tx'otx'. Me tojtzi'n juntl tchwinqil, ok tkanb'e tchwinqil te jun majx.³¹ Me nimx ja'lin itek te tnejil tzalu'n twutz tx'otx', me chi kyjel te tch'ib'il, qa nti' kynimb'il. Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx' ja'lin, me kchi okil te tnejil noq tu'n kynimb'il.^j

Tej tyolin Jesús

te tox majin ti'j tkyimlin

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³²Kyja'taq kyjax Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tzma Jerusalén; nejnín Jesús kywutzjo t-xnaq'tzb'in, ex aye t-xnaq'tzb'in tzaj tchewil kyij, qu'n b'ex kynab'le ti' tu'ntaq tb'aj ti'j Jesús antza. Ex ayetzin xjal lipcheqextaq kyij, b'ex i tzaj xob' tu'n ikyjo. Ajtz meltz'aj Jesús,

^d10:15 Mt. 18:3 ^e10:19 Ex. 20:13; Deu. 5:17 ^f10:19 Ex. 20:14; Deu. 5:18

^g10:19 Ex. 20:15; Deu. 5:19 ^h10:19 Ex. 20:16; Deu. 5:20

ⁱ10:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16 ^j10:31 Mt. 20:16; Lc. 13:30

ex i tzaj ttxko'n t-xnaq'tzb'in kyjunalx, ex ok ten q'malte kye: ³³Ikytzi'n tze'nku n-ok kyka'yi'n, ch'ix qjapin Jerusalén, a ja' ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kye' kynejil kypale Judiy exsin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Kyq'ma'b'il qa ayi'n at npaja, noq tu'n nkub' b'yokuy kyu'n aj il. ³⁴Kchin okil kyxmayi'n, kb'ajil kytzub'in wi'ja, kchin okil kylank'i'n, exsin kchin k'wel kyb'yo'n. Me toj toxin q'ij, kchin jawil anq'i'ntla.

Ikytzin b'aj tyolin Jesúsjo kywutz t-xnaq'tzb'in.

**Tej t-xi kyqanin Santyaw
ex Juan jun b'a'n te Jesús**

(Mt. 20:20-28)

³⁵Atzin te Santyaw exsin Juan, k'walb'ajqe te Zebedey, i xi laqe tk'atz Jesús, exsin xi kyq'ma'n te: Xnaq'tzil, qaja tu'n tb'inchin jun b'a'n qi'ja.

³⁶I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ti'tzin kyaja tu'n tkub' nb'inchin kyija?

³⁷Xi kyq'ma'n: Q'ontza qokli'n, tu'n qkub' qe'y toj Tkawb'ila toj tman q'ob'a ex juntl toj tñayaja kawil tuk'iy.

³⁸I xi ttzaq'win Jesús: Mina n-el kyniky'a ti'jjo ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma akutzin tziky'x kye' kyu'n tkyaqiljo jni' kky'elix wu'n? ¿Ex ma akutzin kypa kye' tkyaqil yajb'il kky'elix wu'n?

³⁹Xi kytzaq'wintz: Ok kky'elix qe qu'n.

Xi ttzaq'winl Jesús kye: Twutzx te', akula tziky'x kye kyu'n tze'nku we' kky'elix wu'n, ⁴⁰me atzi'n tu'n tkub' qe jun kye' toj nman q'ob'a ex juntl toj nñ-nayaja kawil wuk'iy, nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n, qu'n o'kx te' ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele tq'o'ne.

⁴¹Atzaj te' tok kyb'i'n lajajtl t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x tzaj kyq'oj kyij Santyaw ex Juan. ⁴²Me i xi ttxko'n

Jesús kykyaqilx, ex xi tq'ma'n kye: Ojtzqi'n'l kye' kyu'n tze'n kytenxjal nya nimil; qu'n ayetzi'n tnejil kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex tuk'a kykawb'il, qu'n nyakuj etzinqe kyu'n.^k ⁴³Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl.^l ⁴⁴Ex ankye taj tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku jun aq'nil te jun majx kye txqantl.^m ⁴⁵Qu'n ka'ntzinjiy we', a ayi'n Tk'wal Ichin; mi x'in ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala' ayin we' tu'n wajb'in kye txqantl, ex tu'n t-xi nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet te jun majx.ⁿ

Tej tq'anit jun mox tu'n Jesús

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶Tej kyxi' Jerusalén, iltaq ti'j tu'n kyiky' tojjo jun tnam, Jericó. Te' kyex ttxanxi tnam, lipcheqektaq txqan xjal kyij. Ex attaq jun mox q'u'qle ttzi b'e, Bartimey tb'i, tk'wal Timey, nmo'ntaq. ⁴⁷Te' tb'inte qa ataq Jesús aj Nazaret, b'e'x ok ten xch'il: Jesús, tyajil David,^o q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.

⁴⁸B'e'x ok kyyiso'nxjal, tu'n tkub' qen, me noqx kyja' jawe xch'ine: Tyajil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.

⁴⁹Te' tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x kub' we', ex tq'ma: ¡Kyq'olb'intza!

Ex b'e'xsin tzaj kyq'olb'intz mox, ex xi kyq'ma'n te: Qe tk'u'ja. ¡We'ksa! Lu'y nq'olb'ajtz.

⁵⁰B'e'xsin kyij t-xo'nkuxjo t-xb'alin, jun paqx tjaw t'ikypaj, ex xi ti'n tib', tu'n tkanin tk'atz Jesús.

⁵¹Xi tqanin Jesús te: ¿Ti' taja tu'n tkub' nb'inchin ti'ja?

Xi ttzaq'win: Xnaq'tzil, waja tu'n kyka'yin nwutz.

^k10:42 Lc. 22:25 ^l10:43 Lc. 22:26

^m10:44 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26-27

ⁿ10:45 Mt. 20:28; Jn. 12:32

^o10:47 Mt. 21:9

⁵²Xi tq'ma'n Jesús te: Kux tz'aja, noq tu'n tnimb'ila wi'ja ma chi ka'yin twutza.

Texjo paq, kyka'yin twutz, ex b'ex ok lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in kyojjo kab'e much' tnam Betfagé ex Betania, nqayin t-xe wutz Olivos. Te' ch'ixtaq kykanin toj Jerusalén, i xi tchq'o'n kab'e t-xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' toj jun kyb'e.

²Xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tojjo tal koj'b'il jlajxi. Ajtzin kyokxa ttxa'n tnam, ok knetil jun tal bur kyu'n, k'lo'n, me mix jun xjal o chejinxi tib'aj. iKypjumila, exsin kyintza tzalu'n! ³Qa at jun a'la saj qaninte kye'y. ¿Tiqu'níl n-el kypju'n? qa chi'. At k-okile te qAjaw, chichkuj'i'y, me ja'linx tz'ajtz qq'o'ntla.

⁴I xi', ex atzaj kykanin, k'lo'ntaqjo tal bur ttzi b'e nqayin tk'atz jun ja, exsin tzaj kypju'ntz.

⁵Me xi kyqanin jun ch'uq xjal kye, a ite'taq antza: ¿Titz'i'n nb'aj kye'y? ¿Ti qe n-el kypjunji'y tal bur?

⁶Xi kyq'ma'ntz tze'nkuxjo otaq txi tq'ma'n Jesús kye. B'e'xsin tzaj kytza-qqi'ntz. Exsin tzaj ky'i'ntzjo tal bur.

⁷Atzaj te' tul tk'atz Jesús, b'aj jax kyq'o'n kytxo'w tib'aj, exsin jax qe Jesús tib'aj. ⁸B'aj kub' kyliky'in jni' xjal kytxo'w toj tb'e, ex ayetzi'n txqantl b'aj tzaj kytoqin t-xaq tze, tu'n tkub' kychto'n toj tb'e. ⁹I b'aj kub' nejjo txqan xjal twutz, ex txqantl b'aj ok lipe; kykyaqilx-taq nchi b'aj b'itzin wen, ex kyq'ma'ntaq: Qo b'itzin ti'j tb'i a tzul ti'j tb'i tAjaw Tkyaqil, qu'n ky'iwlínix.

¹⁰Ky'iwlínixxa, a ma tzul kani'n, ay tyajil David, tu'n tkawi'n qxola.

Nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.^p

¹¹I o'kx Jesús toj Jerusalén kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex xi' tojjo tnejil ja te na'b'l Dios. B'aj tka'yin ti'chaq tokxtaq toj. B'e'xsin xi'tz juntl majl kyuk'a t-xnaq'tzb'in tzma Betania, qu'n otaq qo-qix, te' tok kyka'yin.

Tej tqanb'in Jesús ti'j tqan iw

(Mt. 21:18-19)

¹²Toj junxil q'ij, te' kyja'taq kyiky'x tojjo Betania, otaq tzaj wa'yaj ti'j Jesús.

¹³Tli jun tqan iw najchaq, xqiyin wen. Xi' lolte kyuk'a t-xnaq'tzb'in, qa at-taq twutz. Me te' kykanin, nti' twutz, noq t-xaq attaq, qu'n nyataq tq'ijjo tu'n twutzin. ¹⁴Tu'ntzin ikyjo, qanb'in ti'j, ex xi tq'ma'n te tqan iw: Mixla jtojx tu'n tel twutza te kylo'xjal.

Kyb'i t-xnaq'tzb'in ikyjo.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵Atzaj te' tkanin Jesús juntl majl kyuk'a t-xnaq'tzb'in Jerusalén, okx tojjo tnejil ja te na'b'l Dios. B'ajetz tlajo'n jni' xjal nchi b'aj k'ayintaq, ex nchi b'aj loq'intaq toj. B'aj jaw tpich'kin jni' kymex'jo nchi b'aj tx'exb'intaq pwaq, jni' kyqu'iljo nchi b'aj k'ayintaq palom, a aye nchi b'aj ajb'intaq te aq'b'il chjonte te Dios. ¹⁶Ex mix ttziye tu'n kyokx juntl majljo k'ayil. ¹⁷Exsin ok ten xnaq'tzil: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios:

Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios te tkyaqil xjal;^q me ayetzinl kye', ma chi ok q'onte te kyja ileq'.^r

¹⁸Te' tok kyb'i'n kynejil kypale aj Judiy ikyjo exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, b'e'xsin i ok ten jyol ttxo-lil tze'n tu'n tkub'e kyb'yo'ne, qu'n otaqx tz'ok kyxob'il te, qu'n nimxxjal otaq tz'ok lipe ti'jjo t-xnaq'tzb'il.

¹⁹ Atzin te' qok yupj, b'e'x meltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in.

**Tej tja tzqij tqan iw,
tu'n tqanb'il Jesús**

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Toj junxil qlixje, iky' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tk'atzjo tqan iw, ex ok kyka'yin otaq jaw tzqij. ²¹ Ante Pegr, te' tok tka'yin, tzaj tna'n ti'jjo tq'ma Jesús ti'jjo tqan iw, ex xi tq'ma'n: Aj Xnaq'tzil, ¡Ka'n! Ma tzqij tej tqan iw, aj kyij tq'o'n qanb'il ti'j.

²² Xi ttzaq'win Jesús: Tenxix kynimb'ila ti'j Dios, ex ti'jjo jni' nb'aj b'ant tu'n. ²³ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun xjal at-xix tnimb'il, ex nya njawje, qa ma txi tq'ma'n te wutz lu'n, Ku tela tzalu'n, ex ku txi'y toj ttxuyil a', qa at-xix tq'uqb'il tk'u'j, ok kb'antil.^s ²⁴ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, aj t-xi kyqanin jun ti' toj na'j Dios, ten kynimb'ila tu'n ttzaj tq'o'n, ex ok ktzajil kyk'mo'n. ²⁵ Ex aj kyok ten na'l Dios, kynajsinkuy til jun xjal, qa at xb'ajte kyij'a, tu'ntzin tkub' tnajsin Diosjo kye'. ²⁶ Qatzin qa mina xkub' kynajsi'n til jun xjal, ex nlay kub' najsin kye' tu'n Dios.^{††}

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, kykanin juntl majl Jerusalén, ex i ok ten b'etejil tpe'n tnejil ja te na'bl Dios. I tzaj laq'e kynejil pale kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, junx kyuk'a jni' nejinel kyxolxjal, ²⁸ ex xi kyqanin te: ¿Ti'n tokiy tu'n tb'inchintejiy jni' lo, a nkub' tb'inchin'n? ¿Ex ankye saj q'o'nte toklin'n?

²⁹ I xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel nqani'n jun nxjelb'itza kye'y.

³⁰ Xitzin tqanintz: ¿Ankye tzaj chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n

toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?^t ¡Kytzaq'wintzi'n!

³¹ B'e'xsin b'aj ok tentz yolil kyxolile, ex kyq'ma: Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x ktzajil tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi xi kynimintza? chila'. ³² Ex qa ma txi qq'ma'n qa xjal, at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjaltz q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?

³³ Mix jyetil tumil kyu'n, ti' tu'n t-xi kytzaq'win. O'kx xi kyq'ma'n te: Nya b'in qe qu'n.

I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte wokli'n tu'n tkub' nb'inchin'n tkyaqiljo lo.

**Jun techil tu'n Jesús
kyi'jjo manil tx'otx'**

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 Kub' tq'o'n Jesús jun techil ti'j jun ichin tajaw tx'otx': Jun ichin ok tawin tqan uv. Ok tch'lajin ti'jile, ex b'e'x jaw twa'b'in jun xkyaq'te toj te tzajb'ilte.^u Exsin xi tq'o'ntz te kymajin aq'nil, ex b'e'x xi' najchaq. ² Te' tul kanin tq'ij awal, tzaj tchq'o'n jun taq'nil qanil te' twutz awal te manb'il ttx'otx'. ³ Me ayetzin manil, te' tkanin taq'nil, b'aj kylank'in, ex kukxjo aj kychq'o'ne. ⁴ Toj juntl majl tzaj tchq'o'n juntl taq'nil, ex ikyxjo, b'e'x ky'ixb'e twi', noqx jni' b'aj kyyiso'n, ex kukxljo, aj kychq'o'n. ⁵ Tzaj tchq'o'n juntl taq'nil; noqx te' tkanin, b'e'x kub' kyb'yo'n. I tzaj tchq'o'nl txqantl. Me ikyx b'ajjo kyij: At ky'ixb'e, ex at b'e'x b'aj kub' kyb'yo'n. ⁶ Noq jun tk'wal kyij, tu'n ttzaj tchq'o'n, a k'u'jlinxixtaq tu'n. Qu'n kub' tb'isin: Nyapela k'wel kynimin nk'wala.

⁷ Atzin te' t-xi kyka'yin manil tx'otx' te' ttzajjo k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolil kyxolile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'. Tu'npetzintzjo, qb'yo'nku, tu'ntzin qkyij te tajaw.

^{††}11:26 Mt. 6:14-15; 18:21-35; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 26.

^s11:23 Mt. 17:20; 1Co. 13:2 ^t11:30 Jn. 1:6-7 ^u12:1 Is. 5:1-2

⁸B'e'xsin tzaj kytzyu'n, exsin kub' kyb'yo'n, ex i xta'j xo'lte ttxanxi tx'otx'.

⁹¿Ti'tzila kb'ajil te tajaw tx'otx' kyij'jio manil, toj kywutza, aj tul? ¿Nyapela b'e'x kchi k'wel tb'yo'n, ex kxel tq'o'n ttx'otx' te kymajin txqantl? ¹⁰¿Na'mtzin tel kyniky'a te ntq'ma'n Tyol Dios?

A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj nti'taq tajb'in, me axixpente ab'jio ma tz'okin te tq'uqil tãkyin ja, a nimxix toklin.

¹¹Atzin tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw Tkyaqil qe, ex ma qo jaw ka'ylajx ti'j.v

¹²Tetzi'n tkub' tyolin Jesús ikyjo, b'e'xtaq xi q'i'n toj tze kyu'n kynejil Judiy, qu'n b'e'x el kyniky' te techil, qa kyij'taq nyoline. Me b'e'x kyij kytzaqpi'n, tu'n kyxob'il kye xjal.

**Jun xjelb'itz te Jesús qa wen
tu'n t-xi chjet k'ayb'il**

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³Ayetzin kynejil Judiy i xi ky-chq'o'n junjun Parisey ex junjuntljo aye lipcheqetaq ti'j Herodes, tu'n kyxi' qanil jun kyxjelb'itz te Jesús, noq tu'n tkub' t'zaq kyu'n ti'jjo t-xnaq'tzb'il.w

¹⁴Te' kykanin, xi kyqanin: Ay, xnaq'tzil, noq samiy, b'i'n qe qu'n, qa nyolin te twutzix, ex nxnaq'tzi'n noq ti'jjo tb'eyil chwinqil tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex nya noq lipcheqa ti'jjo nkyq'ma'nxjal, ex mi nchi kub' tniminijiy aye nim kyoklin, qu'n toj twutza, junx kyoklinxjal kykyaqil. Tu'n'petzi'n, ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil te Rom, mo minaj?

Xi kyqanin ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey tu'n t-xi chjet k'ayb'il, me ayetzin kyuk'a Herodes, kyajtaq. Ikytzin iltaq ti'j tu'n tkub' t'zaq Jesús kyu'n toj til kywutzjo jun ch'uq xjal lo.

Tu'n'petzi'n, xi kyq'ma'n te: ¿Okpela kxel qchjo'ntza, mo minaj? ¹⁵Me to-jtzqi'ntaq te Jesúsjo kyxmiletzil ti'jjo xi kyqanin, ex xi tq'ma'n kye: N-el we niky' te ti'jjo kyaja. Kyaja tu'n nkub' tz'aaq ti'jjo nxnaq'tzb'ila. Kyek'intzi'n jun pwaq we'y, tu'n tok nka'yi'n.

¹⁶Xi kyek'in te, ex xi tqanin Jesús kye: ¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?

Xi kytzaq'winxjal: Te nmaq kawil te Rom, chi chi'.

¹⁷I xi ttzaq'win Jesús: Tu'n'petzi'n, kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te Rom, ex kyq'o'nxji'y a te Dios ntqanin.

Tetzi'n kyxi ttzaq'win ikyjo, noqx i b'aj jaw ka'ylaj.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j
tu'n qjatz anq'in juntl majl**

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸Attaq jun ch'uq Sadusey nb'aj xnaq'tzintaq, qa aj tkyim jun xjal, minataq njaw itz'je juntl majl.x I tzaj tk'atz Jesús, ex xi kyq'ma'n te: ¹⁹Xnaq'tzil, kyij ttz'ib'in Moisés toj Tyol Dios, qa aj tkyim jun ichin, ex qa nti' jun tk'wal kyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j tu'n tjaw meje tuk'axjo ttziky mo titz'in qtzan tchmil, qu'n tu'ntzin aj tuljo tnejil tal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.y ²⁰Jun maj, attaq wuq ichin kyitz'imila kyib'. Atzin kytziky knet t-xu'jil, me nti'x jun tk'wal kyij, te' tkyim. ²¹Atzintzjo tkab' jaw meje tuk'a t-xu'jil kyij, me ikyxljo, nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ex ikyxl b'ajjo ti'jjo toxin, ²²ex ikyx b'ajjo kyij'jio txqantl. Ex b'e'x kyimljo qya.

²³Atzi'n ja'lin, at jun qxjela te'y: ¿Tze'ntzila tte'n tu'n kyjaw anq'intl ky-immnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye

^v12:11 Sal. 118:22-23 ^w12:13 Mt. 12:10; Mr. 3:2; Lc. 11:54; 14:1

^x12:18 Kybi. 23:8 ^y12:19 Deu. 25:5-10

k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?

²⁴I xi ttzaq'win Jesús: Najninx ite'ya kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios, ex te jni' tipin? ²⁵Ajtzin kyb'aj jaw itz'je juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwinqil tze'nku lu'n. Ayetzin ichin exqetzi'n qya mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky kchi b'aj okile' tze'nqeku angel toj kya'j. ²⁶Ti'jtzintzjo aj kyjatz itz'je juntl majl kyimnin, ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jinji'y Tyol Dios, a kyij ttz'ib'in Moisés, tej tyolin Dios tuk'a tojjo tqan tx'i'x, a nk'anttaq? Chi' kyjalu'n: Ayin weji'y tDios Abraham, te Isaac ex te Jacob. Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin weji'y ch.z ²⁷Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

Tu'npetzi'n, najninx ite'y.

**Alkye kawb'il nimxix
toklin kyxoljo txqantl**

(Mt. 22:34-40)

²⁸Te' tok tb'in jun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il ikyjo, tu'n toj tumil i xi ttzaq'wine Jesús, xi laq'e tk'atz ex xi tqanin: ¿Ankye' tkawb'il Dios nimxix toklin kyxoljo txqantl?

²⁹Xi ttzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n:

Kyb'inkuxixsi'n, tyajil Israel.

O'kx Diosjo junch'in, a tAjaw Tkyaqil.

³⁰Tu'npetzintzjo, k'u'jlinkxixa tuk'a tkyaqil tanmi'n ex tuk'a tkyaqil tna'bla ex tuk'a tkyaqil tipi'n.^a

³¹Atzin tkab'tz:

K'u'jlink t-xjalila tze'nkux ay.^b

Nti'x juntl tkawb'il nim toklin tze'nqeku lu'n.

³²Ante xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi tq'ma'n: Xnaq'tzil, twutzxjo ikyjo tze'n ntzaj tq'ma'n; junch'inx te Dios, tAjaw

Tkyaqil; nti' juntl.^c ³³Tu'n tok qk'u'jlin Dios tuk'a tkyaqil qanmin, tkyaqil qnab'l, ex tkyaqil qipin, ex tu'n kyok qk'u'jlin qx-jalil tze'nkux awo; axixjo lu'n nim toklin tze'nqeku' oyaj ex chojb'il nchi kub' patit twi' t-altar Dios.^d

³⁴Te' tok tb'in Jesús, te' otaq txi ttzaq'win xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il toj tumil, xi tq'ma'n te: Noq ch'intl tu'n tel te tniky' te' Tkawb'il Dios.

Tb'ajlinxi' ikyjo, mix a'l juntl el t-xob'il, tu'n t-xi tqanin juntl t-xjelb'itz te Jesús.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵Te' nxnaq'tzintaq Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, xi tqanin jun t-xjelb'itz kye xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il: ¿Tze'ntzin tten kyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa tyajil David te Crist, a Kolil, a at toklin tu'n Dios? ³⁶Ax David q'mante jun maj tu'n Xewb'aj Xjan:

Xi tq'ma'n Dios te wAjawa:

Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy, ex k'wel kyijjo tajq'oja wu'nch.^e

³⁷Twutzx te' qa a David t-xe'chil Crist. ¿Me tze'ntzin ttentz o yolín te David ti'j Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw?

Tb'anilx ele t-xnaq'tzb'in toj kywutzjo jni' xjal.

**Tej tyolin Jesús kyijjo
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il**

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸Nxnaq'tzintaq Jesús kye jni' xjal, ex xi tq'ma'n: Kyka'yink kyib'a, tu'n mina chi ok lipe'y kyijjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Nb'aj kub' kyyek'in kyib' te tnejinel tnam, ex nb'aj ok kyq'o'n kyxb'alín tb'anilx, manyor xqerx wen, noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal. Ex kyajxix, tu'n kyok q'olb'it wen ja'chaq nchi b'ete.

^a12:26 Ex. 3:6 ^a12:30 Deu. 6:4-5 ^b12:31 Lv. 19:18; 1Jn. 4:21

^c12:32 Deu. 4:35 ^d12:33 Os. 6:6 ^e12:36 Sal. 110:1

³⁹Kyajxix tu'n kyokx qe te tnejil kyojjo ja te na'b'l Dios ex toj jun wa'n toj jun nintz q'ij. ⁴⁰Me nb'ajel kyelq'in kyja qya meb'eqe, a o chi kyim kychmil, ex tkyaqiljo jni' at kye, ex tu'n mina tz'el kyniky'tzajil, nchi ok tennaj na'l Dios nimx tqan.

Tu'ntzin ikyjo, okx kychja'b'ilx toj q'aq'.

Qo'ox jun oyaj tuk'a tumil

(Lc. 21:1-4)

⁴¹Quqletaq Jesús jun maj tk'atz jun tkub'il oyaj pwaq, tokxtaq toj tnejil ja te na'b'l Dios, nka'yintaq kyijjo jni' xjal tze'n nb'aj kux kyq'o'ntaq kyoyaj. Ex ayetzin q'inin, nimx pwaq b'aj kux kyq'o'n. ⁴²Ex kanin jun qya, a otaq kyim tchmil, yajxix wen. Kux tq'o'n kab'e tal netz' pwaq.

⁴³I tzaj ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; ajo tal qya lo, nim ch'intljo toyaj ma kux tq'o'n kywutzjo txqantl, ⁴⁴qu'n jotxjo xjal, a ma kux q'onte toyaj, a t-xkyijlb'in; qalatzinl te' tal yaj, a ma kux tq'o'n, a attaq tajb'in te tu'n tanq'in.^f

Tej tyolin Jesús ti'j tu'n tyuch'jjo tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 Tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, b'ex xi tq'ma'n jun t-xnaq'tzb'in te: Xnaq'tzil, ayex kye junjun tij ab'j ex junjun tij ja tb'anilqex wen.

²Xi tq'ma'n Jesús te: Tb'anilqex kye junjun tij ja nchi ok tka'yi'n, me twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa tkyaqilx kchi k'wel yuch'j, ex nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tpon tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti' kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil

(Mt. 24:3-28; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

³Tb'ajlinxi' ikyjo, b'ex xi Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in twi' wutz Olivos, xinin twutzjo tnejil ja te na'b'l Dios. Te' kykanin, kub' qe Jesús, me ayetzin Pegr, Santyaw, Juan exsin Andrés, xi kyqanin kyjunalx: ⁴¿Jtojtzin b'a'n tb'ajjo ikyjo, ex ti'chaqtzin txqantl kb'ajil, aj ch'ixtaq tk'ul kani'n ikyjo? chi chi'.

⁵I xi ttzaq'win Jesús: Kyka'yink kyib'a tu'n mix a'l kub' sb'un kye'y, ⁶qu'n ila'xte tzul, ex k-okil kyq'o'n kyib' tze'n ayi'n. Chichku' kyjalu'n: Ayin we' Crist, ex nimx xjal kb'aj k'wel kyu'n, tu'n kyb'aj ok lipe kyij. ⁷Aj tok kyb'i'n tqanil jni' q'oj n-ok tzalu'n mo tzachi'n, mina chi jaw xob'a, qu'n atzi'n jni' anetzi'n ilx ti'j tu'n tb'aj. Me na'mtaqtzin tul kanin te' q'ij, a ja' tu'n tb'aje twutz tx'otx' tkyaqilx. ⁸Ilx ti'j tu'n kyk'ul kani'n q'ij, ja' tu'n toke q'oj tu'n junjun nim tnam tuk'a junjuntl; ex tzul kyaqnajnb' ex nintz wa'yaj noq ja'chaqku tkyaqil twutz tx'otx'. Tkyaqiljo ikyjo, ikyjo tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya tuk'a tal.

⁹B'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n kchi b'aj xel q'o'n toj kyq'ob'jo kawil ex kchi b'ajil lank'in toj mu'x ja te na'b'l Dios. Kchi b'aj pon q'in kywutz nmaq kawil ex kywutz much' kawil, noq tu'n npaja. Antza k'wele kychiky'b'in nqanila kywutz. ¹⁰Me tu'n tb'ajjo tkyaqil twutz tx'otx', il ti'j nej tu'n tb'aj yolitjo nyola te kolb'il kyexjal toj kykyaqil twutz tx'otx'. ¹¹Me mina chi jaw b'isin kye', aj kyxi q'i'n kywutzjo nmaq kawil, ex ti' tu'n txi kyq'ma'n kye, qu'n nyaqe kye' kchi yolil, qala' ikytzin ate Xewb'aj Xjan k-yolil kyija.^g

¹²Kyojjo q'ij anetzi'n, ite' itzikyb'aj kchi b'aj xel kyk'ayin kyitz'in kye

^f12:44 Lc. 21:4; 2Co. 8:1-15 ^g13:11 Mt. 10:17-20; Lc. 12:11-12

kawil, tu'n kyb'aj kub' b'yo'n; ex ite' manb'aj kchi b'aj kxel kyk'ayin kyk'wal, ex ikyqexl k'walb'ajjo, kchi b'aj xel kyk'ayin kytata, tu'n kyb'aj kub' b'yo'n.¹³ Kykyaqilxjo xjal nya nimilqe kchi b'aj okil iky'in kyu'n noqx tu'n npaja, me ankye te' mina tz'el ti'n tnimb'il wi'ja, ajxi tjapin b'aj tq'ijil, apente kkletiljo.^h

¹⁴ Ajtzin t-xi kyka'yinji'y ajo ichin, a k'wel tb'inchin a tixqex toj najb'il xjanxix (aj tkux kyu'jinji'y lu'n, tz'elku kyniky'a te).ⁱ Ajtzin tok kyka'yin xjaljo tkyaqiljo lo, aye' ite' toj tx'otx' te Judey, b'e'x kchi xel oq toj k'ul. ¹⁵ Ex atzin xjal, a tokx-taq twi'ja, nlay taq' amb'il tu'n tku'tz q'ilte jun ti' te tuja. ¹⁶ Ex ikyxljo, a tz-mataq n-aq'nin toj ttx'otx', mi taq' amb'il tu'n tul q'ilkye t-xb'alín tja.^j ¹⁷ Ayexjo tal qya, aye' ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye' tzmataq nb'aj mi'xin kyal! ¹⁸ Chi na'n Diosa, noqit nya toj jb'alilku, mo tojku jun q'ij te ajlab'l kub' tz'ae ikyjo. ¹⁹ Qu'n nimkux jun kyixk'oj kky'elix kyu'n, a b'ajxi kyla'y tuk'axjo tzajlin xkye twutz tx'otx', ex mixla kqla'b'il juntl majl, aj tjapin b'aj tkyaqil.^k ²⁰ Qu'n noqit mi tz'ajtz tajsín Dios kyi'jjo q'ij anetzi'n, mixitla a'lx jun aku kyij anq'in. Me ok ajitz tajsín Dios noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyi'jjo o chi jaw tsk'o'n. ²¹ Qa at jun saj q'ma'nte kye'y kyojjo q'ij anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa lu' at tzachi'n, qa chi', mi txi kynimi'n. ²² Qu'n chi ul sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo te jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe. Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kyipin, noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqe tu'n Dios, me nlay chi kub'. ²³ Kyka'yink kyib'a. Tu'npetzi'n, ma txi nq'ma'n kye'y na'mtaq tu'n tul kanin ikyjo.

A tulil Jesucrist juntl majl

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Noqx aj kyb'aj iky'jo q'ij te yajb'il, k-okil qlolqex twutz q'ij, ex mi k'antl yaye.

²⁵ Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz tx'otx'.¹ Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'j okx kchi lu'lilx.^m

²⁶ Exsin kchin xel kyka'yintza, aj ntzaja toj muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni' nqoptz'ajiyila, ayi'n a Tk'wal Ichin.ⁿ ²⁷ Ajtzin nk'ula twutz tx'otx', kchi tzajil nsma'n n-angela, tu'n kyok chmetjo jni' sk'o'nqe wu'n toj tkyaqil twutz tx'otx'.

²⁸ Kyka'yinkji'y techil ti'j tqan iw: Aj ttzaj xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin q'ijil. ²⁹ Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yi'n tkyaqiljo lu'n, tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n wula juntl majl. ³⁰ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a na'mxtaq kyb'aj kyimxjal, a ite' tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. ³¹ A kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil, me mex we' nyol nlayx chi kyij xkye', tu'n mi chi japin b'aje.

³² Me alkye q'ij ex alkye or chin ula, mix a'l te' b'ilte, mixpe aye angel toj kya'j, mixpe ayinkuy, a K'walb'aj te Dios; qala' o'kx te nMan b'ilte.^o

³³ Tu'npetzi'n kyimil kywatla toj kynimb'ila, ex kyka'yink kyib'a, qu'n nya b'i'n kyu'n jtoj b'a'n nmeltz'aja.

³⁴ Ikyx te lu'n tze'nku jun ichin kyja' t-xi toj jun tb'e toj junxil tnam najchaq.^p Kyjel kyq'ma'n kye taq'nil tu'n tok kyka'yin tja; ex kyjel tq'o'n taq'in junjun, kyjel tq'ma'n te xq'uqil tja, tu'n telsin twatl, ex tu'n tok tka'yin tkyaqil.

³⁵ Ikyqexsin kyeji'y b'ant-x kye'tn, ex

^h13:13 Mt. 10:22 ⁱ13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11 ^j13:16 Lc. 17:31

^k13:19 Dan. 12:1; Tchi. 16:17-21 ^l13:25 Is. 13:9-10; Ez. 32:7-8; Jl. 2:31

^m13:25 Tchi. 6:12-13 ⁿ13:26 Dan. 7:13; Tchi. 1:7

^o13:32 Mt. 24:36; Kyb'i. 1:7 ^p13:34 Lc. 12:35-40

b'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n nya b'in kyu'n jtoj b'a'n wula, qa noq aj qok yupj, mo niky'jin aq'wilj, mo aj toq' eky', mo nqo el sqixkuj. Tu'npetzintzjo, ilx ti'j tu'n tkub' kyb'inchin kyte'n, qu'n nti' nqanila aj wula. ³⁶ ¿Yajtzin qa nchin ulkuy, ex nya b'inchin kyte'n? ³⁷ Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n kye'y, ex nya noq kyekuy ex majx kye jni' xjal tkyaqil twutz tx'otx': ¡Kyb'inchim kyte'n!

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Atxtaq kab'e q'ij, tu'n tkub' iky'sit nintz q'ij te Xjan Q'ij, a ja' nchi wa'nxjal pan, a nti' tx'amsb'ilte.⁹ Ayetzin kynejil pale aj Judiy exqetzi'n xnaq'tzil te' jni' kawb'il nkyjyo'ntaq jun ttxolil toj ewajil, tu'n ttzyet Jesús, ex tu'n tkub' kyb'yo'n. ² B'aj kub' kyyolin kyxolilex: Mina kub' qb'inchin toj nintz q'ij te Wa'j Pan, qu'n tu'n mina b'aj jaw tiljexjal q'ij.

Tej tjax tqo'n jun qya jupsb'il toj twi' Jesús

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Attaq Jesús tojjo koj b'il Betania, ex kanin tja jun xjal, Simun tb'i. Atzin Simun otaq tz'el we' te jun yab'il tze'nku tx'a'k, lepra tb'i. Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq jun tal xunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i.^f Te' tkanin, ex jaw tjqo'n xunk, exsin jax tqo'n jupsb'il toj twi' Jesús.

⁴ Atzaj te' tok kyka'yin junjun xjal ikyjo, b'e'x b'aj tzaj kyq'oj ti'jjo qya, exsin ok ten yolb'il ti'j: ¿Ti'tzila qe ma kub' tyajin qya q'anb'il anetzi'n? ⁵ ¿Noqxitzin noq ch'in twi'? Qala' noqxpert ma txi

tk'ayin tu'n jwe'lajaj k'al^{‡‡} pwaq ex atz-intla' pwaq xi oyit kye yaj.

⁶ Xi tq'ma'n Jesús kye: ¡Tenkuj! ¡Tin qe n-ok kyili'n! Atzin ma tb'inchin wi'ja, tb'anilx wen. ⁷ Qu'n b'ape' kye yaj kukx kye' kytenku kyxola, b'a'n kyxi kymo'ji'n alkye q'ij kyaja, qalatzin we' nya axsi chin k'wel teniy kyxola.^s ⁸ Atzi'n ma kub' tb'inchin qya wi'ja, tb'anilx, qu'n na'mxtaq nkyima te s-ok tq'o'n q'anb'il wi'ja, a tze'n n-ok kyij kyimmin tze'n chi kux muqet. ⁹ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ja'chaqx kub'e' yolite nyola twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo a ma b'ant tu'n qya wi'ja, ex k'wel na'yit.

Tej tkyij b'ant ti'j tu'n Judas, tu'n t-xi k'ayit Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Kyxoljo kab'lajaj t-xnaq'tzb'in Jesús, o'kx jun aj meltz'aj ti'j, a Judas Iscariot tb'i. Xi' Judas lol kye' kynejil kypale aj Judiy, tu'ntzin t-xi tq'o'n Jesús toj kyq'ob'. ¹¹ Te' kyb'inte kynejil pale ikyjo, ox chi tzalajx wen, exsin b'e'x xi kysuqin pwaq te Judas. B'e'xsin okku tentz jyol ttxolil, tze'n tten tu'n tel jyet Jesús tu'n, tu'ntzin t-xi tq'o'n kye pale.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹² Tojjo nintz q'ij te Wa'j Pan, ilxtaq ti'j nchi wa'n aj Judiy pan, a nya tx'amsin, ex nkub' kyb'yo'n jun tal tal rit. Tojtzin tnejil q'ij, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in Jesús te: ¿Ja'tzin tajiy tu'n qxi'y b'inchilte wab'j te iky'sb'il Wa'j Pan?

¹³ B'e'xsin i xi ttxko'n kab'e t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y toj tnam. Ex aj kylontiy jun ichin iqin jun xox' a' tu'n, b'e'x k'a' chi ok

^{‡‡}14:5 Jwe'lajaj k'al, 300 n-ele.

⁹14:1 Ex. 12:1-27

^f14:3 Lc. 7:36-38

^s14:7 Deu. 15:11

lipey ti'j, ex tojjo ja, ja' k-okixe, ¹⁴axsa k'a' chi okxiy, exsin k'a' txi kyqani'n te tajaw ja, ¿Ankye ja, ja' kchin waliy kyuk'a nxaq'tzb'in? chitzin xnaq'tziljo. ¹⁵Ktzajil tyek'in jun ja kye'y, cheb'ex b'inchin wen tib'ajxi juntl. K'a' kub' kyb'inchinj'i'y qwa antza.

¹⁶B'e'xsin i xi'kuxjo t-xnaq'tzb'in. Te' kyanin toj tnam, ikyx b'ajjo tze'nku b'aj tq'ma'n Jesús kye. Kyij kyb'inchin wab'j, exsin i xi' juntl majl ja' ite'yetaq Jesús. ¹⁷Tetzinj qok yupj, xi' Jesús kyuk'a kab'lajaj t-xnaq'tzb'in ja' otaq b'ante wab'j.^t ¹⁸Tej kyanin, b'e'x i ok ten wa'l. Me nchi b'aj wa'ntaq, te' t-xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye', a lu' nwa'n wuk'iy k-okil meltz'aj wi'ja, ex kchin xel tk'ayi'n. ¹⁹Tej kyb'in te' ikyjo, b'e'x i jaw b'isin kykyaqilx, exsin junjunku ok ten qanilte te: ¿Me qa ayi'n? chi chi' junjun.

²⁰I xi ttzaq'win: Jun kye', a lu' nwa'n junx wuk'iy. ²¹Ayi'n Tk'wal Ichin, ok kb'ajilx wi'ja tze'n ntq'ma'n Tyol Dios, tu'n nxi k'ayi'n,^u me atzi'n kxel k'ayin we', wenxpetla noqit mina s-ul itz'je twutz tx'otx'.

²²Nchi b'aj wa'ntaq, te' tjaw tzyu'n Jesús jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j, exsin xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, me nej xi tq'ma'n: Kywanxji'y pan lu'n, qu'n atzi'n nxmililji'y.

²³Te' tb'ajxi wa'n, jaw ti'n jun tk'wel vin, xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j, ex xi tsipin kye, tu'n t-xi kyk'wa'n, ²⁴ex xi tq'ma'n kye: Atzi'n vin kxel nq'o'n kye'y tu'n t-xi kyk'wa'n, atzi'n nchky'elji'y, a ak'aj tumil, a b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykiyxjal toj wen tuk'a.^v ²⁵Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, mi chin k'wantla ti'jjo k'wab'j lu'n, tzmaksi' aj qk'wan junx

kyuk'iy tzma toj Tkawb'il nMa'n toj kya'j.^w

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶I b'aj b'itzin jun b'itz nej kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin i xi' twi' wutz Olivos.

²⁷Te' kyanin antza, xi tq'ma'n Jesús kye: Kykyaqilxa k-elil kyin' tq'ub'il kyk'u'ja wi'ja, qu'n ikytzin ntq'ma'n Tyol Dios toj Tu'jil:

K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzin rit kchi b'ajelil tilj, chi'.^x

²⁸Me ajtzin njaw itz'ji'y juntl majl, nej chin pon kani'n kywutzza toj Galiley.^y

²⁹Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa kykyaqilx s-el kyin' tq'ub'il kyk'u'j ti'ja, me mina we', chi Pegrjo.

³⁰Xi tq'ma'n Jesús te Pegr: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya ojtzqi'nqi'n tu'nch.

³¹Me mina, chi Pegr. Ex qa ma chin kyima tuk'iy, me nlay kub' wewi'n, chi'.

Ex ikyxljo, kyq'ma'n txqantl t-xnaq'tzb'in.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³²B'e'x xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo najb'il Getsemani'. Te' kyanin antza, xi tq'ma'n kye: Ku kykiy qe'y tzal'u'n. Ma chin we' na'l Dios. ³³Me i xi tk'le'n oxe tuk'a; a Pegr, Santyaw exsin Juan. Tzajx txqan b'is toj tanmin, ³⁴ex xi tq'ma'n kye: Ma tzajx jun tij b'is toj wanmi'n, nya tzaj chin kyimila, chi'. Ku kykiya tzal'u'n, me noq tzaj kywatla.

^t14:17 Ex. 12:1-28 ^u14:21 Sal. 41:9; 55:20-21

^v14:24 Ex. 24:8; Jer. 31:31-34 ^w14:25 Lc. 14:15; 22:16-18; Tchi. 19:9

^x14:27 Zac. 13:7 ^y14:28 Mt. 28:16

³⁵El laq'e ch'intl kyk'atz, kub' mutxe twutz tx'otx', ex xi tqanin te Dios noqit tze'n tten mina tziky'xi kyixk'oj tu'n. ³⁶Chi' kyjalu'n toj tna'j Dios: Ay nMan, tkyaqilx te nb'ant tu'n. Chin tklomila te' tkyaqil jni' kky'elix wu'n. Me waja tu'n tkub' tb'inchinjiy a taja wi'ja, ex nya we' waj. ³⁷B'e'x meltz'aj kyk'atz oxo t-xnaq'tzb'in. Atzaj te' tul kyk'atz, xi tq'ma'n te Pegr: Simun, ¿Ma tzuntzin nktan? ¿Ma mixsin s-el jun orjo twatla? ³⁸Kyimil kywatla, ex kux chi b'aj na'n Diosa, tu'n mina chi kub' tz'aqa toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja tu'n tkub' kyb'inchinjiy a taj Dios, me alkyetz kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.

³⁹Xi' juntl majl na'l Dios, ex ikyx' tna'j Diosjo kub' tq'ma'n. ⁴⁰Te' tmeltz'aj juntl majl kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, ex ikyx'ljo, nchi ktantaql te' kyel knetl tu'n. Ex mix tene tumil kyyol te, qu'n mix kypa'yix watl. ⁴¹Xi' juntl majl te tox majin, ex te' tmeltz'aj juntl majl, ex ikyx'ljo, nchi b'aj ktantaql. Xi tq'ma'n kye: ¿Ma tzunxsin nchi kta'n, ex nchi ajla'n? ¡Kukxjo ja'lin! Ma pon or tu'n nxi q'o'n toj kyq'ob' aj il, ayi'n, a Tk'wal Ichin. ⁴²¡Kux chi jaw we'ksa! ¡Qoqe! ¡Qu'n lu' tzul a kxel k'ayin we'y!

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqek-taq txqan xjal ti'j, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste te b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye xjal lu'n otaq chi tzaj ky-chq'o'n kynejil pale, exqetzi'n xnaq'tzil ti'jjo ojtxe kawb'il, ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy. ⁴⁴Otaq b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n ttaxolil tu'n tel tniky'tzajil: Ankye k-okil nma'tzin, atzintzjo. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n, tu'n t-xi ky'i'n, ex tu'n tkux jpet toj tze.

⁴⁵Te' tkanin Judas tk'atz Jesús, ex xi tq'ma'n te: ¡Xnaq'tzil! Ex el tma'tzin. ⁴⁶Noqxsin ite'kl xjal'tz tzyulte, tu'n tkux kyq'o'n toj tze. ⁴⁷Me attaq jun xjal, te' tok tka'yin txi q'i'n Jesús, b'e'x jatz ti'nku tkxb'il tu'n tel tjaspin t'xkyin jun taq'nijlo tnejilxix kypale aj Judiy.

⁴⁸Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal: ¿Tiqu'n ma chi ula tzalu'n kyuk'a jni' kykxb'ila ex jni' kytze'y wi'ja nyakuj ileq'qi'n toj kywutza? ⁴⁹¿Tze'n tten tзма ja'lin xin ok kytzyu'n, ex qa kukx nchin xnaq'tzinji'y tojjo tnejil ja te na'b'l Dios kyxola?² Me nya tiqu'nil, qu'n ikytzin tu'n tb'ajxjo tze'nku ntq'ma'n Tyol Dios wi'ja.

⁵⁰Te tok kyka'yin t-xnaq'tzb'in te' ttzyet, b'e'x i b'aj kub' toj b'e, exsin kyij kytzaqpi'ntz tjunalx. ⁵¹Me at jun q'a ok lipe ti'j Jesús, noq jun iq'b'il toktaq te ttxo'w. Ex ikyxjo, ex ajin tzyet kyu'n'xjal, ⁵²me b'e'x kyij ttaqpi'n iq'b'il, ex kub' toj b'e' x'b'i'q.

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Pon q'i'n Jesús twutzjo kynejilxix pale. Ex b'aj pon chmetjo txqantl kynejil kypale aj Judiy, jni' nmaq xjal exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. ⁵⁴Na-jchaq lipchexitaq Pegr ti'j Jesús. Atzaj te' tkanin tpe'n tja tnejilxix pale, axsa kyja qeye xq'nel q'aq' kyxoljo xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios.

⁵⁵Ayetzin kynejil pale exqetzi'n kawil, tzunx nkyjjo'ntaq til Jesús tze'n tten tu'n tb'aj, me mix ja njetetaq tumil kyu'n. ⁵⁶At junjun noq ti'chaqku b'aj ja b'ant tu'n ti'j, me aye' txqantl, mina nkytziyintaq. ⁵⁷At junjun b'aj jaw kytx'ixpin te' tyol Jesús, ex kyq'ma: ⁵⁸O qb'intexi qe' ntq'ma'n kyjalu'n: K'wel nyuch'inji'y tnejil ja te na'b'l Dios, a kyb'inchb'in ichin, exsin toj oxo q'ij

kb'antile juntl wu'n, me nya kyb'inchb'in ichin.^a ⁵⁹Me mix tu'n ikyjo, mix ja nchi kyjetaq toj wen ti'jjo kyyol. ⁶⁰Atzin kynejilxix pale jaw we' kyxoljo jni' xjal, ex xi tqanin te Jesús: ¿Nti'xsin ch'in tzaj ttzaq'wi'n? ¿Ti'xsin kyq'ma'nxjal ti'ja?

⁶¹Me mix xi ttzaq'wine Jesús; noq b'ant mutxe. Xi tqaninxix juntl majljo kynejilxix pale te: ¿Atzinjiy Crist, a Klol kye' aj Judiy, a tk'wal Dios ky'iwlinox tb'i?

⁶²Xi ttzaq'win Jesús: ¡Ayin! Ex ok-tzin kchin kyla'b'ila ayin Tk'wal Ichin, aj wok qe'y ttxlaj Dios, a nimxix tipin, toj tman q'ob', ex ikyxjo aj ntzaja toj muj, aj nmeltz'aja juntl majl twutz tx'otx'.^b

⁶³Te' tq'mante ikyjo, noqx el kyimjo kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-xb'alin tu'n tq'oj, ex tq'ma: ¿Ti' qe txqantl tsiyil qe? ⁶⁴Ma kyb'inteji'y xo'j yol tu'n ti'j Dios. ¿Tze'n kye' toj kywutz?

Kykyaqilx b'aj q'mante qa axtaq at tpaj, ex qa toj tiltaq tu'n tkub' b'yet.^c

⁶⁵B'e'xsin i b'aj ok ten tzub'il ti'j, b'aj ok kymaqsi'n twutz, ex b'aj ok kytz'ajchin, exsin xi kyq'ma'n te: Qa ajiy tk'wal Dios, kanintzi'n ti'j alkye s-ok tz'ajchin te'y, chi chi'. Ex ikyqexjo xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios b'aj okx kytz'ajchin toj twutz.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62;
Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Attaq Pegr twi' pe'n, tjaq' ja, te' tpon laq'e jun txin tk'atz, taq'nixjo tnejilxix pale. ⁶⁷Nxq'nentaq Pegr ti'j q'aq', te' tiwle tu'n. Ok kyimxix ti'j Pegr, exsin xi tq'ma'n te: ¡Ex ikyx tejiy ajintaq te nb'et tuk'a Jesús aj Nazaret! chi'.

⁶⁸Me b'e'x kub' tewin, ex xi tq'ma: Nya wojtzqi'n we' Jesús, ex nti' b'in wu'n ti' qi'jil nyolinych. Ex b'e'x etz pe'n, ex noq'ku tman eky'.

⁶⁹Ok kyim jun majljo txin ti'j Pegr, ex xi tq'ma'n kye txqantl xjal: ¡Ax juntl te' lo! chi'.

⁷⁰Mina, chi Pegr, ex kub' tewin juntl majl.

Ikyxjo, te' t-xi kyq'ma'n txqantl xjal juntl majl te: Ajin te' tuk'a Jesús, qu'n aj Galiley te, chi chi'.

⁷¹Xi tq'ma'n Pegr kye: ¡Twutzx Dios kxel nq'ma'n kye'y! ¡Nya wojtzqi'n weji'y ichin, a nchi yoli'n ti'j!

⁷²Te' t-xi tq'ma'n Pegrjo ikyjo, njawku oq' tman eky' te tkab' majin. B'e'x ok ten oq'il, qu'n b'e'x ul julk'aj tyol Jesús toj tk'uj, te' t-xi tq'ma'n: Na'mtaq toq' eky' te tkab' majin, aj nkub' tewin oxe maj.^d

Tej t-xi q'in Jesús twutz Pilat

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc.
23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Atzaj te' qsqix, b'aj ok kychmo'n kynejil pale kyib' kykyaqilx kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, kyuk'a jni' nmaq xjal ex kyuk'a jni' nmaq kawil. Xi kyjtz'o'n Jesús wen, ex xi q'in twutz Pilat.

²Te' tkanin, xi tqanin Pilat te: ¿Atzinjiy nmaq kawil kye Judiy?

Axa ma q'mante, chi Jesús.

³Ayetzin kynejil pale nimx ja b'ant ky'u'n ti'j Jesús twutz Pilat.

⁴Xi tqanin juntl majl Pilat te: ¿Nti'xsin ch'in ntq'ma'n? ¡B'inqexsin jni'xsin nkyq'ma'n ti'ja!

⁵Noq jaw ka'ylaj Pilat, tu'n mix xi ttzaq'wine Jesús.

^a14:58 Mt. 26:61; 27:40; Jn. 2:19 ^b14:62 Dan. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Tchi. 1:7 ^c14:64 Lv. 24:15-16 ^d14:72 Mr. 14:30

**Tej t-xi tq'ma'n Pilat,
tu'n tkub' b'yet Jesús**

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25;
Jn. 18:38-19:16)

⁶Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a tku'xtaq toj tze. Me nej-taq nxi tqanin alkye kyajxjal tu'n t-xi tzaqpet. ⁷Attaqtzin jun ichin, Barrabás tb'i, tku'xtaq toj tze, kyuk'a jte'l tuk'a, kyb'iyb'in toj jun q'oj b'aj kyij kawil te Rom. ⁸I b'aj xitzin tiljo jni' xjal q'malte te Pilat, ex i ok ten q'malte te, tu'n tjatz ttzaqpi'n jun xjal tze'nkuxtaqjo ntene kyu'n.

⁹I xi ttzaq'win Pilat: ¿Kyajtzin tu'n t-xi ntzaqpinji'y Jesús, a nmaq kawil kye Judiy? ¹⁰Qu'n el tniky' te qa noqtaq tu'n tlo'chj kyk'u'jjo kynejil pale otaq txi kyine. ¹¹I b'aj ok ten kynejil pale q'malte kye jni' xjal, tu'n t-xi kyqanin te Pilat, tu'n t-xi tzaqpet Barrabás.

¹²Xitzin tqanin Pilat kye: ¿Titzin kya-tzta tu'n tok nb'inchin ti'jjo ichin lu'n, a tok tb'i kyu'n te nmaq kawil kye Judiy?

¹³Jotqex i b'aj jaw äch'in: ¡Pejk'inka twutz cruz tu'n tkyim! chi chi'.

¹⁴Xi tqanin juntl majl Pilat: ¿Tinqu'n? ¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche? chi'.

Xi kytzaq'win juntl majl kujxix wen.

¡Pejk'inka twutz cruz tu'n tkyim!

¹⁵Tky'e'taq Pilat tu'n ttzaj kyq'oj xjal tuk'a. Tu'npetzi'n, b'e'x xi ttzaqpi'n Barrabás, ex b'e'x xi tq'on Jesús kye xq'uqil te aj Rom, tu'n tok kypejk'in twutz cruz tu'n tkyim.

¹⁶Xi kyin xq'uqil te aj Rom twi' tpe'n kawb'il, ex b'aj ok kychmo'n jni' kyb'aj.

¹⁷Ok kyq'o'n jun xb'alín ti'j, kyaq ka'yin, tze'n t-xb'alín jun kawil, noq tu'n tok kyxmayinku. B'aj kub' kyxpatxi'n tqan tx'i'x, ex ok kymujb'in ttxa'n. Jax kyq'o'n toj twi' nyakuj jun toj twi' nmaq kawil,

¹⁸exsin i b'aj ok tentz äch'il ti'j: Nimxit tb'i'y, ay nmaq kawil kye aj Judiy, chi chi'.

¹⁹I b'aj ok ten jemil toj twi' Jesús tuk'a tze, b'aj ok kytzub'in ti'j, ex b'aj kub' meje twutz, nyakutlaj nchi k'ulenaj twutz. ²⁰Kyb'ajlinxi xmayin ti'j, el kyin xb'alín, a ok kyq'o'n, exsin ok kyq'o'n a t-xb'alín toktaq, exsin etz kyin tpe'n ja te kawb'il, a ja' tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz

(Mt. 27:32-44; Lc.
23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹Attaq jun ichin aj Cirene, Simun tb'i, ttata Lejantr ex Ruf,^e n-iky'kutaq antza tzajnin toj tb'e. Te' tok kyk'ulb'in, ok kyq'o'n il ti'j tu'n t-xi tiqin tcruz Jesús.

²²Pon kyin toj jun najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine b'ib'aj ikyjo: Ja ta' tb'aqil twi' kyimnin. ²³Xi kyq'o'n vin sma'nx tuk'a ta'l mir te, tu'n mina tna'yeku kyixk'oj. Me mix xi tk'wa'ne. ²⁴B'e'xsin jaw kypejk'in xq'uqil te Rom twutz cruz, ex b'aj kub' kypa'n t-xb'alín Jesús kywutz. Me nej, i b'aj saqchan ti'j alkyetaq tu'n tkanb'inte, tu'n t-xi ti'n.^f ²⁵B'el'aj or te qlixje te' tjaw kyq'o'n Jesús twutz cruz.

²⁶Ok kypejk'in jun tz'lan tib'ajxi twi', me nej ok kytz'ib'in twutz kyjalu'n: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

²⁷Junx tuk'a Jesús jaw kyq'o'n kab'e ileq' twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex juntl toj tñayaj. ²⁸Ikytzin japin b'ajjo Tyol Dios ti'j Jesús, a ntq'ma': Ok q'o'n tze'nku jun ileq'.^g

²⁹Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq antza, noqx nchi b'aj yasintaq ti'j, ex noqx nja kyyekin ti'j kywi' te kyxmayb'il ti'j,⁸ ex kyq'ma: ¡Nyakutzin atejjiy nq'mante tu'n tjaw tyuch'i'n tnejil ja te na'b'l Dios, exsin tu'n tb'ant juntl tu'n

^g15:28 Is. 53:12; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 28.

^e15:21 Ro. 16:13

^f15:24 Sal. 22:18

⁸15:29 Sal. 22:7; 109:25

toj oxo q'ij!^h ³⁰ Klomiltzin tib'a ja'lin, ex q'inkutz tib'a twutz cruz, chi chi'.

³¹ Ikyx nb'aj kyq'ma'ntaqjo jni' kynejil pale exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Nb'aj kub' kyq'ma'ntaq kyxolile: ¿Tze'n tten nb'aj klettaq junjuntl xjal tu'n, me antetz, mi nb'ant tklonte tib'? chi chi'. ³² In tku'tz twutz cruz ja'lin, tu'n tok qka'yin, ex tu'n t-xi qnimin, qa twutzxix qa a Crist, a Kolil ex nmaq kawil te aj Israel.

Ex ikyqexljo yo'lqekstaq tuk'a twutz cruz, noqx nchi yasin, ex noqx nchi b'aj xmayintaq ti'j.

Tej tel kyim Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaksi toj oxo or te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'.

³⁴ Ax orjo jaw xch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma: *Eloi, Eloi, lama sabactani*. Atzin tz'elpine ikyjo: ¡NMan Dios! ¡NMan Dios! ¿Ti'xsin qu'n ma chin kyij ttzaqpi'n?ⁱ

³⁵ At junjun b'aj b'inte, kyxolxjo ite'xtaq axsa ex b'aj kyq'ma: Kyb'inxsi'n, lu' nq'olb'in ti'j Elías, a yolil Tyol Dios.^j

³⁶ Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in b'u'x. Kux tmulin toj vin tx'am, ex ok tk'lo'n ti'j twi' jun ptz'an, tu'n t-xi tk'wa'n Jesús.^k B'aj xi kyq'ma'n xjal te: ¡Ax tenkuj! Jekyztzin tzul Elías q'ilte, tu'n tku'tz twutz tcruz.

³⁷ Jaw xch'in Jesús kujxix, ex b'e'x el kyim. ³⁸ Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x kub' laqj te kab'e; tzaj xkye ti'jjo ttxa'n jawl, tu'n tk'ul kanin ti'jjo juntl ttxa'n twutz tx'otx'.

³⁹ Atzin kynejineljo xq'uqil te Rom, wal'taq twutz Jesús, te' tok tka'yin otaq tz'el kyim, tq'ma kyjalu'n: Twutzx tetz Tk'wal Diostaq te' ichin lo.

⁴⁰ Najchaq nchi b'aj ka'yintztaq junjun qya; kyxol atetaq Mariy, aj Xle'n, ex Salomé, exsin Mariy, tnana jun Santyaw kyitz'in kyib' tuk'a Jse. ⁴¹ Ayetzi'n qya, aye' i b'aj b'et tuk'a Jesús te' nb'ettaq toj Galiley,^l ex i mojin tuk'a, me nya o'kqexjo, ex ite'xtaq txqantl nche'xtaq tuk'a Jerusalén.

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Atzaj te' gok yupj tojjo q'ij anetzi'n, jotxtaq xjal tu'n tb'antaaq kyten te junxil q'ij, a q'ij te ajlab'l, a ja' mix a'ltaq tu'n taq'nin. ⁴³ Ante Jse aj Arimatey, jun xjal nimxixtaq toklin kyxol kawil ex nyo'ntaq ti'jjo Tkawb'il Dios, el ti'n tchewil ti'j, exsin xi' tuk'a Pilat, a kawil, qanil te' t-xmilil Jesús, tu'n tel ti'n twutz cruz, ex tu'n t-xi muqb'aj toj jul. ⁴⁴ Te' tb'inte Pilat qa otaq kyim Jesús, b'e'x jaw ka'ylaj, exsin xi ttxko'n kynejiljo kawil xq'uqil, tu'n t-xi tqanin te qa otaq kyim. ⁴⁵ Te' tb'aj tq'ma'n tkyaqil te Pilat, b'e'xsin xi tziyin te Jse, tu'n tel ti'n, ex tu'n tokx tmuqu'n. ⁴⁶ Tzaj tlaq'o'n Jse jun iqb'il tb'anilx wen, kutz ti'n t-xmilil Jesús twutz cruz, b'aj tptzo'n wen tojjo iqb'il, exsin okx tq'o'n toj jun jul, kyij tpu'n tuk'a jun ma tij ab'j. ⁴⁷ Ayetzin Mariy, aj Xle'n, exsin Mariy, tnana Jse, nchi ka'yintaq ja' okxi muqu'n.^m

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, i xi' Mariy, aj Xle'n, exsin Mariy, a tnana Santyaw tuk'ax Salomé, laq'ol q'anb'il te jupsb'il te' t-xmilil Jesús, tze'ntaqjo nchi tene kyimnin kyu'n, tu'n mi chi tzuwixe.

^h15:29 Mr. 14:58; Jn. 2:19 ⁱ15:34 Sal. 22:1 ^j15:35 2Re. 2:1-12; Mal. 4:5-6

^k15:36 Sal. 69:21 ^l15:41 Lc. 8:1-3 ^m15:47 Mt. 27:55-56

²Qlixje wen, te' kyxi', jun tnejil q'ij te seman, ja' okx muqet Jesús noqxix njaw-ilku q'ij, ³ex ch'ixtaq kypon ttzi jul, te' kyja yolín: ¿Altzila kye k-elil q'inte ab'j ttzi jul? chi chi'.

⁴Me te kypon ttzi jul, nyataq'tza tkub'e a ma tij ab'j ttzi jul, ja' okxi, qala' najchaqtaql ta'ye. ⁵I okx toj jul, me atzaj te' kyokpin, kyli jun q'a q'uqletaq tok t-xb'alin sjanin wen kupinin tзма t-xe tqan. Te' kylonte, b'e'x i xob'x te. ⁶Atzin q'a b'e'x xi yolínku kye: Mina chi xob'a we'y. ¿Atzin nkyjyo'nji'y Jesús aj Nazaret, a ja pejkit twutz cruz? O jaw itz'je te'; nti'l tzalu'n ja'lin. Kyka'yinkutzinji'y ja' kub'e q'o'ne. ⁷Ku kyxi'tzi'n kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin k'a' txi kyq'ma'n kye ex te Pegr. Chichkuji'y kye kyjalu'n: Nej kanin Jesús kywutza tзма Galiley, tu'ntzin tb'ajjo aj kyij tq'ma'n kye'y.ⁿ

⁸Ayetzintzjo qya, b'e'x i etz toj jul, me nchi b'aj lu'lintaq wen tu'n kyxob'il, ex b'e'x i aj, me mix alqe xi kyq'ma'n tu'n kyxob'il.^o

**Tej tok tyek'in Jesús
tib' twutz Mariy, aj Xle'n**

(Jn. 20:11-18)

⁹Qsqixlinxi te tnejil q'ij te seman,^{ss} te' tjaw itz'je Jesús. Nej kub' tyek'in tib' twutz Mariy, aj Xle'n, a otaq tz'etz tlajo'n wuq taq'níl tajaw il toj tanmin. ¹⁰Me ante qya b'e'x xi'ku q'malte kye' nchi b'aj b'isintaq ex nchi b'aj oq'taq ti'j, qu'n i b'aj b'et tuk'a. ¹¹Atzin te' tok kyb'in te qya, qa otaq jatz anq'in Jesús, ex qa otaq tli, mi xi kynimine.

**Tej tiwle Jesús kyu'n
kab'e t-xnaq'tzb'in**

(Lc. 24:13-35)

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, nchi b'ettaqjo kab'e t-xnaq'tzb'in, te' tok tyek'in tib' kywutz, me mikyxi' tze'n te tok tyek'in tib' te qya. ¹³Te' kykanin kyuk'a txqantl kyuk'a, b'aj ok ten q'malte qa otaq kyli. Me mix xaye kynimine' txqantl.

Tej t-xi toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil

(Mt. 28:16-20; Lc.

24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴Yajxi ch'intl, te' tokpin kyk'atz, tx-olejqetaqjo junlajaj t-xnaq'tzb'in ti'jjo me'x toj jun ja. Noqx jni' i b'aj tyiso'n, qu'n mix xi kynimine aye' i q'mante qa otaq jaw anq'in juntl majl, ¹⁵exsin xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tkyaqil twutz tx'otx' q'mal te' Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal.^p ¹⁶Ankye' xjal kxel niminte ex qa ma ku'x toj a' te jawsb'il a', ok kletil te'. Me atzi'n mina txi tnimin, ok kxe'l toj najin. ¹⁷Ayetzi'n chi xel niminte tb'anilx kb'antil kyu'n, tze'nku tu'n kylajo'n taq'níl tajaw il toj kyanminx-jal,^q tu'n kyyolin toj junxil yol,^r ¹⁸ex qa ma chi jaw kytzyu'n kan, mina chi tx'a'n kyij;^s ex qa ma txi kyniky'b'in q'anb'il te kyimin, nlay chi kyim tu'n; ex aj tkub' kyq'on kyq'ob' kyib'aj yab', b'e'x kchi b'ajel we' kyu'n.^t

Tej tjax Jesús toj kya'j

(Lc. 24:50-53; Kyb'i. 1:6-11)

¹⁹Te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'x aj toj kya'j. Te' t'japin, ok qe ttxlaj Dios toj tman q'ob' kawil tuk'a. ²⁰Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i xi'ku q'mal te' Tyol

^{ss}16:9 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ite' v. 9-20.

ⁿ16:7 Mt. 26:32; Mr. 14:28 ^o16:8 Mt. 28:8; Lc. 24:9 ^p16:15 Kyb'i. 1:8

^q16:17 Kyb'i. 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12 ^r16:17 Kyb'i. 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Co. 14:18 ^s16:18 Kyb'i. 28:3-6 ^t16:18 Kyb'i. 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12; 28:7-9; Sant. 5:14-15

Dios te kolb'il kyexjal kyojile jni' najb'il. kub' yek'inte ti'chaqku ti' te yek'b'ilte qa
Tb'anilx b'aj b'ant kyu'n, qu'n ax Dios twutzxtaqjo nb'aj kyq'ma'ntaq.

Tu'j Lucas

Lucas tb'i jun q'anil, ex aj u'jil, a kub' ttz'ib'in kab'e u'j toj Ak'aj Tu'jil, ajo u'j lo, a Tu'j Lucas, ex ajo u'j Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús. Ajo tumil tu'n Lucas tzalu'n toj tu'j, noq tu'n ttzaj tq'o'n nimku tqanil kyij'jjo ila'ku ti', a o b'aj toj tchwinqil Jesús.

Atzin ximjo tojjo Tu'j Lucas, a nimxix t-xilin, a ti' kub' tb'inchin Dios noq tu'n Tk'wal, a Jesucrist, tu'n ttzaj ti'n kolb'il, nya noq kyeku aj Israel, qala' te tkyaqil xjal twutz tx'otx'. Ate Lucas ntzaj yek'inte qa twutzxix ajo kolb'il lo tkub' te tkyaqil xjal aj il, exla qa aj Judiy mo qa minaj. Ex ntzaj tyek'in qa nimxix taj Jesús kyij'jjo xjal tze'nqeku k'wal ex yaj, ex qya, a nti' kyoklin toj kywutzxjal te twutz tx'otx'. Me ikyqex kye aku knet nuk'b'il kyu'n ex jun kymujb'il kyib' tuk'a Dios noq tu'n kynimb'il ti'j Jesús.

Ntzaj tq'o'n Lucas jun tumil, tu'n tchiky'b'itjo a iky'x ti'j Jesús tzalu'n twutz tx'otx'. Ex nimku nyolin ti'jjo tb'e Jesús, te' t-xi' Jerusalén, tu'n tkyim twutz cruz tu'n tok te chojb'il qil, ex te chojb'il kyil tkyaqil xjal, a kqeb'il kyk'u'j ti'j.

Atzin juntl tumil, a nimx t-xilin tojjo u'j lo, a tna'j Dios Jesús; ex nkub' ttz'ib'in Lucas b'el'aj maj tna'j Dios Jesús junx kyuk'a nim t-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo na'j Dios, noq kyu'n techil ex tb'inchb'in.

Jun tyol Lucas tu'n t-xi xkye u'j lo

1 Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n ay Ty-ople, k'u'jlinxix wu'n: Ila' o b'aj tz'ib'inte tkyaqiljo jni' o b'aj qxol, ² ex tze'nkuxjo o b'aj yek'in qe kyu'n i lon-texix, ex kyij oqxeninxix kye, tu'n kyxi' q'malte tze'nxix toke. ³ Ex ikyxjo we', cheb'exix o b'aj nqani'n tze'nxix tzaje xkyeye, tu'ntzi'n kyjel ntz'ib'in ex kyjel

nik'u'nxixa tey, ⁴ tu'ntzin telxix tniky'a te o b'aj xnaq'tzin tey.

⁵ Te' attaq Herodes kawil toj Judey, attaq jun ch'uq pale tzajnin ti'j tyajiljo jun qtzan pale Abías,^u ex tojjo ch'uq anetzi'n tokxtaq jun pale, Zakariy tb'i. Ataqtzin t-xu'jil Zakariy, Lisabet tb'i, tzajnin ti'j tyajiljo qtzan tnejil pale Aarón. ⁶ Kykab'ilx tb'anil xjalqe; nti'xtaq ch'in b'a'n tok q'met kyij' qa nya wenqe, qu'n noqx niminkutaqjo tkawb'il Dios kyu'n. ⁷ Noq tij xjalqel, nti'x jun kyal otaq tzul, qu'n mitaq n-alinxjo t-xu'jil.

Jun tqanil ti'j titz'jlin Juan, a Jawsil A'

⁸ Pon jun q'ij kye ch'uq pale a tzajninqe ti'jjo qtzan Abías tu'n kyokx na'l Dios, ex patil pon tojjo nim ja te na'b'l Dios. ⁹ Me ataqtzi'n ntene kyu'n nej nb'aj kyjyo'n kyxolx, alkye jun tu'n tokx tojjo tnejil ja te nab'l Dios, a ja' nkub'e patittaq pon; me a Zakariy tzyet tu'n tokx. ¹⁰ Te' tokx Zakariy na'l Dios ex patil pon, kykyaqiljo jni' xjal i b'aj kyij na'l Dios pe'n. ¹¹ Nna'ntaq Dios, ex npatintaq pon, nti'xtaq toj tna'b'l, me atzaj tok tkayin noq wa'l jun t-angel Dios ttxlajjo meḡ, ja' nb'aj kub' patittaqjo jni' pon. ¹² Te' tlonte Zakariy angel, noq jaw ka'ylaj, ex b'e'x tzaj xob'.

¹³ Me b'e'x xi tq'ma'n angel te: ¡Zakariy! Mina tzaj xob'a, qu'n atzi'n tna'j Diosa, ma tzaj tzaq'win Dios. Atzin t-xu'jila tzul jun tal, ex atzin tb'i k-okil tq'o'n, Juan. ¹⁴ Okx ktzalajilxa ti'j, ex nya o'kxa; qu'n nimx txqantl ktzalajil ti'j, aj tul itz'je. ¹⁵ Qu'n nimx k-ajb'ila tk'wala te Dios. Nya tx'ujtinel,^v ex na'mxtaq tul itz'je, noq nojninl tanmin tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁶ Nimx aj Judiy k'wel kyb'inchin kyten twutz Dios tu'n. ¹⁷ A k'wel nej twutzjo Kolil tuk'a nim tipin ex tuk'a Xewb'aj Xjan, tze'nkuj Elías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n tkub' kyx-

moxin manb'aj kyib' kyuk'a k'walb'aj, ex ikyqex k'walb'aj kyuk'a manb'aj;^w ex aye xjal, a mina nkub' kyb'inchin a taj Dios, tu'n tel kyniky' ti'j, ikyxjo tze'nqeku a nkub' kyb'inchin wen, tu'ntzintla noq b'antnintl kyten aj tul Kolil.

¹⁸ Xi tq'ma'n Zakariy te angel: ¿Ti'n ktzajil tq'o'n we'y tu'n t-xi nininj'i'y ty-ola? Qu'n noq ta'xqinla ex ikyx nxu'jilji'y, ¿Exsin tu'n tul jun nk'wala ja'lin?

¹⁹ Xi ttzaq'win angel te: ¡Ayin Gabriel! Nchin ajb'in te Dios.^x Ma chin tzaj tchq'o'n yolil tuk'i'y, ex q'malte tqaniljo lu'n tey. ²⁰ Me tu'n mina xi tniminji'y a xi nq'ma'n tey, mina b'antl tyoli'n ja'lin, tz-maxi ajxi tjapin tq'ijjo, a ma txi nq'ma'n tey.

²¹ Me ayetzi'n jni' xjal nchi b'aj na'ntaq Dios pe'n otaq chi b'aj jaw qanlaj kyxolile, qu'n tu'n nq'altex n-etztaq Zakariy toj ja te na'b'l Dios. ²² Atzaj te' tetz, mix b'antil tyolin kyuk'a jni' xjal, noq tq'ob'qe i xi tyekin, tu'n tyek'inte jun ti'. Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x el kyniky'jo jni' xjal te, qa attaq jun otaq tli, qu'n kukx xa'ye mix b'antil tyolin.

²³ Te' kyjapin b'ajjo q'ij tu'n taq'nin tojjo nim ja te na'b'l Dios, b'e'x aj tja.

²⁴ Tb'ajlinxi' ikyjo, n-okku tz'aaq taljo t-xu'jil. Te' tok tz'aaq tal, ex jwe' xjaw mix etz b'ete toj tja, ex tq'ma: ²⁵ Ma q'aq'in tk'u'j Dios wi'ja ja'lin, tu'n mina chi yolb'ine xjal wi'ja, tu'n nti'x jun wala otaq tzul, chi Lisabetjo.

Jun tqanil ti'j titz'jlin Jesús

²⁶ Tb'ajlinxi' qaq xjaw toklin tz'aaq tal Lisabet, te' t-xi tchq'o'n Dios angel Gabriel tzma Nazaret, jun tnam toj tx'otx' te Galiley, ²⁷ tu'n t-xi' yolil tuk'a jun txin, a na'mtaq tlonte jun ichin. Atzin txin, Mariy tb'i.^y Otaq ja yolil tu'n tja

meje tuk'a jun ichin, Jse tb'i, tzajnin ti'j tyajil qtzan nmaq kawil David.

²⁸ Te' tkanin Gabriel, xi tq'ma'n te' txin: Ma chin tzaja q'olb'il tey, Mariy. Ax Dios tuk'i'y ex ky'iwlinoxix tu'n.

²⁹ Te' tb'inte tyol angel ikyjo, noq el kyim tu'n, exsin kub' tb'isin tiqu'nil xi tq'ma'n angeljo te ikyjo.

³⁰ Xi tq'ma'n angel te: Mina ja xob'a Mariy. Ntzalaj Dios ti'ja, ³¹ ex k-okil tz'aaq jun tala ja'lin. Ex ajtzin tul itz'je, k-okil tq'o'n tb'i Jesús.^z ³² Tb'anil ichinx ex k-okil q'o'n tb'i te Tk'waljo Dios nimx toklin. Ex ax Dios k-okil q'onte te kawil, tze'nku qtzan t-xe'chil, a David, ³³ tu'n tkawin kyib'aj aj Judiy te jun majx, qu'n a tkawb'il nlay b'ajx.^a

³⁴ Xi ttzaq'win Mariy te angel: ¿Tze'n tten tu'n tok tz'aaq wala, ex b'ajxi chin kub' kxeyiy tuk'a jun ichin? chi'.

³⁵ Xi tq'ma'n angel te: A t-xlekemil Xewb'aj Xjan k'wel tib'aja tze'n t-xlekemil muj, ex noq tu'n tipin Dios, a nimxix toklin, k-okil tz'aaq tala. Tu'ntzi'n ikyjo, a tala tzul itz'je xjanix ex k-okil tb'i te Tk'wal Dios. ³⁶ Ex ikyxjo t-xjalila Lisabet, nti'taq b'isin tu'n, tu'n tul jun tal, qu'n noq tijl. Me atzin ja'lin, tzul itz'je jun tal, qu'n o b'ant qaq xjaw toklin tz'aaq, ³⁷ qu'n nti'x te Dios nlayit b'ant tu'n.^b

³⁸ Xi tq'ma'n Mariy: Noq b'inku we wu'n tze'n taj Dios wuk'i'y. Qa ikyjo tze'n ma tq'may, b'a'nla.

Ex b'e'x xi' angel.

Tej t-xta'j Mariy q'olb'ilte Lisabet

³⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tajqelin Mariy tib', tu'n t-xi' toj jun tnam attaq txol wutz te Judey. ⁴⁰ Te' tkanin, okx toj tja Zakariy, ex q'olb'in te Lisabet. ⁴¹⁻⁴² Te' tb'i'nte Lisabet te' tq'olb'in Mariy te, atzi'n tal b'e'x jaw yekj toj tk'u'j. Ex nojnin tanmin Lisabet tu'n Xewb'aj Xjan,

^w1:17 Mal. 4:5-6 ^x1:19 Dan. 8:16; 9:21

^y1:27 Mt. 1:18 ^z1:31 Mt. 1:21

^a1:33 Is. 9:7 ^b1:37 Gen. 18:14

ex xi tq'ma'n kuj wen te Mariy: A te ky'iwlinxix kyxol jni' qya twutz tx'otx', ex ikyxjo tala tzul itz'je. ⁴³Ex atzin we noq jun tal qyaqinx'i'y, ¿Exsin tu'n wul q'olb'aja tu'n tnana Klol we'y? ⁴⁴Qu'n noqx te' xq'olb'in we'y, b'e'x xjaw yekjo wala tu'n tzaljb'il toj nk'u'ja. ⁴⁵Ky'iwlinxix te, tu'n xi tnimi'n qa tu'n tb'ajjo jni' saj tq'ma'n Dios, a tAjaw Tkyaqil, tey.

⁴⁶Tq'ma Mariy:

Kjawil nnimsi'n tuk'a tkyaqil wanmi'n tb'i wAjawa.^c

⁴⁷Ex tzunx ntzalajx wanmi'n ti'j Dios, a Klol we'y.

⁴⁸Nti'xtaq wokli'n, me atzi'n ja'lin, ma chin tzaj tka'yi'n Dios.

O'kqinxax nimxix wokli'n kyxoljo jni' xjal ja'lin.

⁴⁹Qu'n a Dios nimxix toklin, tb'anilx ma tzaj tq'o'n we'y. Xjanxixjo tb'i.

⁵⁰Atx te Dios tq'aq'b'il tk'u'j kyil'jjo nchi kub' niminte.

⁵¹Tuk'a tkyaqil tipin, nchi el ti'n nimsil kyib' toj kytx'ixew, ex n-ok tyupi'n kyb'is.

⁵²N-el ti'n kyoklin nmaq kawil, ex nxi tq'o'n kye a nti' kyoklin.

⁵³Ayetzi'n at wa'yaj kyil'j, nxi tq'o'n kywa.

Ex n-el ti'n kye' a noqx nb'aj kyyajin.

⁵⁴Mi xi el najjo aj Judiy toj tk'u'j.

Ma chi tzaj tmojin tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j.

⁵⁵Ikytzin tq'ma ojtxe kye qtzan qyaji Abraham ex kye txqantl kchi ul itz'je.^d

⁵⁶Kyij Mariy oxo xjaw tja Lisabet. Te' kyb'ajjo oxo xjaw, b'e'x aj tja.

Tej titz'je Juan, a Jawsil A'

⁵⁷Te' tjapin q'ij tu'n tkub' tz'aq Lisabet, ul jun kyal q'a. ⁵⁸Te' tok kyb'i'n jni'

t-xjalil, ex jni' xjal, a at ite'ke te, i xta'j q'olb'ilte, qu'n otaq q'aq'in tk'u'j Dios ti'j.

⁵⁹Te' tb'aj wajxaq q'ij tulin itz'je, ul aq'b'aj techiljo q'a,* tze'n nchi tenetaqjo jni' kyk'wal aj Judiy, a q'aqetaq.^e Atzi'n te' tu'ntaq tok tb'i, Zakariytaq tb'i tu'ntaq tok q'o'n, tze'nkuxjo tb'i ttata. ⁶⁰Me mix tziye tnana, qu'n Juan tb'i k-okilch.

⁶¹Xi kyq'ma'n xjal te: ¿Tiqu'n ikyjo? ¿Ma attzin jun kye' iky tb'i? chi chi'.

⁶²Xi kyqanin noq tuk'a techil te ttata ti'taq tb'i tu'n tok. ⁶³Xi tqanin ttata jun tz'lan, ja' tu'n tkub' tz'ib'ite tb'i. Atzaj te' tzaj ttzyu'n, kub' ttz'ib'in, Juan tb'i. Te' tok kyb'i'n jni' xjal ikyjo, jotx b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj.

⁶⁴Ex tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x b'antl tyolin Zakariy, exsin ok ten nimsil tb'i Dios.

⁶⁵Jotxjo jni' xjal antza, junx kyuk'a tkyaqiljo najleqe tojjo jni' najb'il kyxol wutz te Judey, i b'aj jaw ka'ylaj ti'jjo jni' otaq b'aj. ⁶⁶Tkyaqilxjo jni' otaq b'aj b'inte ikyjo, b'aj jaw yolín toj kyanmin ex kyq'ma: ¿Titzila kb'antl tu'n k'wal? Qu'n nimx toklin ma tzaj tq'o'n Dios, a tAjaw Tkyaqil.

Ajo tyol Zakariy ti'j tk'wal

⁶⁷Zakariy, a ttata ne'x, noj tanmin tu'n Xewb'aj Xjan, ex ok ten yolil tu'n, ex chi' kyjalu'n:

⁶⁸Ky'iwlinxixjo tb'i Dios te Israel, a tAjaw Tkyaqil, qu'n ma tzul klol te' Ttanim.

⁶⁹Ma tzaj tq'o'n jun Klolqe, a nimx toklin,

tzajnin ti'j tyajiljo qtzan nmaq kawil David, a kub' niminte.

⁷⁰Atzi'n lu'n a q'umj ojtxe kyu'n xjan yolil Tyol Dios, tej kyq'ma:

⁷¹A tu'n tel klonqe kye qajq'oj ex kye aye kyky'e'x qil'j;

⁷²tu'n ttzaj q'aq'in tk'u'j kyil'jjo qyajil,

*1:59 Ajo aq'b'aj techil, *circuncisión* tb'i toj kastiy.

^c1:46 1Sa. 2:1-10

^d1:55 Gen. 17:7

^e1:59 Lv. 12:3

ex tu'n mina tz'el naje toj tk'u'j, a tumil xjanxix b'ant ti'j tu'n;
tu'n kykyij Ttanim toj wen tuk'a.

⁷³ Ex atzi'n b'ant ti'j tu'n, ex tq'ma te Abraham, a qxe'chil kyjalu'n,

⁷⁴ tu'n qel tklo'n kye qajq'oj,

ex tu'n qajb'in te tuk'a tkyaqil qanmin;

⁷⁵ tu'n tkub' qb'inchin qten jikyinxix toj tkyaqil qchwinqil twutz.

⁷⁶ Atzi'n te, mil: Yolil Tyol Dios te' tb'i k-okil,

a Dios nimxix toklin.

Qu'n ay k'wel nej twutzjo Kolil q'malte tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutz.^f

⁷⁷ K'wel tnajsin Dios kyila,

ex kchi kletila tu'n, chkujij kye.

⁷⁸ Qu'n a Dios tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ktzajil tq'o'n jun tzaj toj kya'j tze'nku tqan q'ij,

⁷⁹ tu'n tk'ant toj kychwinqiljo

aye' nchi b'et toj najin,

ex tu'n tkub' nej qwutz toj tb'eyil b'a'n.^g

⁸⁰ Atzi'n k'wal nch'iyxixtaq twe' ex t'nab'l, exsin najan tojjo najb'il, ja' mix-taq a'l najle toj, tzmaksi tpon q'ij, ja' tu'n tkub' tyek'ine tib' kyxol aj Judi.

Tej titz'je Jesús

(Mt. 1:18-25)

2 Kyojtzin q'ij aye', tq'ma nmaq kawil toj Rom, Augusto tb'i, tu'n tjaw ajlet kyb'ajjo jni' xjal tkyaqil twutz tx'otx', ex tu'n kyb'aj tz'ib'it. ² Ajo tajlal lo tnejil maj tu'n tel tqanil jni' xjal at twutz tx'otx'. Ataq Sirenio toktaq te kawil toj Siria. ³ Jotxjo jni' xjal ok il kyi'j tu'n kyxi' tz'ib'il kyb'i tojjo kytanim.

⁴ Tu'ntzi'n, b'e'x etz Jse tojjo tnam te Nazaret toj ttx'otx' Galiley, tu'n t-xi' tзма Belén toj tx'otx' te Judey, ja' itz'je qtzan nmaq kawil David, qu'n ti'j tyajil David tzajnin. ⁵ Xi' tz'ib'il tb'i junx tuk'a Mariy, a tu'n tmejetaq tuk'a, ex ch'ixtaq tul tal.

⁶ Ite'xtaq Belén, te' tjapin kani'n q'ij, ja' tu'n tkub' tz'aeq Mariy, ⁷ ex antza itz'je tnejil tal. Te' tulku itz'je, b'aj tptzo'n toj tan, exsin kub' tku'xb'in toj twab'l chej, qu'n nti'taq jun ja, ja' tu'n tkub'e tku'xb'ine.

Tej kyul angel q'ol tqanil kye kyik'lel

⁸ Me nqayin tk'atz Belén, ite'taq junjun kyik'lel nchi b'aj xq'uoqintaq kyij kyrit qniky'in. ⁹ Nti'kux toj kynab'l, te' tkub' qoptz'aj kyij'ile tu'n tspiky'emil tipin Dios, exsin pon jun t-angel Dios kyk'atz. Tu'n ikyjo, b'e'x i xob'xjo kyik'lel.

¹⁰ Me xi tq'ma'n angel kye: Mina chi tzaj xob'a we'y, qu'n atx jun tqanil ma chin tzaja q'malte kye'y, me a tb'anilx wen, ex te tzaljb'ilx te tkyaqilx xjal.

¹¹ Tojjo ttanim David, ma tz'itz'je jun Kolil ja'lin, a Crist, ex a tAjaw Tkyaqil.

¹² Tu'n tel kyniky'a te, ok kjetil jun ne'x kyu'n ptzo'nkux toj tan ex ku'leku toj twab'l chej toj jun kyja alu'mj.

¹³ Tzunxtaq nyolinjo angel, te' kyul nimku angel kyk'atz; nchi b'aj nimsintaq tb'i Dios kyjalun:

¹⁴ Noqit nk'ant tqoptz'ajiyil Dios toj kya'j,

ex jun tzaljb'il kyxolxjal toj tkyaqil twutz tx'otx',

a nkub' kyb'inchin taj Dios.

¹⁵ Te' kyaj angel toj kya'j, ayetzi'n kyik'lel i b'aj jaw yolin kyxolile ex kyq'ma: Qo'qe Belén lol te' ma b'aj, a ma tzaj tq'ma'n Dios qe.

¹⁶ B'e'xsin i xi'. Atzaj te' kykanin, ataq Mariy exsin Jse, tuk'a ne'x ku'leku-taq toj twab'l chej. ¹⁷ Te' kylonte, i ok ten q'malte tkyaqiljo jni' tq'ma angel kye.

¹⁸ Jotqexjo aye nchi b'aj b'intaq, b'e'x i el kyim tu'n kyq'ma kyik'lel.

¹⁹ Ante Mariy mix jaw yoline; noq kub' tb'isin tkyaqiljo nkyq'ma'ntaq. ²⁰ Ayetzin kye kyik'lel, ox chi tzalajx, exsin nchi b'aj

nimsintaq tb'i Dios te' kyajtz, qu'n otaq kyb'i ex kyli a tzaj q'ma'n kye.

**Tej t-xi aq'b'aj Jesús
toj tnejil ja te na'b'l Dios**

²¹ Atzaj te' tb'aj wajxaq q'ij titz'jlin ne'ë, b'e'x ul aq'b'aj techil ti'j, tze'nkuxtaqjo ntene,^h exsin tu'n tok tb'i. Atzi'n tb'i ok q'o'n Jesús, qu'n ikyxtaq tb'i tu'n tok, a xi tq'ma'n angel te Mariy, te na'mxtaq tok tz'aq ti'j.ⁱ ²² Tb'ajlinxi' ikyjo, tjapin kanin q'ij, ja' tu'n kyxi'ye txjol ti'j nana, tu'n tsaqix tu'n titz'jlin ne'ë, tze'nku ntenetaq toj tkawb'il Dios. Ex xi ky'i'n ne'ë tзма Jerusalén, tu'n t-xi kyq'o'n toj tq'ob' Dios.

²³ Kub' kyb'inchi'n ikyjo qu'n ikyxtaqjo tz'ib'in toj tkawb'il Dios: Tkyaqiljo tnejil k'wal qa q'a, il ti'j tu'n t-xi kyq'o'n toj tq'ob' Dios.^j

²⁴ I xta'j q'ol chjonte te Dios tuk'a jun oyaj tze'nku ntq'ma'n tkawb'il Dios; jun muj xluk'ek' mo kab'e tal palomj.^k

²⁵ Kyojjo q'ij anetzi'n, najletaq jun ichin Jerusalén, Simeón tb'i, nna'ntaq Dios ex nyo'ntaq ti'jjo Klolkye aj Judiy tu'n tul, ex attaq Xewb'aj Xjan tuk'a.

²⁶ Atzi'n Xewb'aj Xjan q'ma'nte te Simeón, tu'n tzmaxitaq tu'n tkyimjo, aj tlon te' Kolil, a Crist, a tu'ntaq tul tsma'n Dios. ²⁷ Ax Xewb'aj Xjan xi q'inte Simeón tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, ja' ite'taq Jse ex Mariy tuk'axjo kyne'ë, tu'n tjapin kyu'n a tz'ib'in toj tkawb'il Dios.

²⁸ Tzaj tchle'n Simeón tal ne'ë, exsin jaw na'n Dios:

²⁹ WAjaw, a tzaj tq'may ma b'ajx ja'lin. B'a'n tu'n nkyim we' ja'lin tuk'a tzaljb'il, chi'.

³⁰ Qu'n ma nli weji'y Kolil,

³¹ a kkolil ky'i'jjo jni' xjal chi xel niminte tkyaqil twutz tx'otx'.

³² Ajo ne'ë lo jun tzaj kk'antil toj kychwinqiljo jni' xjal, aye mina nxi kynimin Tyola, tu'n tel kyniky' ti'ja.

Ex a k-okil te nimsb'il tb'iy kyxol tkyaqil aj Israel.^l

³³ Te' kyb'inte Jse ex Mariy a tq'ma Simeón, noq i el kyim, ³⁴ exsin i xi tky'iwlin Simeón kyoxelx.

Xi tq'ma'n te tnana Jesús: Atzi'n ne'ë lu'n ma tzaj tq'o'n Dios kyxol aj Judiy, tu'n tel wen junjun ex junjun mina. A k-ajb'il te techiljo a taj Dios kyuk'axjal, me nya tkyaqilx kxel niminte. ³⁵ Ex antza kelile tniky'tzajil tb'is tanmin junjun, qu'n junjun kchi xel lipé ti'j ex junjun mina. Me te tey, nana, jun ky'ixb'ajil te tanmi'n tu'n b'isb'ajil, aj tok tka'yi'n, aj tel ky'i'n kyu'nxjal.

³⁶ Ex attaq jun tal b'i'ë antza, Ana tb'i, tk'waltaq Fanuel tzajnin ti'j qtzan Aser, nyolintaq ti'j tb'i Dios. Txinxtaq wen, te' tok meje tuk'a tchmil, ex noq wuq ab'q'e i ten junx, te' tkyij meb'e, qu'n b'e'x kyim tchmil. ³⁷ Kyaje toj jwe' k'al' ab'q'etaq Ana, ex noqtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios tokxitaq. Minaxtaq n-etz ch'in qniky'in ex q'ijl noqx nna'nku Dios, ex nimku maj nkub' tpa'n wa'yaj toj na'j Dios.

³⁸ Ikyxjo te' t-xta'j aq'b'ajjo tal ne'ë Jesús toj nim ja te na'b'l Dios, ex b'e'x xta'j q'ol chjonte te Dios, ex yolil ti'jjo ne'ë kye jni' xjal aj Jerusalén, aye' nchi b'aj yontaq ti'jjo Kolil.

Tej kymeltz'aj Jesús tзма Nazaret

³⁹ Te' tb'aj b'ant kyu'n tze'ntaqjo ntq'ma'n tkawb'il Dios, b'e'x i meltz'aj juntl majl tojxjo kytanim, a Nazaret te Galiley.^m ⁴⁰ Atzi'n k'wal nch'iyixxe

[†]2:37 Kyaje toj jwe' k'al, 84 n-ele.

^h2:21 Lv. 12:3 ⁱ2:21 Lc. 1:31 ^j2:23 Ex. 13:2, 12 ^k2:24 Lv. 12:6-8

^l2:32 Is. 42:6; 49:6 ^m2:39 Mt. 2:23

twe' ex nch'iyxixe tñab'l, qu'n nimtaq tq'aq'b'il tk'u'j Dios tuk'a.

Tej tkyij Jesús tjunalx toj Jerusalén

⁴¹ Ayetzi'n ttata Jesús nche'xtaq tkyaqil ab'q'e Jerusalén iky'sil te' nintz q'ij, a nkub' kyiky'sintaq aj Judiy, te' kyetz toj Egipto.ⁿ

⁴² Te' tel Jesús kab'lajaj ab'q'e, i xta'j kykyaqilx Jerusalén tze'nxtaq ntene kyu'n. ⁴³ Te' kyb'ajjo q'ij anetzi'n, b'ex i b'aj ajtz kyja. Ante Jesús mix iwle kyu'n ttata, te' tkyij Jerusalén. ⁴⁴ Ikyla te kye qa ajintaq Jesús lipchek kyij' kyxoljo jni' xjal. Me atzaj te' tok kyka'yin, ex tb'aj kyjyo'n kyxoljo jni' xjal ex kyxoljo jni' aye kyojtzqi'ntaq, nti'l; exsin jun q'ij otaq txi kyb'etin. ⁴⁵ Te' mix ja jyete kyu'n, b'ex i meltz'aj jyolte tzma Jerusalén. ⁴⁶ Otaqxi b'ant oxo q'ij kyjoyb'in ti'j, te' tjyete kyu'n, tokxtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, kyxoljo jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nb'intaq ti'jjo jni' kyyol, ex nb'aj xi tqanintaq junjun ti' kye. Ex ikyqextaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il ex nb'aj xi kyqanintaq junjun ti' te. ⁴⁷ Ayetzi'n nchi b'aj b'intaq ti'j, noq i b'ajel kyim, qu'n tb'anilxtaq tumil toj twutz tu'n ttzaq'win a jni' nb'aj xi kyqanintaq nmaq xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il te.

⁴⁸ Te' tiwle tu'n Jse ex Mariy, noq i jaw ka'y'aj ti'j, ex xi tq'ma'n tnana te: ¿Wal! ¿Tiqu'n tu'n q'ija ikyjo? Loqo'y tzunx nqo b'isin wen ti'ja tu'n tjyete.

⁴⁹ I xi ttzaq'win Jesús.

¿Tiqu'n nchi jyon wi'ja? ¿Ma nya b'i'n kyu'n qa ilxix ti'j tu'n nte'n toj taq'in nMa'n? ⁵⁰ Me mix oke kyb'i'ne Jse ex Mariyjo ikyjo. ⁵¹ B'ex aj kyk'le'n, ex i kub' tñimin. B'ex xi' kyuk'a tzma Nazaret, qu'n antza najleqetaq, ex atzi'n tnana nb'isintaq tjunalx toj tanmin ti'jjo ikyjo. ⁵² Me ante Jesús nch'iyxixe twe' ex tñab'l. Ntzalajtaq Dios ti'j ex jni' xjal.^o

Tej t-xi kxye taq'in Juan, a Jawsil A'

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Nkawintaq te Poncio Pilat toj tx'otx' te Judey tojjo jwe'lajaj ab'q'e tjaq' tkawb'iljo nmaq kawil toj Rom, Tiberio tb'i. Atzinte Herodes tzuntaq nkawin te' toj Galiley; atzi'n titz'in, a Lip tb'i, tzuntaq nkawin te' kyoj tx'otx' te Iturey ex toj Traconit. Ex kawiltaq te' Lisania toj Abilinia. ² Ayetaqtzi'n kye Anás tuk'a Caifás nmaq paleqetaq kye' kyxol aj Judiy. Tojjo amb'il anetzi'n ex tojjo jun tx'otx' ja' nti'yetaq kynajb'ilxjal, kub' toqxenin Dios Tyol te Juan, a tk'wal Zakariy.

³ Tu'npetzi'n, ate Juan iky' te' kyojile jni' najb'il, a ite'taq nqayin tk'atzjo nim a' Jordán tb'i, ex tq'ma kyexjal qa iltaq ti'j tu'n tajtz ti'j kyanmin toj tkyaqil nya b'a'n toj kychwinqil, ex tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa otaq najsit kyil tu'n Dios. ⁴ Iky b'ajjo tze'nkuxjo otaq ttz'ib'e qtzan Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix wen toj tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj, a xi tq'ma'n kyjalu'n:

Kyb'inchim kyte'n twutz qAjaw; kyq'o'nx kyanmi'n te' jikyinxix wen.

⁵ Tkyaqiljo a nya b'a'n toj kychwinqila, il ti'j tu'n ttx'ixpit;

ikyxjo tze'nku jun b'e, a tu'n tjikyimixjo, a ma txlax ta'ye,

ex tu'n tnojsitjo jni' jul at toj,

ex tu'n tb'aj jaw pixk'itjo ma tij jawnin, aj tul jun nimx toklin.

Ikytzi'n, il ti'j tu'n qb'inchinte tkyaqil, tu'ntzin b'antnin qten, aj tul qAjaw.

⁶ Qu'n kykyaqilx kyexjal kchi ka'yil ti'jjo tkol'b'il qMan Dios, a ktzajil tisma'n.^P

⁷ Atzaj te' kyetzxjal tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a' tu'n Juan, xi tq'ma'n kye kyjalu'n:

Nti'x kye' kyajb'in, ikyqexjiy tze'nku jun ch'uq ma' kan.⁹ ¿Ma noqtzin tu'njo jawsb'il a', aku chi kleta toj tyab' twi' Dios kujxix wen, a ch'ix tul kanin? ⁸Qu'n ojtzqi'n kyu'n kykyaqilxjal, qa axjo kyb'inchb'in nyek'inte qa na'm tajtz ti'j kyanmi'n. ¿Tze'ntzin tten nkub' kyximi'n kyxola, qa aku chi kleta noq tu'n Judiyqi'y, a tyajil qtzan Abraham,^r ex nya tu'n tajtz ti'j kyanmi'n? Tunpetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, noqpetzin at kolb'iltz ikyjo, majqexpetla kye' ab'j lu'n, aku chi ok tq'o'n Dios te tyajil Abraham, tu'n kyklet. ⁹Tu'npetzi'n, ch'ix tul tkawb'il Dios kujxix kyib'aj kykyaqiljo, aye' kyky'e' tu'n tajtz ti'j kyanmin, ikyxjo tze'nku tajaw jun wi' tze kjawil ttx'emin, qa nti' twutz n-el. Ex a tze, a nti' tajb'in, k-okix toj q'aq'; ikyxsin kchi tenb'ilaji'y qa mi s-ajtz ti'j kyanmi'n.^s

¹⁰Ayetzin kyej xjal tz antza xi kyqanin te kyjalu'n: ¿Ti'tzin aku kub' qb'inchintza?

¹¹Xitzin ttzaq'win Juantz: Ankye te' at kab'e t-xb'alin, il ti'j tu'n t-xi tq'o'n jun te' a nti' at te; ex ankye te' at twa, il ti'j tu'n t-xi tq'o'n ch'in te' a nti'.

¹²Ex i tzaj laq'e junjun kyej xjal, tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a'. Ayetzin xjal anetzi'n, a peyil pwaqqetaq toj tkawb'il Rom.^t Me nej xi kyqanin te Juan kyjalu'n: Ay xnaq'tzil, ¿Yajtzin qe'? ¿Ti'n qe' k'wel qb'inchin?

¹³Xitzin ttzaq'win Juan: Mi tz'el kypeyin ch'intla tib'ajjo q'ma'ntz kye'y, chi'.

¹⁴Ex ite' junjuntl xo'l q'aq' i xi qaninte te kyjalu'n: ¿Yajtzin qetza? ¿Ti'n qe' k'wel qb'inchin?

Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ikyxjo kye', mina tz'ok kyxob'tzin jun a'la, ex mina txi kypati'n jun a'la, a nti' tb'inchb'in nya

b'a'n, ex mina tz'el ky'i'n jun ti' te jun a'la; qala' qe kyk'u'ja ti'jjo twi' kyk'u'ja n-etz.

¹⁵Jotqex kyej xjal tzuntaq chi ayon kye', ex tzuntaq chi ximin kye' toj kynab'l, qa ataq te Juan a Crist, a Kolil, a otaq tzaj q'o'n toklin tu'nx Dios. ¹⁶Me atzin te Juan xi q'mante kye kyjalu'n: Me metzin we', nchi kux nq'o'n xjol toj a' te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'j kyanmin. Me ante tzul wi'jxiy nya noq o'kx tu'n kyku'xxjal tu'n toj a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin te jun majx te patb'il jni' il toj. Qu'n at nimxixtl tipin tze'nku we', ex nti' we woklin nipe tu'n woka te taq'nil. ¹⁷Qu'n lu' Kawil kkawil kyib'aj xjal tze'nku jun aj triyil, a q'i'n ma nim tze toj tq'ob' te xtulb'il triy. Ex k-elix tpa'n kykyaqilxjal wen kyxoljo nya wen, ikyxjo tze'nku jun xjal, aj t-xtulin triy, ex k-elil tpa'n paj ti'j. Ex kchi xel tk'le'n nimil toj kya'j tze'nku tu'n tkux tk'u'n triy toj ttx'utx'. Me ayetzin nya nimil, ikyxjo tze'nku paj, ok kchi k'wel tpatin tuk'a q'aq', a mixla k-yupjilx.

¹⁸Nimku tumil b'aj tq'ma'n Juan kyexjal, tej tq'metj Tb'anil Tqanil. ¹⁹Ex majxpe te' aj kawil, Herodes tb'i, xi tmiyo'n Juan, a Jawsil A', qu'n tu'n otaq tz'ok t-xu'jlin Herodías, a t-xu'jil Lip, a titz'in. ²⁰Nya wen ele ikyjo toj twutz Herodes; b'e'x xi tq'ma'n tu'n tkux jpet Juan toj tze.^u Tu'ntzin ikyjo, b'e'x chmet nim til twutz Dios.

Tej tku'x Jesús toj a' te jawsb'il a'

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹Ikytzin b'ajjo, tej na'mxtaq tu'n tku'x Juan toj tze. Tej nchi ku'xtaq tq'o'n Juan xjal toj a' te jawsb'il a', ikyxl te Jesús b'e'x ku'x toj a' tu'n, te jawsb'il a'. Ex tzun-taqtzin nna'nxi Jesús Dios, jun paqx xi jaqpajjo kya'j, ²²ex atzi'n Xewb'aj Xjan k'ul kanin tib'aj, ex iky ka'yi'n tze'nku

93:7 Mt. 12:34; 23:33 r3:8 Jn. 8:33 s3:9 Mt. 7:19 t3:12 Lc. 7:29

u3:20 Mt. 14:3-4; Mr. 6:17-18

jun palom. Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j, ex tq'ma: Axixpen te nk'wala, k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n.^v

Aye t-xe'chil ja' saja Crist

(Mt. 1:1-17)

²³ B'alaqa lajaj toj ka'wnaq[‡] te Jesús tab'q'e, tej t-xi t-xikyb'i'n tkyaqil taq'in. Q'umlaj qa k'walb'aj te Jse, tze'nkuxtaqjo tqanil kyxolxjal. Atzin te Jse k'walb'ajtaqpen te' te Elí. ²⁴ Ataqtzin te' Elí, k'walb'ajtaq te' te Matat, a tk'waltaq Leví, a tk'waltaq Melkí, a tk'waltaq Jana, a tk'waltaq Jse. ²⁵ Atzin te Jse tk'waltaq te Matatías, a tk'waltaq Amós, a tk'waltaq Nahum, a tk'waltaq Esli, a tk'waltaq Nagai. ²⁶ Ataqtzin te Nagai k'walb'ajtaq te' te Maat, a tk'waltaq Matatías, a tk'waltaq Semei, a tk'waltaq Josec, a tk'waltaq Judá. ²⁷ Ataqtzin te Judá k'walb'ajtaq te' te Joanán, a tk'waltaq Resa, a tk'waltaq Zorobabel, a tk'waltaq Salatiel, a tk'waltaq Neri. ²⁸ Ataqtzin te Neri k'walb'ajtaq te' te Melkí, a tk'waltaq Adi, a tk'waltaq Cosam, a tk'waltaq Elmadam, a tk'waltaq Er. ²⁹ Ataqtzin te Er k'walb'ajtaqtzin te' te Josué, a tk'waltaq Eliezer, a tk'waltaq Jorim, a tk'waltaq Matat, ³⁰ a tk'waltaq Leví, a tk'waltaq Simeón, a tk'waltaq Judá, a tk'waltaq Jse, a tk'waltaq Jonam, a tk'waltaq Eliaquim. ³¹ Ataqtzin te Eliaquim k'walb'ajtaq te' te Melea, a tk'waltaq Mena, a tk'waltaq Matata, a tk'waltaq Natán. ³² Ataqtzin te Natán k'walb'ajtaq te' te David, a tk'waltaq Isaí, a tk'waltaq Obed, a tk'waltaq Booz, a tk'waltaq Sala, a tk'waltaq Naasón. ³³ Ataqtzin te Naasón k'walb'ajtaq te' te Aminadab, a tk'waltaq Admin, a tk'waltaq Arni, a tk'waltaq Esrom,

a tk'waltaq Fares, a tk'waltaq Judá. ³⁴ Ataqtzin te Judá k'walb'ajtaqtzin te' te Jacob, a tk'waltaq Isaac, a tk'waltaq Abraham, a tk'waltaq Taré, a tk'waltaq Nacor, ³⁵ a tk'waltaq Serug, a tk'waltaq Ragau, a tk'waltaq Peleg, a tk'waltaq Heber, a tk'waltaq Sala. ³⁶ Ataqtzin te Sala k'walb'ajtaqtzin te' te Cainán, a tk'waltaq Arfaxad, a tk'waltaq Sem, a tk'waltaq Noé, a tk'waltaq Lamec, ³⁷ a tk'waltaq Matusalén, a tk'waltaq Enoc, a tk'waltaq Jared, a tk'waltaq Mahalaleel, a tk'waltaq Cainán. ³⁸ Ataqtzin te Cainán k'walb'ajtaqtzin te' te Enós, a tk'waltaq Set, a tk'waltaq Adán. Ataqtzin te Adán tzajnin te Dios.

Tej tok Jesús toj joyb'il ti'j tu'n tajaw il

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Nojnintaq tanmin Jesús tu'n Xewb'aj Xjan, tej tmeltz'aj ttzi Nim A' Jordán, exsin xi' tu'n tkujil Xewb'aj Xjan, tzmax tojjo tzqij tx'otx' ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj. ² Ka'wnaq q'ij^f ten Jesús antza, ex antza oke toj joyb'il ti'j tu'n tajaw il, tjoy ttxolil tu'n tel tiky'in tkawb'il tMan. Ky-ojtzi'n q'ij anetzi'n, nti'x ch'in xi twa'n. Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x tzaj wa'yaj ti'j.

³ Ante tajaw il xi tq'ma'n te kyjalu'n: Qa k'walb'ajxixtza te Dios, q'manxa kye ab'j lo, tu'n kyok te wab'j, qu'n manyor wa'yajx ti'ja.

⁴ Me xi tzaq'win Jesús: Kyij tz'ib'in toj Tyol Dios, qa nya noq o'kx tu'n wab'j k-anq'ile texjal.^w

⁵ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús tu'n tkujil tajaw il twi' jun ma tij wutz, ex jun paqx xi tyek'i'n kykyaqiljo tnam ite'kutaq twutz tx'otx', ⁶ exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: Kxel nq'o'n tkyaqiljo kyoklin jni' tnam tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkawi'n kyib'aj, junx tuk'a tkyaqil kynimsb'il kyib'. Qu'n

[‡]3:23 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

^f4:2 Ka'wnaq q'ij, 40 q'ij n-ele.

we'y o tzaje q'o'ne' lu'n, ex noq alqe wajj'y tu'n t-xi nq'o'n. ⁷Me qa ma kub' meje'y k'ulil nwutza, tkyaqil kxel nq'o'n tey, chi' tajaw il.

⁸Xitzin tzaq'win Jesús kyjalu'n: Tz'ib'in ta' toj Tyol Dios kyjalu'n: K'uli'n o'kx twutz q'Awaw, a tDiosa, ex noq te, tu'n tajb'iniych.^x

⁹Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x xi' Jesús juntl majl tu'n tkujil tajaw il tzma toj tnam te Jerusalén. Jax tk'le'n tzmax toj tjuch'iljo tnejil ja te na'b'l Dios, a nimxix twe', exsin xi tq'ma'ntz te kyjalu'n: Qa K'walb'ajxixtza te Dios, xo'nkuxsin tib'tza, tu'n tkupi'n tzmax twutz tx'otx'. ¹⁰Qu'n ikytzin ntq'ma'n Tyol Dios kyjalu'n:

Kchi tzajil tsm'a'n Dios t-angel te kloltiy.^y

¹¹Ex kjawil q'i'n kyu'n toj kyq'ob', tu'ntzintla mi ky'ixb'iy twi' ab'j.^z

¹²Me ikyxjo ntq'ma'n toj Tyol Dios kyjalu'n, chi Jesús: Mi tz'ok tq'onjiy q'Awaw, a tDiosa toj joyb'il ti'jch.^a

¹³Tej mix jyetil tumil tu'n tajaw il, tu'n tok tq'o'ntaq Jesús toj joyb'il ti'j, b'e'xsin el tlaq'win jun jte'b'in q'ij tib'tz ti'j Jesús.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Nojnintaq te Jesús tu'n tipin Xewb'aj Xjan, tej tmeltz'aj toj ttx'otx' Galiley, ex nimxtaq nyolajtz tqanil toj kykyaqiljo tnam ite'taq ti'jile' tx'otx' anetzi'n.

¹⁵Xnaq'tzin te Jesús kyojile mu'x ja te kyna'b'l Judiy Dios tojile junjun najb'il, ex tkyaqil xjal i jaw nimsin te' tb'i Jesús.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Xi' te Jesús tojjo tnam Nazaret, a ja' jawe ch'iye. Tze'nkuxtaqjo n-oke tu'n, okx tojjo mu'x ja te kyna'b'l Judiy Dios

toj tq'ijil ajlab'l, ex jawtzin we'tz u'jil te' Tyol Dios. ¹⁷Xi q'o'n tul'j Isafas te, aj yolil Tyol Dios. Atzaj te' tjaw tjq'o'n Jesús, antza jatze jyete jun tnej yol tu'n, tz'ib'inku kyjalu'n:

¹⁸Nojninqin we' tuk'a Xewb'aj Xjan, a T-xew t'Awaw Tkyaqil.

Qu'n ma chin el tpa'n, tu'n nxi'y yolil Tb'anil Tqanil kye yaj;

ex tu'n nxi'y q'mal te' tzaq'pib'l kye' jpunqekux toj tze, a nti' tumil tu'n kyten antza;

ex tu'n tq'anit kywutzjo mox, ex tu'n nxi'y q'uib'il kyk'u'jjo a nti' kyipin;

¹⁹ex tu'n tq'metjo tq'ijil kolb'il tu'n t-xtalb'il t'Awaw Tkyaqil.^b

²⁰Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'e'x kub' tjpu'n Jesúsjo u'j, exsin xi tq'o'ntz te' mojl tojjo mu'x ja te kyna'b'l Judiy Dios, ex b'e'x kub' qe. Kykyaqilxjo ite'taq antza, noqx otaq chi ok kyim ti'j.

²¹Xitzin t-xikyb'intz tu'n tyolin, ex tq'ma kyjalu'n: Kywutzxa ex texjo q'ij lu'n, ma japin b'ajjo a xjaw wu'ji'n toj Tyol Dios.

²²Kykyaqilx xjal wentaq nkyyolin ti'j Jesús, ex nchi jawtaq ka'ylaj, qu'n tb'anilxtaq t-xili'n tumil Tyol. Nchi b'aj jawtaq qanlaj kyxol kyjalu'n: ¿Ma nyatzin tej tk'wal Jse lo?

²³I xitzin tzaq'win Jesús: Tu'n kyxima ikyjo, b'alaqa aku tzaj kyq'ma'n jun yol we'y kyjalu'n: Jun q'anil aku kub' tq'a'nin tib' ja'chaqx ta'yitz. Ikytzi'n, akula tzaj kyq'ma'n we'y, tu'n tkub' nb'inchin tzalu'n tkyaqiljo techil wipi'n xb'ant wu'n tzma toj tnam Capernaum, tu'n tel kyniky'a wi'ja.

²⁴Me xi tq'ma'n'l Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa mix a'lx jun yolil Tyol Dios, aku kub' wutzlin tojx ttanim.^c

²⁵Qu'n toj kywutzja wen xjalqi'y, noq tu'n tzajninqi'y te qtzan Israel. Me

^x4:8 Deu. 6:13 ^y4:10 Sal. 91:11 ^z4:11 Sal. 91:12 ^a4:12 Deu. 6:16

^b4:19 Is. 61:1-2 ^c4:24 Jn. 4:44

twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, kyojjo q'ij, tej tten Elías tzalu'n toj ttx'otx' Israel, nimxtaq qya otaq b'aj kyim kychmil exla qa tzajninqetaq te Israel, ikyxjo tze'nku te Elías. Oxe ab'q'e tuk'a niky'jin mix tzaje jb'al. Tu'ntzi'n ikyo, tkyaqil twutz tx'otx' nimx wa'yaj tzaj.^d ²⁶ Me exla qa nimx wa'yaj tzaj toj tx'otx' te Israel, mix xayé tchq'o'ne Dios Elías qanil twa te jun mebe'e qya tzalu'n toj Israel, qala' antza xi chq'o'nil tuk'a jun qya otaq kyim tchmil, tojjo tnam Sarepta, nqayin ta'taql te' tk'atzjo tnam Sidón tojjo tx'otx' te amaq' xjal.^e ¿Tiqu'nil? ²⁷ Ex ikyxjo, ila'taq qxjalil yab' tu'n tx'a'k, aj noqtaq n-el lemimin, me mix jun kub' tq'anin Elisey, a yolil Tyol Dios ojtxe, qala' o'kxjo jun b'etin xjal, Naamán tb'i, a tzajnintaq toj ttx'otx' Siria. Ex ikyxjo nya qxjalil.^f B'alaqa nya o'kqox nqo ok tk'u'jlin Dios.

²⁸ Tej tb'ij te' lu'n kyu'n xjal ite'kxtaq tojjo ja te kynab'l Judiy Dios, nimx i jaw q'ojle.

²⁹ Tu'ntzi'n ikyo, b'e'xsin i b'aj jaw we'ks, exsin tu'n tex kylajo'ntaq Jesús. Xitzin kyintz twi' jun tij wutz, ja' b'inchinkutaqjo kytanim, tu'ntzi'n ttzajtaq kyxo'n tzmantza.

³⁰ Me atzin te Jesús, ex kyxolile ex b'e'x xi'.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal

(Mr. 1:21-28)

³¹ B'e'x xi' Jesús toj Capernaum, jun tnam toj tx'otx' te Galiley. Antza oke tene xnaq'tzil kyexjal toj jun q'ij te ajlab'l.

³² Ex b'e'x i jaw ka'ylaj kye' xjal ti'jjo t-xnaq'tzb'il, qu'n nimxtaq kyokli'n Tyol.^g

³³ Me tojtaqzi'n jun mu'x ja te kynab'l Dios aj Judiy, attaq jun ichin tzyu'ntaq tu'n jun taq'nil tajaw il. Jaw xch'in, ex tq'ma kyjalu'n: ³⁴ Ay Jesús aj Nazaret, ¿Ti'xsin s-ula lolte qxola? Noq ma tzula

yuch'il qe'y. Wojtzqi'n te, ex b'in we' wu'n, a tejy Tk'wal Dios, xjanix toklin.

³⁵ Oktzin tyiso'n Jesúsjo taq'nil tajaw il kyjalu'n: Mi ch'otjiy. Kux tz'etza toj tanminjo xjal lo, ex tzaqpinkja.

Atzin tej ichin b'e'x kub' tlank'in taq'nil tajaw il twutz tx'otx' ex twutz kykyaqilxjal, tej tkyij ttzaqpi'n; ex nti'x ch'in kyij ky'ixb'e te.

³⁶ Kykyaqiljo xjal i b'aj jaw ka'ylaj, ex i b'aj jaw yolin kyxolx kyjalu'n: ¿Anqeke kye' xnaq'tzb'il ikyo, a nimxix tkawb'il ex nimxix toklin? Nchi etz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal, ex b'e'x nchi b'ajetz.

³⁷ Ajo toklin ex Tyol Jesús, nimx ikye'e' tqanil kyxolile' tkyaqil tnam ti'jile Capernaum.

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Tb'ajlinxi' ikyo; jaw we', ex etz Jesús toj mu'x ja te kynab'l Judiy Dios. B'e'x xi', ex okx toj tja Simun. Ataqtzi'n tnana t-xu'jil Simun yab'taq tu'n txqan kyaq. Tu'ntzi'n, i kub'sin kywutz te Jesús, tu'ntaq tkub' tq'anin.

³⁹ Kub' k'we' Jesús, tu'n tok tka'yinj yab', exsin xi tq'ma'ntz te' nim kyaq, tu'n teltaq tpa'n tib' ti'jjo qya. Texjo paq anetzin, b'e'x xi chewx kyaq, ex b'e'x jaw we'ks tej qya, ex n-ok tentz b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Atzaj te' qqoqix, tu'n otaq kyb'inte, ex otaq tz'ok kyka'yi'n xjal jni' otaq b'ant tu'n Jesús, kykyaqilx xjal attaq yab' kyja ex noq ti'chaqku kyyab'il, i b'aj xi kyi'n tk'atz Jesús, tu'n kyb'aj kub'taq tq'anin. I kub' tq'o'n tq'ob' tib'ajile junjun, ex b'e'x i q'anit. ⁴¹ Nimku yab'il b'aj q'anit, ex nimx

taq'nil tajaw il b'ajetz tlajo'n toj kyan-minxjal. Aye taq'nil tajaw il i b'aj jaw xch'in, ex kyq'ma kyjalu'n: ¡Axixa Tk'wal Dios! Me b'e'x nchi b'aj ok tmiyo'ntaq Jesús, ex mina nchi kub'taq twutzlin tu'n kyjawtaq yolin, qu'n b'intaq kyu'n, qa ax-taq Jesúsjo Tk'wal Dios, a Crist.

**Tej tok ten Jesús yolil
Tyol Dios kyojile tnam**

(Mr. 1:35-39)

⁴²Atzi'n tej qsqix, b'e'x ex Jesús toj tnam, tu'n t-xi' toj jun tx'otx', a nti' ky-najb'ilxjal toj. Me b'e'x i ok tenxjal jyolte, ex jyet kyu'n ja'taqjo ta'ye, qu'n kyajtaq tu'n tten Jesús kyuk'a te jun majx. ⁴³Me atzin te Jesús xi tq'ma'n kye: ¡Mina! Qu'n il ti'j tu'n t-xi nq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil ti'j Tkawb'il Dios kyoj kykyaqil txqantl tnam, qu'n apen wilji'y xin tzaj chq'o'n.

⁴⁴Ikytzin nkub'etaq tyolin Jesúsjo Tyol Dios kyojile' mu'x ja te kyna'b'l Judiy Dios, tojx ttx'otx' Judey.

Tej ttzyet nimku kyix tu'n tipin Jesús

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 Jun maj, tej ataq Jesús ttzi jun ma tij nijab', Genesaret tb'i, nimku xjal pon kychmo'n kyib' tk'atz, ex ok jitz'le kyu'n, qu'n kyajtaq tu'n tkub' kyb'in Tyol Dios. ²I xi tka'yin Jesús kab'e bark toj tz'awin ttzi nijab'. Nti'taq xjal tokx kyoj, qu'n ayetaqtzi'n kyixil otaq chi ku'tz txjol kye' kypa te kyixb'il.

³Ex b'e'x jax Jesús toj jun bark, a tetaq Simun, ex kub'sin twutz te, tu'n t-xi tlimo'ntaq ch'intljo bark tojxi a'. Ex b'e'x kub' qe Jesús toj bark, ex tojxsi'n a', ok tentz xnaq'tzil kye' xjal.^h ⁴Tb'ajlinxitzin yolin, xitzin tq'ma'n te Simun kyjalu'n: Q'inkxsinjiy bark ja' nim t-xe nijab', exsin kyxo'nkuxji'y kypa'y te tzu'yb'il kyix.

⁵Me atzin te Simun xi ttzaq'win: ¡Ay Xnaq'tzil! Ma tz'elkux aq'wil qu'n, tu'n

qaq'ni'n, exsin nti'x kyixtz ma tzyet qu'n.ⁱ Me tu'n Tyola saj tq'ma'n, chi k'welix nxo'nji'y npa'y te kyixb'il.

⁶Atzaj te' tkux kyxo'n kypa toj a', nimx kyix tzyet kyu'n.^j Ayetzin kyej pa noqx tu'n kyb'ajeltaq laqj tu'n kyix. ⁷Tu'ntzi'n ikyjo, b'aj xi kyyek'in kyq'ob' kye' kyuk'a, aye' tajawtaqjo juntl bark, tu'ntzin kyxi'taq kye' mojlilke. Ex jun paqx i xi', ex kykab'ilx kyej bark i jaw noj kyuk'a nimku kyix; noqtaq ch'inl kyaj tu'n kyxi yuq'j. ⁸Tej tok tka'yin Simun Pegrjo ikyjo, b'e'x kub' meje twutz Jesús, exsin xi tq'ma'ntz te: Tata, chin ttza-qpinkja, qu'n jun aj ilqin we'.

⁹⁻¹⁰Xi tq'ma'n Pegrjo ikyjo, qu'n nimx-taq kyxob'il junx kyuk'a Jacob ex Juan, aye' tk'wal Zebedey, ex tuk'aqetaq Simun, tu'n nimx kyix otaq tzyet kyu'n.

Me ante Jesús xi tq'ma'n te Simun: Mina jaw xob'a, qu'n texjo paq ja'lin, k-okila te chmol xjal, tu'n kyklet toj il, ex nya te chmol kyix, tze'nku ja'lin.

¹¹Ex b'e'x xi kyin bark ttzi tx'otx'. Ex antza kyije kytzaqpi'n tkyaqiljo q'i'ntaq kyu'n, exsin i b'aj xi lipetz ti'j Jesús.

**Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin iltaq
tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin**

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹²Jun q'ij, ataq Jesús toj jun tnam, kanin jun ichin tk'atz, ex otaqx yajx tu'n jun tx'a'k noqx n-el lemimin. Atzaj te' tok tka'yin Jesús, kub' meje, exsin kub' t-xo'n twutz tzmax twutz tx'otx'. Jaw kub'sin twutz kyjalu'n: Ay wAjaw, qa taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

¹³Noq ok tmeko'n Jesús, ex xi tq'ma'ntz te: Waja. B'e'x ma q'anita ja'lin.

Texjo paq anetzi'n, b'e'x q'anitkux te jun majx. ¹⁴Exsin xi toqxeninix Jesús te: Mi txi tq'ma'n te a'la. Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex

^h5:3 Mt. 13:1-2; Mr. 3:9-10; 4:1 ⁱ5:5 Jn. 21:3 ^j5:6 Jn. 21:6

q'onxa jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe,^k tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.

¹⁵ Me mix tu'n ikyjo, nimx n-iky'taqljo tqanil Jesús, ex nimxtaq xjal nb'aj ok chmo'n kyib' ti'j, tu'n tb'aj ok kyb'i'ntaqjo Tyol, ex tu'n kyb'aj kub' tq'anintaqjo kyyab'. ¹⁶ Me ataqtzin te Jesús, b'e'xtaq n-el tpa'n te' tib' kyij, ex nxi'taq te' na'l Dios ja' mixtaq a'l jun at.

Tej tq'anit jun kox tu'n Jesús

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷⁻¹⁸ Toj jun q'ij, tzuntaq nchi kub' t-xnaq'tzin Jesús xjal, ex attaqjo tipin Dios tuk'a, tu'n kyq'anittaqjo yab'. Me antza, attaq junjun Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'jjo ojtxe kawb'il tzajninqetaq toj junjun koj'b'il, ite'kutaq toj ttx'otx' Galiley, Judey, ex Jerusalén. Q'uqleqetaq tk'atz Jesús toj jun ja, tej kykanin junjun ichin iqintaq jun yab' kyu'n twi' tku'xb'il. Ex ataqtzin te' yab' noq otaq tz'ok k'olpaj. Kyajtaqjo xjal tu'n tokx kyin twutz Jesús, me mib'intaq tokx.

¹⁹ Tu'ntzin mix jyete tumil kyu'n tze'n tu'n tokxi kyinetaq, tu'n tpajjo nimxtaq xjal at; tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x i b'aj jax tib'ajxi ja, ex jaw kypo'q'in xk'o'n antza, ex kux tuninin yab' kyu'n tuk'ax tku'xb'il, ex kupin kyintz twutz Jesús ex kywutz txqan xjal.

²⁰ Tu'n ikyjo, ex tej tok tka'yin Jesúsjo kynimb'il, xi tq'ma'n te yab' kyjalu'n: Ay wuk'a, ayetzin tila ma chi kub' najsit ja'lin.

²¹ Me ayetzin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n jni' Parisey, b'e'x i ok ten kye' ximilte kyjalu'n: ¿Tze'ntzin tten n-el tzaqpaj tzi ichin ikyjo? qu'n noq nxo'n yol ti'j Dios tu'n ma' tyolch. Qu'n

o'kx te Dios aku b'ant najsin te til jun xjal.

²² Me ante Jesús b'e'x el tniky' ti'j ti'taq nkyxime, ex xi tqanin kye: ¿Tiqu'n nkub' kyximinji'y ikyjo? ²³ ¿Ankye junx tze'le tu'n t-xi q'met, tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela a te kujxixjo a tu'n tnajsit til jun xjal? ²⁴ Me mi nxi kynimi'n qa ikyjo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n kywutza qa ayin we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': Kxel nq'ma'n tey, ¡We'ksa! ¡Q'inxjiy tku'xb'ila, ex kux tz'aja tjaj!

²⁵ Ex jun paqx jaw we' tej yab' kywutz kykyaqilxjal, ex jaw tchmo'n tku'xb'il, ex b'e'x aj tja nnimsin tb'i Dios wen.

²⁶ Kykyaqilxjal i jaw ka'ylaj, ex jaw kynimsin tb'i Dios, exsin tuk'a txqan kyxob'il b'aj kub' kyq'ma'n kyxolx: Tz-maxpen xqliyx jun ti' te ka'yb'ajil, chi chi'.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Leví tu'n tok te t-xnaq'tzb'in

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x etzku Jesús toj ja. Tej tb'et, ex iwle jun ichin tu'n, peyil pwaqtaq te k'ayb'il te Rom, ex ataqtzi'n tb'i ichin, Leví.⁸ Ex antza q'uqletaq tojjo najb'il, ja' npeyintaq k'ayb'il. Exsin xi tq'ma'n Jesús te kyjalu'n: Lipeka wi'ja.

²⁸ Jun paqx jaw we' Leví, ex kyij ttzaqpi'n tkyaqil, ex b'e'x iky' lipe ti'j Jesús.

²⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, atzin te Leví kub' tb'inchin jun tb'anil wa'n ti'j Jesús, ex ila'ku tuk'a Leví, nchi b'aj peyintaq k'ayb'il te Rom, junx kyuk'a junjunl xjal, q'uqleqetaq kyuk'a ti'j me'x. ³⁰ Me ayetzin kye' Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'jjo ojtxe kawb'il ex kyuk'axtaq kyib' i b'aj

§5:27 Atzin Leví ok q'o'n juntl tb'i Matey.

^k5:14 Lv. 14:1-32

jaw yob'in kyij' t-xnaq'tzb'in Jesús ky-jalu'n: ¿Ti'qu'nil majqex kye' nchi b'aj wa'n, ex nchi b'aj k'wan kyuk'a ma' peyil k'ayb'il ex jni' b'inchil il?

³¹I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil kye; me meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in kye. ³²Tu'npetzi'n, nya ma chin tzaj we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj txkolkye aye' b'inchil ilqe, tu'n tajtz ti'j kyanmin. Tu'npetzi'n, ma chin ula kyxol.

Jun kyxjexjal ti'jjo nkub' qpa'n wa'yaj

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³Me ayetzin kye' Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi kyq'ma'n te Jesús: Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', exqetzi'n Parisey, nimx nb'aj kub' kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n Dios, me ayetzin kye t-xnaq'tzb'in, kukxjo nchi b'aj wa'n ex nchi b'aj k'wan.

³⁴I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma akutzin kub' kywutzlin kye', tu'n tkub' kypa'n txokenj wa'yaj toj jun mejeb'lin, qa axsa ta'ye chmilb'aj kyxol? Ikytzin ite'ye weji'y nxnaq'tzib'in, qu'n loqi'n ntin kyxol. ³⁵Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naji'y, a ayi'n, a ikyxjo tze'nku chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpetzila k'wel kypa'ntz wa'yaj, tu'n kyna'n Dios wen.

³⁶Ex kub' tq'ma'nl Jesús oxte techil ky-jalu'n: Tnejil, mix a'lx aku tz'el ttajk'in ch'in b'u'x ti'j jun saq xb'alin, tu'n tok te slepb'ilte junl xb'alin noql ttx'aqin. Qa ma kub' b'inchin ikyxjo, nkub' tyaji'n saq b'u'x, exsin nya wen kka'yile tuk'aljo ttx'aqin xb'alin. ³⁷Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il. ³⁸Tu'ntzi'n, il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n.

Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil. ³⁹Ex toxin: A'lchaqx jun a'la, nxi tk'wa'n jun wiq vin, nlay tziye, tu'n t-xi tk'wa'n junl wiq k'wab'j, a saq, qu'n naq'le ti'jjo tk'wa', a tb'anilx toj twutz. Ikytzin kyeji'y naq'leqe kye' ti'jjo ojtxe tumil. Tu'npetzi'n kyky'e'y tu'n kyxi lipey ti'j nxnaq'tzb'ila, a saq, exla qa wenxixtl tze'nku ojtxe.

Jesús at toklin tib'ajjo q'ij te ajlab'l

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 Toj jun q'ij te ajlab'l, nchi b'ettaq Jesús kyxol awal. Me ayetaqtzi'n t-xnaq'tzb'in nb'aj jawtaq kyxb'oqin triy, ex nb'aj kub' kyxq'uchintaq toj kyq'ob', exsin b'aj xi kywa'ntz. ²Ite'taq junjun Parisey antza, exsin b'aj xi kyqanintz kye kyjalu'n: ¿Tiqu'nil nkub' kyb'inchinji'y jun ti', a nya q'o'n tu'n tkub' b'inchit ky-ojjo q'ij te ajlab'l, ja' mix a'l jun tu'n tja aq'nin?

³I xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'j kyuk'a tuk'a? ⁴B'e'x okx toj ojtxe tja Dios, exsin i etz ti'n wab'j, a otaq chi kub' ky'iwlit te oyaj twutz Dios.¹ Ex i xi twa'n, exsin xi tq'o'ntz kye' tuk'a, a nti'taq kyoklin ti'j tu'n t-xi kywa'n, qala' o'kqextaq pale.^m

⁵Exsin xi tq'ma'nl: Tze'nku nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin, chq'onqintza tu'n Dios kyxola; ex ayi'n at woklin tib'ajjo q'ij te ajlab'l, ex ayi'n chin q'malte qa wen tu'n tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶Tojtzin juntl q'ij te ajlab'l, okx Jesús toj jun mu'x ja te na'b'l Dios. Tokpinxi, ok ten xnaq'tzil kye' xjal. Tojxtaqtzi'n

k'ulb'il, attaq jun ichin, a nti'taq tanmin tman tq'ob'. ⁷ Ex ayetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n jni' Parisey nchi b'aj xluk'intaq ti'j Jesús, qa tu'ntaq tkub' tq'anin yab' toj jun q'ij te ajlab'l, noq tu'n kystz'imin ti'j qa otaq kub' tzaq toj til, qu'n nya wentaq toj kywutz tu'n tkub' b'inchit jun ti' toj q'ij te ajlab'l. ⁸ Me ataqtzin te Jesús tojtzqi'ntaql te' kyxim, exsin xi tq'mantz te' yab': ¡We'ksa, ex we'kuy kywutzxjal!

Atzin tej ichin b'e'x jaw we'. ⁹ Atzin te Jesús xi tq'ma'n kye' xjal kyjalu'n: At jun we' tu'n t-xi nqanin kye'y: ¿Ma tzuntzin ntq'ma'n tu'n tkub' b'inchitjo nya wen, mo a wenj; tu'n tklet tchwinqil jun xjal, mo tu'n tok ka'yitj tu'n tkub' kyim?

¹⁰ Tb'ajlinxi tq'ma'n ikyjo, b'e'x xi tka'yinku toj kywutzxjal ite'taq ti'jile, exsin xi tq'mantz te ichin, yab'taqjo tq'ob': Nuqpinx tq'ob'a.

Atzin tej ichin kub' tb'inchin tze'nku otaq txi q'ma'n te, ex texjo tqan, b'e'x el we' tyab'il tq'ob'.

¹¹ Me ayetzin kyej txqan xjal nimx txqan kyq'oj tzaj; i jaw yolb'in ti'jlb'inxi Jesús, exsin i ok tentz jyolte tumil ti'taq tu'n tkub' kyb'inchin ti'j.

**Tej tjaw tsk'o'n Jesús
kab'lajaj t-xnaq'tzb'in**

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Kyojjo q'ij anetzi'n, b'e'x jax Jesús twi' jun wutz na'l Dios, ex elkux aq'wil tu'n. ¹³ Atzaj te' qsqx, kykyaqiljo lipcheqetaq ti'j i tzaj ttxko'n, exsin i jaw tjyo'ntz kab'lajaj ichin kyxolx, tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in. ¹⁴ Atzin kyb'i junjun ichin i jaw tsk'o'n: Simun, a ok tq'o'n juntl tb'i te Pegr; majxljo Andrés, a titz'in; Santyaw; Juan; Lip; Bartolomey; ¹⁵ majqexl Matey; Tmas; Santyaw, a tk'wal Alpey; Simun, a toktaqljo q'olb'inte te Celote; ¹⁶ majqexl Ju-

das, a titz'in Santyaw; exsin Judas Iscariot, a ok meltz'aj ti'j Jesús.

Tej t-xi t-xnaq'tzin Jesús nimku xjal

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Ku'tz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in twi' wutz, exsin kub' we' Jesús toj jun chq'ajlaj. Antza otaq b'aj chmete nimku xjal, aye' otaq chi b'aj ok lipe ti'j, junx kyuk'a a otaq chi b'aj tzajxi tzmax toj ttx'otx' Judey, Jerusalén exqetzi'n najleqetaq toj mlaj toj ttx'otx' Tiro, ex otaq chi pon chmetljo najal te Sidón. Otaq chi pon chmetjo xjal antza, noq tu'n toktaq kyb'i'n Tyol, ex tu'n tkub' q'anitjo yab'qetaq. ¹⁸ Majqexpekye' xjal i q'anit, aye' nimxtaq n-iky'x kyu'n, noq kyu'n taq'nil tajaw il.

¹⁹ Ikytaqtzi'n kykyaqilxjo xjal kyajtaq tu'n tok kymeko'n Jesús, qu'n nimxtaq tipin, tu'n kyq'anitjo kykyaqilxjal yab'qetaq.

**Tej tyolin Jesús kyijjo
wen xjal ex nya wen**

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Jawtzin ti'n Jesús twutz, exsin xi tka'yintz toj kywutz t-xnaq'tzb'in, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n:

Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y yajqi'y ja'lin, qu'n at kyokli'n ti'jjo Tkawb'il Dios.

²¹ Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y at wa'yaj kyij'a ja'lin, qu'n tzul jun q'ij tu'n kynoja.

Ky'iwlinqexix kye', a ayi'y nchi b'aj oq'a ja'lin, qu'n tzul jun q'ij, ja' kchi tze'jilxa.

²² Ky'iwlinqexix kye', aj kyel iky'i'n kyu'nxjal, aj kyex lajo'n, ex aj kyok yiso'n kyu'n, aj tel i'jli'n kyb'i'y, noqx tu'n npaja, ayi'n a Tk'wal Ichin.ⁿ ²³ Qa ma tziky'x kyu'n, chi tze'jixa, ex chi tzalajxa, qu'n ktzajil tq'o'n Dios nim t-xel kye'y toj kyaj, tze'nku xi tq'o'n kye yolil Tyol Dios

ojtxe, tu'n nim siky'x kyu'n,^o tze'nkuxjo kye ja'lin.

²⁴Me b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y q'ininqi'y; nti'x kye' tzaljb'il tu'n tkub' kyyo'n, qu'n loqe kye' noqx nchi tzalaj ja'lin.

²⁵Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y noqx nchi lo'nkuy ja'lin, qu'n tzul jun q'ij kyib'aja te nim wa'yaj.

Ex b'isb'ajilxla kye'y, loqi'y noqx nchi tze'ja ja'lin, qu'n okxla kchi oq'ila, ex kchi lab'ila.

²⁶Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y njaw nimsin kyb'iy kyu'nxjal qa wenqi'y, qu'n ikyx jawe kynimsin xjaljo kyb'i aye ok kyq'o'n kyib' te yolil Tyol Dios ojtxe.

**T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n
kyok qk'u'jlin qajq'oj**

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷Me atzin kyetza, a loqi'y nchin kub' kyb'in, kxel nq'ma'n: Kyk'u'jlinqektzinji'y kyajq'oja; kyb'inchinktzi'n jun wen kye nchi el iky'in kye'y. ²⁸Kyqaninxla ky'iw'b'il kyib'ajjo nchi qanb'in kyija. Chi na'n Diosa kyi'jjo nchi ok yison kye'y.

²⁹Qa at jun s-ok laqtz'in te jun plaj kytzi'y, kymeltz'inxji'y juntl plaj. Ex qa at jun nlab'te tu'n t-xi ti'n tchaketa, majx kykotpinxji'y kykamixa tuk'a te jun majx. ³⁰Qa at jun saj qanin te jun ti' kye'y, kyq'onxa; ex qa at jun s-el elq'in te jun ti' kye'y, mi txi kyqanintla. ³¹Tu'npetzi'n, kukxittzin kub' kyb'inchinji'y kyuk'a txqantl, tze'nku kyaja tu'n tkub' b'inchit kye.

³²Qu'n qa o'kx xi ok kyk'u'jlinji'y aye' nchi ok k'u'jlin kye'y, ¿Ti'tzin jun tb'aniltz nkub' kyb'inchin' ikyjo? Qu'n ikypen kye b'inchil iljo nb'ant kyu'n. ³³Ex qa ma tz'ok kyb'inchin' jun wen noq kyi'jku xjal nchi ok b'inchin te' wen kyija, ¿Ti'tzin jun tb'aniltz nkub'

kyb'inchin' ikyjo? Qu'n ikypen kye b'inchil iljo nb'ant kyu'n. ³⁴Ex qa ma txi kyq'o'n jun tx'ex kyexjal noq tu'n ttzaj q'o'нку ch'in ta'l kye'y, ¿Ti'tzin jun tb'aniltz nkub' kyb'inchin' ikyjo? Qu'n ikypen kye aj iljo nb'ant kyu'n, qu'n nchi b'aj jaw txon kyxolile, ex nkub' kyyo'n, tu'n ttzaj q'o'n kyinxljo te manb'ilte. ³⁵Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tok kyk'u'jlin kye' kyajq'oj, ex tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen. Kyq'onxa tx'ex ex mina b'aj kub' kyyo'n, tu'n tb'aj tzaj q'o'n manb'ilte. Ikytzin ktzajile nim t-xeljo kye'y, ex ikytzin kchi okileji'y te tb'anil tk'wal Dios, nimxix tb'i. Qo ok tze'nku te qMan, qu'n ntzaj pax te' tanmin kyi'jjo mib'in chi q'on chjonte ex kyi'jjo nya wen xjalqe. ³⁶Tzaj q'aq'intzin kye' kyk'u'j kyi'j xjal, tze'nku ntzaj q'aq'in te qMan Dios tk'u'j kyija.

**Nya wen tu'n qok te kawil
tib'aj kynimb'il txqantl**

(Mt. 7:1-5)

³⁷Mi chi oka kawil kyib'aj kynimb'il txqantl, tu'ntzintla mi kawine Dios kyib'aja. Ex mi chi yolb'in kyi'j txqantl, tu'n mi yolb'in Dios kyija, aj kyxi'y toj pa'b'in. Kynajsinkuy kyil txqantl tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex ikytzi'n k'wele tnajsinte Diosjo kyila. ³⁸Ku kyoka so'j kyuk'a kykyaqil, ex axte Dios k-okil so'j kyuk'iy. Ex ktzajil tq'o'n Dios t-xel kye'y tz'aqlexix, ex nojninxix, ex ch'uqin wen. Qu'n axla malb'iljo k-okil tq'o'n Dios kyija, tze'nkuxjo s-ok kyq'o'n kyi'j txqantl.

³⁹Kub'tzin tyolin Jesús jun techil kywutz kyjalu'n, tu'n mi che'xe lipe kyi'jjo xnaq'tzb'il nya wen: ¿Ma akutzin b'ant tu'n tkub' nej jun mox, yek'il te' tb'e juntl mox? ¿Ma nyapetzila kykab'ilx aku chi kux lank'aj toj xaq?^p ⁴⁰Ex mix a'l jun xnaq'tzb'in aku tz'ok nimxixl tok-

lin tze'nku xnaq'tzilte.⁴ Qala' tzmaxi aj tjapin b'aj xnaq'tzb'il tu'n, okpin japin toklintz tze'nxjo te xnaq'tzilte.

⁴¹ Mi chi oktza tze'nqeku xnaq'tzil, a at jun il nb'ant tu'n, b'alaqa tze'nku jun ma tij tze toj twutz, exsin taj tu'n tmojin, tu'n tetz jun tal netz' tz'is toj twutz tuk'a. ⁴² ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'ma'n te termana, Yonkutzin nej, tu'n tetz wi'n tz'is toj twutza, ex mi ntna'n qa ma tijjo te tokx? ¡Xmiletz'qi'y! Nti' kynab'la ikyjo. Il ti'j nej tu'n tetz te ma tij tze toj twutz, tu'ntzintla tb'ant tka'yi'n, tu'n tetz ti'n ajo tal netz' tz'is, a at toj twutz termana.

Jun xob'tzb'il tu'n Jesús, tu'n mi qox lipe kyi'jjo xnaq'tzb'il nya wen

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Nya tu'n kyxi lipe'y kyi'jjo xnaq'tzil, a nya wen, qu'n noq ti'jjo kyb'inchb'in kelile kyniky'a kyi'j. Qu'n ikytzi'n tze'nku jun tze, a nya wen, nlay tz'el twutz, a wen te lob'j. Ex ikyxjo, jun tze, a tb'anil, nlay tz'el twutz, a nya wen. ⁴⁴ Ikyxjo tze'nku jun tze, n-el tniky'tzajil noq tu'njo twutz. Qu'n nlay tz'el twutz iw ti'j tx'i'x; ex nlay tz'el twutz uv ti'j saqtx'i'x. ⁴⁵ Ikytzin jun tb'anil xjaljo, tb'anil tanmin, a ja' n-anq'ine tb'inchb'in wen. Me atzin xjal nya wen, ex nya wen tanmin, a ja' n-anq'ine' tb'inchb'in nya wen. Tze'nkuxsi'n at toj kyanmin, qa jun tb'anil mo jun nya wenj, ikyxsin chi yoli'n.

Kab'e wiq tq'uqil qchwinqil

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ ¿Tiqu'nil ntzaj kyq'ma'n we'y, wAjaw, wAjaw, exsin mina nkub' kyb'inchinji'y a nxi nq'ma'n kye'y? ⁴⁷ Kxel nq'ma'n jun tumil kye'y tze'ntzin t-xilin jun a'la ktzajil lipe wi'ja, a nkub' tb'inchin a nxi nq'ma'n. ⁴⁸ Ikytzi'n tze'nku jun ichin, kjawil tb'inchin jun

tja; tnejilxix k'welix tlaku'n tq'uqil, exsin k'wel tb'inchintz tib'aj ab'j. Tej ttzaj nim jb'al, jaw ch'iy nim a' ex pon peq'j a' ti'jjo ja, me mix jawe yekche, qu'n b'inchinku tib'aj ab'j. ⁴⁹ Me atzin te' nchin kub' tb'i'n, me mina nchin kub' tnimi'n, ikytzin kb'ajile' tze'nku jun ichin, a nkub' tb'inchin tja tib'aj tz'awin, exsin mix jawe tb'inchine' tq'uqil. Te' ttzaj nim jb'al, jaw ch'iy nim a', ex pon peq'j a' ti'jjo ja, ex jun paqx jaw yuch'j te jun majx.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun taq'nil nejinel kye xo'l q'aq'

(Mt. 8:5-13)

7 Tb'ajlinxi tyolin Jesúsjo jni' tyol kyexjal, a nchi b'intaq ti'j, b'e'xsin xi'tz toj tnam te Capernaum. ² Ex tojjo tnam anetzi'n ataqtza najle jun xjal nejinel kyib'aj xo'l q'aq', ex atzin tej xjal anetzi'n yab'taqjo jun taq'nil, a tajxixtaq ti'j, me ch'ixtaq tkyim.

³ Atzaj te' tb'intej nejinel jun tqanil Jesús, b'e'xsin i xi tchq'o'ntz jun jte'b'in xjal, a attaq kyoklin kyxol Judiy, tu'ntzintla kykub'sin kywutz te Jesús tu'n tkanin q'anil te' taq'nil, a ch'ixtaq tkyim. ⁴ I kub'sin kywutz nimxix te Jesús, tej kyp'on kanin tk'atz, exsin xi kyq'ma'ntz te kyjalu'n: Taa, nimsinx tk'u'ja, atla qaji'y noqit aku txi'y quk'iy, exsin tu'n tkub' tq'aninji'y ajo jun taq'niljo jun tb'anil nejinel. ⁵ Tb'anilxjo nejinel anetzi'n, ex at toklin tu'n tkub' tb'inchin, qu'n tajxix ti'j qtanim, ex o kub' tb'inchin jun ja te qnab'l Dios, chi chi'.

⁶ B'e'xsin xi lipe te Jesús kyi'jjo xjal anetzi'n. Atzaj te' ch'ixtaq kyp'on kanin, b'e'xsin i ul oyb'aj kyu'n jun jte'b'in tuk'a nejinel, tu'n t-xi kyq'ma'n jun kyyol te Jesús. Chi chi' kyjalu'n: Taa, nya ilxix ti'j tu'n tula tzma tja nejinel, qu'n tu'n nti' we' woklin tu'n toktza toj njaych.

⁷Tu'npetzi'n, mina xinka tk'atza, qu'n tu'n nya b'a'nqi'n, ex nti' wokli'n twutza, me o'kx q'mantz jun jte' tyola, ex noq tu'n tyola ok kq'anitil we' waq'nil. ⁸Qu'n ikyqinx weji'y at we' kawilwe, me ex ite' xo'l q'aq' ite'kx tjaq' nkawb'ila. Qatzin ma txi nq'ma'n te jun kyjalu'n: Kux txi'y, ex b'e'xsin kxe'ltz; ex qa: Ku tzaja, qa nchiji'y te juntl, ex b'e'x ktzajil. Ex qa: B'inchinkuji'y lu'n, qa nchiji'y te waq'nila, ex b'e'x k'wel tb'inchin. Ikytzi'n, n-el nniky'ji'y ti'ja, qa aku q'anj noq tu'n Tyola.

⁹Tej tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'x jaw ka'ylaj, ex b'e'x tzaj meltz'aj, exsin tzaj tq'ma'ntz kye' xjal, a lipcheqetaq ti'j. Chi' kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, na'mx nb'inti'y jun ichin kyxol aj Israel, a atit nim tnimb'il tze'nku tnimb'iljo ichin lo, chi'.

¹⁰Otaq q'anit tej taq'nil kawil, tej kymeltz'ajjo xjal, ayej i xi chq'o'n tu'n nejinel txkolte Jesús.

Tej tjaw anq'in juntl majl taljo qya meb'e tu'n Jesús

¹¹Tb'ajlinxitzin ikyjo, xi' Jesús tojjo jun tnam, Naín tb'i. Aye t-xnaq'tzb'in ex jun ch'uq xjal xi lipé ti'j.

¹²Atzaj te' tkanin nqayin ttxa'n tnam, oktzin tk'ulb'in tib' kyuk'a txqan xjal, a iqintaq jun kyimnin kyu'n, a tu'ntaq kyxi' muqulte. Ajo kyimnin anetzi'n, alb'ajtaq te jun meb'e qya, ex o'kxtaq taljo qya anetzi'n. Tu'n ikyjo nimxtaqjo xjal te aj tnam lipcheqektaq ti'j te nimsil tk'u'j.

¹³Atzaj te' tiwle' meb'e qya tu'n Jesús, a tJaw Tkyaqil, b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j ti'j, exsin xi tq'ma'ntz te kyjalu'n: Ay qya, mina tz'o'q' te.

¹⁴Texjo paq anetzi'n, b'e'x ok laq'e Jesús tk'atz kyimnin. Ok tmeko'njo tz'lan ja' iqintaq. Tu'n ikyjo, b'e'x i kub' we' kyej xjal, a ite'kxtaq tjaq'. Xitzin tq'ma'n Jesústz tej kyimnin kyjalu'n: Ay q'a, kxel nq'ma'n tey: ¡Qeksa!

¹⁵B'e'xsin jaw qe tej kyimnintaq, exsin ok tentz yolil. Tu'n ikyjo, b'e'xsin xi q'o'ntz te tnana tu'n Jesús.

¹⁶Jotqexjo xjal, a ite'taq antza, b'e'x tzaj kyxob'il, tej tiwle' a otaq b'aj. Tu'ntzi'n, b'e'x ok ten nimsil te' tb'i qMan Dios. Chi chi' kyjalu'n:

Lu' jun nmaq yolil Tyol Dios ma jaw anq'in xqol, ex: Lu' te Dios ma tzul klol te' Ttanim, chi chi'.

¹⁷Jotxjo a otaq b'ant tu'n Jesús, b'e'x b'ijte te' toj tkyaqil tnam te Judey exsin kyojjo tx'otx', a nqayin ite'k tk'atz.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j

Juan, a Jawsil A'

(Mt. 11:2-19)

¹⁸Tkyaqiljo lo b'ijte tu'n Juan, a Jawsil A', qu'n tu'n b'e'x xi q'ma'n te kyu'nj t-xnaq'tzb'in. I tzajtzin ttxko'n kab'e, ¹⁹exsin xi tchq'o'ntz qanilte te Jesús kyjalu'n: ¿Atzinji'y a Crist, a attaq tulil, mo qa at juntl, tu'n tkub' qyo'n?

²⁰Atzaj te' kyanin ichin tk'atz Jesús, a i xi chq'o'n tu'n Juan, xitzin kyqanintz kyjalu'n: Ma qo tzaj chq'o'n qe' tu'n Juan, a Jawsil A', tu'n t-xi qqani'n tey, aj qa ajiy, a il ti'j tu'n tul kanin, mo qa qo ayolja ti'j juntl a'la.

²¹Texjo paq anetzi'n, nimku yab'il i q'anit tu'n Jesús, ex nimku kyixk'oj, a jun paqx n-el lemimin; ex nim taq'nil tajaw il, b'ajetz toj kyanminxjal; ex nimku moxqetaq i jqet kywutz tu'n. ²²Tb'ajlinxitzin ikyjo, xitzin tttzaq'wi'n kyqanb'itzi'jo ichin, a i xi tchq'o'n Juan. Chi' kyjalu'n: Kux che'xa, ex kyq'manxa te Juan ajo ma kyli'y, exsi'n ma kyb'i'y, ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it wi'ja toj Tu'jil Tyol Dios. Chi' kyjalu'n:

Aye moxtaq ma chi k'ant kywutz, aye koxtaq ma chi b'et, exqetzi'n yab'qetaq tu'n nim tx'a'k, ma chi q'anit;

exqetzi'n xö'rtaq, ma chi b'in;^r
exqetzi'n otaq chi kyim, ma chi jaw
anq'in juntl majl.

Ex jni' qe' yaj ma pon tqanil Tb'anil
Tqanil kolb'il kye.^s

²³ Ex ky'iwlinqexixjo a mi njawje kyk'u'j
wi'ja.

²⁴ Tej kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in
Juan, b'ex ok ten Jesús yolil ti'j Juan
kyuk'axjal. Xi tq'ma'n kye kyjalu'n:
Tej kyxi'y lolte Juan toj tzqij tx'otx',
¿Ti'taqtzin wiq ichin kyajtaqa tu'n
kylonti'y? ¿Ma noqpe jun ichin kab'e
tk'u'j, tze'nku jun ajlaj meltz'aje tu'n
kyq'iq'? ²⁵ Qa mina, ¿Ti'taqtzin kyajtza
tu'n kylonti'y? ¿Moj qa jun ichin
manyor tb'anilx t-xb'alin tok? Me b'in
kye' kyu'n, qa toj kyja nmaq kawil
najleqe kye' ichin, a tb'anilx kyxb'alin
tok, ex nimx nchi achin tzalu'n twutz
tx'otx'. ²⁶ ¿Me ti'tzin chi txa'jtza lolte?
¿B'alaqa jun yolil Tyol Dios? ¡Ikytzi'n!
Me ante Juan nimxixtl toklin kyib'aj
tkyaqil yolil Tyol Dios, aye i k'monte
Tyol ojtxe. ²⁷ Qu'n ikytzin tq'ma Diosjo
ti'j toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:

Kxel nchq'o'n we' nsan twutza q'malte
tqanil tulila,

tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.^t

²⁸ Twutzxix kxel nq'ma'n, qa kyxol
tkyaqilxjal twutz tx'otx', mix a'l jun
nimxixtl toklin tze'nku te Juan, a Jawsil
A'. Me ajo a noq tal ch'in toklin toj
Tkawb'il Dios toj kya'j, nimxixtl toklin
tze'nku te Juan.

²⁹ Jotqexjo xjal, a otaq kyb'i tyol Juan
ex majqexpe kyej xjal, a peyil pwaqqe
te Rom, xi kytziyin te Juan tu'n kyku'x
toj a' te jawsb'il a', ex xi kyq'o'n chjonte
te Dios, qu'n el kyniky' te qa tz'aqlexix
te Dios. ³⁰ Me ayeqetzin kyej Parisey
exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il,
mix kytziye kye' tu'n kyku'x toj a' te

jawsb'il a' tu'n Juan.^u Tu'n ikyjo b'e'xsin
el kyiky'in a tajtaq Dios kyuk'a.

³¹ K'wel nq'o'n jun techil tze'nqpe xjal
ja'lin. ³² Ikyqetzi'n tze'nqeku tal k'wal
nchi kub' qe saqchal toj k'ayb'il. Ex
nxi ky'xch'in te kyuk'a, tu'n kysaqcha'n
junx, ex nxi kyq'ma'n: Ma qo chinb'in
kyuk'a xux, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n
kytzalaja ex tu'n kyb'ixi'n, me mi xi
b'ixi'n. Tu'npetzi'n, ma txi qb'itzi'n b'itz
te b'isb'ajil, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n
kyoq'a, me mix a'l s-oq'. ¿Ti'xsin kyajtza?
chi chi'.

³³ Ikytzin kyeji'y, chi Jesús. Qu'n tej tul
Juan, a mix wa'n pan ex mix k'wan vin
kyuk'a txqantl, ex xi kyq'ma'n qa attaq
taq'nil tajaw il toj tanmin. ³⁴ Ex ma chin
ula, ayi'n Tk'wal Ichin ja'lin, a nchin wa'n
ex nchin k'wan kyuk'a noq ti'chaqku xjal,
me nkyq'ma'nla wi'ja qa lo'lqi'n, ex jun
kyuk'a peyil pwaq ex kyuk'a aj il. Ex
ayetzin kye, ¿Ti'xsila kyajtza? ³⁵ Kxel
nq'ma'n qa atzin k-elile kyniky'a ti'jjo
na'b'l ntzaj tu'n Dios ti'jjo qb'inchb'in.

Tej tok tsu'njo qya k'ok'jsb'il kyi'j tqan Jesús

³⁶ Tb'ajlinxi' ikyjo, jun Parisey kub'sin
twutz tu'n t-xi' Jesús wa'l junx tuk'a toj
tja.

Kutzin, chi Jesúsjo.

Atzaj te' tkanin, ok qe ti'j me'x.
Qu'qletaqa te Jesús, ³⁷ tej tpon kanin jun
qya, a b'inchil il, a axsa najletaqa to-
jjo tnam anetzi'n. Ex otaq tb'i tej qya
anetzi'n qa otaq pon kanin Jesús wa'l toj
tja Parisey. Tu'n ikyjo, xi ti'n jun xunk
nojnin tuk'a jun wiq a' k'ok'jxix wen; ajo
xunk b'inchin tuk'a jun wiq ab'j tb'anilx
wen. ³⁸ Pon laqe tej qya kyk'atz tqan
Jesús, ok ten oq'il ex kyuk'a ta'l twutz,
oktzin tentz txjolkye tqan Jesús.^v Atzaj
te' kyb'aj txjet, b'e'xsin ok tentz tzqi-

jsilkye kyuk'a tsmal twi', ex i el tma'tzin tqan, exsin ok tqo'n a' k'ok'jsb'il kyil', a q'i'ntaq tu'n.

³⁹ Atzaj te' tiwle lo tu'n Parisey, a xi txkonte Jesús, ul jun t-xim kyjalu'n toj tanmin: A noqxix jun yolil Tyol Dios te' ichin lo, matla kaninte ti'j tze'n ta'ye tch-winqiljo qya, a lu' n-ok tzyunte, qu'n ajo qya lo, jun b'inchil il te', chtej Parisey.

⁴⁰ Atzi'n te Jesús b'e'x kanin te' ti'j t-xim Parisey. Tu'ntzi'n, iky xi tq'ma'n kyjalu'n: Ay Simun, at jun we' tu'n t-xi nq'ma'n tey.

Atzin te Parisey xi ttzaq'win kyjalu'n: Kutzin, Xnaq'tzil. Q'mantza.

⁴¹ Xitzin tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Ite'taq kab'e xjal, a attaq kyk'as tuk'a jun ichin, a b'a'ntaq q'on pwaq tx'ex. Attaqtzin te' jun jwe' syent pwaqtaq te' ttx'ex. Ataqtzil te' juntl lajaj toj ox k'altaq** te' ttx'ex. ⁴² Me qu'n tu'n mix ja' nchjetetaqjo kyk'as, b'e'x kub' najsin kyk'as tu'njo ichin, a tajaw pwaqtaq.

Kutzin. Q'mantzintza we'y ja'lin, chi Jesúsjo te Parisey. Kyxoljo kab'e k'asb'ine lo, ¿Altzila kye' k-okil k'u'jlinte ch'intljo tajaw k'as?

⁴³ Xitzin ttzaq'win Simun kyjalu'n: Toj nwutza, b'alaqa a ichin, a nimxixtaq ch'intljo tk'as.

Twutzx te', chi Jesúsjo. Ikyphen te' tze'nku ma tzaj tq'ma'n.

⁴⁴ Xitzin ka'yin Jesús toj twutzjo qya, exsin xi tq'ma'ntz te Simun kyjalu'n: ¿Man tz'iwle qya lo tu'n, a ma chi el ttxjo'n nqa'n tuk'a ta'l twutz, ex ma chi el tsu'n kyuk'a tsmal twi' tu'ntzintla kytzqi-jtz? Me metzi'n te, ma chin tzaj ttxko'n tu'n woktza toj tjay, me nti' ch'in a' saj tq'o'n te tx'ajb'ilkye nqa'n. ⁴⁵ Ex mi x'in el tma'tzi'n te q'olb'il we'y, tze'nku ntene qxol; qalatzin te' qya lo, noqx te' x'in ok-tza, b'e'x s-ok ten ma'tzilkye nqa'n, ex

na'mx tu'n tkub' qen ja'lin. ⁴⁶ Ex nti' te aseyt ma jax tq'o'n toj nwi'y, a tze'nkuxjo nb'inchajtz, me metzin te' qya lo, at te' a', a k'ok'jix wen ma tz'ok tq'o'n kyil' nqa'n. ⁴⁷ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n tey, qa noq tu'n nim tk'u'jjo qya wi'ja, ma chi kub' najsit nimku til. Me atzin te' xjal, a nya nim til toj twutz, ex nya nim tk'u'j wi'ja.

⁴⁸ Tb'ajlinxi tq'ma'n ikyjo, xitzin tq'ma'ntz te' qya kyjalu'n: ¡Ay, qya! Ma chi najsit te til ja'lin wu'n.

⁴⁹ Ayetzin kyej txqantl xjal, a otaq chi pon ttxko'ntl wa'l junx tuk'a Jesús, i ok ten kye' qanilte kyxolx kyjalu'n: ¿Ankye te' xjal lo, a nimsil tib'? ¿Majqexjo kyilx-jal nchi kub' tnajsin?

⁵⁰ Me atzin te Jesús, b'e'x xi kyimil te' ti'j qya anetzi'n, exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: ¡Ay qya! Noq tu'njo t'nimb'ila wi'ja, ma kletiy. Atzi'n ja'lin toj tzaljb'il kux meltz'aja, chi Jesúsjo te.

Ayejo qya nchi mojintaq tuk'a Jesús

8 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'aj b'et Jesús tojile ila' tnam ex tojile ila' koj'b'il, tu'n tq'met, ex tu'n tchiky'b'itjo Tkawb'il qMan Dios. Majqex kye' kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, lipcheqektaq ti'j. ² Ex ite'taq jun jte'b'in qya lipcheqektaq ti'j, ayej a otaq chi q'anit tu'n Jesús kye' taq'nil tajaw il ex te' ila'kul yab'il. Kyxoljo qya anetzi'n tokxtaq Mariy, aj Xle'n tb'i nq'olb'ajtztaq, exsin otaq chi etzjo wuq taq'nil tajaw il toj tanmin. ³ Ex majxjo Juana, a t-xu'jil Cuza, aj mojiltaq tuk'a Herodes, majx Susana exsin txqantl qya, ayej nchi mojintaq tuk'a Jesús.^w

Jun techil tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Nimkuxjal i pon kychmo'n kyib' tk'atz Jesús, ayej i b'aj tzaj tojile junjun

**7:41 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

tnam, qu'n kyajtaqjo xjal anetzi'n tu'n tiwle Jesús kyu'n. Oktzin ten Jesús yolil ti'jjo jun techil, a ntq'ma'n kyajalu'n: ⁵Jun maj, attaq jun xjal ex, awal triy. Atzaj te' t-xi tchto'n tijaj, ila'ku ijaj i pon t'zaq toj b'e. Tu'ntzi'n, b'e'x i b'aj kywa'b'inxjal, ex b'e'x jaw kywa'n pich'. ⁶Ex ila'kul ijaj i pon t'zaq kyxol ab'j. Ulpin kye' kywi', me liweyxix i jaw tzqij, qu'n tu'n nti'taq tak'iljo tx'otx' anetzi'n. ⁷Atx txqantl ijaj pon chitj kyxol tx'i'x; ex ul kye' kywi'. Me noq i jaw xky'i'six, qu'n tu'n b'e'x i xi b'aj kyxoljo k'ul, a at kyt'x'il. ⁸Me at txqantl pon chitj tojjo tb'anil tx'otx'. Tb'anilpen ch'i'ye te', ex nimxjo twutz kyij, b'alaqa junjunchaq jwe' k'al^{††} twutzjo junjun ijaj.

Tb'ajlinxitzin tq'ma'n Jesúsjo techil lo, jawtzin yolin juntl majl kujxix wen. Chi' kyajalu'n: Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n nyola, in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹Me ayetzin kyej t-xnaq'tzb'in Jesús, b'e'xkux xi kyqanin kye', tze'n tz'elpine' techil, a otaq b'aj tyolin kyxol.

¹⁰Ajo techil, iky tz'elpine te' kyajalu'n, chi Jesúsjo: Ajo tumil, a ewintaq ti'jxi Tkawb'il qMan Dios, o tz'el kyniky'a te, qu'n tu'n aku Dios o tzaj yek'inte kye'y. Me ayetzin kye' txqantl, a na'mx tel kyniky' te, il ti'j tu'n nyoli'n kye kyuk'a techil, tu'ntzintla aj nb'aj yoli'n, ajo otaq kyli, me mina s-el kyniky' te; exsi'n ajo otaq kybi, mi n-okx toj kywi'.^x

Tej ttzaj tchiky'b'in Jesús techil kyi'jjo kyanminxjal

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹Ajo techil, a ma b'aj q'met, antza nyoline te' ti'jjo Tyol qMan Dios. ¹²Atzi'n

ijaj, a xpon chitj toj b'e, antza nyoline te' kyi'jjo xjal, a nchi b'in ti'j Tyol qMan Dios, me liwey n-ul kanin tajaw il najsilte toj kyanmin, tu'ntzintla mina txi kynimin, ex mina chi klet. ¹³Atzin te' ijaj, a xpon chitj kyxol ab'j, antza nyoline te' kyi'jjo xjal, a nchi b'in ti'j Tyol qMan Dios. Nxi kynimin tuk'a tkyaqil kyajb'il, me ajo kynimb'il nti'xix tkujil, ex noq te jte'b'in q'ij, tu'ntzi'n b'e'x nchi jaw t'zaq toj kynimb'il, tze'nku ntzaj jun mib'in toj kychwinqil. ¹⁴Atzin te' ijaj, a xpon chitj kyxol tx'i'x, antza nyoline te' kyi'jjo xjal, a nchi b'in ti'jjo Tyol qMan Dios, me liwey nchi tzaj numj toj kynimb'il tu'njo txim kyanmin nya jikyin. Atku tu'n tpajjo q'inimil, ex atku noq tu'n tpajjo achb'il, a at twutz tx'otx', tu'ntzi'n mina nchi wutzin toj kychwinqil. ¹⁵Me atzin te' ijaj, a xpon chitj toj tb'anil tx'otx', antza nyoline te' kyi'jjo xjal, a tb'anilxjo kyanmin ex at-xixjo kyajb'il tu'n kyb'in ex tu'n tkub' kyb'inchin a ntq'ma'n Tyol qMan Dios. Tu'ntzi'n, jikyinxix ite'ye toj kynimb'il, ex tb'anilxjo kywutz n-el toj kychwinqil, chi Jesúsjo kye.

Ajo Tyol Dios tze'nku jun tqan tzaj

(Mr. 4:21-25)

¹⁶Yolin Jesús ti'jjo juntl techil lo: Mix a'l jun te xjal aku tz'ok txqonte jun tzaj, tu'ntzintla at spiky'in tuja, exsin liwey tu'n tkub' tmaqsi'nl, mo tu'n tokx tq'o'nl tjaq' jun watb'il. Qala' k-okil txqet jun te tzaj, exsin tu'n tjax q'oyit twi' jun xtanko'l, tu'ntzintla spiky'in te kye', a nchi okkik tuja.^y Ex ikyxjo ajo nyola nlay b'ant tu'n tmaqet. ¹⁷Nti'x jun te ti' mina tz'el tqanil, qala' ikytzin ilx ti'j tu'n tkub' chiky'b'it.^z Ikytzin Tyol Dios; te tnejil mina n-elatq kyniky'a te, me atzin ja'lin loqi'n nchin xnaq'tzin kyi'ja, tu'n tel xtile'

^{††}8:8 Jwe' k'al, 100 n-ele.

^x8:10 Is. 6:9-10 ^y8:16 Mt. 5:15; Lc. 11:33 ^z8:17 Mt. 10:26; Lc. 12:2

toj kynab'la tze'nku tqan tzaj. Tu'ntzin ikyjo, nti'x jun ti' aku b'ant tu'n tewit.

¹⁸Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a. Qu'n tkyaqiljo, a nim n-ok tilil Tyol Dios tu'n, kyja kxela q'oyit txqantl tna'b'l, tu'n tel tniky' ti'j tkyaqil. Me ankye te' nti' n-ok tq'o'n tilil, majxpe ajo tna'b'l, a tb'anilx toj twutz, me a nti' tumil, k-elil q'iyit te jun majx.^a

Ankyeqexix titz'in ex tnana Jesús

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹Tzuntaq nyolin Jesús ikyjo, tej tpon kanin tnana exqetzi'n titz'in antza, me mix i pon laq'eyexix tk'atz, qu'n tu'n ma nintzxtaq xjal at. ²⁰Tu'ntzi'n, noq xi q'ma'n te kyjalu'n: Lu tej tnaniy exqetzi'n titz'in ite' pe'n, ex kyaj tu'n kyyolin tuk'iy.

²¹Atzin te Jesús xi ttzaq'win kyjalu'n: A weji'y nnana ex aye weji'y witz'in aye' nchi b'in, ex nkub' kyb'inchin a ntq'ma'n Tyol qMan Dios.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²²Jun majjo ikyjo, okx Jesús exqetzi'n t-xnaq'tzb'in toj jun bark, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Qo iky'x tzma tjlajxi nijab', chi'.

Ex b'e'xsin i xi'tz. ²³Ex tzmataq nchi b'et tib'aj a', b'e'x iky' ktan Jesús. Ex b'e'x ok ten txqan kyq'iq' jumil tib'ajile' nijab' anetzi'n, ex atzin tej bark kyja'taq tnoj te' tu'n a'. Ex tu'n ikyjo, ch'ixtaq t-xi mulq'aj toj nijab'. ²⁴Tu'ntzi'n, b'e'x okx k'asin kyu'n t-xnaq'tzb'in, ex xi kyq'ma'n te kyjalu'n: ¡Xnaq'tzil! ¡Xnaq'tzil! Ch'ix qxi mulq'aj.

B'e'x jaw we'ks Jesús, exsin xi tmiyo'ntz kyq'iq' exsi'n tipin a', a tzunxtaq jaw mayiyin, ex noq tu'njo tyol, b'e'x i kub' qen, ex jotx kub' nume.

²⁵Tb'ajlinxitzin ikyjo, xitzin tq'ma'n Jesús kye' t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: ¿Ja'tzin saq'eku' kynimb'ila?

Ayetzin kyej t-xnaq'tzb'in otaq chi xob', ex i jaw ka'yaj. Tu'ntzi'n, jaw qan-laj kyxolx kyjalu'n: ¿Alxsila kye xjal ikyjo? A ajin kyq'iq' ex a' ma kub' niminte.

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal aj Gerasa

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶I pontzin tojjo tx'otx' te Gerasa, a at tjlajxi nijab', ttxlaj Galiley. ²⁷Noqxix nku'tzku Jesús toj bark, tej tpon laq'e jun ichin tk'atz, a antza etza kyxolxjal toj tnam. Atzi'n ichin anetzi'n, ite'taq taq'nil tajaw il toj tanmin ila'xitaq ab'q'e. Minataq nchi ok tq'o'njo t-xb'alin, ex nya toj jun ja najletaq; qala' antza n-anq'inetaq toj muq'b'il kyimnin. ²⁸Atzaj te' tiwle Jesús tu'n, b'e'x kub' meje twutz, exsin jaw xch'intz kujxix wen kyjalu'n: ¿Ti' taja wi'ja, ay Jesús, a Tk'waljo Dios nimxix toklin? Chin kub'sil nwutza tey, tu'n mina chin kub' tyajinx.

²⁹Tq'ma xjaljo yol lo, qu'n b'ijte Jesús tej t-xi tq'ma'n kyej taq'nil tajaw il, qa iltaq ti'j tu'n kyetz toj tanminjo xjal anetzi'n. Ojtxetaq ttzyetla kyu'n taq'nil tajaw il. Mix tu'n otaq chi k'letjo tq'ob' exqetzi'n tqan kyuk'a kxb'il kyu'nxjal, tu'ntzintla mina tzaqpaje. Me b'e'x nchi laqjtaqjo kxb'il tu'n, tu'n kyipin taq'nil tajaw il. Ex ayejo taq'nil tajaw il nxi q'intetaq tojjo tx'otx' ja' nti'ye kynajb'ilxjal.

³⁰Xitzin tqanin Jesús tej ichin kyjalu'n: ¿Titzin tetza tb'i?

Tzajtzin ttzaq'win tej ichin kyjalu'n: Ila'ku we' nb'i.

Xi tq'ma'n ikyjo qu'n tu'n nimxtaq taq'nil tajaw il otaq chi okx toj tanmin. ³¹Aye' taq'nil tajaw il lo, i kub'sin ky-

^a8:18 Mt. 25:29; Lc. 19:26

wutz te Jesús, tu'ntzintla mina chi xi xo'ne toj ma tij jul, a ja'la ta'yile t-xela. ³²Me qu'n tu'n ite'taq txqan kuch nchi wa'ntaq twi' wutz, xitzin kyqani'n taq'nil tajaw il te Jesús, tu'ntzintla t-xi tq'o'n amb'il kye, tu'n kyokx kyojjo kye kuch. Xitzin tq'o'n Jesús amb'il kye. ³³Texjo or anetzi'n, b'e'x i etz kyej taq'nil tajaw il toj tanminjo ichin anetzi'n, ex b'e'xsin i okxtz kyojile' kuch, a ite'taq. Ayetzin kyej kuch b'e'x i xi tilj kye' kub'l, ex atzaj te' kykupin, b'e'xsin xi kyxo'n kyib'tz tojjo nijab', ex antza b'e'x i jiq'we.

³⁴Atzaj te' tiwle lo kyu'nxjal, a nchi kyik'lentaq kyij' kuch, b'e'xsin i kub'tz toj b'e' yolilte kye' xjal, a ite'taq toj tnam ex kyojjo jni' kojib'il. ³⁵B'e'xsin i b'ajetz kyej xjal lolte qa twutzxtaqjo otaq kyb'i. Ex atzi'n te' kykanin tk'atz Jesús, iwle' ichin kyu'n, aj otaq chi etz taq'nil tajaw il toj tanmin. Atzaj ichin anetzi'n q'uqletaq t-xe tqan Jesús; ite'ktaq t-xb'alín, ex otaq tzul spiky'e' toj twutz. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj kyej xjal kyxob'il.

³⁶B'e'x tzyet tej lo tq'umle kyu'nj xjal i lonte, tze'n tten tq'anitj ichin anetzi'n. ³⁷Tej tb'ijtej lo kyu'nxjal, a ite'taq tojjo tx'otx' te Gerasa, nimx kyxob'il tzaj. Tu'n ikyjo, kykyaqilx i xi' kub'sil kywutz te Jesús, tu'ntzintla tex tojjo kytanim. Okxsin Jesús toj bark, ex b'e'x iky' antza. ³⁸Me na'mtaq tiky', atzin te ichin, a otaq chi etz taq'nil tajaw il toj tanmin, kub'sin te' twutz, tu'n t-xi lipex ti'j Jesús, me mix tzye te Jesús. Tzajtzin q'mantz te kyjalu'n: ³⁹Kux meltz'aja tjay, ex q'manxjiy tkyaqiljo a ma tb'inche Dios ti'ja.

Kutzin, chtej ichin. B'e'xsin xi'tz, exsin ok tentz yolilte te kykyaqil xjal, a naljeqetaq toj tnam, jotxjo a otaq tb'inche Jesús ti'j.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Atzaj te' tmeltz'aj Jesús tjlajxi nijab', tzuntaq chi yonxjal ti'j, ex tzaj kyk'mo'n

tuk'a tzaljb'il. ⁴¹Tzuntaq nb'ajjo ikyjo, tej tpon kanin jun ichin tk'atz Jesús, Jayr tb'i, nejinel tojjo mu'x ja te kynab'l Dios aj Judiy. Atzin tej ichin anetzi'n b'e'x kub' meje t-xe tqan Jesús, exsin kub'sin twutz, tu'ntzintla t-xi' Jesús tzmax tja, ⁴²qu'n tu'n ch'ixtaq tkyimjo jun tk'wal txin, a junch'inxtaq, b'alaqa te kab'lajaj tab'q'e. Tzmataq nb'et Jesús, tu'n tkanin tja Jayr, tej tok jitz'le kyxolxjal, qu'n tu'n nimxtaq xjal lipcheqetaq ti'j.

⁴³Kyxoljo xjal, a lipcheqetaq ti'j Jesús, attaq jun qya, a otaq b'ant-xi' kab'lajaj ab'q'e tzyetlin tuk'a kyyab'ilqya, ex mix ja' nqenetaq. Ex tu'n ikyjo, otaq xb'aj tyaji'n tib' kyuk'a q'anil, ex otaq b'aj tyupin jni' attaq te, te twi' tq'anb'il, me mix a'ltaq otaq q'aninte. ⁴⁴Tzaj lipexi tej qya lo ti'jxi Jesús, exsin ok ttzyu'n ttxa'n t-xb'alín. Ex noq tu'n ikyjo, b'e'x qe'n tyab'il. ⁴⁵Xitzin tqanin Jesús kyjalu'n: ¿Ankye' ma tz'ok meko'n we'y? chi'.

Qu'n tu'n mix a'l xi tzaq'winte, xitzin tq'ma'n Pegr kyjalu'n: Taa, mix a'lte ma tz'ok tzyunte, qala' tu'n nim xjal lipche; tu'ntzi'n, b'e'x nchi ok aq'le ti'ja, expe b'e'x nxi limo'n kyu'n.

⁴⁶Me kub' tq'ma'n Jesús kab'el tyol. Chi' kyjalu'n: Ma tz'el nniky'a te, qa at jun a'la ma tz'ok tzyun we'y, qu'n noq tu'n wipi'n ma q'anite' xjal anetzi'n.

⁴⁷Kub'tzin t-ximin tej qya, a qa nlay tz'ewittaq. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj laq'e tk'atz Jesús lu'lin wen tu'n t-xob'il, ex b'e'x kub' meje t-xe tqan. Kub'tzin tpa'ntz kyxolxjal tiqu'nil ok ttzyu'n t-xb'alín Jesús, ex kub' tq'mantz, qa b'e'x q'anitku texjo paq anetzi'n.

⁴⁸Xitzin tq'ma'n Jesús tej qya kyjalu'n: Nk'wal, axjo tnimb'ila ma kub' q'anin tey. Kuxsin txi'tza ja'lin tuk'a tzaljb'il.

⁴⁹Tzunxtaq yolín Jesús ikyjo, tej tul kanin jun xjal q'olte jun tqanil te Jayr, aj nejinel tojjo mu'x ja te kynab'l Dios Judiy, exsin xi tq'ma'n kyjalu'n: Taa, ma

kyim te tk'wal. Mi tz'ok ila ti'j xnaq'tzil ja'lin. Mi txi tk'le'nla tjay.

⁵⁰Me b'e'x b'ij te' lo tu'n Jesús, exsin xi tq'ma'ntz te Jayr kyjalu'n: Mina tzaj xob'a, o'kx qe tk'u'ja wi'ja, ex ok kq'anitil te tk'wal, chi'.

⁵¹Atzaj te' tkanin Jesús tja Jayr, mix ttziye tu'n kyokx kykyaqil xjal tuk'a; qala' o'kxjo ttata ex tnanaj txin tuk'ax Pegr tuk'a Santyaw exsin Juan. ⁵²Tej kyokx tuja, kykyaqilxjal tzuntaq nchi oq' tu'n b'isb'ajil ti'jjo tal txin, a otaq kyim. Me atzin te Jesús xi q'mante kye kyjalu'n: Mina chi oq' kye', qu'n nya ma kyim tetxin, qala' lu' noq nktan.

⁵³Noqx i b'aj jaw tze'n jni' xjal ti'jjo tyol Jesús ikyjo, qu'n tu'n otaq tz'iwle' txin kyu'n, a qa otaq kyim.

⁵⁴Me atzin te Jesús, xi' te' tzyulte tq'ob'jo txin, exsin jaw ti'n tq'ajq'ojil twi'. Chi' kyjalu'n: ¡We'ksa, txin!

⁵⁵B'e'xsin jaw anq'in juntl majl tej txin, ex texjo paq anetzi'n b'e'x jaw we'ks. Xitzin tq'ma'n Jesús tu'n t-xi q'o'n twa.

⁵⁶B'e'x i jaw ka'ylaj kyej ttata k'wal tu'n ikyjo, me b'e'x xi q'ma'n kye tu'n Jesús, tu'n mix alqeye, tu'n t-xi kyq'ma'ne tkyaqilxjo otaq b'aj.

Tej kyxi tasma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9I ok tchmo'n Jesúsjo kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, exsin xi tq'o'n kyoklin te kawil, ex xi tq'o'n kyipin tu'n kyetzjo jni' tkyaqil wiq taq'n'il tajaw il toj kyanminxjal kyu'n, exsi'n jni'qe yab' tu'n kyq'anit. ²Exsin i xi chq'o'ntz tu'n Jesús tu'n kyxi' yolil te' Tkawb'il qMan Dios, ex tu'n kyq'anin kyijjo jni' yab'. ³Chi' kyjalu'n: Nti' ch'in kye' tu'n t-xi kyin, a il ti'j tu'n tajb'in toj kyb'e'y; mina txi kyin kye kytze, kych'u'xa ex wab'j,

ex mina txi kyin kye' pwaq, nipe jun xb'alin te tx'ixpil kyijja.^b ⁴Ex a'lchaqx kye jatz ja' chi pon kanini'y ajlal, axsa chi tenkuy, tzmaksi k'a' chi etzji'y toj, ajxi kyxi'y toj junxil tnam, chi Jesús kye. ⁵Me metzi'n, aj qa at jun tnam, a ja' kyky'e'yexjal kyijja, b'e'x k'a' chi etza antza. Me b'e'x k'a' tz'el kychto'n quq ti'j kyqa'n kywutzjo xjal tojjo tnam anetzi'n, tu'n tajb'in te techil kye, tu'n mina xkub' kyb'in Tyol Dios.^c

⁶B'e'xsin i xi' kyej t-xnaq'tzb'in Jesús tojile junjun kojb'il, q'mal te' Tb'anil Tqanil kolb'il kyexjal, ex tu'n kyq'anitjo jni' yab' kyu'n.

Tej t-ximin Herodes ti'j ankye te' Jesús

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷Jotxjo a nyolajtztaq ti'j Jesús, ex ti'j tkyaqiljo nb'anttaq tu'n. B'e'x b'ijte te' tu'n Herodes, a nmaq kawiltaq, me mix elexix tniky' te, qu'n ila'taq nq'mante a qa ataq Juan, a Jawsil A', otaq jatz itz'je juntl majl. ⁸Ex ite'taqt nchi q'mante a qa ataq Elías, a yolil Tyol Dios, otaq tzul juntl majl. Me ite'taq nchi q'mante a qa jun qtzan yolil Tyol Diosjo otaq jaw anq'in juntl majl.^d ⁹Me atzin te Herodes iky te' tq'ma kyjalu'n: Nyatel te Juan, a Jawsil A', qu'n ayinku we' in xi q'mante, tu'n tel tx'emit te' twi'. ¿Me altzila kye' xjaltz, a nimku nq'umlajtz ti'j? Tu'n ikyjo, ok tq'o'n Herodes tilil, tu'ntzintla tiwle Jesús.

Tej tka'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰Atzaj te' kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in Jesús, b'e'x i ok ten q'malte te Jesús jni' otaq b'aj kyb'inchin. B'e'xsin i xi q'i'ntz kyjunalx, tu'n kypon kanin tojjo jun najb'il, Betsaida tb'i. ¹¹Me atzaj

^b9:3 Lc. 10:4 ^c9:5 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51

^d9:8 Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19

te' kyb'inte txqantl xjal, qa otaq che'x Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tzma Betsaida, b'e'xsin i xi lipetz kyij'. I kub' tziyin tu'n Jesús tej kykanin; xi chiky'b'in Tkawb'il qMan Dios kye, ex i kub' tq'anin jni' yab'.

¹² Atzaj te' kyja'taq qok yupj, b'e'xsin i xi laq'e kab'lajaj t-xnaq'tzb'in tk'atz Jesús, exsin xi kyq'ma'n te kyjalu'n: Chq'onqexjiy xjal lo kyojile' jni' koj'b'il a nqayin ite', tu'ntzintla kyjyon kywa, ex tu'n kyjyon te' ja' tu'n kyktane, qu'n tu'n nti'x ch'in te at tzalu'n.

¹³ Xitzin ttzaq'win Jesús: Kyq'onxa kywa.

Me ayetzintljo t-xnaq'tzb'in xi kytzaq'win kyjalu'n: Nti' qe wab'j q'i'n qu'n, o'kxjo jwe' tal wab'j exsin kab'e tal netz' kyix. ¿Ma man qo'xtza laq'olte txqantl wab'j te tkyaqiljo xjal lo? chi chi'.

¹⁴ Attaq jun jwe' mil ichin antza. Me chi Jesúsjo kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Kyq'manxa kyexjal tu'n tok kychmo'n kyib' toj ch'uqin, lajaj toj ox k'al^{‡‡} tu'n tten toj junjun ch'uq, ex tu'n kykub' qe.

¹⁵ Jotx xjal i b'aj kub' qe, tze'nxjo xi q'ma'n kye kyu'njo t-xnaq'tzb'in Jesús.

¹⁶ Texjo paq anetzi'n, i jaw ttzyu'n Jesúsjo jwe' tal wab'j exqetzi'n kab'e tal netz' kyix, jaw ti'n twutz jawl, exsin xi tq'o'n chjonte te Dios kyij'. Atzaj te' tb'aj na'n Dios, b'e'xsin i kub' tpi'xin tal wab'j, exsin i xi tq'o'ntz kye' t-xnaq'tzb'in, tu'ntzintla tkub' kysipin kye tkyaqilxjal.

¹⁷ Jotxjo xjal b'aj noj kyk'u'j, qu'n tu'n nimx kywa b'aj. Me atzaj te' kyb'aj wa'n, kab'lajaj chil'jo tb'uchil wab'j chmet.

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Jun majjo ikyjo, tjunalxtaq Jesús at kyuk'a t-xnaq'tzb'in; na'n Dios nej, exsin

xi tqanin kye' t-xnaq'tzb'in. Chi' kyjalu'n: ¿Ankyeqi'n toj kywutzjo jni' xjal?

¹⁹ Xitzin kytzaq'win t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: At junjun nq'ma'nte qa ajiy qtzan Juan, a Jawsil A'; at junjuntl nq'ma'nte qa ajiy Elías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Ex at junjuntl nq'ma'nte qa ajiy jun yolil Tyol Dios jaw itz'je juntl majl.^e

²⁰ ¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n?

Ate Pegr xi tzaq'winte kyjalu'n: A tejiy Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx', chi'.^f

Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi oqxeninxix kye tu'n Jesús, tu'n mix alqeye tu'n t-xi kyq'ma'ne qa ate Jesúsjo Crist.

²² Xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, ilxix ti'j tu'n tiky'x nim yajb'il wu'n, ex ok kchin elil i'jli'n kyu'n kynejilxjal ex kyu'n kynejil pale junx kyuk'a tkyaqil xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Ok kchin k'wel b'yo'n kyu'n, me toj toxin q'ij ok kchin jawitz anq'intla juntl majl.

²³ Xitzin tq'ma'n kye kykyaqilx: Ankye jun taj tu'n tok te nxnaq'tzb'in, il ti'j tu'n tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n tib' tu'n t-xi lipe wi'ja tkyaqil q'ij, exla qa ma kyim twutz cruz.^g ²⁴ Ikytzi'n, alkye taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx. Ex alkye k'wel ttzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n npaja, ktenb'il tchwinqil te jun majx.^h ²⁵ ¿Qu'n ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin tu'n tnaj tanmin? ²⁶ Tu'npetzi'n, qa at jun saj tx'ixwe wi'ja ex ti'jjo nyola, ex ikyx weji'y, ayi'n

^{‡‡}9:14 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

^e9:19 Mt. 14:1-2; Mr. 6:14-15; Lc. 9:7-8

^f9:20 Jn. 6:68-69; 11:27

^g9:23 Mt. 10:38; Lc. 14:27

^h9:24 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25

Tk'wal Ichin, ex ok kchin tzajil tx'ixwe we' te, aj wula tuk'a nkawb'ila ex tuk'a tqoptz'ajiyil nMa'n junx kyuk'a jni' xjan angel. ²⁷ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at junjun ite' tzalu'n wuk'iy, mi kyli kyimin, tzmaksi aj kylonte Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx'.

Tej ttx'ipit ka'yajtz Jesús

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Otaqxi b'aj wajxaq q'ij, tej tjax Jesús na'l Dios twi' jun wutz; lipcheqektaq Pegr, Santyaw ex Juan ti'j.ⁱ ²⁹ Tzmataq nna'n te Jesús Dios, tej ttx'ixpit tka'yb'il twutz, exsin ajo t-xb'alin ox qoptz'ajx wen. ³⁰ Texjo paq anetzi'n, i kub' kyyek'in kyib' kab'e ichin nchi yolintaq tuk'a Jesús, a Moisés ex Elías. ³¹ Tzunxtaq nqoptz'aj kyijile ichin anetzi'n, tej kyok ten yolil ti'jjo tkyimlin Jesús, a tu'ntaq tb'aj toj Jerusalén. ³² Nimxtaq te Pegr twatl at, exqetzi'n tuk'a. Me mix ikye' ktane; tu'ntzi'n iwle tqoptz'ajiyil Jesús kyu'n, exsin kyspiky'imiljo kab'e ichin, a ite'taq tuk'a. ³³ Atzaj te' kyja'taq tel kypa'n kyib'jo kab'e ichin ti'j Jesús, xitzin tq'ma'n Pegr kyjalu'n: ¡Ay Xnaq'tzil, tb'anilx te' tu'n oto' tzalu'n! K'a' kub' qb'inchi'n oxe tal pach; jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.

Me mix ele te Pegr tniky' ti'jjo a otaq txi tq'ma'n. ³⁴ Tzmataq nyolin Pegr, tej tkub' juktz'aj jun muj kyib'aj. Tu'ntzi'n, nimx kyxob'il tzaj. ³⁵ Tojjo muj anetzi'n, etz yolín jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y Nk'wal lo, sk'o'nixix wu'n. Kyb'inkuji'y Tyol.^j ³⁶ Tej tb'aj kyb'in yol, a etz q'ma'n toj muj, iwle Jesús kyu'n, ex kyli qa tjunalxtaq wa'l. Nti' ch'in i jaw yolín, ex mix a'l qe xi kyq'ma'ne ti'jjo otaq kyli.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun q'a

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Tojxi junxil q'ij i meltz'aj twi' wutz. Atzaj te' kyuku'tzku, nimx xjal i b'ajetz k'lulte Jesús. ³⁸ Kyxoljo xjal anetzi'n, ataq jun te ichin jaw yolín kujxix wen. Chi' kyjalu'n:

Ay Xnaq'tzil, b'inchim t-xtalb'ila, q'aninkujiy tal nk'wala lo, noq tu'n o'kx weji'y tal nk'wal junch'in: ³⁹ Jun taq'nil tajaw il ma b'inchin ti'jjo tal nk'wala; tu'ntzi'n, tzunx n'xch'inx wen, ex n-etz plut toj ttzi tze'nku ntzaj kyimin ti'j. Tu'n ikyjo, nimx ma ky'ixb'e tal nk'wala tu'n, ex nti'x tumil tu'n ttzaq'paj. ⁴⁰ Nimx ma chin kub'sin nwutza kye t-xnaq'tzb'in, tu'ntzintla tetz kyin taq'nil tajaw il, me na'mx tetz kyu'n.

⁴¹ Xitzin ttzaq'win Jesús kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Ayi'y xjal nti' kynimb'ila, ex nti' kyumila. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin te'n kyxola? ¿Ex jte'xsin q'ij kky'elix wu'n kyuk'iy? Kyintzinji'y q'a tzalu'nch.

⁴² Atzaj te' t-xi laq'e tal k'wal tk'atz Jesús, b'e'x pon tolpaj juntl majl tu'n tipin taq'nil tajaw il, ex b'e'x tzaj jun majljo kyimin ti'j. Me ante Jesús b'e'x xi tmiyo'n tipin taq'nil tajaw il. Tu'ntzi'n, b'e'x q'anit tej k'wal anetzi'n, exsin xi q'o'ntz te ttata.

⁴³ Jotx i b'aj jaw ka'yaj tu'n tipin qMan Dios antza.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'jjo tkyimlin

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Tzunxtaq nchi lab'texjal antza ti'jjo a nb'anttaq tu'n Jesús, xitzin tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: ⁴⁴ Kyb'inkutzinji'y a kxel nq'ma'n kye'y, ex mina tu'n tel naj toj kyk'u'ja: Ayin

weji'y, a Tk'wal Ichin, me ok kchin xel q'o'n toj kyq'ob'xjal tu'n nkyima, chi'.

⁴⁵ Me mix ele kyniky'jo t-xnaq'tzb'in te' a otaq b'aj tq'ma'n Jesús kye, qu'n tu'n axtaq te Dios otaq tz'ok jpunte kynab'l, tu'n minataq tzele kyniky' te. Ex nimx kyxob'il tzaj tu'n t-xi kyqanin juntl majl, tze'n chi elpine' yol anetzi'n.

**Ankye nimxixtl toklin
toj Tkawb'il Dios**

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Texjo paq anetzi'n, b'ex i ok ten kyej t-xnaq'tzb'in Jesús ch'otjil kyxolile, qu'n kyajtaq tu'n kyb'inte alkyexixjo nimxixtl toklin kyxol.^k ⁴⁷ Me atzaj te' tel tniky' Jesús ti'jjo nb'ajtaq kyxol, tzaj tk'le'n jun k'wal, exsin kub' twa'b'intz kyxol, ⁴⁸ exsin xi tq'ma'n kye: Ankye jun kxel k'monte jun tal q'a tze'nku lo noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y, nya o'kxjo tal q'a kxel tk'mo'n, qala' ayi'n. Ex alkye' kxel k'mon we'y, nya o'kqinxa chin xel tk'mo'n, qala' majxjo Dios, a saj chq'on we'y.¹ Tu'npetzi'n, alkye nya nim ch'in toklin kyxola toj kywutza, apente nimxix toklin, chi' Jesúsjo.

Ankyeqexix quk'a toj taq'in qMan

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Atzin te Juan xi tq'ma'n'l kyjalu'n: Xnaq'tzil, o qli qe' jun xjal, a nchi etzjo jni' taq'n'il tajaw il toj kyanminxjal tu'n, noq toj tumil tb'iy. Me o txi qmiyo'n tu'n mina kub' tb'inchintl, qu'n tu'n nya quk'a.

⁵⁰ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Mina txi kymiyo'n kye', qu'n atzi'n lu'n nya qi'jb'inxi ta', quk'a ta' te'.

**Tej t-xi tmiyo'n Jesús
Santyaw ex Juan**

⁵¹ Atzaj te' ch'ixtaq tul kanin q'ij, ja' tu'n taje Jesús toj kya'j, okxix tilil tu'n,

tu'n tkanin tzmax Jerusalén. ⁵² Me nej i xi tnejsin kab'e t-xnaq'tzb'in tzma tojjo jun koj'b'il te Samaria, tu'ntzintla tjet jun ja kyu'n, ja' tu'ntaq tktane Jesús.

⁵³ Me ayetzin kyej xjal aj Samaria, mix kytziye tu'n tkyij Jesús antza, qu'n tu'n otaq kyb'i qa kyja'taq t-xi' Jesús tzma Jerusalén, ex nimtaq q'oj kyxol aj Samaria kyuk'a aj Jerusalén. ⁵⁴ Atzaj te' kyb'in te' kab'e t-xnaq'tzb'in Jesús, a Santyaw ex Juan, ti'taq kyb'is aj Samaria, xitzin kyq'ma'n te Jesús: ¿Taa, me qa aku tziya te, tu'n t-xi qq'ma'n tu'n tku'tz q'aa' toj kya'j, tu'ntzintla kykimjo ma' xjal kykyaqil?^m

⁵⁵ Tej tb'inte Jesús kyyoljo t-xnaq'tzb'in, b'ex aj meltz'aj, exsin i xi tmiyo'n. Chi' kyjalu'n: Mina n-el kye' kyniky' te, ja' tzajni'n tb'is kyanmi'n, a nya b'a'n, chi'. ⁵⁶ Qu'n ayi'n, a Tk'wal Ichin, mi x'in ula yuch'il kychwinqilxjal, qala' tu'n kyklet.^{¶¶} Noqx te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'ex i xi' toj junxil koj'b'il.

Aye kyajtaq tu'n kyxi lipe ti'j Jesús

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Tzuntaq chi b'et, tej tjaw yolin jun ichin, exsin xi tq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Taa, wajx we' tu'n wok lipe ti'ja, ja'chaqx txa'yetza.

⁵⁸ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Ma twutzxixsin tey qa aku txi lipey wi'ja? Me majx kxel nq'ma'n tey: At kye wech kyjul te kynajb'il; ex at kye pich' kypaqb'il. Me metzin we', a Tk'wal Ichin, nipe ja' tu'n nxi q'ejeje ch'i'n, nti'.

⁵⁹ Ex xi tq'ma'n Jesús te juntl: Lipeka wi'jach.

Me ante xjal xi ttzaq'win: Me nti' amb'il wi'ja ja'lin, qu'n ma tijin ntatiy. Wajatla'y nej tu'n tkub' nyo'n ajxi tkyim, ex tu'n tku'x nmuqu'n, tzmaxitzintla xinx lipeji'y ti'ja.

^{¶¶}9:56 At junjun wiq Tyol qMan, nti' tkyaqil v. 55 ex 56 toj.

⁶⁰ Me xi ttzaq'win Jesús: Lipeka wi'ja ja'lin. Ex tzaqpinqekji'y kyimninqe toj kynimb'il, tu'n tkux kymuqu'n kyib'. Me ante, ku txi'y q'malte Tb'anil Tqanil kolb'il, a tzajnin toj kya'j.

⁶¹ Me atx junltte xi q'mante kyjalu'n: Taa, waj we' tu'n wok lipe ti'ja, me nej ma chinka q'malte nqanila kye' ite' toj nja'y.ⁿ

⁶² Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Mina, qu'n alkye te' k-okil ttzyu'n ttz'utz' wakx tu'n taq'nin, exsin o'kxsa nkyimexi ti'jxi, nti' te xjal lo tajb'in tu'n taq'in toj Tkawb'il Diosch.

Tej t-xi tchq'o'n Jesúsjo kab'lajaj toj jun mutx' q'malte tqanil

10 Tb'ajlinxitzin tkyaqiljo lo, jaw tsk'o'n Jesús, a tAjaw Tkyaqil, kab'lajaj toj jun mutx'^{ss} xjal. I xi tsma'n kakab'ile kyb'aj, tu'n kyxi' nej twutz toj kykyaqil tnam ex toj kykyaqil najb'il, ja' tu'ntaq tpone Jesús.

² Xi tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n: Twutzx tetz nimx te xjal tu'n kynimin, tze'nku nim twutz awal ma b'ant tu'n tjaw chmet; me noqtzin tu'n nya ilaq'el kye aq'nil ite'. Tu'npetzi'n, kyqaninx a te tajaq'untl, tu'n ttzaj tsma'n txqantl aq'nil te chmol te' twutz awal.^o ³ Kuxsin che'xtza, ex kyka'yink kyib'a, qu'n ma chex nchq'o'n tze'nqeku' tal rit kyxol txqan xo'j.^p ⁴ Mina txi ky'i'n kye' ky-chu'x nixpe tkub'il kypwaqa, nixpe kyxjab'a. Ex minape chi kub' te'n q'olb'ilte jun a'la toj b'e, qala' tu'n tok kyq'o'n tilil kyaq'i'n. ⁵ Ajtzin kyokxa tuja, kchi q'olb'ila kye ite'kx toj tuk'a tnu'k'b'il Dios. ⁶ Ikytzi'n, qa aye xjal ite'kx tuja at kyoklin ti'jjo nuk'b'il lo, ok kb'antil; metzin

qa mina, nlay b'anttz. ⁷ Axsa k'a' chi ky-iji'y tojjo ja anetzi'n; k'a' txi kywa'n, ex k'a' txi kyk'wanji'y a ktzajil q'o'n kye'y, qu'n at te aq'nil toklin tu'n tchjet twi' tk'u'j.^q Mina che'x kye' kyojile' txqantl ja. ⁸ Ajtzin kyokxa toj jun tnam, ex qa ma chi kub' tziyi'n kyu'nxjal antza, wen tu'n t-xi kywanji'y a ktzajil q'o'n kye'y. ⁹ Ex kyq'aningekujij'y yab', a ite' antza, exsin kyq'manxa kyjalu'n: Ajo Tkawb'il qMan Dios, lu' ma tzul laq'e kyk'atza, chichkujij'y.

¹⁰ Ex qatzin qa mi xi kub' tziyin kyu'n, ex qa mi xkub' kyb'in kyyola, ku kyetza tojjo b'e, ex kyq'manxa: ¹¹ Majxpe quq ti'j qqa'n k-elil qchto'n te jun yek'b'il kyij'a, qa kyky'e'y ti'j Tyol Dios.^r Me b'inkuxix kyu'n, a Tkawb'il Dios ma tzul laq'e kyk'atza. ¹² Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixla tkawb'il Dios ktzajil kyib'aj, a tze'nku kye xjal ojtxe kyojjo tnam Sodoma, a i b'aj tu'n q'aq'.^s

Tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tnam, a kyky'e' chi nimin

(Mt. 11:20-24)

¹³ I kub' tq'ma'n Jesús jun jte'b'in tyol kyij'jo xjal mib'in chi nimin, a najleqe kyojjo tnam. Chi' kyjalu'n: ¡Ay! Nimx b'isb'ajil kye'y, a ayi'y aj tnam Corazín exsin aj Betsaida. Qu'n noqit kyojjo tnam Tiro ex Sidón ma b'ant te yek'b'il wipi'n,^t tze'nku ma b'ant kyxola, ojtsetla tz'ajtz ti'j kyanminxjal, ex matla kub' kyyek'in jun tx'ixpi'b'l toj kychwinqil, noq tu'n tok kyq'o'n kyxb'alin te b'isb'ajil, ex tu'n tjaw kychto'n tza'j toj kywi', tze'nkuxjo nb'ant kyu'nxjal tzalu'n. ¹⁴ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y,

^{ss}10:1 Kab'lajaj toj jun mutx', 72 n-ele, ex ikyxjo toj v. 17.

ⁿ9:61 1Re. 19:20 ^o10:2 Mt. 9:37-38

^p10:3 Mt. 10:16 ^q10:7 1Co. 9:14; 1Tim. 5:18 ^r10:11 Mt. 10:7-14; Mr. 6:8-11;

Lc. 9:3-5; Kyb'i. 13:51 ^s10:12 Gen. 19:24-28; Mt. 10:15; 11:24

^t10:13 Is. 23:1-18; Ez. 26:1-28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zac. 9:2-4

toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye tkawb'il Dios ktzajil kyib'aj, tze'nku kye aj Tiro ex Sidón. ¹⁵ Ikyxjo kye aj tnam Capernaum; ¿Chila, qa chi japi'n toj kya'j? ¡Me mina! Qu'n ayexixpe kye' kchi xe'l tojjo ma tij jul, a ja'la ta'yile t-xela, chi Jesúsjo.^u

¹⁶ Xi yolinl Jesús kye' t-xnaq'tzb'in. Chi kyjalu'n: Ayetzi'n xjal, a kchi k'wel b'inte kyyola, a nyola nkub' kyb'i'n.^v Ex ayetzin kye' xjal, a kchi elil iky'in kye'y, ayin we' nchi el kyiky'in. Ex alkya' k-elil iky'in we'y, majxpe te Dios n-el kyiky'in, a saj chq'on we'y, chi'.

Tej kymeltz'ajjo aye i xi tchq'o'n Jesús

¹⁷ Tzunx nchi tzalajx kyej kab'lajaj toj jun mutx' xjal, tej kymeltz'aj. Chi chi' kyjalu'n: Taa, majqexpe kye' taq'nil tajaw il nqo kub' nimi'n kyu'n, tze'nku nqo yoli'n toj tumil tb'iy.

¹⁸ Chi Jesús kyjalu'n: Twutzx te', nlonte we' tajaw il, tej ttzaj lank'aj toj kya'j ikyjo tze'nku' jun q'anqyaq. ¹⁹ O txi nq'o'n we' kyipi'n tu'n kyjax we'y kyib'aj kan ex kyib'aj txuk, a at kytx'ab'l ti'j kyje,^w ex tu'n tkub' kyi'ljo jni' kyipin ajq'oj kyu'n. Ex ayetzin kye', nti'x ch'in kchi ky'ixb'ila kyu'n. ²⁰ Me mina chi jaw tzalaja noq tu'n nchi kub' nimi'n kyu'n taq'nil tajaw il; qala' chi tzalaj kye', qu'n tu'n lu' kye' kyb'i noq tz'ib'inl toj kya'j toj kyajlal jni' nimil, chi Jesúsjo.

Tej ttzalaj Jesús ti'jjo t-xim qMan Dios

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Texjo paq anetzi'n, jaw tzalajxix Jesús tu'n Xewb'aj Xjan, exsin tq'ma kyjalu'n: Taa, ay tAjaw kya'j ex ay tAjaw tx'otx'; loqi'n nchin nimsin Tb'iy ja'lin, qu'n tu'n ma kub' tewin tejij t-xilin tumil kolb'il kye' xjal a xtiqje ex nim kynab'l toj

kywutz, exsin ma kub' tchiky'b'intza kywutzjo xjal, a q'o'nk kyoklin te nti' b'a'n kyu'n. Ikytzi'n Tata, qu'n ikytaqkuxla taji'y.

²² Qu'n ma tzaj tq'o'n nMa'n we'y tkyaqil. Ex mix a'l jun ojtzqil we'y, qala' o'kx nMa'n, qu'n ayi'n Tk'wal. Ex mix a'l jun ojtzqil te nMa'n, qala' o'kqinx. Ex alkya' jun xjal waja tu'n t-xi nyek'i'n nMa'n te, kxel nyek'i'n.^x

²³ Xi meltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex noq kyeku xi tq'ma'ne kyjalu'n: Ky'iwlinqexix kye', ayi'y, a n-ok kyka'yi'n jotxjo, a loqi'y nchi ka'yin ti'j. ²⁴ Twutzxjo kxel nq'ma'n kye'y, qa ila' qtzan yolil Tyol Dios, ex qa ila' qtzan nmaq kawil kyib'aj tnam kyajtaq tu'n tok kyka'yi'n a loqi'y nchi ka'yin ti'j ja'lin, me mina xkylonte. Ex kyajtaq tu'n tok kyb'i'n ajo nchi b'i'n ti'j ja'lin, ex ikyxjo mina kxyb'i, chi'.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo jun ichin b'a'n aj Samaria

²⁵ Attaq jun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi laq'e yolil tk'atz Jesús,^y me noq tu'n tkub' tz'aq tu'n toj til tu'n tyol. Xitzin tqanintz kyjalu'n: Xnaq'tzil, ¿Ti'tzin we' tu'n tkub' nb'inchi'n, tu'n nkanb'inteji'y chwinqil te jun majx?

²⁶ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¿Titzin o kub' tz'ib'it toj kawb'il? ¿Titzin tetza nkux tu'jin?

²⁷ Atzin tej xnaq'tzil xi ttzaq'win kyjalu'n: Chixix te u'jjo kyjalu'n:

K'u'jlinkxix te tDios, a tAjaw Tkyaqil, tuk'a tkyaqil tanmi'n, tuk'a tkyaqiljo tajb'ila, tuk'a tkyaqil tipi'n ex tuk'a tkyaqil t'nab'la;^z exsin k'u'jlink te t-xjalil tze'nkuxjo n-ok tk'u'jlin te tib'.^a

²⁸ Xitzin tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Ikyxixpetzin toka, chi Jesúsjo. Qatzin ma

^u10:15 Is. 14:13-15 ^v10:16 Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; Jn. 13:20

^w10:19 Sal. 91:13 ^x10:22 Jn. 3:35; 10:14-15

^y10:25 Mt. 22:35-40; Mr. 12:28-34 ^z10:27 Deu. 6:5 ^a10:27 Lv. 19:18

b'anttz tu'n ikyjo, okpetzin ktenb'il tch-winqiltza te jun majx, chi'.^b

²⁹ Atzin tej xnaq'tzil nya wen e'le te te, tu'n mix xkyeye tyolin ti'j Jesús. Tu'ntzi'n, xi tqanin juntl majl kyjalu'n: ¿Me altzin kye qe wetza nxjalil? chi'.

³⁰ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Jun maj, at jun ichin tzajninxtaq toj tnam Jerusalén, ex tu'ntaq tpon kanin toj tnam Jericó. Tzuntaq nb'et, tej tok tzyu'n kyu'n txqan ileq'. Noqx techx b'aj b'yo'n, exsin el q'i'n jotxjo jni' q'i'ntaq tu'n exsin jni' t-xb'alín. Atzaj te' ch'ixtaqx tel kyimj ichin anetzi'n, b'e'xsin i oq kyej ileq'. ³¹ No-qxla tze'n tten, n-iky'ta'ku jun pale tojjo b'e anetzi'n. Atzaj te' tiwlej ichin tu'n, a otaq ky'ixb'e kyu'n ileq', liweyxix xi ttx-alpin tib' ex mix kub' we'yexix ch'in. ³² Ex at jun nmaq nimil ti'j kynimb'il aj Judiy iky' tojjo b'e anetzi'n. Me ex ikyxjo, b'e'x xi ttxalpin tib' ttxlaj b'e, tej tiwlej ichin tu'n, aj otaq b'aj b'yo'n kyu'n ileq'. ³³ Ex attaq juntl ichin, a aj Samaria, jun kyxol xjal manyor iky'in kyu'n aj Judiy, a tzuntaq nb'et tojxjo b'e anetzi'n. Ajo ichin anetzi'n, b'e'x tzaj chy'o'nx tanmin ti'jjo xjal, a otaq ky'ixb'e kyu'n ileq'. ³⁴ Ok laq'e tk'atzjo xjal ky'ixb'ine, jatz ti'n t-aseyt exsin vin te q'anb'il, exsin ok tentz su'lte ti'jile' jni' tky'ixlb'in xjal. Atzaj te' tb'aj tsu'n, ok tq'o'n b'u'x te potzb'ilte, exsin jax tq'o'ntz tib'ajjo tchej. Xi ti'n toj jun ja, ja' ntzaje q'o'n qku'xb'il, exsin axsa kub'e tene ka'yilte. ³⁵ Tojtzin juntl q'ijltz, jatz ti'n tej ichin aj Samaria kab'e pwaq, exsin xi tq'o'ntz te' tajawjo ja, ja' ku'xleta'qjo yab', exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: B'a'nx te ka'yin ti'jjo ichin lo, qatzin atl tetza pwaq xb'aj tu'n te ka'yb'inte, we txi nchjo'n we', aj nmeltz'aja.

³⁶ Kutzintz ja'lin, chi Jesús. ¿Altzin kye ichintz kyxoljo oxe, aku tz'ok tq'o'n te t-xjaliljo ichin, aj ky'ixb'e kyu'n ileq'?

³⁷ Atzin tej xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi tq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Aj tzaj chy'o'n tk'u'j ti'j xjal, a otaq ky'ixb'e.

Xitzin tq'ma'nl Jesús te kyjalu'n: ¡Kuxsin txi'tza! exsin b'inchinkutza tze'n oke tu'n xjal, a tzaj chy'o'n tk'u'j ti'jjo juntl.

Tej tpon Jesús tja Mart ex Mariy

³⁸ Atzin te Jesús b'e'x xi ti'nl te' tb'e, exsin pon kanin toj jun koj'b'il, ja' najle-taq jun qya, Mart tb'i. K'amle Jesús tojjo ja anetzi'n. ³⁹ Me atzin te Mart, attaq jun te' ttziky, Mariy tb'i.^c B'e'x kub' qe te Mariy t-xe tqan Jesús, b'ilte jni' Tyol. ⁴⁰ Atzin te Mart nim jaw lab'te te', qu'n tu'n nimxtaq taq'in at. Tu'ntzi'n, xi laq'e tk'atz Jesús, exsin xi tq'ma'ntz kyjalu'n: Taa, ¿Nti'xsin ch'in npon tb'isa, tu'n njunalxa ma chin kyij tq'o'n nntzikya ti'jjo txqan aq'untl lo? ¡Q'manx ch'in te, tu'n tmojin wuk'iy!

⁴¹ Me atzin te Jesús xi ttzaq'win kyjalu'n: Ay, Mart, ¿Man jaw b'isin te, ex man jaw b'ajxte tk'u'j tu'n ma nintzx taq'in? ⁴² ¿Me tiqunil? Qu'n junch'inte ilxix ti'j tu'n tkub' b'inchit. Atzin nkub' tb'inchin Mariy, atzin te ilxix ti'jjo tu'n tkub' b'inchit, qu'n mix a'lx jun a'la k-elil q'inte te.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qna'j Dios

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Jun maj, nna'ntaq Jesús Dios. Atzaj te' tb'aj na'n Dios, at jun t-xnaq'tzb'in xi q'mante te kyjalu'n: Taa, qo t-xnaq'tzintza tu'n tb'ant qna'n Diosa, ikyjo tze'nku oke tu'n Juan, tej kyxi t-xnaq'tzin jni' t-xnaq'tzb'in.

² Chi Jesúsjo kyjalu'n: Ajtzin kyok ten kye' na'l Dios, chichkuji'y kyjalu'n:

Ay qMan Dios, noqit tz'el kyniky'xjal qa xjanxixjo tb'iy.

^b10:28 Lv. 18:5 ^c10:39 Jn. 11:1

Noqit ku'tzjo Tkawb'ila tzalu'n twutz tx'otx'.

³ Q'ontzjiy qwa'y nimxix te q'ij ja'lin.

⁴ Ex najsinkujij qila,

ikyxjo tze'nku qe', nkub' qnajs'i'n kyilxjal, a nchi b'inchin mib'in q'i'ja.

Mi tziyiy tu'n qkub' tz'aaq toj jun joyb'il, aj ttzaj q'i'ja.

⁵ Ex xi tq'ma'n'l Jesús kyjalu'n: Qq'aknajtzin kyjalu'n: Atit jun kye', at jun tuk'a pon kanin niky'jin aq'wil, exsintla xi tq'ma'ntz kyjalu'n: Ay wuk'a, q'ontzin oxe tal wab'j ntx'exa, ⁶ noq tu'n at jun we' wuk'a tzajnin toj tb'e, ex lu' ma kanin nja'y. Me nti'x ch'in we' at we, a tu'n t-xi nq'o'n te.

⁷ B'alaqa a xjal, a tokx tuja, ktzajil tq'ma'n: Mitzin chin tyajij nej. Ma jpet we' nja, ex loqo qe' ma qo kux kxe kyuk'a qala'. Me b'a'petzi'n, nlay chin jaw we'ks we' q'olte ch'in ti' tey.

⁸ Kxel nq'ma'n kye'y, exla qa mi xjaw we'ks, noq tu'n kyuk'a kyib', me noq tu'n tzunxix nlab'te wen, kjawil we'ks q'olte noq alkye ntqanin.

⁹ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y: Kyqaninx, ex ktzajil tq'o'n Dios; kyjyoma t-xilin tajb'il qMan, ex knetil kyu'n; kyq'olb'inxa toj kynaj' Diosa, ex ktzajil ttzaq'win kye'y. ¹⁰ Qu'n alkye nqanin jun ti', ok k'metil tu'n; ex alkye njo'nxix, ok knetil tu'n; ex alkye nq'olb'in, ex ok ktzajil tzaq'win.

¹¹ ¿Ma attzin jun kye', a ayi'y manb'ajqi'y, aku txi q'onte jun kan te jun kyk'wala, aj ttzaj tqanin jun tchi' kyix? ¿Mo akupela txi tq'o'n jun manb'aj ab'j te jun tk'wal, aj qa ma tzaj tqanin k'wal jun twa pan? ¹² ¿Mo qa aku txi tq'o'n jun sichil, qa ma tzaj tqanin jun tchi' jos? ¿Nlayla! chi Jesúsjo. ¹³ Noqpe o'kx kyeji'y tb'anilix kyaj te kyk'wala, exla qa nya wenqi'y. ¿Yajtzin te Diostz, a at toj kya'j? ¿Ma nlaypetzila tzaj tq'o'n

te' Xewb'aj Xjan qe, qa ma txi qqanin te?

¿Ja'n tzaje tipin Jesús tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Attaq jun xjal, minataql nb'ant ty-olin, tu'n otaq tz'okx jun taq'nil tajaw il toj tanmin. Me atzaj te' tetz q'i'n toj tanmin tu'n Jesús, b'e'x b'antl tej xjal ty-olin. Tu'npetzi'n, nimx i jaw ka'ylaxjal tu'n ikyjo. ¹⁵ Me ite' junjun xjal i q'mante kyjalu'n: Nchi etz te' xjal taq'nil tajaw il tu'n, qu'n tu'n a te Beelzebú, a tajaw il, o txi q'onte tipin, chi chi xjaljo ti'j Jesús.^d

¹⁶ Me ite'l txqantl xjal xi kyqanin te Jesús, tu'n tkub' tb'inchin jun yek'b'il tipin toj kya'j.^e Xi kyqanin ikyjo, qu'n kyajtaqjo xjal tu'n tel kyniky' te, a qa antza tzajni'n tipin Jesús toj kya'j mo minaj. ¹⁷ Me b'i'ntaq te Jesús tu'n, ti'taqjo nkyb'isin xjal. Tu'ntzi'n, xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Qa pa'n kytenxjal toj jun nim tnam, ex qa kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub' naj tu'n q'oj. Ex ikyxjo toj jun ja xjal; qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen.

¹⁸ Ikytzin ta'ye te satanásjo, a tajaw il. Qa ma tz'etz tlajo'n tib' tu'nx tib'x kyoj kyanminxjal, pa'nla ttentz ti'jx, ex atzin tkawb'il nlay ch'iy. ¿Ma man kub' numjjo tipintz? Nxi nq'ma'n we' ikyjo, qu'n loqi'y nchi yolin kyxolili'y aj qa noq tu'n tipin Beelzebú, a tajaw il, nchi etz nlayonji'y taq'nil. ¿Ma akutzin tz'ok meltz'aj tajaw iltz kyijxjo taq'nil? ¹⁹ Ex noqit ikyjo tze'nku nkyq'ma'n, qa tu'n tipin Beelzebú nchi etza taq'nil tajaw il toj kyanminxjal wu'n, ¿Yajqetzin kye', a lipcheqek kyijja? ¿Ankye kye tzaj q'o'nte kyipin tu'n tetz kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal, qa nya ax Dios? Tu'npetzi'n, ayexjo kyuk'iy kchi q'malte qa nya toj tumil kyyola ti'jjo lo. ²⁰ Me metzi'n, qa a te

^d11:15 Mt. 9:34; 10:25 ^e11:16 Mt. 12:38; 16:1; Mr. 8:11

Dios ntzaj q'onte we' wipin, tu'n kyet-zjo taq'nil tajaw il wu'n toj kyanmin xjal, tz'elkutzin kyniky'tza te, a qa ma tzuljo Tkawb'il Dios kyxola.

²¹Qa at jun xjal nimxix tipin, a at kxb'il te kolb'ilte kywutz ileq', exsin tzunxix nxq'uqintz ti'j tja, nlay tz'ex q'i'n a at toj, ex nti'xla aku b'ajte. ²²Me tzulittzin juntl xjal, a nimxixtl tipin tze'nku tnejil, b'ex aku kub' tu'nljo xjal anetzi'n. B'ex aku chi el q'i'n jni' q'uqle tk'u'j ti'j te kolb'il tib', ex a xjal anetzi'n kq'malte tze'n aku chi oke jni' at toj tja.

²³Ankye jun xjal nya taj tu'n tq'o'n te tib' wuk'iy, nq'ojin wi'ja. Ex ankye jun xjal mi n-onin wuk'iy tu'n tel kyniky'xjal ti'j Kolb'il, noq nb'aj tchitin,^f tze'nku jun aq'nil ky'aj, a tky'e' tu'n tmojin tu'n tjaw chmet twutz awal.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j, ti'
kb'ajil kyij'xjal, a nya nimil**

(Mt. 12:43-45)

²⁴Aj tetz jun taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal, a nya nimil, b'ex nxiku jyolte tojjo tzqij tx'otx', ja' tu'n ttene. Exsin qa mi xjyet tu'n, k'wel t-ximin: Kchin meltz'ajil we' juntl majl tojjo nja'y, ja' x'in etziy.

²⁵Ex ajtzin tkanin juntl majl tk'atzjo xjal, knetiljo xjal tu'n, tze'nku jun ja, a nti' at toj, ex cheb'e miso'n, ex nik'u'nxix wen.

²⁶B'e'xsin k-okixtz toj tanmin xjal, me nya tjunalx ja'lin; qala' kyuk'a wuql tuk'a xininqexix toj il tze'nku a. Ex kykyaqilx chi najal toj tanminjo xjal ja'lin. Atzaj xjal noqx kyja kxe'lix toj il tze'nku' tten-taq te tnejil.

Ajo qtzaljb'il, a twutzxix

²⁷Tzuntaq nyolin Jesús ikyyjo, tej tjaw xch'in jun qya kyxolxjal. Chi' kyjalu'n:

¡Ky'iwlinxix te' qya, a xkub' alintiy ex xjaw ch'iyshintiy!

²⁸Xitzin ttaq'win Jesús kyjalu'n: Ikyepen te', me nimxixtl te' tky'iw'b'il qMan kyib'ajjo a nkub' kyb'in Tyol Dios, exsin nkub' kynimin, chi'.

**Tej t-xi kyqanin aj il
jun techil tipin Jesús**

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹Me ayetzin kye' xjal, tzuntaq nchmet-xi kye' kyb'aj ti'jile Jesús. Ex ante Jesús ok ten q'malte kyjalu'n: Ayetzin xjal kyojjo tq'ijil ja'lin, manyor aj ilqe. Nkyqanin jun techil wipi'n, me mi txi nyek'i'n jun techil, qala' o'lx jun techil tze'nku te Jonás.^g ³⁰Qu'n ikytzi'n te Jonás ok te' te jun yek'b'il kyxol xjal te Nínive,^h ex ikyx weji'y, a Tk'wal Ichin, ok kchin okila te jun yek'b'il kye' xjal tojjo tq'ijil ja'lin.

³¹Toj tq'ijil pa'b'in, ok kchi okil tkyaqil xjal atxix t-xe tnejil toj pa'b'in twutz Dios, junx kyuk'a aye' loqe nchi anq'in kyojjo tq'ijil ja'lin. Ok kjawil we'ksjo qya, a nmaq kawil tzajnin te najchaq te twutz tx'otx', tu'n kykub' tz'axqjal toj kyil tu'n, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin. Qu'n ajo qya anetzi'n b'e'x xi' b'ilte t'nab'lxix qtzan Salomón.ⁱ Me ajo t-xilin nab'l wi'ja ja'lin, nimxixtl toklin tze'nku te Salomón. ³²Ex ikyqex kye' xjal toj tnam Nínive kyojjo q'ij te Jonás kchi jawil we'ks toj tq'ijil pa'b'in, aj kyokxjal toj xjelb'il twutz Dios, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin, tu'n kykub' tz'aq toj kyil kyu'n. Qu'n ayetzinxjal toj Nínive b'e'x ajtz ti'j kyanmin, tej t-xi tq'ma'n Jonás Tb'anil Tqanil Dios kye.^j Ex ajo Tb'anil Tqanil wi'ja ja'lin nimxixtl toklin tze'nku toj tq'ijil Jonás.

^f11:23 Mr. 9:40 ^g11:29 Mt. 16:4; Mr. 8:12 ^h11:30 Jon. 3:4

ⁱ11:31 1Re. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12 ^j11:32 Jon. 3:5

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n qka'yin
te qib' ti'j tkyaqil nya wen**

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Xi tq'ma'n'l Jesús kyjalu'n: Mix a'l jun xjal aku tz'ok txqonte jun tzaj, exsin b'e'x kxel tewi'ntz, mo tu'n tku'x tjaq' jun kax; qala' tu'n tkub' q'oyit jawnin twi' jun xtanko'l, tu'ntzin tspiky'b'ajtz tkyaqil toj ja.^k ³⁴ Ajo kywutza tze'nku jun tzaj te kyxmilila ex te kyanmi'n. Qa wen kywutza, at spiky'in toj kyanmi'n tu'n tel kyniky'a ti'j tkyaqiljo wen. Me qatzin ma txi kyq'o'n amb'il te kywutza noq tu'n tka'yin ti'jjo nya wen, ex ikyx ok k-okil kyanmi'n te nya wen, ex toj qxopin. ³⁵ Kyka'yinktzin kyib'a tu'n mi qe kyk'u'ja ti'j jun kyanmi'n nya wen, qu'n kchi k'wel sb'u'n tu'n, tu'n kyxi ti'n toj manyor qxopin. ³⁶ Qatzin toj spiky'in ta'ye kyximbitza exsin tkyaqiljo kychwinqila, ex nti' ch'in qxopin toj; okpen k-elil kyniky'tza ti'j tkyaqiljo nya wen, tze'nku tu'n kyb'eta toj jun tqan tzaj.

**Tej tyolin Jesús kyij Parisey ex
xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il**

(Mt. 23:1-36; Mr.
12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Atzaj te' tkub' qen Jesús tu'n tyolin, b'e'x xi txko'n wa'l tu'n jun Parisey. Atzaj te' tkanin tzma tja Parisey, okxsintz tuja, exsin ok qetz wa'l ti'j me'x. ³⁸ Me atzin tej Parisey noqx jaw ka'ylaj te', qu'n tu'n mix i ele ttxjo'n te Jesús tq'ob', tze'nku nb'anttaq kyu'n, te' tok ten wa'l. ³⁹ Xitzin tq'ma'n qAjaw te kyjalu'n: Atzin kye', a ayi'y Parisey, tb'anilx kyka'yajtza kywutzxjal, tze'nku jun vas ex jun laq manyor txjonx ti'j, me atzin tojxi, manyor tzu'jx. Ikytzin kyeji'y toj kyanmi'n; nojnin ite'ya tu'n nknet kyu'n tu'n kyelq'b'in, ex tu'n kyb'inchb'in nya b'a'n. ⁴⁰ ;Nti' kynab'la!

¿Ma mi'tzin b'in kyu'n, qa ikyqeji'y tze'nku jun vas? Il ti'j tu'n tel txjetjo tojxi tze'nkuxjo ti'jxi. Junch'in tumil at, qu'n junch'inte xkub' b'inchin te' a q'ancha'l, exsin nya q'ancha'l, ex kykab'il il ti'j tu'n tel txjet. ⁴¹ Tu'npetzi'n, tnejilxix, kyq'onxsinji'y oyaj te mojb'il tuk'a jun kyanmi'n txjonxix, ex noq tu'n ikyoj, tkyaqilx kychwinqila ok k-elil saqix.

⁴² B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n nxi kyq'o'n twutz Dios tlajajin tnej tal menta, tal rud ex tkyaqil wiq itzaj, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il.¹ Me mi nxi kyq'o'n amb'il ti'jjo xnaq'tzb'il, a nimxixtl toklin toj kawb'il: A tu'n kynaja'n tza'qle, ex tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja ti'j Dios. Atzin tu'n tb'antjo kyu'n, ex tu'n mi kyij kytzapinj'i'y ttxqantl.

⁴³ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n o'kx kyaji'y tu'n kykub' qe'y kyib'ajjo me'x tb'anilqex wen, aj kyxi'y toj mu'x ja te na'b'l Dios. Ex kyaj tu'n kyq'olb'inxjal kye'y tuk'a kymutxb'il kyib' kyojile b'e.

⁴⁴ B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y Parisey. Qu'n aye xjal mi na'n kyu'n ti'jjo kyanmi'n, a nya wen. Qu'n ikyqexixji'y tze'nqeku kyjulul kyimnin, a nya q'ancha'lqe, a tzunx nchi b'etjexjal kyib'aj. Me mina n-el kyniky' te, qu'n tu'n nya q'ancha'lqe.

⁴⁵ At jun te xnaq'tzil ti'j kawb'il, xi tzaq'winte Jesús. Chi' kyjalu'n: Xnaq'tzil, ex majqox qe' ma qo ok tyiso'n, chi'.

⁴⁶ Me atzin te Jesús xi tzaq'win kyjalu'n: Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qu'n nxi kyq'o'n nimku nuk'b'il, a kujxix wen, kyib'ajxjal, nyakuj jun iqtz, a nlay ky'isje kyu'n. Ex ayenajtzin kyetza, nipe jun tal twi' kyq'ob'a n-ok aq'le ti'jjo iqtz anetzi'n.

⁴⁷ Ex b'isb'ajilxla kye'y, a tu'n njaw kyb'inchinli'y kyja kyimnin, a yolil Tyol

^k11:33 Mt. 5:14-16; Mr. 4:21; Lc. 8:16

¹11:42 Lv. 27:30

Dios, aye i k'monte Tyol ojtxe. ¿Ma nyatzin ayexjo ojtxe kychma'n i kub' b'yonkye? ⁴⁸ Tu'npetzi'n, ikyx kyximji'y, ex ikyx kyaq'nb'ini'y tze'nqe b'yol xjal ojtxe, qu'n aye kychma'n i kub' b'yo'nkye, ex ayetzinl kyetza njaw kyb'inchin' kyja te jun nab'lkye.

⁴⁹ Tu'npetzi'n, b'e'x tq'ma te Dios, a nimx t-xilin t'nab'l. Chi' kyjalu'n: Ok kchi xel nchq'o'n we' nyolila exqetzi'n nx-naq'tzb'i'n. Me ite' junjun kye kchi k'wel b'yo'n, ex ite' junjuntl ok ktzyetil kyla-jche. ⁵⁰ Me ayetzin kye' xjal, a loqe nchi anq'in ja'lin, ok k'wel t'zaq tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tu'n tpaj kychky'eljo jni' yolil Tyol Dios ojtxe, atxix t-xe tnejil, ⁵¹ tze'nku qtzan Abel^m ex qtzan Zakariy, a kub' b'yo'n tojx tnejil ja te na'b'l Dios ex twutz t-altar.ⁿ

Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, aj qa kchi okila toj pa'b'in twutz Dios ti'j kykyimli'n qtzan xjal lo, ktzajil tq'o'n Dios kujxix tkawb'il kyib'aja te chojb'il, a ayi'y ite' tojjo tq'ijil ja'lin.

⁵² Ex b'isb'ajilxla kye'y, a ayi'y xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, tu'n a ma kub' kyetz-inji'y tumiljo tze'n tu'n tela kyniky'xjal ti'j Dios. Me majqexpe kye', mi n-el kyniky' te tumil, ex nchi ok kymeqo'nji'y txqantl, a kyaj tu'n tel kyniky' ti'j Dios.

⁵³ Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Jesúsjo jni' yol lo, ayetzaj jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey nimx kyq'oj tzaj. Tu'ntzi'n, b'e'x i ok ten qanilte noq ti'chaqku ti', ⁵⁴ qu'n kyajtaqjo xjal anetzi'n, tu'n tkub' t'zaq Jesús kyu'n toj til kyu'nxjo tyol.

Mi qo xmiletz'in

12 Kyojjo q'ij anetzi'n, jaw kychmo'n jun jte' milxla xjalla, noqx jaw kylimo'n kyib', junjun tuk'a juntl. Ex ok ten Jesús yolil kye' t-xnaq'tzb'in. Chi' ky-

jalu'n: Kyklom kye' kyib' te' kytx'amil xjal Parisey, a kyxmiletz'il, a cheb'e n-el lemimin kyil'ja.^o ² Qu'n nti' jun ti' toj ewajil ta'ye, a nlay tz'el tqanil. Ex nti' jun ti' ewin ta'ye, a nlay tz'etz toj q'ancha'l.^p ³ Tu'npetzi'n, jotxjo kye', a o b'aj kyq'ma'n toj ewajil, ok kb'ijtajil te' toj tqan q'ijil. Ex jotxjo, a o b'aj kyjask'i'n tuja, exsin ewinnaj ta'ye kyu'n, ok ktzajil xch'i'n te' tzman toj twi' ja, tu'n tb'ijte kyu'nxjal.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j alqe tu'n qxob'a

(Mt. 10:26-31)

⁴ Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n kye'y, ayi'y wuk'a, tu'n mina chi tzaj xob'a kye' xjal, a aku chi kub' b'yo'n kyu'n. Qu'n nti'l aku b'ant kyu'n, aj tkyimjo kyxmilila. ⁵ Me ok kxel nq'ma'n we' kye'y, alqe tu'n kytzaja xob'i'y. Chi xob'tzi'n te', a at toklin tu'n kykyimxjal tu'n, ex at toklin tu'n kyxi q'o'nxjal tu'n toj q'aq' te jun majx, aj tkyimjo kyxmilil. Twutzx te, antza chi xob'a kye'.

⁶ Kanqetzin kye' tal pich'. ¿Ma nyatzin jwe' kye' tal kyb'aj nk'ayajtz tu'n kab'e tal pwaq? Me i'chaqx nya tal wi'yilqetz, mix a'lx junte n-el naj toj tk'u'j qMan Dios. ⁷ ¿Yajtziljo kyetza? Majqexpe' jni' tsmal kywi'y ajla'nqemile tu'n Dios. Tu'npetzi'n, mina chi tzaj xob' kye', qu'n tu'n nimxixtl kye' kyoklin kywutzjo txqan tal pich'.

Mi kub' qewin Jesús kywutzxjal

(Mt. 10:19-20, 32-33; 12:32)

⁸ Kxel nq'ma'n kye'y ja'lin, chi Jesúsjo, ankye te mi kub' tewin kywutzxjal, qa nimil wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, ex ikyx weji'y mi kub' wewi'n twutz t-angel nMa'n, a at toj kyaj. ⁹ Me ante' k'wel ewinte kywutzxjal qa ojtzqi'nqi'n tu'n, ex

^m11:51 Gen. 4:8 ⁿ11:51 2Cr. 24:20-21

^o12:1 Mt. 16:6; Mr. 8:15

^p12:2 Mr. 4:22; Lc. 8:17

ikyx weji'y, k'wel wewi'n twutz t-angel nMa'n, a at toj kya'j.

¹⁰ Ex qa at jun xjal xjaw yob'bin wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, okpe k'wel najsins te' til tu'n Dios, qa ma tz'ajtz ti'j tanmin ti'jjo til. Me ante', a k-elil iky'in te Xewb'aj Xjan, nlayxpen kub' najsit te' til.⁹

¹¹ Mina chi jaw b'isi'n, aj kyxi q'i'n tojjo mu'x ja te kynab'l Judiy Dios, mo kywutzjo much' kawil mo kywutzjo nmaq kawil. Ex mi chi jaw lu'l'n ti'j ti' yol tu'n t-xi kyq'ma'n te kolb'il kye'y. ¹² Qu'n aj tpon kani'n amb'il, a ja' tu'n kyyoliniy, ate Xewb'aj Xjan ok ktzajil q'mante kye'y ti' tu'n t-xi kyq'ma'n.^r

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n qka'yin te qib' ti'j qq'inimil

¹³ At junte xjal kyxoljo xjal, xi q'mante te Jesús kyjalu'n: Xnaq'tzil, q'manxa te ntzikya tu'n ttzaj tyek'in alkye we' wetz'b'il, a at wokli'n ti'j, ti'jjo tq'inimil qtzan ntatiy.

¹⁴ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ay wuk'a, ¿Ankye we' ma tz'ok q'onwe te kawil kyxola, tu'n tkub' npa'nji'y, a at kye'y?

¹⁵ Ex xi tq'ma'n'l kyjalu'n: Kyka'yink kyib'a; mi pon kye' kyk'u'j ti'j q'inimil, qu'n nya tzmaksi ktenb'il kyeji'y kychwinqil, qa ma ten kyq'inimila.

¹⁶ Ex kub' tyolin Jesús jun techil kye. Chi' kyjalu'n: Attaq jun xjal q'inin; nimxjo twutz tawal ttx'otx' chmet. ¹⁷ Ok-tzin ten q'inintz ximil: ¿Tze'ntzin k-okile wu'n ja'lin? Qu'n mix ja' tu'n tokxi nk'u'nji'y twutz wawala, chi'. ¹⁸ Ex kub' t-ximinil kyjalu'n: Ma tzul toj nnab'la ti' tu'n tkub' nb'inchin, chi'. Ok chi k'wel nxitinji'y jni' ntx'utx'a, exsin ma tijqe ch'intl kchi k'wel nb'inchin, tu'ntzintla kykux b'ajjo jni'xjo kywutz wawala kyoj, exsin jotxjo jni' at we'y. ¹⁹ Ex kxel

nq'ma'n te wanmi'n kyjalu'n: Ay q'aye, nimx te ti' ma k'u'yit te, te nimku ab'q'e. Atzi'n ja'lin, kuksin tz'ajlantza, kuksin wa'ntza, kuksin tx'u'jte ch'intza ex kuksin tzalajtza. ²⁰ Me atzin te Dios tzaj tq'ma'n tej q'inin kyjalu'n: Ay nti' t'nab'la, texjo qniky'in lo, ok kkyimila. ¿Anqe kyjele tq'onejiy a ma b'aj k'u'yit tu'n? ²¹ Ikytzin tchwinqil jun q'inin, a noqx n-ok ten chmol txqan tq'inimil noqx te teku; me toj tanmin twutz Dios, manyor tal yajx.

Nchi ok tka'yinte Dios tk'wal

(Mt. 6:25-34)

²² Tb'ajlinxi' ikyjo, tej t-xi tq'ma'n'l Jesús kye t-xnaq'tzb'in, chi' kyjalu'n: Kxel nq'ma'n kye'y: Mina chi jaw melj kye' ti'jjo wab'j, a tu'n t-xi kywa'n, ex mina chi jaw melja ti'jjo kyxb'alin' tu'n tok.

²³ ¿Ma nya nimxixtl toklin kychwinqila tze'nku' wab'j, exsin nyapela nimxixtl te' kyxmilila tajb'in tze'nku' kyxb'alin'?

²⁴ Kyka'yinktzin kyeji'y kychwinqil joj: Mina nchi awan, ex mina nchi chmon twutz kyawal. Nti' jun kyk'ub'l te tkub'il kywa, ex nti' jun kytx'utx'. Me ate Dios nxi q'onte kywa. ¿Yajtziljo kyetza? ¿Ma nyapela nimx'tl kye' kyoklin kywutzjo jni' joj? ²⁵ Qu'n mixpetzin tu'n chi ja meljtza, ¿Ma akutzin txi nimix toj kychwinqila nipela jun q'ij? ²⁶ Qatzin nlay b'ant tu'n t-xi laq'e ch'intljo kychwinqila kyu'n, ¿Ti'tzin qu'niltz nchi jaw melja, tu'n tb'antjo a txqantl kyu'n?

²⁷ Kyka'yinktzin tze'n nchi ch'iey' jni' t-xmakil k'ul. Mina nchi aq'nin ex mina nchi chub'in. Me kxel nq'ma'n kye'y, qa a qtzan nmaq kawil Salomón ojtxe, tuk'a tkyaqil tq'inimil, s-ok tktxu'n tib' tuk'a t-xb'alin tb'anilx wen;^s me mix kanine tqoptz'ajiyil t-xb'alin, tze'n ka'yi'n jun tal t-xmakil k'ul. ²⁸ Qatzin qa nchi ok tktxu'n Diostzjo tal t-xmakil k'ul

⁹12:10 Mr. 3:29 ^r12:12 Mt. 10:19-20; Mr. 13:11; Lc. 21:14-15

^s12:27 1Re. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6

ikyjo, a loqe tzunx nchi milinx toj koj'b'il ja'lin, me meljo nchi'j, b'e'x kchi k'wel b'olj tu'n q'aq'; ¿Yajxsila kyetzta? ¿Nyapela kchi okil ktxu'n kye' tu'n Dios? Qu'n qa noq o'kxtza nchi b'isiniy ti'jjo tkyaqiljo lo, atzin nyek'ine qa noq tal ch'in kynimb'ila.

²⁹ Tu'npetzi'n, mina chi jaw melj kye' noq ti'jjo ti' tu'n t-xi kywa'n, ex noq ti'jjo ti' tu'n t-xi kyk'wa'n. ³⁰ Qu'n ayetzin kye' txqantl xjal, a nya nimil, toj tkyaqil twutz tx'otx', nimx nchi jaw melj kye' ti'j tkyaqiljo lo. Me metzi'n kyetzta, at jun kye' kyMan, a ojtzqi'n tu'n alkye atx taj kye'y. ³¹ Kyjyomtzi'n Tkawb'il qMan Dios, ex ok ktzajil tq'o'n tkyaqiljo at tajb'in kye'y.

A qq'inimil toj kya'j

(Mt. 6:19-21)

³² Mina chi tzaj xob'a. Nchin ka'yin kya'ja, qu'n tal nritqi'y, a nya ila' tal kyb'aja. Me noq tu'njo twenil Manb'aj, a at toj kya'j, nimx ntlalaj tu'n t-xi tq'o'n kyokli'n tojjo Tkawb'il. ³³ Kyk'ayinxji'y tkyaqil at kye'y, ex kyq'onxa kye' jni' yaj. Ikytzi'n kchmetila kyq'inimilji'y twutz Dios toj kya'j, a nlay b'aj. Tz'ok tilil kyu'n tu'n tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios tzalu'n twutz tx'otx', qu'n atzin k-okiljo te kyq'inimila, a k'wel tk'u'n Dios toj kya'j, a ja' nlay tz'okxi ileq' elq'il, ex nlay b'ajjo q'inimil anetzi'n tu'n pok'. ³⁴ Qu'n ja' ta'yex kyq'inimila, axsa kxel lipeye kyanmi'n.

Tok tilil qu'n tu'n qayo'n tulil qAjaw

³⁵ Kyb'inchimtzin kyib'tza, ex kyktx-unktzin kyib'tza, ex tuk'a kytzaja nk'ant wen.^t ³⁶ Chi oka tze'nqeku' taq'nil jun xjal, a loqe nchi ayon tu'n toktz jqetjo tjpel ja, aj tmeltz'ajjo tajaw aq'untl toj jun mejeb'lin. Jun paqx k-okitz jqon ja te, noq aj tok twok'chin.^u ³⁷ Jun tzaljb'ilx

te' kye' taq'niljo xjal, aj qa itz'qe, ex qa nchi ayon, aj tpo'n tajaw aq'untl. Kxel nkujsin kye'y, aj qa b'e'x aku txi q'ma'n kye' tal aq'nil anetzi'n tu'n tajaw aq'untl, tu'n kyok qe wa'l ti'j meḡ, ex axla tajaw aq'untl aku txi sipinte kywa.

³⁸ Jun tzaljb'ilx te kye' aq'nil, a qa itz'qe aj kyel jyet tu'n tajaw aq'untl, jni'chaqxla ortz kanin, exla qa niky'jin aq'wil mo ch'ixtaq qsqixj. ³⁹ Ex b'inkuxjo lo kyu'n, chi Jesúsjo: A noqit b'in te tajaw ja tu'n, jni'xix or kanin ileq' elq'il toj tja, akula kub' ten xq'uqilte, ex nlayla tziye tu'n tetz elq'in toj tja. ⁴⁰ Ikytzi'n kyetzta ja'lin, kyxq'uqinkutzin kyetzta kyib', qu'n noqx kynab'inkuxa aj wula ayi'n, a Tk'wal Ichin.^v

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun aq'nil wen ex ti'j juntl, a nya wen

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Xitzin tqanin Pegr kyjalu'n: Taa, ¿Ma noqtzin qe'y ma tzaj tq'manejiy techil lo, mo te tkyaqilxj?

⁴² Chitzin Jesúsjo, a tAjaw Tkyaqil, kyjalu'n: ¿Ankye te ka'yil aq'untl, a q'uqle tk'u'j tajaw aq'untl ti'j, qu'n tu'n njapin b'ajxix taq'in? ¿Nyapela atz kyjel q'o'n nejinel kyib'ajjo txqantl aq'nil, tu'n t-xi q'oyit kywa toj tumilxix? ⁴³ Nim tzaljb'ilx te' aq'nil te, a qa tzun nb'inchin tuk'a tumil, aj tel jyet tu'n tajaw aq'untl. ⁴⁴ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, kxel tq'o'n tajaw ja toklin te nejinel tib'aj tkyaqiljo at te. ⁴⁵ Metzin qa ajo aq'nil ma tz'ok te nya wen, xkub' t-ximin toj tanmin: Yajla tzul te tajaw ja, qa chi', ex k-okil ten yisol kye' txqantl aq'nil, aye' ichin ex qya, exsin qa b'e'x s-ok tentz wa'l ex k'wal ex majxpe k-okil ten tx'ujtil. ⁴⁶ Exsin noqx t'nab'inkuxt, aj tul kani'n tajaw aq'untl, qu'n tu'n nti'taqx ch'in b'in tu'n, ti' q'ijil ex jni'taq or tu'n tul. Tu'npetzi'n, b'e'x k'wel kawin kujxix,

ex b'ex kxel xo'n te jun majx junx kyuk'a xjal aj il, a mib'in chi nimin.

⁴⁷Atzin tej aq'nil, a n-el tniky' te, ti'xixjo taj tajaw aq'until, me mina nkub' tb'inchin tib', ex mib'in nimin, ok kb'ajil jikytz'in ila' maj. ⁴⁸Me atzi'n te' aq'nil, a nkub' tb'inchin jun ti'la a at tilil, me nkub' tb'inchin qu'n tu'n mina n-el tniky' te, a qa nya b'a'n, ok kb'ajil kawin, me nyala ch'intl kxel jikytz'in te'. Tu'npetzi'n, alkyye te' ma tzaj q'o'n ch'intl te, ex nim ch'intl te' ktzajil tqanin Dios te. Ex alkyye te' ma nintz xi oxqenin, ex ma nintzx te' ktzajil qanin te, chi Jesúsjo.

**At pa'b'l qxol kyuk'a
txqantl, tu'n tpaj qnimb'il**

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹Ma chin ula tzalu'n twutz tx'otx', tze'nku jun q'aq' njulin wen te kolb'il ex te joyb'il q'oj kyxolxjal. ¡Me atla waji'y noqit nk'ant ja'lin! ⁵⁰Nimx kyixk'oj kky'elix wu'n, ex nimx b'is nna'n ja'lin tz-max aj tjapin b'aj. ⁵¹¿Tze'ntzintz toj kywutza? ¿Ma man chin k'u'l wetza noq tu'n kytzalajxjal tzalu'n twutz tx'otx'? Me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa ¡Mina! Qala' ma chin k'u'l we' noq tu'n tpa'yit kynab'l xjal. ⁵²Tu'npetzi'n, texjo q'ij ja'lin, nya junx t-xilin kynab'l jwe' xjal, a najleqe toj junx ja, qu'n tu'n oxemikyxil kynab'ljo tze'nqeku kab'el. Ex ayetzin kye' kab'el mikyxi chi nab'li'n tze'nqeku oxel. ⁵³Okpe k-elil ti'jlin te manb'aj tk'wal, ex ikyx te k'walb'ajjo ti'j tman. Ex okpe k-elil ti'jlin tetxin ttxu, ex ikyx te txub'ajjo ti'j tal. Ex okpe k-elil ti'jlinte ilib'j ilib'ilte, ex ikyx te ilib'iljo ti'j tlib'.^w

**Tej tyolin Jesús kyijjo
techil te twutz tx'otx'**

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴Ex xi tq'ma'n'l Jesús kyexjal kyjalu'n: Lu' jb'al tzul, chi chiji'y, tze'nku nxi kyka'yi'n, aj qa ma tzaj qxope twutz kya'j tu'n muj tumiljo ja' n-exe q'ij. Ex ikyx nb'ajjo; b'ex ntzaj jb'al. ⁵⁵Ex nimx kyaq ktzajil ja'lin, chi chiji'y, aj qa antza saja kyq'iq' kub'l. Ex ikyx te nb'ajjo; nimx kyaq ntzaj. ⁵⁶¡Xmiletz'qi'y ikyjo! Qu'n tu'n n-el kyniky'a ti'j ti' tzul kyu'njo techil, a nkylo'n twutz kya'j exsin nkylo'n twutz tx'otx'. ¿Tze'ntzin tten mi n-el kyniky'tza kyijjo techil nb'ant wu'n kyijjo tq'ijil ja'lin?

**Qq'onk tilil tu'n
tchewx kyanminjo qajq'oj**

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷¿Tiqu'n mina nkub' kyximin kyx-olxa, alkyexixjo b'a'n tu'n tkub' b'inchit? ⁵⁸Qu'n qa ma txi q'i'n jun kyxola tu'n jun tajq'oj twutz kawil, i tok tilil tu'n, tu'n tkyij toj wen tuk'a patilte, a na'mxtaq kykanin. Qu'n qa mina, b'exsin kpomil q'intz tzmax twutz kawil, ex b'exsin kxel q'ontz toj kyq'ob' xq'uqil tnam tu'nj kawil, tu'ntzin tku'x toj tze. ⁵⁹Ok kxel nq'ma'n kye'y, nlay jatz toj tze, aj qa mina xchjet tk'as tkyaqil.

**Ilxix ti'j tu'n tajtz ti'j qanmin, ex
tu'n qxi lipe ti'j Dios**

13 Texjo q'ij anetzi'n, ite' junjun xjal i pon kanin lol Jesús. Xitzin kyq'ma'n te, a qa ite'taq junjun xjal aj Galiley otaq chi kub' b'yo'n tu'n Pilat, ex qa otaq txi smo'n kychky'el tuk'a ky-chky'el alu'mj, a otaq chi kub' kyb'yo'nj xjal anetzi'n te chojb'il il twutz Dios.

²Xitzin tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n: ¿Ma man txi kynimin kye', qa iky ma

tziky' kyil'jjo ichin aj Galiley lo, tu'npela' nimx ch'intl kyil, tze'nkuqel'jo txqantl xjal te' tnam anetzi'n? ³Ok kxel nq'ma'n kye'y, qa mina, chi Jesúsjo. Qu'n ikyqex kyeji'y, ok chi kyimil kye', qa mina s-ajtz ti'j kyanmi'n tuk'a Dios. ⁴Yajqetzin kye wajxaqlajaj ichin toj tnam te Siloé, ayej i kyim, tej ttzaj yuch'j jun ja, a jun tijxtaq twe', kyib'aj. ¿Tze'ntzinla ch'in kye' toj kywutz? ¿Ma tu'npetzila' nimxixtl kyil tze'nqekul'jo txqantl xjal, aye' najleqetaq toj Jerusalén? ⁵Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa mina, chi Jesúsjo. Qu'n ikyqex kyeji'y, ex ok chi kyimil kye', qa mina s-ajtz ti'j kyanmi'n tuk'a Dios.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo jun tqan iw, a nti' twutz

⁶Kub' tyolin Jesúsjo techil lo kywutzx-jal. Chi' kyjalu'n: Jun ichin kux tawa'n jun tqan iw kyxol tawal. Atzaj te' t-xi' jyol jun twutz te tlo', nti' knet tu'n. ⁷Tu'npetzi'n, xi tq'ma'ntz te xq'uqil awal kyjalu'n: Oxe ab'q'e ma jawil wu'n, a kukx nchin ulji'y jyolte jun nlo'y ti'jjo tze lo, me mix jun n-el jyet wu'n. Tu'npetzi'n, tx'eminksa. ¿Qu'n ti'qe tkub' te tzqijsil tx'otx'? ⁸Xitzin ttzaq'win tej ichin, a tzuntaq nxq'uqin ti'j awal. Chi' kyjalu'n: Taa, q'onk juntl ab'q'ela; k'a' jaw waq'nin we' ti'jile, ex k'a' tz'ok nq'o'n we' tz'is t-xe tqan. ⁹Qapetla iky aku tz'ele twutzjo; qatzin qa minatz, k'a' jaw ttx'emintza.

Tej tkub' tq'a'nin Jesús jun qya tal kox ti'j

¹⁰Jun majjo ikyjo, toj jun q'ij te ajlab'l, otaq tz'ok ten Jesús xnaq'tzil toj jun mu'x ja te kynab'l Judiy Dios. ¹¹Ex antza, ta'taq jun qya, a otaqxi b'aj wajxaqlajaj ab'q'e tyab'tlin. Otaq tzaj k'olpaj ti'j tu'n jun taq'nil tajaw il, ex nti'xtaq tumil

tu'n tjikyimix tzkyel ti'j. ¹²Atzaj te' tiwle tu'n Jesús, b'e'xsin tzaj ttxko'n, exsin xi q'ma'n te kyjalu'n: Ay qya, ma tzaq'paj te tojjo yab'il anetzi'n.

¹³B'e'xsin i kub' tq'o'n Jesús tq'ob' tib'aj, ex texjo paq anetzi'n, b'e'x jiky-imix tej qya tzkyel ti'j, ex b'e'xsin ok tentz nimsil tb'i Dios.

¹⁴Atzin tej kynejil xq'uqil mu'x ja te kynab'l Judiy Dios b'e'x tzaj te' tq'oj, qu'n tu'n toj jun q'ij te ajlab'l, kub'e tq'anin Jesúsjo qya. Xitzin tq'ma'n kyex-jal kyjalu'n: Qaq q'ij q'o'ntz tu'n qaq'nin.^x Tu'npetzi'n, chi ul kye' q'anil kyib'a ky-ojjo q'ij anetzi'n, ex nya toj jun q'ij te ajlab'l.

¹⁵Xitzin ttzaq'win Jesús, a tAjaw Tkyaqil, kyjalu'n: Xmiletz'qe kye'. ¿Ma nti'najtzin jun kye' n-el tzaqpinte jun twakix mo jun tchej toj q'ij te ajlab'l, tu'n t-xi q'iyit k'wal a'? ¹⁶¿Yajtzin te' qy-atz lo, a tzajnintzx tyajil ti'j qtzan Abraham, exsin wajxaqlajajtaq ab'q'e otaq tz'ok xkye yab'il ti'j tu'n tajaw il? ¿Ma nyapetzila iltaq te' ti'j, tu'n tel tzaqpet tjaq' tyab'il toj q'ij te ajlab'l?

¹⁷B'e'x i jaw tx'ixwe kyej tajq'oj Jesús, tej tb'aj tyolin Jesúsjo tyol kye. Ayetzin kye' txqantl xjal, a ite'taq antza, b'e'x i jaw tzalaj kye', tej kylon te' tb'inchb'in Jesús, a nimxix kyoklin.

Jun techil tu'n Jesús ti'j tal tijaj mistas

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸Xi tq'ma'n'l Jesús kyjalu'n: ¿Tze'nxsila' Tkawb'il qMan Dios, ex anquk'a aku tz'oke qmujb'ine? ¹⁹Ikytzi'n tze'nku jun tal twutz mistas, aj tkux tawin jun xjal toj tx'otx'. Ex ajtzin tch'iytz, kyinx njapine twe' tze'nku jun ma tij pujin tze, a ja' n-okxi kyb'inchin pich' kypaqb'il kyxol tq'ob'.

**Juntl techil ti'j tze'n nch'iy'e Tkawb'il
Dios tzalun twutz tx'otx'**

(Mt. 13:33)

²⁰ Xi tq'ma'n Jesús juntl majl kyjalu'n: ¿Anquk'a aku tz'ok qmujb'ine' Tkawb'il qMan Dios? ²¹ Qu'n iky te Diosjo Tkawb'il tze'nku' ttx'amil wab'j, a nkux tq'o'n jun qya toj oxo malb'il jarin. Ex ajtzin tb'aj tsmo'n, tkyaqiljo tq'otjil wab'j ktx'amixil, ex nch'iy wen.

A tal much' t'jpel te chwinqil

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Tej t-xi' Jesús tzma Jerusalén, iky' xnaq'tzil kyexjal kyojile jni' tnam ex kyojile jni' koj'b'il, a nqayintaq ite'ke ttxlajile tb'e. ²³ At jun xjal xi qaninte te. Chi' kyjalu'n: Taa, ¿Me nyala ila' te kkletil?

Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ²⁴ Kyq'onk kye' tilil tu'n kyokxa tojjo tal t'jpel ja tal much' te chwinqil. Ex twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa nimx xjal k-okil tilil kyu'n, tu'n kyokx, me nlay chi okx. ²⁵ Qu'n pon kanin jun te q'ij, ja' tu'n t'jpete ja wu'n, a ayi'n tajaw ja. Me ayetzin kyetzta, a kchi kyjela pe'n, oktzin k-okix kyq'olb'in, ex chi chilaji'y kyjalu'n: Taa, jqonkxa ja qe'y. Me atzin we' k-elitz ntzaq'win kyjalu'n: Nya b'in wu'n ja' tzajninqe kye'. ²⁶ Me ayetzin kyetzta okla kchi okil te'n q'malte kyjalu'n: Taa, ¿Ma nyatzin ma qo wa'n, ex ma qo k'wa'n junx tuk'iy? Ex ma qo b'aj t-xnaq'tzi'n kyojjo jni' b'e, a ite' toj qtanima. ²⁷ Me metzin we', a ayi'n tajaw ja, a k-elitz ntzaq'wi'n kyjalu'n: Ma txi nq'ma'n kye'y, qa nya b'in wu'n ja' tzajninqi'y. Tu'npetzi'n, kypa'mil kyib'a wi'ja, ayi'y, b'inchil il.^y

²⁸ Aj kyb'inteji'y jni' yol lo, okxpetzin kchi oq'iltza, ex okxpetzin kchi ju'ch'il kystetza tu'n nimx kyixk'oj, qu'n o'kqex

Abraham, Isaac, Jacob ex kykyaqiljo jni' yolil Tyol Dios ojtxe, ok kchi kyab'ila tojjo Tkawb'il qMan Dios. Me ayetzin kyetzta axsa kchi kyjela tzaqpinii pe'n.^z ²⁹ Ite' xjal kyja' kchi tzajile jawnix, kumnix, elnix ex oknix, ex ok kchi ul, tu'ntzin kyoq qetz wa'l ti'j me'x tojjo Tkawb'il Dios.^a ³⁰ Kyojjo q'ij anetzi'n, ite' junjunkye, a njaw kynimsin kyib' ja'lin, me nlay tzaj q'o'nlo kyoklin te tnejil. Ex ite' junjuntl, a nyakuj nti' kyoklin ja'lin, me nimxix kyoklin ktzajil q'o'n kyojjo q'ij anetzi'n.^b

**Tej t'jaw oq' Jesús kyij
xjal toj Jerusalén**

(Mt. 23:37-39)

³¹ Ex texjo paq anetzi'n i pon kanin jun jte'b'in Parisey tk'atz Jesús, exsin xi kyq'ma'n kyjalu'n: Kux tz'exa tojjo tnam lo, qu'n taj Herodes tu'n tkub' b'yo'n tu'n.

³² Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kux che'xa, ex k'a' txi kyq'ma'n te Herodes, a sb'ulxix tnam, qa ja'lin ex nchi'j ok kchi elitz taq'nil tajaw il wu'n toj kyanminxjal, ex qa ok kchi k'wel nq'ani'n yab'. Ex kab'jxi japin b'aj wu'n. ³³ Me twutzxix, qa il ti'j tu'n t-xi wi'n wib'a, qu'n tu'n il ti'j tu'n nkani'n nchi'j mo kab'j tzma Jerusalén, qu'n nlay kyim jun te xjal, a tok toklin te yolil Tyol Dios, toj junxil tnam.

³⁴ Ex chi Jesúsjo kyjalu'n kyij'xjal te Jerusalén: ¡Ay! Jerusalén, Jerusalén, ay b'iyil kyij yolil Tyol Dios, ex nchi ok kyxo'nji'y tsan qMan tuk'a ab'j; jte'lixla majxla x'in b'aj lab'tiy kyij'a, tu'n kytzaj laq'ey nk'atza, tze'nku jun ttxu eky' nchi kub' tpaqin tal tal tjaq' t-xiky', me mi xkytziyiy ikyjo. ³⁵ Kyka'yinktzinji'y ky-najb'ila kyjel naj te jun majx. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, texjo q'ij ja'lin, mixla chin kyla'b'ilix jun majla, qa nya ajji

^y13:27 Sal. 6:8 ^z13:28 Mt. 22:13; 25:30 ^a13:29 Mt. 8:11

^b13:30 Mt. 19:30; 20:16; Mr. 10:31

tpon tq'ijil aj kyq'mantiy: Ky'iwlinox te', a tzul toj tb'i qAjaw.^c

Tej tkub' tq'anin Jesús jun yab' toj q'ij te ajlab'l

14 Toj jun q'ij te ajlab'l, okx Jesús wa'l toj tja jun xjal nejinel kyxol Parisey. Me ite'taql txqantl Parisey nchi ka'yin ti'j, ti'taqjo tu'n tkub' tb'inchin toj tq'ijil ajlab'l. ²Ex antza ta'yetaql jun xjal, a yab'taq tu'n malil. ³Xitzin tqanin Jesús kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il junx kyuk'a jni' Parisey. Chi' kyjalu'n: ¿B'a'npela toj kywutza, tu'n tkub' q'anit jun yab' toj q'ij te ajlab'l, mo minaj?

⁴Me ayetzin kyej xjal anetzi'n, noq i kub' mutxe tu'n. Atzin te Jesús b'e'x tzaj ttzyu'n yab', ex b'e'x kub' tq'anin. Atzaj te' tq'anit, xi tq'ma'n Jesús te tu'n taj tja. ⁵Ex xi tq'ma'n kye Parisey kyjalu'n: ¿Altzin jun kye', a nya b'e'xkux aku jatz q'inte jun tk'wal mo jun twakix, a kuxit tz'aq toj jun jul, exla qa toj q'ij te ajlab'l?^d

⁶Ex mix a'lx jun tzaj tzaq'winte jun tyol.

Jun techil tu'n Jesús tu'n mi qnimsin qib'

⁷Tlonte te Jesús, qa ataq kyajjo jni' txokenj, tu'n kykub' qe kyib'ajjo tb'anil q'uqb'il, a ite'kutaq kyij'ile meḥ te wab'l. Tu'ntzi'n, xi tq'o'n jun tumil kye, tu'n mi kynimsinxjal kyib': ⁸Aj qa at jun xi txkontiy toj jun nintz q'ij te mejeb'lin, nya b'a'n tu'n tkub' qey tib'aj jun tb'anil q'uqb'il, qu'n yajtzaj qa xpon kaninku juntl txokenj, a nim ch'intl toklin tze'nku te, ⁹ex atzi'n xjal, a xtxokin kyij'a kykab'ila, aku tzaj q'mante tey kyjalu'n: ¡We'ksa! Q'onx tq'uqila teljo juntl lo chitjo tey. Ex tuk'atzin ttx'ixewtza, b'e'x aku txi'y qeb'il twi' q'uqb'il, a at tzma ti'jxi. ¹⁰Qala' qa ma txi txkon tu'n jun

a'la, antza we kub'e qe te kyib'ajjo q'uqb'il, a ite'ku tzma ti'jxi, qu'n tu'ntzin aj tuljo a xi txkontiy, aku tzaj q'ma'n tey kyjalu'n: Ay wuk'a, ku tiky'tz te qeb'il kyib'ajjo tb'anil q'uqb'il loch.^e Ikytzin kjawil nimsinji'y kywutzjo jni' txqantl xjal, a kchi okil qe tuk'iy ti'j meḥ. ¹¹Qu'n ankye te' kjawil nimsin tib' til tib'x, nti' ch'in te' toklin aku tzaj q'o'n toj kya'j. Me metzin te' xjal, a n-ok tq'o'n tib' te nti' toklin, apente xjaljo ok kjawil nimsin.^f

¹²Ex ikyx xi tq'ma'n Jesúsjo te Parisey, a xi txkonte, tu'n t-xi' tja. Chi' kyjalu'n: Aj tb'aj jun nim wa'n toj tjay, mina chi tzaj ttxko'njiy jni' tuk'iy, ex mina qe' jni' ttzikya ex titz'in ex qe' jni' xjal, a at tlonte tib'a kyuk'a, exqetzi'n jni' t-xjalila ti'jiliy, a q'ininqe. Qu'n aye xjal lo, b'e'x aku txi ttxko'nla wa'l kyuk'a, tu'ntzin b'e'x kchjetiljo wab'j, a otaq txi toyi'n kye. ¹³Mikyxi tz'oka tu'n; qala' aj tkub' tiky'sin te jun nintz q'ij toj tjay, txkon-qetz tejy jni' qe xjal yaj, jni' qe xjal, aye' mi nb'antl kyb'et, jni' qe kox exqetzi'n moḥ. ¹⁴Tu'n ikyjo, nimx tze'jb'il ktenb'il tey, qu'n exla qa nlay b'ant tchjetjo wab'j, a kxel toyin kye xjal anetzi'n, me nimxix tumil t-xel ok ktzajil q'o'n tey tu'n Dios tojjo q'ij, ja' kchi jawitze anq'in juntl majljo xjal, a tz'aqleqe.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo nintz wa'n toj Tkawb'il Dios

(Mt. 22:1-10)

¹⁵Tej kyb'ij te' yol lo kyu'n xjal, a q'uqleqetaq ti'j meḥ, at junte, xi q'mante te Jesús kyjalu'n: ¡Ky'iwlinoxla te' xjal, a ok k-okil qe wa'l ti'jjo meḥ, a ok ktenb'il toj Tkawb'il qMan Dios!

¹⁶Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Jun ichin kub' tb'isin tu'n tkub' b'inchit jun nim wa'n toj tja, exsin xi tq'o'n txokb'il kyij' nimku xjal.

^c13:35 Sal. 118:26 ^d14:5 Mt. 12:11 ^e14:10 Pr. 25:6-7

^f14:11 Mt. 23:12; Lc. 18:14

¹⁷ Atzaj te' tpon or tu'n tb'aj wa'n, xitzin tchq'o'n jun taq'nil txkol kye' jni' xjal, a otaq chi txket. Chi' kyjalu'n: Kux chi tzaja ja'lin, qu'n lu' te wab'j ma b'ant, chichkujij'y. ¹⁸ Me kykyaqilxjo tx-okenj i q'mante qa nti'taq amb'il kyij' tu'n kykanin tojjo nintz wa'n. Atzin te' tnejil iky tq'ma kyjalu'n: Chjonte te, me nlay chin kani'n, tzmaxix ma nloq'a ch'in ntx'otx'a, ex il ti'j tu'n nxi'y lolte; noqx che'wx tk'u'ja wi'ja, chichkujij'y.

¹⁹ Atzin te' juntl iky te' tq'ma kyjalu'n: Nlay chin kanin we', qu'n ma nloq'a jwe' muj nwakixa te kjol, ex ma chink ch'in lolkye qa b'a'n chi kjon; noqx che'wx tk'u'ja wi'ja, chichkujij'y. ²⁰ Iky te' juntl tq'ma kyjalu'n: Tzmaxix ma chin jaw meje we'. Tu'ntzi'n, nlay chin pon kanin we'.

²¹ Tej tmeltz'aj aq'nil, a xi chq'o'n, b'e'xsin ok tentz q'malte te' tajaw ja jotxjo jni' tzaj q'ma'n te. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj tej tajaw ja tq'oj, exsin xi tq'ma'nltz tej taq'nil kyjalu'n: Liweyxix kux txi'y toj tnam ex txkonqetzijy jni' qe' xjal yaj, jni' qe' xjal, a mi nb'ant kyb'et, jni' qe' xjal mox exqetzi'n jni' xjal kox, a ite' kyojile' nim b'e ex kyojile' much' b'e, a ite' antza. ²² Tmeltz'ajxitzin aq'nil, iky xi tq'ma'n te tajaw ja kyjalu'n: Taa, ma chin meltz'aj we' ja' xin xi tchq'oniy, ex iky xkub' nb'inchinjij'y tze'n saj tq'ma'n, me na'mx tok noj te me'x ti'jile.

²³ Xitzin tq'ma'n'ljo tajaw ja te' taq'nil kyjalu'n: Kux txitla kyojjo jni' nim b'e ex kyojjo jni' tq'ob' b'e, ex q'manxa kye' xjal, qa il ti'j tu'n kyoktz, qu'n waj we' tu'n tnoj nja'y. ²⁴ Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa mix jun te' xjal kyxoljo xi txket wu'n te tnejil, ok kchi wa'l ti'jjo wab'j, a ma b'ant wu'nch, chi Jesúsjo kyexjal.

Il ti'j tu'n qxi lipe ti'j Jesús tuk'a tkyaqil qanmin

(Mt. 10:37-38)

²⁵ Nimku xjal ok lipe ti'j Jesús, ex ajtz meltz'aj ti'jxi, ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n: ²⁶ Qa at jun xjal taj tu'n tok lipe wi'ja, me nya k'u'jlinkqi'n tu'n tuk'a tkyaqil tamin, qala' o'kxtza toka tk'u'j ti'j tman, ti'j ttxu, ti'j t-xujil, kyij'qe tk'wal, kyij'qe ttziky ichin ex qya, kyij'qe titz'in ichin ex qya, mo qa axsa q'uqle tk'u'j ti'jx; nlay tz'okjo xjal anetzi'n te nxnaq'tzb'i'n, chi'. ²⁷ Ex alkje jun xjal mi xi tq'o'n tib' tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa ma kyim tze'nqeku xjal, aye' xi kyiqin kycruz tu'n kykyim, nti' toklin tu'n tok te we'y, chi Jesúsjo.⁸ ²⁸ Qa at jun kye' taj tu'n tjaw tb'inchin jun ja, a ma ti-jxix twe', ¿Ma nyapela nej k'wel qe ximilte jni' pwaq kb'ajil tu'n, exsin k'wel ttab'lintz qa ok kkanilxixjo tpwaaq at? ²⁹ Me me qa o'kxjo tq'uqil ja xb'ant, exsin mina xjapin b'antjo jni' txqantl, jotxjo jni' xjal, a nchi ka'yink ti'jjo aq'untl anetzi'n, noqx kchi jawil xmayinx ti'jjo xjal lu'n, tu'n mina xjapin b'aj taq'in. ³⁰ Chi chila' kyjalu'n: Ax te' xjal chi', ma tzyetnajo tb'inchajtz tja, me mina xjapin b'aj tu'n, chi chila'. Ikytzi'n, il ti'j tu'n tkub' kyximi'n wen qa tu'n kyxi lipey wi'ja. ³¹ Ex ikyxjo, qa at jun nmaq kawil tib'aj jun ma tij tnam, taj tu'n tjon q'oj tuk'a juntl nmaq kawil, ¿Ma nyapetzila nej k'wel qe ximilte, aj qa tuk'a lajaj mil xo'l q'aq', aku xkye ti'jljo tajq'oj, a lipche winqin mil xo'l q'aq' ti'j? ³² Exsin aj tkub' ttab'lin qa nlay xkye ti'jjo tajq'oj, b'e'x aku chex tchq'o'n jte'b'in tsan q'malte te tajq'oj, a na'mtaq ch'intl kyul kanin, tu'n tel kyniky' ti' kyaj tu'n tchewxjo q'oj. ³³ Tu'npetzi'n, qa at jun kye' tkye' tu'n tkyij ttzaqpi'n tkyaqil at te, nlayxpetzin tz'ok te' te nxnaq'tzb'i'n.

⁸14:27 Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23

**Qo ok tze'nku atz'in
kywutzxjal te twutz tx'otx'**

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Tb'anilx te atz'in. Me qa ma tz'el najjo tpitx'mejiltz, nti'lxla tajb'in. ³⁵Qu'n qa nti' aku tz'okine atz'in, nlay tz'okin te tx'otx', ex nlay tz'okin te tz'is. O'kxjo noq tu'n t-xi xo'yit. Ankye' ite' tãkyin, in tok tb'in nyola, ex in tkub' tb'inchin.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo rit xi naj

(Mt. 18:10-14)

15 Jotqexjo jni' xjal, a nya wenqe kywutz txqantl, junx kyuk'a' aye' nchi peyin pwaq tu'n tajb'in kye aj Rom, i xi laq'e b'il te' Tyol Jesús. ²Tu'n ikyjo, nimx i jaw yolb'in Parisey ti'j Jesús junx kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Chi chi' kyjalu'n: Ajo ma' xjal lo, nchi tk'mo'n jni' xjal aj il, exsin nwa'ntz kyuk'a, chi chi' kyxolile.^h

³Tu'npetzi'n, kub' tyolin Jesúsjo jun techil lo kyexjal. Chi' kyjalu'n: ⁴Altzin jun kye', a atit jun jwe' k'al* trit exsin txi najit juntz, ¿Ma nyapetzila nej kchi okil tchmo'n b'elajlajaj toj jwe' k'al† trit, tu'n kywa'n junx toj chq'ajlaj, exsin kxe'ltz jyol te' tal trit, a otaq txi naj? ¿Ex ma nyapetzila tzmaxi kmeltz'ajiljo aj tjyett tu'n? ⁵Ex ajtzin tjyettz tu'n, nimx kjawil tzalaj, ex kjawix tq'o'n ti'j tqul. ⁶Exsin aj tkanintz tja, b'e'x aku chi tzaj ttxko'n jni' tuk'a exqetzi'n jni' t-xjalil ti'jile, ex okla kxel tq'ma'n kyjalu'n: Chi tzalaja wuk'iy, qu'n ma knet tej tal nrita, a otaq txi naj.

⁷Noq jun techil te' lo, chi Jesúsjo. Me kxel nq'ma'n kye'y, qa nimxixtl te' tzaljb'il kb'ajil toj kya'j ti'j jun aj il qa ma nimin, tze'nkuljo kyi'jjo b'elajlajaj toj jwe' k'al xjal, a b'a'n kyten toj kywutz.

**Jun techil tu'n Jesús ti'j jun
qya, a ma txi naj jun tpwaq**

⁸Lu juntl techil lo, chi Jesúsjo: Qa at jun qya, a atit lajaj tpwaq a saqp-waq, txi najit jun, ¿Ma nyapetzila b'e'x aku jaw ttxqo'n ttzaj? ¿Ex ma nyapetzila b'e'x k-okil ten misolte toj tja, ex cheb'e k-okil ten jyol te' tpwaq? ⁹Exsin aj tjyettz tu'n, ok chi tzajil ttxko'n jni' tuk'a exqetzi'n jni' t-xjalil ti'jile, ex ikyla aku txi tq'ma'n kye kyjalu'n: Chi tzalaja junx wuk'iy, qu'n tu'n ma jyet tej npwaqa, a otaq txi naj. ¹⁰Oktzin kxel nq'ma'ntza kye'y, chi Jesúsjo, qa ikyx te' toj kya'j; nimx te tzaljb'il nten kyxol t-angel Dios, ti'j jun aj il qa ma nimin.

**Jun techil tu'n Jesús ti'j jun
manb'aj, a kub' tnajsin til tk'wal**

¹¹Ex at juntl tyol Jesús b'aj tq'ma'n. Chi' kyjalu'n: At jun xjal attaq kab'e tk'wal. ¹²Atzin te' much'taq ch'intl iky xi tq'ma'n te tman kyjalu'n: Taa, q'ontzinjij we' wetz'b'il, a at wokli'n ti'j, chi'.

Kub'tzin tpa'n manb'ajtz jotxjo jni' tq'inimil kyxoljo tk'wal. ¹³Nyataq ila' q'ij otaq tziky', tej t-xi tk'ayin tej itz'inb'aj ajo tetz'b'il, a otaq tzaj q'o'n, exsin b'e'x xi'tz toj junxil nmaq tnam najchaq wen. Ex antza b'aje tyajine' jotxjo jni' pwaq, a otaq tzaj q'o'n te, tej t-xi tk'ayin tetz'b'il, qu'n noqx ok ten achil tojjo nya b'a'n te twutz tx'otx'. ¹⁴Me atzaj te' tel b'ajjo tp-waq, ul kanin nim wa'yaj tojjo tkyaqil nmaq tnam anetzi'n. Tu'npetzi'n, nimx wa'yaj iky'x tu'n.

¹⁵Xi'tzintz jyol jun taq'in tuk'a jun ichin, a antza najletaq tojjo tnam anetzi'n. Tzaj q'o'n tetz taq'in me noq te kyik'lel kyi'j kuch. B'e'xsin xi chq'o'ntz tzmax toj koj'b'il, ja' ite'yetaqjo kuch.

*15:4 Jwe' k'al, 100 n-ele.

†15:4 B'elajlajaj toj jwe' k'al, 99 n-ele, ex ikyxjo toj v. 7.

^h15:2 Lc. 5:27-32

¹⁶ Tzunxtaqx npon tk'u'j ti'jjo kyk'wa' kuch n-ok, qu'n tu'n tzunxtaqx nq'aq'in tk'u'j wen, me mix a'lxtaq jun xjal ntzaj q'onte ch'in twa. ¹⁷ B'e'xpetzin ul julk'ajtxz toj tk'u'j, ex chi' kyjalu'n: ¿Jte'xsin aq'nil at toj tja nma'n, a mina nb'ajxjo kywa? Ex ayintzinl wetza ch'ix wel kyima tu'n wa'yaj tzalu'n kyxol kuch. ¹⁸ Tunpetzi'n, ok chin ajil meltz'ajla toj tja nma'n, ex kxel nq'ma'n te kyjalu'n, aj npon kani'n: Taa, ma chin b'inchinx we' il twutz Dios ex ikyxjo twutza; ¹⁹ nti'l we' woklin tu'n wokla te tk'wala; qala' iky chin tq'onkeji'y tze'nku jun taq'nila.

²⁰ B'e'xkux kub' b'e tu'n, tu'n tpon kanin juntl majl toj tja tman. Me na'mxtaq tu'n tpon kanin, tej tiwle tu'n tman. B'e'x tzaj q'aq'in tej manb'aj tk'u'j ti'j. Tu'ntzi'n, b'e'x xi rinin k'lelte; ok tchle'n, exsin el tma'tzin. ²¹ Atzin tej k'walb'aj iky xi tq'ma'n kyjalu'n: Taa, ma chin b'inchinx we' il twutz Dios ex ikyxjo twutza; nti'l we' woklin tu'n wokla te tk'wala.

²² Me atzin tej manb'aj b'e'x xi tq'ma'nkye taq'nil kyjalu'n: Jun paqx kyintzji'y a tb'anil xb'alín, ex kyq'onka ti'j. Ex kyq'onka jun xmilq'ob'aj tb'anilx wen ti'j twi' tq'ob', ex kyq'onqekji'y t-xjab'. ²³ Ex kyintzji'y tal wakx, a ma' q'e'sxix, exsin kyb'yonkutza. Okxpetzin qo wa'lxte, ex ok qo iky'sil nintz q'ij, ²⁴ qu'n atzin nk'wala lo, kyimnintaq toklin qu'n, me ma jaw itz'je juntl majl. Otaq txi naj, me atzin ja'lin, ma jyetl qu'n. B'e'xsín ok tentz iky'sil nintz q'ij.

²⁵ Ataqtzin tej itzikyb'aj, ataq te' toj koj'b'il. Atzaj te' tmeltz'aj, exsin ul kanin nqayin tk'atz ja, xi tb'i'n tq'ajq'ojil chnab', ex tb'i qa tzunraq nchi b'ixin xjal tuja. ²⁶ Tzajtzin tq'olb'intz jun taq'nil ttata, exsin xi tqanin ti'taqjo nb'aj. ²⁷ Iky xi tq'ma'n aq'nil te kyjalu'n: Qala' a tej titz'in ma tzul, ex qu'n tu'n b'a'n s-ula, b'e'x saj tq'ma'n ttatiy, tu'n tkub' b'yetjo a ma q'e's tal wakx.

²⁸ B'e'xpetzin tzajx tej itzikyb'aj tq'oj tu'n ikyjo, ex mixtaq ttziye tu'n tokx tuja. Tu'npetzi'n, b'e'x etzjo ttata kub'sil twutz te, tu'n tokx. ²⁹ Iky xi tq'ma'n te ttata kyjalu'n: Mi n-el nniky'a te. B'i'n te tu'n, jte'xitzin ab'q'e o chin ajb'in tey, ex mix jun maj o chin jawa nim twutza. Ex nti'x ch'in o tzaj tq'o'n we'y i'chaqpetla jun tal tal chivtz, tu'n wiky'si'n nintz q'ij kyuk'a wuk'iy. ³⁰ Qalatziljo, ma kub' tb'yonjiy ma q'e's tal wakx te iky'sb'il, te' tulin tk'wala, a ma b'aj tyajinxjo tpwaja kyuk'a tky'a'j.

³¹ Xitzin tzaq'win manb'aj kyjalu'n: Ay nk'wal, lu' te majx at wuk'iy, ex te tejiy jotxjo jni' at we'y. ³² Me il ti'j tu'n tkub' iky'sit jun nintz q'ij ja'lin, ex b'a'n tu'n qtzalaj, qu'n tu'n ma jaw anq'in juntl majljo titz'i'n, a kyimnintaq toklin qu'n; otaq txi naj, me ma jyetl ja'lin, chi'.

Jun techil tu'n Jesús ti'j jun ka'yil aq'untl

16 Kub' tq'ma'n Jesús jun techil kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Attaq jun xjal n-aq'nintaq te ka'yilte taq'in jun q'inin. Me b'e'x xtaj patb'aj kyu'nxjal te' tajaw aq'untl, qu'n tu'n otaq tz'ok ten yajil te' tq'inimil tajaw aq'untl. ² Tzajtzin txko'n tej ka'yil, exsin xi q'mantz te kyjalu'n tu'n tajaw aq'untl: ¿Tze'ntzin tz'elpine a ma b'aj kyq'ma'nxjal we'y ti'ja? Q'onqetzjiy jni' u'j nchi ajb'in tu'n, ex q'mantza tze'n ta'ye jni' aq'untl, qu'n atzi'n ja'lin nlay tz'okla te' ka'yilte waq'i'n. ³ B'e'x kub' mutxe tej ka'yil aq'untl ximilte. Chi' kyjalu'n toj t'nab'l: ¿Ti'tzila wetza k'wel nb'inchin ja'lin, qa ma tz'el q'in waq'i'n lo tu'n tajaw aq'untl? Nti' we' wipin tu'n taq'nit tx'otx', ex b'e'x aku chin tzaj tx'ixwi'y tu'n nxi'y mo'l. ⁴ Me ma tzul wetza jun tumil toj nnab'l: Ok chin jyol we' kyli'j txqan wuk'iy, tu'ntzintla nkub' wutzli'n kyu'n toj kyja, aj qa mataqx tz'el q'in waq'i'n. ⁵ I tza-jtzin ttxko'n tej ka'yil aq'untl jotqexjo

jni' xjal, a attaq kyk'as te' tajaw aq'untl; junjunku i txokle tu'n. Iky xi tqani'n te' tnejil kyjalu'n: ¿Jte'tzin te tk'as te tajaw aq'untl? ⁶ B'apetzin wetza, jun jwe' k'al[‡] ma tij x̄oq' aseyt we' nk'as, chi'. Twutzx, chtej ka'yiltaq aq'untl, qu'n ikyxjo tz'ib'in toj u'jch. Qekuy ja'lin, exsin b'inchinkul juntl tu'ja, nya jun jwe' k'al tk'asa k'welix tq'on, qala' noq lajaj toj ox k'al.[¶] ⁷ Xitzin tqaniltz te juntl k'asb'inel. Chi' kyjalu'n: ¿Yajtzi'n te, jte'tzin te tk'as? Atzi'n we' jun jwe' k'al milon triy we' nk'as, chi', te txi ttzaq'win. Lu' te tul'jl tk'as lo, chtej ka'yiltaq aq'untl. Me tx'ixpinksa, o'kx jun mutx[§] ktzajil tchjo'n, chi'. ⁸ Tej tb'inte ex ok tka'yin tajaw aq'untl, b'e'x el tniky' te qa manyor x̄tixtaq tñab'ljo xjal, tu'n tñab'lin jun ti', a tu'n tkub' tb'inchin.

Noqtzin tu'ntz, chi Jesúsjo, aye xjal nya nimil, manyor x̄tixqex ti'j kyaq'in tzalu'n twutz tx'otx' tze'nqekuxljo nimil.

⁹ Jun tumil kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesús. B'a'n tu'n toki'n q'inimil kyu'n, a at tzalu'n twutz tx'otx', a jun paqx k-iky'il, te mojb'il kye txqantl toj tb'i qAjaw. Qu'n ajtzin kykyima, atitla jun q'olb'il kye'y te jun majx toj kya'j tu'n Dios, noq tu'n mojb'il, a xi kyq'o'n kye txqantl ojtxe toj tb'i.

¹⁰ Qu'n qa tuk'a tumil njapin b'aj jun xjal toj jun ti' tal much', ex ikyxjo tuk'a tumil kjapin b'ajjo toj jun ti', a nimxix toklin. Tu'npetzi'n, aku tz'ok qe qk'u'j ti'j. Qala' atzinl te' nya b'a'n tb'inchb'in toj jun ti' tal netz', ex nya b'a'n k'wel tb'inchine toj jun ti', a nimxix toklin. ¹¹ Tu'npetzi'n, qa nya b'a'njo xkub' kyb'inchin' tuk'a q'inimil, a at tzalu'n twutzjo tx'otx', ¿Me altzin kye jun aku tz'ok qe tk'u'jtz kyil'ja, tu'n ttzaj q'o'n

q'inimil kye'y, a nlayx b'aj? ¹² Exsin qa nya b'a'n kyb'inchb'in tuk'a q'inimil, a oqxenin kye'y, ¿Altzin kye jun a'la aku tzaj q'onte kyq'inimila?

¹³ Mix a'l jun aq'nil aku tz'ajb'in te kab'e tajaw aq'untl. Qu'n k-elil ti'jlin tnejil, ex k-okil tk'u'jlin tkab'; mo k-okilj tz'aqle tuk'a tnejil, me b'e'x aku tz'el ti'jli'nljo tkab'. Nlayx b'ant tu'n tokin te Dios ex te pwaq.ⁱ

¹⁴ Noqx i jaw xmayin kyej Parisey ti'j Jesús, tej tok kyb'in yol lo, qu'n tu'n o'kxatqza q'uqle kyk'u'j ti'j kyp-waq. ¹⁵ Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye kyjalu'n: Kyajnaj kye' tu'n tok kyq'o'n kyib'a te tb'anil xjal kywutzjo txqantl, me ojtzi'n kye' kyanmin tu'n Dios; qu'n tkyaqil, a manyor wenxix kywutzxjal, b'e'x n-el i'jlin te' tu'n Dios.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j toklin ojtxe kawb'il

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁶ Ojtxe, a na'mxtaq tul Juan, a Jawsil A', o'kx yek'inte Diosjo t-xilin tajb'il noq tu'n ojtxe kawb'il, a xq'umlaj tu'n Moisés ex kyu'n yolil Tyol Dios. Me tej tul Juan, ok ten tyolajtzjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios, ex atzin ja'lin tkyaqilx kyexjal n-ok tilil kyu'n tze'nx tu'n kyokxi toj.^j

¹⁷ Me kxel nq'ma'n kye'y. Jun paqx aku naj te kya'j exsi'n jni' tx'otx', me mexjo kawb'il, a xi tziyin Dios ojtxe, nipe jun tal t̄kyin yol, a tz'ib'inuku, nlayx tziyajtzx te', tu'n mi japin b'aje.^k

¹⁸ Kxel nq'o'n jun yek'b'il ti'jjo lo: Qu'n qa at jun ichin ma kub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, exsin qa ma tz'ok meje tuk'a juntl qya, ma ky'a'ji'n ichin anetzi'n. Exsin qa at juntltz s-ok meje tuk'a jun qya, a o

[‡]16:6 Jwe' k'al, 100 n-ele

[¶]16:6 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

[§]16:7 Jun mutx', 80 n-ele.

ⁱ16:13 Mt. 6:24 ^j16:16 Mt. 11:12-13

^k16:17 Mt. 5:18

kub' tpa'n tib' tuk'a tchmil, ex ikyxjo, ma kub'ajjintl te', chi Jesúsjo.¹

Jun yol ti'j Lázaro ex jun q'inin

¹⁹ Attaq jun xjal q'inin, tb'anilqextaqjo t-xb'alin nchi ok, exsin twi' wi'yilqetaq. Tkyaqil q'ij tzuntaq n-iky'sin nintz q'ij, ex tb'anilxtaq wa'n nb'aj toj tja. ²⁰ Ex ikyxjo, attaq juntl ichin yaj, Lázaro tb'i, a otaqx tz'el b'o'lin ti'j tuk'a txqan tx'a'k. Twutz tx'otx' nkub'e qeyetaq, ex axitza ttzi tja q'inin qanil mojb'il kye xjal. ²¹ Tajtaq te' tal yaj anetzi'n, tu'n tnoj tk'u'j tu'n jni' tb'uchil wab'j, a n-eliktaq tz'aq tib'aj tme'x q'inin, me mi xi tq'o'ne jun ti' te, ex majqexpe' ttx'yan q'inin nchi pon laq'etaq leq'il te' tal'jo tx'a'k. ²² Ul kanin jun te q'ij, ex b'e'x kyim te Lázaro. Xitzin q'inintz kyu'n t-angel Dios tzmax toj kya'j, ja' ta'yetaq Abraham. Ex ikyxjo b'e'x kyim te q'inin me noq kux muqu'n te' toj tx'otx'.

²³ Tzunxtaqx yajlajtz te q'inin tojjo q'aq', ja' nchi pon kanine nya nimil najal. I jawtzin ti'n twutz jawl, jax tka'yin tzmax toj kya'j, exsin iwle Abraham tu'n, ex majx Lázaro q'uqlek tk'atz. ²⁴ B'e'xpetzin jaw xch'intz, ex chi' kyajalu'n: ¡Ay, Tata Abraham, q'aq'intzin te' tk'u'j wi'ja! Sma'ntzin te Lázaro nk'atza, ex q'manxsin te, tu'n tkux tak'sin twi' tq'ob' toj a', exsin tu'n tkub' tq'o'ntz tib'aj waq'a tu'ntzintla t-xi chewx, qu'n loqi'n ma chin tzaj b'ant-x tojjo q'aq' lo. ²⁵ Tzajtzin ttzaq'win Abrahamtz kyajalu'n: ¡Ay nk'wal! Na'ntzinjy tchwinqila, tej na'mxtaq tkyima; noqx toj tb'anilx xteniy. Me metzi'n te Lázaro, nya toj tb'anil s-anq'ine te'. Tu'npetzi'n, nq'uqb'ajtz te Lázaro tk'u'j tzalu'n ja'lin, ex atziljo te, lu' te tzunx n-iky'x yajb'il tu'n tzachi'n. ²⁶ Ex nya noq o'kx te', qala' at jun tij xaq, a jun tijx t-xe tku'x qxol. Tu'npetzi'n, mix tu'n kyajku kye', a ite'

tzalu'n tu'n kyiky'x tzachi'n, nlay chi iky'x. Ex nlay b'ant tu'n kyiky'tzjo a ite' tzachi'n tzalu'n.

²⁷ Xitzin ttzaq'winljo q'inintz kyajalu'n: Ay, Tata Abraham, okx chin kub'sil we' nwutz tey; chq'onsin te Lázaro tzmax tja ntatiy, ²⁸ qu'n ite'x jwe'l we' witz'in. Ma'tzintla yolín Lázarotz kyuk'a, tu'ntzintla mi chi tzaje tzalu'n, tojjo najb'il te nimx kyixk'oj. ²⁹ Tzajtzin ttzaq'winl Abraham: Nya il ti'j tu'n t-xi q'umb'aj kye, qu'n tz'ib'in ta' tu'n Moisés, ex kyu'n kyyol yolil Tyol Dios. Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n t-xi kynimi'n yol anetzi'n. ³⁰ Xitzin ttzaq'winl q'inintz kyajalu'n: Ay, Tata Abraham, aku txi kynimin kyetz, me tzmaxi noqit aku jaw anq'in jun kyimnin, exsintla xi'tz yolil kyuk'a.

³¹ Tzajtzin ttzaq'win Abrahamtz: Qa kyky'e' tu'n t-xi kynimi'n jni' tz'ib'in ta'ye tu'n Moisés ex kyu'n yolil Tyol Dios, mixla tu'n jatz anq'in jun kyimnin, nlay txi kyinimi'n a kxel q'ma'n kye.

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in kyajalu'n: Kxel nq'ma'n kye'y, kukx at te iljo tzalu'n twutz tx'otx', me b'isb'ajilxla te' xjal, a kchi k'wel tz'aqjo txqantl toj il tu'n tpaj. ² B'a'ntla tu'n tok tk'lo'n jun ma tij ab'j te cheb'l triy ti'j tqul, ex tu'n t-xi t-xo'n tib' toj ttxuyil a' tu'n tkyim, tze'nku tu'n tokx toj pa'b'in twutz Dios tuk'a til, a tu'n tjaw tz'aq jun ne'x nimil toj il tu'n tpaj. ³ Kyka'yinktzin kyib'a, chi Jesúsjo.

Aj qa ma tz'ok tb'inchin jun tuk'iy jun nya b'a'n ti'ja, ku txi'y yolil tuk'a, tu'n tajtz ti'j tanmin.^m Me k'wel tnajsi'n til, a qa ma ttx'ixpe t'nab'l exsin tb'inchb'in. ⁴ Expela qa wuq maj xb'inchin il ti'ja toj

¹16:18 Mt. 5:31-32; 19:1-12; Mr. 10:1-12; 1Co. 7:10-11 ^m17:3 Mt. 18:15

jun q'ij, me qatzin ma tzul wuq majltz q'malte tey kyjalu'n: Noqx che'wx tk'u'ja wi'ja kyu'n nb'inchb'i'n nya b'a'n ti'ja, me nlay chi kub' nb'inch'i'ntla chitjo, il ti'j tu'n kykub' tnajsi'n til.

**Jun techil tu'n Jesús ti'j tze'n
tu'n tch'iye qnimb'il**

⁵ Chi chi' t-xnaq'tzb'in te Jesús, a tAjaw Tkyaqil, kyjalu'n: Taa, q'ontza txqantl qnimb'ila.

⁶ Chi tAjaw Tkyaqiljo kyjalu'n, tej ttzaj ttzaq'win: Noqit at-xix kye' kyn-imb'il, i'chaqxpeta kyi'n tze'nku jun tal twutz mistas, aku txi kyq'ma'n te' tqan tx'i'x wech lo, kyjalu'n: Xb'oqinktz tib'a tzalu'n, exsin awankux tib'tza tzman toj ttxuyil a', ex akula chi kub' nimi'n tu'n.

⁷ A qa at jun kye', a atit jun taq'nil, a lu ma meltz'aj kjol mo kyik'lel wakx toj chq'ajlaj, ¿Ma akutzin txi tq'ma'n te kyjalu'n: Kux tz'oktza, ex kux kub' qey wal'? ⁸ Nlay txi tq'ma'n ikyjo. Ikyla aku txi tq'ma'n kyjalu'n: B'inchim tib'a, tu'n tkub' tb'inch'i'n nwa'y te qale, ex tenkuy nk'atza tu'ntzintla ttzaj tse'njiy jotxjo jni' k-ajb'il we'y. Ajxitzin nb'aj wantza ex nb'aj k'wantza, k'a'pen txi' tetza wal' ex k'wal. ⁹ Ex nixpe ch'in chjonte aku txi tq'o'n te' aq'nil anetzi'n, tu'n otaq kub' tb'inchin jotxjo jni' otaq txi tq'ma'n te. ¹⁰ Ex ikytzin kyeji'y, aj tjapin b'ajjo jni' kxel q'ma'n kye'y tu'n qMan Dios, iky kxel kyq'ma'nji'y kyexjal kyjalu'n: Awoqej'i'y aq'nil, a nti' qokli'n, qu'n tu'n o'kx aq'untljo ma b'ant qu'n, ajo saj q'ma'n qe'y.

**Tej tkub' tq'a'nin Jesús lajaj
xjal, a yab'qetaq tu'n tx'a'k,
a noqx n-el lemimin**

¹¹ Tej kyja'taq t-xi' Jesús toj tnam te Jerusalén, antza b'ete tojjo b'e tku'x kyxol tnam te Samaria ex Galiley.

¹² Atzaj te' tkanin toj jun kojb'il, b'e'x i tzaj laq'e lajaj ichin tk'atz, aye' yab'qetaq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin. Najchaq i tzaje we'ye, ¹³ exsin i jaw xch'intz kyjalu'n: ¡Jesús! Ay Xnaq'tzil, q'aq'intzin te' tk'u'j q'i'ja.

¹⁴ Atzaj te' kyiwle tu'n Jesús, iky xi q'ma'n kye kyjalu'n: Kux che'xa, exsin kyyek'inx kyib'tza kye pale.ⁿ

Tzuntaq nchi b'etjo ichin anetzi'n, tej kykub' q'anin. ¹⁵ Tej tna'nte jun, qa otaq kub' q'anin, b'e'x aj meltz'aj, ex jaw tnimsin' tb'i qMan Dios tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen. ¹⁶ Kub' meje, ex kupi'n twi' tzman twutz tx'otx', tej t-xi tq'o'n chjonte te Jesús. Te' aj Samari-ataq te ichin anetzi'n, a iky'in kyu'n aj Israel. ¹⁷ Chi Jesús kyjalu'n: ¿Ma nyatzin lajajtaq kyej ichin kyb'aj xi q'anit? ¿Jatzila ite'yiljo b'eljalj? ¹⁸ Mix a'l juntl te xmeltz'aj nimsil tb'i Dios, qala' o'kxl te' b'etin xjal lo.

¹⁹ Xitzin tq'ma'n Jesús te' b'etin xjal kyjalu'n: Kux jaw we'ksa, ex kux txi'y. Axjo tnimb'ila ma kub' q'anintiy.

**Tze'ntzin tq'ijil aj tul Jesús juntl majl
(Mt. 24:23-28, 36-41)**

²⁰ Xi kyqanin Parisey te Jesús jtojtaq tu'n tul kani'n Tkawb'il qMan Dios.

Xitzin ttzaq'win Jesús kye kyjalu'n: Nlay q'anča'lix te' Tkawb'il qMan Dios, aj tul kanin. ²¹ Mix a'l jun te' kq'malte kyjalu'n: Lu' lo, chitjo, mo lu' chi'n, chitljo;^o qu'n ajo Tkawb'il qMan Dios lu' noql at toj kyanmin nimil.

²² Xitzin tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Pon kanin jun te q'ij, ja' kyaji'y tu'n wok kyka'yi'n, a ayi'n Tk'wal Ichin, i'chaqxpeta noq jun q'ijtz, chichkulajiy, me nlayx kylonti'y. ²³ Ite' junjun kchi q'malte kyjalu'n: Lu at tzalu'n, mo lu at tzachi'n, qa chi'. Me ayetzin kye' mina che'xa lolte, ex mina

chi ok lipey kyijjo kchi q'malte ikyjo. ²⁴Qu'n ajtzin wul juntl majl we', a ayi'n Tk'wal Ichin, ikytzin wulilji'y tze'nku xloq'lin kya'j, a qa ma jaw qoptz'aj toj jun plaj t-xe kya'j, ex b'e'x npon qoptz'aj tojjo juntl. ²⁵Me nej, k-iky'ix nim yajb'il wu'n, ex tu'n wel i'jli'n kyu'nxjal, a loqe nchi najan kyojjo q'ij ja'lin. ²⁶Iky kb'ajiljo tojjo q'ij, aj wul juntl majla, chi Jesúsjo, tze'nku iky' kyojjo q'ij, tej tten Noé ojtxe.^p ²⁷Mi xi kyq'o'n amb'il te Dios, qala' nchi wa'ntaq kyexjal aj ilqe; nchi k'wantaq; nchi jaw mejetaq, ex nxi kyq'o'ntaq kyal toj mejeb'lin, tzmaksi tej tokx Noé toj ma tij bark tu'n kyklet. Ayetzin kyej txqantl xjal jotx i kyim tu'n q'aqab'il.^q ²⁸Ex ikyx b'ajjo tej tnajan Lot: Noq o'kxtaqta otaq tz'ok b'aje kyexjal kywutz ti'j kywa, ti'j kyk'wa'; noq o'kxtaq kyajjo tu'n kyloq'in ex tu'n kyk'ayin; tu'n kyawan ex tu'n kyb'inchin kyja. ²⁹Me atzaj te' tetz Lot toj tnam te Sodoma, b'e'x tzaj chitj q'aq' toj kya'j tuk'a nimx tk'ok'jil tz'e'naq, ex b'e'x i b'aj kyim kykyaqilx.^r ³⁰Ex ikyxsin te kb'ajiljo, aj wul juntl majla, a ayi'n Tk'wal Ichin, chi Jesúsjo.

³¹Tojjo q'ij anetzi'n, a qa at jun xjal tokxtaq twi'ja, nlay b'ant tu'n tku'tz tuja q'il te' jni' at te. Exsin qa ataq juntl, a tzunxtaq n-aq'nin toj ttx'otx', ex nlay b'ant tu'n tajtz meltz'aj tja.^s ³²Kyna'ntzinji'y jni' iky' ti'j t-xu'jil Lot.^t ³³Qu'n ankye te taj noq tu'n ttzaj toj tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ok knajil te' te jun majx. Ex ankye te mi s-ok tilil tu'n ti'jjo tkyaqil te twutz tx'otx' noq tu'n npaja, ok knetil te' tchwinqil te jun majx.^u

³⁴Twutzix kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, qa tojtaq qniky'in xin uli'y, exla

qa kab'etaq xjal junx ku'le tib'aj jun watb'il, junch'in te' kxel q'i'n; atzin te' juntl, axsa kyjele q'o'ne te'.

³⁵Exla qa kab'e qya junx nchi che'n, junch'in te' kxel q'i'n; atzin te' juntl, axsa kyjele q'o'ne te'. ³⁶Exla qa kab'e ichin junx nchi aq'nin toj kyaq'nin; junch'in te' kxel q'i'n; atzin te' juntl, axsa kyjele q'o'ne te'.^{**}

³⁷Xitzin qanintz te Jesús kyjalu'n: Taa, ¿Ja'tzila kb'ajile ikyjo?

Ikytzin xi ttaq'win Jesúsjo kyjalu'n: Ok k-elil kyniky'a te ja' kb'ajile, ikyxjo tze'nqeku k'utz n-el kyniky' te ja' ta' jun kyimmin.

Jun techil tu'n Jesús tu'n kukx tu'n qna'n Dios

18 Kub' tyolin Jesús jun techil lo kywutz t-xnaq'tzb'in, tu'ntzintla tel kyniky' te', qa il ti'j tu'n kukx tu'n kyna'n Diosjo junjun q'ij, ex nya tu'n kykub' numj. ²Chi' kyjalu'n: Toj jun tnam ataq jun kawil, a mina ntzajx tchewil Dios ti'j, ex nti'xtaq ch'in kyiwle jni' xjal te. ³Ex tojxjo tnam anetzi'n, ataq jun tal meb'e qya, a otaq kyim tchmil, a ataq tq'oj tuk'a juntl xjal. Tu'ntzi'n, xi' tuk'a aj kawil, tu'nla tkub' q'o'n jun tumil kyxol, a toj tumilix. ⁴Ila'xitaq q'ij otaq tziky', ex mix ja'xitaq n-oke b'i'nnaj tal meb'e qya. Me cheb'e kub' mutxe tej kawil b'isilte kyjalu'n: Exla qa mina ntzaj we' tchewil Dios wi'j, exla qa nti'x ch'in kyiwle jni' xjal we'y, ⁵me k'wel nb'i'nji'y ma' meb'e qya lo, qu'n tu'n noqx ma tz'ok ten lab'til wi'ja tu'n tkub' nnik'u'nji'y kyten. Ok kchin kolila ti'j, tu'ntzintla mina tzul juntl majltz tzalu'n b'ajsilte nk'u'ja.

⁶Atzin te qAjaw ikyl te' tq'ma kyjalu'n: Ikytzin tq'ma' aj kawil nya wen.

****17:36** Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 36.

p17:26 Gen. 6:5-8 **q17:27** Gen. 7:6-24 **r17:29** Gen. 18:20–19:25

s17:31 Mt. 24:17-18; Mr. 13:15-16 **t17:32** Gen. 19:26

u17:33 Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; Jn. 12:25

⁷A qa ikyjo ntq'ma'n, ¿Ma nyapetzila aku kolin te Diostz kyil'jjo jni', a o chi jaw tsk'o'n, a qa ma chi kub'sin kywutz q'ijl ex qniky'in? ¿Okpetzila kxel q'ma'n kye, tu'n kykub' ten ayolte nim tqan, tze'nku' tenaj tal meb'e qya? ⁸Mina, qu'n ok kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, a qa liweyxix kchi elil klo'n kyej xjal, a sk'o'nqe. Me aj wul juntl majla, a ayi'n Tk'wal Ichin, ¿Akupela chi jyet-xjal wu'n tzalu'n twutz tx'otx', a at kynimb'il tze'nku' nimb'iljo tal meb'e qya?

**Jun techil tu'n Jesús tu'n
mi jaw qnimsin qib'**

⁹Ex kub' tyolinl Jesúsjo juntl techil lo kyil' junjuntl xjal, a tzuntaq n-ok kyq'o'n kyib' te tb'anilx, me tzuntaq nchi el kyiky'in jni' txqantl. Chi' kyjalu'n: ¹⁰Kab'e ichin i xi' na'l Dios tojjo tnejil ja te nab'l Dios: Pariseydaq te' jun; ante juntl peyil pwaqdaq te' te tnam Rom. ¹¹Atzin te Parisey wa'ltaq te', tej tok ten na'l Dios noq te nimsb'il tib', ex chi' kyjalu'n: Ay Taa, ok kxel nq'o'n chjonte tey, qu'n tu'n mikyxiqin weji'y tze'nqeku txqantl xjal, a ma' ileq'qe, nya ma wen xjalqe, ma' aj ky'a'jilqe. Ex nya ikyqin weji'y tze'nku' ma' peyil pwaq lo tok ntxlaja. ¹²Kab'e maj nkub' npa'n we' way'aj toj junjun seman, tu'n na'n Diosa, ex nxi nq'o'n tey ajo tlajajin ti'j tkyaqiljo jni' nkaneb'a. ¹³Me atzin tej peyil pwaq najchaq ch'intl tzaje we'ye te', ex mixpe jaw ka'yin ch'in twutz kya'j, qala' noq ok ten q'ajtzil ttzi tk'u'j te b'isb'ajil, exsin iky tq'ma' kyjalu'n: Ay Taa, q'aq'intzin te' tk'u'j wi'ja, a ayi'n aj ilqi'n, chi'. ¹⁴Kxel nq'ma'n kye'y, chi Jesúsjo, qa tej taj meltz'ajjo peyil pwaq tja, otaq kub' najsit til tu'n Dios. Me metzil tej Parisey mix kub' najsin te' til; qu'n qa at jun

xjal njaw tnimsin tib', ok k'wel mutxsin te'. Me atzil te', a k'wel tmutxsin tib', ok kjawil nimsin te'.^v

**Tej kykub' tky'iwliln Jesúsjo tal k'wal
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)**

¹⁵Ex b'aj xi kyil' xjaljo junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj, tu'n kykub' tky'iwliln. Me ayetzin t-xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten yisol kye' nchi b'aj kanintaq. ¹⁶I tzajtzin ttxko'n Jesús t-xnaq'tz'b'in, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Kytzaqpinqetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeq'o'n, qu'n kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios. ¹⁷Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; qa nti' tq'uib'il kyk'u'ja wi'ja tze'nku' jun k'wal, nlay b'ant tkawin Dios toj kychwinqila.

**Tej tyolin Jesús tuk'a
jun kawil q'inin wen**

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸Jun maj, jun kawil xi tqanin te Jesús kyjalu'n: Ay, xnaq'tzil wenxix, ¿Ti'n k'wel nb'inchin, tu'n nkanb'intejijy chwinqil te jun majx?

¹⁹Xi ttaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj tq'ma'n we'y qa wenqi'n? Nti'x jun te xjal wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios. ²⁰Me qa taja tu'n tten jun tchwinqila te jun majx, nimirqekutzinjiy ojtxe kawb'il: Mina ky'a'ji'n,^w mi b'iyi'n,^x mi tz'elq'i'n,^y mi niky'in yola kyil' txqantl,^z niminkutzin ttatiy ex tnanij.^a

²¹Iky xi ttaq'win ichin kyjalu'n: Tkyaqiljo lo b'e'x japin b'aj te' wu'n, atxixj tej x'in ntzaja toj nq'ayila.

²²Tej tb'inte Jesúsjo yol lo, xitzin ttaq'win kyjalu'n: Me atx juntl ti', a na'mx tb'ant tu'n: K'ayinxjiy jotxjo jni'

^v18:14 Mt. 23:12; Lc. 14:11 ^w18:20 Ex. 20:14; Deu. 5:18

^x18:20 Ex. 20:13; Deu. 5:17 ^y18:20 Ex. 20:15; Deu. 5:19

^z18:20 Ex. 20:16; Deu. 5:20 ^a18:20 Ex. 20:12; Deu. 5:16

at tey, exsin oyinxjiy tpwaqtza kye jni' yaj. Qa ma b'antjo lu'n tu'n, okpetzin ktenb'il tq'inimiltza toj kya'j. Exsin ku tzajtza lipeka wi'ja.

²³ B'e'x b'isinx tej ichin, tej kyok tb'in yol lo, qu'n tu'n manyor q'ininxtaq. ²⁴ Me b'e'x el tniky' Jesús te, qa otaq jaw b'isin. Tu'npetzi'n iky xi q'ma'n kyjalu'n: Kujx tetz, tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios. ²⁵ Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Akula jun paqx tu'n tex jun chej toj toy-ajil jun b'aq te slepb'il b'u'x, tze'nku jun q'inin tu'n tokx toj Tkawb'il Dios.

²⁶ Me atzaj te' kyb'inte xjaljo yol lo, b'e'x xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila qetzta? ¿Altzila kye k-okixtz?

²⁷ Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.

²⁸ Chi Pegr kyjalu'n: Ay Taa, ma kyij qtzapinqeji'y tkyaqiljo jni' attaq qe'y, ex loqo'y lipcheqok ti'ja.

²⁹ Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a qa at jun xjal ma kyij ttzaqi'n tja, exqe ttata, ex t-xu'jil, exqe titz'in, exqe ttziky, exqe tk'wal, noq tu'n tpaj Tkawb'il qMan Dios, ³⁰ ajo xjal anetzi'n, nimx te' ktzajil q'o'n te te t-xel tzal'u'n twutz tx'otx', exsin ktzajil q'o'n tchwinqil te jun majx toj kya'j.

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ I tzaj ttxko'n Jesús o'kqexjo kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Kyja' qxi' ja'lin tzmax Jerusalén. Antza japine b'ajjo jotxjo jni' xb'aj kytz'ib'in yolil Tyol Dios wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin. ³² Antza ok kchin xela q'oni'y toj kyq'ob' nya Judiy; ok kchi jawil xmayin wi'ja, ok kchin okil yiso'n

kyu'n, exsin ok k-okix tzub'in toj nwutza kyu'n. ³³ Ok kchin b'ajil laqtz'i'n kyu'n, exsin kchin k'wel b'yo'ntza. Me ok kchin jawitz anq'i'n juntl majla toj toxin q'ij.

³⁴ Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in nti'x ch'in el kyniky' ti'jjo otaq b'aj q'ma'n kye, qu'n tu'n nti'xtaq ch'in ojtzqi'n kyu'n ti'taqjo nyolajtz. Tu'npetzi'n, minataq n-el kyniky' te.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun mo'x toj tnam Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Atzaj te' ch'ixtaq tkanin Jesús toj tnam Jericó, attaq jun mo'x q'uqle ttxlaj b'e, ex tzuntaq nqanin tmob'itz. ³⁶ Atzaj te' tok tb'in, qa attaq nimxku xjal n-iky'ik antza, xitzin tqanintz ti'taqjo nb'aj. ³⁷ Xitzin q'ma'n te, qa ataq Jesús, a te aj Nazaret, tu'n tiky' antza.

³⁸ Jawtzin xch'i'ntz kyjalu'n: ¡Ay Jesús, tk'wal qtzan nmaq kawil David; q'aq'intzin tk'u'ja wi'ja!

³⁹ Ayetzin kyej xjal, a nejninqetaq twutz Jesús, b'e'x i ok ten miyolte, tu'ntzintla mina tz'ok tenil xch'il. Me noqx kyja jawe xch'in tej mo'x kujxix wen: Ay Jesús, tk'wal qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.

⁴⁰ B'e'x kub' we' Jesús, exsin xi tq'ma'n, tu'n ttzaj q'inj mo'x ja' ta'yetaq. Tejtzin tpon q'i'n mo'x nqayin tk'atz, xitzin tqanin te kyjalu'n: ⁴¹ ¿Titzin taja tu'n tok nb'inchi'n ti'ja? chi Jesús.

Xi ttzaq'win mo'x kyjalu'n: Ay Tata, waj we' tu'n kyka'y'i'n nwutzach.

⁴² Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: ¡Ma chi jqet te twutz ja'lin! Axjo tnimb'ila ma kub' q'anintiy.

⁴³ Texjo paq anetzi'n, b'e'x i jqet tej mo'x twutz, ex b'e'xsin ok lipe ti'j Jesús, ex jaw tnimsin tb'i qMan Dios. Ex jotqexjo xjal, a i lon te' lo; majqex kye' i jaw nimsinte tb'i qMan Dios.

Tej ttx'ixpit tchwinqil
Zakey tu'n Jesús

19 Tej tokx Jesús toj tnam Jericó, b'e'xkux ok ten b'etejil toj tnam. ²Tojjo tnam anetzi'n, antza najleta q jun ichin aj Judiy, q'inin wen, Zakey tb'i, nejinelta q kyxoljo jni' peyil pwaq, a tu'n tajb'in kye aj kawil toj tnam Rom. ³Tajta q tej ichin anetzi'n tu'n tlonte Jesús, me mixta q ja' nb'ante, qu'n tu'n tal much'taq twe', exsin nimxtaq texjal lipche ti'j Jesús. ⁴Tu'npetzi'n, b'e'x el rinin, tu'ntzintla tnej ch'intl, ex b'e'x jax toj twi' jun wiq tze, sicómoro tb'i, tu'ntzintla tiwle Jesús tu'n, qu'n antza tu'n tiky'etaq. ⁵Atzaj te' tiky' Jesús antza, b'e'x jaw ka'yin jawl, ja' tokxita q Zakey, ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Kux tku'tza Zakey, qu'n il ti'j tu'n nkyija toj tjaj ja'lin.

⁶Jun paqx ku'tz te Zakey, ex b'e'x xi tk'mo'n Jesús tuk'a tkyaqil tanmin. ⁷Tej kylonte xjaljo lo, b'e'x i ok ten yolbil ti'j Jesús. Chi chi' kyjalu'n: ¿Titzila qu'n ma tz'okx Jesús qanil twatb'il, tu'n tkyij toj tja jun xjal aj il?

⁸Me ante Zakey, tej nchi wa'ntaq, b'e'x jaw we'ks te', exsin xi tq'ma'n te tA-jaw Tkyaqil kyjalu'n: Ka'yintzi'n, wAjaw, niky'ji'n nq'inimila ok kxel nq'o'n kye yaj, exsin qa at jun wetza ti' o tz'el welq'in te jun a'la, kyaje maj ok k-ajil nmeltz'inlta t-xel.

⁹Chi Jesúsjo kyjalu'n: Mapetzin tzul kolb'iltz tojjo ja lo ja'linxix, qu'n noq tu'n tnimb'il wi'ja nyek'ine qa twutzix tyajil Abraham tejo ichin lo. ¹⁰Qu'n ma chin ul we', a ayi'n Tk'wal Ichin, jyol kye' ex klol kye', a aye' otaq chi naj toj il.^b

Jun techil tu'n Jesús tu'n
tok tilil qu'n toj qchwinqil

(Mt. 25:14-30)

¹¹Tzunta q nchi b'in kyexjal ti'j Tyol Jesús. Tej ch'ixta q tpon kanin Jesús Jerusalén, kub' tyolinljo jun techil lo, qu'n tzunta q nchi ximinxjal qa ch'ixta q tul kani'n Tkawb'il qMan Dios twutz tx'otx', ex b'i'ntaq kyu'n qa ilta q ti'j tu'n tkawin Kolil te jun majx toj tnam Jerusalén.

¹²Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kyjalu'n: At jun nmaq xjal xi' toj junxil tnam najcha q, tu'ntzintla tok q'o'n toklin te nmaq kawil, me ilta q ti'j tu'n tmeltz'aj.

¹³I tzaj ttxko'nj nmaq xjal anetzi'n, lajaj taq'nil tej na'mxtaq t-xi', exsin nimx tpwaqtz xi tq'o'n teyile junjun, ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Kyq'onku ch'in kye' tal kyk'a'xjil tuk'a pwaq lo, a'kxitle n-alin aj wula. ¹⁴Me iky'inta q twutzjo xjal lo, kyu'nxjo t-xjalil. Tu'npetzi'n, b'e'x i xi sma'n jun jte'b'in xjal q'malte ti'jb'inxe. Ikyta q kyyoljo kyjalu'n: Qky'e' qe' tu'n tokjo ichin lo te kawil qib'aja.

¹⁵Me b'e'x tzaj q'o'nx tetz toklin te nmaq kawil, ex b'e'x ajtz tu'n tul kanin toj ttanim. Atzaj te' tul, b'e'x i tzaj ttxko'n ayej aq'nil, a ja' otaq txi tq'o'ne pwaq, tu'ntzintla tb'inte jte'n otaq tkanb'e junjun. ¹⁶Uljo tnejil aq'nil, ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Ay Taa, atzin te tpwaq lajaj maj ma tz'alin te. ¹⁷Kutzin chtej nmaq kawil te aq'nil. Jun tb'anil aq'nil te, qu'n tu'n toj tumil ma tz'aq'niniy tojjo ch'in taq'in xi nq'o'n. Tu'npetzi'n, ok k-okil nq'o'n tokli'n te kawil kyib'aj lajaj tnam. ¹⁸Tej tul kanin juntl, iky xi tq'ma'n kyjalu'n: Taa, atzin te tpwaq jwe' maj ma tz'alin te'. ¹⁹Ex ikyx te' xi q'ma'nte: Ok k-okil te te kawil kyib'aj jwe' tnam, chi'.

²⁰Me atzin te' juntl iky te tq'ma kyjalu'n: Taa, lu' te tal pwaq lo. Cheb'ex

^b19:10 Mt. 18:11

xkub' nk'u'n toj jun tal su'tj; ²¹qu'n tu'n b'e'x saj nxob'ila tey, qu'n kuj xjal te. Njaw ti'njiy, a nyay nkub' q'onte, ex njaw tchmonjiy twutz awal, a nyay nkux awante. ²²Atzin tej nmaq kawil xi tq'ma'n kyjalu'n: Ay jun aq'nil nya wen. Ayexjo tyola kchi okil wu'n te kawiltiy. Qa b'i'ntaq tetza tu'n, qa kuj xjalqin we', ex qa njaw winji'y a nyaqi'n x'in kub' q'onte, ex qa njaw nchmo'nji'y, a nyaqi'n x'in kux awante, ²³¿Ti'tzin qu'ntz mina xi ti'n we npwaq tojjo nmaq ja te k'u'b'l pwaq, exsintla saj tmeltz'intza we'y tuk'axjo jni' manb'ilte, tej x'in meltz'aja nja'y?

²⁴Xitzin tq'ma'nltz kye' xjal, a ite'taq antza kyjalu'n: Kyimilji'y pwaq te, exsin kyq'onxsa te aq'nil, a lajaj maj s-ali'n npwaga tu'n. ²⁵Ayetzin kyej xjal xi kyq'ma'n kyjalu'n: Taa, me lajaj maj te' pwaq at tuk'a. ²⁶Chi kawiljo kyjalu'n: Ok kxel nq'ma'n kye'y, alkye' xjal, a at nim at te, ok kxe'l txqantl te te; atzin te' xjal, a nya nim at te, majxpe k-elil q'iyitjo ch'in netz' at te.^c

²⁷Ex ikyxexjo wajq'oja, a kyky'e'taq tu'n woka te nmaq kawil, kux chi tzaj ky'i'n tzalu'n, ex kyb'yonqekuy nwutzxa.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸Tej tb'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo, kub' nej kywutz t-xnaq'tzb'in, tu'n kykanin toj tnam te Jerusalén. ²⁹Atzaj te' kykanin nqayin kyk'atz tnam te Betfagé ex Betania, nqayin t-xe wutz, a Olivos tb'i; i xitzin tchq'o'ntz kab'e t-xnaq'tzb'in. ³⁰Chi' kyjalu'n kye: Kux che'xa tojjo tal koj'b'il jlajxi. Antza ok knetile jun tal bur kyu'n, k'lo'n, me mix jun xjal o chejinx'i tib'aj. Kypjumila, exsin kyintza tzalu'n. ³¹Qa at jun a'la saj qaninte kye'y: ¿Tiqu'nil n-el kypju'n? qa chi'. At k-okile te qAjaw, chichkuji'y.

³²I xi'tzin kyej t-xnaq'tzb'in antza, exsin el knetj tal bur kyu'n, tze'nkuxjo otaq txi q'ma'n kye tu'n Jesús. ³³Tzun-taq nchi pjun ti'jjo tal bur, tej ttzaj qanin kye kyu'n tajaw: ¿Tiqu'n n-el kypju'nji'y tal bur?

³⁴Xitzin kytzaq'wintz kyjalu'n: Qu'n tu'n at k-okile te qAjaw, chi chi'.

³⁵Tzajtzin kyi'ntzjo tal bur, ja'taqjo ta'ye Jesús. Jax kyq'o'n jni' kytxo'w tib'aj, exsin jax qe Jesús'tz tib'aj. ³⁶Tej t-xi kxye tb'e Jesús, b'e'x i ok ten kyexjal liky'ilte jni' kytxo'w tojile tb'e. ³⁷Tej ch'ixtaq kyp'on kanin tu'n kyxi pich'kaj t-xe Wutz Olivos, jotqexjo jni' xjal, a lipcheqetaq ti'j, ox chi xch'inx tu'n kytzaljb'il, ex i nimsin tb'i qMan Dios, tu'n otaq kylon te' jotxjo jni' tb'inchb'in Jesús, a noqx nchi jaw ka'y'lajxjal tu'n. ³⁸Iky kyq'ma' kyjalu'n:

¡Ky'iwlinxitjo a Nmaq Kawil,
a lu' ma tzul ti'j tb'i tAjaw Tkyaqil!^d
Noqit jun nuk'b'il toj kya'j,
ex nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.

³⁹Ayeqetzin junjun Parisey, a ite'taq kyxolxjal, xi kyq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Ay Xnaq'tzil, miyonqexjiy xjal, a noq nchi xch'in ti'ja. ⁴⁰Me atzin te Jesús iky xi ttzaq'wi'n kyjalu'n: Kxel nq'ma'n kye'y, a qa mina xi jaw xch'in xjal lo, ayela kye ab'j ok chi jawil xch'in.

⁴¹Tej ch'ixtaq tkanin Jesús toj tnam Jerusalén, atzaj te' tiwlej tnam tu'n, b'e'x jaw oq' ti'j, ⁴²ex chi' kyjalu'n: Ayi'y xjal tojjo tnam chi', noqit aku tz'el kye' kyniky' ti'j tojjo q'ij ja'lin, alkye tu'n tul q'inte tnuk'b'il Dios kyxolaliy; nlayla b'ant ikyjo, qu'n ewin ta'ye, ex nlay tz'el kyniky'a te. ⁴³Tzulx jun te tq'ijil, a nim b'isb'ajil. Ayejo jni' kyajq'oja ok kjawil kyb'inchin kyb'e ti'jile kytanima; ok k-okil kytxolb'in kyib' kyijiliy, exsin ok kchi okil lipin kyij'a toj tkyaqil kytxlaja. ⁴⁴Ex kchi k'wel yuch'i'n kytanima kyu'n

te jun majx. Ex kchi k'wel b'yo'n jni' kyx-jalila ite' toj; nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl; qu'n tu'n mina s-el kyniky'a te' tq'ijil Dios, tej nte'n kyxola.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 21:12-17; Mr.
11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵Tb'ajlinxitzin ikyjo, okx Jesús tojjo tnejil ja te nab'l Dios, exsin ok ten lajol kye' jni' xjal, a tzuntaq nchi k'ayin. ⁴⁶Chi' kyjalu'n: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios: Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios,^e me ayetzin kye' ma tz'ok kyq'o'n te kyja ileq'ch.^f

⁴⁷Kykyaqil q'ij o xnaq'tzin te Jesús tojjo tnejil ja te nab'l Dios.^g Me ayetzin kyej jni' kynejil pale, jni'qetaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n jni' nejinel toj tnam, tzuntaq nchi jyon kye' tumil tze'ntaq tu'n tkub'e kyb'yo'n. ⁴⁸Me mix jyete tumil kyu'n tze'n tu'n tkub'e b'yete, qu'n tu'n kykyaqilx xjal tzunxixtaq nchi b'in ti'jjo ntq'ma'ntaq Jesús.

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

20 Jun maj, tej tzuntaq nxnaq'tzin Jesús kyexjal toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex tzuntaq nxi tchiky'b'in Tb'anil Tqanil kolb'il; i pon kanin kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, junx kyuk'a jni' nejinel kyxolx-jal, ²ex xi kyq'ma'n te Jesús kyjalu'n: ¿Ti'n tokiy tu'n ntb'inchinjiy jni' lo, a nkub' tb'inchin? ¿Ex ankye saj q'onte tokli'nch?

³Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ex ikyx weji'y, kxel nqanin jun nxjelb'itza kye'y. ¿Kytzaq'wintza! ⁴¿Ankye tzaj chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?

⁵Tej kyb'inte ikyjo, b'e'xsin ok tentz ch'otjil kyxolx. Chi chi' kyjalu'n: Qa ma txi qq'ma'n, qa Dios saj chq'onte ¿Ti'tzin qu'ntz mina xi kynimi'n? chila'.

⁶Ex nlay txi qq'ma'n qa noq aye xjal xi tzaj chq'onte qtzan Juan, qu'n qa ma txi qq'ma'n ikyjo, b'e'x aku qo kub' kyb'yo'nxjal tuk'a ab'j, qu'n tu'n kykyaqiljo ma' xjal lo i xi niminte qa ate Juan jun yolil Tyol Dios.

⁷Tu'npetzi'n, tzaj kytzaq'win kyjalu'n: Nya b'in qe qu'n.

⁸Xitzin tq'ma'n'l Jesústz: Exsin ikyx weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte wokli'n tu'n tkub' nb'inchin' tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús kyi'jjo manil tx'otx'

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹Tb'ajlinxitzin ikyjo, ok ten Jesús yolil te' jun techil lo kyexjal: At jun xjalch, kux tawa'n txqan tqan uv toj ttx'otx',^h exsin b'e'x xi tq'o'n ttx'otx' te kymajin xjal, exsin xi'tz toj jun tb'e najchaq wen.

¹⁰Atzaj te' tpon tq'ijil tu'n tok chmet twutz awal, tzaj tchq'o'n jun taq'nil qanil te' manb'il tx'otx' kye manil. Me ayetzin kyej manil tx'otx' noq ok ten ky'ixsb'ilte tal taq'nil, ex nti' ch'in xi q'o'n te, tej taj meltz'aj. ¹¹Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj tchq'o'n tej tajaw tx'otx' juntl taq'nil, me ikyx b'ajjo ti'j; noqx techx b'aj yiso'n, b'aj b'yo'n, ex nti' ch'in xi q'o'n te, tej taj meltz'aj. ¹²Tzaj chq'o'n juntl, me ikyx iky'jo ti'j, noqx techx b'aj kyb'yo'n, ex b'e'x aj kylajo'n.

¹³¿Titzila k'wel nb'inchintza? chtej tajaw tx'otx': B'a'n qa ok kxel nsma'n weji'y nk'wala, a k'u'jlinxix wu'n; nyapela aku kub' nimin te'.

¹⁴Me atzaj te' t-xi kyka'yin manil tx'otx', te' ttzaj k'walb'aj, b'aj kub' kyy-olin manil kyxolx: Ate lu'n kyjel te tajaw

tx'otx'. Qo'qe, ex qb'yonku, tu'n qkyij te tajaw. ¹⁵ Ikytzi'n, tzaj kytzyu'n, ex kyi'n tzma ttxa'n tx'otx', ex kub' kyb'yo'n.

¿Tze'ntzin ch'in kye' toj kywutz? ¿Ti'tzila kb'ajil te' tajaw tx'otx' kyi'jjo manil anetzi'n? ¹⁶ Ok kxe'l kyk'atzjo manil tx'otx', ex ok kchi k'wel tb'yo'n, ex ok kxel tq'o'n ttx'otx' kye junxil, chi Jesúsjo.

Tej kyb'inte Pariseyjo lo, jun paqx ma tz'el kyniky' te, ex kyq'ma kyjalu'n: ¡Nlaynajpetzila b'aj te ikyjo!

¹⁷ Atzin te Jesús, b'ex xi kyim toj kywutz, ex xi tq'ma'n kyjalu'n: Qa nlay, ¿Tze'ntzin tz'elpine' a ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios? Chi' kyjalu'n:

A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja,

a nyakuj nti'taq tajb'in;

me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil tãkyin ja,

a nimxix toklin.ⁱ

¹⁸ Ex atzin ab'j jun techil wi'ja. Ankye te' k'wel t-xo'n tib' tib'ajjo ab'j, tu'n tyuch'j tu'n; axte k'wel tyuch'in tib' tib'aj. Ex qa a ab'j xkub' tz'aq tib'aj jun a'la te kawb'il kujxix, b'ex k'wel quqix te jun majx.

¹⁹ Ayetzin kyej kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, texjo paq anetzi'n kyajtaq tu'n tok kytzyu'n Jesús, qu'n tu'n b'ex kanin toj kynab'l, qa kyi'jtaq nyoline' techil, a kub' tyolin Jesús. Me b'ex tzaj kyxob'il kyexjal.^j

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ I ok ten Parisey jyolte tumil, tze'n tu'n tkub'e tz'aqetaq Jesús toj til kyu'n. Tu'npetzi'n, i xi kychq'o'n jun jte'b'in xjal b'ilte tyol Jesús. Ayejo xjal anetzi'n ok kyq'o'n kyib' te tb'anil, me o'kxtaq kyajjo tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n tu'nxjo tyol. ²¹ Xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: Ay, xnaq'tzil, noq samiy; b'in qe qu'n, qa

nyolin te' twutzxix, ex qa nxnaq'tzi'n o'kx ti'jjo tb'eyil chwinqil, a tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex mina njaw ttx'ixpi'n, noq tu'n kytzi'xjal, ex mina nchi kub' tniminijiy aye nim kyoklin, qu'n nti' jun xjal nim toklin tib'aj juntl toj twutz. ²² Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin ch'in te toj twutz? ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil aj Rom, mo minaj?

²³ Ex b'ex el te Jesús tniky' te, qa nya b'antaqjo kyximxjal anetzi'n. Tu'npetzi'n, xi tzaq'win kyjalu'n: ²⁴ Kyek'intza jun pwaq we'y.

Tej t-xi ttzyu'n, xi tqanin kye: ¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?

Xitzin kytzaq'wintz kyjalu'n: Twutzb'iyil ex tb'i nmaq kawil te Rom tok ti'j, chi chi'.

²⁵ Chi Jesúsjo kyjalu'n: Tu'npetzi'n, kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te Rom, ex kyq'o'nxsini'y a te Dios ntqanin.

²⁶ Mix jyete tumil kyu'n, tze'n tu'n tkub'e tz'aqetaq Jesús kyu'nx tyol kywutzxjal. Tu'npetzi'n, b'ex i kub' qen, ex i jaw ka'y'aj, tu'n tumil tyol Jesús, tej tok ten tzaq'wil te' jni' kyyol.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j tu'n qjatz anq'in juntl majl

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, i pon kanin jun-jun xjal Sadusey kyb'i lolte Jesús. Aye xjal anetzi'n minataq nxi kynimin, qa nchi jaw anq'in juntl majljo kyimmin.^k Tu'npetzi'n, xi kyqanin te Jesús kyjalu'n: ²⁸ Xnaq'tzil, at jun te yol kyij ttz'ib'in Moisés qe'y toj Tu'jil Tyol Dios, a ntq'ma'n kyjalu'n: Kyij tyolin Moisés, qa aj tkyim jun ichin, ex qa nti' jun tk'wal xkyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j tu'n tjaw meje tuk'a titz'in mo tuk'a ttziky qtzan tchmil, qu'n tu'ntzin aj tuljo tnejil kyal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke, tu'n

ⁱ20:17 Sal. 118:22 ^j20:19 Mt. 21:45-46; Mr. 12:12 ^k20:27 Kyb'i. 23:8

mi naje etzb'il kyxol t-xjalil qtzan tchmil.¹ ²⁹Atzi'n ja'lin, chi chi', jun maj, ataq wuq ichin kyitz'imile kyib'. Atzi'n kytziky knet t-xu'jil, me nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. ³⁰⁻³¹Atzintzjo tkab' jaw meje tuk'a t-xu'jil kyij, me ikyxljo, nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ex ikyxl b'ajjo tuk'a toxin. Ex kykyaqiljo wuq i ok meje tuk'a, me nti' jun kyk'wal kyij, te' kykyim. ³²Kykyimlinxi', ex b'e'x kyimjo qya.

³³Me atzin ja'lin, ¿Tze'ntzila tte'n tu'n tjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?

³⁴Xitzin ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Twutzjo tx'otx' lo, nchi jaw meje kye ichin exqetzi'n qya. ³⁵Me ayetzin kye', a ktzajil q'o'n kyoklin tu'n kyjatz itz'je juntl majl toj tkab' chwinqil te toj kya', nlay chi jaw mejel kye', exla qa ichin exla qa qyaqe, ³⁶qu'n tu'n nlay chi kyimtl; qala' iky kchi okile' tze'nqeku' angel, ex ok kchi okil te tk'wal Dios, tu'n otaq chi jatz anq'intl kyxol kyimnin. ³⁷Ti'jjo lo, majxpe te Moisés kyij tz'ib'inte, tej ttzaj tyek'in Dios tib' toj tqan tx'i'x, a nk'anttaq ojtxe. Tu'n ikyjo, b'in qu'n qa nchi jatz anq'in kyimnin, qu'n axte Dios q'mante kyjalu'n: Ayin weji'y tDios Abraham, te Isaac ex te Jacob.^m

Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin weji'yeh. ³⁸Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

³⁹Ite' junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il xi q'mante te Jesús kyjalu'n: Ay Xnaq'tzil, b'a'n te tumil tyol.

⁴⁰Ex texjo or anetzi'n nti'l okx kylimon kyib' tu'n kyqanin te Jesús juntl ti'.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹Xitzin tqaninl Jesús kye: ¿Ti'qu'ninl nkyq'ma'n xjal, qa t-xe'chil Crist te David, a nmaq kawil ojtxe? ⁴²Me atzin te David, iky te tq'ma kyjalu'n toj u'j te B'itzb'il:

Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa: Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy, ⁴³ex k'wel kyijjo tajq'oja wu'n.ⁿ

⁴⁴Twutzx te' qa ate Crist tyajil qtzan David. ¿Me tze'ntzin ttentz o yolin te David ti'j Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw?

Tej tyolin Jesús kyij Parisey ex xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il

(Mt. 23:1-36; Mr.

12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵Jotxtaq xjal antza nchi b'intaq ti'j Jesús, tej t-xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: ⁴⁶Kyka'yink kye' kyib' kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Qu'n axix kya-jjo tu'n kyb'et tojjo ma xqer xb'alín, tu'n kyka'yinxjal kyij qa wenqe, ex kyaj tu'n kyq'olb'inxjal kye tuk'a kymutxb'il kyib' kyojile' b'e. Tzunxix nkyjyo'n kyq'uqil, a tnejilxix ite'ku toj mu'x ja te na'b'l Dios, exsi'n tze'nku nche'x wa'l toj nintz q'ij te wab'j. ⁴⁷Ex kukx n-el kyin kyja tal qya, a o kyim kychmil, ex nimxix tqan nchi na'n Dios, me noqtzintla tu'n mina tz'ele tniky'tzajil kyb'inchb'in, a nya wen, kywutzxjal. Me ayetzi'n xjal lo, nimxixtl tkawb'il qMan ktzajil kyib'aj, a kujxix wen, chi Jesúsjo.

Qq'o'nx jun oyaj tuk'a tumil

(Mr. 12:41-44)

21 Tzuntaq nka'yin Jesús kyijjo xjal, a q'ininetaq, tej nku'xtaq kyq'o'n kyoyaj tojjo tkub'il pwaq toj tja Dios. ²Ex ok tka'yin Jesús jun tal qya yajxix,

a kyimnin tchmil, tej tkux tq'o'n kab'e tal netz' pwaq te toyaj. ³Chitzin Jesúsjo kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; ajo tal qya lo, nim ch'intljo toyaj ma kux tq'o'n kywutzjo txqantl. ⁴Qu'n jotxjo xjal, a ma kux q'onte toyaj, a kyoyajjo ma kux kyq'o'n, a t-xkyijlb'in; qalatzinl te' tal yaj, a ma kux tq'o'n, a attaq tajb'in te tu'n tanq'in.

**Tej tyolin Jesús ti'j
aj tjapin b'aj tkyaqil**

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵Ite'taq junjun kyexjal nchi yolintaq ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios, qu'n ponix-taq chi ka'yin kyu'n ab'j, a ite'ktaq te b'inchb'ilte, ex kyu'n jni' oyaj, a xi kyq'o'nxjal te pitxb'ilte. Chi Jesúsjo kyjalu'n: ⁶Tzul jun te q'ij, ex tojjo q'ij anetzi'n, jotxjo lo, a n-ok kyka'yi'n, tkyaqilx b'e'x k'wel yuch'in, ex nti'x jun te ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tjapin tq'ijil.

**Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti' kb'ajil, aj
ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil**

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷Xitzin kyqanin t-xnaq'tzb'in te kyjalu'n: Ay Xnaq'tzil, ¿Jtojtzila b'a'n tb'ajjo ikyjo? ¿Altzila kye techil, tu'n tok qka'yi'n, noq tu'n tel qniky'a te, qa ch'ixtaq tul kanin tkyaqiljo lo?

⁸Chi Jesúsjo kyjalu'n: Kyka'yink kyib'a qu'n noq chi kub' sb'u'n. Qu'n ila'x tzul, ex ok k-okil kyq'o'n kyib' tze'nku ayi'n. Iky ktzajil tq'ma'n junjun kyjalu'n: Ayin we' Tk'wal Diosq'i'n, ex apente q'ijjo ma tzul kanin ja'lin, tu'n tjapin b'aj kykyaqil, chichkula'. Me ayetzin kye' nti'x tu'n kyxi lipey kyij'. ⁹Ajtzin t-xi kyb'in kye' tqanil jni' q'oj, ex aj kyjaw tzaqpaj xjal tu'n kyjyon q'oj kyxolile, mina chi jaw xob'a, qu'n tu'n nej kb'ajiljo jni' lo kyxolxjal. Me na'mtaqx tpon tq'ijil tu'n tjapin b'aj tkyaqil.

¹⁰Ok tenl Jesús q'malte kyjalu'n: Qu'n ilxix ti'j nej tu'n kyq'ojin junjun ch'uq xjal tuk'a junjuntl, ex junjun ma tij tnam kq'ojlil tuk'a juntl. ¹¹Nimx kyaqnajab', a kujxix kchi tzajil, junx kyuk'a nimx wa'yaj ex nimx yab'il, a noq ja'chaqku. Ex nim techil kylab'ila twutz kya'j, a b'e'x akux chi tzaj xob'xa kye.

¹²Me na'mxtaq txi xkye' lo, aye kye' nej kchi okil tzyu'n kyu'nxjal, ex ktzyetil kylajchiy. Ok kchi xel q'i'n tojjo mu'x ja te kynab'l Dios Judi'y, tu'n kykawita. Ex ok kchi k'welix q'o'n toj tze, ex ok kchi xel pati'n kyu'nxjal kywutz nmaq kawil ex kywutzjo txqantl nejinel noq tu'n npaja. ¹³Me tojjo lo k-ajb'il te kye'y te jun yek'b'il qa ojtzi'nqi'n kyu'n. ¹⁴Me nti' tu'n kyok ten b'isilte ja'lin, ti' tu'n t-xi kyq'ma'n te kolb'il kye'y, aj tpon q'ij anetzi'n. ¹⁵Qu'n tu'n ayin we' kchin xel q'onte kyyola, a nimxixjo kynab'l, a mix a'lx jun kyajq'oja aku tziqy'x kyu'n, ex mix a'lx aku xkye tyolin kyija.^o ¹⁶Toj tkyaqiljo lo, atkula maj ayex kytatiy, ex kyitz'i'n, mo ayex kyxjalila mo jni' kyuk'iy kchi okil meltz'aj kyija, tu'n kyxi k'ayita. Ite'la junjun kye' ok kchi k'wel b'yo'n kyu'n, ¹⁷ex ok kchi okil iky'i'n kyu'n kykyaqilxjal, noq tu'n tpajjo kynimb'ila wi'ja. ¹⁸Me mixpela jun tal tsmal kywi'y knajil. ¹⁹¿Chi we'kuxixa toj kynimb'ila, tu'ntzintla kykleta!

²⁰Ajtzin t-xi kyka'yinjij'y tnam Jerusalén, aj tok kytxolb'in xo'l q'aaq kyib' ti'jile, b'innkutzintz kyu'n, qa ch'ixtaq tkub' yuch'in. ²¹Tu'npetzi'n, jni' xjal, aye' ite' toj tx'otx' Judey, il ti'j tu'n kyex oq toj k'ul. Ex ayetzin kye', a ite' toj tnam te Jerusalén, il ti'j tu'n kyetz oq. Ex ayetzin xjal ite'taq toj koj'b'il, mi tu'n kymeltz'aj toj tnam. ²²Qu'n kyojjo q'ij lo, ok k'wel nimitjo kawb'il kyib'ajxjal, a kujxix wen, a tz'ib'in ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios.^p ²³¿Ayex kye' tal qya, a ch'ixtaq

kykub' tz'aaq, ex aye' tzmataq nb'aj mi'xin kyal, qu'n tu'n nimx kyixk'oj tzul tojjo tnam anetzi'n tu'njo kawb'il ktzajil, kujxix wen, kyib'ajjo jni' xjal antza!²⁴ Ite' junjun kye kkyimil tu'n kxb'il, a kab'e tste. Ex ite' junjuntl kchi xel xo'n toj tze tojile tkyaqil twutz tx'otx'. Atzin te' tnam Jerusalén, noqx techx kb'ajil wa'b'in te' kyu'nxjal aj il, ex tzmaji aj tjapin b'ajjo amb'il, a xi tq'ma'n Dios.

A tulil Jesucrist juntl majl

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵Ite' techil ok kchi okil ti'j q'ij ex ti'j yaye ex kyij' che'w.⁹ Ex atzin te' twutz tx'otx' noqx kchi jawil najx kyexjal, ex nim kyxob'il ktzajil, qu'n tu'n okx ktinilxjo ttxuyil a', aj tok ten puljil.²⁶ B'e'x kchi tzajil numtz'aj xjal tu'n kyxob'il, aj kyok ten b'isil, ti' kky'elix tib'aj tkyaqil twutz tx'otx'. Qu'n majq-expe kye kykyaqil nchi qoptz'aj toj kya'j exsin jni' ite' antza okx kchi lu'lilx.²⁷ Aj tul kanin tkyaqiljo lo, okpetzin kchin iwiltza, a ayi'n Tk'wal Ichin, aj ntzaja toj muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni' nqoptz'ajiyila.^r ²⁸Aj t-xi xkye' jotxjo lo, qexix kyk'u'ja, ex kyb'inchinku kyib'a, qu'n ch'ixtaqtzin tkanin tq'ijil kolb'il.

²⁹Ex kub' tq'ma'n Jesúsjo juntl techil lo: Kyka'yinka jun tqan iw mo qa a'lchaqx kye juntl tzetz.³⁰ Aj tok kyka'yin aj ttzaj poq'le jni' t-xaq, oktzin k-elil kyniky'tza te, qa ch'ixtaq tul kanin q'ijil.³¹ Ikyxsin tte'n lo, aj tok kyka'yi'n aj tjapin b'ajjo jni' techil, tz'elkutzin kyniky'tza te, qa ch'ixtaq tul laq'e' Tkawb'il qMan Dios kyk'atza.³² Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a qa tzul kanin jotxjo lo, a na'mtaq kykyimxjal, a ite' tojjo tq'ijil lo.³³ A kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil, me mex we' nyol nlayx chi kyij xkye', tu'n mi chi japin b'aje.

³⁴Kyka'yink kye' kyib', ex mina txi kych'u'xsin kyanmi'n tu'njo jni' achb'il at twutz tx'otx' tze'nku' tx'ujtin, ex jni' b'is tojjo kychwinqila ja'lin, qu'n nyajqa njapinkutaq tq'ijiljo lo, exsin nya b'inchin kye' kyten, b'e'x aku chi naja,³⁵ tze'nku jun txuk nkyij tjaq' jun tzuyb'il txuk. Qu'n kykyaqilxjal, a najleqe toj tkyaqil twutz tx'otx', mi na'b'inx kyu'n, aj kykyij tjaq' tkawb'il Dios, a kujxix wen.³⁶ Tu'npetzi'n, kyb'inchinkutzin kye' kyib', ex chi na'n Diosa tkyaqil q'ij, tu'ntzintla kytzaqapa toj tkyaqiljo kb'ajil kyib'aj txqantl, ex tu'ntzinlta kypon kani'n nwutza, a ayi'n Tk'wal Ichin, tuk'a tq'ub'il kyk'u'ja.

³⁷Q'ijl nxnaq'tzintaq te Jesús tojjo tnejil ja te na'b'l Dios.^s Atzi'n tze'nku' qniky'in, antza nkyijetaq twi' Wutz Olivos.³⁸ Ex qlixjexix, nb'aj xi'taqxjal b'il te' tyol tojjo tnejil ja te na'b'l Dios.

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 Ch'ixtaq tul kanin nintz q'ij te Wa'j Pan, a ja' n-iky'site Xjan Q'ij, tu'n kywa'nxjal pan, a nti' tx'amsb'ilte.^t ²Aye' kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nchi jyontaq tumil, tze'n tten, tu'n tkyimetaq Jesús kyu'n, qu'n tu'n attaq kyxob'il kyij'xjal tu'n kyxi lipe ti'j.

³Okxsin tajaw il toj tanmin Judas, a Iscariot tb'i nq'olb'ajtz, ex toktaq te tkab'lajajin t-xnaq'tzb'in Jesús.⁴ Xi' te' xjal lo yolil kyuk'a kynejil pale ex kyuk'a kynejil xq'uqil te' tnejil ja te na'b'l Dios, tu'ntzintla kykyij toj wen, tze'n tten tu'n t-xi q'o'yit Jesús toj kyq'ob'jo xjal anetzi'n.⁵ Nimx i jaw tzalajjo xjal anetzi'n, ex xi kytziyin, tu'n t-xi kyq'o'n

⁹21:25 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Tchi. 6:12-13

^r21:27 Dan. 7:13; Tchi. 1:7 ^s21:37 Lc. 19:47 ^t22:1 Ex. 12:1-27

pwaq te Judas. ⁶ Xi ttziyin te Judas ikyjo, ex jun paqx, ok ten jyol tumil tze'n tu'n t-xi q'o'yit Jesús toj kyq'ob' pale, me atla' toj ewajil, tu'n mi kylixjal.

**Tej tkub' tiky'sin Jesús
tnejil Xjan Wab'j**

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25;
Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

⁷ Ultzin kanin q'ij te Wa'j Pan, a ja' n-iky'site Xjan Q'ij, tu'n kywa'nxjal pan, a nti' tx'amsb'ilte tku'x, ex ja' tu'n tkub'e b'yete jun tal rit te iky'sb'ilte. ⁸ I xi'tzin chq'o'n Pegr exsin Juan tu'n Jesús, ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Kux che'x kye' b'inchilte wab'j te Xjan Q'ij.

⁹ Ayetzin kyetz xi kyqani'n kyjalu'n: ¿Ja'tzin tajiy tu'n tkub' qb'inchinji'y wab'j?

¹⁰ Xi ttzaq'win Jesúsjo kyjalu'n: Aj kyokxa toj tnam, ok k-okil kyk'ulb'in jun ichin, a q'in jun x'ox' a' tu'n. B'e'x k'a' chex lipe'y ti'j tzma tja, ja' k-okixi. ¹¹ Ex k'a' txi kyq'ma'n te tajaw ja kyjalu'n: Chitzin Xnaq'tziljo kyjalu'n: ¿Altzin kye' ja ktzajil tq'o'n, a ja' tu'n nwanij junx kyuk'a nxnaq'tzb'in tu'n tiky'sit Xjan Q'ij qu'n, chichkuji'y? ¹² Ktzajil tyek'in jun ja kye'y, cheb'ex b'inchin wen tib'ajxi juntl. K'a' kub' kyb'inchinji'y qwa antza.

¹³ B'e'xsin i xi', ex jyet kyu'n tze'nkuxjo otaq txi q'ma'n kye, tu'n Jesús. Oktzin ten b'inchil te' wab'j te iky'sb'ilte Xjan Q'ij.

¹⁴ Atzaj te' tkanin or, oktzin qe Jesús ti'j me'x junx kyuk'a t-xnaq'tzb'in.

¹⁵ Chi Jesús kye kyjalu'n: Jte'la majxla o kub' nb'isi'n tu'n nwa'n junx kyuk'iy, tu'ntzintla tkub' iky'sitjo Xjan Q'ij, a na'mxtaq nkyima. ¹⁶ Qu'n twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa nlay kub' wiky'si'n juntl majla tzmaxi chin wa'l juntl majlji'y ti'j, aj tjapin b'aj t-xilin Xjan Q'ij tzma toj kya'j.

¹⁷ Ex jaw ttzyu'n Jesús jun tk'wel vin. Atzaj te' tb'aj q'on chjonte te Dios ti'j, xi tq'ma' kyjalu'n: Kytzyunxji'y lo, exsin kysipinx kyxoliliy; ¹⁸ qu'n twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa nlay txi nk'wa'n juntl majlji'y k'wab'j lo, tzmaxi' aj qk'wan junx kyuk'iy tzma toj Tkawb'il qMa'n toj kya'j.

¹⁹ Ex jaw ttzyu'n jun pan. Atzaj te' tb'aj q'on chjonte te Dios ti'j, kub' tpi'xin, exsin xi tq'o'ntz kye. Chi' kyjalu'n: Atzin weji'y nxmilil lo, a kxel q'o'n tu'n tkyim, noq tu'n kykleta. Kyb'inchim kyeji'y lo, noq te na'b'l we'y.

²⁰ Ikyx kub' tb'inchin Jesúsjo tuk'a k'wab'j, kyb'ajlinxi' wa'n. Chi' kyjalu'n: Ajo k'wab'j lo, atzin jun ak'aj tumiljo, a b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a.^u Ajo nchky'ela, a k-elil chitj te kolb'il kye'y, atzin k-okiljo te k-usb'ilte yol anetzi'n.^v ²¹ Me ajo xjal, a kxel k'ayin we'y, lu q'uqlik junx wuk'iy ti'j me'x. ²² Twutzxix te', qa kchin xel q'o'n we', a ayi'n Tk'wal Ichin, toj kyq'ob'xjal, tze'nkuxjo tz'ib'in ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios;^w me b'isb'ajilxla te' ichin, a kxel q'on we'y toj kyq'ob'xjal.

²³ Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten qanilte kyxolx, alkye' kxel q'onte Jesús toj kyq'ob'xjal.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo
ankyexixtl at toklin qxol**

²⁴ Nim ch'in ch'otjin tzaj kyxoljo t-xnaq'tzb'in Jesús, qu'n kyajtaq tu'n kyb'inte alkyexix nim toklin kyxol.^x

²⁵ Chi Jesúsjo kye kyjalu'n: Aye nmaq kawil, a nya nimil, toj nmaq tnam, nchi kawin nyakuj tajaw tnamqe, ex n-ok kyq'o'n kyib' te tb'anil xjalqe. ²⁶ Me ayetzin kye', mina chi ok kye' ikyjo. Qu'n alkye' nim ch'intl toklin kyxola, il ti'j tu'n tok tq'o'n tib' nyakutlaj jun ku'xin. Ex alkye te', a ktzajil q'o'n toklin te nejinel

^u22:20 Jer. 31:31-34 ^v22:20 Ex. 24:6-8 ^w22:22 Sal. 41:9

^x22:24 Mt. 18:1; Mr. 9:34; Lc. 9:46

kxol txqantl, il ti'j tu'n tok tq'o'n te' tib' te aq'nil.^y ²⁷ ¿Me altzila kye' nim ch'intl toklintz? ¿Apetzila' a k-okil qe wa'l ti'j meḁ, mo a nsipin wab'j? ¿Ma nyapetzila a te nim ch'in toklin toj kywutza, a k-okil qe wa'l ti'j meḁ? Me metzin we', a te nim tokli'n a n-ajb'in kye txqantl tze'nku we'.^z

²⁸ Ayetzin kye' kukx o chi ten kye' wuk'iy toj tkyaqiljo yajb'il, a o tziky'x wu'n. ²⁹ Tu'npetzi'n, kxel nq'o'n we' kyokli'n toj nkawb'ila, tze'nkuxjo ma tzaj q'o'n we' woklin toj Tkawb'il nMa'n. ³⁰ Ex kxel nq'o'n kyokli'n tu'n kywa'n ex tu'n kyk'wa'n wuk'iy tojjo Kawb'il anetzi'n. Ex kchi k'wel qe'y toj q'ub'il tu'ntzin kykawi'n wuk'iy kyib'ajjo kab'lajaj ch'uq xjal, a tzajnin ti'j te qtzan qxe'chil Israel.^a

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mt. 26:31-35; Mr.

14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Ex ikyl tq'ma tAjaw Tkyaqiljo kyjalu'n: Simun, Simun, b'intza: Ma qana-jtz te' tu'n tajaw il, tu'n tyekajtza wen, tze'nku' tu'n t-xtulit triy. ³² Me ayin we' ma chin kub'sin nwutz ti'ja te Dios, tu'ntzintla mina kub' numja toj tnimb'ila. Ex ajtzin tmeltz'aj juntl majla toj tnimb'ila, wetzin mojtintlta kyuk'a tuk'iy, tu'n kywe'xix wen toj kynimb'il, chi Jesús te Pegr.

³³ Me atzin te Pegr xi ttzaq'win kyjalu'n: Ay Taa, loqi'n lo, q'o'nx we' wib' tu'n nte'n junx tuk'iy toj tkyaqil, qa toj tze expe qa ma chin kyima tuk'iy.

³⁴ Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Ay Pegr, twutzxix kxel nq'ma'n tey, texjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', kchin k'wel tewi'n oxo maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n, qa nya ojtzqi'nqi'n tu'n.

Tej ch'ixtaq tpon amb'il tu'n tkyim Jesús

³⁵ Ex xi tqanin Jesús kye kyjalu'n: ¿Ma attzin jun ti'la mix kanine kye'y, tej kyxi nsma'n jun maj, a nti' kypa'y, nti' kych'u'ḁa te tk'wel kypwaqa ex nti' kyx-jab'a xi'?^b

Mix ti', chi chi', tej t-xi kytzaq'win.

³⁶ Ex xi tq'ma'ntl Jesús kyjalu'n: Me metzi'n ja'lin, ankye te' at tpa, b'a'n tu'n t-xi ti'n, ex b'a'n tu'n t-xi ti'n tch'u'ḁ, qa at. Exsin qa at juntz, a nti' tkxb'il, a kab'e tste, b'a'n tu'n t-xi tk'ayin jun tal tkamiḁ, mo jun ttxo'w, exsin tu'n ttzaj tlaq'o'n juntz. ³⁷ Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa il ti'j tu'n tjapin b'aj wi'ja a tz'ib'in ta' toj Tu'jil Tyol Dios, a iky ntq'ma'n kyjalu'n: Ex kxel q'oyit junx kyuk'a a nya wen xjalqe.^c Oc japin b'ajx te' jotxjo jni' tz'ib'in wi'ja.

³⁸ Chi chiljo t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: Taa, loqe kab'e kxb'il lo, a kab'e kyste.

Xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kukxjo ja'lin, chi'.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Etzin Jesús, exsin xi' twi' Wutz Olivos, tze'nxtaqjo n-oketaq tu'n; ex b'e'x b'aj iky' lipe' jni' t-xnaq'tzb'in ti'j. ⁴⁰ Atzaj te' kyanin, iky xi' tq'ma'n kye kyjalu'n: Kux chi na'nqi'y Dios, tu'ntzintla mina chi kub' tz'aqa toj tq'ob' tajaw il.

⁴¹ B'e'x el tlaqwin te Jesús tib' kyij' t-xnaq'tzb'in, b'alaqa jun mo kab'e echj xi laq'eye. Kub' meje, exsin ok tentz na'l Dios. ⁴² Chi' kyjalu'n: NMa'n, chin tklomila te' tkyaqil jni' kky'elix wu'n; me noqit nya a tze'nku waja, qala' atla tze'nkuxjo taja.

⁴³ Tzmataq nyolin, jun paqx tzaj jun angel toj kya'j q'olte tipin. ⁴⁴ Nimx jaw

b'isin Jesús tu'n nimxtaqjo kyixk'oj tu'n tiky'x tu'n. Me tu'n ikyjo, jaw ti'nxix tq'ajq'ojil twi' tu'n tna'n Dios. Tu'npetzi'n, ox tx'uljinx a' ti'j, nchi kub'ik tz'aq twutz tx'otx', ex ikytaq chi ka'yin tze'nku chiky'.^{††}

⁴⁵Tb'ajlinxitzin na'n Dios, jawtzin we'kstz, exsin aj meltz'aj kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, me noqtaql nchi ktanl kye' tu'n b'isb'ajil, tej kyel jyet. ⁴⁶Chi Jesúsjo kye kyjalu'n: ¿Tiqu'nil nchi kta'n? Kux chi jaw we'ksa, ex kux chi na'n Dios, tu'ntzin mina chi kub' tz'aq'iy toj tq'ob' tajaw il.

Te' tkux q'o'n Jesús toj tze

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Tzunxtaq nyolin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, tej kypon tilj txqan xjal. Ataq Judas, a ataq toklin kyxol kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, nejnin kywutz. Ok laq'e ma'tzil te Jesús. ⁴⁸Me atzin te Jesús iky xi tq'ma'n te kyjalu'n: Ay Judas, ¿Ma noqtzin tu'n jun ma'tzj ok chin xe'le tq'o'niy toj kyq'ob'xjal, a ayi'n Tk'wal Ichin?

⁴⁹Ayetaqtzin kye', a ite'taq tuk'a Jesús, tej tok kyka'yin, ex tok kyb'i'n a nb'ajtaq, xi kyqanin kyjalu'n: Taa, ¿Oktzin kchi okil qtx'e'mi'n tu'n qkxb'ila, tu'n tkleta?

⁵⁰Me at jun te, a mix kub' tyo'ne, qala' b'e'x xi lipin tx'emil te' taq'nil tnejil pale. B'e'x el tjaspi'n tškkyin, a at toj tman q'ob'.

⁵¹Me ante Jesús xi tq'ma'n kyjalu'n: Kukxjo, chi tenku xjaljo.

Ok tmeko'n te Jesús tškkyinj aq'nil anetzi'n, ex b'e'x q'anit tej xjal te jun majx. ⁵²Xitzin tq'ma'n Jesús kye kynejil pale, kye xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, ex kye nejinel kyexjal; aye xjal lo, a ayetaqtzi'n otaq chi ul tzyulte Jesús. Chi' kyjalu'n: ¿Tiqu'nil ma chi ula tzyul we'y, q'imila kykxb'ila ex kytze'y,

nyakuj iky ma chin ele weji'y te kye'y tze'nku jun ileq'? ⁵³Kykyaqil q'ij o chin ten we' kyuk'iy tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, me mix jun maj x'in ok kytzyu'n.^d Me mapen kanin kye' kyq'ijil, tu'n tkub' kyb'inchinji'y a kyaja, qu'n atzi'n tq'ijiljo, tu'n tkawin tajaw qlolj.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq Jesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Ok tzyu'n Jesús kyu'n, exsin xi kyintz tzma tja kynejil pale. Atzin te Pegr, najchaq xi lipeye te'. ⁵⁵Atzaj te' kykanin, b'e'x kub' kykcho'n kyq'aq' nky'aj pe'n, exsin i ok txoletz ti'j. Ex majx te Pegr tokxtaq kyxol. ⁵⁶Me jun paqx, el tniky'tzajil Pegr tu'n jun txin, a naq'nintaq tojjo ja anetzi'n. Ok kyim wen ti'j Pegr, tej q'uqlektaq ti'j q'aq', exsin chitzjo kyjalu'n: Ex majx te' lu'n ataq tuk'a Jesúsch.

⁵⁷Me b'e'x kub' tewin te Pegr. Chi' kyjalu'n: Ay txin, nyax wojtzqi'n weji'y ichin anetzi'n.

⁵⁸A'kxta'ku te' ikyjo, tej tiwle juntl majl Pegr tu'n juntl xjal, a iky tq'ma' kyjalu'n: Ex majx te at kyxoljo xjal anetzi'n.

Me ante Pegr chi' kyjalu'n: Me mina, nyaqin weji'y.

⁵⁹B'alaqa otaq tziky' jun or ikyjo, tej tjaw ti'n tib' juntl xjal, a chi' kyjalu'n: Twutzxpen te', ajin te' xjal lo ataq tuk'a Jesús, qu'n ex aj Galiley te lu'n.

⁶⁰Xi tzaq'win Pegr kyjalu'n: ¡Mina! Mi wojtzqi'n we', ex nti'x n-el nniky'a te, ti' q'ijil nyolinij.

Jun paqx, na'mtaqxpe tb'aj yolín te Pegr, tej tjaw oq' te tman eky'. ⁶¹Tzaj meltz'aj te tAjaw Tkyaqil, exsin xi kyimtz toj twutz Pegr. B'e'xpen i ul jul'aj tej tyol Jesús toj tk'u'j Pegr, aj otaq

^{††}22:44 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' iteye v. 43 ex 44.

^d22:53 Lc. 19:47; 21:37

chex tq'ma'n te kyjalu'n: A na'mxtaq toq' tman eky', ok kchin k'wel tewi'n oxo maj. ⁶²B'e'x etz ti'n te Pegr tib' kyxol xjal, exsin ok tentz oq'il wen.

Tej kyb'aj xmayinxjal ti'j Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³Ayetzin kyej xjal, a tzuntaq nchi xq'uqin ti'j Jesús, noqxtaq nchi jaw xmayin ti'j, exsin n-oktaq kyb'yo'n. ⁶⁴Ok kymaqsi'n twutz Jesús, exsin xi kyqanin te kyjalu'n: Kanintzin ti'j. ¿Ankye s-ok b'yo'ntiyx?

⁶⁵Nimku txqantl yol te xmayb'il i b'aj ok ten q'malte te.

Tej tpon q'i'n Jesús kywutz tnejil kawil kye Judiy

(Mt. 26:59-66; Mr.

14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶Atzaj te' qsqix, i ok kychmo'n kye tnejil Judiy kyib', junx kyuk'a kynejil pale, exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, exsin xi kyi'ntz Jesús twutz. Atzaj te' kykanin, xitzin kyqanintz te kyjalu'n: ⁶⁷Q'mantza qe'y, ¿Aj qa ajiy Crist, a at toklin tu'n Dios?

Chi Jesús kye kyjalu'n tej t-xi ttzaq'win: Qa ayi'n, qa nchiji'y, nlay chin kynimi'n. ⁶⁸Ex qatzin ma txi nqanintza jun nxjelb'itza kye'y, nlay chin tzaj kytzaq'wi'n. ⁶⁹Me texjo q'ij lo, toj tman q'ob' qMan Dios, a nimxix tipin; ok kchin k'wel qeyi'y kawil tuk'a, a ayi'n Tk'wal Ichin.

⁷⁰Tej kyb'inte ikyjo, kykyaqilx xi qaninte te kyjalu'n: ¿Apela tejitzza k'walb'aj te Dios?

Xi ttzaq'win Jesús kye kyjalu'n: Twutzx te', ayinqin weji'y, ikyxjo tze'nku ma tzaj kyq'ma'n.

⁷¹Chi chiljo kyjalu'n: ¿Me ti' til txqantl tsiyiltz te qe? A tojx ttzi ma chi b'ajetza jni' xo'j yol tu'n ti'j Dios, a ma chi qb'i, chi chi'.

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr.

15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 I jaw we' kykyaqilx, exsin xi kyi'n Jesús tzman twutz Pilat. ²Twutz Jesús i b'aj ok ten stz'imilte jni' yol ti'j. Chi chi' kyjalu'n: Ma t'el jyetjo ichin qu'n lo, a tokxix tilil tu'n, tze'n tu'n kyjawe naje qxjalila. Tok q'malte kyexjal, qa nya il ti'j tu'n t-xi kychjo'n k'ayb'il te' nmaq kawil, ex tzunxix ntzaj tq'ma'n, qa aku a Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, ex qa nmaq kawil.

³Xitzin tqanin Pilat te Jesús kyjalu'n: ¿An tejiy nmaq kawil kye Judiy?

Ayi'n, ikyxjo tze'nku ma tzaj tq'ma'n, chi Jesúsjo.

⁴Xitzin tq'ma'n Pilat kye' kynejil pale, ex kye' jni' xjal, a ite'taq antza. Chi' kyjalu'n: Qa o'kxjo lo, nti' jun te' ichin til ma knettz wu'n, chi Pilatjo.

⁵Me noqx jaw kyinx kyib', tej kyb'in te' ikyjo, ex xi kyq'ma'n kyjalu'n: Me noqx ma chi jaw najx kyexjal tojjo tnam lo kyun'jo jni' t-xnaq'tzb'il. Antza tzaje xkyeye tu'n toj tx'otx' te Galiley, exsin lu'ltz lajo'n tu'n tojjo tx'otx' lo te Judey.

Tej t-xi ky'i'n Jesús twutz Herodes

⁶Tej tb'inte Pilatjo yol lo, xitzin tqanintz, qa aj Galileytaq Jesús. ⁷Atzaj te' t-xi q'ma'n te qa te Galileytaq, b'e'xsin xi tsma'ntz Jesús tzma twutz Herodes, a nmaq kawiltaq toj tnam te Galiley, qu'n kyojjo q'ij anetzi'n, ataqtza ta'ye Herodes toj tnam te Jerusalén.

⁸B'e'x jaw tzalaj te Herodes, tej tiwle Jesús tu'n, qu'n ila'xi maj tajtaq tu'n tlonte, qu'n tu'n nimku tqanil otaq tb'i ti'j Jesús, ex tajtaq tu'n tlonte jun techil tipin. ⁹Nimx ok ten qanilte te, me atzin te Jesús nti'x ch'in te' xi ttzaq'win. ¹⁰Ex majqextaq kye' jni' kynejil pale, exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawil ite'taq antza; tzunx nchi lab'textaq wen

tu'n t-xi kypatin Jesús. ¹¹Tu'n ikyjo, b'e'x ok xmayin te Jesús tu'n Herodes, ex kyu'n xo'l q'aq', a ite'taq xq'uqilte. Exsin ok q'o'n t-xb'alin, a tzunxtaq qopinx wen, nyakutlaj nmaq kawil. Kub' kyb'inchin ikyjo, noq te kyxmayb'il ti'j. Tb'ajlinxitz'i'n ikyjo, b'e'x tzaj sma'ntl Jesús tu'n Herodes twutzl Pilat. ¹²Texjo q'ij anetzi'n b'e'x ok tuk'lin Pilat tib' tuk'a Herodes, qu'n kyajq'o'jtaq kyib'.

**Tej t-xi tq'ma'n Pilat,
tu'n tkub' b'yet Jesús**

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15;
Jn. 18:39-19:16)

¹³I ok tchmo'n te Pilat jotqexjo jni' kynejil pale, jni'qe kawil exsin tkyaqil xjal, ¹⁴exsin xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ayi'y ma chi ul q'inte ichin lo nwtuza, exsin nkyq'ma'n, qa ma jaw naj kyx-jalila tu'n. Me kywutza, ma b'aj nqani'n te ti'jjo ma b'aj kyq'ma'n ti'j, me nti' jun wetza til ma tz'el jyet wu'n, ¹⁵ex ikyx te Herodesjo, nti' tilx xjyet tu'n. Qu'n tze'n ttentz saj tmeltz'intl. Kan lo, nti' tetz il ma b'ant tu'n, a atit kyimin ti'j. ¹⁶Ok k'wel nq'ma'n tu'n tjub'chit tetz, me b'e'x kxel ntzaqpi'n, aj tb'aj jub'chit.

¹⁷Toj nintz q'ij, iltaq ti'j tu'n t-xi tzaqpet jun xjal, a tku'xtaq toj tze. ¹⁸Me kykyaqilx xjal i jaw xch'in junx: ¡Nti'pen te' ikyjo! ¡A te Barrabás tu'n t-xi tzaqpet!

¹⁹Atzin te Barrabás otaq kux q'o'n te' toj tze noq tu'n tpaj tjoyb'in q'oj ti'j kawil, ex tu'n otaq kub' tb'yo'n jun xjal. ²⁰Xi yolintl juntl majl Pilat kye, qu'n tu'n tajtaq tu'n t-xi ntzaqpi'n Jesús. ²¹Me noqx jaw ky'i'n kyexjal tq'ajq'o'jil kywi': ¡Pejk'inksa twutz cruz tu'n tkyim! ¡Pejk'inksa twutz cruz tu'n tkyim! chi chi'.

²²Toj tox majin, xi tq'ma'n Pilat kye kyjalu'n: Qala', ¿Ti'ixsin iltz ma b'ant

tu'n? Nti'x wetza til ma jyet wu'n, a atit kyimin ti'j. Ok k'wel jub'chit tetz, me b'e'x kxel ntzaqpi'n, aj tb'aj jub'chit.

²³Noq i b'aj jaw tilx kyexjal tu'n kyxch'in. Nchi qanlaj ti'j tu'n tkub' b'yo'n Jesús twutz cruz. Nimx i xch'in tzmaksi kub' qe'n, tej ttzaj tziyi'n a nkyqanintaq. ²⁴Xi ttziyinx te Pilatjo, a ntzaj qanin te: ²⁵Jatztzin ttzaqpi'n Pilatjo Barrabás, a ichin tku'xtaq toj tze noq tu'n tpaj tb'ujb'in ex tb'i'yb'in, ikyxjo tze'nku nkyqanintaqxjal, exsin kub' tb'inchin tuk'a Jesús tze'nkuxjo nkyqanintaq.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz

(Mt. 27:32-44; Mr.
15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶Atzaj te' t-xi q'i'n Jesús tu'n tjaw pejk'it twutz cruz, b'e'x ok kytzyu'n jun ichin aj Sirene, Simun tb'i, tzajnintaqjo ichin anetzi'n toj koj'b'il. Jaw kyq'o'n cruz tib'aj, tu'ntzintla t-xi tiqin, ex tu'ntla tok lipe ti'j Jesús.

²⁷Ma nintz texjal i ok lipe ti'j Jesús, ex ma nintz teqya ox chi oq'x, ex ox chi weqinx, tu'n kyb'isb'in ti'j. ²⁸Xi ka'yin Jesús kyij, ex xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Ayi'y qya te Jerusalén, mina chi oq' kye' wi'ja, qala' chi oq'x kye' kyij'xa, exsin kyij' kyala. ²⁹Qu'n tzul kanin te tq'ijil, aj kyq'umle yol lo: Ky'iwlinqexix kye' qya, a mib'in chi alin, aye' nti' jun kyal s-ok, ex nti' jun k'wal xmi'xin kyij'. ³⁰Tzmaxipetzin kchi okil ten kye xjaljo xch'ilte kye wutz kyjalu'n: Ayi'y wuutz, kux kytzaj tilje qib'aja; ex iky kxel kyq'ma'njo kye' much'ila wutz kyjalu'n: Qo tewinx qe.^e

³¹Qu'n qa iky nb'ant kyu'n xjal wi'ja ja'l'in, a ayi'n nti' wila, ¿Yajtzil tetzjo kyij' xjal toj Jerusalén jni'lixla kb'antile kyu'n?

³²I xi q'i'n kab'etl aj il, tu'ntzintla ky-jaw pejk'in twutz cruz junx tuk'a Jesús.

††23:17 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 17.

³³ Atzaj te' kykanin twi' wutz Tb'aqil Twi' Kyimnin tb'i, jaw pej'k'in Jesús twutz cruz exqetzi'n kab'e aj il, jun toj tman q'ob', ex juntl toj tñayaj. ³⁴ Na'n Jesús Dios, tej tjaw q'o'n twutz cruz, ex chi' kyjalu'n: Ay nMaan, naj'sima kyil, qu'n tu'n mina n-el kyniky' ti'jjo nkub' kyb'inchin.^f

Ayetzin kyej xjal a xo'l q'aq'qetaq i b'aj saqchan kyxol tze'n tu'n tsipe te' t-xb'alín Jesús kyxolile.^f ³⁵ Tzuntaq nchi ka'yin kyexjal ti'taqjo nb'aj; ayetzin kyej kawilqetaq, noq nchi jaw xmayintaq kye' ti'j Jesús. Chi chi' kyjalu'n: Qa ila' xjal o klet tu'n; klomtzin tib'tza tilx tib'a ja'lin, a qa twutzx, qa Kolila, a Crist, a sk'o'nix tu'n Dios.

³⁶ Majqexpe kye' xo'l q'aq' i ok ten xmayil ti'j Jesús. Nchex laq'etaq tk'atz, exsin nxitaq kyq'o'n tx'am vin te tk'wa'.

³⁷ Chi chi' kyjalu'n: A qa axixtza nmaq kawil kyib'aj xjal Judiy, klomtzin tib'tza tilx tib'a.

³⁸ Ex attaq jun yol tz'ib'ink tib'ajxi twi', a ikytaq ntq'ma'n kyjalu'n: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

³⁹ Atzin te' jun b'inchil il, a yo'b'inkstaq twutz cruz, tzuntaq nxmayintaq te' ti'j Jesús kyjalu'n: A qa axixjiy Crist, a Kolil, a sk'o'nix tu'n Dios, klomtzin tib'tza tilx tib'a, ex majqoxpe qe', qo tkloma.

⁴⁰ Tzajtzin tzaq'win te' juntl aj il te tuk'a kyjalu'n: ¿Ma nti'xsin ch'in tchewil Dios ntzaj ti'ja? ¿Ma minatzin nkub' t'nab'lin, qa ikyx kawb'iljo ma kub' q'o'n tey, tze'nku' te xjal lo? ⁴¹ B'ape qetz, nqqaninku qe qu'n luqin qchjo'n ti'j tkyaqiljo nya b'a'n o b'ant qu'n. Qalatzin te' ichin lo nti' te' il ma b'ant tu'n.

⁴² Tzaj tq'ma'n'ljo xjal kab'el tyol kyjalu'n: Ay wAjaw, wexsin chin tzaj tna'n ch'in we, aj t-xi kxye' Tkawb'ila.

⁴³ Xi tzaq'win Jesús kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa b'e'xku ja'lin ok ktenb'ila wuk'iy toj kya'j.

Tej tel kyim Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaksi toj oxe or te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'.

⁴⁵ Mix qopinil te q'ij, ex b'e'x kub' lajjo ma tij xb'alín toj niky'jin, a tokxtaq te pa'b'l toj tnejil ja te na'b'l Dios.^g ⁴⁶ Jaw ti'nix te Jesús tq'ajq'ojil twi'. Chi' kyjalu'n: Ay Taa, toj tq'ob'a kxel woqxenin we' wanim.^h

Tej tb'aj tq'ma'n tyol ikyjo, b'e'x el kyim.

⁴⁷ Atzaj te' tlonte kawil kyxol xo'l q'aq' aj Rom tkyaqiljo otaq b'aj, jaw t'nimsin tb'i Dios, ex chi' kyjalu'n: Twutzxpentetz, nti'taq te' ichin til lo.

⁴⁸ Jotxjo jni' xjal ite'taq antza, a kyli jni' otaq b'aj, ox tz'ok kyq'ajtzin ttzi kyk'u'j te b'isb'ajil, tej kyajtz.

⁴⁹ Me ayetzin kye xjal, a ojtzi'ntaq Jesús kyu'n, exqetzi'n jni' qya, a i tzaj lipe ti'j tzmaksi toj tx'otx' te Galiley, najchaq ch'intl i kyije tene kye' ka'yil ti'jjo jni' nb'ajtaq antza.ⁱ

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Toj tnam te Arimatey te tx'otx' te Judey, attaq jun tb'anil ichin, Jse tb'i. Tz'aqlexixtaqjo xjal anetzi'n, exsin toktaq te tajlaljo jun ch'uq kykawil aj Judiy. Tkye'taq te Jse ti'jjo nb'anttaq kyu'n jni' tuk'a, qu'n tu'n tzuntaq nyon ti'j Tkawb'il Dios. ⁵² Tu'npetzi'n, xi' jyolte Pilat, exsin xi tqanintz t-xmilil Jesús. ⁵³ Atzaj te' tku'tz t-xmilil Jesús twutz cruz, kux tb'alq'in toj jun iq'b'il tb'anilx

^f23:34 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye tnejil tnej v. 34.

wen, exsin okx tq'o'ntz toj jun tjulil kyimnin, a liku'nxxtaq twutz piky, a nti'taq kyimnin otaq tz'okx toj. ⁵⁴Tkyaqiljo lo kub' tb'inchin Jse liwey, qu'n nti'taql amb'il, qu'n ch'ixtaq tok qaq or te qale. Qu'n tojjo or anetzi'n, iltaq ti'j tu'n t-xi tzaqpet aq'untl, tu'n t-xi xkyejo q'ij te ajlab'l.

⁵⁵Ayetzin kyej qya, a otaq chi tzaj lipe ti'j Jesús tzmax Galiley, i pon kanin tzmax ttzi jul, ex ok kyka'yin tze'n oke t-xmilil Jesús, tej tkyij muqu'n. ⁵⁶Atzaj te' kypon kanin kyja, i ok ten b'inchil te' jni' q'anb'il, a n-ajb'in te k'ok'jsb'il t-xmilil jun kyimnin, exsin q'anb'il, a tu'n tok su'yit ti'j, tu'n mi tzuwixe. Me b'e'x i ajlantz tojjo q'ij te ajlab'l, tze'nxjo nq'umlajtz toj Tyol Dios.†

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Toj tnejil q'ij te seman, qlixjexix wen, i ul kanin kyej qya ttzi jul. Tzaj kyin jni' q'anb'il te k'ok'jsb'il, a otaq b'aj kyb'inchin. ²Atzaj te' kyul kanin, tx-ulinx kywutz ti'j, qa otaq txi yek'j tej ab'j, a kyij q'o'n te jupb'ilte ttzi jul. ³I okx toj jul, me nti' t-xmilil qAjaw Jesús jyet kyu'n. ⁴B'e'x i jaw xob', ex nti' tumil jyet kyu'n ti'taqjo tu'n tkub' kyb'inchinl. Ex jun paqx, kyli kab'e ichin, a walqetaq kyk'atz, a tzunxtaq tilk'ajjo kyxb'alín. ⁵B'e'x tzaj txqan kyxob'il, ex i kub' muk'e tzmax twi' tx'otx'. Me ayetzin kyej ichin, a walqetaq antza, iky tzaj kyq'ma'n kyjalu'n: †Titzin qu'n nchi jyo'n kyxol kyimnin ti'jjo a itz'? ⁶Nyatza ta'ye tzalu'n, qala' ma jaw anq'in juntl majl. Kyna'ntzinji'y jni' yol xb'aj tq'ma'n kye'y ti'jjo lo, tej atxtaq toj tx'otx' te Galiley: ⁷Qa iltaq ti'j tu'n t-xi q'o'n Jesús, a Tk'wal Ichin, toj kyq'ob' b'inchil il, ex tu'n tjaw

pejk'in twutz tcrúz; me toj toxin q'ij, iltaq ti'j tu'n tjatz anq'in juntl majl.^k

⁸B'e'xpetzi'n, i ul julk'ajjo tyol Jesús toj kyk'u'j. ⁹Ex atzaj te' kyaj meltz'aj ttzi jul, b'e'x i ok ten q'malte jni'xjo otaq kyb'i, exsin otaq kyli kye' junlajaj t-xnaq'tzb'in Jesús, ex kye kykyaqil xjal. ¹⁰Ate Mariy, aj Xle'n; Juana; Mariy, a tnana Santyaw; exqetzintljo txqantl qya, ayetzin i xi q'inte tqaniljo kye' t-xnaq'tzb'in Jesús. ¹¹Me kyky'e'taq kye t-xnaq'tzb'in tu'n t-xi kynimin, qu'n toj kynab'l nyakuj noq toj kywi'taqjo qya otaq tz'okx.

¹²Me atzin te Pegr, b'e'xkux tzaj rinin te', tu'n tul kanin tzma ttzi jul. Atzi'n te' tokx tka'yin, o'kqexjo iqb'il ite'kutaq. B'e'xsin aj meltz'ajtz tja, ex noqx jaw ka'yilaj ti'j tkyaqilj lo.

Tej t-xi' Jesús kyuk'a kab'e nimil tzma toj tnam Emaús

(Mr. 16:12-13)

¹³Tojxjo q'ij anetzi'n, ite'taq kab'e nimil ti'j Jesús kyja'taq kyxi' toj jun tnam, Emaús tb'i, b'alaqa ch'ime oxé ajlab'taq ta'ye tk'atz tnam te Jerusalén. ¹⁴Tzuntaq nchi yolin ti'j tkyaqiljo otaq b'aj. ¹⁵Toktaq kyyol, ex tzuntaq nchi ch'otj kyxolx, atzin te Jesús cheb'e ok laq'e te' kyk'atz, ex xi lipe kytxlaj. ¹⁶Me exla qa iwle Jesús kyu'n, me atla jun ti', a mix taq'e tu'n tel kyniky' te, alkyetaqjo nb'ettaq kytxlaj. ¹⁷Xitzin tqanin Jesús kye: †Ti'tzin kye' nkub' kyyolin toj b'e'? †Ex ti'tzin qu'níl nchi b'isin kye'?

¹⁸Tzajtzin tzaq'win te' jun, a Cleofas tb'i: B'alaqa o'kx ch'in te kyxoljo b'etin xjal toj tnam te Jerusalén, a nya b'in tu'n ti'chaqjo ma b'aj tojjo tnam anetzi'n.

¹⁹Xitzin tqanin Jesús: †Ti'chaqtzin ma b'ajtz?

Chi chi' kyjalu'n: At jun te ma b'aj ti'j jun aj Nazaret, a Jesús tb'i. Nimxtaq tipin

†23:56 Ex. 20:8-10; Deu. 5:12-15

^k24:7 Mt. 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33-34; Lc. 9:22; 18:31-33

tb'inchb'in exqetzi'n jni' tyol twutz Dios ex twutz tkyaqil xjal. ²⁰Me aye kynejil pale exqetzi'n jni' kawil xi q'mante tu'n tjaw pej'it twutz cruz, exsin tu'n tkub' b'yettz. ²¹Q'uqlaxixaq qe' qk'u'j, qapetzin ataq tetz, tu'n tkolin kyi'jjo aj Israel. Me ma b'ant-xi oxo q'ij te' lo tb'ajlin, exsin nti'ltz ma qli'y. ²²Ex mape qo jaw xob' qe ja'lin kyu'n junjun qya, a ite' quk'i'y. Chi txa'j qlixjexix ttzi jul, a ja' okxi muqet. ²³Ex b'e'x xi ajtz meltz'aj, qu'n tu'n nti' t-xmilil xknet kyu'n. Me atzin ja'lin, tzun nchi yolin ti'j, qa ma chi iwle kab'e t-angel Dios kyu'n, ex ma tzaj q'ma'n kye, qa itz' te Jesús. ²⁴Ex ite' jun-juntl qe' quk'a, a chi txa'j ttzi jul anetzi'n, ex ikyx s-iwle kyu'n, tze'nku otaq b'aj q'ma'n kye kyu'n qya. Ex ikyxjo mina s-iwle Jesús kyu'n.

²⁵Chitzin Jesús kye kyjalu'n: Nti'xla kye' kynab'l, ex yajx nxi kyniminji'y tkyaqiljo, a xb'aj kyq'ma'n yolil Tyol Dios ojtxe. ²⁶¿Ma nyatzin iltaq ti'j tu'n tiky'x tu'n Kolil, a Crist nej, a na'mxtaq tjaw nimsin?

²⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, oktzin ten Jesús chiky'b'ilte kye jotxjo jni' ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, aye' jni' yol, a nchi yolin ti'jjo tchwinqil; tzajx xkye tu'n kyojjo tu'j Moisés, exsin toj kyu'jjo jni' txqantl yolil Tyol Dios.

²⁸Atzaj te' kykanin tojjo tnam, a ja' tu'ntaq kyxi'ye, majx tqanku xi'l te Jesús, nyakutzintlaj najchaq ch'intl tu'n tpone. ²⁹Me ayetzin kyej xjal, ox chi lab'tex tu'n tkyij Jesús kyuk'a. Chi chi' kyjalu'n: Ku tkyija quk'i'y, qu'n tu'n ma qoqix ja'lin; noq kyja qok yupjte. B'e'xsin okx Jesús tuja, tu'n tkyij kyuk'a. ³⁰Tetzi'n kyok qetz ti'j meḁ, jawtzin ttzyu'n Jesús jun wab'j, exsin xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j. B'e'x kub' tpiḁin, exsin xi tq'o'ntz kye. ³¹Tzmaxipetzin jqet kywutzjo tu'n tel kyniky' ti'j Jesús, me texjo paq anetzi'n, b'e'x kub' naj te Jesús kywutz. ³²Ex i jaw yolin kyxolx: ¿Ma nyatzin twutzx, qa ma

qna' jun nim tzaljb'il toj b'e, tej s-ok ten chiky'b'il te' t-xilin yol, a nyolajtz ti'j toj Tu'jil Tyol Dios?

³³Nti' ch'in kub' kyayo'n. B'e'xkux kub' b'e kyu'n, tu'n kymeltz'ajl toj Jerusalén. Ex antza ch'uqleqetajjo jun-lajaj t-xnaq'tzb'in Jesús, junx kyuk'a txqantl kyuk'a. ³⁴Xi kyq'ma'n kye kyjalu'n: Twutzxix tetz qa ma jatz anq'in juntl majl te qAjaw, ex qa ma tz'ok tyek'in tib' te Simun.

³⁵Kyka'b'iltzintz i ok ten txolb'ilte ti'jtaqjo otaq tziky' kyi'j toj b'e, ex kyq'ma tze'n tten el kyniky' te Jesús, tzmaxi' te' tkub' tpiḁinj wab'j.

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' kye t-xnaq'tzb'in

(Mt. 28:16-20; Mr.

16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶Tzunxtaq nchi yolin ti'jjo otaq tziky' kyi'j, tej tkub' we' Jesús kyxol, exsin q'olb'in kye. Chi' kyjalu'n: Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n, chi'.

³⁷Me ayetzin kyetz nimx kyxob'il tzaj, qu'n kub' kyb'isin qa noq jun klelin otaq kyli. ³⁸Me atzin te Jesús iky xi tq'ma'n kye kyjalu'n: ¿Titzin qu'n ma chi jaw xob'a? ¿Ex ti'tzin qu'n ma jaw ka'min kyanmi'n? ³⁹Kyka'yintzi'n nq'ob'a ex kyka'yinkuy nqa'n. Ayinqinx weji'y. Chin kytzyu'nka ex chin kyka'yinka, qu'n jun klelin nti' te' tchib'jil ex tb'aqil, tze'nku ma kyli'y wi'ja.

⁴⁰Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'xsin i xi tyek'intzjo tq'ob' exqetzi'n tqan. ⁴¹Nimx i jaw ka'ylaj, ex nimx tze'jb'il kyna'. Tu'n ikyjo, mix ja' nxi kynimine tkyaqil, qa ataq Jesúsjo. Tu'npetzi'n, chi Jesúsjo kye kyjalu'n: ¿Nti'tzin ch'in wab'j kyuk'iy tzalu'n te nwa'y?

⁴²Xitzin q'o'n ch'in kyix te, a tzq'ajsin toj q'aq', ⁴³ex xi ttzyu'n, exsin xi tchyo'ntz kywutz. ⁴⁴Xitzin tq'ma'n kyjalu'n: Atzi'n ma tziky' toj nchwinqila ja'lin, atzaj b'aj nq'ma'n kye'y tej intin-

taqxa kyuk'iy: Qa iltaq ti'j tu'n tb'ajjo jni' tz'ib'in wi'ja toj tkawb'il Moisés, kyoj kyuj yolil Tyol Dios, ex kyojjo jni' U'j te B'itz.^{§§}

⁴⁵ Kub'sin tyolin Jesúsjo lo, tu'ntzintla tel kyniky'jo t-xnaq'tzb'in ti'jjo jni' tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios ⁴⁶ Chi' kyjalu'n: Tz'ib'in ta' te', qa iltaq ti'j tu'n nkyima, ayi'n Crist, me toj toxin q'ij, iltaq ti'j tu'n njatz anq'i'n juntl majl kyxol kyimnin.¹ ⁴⁷ Ex qa toj tumil nb'i'y, il ti'j tu'n t-xi yolit kye' jni' xjal, a ite' toj tkyaqil twutz tx'otx', qa il ti'j tu'n tajtz ti'j kyanminxjal tuk'a Dios, tu'ntzintla tkub' nnajsi'n jni' kyil. Antza tu'n ttzaj xkye tq'umle yol lo toj tx'otx' te Jerusalén. ⁴⁸ Aye kye' aku chi ok te kujsil te' tkyaqiljo lo. ⁴⁹ Ayinku we' aku chin tzaj sma'n te' a saj tziyin

kye'y tu'n nMa'n. Me il ti'j, tu'n kykyija tzalu'n tojjo tnam te Jerusalén, ex tzmaksi aku chi exji'y, aj kyk'mo'nteji'y tipin, a ktzajil toj kya'j.^m

Tej tmeltz'aj Jesús toj kya'j

(Mr. 16:19-20; Kyb'i. 1:6-11)

⁵⁰ Tb'ajlinxitzin lo, i tzaj tkle'n Jesús najchaq ch'intl tk'atz tnam, tzmaz toj Betania. I jawtzin ti'n Jesús tq'ob' twutz kya'j, exsin i kub' tky'iwli'ntz. ⁵¹ Ex tz-mataq nky'iwlin, b'exsin el tpa'n tib'tz kyil, ex texjo paq anetzi'n, b'ex xi q'i'n toj kya'j. ⁵² Tej kyb'aj k'ulin twutz, b'exsin i meltz'ajtz toj tnam te Jerusalén, me ox chi tzalajx wen. ⁵³ Axsintza, i kub'e tene tkyaqil q'ij toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex nimx i q'o'n chjonte te.

^{§§}24:44 U'j te B'itz, *Salmos* tb'i toj kastiy.

¹24:46 Sal. 16:10; Is. 52:13–53:12 ^m24:49 Kyb'i. 1:4

Tu'j Juan

Juan tb'i jun t-xnaq'tzb'in Jesús, a k'u'jlinxixtaq tu'n (13:23; 19:26; 21:7, 20, 24). Kub' ttz'ib'in u'j lo, a tkyajin Tb'anil Tqanil, a mikyxi ch'intljo tze'nqeku oxel. Ate Juan ntzaj q'ma'nte qa kub' ttz'ib'in u'j lo noq tu'n t-xi qnimin qa a Jesúsjo a Crist, a Tk'wal Dios. Qu'n qa ma txi qnimin ikyjo, ktenb'il qchwinqil, a nlay b'aj (20:31).

Nimxix nyoli'n u'j lo ti'jjo tb'inchb'in ex tyol Jesús, a mi nchi jyet kyojjo txqantl Tb'anil Tqanil, aye' Tu'j Matey, Marks ex Lucas. Ex ayetzin t-xnaq'tzb'il Jesús nya noqx jun techil ex junjun xnaq'tzb'il tze'nku kyojjo txqantl Tb'anil Tqanil, qala' yolinku Jesús kyuk'axjal, a Nicodem (cap. 3), ex a qya aj Samaria (cap. 4), ex a qya aj ky'a'jil (cap. 8), ex kyuk'a txqantl.

Ex ikyxjo, nimxix nyolin Juan tojjo tu'j ti'j taq'imb'in qAjaw kyxol t-xjalil toj Judey; ex ntzaj tq'o'n nim yol tze'n tu'n tjapin b'aj tq'ijil Jesús toj Jerusalén, a na'mxtaq tkyim, ex tu'n tjatz anq'in kyxol kyimnin. Tze'nku jun tumil nimxix tojjo Tu'j Juan, a tulil ex taq'b'in Xewb'aj Xjan, a tzaj tziyin Jesús tu'ntaq ttzaj tchq'o'n.

Ila'ku maj toj Tu'j Juan, ntq'ma'n Jesúsjo yol: Ayin weji'y, tze'nku lu'n: Ayin weji'y Wab'j, a q'olte chwinqil; Ayin weji'y Tzaj te tkyaqil xjal twutz tx'otx'; Ayin weji'y Tjpel Ch'laj kye rit; Ayin weji'y Tb'anil Kyik'lel, ex txqantl.

Atzin Tu'j Juan ntzaj tyek'in ankyexixjo Jesús, qu'n toj tnejil capítulo nyek'in qa aku Jesúsjo Tyol Dios, a at te jun majx, a s-ok te xjal, ex ma najan kyxolxjal tzalu'n twutz tx'otx'.

A Tyol qMan ma tz'ok te xjal

1 Te tnejil, te' na'mxtaq tkub' b'inchit tkyaqil, noql attaqjo Tk'wal Dios, ax tb'i, a Yol. Atzi'n Yol lo junx ate tuk'a Dios, ex ax Diosjo. ²Atzin Yol lo at junx tuk'a Dios te tnejil. ³Noq tu'n te' Yol b'ante tu'n Dios tkyaqil.ⁿ Noqit nya Yol b'inchin te' tkyaqil, nti'tla te at. ⁴Tu'n te' Yol at tkyaqil chwinqil, ex atzi'n chwinqil n-el spiky'e te jun yek'b'il ti'j Dios toj kynab'lxjal. ⁵Ex tzunx nqoptz'ajxjo spiky'in toj kyanminxjal, a o noj tu'n qxopin tu'n il, me atzin qxopin nlay yupjxjo spiky'in tu'n.

⁶At jun ichin tzaj chq'o'n tu'n Dios, atzin tb'i Juan.^o ⁷Atzi'n ichin ul q'mal tqanil Jesús, ex nkub' tyolin kywutzxjal qa ax Jesúsjo a spiky'in, ex qa il ti'j tu'n kyxi lipe ti'j. ⁸Nya ate Juan spiky'in, noq ul chiky'b'il te' tqanil. ⁹Ataqtzi'n spiky'in lo a twutzxix, a ch'ix tkub' tyek'in tib' tzalu'n twutz tx'otx', q'ol te' tspiky'imil Dios kye kykyaqil xjal. ¹⁰Ataqtzi'n Yol atx te' ojtxe, qu'n a kub' b'inchin te' tkyaqil twutz tx'otx'. Me mix ele kyniky'xjal te. ¹¹Atzin tAjaw tkyaqiljo twutz tx'otx', qu'n a B'inchilte. Me atzaj te' tul, mix kub'e nimin kyu'n t-xjalil, aye aj Judiy. ¹²Me ayetzinl kye', a i xi niminte, b'e'x ok tq'o'nku kyoklin te tk'wal Dios. ¹³Qu'n b'e'x i itz'je juntl majl tu'n Dios, ex nya kyu'n xjal mo noq tu'n t-xim jun ichin.

¹⁴Atzi'n Yol ok te xjal,^p najan qxol, ex awoqoxixa o lonte nim t-xilin toklin; a toklin akuxixjo Tk'wal qMan Dios, nimxix t-xtalb'il ex twutzxataqjo Tyol.

¹⁵Kub' tyolin Juan, a Jawsil A', ti'j Jesús kywutz xjal, ex iky tq'ma' kyjalu'n: Ayetzi'n, a tzuntaq chi b'i'n wi'ja, tej tb'aj nq'ma'n kye'y: Aj lipchetz wi'ja, nimx te' toklin nwutza, qu'n noql at te', tej na'mtaq wul itz'ji'y, nchiji'y kye'y.

¹⁶ Qu'n tu'n qkyaqilx ma qo k'monte nimx tky'iwb'il qAjaw, noq tu'n nim t-xtalb'il qi'j. ¹⁷ Atzi'n ojtxe tkawb'il Dios, a ul q'o'n te Moisés, a nlay b'ant tu'n tjapin qu'n. Me atzin ja'lin, ma tzaj tq'o'n Jesucrist Tqanil twutzxix ti'j jun najsb'il qil ex ti'j jni' t-xtalb'il qMan. ¹⁸ Mix a'lx o tli jun maj twutz Dios, me ma tzaj tchq'o'n Tk'wal, tu'n tyek'in te qe, tze'n t-xilin tten, qu'n ax Diosjo.

Tej tyolin Juan ti'j Jesucrist

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ayetaqztzi'n xjal Judiy ite' toj tnam Jerusalén, i tzaj kychq'o'n junjun pale ex junjun aj Leví, xjelilte ankyetaqjo Juan.

²⁰ I xitzin ttzaq'win; nti'x kub' tewin, ex twutzxix xi tq'ma'n: Nyaqin weji'y a Crist, a at toklin tu'n Dios.

²¹ Nxiku kyqanin juntl majl te: ¿Tze'ntzin ttentz? ¿Me qa atejij Elías?^a

I xi ttzaq'win Juan. Nyaqin weji'y.

¿Me qa atejij Tsan Dios, a attaq tulil?^r

Ex xi tq'ma'n'l Juan: Mina.

²² Xitzin kyqaniltz te: ¿Me ankye tetza? Q'mantza qe'y, tu'ntzin t-xi q'in tqanil kye' a saj chq'o'n qe'y. ¿Ankye tetza toj twutza?

²³ I xitzin ttzaq'win Juan: Ayin weji'y tq'ajq'ojil wib'aj, a kyij ttz'ib'in Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix wen tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye ky-najb'ilxjal toj, a chi' kyjalu'n:

Kyb'inchim kyte'n twutz qAjaw, qu'n ch'ix tul tzalun twutz tx'otx'.^s

²⁴ Ex ayetzi'n i xi chq'o'n kyu'n Parisey tu'n kyyolin tuk'a Juan xi kyqanin te:

²⁵ Qa nya tejiy Crist mo Elías mo jun yolil Tyol Dios, ¿Ankye saj q'onte tokli'n tu'n kykux tq'o'nxjal toj a', te jawsb'il a'?

²⁶ I xi ttzaq'win Juan: Ma chi ku'xxjal toj a' wu'n, te jawsb'il a', me at juntl kyxola, a mi ojtzqi'n kyu'n, ²⁷ a lipchetz

wi'ja, a nimxix toklin. Nti' wokli'n nixpe tu'n woka te taq'nil.

²⁸ Tkyaqiljo ikyjo; b'aj tojjo tx'otx' Betania, a at tjlaxi' Nim A' Jordán, ja' nchi kuxe tq'o'n Juan xjal toj a' te jawsb'il a'.

A Jesús tal Tal Trit Dios

²⁹ Toj junxil q'ij, xi tka'yin Juan Jesús kyjataq ttzaj laq'e tk'atz, ex xi tq'ma'n Juan kyexjal: Kyka'yinx. Kyja tzaj laq'e tal Tal Trit Dios, a k-elil q'inte kyilxjal toj tkyaqil twutz tx'otx', tze'nqeku tal tal rit, a kub' kyb'yo'nxjal, atxix ojtxe te chojb'il kyil. ³⁰ Qu'n atzin o txi nq'ma'nji'y kye'y, qa at juntl, a iltaq ti'j tu'n tul, ex qa attaql te' nim toklin nwutza, qu'n noql at te', tej na'mtaq wul itz'ji'y, nchiji'y kye'y.

³¹ Ex nya wojtzqi'n'l we' twutz, me nchi kux nq'o'n xjal toj a' te jawsb'il a', tu'ntzin tel kyniky' aj Israel te, tze'nku tzalun:

³² Qu'n nli'y Xewb'aj Xjan, tej tku'tz toj kya'j tze'nku jun palom, ex kub' we' tib'aj Jesús. ³³ Na'mx tel nni'ky'a te ankye te Crist, me akux Dios, a tzaj chq'o'n we, tu'n kyku'xxjal toj a', te jawsb'il a', o tzaj tq'ma'n wey nej: Qa ma tlijij Xewb'aj Xjan tu'n tku'tz, ex tu'n tkub' ten tib'aj jun xjal, axixsinte xjaljo at toklin tu'n tkux q'o'nte Xewb'aj Xjan toj kyanminxjal te jun majx. ³⁴ Ma nli'y, ex ayinkuxixa xin lonte qa a Jesúsjo Tk'wal Dios.

Tej kytzaj ttxko'n Jesús tnejil t-xnaq'tzb'in

³⁵ Toj junxil q'ij, attaq Juan kyuk'a kab'e t-xnaq'tzb'in. ³⁶ Tej t-xi kyka'yin nb'et Jesús, xi tq'ma'n Juan kye: Kyka'yinx atzin ichin chi', atzin tal Tal Trit Diosjo. ³⁷ Tej kyb'inte t-xnaq'tzb'in Juan yol ikyjo, b'e'x i xi lipe ti'j Jesús. ³⁸ Ajtz meltz'aj Jesús ka'yil ti'jxi, xi tka'yin lipcheqe ti'j, ex xi tqanin kye: ¿Ti'tzin nkyjyo'nch?

Jun paqx xi kytzaq'win: Ay Xnaq'tzil. ¿Ja'tzin ta' te tja?

³⁹ Xi tq'ma'n Jesús kye: Ku kytzaja loltech.

Ex b'e'x i xi lipe ka'yilte ja' najle Jesús. Ex tej kykanin, b'e'x i kyij ten tuk'a tz-maxi tex q'ij, qu'n otaq qoqix kye; qu'n otaq tz'ok kyaje or te qale.

⁴⁰ Kyxoljo kab'e ichin anetzi'n, a Andrésjo jun, a titz'in Simun. ⁴¹ Jun paqx, xi' Andrés jyolte Simun. Tetzin tknet tu'n, xi tq'ma'n te: Ma jyet Crist qu'n, a sk'o'nxix tu'n Dios. ⁴² B'e'xsin xi k'le'n Simun tu'n Andrés tk'atz Jesús. Tetzin tok ka'yin te' tu'n Jesús, xi tq'ma'n te: Simun, ay tk'wal Jonás. Me atzin ja'lin kokil nq'o'n juntl tb'iy, a Cefas, a ntq'ma', ab'j toj qyol, mo Pegr.

Tej kytzaj ttxko'n Jesús Lip ex Natanael

⁴³ Toj junxil q'ij, kub' t-ximin Jesús tu'n t-xi' toj tx'otx' te Galiley. Antza oke tk'ulb'in Lip, ex xi tq'ma'n te: Lipeka wi'jach.

⁴⁴ Antza najle te Lip toj Betsaida, axjo ttanim Andrés tuk'a Pegr. ⁴⁵ Ex xi' te Lip jyol Natanael. Tej tel jyet tu'n, xi tq'ma'n te: O jyet qe' Crist qu'n, aj tze'nku kyij ttz'ib'in Moisés exqetzi'n jni' yolil Tyol Dios toj Tu'jil Tyol: Jesús aj Nazaret tb'i, a tk'wal Jse.

⁴⁶ B'e'x xi tq'ma'n Natanael te Lip: ¿Ma akupela tz'etz jun nmaq xjal tojjo much' tnam Nazaret?

Ex xi tzaq'win Lip: Ku tzaja wuk'iy; kelil tniky'a te.

⁴⁷ Tej t-xi tka'yin Jesús ch'ixtaq tpon Natanael tk'atz, ex ok tq'ma'n ti'j: Lu jun xjal lo, jun aj Israel tuk'a tkyaqil tanmin, mina njawje tk'u'j.

⁴⁸ Tej tb'inte Natanael ikyjo, xi tq'anin te Jesús kyjalu'n: ¿Tze'ntzin tten el tniky'a wi'ja?

Xi tq'ma'n Jesús te: Qu'n ma nli'y tokxtaqa t-xe tqan iw, tej na'mtaq tok k'ulb'in tu'n Lip.

⁴⁹ Xitzin tzaq'win Natanael te Jesús: Ay Xnaq'tzil, Tk'wal Dios te, ex Nmaq Kawil kye aj Israel.^t

⁵⁰ Xi tzaq'win Jesús: ¿Ma man txi tnimi'n noq tu'n t-xi nq'ma'n tey, qa o tz'iwliw wu'n t-xe tqan iw? Me tzalu'n ok tla'b'ila txqantl ti', a nimixixtl tze'nku lo.

⁵¹ Me twutzxix kxel nq'ma'n tey: Tkyaqil t-xilin kya'j ktzajil nyek'in te'y, nyakuj aye t-angel Dios nchi jax ex nchi ku'tz nk'atza, ayi'n Tk'wal Ichin, noq tu'n tkujsit nyola.^u

Tej tkub' ttx'ixpin Jesús a', tu'n tok te vin

2 Tb'ajlinxi' oxo q'ij, b'aj jun mejeb'lin toj tnam Caná, toj ttx'otx' Galiley, ex antza ta'yetaqjo tnana Jesús. ² Ex ikyx te Jesúsjo kyuk'a t-xnaq'tzb'in i tzaj txko'n toj mejeb'lin. ³ Ex tej tel b'ajjo vin, xitzin tq'ma'n tnana Jesús te: Ma tz'el b'aj tej vinch.

⁴ Me xi tzaq'win Jesús: Ay qya, ¿Ti' qaj ti'jjo lo? Qu'n na'mx tpo'n amb'il tu'n t-xi xkye waq'i'n.

⁵ Me b'e'x xi tq'ma'n tnana kye' nchi sipintaq: Kyb'inchinkuy tkyaqil a tze'nkuxjo ktzajil tq'ma'n kye'y.^v

⁶ Ex attaq qaq ma tij xöq' tkub'il a', ab'j julsinqe, ex nchi ajb'in te kytx'ajb'il xjal Judiy, tze'nkuxtaqjo ojtxe tumil kyu'n. Teyile junjun nkux b'aj junjun winqin xöq' a' toj. ⁷ B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye' nchi sipintaq: Kynojsinqekuxji'y xöq' tuk'a a'. Ex i b'aj noj kyu'n wen. ⁸ Ex xi tq'ma'n kye: Kyplu'nktz ch'in, ex kyinxax te tnejil nuk'il. Ex kub' kyb'inchin ikyjo. ⁹ Ex atzin te' tnejil nuk'il kub' niky'b'in te' a', a otaq tz'ok te vin, nti' b'i'n tu'n ja' otaq tzaje, me ayetzin kye sipil b'intaqil

kye kyu'n, qu'n o kyli kye' ja' otaq chi meltz'aje kye' q'a'yil.

Ex atzinj tnejil nuk'il te mejeb'lin, tzaj ttxko'n chmilb'aj, a tzmataq njaw meje, ¹⁰ex xi tq'ma'n te: Kykyaqil xjal nxi kysipin nej a tb'anilx vin; ex ajtzin kyb'aj k'wa'n txokenj toj jun mejeb'lin, nxi kysipin vin, a nya wiyil, tu'ntzin mi kyna'ye ttxutxjil. Me atzin te, ma kub' tk'u'n tejji vin tb'anilxix, tu'n tokin tz-max tzalu'n.

¹¹Atzin lo tnejil techil tipin Jesúsjo b'ant toj najb'il Caná toj ttx'otx' Galiley, ex tu'njo lo xi tyek'ine' nim toklin kye' t-xnaq'tzb'in. Ex tu'n ikyjo, b'e'x xi kynimin qa Tk'wal Dios.

¹²Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'e'x xi' Jesús tojjo tnam Capernaum, tuk'a tnana, kyuk'a titz'in ex t-xnaq'tzb'in.^w Antza i tene jun jte'b'in q'ij.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 21:12-13; Mr.

11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³Tej ch'ixtaq tk'ul kani'n nintz q'ij te Wa'j Pan kye Judiy,^x jax Jesús tojjo tnam Jerusalén. ¹⁴Ex okx tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, ja' ate junjun sb'ul nchi b'aj k'ayin alu'mj te chojb'il kyilxjal, tze'nku waxx, rit ex palom. Ex ikyxjo, ok tka'yin aye xjal nya wen q'ueqje tx'ebx'il pwaq. ¹⁵Tej tok tka'yi'n tkyaqiljo ikyjo; kub' tb'inchin jun asyal te poq'chb'il, ex i b'ajetz tlajo'n xjal ite' toj tja Dios, tuk'a jni' kyk'a'xjil, kywakix ex kyrit. Ex ja ttolpin kymexjo tx'ebx'il pwaq, ex b'aj kub' chitjo pwaq twutz tx'otx'. ¹⁶Ex xi tq'ma'n kye' nchi b'aj k'ayin palom: Kyimetza kykyaqiljo lo tzma pe'n. ¿Ma mitzin nchi tx'ixwe'y tu'n ma tz'ok kyq'o'n tja nMa'n te jun k'ayb'il?

*2:20 Qaq toj ox k'al, 46 n-ele.

¹⁷B'e'xsin tzaj kyna'ntz t-xnaq'tzb'in, aj tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios:

Ay, Dios, Nimxix nchin xky'aqi'n ti'j Tjaych.^y

¹⁸B'e'xsin xi kyq'ma'n Judiy te: ¿Ti'tzin jun yek'b'il k'wel tq'o'n qwutza, qa at tokli'n tu'n tkub' tb'inchinji'y lo?

¹⁹I xi ttaq'win: Kyyuch'inkutzinji'y tnejil ja te na'b'l Dios lo, ex toj ox q'ij otaq japin b'antl wu'n.^z

²⁰Xi kyq'ma'n Judiy te: Taj qaq toj ox k'al* ab'q'e tu'n tjapin b'ajjo ja lo. ¿Ma akutzin japinte tu'n, toj ox q'ij?

²¹Mix ele kyniky' ti'j t-xilin tyol, qu'n mi nyolin ti'j jun ja twutz tx'otx'; qala' ti'jjo t-xmilil. ²²Me yaxji, tej tjaw anq'in Jesús juntl majl kyxol kyimnin, ul jul'k'aj toj qk'u'ja, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ti'jjo yol lo, a otaq tzaj tq'ma'n qe'y. Ex tu'n ikyjo, xi qnimi'n a Tu'jil Tyol Dios ex tkyaqil tyol Jesús.

Ojtziq'in tu'n Jesús tze'n tten junjun xjal

²³Kyojjo q'ij te Wa'j Pan lo, kub' tb'inchin Jesús nim techil tipin, ex nimxjal i nimin ti'j. ²⁴Me mix oke qe tk'u'j kyij, qu'n el tniky' ti'j kynab'l kykyaqilx. ²⁵Nya il ti'j tu'n t-xi tq'ma'n jun a'la te, tze'n tten jun xjal, qu'n ojtziq'in tu'n, tze'n t-xilin kyxim toj kyanmin.

Tej tyolin Jesús tuk'a Nicodem

3 At jun ichin, Nicodem tb'i, jun Parisey nejinel kyxol aj Judiy. ²Kanin Nicodem tk'atz Jesús toj qniky'in, ex xi tq'ma'n te: Xnaq'tzil, b'inqe qu'n qa a Dios saj chq'o'nti'y te xnaq'tzil qe'y; qu'n mix a'l jun xjal aku tzaj yek'inte tipin tuk'a nim techil tze'nku nb'ant tu'n, qa nya qMan tuk'a.

w2:12 Mt. 4:13 *2:13 Ex. 12:1-27; Deu. 16:1-8 y2:17 Sal. 69:9

z2:19 Mt. 26:61; 27:40; Mr. 14:58; 15:29

³Xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y: Ankye te' mi tz'itz'je juntl majl,^a nlayx tz'el tniky' ti'jjo Tkawb'il Dios.

⁴B'e'x xi tqaninku Nicodem te: ¿Tze'ntzin tten ikyjo; jun xjal ma tijin tu'n titz'je juntl majl? ¿Ma akutzin tz'okx toj tk'u'j ttxu, tu'ntzintla titz'je tkab' majin?

⁵Xi ttzaq'win Jesús te: Twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa nlayx tz'okx jun xjal toj Tkawb'il Dios, qa mina s-itz'je te twutz tx'otx' ex tu'n Xewb'aj Xjan. ⁶Ankye te' ma tz'itz'je kyu'n manb'aj, at tchwinqil te twutz tx'otx'. Ex ankye te ma tz'itz'je tkab' majin tu'n Xewb'aj Xjan, at chwinqil te jun majx. ⁷Mi jaw ka'min tk'u'ja ti'jjo ma txi nq'ma'n tey: Tkyaqilx tetz il ti'j tu'n tjaw itz'je tkab' majin. ⁸Qu'n ikyxjo tze'nku te kyq'iq' njumin wen, me mina nqlo'n ja' ntzaje ex tze'n txi', ex ikyqetzin kye' aye nchi itz'je tu'n Xewb'aj Xjan.

⁹Xi tqanin juntl majl te Jesús: ¿Tze'ntzin ttxoliljo ikyjo?

¹⁰Xi ttzaq'win Jesús: Ay Nicodem, jun tnejil xnaq'tzila kyxol aj Israel, exsin ¿Mi n-el tniky'a ti'jjo lo? ¹¹Twutzxix kxel nq'ma'n tey, anqejil'y nqyolin, a b'i'n qu'n. Ex anqejil'y nkub' qchiky'b'in a o qli'y. Me ayetzin kye mi nxi kyniminji'y a nxi qq'ma'n. ¹²Ex qa mina xi tniminji'y a xb'aj nq'ma'n tey ti'jjo kyq'iq' te twutz tx'otx', ¿Tze'ntzin ttentz tu'n t-xi tniminji'y, a kxel nq'ma'n ti'jjo te toj kya'j? ¹³Qu'n mix a'l jun tetz o jax toj kya'j q'il tqanil; qala' o'kqinx we, a ayi'n Tk'wal Ichin, ñin ku'tz tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj kya'j intinetaqa ojtxe. ¹⁴Qu'n ikytzi'n tze'nku te Moisés jax tyob'in toj tzqij tx'otx' jun twutzb'iyil kan ti'j jun tze, te jun q'anb'il kyexjal,^b ikytzin weji'y, a ayi'n Tk'wal Ichin, kchin jawil yob'i'n

twutz jun cruz,^c ¹⁵tu'ntzin tkyaqiljo kchi nimil wi'ja mi chi naj; qala' ktenb'il ky-chwinqil te jun majx.

Tq'aq'b'il tk'u'j qMan kyij tkyaqilxjal twutz tx'otx'

¹⁶Qu'n nimxix tq'aq'b'il tk'u'j Dios kyijxjal tzalu'n twutz tx'otx', ma chin tzaj tchq'o'n, a ayi'n Tk'wal junch'in, tu'ntzin kykyaqiljo a kchi nimil wi'ja nlay chi naj, qala' ktenb'il ky-chwinqil te jun majx. ¹⁷Qu'n atzin t-xim Diosjo lo, nya tu'n nkawi'n kujxix wen kyib'ajxjal; qala' tu'n kyklet tkyaqilxjal wu'n. ¹⁸Qu'n ankye te' knimil wi'ja, nlay naj te'. Me ankye te' tky'e' tu'n tnimin, at tkawb'il Dios tib'aj, a kujxix wen, noq tu'n ma chin el ti'jli'n, ex tu'n mi xi lipe wi'ja, a ayi'n Tk'wal Dios, a o'kxjo junch'in. ¹⁹Axixsin t-xilin tkyaqiljo lo: Ma chin kanin tzalu'n twutz tx'otx' te jun spiky'in kyexjal. Me ayetzin xjal kyky'e' ti'jjo spiky'in; qala' tok tilil kyu'n tu'n kykyij toj qxopin, qu'n nya wenjo kyb'inchb'in. ²⁰Qu'n tkyaqilxjo nchi b'inchin nya wen, n-el kyijlin spiky'in, ex kyky'e' tu'n kytzaj laq'e tk'atz, tu'ntzin mi tz'ele tniky'tzajiljo kyb'inchb'in nya wen.^d ²¹Me ayetzin kye nchi b'et tojjo Yol twutzxix, nchi tzaj laq'e tk'atz spiky'in, tu'ntzin tel tniky'tzajil qa a Dios at kyuk'a toj tkyaqil.

Tej tyolin Juan, a Jawsil A', juntl majl ti'j Jesús

²²Tb'ajlinxitzin yolin ikyjo, b'e'x xi Jesús quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in, toj tx'otx' Judey. Kub' ten quk'iy antza, ex i ku'xxjal tu'n toj a' te jawsb'il a'. ²³Ex ikyx te Juan n-aq'nin toj junxil tx'otx', Enón tb'i, nqayin tk'atzjo tnam Salim. Nchi kux tq'o'n te' xjal toj a' te jawsb'il a',

^a3:3 1Pe. 1:3, 23 ^b3:14 Num. 21:9 ^c3:14 Is. 52:13; Jn. 8:28; 12:32-34

^d3:20 Job 24:13-17

qu'n nim a' attaq antza. ²⁴O b'ajjo ikyjo, a te' na'mx tku'x Juan toj tze.^e

²⁵Jawtzin anq'in jun yol kyxol t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', kyuk'a jun-jun kyxol aj Judiy, kyijjo a nb'ant kyu'n ojtxe, tu'n kyel wen twutz Dios. ²⁶I ul t-xnaq'tzb'in Juan tuk'a, ex xi kyq'ma'n te: ¡Xnaq'tzil, ka'yinx! A xjal at tuk'iy jlajxi Nim A' Jordán, aj tq'may qe'y qa wen; nimxjal nchi ku'x tq'o'n toj a' te jawsb'il a', ex tkyaqilxjal ma che'x lipe ti'. Ajo lo nya wen toj qwutza.

²⁷Me i tzaj ttzaq'win Juan: Mix a'l junte at toklin tu'nx tib'x; qala' o'lx Dios ntzaj q'on te' toklin. ²⁸Qu'n ayeku kye' i b'inte, tej t-xi nq'ma'n kye'y, qa nyaqin weji'y a Crist;^f qala' noq jun taq'nil ul nej twutz. ²⁹Te we'y, ikyxjo lo tze'nku jun moxil tuk'a chmilb'aj toj jun mejeb'lin: Tkyaqil xjal ma chi ok tze'nku jun xu'jb'aj. Nchin tzalaja, aj t-xi lipexjal ti'j Jesús, tze'nkujo moxil ntzalaj aj t-xi lipe xu'jlb'aj ti'j tchmil. Tu'npetzi'n, tzunx nchin tzalaja tu'n nxi nb'i'n tqanil, qa tkyaqilxjal ma txi lipe ti'j Jesús. ³⁰Qu'n te we'y, tb'anilx tu'n tch'iy toklin Jesús, exla qa kyja tkub' b'aj we woklin.

A Jesús tzaj toj kya'j

³¹A Jesús tzaj toj kya'j, ex at toklin tib'aj tkyaqil; ayintzin we' te twutz tx'otx', ex o'lx nchin yoli'n ti'jjo te twutz tx'otx'. Qala' atzin te' a ntzaj toj kya'j at te toklin tib'aj tkyaqil. ³²Qu'n ate Jesús tzaj ti'n tqanil ti'jjo tkyaqil a o tli ex o tb'i toj kya'j, me mix a'lx jun nxi nim-inte. ³³Me qa at jun xi tnimin, a ntkujsin qa twutzxixjo Tyol Dios. ³⁴Qu'n atzin a tzaj chq'o'n tu'n Dios o'lxxtza nyoline Tyol qMan, qu'n ax Dios saj tq'o'n T-xew tib'aj te jun majx. ³⁵Nimxix nq'aq'in tk'u'j

qMan Dios ti'j Tk'wal, ex o tzaj tq'o'n toklin tib'aj tkyaqil.^g ³⁶Ankye te kxel nimin te' Tk'wal Dios, at jun tchwinqil te jun majx; me atzi'nl te, a tky'e' txi tnimin, nti' te' toklin ti'jjo chwinqil anetzi'n, qala' ktzajil tq'o'n Dios tkawb'il kujxix tib'aj, a nlay b'aj.

Tej tyolin Jesús tuk'a jun qya aj Samaria

4 Pon tqanil kyuk'a Parisey, qa nimx-taql te Jesús xjal lipchek ti'j, ex nimx-taql xjal nchi ku'x toj a' tu'n, te jawsb'il a', tze'nku te Juan. ²Me nya aku te Jesús ku'x q'o'n kyexjal toj a', qala' awo ke', a t-xnaq'tzb'in. ³Tej tb'inte Jesús tqanil ikyjo, b'e'x etz toj ttx'otx' Judey, ex b'e'x xi' majl Galiley. ⁴Me ilx ti'j nej tu'n tiky' toj ttx'otx' Samaria. ⁵Pon kanin Jesús toj tnam Sicar toj ttx'otx' Samaria,^h nqayin tk'atzjo tx'otx', a o kyij tq'o'n qtzan Jacob ojtxe te Jse, a tk'wal. ⁶Antza ta'yetaq jun xoch, a toktaq tb'i: T-xoch Jacob. Ex tza-jnin Jesús toj tb'e, otaq sikyte. Kub' qe ajlal ttzi xoch; b'alaqa otaq tz'ok kab'laj. ⁷⁻⁸Nti'qotaqa awo'y t-xnaq'tzb'in antza, qu'n otaq qo'xa toj tnam laq'ol ch'in qwa'y. Ex ultzin jun qya aj Samaria q'a'yil toj xoch, ex xi tq'ma'n Jesús te: Q'ontza ch'in nk'wa'y che'we.

⁹Me atzin te' qya xi tq'ma'n te: ¿Ti'tzin qu'n ntzaj tqani'n tk'wa'y che'we we'y? Qu'n aj Judiy te, ex ayintzin we' jun qya aj Samaria (qu'n kyojjo q'ij anetzi'n nimxtaq q'oj at kyxol aj Judiy ex aj Samaria).ⁱ

¹⁰Ex xi ttzaq'win Jesús: Noqit o tz'el tniky'a ti'jjo a tzaj tq'o'n Dios, ex noqit aku tz'el tniky'a wi'ja, a nxi nqani'n nk'wa'y che'we tey, atla te saj qanin te we'y, ex matla txi nq'o'n we' che'we itz' tey.

^e3:24 Mt. 14:3; Mr. 6:17; Lc. 3:19-20 ^f3:28 Jn. 1:20

^g3:35 Mt. 11:27; Lc. 10:22 ^h4:5 Gen. 33:19; Jos. 24:32

ⁱ4:9 Esd. 4:1-5; Neh. 4:1-2

¹¹ Xi ttzaq'win te' qya: Ay Tata, no-qittzin at pulb'ilte tu'n, qu'n ma tij te xoch t-xe. ¿Ja'tzin ktzajile che'we tu'n, a itz', tu'n tzaj tq'o'n we'y? ¹² ¿Ankyenaj te? ¿Ma nimxixnajtzinl te toklin tze'nku qtzan qxjalil Jacob, a xkyij q'on te' xoch lo, ja' xk'wa'ne kyuk'a jni' tk'wal majexjo talin?

¹³ Xi ttzaq'wi'n Jesús: Kykyaqiljo nchi b'aj k'wan ti'jjo che'we lo, ktzajil majl k'waj kyij. ¹⁴ Me ankye te' kxel k'wan te' che'we kxel nq'o'n, nlaypen tzaj jun majl te' k'waj ti'j. Qu'n atzi'n che'we kxel nq'o'n te, kpuljil toj tanmin, tze'nku' xlok' a', tu'n tten tchwinqil te jun majx.†

¹⁵ Tu'npetzi'n, xi tq'ma'ntljo qya te: Ay Tata, q'o'ntzinjij che'we we'y, tu'ntzintla mina tzajitl k'waj wi'ja, ex tu'ntzintla mi chin tzajitla q'a'yil tzman tzalu'n.

¹⁶ Ex xi ttzaq'win Jesús te: Ku txi'y q'olb'il te' tchmila; ex ku kytzaja tzalu'n.

¹⁷ Tzajtzin ttzaq'win qya: Nti' we' nchmil.

Ex xi tq'ma'n Jesús te: Twutzx te ma tzaj tq'ma'n qa nti' tchmila. ¹⁸ Qu'n jwe' tchmila o tziky', ex atzi'n mujle tuk'iy ja'lin nya tchmilkuy. Twutzx te ma tzaj tq'ma'n.

¹⁹ Tej tb'inte qya ikyjo, xi tq'ma: Ay Tata, ma tz'el we nniky' te, qa atejij jun yolil Tyol Dios, tze'nku ojtxe. ²⁰ Qa ikyjo, at jun nxjela te'y: Ayetzi'n qxe'chila aj Samaria i k'ulin te Dios twi' wutz lo; me ayetzin kye' aj Judiy nkyq'ma'n qa noq o'kx toj Jerusalén aku qo k'uline.

²¹ Xitzin tq'ma'n Jesús te: Ay qya, noqit aku chinx tnimi'n, qu'n tzul kanin jun q'ij, ja' tu'n kyk'uliniy twutz qMan Dios, nya noq o'kx twi' wutz lo, ex nya noq toj Jerusalén; qala' toj tkyaqil twutz tx'otx'. ²² Ayetzin kye' aj Samaria, mi n-el kyniky'a te alqe nchi k'uliniy. Me metzin qe', a awo'y aj Judiy, ma tz'el qe qniky' te alqe nqo k'uliniy, qu'n antza tzajnin te'

tkolb'il qMan noqx kyu'n aj Judiy. ²³ Me ma pon kanin jun q'ij, ex atzin q'ijjo ja'lin, ex ayetzi'n a kxel kyq'o'n kyib' twutz qMan tuk'a tkyaqil kyanmin, ayexixsin kye kchi k'uliljo tuk'a tumil, exla qa noq ja'chaqku ite'ye, qu'n ikytzin te Diosjo taj. ²⁴ Qu'n ate Dios nya q'ancha'l te', exla at toj tkyaqil tch'iysb'in. ¿Ma akutzin qo k'ulin twutz noq tuk'a q'tzi? Qala' tuk'a tkyaqil qanmin, ex tuk'a jun qnimb'il twutzxix.

²⁵ Xitzin tq'ma'n qya te: B'i'n we' wu'n qa tzul Kolil, a Crist. Ex aj tul, okla ktzajil tchiky'b'in tkyaqil.

²⁶ Xitzin tq'ma'n Jesús te: Ayin weji'y Crist, a nchin yoli'n tuk'iy.

²⁷ Tzmataq nyolin, tej qmeltz'aja. B'e'x o jaw ka'yajla tu'n nyolin Jesús tuk'a jun qya. Me mix a'l jun qe' ten tipin tu'n t-xi qaninte te, ti' taj, mo tiqu'n nyolin tuk'a.

²⁸ Ex jun paqx kyij ttzaqpi'n tej qya t'xoq', ex b'e'x xi rinin tzman toj tnam q'malte kyexjal. ²⁹ Tej tkanin, xi tq'ma'n kye: Ku kytzaja lolte jun xjal, a ma b'aj tq'ma'n tkyaqiljo nya wen o b'ant wu'n ojtxe. ¿Nyapela Cristjo, a at lulil?

³⁰ Ex jun paqx i b'ajetzxjal toj tnam, ex i xi' ja' ta'ye Jesús.

³¹ Tzmataq nchi b'aj ulxjal, awotzin qe' t-xnaq'tzb'in, o kub'sin qwutza te: Xnaq'tzil, ku tzaja wa'l jun twa'y nej, qo chiji'y.

³² Me ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: At jun we' nwa, a mi ojtzi'n kyu'n.

³³ Awotzin qe' o ok te'n qanilte qxolilixa: ¿Ma atpela jun a'la ma tzaj q'inte twa?

³⁴ Atzin te Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Axixsin weji'y nwa, noq tu'n tkub' nb'inchi'n tajb'iljo a saj chq'o'n we'y, ex tu'n tjapin b'ajjo taq'in wu'n.

³⁵ Xi qka'yi'n kumnix kyja' tzaje laq'e txqan xjal tokx kyxb'alin sjanin wen, ex tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: ¿Ma nyapela

kyaje xjaw tu'n tjaw awal? Me kxel nq'ma'n kye'y: Kyka'yinxá kumnix, qu'n ma kub' sjane' awal ja'lin tu'n tjaw chmet. ³⁶ Mi nchin yolin we' ti'jjo awal te twutz tx'otx', qala' kyil'jjo xjal tu'n kyn-imin, ex tu'n tten kychwinqil te jun majx. Ayetzin kye, a nchi aq'ni'n ti'jjo aq'untl lo, ktzajil kytzyu'n kye twi' kyk'u'j, junx kyuk'a a xi ex xiky'b'inte aq'untl. ³⁷ Qu'n twutzxixjo jun yol nkyq'ma'nxjal ky-jalu'n: Junxilte nkux awante, ex junx-ilde njaw chmon te' twutz, me junx twi' kyk'u'j ktzajil kytzyu'n ti'j.

³⁸ Ma chex nchq'o'n kye tu'n kyxi'y chmol twutz awal kyxolxjal, a ja' mi xi aq'nini'y ti'j, qu'n junxilte xkux awante Tyol Dios kye. Me tzunx nchi tzalaj kye' ti'jjo kyaq'nb'in, qu'n noqit nti' kjol ex awal, nti'tla kye' tu'n tja kychmo'n.

³⁹ Nim aj Samaria i nimin ti'j Jesús, noq tu'n tyoljo qya, tej t-xi tq'ma'n kye, qa o b'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo nya wen o b'ant tu'n ojtxe. ⁴⁰ Atzi'n tej kyul aj Samaria tk'atz Jesús, i ok ten kub'sil kywutz te, tu'n tkyij ten kyuk'a. Ex axsa kyije ten kab'e q'ij kyxol. ⁴¹ Ex nimxjal i nimin, tej kyb'in te' Tyol.

⁴² Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n te qya: Atzin ja'lin mapen txi qnininx qe nya noq tu'n saj tq'ma'n qe'y; qala' awokuxix qe ma qo ok b'inte te, ex ma tz'el qniky'a te, qa twutzxix ate Cristjo, a Kolil te tkyaqilxjal twutz tx'otx'.

Tej tkub' tq'anin Jesús tk'wal jun taq'nil nmaq kawil

⁴³ Tb'ajlinxi' kab'e q'ij, etz Jesús toj ttx'otx' Samaria, ex xi' toj ttx'otx' Galiley.

⁴⁴ Me aku Jesús tzaj q'ma'nte qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, qa jun yolil Tyol Dios nlay tz'ok k'u'jlin kyu'n t-xjalil.^k

⁴⁵ Me tej tponl Jesús toj Galiley, kub' kywutzli'n aye najleqe antza, qu'n otaq kyli tb'inchb'in tipin tzma Jerusalén toj

nintz q'ij te Wa'j Pan, qu'n ajinqetaq ite' antza.¹

⁴⁶ Ul meltz'aj jun majl Jesús toj tnam Caná, toj ttx'otx' Galiley, ja' o tx'ixpit a' te vin tu'n.^m Ex tk'atz Caná at juntl tnam, Capernaum tb'i. Antza ta'ye jun xjal nim toklin, te taq'nil nmaq kawil, ex at jun tk'wal iltaq ta' tu'n yab'il. ⁴⁷ Atzin te tok tb'i'n te' aq'nil qa o tz'ajtz Jesús Judey, tu'n tpon kanin toj Galiley, b'e'x xi' lolte, ex kub'sin twutz te, tu'n t-xi' q'anil te' tk'wal tzma tja, qu'n ch'ixtaq tkyim.

⁴⁸ Atzin te Jesús xi tq'ma'n te: Nlayx txi kynimin kye, qa nti' jun techil wipi'n tu'n tb'ant.

⁴⁹ Me atzin tej aq'nil jun paqx xi tq'ma'n te: Ay Tata, ku tzaja ja'linxix; ch'ix tkyim we' nk'wal.

⁵⁰ Xitzin tq'ma'n Jesús te: Kux tz'aja tja'y. Lu te tk'wal itz'. Ma tzul Dios te.

Ex b'e'x xi tnimin tej ichin tyol Jesús, ex b'e'x aj.

⁵¹ Ex ch'ixtaq tkanin tja, i etzjo taq'nil k'lulte, ex xi kyq'ma'n te: Lu tej tk'wala; ma tzul Dios te.

⁵² Atzin te' ichin xi tq'anin kye' taq'nil jni' or tchewx kyaq ti'j.

Ewe tiky'linxi kab'laj, chi chi'.

⁵³ B'e'xsin pon kanin toj ttab'ljo ttata' k'wal, qa ax orjo ttzaj tq'ma'n Jesús te, qa ma tzul Dios te tk'wal. Tu'n ikyjo, b'e'x xi tnimin tej ichin kyuk'a kykyaqil najleqe toj tja. ⁵⁴ Atzin lo tkab' techil tipin b'ant tu'n Jesús, tej tajtz Judey, ex pon kanin Galiley.

Tej tq'anin Jesús jun kox

5 Tb'ajlinxizti'n ikyjo, tzmataq nchi iky'sin aj Judiy jun nintz q'ij toj Jerusalén, aj meltz'aj Jesús antza. ² Toj Jerusalén, at jun tkub'il a' ma tij, tkub' tk'atz jun ma tij tjpel ja, Tjpel Tja Rit tb'i. Ajo a' tok tb'i: Betzata toj kyyol aj Judiy. Attaq jwe' tqan ja anetzi'n. ³ Antza kuñe-

jqe txqan yab': Mox̄, kox, ex junjun noq o tz'el kyim t-xmilil. Nchi ayo'n ti'j, tu'n tja yekj a' toj tkub'il. ⁴Qu'n chitzin qa attaq jun t-angel Dios nk'u'ltaq ttzi tkub'il a' junjun maj, te yekilte. Noq aj t-xi yekjjo a', ankye te nxi t-xo'n tib' tnejil, b'e'x tzul Dios te a'lchaqx kye yab'iltz ti'j.[†]

⁵At jun ichin ttzi tkub'il a', o b'ant-xi wajxaqlajaj toj ka'wnaq[‡] ab'q'e tyab'tlin. ⁶Tej tiwle tu'n Jesús ku'le, ex el tniky' te qa ojtxe tkub'lin yab'te, xi tqanin te: ¿Tajtzin tu'n tq'anita?

⁷Tzajtzin ttzaq'wi'n yab': Ay Tata, mix a'l jun moжил we', tu'n nku'xa toj tkub'il a', aj tjaw yekj. Ajtzin tjaw yekjjo a', waja tu'n t-xi nxo'n wib'a toj, me junxil nxi t-xo'n tib' nej.

⁸Ante Jesús xi tq'ma'n te: Kux jaw we'ksa, q'inqeksjiy tku'xila, ex kux b'eta.

⁹Texjo paq, ex ul Dios te ichin; jaw ti'n tku'xil, ex b'e'x ok ten b'etil.

Ataqtzi'n q'ij ikyjo, te ajlab'l. ¹⁰Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n Judiy te ichin otaq q'anit: Q'ij te ajlab'l te ja'lin. Nya wen te' toj kawb'il, tu'n tkub' qb'inchin jun ti',ⁿ ex tu'n tjaw tiqi'n tku'xila.

¹¹I xi ttzaq'wi'n ichin: Ajo xjal, a xkub' q'anin we'y, saj q'mante we'y, tu'n t-xi wiqi'n nku'xila, ex tu'n nb'eta.

¹²Ayetzin kye' Judiy xi kyqanin te: ¿Ankye xq'mante te'y, tu'n t-xi tiqin tku'xila, ex tu'n tb'eta?

¹³Me ante ichin mi b'i'n tu'n ankye o kub' q'aninte, tu'n nimx txqan xjal at, ex otaq tziky' Jesús antza.

¹⁴Yajxi, el jyetjo ichin tu'n Jesús tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, ex xi tq'ma'n te: Ka'yinktzi'n. Ma tzul Dios te'y. Mitzin b'inchintla il, tu'ntzin mi tzaje juntl ti' ti'ja kujxix wen.

¹⁵Ex antza ele tniky' te, qa a Jesús otaq q'aninte, ex xi tq'ma'n tqanil kye

aj Judiy. ¹⁶Tu'ntzin ikyjo, tzaj kyq'oj ti'j Jesús, ex kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n, qu'n tu'n nchi kub' tq'anin xjal toj q'ij te ajlab'l.

¹⁷Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye: Te nMa'n kukx o tz'aq'nin te' tzmax tzalu'n, ex ikyx weji'y nchin aq'ni'n, exla qa q'ij te ajlab'l mo minaj.

¹⁸Tu'ntzin tpajjo ikyjo, nimx tzaj kyq'ojxjal ti'j, tu'n tkub' kyb'yo'n, nya noq tu'n tkub' tq'anin jun xjal toj q'ij te ajlab'l, qala' tu'n tyol, ok tq'on tib' te Dios, te' t-xi tq'ma'n qa aku Dios te ttata.

Tej tyolin Jesús ti'jjo toklin tu'n Dios

¹⁹Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzix kxel nq'ma'n kye'y, qa ayi'n Tk'wal Dios, nlay b'ant tu'n nb'inchin jun ti' noq wu'nx wib'xa; qala' o'kx nkub' nb'inchinji'y a n-ok nka'yi'n te nMa'n. Qu'n tkyaqilxjo nb'ant tu'n nMa'n, ex ikyxjo nb'ant wu'n, ayi'n Tk'wal. ²⁰Nimxix nchin ok tk'u'jli'n tu'n nMan Dios, qu'n ayin we' Tk'wal; ex ntzaj tyek'in we'y tkyaqiljo nb'ant tu'n. Ex okpe ktzajil tyek'in nimxixtl techil wipi'n, tze'nku xb'ant wu'n ti'jjo kox lo, noqx tu'n kyjaw ka'ylaja ti'j. ²¹Qu'n ikyjo tze'nku' te Dios, nchi jaw anq'in kyimnin tu'n, tu'n t-xi tq'o'n kychwinqil, exsin ikyx weji'y, a ayi'n Tk'wal Dios, aku txi nq'o'n chwinqil noq alqe waji'y tu'n t-xi nq'o'n. ²²Ex nya te Dios tu'n tkawin toj q'ij te pa'b'in; qala' tzaj tq'o'n Dios wokli'n tu'n nkawi'n tib'aj tkyaqil. ²³Kub' tb'inchin Dios ikyjo, tu'ntzintla tjaw nimsi'n nb'i'y kyu'nxjal, ikyxjo tze'nkuxjo njaw nimsin tb'i qMan kyu'n. Qu'n ankye te mi xjaw nimsin te tb'i K'walb'aj, ex mina xja tnimsin tb'i qMan, a tzaj chq'o'n we'y.

[†]5:4 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 4.

[‡]5:5 Wajxaqlajaj toj ka'wnaq, 38 n-ele.

ⁿ5:10 Neh. 13:19; Jer. 17:21

²⁴ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Ankye te' nkub' tb'in nyola tuk'a tkyaqil tanmin, ex k'wel tnimin a saj chq'on we'y, atpen te' tchwinqil te jun majx. Ex nlay txi q'o'n toj najin, qu'n o tx'ixpit tanmin te kyime tu'n tok te chwinqil. ²⁵ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ma pon kanin jun q'ij ex atzin q'ijjo ja'lin, tu'n kyb'inte a kyimn-inqe toj kyanmin tq'ajq'ojil nwi'y, ayi'n Tk'wal Dios. Ex ayetzi'n kchi k'wel nim-inte nyola, okpin kchi anq'il kye'. ²⁶ Qu'n atzin qMan Dios, at te' tchwinqil tu'nx tib'x, ex aku ttxuyil chwinqil. Ex ikyxjo, o tzaj tq'o'n wokli'n, a ayi'n Tk'wal, tu'n tten nchwinqila wu'nx wib'xa. ²⁷ Ex nya noq o'kx Tk'wal Diosq'i'n; qala' Tk'wal Ichin. Ex tu'n ikyjo, ma tzaj tq'o'n wokli'n tu'n nkawi'n tib'aj tkyaqil.

²⁸ Mi chi jaw ka'ylaja ti'j tkyaqiljo lo, qu'n pon kanin jun q'ij nimx-ixtl tze'nku lo, aj kyb'inte tkyaqil kyimn muqu'nqekux toj tx'otx', tq'ajq'ojil nwi'y, ²⁹ ex kchi jaw anq'intl. Aye' wen kyb'inchb'in, kchi jawil anq'in, tu'n tten kychwinqil te jun majx. Ex ayetzi'n nya wen kyb'inchb'in, ex kchi jawil anq'in kye, tu'n kyxi' toj najin te jun majx.^o

Tej tyolin Jesús kyijjo kujsb'ilte Tyol

³⁰ Ex nlay b'ant jun we' ti' wu'n wu'nx wib'xa. Ex aj nkawi'n, mi chin kawin we' wu'nx wib'xa. Qu'n nkye'y tu'n tkub' nb'inchin' tze'nkuxjo waja, qala' tze'nkuxjo taj qMan, a tzaj chq'o'n we'y. Tu'npetzi'n, aj nkawi'n, tz'aqlexix we' nkawb'il. ³¹ Qu'n qa ma chin kujsi'n nyola wi'jxa, nti'la tajb'in nyola tu'n tok te kujsil we'y. ³² Me at juntl nkujsinte tyol wi'ja, a Juan Jawsil A'. Ex b'in we' wu'n a ntq'ma'n wi'ja twutzxix, ex at tajb'in te kujsil we'y. ³³ Ex ayekuy i xta'j qanilte te Juan qa wenqe nyola; ex atzi'n tzaj ttzaq'win kye'y qa twutzxix

te'.^p ³⁴⁻³⁵ O yolin Juan b'a'n wi'ja, qu'n ate Juan tze'nku jun tzaj, a nqoptz'aj tuk'a jun yol twutzxix wi'ja kywutzxjal. Ex ma chi tzalaja jun jte'b'in q'ij ti'jjo tyol. Q'uqle kyk'u'ja ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, ex ntzaj nna'n kye'y, noq tu'n kykleta. Me mi q'uqle nk'u'ja ti'jjo jun xjal, exla qa Juan, nyakuj qa il ti'j tu'n tkujsitjo nyola tu'n jun xjal. ³⁶ Qu'n at jun we' kujsilwe nimxixtl toklin tze'nku te Juan, qu'n tkyaqiljo techil wipi'n a nb'ant wu'n, ikyxjo tze'nku tzaj toqxenin qMan we'y; atzi'n nkujsin te' qa a Dios saj chq'o'n we'y. ³⁷ Ex ikyx te qMan Diosjo, a tzaj chq'o'n we'y, ntzaj tq'o'n kujsil we'y qa twutzxix nyola,^q me na'mx kyb'inti'y nipela jun maj tq'ajq'ojil twi', ex na'm ky-lontiy tze'n iky ka'yin. ³⁸ Ex na'mx tkyijjo Tyol toj kyanmi'n, qu'n na'mx kynimi'n wi'ja, a ayinkuy xin tzaj tchq'o'n Dios. ³⁹ Qu'n cheb'ex nkux kyxpich'inji'y Tyol Dios, qu'n toj kywutza antza kknetila kychwinqila te jun majx, me mi n-el kyniky'a te, qa antza nyoline' Tyol Dios wi'ja.^r ⁴⁰ Qu'n ayetzi'n kye kyky'e'y tu'n kyxi lipe'y wi'ja, tu'n kyten kychwinqila te jun majx.

⁴¹ Nlay kub' nwutzlinji'y nimsb'il we'y ntzaj kyunxjal, ⁴² qu'n ojtzqi'nqi'y wu'n, ex ojtzqi'n wu'n qa nya k'u'jlin Dios kyun. ⁴³ Ma chin tzaj chq'o'n we' tu'n nMa'n, me mi xin kub' kywutzlin'; qatzin ma pon kanin juntl kyxola tu'nx tib'x ex nya chq'o'n tu'n Dios, atzin kyeji'y nkub' kywutzlin. ⁴⁴ Ma attzin tumil tu'n kykleta, qa noq kyaja tu'n kyela wen kywutzxjal, ex nya twutz qMan Dios, a junch'in?

⁴⁵ Ma qe kyk'u'ja ti'jjo t-xnaq'tzb'il Moisés tu'n kykleta, qu'n toj kywutza qa ayi'n we' nchinx patin kye'y twutz Dios. Me mina, qu'n atzin kpatil kye' toj pa'b'in twutz Dios, aku Moisés, qu'n mi njapin

^o5:29 Dan. 12:2 ^p5:33 Jn. 1:19-27; 3:27-30

^q5:37 Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22 ^r5:39 Deu. 4:1; 8:1; 30:15-20

b'ajjo t-xilin t-xnaq'tzb'il kyu'n. ⁴⁶ Qu'n noqit ma txi kynimin kye' tkyaqiljo kub' ttz'ib'in Moisés, matla txi kynimin kye nyola, qu'n wi'jxa xyoline Moisés. ⁴⁷ Me mi nxi kyniminji'y a xkyij ttz'ib'in Moisés. ¿Tze'ntzin ttentz tu'n t-xi kynimi'n a xi nq'ma'n?

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 Tb'ajlinxitzin ikyjo; b'ex iky'x Jesús tjlajxi Nijab' te Galiley, ex axjo Tiberias tb'i. ² Nimku xjal lipchex ti'j, qu'n o b'aj kyka'yi'n yek'b'il te' tipin o b'ant, tej kyb'aj q'anj yab' tu'n. ³ Ex b'ex jax twi' wutz, ex antza kub'e qe quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in. ⁴ Ch'ixtaq tul kani'n nintz q'ij te Xjan Q'ij, a n-iky' kyu'n aj Judiy, te na'b'lte kyelintz ojtxe toj Egipto.

⁵ Atzaj te' t-xi tka'yin Jesús, nimxtaqxjal o tz'ok lipe ti'j, xi tq'ma'n te Lip: ¿Ja'tzin ktzajile q'laq'on kywa txqan xjal lo?

⁶ Xi tq'ma'n Jesús ikyjo, noq tu'n tniky'b'ajtz Lip ti' ktq'ma' ti'jjo lo, qu'n b'intaql te Jesús tu'n, ti' tu'n tkub' tb'inchin.

⁷ Xitzin ttzaq'win Lip: ¿Ma attzin qp-waq tu'n t-xi loq'b'aj txqan wab'j, tu'n txi' tal kyinchaqjo kye?

⁸ Xitzin tq'ma'n'ljo junl t-xnaq'tzb'in, Andrés tb'i, a titz'in Simun Pegr: ⁹ Lu jun q'a lo, q'in jwe' wab'j tu'n, junxte nmaq triy, ex q'in kab'e tal netz' kyix tu'n, me ¿Ma akutzin kanin kyxoljo txqan xjal lo?

¹⁰ Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Kyq'ma'nxa kye', tu'n kyb'aj kub' qe kykyaqil, qu'n attaq tal k'ul antza. B'e'xsin i kub' qe' xjal, b'alaqa jun jwe' mil ichin.

¹¹ I jaw ttzyu'n Jesúsjo wab'j, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j. Tb'ajlinxi na'n Dios, tzaj tq'o'n qe'y, ex xi qsi'p'i'n kyxoljo a q'ueqjetaq. Ex ikyx kub' tb'inchin

kyuk'a tal kyix; ex tzaj tq'o'n qe'y tu'n t-xi qsi'p'i'n, noq jni' tu'n tb'aj kyu'n.

¹² Atzaj te' kyb'aj noj wen, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kychmo'nksji'y tb'uchil, a ma kyij, tu'ntzin nti'x ch'in tu'n tkub' naj.

¹³ Atzaj te' tjaw b'aj qu'n, i noj kab'lajaj chi'l ti'jjo tb'uchil jwe' wab'j kyb'ajlin xi wa'n kykyaqil xjal.

¹⁴ Tej tok kyka'yin tkyaqil xjal techil tipin Jesús, xi kyq'ma'n: Twutzxpentetz qa a ichin lo, a yolil Tyol Dios, a iltaq ti'j tu'n tul k'olqe.

¹⁵ Me liwewe el tniky' Jesús ti'j kyximxjal, qa kyajtaq tu'n tok kyq'o'n te nmaq kawil kyib'aj te jun majx. Tu'ntzi'n ikyjo, b'ex el tpa'n tib' Jesús kyij, ex b'ex jax twi' wutz tjunalx.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Atzaj te' qok yupj, b'ex o ku'xa, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ttzi nijab', ¹⁷ ex antza o okxa qe'y toj jun bark, tu'n qpon kani'n jlajxi tzma toj tnam Capernaum. Ex otaq qo ok qxopexix wen, ex na'mtaq tmeltz'aj Jesús. ¹⁸ B'ex tzaj jun nim kyq'iq' xupil te a', tu'n tja pulj ti'j bark. ¹⁹ Tzmataq jun ajlab' tuk'a niky'jin qxilin b'eta tib'aj nijab', tej t-xi qka'yi'n Jesús, nb'ettaq tib'aj a', tu'n tpon kanin tk'atz bark; ex b'ex o jaw xob'a te, qu'n mix ele qniky'a ti'j.

²⁰ Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Mina chi jaw xob'a. Ayin weji'y.

²¹ Ex b'ex tzaj qk'mo'n Jesús tuk'a tzaljb'il tu'n tokx toj bark, ex jun paqx o po'n tjlajxi a', ja' iltaq ti'j tu'n qpon kani'n.

Tej kyjjo'nxjal ti'j Jesús

²² Toj junxil q'ij, ayetzin xjal otaq chi kyij tjlajxi nijab', tzaj kyn'a'n'l qa noq junch'in bark attaq qniky'in iqil kyexjal, a ja' o xiyyi, ex nyajin Jesús okx quk'iy.

²³ Ex ax q'ijjo i kanin junjun bark, a tza-jninqe toj tnam Tiberias, nchi pon kanin ttzi tx'otx', nqayin ja' o qo b'aj wa'n'iy,

tej t-xi tq'o'n Jesús chjonte kyilj wab'j.
²⁴Tej tb'aj kyka'yin qa nti'taq Jesús, ex nti'qotaqla, b'e'x i okxkux kyoj bark tu'n kypon kanin jyolte toj tnam Capernaum.

Tej tyolin Jesús ti'jjo wab'j, a q'ol chwinqil

²⁵Tej kyjlajinxjo xjal, jyet Jesús kyu'n, ex xi kyq'ma'n te: ¿Xnaq'tzil, jtojetzin tkanli'n tzalu'n?

²⁶I xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa nchi jyo'n wi'ja noq tu'n noj kyk'u'ja wu'n, ex nya tu'n ma tz'el kyniky'a ti'jjo t-xilin techil wipi'n.
²⁷Tu'npetzi'n, mi tz'ok tilil kyu'n ti'jjo wab'j te twutz tx'otx', a kb'ajil; qala' tz'okx tilil kyu'n ti'jjo wab'j te kyanmi'n, a kolbil te jun majx. Qu'n a Dios saj sma'n we'y, a ayi'n Tk'wal Ichin, tu'n nq'o'n chwinqil kye'y, tze'nku jun oyaj te jun majx. Qu'n noq tu'n techil wipi'n, nyek'ine qa ayi'n Tk'wal Dios.

²⁸Xi kyqanin xjal te: ¿Ti'tzin tu'n tkub' qb'inchin tu'n ttzalaj Dios qi'ja, ex tu'n tzaj tq'o'njo oyaj anetzi'n?

²⁹Ex i xi ttzaq'win: Atzi'n taj Diosjo tu'n tkub' kyb'inchin, noq tu'n kynimi'n wi'ja, a ayi'n xin tzaj sma'n tu'n.

³⁰Xitzin kyq'ma'ntz te Jesús: Qa twutzxix qa ma tzaj sma'n tu'n Dios, ¿Ti'tzin jun techiltz ktzajil tyek'in qe'y, noq tu'n qlonti'y, ex tu'n t-xi qnimintza? ¿Ti'tzin ch'in ma b'antz tu'n? ³¹Qalatzin kye qtzan qta'x ojtxe i wa'n ti'jjo wab'j, a maná, a xi' tq'o'n Moisés tojjo tzqij tx'otx',^s ikyxtaqjo tze'nku' ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios: Xi tq'o'n kywa, aj ku'tz toj kya'j.^t

³²Xi ttzaq'win Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nya te Moisés saj q'onte wab'j te toj kya'j, qala' aku te nMa'n. Ikytzin weji'y, ma chin tzaj tchq'o'n we' te jun wab'j, a twutzxix te toj kya'j. ³³Qu'n atzi'n wab'j, a maná, xi

tq'o'n chwinqil kye xjal aj Judiy ojtxe, noq te jte'b'in q'ij; me ante' saj sma'n tu'n Dios, apente wab'jjo, a ayi'n, a ktzajil tq'o'n chwinqil te jun majx.

³⁴Xitzin kyqanintz te Jesús: Ay Tata, q'ontzjiy wab'j qe'y junjun q'ij, a xku'tz toj kya'j.

³⁵B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: Ayin weji'y a Wab'j, a q'olte chwinqil. Ankye te' ma tzaj lipey wi'ja nlayxpen tzaj te wa'yaj ti'j; ex ankye te' knimil wi'ja, ex nlayxpen tzaj te k'waj ti'j. ³⁶Me ma txi nq'ma'n kye'y, me mi nchinx kynimi'n, exla qa ma chin kyli'y. ³⁷Qu'n tkyaqiljo o tzaj tq'o'n qMan Dios we'y, ktzajil lipe wi'ja; ex ajo ktzajil lipe wi'ja, nlayx chi ex nlajo'n. ³⁸Qu'n nya ma chin tzaj we' toj kya'j, tu'n tkub' nb'inchin noqx alkyye waja; qala' o'lx tu'n tkub' nb'inchin a tajjo Dios, a saj sma'n we'y. ³⁹Ex atzi'n taj nManji'y, a saj sma'n we'y, tu'n mi naje jun xjal, aye' ma chi tzaj tq'o'n we'y; qala' tu'n kyjaw anq'in wu'n, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'. ⁴⁰Qu'n atzin taj nManji'y, tu'n kykyaqilxjo ma chi tzaj lipe wi'ja, ayi'n Tk'wal Dios, ex nqe kyk'u'j wi'ja toj tkyaqil, atpen kye kychwinqil te jun majx, ex kchi jawil anq'in wu'n, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'.

⁴¹Junjun aj Judiy i ok ten yolb'il ti'j Jesús, tu'n otaq tq'ma qa aku wab'j ma ku'tz toj kya'j. ⁴²Exsin i ok tentz yolb'ilte kyxolile: ¿Nyapela a Jesúsjo lo, aj tk'wal Jse? Ex ojtzqi'n ttata qu'n, tuk'axjo tnana. ¿Tze'ntzin ttentz ntq'ma'n qa toj kya'j ma ku'tze?

⁴³B'e'xsini i xi ttzaq'wi'n Jesús: Kytzaqqinx tu'n kyyolb'in. ⁴⁴Mix a'l jun aku tzaj lipe wi'ja, qa nya nMa'n saj q'mante. Ex qa ma qe kyk'u'j wi'ja, kchi jawil anq'in wu'n, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'. ⁴⁵Qu'n kyojjo u'j kyij kytz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe,

ntq'ma'n kyjalu'n: Chi xel t-xnaq'tzin Dios kykyaqilch.^u

Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y qa kykyaqiljo ma tzaj xnaq'tzin tu'n Dios, ex qa ma kub' kyb'i'n tuk'a tkyaqil kyanmin, okpin kchi tzajil lipé kye' wi'ja. ⁴⁶ Mix a'l jun o tli twutz qMan Dios, qala' o'kqinxá, ayi'n, a xin tzaj tsma'n. ⁴⁷ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ankye kxel nimin we'y, atpen te chwinqil te jun majx. ⁴⁸ Ayin weji'y a wab'j, a q'ol te' chwinqil anetzi'n. ⁴⁹ Ayetzi'n qtzan kyta'xa ojtxe, i b'aj wa'n ti'jjo wab'j, a maná, a tzaj sma'n tu'n Dios toj tzaj tx'otx' te q'ol chwinqil te twutz tx'otx'; me kykyaqilx b'ex i b'aj kyim. ⁵⁰ Me metzin we', ayin weji'y, a wab'j xku'tz toj kya'j. Ankye qe kchi wa'l ti'j, nlayxpin chi kyim kye'. ⁵¹ Ayin weji'y wab'j itz', a ku'tz toj kya'j te q'ol te kychwinqilxjal. Ankye te' kxel wa'nte, k-anq'il te' te jun majx. Atzin wab'j kxel nq'o'n, aku nchib'jila, a kxel nq'o'n te q'ol chwinqil tkyaqilxjal twutz tx'otx'.

⁵² Me junjun kyxol aj Judiy i ok ten yolb'ilte kyxolile: ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'o'n xjal lo tchib'jil tu'n t-xi qwa'n?

⁵³ Atzin te Jesús xi tq'ma'n kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa mi xi kywa'nji'y nchib'jila, a ayi'n Tk'wal Ichin, ex qa mi xi kyk'wa'nji'y nchky'ela, nti' t-xilin kychwinqila tzalu'n twutz tx'otx', ex nti' kyokli'n ti'jjo chwinqil te jun majx toj kya'j. ⁵⁴ Ikytzi'n, alkye te kxel wa'n te' nchib'jila ex kxel k'wan te' nchky'ela, at te' tb'anil tchwinqil te jun majx; ex kjawil anq'intl wu'n, aj tjapin b'aj tq'ilil tzalu'n twutz tx'otx'. ⁵⁵ Qu'n ajo nchib'jila, ante wab'jjo, a twutzxix, ex ajo nchky'ela, ex ikyxjo, ante k'wab'jjo, a twutzxix. ⁵⁶ Ankye te kxel wa'n te' nchib'jila, ex kxel k'wa'n te' nchky'ela, ante ma tz'ok tmujb'in tib'jo wuk'iy, ex ayi'n ma tz'ok nmujb'in wib'a tuk'a. ⁵⁷ Qu'n ajo wipi'n ex ajo nchwinqila tzajninque tu'n qMan

Dios itz', a saj sma'n we'y. Ikytzin weji'y, alkye te' kwa'l wi'ja, at chwinqil te jun majx wu'n. ⁵⁸ Ayin weji'y wab'j, a twutzxix, a ku'tz toj kya'j te q'ol chwinqil te jun majx. Mikyxi' tze'nku te maná, a q'ol chwinqil te twutz tx'otx', a xi kywa'n qtzan qta'x. Qu'n ayetzin qta'x, exla qa i wa'n ti'j, me b'ex i b'aj kyim. Me ankye te kwa'l ti'jjo wab'j lo, atpen te' chwinqil te jun majx. ⁵⁹ Tkyaqilxjo lo b'aj tq'ma'n Jesús, tej tb'aj xnaq'tzin tojjo ja te na'b'l Dios toj tnam Capernaum.

Tej tkyij kytzaqpi'nxjal Jesús, noq tu'n Tyol kuj

⁶⁰ Atzin tej qb'intejiy xnaq'tzb'il lo, ila'ku lipcheqetaq ti'j xi kyq'ma'n: Kujxix te' yol lu'n, tu'n t-xi qninin. ¿Ma atpela jun aku txi b'inte?

⁶¹ Ex liwey el tniky' Jesús, qa ayex o chi ok ten ch'otjil ti'j, ex xi tqanin kye: ¿Nyapela wenjo nxnaq'tzb'ila toj kywutza? ⁶² B'alaqa tu'n n-ok kyka'yi'n nyakuj jun xjalqi'n te twutz tx'otx'. ¿Me ti'tzila kyq'ma'y, aj nxi kyka'yi'n, aj njaxa toj kya'j, ayi'n Tk'wal Ichin, q'uqleqinkxa toj nq'uqb'ila, a ja' intinetaqa te tne-jil? ¿Akupela txi kyq'ma'n qa nya wenjo nxnaq'tzb'ila? ⁶³ Ajo Xewb'aj Xjan ntzaj tq'on te' chwinqil te jun majx; atzin te' qxmilil te twutz tx'otx' te', ex nti' tajb'in ti'jjo chwinqil anetzi'n. Ex ikyxjo, ayejo nxnaq'tzb'ila twutzxix, qu'n tza-jninque ti'jjo Xewb'aj Xjan. Qa ma qe kyk'u'ja kyij, at kychwinqila te jun majx. ⁶⁴ Me at junjun kyxola, a mi nxi kyninin.

Xi tq'ma'n ikyjo, qu'n ojtzqi'ntaq tu'n atxix te' tzaj xkye taq'in, alkye mi chex niminte, ex alkye tu'n t-xi k'ayinte toj kyq'ob' tajq'o'j.

⁶⁵ Ex xi tq'ma'n: Tu'npetzi'n, o txi nq'ma'n kye'y, qa mix a'l jun aku tzaj lipé wi'ja, qa nya nMa'n saj q'mante.

⁶⁶Ex tej tb'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo ikyjo, ila'ku lipcheqetaq ti'j el kypa'n kyib' ti'j.

⁶⁷Tu'npetzi'n, tzaj tqanin Jesús qe'y, a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in: ¿Yajtzi'n kye', majqexpela kye kchi xel lipe kyij'?

⁶⁸Me ante Pegr xi ttzaq'win: Tata, ¿Altzin qil'j qo xela lipe'y? Qu'n noq o'kx te at t-xnaq'tzb'il, a ntzaj tq'o'n qchwin- qila te jun majx. ⁶⁹Ex ma txi qnimi'n, ex ma tz'el qniky'a te, qa a tejiy Crist, a xjanxix, a Tk'wal Dios itz'.^v

⁷⁰Tzaj ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin ayi'n o chin jaw sk'o'nte kab'lajaj kyb'aja? Me atzi'n ja'lin, at jun kye' ma txi tq'o'n amb'il te tajaw il, tu'n tokx toj tanmin tu'n tb'inchin il wi'ja.

⁷¹Tq'ma Jesúsjo ikyjo, qu'n ataqtza nyoline ti'j Judas Iscariot, a tk'wal Simun, qu'n ataq Judas tu'n t-xi k'ayinte Jesús toj kyq'ob' tajq'oj, exla qa at- taq toklin qxola, a awo'y kab'lajaj t- xnaq'tzb'in.

Tej t-xi' Jesús toj jun nintz q'ij kye aj Judiy

7 Tb'ajlinxi' tkyaqiljo ikyjo, nb'ettaq Jesús toj ttx'otx' Galiley; qu'n tky'e'taq tu'n tkyij ten toj ttx'otx' Judey, qu'n at junjun kyxol aj Judiy kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n. ²Ch'ixtaq tul kanin nintz q'ij kye aj Judiy, a ja' nchi najan toj tal pach toj k'ul, noq te jun na'b'l ti'jjo tej kyten qtzan qta'x toj tzqij tx'otx' ojtxe.^w ³Antza toj Galiley, b'e'x i jaw xmayin titz'in Jesús ti'j, ex xi kyq'ma'n kyjalun: Mi kyij ten te tzalu'n; qala' ku txi'y toj ttx'otx' Judey, tu'ntzin tok kyka'yin a lipcheqek ti'ja tkyaqiljo nb'ant tu'n. ⁴Qu'n qa taja tu'n tok ka'yin tu'n kykyaqilxjal ti'jjo nb'ant tu'n, mi kub' tewin tib'a tzalu'n toj Galiley; qala' q'imix tib'a, ex yek'inkuy kywutz kykyaqilxjal. ⁵Xitzin kyq'ma'n titz'in te

ikyjo, qu'n na'mxtaq txi kynimi'n t-xilin t-xnaq'tzb'il.

⁶Atzin te Jesús xi tq'ma'n kye: Na'mx tpon kanin we' amb'il we. Me metzin kye', tkyaqil q'ij wen te kye'y tu'n kyxi'y.

⁷Qu'n nlay chi el iky'in kye' kyu'nxjal. Me metzin we', nchin el iky'in kyu'n, qu'n nxi nq'ma'nji'y kykyaqil kyb'inchb'in nya wen.

⁸Tu'npetzi'n, kux che'x kye' toj nintz q'ij. Mina we', qu'n na'm tjapin b'aj tq'ijil amb'il te we'y.

⁹Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús ikyjo; axsa kub'e tene toj ttx'otx' Galiley.

Tej tyolin Jesús ti'jxjo t-xnaq'tzb'il toj nintz q'ij

¹⁰Kyjawlinxitzin b'aj titz'in tzma toj nintz q'ij, ex ikyx te Jesúsjo b'e'x xi', me nya kywutzxjal, qala' toj ewajil. ¹¹Ex i ok ten aj Judiy jyolte Jesús toj nintz q'ij, ex xi kyq'ma'n: ¿Ja'tzila ta' tej ichin?

¹²Ex kykyaqil xjal antza i ok ten yo- lil ti'j; attaq junjun nq'mante: Ajo ichin wen, chi chi'. Ex attaq junjuntl nq'mante: ¡Mina! Qu'n nya wen te' ichin a, qu'n noq tok sb'ul kyexjalch.

¹³Me mix a'l jun xi tkujsin tyol ti'j ky- wutzxjal, noq tu'n kyxob'il kye kynejil aj Judiy.

¹⁴Tzmataq niky'jin nintz q'ij, te' tokx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex ok ten xnaq'tzil. ¹⁵Ex nimx aj Judiy jaw ka'ylaj ti'j t-xnaq'tzb'il, ex kyq'ma: ¿Tze'ntzin tten nimx tumil toj t'nabl' ichin lo, ex nti' o tz'okx toj xnaq'tzb'il?

¹⁶I xi ttzaq'win Jesús: Ajo xnaq'tzb'il ma txi nq'o'n, nya wekuy; qala' te Dios, a tzaj chq'o'n we'y. ¹⁷Alkye te taj tu'n tkub' tb'inchin a taj Dios, atzin te k-elil tniky'jo ti'j, qa te Dios nxnaq'tzb'ila, mo qa ayinx a nchin kub' ximinte. ¹⁸Alkye jun xjal nyolin tu'nx tib', ntjyo'n tu'n tjaw nimsin kyu'nxjal. Me ante' xjal

taj tu'n tjaw nimsin toklin tu'n a saj chq'onte, ante twutzxix tyoljo, ex nya sb'ul. ¹⁹Qalatzin kye' nchi yolín ti'j, tu'n tjapín b'aj tkawb'il Moisés kyu'n, me mix a'l jun kye' ma japín tu'n. Qu'n noqit ma japín kyu'n, mitla n-ok tilil kyu'n tu'n nkub' kyb'yo'ntza.

²⁰Xitzin kytzaq'winxjal: ¿Qape yab' te? ¿Ankye taj tu'n tkub' b'yontiy?

²¹Ex xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma noq tu'n tq'anit jun xjal wu'n toj q'ij te ajlab'l, ma chi jaw lab'tey ti'j? ²²Kxel nyek'in jun ti' kye'y: Ate Moisés kyij q'mante kye'y tu'n tok qitit kyechiljo tal q'a toj twajxaqin q'ij titz'jlin.^x Ex qa toj q'ij te ajlab'l xjapine ikyjo, me nkub' kyb'inchin, noq tu'n tjapín tkawb'il Moisés kyu'n (me nya tu'n Moisés tzajni'n tumil lo, qala' tu'n Abraham exqetzi'n txqantl qtzan qta'x'y).

²³Me atzi'n ja'lin, qa nchi aq'ni'n toj jun q'ij te ajlab'l noq tu'n tjapín b'aj tkawb'il Moisés ti'jjo tu'n tqitit tal netz' techil ti'jjo t-xmilil jun tal q'a, ¿Tiqu'ntzin nchi q'ojle'y wi'ja, noq tu'n xq'anit tkyaqil t-xmilil jun xjal wu'n toj q'ij te ajlab'l?²²

²⁴Mi chi kawin' wib'aja noq tu'n n-ok kyka'yi'n; qala' chi kawin' tuk'a jun tumil tz'aqlexix.

Tej kyjaw lab'texjal ti'j, qa ax Cristjo a Jesús, mo minaj

²⁵Attaq junjun xjal najleqe tojx Jerusalén i ok ten qanilte kyxol: ¿Nyapetzila' ichin lo a nchi jyo'nxjal ti'j, tu'n tkub' kyb'yo'n? ²⁶Lu'tzin nyolin kywutzxjal kykyaqil, exsin nti' ch'in nxi kyq'ma'n te. ¿Nyapela ma txi kynimin aj kawil qa axix Cristjo lo, a at toklin tu'n Dios? ²⁷Me metzi'n qe' b'i'n qu'n ja' tzajnin ichin lo; me aj tul te' Crist, chitzin qa mix a'l te' bilte ja' tumil ktzajila, chi chi'.

²⁸Atzaj te' tb'inte Jesús ikyjo tzmataq nxnaq'tzin tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, xi tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: B'alaqa ojtzqi'nqi'n kyu'n, ex b'i'n kyu'n ja' xín tzajiy. Me nya wu'nx wib' we' xín saj; qala' ma chin tzaj chq'on we' tu'n jun, a mi ojtzqi'n kyu'n, a twutzxix Tyol.

²⁹Noq o'kqinx we ojtzqilte, qu'n atzin intinetaqa tuk'a toj kya'j, ex atzi'n ja'lin ma chin tzaj chq'on tu'n, tzalun twutz tx'otx'.

³⁰Tu'ntzi'n tyol Jesús ikyjo, kyajtaq tu'n tok kytzyu'n, ex tu'n tkux kyq'on toj tze; me mix a'l jun aq'pin tq'ob' ti'j, qu'n na'mx tpon kanin tq'ijil, tu'n tkyim.

³¹Me nimxxjal i nimin ti'j, ex kyq'ma: Ax twutz ate Cristjo. ¿Ma akupela b'ant nim techil tipin juntl, tze'nku te' ichin lo?

Tej kyajtaq Parisey tu'n tzyet Jesús kyu'n

³²Atzaj te' kyb'inte Parisey kyyolxjal nkyq'ma'n ti'j Jesús, i jaw lab'te ti'j, ex i kyij toj wen kyuk'a kynejil pale, tu'n tkux kyjpu'n toj tze. B'aj xi kychq'on xq'uqil te' tnejil ja te na'b'l Dios, tu'n tok kytzyu'n.

³³Me tzunxtaq yolín te Jesús, ex tq'ma: Noq jun jte'b'in q'ij kchin tenb'iltla kyxola, qu'n kchin ajil meltz'aja tk'atzjo a saj chq'on we'y. ³⁴Ok chi jyola wi'ja, me nlay chin kneta kyu'n, qu'n nlay che'xa ja' kchin tenb'iliy.

³⁵Tu'ntzin ikyjo, i ok ten Judiy qanilte kyxolx: ¿Ja'tzila kxela qa nlay knet qu'n? ¿Mej qa antza kanin kyxol aj Judiy, noq ja'chaqku najleqe kyojile tnam kyxol ama'q' xjal, moj qa ma txi' xnaq'tzil kye xjal nya Judiy? ³⁶¿Tze'ntzila t-xilin tyol, a saj tq'ma'n qe, qa kqo jyol ti'j, ex nlay knet qu'n, ex qa nlay qox ja' ktenb'ile?

Tej tyolin Jesús ti'jjo a' itz'

³⁷ Toj b'ajsb'il q'ij, atzin q'ijjo nimxix-taq toklin toj nintz q'ij,^a jaw we' Jesús, ex xi tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: Qa ite' junjun at k'waj kyij' toj kyanmin, ku kytzaja wuk'iy, ex chi k'wa'n. ³⁸ Alkyejo knimil wi'ja, k-anq'il jun xlok' a' itz' tojxi tanmin, ikyxjo tze'nku nyolin toj Tu'jil Tyol Dios.^b ³⁹ Atzin tz'elpine' tyol Jesús ikyjo: Ayetzi'n kchi xel niminte, iltaq ti'j tu'n t-xi kyk'mo'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin, tze'nku jun xlok' a' te chews'b'ilkye. Qu'n na'mtaq tul Xewb'aj Xjan, qu'n na'mxtaq taj Jesús toj tqoptz'ajiyil kya'j.

Kab'e kyximxjal ti'j ankye te' Jesús

⁴⁰ Tej tb'aj kyb'i'n tyol, attaq junjun kyxol xjal kyq'ma: Twutzxix qa ajo ichin lo atzin yolil Tyol Dios, a iltaq ti'j tu'n tul.^c

⁴¹ Me attaq junjuntl nq'mante kyjalu'n: Mina. Qala' aku te Cristjo, a sk'o'nxix tu'n Dios te Klolqe.

Me attaq junjuntl nq'mante: ¿Tze'ntzin tten ikyjo, qu'n aj Galiley te xjal lo? ¿Ma tojtzin tx'otx' Galiley ktzajile te Crist? ⁴² Qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa t-xe'chil David te Crist, ex qa iltaq ti'j tu'n titz'je tojxjo tnam Belén, a ttanim David.^d ⁴³ Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x b'aj kub' kypa'nxjal kyib' noq tu'n tpaj Jesús. ⁴⁴ Attaq junjun a kyaj tu'n t-xi kyij' toj tze, me mix a'l jun ok tzyunte.

Aye kawil mi xi kynimin Jesús

⁴⁵ Ayetzin xq'uqil te tnejil ja te na'b'l Dios, i meltz'aj ja' ite'yetaq Parisey exqetzi'n kynejil pale, ex xi kyqanin kye'. ¿Tiqu'n mi saj kyinjij' ichin, a xi qq'ma'n kye'y?

⁴⁶ Xitzin kytzaq'win xq'uqil: Qu'n tu'n b'ajxi qb'i'y txqan yol tb'anilqex tze'nku tyoljo xjal lo.

⁴⁷ Ayetzin kye Parisey xi kytzaq'win: ¿Majqex kye ma txi kyq'o'n kyib' tu'n kykub' sb'u'n tu'n? ⁴⁸ ¿Ma attzin jun qnejil mo jun Parisey o nimin ti'j? ⁴⁹ Me o'kqexjo ma' xjal, a mi n-el kyniky' te Tu'jil Tyol Dios; b'a'n tu'n kyxi' toj najin te jun majx.

⁵⁰ Me attaq jun Parisey, Nicodem tb'i, a xta'j yolil tuk'a Jesús toj qniky'in,^e ex xi tq'ma'n: ⁵¹ ¿Ma nyatzin ntq'ma'n toj qkawb'il nlay txi qq'ma'n ti'j jun xjal qa nya wen, a na'mxtaq qb'inte nej ti'tzin txilin t-xnaq'tzb'il?

⁵² I jaw yasin ti'j Nicodem, ex xi kyq'ma'n: ¿Mej qa aj Galiley teja? Ka'yinkuxa toj Tu'jil Tyol Dios, ex k-elil tniky'a te qa mix ti'x jun yolil Tyol Dios k-elitz antza toj tx'otx' Galiley.

⁵³ Tb'ajlinxi' ikyjo; b'e'x i b'aj aj junjun kyja.

Tej tyolin Jesús tuk'a qya aj ky'a'jil

8 Ex ikyxjo te Jesús b'e'x xi' twi' wutz Olivos.^f ² Tej qel sqix toj junxil q'ij, meltz'aj jun majl tojjo tnejil ja te na'b'l Dios. B'aj pon chmetlxjal tk'atz, kub' qe kyxol, ex ok ten majl xnaq'tzilkye. ³ Ayetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xi kyij' jun qya, a knet kyu'n tzmataq nchi ky'a'jin. Kub' kywa'b'in kyxol tkyaqilxjal, aye' ite'taq antza, ⁴ exsin xi kyq'ma'n te Jesús: Ay Aj xnaq'tzil, ante' qya lo tzmataq n-ok tilil ky'a'jin tu'n, tej s-el qk'ulb'in. ⁵ Tojjo tkawb'il Moisés ntq'ma'n qe tu'n tok xoyit tu'n ab'j tu'n tkyim jun qya tze'nku lo.^g ¿Yajtzin te? ¿Ti'n te' ktq'mab'il ti'j?

⁶ O txi kyq'ma'n ikyjo, noq tu'n tkub' tz'aq toj jun til kyu'n. Me b'e'x kub' muk'e

^{8:1} Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 7:53 tzma toj 8:11.

^{a7:37} Lv. 23:36; Num. 29:35 ^{b7:38} Ez. 47:1; Zac. 14:8 ^{c7:40} Deu. 18:15

^{d7:42} Mi. 5:2 ^{e7:50} Jn. 3:1-2 ^{f8:5} Lv. 20:10; Deu. 22:22-24

Jesús twutz tx'otx', ex ok ten tz'ib'il tuk'a twi' tq'ob' toj quq. ⁷ Me noq tu'n tzunx nchi lab'te ti'j Jesús, jaw we'ks, ex xi tq'ma'n kye: Ankye jun kye' a nti'x jun til, b'a'n tu'n tok t-xo'n tnejil ab'j ti'jjo qya lo. ⁸ Ex kub' muk'e juntl majl, ex ok tenl tz'ib'il toj quq.

⁹ Atzaj te' tok kyb'i'n ikyjo, b'e'x kyna'n toj kyanmin qa aj ilqe, ex junjunku i b'aje'tz; nejxix i b'aje'tzjo xjal o chi ti-jin, ex b'aje'tz lipe kykyaqil. Atzaj te' kyb'aje'tz kykyaqil, tjunalx Jesús kyij ten tuk'a qya.

¹⁰ Jaw we'ks Jesús, ex mix a'l jun xjal attaq, qala' o'lxtaqjo tal qya otaq kyij we'. Xi tq'ma'n Jesús te: Qya, ¿Nte'tzi'n a kyajtaq tu'n tkub' b'yo'n kyu'n? ¿Ma nti'tzin jun xkub' b'yontiy?

¹¹ Xi ttzaq'win tej qya: Mina, Tata; mix a'l jun.

Tu'ntzi'n, xi tq'ma'n Jesús te: Ex ikyqinx weji'y. Nlay txi nq'ma'n tu'n tky-ima. Qala', kux txi'y. Mi kub' tb'inchin jun majljiy il lo.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa a Tzaj te tkyaqil xjal

¹² Yajxi ch'intl, yolin Jesús kyxolxjal, ex xi tq'ma'n: Ayin weji'y Tzaj te tkyaqil xjal twutz tx'otx'.⁸ Ankye te' k-okil lipe wi'ja, atpen te tzaj toj tchwinqil, ex nlayx b'et toj qxopin.

¹³ Atzaj te' kyb'inte Parisey tyol ikyjo, xi kyq'ma'n te: Axa ma kujsinte tyola ti'jxa. ¿Nyapela noq nla'ji'n? Tu'npetzi'n, nlayx txi qb'i'n tyola.^h

¹⁴ I xi ttzaq'win Jesús: Ax twutz we' nyol, exla qa ayinx ma chin kujsinte wi'jxa. Qu'n toj kya'j x'in tzaja we', ex axsa kchin ajili'y. ¿Ma akutzin chi kub' sb'u'n tu'n jun te toj kya'j? Qalatzin kye' ¿Ma b'inajtzin kye kyu'n ikyjo?

¹⁵ Nchi kawi'n wi'ja tuk'a jun tumil noq te twutz tx'otx'. Me metzin we', mina kub'

nb'inchin ikyjo. ¹⁶ Qala' kchin kawila tuk'a t-xilin tumil tz'aqlenix, a tzajnin te nMa'n. Qu'n nya njunalx we' kchin kawil; qala' ajin nMa'n wuk'iy, a tzaj chq'o'n we'y. ¹⁷ Qu'n tz'ib'in toj kawb'il, a nimin kyu'n, qa il ti'j kab'e xjal tu'n tmeje kyyol noq tu'n tkujisinte jun ti'. ¹⁸ Ikytzi'n, kab'e qe qb'aj: Ayinx weji'y jun kujsilte wi'jxa, ex atzin juntl, a nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y.

¹⁹ Xi kyqanin te: ¿Ja'tzin ta'ye tMantza?

I xi ttzaq'win Jesús: Mipe n-el kyetzakyniky' wi'ja. ¿Yajtzila' te nMa'n? Noqit aku tz'el kyniky'a wi'ja, ex matla tz'el kyniky'a te nMa'n.

²⁰ Xi tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo, a tz-mataq nxnaq'tzin tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, nqayin tk'atzjo k'u'b'l pwaq te oyaj. Mix a'l jun aq'pin tq'ob' ti'j, qu'n na'mxtaq tpon kanin tq'ijil tu'n tkyim.

Tej tyolin Jesús qa iltaq ti'j tu'n t-xi' toj kya'j

²¹ Yajxi ch'intl, xi tq'ma'ntl Jesús kye: Kchin ajil we'; ex kchi jyola wi'ja, me mi chin kneta kyu'n, qu'n ja' ma chinkiy, nti'x tumil tu'n kyxi'y: Qala' axsa kchi kyimila kye' tjaq' tqanb'il kyila.

²² Ayetzin kye Judiy xi kyq'ma'n kyx-olx: ¿Ma okpetzila k'wel tb'yo'n tib' tu'nx tib'x, tu'n tq'ma'n qa nlay qox, ja' tumil kxele?

²³ Xitzin tq'ma'n Jesús kye: Ayetzin kye' te kumnixqe kye', te twutz tx'otx'; me metzin we' te jawnixqin we', a toj kya'j. Ikytzin te twutz tx'otx' kyokli'n; qalatzin we', nya te twutz tx'otx'qin we'. ²⁴ Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n, qa mina xinx kynimi'n qa ayinji'y, a xi nq'ma'n kye'y, kchi kyimila tjaq' tqanb'il kyila.

²⁵ B'e'xsin xi kyqanin te: ¿Ankyenaj tetza?

Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin o txi nq'ma'n kye'y te tnejil? ²⁶ At nimku tu'n nkawi'n ti'j. Ex twutzxix nyola, qu'n o'kx nyolinji'y tze'nku tzaj tq'ma'n nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y, tu'n t-xi nq'ma'n Tyol te tkyaqil xjal twutz tx'otx', qu'n tekuxix s-ok nb'ini'y.

²⁷ Me mix ele kyniky' te, qa nyolintaq Jesús ti'j qMan Dios.

²⁸ Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Ajtzin njaw kyyo'b'i'n a ayi'n Tk'wal Ichin twutz kya'j, tzmazitzin k-elil kyniky'ji'y te, qa ayin weji'y, a tze'nkuxjo xi nq'ma'n, ex qa o'kx nkub' nb'inchinji'y tze'nku tzaj t-xnaq'tzin nMa'n we'y. ²⁹ Qu'n a tzaj chq'on we'y, kukx atjo wuk'iy. Mi ma chin kyij ttzaqpi'n njunalxa, qu'n kukx nkub' nb'inchinji'y a ntzalaj ti'j.

³⁰ Tej tb'aj tq'ma'n Jesúsjo ikyjo, nimx-jal i nimin ti'j.

Tej tyolin Jesús ti'jjo ankye te' tk'wal Dios ex tk'wal tajaw il

³¹ Xi tq'ma'n Jesús kye' Judiy, aye otaq chi ok lipe ti'j: Qa ma chi we'xixa toj tkyaqiljo o txi nq'ma'n kye'y, okpin kchi okil kye twutzxix te nxnaq'tzb'i'n. ³² Ex k-elilix kyniky'a ti'jjo a twutzxix, ex atzin twutzxix ktzaqpil kye'y.

³³ Xitzin kytzaq'win kyjalu'n: Tyajil Abrahamqo qe.¹ B'ajx txaye qk'ayinqe qib' te taq'nil jun a'la. ¿Tze'ntzin toke ty-ola ikyjo tu'n qtzaqpeta?

³⁴ Xitzin tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Kykyaqilxjo nchi b'inchin il, ma txi kyk'ayin kye kyib' tu'n kyok te taq'nil il. ³⁵ Jun aq'nil nti' toklin tu'n tok tajlal jun ch'uq xjal toj kyja. Me metzin te k'walb'aj at te' toklin toj ja te jun majx. ³⁶ Tu'npetzi'n, qa ma chi tzaqpeta tu'n k'walb'aj, twutzxix ma chi tzaqpeta te jun majx, qu'n at te k'walb'aj toklin tu'n kytzaqpet-xjal tu'n.^j

³⁷ B'i'n we' wu'n qa tyajil Abrahamqe kye', me ¿Tiqu'niltz n-ok tilil kyu'n tu'n nkub' kyb'yo'n? ¿Tinqu'n mi nxi kynim-inji'y nyola? ³⁸ Ma chin yoli'n ti'jjo ma tzaj tyek'in nMa'n we'y. Me metzin kye, atzin kub' kyb'inchinji'y a tze'nku ntzaj tq'ma'n kyma'n kye'y.

³⁹ Xitzin kyq'ma'n Judiy te: A qeji'y qman, a Abraham.

Xi ttzaq'win Jesús kye: Noqit ax twutz qa tk'wal Abrahamqe kye', tzuntla nkub' kyb'inchin a tze'nku' xb'ant tu'n. ⁴⁰ Qalatzin we', ma txi nq'ma'n weji'y a twutzxix kye'y, a tzaj t-xnaq'tzin Dios we'y. ¿Tiqu'n kyajtza tu'n nkub' kyb'yo'n? Qu'n te Abraham nti'x ch'in te' xkub' tb'inchin ikyjo. ⁴¹ Qalatzin kye' ayeji'y nkub' kyb'inchin tze'nku nkub' tb'inchin kyma'n.

Tu'npetzi'n xi kyq'ma'n te: Nya siky'aj k'walqo qe tze'nku te. Junch'in qe qMan at, a aku Dios.

⁴² Xi tq'ma'n Jesús kye: Noqit twutzxix kye'y qa tk'wal Diosq'iy, matla chin ok kyk'u'jlintza, qu'n tk'atz Dios xin tzaji'y. Qu'n mi xin ula wunx wib'a tzalu'n, qala' a Dios saj chq'o'n we'y. ⁴³ ¿Tiqu'n mi npon nyola toj kynab'la? Qu'n mi nxi kyb'inji'y tkyaqiljo nxi nq'ma'n. ⁴⁴ Atzin kyeji'y kytata a tajaw il. Tu'npetzi'n, ma chi oka te te, ex noq o'kx kyaja tu'n tkub' kyb'inchin tze'nkuxjo taj. Qu'n ate tajaw il o tz'ok b'yol chwinqil atix te tnejil. Mi n-ok lipe ti'jjo twutzxix, qu'n nti' jun yol twutzxix tuk'a. Qu'n noqx niky'in yol, qu'n aku tajaw il o tz'ok te ttxuyiljo jni' sb'ub'l. ⁴⁵ Me metzin we' nxi nq'manji'y a twutzxix, me mi nxi kynimi'n. ⁴⁶ ¿Ankye jun kye aku tzaj q'mante, qa at jun il o b'ant wu'n? Qatzin twutzxjo nyola, ¿Ti' qu'ntz mi nxi kynimintza? ⁴⁷ Qu'n ayetzin kye xjal te Diosqe, nkub' kyb'i'n kye' Tyol; me ayetzin kye' nya te Diosq'iy.

Tu'ntzi'n, kyky'e'y tu'n tkub' kyb'i'n Tyol, chi Jesúsjo kye.

Tej tyolin Jesús ti'jx

⁴⁸ Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n Judiy te: Twutzxla qe qyol, a nxi qq'ma'n tey, qa siky'aja, exsin qa tokx jun taq'nil tajaw il toj tanmi'n.

⁴⁹ I xi ttzaq'win Jesús: Nti' jun taq'nil tajaw il toj wanmi'n; qala' o'kx waja tu'n tkub' nb'inchi'n tu'n tjaw nimsin tb'i nMa'n. Me metzin kye, o'kx kyaji'y tu'n wel kyijli'n. ⁵⁰ Me mi xin ula noq tu'n njaw kynimsin; me metzin te Dios, taj te' tu'n njaw nimsita. Ex aku kkawil kyib'aja, ayi'y nchi el ijlin we'y. ⁵¹ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ankye te k'wel nimin we'y, nlayxpen kyim te'.

⁵² Xi kytzaq'win Judiy: Tzmaxpin ja'lin, kxel qnimi'n qa at jun taq'nil tajaw il toj tanmi'n. Qu'n ate Abraham exqetzi'n nimku yolil Tyol Dios, a nimxix kyoklin ojtxe, b'e'x i kyim. Anajtzin te ntq'ma'n, ankye te' k'wel nimin we'y nlayx chi kyim, chiji'y. ⁵³ ¿Ma nimxixnajtzintl te toklin tze'nku qtzan qta'xa Abraham junx kyuk'a jni' yolil Tyol Dios ojtxe, a o chi kyim? ¿Ankyenaj tetza toj twutza?

⁵⁴ I xi ttzaq'win Jesús: Qa ma jaw nimsin wib'a wu'nx wib'xa, nti'la tajb'in nyola. Me an weji'y ma jaw nimsinwe a nMa'n, a axjo nkyq'ma'n qa kyDiosa. ⁵⁵ Me nya ojtzqi'n kyu'n. Me metzin we'wojtzqi'n we'. Qa ma txi nq'ma'n kye'y qa mi wojtzqi'n, jun niky'il yolqintla'y tze'nku kye'. Me twutzxix wojtzqi'n we' ex nkub' nb'inji'y Tyol. ⁵⁶ Me ante Abraham, a qtzan kyta'xa, nimx o jaw tzalaj tu'n tlontetaq wulila. Ex o tli noq tu'njo tnimb'il, ex o noj tuk'a tzaljb'il.

⁵⁷ Xi kyq'ma'n Judiy te: Na'mx tjapin te lajaj toj ox k'al⁸ ab'q'e, exsin ¿Tq'ma'nnaja qa o tli'y Abraham?

⁵⁸ I xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Tej na'mxtaq tul itz'je Abraham, ayin we' intintaq.^k ⁵⁹ Tu'npetzi'n, b'aj jaw kytzyu'n ab'j, tu'n tok kyxo'n ti'j Jesús, me b'e'x ewin, ex etz toj tnejil ja te na'b'l Dios.

Tej tq'anit jun mox tu'n Jesús

9 Tej kyja'taq tiky'x Jesús toj jun b'e, xi tka'yin jun ichin mox toj titz'jlin.

² Xi qqani'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ay Aj Xnaq'tzil, ¿Ti'tzila qu'nil s-it'z'je ichin mox lo; tu'npela kyiljo ttata, mo qa tu'nx til?

³ O tzaj ttzaq'wi'n Jesús: Nya tu'n kyil ttata, ex nya tu'nxjo til; qala' ma tz'itz'je mox, noq tu'n tyek'in tipin qMan Dios ti'j. ⁴ A na'mx tex q'ij, ilx ti'j tu'n tkub' qb'inchin taq'in a tzaj chq'on we'y, qu'n tzul kanin qniky'in, aj nkyima, a ja' mix a'l jun aku b'ant taq'nin. ⁵ Loqin inti'nx tzalu'n, ayin we' tzaj kye kykyaqil xjal twutz tx'otx'.¹

⁶ Atzaj te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, kub' ttzub'in twutz tx'otx', ex kub' tb'inchin ch'in xoq'l tu'n ta'l ttzi, ex ok tsu'n kyil'j twutzjo mox, ⁷ ex xi tq'ma'n te: Kux txi'y txjol kye twutza tojjo tkub'il a', Siloé tb'i (atzin tz'elpine': Chq'on). Ex b'e'xsin xi' mox txjol twutz. Atzaj te' tmeltz'aj, otaq b'ant tka'yin.

⁸ Ayetzi'n t-xjalil najleqetaq nqayin tk'atz tja exqetzi'n jni' ojtzqilte, tej nmo'ntaq, i jaw yolin kyxolx: ¿Ma nyapetzila' xjal lo a mox'taq, a nkub' qe qanil tmob'itz'?

⁹ Attaq junjun nkyq'mante: Atzi'n.

Ex junjuntl nkyq'ma'ntaq: Nya te', b'a'nxi ch'ime ikyx ka'yin.

⁸8:57 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele.

^k8:58 Ex. 3:14 ^l9:5 Mt. 5:14; Jn. 8:12

Me axjo ichin nq'mante: Ikytzi'n. Ayin wejily.

¹⁰ B'e'xsin xi kyqanin te: Tze'ntzin tten ma b'ant tka'yi'n, chi chi'.

¹¹ Exsin i xi ttzaq'win kye: Atzin ichin, a Jesús tb'i, xkub' tb'inchin ch'in xoq'l, exsin s-ok tsu'n kyij' nwutza, ex tzaj tq'ma'n we'y: Ku t-xi'y ttzi tkub'il a', Siloé tb'i, ex txjomil twutzach. Kutzin, nchijily. Xinka. Atzaj te' s-el ntxjon nwutza, b'ex b'ant nka'yi'n.

¹² B'e'xsin xi kyqanin te: ¿Ja'tzin ta'yechin anetzi'n?

Ex xi tq'ma'n kye: Mi b'in wu'nch.

Tej tokjo moxtaq toj xjelb'il kyu'n Parisey

¹³ Tu'npetzi'n, b'ex xi ky'i'n kywutzjo Parisey ajo ichin, a moxtaq, ¹⁴ qu'n toj jun q'ij te ajlab'l, kub' tb'inchin Jesúsjo xoq'l, ex kub' tq'ani'n mox.

¹⁵ Ayetzin Parisey ok tentl qanilte te' ichin: ¿Tze'n tten otaq chi ka'yi'n twutz?

Ante ichin xi tq'ma'n: Ok tsu'n xoq'l kyij' nwutza, ex el ntxjo'n. Atzi'n ja'lin, ma b'ant nka'yi'nch.

¹⁶ At junjun Parisey xi kyq'ma: Ajo ichin kub' tb'inchin ikyjo, nya te Dios te', qu'n mina nkub' tnimin q'ij te ajlab'l.

Me attaq junjunl xi kyq'ma'n: ¿Tze'ntzin tten ikyjo? ¿Akupela b'ant tb'inchin jun yek'b'il tipin nimx kyoklin, qa aj il?

Tu'ntzin ikyjo, mix mejeje kyyol, ex b'ex b'aj kub' kypa'n kyib'.

¹⁷ B'ex xi kyqanin majl te' moxtaq: ¿Yajtzin te? ¿Ti'tzin te ntq'ma'n ti'jjo ichin, ax jqonte twutza?

I xi ttzaq'win tej ichin: B'a we wu'n jun yolil Tyol Dios te'.

¹⁸ Me ayetzin kye Judiy kyky'e'taq tu'n txi kynimi'n, qa ataqjo a moxtaq otaq b'ant tka'yi'n, tzmaxix xi kyniminxjo, te' kytzaj kytxko'n ttata' a moxtaq.

¹⁹ Xi kyqanin kye: ¿Atzin kyk'walji'y lo, a nkyq'ma'n qa moxtaq te titz'je? ¿Tze'ntzin ttentz ma b'ant tka'yi'n?

²⁰ Me atzin kye ttata xi kytzaq'win: Ojtzqi'n qe qu'n, qa a qk'walji'y, a mox te titz'je. ²¹ Me mi b'in qe qu'n tze'n tten xi jqet twutz, ex alkye xkub' q'aninte. Kyqaninx te; qu'n ma b'et tab'q'e, ex ax kq'olte tqanil.

²² Xi kyq'ma'n ttata ikyjo noq tu'n kyxob'il kye aj Judiy, qu'n b'i'ntaq kyu'n, qa otaq chi kyij aj Judiy toj wen, tu'n tex lajet jun a'la toj ja te na'b'l Dios, qa ma txi kyq'ma'n qa axix Jesúsjo a Crist. ²³ Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n ttata: Kyqaninx te; qu'n ma b'et tab'q'e, ex ax kq'olte tqanil.

²⁴ Ayetzi'n Judiy tzaj kytxko'n juntl majljo ichin moxtaq, ex xi kyq'ma'n te: Q'mantza qe'y twutz Dios. ¿Ti'n b'aj ti'ja? Qu'n b'in qe qu'n qa ajo ichin anetzi'n aj il te'.

²⁵ Ante ichin xi ttzaq'win: Qa aj il mo qa minaj; o'kx wejily b'in wu'n qa moxqintaqa. Atzi'n ja'lin ma b'ant nka'yi'n.

²⁶ Xi kyqanin majljo Parisey te: ¿Tze'ntzin s-okiy tu'n? ¿Ti'tzin xb'ant tu'n, tu'n tjqet twutza?

²⁷ I xi ttzaq'win: Ma txi nq'ma'n kye'y ila' maj, me mi n-okx toj kywi'y. ¿Tiqu'n kyaja tu'n t-xi nq'ma'n'tla juntl majl? ¿B'alaqa kyaja tu'n kyok lipey ti'j?

²⁸ B'e'xsin i b'aj ok tentz yisolte, ex xi kyq'ma'n te: Ma txi lipey ti'jjo ma' ichin anetzi'n; me metzin qe, axsa qo xela lipe qe ti'jjo t-xnaq'tzb'il Moisés. ²⁹ Qu'n b'in qe qu'n, aku te Dios o yolin tuk'a Moisés; me ante ichin anetzi'n, nti'x ch'in b'in qu'n ja' tzajnin.

³⁰ Me atzin te' ichin xi ttzaq'win kye: ¿Tze'nxsin tte'n ikyjo? Mi b'in kyu'n ja' tzajnin ichin, ex ma jqet nwutza tu'n.

³¹ ¿Nyapela b'in kyu'n, qa mi nchi tzaj tb'in Diosjo aj il? Qala' nchi tzaj tb'in aye nchi k'ulin te, exqetzi'n nkub' kyb'inchin

a taj.^m ³²Qu'n b'ajx qb'iye tqanil tzmax tzalu'n ti'j jun xjal, tu'n t'jet twutz jun xjal tu'n, a mox' te' titz'je. ³³Qa nya te Diosjo ichin lo, ¿Ma akupetla tzul Dios we'y tu'n?

³⁴Tu'npetzi'n xi kytzaq'win te: Nti' te tajb'i'n tu'n tyolin quk'i'y ikyjo, qu'n manyor aj ilx te atxix te' titz'jiy. ¿Ex taj-naja tu'n qkub' t-xnaq'tzi'n?

Ex b'e'x etz kylajo'n toj ja te na'b'l Dios.

Tej tyolin Jesús kyijjo xjal moxqe toj kyanmin

³⁵Atzaj te' tb'inte Jesús, qa otaq tz'ex lajo'n tej ichin toj ja te na'b'l Dios, el tk'ulb'in tib' tuk'a, ex xi tqanin te: ¿Nim-inxsi'n Tk'wal Ichin tu'n?

³⁶Atzin te ichin xi tq'ma'n te: Tata, q'ma'ntza we'y ankye, tu'ntzintla nnimi'n ti'j.

³⁷Xi ttzaq'win Jesús te: O tlixiy, ex ay-intzinji'y, a nchin yoli'n tuk'i'y.

³⁸B'e'xsin kub' meje ichin twutz Jesús, ex xi tq'ma'n te: Ma txi nnimi'n, wAjaw.

³⁹B'e'x xi tq'ma'n Jesús: Ma chin ula tzalu'n twutz tx'otx', tu'n nkawi'n tuk'a tumil, tu'ntzintla ayejo moxqe toj kyanmin, tu'n tb'ant kyka'yin; ex ayetzi'n njaw kynimsin kyib', tu'n kyok mox' toj kyanmin.

⁴⁰Ayetzi'n junjun Parisey ite'taq tuk'a Jesús. Tej kyb'inte ikyjo, xi kyqanin te: ¿Mej qa majqox qe moxqo toj twutza?

⁴¹I xi ttzaq'win Jesús: Noqpetzin ma tz'el kyetz kyniky' ti'j qa moxqi'y toj kyanmi'n, matla kub' najsit kyetza kyil. Me tu'n njaw kynimsin kyib'a, ex noq tu'n kyq'ma'n qa n-el kyniky'a te tkyaqil, at kye kypaj tu'n kyila.

Tej tyolin Jesús ti'j jun kyik'lel kyij' trit

10 Xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, alkye jun mi

tz'okx toj t'pel ch'laj kye rit, ex qa noq s-okx tlimo'n tib' toj jun plaj, ileq' te', mo jun b'yol xjal tu'n telq'in. ²Me atzin te' n-okx toj t'pel ch'laj kye rit, atzin te b'a'n kyik'leljo, ex nchi ok tka'yin trit. ³Atzin te' xq'uqil ch'laj n-okx tjqo'n t'pel, tu'ntzin tokxjo kyik'lel, tu'n kytzaj ttxko'n trit. Kxel kyb'i'n tq'ajq'ojil twi', ex chi tzajil tq'olb'in tuk'a kyb'i, ex kchi elitz ti'n toj ch'laj. ⁴Ajtzin kyetz b'aj tu'n, k'wel nej kywutz, exsin kchi okil lipe rit ti'j, qu'n n-el kyniky' te tq'ajq'ojil twi'. ⁵Me nlayx chi ok lipe ti'j juntl, a nya kyik'lel; qala' b'e'x kchi elil oq, qu'n nya ojtzqi'n tq'ajq'ojil twi' juntl, a nya kyik'lel.

⁶Kub' tq'o'n Jesúsjo techil lo kywutzx-jal, me mix ele kyniky' te, ti'taq tz'elpine' tyol ikyjo.

Jun techil tu'n Jesús ti'jx, qa a tb'anil kyik'lel

⁷Tu'npetzi'n, xi tq'ma'ntl Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ayin weji'y T'pel Ch'laj, a ja' nchi okxi rit. ⁸Kykyaqilxjo xi ul nej nwutza ileq'qe kye', mo b'yol xjalqe tu'n kyelq'in; me ayetzin kye rit mix xi kyb'i'n. ⁹Me metzin we', ayin we' t'pel ch'laj. Noq wu'n, aku chi okxixjal toj kolb'il, tze'nku kye rit a nchi okx ex nchi etz wu'n, exsin njyet kywa. ¹⁰Me ante' ileq' noq n-ul te' tu'n telq'in, ex b'iyil, ex yuch'il. Me metzin we', ma chin ula tu'n tten kychwinqilxjal toj tzaljb'il tzalu'n twutz tx'otx' ex toj kya'j te jun majx.

¹¹Ayin we' Tb'anil Kyik'lel.ⁿ Jun kyik'lel tb'anil kxel tq'o'n te' tchwinqil tu'n tkyim, noq tu'n kykletjo trit. ¹²Me ante' a n-aq'nin noq tu'n tchjet twi' tk'u'j, ajtzin t-xi tka'yin aj ttzaj xo'j, b'e'x chi kyjel ttzaqpi'n rit, ex b'e'x k-elil oq, qu'n nya te kyik'leljo, ex nya teqeku rit. Tu'npetzi'n, xi tq'o'n amb'il te xo'j tu'n

tokx kyxol rit, tu'n kyb'aj junjun, ex tu'n tb'ajel tiljjo txqantl. ¹³ Qu'n ante' ichin b'ex k-elil oq, qu'n noq o'kx nkub' t-ximi'n twi' tk'u'j, ex nya tu'n kykletjo rit tu'n.

¹⁴⁻¹⁵ Ayin we' Tb'anil Kyik'lel. Ikytzi'n tze'нку te nMa'n ojtzqi'nqi'n tu'n, ex ojtzqi'n nMa'n wu'n; ikytzin weji'y ojtzqi'nqe we nrit, ex ojtzqi'nqi'n kyu'n.^o Ok kxel nq'o'n we' nchwinqil noq tu'n kypaj. ¹⁶ Ex ite' txqantl we' nrit, a nya ite' tojjo ch'laj lo. Me ilxix ti'j tu'n kytzaj wi'n, ex kchin k'wel nimin kyu'n. Junx ch'uq rit k-elile, ex junch'in kyik'lel.

¹⁷ Nimx tq'aq'b'il tk'u'j nMan wi'ja, qu'n kxel nq'o'n we' nchwinqil tu'n tkyim, exsin tu'n tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin. ¹⁸ Mix a'l jun aku tz'el q'inte nchwinqila; qala' ayinx we' kchin xel q'onte wib'a wunx wib'xa. Qu'n at we woklin tu'n t-xi nq'o'n wib'a tu'n nkyima, ex tu'n njaw anq'intla wu'nx wib'a. Qu'n atzin ma tzaj tq'ma'n nManji'y we'y.

¹⁹ Atzaj te' kyb'inte Judiy jni' yol ikyjo, mix mejeje kyyol ti'j. ²⁰ At junjun q'mante: ¿Tiqu'n nxi kyb'inji'y xjal lo? ¿Nyapela at jun taq'nil tajaw il tokx toj tanmin, mo qa ma tz'el tx'u'j twi'?

²¹ Me junjuntl q'mante: Mina, qu'n ¿Ma akutzin yolín jun xjal, a at jun taq'nil tajaw il toj tanmin ikyjo? ¿Akutzin b'ant kyka'yin mox tu'n jun taq'nil tajaw il?

Kykye'taq aj Judiy tu'n t-xi kynimin Jesús

²² Jb'alilkutaq antza, ex toj Jerusalén n-iky'sittaq jun nintz q'ij tu'n tzaj kyna'n tb'antli'n tnejil ja te na'b'l Dios.

²³ Nb'ettaq Jesús twutzjo ja anetzi'n, a nim telimitz, a tok tb'i: Te Salomón. ²⁴ Ok kychmo'n junjun aj Judiy kyib' ti'jile, ex xi kyqanin te: ¿Ma kukxsin ktenb'iljiy qxola tu'n tja ka'min qk'u'ja

ti'ja? Qa axixji'y Crist, a tu'ntaq tul te Kolil, q'mantza qe'y te jun majx ja'lin.

²⁵ I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma nyatzin o txi nq'ma'n kye'y? Me mi nchinx kynimi'n. Tkyaqilxjo nb'ant wu'n noq tu'n tipin nMan, atzin nyek'in te' qa ayinji'y. ²⁶ Me mi nxi kynimi'n, qu'n na'm kyoka te nrita, tze'nkuxjo xi nq'ma'n kye'y te tnejil. ²⁷ Qu'n noqit o chi oka te nrita, matla txi kyb'in tq'aj'ojil nwi'y. Qu'n wojtzqi'nqejij'y we', ex nchi ok lipe wi'ja toj tkyaqil. ²⁸ Ex kxel nq'o'n kychwinqil te jun majx, ex nlayx chi kyij naj. Ex mix a'lx aku tz'el q'inkyte toj nq'ob'a. ²⁹ Ma chi tzaj tq'o'n nMa'n we'y, a nimxix toklin tib'aj tkyaqil. Qu'n tkyaqiljo a ma tzaj lipe wi'ja teqe nMa'n, ex mix a'lx aku tz'el q'inkyte toj tq'ob'. ³⁰ Qu'n junxch'in qe' qte'n tuk'a nMa'n.

³¹ Tu'ntzin ikyjo, b'ex b'aj jaw kyin Judiy ab'j tu'n tkub' kyb'yo'n. ³² Me ante Jesús xi tq'ma'n kye: Nimku techil tb'anilxix ma kub' nb'inchi'n kywutza, noq tu'n tipin nMa'n. Kyxol tkyaqiljo lu'n, ¿Ankye jun nya wen toj kywutza, tu'n wok kyxo'n tu'n ab'j?

³³ Xi kytzaq'win Judiy te: Nlay tz'ok qxo'n te tu'n ab'j noq tu'n wen nb'ant tu'n; qala' noq tu'n nxo'n yol ti'j Dios tu'n tyola,^p a noq jun tal ichin tze'нку qe'. ¿Me ma tz'ok tq'o'nnaj tib'a te Dios?

³⁴ Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma mi'tzin nkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, a ja' tz'ib'ine kyij junjun xjal, tej t-xi tq'ma'n Dios kye, qa diosqe?^q

³⁵ Atzi'n ja'lin, b'in qu'n, a tz'ib'in toj Tu'jil qMan, tz'aqlenix ex nti' tky'i. Qu'n qa ax Dios ok q'onte kyb'i te diosqe, a aye' i xi' k'mo'nte Tyol ojtxe, ³⁶ ¿Ti'tzin qu'ntz ma tzaj kyq'ma'n we'y, qa nchin xo'n yol ti'j Dios, noq tu'n xi nq'ma'n qa ayi'n Tk'wal Dios? Qu'n ax Dios el pa'n we'y tu'n ntzaj tchq'o'n tzalu'n twutz tx'otx'. ³⁷ Qa mi xkub' nb'inchi'n

tkaqail techil wipi'n tze'nkuxjo nb'ant tu'n nMa'n, nlayx chinx kynimi'n. ³⁸ Me exla qa mi xinx kynimi'n, me antza k-elile kyniky'a te te jun majx, noq kyu'n jni' nb'inchb'i'n b'a'n, qa a qMan Dios mu-jle tib' wuk'iy, ex qa ayi'n mujleqin tuk'a.

³⁹ Antza tu'n toketaq kytzyu'n juntl majl, me cheb'e el tzaqaj toj kyq'ob'.

⁴⁰ Tb'ajlinxi' ikyjo, meltz'aj Jesús tjla-jxi Nim A' Jordán. Antza kyije ten tojjo tx'otx', a ja' nchi kuxa tq'o'ntaq Juan xjal toj a' te jawsb'il a'.^r ⁴¹ Nimku xjal i xta'j lolte Jesús, ex kyq'ma: Exla qa nti' te Juan techil xb'ant tu'n a nim tipin, me tkaqailxjo o tq'ma ti'jjo ichin lo twutzix.

⁴² Nimx xjal i nimin ti'j Jesús tojjo tx'otx' anetzi'n.

Tej tkyim Lázaro

11 Attaq jun ichin aj Betania, Lázaro tb'i, yab'taq. Junxtaq ite' kyuk'a taneb', Mariy tuk'ax titz'in Mart.^s ² Ante' Mariy lu'n, a kub' q'o'nte jupsb'il kyib'aj tqan qAjaw, ex ok ttzqijsin tuk'a tsmal twi'.^t ³ Ayetzi'n kab'e qya lo xi kysma'n tqanil te Jesús: Tata, ajo tuk'iy Lázaro, a k'u'jlin tu'n, ma yab'te, chi chi'.

⁴ Tej tb'inte Jesús ikyjo, tzaj tq'ma'n: Ajo yab'il anetzi'n nlay japin b'aj te' te kyimin; qala' noq tu'n tyek'in tipin tqoptz'ajiyil Dios, ex tu'n tjaw nimsit nb'i'y, ayi'n Tk'wal.

⁵ Exla qa k'u'jlinxix Mart kyuk'ax ttziky, ⁶ me tej tb'inte Jesús, qa yab'taq Lázaro, axsa kyije tenl kab'e q'ij, a ja' ta'yetaq.

⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Qo meltz'aj majl toj ttx'otx' Judey.

⁸ Awotzin qe' xi qq'ma'n te: Xnaq'tzil, ¿Ma nyatzin itzqeyin qajlantz antza, ex kyajtaqxjal tu'n tkub' b'yo'n kyu'n tuk'a ab'j? ¿Tiqu'n'il taja tu'n tmeltz'aja antza?

⁹ Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ajo tspiky'in q'ij o'kx nwe' te kab'lajaj or. Qa nqo b'et tqan q'ijil, nlay qo jaw takpaj, qu'n nqo ka'yin toj tqan q'ij, a nk'ant twutzjo tx'otx'. ¹⁰ Me qa nqo b'et toj qniky'in, qo jawil takpaj, qu'n nya q'ancha'ljo qb'e. Tu'npetzi'n qa nqo b'inchin tze'nku taj qMan, nti' aku tz'ok b'ajqe.

¹¹ Tb'ajlinxitzin tyolin ikyjo, tzaj tq'ma'n qe'y: Ajo tuk'a Lázaro, a k'u'jlin qu'n, ma ktan. Me ma chi'n k'asilte.

¹² Awotzin qe' xi qq'ma'n te: Tata, qa ma ktan, b'alaqa ma chewx yab'il ti'j.

¹³ Me atzin tz'elpine' tyol Jesús ikyjo, qa otaq kyim. Me awotzin qe, kub' qx-imi'n qa nyolintaq ti'jjo watl te qxmilit.

¹⁴ Tu'npetzi'n, tzajxix tq'ma'n Jesús qe'y: Ma kyim te Lázaro. ¹⁵ Nim ma chin jaw tzalaja tu'n nti'qintaqa antza, qu'n wexix te kye'y, tu'n nxi kynimi'n tuk'a tkaqail kyanmi'n. Me qoqe lolte.

¹⁶ Ante Tmas, a Kwa'ch tb'i tok, tzaj tq'ma'n qe'y: Qoqe qkyaqilx, tu'ntla qkyim junx tuk'a.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tkab' chwinqil

¹⁷ Atzaj te' qkani'n, pon qk'ulb'i'n qa otaq b'ant kyaje q'ij tkub'linx muqet Lázaro. ¹⁸ Ajo tnam Betania nqayin ta' tk'atz Jerusalén, b'alaqa noq niky'jin ajlab'. ¹⁹ Tu'n nqayin ta', nim xjal Judiy otaq kanin q'olb'ilkye Mart tuk'a Mariy, tu'n tchewsit kyanmin ti'jjo tkyimlin kyxib'in.

²⁰ Tej tb'inte Mart, qa ch'ixtaq tpon kanin Jesús kyja, b'ex etz k'lelte; me atzin te Mariy kyij ten tuja. ²¹ Tej tkanin tk'atz Jesús, xi tq'ma'n Mart te: Tata, noqit attaqqa tzalu'n, mitla xkyim we' nxib'in, ²² qu'n b'i'n we' wu'n qa ntzaj tq'o'n Diosjo tkaqailx nxi tqani'n te.

²³ Xi tq'ma'n Jesús te: Kjawil anq'intl te t-xib'inch.

²⁴ Xi tzaq'win Mart te: Ikytzi'n. B'i'n we' wu'n qa ok kjawil anq'intl tojjo tq'ijil, a ja' tu'n kyjaw anq'intl kyimnin, aj tjapin b'aj tkyaqil tzalun twutz tx'otx'.^u

²⁵ B'e'x xi tq'ma'n Jesús te: Ayi'n we' Q'ol chwinqil, ex wu'n we' kchi jawil anq'inxjal kyxol kyimnin. Ankye te' kn-imil wi'ja, exla qa ma kyim t-xmilil, me kjawil anq'intl wu'n, tu'n tten jun chwinqil a nlay b'aj.^v ²⁶ Qu'n kykyaqilxjo nchi nimin wi'ja, ex nchi b'et tze'nku waja, nlayxpe chi najx kye te jun majx. ¿Ya-jtzi'n te, Mart? ¿Man txi tniminji'y lu'n?

²⁷ Xi tq'ma'n Mart te: Ikytzi'n Tata, ma txi nnimin we', a tejiy Crist, a Tk'wal qMan Dios, a iltaq ti'j tu'n tul tzalun twutz tx'otx'.

Tej tjaw oq' Jesús ti'j Lázaro

²⁸ Tb'ajlinxi' tyolin ikyjo, b'e'x aj Mart q'olb'il te Mariy, ex xi tjask'in te: Lu Xnaq'tzil at tzalun, ex luy ntxokle tu'n.

²⁹ Atzaj te' tb'inte Mariy, jun paqx jaw we', ex xi' ajqelin lolte Jesús, ³⁰ qu'n na'mxtaq tokx Jesús toj tnam. Axtaqtza ta'ye ttxa'n tnam, ja' oke tk'ulb'in Mart.

³¹ Atzaj te' tok ka'yin Mariy kyu'n q'uqb'il kyk'u'j ite'taq tuja, tej tex ajqelin, b'e'x b'aj xi lipe ti'j, qu'n kub' kyximin qa tu'ntaq t-xi' oq'il tib'ajjo muqb'in te Lázaro.

³² Atzaj te' tkanin Mariy tk'atz Jesús, b'e'x kub' meje t-xe tqan, ex xi tq'ma'n: Tata, noqit attaqa tzalun, mitla xkyim we' nxib'in.

³³ Atzin te Jesús, tej tok tka'yin n-oq' Mariy kyuk'axjo jni' Judiy, a otaq chi kanin tuk'a, b'e'x tzaj tb'is, ex tzaj chy'o'n tanmin, ³⁴ ex xi tqanin kye: Ja'tzin xkuxa kymuqu'nch.

Xi kyq'ma'n te: Tata, ku tzaja lolte.

³⁵ Ex jaw oq' Jesús.

³⁶ Xi kyq'ma'n Judiy kyxolile: Kyka'yinktzi'n. Cheb'ex k'u'jlintaq Lázaro tu'n.

³⁷ Me at junjuntl nkyq'ma'ntaq: A ma jqet kywutz mox tu'n xjal lo, ¿Ma mipetla xb'ant jun ti' tu'n, tu'n mi kyime Lázaro?

Tej tjaw anq'intl Lázaro tu'n Jesús

³⁸ Atzin te Jesús, b'e'x tzaj chy'o'n juntl majl tanmin, ex b'e'x tzaj laq'e tzi jul, a ja' tokxitaq kyimnin, jpu'ntaq tuk'a jun ma tij abj. ³⁹ Xi tq'ma'n Jesús kyexjal: Kyimilji'y abj.

Atzin te Mart; a taneb'jo kyimnin, xi tq'ma'n te: Tata, mala tzuwix, qu'n ma b'ant kyaje q'ij tkyimlin.

⁴⁰ Me ante Jesús xi tq'ma'n te: ¿Ma nyatzin ma txi nq'ma'n te'y, qa ma txi tnimi'n, okpin ktlab'il te nimxix tipin Dios?

⁴¹ Eltzin q'i'n abj, ex ante Jesús jax tka'yin tzmax toj kya'j, ex tq'ma: Tata, nxi nq'o'n chjonte te'y, tu'n ma chin tzaj tb'in. ⁴² B'i'n we wu'n, qa kukx nchin tzaj tb'inji'y, me ma txi nq'manji'y lu'n te'y, noq tu'n kypajjo xjal txolcheqek wi'ja, tu'ntzin txi kynimin qa ate ma tzaj chq'o'n we'y.

⁴³ Tb'ajlinxi' tq'ma'n ikyjo, xi tq'olb'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: Lázaro, ku tetza antza.

⁴⁴ Ex atzin tej kyimnin b'e'x etz, b'altz'inqektaqjo tq'ob' kyuk'a tqan toj t-xb'alin kyimnin, ex ptzo'ntaq twutz tuk'a su'tj. B'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: Ky-poq'imila, ex kytzaqpinxa.

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Tu'ntzi'n ikyjo, nimx Judiy, ayej o chex lipe ti'j Mariy, ex ok kyka'yi'n b'ant tu'n Jesús, i nimin ti'j. ⁴⁶ Me at-

taq junjuntl kyxol b'e'x i xi' q'malte kye Parisey ti' otaq kub' tb'inchin Jesús tuk'a Lázaro. ⁴⁷Tu'npetzi'n, aye Parisey exqetzi'n kynejinel pale, b'e'x ok ky-chmo'n kyib' kyuk'a jni' Judiy aj kawil. I ok ten yolil kyxol: ¿Ti'tzin kb'antil qu'n ti'jjo ma' xjal lo? Nimku techil nb'ant tu'n, tu'n kyka'ylajxjal ti'j. ⁴⁸Qa ma kyij qq'o'n kukxjo, tkyaqilxlaxjal knimil ti'j. Ex ayetzi'n aj kawil toj Rom, kchi tzajil qib'aj q'il qoklin toj tja Dios, ex tu'n tkub' kyuyuch'in qtanim.

⁴⁹Me attaq jun kyxol, a Caifás tb'i, toktaq te kynejilxix pale tojjo ab'q'e anetzi'n, ex xi tq'ma'n kye: Nti'x kye kynab'l. ⁵⁰¿Ma mixsin n-el kyniky'a ti'j, qa wexxitle te qe, tu'n tkyim jun ichin te qxel, tze'nku tu'n tkub' yuch'j kykyaqil qtanim?

⁵¹Me ante Caifás nya tu'n x tib'xtaq ny-olin; qala' tu'n Dios. Qu'n tu'n toktaq te tnejilxix pale, tzaj tq'o'n Dios tqanil te, qa iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús te kyxel xjal aj Judiy, ⁵²junx kyuk'a' a kchi nimil ti'j toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n kymujb'in te kyib' toj kynimb'il.

⁵³Tu'npetzi'n, ax q'ijjo anetzi'n, b'e'x i kyij aj kawil toj wen, tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús.

⁵⁴Tu'npetzi'n, mix tenil Jesús kyxol Judiy; qala' b'e'x etz tojjo ttx'otx' Judey, ex b'e'x xi' ttxa'n tzqij tx'otx' toj jun tnam, Efraim tb'i. Axsa kyije tene junx quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in.

⁵⁵Nyataq ila' q'ij tu'n tul kanin Xjan Q'ij kye Judiy. Tu'npetzi'n, nimku xjal aj Judiy b'e'x i xi' toj Jerusalén, tu'n kyb'inchin kyten tze'nkuxtaqjo nb'ant kyu'n. ⁵⁶Tkyaqilxjal nchi jyo'ntaq ti'j Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex nxi kyqanintaq kyxolx: ¿Tze'ntzin kye toj kywutz? ¿Jawilpela toj nintz q'ij mo minaj?

⁵⁷Qu'n ayetzi'n Parisey exqetzi'n kynejinel pale otaq kub' kyq'o'n jun kykawb'il, qa attaq jun xb'inte ja' ta'taq Jesús, ilx ti'j tu'n tzaj kyin tqanil, tu'ntzintla tok kytzyu'n, tu'n tku'x toj tze.

Tej tok tsu'njo qya jupsb'il kyi'j tqan Jesús

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12Noq qaq q'ijtaq tu'n tpon kanin nintz q'ij te Xjan Q'ij. B'e'x xi' Jesús toj koj'b'il Betania, a ja' najletaq Lázaro, a otaq jaw anq'intl tu'n Jesús toj kyime. ²Antza kub'e kyb'inchin jun wab'j te aq'b'il chjonte te Jesús. Ate Mart nsipintaq wab'j, ex ajin te Lázaro q'uqlektaq wa'l kyuk'a ti'j mex. ³Ante Mariy tzaj ti'n jun tk'wel q'anb'il, nardo tb'i, a jun wiq jupsb'il tb'anilxix wen ex wiylxix. Ex kub' tq'o'n tkyaqil kyib'ajjo tqan Jesús, ex jun paqx ok tzqijsin tuk'a tsmal twi'. Ex tkyaqil toj ja kub' juptz'aj tu'n tb'anil tk'ok'jil.^w

⁴Me attaq jun t-xnaq'tzb'in Jesús antza, a Judas Iscariot tb'i, a tu'ntaq t-xi k'ayinte toj kyq'ob' tajq'oj. Xi tq'ma'n te Jesús: ⁵¿Tiqu'n'il mi xi k'ayitjo jupsb'il lo, a wiylxix wen, tu'n kyxi qmojin tal yajje?

⁶Me ante Judas nya nb'insintaq kyijjo yaj, qala' kub' tq'ma'n ikyjo qu'n ileq'taq. Qu'n ate Judas toktaq toklin te chmol pwaq qxola, ex tzuntaq jatz telq'in ch'in ti'jjo a chmo'ntaq tu'n.

⁷Xi tq'ma'n Jesús te: Tenkuj. Qu'n ma kub' tk'u'n lu'n tzmax ja'lin, tu'n tb'ant nte'n te muqb'il we'y. ⁸Qu'n atzin kye yaj, axsi kchi k'wele ten kyxola, ex b'a'n tu'n kyxi kymo'ji'n noq ti' q'ijil.^x Qalatzin we', nya kukx kchin k'wel ten weji'y kyxola.

**Tej tok kychmo'n nejinel
kyib' ti'j Lázaro tu'n tkyim**

⁹Nimx Judiy i b'inte qa antza ta'ye Jesús toj tnam Betania, ex b'e'x i b'aj xi' antza lolte Jesús tuk'ax Lázaro, a otaq jaw anq'intl tu'n Jesús kyxol kyimnin.

¹⁰Ayetzi'n kynejinel pale b'e'x i kyij toj wen tu'n tkub' b'yet Jesús majx Lázaro tuk'a, ¹¹qu'n noq tu'n tpaj Lázaro, nimx Judiy otaq tz'el kypa'n kyib' kyil'j, noq tu'n kyxi lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹²Nimkutaq xjal otaq txi' iky'sil Xjan Q'ij toj Jerusalén. Toj junxil q'ij, ok kyb'in qa tu'ntaq tkanin Jesús antza.

¹³Tu'npetzi'n, i ok ten tx'emil txqan t-xaq tze, palma tb'i, exsin i b'ajetz k'lelte Jesús, ex i b'aj xch'in kyjalu'n:

Nimxit tb'i qMan Dios.

Ky'iwinxitjo a tzul kanin toj Tb'i qAjaw. Ky'iwinxitjo a nmaq kawil tib'aj Israel.^y

¹⁴El jyet jun tal bur tu'n Jesús, ex b'e'x jax qe tib'aj, tze'nkuxtaqjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

¹⁵Mi chi jaw xob'a,

ayi'y najleqe toj tnam Sion.

¡Kyka'yinxsa! Lu' kyNmaq Kawila tzul q'uqlekx chejil tib'aj jun tal bur.^z

¹⁶Te tnejil, mix ele qniky'a ti'j tkyaqiljo lo, a awo'y t-xnaq'tzb'in; me yajxi, tej tjax Jesús toj kya'j, b'e'x b'aj ul jul'aj toj qk'u'ja tkyaqiljo tz'ib'intaq ti'j toj Tu'jil Tyol Dios, ex ikyxixsin otaq b'ajjo.

¹⁷Me ayeqetzi'n xjal ite'taq tuk'a Jesús, tej ttzaj tq'olb'in Lázaro toj jul, ex tej tjaw anq'intl tu'n, tzunx nchi yolintaq ti'j kyuk'a txqantl. ¹⁸Tu'ntzi'n ikyjo, i b'ajetz xjal toj tnam k'lelte Jesús, qu'n otaq tz'ok kyb'i'n techil tipin tb'anilxix

ti'j Lázaro. ¹⁹Ex mix ele wenjo lu'n toj kywutz Parisey. B'aj kub' kyyolin kyx-olx: ¡Ka'n! Nti'x jun aku b'ant qu'n ti'j, qu'n kyka'yinxsi'n; kykyaqilxjal ma txi lipe ti'j.

**Tej kyyolin junjun nya
Judiy tuk'a Jesús**

²⁰Kyxoljo xjal a otaq chi kanin iky'sil nintz q'ij toj Jerusalén, attaq junjun xjal aj Grecia. ²¹Ex attaq jun qu'k'iy, a awo'y t-xnaq'tzb'in Jesús, Lip tb'i, tzajnin toj tnam Betsaida toj ttx'otx' Galiley. Aye aj Grecia i tzaj laq'e tk'atz Lip, ex i kub'sin kywutz te: Tata, noq same, qajatla'y tu'n qyoli'n tuk'a Jesús.

²²B'e'xsin xi' Lip, ex xi tq'ma'n te Andrés, ex kykab'ilx i xi' q'malte te Jesús.

²³Xi tq'ma'n Jesús kye: Ch'ix tul kanin nq'ijila, ayi'n, a Tk'wal Ichin, tu'n nky-ima, tu'n njaw anq'in, ex tu'n njaxa toj kya'j tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila. ²⁴Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ikytzin weji'y tze'nku jun twutz triy. Qa mix xkux miqet toj tx'otx', nlay ch'iy, qala' o'kxjo tal junch'in ex nti' tajb'in. Me qa ma kux miqet toj tx'otx' tu'n tkyim, ok chmetil txqantl twutz.

²⁵Ankye te' taj noq tu'n tok tk'u'jlin tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ok k'wel najsin tkyaqil. Me ankye te' kxel q'onte tib' toj tq'ob' Dios, ex mi n-ok tilil tu'n ti'jjo tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', apente kkanb'il jun tchwinqiljo, a nlay b'aj.^a ²⁶Ex ankye jun n-ok tilil tu'n, tu'n tajb'in we'y, b'a'n tu'n tok lipe wi'ja, tu'n tten junx wuk'iy toj tkyaqil. Ex ankye te n-ajb'in we'y, apente kjawil nimsi'n tu'n nMa'n.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'j tkyimlin

²⁷Atzi'n ja'lin, nimx ncho'n wanmi'n tu'n nb'isa. ¿Ti'tzila kxel nq'ma'n? ¿Ma

^y12:13 Sal. 118:25-26 ^z12:15 Zac. 9:9

^a12:25 Mt. 10:39; 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33

okpela kxel nq'ma'n: Tata, chin tkloma, tu'n mi tz'ikyxe wu'n tkyaqilxjo kb'ajil wi'ja? ¡Mina! Qu'n tu'npen te' lu'n xin uliy. Qala' kxel nq'ma'n: ²⁸Tata, nim-sinks tb'iy wi'ja.

Tekuxjo xi tq'ma'n yol anetzi'n, b'ijte jun tq'ajq'ojil wib'aj toj kya'j, a tq'ma: O jaw nimsi'n nb'iy, ex kjawil nimsi'n juntl majla.

²⁹Ayetzin xjal ite'taq tk'atz, te kyb'inte yol lu'n, xi kyq'ma'n kyxolile, qa noq jun q'anqyaq jaw tinin. Me junjuntl q'mante qa jun angel tzaj yolín tuk'a.

³⁰Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Nya noq te q'uqb'il nk'u'ja saje yolín te' tq'ajq'ojil wi'b'aj; qala' te q'uqb'il kyk'u'ja wi'ja. ³¹Qu'n atzin ja'lin, ch'ixix tul kanin tq'ijil te kykyaqil xjal twutz tx'otx', tu'n kyok toj pa'b'in twutz Dios, ex ilxix ti'j tu'n tex lajet tajaw il, qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa k'wel ti'j wu'n te jun majx. ³²Qu'n ajtzin njaw q'o'n twutz tze tzalu'n twutz tx'otx', ktzajil nchmo'n kykyaqil xjal wu'nx wib'xa. ³³Tuk'a yol anetzi'n; nyek'in Jesús tze'n tumil tu'n tkyime.

³⁴Xi kytzaq'win xjal: ¿Ma nyatzin tzun ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa ate Crist il ti'j tu'n tten te jun majx?^b ¿Tze'ntzin ttentz ntq'ma'ntza, qa ajo Tk'wal Ichin il ti'j tu'n tjaw twutz cruz tu'n tkyim? ¿Tze'ntzin tz'elpine' Tk'wal Ichin?

³⁵Xi tq'ma'n Jesús kye: Ayin we' spiky'in loqi'n inti'nx kxola. Me noq te jun paql inti'n kyuk'iy. Tu'npetzi'n, chi lipeka ti'jjo spiky'in, tu'ntzin mi chi kyiji'y toj qxopin. Qu'n ankye te' nb'et toj qxopin, nti' b'in tu'n ja'tzin t-xiye. ³⁶Tu'npetzi'n, kyniminxi'y spiky'in, a lu' atx ch'intl kyuk'iy, tu'ntzin kyoka te jun xjal aj spiky'in.

Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús ikyjo, b'e'x el tewin tib' kywutz.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa tkyaqilxjal il ti'j tu'n kynimin ti'j

³⁷Mix tu'n nimx techil tipin Jesús o b'ant tu'n kywutzxjal, me mix i niminix ti'j. ³⁸Tuk'ajo lo, japin b'ajjo tyol Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tkub' ttz'ib'in: Tata, ¿Ankye ma txi niminte Tb'anil Tqanil ti'ja, a ma txi qq'ma'n?

¿Altzila qe xaye tyek'in tAjaw Tkyaqil toklin Tkawb'il kyib'aj?^c

³⁹Esla qa ikyjo, nlayx txi kynimin, qu'n atx juntl yol kyij ttz'ib'in Isaías kyjalu'n:

⁴⁰Qu'n ax Dios s-ok moxsinte kywutz, ex s-ok ch'uxsinte kyanmin, tu'ntzin mi tz'ele kyniky' te tu'n kywutz. Ex tu'n mi kyb'iyte tu'n kyanmin. Ex nti'x ma chi meltz'aj wuk'iy, tu'n kykub' nq'ani'n.^d

⁴¹Kyij ttz'ib'in Isaías ikyjo, qu'n otaq tli nimx toklin Jesús, exsin nyolintaq ti'j, a na'mtaq tul kanin Jesús twutz tx'otx'.

⁴²Me kxol tkyaqiljo lu'n, attaq jun-jun Judiy i nimin ti'j Jesús, ex majxpe junjun nejinel kxol. Me mix kub'e ky-chikyb'in kywutzxjal noq tu'njo kxob'il kye Parisey, tu'n mi chi exe lajo'n ti'jjo kyoklin tojjo ja te kyna'b'l Dios aj Judiy.

⁴³Qu'n wenxixtaq toj kywutz, tu'n kyja nimsin kyu'nxjal tzalu'n twutz tx'otx', tze'nku tu'n kyja nimsin tu'n Dios toj kya'j.

Tej tyolin Jesús ti'jjo xjelb'il twutz qMan Dios

⁴⁴Xi tq'ma'n Jesús tuk'a tq'ajq'ojil twi': Ankye te knimil wi'ja, nya o'kqinxa kchin xel tnimin; qala' aku nMa'n, a tzaj chq'on we'y. ⁴⁵Ex ankye te ma chin tli'y, ex ma tli Dios, a tzaj chq'on we'y. ⁴⁶Qu'n ayin weji'y tspiky'in Dios, a ma tzul tzalu'n twutz tx'otx', tu'ntzin alkye knimil wi'ja nlayxpen kyijx te' toj qxopin.

^b12:34 Sal. 110:4; Is. 9:7; Ez. 37:25; Dan. 7:14 ^c12:38 Is. 53:1 ^d12:40 Is. 6:10

⁴⁷ Me qa at jun ma b'inte nyola, ex mi xi tnimin, ok najil te'; me nya npaja, qu'n nya ma chin ula tu'n nkawi'n kyib'aj kykyaqil xjal, qala' noq tu'n kyk-let wu'n. ⁴⁸ Ex ankye k-elil iky'in we'y, ex mi xi tb'in nyola, at jun kkawil tib'aj; ayexjo yol, a o che'x nq'ma'n. Ex ayexsin kchi kawiljo ti'j toj pa'b'in twutz Dios, aj tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'. ⁴⁹ Qu'n ayejo nyola ex tkyaqil nxnaq'tzb'ila nya weqekuy; qala' te nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y. ⁵⁰ B'i'n we' wu'n qa ayejo Tyol Dios ma chi tzaj tq'ma'n, ayetzin ttxuyil chwinqiljo te jun majx. Tu'npetzi'n, o'kx nxi nq'ma'nji'y tze'nkuxjo ma tzaj nik'u'n we'y tu'n nMa'n.

Tej tel ttxjo'n Jesús kyqan t-xnaq'tzb'in

13 Atzin te' tjapin kanin tq'ijil nintz q'ij te Wa'j Pan, b'i'ntaq tu'n Jesús, qa iltaq ti'j tu'n tkyim, ex tu'n taj tuk'a tMan toj kya'j. Kukx nk'u'jlintaqjo kyi'jjo aye otaq chi ok lipe ti'j tzalu'n twutz tx'otx'. Me atzin ja'lin, tajtaq tu'n t-xi tyek'in tkyaqil t-xilin tq'aq'b'il tk'u'j.

² Ex kyja'taq qxi'y wa'l, otaq ku'x taja'w il toj tanmin Judas, tk'wal jun xjal, Simun tb'i, tu'n t-xi' k'ayilte Jesús toj kyq'ob' tajq'oj. ³ Me b'intaql te Jesús tu'n, qa tuk'a Dios otaq tzaje, ex iltaq ti'j tu'n taj tuk'a juntl majl, ex ax Dios o tzaj q'onte toklin tib'aj tkyaqil. ⁴ Tu'npetzi'n, a tzmataq nqo wa'n, ja we'ks ti'j me'x, el ti'n ttxo'w, ex ok tb'altz'in jun b'u'x ti'j tk'u'j, ⁵ ex kux tqo'n a' toj jun tx'ajb'il, ex ok ten txjol qqa'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex i el ttzqijsin tu'n b'u'x, a otaq tz'ok tb'altz'in ti'j tk'u'j.

⁶ Me atzaj te' tpon kanin tu'n kyel txjet tqan Simun Pegr, xi tq'ma'n Pegr te: WA-jaw, ¿Ma attzin we woklin tu'n tel ttxjo'n nqa'n?

⁷ Xi ttaq'win Jesús te: Nlay tz'el tniky'a ti'jjo nb'ant wu'n ja'lin, me yajxi, k-elil tniky'a te.

⁸ Me ante Pegr xi tq'ma'n: Nlayx ntxjo'n jun maj tu'n tel ttxjo'n nqa'n.

Xi ttaq'win Jesús: Qa mi s-el ntxjo'n tqan, nti'xpen toklintza wuk'i'y.

⁹ Xitzin tq'ma'n Pegr te: WAjaw, qa ikytzjo, nya noq o'kqex nqa'n, qala' txjonqemila nq'ob'a majx tuk'a nwi'y, tu'ntzintla at-xix woklintza tuk'i'y.

¹⁰ Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Ankye te tzmaz b'aj txjet, nya il ti'j tu'n tel txjet juntl majl, qala' o'kqexjo tqan, tu'ntzin tsaqix tkyaqil. Me tze'nku kye' ma chi saqix kye', exla qa nya kykyaqilxa. ¹¹ Xi tq'ma'n ikyjo: Nya kykyaqilxa ma chi saqixa, qu'n b'i'ntaq tu'n, alkyye tu'n t-xi k'ayinte toj kyq'ob' aj il.

¹² Tb'ajlinxi' ttxjo'n qqa'n, ok tq'o'n Jesús ttxo'w, ex ok qe juntl majl ti'j me'x, ex tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Man tz'el kyniky'a ti'jjo xb'ant wu'n kyxola? ¹³ Qu'n n-ok kyq'o'n nb'i'y te Xnaq'tzil ex te kyA-jawa. Twutzx kye kyu'n, qu'n ayintz-inji'y. ¹⁴ Exsin qa ayinji'y Xnaq'tzil ex kyAjawa, a ma tz'el ntxjo'n kyqa'n, ikyqexsin kyeji'y, b'a'ntla tu'n tel kyttxjo'n kyqa'n jun tuk'a juntl. ¹⁵ Ma kub' nq'o'n jun yek'b'il, tu'ntzin tkub' kyb'inchin tze'nkuxjo ma kub' nb'inchin kywutza.^e ¹⁶ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, mix a'l junte aq'n'il nimxtl toklin tze'nku te taja'w aq'untl; ex mix a'l junte, a chq'o'n nimxtl toklin tze'nku saj chq'onte.^f ¹⁷ Qa ma tz'el kyniky'a te tkyaqiljo lo, ex qa ma kub' kyb'inchin ikyjo, at tky'iwb'il Dios kyib'aja te jun majx.

¹⁸ Mi nchin yoli'n kyi'ja kykyaqila. Qu'n ojtzi'n wu'n ankye qe o chi jaw nsk'o'n. Me ilxix ti'j tu'n tb'ajjo tze'nku

^e13:15 Mt. 20:28; Mr. 10:45; Lc. 22:27

^f13:16 Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 15:20

ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Ankye jun nwa'n wuk'i'y, kjawil meltz'aj wi'ja.⁸

¹⁹ Nxi nq'manj'i'y lu'n kye'y, a na'mxtaq tb'aj, tu'ntzin aj tb'ajjo ikyjo, kxel kyn-imin qa ayin weji'y junx nte'n tuk'a nMa'n, a loqin nchin yoli'n kyuk'i'y.

²⁰ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Ankye te kxel k'mo'n te' a kxel nchq'o'n, ayi'n chin xel tk'mo'n. Ex ankye te kxel k'mo'n we'y, a nMa'n kxel tk'mo'n, a tzaj chq'o'n we'y.^h

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa a Judas tu'n t-xi k'ayinte

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Tb'ajlinxi' tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo, tzaj chyo'n tanmin tu'n tb'is, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y. At jun kye' k-okil meltz'aj wi'ja.

²² Me awotzin qe', a awo'y t-xnaq'tzb'in noqx o jaw ka'ylaja toj qwutza, ex mix ele qniky'a te alqi'j nyolinetaq. ²³ Me ay-intaq we' inti'n antza, nchin wa'ntaqa ttxlaj Jesús. Nimx tq'aq'b'il tk'u'j wi'ja. ²⁴ Tu'npetzi'n, xi tyek'in Simun Pegr tq'ob' te jun techil, tu'n t-xi nqani'n te Jesús alqi'j nyoline'taq. ²⁵ Tu'npetzi'n, in xi laq'exixa tk'atz, ex xi nqani'n te: WA-jaw, ¿Altzila kye?

²⁶ Tzaj ttzaq'win Jesús: K'welix wak'sin ch'in pan, ex anqe kxel nq'oni'y, atzi'n.

Ikytzi'n, kux tak'sin jun pi'x pan toj laq, exsin xi tq'o'n te Judas Iscariot, a tk'wal Simun.

²⁷ Tb'ajlinxi' twa'n Judas, b'e'x okx tajaw il toj tanmin. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús te: Atzin tu'n tkub' tb'inchi'n, b'inchinkutzi'n ja'linxix.

²⁸ Me nipe tu'n ikyjo, mix ele qniky'a te, tiqu'n xi tq'ma'n ikyjo. ²⁹ Qu'n ataq Judas q'ilte ch'u'x tk'wel pwaq, at jun-junqe kub' ximinte, qa xi tq'ma'n tu'ntaq txi' Judas laq'olte ch'in qwa'y tu'n tajb'in

toj nintz q'ij, moj qa tu'n t-xi' q'ol ch'in pwaq kye tal yaj. ³⁰ Tb'ajlinxi' twa'n Judas pan, b'e'x ex toj qniky'in.

Jun ak'aj nuk'b'il tu'n Jesús, tu'n qmujb'in te qib'

³¹ Telintzxi Judas, tzaj tq'ma'n'l Jesús qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: Ch'ix nkyim we' ja'lin, a ayi'n Tk'wal Ichin, tu'ntzin tnimsit tb'i nMan Dios. ³² Ma japin b'aj tajb'il nMa'n wu'n tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n tnimsit tb'i. Tu'npetzi'n, ktzajil tq'o'n wokli'n liwey, tu'n nte'n tuk'a toj kya'j tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila.

³³ Nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja kyi'ja.ⁱ Nya nim tqan chin tenb'iltla kyuk'i'y ja'lin. Ok chi jyola wi'ja, me ikytzi'n tze'nku xi nq'ma'n kye aj Judiy, ex kxel nq'ma'n kye'y ja'lin, nlayx che'xa ja' kchin xeliy.^j

³⁴ Tu'npetzi'n, kxel nq'o'n jun ak'aj nuk'b'il kye'y: Tu'n kyk'u'jlin te kyib'a jun tuk'a juntl, ikytzi'n tze'nku ma chi ok nk'u'jli'n. Ikytzi'n kyeji'y, kyk'u'jlink kyib'a kyxolxa.^k ³⁵ Qa ma tz'ok kyk'u'jli'n kyib'a kyxolxa, kykyaqilx xjal k-elil kyniky' kyi'ja, qa nxnaq'tzb'inqi'y.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Xi tqanin Simun Pegr te Jesús: WA-jaw, ¿Ja'tzin kxela te?

Xi ttzaq'win Jesús: A ja' kchin xeli'y, nlayx txi lipey wi'ja ja'linxix, me ok kxel lipey wi'ja yajxi ch'intl.

³⁷ Me ante Pegr xi tq'ma'n: WAjaw, ¿Tiqu'n'il nlay chinx lipe'y ti'ja ja'lin? ¿Ma nyatzin ma b'ant we' nte'n tu'n t-xi nq'o'n nchwinqila, tu'n nkyima tu'n tpaja?

³⁸ Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma ax twutz, ma b'ant te tte'n tu'n tkyima tu'n

⁸13:18 Sal. 41:9 ^h13:20 Mt. 10:40; Mr. 9:37; Lc. 9:48; 10:16

ⁱ13:33 Jn. 15:12, 17 ^j13:33 Jn. 7:34 ^k13:34 1Jn. 3:23; 2Jn. 5

npaja? Me twutzix kxel nq'ma'n tey, qa na'mxtaq toq' tman eky', kchin k'wel tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n, qa nya ojtzqi'nqi'n tu'n.

O'kx Jesús b'a'n tu'n qxi ti'n toj kya'j

14 Mina chi jaw b'isi'n. Qe kyk'u'ja ti'j Dios, ex qe kyk'u'ja wi'ja. ²Qu'n toj tja nMa'n at nimku najb'il, ja' tu'n qnajane; noqit nti', matla txi nq'ma'n kye'y. Tu'npetzi'n, ma chinka b'inchil jun kynajb'ila. ³Ex nya noq o'kx tu'n ma chinka b'inchilte kynajb'ila; qala' ok chin ula juntl majl k'lel kye'y, tu'ntzin kyte'n junx wuk'iy te jun majx toj kya'j. ⁴Ex ojtzqi'n b'e ky'u'n, ja' kchin xeli'y.

⁵Xi tq'ma'n Tmas te Jesús: Ay wA-jaw, mi b'i'n qe qu'n ja' kxeliy, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n tel qniky'a ti'jjo b'e?

⁶Xi ttzaq'win Jesús: Ayin weji'y B'e, ex ayin weji'y Twutzix, ex ayi'n weji'y Chwinqil. Qu'n noq wu'n aku chi kaninx-jal tk'atz nMa'n. ⁷Qa ma tz'el kyniky'a wi'ja, ex ok k-elil kyniky'a ti'j nMa'n. Ex ma tz'el kyniky'a ti'j ja'lin, qu'n kukx nchin ok kyka'yinj'i'y.

⁸Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Lip: Ay wA-jaw; yek'intzin Manb'aj qe'y. Tuk'axjo lo, b'e'xpen k-elil qniky'tza te.

⁹Xi ttzaq'win Jesús: Ay Lip, ¿Jto-jetzi'n nkub'lin ten kyuk'iy, ex na'mx tel tniky'a we'y? Qu'n alkye ma tz'ok ka'yin we'y, ma tz'ok tka'yin nMa'n. Tu'npetzi'n, ¿Tiqu'n tzaj tqani'n we'y, tu'n t-xi nyek'i'n Manb'aj te'y? ¹⁰¿Ma mi'tzin nxi tnimi'n, qa mujleqi'n tuk'a nMa'n, ex mujle nMa'n wuk'iy? Tu'npetzi'n, tkyaqiljo jni' yol nxi nq'ma'n, nya wekuy, qala' te nMa'n, a najle wuk'iy, ex aku n-aq'nin wuk'iy tu'n tb'antjo jni' tajb'il. ¹¹Kyniminkuy qa ayi'n intin tuk'a nMa'n, ex a nMa'n najle wuk'iy. Exsin qa minatz, ¿Ma nlayxsi'n txi kynimi'n tu'n

tkyaqilxjo nb'ant wu'n? ¹²Ex twutzix kxel nq'ma'n kye'y, ankye te knimil wi'ja ok kb'antil tkyaqil tu'n, tze'nku nb'ant wu'n, ex okpela kb'antil nimxixtl tu'n, tze'nku nb'ant ja'lin, qu'n ma chinka tuk'a nMa'n toj kya'j. ¹³Ikytzi'n, tkyaqiljo kxel kyqani'n ti'j tumil nb'i'y, ok kb'antil wu'n, tu'ntzin t-xi nyek'i'n qa nimxix tb'i nMa'n. ¹⁴K'wel nb'inchin ti'chaqx txi kyqanintza ti'j tumil nb'i'y.^m

Tej ttzaj ttziyin Jesús, tu'n ttzaj tchq'o'n Xewb'aj Xjan

¹⁵Ex xi tq'ma'n Jesús: Qa ma chin ok kyk'u'jli'n, kyniminkutzinji'y jni' nnuk'b'ila. ¹⁶Ex kchin kub'sin nwutza te qMan, tu'n ttzaj tchq'o'n juntl Onil kye'y, ex Q'uqb'il kyk'u'ja, a Xewb'aj Xjan, a twutzix, tu'n tten kyuk'iy te jun majx. ¹⁷Ayetzin xjal te twutz tx'otx' nlay txi kyk'mo'n, qu'n mi nchi jyo'n ti'j, ex mi n-el kyniky' te. Me metzin kye, ma tz'el kye kyniky' ti'j, qu'n loqin intin kyxola ja'lin, ex ktzajil tq'o'n Dios toj kyanmi'n, tu'n tten te jun majx. ¹⁸Nlay chi kyij ntzaqpi'n kye; qala' kchin ul meltz'aj we', tu'n nte'n kyuk'iy te jun majx, noq tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁹Nya ila' q'ijl tu'n nkyima. Mi chin ok kyka'yintl xjala, me metzin kye, kchin okil kyka'yintla, aj ul nmeltz'aja kyuk'iy, a otaq chin jaw anq'intla juntl majl kyxol kyimnin. Ex noq tu'n ak'aj nchwinqila, ktenb'il kye kychwinqil a nlay b'aj, qu'n itz'qin we' te jun majx. ²⁰Aj t'japin kani'n q'ij anetzi'n, apentza k-elile kye kyniky' te qa twutzixjo nyola, qa mujleqi'n tuk'a nMa'n, ex qa mujleqi'y wuk'iy, ex ayi'n kyuk'iy. ²¹Ankye te' ma tz'el tniky' te, ex k'wel tnimin jni' nnuk'b'ila, antza k-elile tniky'tzajil, qa twutzix tzun nchin ok tk'u'jli'n. Ex ankye te nchin ok tk'u'jli'n,

¹14:6 Mt. 11:27; Jn. 1:18; 6:46; Kyb'i. 4:12

^m14:14 Mt. 7:7-11; Lc. 11:9-13; Jn. 15:7, 16; 16:23-24; 1Jn. 3:21-22; 5:14-15

ex ate nMa'n k-okil k'u'jlinte, ex ikyx wej'i'y kxel nyek'in te' tkyaqil wajb'ila.

²² Tej t-xi tq'ma'n Jesús ikyjo, xi tqanin Judas te (a junxil Judas, nya Iscariot): Tata, ¿Tiqu'n noq te qekuy ktzajil tyek'in tib'a, ex nya te kykyaqil xjal?

²³ Xi ttzaq'win Jesús: Ankye te nk'u'jlin we'y, ex nkub' tb'in tkyaqiljo xi nq'ma'n, okpen k-okil k'u'jlin te' tu'n nMa'n, ex ayin we' tuk'ax nMa'n qo ul qe' najal tuk'a te jun majx. ²⁴ Ex ankye te' mi n-ok k'u'jlin we'y, ex mi nkub' tb'in jni' nnuk'b'ila, a xi nq'ma'n.

Ex kykyaqiljo yol nche'x nq'ma'n, nya wekuy, qala' te nMa'n, a tzaj chq'o'n we'y. ²⁵ Nxi nq'ma'n tkyaqiljo lo a loqi'n intinx kyuk'i'y tzalu'n twutz tx'otx'. ²⁶ Me atzin Xewb'aj Xjan, a ktzajil tchq'o'n nMa'n toj tumil nb'i'y te Onil kye'y ex te Q'ubq'bil kyk'u'ja, ok ktzajil t-xnaq'tzin tkyaqil, ex ktzajil tna'n kye'y tkyaqiljo o b'aj nq'ma'n kye'y. ²⁷ Kyjel nq'o'n jun etzb'il kye'y, a nnuk'b'ila toj kyanmi'n. Me nya ikyjo tze'nku nuk'b'il te twutz tx'otx', a njapin b'aj liwey. Ikytzi'n, mi jaw tuk'paj kyanmi'n, ex mi chi tzaj xob'a.

²⁸ Ma tz'ok kyb'i'n we'y, tej t-xi nq'ma'n, qa ma chinka, ex kchin ul meltz'aja tu'n nte'n kyuk'i'y juntl majl. Noqit qa twutzx k'u'jlinqi'n kyu'n, matla chi jaw tzalaja, aj kyb'inti'y qa ma chi'n tuk'a nMa'n, qu'n ate nimxixtl toklin nwutza. ²⁹ Ma txi nnejsinji'y tqanil kye'y lo, qu'n tu'ntzin aj tjapin, okpin kxel kynimintza qa twutzxjo o b'aj nq'ma'n kye'y. ³⁰ Nya nimtl tqan tu'n nyoli'n kyuk'i'y, qu'n ch'ix tul kanin tajaw il, a kawil tzalu'n twutz tx'otx', b'inchil tajb'il wi'ja, exla qa nti' toklin tu'n tkub' wi'ja tu'n. ³¹ Me ok kb'ajiljo ikyjo tu'n nkyima, tu'n tel kyniky'xjal te, qa k'u'jlin nMa'n wu'n, ex nkub' nb'inchi'n tkyaqiljo ntzaj tq'ma'n we'y.

¡Kujqexa! ¡Qo iky' tzalu'n!

Il tij tu'n qmujb'in te qib' tuk'a qMan

15 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Ayin we' tze'nku jun tqan uv twutzxix, ex atzin nMa'n tze'nku jun aq'n'il ti'j. ² N-el ttx'emin tkyaqiljo tq'ob', a nti' twutz n-el. Ex tkyaqiljo tq'ob', a at twutz n-el, k-elitz ttx'emin jni' ttzqijlin kyxolile, tu'ntzin twutzin nimxix. ³ Me atzin kye ma chi saqixa tu'n nxnaq'tzb'ila xi ex nq'o'n, ikyxjo tze'nku jun tq'ob' lob'j ma tz'el b'aj tzqijlin. ⁴ Ikytzin kyeji'y, kukx kymujb'in kyib'ji'y wuk'i'y tze'nku we' kukx nmujb'in wib'ji'y kyuk'i'y. Qu'n jun tq'ob' tze, nlay tz'el twutz tu'n x tib'x, a qa nya mujlek ti'jjo tqan. Ikytzin kyeji'y, nlayx tz'elx kye kywutz toj kychwinqila, qa nya mujleqeka wuk'i'y.

⁵ Ayin we' tqan uv; ayetzin kye tq'ob'. Ankye te mujlek wi'ja, ex mujleqinka tuk'a, nimxpen te' twutz n-el. Qu'n nti'x kye aku b'ant kyu'n kyjunalxa. ⁶ Ankye te tky'e' tu'n tok tmujb'in tib' wuk'i'y, okpin k-elix xoyit te', tu'n ttzqij kyuk'a txqantl tq'ob' tze, a tzqij tu'n kyxi chmet, ex tu'n kytz'e'y tu'n q'aq' te jun majx. ⁷ Qa kukx kymujb'in kyib'ji'y wuk'i'y, ex qa mi s-el najjo nxnaq'tzb'in toj kyk'u'ja, kyqanintza noq alkye kyaja, ex ok ktzajil q'o'n. ⁸ Qa nimxix kywutza s-el te nimsb'il tb'i nMa'n, antza k-elile tniky'tzajil qa twutzxix nxnaq'tzb'inqi'y.

⁹ Tzun nchi ok nk'u'jlin kye', ikytzi'n tze'nku te nMa'n nchin ok tk'u'jli'n. Kukx chi lipekji'y ti'jjo tq'aq'b'il nk'u'ja, a at kyi'ja. ¹⁰ Qa ma kub' kyniminji'y jni' nnuk'b'ila, okpin kchi okil lipetza ti'jjo tq'aq'b'il nk'u'ja, a at kyi'ja, ikytzi'n tze'nku we' nkub' nniminji'y tnuk'b'il nMa'n, ex loqin lipcheqink ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j, a at wi'ja. ¹¹ Nxi nyoli'n ikyjo, tu'ntzin kyjaw tzalaja wuk'i'y, ex tu'ntzin kynoja tu'n ntzajlb'ila. ¹² Atzin nnuk'b'ilji'y lo, tu'n kyk'u'jlin te kyib'a

kylxolxa, tze'nku we nchi ok nk'u'jli'n.¹³ Ex ante qk'u'jb'iljo nimxix toklin, tu'n t-xi qq'o'n qchwinqil noq tu'n tpaj quk'a.¹⁴ Me ayetzin kye ma chi oka te wuk'iy, qa ma kub' kyb'inchin' n tze'nkuxjo ma txi nq'ma'n.¹⁵ Mi chi ok nq'o'nl kye ja'lin te waq'nila, qu'n mi b'inte aq'nil tu'n, ti' k'wel tb'inchin tajaw aq'untl. Qala' kchi okil nq'olb'in kye te wuk'iy, qu'n ma txi nyek'i'n kye'y kykyaqiljo ma tzaj tq'ma'n nMa'n we'y.¹⁶ Qu'n nyaqe kye' xi jaw sk'o'n we'y; qala' ayin we' xin jaw sk'o'n kye'y. Tu'npetzi'n, kxel woqx-enin kye'y, tu'n kyxi'y, ex tu'n tel kywutza nimxix toj kychwinqila, ex atzin kywutza, tu'n tten te jun majx. Ikytzi'n, ktzajile tq'o'n nManji'y tkyaqiljo kxel kyqani'n toj tumil nb'i'y.¹⁷ Atzin kxel nq'manji'y juntl majl kye'y, tu'n kyk'u'jlin te kyib'a kylxolxa.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús qa nimku xjal k-okil lipin kyij kyuk'a t-xnaq'tzb'in

¹⁸ Ex tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Qa ma chi el iky'i'n kyu'nxjal tzalu'n twutz tx'otx', b'i'niku kyu'n qa ayi'n nej ma chin el kyiky'in.¹⁹ Noqit ite'kuxa toj il, matla chi ok k'u'jli'n kyu'n txqantl, tze'nkuxjo n-ok kyk'u'jlinxjal kyib' kylxolx. Me noq tu'n ayi'n xin jaw sk'o'n kye'y kylxolxjal tzalu'n twutz tx'otx'. Tu'npetzi'n, kchi elil iky'in kyu'n, qu'n nyatza iteyiy kylxol.²⁰ Mi tz'el najx toj kyk'u'ja, a xi nq'ma'n kye'y: Mix a'l jun te aq'nil nimx toklin tze'nku te tajaw aq'untl.^o Qu'n qa ma chi ok lipinxjal wi'ja, ex ikyx kyeji'y, kchi okil lipin kyij'a. Me qa ma kub' kynimi'n nxnaq'tzb'ila, ex ikyxjo kye, ok k'wel kyb'i'n kyxnaq'tzb'ila.²¹ Tkyaqiljo lu'n k-okil kyb'inchin kyij'a noq tu'n npaja, qu'n mi ojtzqi'n a saj chq'o'n we'y kyu'n.²² Nti'tla kypajxjal noqit mi xin ula

q'malte kye qa at kyil. Me tu'n ma chin ula q'malte Tb'anil Tqanil kye, nti' kykolb'il kyib' ti'jjo kyil.²³ Ex noq tu'n nchin el kyiky'i'n, nyek'in qa n-el kyiky'in nMa'n.²⁴ Ex nti'xitla kypaj, noqit nti'x jun ti' ma b'ant wu'n kylxol, a mix a'l juntl aku b'ant tu'n. Me exla qa ma kyli tkyaqiljo xb'ant wu'n, me n-ok tilil kyu'n tu'n wel kyiky'in, ex ma tz'el kyiky'in nMa'n.²⁵ Me ma b'ajjo ikyjo noq tu'n tjapi'n a yol tzib'in tojjo Tu'jil Tyol Dios, a b'i'n kyu'n, tej tq'ma: Kchin elil kyiky'in noq kukxjoch.^p

²⁶ Me ajtzin tuljo Xewb'aj Xjan, a Onil, ex Q'uqb'il kyk'u'ja, ktzajil tq'ma'njo twutzxix wi'ja, qu'n tk'atz Dios ktzajile.²⁷ Ex ikyx kyeji'y, kchi yolil kye' twutzxix wi'ja, qu'n o chi te'n wuk'iy atxix tej saj xkye.

16 Tkyaqiljo nb'aj xi nq'ma'n kye'y, tu'n mi chi numja toj kynimb'ila wi'ja.² Qu'n kchi elitz lajo'n kyojjo ja te na'b'l Dios. Expe tzul kanin jun q'ij, tu'n kykub' b'yo'n kyu'n, qu'n toj kywutz nyakuj nchi ajb'in te Dios tu'n ikyjo.³ Ok k'wel kyb'inchin' ikyjo, qu'n mi ojtzqi'nqi'n kyu'n, ex mi ojtzqi'n nMa'n kyu'n.⁴ Xi nq'manji'y lu'n, tu'ntzin aj tkani'n tq'ijil, tzul julk'aj toj kyk'u'ja, qa otaq b'aj nq'ma'n kye'y ikyjo.

Ajo taq'in Xewb'aj Xjan

Mix kub'e nq'manji'y lu'n ojtxe, qu'n intinxtaqa kyuk'iy chewsil kyk'u'ja.⁵ Me atzi'n ja'lin, ma chinka, tu'ntzin nte'n tuk'a a saj chq'o'n we'y. Ex mix a'l jun kye ntzaj qaninte we'y, ja' ma chinkyi.⁶ Qala' noqx ma chi jaw b'isi'n tu'n xi nq'ma'n tkyaqiljo lu'n kye'y.⁷ Me twutzxixjo ma txi nq'ma'n kye'y, qa wexix te kye'y tu'n nxi'y, qu'n qa mi xinxa, nlay tzuljo Xewb'aj Xjan onil kye'y, ex q'uqb'il kyk'u'ja. Me aj qa ma chinka,

¹³15:12 Jn. 13:34; 15:17; 1Jn. 3:23; 2Jn. 5

^o15:20 Mt. 10:24; Lc. 6:40; Jn. 13:16 ^p15:25 Sal. 35:19; 69:4

ok ktzajil nchq'o'n. ⁸Ajtzin tk'u'l, k'wel ti'j kynabl'xjal tu'n, qa aj ilqe, ex qa at jun tumil tu'n kyokxjal tz'aqle, ex qa kykyaqilxjal il ti'j tu'n kyok toj pa'b'in twutz Dios. ⁹Qu'n aj ilqe kyexjal, noq tu'n mi xinx kynimin. ¹⁰Ex k-elil kyniky' ti'jjo tumil tu'n kyokxjal tz'aqle, noq tu'n aj waja tk'atz nMa'n. Exla qa mi x'in ok kyka'yintla, me aj njaw anq'i'n kyxol ky-immin, k-okil te jun yek'b'il, qa ayin we' tz'aqlexix. ¹¹Ex k-elil kyniky' ti'jjo kujxix tkawb'il Dios, qu'n otaq kub' ti'j tajaw il wu'n, a nkawin tzalu'n twutz tx'otx', ex kxe'l toj najin te jun majx.

¹²Atx nimxku tu'n t-xi nq'ma'n kye'y, me nlay tz'el kyniky'a te ja'lin. ¹³Me aj tul Xewb'aj Xjan, ok ktzajil t-xnaq'tzin kye'y kykyaqiljo a twutzxix, qu'n nlay yolin tu'nx tib'x; qala' o'kx ktzajil tq'ma'n kykyaqiljo n-ok tb'i'n we'y. Atzi'n ktzajil tq'man kye'y ti' kb'ajil. ¹⁴Ex ok chin jawil nimsi'n tu'n, qu'n kxel tk'mo'n tkyaqiljo at we'y toj kya'j, ex atzin ok k'wel tchiky'b'in kye'y. ¹⁵Qu'n tkyaqiljo at te nMa'n, ex we weji'y. Tu'npetzi'n xi nq'ma'n, qa a Xewb'aj Xjan kxel tk'mo'n a at we'y, tu'n t-xi tchiky'b'in kye'y.

¹⁶Ex xi tq'ma'n'l Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: Noq te jun paqkutl, mi chin ok kyka'yintla, qu'n ma chin aj we ja' ta' nMa'n; me yajxi ch'intl, ok chin okil kyka'yintla.

Ajo qb'is ktx'ixpitol te tzaljb'il

¹⁷Tu'npetzi'n, ataq junjun qxola i b'aj jaw qanlaj kyxolx: ¿Tze'ntzila tz'ele' ikyjo, a ntzaj tq'ma'n qe: Noq te jun paqkutl, mi qlitl, ex yajxi ch'intl, k-okil qka'yintl? ¿Ex ti'tzi'n xtq'ma qe, a ma chin aj we, ja' ta' nMa'nch? ¹⁸Me ok tentl qe lab'til, ex qq'ma'y: ¿Tze'nxsila tz'elpine', noq te jun paqkutl? qo chiji'y. Nlayx tz'elx qniky' te ti' q'il nyoline.

¹⁹B'e'x el tniky' Jesús te, qa qajtaqa tu'n txi qqani'n te ti'j tkyaqiljo lu'n. Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n: ¿Ma tzuntzin nchi lab'ti'y ti'jjo yol, a xi nq'ma'n, qa noq te jun paqkutl, mi chin ok kyka'yintla, ex yajxi ch'intl kchin okil kyka'yintla? ²⁰Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa kchi oq'ila, ex kchi b'isila. Me ante jni' xjal te twutz tx'otx' okxla kchi tzalajilx. Me metzi'n kye', exla qa kchi b'isila ja'lin, me atzin kyb'isa ktx'ixpitol te tzaljb'il. ²¹Ikytzi'n tze'nku jun qya, aj tjapin tq'ij tu'n titz'je tal, tzun njaw b'isin tu'n tkyixk'ojil. Me titz'jlinxi ne'x, b'e'x el najjo kyixk'oj toj tk'u'j, tu'n ttzaljb'il ti'jjo tal, a otaq tz'itz'je tzalu'n twutz tx'otx'. ²²Ikytzi'n kyeji'y ja'lin, chi jawil b'isi'n; me chin ultla lol kye'y juntl majl. B'e'xpen knojil kyanmintza tuk'a tzaljb'il, a mix a'l'x aku tz'el q'inte. ²³Tojtzi'n q'ij anetzi'n, mi tzaj kyqanintla jun ti' we'y, qala' teku nMa'n kxele kyqani'n. Ex ok ktzajil tq'o'n tkyaqiljo ok kxel kyqani'n toj tumil nb'i'y. ²⁴Tzmax tzalu'n, nti' jun ti' o txi kyqani'n noq toj tumil nb'i'y. Me atzi'n ja'lin, kyqaninxa, ex ok ktzajil tq'o'n, tu'ntzin kynoja tuk'a tzaljb'il.⁹

Jesús at tipin tib'aj tkyaqil

²⁵Ma txi nq'ma'n tkyaqiljo lu'n kye'y, noq kyu'njo techil. Me tojjo q'ij anetzi'n, mi chin yolintla kyuk'a techil; qala' ayinkuxixa chin xel nik'unte kye'y ti'jjo nMa'n. ²⁶Tojjo q'ij anetzi'n, kxel kyqani'n jun ti' toj tumil nb'i'y, me nya il ti'j tu'n nkub'sin nwutza te nMa'n, tu'n t-xi tq'o'n kye'y, ²⁷qu'n axte nMa'n k'u'jlil kye'y, noq tu'n nchin ok kyk'u'jli'n, ex ma txi kynimi'n qa tuk'a Dios ma chin tzaji'y. ²⁸Qu'n antza x'in etziy tuk'a nMa'n, ex ma chin ula tzalu'n twutz tx'otx'. Atzi'n ja'lin, kyjel ntzaqpi'n

⁹16:24 Mt. 7:7-11; Lc. 11:9-13; Jn. 15:7, 16; 16:23-24; Sant. 1:5-6; 1Jn. 3:21-22; 5:14-15

twutz tx'otx', tu'n waj meltz'ajla tk'atz nMa'n toj kya'j.

²⁹Tu'npetzi'n, xi qq'ma'n awo'y t-xnaqztb'in te: B'apetzintz ja'lin. Akupetzintza ma tzaj nik'unte qe'y, ex nya tuk'a techil. ³⁰¿Mapen tz'el qniky'tza te ja'lin, qa nti' jun ti' mi n-el tniky'a te, ex nyapen il ti'jtz tu'n ttzaj tq'ma'n jun a'la jun tumil te'y? Atzi'n ja'lin, ma tz'el qniky'a te, qa tuk'a Dios sajiy.

³¹Tzaj ttzaq'win Jesús: Tu'npetzi'n, ¿Ma man txi kynimintza? ³²Me kxel nq'ma'n kye'y, atzin q'ijjo ja'lin, a tu'n kyb'ajel tilje, ex teyile junjun kxel ti'n tb'e, ex chin kyjel kytzaqpi'n njunalxa. Me nya njunalxa chin kyjel, qu'n ajin nMa'n kukx atjo wuk'iy.

³³Tkyaqilxjo lo ma txi nq'ma'n kye'y, tu'ntzin tknetjo nuk'b'il kyu'n. Tzalu'n twutz tx'otx' nimx kky'elix kyu'n. Me kyintz kyipi'n, qu'n ma kub' ti'j tkyaqiljo twutz tx'otx' wu'n.^f

Tej tna'n Jesús Dios ti'jx

17 Tb'ajlinxitzin tyolin Jesúsjo ikyjo, jaw ka'yin twutz kya'j, ex tq'ma: Tata, ma pon nq'ijila tu'n nkyima: Nimsinksa nb'i'y toj nkyimli'n, ayi'n Tk'wala, tu'ntzin tjaw nnimsi'n tb'i'y. ²Qu'n ma tzaj tq'o'n wokli'n, ayi'n Tk'wala, tib'aj tkyaqilxjal, tu'n t-xi nq'o'n kychwinqil te jun majx kykyaqilxjo, a ma chi tzaj tq'o'n we'y. ³Ex atzin chwinqiljo, tu'n tel kyniky'xjal te'y, qa akuy Dios twutzxix, ex tu'n tel kyniky' we'y, ayi'n Jesucrist, a saj tchq'o'n. ⁴Ma jaw nnimsi'n tb'i'y tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n xkub' nb'inchin' tkyaqiljo x'in tzaj tchq'o'n b'inchilte. ⁵Atzi'n ja'lin, ch'ix nmeltz'aja tuk'iy toj kya'j. Q'ontzi'n wokli'n tk'atza, tze'nkuxjo wokli'n, a attaq tuk'iy atxix te tnejil.

Tej tna'n Jesús Dios kyi'j t-xnaq'tzb'in

⁶Ex ayetzi'n xi etz ti'n kyxolxjal tzalu'n twutz tx'otx', tu'n kytzaj tq'o'n we'y, ma kub' nchiky'b'in kywutz, ankye te. Ex teqetaqa, me ma chi tzaj tq'o'n we'y, ex ma kub' kynimi'n Tyola. ⁷Atzin ja'lin, ma kyb'i qa tkyaqiljo ma tzaj tq'o'n we'y tuk'iy nq'anjy' tzanil, a saj tq'o'n we'y, ex ma txi kynimin, ex ma tz'el kyniky' te, qa twutzxix tuk'iy x'in tzaji'y, ex qa ay saj chq'o'n we'y. ⁹Nchin kub'sin nwutza te'y kyi'j, ex nya kyi'j kykyaqilxjal twutz tx'otx'; qala' noq kyi'jjo ma chi tzaj tq'o'n we'y, qu'n teqiy. ¹⁰Tkyaqiljo at we'y, te tejiy; ex tkyaqil at te'y, we weji'y. Ex ma jaw nimsi'n nb'i'y tzalu'n twutz tx'otx' noq tu'n ikyjo. ¹¹Mi chin kyij te'n we' tzalu'n twutz tx'otx', me metzin kyetz axsa chi kyjele tene tzalu'n. Me metzin we', ma chin aj we', tu'n nte'n tuk'iy. Ay Tata xjanxix, tu'npetzi'n, klomqetzi'n tuk'a tkyaqil tipi'n, a aye xi tzaj tq'o'n we'y, tu'ntzintla kukx kymujb'in kyib'jo tze'nku qe tuk'iy. ¹²Qu'n atzi'n intintaqa kyuk'a tzalu'n twutz tx'otx'; tzuntaq nchi ok nxq'uiq'n, ex nchi el nklo'n tuk'a tipi'n, kykyaqiljo ma chi tzaj tq'o'n we'y. Ex noq junch'in ma tz'el naj, me noq tu'n tjapin b'ajjo tz'ib'in toj Tu'jil Tyola.^s

¹³Atzin ja'lin, kyja' waja, a ja' ta'y. Ma txi nq'manji'y jni' lo, a loqin intinx ch'intl tzalu'n twutz tx'otx', tu'ntzintla kynoj tuk'a tzaljb'il tze'nku we'. ¹⁴Ex ma txi nq'ma'n Tyola kye, tu'n t-xi kychiky'b'in. Me noq ma chi el iky'in kyunxjal, qu'n nya kyuk'axjal ite'ye, tze'nku we', nya te twutz tx'otx'qin we'. ¹⁵Mi nxi nqani'n te'y, tu'n kyel ti'n kyxoljo xjal b'inchil il tzalu'n twutz tx'otx'; qala' noq tu'n kyel tklo'n te tajaw il. ¹⁶Qu'n nya te twutz tx'otx'qin we', ex ikyqex kye', nya te twutz tx'otx'qe. ¹⁷Xjansinqekuy ti'ja tu'n

Tyola toj kyanmin, tu'n kyokin te'y, qu'n a Tyola twutzxix. ¹⁸Ikyxjo tze'nku ma chin tzaj tchq'o'n kyxolxjal tzalun twutz tx'otx', ex ikyx kchi xel nchq'onj'y kyx-olxjal q'malte Tyola. ¹⁹Ex noq tu'n kypaj, ma tz'el npa'n we wib' wu'nx wib'xa, tu'n wajb'in te'y; ikyxintla kyetz tu'n tel kypa'n kyib' noq tu'n Tyola twutzxix, tu'n kyajb'in te'y.

Tej tna'n Jesús Dios kyi'j kykyaqil nimil

²⁰Nya noq kyi'j nxnaq'tzb'in nchin kub'sin nwutza te'y, qala' ikyxjo kyi'jjo kchi nimil kyu'n, aj t-xi kyq'ma'n Tb'anil Tqanil kye. ²¹Nchin kub'sin nwutza te'y, tu'n kytzaj tmoji'n, tu'ntzintla junx kyanmin toj tkyaqil, ex junx kyte'n toj kymujb'il kyib' quk'a, tze'nku we mujle wib'a tuk'iy, ex a te wuk'iy. Nxi nqaninj'y lu'n te'y, tu'ntzin tel kyniky'xjal te, qa ay saj chq'o'n we'y. ²²Ma txi nq'o'n t-xilin tumila kye, ikyxjo tze'nku ma tzaj tq'o'n we'y, tu'ntzintla junx kyten tze'nku qe, junx qten. ²³Noqit aku chi ten wuk'iy, ex a te wuk'iy, tu'ntzintla kyok tz'aqle junx kykyaqil. Qu'n ikytzi'n k-elile kyniky' xjaljo te, qa ay saj chq'o'n we'y, ex qa k'u'jlinqexix tu'n, tze'nku k'u'jlinq'in tu'n.

²⁴Tata, ma chi tzaj tq'o'n we'y, ex wajatla'y tu'n kyten wuk'iy, a ja' kchin tenb'iliy, tu'n tok kyka'y'in tqoptz'ajiyil wokli'n, a otaq tzaj tq'o'n. Qu'n nimxix o chin ok tk'u'jli'n, atxix te na'mtaq tb'ant twutz tx'otx'. ²⁵Ay Tata tz'aqlexix, mi ojtzqi'n kyu'nxjal tzalun twutz tx'otx'; me metzin we' wojtzqi'n te. Ex ayetzi'n wuk'iy ma tz'el kyniky' te, qa ay saj chq'o'n we'y. ²⁶Ma txi nyek'in kye ankye te. Ex kukx kxel nyek'inj'y, tu'ntzin a tq'aq'b'il tk'u'ja at wuk'iy ktenb'il kyuk'a, ex ikyx weji'y kchin tenb'ila kyuk'a te jun majx.

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze

(Mt. 26:47-56; Mr.
14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 Tej b'aj na'n Jesús Dios, b'ex o etza tuk'a, tu'n qxi'y tjajxi xlok' a', Cedrón tb'i. Antza ta'taq jun ch'laj te awb'il tqan lob'j, ja' o ok xi'y tuk'a. ²Ex ikyx te Judasjo, a tu'ntaq txi k'ayinte Jesús, tojtzqi'ntaq' te', qu'n ila'ku maj otaq tz'ok qchmo'n qib'a antza. ³Tu'npetzi'n, kanin Judas tuk'a jun ch'uq xo'l q'aq', ex junjun xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, a chq'o'nqe kyu'n kynejil pale exqetzi'n Parisey; q'imile kytze, ch'ut twi', ex kymachet; ex q'imile kytzaj ex kykandil njulin wen.

⁴Me ojtzqi'ntaq' te Jesús tu'n, tkyaqiljo tu'ntaq' b'aj. Tu'npetzi'n, etz laq'e k'lulkye, ex xi tqanin kye: ¿Ankye nkyjyo'n?

⁵Ajin te Judas kyuk'a, a otaq txi k'ayinte. Tu'npetzi'n xi kytzaq'win: A Jesús aj Nazaret, chi chi'.

⁶Xi ttzaq'win Jesús kye: ¡Ayin weji'y!

Jun paqx, b'aj xi pak'chaj kyi'jxi, ex i b'aj kub' lank'aj twutz tx'otx'.

⁷Xi tqanin juntl majl Jesús kye: ¿Ankye nkyjyo'nch?

Xi kytzaq'win juntl majl: A Jesús aj Nazaret.

⁸Xi tq'ma'ntl Jesús kye: Ma txi nq'ma'n kye'y, ¡Ayin weji'y! Qa nchi jyo'n wi'ja, tzaqpi'nqexjijy txqantl, tu'n kyaj.

⁹O b'ajjo ikyo, noq tu'n tjapi'n tyol Jesús, a akxtaq' b'aj tq'ma'n kyjalu'n: Kykyaqilxjo ma chi tzaj tq'o'n we'y, nti' jun ma naj.^t

¹⁰Me ante Simun Pegr, q'i'ntaq' jun tmachet. Jatz ti'n, ex el ttx'emin t'kyin jun taq'nil tnejil pale toj tman q'ob'. Ajo ichin lu'n, Malco tb'i.

¹¹Me ante Jesús xi tq'ma'n te Pegr: Q'onkuxjijy tmacheta toj tja. ¿Ma mi'tzin

nxi tnimi'n, qa il ti'j tu'n tiky'x kyixk'oj wu'n, a ma b'ant ti'j tu'n nMa'n?^u

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Anás

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, aye xo'l q'aq' tuk'a kynejil, exqetzi'n xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x ok kytzyu'n Jesús, tu'n tku'x toj tze, ex kub' kyk'lo'n. ¹³Ex jun paqx xi ky'i'n tзма tja Anás. Ante Anás ttata t-xu'jil Caifás, a toktaq te tnejinel ky-pale aj Judiy tojjo ab'q'e anetzi'n. ¹⁴Axte Caifásjo lo, a otaq q'mante kye aj Judiy, qa wentaq kye tu'n tkyimtaq jun ichin te kyxel tkyaqil kyxjalil.^v

**Tej tkub' tewin Pegr,
qa tojtzqi'ntaq Jesús**

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵Tej tiky' q'i'n Jesús, xi lipe Pegr ti'j junx wuk'iy, a juntl t-xnaq'tzb'in Jesús. Ex ojtzqi'nqintaqa tu'n tnejil pale; b'e'x in okx tzaqpi'n tuk'a Jesús tзма tuja. ¹⁶Me ante Pegr axsa kyije ten ti'jxi tjpel ja. Tu'npetzi'n, b'e'x in etza, ex in yoli'n tuk'a txin, a xq'uqil tjpel ja, ex okx nk'le'n Pegr tзма tuja.

¹⁷Me ante txin, a xq'uqil tjpel ja, xi tqanin te Pegr: ¿Ma nyapela ajin jun t-xnaq'tzb'in xjal lo?

Xi ttzaq'win Pegr: Mina, nyaqin weji'y.

¹⁸Me tu'n attaq nim che'w; ayetzin aq'nil exqetzi'n xq'uqil ja te na'b'l Dios otaq kub' kykcho'n jun q'aq', ex wa'lqetaq ti'j nchi b'aj xq'nentaq. Ex ikyxel te Pegrjo nxq'nentaql kyuk'a.

**Tej tok Jesús toj xjelb'il
twutz tnejil pale**

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹Ex atzi'n tnejilxix pale ok ten qanilte te Jesús, ankyeqe te t-xnaq'tzb'in ex ti'tzin xi t-xnaq'tzin kye.

²⁰Xi ttzaq'win Jesús: O chin yolin we' kywutz tkyaqilxjal, ex kukx o chin xnaq'tzinji'y kyojjo much' ja te kyna'b'l Judiy Dios, ex toj tnejil tja q'Man, ja' nchi chmete aj Judiy. Tu'npetzi'n, nti'x jun we ti' o txi nq'ma'n toj ewajil. ²¹¿Tiqu'n ntzaj tqani'n we'y? Qaninx kye, a o chi b'in wi'ja. Ayetzi'n kchi q'mal te' ti' o b'aj nxnaq'tzi'n, ex b'i'n kyu'n alkye o b'aj nq'ma'n.

²²Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Jesús ikyjo, ataq jun xq'uqil ja te na'b'l Dios antza, okx ttz'ajchin toj twutz, ex xi tq'ma'n te: ¿Ma ikytzin ma txi ttzaq'winji'y te tnejil pale?

²³Xi ttzaq'win Jesús: Qa at jun yol xi nq'ma'n nya wen, q'mantza ankye nya wen. Mej qa twutzxjo nxi nq'ma'n ¿Tiqu'n chin ok tb'yo'n?

²⁴K'lo'nxtaql te Jesús, tej t-xi tsma'n Anás Jesús twutz Caifás, a tnejil pale, qu'n otaq kub' kyk'lo'n, ex mix ele kytzaqpi'n.

Tej tkub' tewin Pegr kab'e majtl Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵Ex tzunxtaq xq'nen Pegr ti'j q'aq', xitzin kyq'ma'n juntl majl te: ¿Nyapela ajin te jun t-xnaq'tzb'in ichin lo?

Kub' tewin Pegr, ex xi tq'ma'n: Mina, nyaqin weji'y.

²⁶Tu'npetzi'n, xi tqanin jun aq'nil te tnejil pale, a attaq kylonte kyib' tuk'a ichin, a otaq tz'el tx'emin tkyin tu'n Pegr: ¿Ma nyatzin o nli'y toj ch'laj te awb'il tqan lob'j tuk'a?

^u18:11 Mt. 26:39; Mr. 14:36; Lc. 22:42

^v18:14 Jn. 11:49-50

²⁷ Ex kub' tewin Pegr toj tox majin. Texjo paq anetzi'n, jaw oq' tman ek'y'.

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Etz ky'i'n Jesús toj tja Caifás, tu'n tkanin toj ja te kawb'il kye aj Rom. Ex ch'ixtaq qel sqix, ex ayetzi'n aj Judiy mix i okxi tojja ja te kawb'il, qu'n noqit i okx, b'e'xitla xi tz'ilix twutzjo kykawb'il, ex nti'tla kyoklin tu'n kywa'n ti'jjo wab'j te Xjan Q'ij, qu'n toj kywutz, jun iljo tu'n kyten toj kyjaxjal nya Judiy.

²⁹ Tu'npetzi'n, b'e'x etz Pilat yolil kyuk'a; ex xi tq'ma'n kye: ¿Ankye tiljo xjal lo toj kywutz?

³⁰ Xi kytzaq'win te: Noqit nya jun b'inchil il, mitla saj qi'n twutz.

³¹ Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat kye: ¿Ma nti'tzin kye kykawb'il? Kyimixa kyuk'iy, ex kykawinkuy tze'nkuxjo ntq'ma'n kykawb'ila.

Xi kytzaq'win aj Judiy: Me nti' qe qoklin, awo'y aj Judiy, tu'n tkub' qb'yo'n jun a'la.

³² Ikytzi'n, o japin b'ajjo a otaq b'aj tq'ma'n Jesús, qa iltaq ti'j tu'n tkyim twutz cruz,^w qu'n ikytaqtzin tumiljo tu'n tkyim jun aj il toj kykawil aj Rom.

³³ Okx juntl majl Pilat toj ja te kawb'il, ex okx ttxko'n Jesús, ex xi tq'anin te: ¿Atzin tejiy nmaq kawil kye aj Judiy?

³⁴ Xi ttzaq'win Jesús te: ¿Ma akutzin ma tzaj qanin te we'y, mo at juntlj ma q'mante tey ikyjo?

³⁵ Xi ttzaq'win Pilat te Jesús: ¿Mejqa aj Judiyqin weja tze'nku kye? A ayeku t-xjalila exqetzi'n kynejil pale ma chi tzaj q'intiy nwutz. ¿Ti'tzin ma kub' tb'inchin'?

³⁶ Xi ttzaq'win Jesús te: Atzi'n nkawb'ila nya tzalu'n te twutz tx'otx'. Qu'n noqit ikyjo, ayetzintla nxnaq'tzb'i'n

matla chi q'ojin, tu'n mi chin tzaj q'iniy kywutz aj Judiy; me tu'n nya te tzalu'n we nkawb'il.

³⁷ Tu'npetzi'n, xi ttzaq'win Pilat: ¿Aj kawiltzin tetza toj twutz?

Xi ttzaq'win Jesús: Ayin we' nmaq kawil tze'nkuxjo ntq'ma'n. Qu'n ma chin itz'je we' tzalu'n twutz tx'otx', tu'n t-xi nq'manji'y tkyaqil twutzxix. Kykyaqilxjo xjal, a k'wel nimir te' twutzxix, ok kxel kyb'i'n kykyaqiljo a nxi nq'ma'n.

³⁸ Xi ttzaq'win Pilat: ¿Ti'tzi'n a twutzxix?

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:12-25)

Tb'ajlinxi' tq'anin ikyjo, etz Pilat juntl majl yolil kyuk'a Judiy, ex tq'ma: Nti'x jun tiljo ichin ma knet wu'n lo. ³⁹ Me naq'leqi'y, tu'n t-xi ntzaqpi'n jun xjal jpu'nkux toj tze, noq tu'n tiky'sit nintz q'ij ky'u'n te Xjan Q'ij. ¿Kyajtzintza tu'n t-xi ntzaqpinji'y a nmaq kawil kye'y?

⁴⁰ Tu'ntzi'n, kykyaqilx i ok ten xch'il juntl majl: ¡Mina te! Qala' tzaqpinxa Barrabás. Ex atzin te Barrabás jun toj k'ul xjaltaq te'.

19 Tu'npetzi'n, etz tzyu'n Pilat Jesús, ex xi tq'ma'n tu'n tok b'yet. ² Ayetzi'n xo'l q'aq' kub' kyxpatx'i'n tx'i'x, ex jax kyq'o'n toj twi' Jesús tze'nku jun toj twi' nmaq kawil. Ex ok kyktxu'n tuk'a jun xb'alín kyaq ka'yin, tze'nkuxjo kye nmaq kawil, me noq te xmayb'il ti'j. ³ Ex i b'aj xi laq'e tk'atz, ex xi kyq'ma'n te: ¡Nimxit tb'i'y, ay, nmaq kawil kye aj Judiy!

Exsin b'aj okx kytz'ajchin toj twutz.

⁴ Ex etz juntl majl Pilat toj ja te kawb'il, ex xi tq'ma'n kye Judiy: Kyka'yintza, ma tz'etz wi'n tzalu'n,

tu'ntzin tel kyniky'a te; qa nti' jun til ma knet wu'n.

⁵Atzaj te' tetz Jesús tuk'a' toj twi', exsin t-xb'alin otaq tz'ok q'o'n, a kyaq ka'yin, xi tq'ma'n Pilat kye: Lu ichin lo.

⁶Atzaj te' tok kyka'yi'n kynejil pale exqetzi'n xq'uqil tja Dios ikyjo, b'ex i ok ten xch'il: ¡Pejk'inksa twutz cruz! ¡Pejk'inksa twutz cruz tu'n tkyim! chi chi'.

Xi tq'ma'n Pilat kye: ¡Kutzin! Kyinx, ex kypejk'inksa twutz cruz, qu'n nti' jun til ma knet wu'n.

⁷Xi tzaq'win Pilat kyu'n aj Judiy: ¡Mina! Qu'n at jun qe qkawb'il; ex atzi'n nq'ma'n qa il ti'j tu'n tkyim, qu'n ma tz'ok tq'o'n tib' te Tk'wal Dios, me tze'nku nti' qe qoklin tu'n tkub' qb'yo'n jun aj il; qala' o'kqex kye'.

⁸Noq te' tok tb'i'n Pilat ikyjo, b'ex tzaj txqantl t-xob'il.

⁹Okx juntl majl Pilat toj ja te kawb'il, exsin xi tq'anin juntl majl te Jesús: ¿Ja'xixsin tumil tzajntza?

Me nti'x te Jesús xi tzaq'win.

¹⁰Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat te: ¿Tiqu'n mi nchin tzaj tzaq'wi'n? ¿Mamitzin b'i'n tu'n, qa at wokli'n tib'aja, tu'n tjaw pejk'ita twutz cruz, mo tu'n t-xi ntzaqpi'n?

¹¹Xi tzaq'win Jesús te: Nti'xitla te tokli'n wib'aja, noqit nya Dios saj q'onte te'y. Tu'npetzi'n, a xjal saj q'on we'y toj tq'ob'a ma nimxixtl te' til tze'nku te.

¹²Texjo paq anetzi'n, ok ten Pilat jyol tumil tze'n tu'n t-xi tzaqpete Jesús. Me ayetzi'n Judiy i ok ten xch'ilte: Qa ma txi tzaqpi'n, nya wen k-elile toj twutz nmaq kawil, a César. Qu'n alkye tz'ok tq'o'n tib' te nmaq kawil ajq'oj ti'jjo César, a manyor nmaq kawil toj Rom.

¹³Atzaj te' tok tb'in Pilat ikyjo, xi tq'ma'n kye, tu'n tetz kyi'n Jesús tzma pe'n toj jun kol ja b'inchin toj tu'n ab'j, a Gabata n-ele toj kyyol aj Judiy, ex antza kub' qe' tojjo q'uqb'il te kawb'il. ¹⁴Ajo

q'ij, a na'mtaq ch'intl tu'n tjapin kanin nintz q'ij te Xjan Q'ij, ex b'alaqa tzmataq kab'laj or. Xi tq'ma'n Pilat kye Judiy: Lu kynmaq kawila lo.

¹⁵Me ayetzin Judiy xi kyxch'i'n: ¡Kyimkuj! ¡Kyimkuj! ¡Pejk'inksa twutz cruz! Xi tq'ma'n Pilat kye: ¿Mej qa ayin weja, tu'n njaw pejk'inte kynmaq kawila twutz cruz?

Me ayetzin kye' kynejinel pale xi kytzaq'win: ¿Mejqa at juntl qeja qnmaq kawil? Qala' o'kx César, a nmaq kawilxix toj Rom.

¹⁶Tu'ntzin ikyjo, b'ex xi tq'o'n Pilat Jesús toj kyq'ob' xo'l q'aq', tu'n tjaw pejk'it twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz

(Mt. 27:32-44; Mr.

15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷Ex b'exsin etz kyi'n Jesús iqin tcruz, tu'n tkanin toj jun tal tx'otx', a Tb'aqil twi' kyimnin tb'i, a Gólgota tb'i toj kyyol aj Judiy. ¹⁸Antza jaw kypejk'in twutz cruz junx kyuk'a kab'e ichin tuk'a, junjun toj junjun plaj, ex ante Jesús toj niky'jin.

¹⁹Ante Pilat xi tq'ma'n tu'n kypejk'it jun tz'lan tib'aj twi', tuk'a jun yol tz'ib'ink ti'j, a ntq'ma'n: Jesús aj Nazaret, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

²⁰Nimx Judiy b'aj ok u'jin te' a yol, tz'ib'ink twutz tz'lan, qu'n atzi'n tal tx'otx', a ja' jawe q'one Jesús twutz cruz, nqayintaq ta' tk'atz tnam, ex atzin yol tz'ib'ink twutz tz'lan toj oxo yol: Ebrey, Latín ex Griego.

²¹Tu'npetzi'n, i aj ajqelin kynejil pale aj Judiy q'malte te Pilat kyjalu'n: Mina tz'ok ttz'ib'in, qa ax twutzx nmaq kawil kye aj Judiy; qala' qa ok tq'o'n tib' nyakuj nmaq kawilch.

²²Me ante Pilat xi tq'ma'n: ¡Mina! Qu'n a ma kub' ntx'ib'in, nlay jaw ntx'ixpi'n; qala' kyijkuj kukxjo.

²³Tb'ajlinxi' kypejk'in xo'l q'aq' Jesús twutz cruz, b'aj jaw kychmo'n t-xb'alin,

ex b'aj kub' kysipin kyxol te kyaje elnin, junjun te junjun xo'l q'aq'. Me atx juntl kamiñj kyij, a nti' slepinte; qala' junx chinb'inte tkyaqil. ²⁴ Ayetzi'n xo'l q'aq', i jaw yolin kyxolx:

Yajtzintla' mi kub' qlaqin. Wenitla tu'n qsaqchan ti'j, ankye kkanb'ilte.

Ikytzin japin b'ajjo a tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: B'aj kub' kysipin nxb'ali'n kyxol, ex i b'aj saqchan ti'jch.^x lkyxixsin b'antjo kyu'n xo'l q'aq'.

²⁵ Ayetzi'n tnana Jesús tuk'axjo titz'in; ex tuk'a Mariy, a t-xu'jil Cleofas; tuk'ax Mariy aj Xle'n, wa'lqetaq t-xe tqan cruz, a ja' jawe pej'kin Jesús. ²⁶ Tej tok tka'yin Jesús tnana wa'ltaq junx wuk'iy, a ayi'n jun t-xnaq'tzb'in, a k'u'jlinxixtaq tu'n, xi tq'ma'n te tnana: Qya, atzin ja'lin, ma tz'okjo lu'n te tala. ²⁷ Ex ikyxjo tzaj tq'ma'n'l we'y: Ajo qya lo ma tz'ok te tnaniy.

Ex atxixsi'n, b'e'x tzaj nk'mo'n tnana toj nja'y tu'n tok nka'y'i'n.

Tej tel kyim Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr.

15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n Jesús: At k'waj wi'ja.

Xi tq'ma'n ikyjo tu'ntzin tjapin b'ajjo tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios,^y qu'n b'i'ntaq tu'n qa il ti'j tu'n tjapin b'ajjo tkyaqil otaq tq'ma Dios.

²⁹ Attaq jun xar tkub' antza, nojnin tuk'a jun wiq vin tx'amxix wen. Kux ky-mulin jun b'u'x toj, exsin ok kyk'lo'ntz ti'j jun tq'ob' tze, tu'n tjapin tzma toj ttzi Jesús. ³⁰ Xi ttz'ub'in, ex tq'ma: Ma japin b'aj kykyaqilx ja'lin.

Tzaj tmutxb'i'n twi', ex b'e'x el kyim.

Tej tok t-xyu'n jun xo'l q'aq' t-xuk' Jesús

³¹ Atzin q'ij anetzi'n, atxtaq jun q'ij tu'n tjapin kaninjo q'ij te ajlab'l, ja' il-taq ti'j tu'n tkub' kyb'inchin tkyaqil, tu'n kyiky'sin Judiy Xjan Q'ij. Kyky'e'taq tu'n tkyij ten kyxmililjo xjal twutz cruz toj q'ij te ajlab'l, qu'n atzin q'ij te ajlab'l lo, nimxix toklin te kye. Tu'npetzi'n, b'e'x i xi' q'malte te Pilat, tu'n tok waq'it kykuxjo xjal ite'kxtaq twutz cruz, tu'n kykyim liwey, ex tu'n teljo kyxmilil antza. ³² Tu'npetzi'n, b'e'x i xi' chq'o'n xo'l q'aq' b'inchilte. Nej, kub' kywaq'in tkuxjo tnejil, ex ikyxjo tkab'. ³³ Me atzaj te' kyxi laq'e tk'atz Jesús, ok kyka'yin qa otaq tz'el kyim. Tu'npetzi'n, mix oke ky-waq'ine tkux Jesús. ³⁴ Me atzin jun xo'l q'aq' jun paqx okx t-xyu'n toj t-xuk' Jesús tuk'a jun tb'ujb'il, ch'ut twi', ex jun paqx, etz ulb'in chiky' tuk'a a' toj.

³⁵ Ex ayinku we' in lonte. Tu'npetzi'n, xi nq'ma'n twutzxix, qu'n ankye ma lonte, twutzxix te tyol, tu'ntzin majqex kye, tu'n kyxi niminte. ³⁶ Tkyaqiljo lo o b'aj, noqx tu'n tjapin b'aj tkyaqiljo ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Nti'x jun tb'aqil tu'n tok waq'it.^z

³⁷ Ex toj juntl tnej Tu'jil Tyol Dios ntq'ma'n: K-okil kyka'y'i'n aj tok kyxyu'n.^a

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr.

15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Tb'ajlinxi' ikyjo, attaq jun ichin, Jse aj Arimatey, xi tqanin amb'il te Pilat, tu'n t-xi ti'n t-xmilil Jesús. Atzin te' Jse lipchek toj tanmin ti'j t-xnaq'tzb'il Jesús; me tky'e'taq tu'n tel tqanil, noq tu'n t-xob'il kye Judiy. Ante Pilat xi tq'o'n amb'il te Jse, tu'n t-xi ti'n t-xmilil Jesús.

^x19:24 Sal. 22:18 ^y19:28 Sal. 69:21

^z19:36 Ex. 12:46; Num. 9:12; Sal. 34:20

^a19:37 Zac. 12:10; Tchi. 1:7

³⁹Ikyx te Nicodemjo; a xta'j yolil tuk'a Jesús toj qniky'in,^b pon ti'n b'alaqa qaq alme q'anb'il te jupsb'il, sma'n tten tuk'a mir ex áloe.

⁴⁰Ikytzi'n, ate Jse tuk'a Nicodem, xi kyi'n t-xmilil Jesús, ex kub' kyb'altz'in toj iqb'il tuk'a q'anb'il te jupsb'il, ikyxjo tze'ntku' kyxnaq'tzb'in aj Judiy, aj tkux muqet jun kyimnin.

⁴¹Tojjo tx'otx', a ja' jawe q'o'n Jesús twutz cruz, attaq juntl ch'laj te awb'il tqan lob'j. Ex tojtaqjo ch'laj, attaq jun tjul kyimnin otaq b'ant, a ja' nti'taq jun kyimnin otaq ku'x toj. ⁴²Ex antza kux kyq'o'ne t-xmilil Jesús, qu'n nqayin ta'taqjo jul, ex ch'ixtaq t-xi xkye' q'ij te ajlab'l, ja' mix a'l jun b'a'n tu'n tb'inchin jun ti'.

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 Toj tnejil q'ij te seman, xi' Mariy aj Xle'n ttzi jul, a na'mtaqx ch'intl qel sqix. Xi tka'yin qa otaq tz'el te ab'j, a toktaq te jupil ttzi jul. ²Atzaj te' tok tka'yin qa otaq jqet, b'e'x xi rinin a ja' oto'taqa, junx tuk'a Simun Pegr, a ayi'n t-xnaq'tzb'in Jesús k'u'jlinqinxixa tu'n. Tzaj tq'ma'n Mariy qe'y: O tz'ex q'i'n t-xmilil qAjaw toj jul, ex nti' b'i'n qu'n jax kub'e q'o'ne.

³Tu'npetzi'n, b'e'x o xi'y tuk'a Pegr, exsin o pon kani'n tzma ttzi jul. ⁴Junx nqo rinintaqa, me nej in kani'n ch'intl we' ttzi jul tze'ntku' te Pegr. ⁵Ex in kub' k'we'y ka'yilte, ex ok nka'yinjy' b'u'x, a ja' b'altz'inkutaq. Me mix in okxi'y toj jul. ⁶Tej tkanin Simun Pegr nk'atza, jun paqx okx toj jul; ex ikyxjo, ok tka'yin ite'kutaqjo b'u'x, a ja' b'altz'inkutaq. ⁷Ex majx tli' a b'u'x toktaq te potzb'il twi' Jesús, nya junx ite'kutaq kyuk'a' b'u'x aye ajb'in te b'altz'b'ilte; qala' tjunalx-taq tkub', cheb'ex paqtzin wen. ⁸Ex ikyx

weji'y, a ayi'n in kanin nej, in okxa, ex ok nka'yin ti'jjo otaq b'aj, ex b'e'x xi nnimi'n qa nti'taq antza. ⁹Qu'n na'mtaq tel qniky'a te a ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa iltaq ti'j tu'n tjaw anq'intl Jesús kyxol kyimnin.

¹⁰Tu'npetzi'n, b'e'x o aja qjay.

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' twutz Mariy, aj Xle'n

(Mr. 16:9-11)

¹¹Me ante Mariy aj Xle'n b'e'x kyij pe'n tzma ttzi jul. N-oq' wen, me tz-mataq n-oq', kub' k'we' tu'n tokx tka'yin tojxi jul. ¹²Ex xi tka'yin kab'e angel, sjanin kyxb'alin tok, ex q'uqleqetaq ja' okxi q'o'n t-xmilil Jesús, jun, ja' tkub'etaq twi' Jesús, ex juntl ja' ite'kutaq tqan. ¹³Xi kyqanin angel te: ¿Qya, tiqu'n n-oq'a?

Xi ttzaq'win Mariy: Tu'ntzi'n ma txi q'i'n wAjawa, ex nti' b'i'n wu'n ja' ma kub'e q'o'ne.

¹⁴Noqx nb'ajkutaq tq'ma'n lu'n, ajtz meltz'aj twutz, ex tli wa'ltaq Jesús tk'atz, me mix ele tniky' te qa a Jesús.

¹⁵Xi tqanin Jesús te: Qya, ¿Tiqu'n n-oq'a? ¿Altzin kye ntjyo'n?

Kub' t-ximin Mariy qa ataqjo xq'uqil ch'laj te tqan lob'j, ex xi tq'ma'n te: Tata, qa ay o txi q'inte, q'ma'ntza we'y, ja' xkub'e tq'oniy, tu'n nxi'y jyolte.

¹⁶Me ante Jesús xi tq'ma'n te: ¡Mariy!

Atzin te' qya xi meltz'aj, ex xi tq'ma'n toj kyyol aj Judiy: ¡Raboni! Atzin tz'elpine, Xnaq'tzil toj qyol.

¹⁷Xi tq'ma'n Jesús te: Mi tzalaja noq tu'n ma chin tli'y, ex ma chin ok tmeko'n qa ayinjy', qu'n na'mx njaxa tuk'a nMa'n. Qu'n aj njaxa toj kya'j, tzul jun tzaljb'il nimxix te te'y, aj tul Xewb'aj Xjan toj tanmi'n te jun majx. Me kux txi'y, ex q'ma'nxa tqanil kye nxnaq'tzb'in, a k'u'jlinqexix wu'n. Chkujiy kyjalun:

^b19:39 Jn. 3:1-2

Kchin jawixa tk'atz Dios, a nMa'n ex kyMa'n.

Ex ma chin kani'n tuk'a nDiosa, a axjo kyDiosa.

¹⁸ Ikytzi'n, b'e'x xi' Mariy, aj Xle'n q'malte qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n: Ma nli we' qAjaw.

Ex tzaj tq'ma'n qe'y tkyaqiljo otaq b'aj tq'ma'n Jesús te.

**Tej tkub' tyek'in Jesús tib'
kywutz t-xnaq'tzb'in**

(Mt. 28:16-20; Mr.
16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Ax q'ijjo, a tnejil q'ij te seman, toj qniky'in ok qchmo'n qib'a junx, ex otaq tz'etz qjpu'n ja, tu'n qxob'ila kye nejinel kye aj Judiy. Jun paqx kub' we' Jesús qx-ola, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n.

²⁰ Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, i tzaj tyek'in tq'ob' qe'y exsi'n t-xuk'. Ex b'e'x o jaw tzalajxa, te' tok qka'yi'n qAjaw.

²¹ Liwey tzaj tq'ma'n Jesús juntl majl qe'y: Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n. Ikytzi'n tze'nku we', ma chin tzaj tchq'o'n nMa'n b'inchil tajb'il, ex ikyx kyeji'y, kchi xel nchq'o'n.

²² Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, xi t-xupin qib'aja, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Kyk'mo'nxa Xewb'aj Xjan. ²³ Kxel nq'o'n kyokli'n tu'n kytzaj kyk'mo'n xjal toj nkawb'ila. Ikytzi'n, ankye te k'wel kyq'ma'n qa ma najsit til, ok k'wel najsit te til te jun majx. Ex ankye te' mi kub' kyq'ma'n qa ma najsit til, kukx kyjel ten te' tjaq' til.^c

Tej tkub' tyek'in Jesús tib' twutz Tmas

²⁴ Me ante Tmas, a jun t-xnaq'tzb'in Jesús, a toktaq tb'i, Kwa'ch, nti'taq te', te' tul Jesús. ²⁵ Atzaj te' t-xi qq'ma'n te qa otaq qli'y qAjaw, tzaj tq'ma'n qe'y: Qa mix nli'y tky'ixlb'in tq'ob', ex qa mi s-okx nlimo'n twi' nq'ob'a kyojjo ja' okxi kxb'il;

ex qa mi s-okx nq'o'n nq'ob'a toj t'xutil t-xuk', nlayx txi nnimi'n.

²⁶ Tb'ajlinxi' wajxaq q'ij, ok qchmo'n qib'a toj jun ja. Tojjo q'ij anetzi'n, ataq Tmas quk'iy. Exla qa jpu'ntaq ja, jun paqx kub' we' Jesús qxola, ex o ok tq'olb'i'n, ex tq'ma: Qexit kyk'u'ja, ex tzalajxit kyanmi'n.

²⁷ Ex jun paqx xi tq'ma'n te Tmas: Q'omix twi' tq'ob'a tzalu'n, ex ka'yinqetzjiy nq'ob'a. Ex nuqpinxjiy tq'ob'a, ex q'omixa toj nxuk'a. Mi jawje tk'u'ja; qala' tz'okxa jun nimil twutzxix.

²⁸ Tu'npetzi'n, xi tzaq'win Tmas te: Ay wAjaw, ex nDiosa.

²⁹ Xi tq'ma'n Jesús te: Tmas, ¿Man txi tnimi'n noq tu'n ma chin tli'y? Me ky'iwlinqexix kye', a mi x'in kyli'y, me ma txi kynimin.

**Tej tq'ma'nte Juan tiqu'n
kub' ttz'ib'in u'j lo**

³⁰ Ex kub' tb'inchin Jesús nimku techil tipin qwutza, tu'n qka'ylaja kyij, a nti' kub' tz'ib'it tojjo u'j lo. ³¹ Me ayetzi'n tz'ib'inqe tzalu'n, noq tu'n t-xi kynimi'n qa a Jesúsjo a Crist, a Tk'wal Dios. Qu'n qa ma txi kynimi'n ikyjo, ktenb'il kychwinqila, a nlay b'aj.

**Tej tkub' tyek'in Jesús tib'
juntl majl kye t-xnaq'tzb'in**

21 Tb'ajlinxi' tkyaqiljo lo, tzaj tyek'in juntl majl Jesús tib' qwutza, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ttzij Nijab' Tiberias. Kub' tb'inchin toj jun tumil kyjalu'n: ² Junxtaq ite' Simun Pegr; Tmas, aj toktaq tb'i, Kwa'ch; tuk'ax Natanael, aj Caná te Galiley; ex majqoxa tk'wal Zebeday; ex kyuk'al kab'e t-xnaq'tzb'in.

³ Tzaj tq'ma'n Simun Pegr qe'y: Ma chinka kyixilch.

Ex xi qtzaq'win te: Ikyqox qeji'y, ma qoxa tuk'i'y.

B'e'x o xi'y, ex o jaxa toj jun bark. Me tojjo qniky'in, nti'xtaq jun kyix otaq tzyet.^d

⁴Me atzaj te' ch'ixtaq qel sqix, kub' tyek'in Jesús tib' ttzi nijab', me mix ele qniky'a te qa ataq Jesús. ⁵Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n qe'y: Q'aa, ¿Nti'xsin jun kyix ma tzyet kyu'n?

Xi qtzaq'wi'n: Nti', qo chiji'y.

⁶Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Xo'nkuxji'y kypa'y toj juntl ttxlaj bark, toj kyman q'ob'a, ex kchi tzyetil kyix.^e

Ikytzin kub' qb'inchinji'y. Tb'ajlinxi' ikyjo, mix jatza pa qu'n toj a', tu'n talil txqan kyix tkuxtaq toj.

⁷Me ayin we' in xi q'ma'n te Pegr: Ate qAjawjo, nchiji'y.

Noqx te' tok tb'in Pegr ikyjo, qa a qA-jaw, b'e'x ok tq'o'n t-xb'alin, a otaq tz'el ti'n, ex b'e'x xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkanin tk'atz Jesús. ⁸Awotzin qe' o kani'n tzma ttzi a' tuk'a bark qititin tel pa tu'n bark nojnin kyuk'a kyix. Nya najchaqtaq oto'y ttzi nijab', b'alaqa noq kyaje ech. ⁹Atzaj te' qku'tza twi' tx'otx', knet jun q'aq' qu'n, otaq kub' po'nj, tokxtaq jun kyix tib'aj tuk'a jun wab'j.

¹⁰Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kyintza jun-jun kyix ti'jjo tzma xjatz kyu'n.

¹¹Ante Simun Pegr jax toj bark ex tzaj qititinljo pa tu'n, tzma ttzi tz'awin. Ante pa nojnintaq kyuk'a txqan kyix ma nmaq wen, oxlajaj toj wajxaq k'al** kyb'aj. Exla qa ma nintz kyb'aj, me mix laqje pa kyu'n.

¹²Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ku kytzaja wa'l te qlixjech.

Mix jun qxola xi qaninte te: ¿Ankyetaq? qu'n b'in qu'n qa a qAjaw.

¹³Ex jun paqx tzaj laq'e Jesús qk'atza, ex jaw ttzyu'n wab'j toj tq'ob', exsin

tzaj tq'o'ntz qe'y, ex ikyx oke kyixjo tu'n. ¹⁴Atzin toxin majjo kub' tyek'in Jesús tib' qwutza, a awo'y t-xnaq'tzb'in, a otaqxi jaw anq'in kyxol kyimnin.

Tej tkyij toqxenin Jesús taq'in Pegr

¹⁵Qb'ajlinxi wa'n te qlixje, xi tqanin Jesús te Simun Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Tzuntzin nchin ok tk'u'jli'n nimxixtl tze'nku tkyaqiljo te twutz tx'otx'?

Atzin te Pegr xi ttzaq'win te: Ikytzi'n wAjaw, ojtziq'in tu'n qa nimx waja ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy tal ne'x nimil, tze'nku jun kyik'lel kyij' tal tal trit.

¹⁶Xi tqanin juntl majl Jesús te Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Tzuntzin nchin ok tk'u'jli'n?

Xi ttzaq'winl Pegr: Ikytzi'n wAjaw, ojtziq'in tu'n qa nimx waja ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy nimil, tze'nku jun kyik'lel kyij' trit.

¹⁷Toj tox majintl xi tqanin te Pegr: Simun, ay tk'wal Juan, ¿Twutzixsin, qa taja wi'ja?

Ante Pegr b'e'x jaw b'isin, tu'n otaq xi tqanin Jesús oxe maj te, qa n-ok tk'u'jlin. Ex xi tq'ma'n: WAjaw, a te ojtziqilte tkyaqil, ex ojtziq'in tu'n qa wajxixa ti'ja.

Xi tq'ma'n Jesús te: Ka'yinqektzinjiy nimil, tze'nku jun kyik'lel kyij' trit.

¹⁸Ay Pegr, kxel nkujsin te'y, qa tej q'axtaqa, tzun n-ok tk'lo'ntaq tk'u'ja tu'nx tib'xa, tu'n t-xi'y noq ja' taji'y tu'n t-xi'y. Me ajtzin ttiji'n, kxel k'lo'n kyu'nxjal tu'n t-xi'y toj tze, ex kxel tjajin tq'ob'a tu'n tkyima.

¹⁹Tej t-xi tq'ma'n Jesús ikyjo, xi tyek'in jun tumil tze'n tu'n tkyime Pegr, ex tze'n tu'n tjawe tnimsin tb'i Dios, aj tel tjajin tq'ob' twutz jun cruz.

Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n te: Lipeka wi'ja.

**21:11 Oxlajaj toj wajxaq k'al, 153 n-ele.

^d21:3 Lc. 5:5 ^e21:6 Lc. 5:6

Tej tyolin Juan ti'jx

²⁰ Atzaj te' tajtz meltz'aj Pegr, xi tka'yin qa lipcheqintztaqa ti'jxi Jesús, qu'n k'u'jlinqinxixtaqa tu'n. Ex ayinxji'y, a intintaq ttxlaj Jesús, tej t-xi nqani'n te: WAjaw, ¿Ankye kxel q'ontiy toj kyq'ob'xjal?^f

²¹ Atzaj te' wok ka'yi'n tu'n Pegr, xi tqanin te Jesús: WAjaw, ¿Yajtzin te' lo? ¿Ti'tzila te' kb'ajil ti'j?

²² Xi ttzaq'win Jesús: Qa waja tu'n tte'n, aj xi nmeltz'aja, ¿Ti'n te taj ti'j? Qala' lipek te wi'ja.

²³ Tu'npetzi'n, jun paqx el tqanil kyx-oljo nimil, qa ayi'n nyataq tu'n nkyima.

Me atzin te Jesús, mix tq'maye ikyjo, qa mitaq tu'n nkyima. Qala' o tq'ma qa ti'taq te Pegr taj ti'j, qa intinxtaqa, aj tul Jesús mo minaj.

²⁴ Ex ayinxji'y jun t-xnaq'tzb'in Jesús, a ma nli'y tkyaqiljo o b'aj, ex nxi nq'o'n tqanil ti'j, ex b'i'n wu'n qa twutzxixjo tkyaqiljo ma kyij ntz'ib'i'n.

²⁵ Nimku txqantl ti' o b'ant tu'n Jesús tib'aj tkyaqiljo, a ma kyij ntz'ib'i'n tojjo u'j lo. Noqit kub' tz'ib'it junjun tb'inchb'in Jesús kyojjo nimku u'j, minatla xb'ant tk'u'yitjo u'j toj tkyaqil twutz tx'otx'.

Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús

Atzin u'j Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús, atzin tu'n t-xi laq'e Tu'j Lucas, a Tb'anil Tqanil (evangelio). Tojjo tnejil tu'j, tajtaq Lucas tu'n tkub' tchiky'b'in tkyaqiljo a otaq b'ant tu'n Jesús, ex jni' otaq b'aj t-xnaq'tzin (Lc. 1:1). Atzin tojjo tkab' tu'j, a u'j lo, taj tu'n ttzaj tyek'in qa ajo tqanil ti'j Jesús mix japin b'aje tej tkyim, ex tej tjaw anq'in kyxol kyimmin, ex tej tjax toj kya'j, qu'n tzunx aq'nin kyxolxjal ja'lin.

Tej na'mxtaq tjax toj kya'j, xi tq'ma'n Jesús kye tsanjil kyjalu'n: Aj tul Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, kxel tq'o'n kyipi'n, tu'n kyxi'y yolil w'ja, a t-xilin Tkawb'il Dios, toj Jerusalén, toj tkyaqil Judey ex Samaria ex toj tkyaqiljo najchaq tx'otx' (1:8). Tojjo u'j lo, ntzaj tyek'in tze'n tzaje xkyeye aq'untl lo.

Ajo u'j, a Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús, nimx n-ajb'in te qe ja'lin, ikyxjo tze'nku ojtxe, qu'n n-ajb'in te aq'b'il qnab'l tu'n tel qniky' te te kymujb'il kyib'jo Tb'anil Tqanil ti'j Jesús (aye Tu'j Matey, Marks, Lucas ex Juan) kyuk'a txqantl kyu'j tsanjil (aye epístolas).

Tej ttzaj tziyin Jesús Xewb'aj Xjan

1 Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n, ay Tyople, kub' ntz'ib'in ti'j tkyaqiljo o b'ant ex t-xnaq'tze Jesús, atxix tej tzaj xkye taq'in,⁸ ²ex pon b'aj, tej tjaw Jesús twutz kya'j. Me nej, i jaw tsk'o'n tsanjil, ex xi tq'o'n tumil kye tu'n Xewb'aj Xjan, a ti'taqjo tu'n tkub' kyb'inchin toj tumil. ³Tkyimlinxitzin Jesús, jaw anq'in juntl majl, ex xi tyek'in tib', ex ten kyuk'a toj ka'wnaq q'ij, tu'ntzin tel kyniky' qa twutzix itz'taq; ex yolín kyuk'a ti'jjo Tkawb'il qMan Dios. ⁴Tej atxatq Jesús

kyuk'a t-xnaq'tzb'in, xi tq'ma'n kye, tu'n mina chi iky' toj Jerusalén. Chi' kyjalu'n: Kyonkuy axji tb'antjo a tzaj tq'ma'n nMa'n kye'y, ex ax xi nq'manji'y kye'y:^h ⁵Twutzix qa i kux tq'o'n Juan xjal toj a' te jawsb'il a'; me ayetzin kye', toj jte'b'in q'ij, mina chi ku'x kye' toj a', qala' k'welix te Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n te jun majx, chi Jesús.¹

Tej t-xi Jesús toj kya'j

⁶Ayetzaj ch'uqleqetaq tuk'a Jesús, xi kyqanin te: QAjaw, ¿Okpetzila ktzajil tziyi'n ja'lin tu'n t-xi xkye Tkawb'il Dios qxol, a tu'n qetz tjaq' kykawb'il aj Rom, ex tu'n ttzaj tq'o'n qoklin juntl majl, tu'n qkawin tzalu'n toj qtanim tze'nku kye qtzan qtata ojtxe?

⁷Xi ttzaq'win Jesús kye: Nti' kye' kyaj tu'n kyb'inti'y ti' q'ijil mo jtoj k'wel tb'inchin te Diosjo, qu'n o'kxte at toklin ti'j jtoj b'a'n tkub' b'inchit. ⁸Me metzin kye', aj tul Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, kxel tq'o'n kyipi'n, tu'n kyxi'y yolil w'ja, a t-xilin Tkawb'il Dios, toj Jerusalén, toj tkyaqil Judey ex Samaria ex toj tkyaqiljo najchaq tx'otx', chi Jesús.^j

⁹Tej tb'aj yolín, tzuntaq nchi ka'yintaq tsanjil ti'j, jaw q'in Jesús twutz kya'j, ex tu'n muj, mix iwle kyu'n.^k

¹⁰Tzuntaqztzin nchi ka'yín tze'n tten xjaw q'in Jesús twutz kya'j, tej tkub' kyyek'in kyib' kab'e ichin toktaq kyxb'alin sjanin wen, ¹¹ex xi kyq'ma'n: Ayi'y aj Galiley, ¿Tiqu'n nxi kyka'yi'n twutz kya'j? Axte Jesúsjo, a ten kyuk'iy, ex ma txi q'in toj kya'j, ikytzin tzule juntl majljo, tze'nku ma kyli'y, te' xi'.

Tej tja sk'et Matías te t-xel Judas

¹²Tb'ajlinxitzin ikyo, i meltz'aj tsanjil Jesús twi' wutz Olivos, tu'n kyul toj tnam

⁸1:1 Lc. 1:1-4 ^h1:4 Lc. 24:49 ⁱ1:5 Mt. 3:11; Mr. 1:8; Lc. 3:16; Jn. 1:33

^j1:8 Mt. 28:19; Mr. 16:15; Lc. 24:47-48

^k1:9 Mr. 16:19; Lc. 24:50-51

Jerusalén, nya najchaq tzaj kyb'etin, no-qla jun niky'jin ajlab'.

¹³Tej kykanin Jerusalén, i jax tojjo ja, a otaq tzaj q'o'n te kymajin. Ite'taq Pegr, Juan, Santyaw, Andrés, Lip, Tmas, Bartolomey, Matey, Santyaw, a tk'wal Alpey; Simun, a tok q'olb'ilte te Celote, a tajq'o'taqjo kawil te Rom; ex Judas, a titz'in Santyaw.¹ ¹⁴Kykyaqilx n-ok ky-chmo'ntaq kyib', tu'n kyna'n Dios kyuk'a titz'in Jesús, tuk'a Mariy, a tnana; ex kyuk'a txqantl qya. Ex nimxtaq kyk'u'jb'il kyib' kyxolx.

¹⁵Ok kychmo'n kyib' nimil kyojjo q'ij anetzi'n, b'ala qaq k'al^{††} kyb'aj. Ja we'ks Pegr, ex xi tq'ma'n: ¹⁶Ayi'y nxjalil, ilxix ti'j tu'n tb'ajjo a kub' tyolin David toj Tu'jil Tyol Dios tu'n Xewb'aj Xjan ti'j Judas, aj nejnintaq kywutzjo tajq'o'j Jesús. ¹⁷Ante Judas quk'ataq, ex attaq toklin tojjo qaq'in, chi Pegr.

¹⁸Me atzi'n te Judas tzaj tlaq'o'n jun ttx'otx' tuk'aj pwaq, a tzaj ttzyu'n, tej t-xi tk'ayin Jesús. Ex b'e'x tzaj tz'aq Judas twutz tx'otx', ex b'e'x el poq'le tk'u'j, ex b'e'x etz qi'yj t-xqintxa. ¹⁹Tej kyb'inte aj Jerusalén ikyjo, ok kyq'o'n tb'ij tx'otx' anetzi'n: Acéldama, atzin tz'elpine' toj qyol, Ttx'otx'il Chiky'.^m

²⁰Juntl majl yolin Pegr ti'j Judas, ex tq'ma: Qu'n nyolin toj Tu'jil B'itz,^{‡‡} tu'n tkyij tzaqpajjo tnajb'il, ex mix a'l tu'n tnajan toj tja.ⁿ

Ex toj juntl B'itz chi' kyjalu'n, chi Pegr: Ex junxtil tu'n tten tojjo toklinch.^o

²¹Atzin ja'lin, ite'xjal tzalu'n, aye' o chi ten quk'a tkyaqil q'ij; ²²tzaj xkye atxix tej tku'x Jesús toj a', te jawsb'il a' tu'n Juan,^p ex pon b'aj, tej tjaw q'i'n twutz kya'j.^q Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tjaw sk'et

juntl qxol tu'n tok te t-xel Judas, tu'n tten junx quk'a, tu'ntzin tyolin ti'j Jesús, qa ma jaw anq'in juntl majl, chi Pegr.

²³Jawtzin sk'o'n kab'e ichin, Jse Barsabás, mo Just tb'i; junx tuk'a Matías. ²⁴Tej kysk'etjo aye kab'e, i na'n Dios kyjalu'n: Noq samiy, qAjaw, ate ojtzqilte kyanmin kykyaqil xjal. Yek'intzi'n alkye taja, ²⁵tu'n tok te t-xel Judas, a toktaq te tsanjil Jesús, me b'e'x s-el ti'n tib' tu'n til. Tu'ntzi'n, b'e'x xi q'o'n Judas tojjo najb'il te chojb'il il.

²⁶Atzi'n techiljo siky'b'il atza kub'e tz'aqe ti'j Matías. Tu'ntzi'n, ok te tajlal tsanjil Jesús, junx kyuk'a txqantl.

Tej tku'x Xewb'aj Xjan toj kyanmin nimil

2Tej tjapin kanin nintz q'ij Pentecostés,^r kykyaqil qe nimil ch'uqleqetaq junx. ²Noq kyna'b'inkuxi tq'ajq'ojil jun ti' tzaj toj kya'j nyakuj tze'n nim kyq'iq', ex kub' noj tuja, ja' ite'taq. ³Ex kyli jun techil tze'nku taq' q'aq' njulin tib'aj junjunkye. ⁴Ex kykyaqil kux nojsin kyanmin tu'n Xewb'aj Xjan, ex i ok ten yolil, me toj junxil yol, tze'nku tq'ma Xewb'aj Xjan.

⁵Kyojjo q'ij anetzi'n, otaq chi kanin Judiy toj Jerusalén, tu'n tkub' nimitjo a tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios ti'jjo q'ij te Pentecostés; ayetzi'n Judiy, i tzaj toj tkyaqil twutz tx'otx'. ⁶B'e'x ok ky-chmo'nxjal kyib', te' kyb'inte ch'otjin, ex kykyaqilx b'e'x jaw naj kynab'l, qu'n junjun xjal ok b'inte tyol nyolajtz tu'n junjun nimil. ⁷Ex b'e'x jaw k'ant kywutz, ex jaw yolin kyxolx: ¿Me nyan te Galiley qe xjal nchi yolin? ⁸¿Tze'ntzin tten ikyjo, a n-el qniky' ti'j tyol junjun toj qyol? ⁹Tzalu'n

^{††}1:15 Qaq k'al, 120 n-ele.

^{‡‡}1:20 Ajo yol B'itz, *Salmos* n-ele toj kastiy.

^l1:13 Mt. 10:2-4; Mr. 3:16-19; Lc. 6:14-16 ^m1:19 Mt. 27:3-8

ⁿ1:20 Sal. 69:25 ^o1:20 Sal. 109:8 ^p1:22 Mt. 3:16; Mr. 1:9; Lc. 3:21

^q1:22 Mr. 16:19; Lc. 24:51 ^r2:1 Lv. 23:15-21; Deu. 16:9-11

at xjal te tnam Partia, te Media, te Elam, te Mesopotamia, te Judey, te Capadocia, te Ponto ex te tx'otx' Asia,¹⁰ te Frigia, te Panfilia, te Egipto, ex te txqantl tx'otx' te Libia nqayin tk'atz Cirene. Ex ite' junjun xi tzaj te Rom:¹¹ At junjun Judiyqe, a kyitz'jlinx, ex junjun i ok te Judiy noq tu'n kynimb'il. Ex ite' xi tzaj te Creta ex te Arabia. Ex qkyaqilx nqb'i'n kyyol tojxjo qvol atzin nkyq'ma'n ti'jjo tb'inchb'in Dios.

¹² Kykyaqilx jaw ka'yaj, ex jaw naj kynab'l, ex xi kyqanin kyxolile: ¿Tze'ntzin tze'lpine lu'n?

¹³ Me at junjun noq b'aj jaw xmayin, ex kyq'ma: Tu'ntzi'n ma chi tx'ujte, chi chi'.

Tej tyolin Pegr tnejil maj ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús

¹⁴ Jawtzin we'ks Pegr junx kyuk'a jun-lajajtl tsanjil, ex tuk'axix tajq'ojil twi'wen, xi tq'ma'n: Ayi'y nxjalil, aj Judiy, ex kykyaqila najleq'i'y toj Jerusalén, b'i'nku ky'u'n ex kyb'inkuxixa wen a kxel nq'ma'n kye'y.¹⁵ Nya nchi tx'ujte kye' xjal lo, tze'nku ma kyq'ma'y. Tzmape b'elaj or te qlixje ma tz'ok ja'lin.¹⁶ Mikyxi te' ante nb'aj ja'lin, aj tyole Joel, a yolil Tyol qMan Dios ojtxe, tej tq'mante:

¹⁷ Chi Diosjo kyjalu'n:

Aj kyxi xkye q'ij te ch'ixtaq tu'n nkani'n, kxel nq'o'n Xewb'aj Xjan tib'aj tkyaqil xjal.

Ok chi yolil kyk'wala txin ex q'a wi'ja.

Ok k-elil kye' ku'xin q'a kyniky' ti'jjo kb'antil tu'n Dios.

Ex ok k-okil kywutziky'jo ichin, a ma chi tijin, tu'n Dios, ti'jjo kb'ajil.

¹⁸ Ex kxel nq'o'n Xewb'aj Xjan kyojjo q'ij anetzi'n toj kyanmin waq'nila qya ex ichin,

ex kchi yolil wi'ja.

¹⁹ Ktzajil nyek'in nim techil toj kya'j; ex twutz tx'otx' k-iwlil chiky', q'aq', ex sib', noq tu'n q'oj.

²⁰ Atzin twutz kya'j, ok k-okil naj tqan q'ij,

ex k-elil kyaqix twutz yaye, ikyx tze'nku chiky';

ch'ixtaqtzin tul kanin q'ij te tulil juntl majl qAjaw.

Nimx tokli'n q'ij anetzi'n te b'isb'ajil, ex ok kqoptz'ajil tipin Dios.

²¹ Me ayetzin kye' k'wel kynimi'n Tyol qAjaw,

ok chi kletil kye'.^s

²² Ayi'y nxjalil, aj Judiy, chi Pegrjo, kyb'intzinji'y a kxel nq'ma'n kye'y, qu'n b'i'nxix ky'u'n qa a Jesús aj Nazaret, jun ichin, a ma tzaj tyek'in kye'y, qa b'a'n ele twutz Dios, tu'n nimxix tb'inchb'in, ex tu'n ila' techil b'ant tu'n.²³⁻²⁴ Me atzaj te' t-xi q'o'n kye'y, b'ex ok kytzyu'n, ex xi kyq'o'n kye' ichin aj il te Rom, tu'n tkub' kyb'yo'n twutz cruz.^t Tkyaqiljo lo b'ant tze'nkuxjo t-xim Dios otaq b'aj, ex ikyxjo, ilxix ti'j tu'ntaq tb'ant. A ayi'y kub' b'yo'nte Jesús, me jaw anq'in juntl majl tu'n Dios.^u Tu'n ikyjo, b'ex tzaqpaj tjaq' kyimin ex nti'l toklin kyimin ti'j.

²⁵ B'i'n qu'n, chi Pegr, qu'n atzin David, a nmaq kawil te Israel ojtxe, kyij ttz'ib'in ti'j Jesús toj Tu'jil Tyol Dios, ex tq'ma kyjalu'n:

Kukx n-ok nka'yinji'y Ay qAjaw, ata nzwutza.

Tu'npetzi'n, nlay chin jaw tz'aqa,

qu'n lu'y at toj nman q'ob'a tu'n tkoli'n wi'ja.

²⁶ Tu'n ikyjo, tzunx nchin tzalaja,

ex nchin b'itzi'n tuk'a tze'jb'il.

Ex qu'uple nk'u'ja ti'ja tuk'a tkyaqil nchwinqila,

²⁷ qu'n nlay chin kyij tq'on te jun majx toj tjulil kyimnin;

^s2:21 Jl. 2:29-32 ^t2:23-24 Mt. 27:35; Mr. 15:24; Lc. 23:33; Jn. 19:18

^u2:23-24 Mt. 28:5-6; Mr. 16:6; Lc. 24:5

ex nlay ttziyiy tu'n tel puqj nchib'jila, ayi'n taq'nila.

²⁸O tzaj tyek'i'n we'y tze'n tu'n nb'eti'y toj tumil,

ex chin tenb'ila toj tzaljb'il,

qu'n tu'n ktenb'ila nwutza, chi David ti'j Jesús.^v

²⁹Ayi'y nxjalil, chi Pegr, kyq'ontza amb'il we'y, tu'n t-xi nq'ma'n kye'y; twutzxix qa a qxe'chil David kyim, ex kux muqet, ex lu muqb'ilte; atx qxol ja'lin.

³⁰Me atzin David jun yolil Tyol Dios, chi Pegr. B'i'ntaq tu'n qa otaq tzaj tq'ma'n Dios, qa jun t-xkachmanb'aj tu'n tok te nmaq kawil te jun majx.^w ³¹Tu'n ikyjo, mix yoline David ti'jx, qala' ti'j Crist, a Kolil, a tu'ntaq tjaw anq'in juntl majl. Ex tq'ma qa atzi'n Kolil minataq tu'n tkyij toj tjulil kyimnin, ex qa minataq tu'n tel puqj t-xmilil, ³²qu'n ate qMan Dios jaw anq'sinte juntl majl Jesús, a Kolil; ex awotzi'n o lonte, ex nqo yolil ti'j ja'lin qa itz' te jun majx, chi Pegr.

³³Jaw q'i'nte Jesús, tu'n tjapin tuk'a qMan Dios tu'n tkawin junx tuk'a. Tzaj tk'mo'n Xewb'aj Xjan, a otaq tzaj tq'ma'n Dios. Aкси'n a o tzaj tsipin qe'y, ex loqi'y nchi ka'yin ex nchi b'i'n ti'j. ³⁴Nya te David jaw twutz kya'j, qu'n ikytzin tq'ma kyjalu'n:

Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjava:

Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy,

³⁵tzmaxi' aj tkub' kyij'jo tajq'oja wu'n, chi Dios.^x

³⁶Ayi'y Judiy, ayi'y nxjalil, chi Pegr, b'inkuxix kyu'n. Ax Jesúsjo, aj kub' kyb'yo'n twutz cruz, jaw anq'in juntl majl tu'n qMan Dios, tu'n tok q'o'n te qAjaw ex te Crist, a Kolil qi'j.

³⁷Tej kyb'inte'j xjal ch'uqleqetaq antza ti'jjo a yolajtz, nimxix i jaw b'isin, ex

xi kyqanin te Pegr, a tsanjil Jesús, junx kyuk'a txqantl: Ayi'y nxjalil, ¿Tze'n okila lu'n qu'n?

³⁸Xi ttzaq'win Pegr: Kux chi meltz'aja, ex kytx'ixpinks kynab'la, tu'n kyb'eta toj tumil twutz Dios, ex kux chi ku'xa toj a', te jawsb'il a' teyile junjun ti'j tb'i Jesucrist, tu'ntzin tkub' najsin kyila tu'n qMan, ex tu'n ttzaj q'o'n Xewb'aj Xjan kye'y. ³⁹Tzaj ttziyin Dios Xewb'aj Xjan ex jun najsb'il kyila te kye'y, ex te kyk'wala ex te kykyaqiljo ite' najchaq; a yol lu'n te kykyaqiljo aye' taj qMan Dios tu'n kytxket, ex tu'n kynimin Tyol.

⁴⁰Yolintzin Pegr kyuk'a yol lu'n ex txqantl, ex xi tq'ma'n jun tumil kyjalu'n: Kypa'mil kyib'a kyij'jo xjal aj il, tu'ntzintla kykleta.

⁴¹Ikytzin b'ajjo, ayetzi'n kub' kynimin tyol Pegr, b'e'x i ku'x toj a' te jawsb'il a'. Tojjo q'ij anetzi'n, b'alaqa oxo mil xjal ok kychmo'n kyib' kyuk'a txqantl nimil. ⁴²Kykyaqilxix q'i'ntaq kyib' tu'n tkub' b'inchitjo kyyol tsanjil. Ex nkymo-jin kyib' kyxolilex, i na'n Dios, ex ok kychmo'n kyib' tu'n tkub' iky'sitjo Xjan Wab'j.

Tze'n tte'n kychwinqil tnejil nimil ojtze

⁴³Jaw ka'ylaj kykyaqilx, tu'n nim techil ex nim kyb'inchb'in tsanjil otaq b'ant, tu'n tyek'it tipin Dios. ⁴⁴Aye' otaq chi nimin chmo'nxixtaq kyib' junx, ex kub' kypa'n jni' at kye kyxolilex.^y ⁴⁵Xi kyk'ayin kytx'otx' ex tkyaqiljo attaq kye, ex kub' kypa'n kypwaq kyxolilex, tze'nkuxjo, a attaq tajb'in kye. ⁴⁶Tkyaqil q'ij n-ok kychmo'ntaq kyib' toj tnejil ja te na'b'l Dios. Ex tojile kyja, ja' nkub'e iky'sittaqjo Xjan Wab'j, ex tu'n kywa'n junx tuk'a tzaljb'il ex tmutxb'il kyan-

^v2:28 Sal. 16:8-11

^w2:30 2Sa. 7:11-16; 1Re. 2:4; 1Cr. 17:11-14; Sal. 89:4; 132:11-12

^x2:35 Sal. 110:1 ^y2:44 Kyb'i. 4:32-35

min. ⁴⁷Nchi nimsintaq tb'i qMan Dios, ex noq tu'n nb'anttaq kyu'n, b'a'n ele twutz tkyaqilx xjal. Tkyaqil q'ij nchi nimintaq txqantl xjal tu'n qMan Dios. Tu'ntzi'n ikyjo, nchmetiktaq kyb'aj.

Tej tkub' q'anit jun kox

3 Jun q'ij, i xta'j Pegr ex Juan toj tne-jil ja te na'b'l Dios, te' tok oxo or te qale, qu'n antaq orjo te na'b'l Dios. ²Tojjo ja anetzi'n, attaq jun ichin kox te titz'jlin. Tzuntaq nxi q'in kykyaqil q'ij ex nkub'taq q'o'n ttxlaj jun nim tzi ja, Ponix tb'i, tu'n tqanin tmob'itz kye' xjal nchi okxtaq.

³Tej tlontej kox, te' kykanin Pegr ex Juan antza, xi tqanin jun tmob'itz kye. ⁴Tej tiwle kox tu'n Pegr, xi tq'ma'n te: Qo ka'yitza.

⁵Atzin tej kox xi ka'yin, kub' tb'in, ex kub' t'nab'lin qa attaq tu'n t-xi q'o'n te. ⁶Me ante Pegr xi tq'ma'n: Nti' we' npwaq; me kxel nq'o'n tey a at we'y. Ti'j tipin tb'i tAjaw Tkyaqil, a Jesucrist aj Nazaret, we'ksa ex kux b'eta.

⁷Tej tq'ma'nte Pegr ikyjo, ok ttzyu'n tman q'ob'jo kox, ex jaw tj'k'u'n. Ex b'e'xsin ul kyanmin tqantz, ⁸ex jaw lipin tej kox ex ok ten b'etil.

B'e'xsin okxtz toj tnejil ja te na'b'l Dios, me nya xko'n. Ex ok ten t'ikypajil, ex nimsil tb'i qMan Dios.

⁹Kykyaqilxjo lonte tej tb'et, ex tej tnimsin tb'i Dios, ¹⁰b'e'x i jaw ka'ylaj, ex b'e'x i jaw xob' ti'jjo otaq b'aj ti'j kox, qu'n tu'n ojtzqi'ntaq kyu'n qa axjo ichin, a koxtaq, a qu'qletaq twutz nim tzi ja, Ponix tb'i, a nqanintaq tmob'itz.

Tej tyolin Pegr ti'jjo tipin Jesús

¹¹Atzi'n ichin otaq q'anit, b'e'x ok tzoje ti'j Pegr ex Juan. Kykyaqil xjal jaw ka'ylaj, ex i xi rinin tu'n kykanin tojjo

twutz ja, Salomón tb'i, ja' ta'taqjo ichin, junx tuk'a Pegr ex Juan.

¹²Tej tlonte Pegr ikyjo, xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n nchi jaw ka'ylaj kye', ayi'y nx-jalil, aj Israel? ¿Tiqu'n nqo tzaj kyka'yi'n? ¿Ma awotzin qe' qu'nx qib'a, ma qo kub' q'anin te' ichin lo? ¿Ma tu'ntzin qipi'n mo tu'n qwenila twutz Dios, ma b'ant tb'etjo ichin lo?

¹³Ate Dios, a tDios Abraham, Isaac, Jacob ex kykyaqil qe ojtxe qxe'chil, a o tzaj q'onte nimxix toklin Jesús, a taq'nil. Ayi'y xi q'onte kye kawil te Rom, ex mix kytziyiy tu'n t-xi tza-qppe, tej tq'mante Pilat.^z ¹⁴Me tu'n tch'u'xil kyanmi'n, kyky'etaqa tu'n t-xi kyqani'n tu'n ttzaqpaj Jesús, a xjan ex wexix, me kyja xi kyqani'n tu'n ttza-qpaj jun b'yol xjal.^a ¹⁵Ex ikytzin kub'e kyb'yo'nejij Jesús, a tAjaw chwinqil; me jaw anq'in juntl majl tu'n Dios. Ex twutzxixjo anetzi'n, qu'n o qli'y, ex b'in qu'n. ¹⁶Noq tu'n qnimb'ila ti'j tipin tb'i Jesús, ma q'anit te' ichin, a n-ok kyka'yi'n ex kyojtzqi'n. Axjo qnimb'ila ti'j Jesús, atzin ma kub' q'anin te' te jun majx, ikyx tze'nku ayi'y kykyaqilxa loqi'y nchi ka'yin ti'j.

¹⁷Ayi'y nxjalil, chi Pegrjo, b'in wu'n qa ayi'y, junx kyuk'a kynejila, a kawil aj Israel, i kub' b'yo'nte Jesús; me mix ele kyniky'a te, qa ataq Tk'wal qMan Diosjo kub' kyb'yo'n. ¹⁸Ayi'y kub' b'inchinte il; me tu'n ikyjo, ate Dios japin b'aj Tyol, a otaq tq'ma ojtxe, noq kyu'n kykyaqil yolil Tyol, qa iltaq ti'j, tu'n tkyim Crist, a Kolil kyi'ja. ¹⁹Tu'npetzi'n, kymeltz'intz kyib'a, ex kyb'inchinku kyte'n twutz Dios, tu'ntzin tnajsit kyila, ²⁰ex tu'n ttzaj tsma'n qMan Dios ky'iwb'il kye'y noq tu'n Jesús, a atxix ojtxe ok q'o'n te Kolil kyi'ja.

²¹Il ti'j, chi Pegr, tu'n tten Jesús toj kyaj jal'in, ex kmeltz'ajil tzmaksi to-

^z3:13 Mt. 27:23-25

^a3:14 Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-14; Lc. 23:13-25; Jn. 18:40; 19:12-16

jjo q'ij, aj tkub' tnik'u'n tkyaqil, ikyxjo tze'nkuj tq'ma, aj kyq'ma xjan yolil Tyol Dios ojtxe.

²² Ex majxte Moisés q'mante kye ojtxe qxe'chil kyjalu'n:

Atzi'n tAjaw Tkyaqil, a kyDiosa, kjawil q'i'nte jun yolil Tyol Dios kyxola tze'nku we'.

Kyniminkuy tkyaqiljo kxel tq'ma'n,

²³ qu'n tkyaqiljo a mina nkub' nimin te' yolil anetzi'n, b'e'x k'wel yuch'in kyxolxjal, chi Moisésjo.^b

²⁴ Ex kykyaqiljo yolil Tyol Dios, chi Pegr, tzaj xkye tuk'a Samuel, ex jni' txqantl, i yolin kyij'jjo q'ij te ja'lin. ²⁵ Ex ayetzin kye' o chi kyija toj wen tuk'a Dios, ex tu'n ikyjo, etzilq'iy ti'j tkyaqiljo tq'ma qMan Dios kyu'njo yolil Tyol ojtxe. Ex ikyxjo, at kyokli'n ti'jjo kyij b'ant ti'j tu'n Dios kyuk'a ojtxe qxe'chil, qu'n ikytzi'n tq'ma Dios te Abraham:

Kchi ky'iwlitiljo kykyaqil xjal twutz tx'otx' noq tu'n xkachmanb'aj, kchi elil anq'in ti'j tyajila.^c

²⁶ Tej tjaw anq'in juntl majl Jesús tu'n Dios, chi Pegr, tnejil tzaj tsm'a'n te kye'y, ayi'y aj Judiyq'iy, tu'n kyky'iwlita, ex tu'n ttzaqapaj junjun kye' toj til.

Tej kyxi q'i'n Pegr ex Juan kywutz kawil aj Judiy

4 Tzunxtaq nyolin Pegr ex Juan kyuk'a xjal, tej kyanin pale, junx tuk'a kawil kye xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios, ex junx kyuk'a jun ch'uq Sadusey. ² Nchi q'ojletaq, qu'n tu'n nchi xnaq'tzintaq Pegr ex Juan kyexjal, me nya tze'nku kyajtaq, qu'n kyq'ma Pegr ex Juan qa twutzxix jaw anq'in juntl majl Jesús; ex tu'ntzin, kyij yek'in qa kykyaqil kyimnin chi jawitz anq'in juntl majl.

³ I ok kytzyu'n, ex b'e'x i kux kyq'o'n toj tze, ex tojxi juntl q'ij i jatz q'i'n, qu'n tu'n otaq qoqix. ⁴ Me nimku kyxoljo aye i

b'inte Tb'anil Tqanil kolb'il, b'e'x i nimin; qu'n atzi'n kyb'aj o'kqexjo ichin, b'alaqa jwe' mil.

⁵ Toj junxil q'ij ok kychmo'n kyib' toj Jerusalén aye kawil, junx kyuk'a nim kyoklin kyxol Judiy ex jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, ⁶ exsi'n tnejilxix pale, Anás tb'i; junx tuk'a Caifás, Juan, Lejantr ex ila' ichin t-xjalil Anás. ⁷ Ayetzi'n ichin lo i q'mante, tu'n kytzaj q'i'n Pegr ex Juan, tu'n kykub' q'o'n kyxol, ex xi kyqanin kye: ¿Ti'n kye' kyoklin mo an ti'j qb'i nkub' kyb'inchin kyeji'y ikyjo? chi chi'.

⁸ Nojin tanmin Pegr tuk'a Xewb'aj Xjan, ex i xi ttzaq'win: Noq sameq'i'y, tnejil kawil toj tnam, exqetzi'n nim kyokli'n; ⁹ ma tzaj kyqani'n ti'jjo b'a'n xb'ant qu'n ti'j jun yab', tu'n tel kyniky'a tze'n xq'anite. Kutzin. ¹⁰ K'a txi qq'ma'n kye'y tu'ntzin tel kyniky' kykyaqilxjal aj Israel, qa o'kx ti'j tipin tb'i Jesucrist te Nazaret ma q'anit te' ichin lo wa'l kywutza. Atzin Jesús, axj kub' kyb'yo'n twutz cruz, ma jaw anq'in juntl majl tu'n Dios. ¹¹ Ex ayi'y ikyqeji'y tze'nku b'inchil ja, a nxi kyxo'n jun ab'j nya wen toj kywutza, me axixpete ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil tãkyin, a nimxix toklin toj aq'untl.^d Atzin Jesúsjo a ab'j s-el kyiky'i'n. ¹² Me nim n-ajb'in Jesús te qe, qu'n o'kx te Jesús Kolil, ex mix a'l quk'a aku jyete kolb'il te qe, qu'n nti' toklin juntl b'ib'aj tzalun twutz tx'otx', a o tzaj q'ma'n tu'n Dios, a ja' aku qo klete, chi Pegr.

¹³ Mix jawe xob'e Pegr ex Juan, tej kyyolin kywutz kawil. Tej kylonte kawil ikyjo, b'e'x i jaw ka'ylaj, qu'n ayetzaj ichin nya aj u'jilqe, ex nti'xixtaq b'a'n kyu'n. Me el kyniky'jo kawil te, qa t-xnaq'tzb'inqetaq Jesús. ¹⁴ Ex majxjo ichin anetzi'n, a otaq q'anit, attaq kyuk'a; tu'ntzi'n, nti'taq tumil tu'n kyjaw xo'n yol kyij. ¹⁵ Tu'ntzi'n, xi kyq'ma'n, tu'n

^b3:23 Deu. 18:15-19 ^c3:25 Gen. 22:18

^d4:11 Sal. 118:22

tex Pegr ex Juan tojjo chmob'l. Ayet-zaj i kyij, ok ten ch'otjil kyxolelix.¹⁶ Chi chi' kyjalu'n: ¿Ti'n k-okil qb'inchin kyijjo xjal lo? B'in kyu'n kykyaqil aj Jerusalén, ma lonte ti'jjo ma b'ant kyu'n, ex nlay kub' qewin qa ma q'anitjo ichin.¹⁷ Me tu'n mina tz'ele tqaniljo lo kyxolxjal, kchi okil qxob'tzin, tu'ntzin mina chi yolinel ti'j tb'i Jesús.

¹⁸ Tej kyb'aj ch'otj, i okx txko'n juntl majl Pegr, Juan exjo ichin, aj otaq q'anit, ex xi q'ma'n kye, tu'n mina chi yolinel, ex mina chi xnaq'tzin ti'j tb'i Jesús.

¹⁹ Me xi ttzaq'win Pegr ex Juan kyjalu'n: Kyb'isinkuy qa wexix twutz Dios, qa ayi'y tu'n kykub' nimit, ex nya Dios,²⁰ qu'n nlay b'ant tu'n mina qo yoli'n ti'jjo a o qb'i'y ex o qli'y.

²¹ I ok xob'tzin juntl majl kyu'n kawil, me b'e'x i xi tzaqpi'n, qu'n tu'n mix jyete kyil. Kykyaqil xjal nchi nimsintaq tb'i Dios ti'jjo otaq b'aj,²² qu'n atzi'n ichin q'anit otaq tziky' tib'aj ka'wnaq ab'q'e.

Tej t-xi kyqanin nimil jun o'nb'il te qMan Dios

²³ Tej kytzaqpaj Pegr ex Juan, i xi', ex ok kychmo'n kyib' kyuk'a nimil, ex xi kyq'ma'n tkyaqiljo otaq b'aj kyq'ma'n kynejil pale ex qe nim kyoklin kyxol aj Judiy.²⁴ Tb'ajlinxi kyb'i'n tkyaqiljo nimil, i ok ten na'l Dios junx, ex kyq'ma: Ay, tAjaw Tkyaqil, a te kub' b'inchinte kya'j ex tx'otx' ex ttxuyil a' ex jni' ti'chaqkul;^e ²⁵ ay q'mante tu'n Xewb'aj Xjan, ex tz'ib'in tu'n taq'nila David kyjalu'n:

¿Tiqu'n ma chi jaw tiljjo tnam aj il?

¿Ex tiqu'n nkub' kyximin kyxim nti' tnal'?

²⁶ Aye' nmaq kawil twutz tx'otx' i q'ojin, ex i ok kychmo'n kyib',

tu'n kyximin ti'taqjo tu'ntaq tb'ant kyu'n ti'jjo qMan Dios, ex ti'jjo Crist, a q'o'ntz te Kolil.^f

²⁷ Twutzx te', chi chi', qa i ok kychmo'n Herodes ex Poncio Pilat kyib' tzalun toj Jerusalén, junx kyuk'a aj Israel ex kyuk'a nya aj Israel, tu'n kyjyon q'oj ti'j xjan taq'nila Jesús, aj jaw tsk'o'n te Kolil.^g ²⁸ Ikypetzi'n, kub' kyb'inchin tkyaqiljo a otaq tq'may qa iltaq ti'j tu'n tb'aj.

²⁹ Ay, qAjaw, chi chi', atzin ja'lin, b'intzinjiy ti'jjo ma kyq'ma qi'ja, ex q'ontza tumil qe'y, awo'y taq'nila, tu'n mina qo xob'i'y, aj qyoli'n ti'j Tyola.³⁰ Ex noqit tu'n tipi'n chi q'anit yab', ex tu'n tb'ant nim techil ti'j tipin tb'i xjan taq'nila, Jesús, chi chi'.

³¹ Tej kyb'aj na'n Dios, b'e'x tzaj lu'linj tx'otx' ja' ch'uqleqetaq, ex kykyaqilx noj kyanmin tu'n Xewb'aj Xjan, ex i xi' yolil Tyol Dios tuk'a tkyaqil kyanmin.

Tze'n nchi mojinetaq nimil kyib' kyxolx

³² Nimku kyb'ajjo nimil, ex kykyaqilx n-oktaq kymujb'in kyib', ex junxtaq kyb'is toj kynimb'il. Mix a'l jun q'mante, qa noq te te, aku tz'okine' a jni' at-taq te, qala' tkyaqil at toklin ti'j.^h ³³ Ex ayetzi'n tsanjil nchi yolintaq ti'jjo tjawl-intz anq'in Jesús juntl majl, a tAjaw Tkyaqil, qu'n tu'n otaq kyli. Ex nimxix kub' ky'iwlin kykyaqilx tu'n Dios.

³⁴ Nti'taq jun yaj kyxol, qu'n ayetzi'n attaq kytx'otx' ex kyja, b'e'xtaq nxi kyk'ayin.³⁵ Atzi'n pwaq nxi kyq'o'ntaq kye tsanjil, tu'n tkub' sipit teyile junjun, qa attaq tajb'in kye.ⁱ

³⁶ Iktyzin b'ajjo ti'jjo jun ichin, Jse tb'i, tzajnintaq toj tx'otx' Chipre, ex attaq toklin kyxol t-xjalil qtzan Leví. Atzin te Jse ok q'o'n juntl tb'i kyu'n tsanjil, Bernabé,

^e4:24 Ex. 20:11; Sal. 146:6 ^f4:26 Sal. 2:1-2

^g4:27 Mt. 27:1-2; Mr. 15:1; Lc. 23:1; Jn. 18:28-29 ^h4:32 Kyb'i. 2:44-45

ⁱ4:35 Kyb'i. 2:44-45

atzin tz'elpine', aj q'uqb'il k'u'jb'aj. ³⁷ At-taq te Jse ttx'otx', ex b'e'x xi tk'ayin; atzin pwaq xi tq'o'n kye tsanjil.

Tej tkub' kysb'u'n Ananías kyib' tuk'a t-xu'jil

5 Me attaq jun ichin, Ananías tb'i, junx tuk'a t-xu'jil, Safira, xi kyk'ayin jun nej kytx'otx'. ² I yolin, ex i kyij toj wen tu'n tkyij kyin ch'in pwaq, a tzaj kytzyu'n te twi' kytx'otx'. Me atzi'n txqantl xi tq'o'n Ananías kye tsanjil. ³ Xi tq'ma'n Pegr te: Ay Ananías, ¿Tiqu'n xi tziyiu tu'n tokx tajaw il toj tanmin, tu'n xkyij tzyu'njiy ch'in pwaq, a saj q'o'n tey, tej xi k'ayit ttx'otx'a? Tu'ntzi'n, ma niky'in yol te Xewb'aj Xjan. ⁴ ¿Ma nyatzin tetaqa tx'otx'? ¿Exsin te' xi tk'ayi'n, ma nyatzin tetaqtza tkyaqil pwaq? ¿Tiqu'n xkub' tewin qe'y? ¿Ex tiqu'n'il xkub' t-ximin tu'n tkub' b'inchitjo ikyjo, noq te yek'b'il tib'a, qa jun tb'anil nimila? Me tojjo lo, nya kye ichin ma niky'iniy yol, qala' te Dios.

⁵ Tej tb'aj tb'in Ananías ikyjo, b'e'x kyim, ex kykyaqiljo i b'inte b'e'x tzaj kyxob'il. ⁶ Tb'ajlinxi' ikyjo, i tzaj ila' ku'xin q'a kub' kyptzo'n kyimnin, ex xi kyin, tu'n tkux muqet.

⁷ Otaqla b'aj oxo or ikyjo, tej tokxjo t-xu'jil Ananías ja' ite'taq tsanjil. Me nti'taq b'in tu'n, ti' otaq b'aj. ⁸ Xi tqanin Pegr te: ¡Q'mantzi'n we'y! ¿Qa o'kx twi' tx'otx'jo s-ok, a ma txi kyk'ayi'n?

Xi ttzaq'win Safira: Twutzx, o'kx te' twi' s-ok, chi'.

⁹ Xi tq'ma'n Pegr te: ¿Tiqu'n'il xb'ant ti'j kyu'n, tu'n tok kyyeki'n Xewb'aj Xjan? Loqe' chi txa'j muqil ti'j qtzan tchmila chi ul, ex atzin ja'l'in ma che'x muqul tey.

¹⁰ Texjo or anetzi'n, b'e'x kyim Safira t-xe tqan Pegr. Tej kyokxjo ku'xin q'a, noq kyimnel. Tej tiwle, b'e'xsin xi kyin'ntz, tu'n tkux muqet ttxlajjo qtzan tchmil. ¹¹ Ex kykyaqil nimil ex jni' xjal, aye i b'inte, b'e'x i xob' tu'n ikyjo.

Tej tkub' kyb'inchin tsanjil Jesús nim techil te yek'b'il tipin Dios

¹² Noq kyu'n tsanjil i b'ante nim techil te yek'b'il tipin Dios kyxol xjal. Ex kykyaqil nimil ok kychmo'n kyib' toj tnejil ja te na'b'l Dios twi' pe'n, Salomón tb'i. ¹³ Kyxoljo txqantl, attaq txqan kyxob'il tu'n tok kymujb'in kyib' kyuk'a nimil, me i tzalaj ti'jjo nb'anttaq kyu'n. ¹⁴ Tu'ntzi'n, chmet kyb'aj, qu'n ila' ichin ex qya kub' kynimin Tyol tAjaw Tkyaqil. ¹⁵ Ex nchi b'ajxi kyin'taq yab' kyoj b'e kyib'aj tal kypop ex kyib'aj iqb'il kye yab', tu'ntzintla aj tiky' Pegr, i'chaq'tla o'kx t-xlekemil aku pontaq kanin kyib'aj junjun yab', tu'n kykub' q'anit. ¹⁶ Ex at txqan xjal tzaj kyojjo tnam nqayin, tu'n kyul kanin toj Jerusalén. Tzaj kyin' kyyab' exqetzi'n xjal tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. Ex kykyaqilx b'e'x i q'anit.

Tej ttzaj tq'oj kawil aj Judiy kyij' tsanjil Jesús

¹⁷ Aj tnejilxix pale, junx kyuk'a jun ch'uq Sadusey, b'e'x i jaw xky'aqlin kyij'jo tsanjil. ¹⁸ Ex tu'ntzi'n, b'e'x i ok tzyu'n, ex b'e'x i ku'x tju'n toj ttze te tnam. ¹⁹ Me toj qniky'in, ul jun t-angel tAjaw Tkyaqil jqolte tjpel tze tu'n kyetz, ex xi tq'ma'n kye: ²⁰ Kux che'xa toj tnejil ja te na'b'l Dios, tu'n t-xi kyq'ma'n kye xjal antza ti'jjo tkyaqil t-xilin ak'aj chwinqil. ²¹ Toj junxil q'ij qlixjexix, i okx toj tnejil ja te nab'l Dios tu'n t-xnaq'tzit tkyaqiljo a otaq kyb'i, tze'n tzaj tq'ma'n angel.

Tzuntaq nchi xnaq'tzin tsanjil, atzin tej tnejilxix pale exqetzi'n ite'taq tuk'a, i tzaj kytxko'n nim kyoklin kyxol aj Israel, tu'n tok kychmo'n kyib' toj Sanedrín, a tnejilxix chmob'l kyxol aj Judiy. Tej kychmet, b'e'x xi kysma'n xq'uqil, tu'n kyxi iq'b'ajjo tsanjil, a ite'kuxtaq toj tze. ²² Me tej kykanin antza, mix i jyetil. Tu'ntzi'n, b'e'x i meltz'aj tuk'a tqanil, ²³ ex kyq'ma:

Tej xqo kani'n, cheb'e jpu'n te tze, ex ayetzin kye' xq'uqil wa'lqe kye' ttzi. Me tej s-okx qjgo'n, mix a'ltaq jun tokx.

²⁴Tej tb'inte tnejilxix pale, exsin tnejil xq'uqil ja te na'b'l Dios, exqetzi'n nmaq pale, i jaw ch'otj kyxolx, ex kyq'ma: ¿Tze'ntzila kpon b'ajile lo?

²⁵Tzuntaqtzin nchi yolín, tej tkanin jun xjal, ex xi tq'ma'n kye: ¡Ayetzaj xi kux kyq'o'n toj tze, loqe kye' nchi xnaq'tzin kye xjal toj tnejil ja te na'b'l Dios!

²⁶Ayetzin kyej xq'uqil, junx tuk'a kynejil, b'ex i xta'j tzyulkye tsanjil, tu'n kyul toj Sanedrín. Me cheb'e i tzaj q'i'n, qu'n tu'n attaq kyxob'il xq'uqil tu'n kyok xo'n tu'n ab'j kyu'nxjal. ²⁷Tej kykanin toj Sanedrín, antej tnejilxix pale xi tq'ma'n kye tsanjil: ²⁸¿Ma nya otaq txi qq'ma'n kujxix wen kye'y, tu'n mina chi xnaq'tzinila ti'jjo ichin Jesús?j ¿Me titzi'n ma kub' kyb'inchin'? Ma b'aj kyyoli'n kyxol kykyaqil xjal te Jerusalén a xnaq'tzb'il. Ex kyaja tu'n tok kyq'o'n te qpaja a tkyimli'n ichin anetzi'n, chi'.^k

²⁹Xi ttzaq'win Pegr exqetzi'n txqantl tsanjil: Ate qMan Dios ilxix ti'j tu'n tkub' qnimi'n, ex nya aye ichin. ³⁰A qMan Dios, a kyDios ojtxe qxe'chil jatz anq'sinte juntl majl Jesús, aj kub' kyb'yo'n twutz cruz. ³¹O jaw ti'n qMan Dios, ex o txi q'o'n toklin tu'n tkawin junx tuk'a, ex o tz'ok q'o'n te Tnejil ex te Kolil, tu'ntzin tajtz ti'j qanim, qkyaqil awo aj Israel, ex tu'n tkub' tnajsin qil. ³²Tkyaqiljo lo o qli'y, ex nqo yoli'n ti'j, junx tuk'a Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n qMan Dios kye' nchi kub' niminte, chi chi'.

³³Tej kyb'inte ikyjo, b'ex i jaw tx'u'jin, ex kub' kyb'isin tu'n kykub' b'yet.

³⁴Me kyxoljo kawil, attaq jun Parisey, Gamaliel tb'i, a toktaq te xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, ex nimtaq toklin kyu'nxjal.

Jaw we'ks, ex xi tq'ma'n, tu'n kyex q'i'n jun paqjo tsanjil.

³⁵Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n kye txqantl kawil: Ayi'y nxjalil, aj Israel, kynab'linkuy ti'jjo k'wel kyb'inchin' kyi'jjo ichin lo. ³⁶Kyna'ntza, aj b'aj ti'j Teudas atxix ojtxe, tej tq'ma kujxix wen qa ataq nimxtaq toklin, ex kyaje syent ichin i ok lipe ti'j. Me tej tkub' b'yo'n, b'ex el kyalaq'win, ex xi' kysipin kyib'jo lipcheqetaq ti'j, ex ikytzin pon b'aje tkyaqil tb'is Teudas.

³⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, chi Gamaliel, jaw ti'n tib' jun ichin te Galiley, Judas tb'i, toj kyq'ijil aj tz'ib'il kyb'ixjal, ex kub' kyk'u'j ila' xjal, tu'n kyok lipe ti'j. Me ex ikyxjo, b'ex kub' b'yo'n; ayetzi'n lipcheqetaq ex b'ex xi kysipin kyib'.

³⁸Tu'npetzi'n, chi Gamaliel, kxel nq'o'n jun tumil kye'y, tu'n kyxi kytzaqpinji'y xjal lo, ex mina tz'okx kylimo'n kyib'a kyxol, qu'n noqx k'wel najjo nb'ant kyu'n, qa noq tnab'l ichin. ³⁹Me qa tu'n qMan Diosjo lo, nlay chi kanb'in kyi'j. Qala' b'a'nqexi, qu'n noq chi jyo'n q'oj tuk'a Dios.

Ayetzaj xjal kub' kynimi'n ch'in tumil tzaj q'ma'n kye tu'n Gamaliel. ⁴⁰I tzajtzin q'olb'in tsanjil, ok jub'chin, ex xi q'ma'n kye, tu'n nti'xl tu'n kyyolin ti'j tumil tb'i Jesús. Tb'ajlinxitzin ikyjo, i xi tzaqpi'n.

⁴¹I etztzin tsanjil kywutz kawil, ex i tzalaj, qu'n tziye Dios tu'n tiky'x kyu'n, noq tu'n tpajjo kynimb'il ti'j Jesús. ⁴²Me nya tu'n ikyjo, mix i yolínilt, qala' kykyaqil q'ij, i xnaq'tzin, ex i yolín toj tnejil ja te na'b'l Dios ex kyojile junjun ja, ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il ti'j Jesús, a Crist.

Tej kyok q'o'n wuq mojl kyxol nimil

6 Kyojjo q'ij anetzi'n, liwey i ch'iy kyb'ajjo nimil. Tu'ntzintzjo, ayetzaj nchi yolintaq griego jaw wulj kyi'jjo

nchi yolintaq ebrey, ex kyq'ma qa minataq ntzaj q'o'nix kyokli'n qya mebe, aye' ite'taq kyxol, tze'nku nkub' pa'ntaqjo mojb'il, a ntzaj q'o'n kyu'n tsanjil te junjun q'il.

²Ok chmo'n kykyaqil nimil kyu'n kab'lajaj tsanjil, ex kyq'ma: Nya wen tu'n tkyij qtaqpi'n tu'n qyolin ti'j Tyol qMan Dios, exsin o'kxtza tu'n qkub'e tena sipil te' tkyaqiljo n-ajb'in kye mebe qya anetzi'n. ³Tu'npetzi'n, ayi'y werman, kysk'o'nksa kyxolxa wuq ichin b'a'n ky-chwinqil, tz'aqle kynab'l, ex nojnin kyanmin tuk'a Xewb'aj Xjan, tu'ntzin t-xi qq'o'n kyoklin, tu'n kyaq'nin ti'jjo aq'untl lo. ⁴Qala', awotzintla qe' tu'n qna'n Dios, ex tu'n qyoli'n ti'jjo Tyol, chi chi'.

⁵Kykyaqilx i kyij toj wen ti'jjo tumil, ex jaw sk'o'n Esteban, jun ichin nojnin tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan ex nim tnimb'il; junx tuk'a Lip; Prócoro; Nicanor; Timón; Parmenas; ex Nicolás, a tzajnin te Antyokiy. A ichin lo, otaq nimin ti'j kynimb'il Judiy, me nya jun Judiy te titz'jlin.

⁶Tej kyb'aj sk'o'n wuq ichin kyxol nimil, b'e'x i xi q'i'n ja' ite'taq tsanjil. Tej kykanin antza, kub' kyq'o'n tsanjil kyq'ob' kyib'aj, ex i na'n Dios. ⁷Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, liwey ch'iy tyolajtzjo Tyol Dios. Tu'ntzi'n, chmet txqantl kyb'ajjo nimil toj Jerusalén; ex nimku pale Judiy xi kynimi'n nimb'il.

Tej tok tzyu'n Esteban kyu'n kawil aj Judiy

⁸Nkub' tb'inchintaq Esteban techil tipin Dios kyxolxjal, qu'n tu'n nojnintaq tanmin tu'nxjo tipin ex tky'iw'b'il Dios.

⁹Ite'taq junjun xjal toj ja te na'b'l Dios, Tzaqpi'ntaq tb'i, junx kyuk'a jte'b'intl te aj Cirene, ex te Alejandría, ex te Ciliacia, ex te aj tx'otx' te Asia. Ayetzaj xjal, i ok ten ch'otjil tuk'a Esteban, ¹⁰me mix

i xkyeye kyyolin, qu'n ante Esteban nyolintaq te' toj tumil, ex tuk'a t'nab'l, a ntzajtaq tq'o'n Xewb'aj Xjan.

¹¹Tu'n mix xkyeye kyyolin, i chjet jun jte'b'in xjal kyu'n, aye' nya wenqetaq, tu'n tkub' kysb'u'n, ex tu'n t-xi kyq'ma'n qa otaq kyb'i pa'j yol tu'n Esteban ti'j Moisés ex ti'j Dios. ¹²Ikytzin oke kyu'n, tu'n tjaw tilxjal. Ex aye' nim kyoklin, junx kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il i xi tilpaj tzyulte Esteban. Tej ttzyet kyu'n, b'e'x xi ky'i'n twutz Sanedrín, ¹³ex i ok kyjyo'n xjal iqil yolqe, ayej kyq'ma: A ichin lo minax nkub' qen tu'n t-xo'n yol ti'jjo xjan qja te na'b'l Dios ex ti'jjo kawb'il. ¹⁴O qb'i qe', tej tq'ma qa ok k'wel tyuch'in Jesús te Nazaret tnejil qja te qna'b'l Dios, ex kjawil ttx'ixpin tze'n nqo anq'ina tze'nkux tzaj tq'ma'n Moisés.

¹⁵Ayetzaj kawil exqetzi'n kykyaqiljo q'uqleqetaq antza toj Sanedrín, tej tok kyka'yin twutz Esteban tuk'a jun tzaljb'il, ex el kyniky' qa ikytaq twutzjo tze'nku jun angel.

Tej tyolin Esteban te kolb'il tib'

7 Atzin te' tnejilxix pale xi tqanin te Esteban, qa twutzxixtaqjo otaq q'umle ti'j.

²Xi ttzaq'win Esteban kyjalu'n: Ayi'y nxjalil, ex noq sameq'i'y tata, kyb'inkuy nyola.

A qMan Dios, a nimxix toklin, xi tyek'in tib' te ojtxe qxe'chil Abraham, tej najletaq toj tx'otx' te Mesopotamia, atxix tej na'mtaq t-xi' najal toj tx'otx' te Harán, ³ex tq'ma Dios kyjalu'n: Tzaqqinkj ttx'otx'a exqetzi'n t-xjalila, ex kux txi'y tzmax tojjo tx'otx', a kxel nyek'in tye, chi Diosjo.¹

⁴B'e'xsin etz Abraham tojjo tx'otx' te Caldey, tu'n t-xi' najal toj Harán. Antza kyime ttata, ex a Dios ul q'i'nte Abraham

tojjo tx'otx' lo, Canaán tb'i, ja najleqiy ja'lin.^m

⁵ Me tojjo tx'otx' lo, mix xi q'o'ne ch'in ttx'otx', i'chaqpetla noq ch'in netz', ja' tu'n tkub'e we', qu'n nya te te Abrahamjo tx'otx' lo, qala' xi tziyin Dios, tu'n t-xi tq'o'n kye tyajil, me tzmamaxitaqjo aj tkyim.ⁿ Ex na'mtaqpe kyul te Abraham tk'wal, tej tyolajtzjo lo.

⁶ Ex tq'ma Dios te Abraham, qa tu'ntaq kynajan tyajil tze'nku qe b'etin xjal toj jun tx'otx' nya ojtzqi'n kyu'n, ex qa tu'n kyok te aq'nil, me nti' twi' kyk'u'; ex tojjo kyaje syent ab'q'e, tu'ntaq kyb'aj yiso'n, ex nimxtaq yajb'il tu'n tiky'x kyu'n.^o

⁷ Me ex tq'ma Dios te Abraham ky-jalu'n: Ok chi k'wel nkawi'n we' xjal, a k-okil q'onkye tyajila te aq'nil, a nya chjo'n twi' kyk'u'. Tb'ajlinxi' ikyjo, ok chi elitz tyajila antza, ex chi ajb'il we'y tojjo tx'otx' lo, chi Dios.^p

⁸⁻⁹ Tej tkyij b'ant ti'jjo yol lu'n, chi Esteban, xi tq'ma'n Dios te Abraham, tu'n tok qitit kyechiljo q'a ti'j kytz'umil, te jun techil qa te teqetaq Dios.^q Tu'npetzi'n, tojxi twajxaqin q'ij titz'jlin tk'wal Abraham, Isaac tb'i, ex b'e'x kub' qitin ttz'umil te techil tu'n ttata.^r Ex ikyx b'antjo tu'n Isaac tuk'a tk'wal, Jacob tb'i.^s Ex ikyx b'antjo tu'n Jacob kyuk'a kab'lajaj tk'wal q'a, ayej i ok te qxe'chil awo, a o tokx kyojjo kab'lajaj ch'uq xjal te Israel.^t

Me lajajtaqjo tk'wal Jacob, a nchi xky'aqlintaq ti'j kyitz'in, Jse tb'i, tu'n k'u'jlinxixtaq tu'n manb'aj,^u ex b'e'x xi

k'ayin kye xjal aj Egiptoqetaq.^v Me attaq tky'iwb'il Dios tib'aj Jse.^w ¹⁰ Tu'npetzi'n, b'e'x tzaqpaj toj tkyaqil b'isb'ajil, ex tzaj q'o'n tumil tna'b'l. Tu'ntzi'n, ok k'u'jlin tu'n Faraón, a tnejil kawil toj Egipto, ex ok q'o'n te tkab' kawil toj tkyaqil Egipto ex tojjo nmaq ja kye kawil.^x

¹¹ Tb'ajlinxi ikyjo, ul nim wa'yaj ex nim yajb'il toj tkyaqil Egipto ex tzalu'n toj Canaán, ja' najleqetaq ojtxe qxjalil, ex nti'taq kywa.^y

¹² Me atzaj te' tb'inte Jacob, qa ataq triy toj Egipto, b'e'x i xi tch'q'o'n qe tk'wal, aye qxe'chil, antza.^z Me toj tnejil kyb'e tzma Egipto, i yolin tuk'a Jse, me mix ele kyniky' te, qa ataqjo kyitz'in.^a

¹³ Tej kyxta'j toj tkab' majin, xi tq'ma'n Jse: Ayi'n we' kyitz'in.^b

Tzmamaxitzi'n, el tniky' Faraón alkyetaq t-xjalil Jse.^c

¹⁴ Tb'ajlinxitzin ikyjo, xi tq'ma'n Jse tu'n tul kanin Jacob, a ttata, toj Egipto, junx kyuk'a kykyaqil t-xjalil.^d Atzi'n kyb'aj xta'j, jwe'lajaj toj jun mutx'.^e

¹⁵ Ikytzin b'ajjo, b'e'x xi' Jacob najal toj Egipto,^e ex antza kyime; ex ikyqexjo tk'wal, aye ojtxe qxe'chil, antza i kyime.^f

¹⁶ Tej tkyim Jacob, tzaj q'i'n t-xmilil toj tx'otx' te Siquem,^g ex okx muqu'n antza toj jun tjulil kyimnin, a otaq tloq' Abraham tuk'a nim pwaq kye tk'wal Hamor.^{§§}

¹⁷ Tb'ajlinxitzin ila' ab'q'e, otaq ch'iy kyb'aj aj Israel,^h a tyajil Jacob, toj tx'otx' te Egipto, tej ch'ixtaq tul kanin tq'ijiljo, a ja' tu'ntaq ttzaj tq'o'n Dios tx'otx' kye

^{¶¶}7:14 Jwe'lajaj toj jun mutx', 75 n-ele.

^{§§}7:16 Gen. 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Jos. 24:32.

^m7:4 Gen. 11:31-32; 12:4 ⁿ7:5 Gen. 12:7; 13:15; 15:18; 17:7-8

^o7:6 Gen. 15:13 ^p7:7 Gen. 15:14 ^q7:8-9 Gen. 17:10-14

^r7:8-9 Gen. 21:2-4 ^s7:8-9 Gen. 25:26 ^t7:8-9 Gen. 35:23-26

^u7:8-9 Gen. 37:3-11 ^v7:8-9 Gen. 37:28 ^w7:8-9 Gen. 39:2, 21

^x7:10 Gen. 41:39-41 ^y7:11 Gen. 41:54-57 ^z7:12 Gen. 42:1-2

^a7:12 Gen. 42:8 ^b7:13 Gen. 45:1-4 ^c7:13 Gen. 45:16

^d7:14 Gen. 45:9-10, 17-18 ^e7:15 Gen. 46:1-7 ^f7:15 Ex. 1:6

^g7:16 Gen. 49:33-50:14 ^h7:17 Ex. 1:7

tyajil Abraham, a tze'n otaq tq'ma. ¹⁸ Ex kyojjo q'ij anetzi'n, xi xkye tkawb'il jun kawil toj Egipto, me nyataq b'i'n jun tqanil tu'n ti'j Jse. ¹⁹ Atej kawil anetzi'n i kub' tsb'u'n, ex i ok tyiso'n ojtxe qxe'chil, qu'n nim kyb'aj. ^j Ex xi tq'ma'n kye tu'n tkyij kykoli'n kyne'x, a aye q'a, tu'n kykyim, a a'kxtaq kyitz'je. ^k

²⁰ Tojjo kawb'il anetzi'n itz'je Moisés, chi Esteban. Tb'anilx ele q'a anetzi'n twutz Dios, ex jaw ch'iy oxo xjaw toj tja ttata. ¹ ²¹ Atzaj te' tu'ntaq tkyij tkoli'n, b'e'x jaw q'i'n tu'n jun qya, tk'wal Faraón, ex jaw ch'iy sin nyakuj tze'nku jun alb'aj. ^m ²² Ikytzin xnaq'tzajt Moisésjo toj tkyaqil tumil kyxol aj Egipto, ex japin te jun ichin nim toklin kyu'n tyol ex kyu'n tb'inchb'in.

²³ Tej tjapin Moisés te ka'wnaq ab'q'e, kub' tb'isin tu'n t-xi q'olb'il kye' t-xjalil, ayej tyajil Jacob. ²⁴ Tej t-xi', ok tka'yin jun b'ujb'il tu'n jun aj Egipto ti'j jun t-xjalil Moisés. B'e'x okx tlimo'n Moisés tib' te kolil, ex b'e'x kub' tb'yo'n aj Egipto. ⁿ ²⁵ Tu'n b'ant tu'n, kub' tb'isin Moisés qa akutaq tz'el kyniky'jo t-xjalil te, qa ataq toklin tu'n Dios tu'n kytzaqpajjo t-xjalil tjaq' tkawb'il aj Egipto. Me mix ele kyniky' te.

²⁶ Tojxi junxil q'ij, ok tka'yin Moisés kab'e aj Israel nchi b'ujintaq, ex i el tpa'n, ex tq'ma: Kyxjalil kye' kyib'. ¿Titzin qu'n nchi b'ujintza? ^o

²⁷ Me atzin tej nb'ujintaq ti'j tuk'a, b'e'x etz limo'n Moisés tu'n, ex tq'ma: ¿Ankyenaj te s-ok q'onte te nim toklin ex te kawil qxola? ²⁸ ¿Ma taja tu'n nkub' tb'yo'n tze'nkuj tkub' tb'yo'njiy jun aj Egipto ewe? ^p

²⁹ Tej tb'inte Moisésjo ikyjo, b'e'x tzaj xob', qu'n kyja'taq tel tqanil, ex b'e'x oq,

ex xi' toj tx'otx' te Madián. Antza, najan tze'nku jun b'etin xjal, ex ok meje tuk'a jun qya, ex itz'je kab'e tk'wal. ^q

³⁰ Tb'ajlinxi' ka'wnaq ab'q'e antza, tej tok tyek'in jun angel tib' toj tq'aq'il tqan tx'i'x tzunxtaq nk'ant wen, tojjo jun tzqij tx'otx' ja nti' najb'il, a at tk'atzjo wutz, Sinaí tb'i. ³¹ B'e'x jaw ka'ylaj te Moisés ti'jjo otaq tlonte, qu'n tu'n mix ja' nkub'e b'ajetaqjo tqan tx'i'x tu'n q'aq'. ^r Atzaj te' tok laq'e tu'n tlontexix wen, xi tb'in tq'ajq'ojil twi' tAjaw Tkyaqil. Chi kyjalu'n: ³² Ayin we' kyDios ojtxe t-xjalila, ex ayin we' tDios Abraham, te Isaac, ex te Jacob. ^s

B'e'xsin ok ten Moisés lu'lil tu'n t-xob'il, ex mix jaw ka'yin.

³³ Xitzin tq'ma'n tAjaw Tkyaqil te kyjalu'n: Q'inqemil t-xjab'a, qu'n atzin tx'otx' lu'n xjanix wen. ^t ³⁴ Twutzxix ma nli'y nya b'a'n ma tziky'x tu'n Ntanim tzachi'n toj Egipto. Tzunx nchi lat'inx tze'n nche'x nb'in; tu'n'petzi'n, ma chin k'ula kolil kyij. Atzin ja'lin, kxel nchq'o'n tzma Egipto kolil Ntanim, chi Diosjo te Moisés. ^u

³⁵ Ax te Moisésjo, a el kyiky'in ojtxe qxjalil, a aye ite'xtaq toj Egipto, ex otaq tzaj q'ma'n te: ¿Ankyenaj te s-ok q'onte te nim toklin ex te kawil qxola? ^v

Exla qa otaq tz'el i'jlin kyu'n aj Israel, chi Esteban, me ate Dios, tu'n angel, a ok tyek'in tib' toj tq'aq'il tqan tx'i'x, xi ch'onte Moisés, tu'n tok te nimxix toklin, ex te tzaqpilkye aj Israel toj Egipto. ³⁶ Ex ate Moisés etz q'inkye ojtxe qxjalil toj tx'otx' Egipto, ^w ex tu'n b'ant nim techil tipin Dios tojjo tx'otx' anetzi'n, ex toj ttxuyil a', Chiky' tb'i, ^x ex tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' najb'il. Jotxjo lu'n b'ant

^{7:18} Ex. 1:8 ^{7:19} Ex. 1:10-11 ^{7:19} Ex. 1:22 ^{7:20} Ex. 2:2

^{7:21} Ex. 2:3-10 ^{7:24} Ex. 2:11-12 ^{7:26} Ex. 2:13 ^{7:28} Ex. 2:14

^{7:29} Ex. 2:14-22 ^{7:31} Ex. 3:1-3 ^{7:32} Ex. 3:6 ^{7:33} Ex. 3:5

^{7:34} Ex. 3:7-10 ^{7:35} Ex. 2:14 ^{7:36} Ex. 12:37 ^{7:36} Ex. 14:1-29

toj ka'wnaq ab'q'e.^y ³⁷ Ex ax Moisés xi q'mante kye aj Israel kyjalu'n: Axte qMan Dios k-elitz q'inte jun yolil Tyol Dios kyx-ola tze'nku we'. Il ti'j tu'n tkub' kynimi'n tkyaqil tyol.^z

³⁸ Ex axte Moisésjo ten kyuk'a aj Israel, aye ojtxe qxjalil, tojjo tzqij tx'otx' ja' nti' najb'il; ex tuk'a angel, a yolin tuk'a twi' wutz Sinaí; ex ax tzaj k'monte te Dios, aye' yol te chwinqil, tu'ntzi'n tzaj tq'ma'n qe.^a Tu'ntzi'n ikyjo, ax Moisésjo nim toklin.

³⁹ Me mix kub' kynimin kye ojtxe qxjalil, qala' b'e'x el kyijlin, ex kyajtaq tu'n kyaj meltz'aj toj Egipto. ⁴⁰ Ex tej tkyij ten Moisés twi' wutz Sinaí yolil tuk'a Dios, b'e'x xi kyq'ma'n te Aarón: B'inchinkuy txqan qdiosa, tu'n tmojin quk'iy, qu'n nya b'i'n qu'n, ti' ma b'ajte Moisés, a setz q'inqe'y toj Egipto.^b

⁴¹ Tu'npetzi'n, chi Esteban, kub' kyb'inchin jun twutzb'iyil ikyjo tze'nku wakx, tu'n tok te kydios. Kub' kyb'yo'n alu'mj te aq'b'il chjonte, ex kub' kyiky'sin jun nintz q'ij ti'j tumil tb'ij kydios, a ayex i kub' b'inchinte.^c

⁴² Tu'npetzi'n, b'e'x el tlaq'b'in te Dios tib' kyij, ex xi tq'o'n amb'il kye, tu'n kyk'ulin kywutz qe che'w te twutz kya'j, qu'n ikytzi'n tz'ib'in tojjo u'j kye yolil Tyol Dios:

Ayi'y aj Israel,

twutzxix qa kub' kyb'yo'n alu'mj te chojb'il kyila,
ex tu'n t-xi kyq'o'n oyaj toj ka'wnaq ab'q'e,

tej kyb'eta toj tzqij tx'otx'.

Me nti' tajb'in, qu'n nya te we'y tzaje kyq'o'ni'y tkyaqiljo lu'n,

⁴³ qala' kye kydios, a kub' kyb'inchin.

Ex iky' kyiqi'n tq'uqiljo kydios, Moloc tb'i, tej kyb'eta toj tzqij tx'otx'.

Ex i k'uli'n twutz tche'w juntl kydios, Refán tb'i,

ayetzin kydiosji'y, a ayexi i kub' b'inchinte tu'n kyk'uli'n kywutz.

Tu'npetzi'n, kchi xel nxo'n toj junxil tx'otx' najchaq wen, a lu at tзма ti'jxi Babilonia.^d

⁴⁴ Ayetzi'n ojtxe qxjalil, kyojjo q'ij anetzi'n, tkub'taqjo jun ja te na'b'l Dios kyu'n, a xb'alín tten, a iqintaq kyu'n, tej kyok ten b'etil tojjo tzqij tx'otx' ja' nti' najb'il. Atzi'n ja, kub' b'inchin tze'nkuxjo tzaj tq'ma'n Dios te Moisés tu'n tkub' b'inchit, tze'nkuxjo a otaq tzi'wle tu'n Moisés twi' wutz Sinaí.^e

⁴⁵ Tzaj kytzyu'n ojtxe qxjalil, a ojtxe ja te na'b'l Dios, a iqintaq kyu'n, ex ayetzi'n i ul tuk'a Josué, tzaj kyi'n kyuk'a, tej tkanb'itjo tx'otx' lo, Canaán tb'i, a kyt'otx'jo txqantl xjal aj il, ayej xi xo'n kywutzjo qxjalil, tu'n Dios.^f Ikytzin b'ajjo, te' na'mxtaq titz'je David.

⁴⁶ Atzi'n te' tok David te nmaq kawil, b'a'n ele twutz Dios, ex tajtaq tu'n tkub' tb'inchin jun najb'il, ja' tu'ntaq tnajane qMan Dios te jun majx.^g ⁴⁷ Me nya David kub' b'inchin te' tnejil ja te na'b'l Dios, qala' a tk'wal, Salomón tb'i,^h ⁴⁸ exla qa nyatza najle te qMan Dios, a nimxix toklin, kyojjo ja, a b'inchin kyu'nxjal; qu'n ikytzi'n tq'ma jun yolil Tyol Dios kyjalu'n:

⁴⁹⁻⁵⁰ A weji'y nq'uqil kya'j,

ex atzin tx'otx' kykub'il nqa'n,

ex ayin we' B'inchilte tkyaqiljo lo.

Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin tten nja'y k'wel kyb'inchin;

ex ankye' nnajb'ila te ajlab'l ktzajil kyq'o'n? chi tAjaw Tkyaqiljo.ⁱ

^y7:36 Num. 14:33 ^z7:37 Deu. 18:15 ^a7:38 Ex. 19:9–20:17; Deu. 5:1-33

^b7:40 Ex. 32:1 ^c7:41 Ex. 32:2-6 ^d7:43 Am. 5:25-27 ^e7:44 Ex. 25:9, 40

^f7:45 Jos. 3:14-17 ^g7:46 2Sa. 7:10-16; 1Cr. 17:1-14

^h7:47 1Re. 6:1-38; 2Cr. 3:1-17 ⁱ7:49-50 Is. 66:1-2

⁵¹ Me ayetzin kye', kukxjo mi n-okx toj kywi'y. Mina nxi kyb'i'n, ex nti' nimb'il toj kyanmi'n; qu'n noqx nchi q'ojli'y ti'j Xewb'aj Xjan icyqexji'y tze'nku ojtxe qx-jalil.^j ⁵² Tkyaqilx yolil Tyol Dios ojtxe, aye' i yolin ti'jjo tulil Jesús, a xjanxix, i ok yiso'n kyu'n ojtxe qxjalil, ex aye' i kub' b'yon kye. Me ayetzin kye', mix ele kyniky'a te, qa nya tumiljo anetzi'n, qu'n atzin te' tul Jesús, i ok meltz'aja ti'j, ex b'e'x kub' kyb'yo'n. ⁵³ ¿Me tze'nx tten, ayi'y aj Israel? Aye' ojtxe qxe'chil tzaj tzyunte tkawb'il Dios noq kyu'n qe angel, me ayetzin kye' mina nkub' kynimi'n.

Tej tkub' b'yo'n Esteban tu'n ab'j

⁵⁴ Tej kyb'inte xjaljo yol lo, b'e'x jaw kyiky'in, ex ox chi ju'ch'inx kyste, tu'n kyq'oj ti'j Esteban. ⁵⁵ Me ante Esteban, qu'n nojnintaq te' tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan, xi tka'yin toj kya'j, ex tli tqoptz'ajiyil Dios, junx tuk'a Jesús, wal'taq toj tman q'ob' Dios.

⁵⁶ Tb'ajlinxi' icyjo, tq'ma: ¡Kyka'yintza! Loqi'n nchin ka'yin kyijjo kya'j jaqleqe, ex ti'jjo Klolqe Jesús, a Tk'wal Ichin, at toj tman q'ob' qMan Dios.

⁵⁷ Me ayetzin kyej xjal, b'e'x ok ky-maqsi'n kyxkyin, ex b'e'x i jaw xch'in kujix wen, ex ok tilj ti'j Esteban. ⁵⁸ Exsin q'i'n Esteban ti'jxi tnam, ex ok xo'n tu'n ab'j. Ex ayetzin ok b'yonte, kyij kyoqx-eni'n tal kykami'x tuk'a jun ku'xin, Saulo tb'i.

⁵⁹ Tzmataq n-ok xo'n Esteban tu'n ab'j, me b'e'x jaw na'n Dios kyjalu'n: Tzyu'nxa wanmi'n Ay, wAjaw Jesús.

⁶⁰ Ex b'e'xsin kub' meje Esteban, ex jaw xch'in kujix wen, ex tq'ma: ¡Ay, wAjaw, najsinkujij il nb'ant kyu'n xjal lo!

Tej tb'aj tq'ma'n icyjo, b'e'x el kyim.

Tej tel kysipin nimil kyib' tu'n tpaj Saulo

8¹⁻² Nmojintaq te Saulo antza tuk'a tumil, tze'n tu'n tkyime Esteban. Ite' junjun nimil i kyij muqulte, ex ox chi oq'xix wen ti'j.

Tojxjo q'ij anetzi'n, xi xkye jun joyb'il q'oj ti'j Ttanim Dios, a attaq toj Jerusalén. Kykyaqilx nimil xi kysipin kyib' toj tkyaqil tx'otx' te Judey ex Samaria. O'kqex tsanjil i kyij toj Jerusalén. ³ Atzin te Saulo ok ten jyolkye nimil, ex n-okxtaq kyojile' ja, tu'n kyetz q'i'n ichin ex qya, tu'n kykux q'o'n toj tze.^k ⁴ Me ayetzin kyej tu'ntaq kyex toj Jerusalén, b'e'x ok ten q'malte Tyol Dios te kolb'il, ja'chaqjo nchi b'ete.

Tej tyolin Lip Tb'anil Tqanil ti'j Jesús toj tnam Samaria

⁵ Atzi'n jun kyuk'a, a Lip tb'i, b'e'x xi' tojjo tnejil tnam toj tx'otx' te Samaria, ex ok ten yolil ti'j Crist. ⁶ Ok kychmo'nxjal kyib', ex kykyaqilx i b'inxix wen ti'jjo tq'ma Lip, qu'n ok kyka'yin nim techil tipin Dios b'ant tu'n. ⁷ At txqan xjal attaq taq'nil tajaw il toj kyanmin, b'e'x i q'anit, ex ayetzaj taq'nil tajaw il tzunxtaq chi xch'in wen, tej kyetz. Ex ikyxjo, nimxtaq xjal otaq tz'el kyim tanmin kyqan ex kyq'ob', junx kyuk'a kox, b'e'x i q'anit. ⁸ Tu'n icyjo, nim tzaljb'il ten toj kyanmin xjal te' tnam anetzi'n.

⁹ Me attaq jun ichin yuxtaq antza, Simun tb'i. Otaq sb'un kyij'xjal te Samaria, ex otaq tz'ok tq'o'n tib' te jun xjal nim toklin. ¹⁰ Aye ichin, aye qya, ex majqex k'wal nchi b'inxix wen ti'taqjo ntq'ma'n Simun, ex kykyaqilx q'mante: Apen tej lu'n nq'umle Nimxix Tipin Dios Tuk'a, chi chi xjaljo.

¹¹ Ex nkub' nimintaq, qu'n tu'n ttyuxb'in otaq sb'un kyij' toj ila' ab'q'e.

¹²Me xi kynimi'n yol te Tb'anil Tqanil tq'ma Lip ti'jjo Tkawb'il Dios ex ti'j Jesucrist, ex i ku'x ichin ex qya toj a', te jawsb'il a'. ¹³Ex majx Simun nimin, ex ku'x toj a' te jawsb'il a'. Ok lipe ti'j Lip, ex b'e'x jaw ka'y'aj ky'i'jjo nim techil tipin Dios tli.

¹⁴Tej kyb'inte tsanjil, a ite'taq toj Jerusalén, qa otaq chi nimin aj Samaria Tyol Dios, b'e'xsin xi sma'n Pegr ex Juan antza. ¹⁵Tej kyanin, i na'n Dios ky'i'j nimil te aj Samaria, tu'n t-xi kyk'mo'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin, ¹⁶qu'n na'mtaq t-xi tq'o'n Dios a Xewb'aj Xjan kye; noq o'kx i ku'x toj a' te jawsb'il a' ti'j tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil. ¹⁷Kub'tzin kyq'o'n Pegr ex Juan kyq'ob' kyib'ajxjal aj Samaria; ikytzi'n, b'e'x okx Xewb'aj Xjan toj kyanmin.

¹⁸Tli Simun, a yux'taq, tyek'b'il tib' Xewb'aj Xjan, tej tkub' kyq'o'n tsanjil kyq'ob' kyib'ajxjal. Tu'ntzi'n ikyjo, xi tsuqin pwaq te chojb'il kye tsanjil, ¹⁹ex tq'ma: ¡Ex ikyxjo we'; kyq'ontza wokli'n, tu'ntzintla, aj tkub' nq'o'n nq'ob'a tib'aj a'lchaqx kye xjaltz, kxel nq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin!

²⁰Me xitzin ttzaq'win Pegr kyjalu'n: Knajila junx tuk'a tpwaga, qu'n ma kub' tb'isi'n tu'n tlaq'etjo toyaj Dios tuk'a tpwaga. ²¹Nti' te toklin tu'n t-xi tk'mo'n toyaj Dios, qu'n nya jikyin ta'ye tanmi'n twutz qMan Dios. ²²Tzaqpinkjiy nya b'a'n tumil tb'isa, ex kub'sin twutza te Dios, qapetla aku kub' tnajsin tila tu'n t-xima ikyjo, ²³qu'n n-ok nka'yi'n qa nchyo'nix tk'u'ja qi'ja, ex a il tzyultiy, chi Pegr.

²⁴Xitzin ttzaq'win Simun kyjalu'n: Kux chi na'n Diosa wi'ja, tu'ntzintla mi tziky'e wi'ja tkyaqiljo ma b'aj kyq'ma'n we'y.

²⁵Tej tb'aj kyq'ma'n tsanjil Tyol Dios junx tuk'a' otaq tziky'x ky'i'j, oktzin tentz q'malte Tb'anil Tqanil toj tkyaqil

tx'otx' te Samaria. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i meltz'aj Jerusalén.

Tej t-xi tnimin jun aj Etiopía Tb'anil Tqanil Jesús

²⁶Otaq b'ajjo ikyjo, jun t-angel tA-jaw Tkyaqil xi tq'ma'n te Lip kyjalu'n: B'inchinku tib'a, ex kux txi'y kub'l tojjo b'e nxi' Jerusalén, tu'n tkanin toj tnam Gaza, chi angel. N-iky'xjo b'e anetzi'n toj tx'otx' nti' najb'il toj.

²⁷B'ajtzin tb'inchin Liptz tib', ex b'e'x xi', ex ok tk'ulb'in tib' toj b'e tuk'a jun ichin te Etiopía, jun aj kawiljo ichin anetzi'n, k'u'l pwaq te jun qya, a nmaq kawil te Etiopía. ²⁸Otaq meltz'aj k'u'lil twutz Dios toj Jerusalén, ex otaq tz'ajtz tu'n tkanin toj ttanim. Q'uqletaq toj tkarwaj, ex n-u'jintaq jun u'j tz'ib'in tu'n Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe.

²⁹Xi tq'ma'n Xewb'aj Xjan te Lip kyjalu'n: Kux txi'y, ex laq'eka tk'atzjo karwaj. ³⁰Tej tok laq'e Lip, xi tb'in tq'ajq'ojil twi' ichin aj Etiopía, a tzuntaq n-u'jin jun u'j, a tz'ib'in tu'n Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Xitzin tqanin Lip te: ¿Tzuntzin el tniky'a ti'jjo ntu'ji'n?

³¹Tzajtzin ttzaq'win aj Etiopía: ¿Tze'n tten aj tel nniky'a te, ex mix a'l ntzaj chiky'b'inte we'y?

Xi tq'ma'n, tu'n tjax Lip toj tkarwaj, ex tu'n tkub' qe junx tuk'a. ³²Atzi'n Tyol Dios, a ntu'jintaq ikytaq ntq'ma'n kyjalu'n:

Xi q'in ikyjo tze'nku jun tal rit nxi b'iyb'aj;
ex noq nkub' tayo'n tze'nku jun tal tal rit, tze'n n-el mitzet tsmal.

Ex xi ttziyin ti'chaqjo tu'n tiky'x ti'j.

³³Kub' mutxe, ex nya toj tumiljo kub' b'inchin ti'j.

¿Me ankye aku yolín ky'i'jjo tk'wal?

Nti', qu'n b'e'x jatz xb'oqin tchwinqil toj tx'otx', chi Isaías.¹

³⁴Xitzin tqanin aj Etiopía te Lip: B'inchima xtalb'il. Q'mantzi'n we'y; ¿Anq'ij nyoline' ojtxe yolil tojjo yol lu'n; ma ti'jxpela moj qa ti'j junxilj?

³⁵Xitzin tchiky'b'in Lip ja'xjo tzaje xkye tu'jit Tyol Dios tu'n aj Etiopía, exsin xi tq'ma'n Tb'anil Tqanil ti'j Jesús.

³⁶Tb'ajlinxi' ikyjo, tej kypon kanin toj jun tx'otx' ja' ataq a', xitzin tq'ma'n tej aj Etiopía kyjalu'n: Atpete a' tzalu'n. ¿At-pela tky'i tu'n nku'xa toj a' te jawsb'il a'?

³⁷Xi tq'ma'n Lip kyjalu'n: ¡B'a'n! Qa ma kub' tnimin Tyol qMan Dios tuk'a tkyaqil tanmi'n.*

Xitzin ttzaq'win aj Etiopía: Ma tz'el nniky'a te. Tu'npetzi'n, ma txi nnimi'n, qa ate Jesús Tk'wal qMan Dios.

³⁸Xitzin tq'ma'n tu'n tkub' we' karwaj. I ku'x toj a' kykab'ilx, te jawsb'il a' tu'n Lip. ³⁹Tej kyjatz toj a', b'e'x xi q'i'n te Lip tu'n Xewb'aj Xjan. Ante' aj Etiopía mix tlonte juntl majl, me nojnin tanmin tu'n tzaljb'il, xi ti'n tb'e.

⁴⁰Noq tna'b'inku Lip, noq atl toj tnam te Azoto. Iky'xsin tojile' junjun tnam q'malte Tb'anil Tqanil, ex ikytzi'n, kanine toj tnam te Cesarea.

Tej tkub' tnimin Saulo Tb'anil Tqanil Jesús

(Kyb'i. 22:6-16; 26:12-18)

9 Ikyaqtzin nb'ajjo, me atzinte Saulo tzunxtaq njon te' tumil, tze'n tu'n kykyime nimil ti'j tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n, xta'j tuk'a tnejlxix pale, ²ex xi tqanin jun u'j tu'ntzintla at toklin, aj t-xi' kyojjo ja te na'b'l Dios toj tnam te Damasco, jyolkye ichin ex qya nimil, tu'n kytzaj ti'n, ex tu'n kyokx tq'o'n toj tze toj Jerusalén. Ex b'e'x xi' antza.

³Me tej nqayintaq ta' tk'atz Damasco, xi tka'yin jun tqoptz'ajiyil tzaj, tzaj toj kya'j, ex noq tna'b'inkux noq attaql ti'jile.

⁴Tu'ntzi'n, b'e'x kub' lank'aj Saulo twutz tx'otx', ex xi tb'i'n jun tq'ajq'ojil twi' jun a'la tq'ma kyjalu'n: Saulo, Saulo, ¿Ti'n wila ma chin el tiky'i'n?

⁵Xitzin tqanin Saulo: ¿Ankye te, Tata?

Tzajtzin ttzaq'win: Ayin weji'y, Jesús; ayinxji'y, a ma chin el tiky'i'n. Axa n-ok q'o'nte jun mib'in ti'jxa, ikyx tze'nku jun wakx nkjo'n, aj tok twa'b'i'n jun ma juch' kxb'il, ex aj qa nya tumiljo nb'ant tu'n.†

⁶Tu'n ikyjo, b'e'x jaw lu'lin Saulo, ex tuk'a txqan t-xob'il, xi tqanin kyjalu'n: Tata, ¿Titzin te taj tu'n tkub' nb'inchin'?

Ex tzaj ttzaq'win Jesús te: Kux jaw we'ksa, ex kux txi'y toj Damasco. Antza ktzajil q'ma'ne tey, ti' tu'n tkub' tb'inchin'.

⁷Ayetzin kyej nchi b'ettaq tuk'a Saulo, b'e'x i xob'x kye', qu'n tu'n otaq kyb'i tq'ajq'ojil twi' jun a'la, me nti' jun otaq kyli.

⁸Tb'ajlinxi' ikyjo, jaw we'ks Saulo, me atzaj te' tjaw tjqo'n twutz, mix b'antil tka'yin. Tu'n ikyjo, noq xi xko'n, ex xi q'i'n toj Damasco. ⁹Antza tene oxo q'ij, me mix ka'yine, mix wa'ne, ex nti' ch'in tk'wa' b'aj.

¹⁰Tojx Damasco, najletaq jun nimil, Ananías tb'i, a otaq tz'ok jun twutziky' tu'n tAjaw Tkyaqil, a q'mante te: ¡Ananías!

Tzajtzin ttzaq'win Ananías: Loqi'n lo, wAjaw.

¹¹Xitzin tq'ma'n tAjaw Tkyaqil te: Kux jaw we'ksa, ex kux txi'y tojjo b'e, Jikyin tb'i, ex qanixa toj tja Judas ti'j jun ichin, Saulo tb'i, te aj tnam Tarso. Lu nna'n Dios, ¹²ex ma tz'iwliy tu'n toj twutziky', qa ma tz'okxa, ex qa ma chi kub' tq'o'n tq'ob'a tib'aj, tu'n tka'yin juntl majl.

¹³Tej tb'inte Ananías ikyjo, tq'ma: WA-jaw, ila' o yolín ti'jjo ichin anetzi'n, ex ti'jjo tkyaqil nya b'a'n o b'ant tu'n toj

*8:37 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 37.

†9:5 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ite' junjun tnej te v. 5 ex 6.

Jerusalén, a xjan Ttanima. ¹⁴ Ex atzi'n ja'lin, ma tzul tzalu'n tuk'a toklin q'o'ntz kyu'n kynejil pale, tu'n kyxi q'i'n toj tze kykyaqilxjo nchi na'n ti'j tb'iy.

¹⁵ Me ante tAjaw Tkyaqil xi tq'ma'n: Kux txi'y, qu'n ma sk'etjo ichin wu'n, tu'n tyolin wi'ja kye xjal te junxil tx'otx', kye nmaq kawil, exsin kye' aj Israel. ¹⁶ Ok kxel nyek'in te, tkyaqiljo qa nimx tu'n tiky'x tu'n, noq tu'n npaja.

¹⁷ Xitzin Ananiástz tojjo ja, ja' ta'yetaq Saulo. Tej tokx, i kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex xi tq'ma'n: Ay, werman Saulo, ate Jesús, a tAjaw Tkyaqil, aj s-ok tyek'in tib' tey toj b'e, te' tu'ntaq ttzaja; atzin saj ch'q'o'n weji'y, tu'n tb'ant tka'yin juntl majla, ex tu'n tnoj tanmi'n tuk'a Xewb'aj Xjan.

¹⁸ Texjo or anetzi'n, b'e'x el jolpaj muj ti'j twutz Saulo, ikyjo tze'nku tmu'pil ixi'n. Tu'ntzin ikyjo, b'e'x b'antl tka'yin, b'e'x jaw we'ks, ex ku'x toj jun a', te jawsb'il a'. ¹⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten wa'l, ex ul tipin; ex kyij ten jun jte'b'in q'ij kyuk'a nimil najleqetaq toj Damasco.

Tej tyolin Saulo Tyol Dios toj tnam Damasco

²⁰ B'e'x xi t-xiky'b'in Saulo, tu'n tyolin kyojile ja te na'b'l Dios, ex tq'ma qa a Crist, Tk'wal Dios. ²¹ Kykyaqiljo i b'inte, b'e'x i jaw ka'yilaj, ex kyq'ma: ¿Ma nya antej lu'n, a nb'ettaq iky'il kye nimil toj Jerusalén, ex kyijjo nchi yolintaq ti'j tb'i Jesús? Ex ¿Ma nya axjo ul tzalu'n tzyulkye nimil ex q'olkye toj kyq'ob' kynejil pale?

²² Me ante Saulo, njaw tinxix tib' tu'n tyolin, ex tuk'a tkyaqil tipin tq'ma qa a Jesúsjo Crist, a Kolil. Tu'npetzi'n, b'e'x i jaw naj Judiy tu'n, a najleqetaq toj Damasco.

Tej tel oq Saulo kywutz aj Judiy

²³ Tb'ajlinxi' ila' q'ij, i kyij b'ant Judiy, tu'n tkub' b'yet Saulo, ²⁴ me b'e'x kanin te Saulo ti'j. Ayetzin b'iyil nkub'taq kyyo'n q'ijl ex qniky'in ttxanila tnam, tu'n tkub' b'yet. ²⁵ Me ayetzin nimil kux kyq'o'n Saulo toj jun ma tij chi'l, ex toj qniky'in, kutz kyq'o'n tib'aj tape, a b'inchinkstaq ti'jile tnam. Ikytzin tene Saulo, tej ttzaq-paj. Ex xi' Jerusalén.^m

Tej taj Saulo tu'n tkanin toj tnam Jerusalén kyuk'a nimil

²⁶ Atzi'n tej tkanin Saulo antza, tajtaq tu'n tok tchmo'n tib' kyuk'a nimil, me kykyaqil attaq kyxob'il te, ex mix xi kyn-imin qa otaq tz'ok te nimil.

²⁷ Me a Bernabé xi q'inte, ex xi' tuk'a tzmax kywutz tsanjil. Xi tq'ma'n kye qa otaq tz'iwle tAjaw Tkyaqil tu'n Saulo toj b'e, ex qa otaq chi yolin, ex qa otaq yolin Saulo ti'j Jesús tuk'a tkyaqil tipin toj Damasco.

²⁸⁻²⁹ Ikytzi'n, b'e'x kyij Saulo toj Jerusalén junx kyuk'a tsanjil. Yolin, ex ch'otj Saulo kyuk'a Judiy, ayej griego kyyol, ti'j tAjaw Tkyaqil tuk'a tkyaqil tipin. Me ayetzin kyej Judiy kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n. ³⁰ Atzi'n tej tel kyniky' nimil ti'jjo tu'ntaq tiky'x ti'j Saulo, b'e'xsin xi kyintz toj tnam Cesarea, ex antzintza, xi sma'n, tu'n tkanin tzma toj tnam Tarso.

³¹ Tu'n nti'taq tq'oj Saulo kyij, ch'iyjo Ttanim Dios toj tkyaqil tx'otx' te Judey, Galiley ex Samaria. Nimx i tzalaj, ex ch'iyjo kynimb'il, ex najleqetaq tuk'a ky-mutxb'il kyib' twutz qMan Dios, qu'n tu'n nimintaq kyu'n, ex attaq tchewil Dios kyij. Tu'n ikyjo, ex tuk'a tmojb'il Xewb'aj Xjan, ch'iyie kyb'aj.

Tej tkub' q'anit Eneas

³² Atzin te Pegr tzuntaq nb'et te' q'olb'il kye nimil, ex xta'j lol kye' najleqetaq toj tnam Lida. ³³ Antza el jyete jun ichin tu'n, Eneas tb'i, a otaq b'aj wajxaq ab'q'e tkub'lin tzyet tu'n jun yab'il. Tu'ntzi'n, ku'xletaq twi' jun watb'il, ex minataq njaw yekj.

³⁴ Xitzin tq'ma'n Pegr te kyjalu'n: Eneas, ate Jesucrist k'wel q'anin tey. Kux jaw we'ksa, ex chmo'nks tal tku'x'b'ila.

B'e'xsin jaw we'ks Eneas, ³⁵ ex kykyaqilxjo najleqetaq toj Lida ex toj tnam Sarón kyli, tej tjaw we'ks. Tu'npetzi'n, b'e'x i nimin ti'j tAjaw Tkyaqil.

Tej tjaw anq'in Dorcas juntl majl kyxol kyimnin

³⁶ Kyojjo q'ij anetzi'n, attaq jun qya nimil toj tnam te Jope, Tabita tb'i; atzin toj griego, Dorcas tz'elpine. Atzaj qya anetzi'n o'kxtaq taq'i'n tu'n tb'inchin jun b'a'n, ex tu'n tmojin kyuk'a yaj. ³⁷ Me b'e'x yab'te, ex b'e'x kyim. Atzaj te' tb'aj txjo'n ti'j, kub' q'o'n toj jun ja te tkab' kol.

³⁸ Tej kyb'inte nimil qa antza ta'yetaq Pegr toj Lida, ex qu'n tu'n nqayintaq ite'ye, xi kychq'o'n kab'e ichin q'malte te: Liwey ku tzaja quk'iy toj Jope, chi chi'.

³⁹ B'e'xsin xi' Pegr kyuk'a. Atzaj te' tkanin, b'e'x jax k'le'n tojjo ja, ja' ta'yetaq t-xmilil Dorcas. Ex b'e'x xi laq'e. Ila' meb'e qya nchi oq' wen, ex xi kyyek'in jni' xb'alín ex txo'wb'aj, a otaq chi b'ant tu'n Dorcas, te' itz'taq.

⁴⁰ Me b'e'x i etz tchq'o'n Pegr kykyaqilx pe'n. Kub'tzin meje, ex na'n Dios. Xitzin tka'yintzjo kyimnin ex tq'ma: We'ksa, Tabita.

I jawtzin tjq'o'n tej qya twutz. Atzaj te' tiwle Pegr, b'e'x jaw qe. ⁴¹ Jaw ttzyu'n Pegr tq'ob', ex jaw tjk'u'n. I xi tq'olb'in meb'e qya junx kyuk'a txqantl nimil, ex xi tq'ma'n: Lu Tabita lo; ex itz'l.

⁴² El tqaniljo lo toj tkyaqil tnam te Jope, ex nimx txqan xjal nimin ti'j tAjaw Tkyaqil. ⁴³ Atzin te Pegr, ila' q'ijl kyij te' toj tnam toj tja jun b'inchil tz'u'n, Simun tb'i.

Tej kynimin junjunxjal, a nya Judiy

10 Attaq jun ichin toj tnam te Cesare, Cornelio tb'i, nejinel kywutz jun ch'uq xo'l q'aq', Italiano tb'i. ² Wenxixtaqjo ichin anetzi'n, junx tuk'a t-xu'jil ex kyuk'a tk'wal; b'a'ntaq chi k'ulin twutz Dios, me na'mtaq kynimin Tb'anil Tqanil ti'j Jesús. Exsin nimtaq pwaq nxi tq'o'n te mojb'il kye Judiy, ex kukxtaq nna'n Diosjo.

³ Jun maj, b'alaqa otaq tz'ok oxe or te qale, ok jun twutziky'. Tlixixjo jun t-angel Dios n-okxtaq tojjo ja, ja' ta'yetaq, ex ntq'ma'ntaq kyjalu'n: ¡Cornelio!

⁴ Atzin te Cornelio xi kyim ti'jjo angel, ex tuk'a nim t-xob'il, xi tqanin: ¿Ti'n te taj, Tata?

Xitzin ttzaq'win angel kyjalu'n: O tzaj tb'i'n Dios tkub'sb'il twutza, ex ma tli mojb'il, a ma txi tq'o'n kye yaj. ⁵ Tu'npetzi'n, chq'onxa jun a'la toj tnam te Jope, tu'n ttzaj Simun, a ojtzi'n tuk'a juntl tb'i, Pegr. ⁶ Lu' at tk'atz ttxuyil a' toj tja Simun, jun b'inchil tz'u'n.

⁷ Atzin te' t-xi' angel, a otaq b'aj yolín tuk'a, tzaj ttxko'n Cornelio kab'e taq'níl ex jun xo'l q'aq' wenxix, ex q'uqle tk'u'j kyij. ⁸ Atzin te' tb'aj tq'ma'n tkyaqil ti'jjo otaq b'aj, b'e'x i xi tchq'o'n tzma Jope.

⁹ Toj junxil q'ij, b'alaqa otaq tz'ok kab'laj, tzuntaq nchi b'etjo aye xjal, ex te' ch'ixtaq kykanin tzma Jope, jax te Pegr na'l Dios tzma twi' ja. ¹⁰ Attaq wa'yaj ti'j, ex tajtaq tu'n twa'n. Me tzunxtaq nb'inchajtztaq twa, texjo tok jun twutziky'. ¹¹ Xi tka'yin, tej t-xi jaqle kya'j, ex kutz liky'iky'in twutz tx'otx' ikyjo tze'nku jun iqb'il, xmo'nqetaq kyib'jo ttxa'n. ¹² Tojjo iqb'il anetzi'n, attaq ila' wiq txuk kyuk'a kyaje kyqan, junx kyuk'a

kan, exqe txuk b'a'n chi lipin. ¹³Ex xi tb'in tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj tq'ma'n: We'ksa, Pegr. B'yo'nqekujijy txuk lo, ex chy'o'nqexa.

¹⁴Xi ttzaq'win Pegr: ¡Mina wAjaw! Mix jun majx o chin chy'o'n we' ti'jjo chib'j, a mi ntziyajtz tu'n tchyo'ljtz qx-ola, qu'n ikytzin ntq'ma'n kawb'il te Tu'jil Tyol Dios.

¹⁵Yolin juntl majljo tq'ajq'ojil twi' jun a'la, ex tq'ma: Me ante ja'lin, wen tchyo'ljtzjo, a nya wentaq tchyo'ljtz ojtze, qu'n ate Dios o q'mante qa wen. Tu'npetzi'n, mina tz'ok tq'o'n te nya wen.

¹⁶Oxe maj b'aj yolin ikyjo. Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'ex jax liky'iky'in tej iq'b'il toj kya'j.

¹⁷B'e'xsin jaw b'isin Pegr, ex kub' t-ximin tze'ntzila tz'elpine' wutziky' anetzi'n. Tzuntaqtzin b'isin, tej kykani'n ichin ttzija, aye' xi tchq'o'n Cornelio. Tzuntaq nchi qanlaj ti'j tja Simun. ¹⁸Tej kykanin, kujxix xi kyqanin qa antza ta'yetaq Simun, a ojtzqi'ntaq tuk'a juntl tb'i, Pegr.

¹⁹Me tzunxtaq nb'isin Pegr ti'jjo twutziky', tzaj tq'ma'n Xewb'aj Xjan te kyjalu'n: ¡Ka'yinx! Oxe ichin nchi jyon ti'ja. ²⁰We'ksa, kux ku'xa, ex kux txi'y kyuk'a; ex mina ja ka'min tk'u'ja, qu'n ayin we' x'in tzaj chq'onkye.

²¹B'e'xsin ku'tz Pegr, ex xi tq'ma'n kye ichin: Ayin weji'y a nchin kyjyo'n. ¿Titzin xi ula lolte?

²²Xitzin kytzaq'win: Ma qo ula ti'j tb'i Cornelio, jun nejinel kywutz xo'l q'aq', jun ichin tz'aqlenix, at tchewil Dios ti'j, ex k'u'jlinxix kyu'n kykyaqil aj Judiy. Jun t-angel Dios q'mante te, qa iltaq ti'j tu'n t-xi txketa, tu'ntzintla t-xiy tzma tja, tu'n tok tb'i'n, ti' tu'n t-xi tq'ma'n te.

²³I okxsin q'i'ntz tu'n Pegr tuja, ex antza i kyije tojjo qniky'in anetzi'n. Toj junxil q'ij, xi' Pegr kyuk'a, ex xi lipe jun jte'b'inl nimil, aye' najleqetaq toj Jope.

²⁴Tojxi tkab' q'ij, i kanin toj Cesarea, ja' nyontaq Cornelio kyij, junx tuk'a jun ch'uq t-xjalil ex qe' tuk'a, aye' otaq chi tzaj ttxko'n.

²⁵Tej tkanin Pegr, etz Cornelio q'olb'ilte, ex b'e'ex kub' meje, tu'n tk'ulin twutz. ²⁶Me ante Pegr xi tq'man te, tu'n tjaw we'ks. Chi' kyjalu'n: We'ksa, qu'n ex ichinqin we' tze'nkuxjo ay.

²⁷Nchi yolintaq, tej kyokx tuja, ex xi tka'yin Pegr txqan xjal ch'uqleqetaq.

²⁸Xi tq'ma'n Pegr kye: B'in kye' kyu'n, qa nya wen toj qkawb'ila awo'y Judiyqo'y, tu'n tok qmujb'in qib'a kyuk'a xjal nya Judiyqe, tze'niku ayi'y, ex nya wen tu'n qokxa toj kyja. Me ante Dios ma tzaj xnaq'tzinte we'y toj jun wutziky', qa nya b'a'n tu'n tel wiky'i'n jun a'la, mo tu'n tok nq'o'n te nya wen. ²⁹Tu'npetzi'n, noqx te' saj q'ma'n we'y tu'n wula, b'e'ex x'in tzaja, ex mi xjaw ka'min nk'u'ja. Wajtzintza tu'n nb'inti'y, tiqu'n x'in tzaj kyttxko'n.

³⁰Xi ttzaq'win Cornelio: Ma b'ajxi kyaje q'ij, b'alaqa ikyx orjo tze'n ja'lin, loqintaq we' inti'n toj nja'y. Nchin pa'ntaqa wa'yaj, te na'j Dios te qale, tej tok tyek'in jun ichin tib' nwutza, a toktaq jun t-xb'alin tzunx tilk'ajx wen. ³¹Tzaj tq'ma'n we'y: ¡Cornelio! Ma tzaj b'in tkub'sil twutza tu'n Dios, ex ma tzaj na'n tkyaqiljo tmojb'ila kye yaj. ³²Chq'onxa jun a'la toj tnam te Jope, tu'n ttzaj Simun, a Pegrjo, juntl tb'i. Lu' at toj tja jun b'inchil tz'u'n, Simun tb'i, a lu' najle tzi ttxuyil a'.

³³Tu'npetzi'n, chi Cornelio, b'e'xkux xi ex nchq'o'nji'y oxe ichin te jyolty, ex lu'y ma tzul tuk'a twenila. Loqotzintz oto' twutz Dios ja'lin qkyaqilx, ex qaja tu'n qb'inti'y tkyaqiljo ma tzaj tq'ma'n Dios tey, a tu'n ttzaj tq'ma'n qe'y.

**Tej tyolin Pegr Tyol Dios toj
tja jun nya aj Judiy**

³⁴Oktzin ten Pegr yolil, ex tq'ma: Mapetzin tz'elxix nniky'tza te ja'lin, qa mujb'in kytenxjal tu'n Dios.ⁿ
³⁵Tu'npetzi'n, n-ok q'o'n te nimil toj a'lchaqx wiq xjal'tz, ex nya noq o'kx kyxol aj Judiy, qala' alkye' njaw nimsinte Dios, ex qa wenjo tb'inchb'in.
³⁶B'i'ntzintz kyu'n, qa nyolin Dios kye aj Israel, ex tq'ma jun yol te tb'anil tu'n Jesucrist, a tAjaw kykyaqil xjal.
³⁷Me b'i'n kye' kyu'n, ti' xb'aj toj tkyaqil kytx'otx' Judiy. Tzaj xkye toj tx'otx' te Galiley, tej tb'ajlinxi tq'ma Juan, qa iltaq ti'j tu'n kyku'xxjal toj a' te jawsb'il a'.
³⁸Ex b'i'n kye' kyu'n, qa xi q'o'n nim ipb'il te Jesús te Nazaret, ex qa nojsit tanmin tu'n Xewb'aj Xjan. Ex qa ma b'et Jesús b'inchil b'a'n, ex i q'anit kykyaqiljo xjal, a n-iky'xtaq nya b'a'n kyu'n tjaq' tkawb'il tajaw il. I b'antjo lu'n tu'n, qu'n tu'n attaq Dios tuk'a.
³⁹Ex ma qli'y tkyaqiljo xb'ant tu'n Jesús toj tx'otx' te Judey ex toj Jerusalén. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'ex jaw yo'b'in ex kub' b'yo'n twutz cruz.
⁴⁰Me a Dios jatz anq'sinte juntl majl toj toxin q'ij, ex ax kub' yek'inte qxola.
⁴¹Me tej tjatz anq'in, mix kub'e tyek'in tib' kyxol kykyaqil xjal toj tnam, qala' noq qxola, a awo'y nej jaw sk'o'n tu'n Dios, tu'n qlonti'y, ex tu'n qq'ma'n ti'jjo tu'ntaq tb'aj. Ma qo wa'n, ex ma qo k'wa'n tuk'a, tej tjaw anq'in juntl majl. Tu'n ikyjo, b'i'n qu'n qa twutzxix itz'l.
⁴²Ex atzintz xi chq'o'n qe'y q'malte Tyol kyexjal, qa a Dios ma tz'ok q'onte te kawil kyxol kykyaqil xjal itz' ex kyimninqe.
⁴³Me kykyaqiljo yolil Tyol Dios ojtxe otaq chi yolin ti'j Jesús, ex otaq kyq'ma qa aye kchi nimil ti'j, ok k'wel najsin kyil tu'n.

**Tej tku'x Xewb'aj Xjan toj
kyanmin xjal nya aj Judiyqe**

⁴⁴Tzunxtaq nyolin Pegr, tej tul Xewb'aj Xjan toj kyanminjo xjal, aye' i txokin ti'j Pegr exqetzi'n kyuk'a.

⁴⁵Ayetzin kyej nimil aj Judiyqe, a otaq chi kanin tuk'a Pegr, b'ex jaw ka'ylaj, tu'n otaq tz'okx Xewb'aj Xjan toj kyanminj xjal, a nya Judiyqe.
⁴⁶Xitzin kyb'i'ntz, tej kyjaw yolin toj junxil yol, ex i nimsin tb'i Dios.

⁴⁷Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Pegr ky-jalu'n: ¿Ma akutzin tz'el qi'n kyoklin, tu'n kyku'xjo nimil lo te jawsb'il a', a ma txi kyk'mo'n Xewb'aj Xjan ikyxjo tze'nku qe?

⁴⁸Ex xi tq'ma'n, tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a' ti'j tumil tb'i Jesucrist.

Tb'ajlinxi' ikyjo, kub'sin kywutz te Pegr, tu'n tkyij jun jte'b'intl q'ij kyuk'a.

**Tej tyolin Pegr kyuk'a nimil aj Judiy
ti'jjo a otaq b'aj kyuk'a Cornelio**

11 Aye tsanjil exqe nimil, a ite'taq toj tx'otx' te Judey, kyb'i' tquanil qa otaq chi nimi'n nya Judiyqe ti'j Tyol Dios.
²Tu'npetzi'n, tej tmeltz'aj juntl majl Pegr toj Jerusalén, jaw yolb'il ti'j, kyu'n jun jte'b'in nimil aj Judiy.
³Xi kyqanin: ¿Tiqu'n txa'ja q'olb'il kye' xjal, a nya Judiyqe, ex tiq'u'n xwa'n kyuk'a? ¿Ma nyatzin b'i'n tu'n, qa nya wenjo anetzi'n toj qkawb'il?

⁴Me atzin te Pegr xi tq'ma'n kye tze'nxix tzaje xkyeye a otaq b'aj. Chi kyjalu'n: ⁵Loqintaq we' intin toj tnam te Jope, chi Pegrjo, ex tzuntaq nchin na'n we' Dios, tej tok jun ntwutziky'a. Nli'y ikyxixtaqjo tze'nku jun iqb'il xmo'nqetaqjo kyaje ttxa'n, ex tzaj liky'iky'in twutz kya'j, ex tu'ntaq tk'u'l ja' intintaqa.
⁶Me ok nka'yinxixa ti'taqjo at toj, ex nli'y ila'taq wiq txuk kyuk'a kyaje kyqan, junx kyuk'a kan, exqe txuk b'a'n

chi lipin. ⁷Ex xi nb'i'n tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj q'mante we'y: We'ksa, Pegr. B'yo'nqekujij txuk lo, ex kux chex tchy'o'n.

⁸Xitzin ntzaq'wi'n: Mina, wAjaw, qu'n na'mx tokx toj ntzi'y jun ti'la, a nya wen tchy'o'litz qxola, tze'n kyij ttz'ib'in tojxjo ojtxe qkawb'ila.

⁹Tzaj q'ma'n juntl majl we'y toj kya'j kyjalu'n: Mina tz'ok tq'o'n te nya wen, qu'n ate Dios o q'mante qa wen.

¹⁰Oxe maj yolin ikyjo, chi Pegr. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x jax liky'iky'in juntl majljo iqb'il toj kya'j. ¹¹Texjo or anetzi'n, pon kanin oxe ichin xi chq'o'n toj tnam Cesarea jyol we'y tojjo ja, ja' intintaqa junx kyuk'a wuk'iy. ¹²Ex ate Xewb'aj Xjan tzaj q'ma'nte we'y, tu'n mina jaw ka'min wanmi'n, ex tu'n nxi'y kyuk'a. Ex i xi'tzin qaql nimil wuk'iy, aye loqe lo. Qkyaqilxa o okxa toj tja jun ichin, ¹³a tzaj q'mante qe'y tze'n tten, tej tlonte jun angel wa'ltaq, ex tq'ma te kyjalu'n: Chq'onxa jun a'la toj tnam te Jope, tu'ntzin ttzaj Simun, ojtzqi'n tuk'a juntl tb'i, Pegr. ¹⁴Atzin ktzajil q'mante tey tze'n kkletilij, junx kyuk'a tk'wala ex t-xu'jila.

¹⁵Atzaj te' wok te'n yolil kye, chi Pegr, b'e'x tyek'eku Xewb'aj Xjan, qa b'e'x okx toj kyanmin, ikyxjo tze'nku tyek'e qxol te tnejil. ¹⁶B'e'xxin ultz toj nk'u'ja ti'jjo otaq tq'ma tAjaw Tkyaqil: Twutzxix ma jawsin te Juan a', te jawsb'il a', me ayetzin kye', nya noq o'kx chi k'welix kye' toj a', qala' ex k'welix te Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n.^o

¹⁷Qu'n tu'ntzi'n, chi Pegr, ma txi tq'o'n te qMan Dios Xewb'aj Xjan kye, ikyxjo tze'nku tzaj q'o'n qe, a awo o qo nimin ti'j Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil. ¿Tina-jtzin wetza woklin, tu'n tel wi'jlinji'y, a tb'inchb'in Dios, ex tu'n mina kub' nnim-

inji'y kyoklin xjal, a nya aj Judiyqe, a otaq tzaj tq'o'n Dios?

¹⁸Tej kyb'inte nimil aj Jerusalén jni' yol lo, mix i jawe yolil, ex i nimsin tb'i Dios ex kyq'ma: lkytzi'n, majqex kye' nya aj Judiyqe, ma txi q'o'n amb'il kye tu'n Dios, tu'n kytx'ixpin kynabl', ex tu'n tknet chwinqil kyu'n te jun majx.

Tej t-xi chq'o'n Bernabé tzmax toj tnam Antyokiy kyu'n tsanjil Jesús

¹⁹Otaqxi kyim Esteban ikyjo, tej t-xi xkye joyb'il q'oj kyij nimil.^p Tu'npetzi'n, ila' b'e'x oq tu'n kykanin toj tx'otx' Fenicia, Chipre, ex Antyokiy. Antza, i yoline kye xjal Judiy, ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, me mix i yoline kyuk'a aj nya Judiy. ²⁰Me metzi'n, i kanin ila' nimil te Chipre ex te Cirene toj tnam te Antyokiy, ex i yolin kye' xjal, a nya Judiyqe, ex kyq'ma yol te Tb'anil Tqanil ti'j Jesús, a tAjaw Tkyaqil. ²¹Attaq tipin tAjaw Tkyaqil kyuk'a. Tu'npetzi'n, txqan xjal kyij kytzaqpi'n ojtxe kynimb'il, ex i nimin ti'jjo Jesús.

²²Ayetzin kye' Ttanim Dios toj Jerusalén, tej kyb'in te' tqanil lo, xi kychq'o'n Bernabé tzmax Antyokiy. ²³⁻²⁴Tej tkanin Bernabé antza, el tniky' te' tky'iw'b'il Dios, a otaq tzaj tq'o'n kyib'ajjo otaq chi nimin, ex ox tzalajx wen. Xi tq'ma'n jun tumil kye kykyaqilx, qu'n tu'n tb'anilxtaq te Bernabé, ex nojnintaq tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan ex nimtaq tnimb'il. Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n, tu'n kyb'et jikyin wen toj kychwinqil, ex tu'n kynimin tuk'a tkyaqil kyanmin ti'j tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n, at txqan xjal nimin ti'j qAjaw.

²⁵Tb'ajlinxi' ikyjo, xta'j Bernabé tzma Tarso jyolte Saulo. ²⁶Atzi'n, tej tjyet, b'e'x tzaj tk'le'n, tu'n kyul toj Antyokiy. Antza, i tene junku ab'q'e tuk'a Ttanim Dios, ex i xnaq'tzin kye txqan xjal. Ex

antza toj Antyokiy, xi xkye kyq'olb'ajtzjo jni' nimil te taq'nil Crist.

²⁷ Kyojjo q'ij anetzi'n, jun jte'b'in yolil Tyol Dios i xi' toj Jerusalén tzma Antyokiy. ²⁸ Kyxol, ataq jun, Agabo tb'i,⁹ ja we' yolil noq tu'n Xewb'aj Xjan, qa tu'ntaq ttzaj nim wa'yaj toj tkyaqil tx'otx' te Israel. Me ikyxixsin b'ajjo toj tkawb'il Claudio, tej toktaq te tnejilxix kawil te Rom. ²⁹ Tu'n tqanil ikyo, ayetzaj nimil te Antyokiy kub' kyb'isin tu'n tjaw chmet tmojb'il junjunkye, tze'nkux ataq kye, tu'n t-xi smet te Ttanim Dios najleqetaq toj Judey. ³⁰ Ikytzin b'antjo kyu'n, ex noq te Bernabé ex Saulo xi sma'ne mojb'il kye nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén, tu'n t-xi kysipin kye nimil antza.

Tej tkub' b'yo'n Santyaw, ex tej tku'x Pegr toj tze tu'n Herodes

12 Kyojjo q'ij anetzi'n, xi xkye joyb'il q'oj tu'n Herodes, a kawil, kyi'j nimil. ² Xi tq'ma'n, tu'n tkub' b'yet Santyaw, a ttziky Juan, tuk'a jun kxb'il, a kab'e tste. ³ Atzaj te' tel tniky' qa wensex otaq tze'le lo toj kywutz Judiy, ex b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tok tzyet Pegr. Atzin b'ajjo toj tq'ijil nintz q'ij te Wa'j Pan, nti' tx'amsb'ilte tku'x. ⁴ Atzaj te' ttzyet Pegr, kux q'o'n toj tze tu'n Herodes, ja' xq'uqete kyu'n kyaje ch'uq xo'l q'aq', a kyajkyajchaq kyb'aj tojile junjun ch'uq. Otaq kub' tb'isin Herodes tu'n tkub' b'yettaq kywutz Judiy, aj tb'ajtaq nintz q'ij te Wa'j Pan.^r ⁵ Tku'xtaqtzin Pegr toj tze, ex xq'uqin wen. Me atzin te Ttanim Dios mix i sikyte kye', tu'n kyna'n Dios ti'j.

Tej tzaqapaj Pegr toj tze tu'n qMan Dios

⁶ Tzunxtaq chi na'n kye nimil Dios tojjo qniky'in anetzi'n, ante Pegr nktan-taq te' kyxol kab'e xo'l q'aq', k'lo'ntaq tuk'a kab'e kxb'il, ex xq'uqintaq kyu'n ila'

xo'l q'aq' ite'taq ttzi tze, qu'n tu'n tajtaq Herodes tu'n t-xi tyek'in kye Judiy toj junxil q'ij. ⁷ Texjo or anetzi'n, kub' tyek'in tib' jun t-angel Dios, ex tu'ntzi'n, b'e'x kub' noj tojjo tze tu'n spiky'in. Ok tyekin angel ttxlaj Pegr, tu'n tjaw sak'paj, ex xi tq'ma'n: We'ksa ja'lin.

Ex b'e'x i el tz'ajjo kxb'il ite'ktaq kyi'j tq'ob' Pegr, ⁸ ex xi tq'ma'n'l angel te: Q'onk t-xb'alin exqetzi'n t-xjab'a.

Ikytzin kub' tb'inchin Pegrjo.

B'altz'ink ttxo'wa ti'ja, ex lipetza wi'ja, chi angeljo.

⁹ B'e'xsin xi lipé Pegr ti'j angel, me mix ele tniky' te, qa twutzxjo nkub'taq tb'inchin angel mo minaj, qu'n ikytaqjo lo te te, tze'nku jun twutziky' n-ok. ¹⁰ Me i iky'x twutz tnejil ch'uq xo'l q'aq', ex liwey twutz tkab'. Ex atzi'n tej kykanin twutz t'pel tze, a kxb'iltaq ex a ataq ttzi b'e, b'e'x xi jaqle tilx tib'. I exsintz, ex tej otaq txi kyb'etin jun jte'b'in ech, b'e'x el tpa'n angel tib' ti'j.

¹¹ Eltzin tniky' Pegr te, qa nya jun twutziky', ex tq'ma: Mapetzin tz'elxix nniky'tza te ja'lin, qa aj tAjaw Tkyaqil s-aj chq'o'nte jun t-angel te klol we'y toj tq'ob' Herodes, ex te tkyaqiljo a kyajtaq Judiy tu'n tkub' kyb'inchin wi'ja.

¹² Tej tel tniky' Pegr te qa otaq tzaq-paj, b'e'x xi' toj tja Mariy, a tnana Juan, a Marksjo juntl tb'i. Antza ch'uqleqetaq txqan xjal, tzunxtaq nchi na'n Dios ti'j.

¹³ Ok twok'chin t'pel ja, ja' ite'taq, ex etz jun txin, Rode tb'i, lolte alkyetaqjo nwok'chintaq. ¹⁴ Atzaj tel tniky' te' tq'ajq'ojil twi' Pegr, nimx ja tzalaj, ex tu'n ttzalb'il, mix oktze tjq'o'ne ja, qala' kyja oktze rininil tuja, tu'n t-xi tq'ma'n qa ataq Pegrjo nwok'chin.

¹⁵ Xitzin kyq'ma'n te: ¿Nya ma tzaj toj twi'y?

Me atzin tetxin xi tq'ma'n juntl majl qa twutzxix.

Ayetzin kyetz xi kyq'ma'n: Nya te Pegrjo; a te' t-angel.

¹⁶Tzuntaq nchi yolín ikyjo, atzin te Pegr tzunxtaq wok'chin te'. Atzaj te' toktz jq'o'n tjpel ja, ex tej kylonte, b'e'x i xob'x.

¹⁷Me atzin te Pegr, xi tyek'in kyuk'a tq'ob' tu'n mina chi ch'otje, ex xi tq'ma'n kye tze'n tten otaq tz'etz toj tze tu'n tA-jaw Tkyaqil. Ex xi tq'ma'n'l: Kyq'manxji'y lo te Santyaw ex kye txqantl nimil.

B'e'xsín extz, ex xi' toj junxil najb'il.

¹⁸Atzaj te' qsqix, nim lab'il jaw kyxol xo'l q'aq', qu'n mix ele kyniky' ti'jjo otaq tziky'x ti'j Pegr. ¹⁹Tzaj tq'ma'n Herodes tu'n ttzyet tjyole; me qu'n tu'n mix jyete, b'e'x ok q'o'n te kypaj xo'l q'aq', ex tq'ma tu'n kykub' b'yet. Tb'ajlinxi' ikyjo, ex Herodes toj tx'otx' Judey, ex b'e'x xi' najal toj Cesarea.

Tej tkyim Herodes

²⁰Tzuntaq q'ojle Herodes kyuk'a xjal te Tiro ex te Sidón. Tu'npetzi'n, i kyij toj wen tu'n kyxi' yolil tuk'a Herodes, me nti'taq tumil tze'n tu'n kyyoline. Tu'n ikyjo, nej i yolín tuk'a Blast, jun kawil tk'atz tnejil kawil Herodes; ex noq tu'n Blast, xi kyqanin, tu'n mina chi q'ojine, qu'n attaq kyoklin ti'jjo awal njaw toj tx'otx' tjaq' tkawb'il Herodes.

²¹I txkettzintz tu'n Herodes. Atzaj te' tkanin q'ij anetzi'n tu'n kychmet, ok tq'o'n Herodes jun t-xb'alín tb'anilxix wen. Kub' qe toj tq'uqil, ja' nkawinetaq, ex ok ten yolil. ²²Tzuntaq nyolin, tej kyok ten xjal xch'il, me noq tu'n tkub' tk'u'j, ex kyq'ma: Nya ichin te' nyolin, qala' jun dios, chi chi'.

²³Texjo or anetzi'n, jun t-angel tA-jaw Tkyaqil kub' tb'inchin, tu'n tyab'te Herodes, qu'n tu'n xi tziyín tu'n tok q'o'n te jun dios. B'e'x kyim tuk'a nim kyixk'oj, ikyjo tze'nku nchyo'ljtz jun a'la kyu'n xchuq'.

²⁴Me metzin te' Tyol Dios tzunxtaq nch'iy te' tyolajtz toj tkyaqil twutz tx'otx'.

²⁵Tej kyb'aj aq'nin Bernabé ex Saulo, b'e'x i ajtz toj Jerusalén, tu'n kykanin toj Antyokiy. Ex otaq t-xi kykle'n Juan kyuk'a, a Marksjo, juntl tb'i.

Tej t-xi' Saulo tnejil maj yolil Tyol Dios toj junxil tnam junx tuk'a Bernabé

13 Kyxoljo Ttanim Dios toj Antyokiy, ite'taq yolil Tyol Dios ex xnaq'tzil. Bernabétaqjo jun; junx tuk'a Simun, Q'aqeyin juntl tb'i; ex Lucio te Cirene; Manaén, aj otaq jaw ch'iy junx tuk'a Herodes, a kawin toj tx'otx' te Galiley; exsin Saulo.

²Jun maj, tzuntaq nchi pa'n wa'yaj, qu'n tu'n otaq tz'ok jun kyna'j Dios; atzin te Xewb'aj Xjan tq'ma: Kysk'o'nqemetza Bernabé tuk'a Saulo, tu'n kyaq'nin tojjo aq'untl, ja' ma chi tzaje ntxko'n.

³Tej kyb'aj na'n Dios, ex kyb'aj pa'n wa'yaj, kub' kyq'o'n nimil kyq'ob' kyib'aj Bernabé ex Saulo, noq tu'n kyxi oxqeni'n toj tq'ob' qMan Dios, exsin i xi chq'o'ntz toj tb'i qAjaw.

Tej tkyij mo'ix jun yux, noq tu'n tyolb'in ti'j Tyol Dios

⁴I xitzin chq'o'n Bernabé ex Saulo tu'n Xewb'aj Xjan tzma Seleucia, ex antza i xi' toj bark tu'n kykanin tojjo tx'otx' tku'x toj a', Chipre tb'i. ⁵Atzaj te' kykanin toj jun tnam te Chipre, Salamina tb'i, a at tzi ttxuyil a', b'e'x i ok ten yolil ti'j Tyol Dios kyojile' ja te na'b'l Dios kye Judi'y. Majxtaq Juan, a Marks juntl tb'i, nb'et mojl kyuk'a.

⁶Elpin b'ajjo tnam kyu'n, tu'n kyb'etsinte, ex i kanin toj tnam Pafos. Antza, el jyete jun yux aj Judi'y, Barjesús tb'i, a tb'anilxtaq txalpin yol. Tzuntaq ntyolin qa noq ti'jtaq tb'i Dios nyoline. ⁷Antza ta'yetaqjo yux anetzi'n tuk'a nmaq kawil Sergio Pabl tb'i, jun ichin manyor xti'jxtaq. Xi tchq'o'n nmaq kawil q'olb'ilte Bernabé ex Saulo, qu'n

tajtaq tu'n tb'inte Tyol Dios. ⁸ Me atzin tej yuǎ, a Elimas tb'i toj yol griego, b'ex i kub' tmeqo'n, qu'n tajtaq, tu'n mina t-xi tminin nmaq kawil Tyol Dios. ⁹ Atzin te Saulo, a Pabljo juntl tb'i, nojnintaq tanmin tuk'a Xewb'aj Xjan, xi kyimxix toj twutz yuǎ, ¹⁰ ex xi tq'ma'n: jAy, txalpil yol, ma najxa, k'walb'aja te tajaw il, ex ajq'oja ti'j tkyaqil b'a'n! ǂTiqu'n mina nkyij tzaqpi'n, tu'n tnajsin tnalb'lo nmaq kawil, a taj tu'n tb'et tojjo tb'eyil Dios jikyin wen? ¹¹ Atzi'n ja'lin, ok k'wel kawin tu'n tAjaw Tkyaqil. Ok kyjela moǎ, ex nlay tlontejij tspiky'emil q'ij toj ila' q'ij. Texixjo or anetzi'n, b'ex kyij Elimas moǎ, ex jyon ti'j jun a'la, tu'n t-xi xko'n.

¹² Tej tok tka'yin nmaq kawiljo ikyjo, b'ex nimin, ex jaw ka'ylaj twutz ti'jjo xnaq'tzb'il ti'j tAjaw Tkyaqil.

Tej kyyolin Pabl ex Bernabé Tyol Dios toj tnam Antyokiy Pisidia

¹³ Ex Pabl toj Pafos toj bark kyuk'a tuk'a, tu'n kykanin tzma Perge tojjo tx'otx' te Panfilia. Me atzin te Juan Marks, b'ex meltz'aj te', tu'n tpon toj Jerusalén. ¹⁴ I ex Perge, tu'n kykanin tzma tojjo juntl Antyokiy, jun tnam toj tx'otx' te Pisidia.

Tojjo q'ij te ajlab'l, tojjo tnam anetzi'n, i okx toj ja te na'b'l Dios, ex i kub' qe. ¹⁵ Kyb'ajlinxi u'jitjo u'j te kawb'il exsin u'j kyij tz'ib'in kyu'n yolil Tyol Dios ojtxe, i xi txko'n Pabl ex Bernabé kyu'n qe' tnejil kawil toj ja te na'b'l Dios, ex xi kyq'ma'n: Ayi'y nxjalil, qa at jun tumil kyu'n kyexjal, tu'n kynimsin kyk'u'j, kyq'mantza ja'lin.

¹⁶ Jawtzin we'ks Pabl, ex xi tyek'in tuk'a tq'ob', tu'n mi chi ch'otje, ex tq'ma: Kyb'intza, ayi'y nxjalil, ex majqexa ayi'y

nya Judiyqi'y, a at tchewil Dios kyil'ja. ¹⁷ A kyDios tnam te Israel, xjaw sk'o'n kye' ojtxe qxe'chil. Ma chi ok tmujb'in, tu'n kyok te b'etin xjal, a ma nintz kyb'aj, te' ite'xtaq toj tx'otx' te Egipto.^s Ex ax, tuk'a tkyaqil tipin, s-etz q'inkye tojjo tx'otx' anetzi'n. ¹⁸ Tojjo ka'wnaq ab'q'e, nya b'a'n b'ant kyu'n aj Israel tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal; me tkyaqiljo lo, ma tziky'x tu'n Dios.^t ¹⁹ Ex ma kub' tyuch'in wuq ma ti'j ch'uq xjal toj tx'otx' te Canaán, tu'ntzin t-xi q'o'n tx'otx' anetzi'n kye ojtxe qxe'chil.^u ²⁰ Kykyaqiljo lo, b'aj b'alaqa toj 450 ab'q'e.

Tb'ajlinxiti'n ikyjo, chi Pabl, i jaw tsk'o'n nejinel kyxol,^v ex atzin Samuel, a yolil Tyol Dios, pon kanin te tch'ib'il.^w

²¹ Me xitzin kyqanin aj Israel jun nmaq kawil, ex tu'n kykub' kawin tu'n.^x Ex tzajtzin tq'o'n Dios Saúl, a k'walb'aj te Cis, tzajnin tojjo jun ch'uq aj Israel, Benjamín tb'i, tu'n tok te nmaq kawil kyxol toj ka'wnaq ab'q'e.^y ²² Kyb'ajlinxi ab'q'e anetzi'n, el q'i'n Saúl tojjo toklin tu'n Dios, ex ok q'o'n juntl t-xel, David tb'i,^z ex tq'ma: Ma jyet David wu'n, tk'wal Isaí, chi Dios, a jun ichin tb'anilx ma tz'ele we'y, ex nimjo taj tu'n tkub' tb'inchin tkyaqiljo waja.^a

²³ Ex ax David, ojtxe t-xe'chil Jesús, chi Pabljo, a tzaj tchq'o'n qMan Dios, tu'n tk'u'l kolil q'ij, awo aj Israel. Ikyxjo tze'nku otaq tzaj q'ma'n kyu'n yolil Tyol Dios. ²⁴ Na'mxtaq t-xi xkye taq'in Jesús tzalu'n twutz tx'otx', otaq tz'ok ten Juan yolil ti'jjo Tb'anil Tqanil kye xjal te Israel, ex ikyx tq'ma qa iltaq ti'j tu'n kymeltz'aj tuk'a Dios, ex tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', noq te jun yek'b'il, qa otaq tx'ixpit kynab'l.^b ²⁵ Me atzaj te' ch'ixtaq tkyim Juan, tq'ma kyjalu'n: Nyaqin weji'y Kolil, a tze'nku kye' nkub'

^s13:17 Ex. 1:7 ^t13:18 Num. 14:34 ^u13:19 Deu. 7:1 ^v13:20 Jue. 2:16

^w13:20 1Sa. 3:20 ^x13:21 1Sa. 8:5 ^y13:21 1Sa. 10:1

^z13:22 1Sa. 16:12-13 ^a13:22 Sal. 89:20 ^b13:24 Mr. 1:4; Lc. 3:3

kyb'isin. Qu'n at juntl tetz lipchetz wi'ja, ex nimxixtl toklin nwtutza, nipila at ch'in wokli'n tu'n woka te taq'nil.^c

²⁶ Ayi'y nxjalil, chi Pabl, a tzajninqi'y ti'j tyajil Abraham, ex ayi'y nya Judiy, a b'etin xjalqi'y, ex at tchewil Dios kyi'ja; a Tb'anil Tqanil kolb'il lo te kye kyeji'y. ²⁷ Me ayetzin kye' najleqetaq toj Jerusalén, ex aye' nmaq kawil kyxol, nya b'intaq kye' kyu'n alkyetaqjo Jesús, ex mi n-eltaq kyniky' te kyyoljo yolil Tyol Dios, a n-u'jit toj ja te na'b'l Dios tojile junjun q'ij te ajlab'l. Ikytzi'n, ayex kye nchi b'inchin il, ex nxi kyq'ma'n tu'n tkub' kyb'yo'n. Me atzi'n lo n-ajb'in noq tu'n tkub' nimitjo yol tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios kyu'n yolil Tyol. ²⁸ Exla qa nti' til jyet kyu'n, tu'n tkub' b'yet Jesús, xi kyqanin te Pilat tu'n tkub' b'yo'n.^d

²⁹ Tkyimlinxi Jesús, chi Pabljo, ex a'kxtaq tb'aj tkyaqiljo, a otaq yolajtz ti'j toj Tu'jil Tyol Dios, kutz q'in twutz cruz, ex kux muqu'n toj tjulil kyimnin.^e ³⁰ Me ate qMan Dios, jatz anq'sintlte juntl majl.^f ³¹ Ex kyoj ila' q'ij, kub' tyek'in Jesús tib' kyxoljo otaq chi ok lipe ti'j, tej t-xi' toj tb'e toj tx'otx' te Galiley, tu'n tkanin toj Jerusalén, ja' kyime. Ex atzin ja'lin, ayetzaj i ok lipe ti'j, ayetzi'n nchi yolil ti'j Jesús kyexjal.

³² Ikytzi'n, chi Pabl, awotzin qe' nqo q'mante Tb'anil Tqanil kye'y, qa a t-xilin yol otaq tq'ma qMan Dios kye' ojtxe qx-jalil, na'mtaq tb'ant. ³³ Me atzin ja'lin, ma tzaj q'o'n jun oyb'il ti'j jun ak'aj chwinqil qe, a awo tzajninqo kyi'j. Atzin t-xilin yol lo, ma kub' tb'inchin tzmaxi' te' xjatz anq'in juntl majl, tze'nkuxjo tz'ib'in toj tkab' B'itz te Tu'jil Tyol Dios:^g Axix te

nk'wala, qu'n ja'lin ma txi nq'o'n tchwinqila twutz tx'otx'.^g

³⁴ Otaq tq'ma Dios, qa tu'n tjazt anq'intl juntl majl, tu'ntzintla mina tz'el puq'jjo t-xmilil, ikytzi'n tze'nku tq'ma toj Tu'jil Tyol Dios: Ok chi japin b'ajjo xjan yol, a twutzxix, a nq'may te David.^h

³⁵ Tu'npetzi'n, q'umle toj junxil tnej Tu'jil: Ay, Dios, nlayla tziziy, tu'n tel puq'jjo t-xmilil xjan taq'nila, a k'u'jlinxix wen.ⁱ

³⁶ Me atzin yol lo, nya ti'jx David nyolajtz, chi Pabl. Twutzx tetz, ma tz'ajb'in te David kye t-xjalil, tze'nxjo tzaj tq'ma'n Dios te. Ex qa otaqxi kyim, jax tanmin toj kya'j, junx kyuk'a ojtxe t-xjalil. Me atzin t-xmilil b'e'x el puq'j. ³⁷ Me atzin te' t-xmilil Jesús, a jatz anq'in juntl majl tu'n Dios; mix ele puq'j te', qu'n nya te kyimin te'.

³⁸ Ikytzi'n nxjalil, il ti'j tu'n kyb'inti'y, qa noq tu'n Jesús, a itz'l, at najsb'il il. ³⁹ Ex noq tu'n Jesús, kykyaqiljo kchi nimil ti'j, ok kchi kletil te tkyaqiljo il nti' chojb'ilte tjaq' tkawb'il Moisés. ⁴⁰ Kyka'yink kyib'a, tu'n mi kub'e tz'aque kyib'aja a kyij kytz'ib'in yolil Tyol Dios kyjalu'n:

⁴¹ Kyb'inkuy, ayi'y b'a'n chi iky'in.

Kux chi jaw ka'yylaja, ex kux chi oq'a, qu'n kyojjo q'ij lo, nimx kawb'il k'wel nb'inchin,

a nlayla txi kynimin, qa junxil xi q'mante kye'y, chi Pabl kye xjal antza.^j

⁴² Tej tex Pabl kyuk'a tuk'a toj ja te kynab'l Dios aj Judiy, ayetzin kye Judiyqe, noq tu'n kynimb'il ex nya te kytz'jlin, xi kyqanin tu'n tyolajtz kye to-

^g13:33 Ayejo yol, B'itz te Tu'jil Tyol Dios, *Salmos* tb'i toj kastiy.

^c13:25 Mt. 3:11; Mr. 1:7; Lc. 3:16; Jn. 1:20, 27

^d13:28 Mt. 27:22-23; Mr. 15:13-14; Lc. 23:13-23; Jn. 19:15-16

^e13:29 Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42

^f13:30 Mt. 28:5-10; Mr. 16:6-8; Lc. 24:1-7; Jn. 20:11-18; Kyb'i. 1:3

^g13:33 Sal. 2:7 ^h13:34 Is. 55:3 ⁱ13:35 Sal. 16:10 ^j13:41 Hab. 1:5

jjo juntl q'ij te ajlab'l ti'jjo Tb'anil Tqanil, a otaq b'aj q'ma'n. ⁴³Otaq xi tz'el b'aj kychmob'l kyib' toj ja te na'b'l Dios, txqankux Judiy exqetzi'n Judiyqe noq tu'n kynimb'il, i xi lipe ti'j Pabl ex Bernabé. Ex tzaj q'ma'n jun tumil kye, tu'n kyten jikyinxix wen tojjo txokb'il otaq tzaj q'ma'n kye tojjo Tb'anil Tqanil te tq'aq'b'il tk'u'j Dios.

⁴⁴Toj junxil q'ij te ajlab'l, b'alaqa kykyaqil xjal te toj tnam, ok kychmo'n kyib', tu'n tok kyb'i'n Tb'anil Tqanil. ⁴⁵Me atzaj te' tok kyka'yin aj Judiyjo txqan xjal, b'e'x i ja xky'aqlin, ex b'e'xsin i ok tentz yolb'il, ex yasil ti'j Pabl ex Bernabé.

⁴⁶Tu'ntzin ikyjo, jaw kyi'n kyib' tu'n kyyolin, ex xi kyq'ma'n: Iltaq ti'j, chi chi Pabl ex Bernabé, tu'n qyoli'n nej kyuk'iy, ayi'y aj Judiy, ti'j Tyol Dios. Me tu'n ma tz'el kyiky'in, ex nkub' kynab'lin qa nti' kyokli'n ti'jjo chwinqil te jun majx, antza qo xelitza kyuk'a' a nya Judiyqe. ⁴⁷Qu'n ikytzi'n, ma tzaj q'ma'n qe'y tu'n Dios toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Ma kub' nq'o'n tze'nku jun tzaj kyxol tkyaqil xjal, a nya Judiy, te twutz tx'otx',

tu'ntzin t-xi ti'n Nkolb'ila kyexjal, ex tu'n tkanin kyojjo kynajb'il, exla qa najchaq toj tkyaqil twutz tx'otx'.^k

⁴⁸Atzaj te' kyb'in te' nya Judiyqe, b'e'x i jaw tzalaj, ex i ok ten q'malte qa tb'anilxtaqjo Tyol tAjaw Tkyaqil. Ex i nimin kykyaqilxjo, a otaq tzaj q'o'n kyoklin tu'n Dios, tu'n kyk'monte kychwinqil te jun majx. ⁴⁹Ikytzi'n q'mete' Tyol tAjaw Tkyaqil tojjo tkyaqil tx'otx' anetzi'n. ⁵⁰Me ayetzin kye' Judiy i yolin kyuk'a jte'b'in qya nya Judiyqe, aye nchi kanintaq toj ja te na'b'l Dios, ex nimtaq kyoklin, junx kyuk'a ichin nejinel toj tnam. Ok ten tzpetsil kyna'b'l'xjal, tu'n kyjyo'n q'oj kyi'j Pabl ex Bernabé, ex tu'n kyex la-

jettaq tojjo tx'otx' anetzi'n. ⁵¹Me ayetzin kyej Pabl ex Bernabé el kychto'n quq ti'j kyqan, te yek'b'il qa nya wenjo nb'anttaq kyu'nxjal.¹ Ex b'e'xsin i xi' tzma Iconio. ⁵²Me ayetzin kye' nimil nojnintaq kye' kyanmin tuk'a tzaljb'il ex tuk'a Xewb'aj Xjan.

Tej kykanin Pabl ex Bernabé toj tnam Iconio

14 Tej kykanin toj Iconio, junx i okx Pabl tuk'a Bernabé toj ja te kyna'b'l Dios aj Judiy, ex i ok ten yolil toj tumilxix. Tu'ntzi'n, nimku xjal i nimin, aye Judiy ex qe nya Judiy. ²Me ayetzin kye Judiy, aye' kyky'e'taq tu'n kynimin, b'e'x i ok ten kye' tzpetsilte kynab'ljo nya Judiyqe, tu'ntzintla tkub' kyximin nya b'a'n kyi'j nimil. ³Tu'npetzi'n, nim q'ij i kyij Pabl ex Bernabé, aye tsanjil, antza. I yolin jikyin wen ti'jjo tk'u'jb'il Dios, qu'n tu'n q'uqleta'q kyk'u'j ti'j tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n, i tzaj mojin ti'jjo nkyq'ma'ntaq tu'n tAjaw Tkyaqil, ex tzaj q'o'n kyoklin, tu'n tb'ant techil tipin Dios kyu'n.

⁴Me ayetzin kyexjal te toj tnam, pa'ntaq ite'ye. Jte'b'in te' nchi mojin-taq kyuk'a Judiy, ex txqantl kyuk'a tsanjil. ⁵Tu'npetzi'n, i kyij toj wen a xjal Judiy exqetzi'n nya Judiy, junx kyuk'a kawil toj tnam, tu'n kyok yiset Pabl ex Bernabé, ex tu'n kyok xoyit tuk'a ab'j. ⁶Me atzaj te' kyb'i'nte Pabl ex Bernabé, b'e'x i okx tzma Listra ex Derbe, tnamqe toj tx'otx' te Licaonia, ex kyojjo najb'il ite'taq kyi'jile. ⁷Antza, i yoline ti'jjo Tb'anil Tqanil.

Tej tok xo'n Pabl tu'n ab'j kyu'n xjal te aj Listra

⁸Toj Listra, attaq jun ichin mib'intaq b'et. Mix'ja' otaq b'ete, qu'n tu'n koxtaq te titz'jlin. Q'uqleta'qjo ichin, ⁹ex nb'i'ntaq

^k13:47 Is. 42:6; 49:6 ¹13:51 Mt. 10:14; Mr. 6:11; Lc. 9:5; 10:11

ti'jjo ntq'ma'ntaq Pabl. Ok kyim Pabl ti'j, ex el tniky'tzajil qa nimtaq tnimb'il tu'n tq'anit. ¹⁰Xitzin tq'ma'n Pabl q'ajq'oj wen kyjalu'n: ¡We'ksa, ex we'kuxixa jikyin wen!

Jaw t'ikypajjo ichin, ex ok ten b'etil.

¹¹Atzaj te' tok kyka'yi'n a otaq b'ant tu'n Pabl, b'e'x i ok ten kye xjal xch'il tojjo yol kye xjal te Licaonia, ex kyq'ma: Diosqe kye', a iky qe' tze'nku ichin, a loqe ma chi k'u'l qxol.

¹²Ok q'o'n Bernabé kyu'n tze'nku kydios, Zeus tb'i, ex ante Pabl, ok q'o'n tze'nku kydios, Hermes tb'i, qu'n tu'n ataqxixsin nyoli'n.

¹³Atzin ja te na'b'l Zeus attaq ttxa'n tnam, ex atzin tpale i tzaj ti'n tman wakx ex jun pk'oj t-xmakil k'ul. Ex atzin pale, junx kyuk'a kykyaqil xjal, kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n tman wakx, ex kyajtaq tu'n kyk'ulin kywutz Pabl ex Bernabé, aye tsanjil. ¹⁴Me tej tel kyniky' Bernabé ex Pabl ikyjo, b'e'x i kub' kylaqin kyxb'alín te yek'b'ilte, qa nya wentaqjo nb'ant. Ex b'e'x i okx kyxol xjal, ex i jaw yolín kujxix wen ex kyq'ma: ¹⁵Ayi'y xjal, ¿Tiqu'níl nkub' kyb'inchinji'y lo? Ichinqo qe' tze'nku kye'. Ex ma qo ula q'malte kye'y, tu'n tkyij kytzaqpinji'y a nb'ant kyu'n, qu'n nti'x tajb'in twutzjo Dios, a nimxix toklin. Tu'ntzintzjo, kytx'ixpinks kynab'la tuk'a Dios itz', a kub' b'inchinte kya'j, tx'otx', ex ttxuyil a', ex tkyaqiljo at kyoj. ¹⁶Exla qa kyoj junxil q'ij te ojtxe, ma tzaj tziyin te Dios, tu'n t-xi ti'n teyile junjun tumil tb'e nya wen. ¹⁷Me mina xkyij ttzaqpi'n te Dios tu'n tyek'in te tib', noq tu'n tb'anil nb'anttaq tu'n. Qu'n atzin nxi q'onte jb'al kyib'aja, exsin tb'anil awal, ex a ntzaj q'onte tkyaqil tu'ntzintla kywa'n, ex tu'n kytzalaja.

¹⁸Me mixla tu'n q'umle tkyaqiljo lo, oxpe chi miyetkuxjal, tu'n kyb'iyin kyijjo tman wakx, tu'n kyok te oyaj, ajtaq kyk'ulin kywutz tsanjil.

¹⁹Tojxjo amb'il anetzi'n, i kanin jun jte'b'in Judiy te Antyokiy ex te Iconio. Aye tx'ixpin te' kynab'l xjal ti'jjo nkub' kyb'inchin. Ex noq tu'n kypaj, i ok xo'n Pabl tuk'a ab'j, ex kub'tzin kyb'isin qa otaq kyim kyu'n. Xi jukikin tzma ttxa'n tnam.

²⁰Me atzaj te' tok kychmo'n nimil kyib' ti'jile Pabl, b'e'x jaw we', ex okx juntl majl toj tnam. Ex toj junxil q'ij, xi' tuk'a Bernabé tzma Derbe. ²¹Tb'ajlinxitzin ikyjo, i yolín ti'jjo Tb'anil Tqanil toj Derbe. Antza, kub'e kyk'u'j txqan xjal, ex b'e'x i nimin.

I meltz'ajtzin Pabl ex Bernabé toj tx'otx' Litra, toj Iconio ex toj Antyokiy. ²²Ex kyojjo najb'il anetzi'n, i nimsin kyk'u'j nimil, ex xi kyq'ma'n kye, tu'n kyok lipe jikyin wen tojjo kynimb'il. Ex kub' q'ma'n kyxol, qa il ti'j tu'n tiky'x nya b'a'n kyu'n, qa kyajtaq tu'n tkawin qMan Dios toj kyanmin ex toj kychwinqil, ex qa kyajtaq tu'n kykanin tuk'a Dios toj kya'j.

²³Ex jaw sk'o'n tojjo Ttanim Dios, ila' ichin tu'n kyok te tnejil kyxol nimil, ex tej kyb'aj pa'n wa'yaj te na'j Dios, b'e'x xi oqxenin toj tq'ob' tAjaw Tkyaqil, aye' otaq chi nimin.

Tej kymeltz'aj Pabl tuk'a Bernabé toj tnam Antyokiy, ja' xi xkyeye kyb'e

²⁴Tej kyiky' toj tx'otx' te Pisidia, i kanin toj tx'otx' te Panfilia. ²⁵I yolín antza ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús toj tnam Perge. Tb'ajlinxi' ikyjo, i xta'j tzmax Atalia. ²⁶Antza, i xi' toj bark tu'n kykanin tzma Antyokiy, ja' otaq chex oqxenine toj tq'ob' Dios, a nk'u'jlintaq kyij, ex tojjo aq'untl, a otaq japin b'aj kyu'n.

²⁷Tej kykanin tzma Antyokiy, ok ky-chmo'n Ttanim Dios, ex xi kyyolín tkyaqiljo otaq b'ant tu'n Dios kyuk'a, ex qu'n tu'n otaq txi q'o'n kyoklin, a nya Judiyqetaq, tu'n kynimin. ²⁸Atzin te

Pabl ex Bernabé, ila' q'ij i kyij ten kye' kyuk'a' nimil antza.

**Tej tok kychmo'n Ttanim
Dios kyib' toj Jerusalén**

15 Tojjo amb'il anetzi'n, jun jte'b'in xjal otaq che'x toj tx'otx' te Judey, tu'n kykanin toj tnam Antyokiy, ex xi kyxikyb'in jun xnaq'tzb'il kye nimil, ex kyq'ma qa nlay chi klet, qa mina s-ok kyqitin jun kyechil ti'j kytz'umil, tze'nkuxjo otaq tq'ma Moisés toj Tu'jil Tyol Dios.¹ ²Me atzin te Pabl ex Bernabé nimku i jaw ch'otj kyuk'axjal. Me atzaj te' tjapin b'ajjo yol, b'e'x i xi chq'o'n Pabl ex Bernabé, junx kyuk'a junjun nimil, tu'n kyxi' tzma Jerusalén tu'n kyyolin kyuk'a tsanjil exqe nejinel toj Ttanim Dios, ti'j tkyaqiljo a otaq kyij ttz'ib'in Moisés.

³Otaqtzin chex chq'o'n ikyjo tu'n Ttanim Dios toj Antyokiy; atzaj te' kyiky' toj tx'otx' te Fenicia ex Samaria, xi kyq'ma'n kye nimil anetzi'n, qa otaq kyij kytzaqpi'n aye nya Judiy a nb'anttaq kyu'n, tu'n kyok lipe ti'j qMan Dios. Tu'njo tqanil ikyjo, b'e'x i ja tzalaj tkyaqil nimil.

⁴Tej kykanin Pabl ex Bernabé toj Jerusalén, i k'met tuk'a tzaljb'il kyu'n tsanjil, junx kyuk'a jni' nejinel ex tkyaqil Ttanim Dios. Xitzin kyyolintz tkyaqiljo otaq b'ant kyu'n, noq ti'j tb'i Dios.

⁵Me kyxol Ttanim Dios antza, ite'taq jun ch'uq Parisey, a otaq chi nimin. Jaw we'ks, ex kyq'ma kyjalu'n: Il ti'j tu'n tok kyqiti'n jun kyechiljo nimil, a nya Judiyqe ikyxjo tze'nku qe'; qu'n ikytzin knimitiljo tkyaqil tkawb'il Moisés tib'aj qchwinqil, a awo aj Judiyqo.

⁶Oktzin kychmo'n kyib'jo tsanjil exqetzi'n jni' nejinel, noq tu'n kyximin ti'j tkyaqiljo ikyjo. ⁷Ila' or b'aj ch'otj.

Atzaj te' tjapin b'aj kyyol, jawtzin we'ks Pegr, ex tq'ma: Ayi'y werman, b'in kye' kyu'n, qa atxix ojtxe, o chin sk'eta tu'n qMan Dios kyxola, tu'n tq'metjo Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal nya Judiyqe, tu'ntla kynimin.^m ⁸Ex tu'n tojtzqi'ntaq te Dios kyanmin, xi tq'o'n kyoklin, ex xi tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin te jun techil qa o chi nimin ti'j,ⁿ ex qa nya il ti'j jun techil ti'j kytz'umil, ikyxjo tze'nku qe', awo aj Judiy. ⁹Tu'ntzintzjo, junx qten kyuk'a twutz Dios, qu'n o tx'ixpit kychwinqil noq tu'n kynimb'il, ikyxjo tze'nku qe. ¹⁰¿Tiqu'ntzin njaw kynimsin kye' kyib' twutz Dios, tu'n t-xi kyq'ma'n kye nimil nya Judiyqe, qa il ti'j tu'n tkub' nimit tkyaqil tkawb'il Moisés tib'ajjo kychwinqil xjal, ex na'mx tb'antq qniminte, exqetzi'n ojtxe qxe'chil? Noq ma tz'ok kytz'aqtzin kyeji'y mikyxi te Diosjo ntq'ma'n. ¹¹Awotzinqe nxi qninin qa klo'nqo toj il nya tuk'a juntl ti', chi Pegr, qala' noq tu'n t-xtalb'il qAjaw Jesús, ikyxjo tze'nku kye nimil nya Judiy.

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, kykyaqilx kub' numle, exsin kub' kyb'i'n kyyol Bernabé ex Pabl, a nchi yolintaq ti'j tkyaqiljo tb'anil techil exqetzi'n nim kyoklin, a otaq b'ant kyu'n kyxoljo aj nya Judiyqe, me noq tu'n attaq Dios kyuk'a.

¹³Atzaj te' tjapin b'aj kyyol, jawtzin yolín Santyaw ex tq'ma: Chin kyb'intza, werman. ¹⁴Ma tzaj tq'ma'n Pegr qe, tze'n tten xi tq'o'n Dios kyoklin aye' nya Judiyqe exqotzintz, tu'n qok qkyaqilx te Ttanim Dios. ¹⁵A qmujb'il qib' kyuk'a nya Judiyqe, b'e'x q'umle toj Tu'jil Tyol Dios kyu'n yolil Tyol. Chi' kyjalu'n:

¹⁶Tb'ajlinxitz'i'n lu'n, chin ul juntl majla nik'ulte tkawb'il tyajil David, a nmaq kawil ojtxe, a ma tz'el xitj,

¹15:1 Lv. 12:3. Ajo yol tu'n kyqitin jun techil ti'j ttz'umil jun q'a *circuncisión* tb'i toj kastiy.

tu'ntzin tel wen juntl majltz,

¹⁷tu'ntzintla kykyaqilxjo Judiy ex nya Judiyqe, a at kyoklin noq ti'j tumil nb'i'y, nchi jyon wi'ja, a ayi'n tAjaw Tkyaqil.

¹⁸Ate tAjaw Tkyaqil q'man te' jni'xjo lu'n, atxix ojtxe.^o

¹⁹Tzuntzin nkub' nb'isintza, chi Santyawjo, qa nya il ti'j tu'n tkub' kyb'inchin aye nya Judiyqe tkyaqiljo nb'ant qu'n, a awo Judiyqo. ²⁰Me tu'ntzin nti' q'oj kyxoljo nimil Judiy ex nya Judiy, noq tu'n qb'inchb'in qxolx, iltzin ti'j tu'n t-xi tz'ib'it jun u'j kye' nya Judiy, tu'n mina t-xi kycho'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutzjo txqantl kydiosxjal;^p ex tu'n mina txi kycho'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi jaw kyim, mo nchi jaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina tkub' kytzq'ajsi'n chiky' te kychi';^q ex nya wen tu'n kykub' kxe kyuk'a junxil qya, qa nya kyxu'jil.^r

Tzuntzin nxi nq'ma'ntza ikyjo, qu'n tkyaqiljo lo, manyor tz'ilx toj qwutz awo Judiyqo. Me nya taj qMan Dios, tu'n tkux iky'b'il qxol awo nimilqo, noq tu'n nya junxjo qb'inchb'in qxolx.

²¹Me toj nwutza nya tu'n tel iky'it tkawb'il Moisés, qu'n toj tkyaqil tnam, nimku Judiy at, a o tz'el kyniky' te tkyaqil tkawb'il Moisés, ex kyajxix tu'n tkub' nimit tkyaqil; qu'n atxix ojtxe nchi q'umlaj ti'j tkawb'il Moisés kyojile' tkyaqil ja te nab'l Dios, tze'nku nkub' iky'sitjo q'ij te ajlab'l.

Tej tkub' kytz'ib'in tsanjil Jesús jun u'j kye nimil, a nya aj Judiyqe

²²Jaw kysk'o'n kye tsanjil exqe nejinél toj Ttanim Dios, jun jte' ichin kyxol nimil, ex tu'n kyxi chq'et tзма toj tnam

te Antyokiy. I xitzin chq'o'n kab'e nejinel kyxol, a Silas ex Judas, a Barsabásjo juntl tb'i, tu'n kyxi' junx tuk'a Pabl ex Bernabé. ²³Ex kye xi q'o'ne jun u'j, a iky ntq'ma'n kyjalu'n:

Kchi xel qq'olb'in ayi'y erman, k'u'jlinqe qu'n: Awoqeji'y tsanjil Jesús exqetzi'n nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén, nxi qtz'ib'in kye'y, a ayi'y nya Judiyqi'y ex najleqi'y toj Antyokiy, Siria ex Cilicia.^s ²⁴B'in qu'n, qa ila' xjal o chi kanin kyxola, me nya awo'y o qox chq'onkye, ex qa ma jawje kyk'u'ja tu'n kyyol, ex tu'ntzi'n, o chi jaw naja. ²⁵Tu'npetzi'n, ma qo kyija toj wen, tu'n kyxi chq'et jun jte'b'in qxola, tu'n kykanin kyuk'iy, junx kyuk'a qerman Bernabé ex Pabl, a k'u'jlinqexix qu'n, ²⁶qu'n ayetzin kye o txi kyq'o'n kyib' te kyimin, noq ti'j tb'i Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil. ²⁷Ex ma chex qchq'o'n Judas ex Silas, ayetzin chi yoliljo kyuk'iy, tu'n t-xi kychiky'b'in tkyaqiljo ma b'aj qq'ma'n. ²⁸B'a'n ma tz'ele te Xewb'aj Xjan ex te qe'y, tu'n mina xkub' kyniminji'y tkyaqiljo tkawb'il Moisés, a tze'nku nb'ant qu'n, a awo'y Judiyqo'y, qala' o'kxjo lu'n: ²⁹Tu'n mina t-xi kycho'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutzjo txqantl kydiosxjal; ex tu'n mina t-xi kycho'n kychib'jiljo alu'mj, a njaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina chi tzq'ajsi'n ti'jjo chiky' te kychi'; ex nya wen tu'n kykub' kxe kyuk'a junxil qya, qa nya kyxu'jila. Qa ma kub' kytzyu'n kyib'a te tkyaqiljo lo, tb'anilxsin kyb'inchb'intza ikyjo. Kyka'yinktzin kyib'tza.

³⁰Atzaj te' kyb'aj yolin, ex tej tb'aj kytz'ib'in u'j, b'e'xsin i xi'tz toj Antyokiy. Atzaj te' kykanin, oktzin kychmo'n Ttanim Dios, ex xi kyq'o'n u'j.

^s15:23 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan, ja' ta'ye tkyaqil v. 23.

^o15:18 Am. 9:11-12 ^p15:20 Ex. 34:14-17 ^q15:20 Lv. 17:10-16

^r15:20 Lv. 18:6-23

³¹ Atzaj te' tjaw kyu'ji'n nimil toj Antyokiy, b'e'x i jaw tzalaj nimxix, qu'n tu'n q'uqb'il k'u'jb'aj tz'ib'in toj, qa nya il ti'j tu'n kyb'inchin ti'j tkyaqiltaqjo nb'ant kyu'n aj Judiy. ³² Ayetzin kye Judas ex Silas, a q'o'ntztaq kyoklin tu'n qMan Dios te q'mal te' Tyol, i nimsin kyk'u'jjo nimil tu'n kyyol, ex xi kyq'ma'n, tze'n tu'n tjaw kyin kyib' tojjo kynimb'il.

³³ Tb'ajlinxi' jun jte'b'in q'ij ikyjo, b'e'xsin i meltz'ajtz toj Ttanim Dios toj Jerusalén, ex kyij kyq'o'n jun q'olb'il te nuk'b'il ex toj tb'anilxix. ³⁴ Me b'e'x kyij Silas antza. ³⁵ Ex atzin te Pabl ex Bernabé axsa i kyije kye' toj Antyokiy, ex junx kyuk'a txqantl, i xnaq'tzin, ex i q'umlaq ti'j Tyol tAJaw Tkyaqil.

Tej t-xi' Pabl toj tkab' majin q'olb'il kye nimil

³⁶ Tb'ajlinxi jte'b'in q'ij, xi tq'ma'n Pabl te Bernabé kyjalu'n: Qo' juntl majl q'olb'il kye' erman toj tkyaqil tnam, ja' o q'mete Tyol tAJaw Tkyaqil, tu'ntzin tel qniky' te tze'n ite'ye.

³⁷ Kutzin, chte Bernabé.

Me tajtaq Bernabé tu'n t-xi' Juan, a Marksjo juntl tb'i, kyuk'a.

³⁸ Me nya b'a'n ele lu'n toj twutz Pabl, qu'n tu'n otaq tz'el tpa'n te Marks tib' kyij, tej ite'taq toj tx'otx' te Panfilia, ex tky'e'taq tu'n tten kyuk'a toj taq'in Dios.⁹

³⁹ Nimx xa'ye' ch'otjin lo. Tu'ntzi'n, b'e'x el kypa'n kyib'; atzin te Bernabé xi k'lente Marks, ex b'e'x i xi' toj tx'otx' te Chipre. ⁴⁰ Atzin te Pabl jaw tsk'o'n Silas, ex xi oxqenin toj tq'aq'b'il tk'u'j tAJaw Tkyaqil kyu'n txqantl nimil. ⁴¹ Atzaj te' kyiky'x toj tx'otx' Siria ex Cilicia, i nimsin kyk'u'jjo nimil toj Ttanim Dios, a ite'taq antza.

Tej t-xi lipe Timotey kyij Pabl ex Silas

16 Kanin Pabl kyojjo tnam te Derbe ex Listra. Antza, el knete jun nimil tu'n, Timotey tb'i, alb'aj te jun nimil qya aj Judiy. Me atzin ttata nya aj Judiy, qala' te aj Grecia. ² Tkyaqil qe' nimil toj Listra ex te Iconio wentaajo kyyol ti'j. ³ Tajtaq Pabl tu'n tok lipe Timotey ti'j, me nejtaq tu'n tok tqitin techil ti'j ttzumil, tu'ntzintla mina ja kyiky'in aj Judiy a najleqetaq antza, exsintla tu'n tkub' nimitjo a otaq tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios. Kub' b'inchin ikyjo tuk'a Timotey, qu'n kykyaqil b'iltetaq qa antza jawe ch'ie tjaq' tkawb'il Moisés, qu'n a tnana jun aj Judiy, me na'mtaq tok techil, qu'n nya Judiyaqjo ttata. ⁴ Toj kykyaqiljo tnam, ja' nchi iky'etaq, xi kyq'ma'n kye nimil jotxjo tumil, a otaq tzaj kyq'ma'n tsanjil, exqetzi'n jni' nejnel toj Ttanim Dios toj Jerusalén. ⁵ Tu'ntzi'n, nimsit kynimb'iljo Ttanim Dios, ex tu'n tch'ie kyb'ajjo nimil junjun q'ij.

Tej tok twutziky' Pabl ti'j jun ichin aj Macedonia

⁶ Me atzin te Xewb'aj Xjan mix ttziye tu'n tq'metjo Tb'anil Tqanil tojjo tx'otx' te Asia. Tu'ntzi'n, antza i iky'e toj tx'otx' te Frigia ex te Galacia, ⁷ tu'n kykanin tzma ttxa'n tx'otx' te Misia. Antza, kub'e kyna'b'lin, tu'n kyokx toj tx'otx' te Bitinia, me juntl majl, mix ttziye Xewb'aj Xjan, a T-xew Jesús. ⁸ Tu'ntzi'n, majx tqanku iky'x toj Misia, tu'n kyku'x ttzi ttxuyil a' tojjo tnam, Troas tb'i. ⁹ Antza, oke jun twutziky' Pabl tojjo qniky'in. Toj twutziky', tli wa'ltaq jun ichin aj Macedonia, ex nkub'sintaq twutz, ex tq'ma: Ku tzaja tzalu'n toj Macedonia, ex qo tmojintza.

**15:34 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.34.

§15:38 Kyb'i. 13:13

¹⁰Tu'n tzaj twutziky' Pabl ok, b'e'xsin kub' qb'inchin qib'tza, tu'n qxi'y tzma Macedonia, qu'n el qniky'a ti'j, qa ataq qMan Dios ntxokintaq qi'ja, tu'n tq'metjo Tb'anil Tqanil antza.

Tej kyku'x Pabl ex Silas toj tze toj tnam Filipos

¹¹⁻¹²Tojjo tnam te Troas, o okxa toj jun bark, exsin o b'etta toj ttxuyil a', tu'n qkani'n toj much' tx'otx', Samotracia tb'i. Ex tojxi juntl q'ij, o kani'n toj Neápolis. Antza, o xiyi'y tu'n qkani'n toj tnam Filipos, a tnam lu'n, a etzin ky'u'n aj Rom, ex atzin jun tnamjo nim toklin toj tkyaqil tx'otx' te Macedonia. Ila' q'ij o te'n antza. ¹³Toj jun q'ij te ajlab'l, o exa ttxa'n tnam tzma ttzi jun a' n-ajqelin, qu'n kub' qb'isi'n qa antza nchi na'ne jun ch'uq Judiy Dios. B'e'xsin o kub' qe'y, ex o yoli'n ti'j Tb'anil Tqanil kye' qya, a otaq chi chmet antza. ¹⁴Lidiataq te' jun tb'i, te aj Tiatira, ex jun k'ayiltaq tb'anil xb'alin, a wi'yilxix. Ajo qya lo, a b'anxixtaq k'ulín twutz Dios, ex nb'intaq ti'jjo nyolajtztaq. Ok tyekin Dios tanmin, tu'n tok tb'inxixjo, a nq'umletaq tu'n Pabl. ¹⁵Ku'x toj a' te jawsb'il a', junx kyuk'a kykyaqiljo a ite'taq toj tja. Tb'ajlinxizti'n ikyjo, kub'sin twutz qe'y, ex tq'ma: Qa matxixix txi kynimi'n, qa b'anxix nte'n twutz tAjaw Tkyaqil, kuksin chi tzajtza, tu'n kyte'n quk'iy toj nja'y.

Ox kub'sinx twutz qe'y; tu'ntzi'n, xi qtzii'n.

¹⁶B'aj jun maj, kyja'taq qxi'y tzma ttzi a', ja' nkub' na'yetaq Dios, ok qk'ulb'in jun ku'xin qya, a nkanintaq ttab'l ti'jjo na'mxtaq tul kanin, qu'n tzyu'ntaq tanmin tu'n taq'nil tajaw il. Jun aq'niltaqjo ku'xin qya lu'n, ex nimtaq kypwajjo taw nkykanb'in noq tu'n nb'anttaq tu'n.

¹⁷B'e'xsin ok lipe ku'xin qya qi'ja, ex jaw xch'in, ex tq'ma: Nchi ajb'inxixjo ichin lo te Dios nimxix toklin, ex nchi yek'in tumil kolb'il kye'y.

¹⁸Ila' q'ij tq'ma ikyjo; otaq b'aj tk'u'j Pabl ti'j. Tzaj meltz'aj, ex tq'ma te taq'nil tajaw il, a tokxtaq toj tanmin; chi' kyjalu'n: Noq ti'j tb'i Jesucrist kxel nq'ma'n tey, tu'n tetza toj tanminjo ku'xin qya.

Ex texjo paq anetzi'n, b'e'x etz. ¹⁹Me atzaj te' tel kyniky' tajaw ku'xin qya, qa nlay kykanb'e txqantl pwaq tu'n, b'e'xsin ok kytzyu'ntz Pabl ex Silas, ²⁰ex b'e'x xi q'i'n ja' ite'taq kawil, ex xi kyq'ma'n: Aye ichin aj Judiy lo, ma chi ok ten najsil kye' xjal tojjo qtanin, ²¹ex nchi xnaq'tzin ti'jjo a nlay qtzije, ex nlay kub' qb'inchin, qu'n aj te Romqo.

²²Tu'ntzin ikyjo, b'e'x jaw tilxjal kyij, exsin tzaj kyq'ma'n kawil, tu'n teljo kyxb'alin, ex tu'n kyok jub'in tu'n tze. ²³Ila' maj b'aj jub'in. Tb'ajlinxizti'n ikyjo, i kux q'o'n toj tze, exsin xi q'mantz te' xq'uqil tze, tu'n kyxq'uqit wen. ²⁴Tej tb'inte xq'uqil ikyjo, b'e'xsin i okx q'o'ntz tzma txeje, ex kub' yiq'o'n kyqan, tu'n mina chi jaw yekj.

²⁵Me otaqla tz'ok niky'jin aq'wil ikyjo, tzmataq nna'n Pabl Dios junx tuk'a Silas, ex nchi b'itzintaq b'itz te Dios. Ayetzin kye txqantl xjal, a ite'kuxtaq toj tze, tzuntaq nchi b'in kye'. ²⁶Me noq kyna'b'inkux, te' ttzaj jun kyaqnajnb' kuj wen, a b'e'x tzaj lu'lin tq'uqil tze tu'n. B'e'x i okx jaqpajjo tjpel, ex b'e'x i el tz'ajjo kxb'il, a ite'ktaq te k'alb'il kyej ite'kuxtaq toj tze. ²⁷Atzaj te' ttzaj sak'pajjo xq'uqil tze, exsin ok tka'yintz qa otaq chi jaqpajjo tjpel, b'e'xsin jatz ti'n jun kxb'il te b'iyb'il tib', qu'n kub' tna'b'lin qa otaq chi oqjo xjal tkyaqil. ²⁸Me b'e'x jaw xch'in Pabl, ex tq'ma: Mi kub' tb'yo'n te tib'. Loqo qe' oto' qkyaqilxa tzalu'n.

²⁹Xitzin tqanin tej xq'uqil tze jun tzaj. Ex okx ajqelin wen, ex tuk'a txqan t-xob'il, kub' meje twutz Pabl ex Silas, tu'n t-xi chjonte kye. ³⁰Tb'ajlinxizti'n ikyjo, xi q'ma'n kye, tu'n kyetz, ex xi qanin kye kyjalu'n: Ayi'y tata, ¿Ti'tzila ch'in we', aku kub' nb'inchin, tu'n nkleta?

³¹ Xitzin ttzaq'win Pabl ex Silas: Nim-inxa Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil; ikytzin kkletilejji kyuk'a kykyaqil t-xjalila.

³²⁻³⁴ Ax orjo anetzi'n, ok tenjo xq'uqil tze q'anilte kyky'ixlb'in Pabl ex Silas, ayej otaq chi b'aj jub'in. Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'e'x i xi k'le'n, tu'n xq'uqil tze, tu'n kykanin toj tja. Antza, i yoline Pabl ex Silas tuk'a xq'uqil tze ex kye' ite'taq toj tja, ti'jjo Tb'anil Tqanil. Tej tb'aj kyb'in, b'e'x i jaw nimin kykyaqilx, ex b'e'x i etz pe'n tu'n kyku'x toj a' te jawsbil a'. Tej tb'ajjo ikyjo, i oksxin k'le'ntz tuja, ex xi q'o'n kywa. Ex b'e'x jaw tzalaj kykyaqilx, tu'n otaq chi nimin ti'j qMan Dios.

³⁵ Qlixje wen, xi chq'o'n jun jte' xq'uqil tnam kyu'n kawil, tu'n kyxi' tuk'a xq'uqil tze, ex tu'n t-xi q'met te, qa tu'ntaq ttzaqpaj Pabl ex Silas. ³⁶ Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n xq'uqil tze te Pabl kyjalu'n: Ma tzaj q'ma'n we'y kyu'n kawil, tu'n kyxi tzaqpet; kuxsin che'xtza toj tb'anil, ex mina chi xob'a.

³⁷ Me atzin te Pabl xi tq'ma'n kye' xq'uqil tnam: Qky'e' qe', tu'n qexa ikyjo, qu'n nya wenjo xb'ant kyu'n qi'ja, qu'n awo'y at qokli'n twutzjo tkawb'il Rom, chi chi'. Ma qo b'aj kyjub'in kywutzxjal, ex ma qo ku'x q'o'n toj tze, ex mina xqo txketa toj kawb'il tu'n tchiky'b'itjo nb'anttaq qu'n. Ex atzintzjo ja'lin, kya-jnaj tu'n qex kytzaqpi'n toj ewajil. Me minapentetz ikyjo, qala' ayekutz k'a' chi tzaj q'il qe'y.

³⁸ B'e'xsin i xta'jjo xq'uqil tnam q'malte kye kawil. Atzaj te' tok kyb'in, b'e'x i jaw xob', qu'n nya b'i'ntaq kyu'n, qa te aj Romqetaqjo Pabl ex Silas. ³⁹ Tu'ntzintzjo, i xta'j kub'sil kywutz te Pabl ex Silas, tu'n tkub' najsin kyil, ex tuk'a jun mutxin, xi kyqanin kye, tu'n kyex tojjo tnam anetzi'n.

⁴⁰ Atzaj te' tetz Pabl ex Silas toj tze, b'e'xsin i xi'tz tзма tja Lidia. Tej kykanin antza, i nimsin kyk'u'jjo nimit, a ite'taq antza. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i xi'.

Tej kyjaw tiljxjal kyil' nimit toj tnam Tesalónica

17 Tej kyxi' Pabl ex Silas toj kyb'e, i iky'x kyojjo tnam te Anfipolis ex Apolonia, ex liweyxix, i kanin tзма Tesalónica, ja' ite'taq txqan xjal aj Judiy, ex ja' ta'taq jun ja kyu'n, te nab'l Dios. ² Tu'n toj q'ij te ajlab'l, okx Pabl tojjo ja anetzi'n, tze'nkux noketaq tu'n tojile tkyaqil tnam. Ex oxo maj, o b'inchin ikyjo, noq tu'n tch'otj wen kyuk'a Judiy ch'uqleqetaq antza. Ex tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios, ³ kub' tchiky'b'in Pabl kywutz Judiy, qa ilxix ti'jtaq tu'n tkyim Crist, a Kolil, ex tu'n t'jatz anq'in juntl majl. Ex tq'ma: Ax Jesúsjo lo, a nchin yolin ti'j kye'y, axsin Cristjo.

⁴ Tu'ntzintzjo, ila' Judiy, a nchi na'ntaq tb'i Dios, me na'mxtaq kynimin, i jaw nimin, junx kyuk'a txqan qya nim kyoklin, ex txqan xjal aj Grecia; ok kymujb'in kyib' tuk'a Pabl ex Silas. ⁵ Me tu'ntzintzjo ikyjo, b'e'x jaw kyiky'in Judiy a nya nimitqetaq, noq tu'n kyxky'aqlin, ex ok ky-chmo'n jun jte'b'in nya wen xjal, a ayej ky'ajqe, a ite'taq tojile tnam. I b'inchin ikyjo, noq tu'n kyjaw naj, ex tu'n kyjaw tilj kykyaqilxjal toj tnam. Okx kypa'n tja Jasón, tu'n t'jyet Pabl ex Silas, tu'n kyetz q'i'n, ex tu'n kyxi q'o'n kyexjal. ⁶ Me qu'n tu'n mix i jyete antza, ex tu'ntzin kyq'ojtz, etz jukikin Jasón kyu'n, junx kyuk'a ila' nimit, ex xi q'i'n kywutz kawil te tnam. B'e'x jaw xch'in, ex kyq'ma: Aye ma' xjal lo, a o chi sb'un ti'j tkyaqil tnam twutz tx'otx', ma chi ul tzalu'n ja'lin, ⁷ ex ma chi kub' wutzlin tu'n Jasón toj tja. Kykyaqilx mi nkub' kynimin tkawb'il kawil te Rom, qu'n tzuntzin nkyq'man qa atx juntl kawil, Jesús tb'i.

⁸ Tej kyb'in te' xjal yol lo exqetzi'n kawil, b'e'x jaw kyiky'in. ⁹ Me tu'ntzintla mi che'xa Jasón exqetzi'n tuk'a toj tze,

kyij kyq'o'n pwaq te kyxel, ex tu'ntzi'n, b'e'x i tzaj tzaqpi'n.

Tej kyxi' Pabl ex Silas tzmax Berea

¹⁰Otaq qo ok yupj ikyjo, ayetzin kye nimil ok kyq'o'n tilil, tu'n kyxi' Pabl ex Silas tzmax Berea. Atzaj te' kykanin, b'e'x i xi' tojjo ja te kynab'l Dios Judiy.

¹¹Me ayetzin kye Judiy anetzi'n, wentaq ch'intl kye' kynab'l tze'nqeku kyej te aj Tesalónica, qu'n tu'n toj twenil, xi kyb'i'n kyyol Pabl ex Silas, ex i xpich'in Tyol qMan Dios junjun q'ij, tu'ntzin telxix kyniky' te, qa twutzxtaqjo nyolajtz kye.

¹²Tu'ntzi'n ikyjo, ila'x i jaw nimin, junx kyuk'a ichin ex qya nim kyoklin te aj Grecia.

¹³Me atzaj te' kyb'inte Judiy te Tesalónica, qa tzuntaq nyolin Pabl toj Berea ti'j Tyol Dios, b'e'xsin i xi'tz antza, ex nimku b'ant kyu'n, tu'n kyjaw tiljx-jal. ¹⁴Me ayetzin kye nimil, ok kyq'o'n tilil, tu'ntzintla jun paqx, tz'ex Pabl tzmax tzi ttxuyil a'. Atzin te Silas ex Timotey, axsa i kyije kye' toj Berea. ¹⁵Ayetzin kye' i xi' wa'b'ilte Pabl, i kaninx kye' tzmax toj tnam te Atenas. Me liwey, i meltz'aj Berea tuk'a tqanil te Silas ex te Timotey, qa il ti'j tu'n kykanin Atenas liwey wen, a ja' ta'yetaq Pabl.

Tej tyolin Pabl Tyol Dios toj tnam Atenas

¹⁶Me tzuntzin nyontaq Pabl toj Atenas, tu'n tkanin Silas ex Timotey, b'e'x jaw tiky'in, tej tok tka'yin txqan twutzb'iyil, q'o'nk kyu'n te kydios.

¹⁷Tu'npetzi'n, nimxix jaw ch'otj tojjo ja te kynab'l Dios Judiy, kyuk'a a nchi na'ntaq Dios. Ex ikyxjo, o ch'otj tojile junjun q'ij tojjo plas, ja nchi chmetetaq xjal. ¹⁸Ex ite'taq jun jte'b'in xnaq'tzil nab'l, Epicúreos ex Estoicos kyb'i, i ok ten ch'otjil tuk'a Pabl. Ite' junjun kyq'ma

kyjalu'n: ¿Me anq'ij nyoline' ma' xkrat tzi lo?

Ex txqantl q'mante kyjalu'n: Nyakuj a te' suqil dios te junxil tnam.

Ikytzin kyq'ma', qu'n tu'n tzuntaq nyolin Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús, exsin ti'jjo te' t'jatz anq'in juntl majl.

¹⁹B'e'xsin xi q'i'n Pabl ja' nchi chmetetaq kawil te tnam, Areópago tb'i, exsin xi kyqanin te: ¿Akutzin tzaj tq'ma'n tze'ntzin tz'elpine' saq xnaq'tz'bil, a lu'y nyoli'n ti'j? ²⁰Qu'n nyoli'n kyijjo noq ti'chaqjo, a nya qojtzqi'n, ex qaja tu'n tel qniky'a te, tze'n chi elpine kykyaqiljo lo.

²¹Tkyaqiljo lu'n b'aj, qu'n kykyaqilxjo xjal te Atenas, exqetzi'n te junxil tnam a najleqetaq antza, o'kxtaq tok tililjo kyu'n, noq tu'n kyb'in, ex tu'n kyyolb'in noq kyijjo saq tqanil.

²²Jawtzin we'ks Pabl kyxoljo kawil tnam antza, ex tq'ma: Ayi'y xjal te Atenas, ti'j tkyaqiljo a n-ok nka'yin kyijja, tzuntzin n-el nniky'tza te, qa ayeji'y xjal, a nimin ila'ku dios kyu'n, ²³qu'n tze'n n-ok nka'yinji'y ja' nchi na'ni'y kydios, ma nli'y jun xjan tkub'il, a tz'ib'ink jun jte'b'in yol ti'j, a ntq'ma'n kyjalu'n: Te' dios a nya ojtzqi'n qu'n.

Qu'n ikypetzi'n, chi Pabl, a te' Dios anetzi'n, a nchi k'uli'n twutz, exsin nya kyojtzqi'n; ti'jxsi'n Dios anetzi'n loqin we'nchin yolín. ²⁴A Dios, a xkub' b'inchinte tx'otx' ex tkyaqiljo tkub' twutz ex at toj; axix tAjaw kya'j ex tAjaw tx'otx'. Nyatza najle kyojjo ja, a kyb'inchb'inxjal.

²⁵Ex nya ilxix ti'j tu'n tkub' b'inchit jun ti'la ti'j tu'n jun a'la, qu'n tu'n nti' aku tz'ok tz'aqsit te, qala' axte ntzaj q'onte chwinqil, kyq'iq', ex tkyaqil at qe.^t

²⁶Noq tu'n tnejil ichin, kub' tb'inchin Dios xi ch'ie kykyaqil nmaq tnam ex kykyaqil xjal, tu'ntzintla kyanq'in toj tkyaqil twutz tx'otx'. Ex o txi tyek'in jtoj, ex ja', tu'n kyanq'ine; ²⁷tu'ntzintla

kyjyon ti'jjo Dios, ex qape jyet kyu'n i'chaqxtla ikyjo tze'nku nxmakin jun xjal toj qxopin. Me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa nya najchaq ta'ye qMan Dios tuk'ile junjun,^u ²⁸qu'n itz'qo noq tu'n Dios, ex noq tu'n, nqo yekje, ex nqo anq'in. Tze'nkux kyyoljo junjun kyx-jalila, a aj tz'ib'ilqe, a kyq'ma kyjalu'n: Awotzinqe tyajil Diosqo, chi chi'.

²⁹Qu'n qa ikyxjo qa tyajil Diosqi'y, a Dios itz', chi Pabl, nlaytzin kub' kyb'isintza qa iky t-xilin Diosjo noq jun twutzb'iyil, b'inchin tu'n q'anpwaq, saqpwaq mo jun ab'j, aye' nchi kub' kyb'inchinxjal, tze'nkuxjo n-ul tzqet toj kynab'l.

³⁰Ma tziky'x tnaljtzo tq'ijil ojtxe tu'n Dios, a mi n-eltaq kyniky'xjal te. Me atzin ja'lin, ntzaj tq'ma'n qe qkyaqilx toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n qmeltz'aj tuk'a, ³¹qu'n ma jaw tjyo'n Dios jun q'ij, ja' tu'n qoke toj pa'b'in twutz. Qu'n ate Dios jaw tsk'o'n jun ichin, a Jesucrist, tu'n tok te kawil, ex o tyek'e toklin kywutz kykyaqil xjal, tej tjatz anq'in juntl majl kyxol kyimnin.

³²Tej kyb'inte xjaljo, qa jatz anq'in juntl majl kyxol kyimnin, ila' jaw xmayin, me ite'xl i q'mante kyjalu'n: We qb'intil te' lu'n toj junxil q'ij.

³³Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x el b'et Pabl. ³⁴Me jun jte'b'in xi lipe ti'j, ex i nimin. Kyxoljo xjal anetzi'n, ta'yetaq Dionisio, a attaq toklin kyxol kawil toj Areópago, ex majx jun qya, Dámaris tb'i, junx kyuk'a txqantl.

Tej tten Pabl toj tnam Corint

18 Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x ex Pabl toj Atenas, exsin xi'tz tzmax toj tnam Corint. ²Antza, el tk'ulb'ine tib' tuk'a jun xjal Judiy te Ponto, Aquila tb'i. A'kxtaq tkanin Aquila tuk'axjo Priscila, a t-xu'jil, tzajninqetaq toj tx'otx', Italia tb'i. I etz

antza, qu'n tu'n otaq q'umle tu'njo tnejilxix kawil, Claudio tb'i, qa iltaq ti'j tu'n kyetzjo kykyaqil xjal Judiy toj tnam te Rom.

Tej kyul, b'e'x xta'j Pabl q'olb'ilkye, ³ex qu'n tu'n ikyxtaq taq'in tze'nku kye, a noq tu'n kyb'inchit ja, a xb'alin kyten; tu'ntzintzjo, axsi kyije aq'nil junx kyuk'a. ⁴Ex toj junjun q'ij te ajlab'l, nxi'taq Pabl toj ja te na'b'l Dios; antza, nyolintaq, ex nnyontaq tumil tze'n tu'n tkub'e kyk'u'j qe Judiy exqetzi'n nya Judiy tu'n, ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús.

⁵Atzaj te' tkanin Silas ex Timotey, a tzajninqetaq toj tx'otx' te Macedonia, b'e'xsin ok ten Pabltz yolil ti'j Tb'anil Tqanil, ex o'kx kub' tb'inchin, qu'n tu'n b'e'x kyij tzaqpi'n tu'n tb'inchin ja, a xb'alin kyten. Tu'ntzintzjo, b'ante tyek'it-xix kye Judiy qa a Jesúsjo Crist. ⁶Me ayetzin kyej Judiy, b'e'x i ok meltz'aj ti'j, ex i ok ten yisolte. Tu'n ikyjo, b'e'x el tchto'n tej Pabl ti'j t-xb'alin, tu'n t-xi tyek'in kye, qa nya wentaqjo yasb'ilte otaq tz'ok q'o'n, exsin xi tq'ma'n kyjalu'n: Ayexa at kypaja, qa ma chi naja toj pa'b'in, ex nyaqi'n at npaja, qu'n kyky'e'y tu'n t-xi nchiky'b'in Tyol Dios kye'y. Tu'n ikyjo, ma chinka kyuk'a nya Judiy, chi Pabl.

⁷B'e'xsin etz tojjo ja te na'b'l Dios, ex b'e'x xi' tojjo jun ja attaq ttxlaj, ja' najle-taq jun ichin, Ticio Just tb'i, a b'antaaq na'n Dios. ⁸Atzin te Crispo, jun tnejil kawil te ja te kynab'l Dios Judiy, junx kyuk'a' ite'taq toj tja, i nimin ti'j tb'i tA-jaw Tkyaqil. Ex nimku xjal te Corint i nimin, ex b'e'x i ku'x toj a' te jawsb'il a', tej kyb'inte Tb'anil Tqanil. ⁹Jun qniky'in ikyjo, tej tok jun twutziky' Pabl, ex yolín tAjaw Tkyaqil te kyjalu'n: Mina tzaj xob'a, ex kux yolín ti'j Tb'anil Tqanil, ex mina kub' numja, ¹⁰qu'n loqi'n intin tuk'iy, ex mix a'l aku b'inchin mib'in ti'ja.

Qala' q'i'nks tib'a, qu'n nimx xjal at tojjo tnam lo, a knimil ti'j nb'i'y. ¹¹ Tu'ntzin ikyjo, axsa kyije Pabl toj Corint juntl ab'q'e tuk'a niky'jin, xnaq'tzin Tyol qMan Dios kyxoljo xjal anetzi'n.

¹² Me kyojjo q'ij, tej toktaq Galión te kawil tx'otx' Acay tb'i, b'e'x ok kychmo'n Judiy kyib', tu'n kyok meltz'aj ti'j Pabl. Xi q'i'n kywutz kawil, ¹³ ex xi kyq'ma'n te kyjalu'n: Ajo xjal lo, lu nb'etje xmoxil kyexjal, tu'n kyk'ulin twutz Dios, me nya ikyjo tze'nku qe qkawb'il.

¹⁴ Tu'ntaq tjaw yolin Pabl, tej tq'ma Galión kye Judiy kyjalu'n: Atzin ja'lin, ayi'y ma' Judiyq'i'y, noqit jun ma tij iljo lo, mo i'chaqxtila much'tz, matla chin kub' te'n b'il kye'y. ¹⁵ Me qu'n tu'n noq jun yoljo lo kyij' b'ib'aj ex ti'j kykawb'ila, nlay tz'okx nlimo'n we' wib'; kynik'unku kye' kyib' kyil kyib'xa, chi Galión, aj kawil.

¹⁶ Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'e'x i etz lajo'n kyexjal twutz kawil. ¹⁷ Me nej, i ok meltz'aj ti'j Sóstenes, a kawil tojjo ja te kynab'l Dios Judiy, noq tu'n mix i oke nimin tu'n Galión. Ex axsa, ok b'yo'ne twutz kawil. Me ante Galión, aj kawil, nti'x pone tb'is ti'jjo nb'ajtaq.

Tej t-xi' Pabl tox majin q'mal te' Tyol Dios toj junxil tnam

¹⁸ Axsa kyija Pabl ila' q'ijl toj Corint. Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x i kyij tq'olb'in aye jni' nimil, ex junx tuk'a Priscila ex Aquila, i okx toj bark, tu'n kyxi' toj tx'otx' te Siria. Me na'mxtaq kyokx toj bark, axsa toj tnam tzi ttxuyil a', Cencrea tb'i, b'e'x el tmitzo'n Pabl tsmal twi', te yek'b'ilte qa iltaq ti'j tu'n nimin tyol, a otaq tq'ma te qMan Dios, ikyx tze'nku kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios.^v

¹⁹ Tej kykanin toj tnam Éfeso, b'e'x el tpa'n te Pabl tib' ti'j Priscila ex Aquila, ex b'e'x xi' tojjo ja te kynab'l Dios

Judiy. Antza, yoline kyuk'a Judiy, a nchi chmettaq antza. ²⁰ Tej tb'aj yolin Pabl, i kub'sin Judiy kywutz, tu'n tkyij jun jte' q'ijl kyuk'a. Me mix ttziye. ²¹ Qala', b'e'x i kyij tq'olb'in, ex tq'ma: Qa taj qMan Dios, okla chin meltz'ajila q'olb'il kye'y juntl majl.

²² Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x okx toj bark, ex b'e'x ex toj tnam te Éfeso, tu'n tkanin tzma Cesarea. Tej tkanin antza, b'e'x xi' toj Jerusalén q'olb'il kye nimil toj Ttanim Dios antza. Tej tb'ajjo ikyjo, b'e'x xi' toj tnam te Antyokiy.

²³ Otaq b'aj jun jte'b'in q'ij tu'n antza, tej tex juntl majl b'etsil te' junjunchaq najb'il te Galacia ex Frigia, tu'n tnimsit kynimb'iljo nimil antza.

Tej tul kanin Apolos toj tnam Éfeso

²⁴⁻²⁵ Kyojjo q'ij anetzi'n, kanin toj tnam Éfeso jun Judiy, Apolos tb'i, te tnam Alejandría. Atzin xjal anetzi'n, tb'anilxtaq yolin, ex n-elxixtaq tniky' ti'jjo Tu'jil Tyol Dios; me na'mxtaq tjapin kanin tnimb'il, qu'n o'kxtaq n-el tniky'jo tze'n tz'elpine' t-xnaq'tzb'il Juan, a Jawsil A'. Q'o'ntztaq tna'b'ljo xjal lo ti'jjo tulil tAjaw Tkyaqil, ex tzuntaq nyolin tuk'a tkyaqil tanmin ex nnik'u'nxixtaqjo t-xnaq'tzb'il ti'j Kolil.

²⁶ Ok ten Apolos yolil tuk'a tkyaqil xjal toj ja te kynab'l Dios Judiy. Me tej tb'ijte tu'n Priscila ex Aquila, b'e'x xi' txko'n, exsin xi' q'ma'ntz te, tze'nix tz'elpine' tumil tb'eyil qMan Dios; xi' tnimin ikyjo. ²⁷ Ex atzaj te' tajtaq tu'n tiky'x tojjo tx'otx', Acay tb'i, xi' q'o'n jun onb'il te kyu'n nimil toj Éfeso, ex xi' tz'ib'in jun u'j te, tu'ntzintla toj tb'aniljo tponla kyuk'a' nimil te Acay. Atzaj te' tkanin antza, nimxjo tmojb'il kyuk'a a otaq chi nimin noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios. ²⁸ Ex twutz kykyaqilxjal antza, toj tumil njaw yolb'intaq kyij aj Judiy; ex

nkub' tyek'intaq qa a Jesúsjo Crist, tze'nx ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios.

**Tej tul kanin Pabl toj
Éfeso yolil Tyol Dios**

19 Axtaqtza ta'ye Apolos toj Corint, majx tqanx iky'x Pabl toj k'ul, tu'n tkanin toj tnam te Éfeso. Antza, el jyete txqan xjal tu'n, a nimilqetaq toj kywutz. ² Exsin xi tqanin Pabl kye: ¿Ku'xsin Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, tej kyjaw nimi'n?

Tzajtzin kytzaq'wintz kyjalu'n: ¡Mina! Nti'x qe' o qb'i, i'chaqxpeta noq tu'n tyolajtz ti'jjo Xewb'aj Xjan.

³ Tu'n ikyjo, xitzin tqanin Pabl: ¿Tze'ntzin tzelpine kyetza kynimb'il, ex tze'n i oki'y, tej kyku'xa toj a' te jawsb'il a'?

O'kx n-el qniky'ji'y ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, exsin t'jawsb'il a', chi chi'.

⁴ Xitzin tq'ma'n Pabl: Twutzx te', tzuntaq nchi ku'x kye' xjal toj a' tu'n Juan, te jawsb'il a', aj kynimintaq ti'j qMan Dios. Me tzuntaq nxi tq'ma'n kye, a nchi nimintaq, qa iltaq ti'j tu'n t-xi nimitjo juntl, a lipchetztaq ti'j, a Jesucrist.^w

⁵ Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x i nimin, ex b'e'x i ku'x toj a' te jawsb'il a' toj tumil tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil. ⁶ Atzaj te' kykub' tq'o'n Pabl tq'ob' kyib'aj, ex b'e'x okx Xewb'aj Xjan toj kyanmin. Ex i yolín kyojile' yol, a nya ojtzi'n kyu'n, ex tzuntaq chi q'umlaj ti'jjo tqanil ntzaj kyb'intaq te qMan Dios. ⁷ B'alaqa kab'lajajtaq kyb'ajjo ichin anetzi'n.

⁸ Tojxjo oxex jaw, tzuntaq nxi' Pabl tojjo ja te kynab'l Dios Judiy. Antza, tzuntaq q'umlaj ti'jjo Tb'anil Tqanil, me nti'xtaq ch'in t-xob'il. Tzuntaq nyolin, ex tzuntaq xmoxin, tu'n tkub' kyk'u'jxjal, tu'n kynimin ti'jjo Tkawb'il qMan Dios. ⁹ Me ite' junjun, a noq xi kych'u'xsin kyanmin, tu'n mina t-xi kynimin, ex noq

i ja yolb'in kywutzxjal ti'jjo nimb'il ti'j Jesús. Tu'n ikyjo, b'e'x etz Pabl toj ja te kynab'l Dios Judiy, junx kyuk'a nimil, exsin i xi tk'le'ntz toj jun ja te xnaq'tzb'il, a tetaqjo jun ichin, Tirano tb'i. ¹⁰ Antza, yoline Pabl kykyaqil q'ij, ex ikytzin oke tu'n, toj kab'e ab'q'e. Ikytzin kyb'ie' Tyol Diosjo, aye Judiy exqetzi'n nya Judiy, a najleqetaq tojjo tx'otx' te Asia. ¹¹ Ex ky-ojjo q'ij anetzi'n, tzaj tq'o'n Dios tumil te Pabl, tu'n tb'ant ila' techil te yek'b'il te' tipin Dios. ¹² Majqexpe' su'tj exqetzi'n xb'alín, a ja' ok aq'le t-xmilil Pabl, xi q'i'n kye yab', ex noq tu'n ikyjo, b'e'xtaq nchi q'anit, ex ayetzin kye taq'níl tajaw il, a ite'kxtaq toj kyanmin, b'e'x nchi etztaq kye'.

¹³ Me ayetzin kye junjun Judiy, a nchi b'ettaq toj tnam, ex nchi etztaq taq'níl tajaw il kyu'n, toj kyanminxjal kyajtaq kye' tu'n tokin tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil kyu'n, te q'anb'il kyexjal. Ikytzin kyq'ma kyjalu'n, kye taq'níl tajaw il: Kxel qq'ma'n kye'y, tu'n kyetza toj kyanmin xjal, noq ti'j tumil tb'i Jesús, a nq'umlaj Pabl ti'j, chi chi'.

¹⁴ Ikytaqtzin nb'antjo kyu'n wuq tk'waljo jun Judiy, Esceva tb'i, a nejinél kyxol pale. ¹⁵ Me jun maj, attaq jun taq'níl tajaw il, xi tzaq'winte kyjalu'n: Wojtzqin we' Jesús, ex b'in we' wu'n alkye Pabl; me ayetzinkyetza, ¿Ti'n kye' kyoklin tu'n kyoli'n ikyjo?

¹⁶ Ex texjo paq anetzi'n, b'e'x xi joqpaq tej ichin, a attaq taq'níl tajaw il toj tamin kyib'aj xjal, a nchi yolintaq, ex tuk'a txqan tipin, b'e'x i kub'jo ichin tu'n, ex i b'aj tb'yo'n. Tu'ntzin ikyjo, x'b'i'qqe ex ix'jlinqe tej kyooq tojjo ja, ja' ite'kxtaq.

¹⁷ Kykyaqilxjo Judiy ex nya Judiy i b'inte, a najleqetaq toj tnam te Éfeso. Tu'ntzi'n, b'e'x tzaj txqan kyxob'il, ex tu'njo ikyjo, jaw nimsite tb'i Jesús, a tAjaw Tkyaqil.

^w19:4 Mt. 3:11; Mr. 1:4, 7-8; Lc. 3:16; Jn. 1:26-27; Kyb'i. 2:38

¹⁸Ex nimku xjal, a otaq chi nimin, i kanin pa'l kyib' kywutzxjal ti'jjo tkyaqil nya b'an, a otaq b'ant kyu'n. ¹⁹Ex ila'taqjo, a otaq chi ok te yuḅ, ul ky'i'n jni' kyuj' te kytyuḅb'il, ex kub' kypatin kywutzjo a ite'taq. Tej tkub' nab'litjo, a jte' otaq japine' loq'b'in kye u'j, b'alaqa lajaj toj ox k'al mil^{††} saqpwaq. ²⁰Tu'ntzintzjo, nim xjal i b'inte, ex nim i lonte yek'b'il tipin Tb'anil Tqanil tAjaw Tkyaqil.

²¹Tb'ajlinxitzin ikyjo, kub' tb'isin Pabl, tu'n t-xi' q'olb'il kye' aj te Macedonia ex Acay, ex tu'n tiky'x tzmax Jerusalén. Ex tq'ma, qa tajtaq tu'n tiky'x toj tnam te Rom, aj tmeltz'ajtaq toj Jerusalén. ²²Tu'ntzintzjo, b'e'x i xi tchq'o'n kab'e mojlite, Timotey ex Erasto, tzmax Macedonia te q'olte tqanil antza. Atzin tetz, axsi kyije jun jte'b'in q'ijl toj Éfeso, jun tnam toj tx'otx' te Asia.

Tej kyjaw tilxjal aj Éfeso ti'j Pabl

²³Tojjo tnam anetzi'n, jaw tilj xjal ti'jjo Tb'anil Tqanil, ²⁴noq tu'n ttzi jun ichin, tx'nol saqpwaq, Demetrio tb'i. A ichin anetzi'n, tzuntaq nchi b'ant much' twutzb'iyil ja tu'n, te yek'b'ilte ja te na'b'lte jun kydios, Artemisa tb'i. Tu'n ikyjo, tky'e'taq Demetrio, tu'n kyniminxjal ti'jjo Tb'anil Tqanil, qu'n b'i'ntaq tu'n, qa ma chi nimirxjal, nlaytaq chi loq'in ti'jjo k'aḅjil anetzi'n; ex b'e'x aku najjo txqan kykaneb' ti'jjo kyaq'in ikyjo.

²⁵Tu'npetzi'n, oke tchmo'n jni' tuk'a, exqetzi'n txqantl, a ch'ime ikyxtaq kyaq'in, exsin xi tq'ma'ntz kye kyjalu'n: Noq sameqi'y, tata, chi Demetrio. B'in kye' kyu'n, qa noq tu'n qaq'in lo, b'anxix oto'ya. ²⁶Me ikyztzin tze'nku n-ok kyka'yi'n, ex n-ok kyb'i'n, lu jun ma' xjal, Pabl tb'i; lu nyolin qa nya diosqe dios, a kyb'inchb'in xjal. Ex nimx xjal, ma kub' kyk'u'j tu'n, nya o'kxjo tzalu'n toj Éfeso,

qala' toj tkyaqil tx'otx' te Asia. ²⁷Nya wenjo lu'n, qu'n b'alaqa nlay b'ant tiky'jo qk'aḅjil. B'apetla te', qala' b'ala majxjo ja te na'b'lte qdios, a Artemisa, okla knajsitiljo tb'anil yolb'ilte, ex tu'ntzintzjo, b'e'xla k-elil i'jlin nim toklin qdios anetzi'n, a k'u'jlinix tzalu'n toj Asia ex toj tkyaqil twutz tx'otx'.

²⁸Tej kyb'inte xjal ikyjo, b'e'x jaw kyiky'inxix, ex jaw kyḅch'in kyjalu'n: Nimxix toklin Artemisa, a qdios a awo aj Éfeso.

²⁹Nimx i ja naj xjal tojjo tkyaqil tnam, ex ok kytzyu'n kab'e tuk'a Pabl, a Gay ex Aristarco kyb'i, kab'e ichin te aj Macedonia, ex i el jukikin kyu'n tzmax tk'atz ja, ja' nchi chmete xjal. ³⁰Tajtaq Pabl tu'n tokx yolil kywutz xjal antza, me mix kytziye nimil. ³¹Ex kyxoljo kawil te Asia, ite'taq junjun tuk'a Pabl, xi ky-chq'o'n q'malte, tu'n mina tz'okx antza. ³²Me atzin te' tojjo ja, ja' ite'kxitaq xjal, ite'taq junjun ch'uq njaw kyḅch'intaq jun tumil, me mikyxi kyu'n txqantl. Nb'ajtaqjo lu'n, tu'n otaq chi jaw najxjal. Me txqantl te' nti'taq b'i'n kyu'n, tiqu'n nkychmo'ntaq kyib' antza.

³³Ti'jjo nb'ajtaq ite' junjunkye, xi chiky'b'inte te Lejantr, jun xjal, a otaq txi kylimo'n Judiy, kywutz kykyaqiljo, a ite'taq antza. Xitzin tqanin Lejantr tuk'a tq'ob', tu'n mina chi ch'otj xjal, qu'n tu'ntaq tyolin twutz tnam te kolb'il kye jni' Judiy. ³⁴Me atzaj te' tel kyniky'xjal qa Judiytaq te' Lejantr, i jaw ḅch'in kab'e or kykyaqilx. Chi chi' kyjalu'n: Nimx toklin Artemisa, a qdios a awo aj Éfeso.

³⁵Atzin te' aj tz'ib'il te tnam, tej kyxmoxit-xjal tu'n, tq'ma: Noq sameqi'y, ayi'y xjal te Éfeso. Tkyaqil xjal te twutz tx'otx' b'i'n tu'n, qa a tnam lo, atzin q'o'nkjo te xq'uqil te ja te na'b'lte Artemisa, a qdios nimxix toklin, ex te ka'yil te' twutzb'iyil, a tzaj tz'aq toj

^{††}19:19 Lajaj toj ox k'al mil, 50,000 n-ele.

kyaj. ³⁶Mix a'l aku kub' ewinte lu'n. Tu'npetzi'n, mina chi ch'otja, ex mina kub' kyb'inch'i'n jun ti'la, aj qa nya b'isinxix wen. ³⁷Qu'n aye xjal, a ma chi ul ky'i'n tzalu'n, nya ma chi jaw yolb'in kye' ti'j qdios ex ti'jjo ja te na'b'lte. ³⁸Qa at te Demetrio to'oj ti'j jun a'la, exqetzi'n nchi aq'nin tuk'a, k'a' che'x q'malte ky-wutz kawil. Teyile te junjuntz k'a' klonte tib'. ³⁹Qatzin kyaj kyetza, tu'n kyqani'n juntl ti'la, iltzin ti'jtz tu'n tyolajtz ky-wutz kawil ex toj tumilxix. ⁴⁰Tu'n a ma b'aj ja'lin, aku qo ok q'o'n te meltz'il kynab'lxjal tu'n tb'antjo nya b'a'n. Me nti'xix jun tumil qu'n te tzaq'wilde, qa ma tzaj qanin qe, tiqu'n ma jaw tilxjal. ⁴¹Tb'ajlinxitz'i'n ikyjo, b'e'x el tpa'n tej aj tz'ib'il tib' kyil'xjal.

Tej t-xi' Pabl tzmax toj tx'otx' te Macedonia ex Grecia

20 Tej tel b'ajjo ch'otjin toj Éfeso, i tzaj ttxko'n Pabljo aye nimil, tu'n t-xi q'met jun tumil kye. Ex ax orjo, b'e'x el tpa'n tib' kyil'j, exsin xi'tz tzma Macedonia. ²Antza, b'aj tq'olb'ine kyoj kykyaqiljo najb'il, ex q'uqb'in kyk'u'jjo nimil kyuk'a tyol. Tb'ajlinxitz'i'n ikyjo, kanin tzma Grecia. ³Antza, kyij tene toj oxexjaw. Tu'ntaq tokx toj bark, tu'n t-xi' tzma Siria, tej tb'inte qa kyajtaq Judiy tu'n tkub' kyb'yo'n. Tu'ntzintzjo, kub' t-ximin, tu'n tmeltz'aj twutz tx'otx', ex nya toj bark, tu'ntzin tiky'x juntl majl toj Macedonia. ⁴Ti'j Pabl xi lipeye Sópater, te tnam Berea, k'walb'aj te Pirro; junx tuk'a Aristarco ex Segundo te tnam Tesalónica, Gay te tnam Derbe, ex Timotey; exsin Tíquico tuk'a Tróximo, a te tx'otx' te Asiaqe.

⁵B'e'x i nejjo nimil lo qwutza, ex o kub' kyyo'n tzma Troas. ⁶Atzaj te' tb'ajjo nintz q'ij te Waj Pan, a nti' tx'amsb'ilte tku'x, o exa toj bark toj tnam te Filipos, ex toj jun q'ij, o kani'n toj Troas, ja'

atetaqjo Timotey ex txqantl nimil tuk'a. Antza, o kyiji'y wuq q'ij kyuk'a.

Tej tjaw anq'in Eutico juntl majl kyxol kyimnin

⁷Tojjo tnejil q'ij te seman, ok qchmo'n qib'a, tu'n qwa'n junx, ex tu'n tsipitjo xjan wab'j. Antza, b'aje yoline Pabl kye nimil, me tu'ntaq tex toj jun tb'e aj qsqix-taq, nimx xi'ye tumil tyol, ex tzmaxi el b'ajjo te tni'ky'jin aq'wil. ⁸Otaq qo chmeta toj toxin kol ja, a ja' txqo'nqetaq txqan tzaj. ⁹Ex antza, ta'yetaq jun ku'xin q'a, Eutico tb'i, q'uqleta'q tzi toyijil ja. Me tu'n nimx tqan yoln Pabl, b'e'x tzaj twatl wen, ex b'e'x tzaj lank'aj tzma toj toxin kol ja. Atzaj te' tjaw sk'o'n, noq kyimnintaql.

¹⁰B'e'xsin ku'tz Pabl, ex xi joqqaj tib'ajjo ku'xin q'a, exsin ok tchle'ntz, ex xi tq'ma'n kye nimil: Mina chi tzaj xob'a. Lu' tetz itz'.

¹¹Texjo or anetzi'n, b'e'x jax Pabl juntl majl tuja, kub' tpi'xin wab'j, ex i wa'n, ex ok tenl yolil ex tzmaxi kub' qe'n te qsqix. Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' tzma Asia. ¹²Me atzin tej ku'xin q'a, itz' te' te t-xi q'i'n. Tu'ntzintzjo, qexix kyk'u'jjo nimil.

Tej t-xi' Pabl toj tnam Mileto

¹³Awotzin qe', b'e'x o neja, ex toj bark o xi'yi'y, tu'n qkani'n tzma Aso, tu'n qiky'a k'lelte Pabl, tze'nkuxjo otaq qo kyija tuk'a, qu'n tajtaq tu'n tb'et twutz tx'otx'. ¹⁴Atzaj te' tok qk'ulb'in qib'a tuk'a toj Aso, b'e'x okx qu'iy toj bark, ex b'e'xsin xi'tza tzma Mitilene. ¹⁵O iky'a antza, ex tojxi junxil q'ij, o iky'a nqayin tk'atz Quío. Tb'ajlinxi' q'ij anetzi'n, o kanin toj Samos. Tojxi junxil q'ij te qb'e'y, o kani'n toj Mileto. ¹⁶Ikytzin b'antjo, qu'n tky'e'taq Pabl tu'n tkyij-taq ila' q'ij toj tx'otx' te Asia, ex mix ttziye, tu'n t-xi' tzma Éfeso, qu'n tajtaq tu'n tkanin liwey tzma Jerusalén qa aku-

taq pon kanin, tu'n tiky'sitjo nintz q'ij te Pentecostés.

Tej tq'olb'in Pabl toj Mileto kyuk'a nejinel kyxol Ttanim Dios toj Éfeso

¹⁷Tej attaq Pabl toj tnam te Mileto, i tzaj tq'olb'injo jni' nejinel kyxol Ttanim Dios toj Éfeso. ¹⁸Atzaj te' kykanin, xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Noq sameqi'y werman. B'i'n kye' kyu'n, tze'n tten nchwinqila tzalu'n kyxola toj tx'otx' te Asia, atxix tej wula tnejil q'ij. ¹⁹Kykyaqil q'ij o chin te'n kyxola, ex o chin ajb'i'n te tAjaw Tkyaqil, tuk'a tkyaqil mutxb'il, ex ila' maj ma tz'etz ta'l nwutza, noqitla tu'n tel wenjo taq'in qMan Dios. Ex nimku nya b'a'n s-ul wi'ja kyu'n Judiy. ²⁰Me mina x'in kub' numja, tu'n tq'met kyxolxjal exsin toj kyja'y, a b'a'nix te kye'y. ²¹Aye Judiy exqetzi'n a nya Judiy, ma txi nq'ma'n kye, tu'n kymeltz'aj tuk'a Dios, ex tu'n t-xi kynimi'n Tyol qAjaw Jesús, a Klolqe.

²²Atzin ja'lin, chi Pabl, ma chinka tzma Jerusalén, ex chq'o'nqi'n tu'n Xewb'aj Xjan, me nti' b'i'n wu'n ti' kyky'elix wi'ja. ²³O'kx b'i'n wu'n, qa a Xewb'aj Xjan ntzaj q'mante we'y, qa chin k'welixi toj tze, ex qa nimx yajb'il kyky'elix wu'n toj tkyaqil tnam, ja' kchin ky'eli'y. ²⁴Me nyalaxix toklin nchwinqilji'y, tze'nku tu'n tjapin kanin tuk'a tzaljb'il a nb'ey lajo'nx te nnimb'ila, ex tu'n tkub' nimitjo, a s-aj tq'ma'n Jesús, a tAjaw Tkyaqil, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios.^x

²⁵O chin b'aj yoli'n Tkawb'il qMan Dios kyxola, chi Pabl, ex b'inpetzintz wu'n ja'lin, qa mi chin iwle juntl majltza tu'n jun kye'. ²⁶Tu'npetzi'n, waja tu'n t-xi nq'ma'n ja'lin, qa nyaqi'n at npaja ti'j jun a'la, ²⁷qu'n o chin yoli'n ti'jjo tkyaqil t-xim Dios, ex nti' ch'in xkub' wewi'n

kye'y. ²⁸Tu'npetzi'n, kyka'yink kyib'a, ex ikyxjo tkyaqil nimil, qu'n ma chi ok q'o'n tu'n Xewb'aj Xjan, te kyik'lel ti'j tkyaqil Ttanim qAjaw Jesús, a ma chi laq'et tu'nxjo tchky'el.

²⁹B'i'nxix wu'n, chi Pabl, qa aj wiky'a, chi ul txqantl xjal te najsilte Ttanim qMan Dios, iky tze'nqeku txqan tx'u'j xo'j kyxol rit. ³⁰Exla ite' junjun kyxola, a kchi jawil we'ks xnaq'tzil kye' yol, a nya twutzx, tu'n kyxi lipe nimil kyij. ³¹Tu'npetzi'n, kyka'yink kyib'a, ex kyna'ntza, qa toj oxe ab'q'e, q'ijl ex qniky'in, mina x'in sikyti'y, ex ma tz'etz ta'l nwutza, tej nq'o'n tumil kujxix wen teyile junjun kye'.

³²Atzin ja'lin, werman, chi Pabl, kchi xel woqxeni'n toj tq'ob' qMan Dios, ex te' Tb'anil Tqaniljo tk'u'jb'il, qu'n at te tipin, tu'n kych'iya tu'n toj kynimb'ila, ex tu'n ttzaj tq'o'n kye'y, a jotxjo o tzaj ttziyin te' xjan Ttanim. ³³Nti' we' waj, a pwaq, exsin xb'alín te jun a'la; ³⁴qala' b'in kyu'n, qa ma chin aq'ni'n kyuk'ax nq'ob'a, tu'n tjetjjo, a iltaq ti'j we'y ex te kye' ite'taq wuk'iy. ³⁵Kukx ma chin xnaq'tzinjiy kye'y, tze'n tumil tu'n qaq'nin, ex tu'n qmojin kyijjo aye atx taj kye; tu'n kytzaj na'yitjo Tyol qAjaw Jesús, aj tq'ma: Nimxixtljo tzaljb'il tze'n nxi qq'o'n, tze'nkuljo tu'n ttzaj qtzyu'n.

³⁶Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'x kub' meje, ex na'n Dios kyuk'a kykyaqilx. ³⁷Jotx i b'aj oq', b'aj kychle'n kyib', ex el kyma'tzin Pabl. ³⁸Ex nimx i jaw b'isinj nimil, qu'n tu'n otaq tq'ma Pabl, qa nlay tz'iwle juntl majl kyu'n.

Texjo or anetzi'n, i xi' wa'b'ilte tzmax ja' ta'yetaq bark.

Tej t-xi' Pabl tzma Jerusalén

21 Tej tel qpa'n qib'a kyij nimil, o okxa toj bark. B'e'x o xi'y tzma toj tnam Cos, ex tojxi juntl q'ij, o kani'n

toj tnam Rodas, ex antza, o xi'yila tzma Pátara. ²Toj Pátara, el jyet jun bark qu'n, a kyja'taq t-xi' tzma Fenicia. O okxa toj, exsin o xi'tza. ³Tzuntaq nqo b'eta ikyjo, tu'n qxi'y tzma Siria, tej qlonti'y ch'in tx'otx' toj ttxuyil a', ex toj tumil qxnayaja, Chipre tb'i. Atzaj te' qkani'n toj tx'otx' Siria, o okxa toj tnam, Tiro tb'i, qu'n iltaq ti'j tu'n tkyij tiqitz bark. ⁴Antza, el jyet txqan nimil qu'n, ex wuq q'ij o kyija kyuk'a. Me otaq tzul jun tqanil tu'n Xewb'aj Xjan kye nimil antza. Tu'ntzi'n, xi kyq'ma'n te Pabl, tu'n mi txa'ye tzma Jerusalén. ⁵Exla qa kyky'e'taq nimil tu'n t-xi' Pabl, me b'e'x o xi'y noqx te' tb'ajjo wuq q'ij. Kykyaqilxjo nimil tuk'a kyxu'jil exqetzi'n kyk'wal i tzaj wa'b'il qe'y tzmax ttzi ttxuyil a'. Atzaj te' qula antza, b'e'x o kub' meje'y, ex o na'n Dios. ⁶Texjo or ikyjo, b'e'x i kyij qq'olb'i'n qeji'y ayej nimil, exsin o jaxtza junx tuk'a Pabl toj bark. Ayetzin kyetz, b'e'x i meltz'aj kyja.

⁷Tb'ajlinxitzin ikyjo, o kani'n tzma Tolemaida. Antza, o q'olb'ini'y kyuk'a nimil, ex axsa, o kyiji'y kyuk'a jun q'ij. ⁸Tojxi junxil q'ij, o etza antza, ex o ula toj tnam Cesarea, ja' najletaqjo jun q'mal Tb'anil Tqanil, Lip tb'i, a toktaq te kyajlal wuq mojlil kye tsanjil.^y O iky'a toj tja, ex antza, o kyiji'y tuk'a. ⁹Kyaje-taq te Lip tk'wal ku'xin txin, a na'mxtaq kymeje, exsin nchi q'umlajtaq ti'jjo otaq tq'ma Dios kye. ¹⁰Otaq xi b'aj ila' q'ij qu'n antza, tej tul jun ichin, a yolil Tyol Dios, Agabo tb'i, tzajntaq toj tx'otx' Judey.^z ¹¹Tej tpon qk'atza, tzaj tzyu'n tk'alb'il Pabl, ex tuk'a anetzi'n, i ok tk'lo'n tq'ob' exqetzi'n tqan, te yek'b'il te' ti'jjo tu'n tiky'x ti'j Pabl, exsin tq'ma kyjalu'n: Tq'ma Xewb'aj Xjan, chi Agabo, qa toj tnam Jerusalén, kk'letile' tajaw k'alb'il lu'n kyu'n aj Judiy, exsin kxel q'o'n toj kyq'ob' nya Judiy.

¹²Tej qb'intejji'y ikyjo, exqetzi'n aj Cesarea, o kub'sin qwutza te Pabl, tu'n mina txi'ye tzma Jerusalén. ¹³Me tzaj ttzaq'win Pabl kyjalu'n: ¿Tiqu'n nchi oq'a, ex tu'n ikyjo, b'e'x nchin jaw b'isi'n? Q'o'nx we wib', nya noq o'kxjo tu'n nkub' k'lo'n, qala' ex qa majx tu'n nkyima toj Jerusalén, noq tu'n tpajjo nnimb'ila ti'j Jesús, a tAjaw Tkyaqil, chi Pabl.

¹⁴B'e'x xi qtzaaqi'n, qu'n tu'n mix kub'e tk'u'j qu'n, exsin xi qq'ma'ntza te: K'a' tb'inche tAjaw Tkyaqil tajb'il tuk'iy.

¹⁵Tb'ajlinxitzin ikyjo, b'aj qb'inchin qib'a, tu'n qtzaja tzma Jerusalén. ¹⁶I tzaj jun jte'b'in nimil te aj Cesarea quk'iy. Ayetzi'n i tzaj q'inqeji'y toj tja Mnason, jun ichin te Chipre. Nimiltaqjo xjal anetzi'n atxix ojtxe, ex ataqtzintza tu'n qkyiji'y tuk'a.

Tej tul kanin Pabl toj Jerusalén q'olb'il te' Ttanim Dios antza

¹⁷Tej qjapi'n Jerusalén, toj tzaljb'il o kub' ayo'n kyu'n nimil antza. ¹⁸Tojxi junxil q'ij, xta'j Pabl quk'iy q'olb'il te' Santyaw; ex antza, ite'yetaqjo kykyaqil nejinel kyxol Ttanim Dios.

¹⁹Q'olb'in Pabl kye, ex texjo or anetzi'n, ok ten q'malte, tze'nxix toke-taqjo jotxjo jni' otaq b'ant tu'n, ti'j tb'i Dios, kyxol aj nya Judiy. ²⁰Tej kyb'inte ikyjo, i nimsin tb'i qMan Dios, exsin xi kyq'ma'ntz te Pabl kyjalu'n: Kutzin, ay erman, chi Santyaw te Pabl. Ma tz'ok tka'yi'n, qa ila' mil xjal kyxol Judiy o chi nimin, ex kykyaqilx n-ok tilil kyu'n, tu'n qok lipe ti'j tkyaqil tkawb'il Moisés. ²¹Ex o tz'ok q'ma'n ti'ja, qa o kyij ti'jlinjiy tkawb'il Moisés, ex qa o chex t-xnaq'tzin te kykyaqil Judiy, a najleqe toj junxil tx'otx', tu'n mi kub' kynimine' a o tzaj tq'ma'n Moisés, ex tu'n o t-xi tq'ma'n kye tu'n mina tz'ok qitit jun techil ti'j

kytz'umil aye ne'x, a q'aqe, ex tu'n mina kub' kyb'inch'i'n tze'nku qe qb'inchb'in.

²² ¿Tze'ntzintz? chi Santyaw te Pabl. ¿Ti'tzin k'wel qb'inchintz? Qu'n jotqex qxjalil kchi b'ilte qa ma tzula. ²³ Qala' il ti'j tu'n tkub' tb'inchinjiy, a k'wel qq'ma'n: At kyaje ichin nimil tzalu'n qxol, a il ti'j tu'n tkub' kynimi'n jun kyyol b'antnin ti'j tuk'a Dios, ikyxjo tze'nku kyij ttz'ib'in Moisés toj Tu'jil Tyol Dios ojtxe. ²⁴ K'lenqexa tuk'y, saqsin ku tib'a junx kyuk'a, tze'nku qe qb'inchb'in, ex chjonkujiy, a kb'ajil kyu'n, tu'ntzin tel kymitzo'n tsmal kywi', te yek'b'ilte, qa ma kub' tb'inch'i'n tze'nku tz'ib'in ta'ye toj Tu'jil Tyol Dios.^a Tu'ntzintzjo ikyjo, jotx k-elil kyniky' te, qa nya twutzxjo a o kyq'ma ti'ja, qala' mikyxitla te', qu'n majxtla te nkub' nimin te' Tu'jil Tyol Dios te qkawb'il junx kuk'y. ²⁵ Ikytzin kye nya Judiyqe, a o chi nimin, ex o txi qtz'ib'in kye, tze'n qe qxim: Tu'n mina t-xi kychyo'n kychib'jiljo alu'mj, a nchi kub' b'yet te chojb'il il kywutz txqantl ky-diosxjal; ex tu'n mina t-xi kychyo'n ky-chib'jiljo alu'mj, a njaw kyjtz'o'n kyib'; ex tu'n mina chi tzq'ajsin ti'jjo chiky' te kychi', ex nya wen tu'n kykub' kxe kyuk'a junxil qya, qa nya a kyxu'jil, qu'n tkyaqiljo lo, manyor tz'ilxix toj kywutz kykyaqil Judiy.^b

Tej ttzyet Pabl kyu'n aj Judiy toj tnejil ja te na'b'l Dios

²⁶ Tb'ajlinxitz'i'n ikyjo, b'e'x i xi tk'le'n Pabl ayej kyaje ichin, ex tojxi juntl q'ij, kub' tsaqsin tib' junx kyuk'a, tze'nku ntene kyxol aj Judiy. Texjo or anetzi'n, b'e'x okx tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, noq tu'n tq'met jtojtaq tu'n tjapin b'ajjo q'ij, ja' tu'n kynimintaqjo kyyol te Dios, ex jtojtaq tu'n tkyij tq'o'n junjun toyaj.

²⁷ Ch'ixtaq kyjapin b'ajjo wuq q'ij, jun jte'b'in Judiy tzajninqetaq toj tx'otx' te

Asia, iwle Pabl kyu'n, toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex b'e'x i ja najxjal kyu'n, ok tzyu'n Pabl kyu'n, ²⁸ ex jaw xch'in kyjalu'n: Qo kymojojtza, ayi'y aj Israel. Atzin ma' ichin lo, nb'et toj tkyaqil twutz tx'otx', ex nxnaq'tzin kyexjal jotxjo, a nya wen te qtanim, nya wen ti'j tkawb'il Moisés, ex a nya wen ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios, a xjanxix wen.

²⁹ Kyq'ma ikyjo ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios, qu'n otaqxi tz'iwle Pabl kyu'n toj tnam junx tuk'a jun nya Judiy te Éfeso, Trófimo tb'i,^c exsin kub' kyb'isin qa ax Pabl xi q'intej Trófimo tojjo tnejil ja anetzi'n, qu'n tu'n nya wentaq toj kykawb'il aj Judiy tu'n tokx jun nya aj Judiy toj.

³⁰ Jotxjo xjal toj tnam jaw tilj, ex kykyaqilx pon rinin. Ok tzyu'n Pabl kyu'n, ex el jukikin. Tej kyetz tojjo ja anetzi'n, b'e'x etz kyjpu'n t'pel ja.

³¹ Ch'ixtaq tkub' b'yo'n Pabl, tej tb'intej jun ichin te aj Rom, a tnejil xq'uqil tnam te Jerusalén, jun tqanil, qa otaq chi jaw tilj kykyaqil xjal. ³² I ok chmo'n xo'l q'aq', exqetzi'n nejinel tu'n tnejil xq'uqil, ex i xi rinin ja' ite'taqxjal. Tej kylonte xjaljo tnejil xq'uqil exqetzi'n jni' xo'l q'aq', b'e'x xi kytzaqpi'n tu'n kyb'ujin ti'j Pabl.

³³ B'e'xsin ok laqe tnejil xq'uqil kyk'atz, exsin xi tq'ma'ntz, tu'n tku'x Pabl toj tze, ex tu'n tok k'let kyuk'a kab'e kxb'il. Tej tb'ajjo ikyjo, xi tqanintz ankyetaqjo Pabl, ex ti'chaq otaq b'ant tu'n. ³⁴ Me junjunkye jaw xch'inte jun ti'la, me mikyxi kyu'n junjuntl. Tu'ntzintzjo, mix b'ante tchiky'b'it tu'n tnejil xq'uqil, qu'n nimx ch'otjin nb'anttaq kyu'n'xjal. Tu'n ikyjo, b'e'x xi tq'ma'n tu'n t-xi q'i'n Pabl toj kyja xo'l q'aq'. ³⁵ Atzaj te' kyjax twutz ja, b'e'x jaw iqin Pabl kyu'n xo'l q'aq', qu'n tu'n tzunxtaq b'iylajtz kyu'n xjal, ³⁶ a lipcheqetaq ti'j, ex njaw kyxch'intaq tu'n tkyim.

^a21:24 Num. 6:13-20

^b21:25 Kyb'i. 15:23-29

^c21:29 Kyb'i. 20:4

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' kywutz aj Judiy

³⁷ Atzaj te' ch'ixtaq tokx q'o'n Pabl toj kyja xo'l q'aq', xi tqanin te tnejil xq'uqil. Chi' kyjalu'n toj tyol: ¿Noqit aku chin yolin ch'i'n tuk'iy? chi Pabl.

Jaw ka'ylaj tnejil xq'uqil tu'n tyol, exsin xi tzaq'wintz: ¿B'a'ntzin te yolín toj griego?

B'a'n, chi Pabljo.

³⁸ Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqil: ¿Ma nyatzin tejij aj Egipto, a xi t-xiky'b'in jun q'oj q'ija aj Romqo'y, a atix ojtxe, exsin extza toj k'ul kyuk'a kyaje mil b'yol xjal?

³⁹ Xitzin tzaq'win Pablitz: Mina. Ayin weji'y jun aj Judiy, ex at woklin kyxol aj Rom, qu'n antza xin itz'ji'y toj tnam, Tarso tb'i, toj tx'otx' Cilicia, jun tnam nimxix toklin kye aj Rom. Tu'npetzi'n, b'inchin t-xtalb'ila. Q'ontza amb'il we'y, noq tu'n nyoli'n ch'in kyexjal.

⁴⁰ Kutzin, chi tnejil xq'uqil.

Jawtzin we' Pablitz twutz ja, ex tuk'a tq'ob', xi tye'k'in tu'n mina chi ch'otjexjal. Atzaj te' kykub' numj kykyaqilx, jawtzin yolintz toj kyyol aj Judiy, ex tq'ma:

22 Noq same ayi'y tata exqetzi'n nxjalil, chi Pabl, kyb'intzinji'y a kxe'l nq'ma'n kye'y te kolb'il we'y.

² Atzaj te' tel kyniky'xjal, qa toj kyyol nyolintz Pabl, nti'x ch'in jaw ch'otj.

Ok tenl Pabl yolil kyjalu'n: ³ Aj Judiyqi'n we'. Antza xin itz'ji'y toj tnam Tarso te tx'otx' Cilicia. Me antza xin jaw ch'iyi'y tzalu'n toj Jerusalén, ex ma chin xnaq'tzajtza tu'n Gamaliel,^d tze'nkuxixjo ntq'ma'n kykawb'il ojtxe qxjalil. Kukx o tz'ok tililjo wu'n, tu'n wajb'in te qMan Dios tuk'a tkyaqil wanmi'n, tze'nkuxjo n-oke kye' kyu'n, te q'ij ja'lin. ⁴ Me a ojtxe, ma chin lajo'n, tu'n kykimjo kykyaqil nimil wu'n, a lipcheqetaq ti'jjo Tb'anil Tqanil. O chi okx ntzyu'n, ex o chi kux

nq'o'n toj tze, exla qa ichin mo exla qa qya. ⁵ Jotxjo lu'n b'in ex ojtzi'n tu'n tnejil pale, exqetzi'n nim kyoklin kyxola, ayi'y Judiyqi'y.

Ite' u'j tzaj kyq'o'n we'y, chi Pabl, tu'n kykanin kye qxjalil Judiy te Damasco; in xta'ja antza jyolkye nimil, tu'n kytzaj wi'n tzalu'n toj Jerusalén, ex tu'n kykub' kawit.^e

Tej tyolin Pabl ti'jjo a otaq b'aj ti'j, tej tnamin

(Kyb'i. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Me tzuntaq nchin b'eta ikyjo, ex ch'ixtaq nkani'n toj Damasco, b'alaqa kab'laj or ikyjo, noqx nna'b'inkuy, tej tul tilk'aj wi'jali'y jun tqan tzaj tzajnintz toj kya'j. ⁷ Ex tu'n ikyjo, b'ex nkub' tz'aaq twutz tx'otx', ex xi nb'i'n tq'ajq'ojil jun tq'ajq'ojil yol. Chi' kyjalu'n: Saulo, Saulo, ¿Tiqu'n nchin lajchi'y tu'n?

⁸ Xitzin nqanintza: ¿Ankye te, Tata?

Tzajtzin tzaq'wintz we'y: Ayin weji'y Jesús aj Nazaret, ex ayinxji'y, a nchin el tiky'i'n.

⁹ Ayetzin kyej nchi b'ettaq wuk'iy, iwle spiky'imil kyu'n, ex tu'ntzintzjo, b'ex jaw xob', me mix i kyb'iy'e tq'ajq'ojil tyoljo, a nyolintz we'y.

¹⁰ Xi nqani'n: ¿Ti'tzin k'wel nb'inchintza, Tata?

Tzajtzin tq'ma'n Tata we'y kyjalu'n: We'ksa, ex q'inx tumil tb'ey tzma Damasco. Antza, ktzajil q'ma'ne tey tkyaqiljo a il ti'j tu'n tkub' tb'inchin.

¹¹ Me tu'n b'ex in kyij moxixa, tu'n spiky'imil, noqtzin i xi xko'ntza tzma Damasco kyu'nj wuk'iy.

¹² Antza, chi Pabl, ta'yetaq jun ichin, Ananías tb'i, jun xjal at-xixtaq tchewil qMan Dios ti'j, ex nkub' tnamintzjo tkawb'il Moisés. Tu'ntzintzjo, kykyaqiljo Judiy, a najleqetaq toj Damasco, tb'anilxtaajo kyyol ti'j. ¹³ Ul Ananías

^d22:3 Kyb'i. 5:34-39 ^e22:5 Kyb'i. 8:3; 26:9-11

lol we'y. Atzaj te' tul, tzaj tq'ma'n we'y kyjalu'n: Ay, werman Saulo, chi k'ant juntl majljo twutza.

Texjo or anetzi'n, b'e'x i k'ant nwutza. Tu'npetzi'n, b'e'x nli'y Ananías.

¹⁴Tzajtzin tq'ma'n kab'e tyoltz we'y: A kyDios qxe'chil, ma jaw sk'ontiy, tu'ntzin tel tniky'a ti'jjo tajb'il, ex tu'ntzin tok tka'yin Jesús, a jikyinxix, ex tu'n tb'intejiy tyol, a aku yolinte. ¹⁵Qu'n ate k-yolilte kye kykyaqil xjal, ex axa kxel q'mante ti'jjo ma tliy, ex ma tb'iy. ¹⁶Atzin ja'lin, nti'l tu'n tkub' tyo'n. We'ksa, ex kux ku'xa toj a', te jawsb'il a', ex na'n tb'i tAjaw Tkyaqil, tu'n ttxjet tanmi'n, ex tu'n kynajsit tila.

Tej t-xi tq'ma'n Pabl tze'n tten xi sma'n tu'n Dios kyuk'a xjal nya Judiy

¹⁷Atzaj te' nmeltz'aja, chi Pabl, tu'n wula toj Jerusalén, in xta'ja tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, tu'n nna'n Dios. Nli'y ikyjo, tze'nku jun wutziky'. ¹⁸Nli'y tAjaw Tkyaqil, ex tzaj tq'ma'n we'y: Q'inx tib'a, ex ajqelin wen tu'n texa toj Jerusalén, qu'n nlayx kub' kyb'i'n t-xjalila, ex nlayx tz'el kyniky' ti'jjo o tq'may wi'ja.

¹⁹Xitzin nq'ma'ntza: Ay wAjaw, ¿Tiqu'nil qa nlay kub' kyb'i'n? ¿Ma nya aj Judiyqi'n? Ex b'in kyu'n, qa nchinktaqa tojile tkyaqil ja te kyna'b'l Dios Judiy, ex nchex wintaqa toj tze aye nchi nimintaq ti'ja, ex tzuntaq nchi kub' nb'yo'n. ²⁰Ex intintaqa antza, tej tkub' b'yo'n taq'nila, Esteban tb'i, a nq'umlajtaq ti'ja. Xi nq'ma'n, tu'n tkub' b'yet. Ex majx, ayi'n in ok te xq'uqil te' kyxb'alin, a kub' b'yonte Esteban.^f

²¹Me atzin tzaj tq'ma'n wAjawi'y: Mina, chi'. Qala' kux txiy, qu'n ayi'n chin xel chq'ontiy kyxoljo nya Judiy, a na-jchaq ite'.

Tej tjaw tilxjal aj Judiy ti'j Pabl tu'n tkyim

²²Tzuntaq nchi b'in xjal ti'jjo lo. Me atzaj te' kyb'inte, qa il ti'j tu'n t-xi' Pabl kyxol nya Judiy, b'e'xsin jaw ky'ch'intz kyjalu'n: Nya b'a'n tu'n tanq'in ichin lo twutz tx'otx'. Il ti'j tu'n tkyim.

²³Ex i oktzin tentz 'ch'il, ex xolpil te' kytxo'w, ex jaw kychto'n quq toj kyq'iq'.

²⁴Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqil, tu'n tokx q'o'n Pabl toj kyja xo'l q'aq', ex xi tq'ma'n, tu'n tb'aj laqtz'in, tu'ntzintla tkub' tpa'n Pabl til, ex tiqu'n otaq chi jaw 'ch'in xjal ti'j.

²⁵Me atzaj te' tk'let, ex tu'ntaq tok laqtz'in, xi tq'anin Pabl te xo'l q'aq', a at-taq antza. Chi' kyjalu'n: ¿Ma attzin kye' kyoklin, tu'n tok laqtz'it jun xjal, a at toklin te Rom, ex na'm tok toj pa'b'in?

²⁶Tej tb'ijtej yol lo tu'n xo'l q'aq', b'e'x xta'j q'malte te tnejil xq'uqil, ex chi' kyjalu'n: ¿Tze'ntzin k-okila lu'n tu'n? ¿Te aj Rom te ichin! chi'.

²⁷Atzin tej tnejil xq'uqil, b'e'x ok laq'e tk'atz Pabl, ex xi tq'anin: ¿Ma twutzxsi'n qa at toklin kyxol aj Rom?

Twutzx te', chi Pabljo.

²⁸Xitzin tq'ma'n tnejil xq'uqiltz kyjalu'n: Nimx pwaq b'aj wu'n, tu'n tlaq'etjo wokli'n kyxol aj Rom. Ex ¿Yajnajtzi'n tetza?

Xi ttzaq'win Pabl: Me ayintzin we', at we' woklin, qu'n antza xin itz'ji'y.

²⁹Tu'ntzi'n toklin Pabl, b'e'x el kypa'n kyej xo'l q'aq' kyib' ti'j, ayej tu'ntaq kyok laqtz'inte, ex majx tej tnejil xq'uqil, b'e'x tzaj t-xob'il, tu'n otaq b'aj tk'lo'n.

Tej t-xi q'i'n Pabl kywutz Sanedrín

³⁰Tojxi junxil q'ij, tajtaq tej tnejil xq'uqil, tu'n tb'inte ti'jxixjo til Pabl toj kywutz Judiy. Tu'ntzi'n, b'e'x el tpju'n, exsin xi tq'ma'n, tu'n kyok chmetjo kyne-

jil pale, exqetzi'n tkyaqil Sanedrín, a tnejilxix chmob'l kyxol aj Judiy. Texjo or anetzi'n, etz q'i'n Pabl, ex kub' q'o'n kywutz kykyaqil kawil.

23 Xitzin tka'yin Pabl toj kywutzjo tkyaqil Sanedrín, ex xi tq'ma'n: Ayi'y werman, atxix ojtxe ex loqin lo, b'a'n o chin anq'ini'y twutz qMan Dios, ex nti'x ma kux chy'o'n toj wanmi'n.

²Atzin tej tnejilxix pale, Ananías tb'i, xi tq'ma'n kye', a ite'taq nqayin tk'atz Pabl, tu'n tokx kypoq'chin toj ttzi.

³Me atzin te Pabl xi tq'ma'n: Ex k-okilx poq'chin te toj ttzi tu'n Dios, ay xmiletz', qu'n qa q'uqliy antza te kawil, ex tze'nxix kawb'il, ¿Titzin qu'ntz ma kyij ttzaqpi'ntza kawb'il, exsin ma tzaj tq'ma'ntza, tu'n tokx poq'chin toj ntzi'y kyu'n? chi Pabl.

⁴Ayetzin kyej ite'taq antza, xi kyq'ma'n te Pabl: ¿Ma ikytzin nyasinejy ti'j tnejilxix tpale qMan Dios?

⁵Xitzin tq'ma'n Pabl: Ayi'y werman, noq sameqi'y, qu'n nya b'intaq we' wu'n, qa a tnejilxix pale'; qu'n toj Tu'jil Dios ntq'ma'n kyjalu'n: Mina qanb'in ti'jjo kawil toj ttanim.⁸

⁶Texjo or anetzi'n, el tniky' Pabl, qa attaq kab'e ch'uq xjal toj Sanedrín: Jun ch'uq Sadusey ex juntl Parisey. Tu'ntzintzjo, jaw yolín Pabl kujxix wen: Ayi'y nxjalil, Pariseyqin we', ex tzajniqin ti'j t-xe'chil Parisey.^h Exsin atzin ja'lin, nchin oka toj pa'b'in, noq tu'n nxi nnimi'n, qa nchi jatz anq'in juntl majljo kyimnin.

⁷Atzaj te' tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'xsin i ok ten Parisey ex Sadusey ch'otjil kyxolx. Tu'ntzintzjo, el kypa'n kyib' ⁸qu'n ayetzin kye Sadusey nkyq'ma'n, qa mina nchi jatz anq'in juntl majl kyimnin, ex qa nti'qe t-anjel

Dios exqetzi'n jni' xewb'aj.ⁱ Me ayetzin kye Parisey nimin tkyaqiljo lu'n kyun.

⁹Kykyaqilx nchi jaw xch'intaq, ex ite' junjun te jun ch'uq xnaq'tzb'il te kawb'il, a ite'kxtaq kyxol Parisey, jaw we'ks ex kyq'ma: A ichin lo, nti' tky'i ma b'ant tu'n. B'alaqa ma yolín tuk'a jun t-anjel Dios mo tuk'a jun xewb'aj.

¹⁰Me qu'n noqxtaq kyja'taq kyjaw tiljxtaq kyexjal; tu'ntzintzjo, b'ex tzaj t-xob'iljo tnejil xq'uqil, qu'n kub' tb'isin, qa akutaq kub' kyb'yo'n Pabl. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n, tu'n kytzaj txket jun jte'b'in xo'l q'aq', tu'n tex q'i'n Pabl, ex tu'n t-xi q'i'n juntl majl toj kyja xo'l q'aq'.

¹¹Tojxi junxil qniky'in, ok tyek'in tA-jaw Tkyaqil tib' te Pabl, ex tq'ma: Q'inks tib'a, Pabl, qu'n ikyxjo tze'nku ma yolín wi'ja tzalu'n toj Jerusalén, ikytzin k-okila tu'n toj Rom.

Tej tkub' kyximinxjal, tu'n tkub' b'yet Pabl

¹²Atzin tej qsqix, i kyij jun jte'b'in Judiy toj wen, tu'n tkyim Pabl kyun. Kub' kyq'ma'n kyxolx kyjalu'n: K'wel qk'lu'n twutz Dios, qa nlay qo wa'n, ex qa nlay qo k'wan, qa mina xkyim Pabl qu'n.

¹³B'alaqa ite'taq ka'wnaq^{‡‡} kyb'ajjo ichin, a otaq kub' kyk'lu'n kyyol. ¹⁴I xi'tzintz ja' ite'taqjo kynejil pale exqetzi'n nim kyoklin kyxol Judiy, ex xi kyq'ma'n: Ma kub' qk'lu'n qe' qyol twutz Dios, qa nti' ch'in kxel qwa'n, aj qa na'mxtaq tkyim Pabl qu'n. ¹⁵Ayetzin kyetza ja'lin exqetzi'n kyb'ajjo kawil Sanedrín, kyqaninxi te tnejil xq'uqil, tu'n ttzaj q'i'n Pabl kywutza, tu'n tchiky'b'itjo tten cheb'exix wen, me noq tu'n tsb'et ikyjo; qu'n awotzinqetza, qo ewila toj b'e, tu'n tkub' qb'yo'n, a na'mxtaq tul tzalu'n.

‡‡23:13 Ajo yol ka'wnaq, 40 n-ele toj kastiy.

⁸23:5 Ex. 22:28 ^h23:6 Kyb'i. 26:5; Fil. 3:5

ⁱ23:8 Mt. 22:23; Mr. 12:18; Lc. 20:27

¹⁶ Me jun taljo taneb' Pabl, b'in te', a otaq b'aj q'met, ex b'e'x xi' q'malte te Pabl, a attaq toj kyja xo'l q'aq'. ¹⁷ Tej tb'inte Pabl ikyjo, b'e'xsin tzaj tq'olb'intz jun xo'l q'aq', ex xi tq'ma'n te: Q'inxjiy ku'xin q'a lo twutz tnejil xq'uqil, qu'n at jun tyol tu'n t-xi tq'ma'n.

¹⁸ B'e'xsin xi k'le'ntz twutz tnejil xq'uqil, ex tq'ma: Ma chin tzaj ttxko'n Pabl, ex ma tzaj tq'ma'n we'y, tu'n ttzaj winji'y ku'xin q'a lo tuk'i'y, qu'n at jun tyol tu'n t-xi tq'ma'n tey.

¹⁹ Tzajtzin tzyu'n tq'obj ku'xin q'a tu'nj tnejil xq'uqil, ex el kypa'n kyib' ti'j xo'l q'aq', exsin xi tq'anintz: ¿Ti'tzin tu'n ttzaj tq'ma'n we'y?

²⁰ Xitzin tq'ma'n tej ku'xin q'a kyjalu'n: Ma chi kyij Judiy toj wen, tu'n t-xi qanit tey, tu'n t-xi q'i'n Pabl nchi'j kywutz qe' ite'kx toj Sanedrín. ²¹ Me mina txi ttziyi'n, qu'n b'alaqa jun ka'wnaq ichin kchi ewil toj b'e, ex k'wel kyayo'n, tu'n tkub' b'yet, qu'n ma kub' kyk'lu'n twutz Dios, qa nlay chi wa'n ex nlay chi k'wan, qa mina xkyim Pabl kyu'n. Atzin ja'lin, noq nchi ayon qa kxel ttziyin kye.

²² Atzin tnejil xq'uqil ex twa'b'in ku'xin q'a, ex xi tq'ma'n te, tu'n mix a'l qe, tu'n t-xi tq'ma'ne a otaq b'aj tq'ma'n.

Tej t-xi q'i'n Pabl twutz Félix, a tnejil kawil

²³ Tzaj tchq'o'n tnejil xq'uqil, kab'e xo'l q'aq', ex xi tq'ma'n kye, tu'n kyok kyjyo'n lajaj k'al^{¶¶} xo'l q'aq', tu'n kyxi lipe kyij, lajaj toj jun mutx^{§§} xo'l q'aq' kyib'aj chej, junx kyuk'a lajaj k'al tuk'a kyb'iyb'il; tu'n kyxi' tzma Cesarea, aj tok b'el'aj or toj qniky'in. ²⁴ Ex xi tq'ma'n, tu'n kyjyet chej te iqilte Pabl. Ex xi tq'ma'n, tu'n tok ka'yinxix toj b'e, tu'ntzintla nti' tky'i,

aj tkanin twutz tnejil kawil, Félix tb'i. ²⁵ Ex xi sma'n jun u'j kye, a ntq'ma'ntaq kyjalu'n:

²⁶ Ayi'n, Claudio Lisias, kxel ntz'ib'in ex chin q'olb'ila tey, Félix, ay tnejil kawil, nimxix tokli'n. ²⁷ Aye Judiy, a otaq tz'ok kytzyu'n ichin lo, ex tu'ntaq tkub' kyb'yo'n. Me atzaj te' nb'inti'y, qa jun xjal nimtaq toklin toj Rom, b'e'xsin in xi'tza kyuk'a nxo'l q'aq'a, ex b'e'x tzaqpaj wu'n. ²⁸ Me qu'n wajtaqa, tu'n nb'inti'y ti'taq til, b'e'xsin xi wi'ntza kywutz Sanedrín. ²⁹ Ex antza nb'iyi'y, qa nya nim til, qa noq tu'n kynimb'il ti'j kykawb'il Judiy. Tu'n ikyjo, b'in wu'n, qa nya il ti'j tu'n tkub' b'yet, nipela noq tu'n tku'x toj tze. ³⁰ Me ma nb'iy, qa ma chi kyij Judiy toj wen tu'n tkub' b'yet. Tu'ntzi'n, ma txi nchq'o'n twutza, ex ma txi nq'ma'n kye nchi stz'imín ti'j, tu'n t-xi kychiky'b'in twutza, a ti' kyaj ti'j.

³¹ Xitzin xko'n Pabl, ex xi q'i'n toj qniky'in kyu'n xo'l q'aq', tu'n kykanin toj Antípatris, tze'nkuxjo otaq tzaj q'ma'n kye. ³² Ayetzin kyej xo'l q'aq', aye i xi' tu'n kyqan, b'e'x i meltz'aj kye' toj Jerusalén, tej qsqix. Ayetzin kyej, a ite'kxtaq kyib'aj chej, b'e'x xi kyin kye' kyb'e, junx tuk'a Pabl. ³³ Atzaj te' kykanin tzma Cesarea, b'e'xsin kub' kywa'b'in Pabl twutz Félix, a tnejil kawil, exsin xi kyq'o'n u'j, a xi ttz'ib'in tnejil xq'uqil.

³⁴ Tb'ajlinxi' u'jin u'j, xi tqanin Félix te, ja'taq tzajnin Pabl. Atzaj te' tb'inte, qa te Ciliciataq, ³⁵ xitzin tq'ma'n: K'a' kub' nb'in tzmáxi aj kyuljo a nchi stz'imín ti'ja.

Texjo or anetzin, b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tkub' xq'uqit Pabl tojjo ja, ja' nkawinetaq Herodes.

¶¶23:23 Lajaj k'al, 200 n-ele.

§§23:23 Lajaj toj jun mutx', 70 n-ele.

**Tej tyolin Pabl te
kolb'il tib' twutz Félix**

24 Otaqxi b'aj jwe' q'ij, tej tkanin tnejilxix pale, Ananías tb'i, tзма Cesarea, junx kyuk'a jun jte'b'in nim kyoklin kyxol Judiy, ex tuk'a jun q'ol tumil, Tértulo tb'i. Kykyaqilx i kanin twutz Félix, a tnejil kawil, tu'n kyyolin txqan yol te patilte Pabl. ²Atzaj te' ttzaj q'in Pabl, xitzin t-xikyb'in Tértulo tyol ex tq'ma: Noq samexixa, ex nimxix chjonte kxel qq'o'n tey, ay, Tata tnejil kawil, qu'n wen qe' qten toj qtanim, ex nti' q'oj qx-ola; ex chjonte noq tu'n t-xilin tna'b'la, qu'n nimku ma b'ant tu'n tojjo qtx'otx'a. ³Ay, Félix, tnejilxix kawil, jotxjo lu'n, n-ok qajb'in toj tkyaqil qtx'otx'a tuk'a nimxix aq'b'il chjonte.

⁴Me nya waja tu'n tel wi'n nim amb'il tey, chtej Tértulo. Chin kub'sil nwutza tey ja'lin, tu'n qtzaj tb'i'n ch'in tuk'a twe-nila. ⁵Ma tz'el jyetjo ichin lo qu'n, qu'n ma tzul q'ol te' jun yab'il qxola, ex nb'et twutz tkyaqil twutz tx'otx', tu'n tokx q'oj kyxol Judiy, ex axix kynejiljo jun ma' ch'uq xjal, Nazarenos kyb'i. ⁶Ex majxpe, tnejil ja te na'b'l qDiosa, tajtaq tu'n tb'aj tyajin. Tu'nnpetzi'n, b'e'x ok qtzyu'n, ⁷me atzi'n tej tnejil xq'uqil, Lisias tb'i, b'e'x okx tlimo'n tib', ex tuk'a tkyaqil tipin, b'e'x el ti'n qe'y,* ⁸exsin tzaj tq'mantz qa iltaq ti'j tu'n kyul twutza, aye kyajtaq tu'n kyqanin ti'j. Noqit aku txi tqanim te, tu'ntzin tel tniky'a, qa tkyaqiljo a ma txi qq'ma'n tey, twutzxix.

⁹Kykyaqiljo Judiy a ite'taq antza, xi kymujtz'in qa twutzxjo a otaq b'aj q'met.

¹⁰Atzin tej tnejil kawil xi tyek'in tuk'a tq'ob', tu'n tyolin Pabl.

Chi Pabljo, tej tjaw yolin: Noq same, tata. Tuk'a tkyaqil wajb'ila kxe'l nq'ma'n kab'e tal nyola te kolb'il we'y twutza,

qu'n b'i'n wu'n, qa ay kawil tojjo tx'otx' lu'n, atxix ojtxe. ¹¹Ex axa aku txi ka'yinte tumiljo lo; tzmape kab'lajaj q'ij, we nponlin toj Jerusalén, tu'n nk'uli'n twutz qMan Dios. ¹²Ex mix jun maj in jyete, qa tzun nchin ch'otje tuk'a jun a'la, ex mix ja' jaw tilxjal wu'n toj tnejil ja te kyna'b'l Dios Judiy, mo kyoj txqantl ja te na'b'l Dios, i'chaqpetla txanila tnam.

¹³Aye xjal lo, chi Pabljo, nlay yek'it kyu'n, qa twutzxixjo a ma b'aj kyq'ma'n te patil we'y. ¹⁴Me okpetzin k'wel nq'mantz, qa nchin ajb'in te kyDios nxe'chila, tze'nkuxjo ntq'ma'n Tb'anil Tqanil, a tok tb'i te ma' ch'uq xjal kyu'n. Qu'n nxi nnimi'n a jotxjo tz'ib'in kyojjo u'j te kawb'il, exsin tz'ib'in kyu'n yolil Tyol qMan Dios ojtxe. ¹⁵Ex at jun we' oyb'il we ti'j qMan Dios, tze'nkuxjo kye Judiy, qa chi jawil anq'in juntl majljo ky-immn, aye tb'anil xb'ant kyu'n, exqetzi'n nya b'a'n xb'ant kyu'n. ¹⁶Tu'nnpetzi'n, tok tilil wu'n, tu'n ntsaqix wanmi'n, ex tu'n tb'antjo tb'anilx wu'n, twutz Dios ex kywutz xjal.

¹⁷O b'ajxi ila' ab'q'e, chi Pabl, nb'etb'in toj junxil tx'otx', ex ma chin meltz'aj juntl majla toj ntanima, tu'n nq'o'n mob'itz kye yaj, ex tu'n t-xi nq'o'n woyaja te qMan Dios. ¹⁸Ex tzuntaq nb'antjo lu'n wu'n, tej tb'aj nsaqsin wib'a, tze'nkuxjo nb'ant kyu'n nxjalila atxix ojtxe. Me nti' ch'in jaw tilxjal, tej wel jyete toj tnejil ja te na'b'l Dios kyu'n jun jte'b'in Judiy tzajninqetaq toj tx'otx' te Asia.^j ¹⁹Ayepetzintla kye xjaljo xi ul patil we'y twutza, qa at wila toj kywutz. ²⁰Exsin qa minatz, b'a'n tu'n ttzaj kyq'ma'n a ite' tzalu'n, qa at jun wila el jyet toj kywutz, tej nte'n kywutzjo xjal lo, ex kywutz kykyaqil kawil toj Sanedrín. ²¹Metzin qa at wiltza ti'jjo, tej tjaw n'ch'i'n kyxol: Loqin inti'n tzalu'n toj Sanedrín kywutza,

*24:7 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 7.

ayi'y kawil, noq tu'n nxi nnimi'n, qa chi jawitz anq'in juntl majl kykyaqil kyimnin, chi Pabl.^k

²²Tej tb'inte Félix ikyjo, b'e'x kyij tq'o'njo lu'n toj junxil q'ij, qu'n b'i'ntaqxix tu'n, tze'n tz'elpine Tb'anil Tqanil. Xi tq'ma'n kyjalu'n: Tzmaxi aj tuljo Lisias, a tnejil xq'uqil, atzin ktzajil q'ma'ntexixjo we'y, ti'jjo nb'aj kyij'a.

²³Exsin xi tq'ma'n Félix te jun xo'l q'aq', qa il ti'j tu'n tok xq'uqit Pabl, me tu'n t-xi q'o'n ch'in tzaqpi'b'l te, ex tu'n t-xi q'o'n amb'il kye tuk'a, tu'n tok ka'yin.

²⁴Otaqxi b'aj jun jte'b'in q'ij, tej tkanin juntl majl Félix junx tuk'a t-xu'jil, aj Judiyaq, Drusila tb'i, exsin xi tq'ma'ntz, tu'n t-xi txokb'aj Pabl, ex antza kub'e tb'i'ne, tej tok ten Pabl yolil ti'jjo qn-imb'il ti'j qAjaw Jesucrist. ²⁵B'e'x jaw xob' Félix, tej tok ten Pabl yolil ti'jjo, qa il ti'j jun chwinqil jikyin, ex tu'n tkub' qtzyu'n qib', ex ti'jjo jun kawb'il tu'n Dios, a na'mx tul kanin.

Tb'ajlinxitz'i'n ikyjo, xi tq'ma'n te Pabl: Kux txiy ja'lin. Ktzajil nq'olb'in juntl majla, aj tten amb'il wi'ja.

²⁶Atzin te Félix, tzuntaq nyon te', qa akutaq t-xi tq'o'n Pabl pwaq te, tu'n t-xi ttzaqpi'n. Tu'npetzi'n, ila' maj txket Pabl tu'n, tu'n tyolin tuk'a.

²⁷Japin kab'e ab'q'e ikyjo; me tb'ajlinxi', b'e'x el tej Félix te kawil, ex okx Porcio Festo te t-xel. Me atzinte Félix tajtaq te', tu'n tkanb'itjo kyajb'il aj Judiy tu'n. Tu'npetzi'n, b'e'x kyij q'o'n te Pabl toj tze.

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' twutz Festo

25 Kanin te Festo, tu'n tkub' qe tojjo toklin te kawil, ex tb'ajlinxi' oxo q'ij, b'e'x ex toj Cesarea, tu'n tkanin tzma Jerusalén. ²Atzaj te' tkanin Festo, b'e'x i pon kychmo'n kyib'jo kynejil pale,

junx kyuk'a Judiy, a nimxix kyoklin, te q'malte ti'chaqjo til Pabl. ³Xi kyqanin, ex i kub'sin kywutz te Festo, tu'n t-xi q'i'n Pabl Jerusalén, qu'n tu'n antza toj Cesarea ta'yetaq, ex otaq b'aj kyximin, qa tu'ntaq tkub' kyb'yo'n Pabl toj b'e.

⁴Me xi ttzaq'win Festo kyjalu'n: Lu te Pabl tku'x toj tze tzma Cesarea, ex ayinx, ma chin kub' b'isinte tu'n nxi'y antza tojjo jte'b'in q'ijl, chi'. ⁵Tu'npetzi'n, aye kawil kyxola, il ti'j tu'n kyxi' wuk'iy tzma Cesarea, te patil te Pabl tu'n kyy-olin antza, qa at til toj kywutz.

⁶Axsa kub' tene te Festo toj Jerusalén b'alaqa wajxaq mo lajaj q'ijl, ex b'e'x meltz'ajl tzma Cesarea. Tej qsqix, kub' qe tojjo toklin te kawil, ex xi tq'ma'n, tu'n t-xi q'i'n Pabl.

⁷Tej tokx Pabl, b'e'x i ok laq'e Judiy tk'atz, ayej tzajninqetaq toj Jerusalén. Exsin ok tentz q'malte, qa nimku til Pabl, me nti' jun yek'inte qa twutzx.

⁸Chitzin Pabljo kyjalu'n, tej tkolin ti'jx: Nti' jun we' wil ma ku'x, qu'n nti' nya b'a'n o b'ant wu'n ti'j kykawb'il Judiy, ti'jjo tnejil ja te na'b'l Dios ex nipe ti'jjo tnejil kawil te Rom.

⁹Me qu'n tu'n tajtaq te Festo, tu'n tkanb'itjo kyajb'il Judiy tu'n, xitzin tqanintz te Pabl kyjalu'n: ¿Tajtzin te tu'n t-xiy tzma Jerusalén, tu'ntzintla toka toj xjelb'il antza?

¹⁰Me xi ttzaq'win Pabl kyjalu'n: Me loqi'n intin twutz, ay kawil te Rom, qu'n antza tzalu'n il ti'j tu'n woka toj xjelb'il. Qu'n b'i'nix te tu'n, qa nti' jun nya b'a'n o b'ant wu'n kyij Judiy. ¹¹Qatzin at jun wiltza o ku'x, a at kyimin ti'j, nlay kub' nxk'a'yin wib'a tu'n nkyima. Metzin qa nya twutzxjo, a ti'chaqjo nq'umlajtz wi'ja, mix a'l junte at toklin tu'n nxi q'o'n we'y kye. Tu'npetzintzjo, ma b'aj nk'u'ja tojjo lu'n ja'lin. Ok kxel nqani'n, tu'n nxi

^k24:21 Kybi. 23:6

tsma'n twutz César, a tnejilxix kawil te Rom, tu'n woka toj xjelb'il tu'n.

¹²Tb'ajlinxi' tqanin Festo kye q'olte tumil te, ti'jjo otaq tq'ma Pabl, tzaj tq'ma'n kyjalu'n: Qu'n axa ma tzaj qaninte, tu'n toka toj xjel tu'n César toj Rom, mala txi'tza antza.

Tej tpon q'in Pabl twutz Agripa

¹³Tej kyb'ajjo jun jte'b'in q'ij, b'e'x ul tej nmaq kawil, Agripa tb'i, junx tuk'a t-xu'jil Berenice, tzma Cesarea, tu'n kyq'olb'in te Festo. ¹⁴Qu'n tu'n ila' q'ij i ten antza, b'e'x ok ten te Festo q'malte te Agripa, a ti'jjo otaq tziky'x ti'j Pabl. Chi' kyjalu'n: At jun ichin tzalu'n, a kyij q'o'n toj tze tu'n Félix ojtxe. ¹⁵Tej nte'n toj Jerusalén, b'e'x i pon jni' kynejil pale junx kyuk'a nim kyoklin kyxol Judiy q'malte ti'chaqjo til, ex tzaj kyqanin we'y, tu'n tkub' nkawi'n. ¹⁶Me xi'tzin nq'ma'ntza kye, qa ajjo kawil te Rom, nya naq'le, tu'n tkub' tb'yo'n jun xjal, qa na'mxtaq tmeje twutz kyuk'a tajq'oj, tu'n tkolin ti'jx.

¹⁷Tu'npetzi'n, chi Festo, tej kyulj Judiy tzalu'n, mix kub'e n-ayo'n ch'intla, qala' noqx te' qsqix, b'e'x in kub' qey tojjo wokli'n, ex xi nq'ma'n, tu'n t-xi iq'b'ajjo xjal anetzi'n.

¹⁸Me ayetzin kyej i ul q'mal te' jni' til Pabl, ex nti'x i jaw ch'otj ti'j ti'chaqjo il, a otaq chi b'aj nb'isi'n. ¹⁹Noq o'kx b'aj kyq'ma'n ti'j, a jni'chaqjo nb'aj toj tnimb'il, ex ti'jjo jun b'yal Jesús, a o kyim, me itz', chi Pabljo. ²⁰Ayintzin we', mix tene tumil toj nnab'la, tze'n tu'n toke lo. Xitzin nqanintza te Pabl, qa tajtaq tu'n t-xi tzma Jerusalén, tu'n tok toj xjelb'il ti'jjo a otaq b'aj q'ma'n ti'j. ²¹Me atzinte Pabl otaq tqane te', tu'n t-xi nsma'n tzma Rom tuk'a tnejilxix kawil tu'n tok toj xjelb'il. Tu'npetzi'n, b'e'x xi nq'ma'n tu'n tten toj tze, tzmaxi aj tten amb'il we'y, tu'n t-xi smet, chi Festo.

²²Xitzin tq'ma'n Agripa te Festo kyjalu'n: Ex waja'tla we', tu'n nb'i'n ti'jjo xjal anetzi'n.

Atzin te Festo, xi ttzaq'win: B'e'x ktb'ib'ilku te nchi'j.

²³Toj junxil q'ij, i kanin Agripa ex Berenice twutz ja te kawb'il, ex i okx tuja tze'nqeku kawil, junx kyuk'a kynejil xo'l q'aq' exqetzi'n xjal, a nim kyoklin toj tnam. ²⁴Tq'ma Festo, tu'n ttzaj q'in Pabl, ex tq'ma kyjalu'n: Noq samiy Agripa, ay nmaq kawil, ex kykyaqila xjal a loqi'y ch'uqleqe tzalu'n quki'y; lu tej xjal lo. Kykyaqilx Judiy nchi qanin ti'j, i pon q'malte we'y tzma Jerusalén, ex loqe ma chi ul tzalu'n toj Cesarea qanilte we'y, tu'n tkub' b'yet. Tzunx njaw kyxch'in wen, ex mina nchi kub' qenx.

²⁵Metzin wetza te we, chi Festo, nyakutzaj nti' te ma tb'inche, tu'n tiky'xjo lu'n ti'j. Me qu'n ax ma qaninte, tu'n tok toj xjelb'itz tu'n tnejilxix kawil toj Rom, César Augusto, a nim toklin tb'i. Tu'npetzi'n, ma kub' nb'isi'n, tu'n t-xi smet antza.

²⁶Me tu'n nti'xix tumil te we'y, chi Festo, tze'n tyol jun u'j, tu'n t-xi tz'ib'it te César, a waja'wi'y, a tnejilxix kawil, a ti'chaq tb'inchb'in xjal lo; matzin tzaj wintza kywutza, me twutzxixa ay, nmaq kawil Agripa, tu'ntzintla, aj tb'aj tqaninjiy jni'xjo til, matzintla kub' ntz'ib'intza twutz u'j. ²⁷Qu'n nyakuj nya tumiljo te we'y, a tu'n t-xi smet jun xjal nim til, exsin mina txi tz'ib'it tiqu'n'il s-etza til kyexjal.

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib' twutz Agripa

26 Xitzin tq'ma'n Agripa te Pabl kyjalu'n: Aku yolin ja'lin, tu'n tkolin ti'jxa.

Jawtzin ti'n Pabl tq'ob', exsin ok tentz yolil. Chi' kyjalu'n: ²Noq same, tata. Tzunx nchin tzalaja ja'lin, ay, nmaq kawil Agripa, tu'n nim toklin,

tu'n kchin yolila twutza, ex tu'n tb'ant nklonte wib'a, ti'j tkyaqiljo nya b'a'n, a ma b'aj kyq'ma'n Judiy wi'ja. ³Tzun nchin tzalaja, qu'n tu'n tojtzi'n te, ay Agripa, a jni'xjo nb'ant toj kychwinqil Judiy exqetzi'n nchi b'aj yolajtz qxola. Tu'npetzi'n, kxel nqanin tey tuk'a tipin tchwinqila, ex tu'n tkub' tb'injiy a kxel nq'ma'n.

Tchwinqil Pabl, te' na'mtaq tnimin

⁴Kykyaqil Judiy b'ilte ex ojtzi'n kyu'n, tze'n nchin anq'ini'y kyxol, toj we' ntx'otx' ex toj Jerusalén, atxixj tej x'in tzaja toj nq'ayila. ⁵Ex b'i'n kyu'n, ex aku kub' kyq'ma'n qa kyaj, qa Pariseyqinx we', ex intinkxa kyxoljo ch'uq xjal, a tzunxix kub' qnininji'y tkyaqil kx-naq'tzb'il Judiy. ⁶Ex atzin ja'lin, ma chin tzaj q'i'n toj pa'b'in noqxix tu'n at jun q'uqb'il qk'u'ja ti'jjo o tzaj tq'ma'n qMan Dios kye ojtze qxjalila. ⁷Ajo kab'lajaj ch'uq xjal, tyajil Israel, a ojtze qxe'chil, loqo'y nqo ayon ti'j tu'n tjapin b'ajjo a tzaj tziyin qMan Dios qe'y: Qa il ti'j tu'n kyjaw anq'in juntl majl kyimnin. Tu'npetzi'n, nqo k'ulin twutz Dios, ex nqo ajb'in te, q'ijl ex qniky'in. Ay Agripa, noq tu'njo qq'uqb'il qk'u'ja lo loqe Judiy nchi patin wi'ja tojjo pa'b'in ja'lin. ⁸¿Me ti'xix qu'n mina nxi kynimin kye, qa kchi jawitz anq'in juntl majl kyimnin tu'n qMan Dios?

Tej tajtaq Pabl tu'n kykub' tb'yo'n nimil

⁹Ex ikyxtaq weji'y nnab'l ojtze, chi Pabl, qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'inchit ila' mib'in ky'i'jjo kykyaqil, a lipcheqetaq ti'j tb'i Jesús aj Nazaret. ¹⁰Ikytzin b'antjo wu'n toj Jerusalén; ila' nimil kux nq'o'n toj tze, tej ttzaj kytziyin kynejil pale. Ex atzaj te' kykub' b'yo'n, b'a'ntaqjo lu'n te we'y.

¹¹Ila' maj, chi Pabl, i b'aj nb'yo'n tu'ntzintla tkyij kytzaqpi'n kynimb'il ti'j Jesús. Ex b'antjo lo wu'n toj kykyaqil ja te kynab'l Dios Judiy. Ex tu'ntaqjo txqan nq'o'ja ky'i'j, in ok te'n lajolkye nya noq o'kxjo kyojjo tnam te Israel, qala' majx kyojjo tnam te najchaq.^m

Tej tyolin Pabl juntl majl ti'jjo otaq b'aj ti'j, te' tnimin

(Kyb'i. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Ay, Agripa, chi Pabl, noq tu'n nb'isa ikyjo, b'ex xi wi'n wib'a, tu'n nkani'n tojjo tnam Damasco; chq'o'n in xiyi'y tu'n kykawb'il kynejil pale. ¹³Me tzun-taq nchin b'eta ikyjo, otaq tziky' kab'laj q'ij, te' nlonti'y jun nim tspiky'imil, tzaj qoptz'aj toj kya'j, a nimxix ch'intl tqoptz'ajiyil tze'nku tqan q'ij, a ox tilk'ajxix wi'jali'y ex ky'i'jjo a nchi b'ettaq wuk'i'y. ¹⁴Qkyaqilxa kub' lank'aj twutz tx'otx', ex nb'i'y tq'ajq'ojil twi' jun a'la, a tzaj q'mante we'y toj kyyol aj Judiy. Chi' kyjalu'n: ¿Saulo, Saulo! ¿Ti'n wila ma chin el tiky'i'n? Axa n-ok q'onte jun mib'in ti'jxa, ikyx tze'nku jun waxk nkjo'n, aj tok twa'b'in jun ma juch' kxb'il, ex aj qa nya tumiljo nb'ant tu'n.

Xitzin nq'ma'ntza: ¹⁵Noq samexixa, wAjawa. ¿Ankye te?

Tzajtzin ttzaq'win we'y: Ayin weji'y Jesús, ex ayinxji'y a ma chin el tiky'i'n. ¹⁶We'ksa ja'lin, qu'n ma tz'ok nyek'in wib'a tey tu'ntzin tajb'in we'y, ex tu'n tokin te q'mal te' a ma tliy ja'lin, exsin a na'mx tlontiy wi'ja. ¹⁷Kkletila wu'n kye Judiy ex kye' nya Judiy, qu'n kyx-oltzin xjal anetzi'n kxel nchq'o'niy ja'lin. ¹⁸Kxel nchq'o'n kyxol, tu'ntzintla tjqetjo kynab'l, tu'ntzintla mina chi b'et toj najin, tze'nku jun xjal nb'et toj qxopin; qala' toj tumilxix, tze'nku jun xjal nb'et toj spiky'in. Ikytzin kchi elitze' tjaq' tkawb'il tajaw il, tu'n kyok lipe, ex tu'n kynimin

wi'ja, ayi'n kyMan ex kyDios. Noq tu'n ikyjo, knajstijlo kyil, ex ktenb'il kyoklin tojjo xjan Ntanima, ayi'n kyDios.

Tej tkub' tminin Pabl a otaq tzaj tq'ma'n Dios te

¹⁹ Ay, Agripa, ikytzin b'ajjo, chi Pabl. Kub' nmininjij'y a tzaj tq'ma'n qMan Dios we'y. ²⁰ Tnejilxix, xi nq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil kye' ite'taq toj Damasco.ⁿ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nq'ma'n kye' ite'taq toj Jerusalén, ex te tkyaqil xjal toj tkyaqil tx'otx' te Judey.^o Ex majxjo kye' nya Judiyqe, i tzaj ntxko'n, tu'ntzintla kynimin, tu'n kymeltz'aj tuk'a Dios, exsin tu'ntla b'a'njo kyb'inchb'in te yek'il te' kynimb'il.

²¹ Noq tu'n nyoli'n kyuk'a nya aj Judiy, chi Pabl, in ok tzyu'n kyu'n Judiy toj tnejil ja te na'b'l Dios toj Jerusalén, ex kya-jtaq tu'n nkub' kyb'yo'n. ²² Me noq tu'n tmojb'il qMan Dios, loqin inti'n tzmax tzalu'n, ex nchin yolin ti'j Dios kyuk'a kykyaqiljo nimxix kyoklin, exqetzi'n kyuk'a jni' txqantl. Kukx nchin yolinji'y, ex nti'x ch'in ma tz'ok ntz'aqtzi'n, tze'nku kyij tq'ma'n Moisés, a yolil Tyol qMan Dios ojtxe, junx kyuk'a txqantl, a ti'taqjo tu'n tb'aj: ²³ Qa ilxtaq ti'j tu'n tkyim Crist, a Klolqe. Me tb'ajlinxitaqjo tkyimlin, axixtaq tnejiljo, tu'n tjatz anq'in juntl majl;^p exsin tu'n tq'metjo kolb'il te qtanima ex kye' txqantl junxil tnam.^q Atzin kolb'il, ikyx tze'nku jun tzaj te yek'b'il te' b'a'n.

Tej tyolin Pabl tu'n tkub' tk'u'j Agripa, tu'n t-xi tminin Tyol Dios

²⁴ Tej tb'aj tq'ma'n Pabljo lo, te kolb'ilte, b'e'x jaw weqj Festo, ex tq'ma: ¿Qape tx'u'j ta'ya te twi', Pabl? Noq tu'n nim t-xnaq'tzb'ila, ja' ma tz'ele tx'u'j twi'y.

²⁵ Me atzin te Pabl xi ttzaq'win: Nya tx'u'jqin we', ay Festo, a nimxix toklina, qala' mikyxi te', qu'n tumilxix ex twutzxixjo, a xi nq'ma'n. ²⁶ Ex lu'pe Agripa lo, a nmaq kawil. Atzin te ojtzqil te', a jni'chaqjo ma b'aj nq'ma'n. Tu'npetzi'n, nchin yolin jikyin wen twutz, qu'n b'i'nixix wu'n, qa b'in tkyaqiljo lu'n tu'n, qu'n nya toj ewajil xb'ante, a ma b'aj nq'ma'n.

²⁷ Ay, Agripa, chi Pabl, ¿Tzuntzin nxi tminin tejiy a kyyol yolil Tyol Dios? jB'i'n we wu'n, qa nxi tmini'n!

²⁸ Xitzin ttzaq'win Agripa: ¿Noqx ch'ime xkub'e nk'u'ja tu'n woka te nimil?

²⁹ Xi ttzaq'win Pabl te: Qa noq ch'ime mo qa nimxtaq, me noqit iky tajb'il qMan Dios, nya o'kxa a ay, nim tokli'n, qala' kykyaqilxitle' a loqe nchi b'in wi'ja ja'lin, tu'n kyoqe nimil tze'nku we'; me nya k'lo'nqi'y tu'n kxb'il tze'nku we'.

³⁰ Jawtzin we' nmaq kawil junx tuk'a t-xu'jil, Berenice tb'i, ex tuk'a Festo, a kawil, ex kykyaqiljo a q'uqleqetaq antza.

³¹ El kypa'n kyib'jo kawil, tu'n kyyolin kyjunalx ti'jjo til Pabl. Kyq'ma kyxolilex kyjalu'n: Nti' te' ichin til lo te kyimin, ex nya tu'n tku'x toj tze.

³² Atzin te Agripa xi tq'ma'n te Festo: Matla txi tzaqpet te ichin lo, noqit nya ax saj qaninte, tu'n tok toj pa'b'in twutz Augusto César, a tnejilxix kawil te Rom.

Tej t-xi sma'n Pabl tzma Rom

27 Atzaj te' tkub' kyb'isi'n, tu'n qxi ch'q'on tzma Italia, ja' ta' Rom, atzin Pabl exqetzi'n txqantl ite'taq toj tze, b'e'x i xi q'o'n tjaq' tkawb'iljo jun xo'l q'aq', Juliotaq tb'i, a toktaq te tajlaljo jun ch'uq xo'l q'aq' te Augusto César, a tnejilxix kawil toj Rom. ² O okxa toj bark, a attaq toj tnam Adramitio, a ch'ixtaq tex tu'n tkanin kyojjo ila' tnam te Asia, aye

ⁿ26:20 Kyb'i. 9:19-22

^o26:20 Kyb'i. 9:28-29

^p26:23 1Co. 15:20

^q26:23 Is. 42:6; 49:6

ite'taq ttzi ttxuyil a'. Ex attaq Aristarco kuk'i'y, jun xjal aj Tesalónica, jun tnam toj tx'otx' te Macedonia. ³Ex o xi'y toj junxil q'ij, ex o kani'n toj Sidón. Xi q'o'n amb'il te Pabl tu'n Julio, noq tu'n t-xi' q'olb'il kye' tuk'a, ex tu'n tok ka'yin kyu'n. ⁴Tej qexa toj Sidón, o ex juntl majla toj bark. Mix b'ante tu'n qxi'y jikyin, qu'n qumila ntzaje ju'mintaq kyq'iq'. Tu'npetzi'n, xi qtxalpin ch'in qib'a toj qman q'ob'a, tu'n qiky'xa ttxlajjo tx'otx', Chipre. ⁵O jlajinxi toj ttxuyil a', junx twutzila tx'otx' te Cilicia ex Panfilia, ex o kani'n tzma Mira, jun tnam toj tx'otx' te Licia.

⁶Antza, ele jyete jun bark tu'n Julio, aj tnejil xo'l q'aq'. Ajo bark anetzi'n tza-jnintaq toj Alejandría. Okxsin q'o'ntza toj, tu'n qkani'n tzma Italia. ⁷Cheb'exix o b'eta toj ila' q'ij, ex tuk'a nimxix aq'untl, o kani'n nqayin tk'atz Gnido, qu'n njumintaq kyq'iq' wen qwutza. O iky'a tk'atz Salmón, ex o iky'a ti'jxi tx'otx', Creta tb'i. ⁸Nimx ch'in iky'x q'i'ja toj qb'e'y ttxanila tx'otx'. O kanintza tojjo jun najb'il, Buenos Puertos tb'i, a nqayin ta'ye tk'atzjo tnam Lasea.

⁹Nimxtaq amb'il otaq qnajs'i'y, noq tu'n tpaj kyq'iq', ex nimxtaq xob'ajil tu'n qb'eta toj ttxuyil a', qu'n tu'n ch'ixtaq tok jb'alil. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pabl jun tumil. Chi' kyjalu'n: ¹⁰Ayi'y tata, nkub' nnab'li'n qa nya b'a'n tu'n t-xi q'i'n qb'e, qu'n aku txi mulq'ajjo bark exsin tkyaqil tiqitz. Ex majqox, aku qo kyim.

¹¹Me atzin te' tnejil xo'l q'aq' kub' tnimi'n a otaq kyq'ma tajaw, exsin otaq tq'ma q'iltetaq bark, ex nya a otaq tq'ma Pabl. ¹²Ex tu'n nya wentaqjo najb'il anetzi'n tu'n tiky'x jb'alil qu'n antza; tu'ntzi'n, ch'ime kykyaqilx kub' b'isinte qa wen tu'n qexa, ex tu'n tok qq'o'n tilil, tu'n qkani'n tzma Fenice, jun tnam toj tx'otx' Creta, a at tumil tjawitz q'ij, ex antza tu'n tiky'e jb'alil qu'n.

Tej ttzaj nim q'anqyaq ti'j bark, ja' tokxitaq Pabl

¹³Kub' kyb'isin, qa akutaq txi q'i'n qb'e'y, qu'n noq ch'in njumintaq kyq'iq' tzajnin kub'l. O etza, ex b'et bark qjaq'a toj ttxuyil a' ttxlajile Creta. ¹⁴Me a'kxtaq tb'ajjo ikyjo, ox juminx txqan kyq'iq', tza-jnin jawl, ex ok peq'j ti'j bark. ¹⁵Oktzin tentz limolte bark. Noqx kub' qyo'n qib'a te, qu'n tu'n nlaytaq b'ant qb'eta ja' qajataqa tu'n tpaj kyq'iq'. ¹⁶O iky'xa ti'jxi jun tal much' tx'otx' tku'x toj ttxuyil a', Clauda tb'i, ja' nyale njumintaq kyq'iq'jo. Ex tuk'a nim aq'untl, ja'tza qi'nji'y jun tal much' bark te kolb'il kyexjal, a k'lo'ntaq ti'jxi bark ja' o tokxitaqa. ¹⁷Tej tatzjo tal much' bark, oktzin kyk'lo'n kyuk'a lawin aqwil ti'j tk'u'jjo ma tij bark tu'n mi laqje. Exsin tu'n nimtaq kyxob'il tu'n tkyij tx'a'yit bark toj tz'awin, Sirte tb'i, kutztzin ky'i'n xb'alín, a ja' n-okxi kyq'iq' te limolte bark. Tu'ntzi'ntzjo, xi kytza-qpín kyib', tu'n t-xi q'i'n bark tu'n kyq'iq'. ¹⁸Atzi'n tojjo juntl q'ij, kujxtaq ta'ye kyq'iq' ex jb'al. Tu'npetzi'n, i ok ten xo'l te' tiqitz bark toj ttxuyil a', ¹⁹ex toj toxin q'ij, i ok ten xo'l te' tkyaqiljo a tokxtaq te tz'aqztb'ilte bark, a nti'ixtaq kyokin, tu'ntzintla mina t-xi mulq'aje toj ttxuyil a'.

²⁰Toj ila' q'ij, mix qlayi'y tqan q'ij, exqetzi'n kyspiky'imil che'w; ex otaq tz'el toj qk'u'ja, qa akutaq qo kleta, qu'n tu'n nimxtaq jb'al ex kyq'iq' n-ok jumintaq ti'j qbarka. ²¹Qu'n tu'n ila'taq qb'aja na'mxtaq qwa'n toj ila' q'ij, jawtzin we' Pabl kyxolxjal, ex tq'ma kyjalu'n: Ayi'y tata, noqit ma kub' kyniminji'y a xi nq'ma'n kye'y, tu'n mina tu'n qetz toj Creta, minatla siky'xjo jni' mib'in qu'n. ²²⁻²³Me atzin ja'lin, mina chi tzaj xob'a, qu'n ma tz'ok tyek'in jun t-angel Dios tib' we'y qniky'in, a saj chq'o'n tu'n Dios, a at wokli'n te, ex nchin ajb'i'n te. ²⁴Ex saj tq'ma'n angel we'y kyjalu'n: Mi tzaj xob'a

Pabl, qu'n tu'n nti' jun mib'in kyky'elix ti'ja, qu'n il ti'j tu'n t-xi'y twutz tnejilxix kawil toj Rom. Ex noq tu'n tpaja, kykyaqiljo ite' tuk'iy toj bark, ok kchi kletil tu'n Dios.

²⁵ Tu'npetzi'n, ayi'y tata, chi Pabl, kyinks kyib'a, qu'n q'uqle nk'u'ja ti'j Dios, qa ikyx kb'ajiljo tze'nku ma tzaj tq'ma'n angel we'y. ²⁶ Me il ti'j tu'n tok takpajjo bark ti'j ch'in tx'otx' toj ttxuyil a'.

²⁷ Otaqxi b'aj kyajlajaj q'ij qb'etb'i'n tojjo ttxuyil a', Adriático tb'i, antza otaq qo pon sulili'n tu'n kyq'iq'. Niky'jin aq'wiljo ikyjo, ayetzi'n aq'n'il toj bark, b'e'x i kanin ti'j, qa ch'ixtaq qpon kani'n ttzi tx'otx'. ²⁸ Tu'n ikyjo, kux kymilo'n jni'taq t-xe ttxuyil a' antza, ex te ka'wnaq var-taq. Kux kymilo'n juntl majl, tej otaq t-xi qb'eti'n ch'intla, ex o'lx te lajaj toj ka'wnaqtaq t-xe. ²⁹ Tu'n ch'ixtaq qkani'n tk'atzjo tx'otx', b'e'x tzaj kyxob'iljo aq'n'il, qa akutaq tz'ok takpajjo bark kyij ma tij ab'j, ex toj qxopin. Tu'npetzi'n, b'e'x kux kyq'o'n kyaje kxb'il ti'jxi bark, tu'n mina b'etl. Tb'ajlinxi' ikyjo, i ja na'n Dios, ex xi kyqanin tu'n liwey tu'n qsqix. ³⁰ Me ayetzin kyej aq'n'il, kub' kyb'isin tu'n kyoq, noq tu'n kyxob'il te kyimin. Tu'ntzintzjo, tu'ntaq tkux kyin tal much' bark te kolb'ilkye, ex tu'ntaq tkux kyq'o'n jun jte'b'in kxb'il twutz bark tu'ntzintla mina b'etl. ³¹ Me atzin te Pabl xi tq'ma'n kye xo'l q'aq' ex te kynejil. Chi' kyjalu'n: Qa mina xi kyijjo aq'n'il toj bark, ayi'y nlay chi kleta.

³² Tu'npetzi'n, b'e'x el kytajk'in kyej xo'l q'aq' aqwil, a k'alb'il te' much' bark, ex b'e'x xi kytzaqpi'n, tu'n t-xi mulq'aj toj ttxuyil a'.

³³ Qlixjexix wen, xi toqxenin Pabl kye, tu'n t-xi kywa'n ch'in ti', ex chi' kyjalu'n: Ma b'ajxi kyajlajaj q'ij, ex na'mx kywa'n kye', noq te oyb'il te' ti' kky'elix q'ij. ³⁴ Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza

kye'y, tu'n t-xi kywa'n jun tal kywa'y. Il ti'jjo lo, qa kyaja tu'n kyanq'i'n, qu'n mix a'lx junte knajil, ex mixpela jun tsmal kywi'y knajil toj a'.

³⁵ Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, jaw ttzyu'n jun pan, ex kywutz kykyaqil, xi tq'o'n chjonte ti'j te qMan Dios. ³⁶ Kub' tpi'xin Pabl pan, ex ok ten wa'l. Tu'n ikyjo, jotx jaw qin qib'a, ex b'e'x ok tena wa'l; ³⁷ qaqlajaj toj kyajlajaj k'al† qb'aja qkyaqila, a o tokxtaqa toj bark. ³⁸ Tej tb'aj qwa'nji'y a qajtaqa, b'e'x xi kyxo'n toj a', a ch'intl triy tokxtaq toj bark, tu'ntzintla nya nimxixjo talil bark.

Tej tel yuch'j bark toj ttxuyil a'

³⁹ Atzaj te' qsqix, mix ele kyej aq'n'il kyniky' te tx'otx' anetzi'n. Me kyli txqan tz'awin attaq ttxa'n jun tqan a'. Tu'npetzi'n, kub' kyb'isin tu'n t-xi kyq'o'n tumil kyq'iq', tu'ntzin t-xi limo'n qbarka antza.

⁴⁰ Tu'n ikyjo, kub' kytajk'in k'alb'il kye' kxb'il te tzu'yb'ilte bark, ex b'e'x xi kytzaqpi'n toj ttxuyil a', ex tzaj kyko'pin tze, a n-ajb'in te xuyb'ilte bark. Ex texjo or anetzi'n, b'e'x jax kyq'o'n jun xb'alín, a attaq twutz bark. Tu'n ikyjo, b'e'x xi laq'e tej bark tu'n kyq'iq' toj tz'awin ttzi a'.

⁴¹ Me attaq txqan tz'awin punle antza. Antza, oke takpaje, ex b'e'x xi yuq'jjo ttxa'n bark toj tz'awin. Tu'n ikyjo, mix b'ante tyekj, ex atzin tzma ti'jxi bark b'e'x n-ok yuch'jtaq, tze'n ntzaj piq'j a' ti'j.

⁴² Ayetzin kyej xo'l q'aq', kyajtaq kye' tu'n tkub' kyb'yo'n jotxjo jni' xjal, a tza-jninqe toj tze, tu'n mina chi tzaqpaje, aj kyok tentaq xalil a'. ⁴³ Me atzin te' kynejil xo'l q'aq' tajtaq te' tu'n tkolin ti'j Pabl. Tu'npetzi'n, mix ttziye, tu'n kykub' b'yet, qala' xi tq'ma'n kye', a b'a'n chi xalín a', tu'n nej tu'n t-xi kyxo'n kyib' toj a', tu'n kykanin ttzi tx'otx'. ⁴⁴ Ayetzin kye' txqantl, xi q'ma'n kye, tu'n ttzaj

†27:37 Qaqlajaj toj kyajlajaj k'al, 276 n-ele.

kytzyu'n jun tz'lan mo juntl tkuchimil bark, tu'ntzintla kyiky'x tib'aj. Ikytzi'n, o kleteji'y qkyaqilxa, tej qkani'n tzi tx'otx'.

Tej tklet Pabl exsin txqantl tuk'a toj tx'otx' Malta

28 Noq klo'nqotaqla qkyaqilxa, tej qb'inti'y qa Maltataq tb'i ch'in tx'otx', a tku'xtaq toj a'. ²Toj tb'anil oke ka'yini'y qkyaqilxa kyu'n xjal najleqetaq antza, ex tu'n tzuntaq nkub' jb'al, ex nimku che'w, b'e'x kub' kykcho'n q'aq', exsin o xi txko'ntza kyk'atz. ³Atzin te Pabl otaq b'aj tchmo'n ch'in tzqij si; ex tzuntaq okx tq'o'n toj q'aq', tej tetz lipin jun kan tu'n t-xob'il te q'aq', ex b'e'x ok b'altz'aj, ex ok ttx'a'n tq'ob' Pabl.

⁴Aye xjal najleqetaq antza, tej kylonte kan b'altz'ink tib' ti'j tq'ob' Pabl, jaw yolín kyxolx. Chi chi' kyjalu'n: B'alaqa b'yol xjal te ichin lo. Mapetzin klet toj ttxuyil a', me a kawil toj kya'j, nlay tziye tu'n tanq'intl.

⁵Me atzin te Pabl, b'e'x el tchto'n ti'j tq'ob'. Tu'n ikyjo, b'e'x kux tzaq tej kan toj q'aq', ex nti' te Pabl b'ajte. ⁶Kykyaqilx nchi ayontaq jni' or kxel mal Pabl, tu'n ttx'a'b'in kan, mo jni' ortaq tu'n tkyim. Nimku kub' kyayo'n, me atzaj te' tel kyniky' te, qa nti' otaq b'ajte, b'e'xsin ja kymeltz'in kynab'ltz, exsin ok tentz q'malte qa jun diostaq te Pabl.

⁷Ite'taqzin txqantl tnej tx'otx' nqayintaq ite'ye tk'atzjo najb'il antza, a ezintaq tu'n jun ichin, Publio tb'i, nimxixtaq toklin tojjo tkyaqil tx'otx' te Malta. Toj tb'anil iwli'y tu'n, ex toj tb'anil mojin kuk'iy toj oxo q'ij.

⁸Me atzi'n ttata Publio, yab'taq te' tu'n kyaq ex tu'n chk'oj, ex tku'xtaq toj ttxo'w. B'e'xsin xi' Pabl q'olb'ilte. Atzin te' tb'aj na'n Dios ti'j, i kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex b'e'x q'anit tu'n. ⁹Tu'n ikyjo, b'e'x i b'ijte kyu'n txqantl yab', a ite'taq tojjo tx'otx' antza, ex i tzaj kyej yab' anetzi'n, ex ikyxjo, b'e'x i q'anit.

¹⁰Nimku b'ant kyu'n te ka'ybil qe'y. Atzin te' qokxa jun majla toj juntl bark, nimku tzaj q'o'n qe'y, a ilix ti'j, tu'n tokin qu'n toj b'e.

Tej tkanin Pabl toj tnam Rom

¹¹Tb'ajlinxi' oxo xjaw qu'n tojjo Malta, o okxa tojjo juntl bark tzajnintaq toj Alejandría, ex antza ta'yetaq toj Malta, tej tkub' ten jb'alil. Atzin bark anetzi'n, ite'ktaqjo kab'e kywutzb'iyil dios ti'j, Cástor ex Pólux kyb'i.

¹²O xi'y toj, ex o kani'n toj tnam Siracusa. Oxe q'ij o kyija antza. ¹³Ex antza, o exi'y, nqayin toj mlaj, tu'n qkani'n tzmax toj tnam Regio. Toj junxil q'ij, kyja' tzaje kyq'iq' kub'l qumila. Tu'ntzi'n, toj junxil q'ij o kani'n tzma Puteoli, ¹⁴ja' ele qk'ulb'in qib'a kyuk'a ila' nimil, a xi txko'n qe'y, tu'n qkyija wuq q'ij kyuk'a. Ikytzi'n, o kaninji'y tzmax Rom. ¹⁵Otaq kyb'i kye nimil te Rom tqanil, qa tu'ntaq qkani'n. Tu'npetzi'n, i tzaj k'lel qe'y toj b'e tzmax kyojjo kab'e tnam, Foro de Apio ex Tres Tabernas kyb'i. Atzaj te' kyiwle qu'n, b'e'x xi tq'o'n Pabl chjonte te qMan Dios, ex b'e'x ja ti'n tib'.

¹⁶Atzaj te' qkani'n tzma Rom, i xi tq'o'n Julio, a tnejil xo'l q'aq', tkyaqil aj tze toj tq'ob' juntl xo'l q'aq'. Ante Pabl tzaj q'o'n amb'il te', tu'n tten tjunalx, ex junch'in xo'l q'aq' kyij te ka'yilte.

Tej tyolin Pabl kyuk'a t-xjalil toj Rom

¹⁷Otaqxi b'aj oxo q'ij qkanli'n, tej t-xi tchq'o'n Pabl txkol kye kynejil Judiy te Rom. Atzaj te' kychmet, xi tq'ma'n Pabl kye kyjalu'n: Ayi'y nxjalil, nti' we' nb'inchb'in nya b'a'n kyil' aj Judiy ex ti'jjo tze'n xi anq'ine ojtze qxjalila. Me ma chinx q'o'n toj kyq'ob' xjal te Rom tzma Jerusalén. ¹⁸Atzaj te' xb'aj qanin we'y, mataq chinx tzaqpi'n, qu'n tu'n mi xjyet tumil kyu'n, tu'n nkub' kawin te kyimin. ¹⁹Me mina xkytziye Judiy. Tu'npetzi'n, xi nqanintza, tu'n woka toj

pa'b'in twutzjo tnejilxix nmaq kawil tzalu'n toj Rom.^r Me nti' ch'in we' aku chin ja yolb'in, ex nti' nyola te patil kye xjal te ntanima. ²⁰Tu'npetzi'n, ma chi tzaj ntxko'n, tu'n kyok nka'yi'n, ex tu'n nyoli'n kyuk'iy, qu'n awo aj Judiyqo at junqe qq'uqb'il qk'u'j tu'n tten tkawb'il qMan Dios qxol, ex tu'n qjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, aj qkyim. Ex noq tu'n tpajjo ikyjo, loqi'n k'lo'nqin tu'n kxb'il.

²¹Tzajtzin kyq'ma'n kyej Judiy kyjalu'n: Nti' jun qe' u'j o tzaj qtzyu'n tza-jnin toj tx'otx' te Judey, a tzunt yoln ti'ja. Ex nti' jun qxjalil a kyxoljo najleqe antza, a mat tzul tzalu'n, a nyat b'a'n tyol ti'ja. ²²Me qajtzintza tu'n qb'inti'y tze'n te tna'b'l, qu'n b'i'n qe' qu'n, qa nyolb'ajtz toj tkyaqil twutz tx'otx' ti'jjo ak'aj ch'uq xjal, aye nimilqe ti'j Jesús.

²³Tu'ntzi'n ikyjo, ok kyjyo'n jun q'ij, ja' i chmete txqan xjal, ja' najletaq Pabl. Tojjo q'ij anetzi'n, yoln Pabl ti'j Tkawb'il qMan Dios. Xi xkye qlixje wen, ex tzmaksi te qqoqix, ok tilil tu'n Pabl, tu'n tkub' kyk'u'j, qa twutzxixjo Tyol Dios tz'ib'in kyu'n yolil Tyol. ²⁴Ite' junjun i xi niminte a ntq'ma'ntaq Pabl, me ite' txqantl mix xi kynimine. ²⁵Tb'ajlinxi' yoln Pabl, b'e'x el kypa'n kyib', qu'n tu'n mix ja'taq nchi kyija toj wen kyxolilex. Xitzin tq'ma'n

Pabl kye kyjalu'n: Wen te' a b'aj tyolin Xewb'aj Xjan kye' ojtxe qxjalil, tej tkyij tz'ib'in tu'n Isafas, a yolil Tyol Dios, a chi' kyjalu'n: ²⁶Kux txi'y, ex q'ma'nxa te' tnam lo:

Mixla tu'n chi b'i'n ti'j, nlayx tz'el kyniky' te.

Ex mixla tu'n tz'ok kyka'yin, nlayx kylonte.

²⁷Qu'n ajo tna'b'ljo tnam lo, ma tz'el najx.

Jpunqek kyxkyin, ex maqsi'nqek kywutz,

tu'ntzin mi kylonte,

ex tu'ntzin mi kyb'ie,

ex tu'n mina tz'el kyniky',

ex tu'n mina chi tzaj meltz'aj wuk'iy.

Tu'n ikyjo, nlay chi kub' nq'ani'n.^s

²⁸B'i'nkuxix kyu'n, chi Pabl, qa ajo kolb'il tu'n qMan Dios, q'o'ntz ja'lin kye nya Judiy, ex ayepenkye ok chi k'wel b'i'n te' Tb'anil Tqanil.

²⁹Tej tb'aj tq'ma'n Pabl ikyjo, b'e'x i aj kyej Judiy, ex nimxix i ch'otj kyxolx.[‡]

³⁰Atzin te Pabl, kab'e ab'q'e kyij te' tojjo ja, a otaq manit tu'n. Antza nchi kanine kykyaqiltaqjo q'olb'ilte. ³¹Tuk'a tkyaqil tzaqpib'l, nq'umlajtaq ti'jjo tkawb'il qMan Dios, ex nxnaq'tzintaq ti'jjo qAjaw Jesucrist, ex mix a'lxtaq jun nxi miyonte.

[‡]28:29 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 29.

^r28:19 Kyb'i. 25:11 ^s28:27 Is. 6:9-10

Tu'j Pabl kye Nimil aj Rom

Na'mxtaq tpon kanin Pabl q'olb'il te' tnam Rom, te' t-xi ttz'ib'in u'j lo kye nimil tojjo tnam anetzi'n.

Ajo u'j lu'n kye aj Rom jun chiky'b'ilx nimxix t-xilin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il. Tojjo tnejil tnej u'j, nyolin Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil. Nyek'in qa tkyaqil xjal o kyij tjaq' tkawb'il il, ex il ti'j jun kolb'il kye (1:18–3:20). Tib'ajxi, nyolin ti'j jun najsb'il il tu'n Dios noq tu'n kynimb'ilxjal ti'j Jesucrist, a Tk'wal Dios. Toj capítulo 4, ntzaj tyek'in Pabl qa ajo tumil te najsb'il il ikyxjo tze'nku yek'b'il o b'ant tu'n Dios ti'j Abraham ojtxe. Iktyzi'n b'in qu'n, qa nti' najsb'il qil tu'n qb'inchb'in, qala' noq tu'n qnimb'il ti'j tb'inchb'in Crist, tej tkyim twutz cruz te qxel. Atzi'n ja'lin, ajo kolb'il ntzaj tq'o'n te nimil jun tzaljb'il ex q'uqb'il tk'u'j ti'jjo tkab' tchwinqil, qu'n tuk'a Crist ajo nimil o kyim toj il, exsin nya jun taq'n'il il ja'lin, qala' at jun tzaqpib'l te, tu'n tajb'in te Dios tuk'a jun tanmin tz'aqle.

Tojjo u'j nyolin Pabl ti'jjo ojtxe kawb'il, a n-ajb'in tu'n ttzaj tyek'in qa aj ilxjal. Me ante t-xtab'il qMan Dios nimixitl tipin tib'aj il, ex ma chi klet-xjal tu'n, qa ma qe kyk'u'j ti'j. Ex ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin noq tu'n ttzaj tq'o'n kyipin tu'n kyb'et tze'nku taj Dios.

Jun tq'olb'il Pabl kye nimil toj Rom

1 Ayi'n Pabl jun taq'n'il qAjaw Jesucristqi'n, ex txkonqi'n tu'n qMan Dios tu'n woka te tsanjil. Ax Dios o tz'el pa'n we'y, tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il. ²A tqanil tzaj ttziyin qMan Dios kyu'n yolil Tyol ojtxe, ex kyij kytz'ib'in tojjo Tu'jil Tyol Dios, a xjanix. ³Atzi'n Tb'anil Tqaniljo nyolin ti'jjo Tk'wal Dios, a qAjaw Jesucrist, a at kab'e tten: Xjal

ex Tk'wal Dios. Tnejil, xjal te' tze'nku qe', qu'n antza tzajnin tyajil ti'j jun xjal, a qtzan nmaq kawil David. ⁴Ex tkab', Tk'wal Dios te', qu'n aku Xewb'aj Xjan kub' yek'inte tuk'a tkyaqil tipin, tej tjaw anq'in Jesús juntl majl tu'n kyxol kyimnin.

⁵Ex noq tu'n t-xtalb'il qAjaw Jesucrist, ma tzaj q'o'n wokli'n te tsanjil, noq tu'n tkub' nimitjo tb'i toj tkyaqil tnam twutz tx'otx', ex tu'n kynimin kykyaqilxjal ti'j. ⁶Tu'npetzi'n, ikyqex kyeji'y, o chi tx-okli'y tu'n qMan Dios, tu'n kyoka tekun qAjaw Jesucrist.

⁷Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, kykyaqila ayi'y nimil toj tnam Rom, aye k'u'jlinqi'y tu'n qMan Dios, ex ma chi txoklajtza tu'n, tu'n kyoka tz'aqlexix toj kychwinqila. Noqxix ten t-xtalb'il ex tnuk'b'il qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesucrist kyib'aja toj tkyaqil.

Taj Pabl tu'n t-xi' b'etsilkye nimil toj Rom

⁸Tnejil, nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios kyija kykyaqila, noq tu'n Jesucrist, qu'n nyolajtz ti'j kynimb'ila toj tkyaqil twutz tx'otx'. ⁹Nchin ajb'in te Dios tuk'a tkyaqil wanmi'n, ex nchin q'umlaja ti'j Tb'anil Tqanil ti'jjo Tk'wal. Ax Dios ojtzqilte, qa kukx nchi tzaj nna'ji'y toj nna'j Diosa. ¹⁰Ex nchin kub'sin nwutza te, qa iky tajb'iljo, noq tu'n ttzaj tq'o'n tumil tze'n tten, tu'n nxi'y b'etsil kye'y. ¹¹Qu'n wajxixa tu'n nxi'y lol kye'y, ex tu'n kyxi nmoji'n toj kynimb'ila tuk'a wokli'n tu'n Xewb'aj Xjan, tu'n kywe'xixa wen toj kynimb'ila, ¹²ex tu'n qkujsin te qib' qxol toj qnimb'il qkyaqilx.

¹³Atzin ja'lin erman, waja noq tu'n kyb'inti'y qa ila' maj o kub' nximi'n tu'n nxi'y lol kye'y,^t me nti'x jun tumil tze'n tten tu'n nxi'y. Qu'n ataq waji'y tu'n kynimin kyxjalila wu'n, tze'nku toj jun-

juntl tnam. ¹⁴Qu'n at jun nk'asa twutz Dios kyij kykyaqil wiq xjal, tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil kye, exla qa aj u'jil ex qa mina, ex qa xtij mo qa mina. ¹⁵Tu'npetzi'n, waja tu'n nxi'y q'malte Tb'anil Tqanil kolb'il kye'y, a ayi'y ite' toj tnam Rom.

Ajo tipin Tb'anil Tqanil kolb'il

¹⁶Nlay chin tx'ixwi'y ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, qu'n a lu'n tipin qMan Dios, tu'n kyklet tkyaqil xjal tu'n, qa ma chi nimin ti'j. Te tnejil kye Judiy, me ex ikyxjo kye, a nya Judiyqe. ¹⁷Qu'n noq tu'n Tb'anil Tqanil ma qo ok tz'aqle twutz Dios, ex antza nyek'ine tze'n tu'n qklete toj qil noq tu'n qnimb'il, ex tze'n tu'n qb'ete toj tumil. Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios: Aye xjal, a tz'aqleqe toj kyanmin, at kychwinqil te jun majx.^u

Tkyaqilxjal twutz tx'otx' at til twutz Dios

¹⁸Qu'n b'in qu'n qa nimxix tq'oj Dios ktzajil kyij'jo xjal, a nya ojtzi'n Dios kyu'n, ex b'inchil ilqe, qu'n noq tu'njo kyil, mi nkytziyin tu'n tel kyniky' te Tqanil twutzxix. ¹⁹Qu'n majqexpe kye' xjal lu'n b'in kyu'n ti'j Dios atxix ojtxe, qu'n ax Dios o tzaj yek'inte te tkyaqil xjal. ²⁰Qu'n atzin nya q'ancha'l ti'j Dios, n-el tniky'tzajilxjal toj kyanmin, noq tu'n tkyaqiljo tb'inchb'in Dios, atxix tej tb'antlinku tx'otx'. Qu'n antza n-elexix tniky'tzajil Dios, qa axix Diosjo, a kub' b'inchinte tkyaqil, ex nimxix tipin te jun majx. Ex noq tu'njo ojtziqib'l lo, nti'xla kolb'il kyib'xjal aj il, aj kyxi' pa'l kyil twutz Dios. ²¹Exla qa ojtzi'ntaq Dios kyu'n ojtxe, me nti'x o jaw kynimsin tb'i, ex mi xi kyq'o'n chjonte te. Qala' o chi naj te jun majx toj kynab'l noq kyu'njo kyxim, a nti' kyajb'in. Ex tu'njo lo, ajo kyanmin, a nti' tumil, b'e'x

kyij ten toj qxopin. ²²Ex ok kyq'o'n kyib' te xtij, ex nti' tumil toj kywutz; qala' ma tz'el naj kynab'l te jun majx. ²³Qu'n el kyijlin tqoptz'ajiyil qMan Dios, a Dios te jun majx, noq tu'n kyk'ulin kywutzjo twutzbiyil ichin, a kb'ajil, ex kywutzjo kyilbiyil pich' ex kan ex tkyaqil wiq txuk. Tkyaqiljo lo i ok kyq'o'n te t-xel Dios toj kyk'ulb'il. ²⁴Tu'n ikyjo, ax Dios kyij tzaqqinkye tu'n kyb'inchinte tkyaqiljo a npon kyk'u'j ti'j. Ex el naj kytx'ixew tu'n kyb'inchin tkyaqil wiq aj pajil jun tuk'a juntl. ²⁵Kub' kyb'inchin ikyjo, qu'n mix kub'e kynimin Tb'anil Tqanil Dios, qala' xi kyq'o'n kyib' tu'n kysb'et, ex tu'n kyk'ulin kywutzjo tch'iysb'in Dios, ex nya twutzjo Dios, a kub' b'inchinte tkyaqil, ax qMan Dios nimxix toklin ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

²⁶Tu'npetzi'n, ax Dios ma kyij tzaqqinkye tojjo kyachb'il te tx'ixwejlil. Majqexpe' qya kyij kytzaqpi'n kymujb'il kyib' tuk'a kychmil, noq tu'n kykub' kxe tuk'a juntl qya nyakuj ichinqe, tu'n kyb'inchin tkyaqil wiq ky'a'jin. ²⁷Ex ikyqex ichin, kyij kytzaqpi'n kymujb'il kyib' tuk'a kyxu'jil, tu'n tpon kyk'u'j ti'j juntl ichin, ex kub' kxe ichin tuk'a ichin, noq tu'n kyb'inchin tkyaqil wiq ky'a'jin te tx'ixwejlil. Ax Dios tzaj q'onte jun tkawb'il kuj ti'j kyxmilil, noq tu'n ttz'e'y kywutz, ti'jjo kyb'inchb'in ikyjo, a manyor tz'ilxix. ²⁸Ex noq tu'n kyky'e' tu'n tel kyniky' te Dios, ax Dios xkyij tzaqqinkye, tu'n kyxi' tojjo kynab'l te najin, a tu'n tjapin b'aj kyu'n a nya wen tu'n tkub' kyb'inchin. ²⁹Ex ma noj kyanmin tuk'a tkyaqil wiq il, ex jni' aj pajil, ex tzeqb'il. Npon kyk'u'j ti'j nimku, ex jni' nya wen. Nlo'chj kyk'u'j ti'j juntl, ex b'yol xjalqe, ex yasilqe, ex sb'ulqe, ex nxi kyq'o'n kyib' toj achb'il, ex iqil yolqe. ³⁰Nchi yolín nya b'a'n ti'j juntl, ex n-

^u1:17 Hab. 2:4

el kyiky'in Dios, ex mib'in chi b'in, ex la'jilqe, ex nja kynimsin kyib', ex nkub' kyximi'n tkyaqil nya wen, ex mib'in chi nimin te kyata. ³¹ Ex manyor pi'sqe, ex mi njapin jun kyyol kyu'n, ex nya so'jqe, ex mib'in chi najsin kyil kyxolx, ex nti' tq'aq'b'il kyk'u'j. ³² Ayetzi'n xjal b'inchil tkyaqiljo ikyjo, b'i'ntl kyu'n, qa a Dios o q'mante, qa il ti'j tu'n kykyim te jun majx. Me mix tu'nxj ipb'ilxix ite'ke tu'n tb'ant tkyaqil il kyu'n, ex tzunx nchi tzalaj ti'j jun kyuk'a, qa ma kub' tb'inchin ikyjo, ex qa ma kub' tz'aq toj il.

A tkawb'il Dios kujxix wen

2 Tu'npetzi'n, nti'x jun kolb'il te'y, qa nyolb'in ti'j jun b'inchil il, ex qa ikyxl tejy nb'ant tu'n.^v Qu'n tib'ajxa k'wele tz'aqjo tyola. ² Qu'n b'in qu'n, qa a Dios kkawil kyib'ajjo jni' b'inchil il. ³ Ma ok-tzin ktzaqpajila toj twutza te najin, a tzul tu'n Dios, a ay nyolb'in kyijjo nchi b'inchin il? Qu'n tu'n ikyjo, axl nb'antjo tu'n. ⁴ Qu'n kxel nq'ma'n qa nimxix twenil Dios ti'ja. Ex nimx n-iky'x tu'n Dios noq tu'n tb'inchb'in, ex n-ayo'n Dios ti'ja, tu'n tajtz ti'j tanmi'n. Exsin ante nti'x nximi'n ti'j tu'n tnimin ti'j Dios. Ex noq tu'n tb'inchb'in nya b'a'n, n-ele tiky'i'n Dios. Qu'n tuk'a tkyaqil twenil Dios, taj tu'n tajtz ti'j tanmi'n, ex tu'n tnimi'n ti'j. ⁵ Ex noq tu'n tch'uxil tanmi'n, ma txi tkujsin tib'a. Me tu'n ikyjo, njax ttilinji'y tila tib'ajxa. Oktzin ktlab'ila, aj tul tq'ijiljo tkawb'il Dios kujxix wen, ex aj tjapin kanin tq'ijil, ja' tu'n toki'y toj pa'b'in twutz Dios toj tumilxix. ⁶ Qu'n tojjo q'ij anetzi'n, kxel tq'o'n Dios chojb'il teyile junjun, tze'nkuxjo ntqanin tb'inchb'in.^w ⁷ Kxel tq'o'n jun chwinqil te jun majx toj kya'j, exsin jun kyoklin tb'anilxix ti'jjo tqoptz'ajiyil qMan Dios, aye nchi jyon ti'j, ex tok tilil kyu'n, tu'n kyb'inchin te' b'a'n tzalu'n twutz tx'otx'. ⁸ Me metzi'n

kyijjo xjal nchi nimsin kyib', ex kyky'e' tu'n tkub' kynimin yol, a twutzxix; qala' o'kx kyajjo tu'n kyxi lipe ti'j tkyaqil il, ktzajil tq'oj Dios kyib'aj, a kujxix wen. ⁹ Ktzajil tq'o'n Dios nimx yajb'il ex b'is kyib'ajjo a nchi b'inchin il; tnejilxix kye Judiy, ex ikyxjo kye nya Judiyqe. ¹⁰ Me meqetzin kye' xjal, a nchi b'inchin b'a'n, kchi jawil nimsin tu'n Dios, ex ktzajil q'o'n kyoklin ex jun nuk'b'il toj kya'j te jun majx; tnejilxix kye Judiy, ex ikyxjo kye nya Judiyqe.

¹¹ Ikytzi'n, nti' n-ok tka'yin Dios kyxe'chilxjal, qu'n tkyaqilxjal junx toklin twutz.^x ¹² Tu'npetzi'n, kykyaqilxjo nchi b'inchin il, aye nya Judiyqe, a mi b'in tkawb'il Moisés kyu'n, ok kchi kyimil tu'nx kypaj. Ex ayetzin kye Judiy, a nchi b'inchin il ti'jlb'inx' tkawb'il Moisés, ex ok kchi kyimil tu'nxjo kawb'il.

¹³ Qo ximin ch'in ti'j tkyaqiljo kawb'il. Qu'n nya noq o'kx tu'n tok qb'in, qala' il ti'j tu'n tjapin b'aj qu'n; ex tu'n ikyjo, ma qo el wen. ¹⁴⁻¹⁵ Ex ikyxjo tuk'a tkawb'il qMan Dios. Qu'n aye xjal nya Judiyqe, a nti' b'in tkawb'il Moisés kyu'n; i'chaqxla nya b'intz kyu'n, me atku maj nkub' kyb'inchin wen, tze'nkuxjo ntq'ma'n kawb'il, ex at maj qa mina. Qu'n ax kynab'l nq'mante alkyye wen tu'n kyb'inchinte, ex alkyye nya wen. Atzintzjo lu'n nyek'inte qa at jun kawb'il kyuk'a toj kyanmin. ¹⁶ Tu'n ikyjo, tkyaqil kyb'inchb'in xjal toj ewajil, ok k-yek'il noq tu'n Jesucrist, toj tq'ijil aj tkawin Dios, a tze'nkuxjo Tb'anil Tqanil kolb'il, a ma txi nq'ma'n kye'y.

T-xnaq'tzb'il Pabl kyij' xjal Judiy exsi'n qechil, a twutzxix

¹⁷ Me atzin te, a ntq'ma'n qa Judiy xjala, ex qa q'uqle tk'u'ja ti'j tkawb'il Moisés, ex njaw tnimsin tib'a noq ti'jjo

tb'i Dios, ¹⁸ex qa ojtzqi'n tajb'il tu'n, exsi'n tkawb'il, a ntzaj xnaq'tzintiy, ex q'uqle tk'u'ja ti'j, qa kukx nkub' tb'inchinj'i'y wen. ¹⁹Ex ikyxjo q'uqle tk'u'ja ti'j, qa ma tz'oka nejinel kye mi n-el kyniky' te Dios, tze'nku jun tzaj kye' nchi b'et toj qniky'in. ²⁰Nkub' t-ximi'n qa ma tz'oka te xnaq'tzil kye' mi ojtzqi'n Dios kyu'n, ex kye' k'wal, a mi nkyb'i'n. Tkyaqiljo lo q'uqle tk'u'ja ti'j, qu'n q'uqle tk'u'ja qa tojjo ojtze kawb'il antza ta'ye txuyiljo tkyaqil ojtzqib'l, a twutzxix. ²¹Me atzin te, a nxnaq'tzi'n kye txqantl, ¿Tiqu'n mi nkub' t-xnaq'tzi'n tib'a nej? Ex atzin te, a nyoli'n qa nya wen tu'n qelq'in, ¿Tiqu'n akul te n-elq'in? ²²Ex ay, a nq'ma'nte qa nya wen tu'n qky'a'jin, ¿Tiqu'n akul te nkub' b'inchinte nej? Ex ay, a nq'ma'nte qa nya wen tu'n qk'ulin kywutzjo twutzb'i'yil juntl dios, ¿Me akupe te ma tz'okx elq'il toj tja ky-diosxjal? ²³Me noq njaw tnimsin tb'iy tib'ajjo ojtze kawb'il, ex n-el ti'jli'n Dios, noq tu'n mi nkub' tb'inchin' a tze'nkuxjo ntq'ma'n ojtze kawb'il. ²⁴B'isb'ajilxla ayi'y Judiyqiy. Noq tu'n kyxmiletz'ila ikyjo, kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios, qa noq tu'n kypaja nchi yolín aye nya Judiy, qa nti' tajb'in Dios.^y

²⁵Twutzx te' qa alkyye taj tu'n tjapin b'aj ojtze kawb'il tu'n, at tajb'in te te, tu'n tel qitit techil ti'j tchib'jil, tze'nku kub' tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios. Me qa mix japin tu'n, exla qa tok techil, ikyx tz'ele' tze'nku nti' techil tok twutz qMan Dios. ²⁶Ex qa ma japin kawb'il kyu'n xjal nya Judiyqe, aye nya qitin kyechil, ikyx tz'ele' tze'nqeku qitin kyechil twutz Dios. ²⁷Ex a xjal nya qitin techil ti'j tchib'jil, me qa ma japin tkyaqil Tyol Dios tu'n, kjawil we' toj tq'ijil kawb'il twutz Dios, tu'n tkub' tz'aqa tu'n toj tila,

a mi njapin tajb'il qMan tu'n, exla qa b'i'n ojtze kawb'il tu'n, ex qitin techila. ²⁸Qu'n nyaqeku kye Ttanim Diosjo, a Judiy, a at kyechil ti'jtzaqtz kychib'jil, qu'n nya te qechiljo twutzxix, a n-ok ti'jtzaqtz qchib'jil. ²⁹Qala' atzin te xjaljo, a twutzxix Ttanim Dios, a Judiyxix, a tok techil tojxi tanmin, ex atzin te qechiljo twutzxix, a tok tojxi qanmin,^f a mi q'ancha'l, nya noq jun nuk'b'il tz'ib'in kyu'nxjal, qala' tu'n Xewb'aj Xjan. Qatzin qa ikyjo, nya kywutzxjal qo elil wen, noq tu'n jun ti' toj qxmili; qala' twutz Dios, a ojtzqilte qanmin.

3 Atzin ja'lin, qa ikyjo, ¿Ti'xixsin tajb'intzjo tu'n qok te Judiy, ex ti'xixsin ktzajil tq'o'n a tu'n tok qechil? ²Ma nintzx tumil! Tnejilxix, ma txi tq'o'n te Dios Tyol kye Judiy. ³¿Ti'n kb'ajiltz qa atku junjun mi we' toj tnimb'il? ¿Ma tu'ntzintzjo ikyjo, okla ky-jel ttzaqpi'n te Dios twenil kyuk'a, noq tu'n tmeltz'in te Dios tib', ex tu'n mi japin b'aje Tyol? ⁴Mina! Qu'n i'chaqx tkyaqilx te xjaltz niky'il yol, me mete Dios kukx njapin b'ajx te' tu'n, tkyaqiljo nkub' tq'ma'n, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Ok k-okila tz'aqlexix noq tu'n Tyola, ex k'wel kyij xjal tu'n, aj qa ma tz'oka toj xjelb'il kyu'nch.^z

⁵Me b'alaqa at jun kyxola aku b'ant tu'n t-xi tq'ma'n jun t-xim kyjalu'n te kolb'il tib' twutz til: Qa noq tu'njo qil, chila', nyek'ine qa ate qMan Dios wenzix, tu'n otaq kub' tnajsin qil. Qatzin qa ikyjo, at tajb'in qil te Dios tu'n tnimsit tb'i, noq tu'n otaq kub' najsit. Qatzin qa ikyjo, ¿Tiqu'ntz nkawin Diostz qi'j, qa at tajb'in qil te? ⁶Me mina, qu'n tkyaqiljo lo noq jun kyximxjal, ex nti' tumil. Qu'n noqpetzin nya tz'aqlexix te Diostz, ¿Tze'ntzintla

^f2:29 Ayejo yol, tu'n qitit techil ti'j tchib'jil, *circuncisión* n-ele toj kastiy. Deu. 10:16; Jer. 4:4; Gal. 6:14-15; Fil. 3:3; Col. 2:11-13.

ttentz, tu'n tkawin kyib'aj kykyaqil? ⁷ Me lu jun yek'b'il lo: Qa noq njaw b'antjo jun yol wu'n, ex qa ajo il lo nyek'inte qa nimx tqoptz'ajiyil Dios, noq tu'n tnajsit wila, ¿Tiqu'n'il kchin k'wel tkawin Diostza tze'nkuxjo jun aj il? ¿Nya'pela a taq'in Diosjo tu'n tnajsit qilch? ⁸ ¡Nti'xla tumil ikyjo! Qu'n qa ikyjo, ¿Titzin qu'ntz mi nqo b'inchintz nya b'a'n, noq tu'n tkub' tnajsin Dios qil, ex noq tu'njo lo, tu'n tyek'in twenil qMan? Qu'n apetzinkye xjaljo nkyximin te kolb'il kyib' twutz kyil. Qu'n at junjun nstz'immin yol q'ja qa iky qxnaq'tzb'ilji'y. Me ayetzin xjal lu'n, noqit aku tzaj tkawb'il Dios kyib'aj kujix wen.

Qkyaqil aj ilqo twutz Dios

⁹ Atzin ja'lin, ¿Ma awotzinqe, a Judiyqo, nimxixtl qoklin tze'nku txqantl? Mina. Qu'n ma b'aj qyek'in tojjo xnaq'tzb'il lo, qa kykyaqilxjal aj ilqe, exla qa Judiy ex qa nya Judiyqe. ¹⁰ Qu'n ikytzn ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios: Mix a'l jun xjal tz'aqle twutz Dios, me tuk'axpetla jun.

¹¹ Ex mix a'l jun n-el tniky' te Dios, ex mix a'l jun n'yon ti'j.

¹² Qala' kykyaqil b'ajel txal paj, ex kykyaqilx ma che'x toj najin. Ex mix a'lx jun nkub' tb'inchin b'a'n, me tuk'axpetla jun.^a

¹³ Ex tkyaqilxjo n-etz toj kytzi, ikytzi'n tze'nku ttzuwil jun kyimnin tokx toj jul.^b

Ex manyor sb'ulqe tuk'a kyyol. Nchi ky'ixb'e xjal tu'n kyyol, tze'nku ttx'a'b'l kan,^c

¹⁴ qu'n noq nchi qanb'in ex nchi yasin kyijxjal.^d

¹⁵ Ex jun paqx njaw kyiky'in tu'n kyb'ujin.

¹⁶ Ja'chax nchi b'etitz, noqx nchi xitin, ex nkyij kyq'o'n b'is.

¹⁷ Ex nti'x ch'in kymujb'il kyib' kyuk'a kyuk'a.^e

¹⁸ Ex nti'x ch'in tchewil Dios kyij'f.

¹⁹ Atzin ja'lin, ojtzqi'n qu'n, qa tkyaqiljo yol tzalu'n nyolin q'ij, a awo Judiyqo, qu'n ayetzin yol tzajninqe tojjo qu'j, a Tu'jil Tyol Dios. Tu'n ikyjo, nti' jun qkolb'il qib' twutz Dios, qu'n qkyaqil nqo b'inchin il, ikytzi'n tze'nku ma qb'i. Ex nya noq o'kqox, qala' tkyaqilxjal twutz tx'otx' at kyil, ex nti' jun tumil te kykolb'il kyib' twutz Dios. ²⁰ Tu'n ikyjo, mix a'lx junxjal aku k'met tu'n Dios noq tu'njo kyb'inchb'in, a tze'nku ntq'ma'n toj ojtze kawb'il.^g Qala' noq a ojtze kawb'il nyek'inte, tu'n tel qniky' te qa aj ilqo twutz Dios.^h

Ma qo ok tz'aqle twutz Dios, noq tu'n qnimb'il

²¹ Me atzin ja'lin, ma tz'el qniky' ti'j qa ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios, me nya tu'n tjapin b'aj ojtze kawb'il qu'n, qu'n nti'x tumil tu'n tjapin qu'n; qala' noq tu'n qnimb'il, qu'n ikytzn xi kyxnaqtzin jni' yolil Tyol Dios ojtze, ex ikyxjo kyij tz'ib'it toj tkyaqil Tu'jil Tyol Dios. ²² Ma qo ok tz'aqle qkyaqilx, a awo o qo nimin ti'j Jesucrist,ⁱ exla qa aj Judiy ex qa mina; qu'n twutz Dios jun elninqo qkyaqilx.^j ²³ Qu'n qkyaqilx o qo b'inchin il, ex toj qanmin najchaq oto' tk'atz tqoptz'ajiyil qMan Dios. ²⁴ Tu'n ikyjo, nti'taq tumil tu'n tchjet qil qu'nx, qu'n qky'e'taq ti'j. Me ante Dios, noq tu'n t-xtalb'il, ma qo ok te tz'aqle twutz, qu'n ma qo kotpit toj qil tu'n Crist, a Jesús. ²⁵ Ma tz'ajb'in tchky'el Jesucrist tu'n qMan Dios te chojb'il qil, tej tkyim twutz cruz te qxel, aj qa ma qo nimin

^a3:12 Sal. 14:1-3; 53:1-3 ^b3:13 Sal. 5:9 ^c3:13 Sal. 140:3

^d3:14 Sal. 10:7 ^e3:17 Is. 59:7-8 ^f3:18 Sal. 36:1 ^g3:20 Sal. 143:2

^h3:20 Gal. 2:16 ⁱ3:22 Gal. 2:16 ^j3:22 Col. 3:11

ti'j. Ma b'antjo lu'n noqtzin tu'n tyek'in qa ate Dios tz'aqlexix. ¿Me ti'n xb'aj kyuk'a xjal ojtxe, tej na'mtaq tkyim Jesús? Ma tziky'x tna'ljtz il tu'n Dios, a otaq b'ant kyunxjal ojtxe, aye a xi kynimin qa iltaq ti'j tu'n tul Kolil. ²⁶ B'ajjo lu'n noq tu'n tyek'it ja'lin, qa tz'aqlexix qMan Dios, ex qa kukx tz'aqle, ex ma qo ok tq'o'n te tz'aqle twutz, noq tu'n qnimb'il ti'j Jesús.

²⁷ ¿Ma oktzin kjawil qnimsin qib' ti'jjo kolb'ilqe? Mina. Qu'n atzin kolb'il nya qu'nx, ex nya tu'n tjapin b'ajjo a ntq'ma'n ojtxe kawb'il qu'n, qala' noq tu'n qnimb'il. ²⁸ Tu'ntzi'n ikyjo, b'i'n qu'n ja'lin, qa ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios noq tu'n qnimb'il, ex nya tu'n qb'inchb'in b'a'n. ²⁹ Qu'n ex b'i'nxix qu'n qa a qMan Dios te tkyaqil xjal, ex nya noq o'kx kye aj Judiy. ³⁰ Qu'n o'kx junch'in Dios at, ex ma qo ok tz'aqle twutz, noq tu'n qnimb'il teyile junjun, i'chaqxla Judiy mo minaj. ³¹ Ikytzi'n, ma qo klet noq tu'n qnimb'il, ex nya tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il qu'n. ¿Ma tzuntzin ntq'ma'n tu'njo lo qa nti' tajb'in ojtxe kawb'il? ¡Mina! Qu'n at tajb'in toj qchwinqil ja'lin.

Ma qo klet noq tu'n qnimb'il

4 Atzin ja'lin, qo ximin ch'in ti'j Abraham, a ojtxe qxe'chil. ¿Ti'tzin xtyek'e Dios ti'j tb'inchb'in Abraham tu'n tklet? ² Qu'n noqit tu'n tb'inchb'in Abraham s-oke tz'aqle twutz Dios, atitla tumil tu'n tnimsin tib', qu'n tu'nxitla tib'tz xtkanb'e kolb'il. Me twutz Dios nti'x tumiljo ikyjo. ³ Qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Ma niminte Abraham ti'j Dios.

Ex noq tu'n ikyjo, ma tz'ok q'o'n tz'aqle tu'n Dios.^k

⁴ Atzin ja'lin, qa at jun aq'nil ma b'ant jun taq'in, il ti'j tu'n t-xi' twi' tk'u'j, qu'n at toklin ti'j, ex nya noq jun oyaj tu'n t-xi' te, noq tu'n t-xtalb'il tajaw aq'untl. ⁵ Me

metzin qe ti'jjo kolb'il, nti' tu'n qaq'nin ti'j. Qala' noq tu'n qnimb'il ti'j qMan Dios, a nchi klet aj il tu'n, ma qo ok tq'o'n te tz'aqle twutz, ex ma qo klet tu'n. ⁶ Ax tq'ma qtzan Davidjo toj Tu'jil Tyol Dios ti'j xjal, a at tky'iwb'il Dios tib'aj, a ma tz'ok te tz'aqle twutz, noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex nya tu'n tb'inchb'in. ⁷ Chi' kyjalu'n:

Ky'iwlinqexix kye' xjal, aye' ma kub' tna-jsin Dios kyil,

ex mi n-ok tq'o'nl twutz ti'j kyb'inchb'in.

⁸ Ky'iwlinqexix kye' xjal, aye' mina ntzaj na'ntl kyil tu'n qAjaw.¹

⁹ Ma qo yolin ti'j, qa a Dios ok q'o'nte Abraham te tz'aqle twutz, noq tu'n tnimb'il. A ky'iwb'il lo ¿Ma noqpela kyeku xjal aj Judiy, a aye tok kyechil ti'j kychib'jil, mo qa ikyxjo kye' aye nti' kyechil tok? ¹⁰ Kyka'yinktzi'n Abraham. ¿Ma tzmaxipela s-ok q'o'n Abrahamjo te tz'aqle twutz Dios, tej tok techil, mo qa te na'mtaq tok? Kxel nq'ma'n qa te na'mtaq tok techil, ok q'o'n te tz'aqle tu'n Dios. ¹¹ Tb'ajlinxi' ikyjo, ok q'o'n techil, noq te jun yek'b'il, ex jun kujsb'ilte qa otaq tz'ok tz'aqle twutz qMan noq tu'n tnimb'il, a attaq, te' na'mxtaq tok techil.^m Tu'ntzin ikyjo, ate Abraham tok te nim toklin kyxol nimil, aye' nti' kyechil tok, qu'n tu'n na'mtaq tok techil Abraham, tej tnimin. Ax Dios ma tz'ok q'o'nkye tz'aqle twutz, noq tu'n kynimb'il. ¹² Ex ax Abraham tok te nim toklin kyxol kykyaqiljo xjal, aye' tok kyechil ti'j kychib'jil, ex lipcheqek ti'jjo tnimb'il Abraham, a attaq, tej na'mxtaq tok techil.

A tziyin tu'n Dios njapin noq tu'n qnimb'il

¹³ Qu'n b'antnintaq ti'j tu'n Dios te Abraham ex kye jni' tyajil, qa tu'ntaq t-xi' q'o'n jni' twutz tx'otx' kye, tu'n kyetzinte te jun majx;ⁿ me nya tu'n tjapin

b'ajjo ojtxe kawb'il kyu'n, qala' ikytzin noq tu'n kynimb'il ti'j Dios. Tu'ntzi'n, ok tq'o'n Dios te tz'aqle twutz. ¹⁴Qu'n noqit tzmaxi at qoklin ti'jjo etzb'il, aj tjapin b'ajjo ojtxe kawb'il qu'n, nti'tla tajb'intzjo qnimb'il, exsintla nti' tajb'intzjo a tziyin tu'n Dios qe, qu'n ikytzintla qu'nx qib'tz aku qo klet, ex nya tu'n qMan.^o ¹⁵Noqit nti' kawb'il, mitla nkawin Dios qib'aj. Me at te kawb'il tzajnin tu'n Dios, me nlay qo klet, noq tu'n tjapin b'ajjo kawb'il qu'n, qu'n a ojtxe kawb'il o'kx nkawin qib'aj tu'n tpajjo qil. ¹⁶Ex noq tu'n t-xtalb'il Dios, tzaj tziyin jun kolb'ilqe noq tu'n qnimb'il, ex ma tzaj tq'o'n te jun majx kye tyajil Abraham. Qu'n a tziyin tu'n Dios nya noq kye xjal Judiy, qala' ex ikyxjo a awo, qa ma qo nimin tze'nku te Abraham, exla qa Judiyqo mo minaj. Tu'npetzi'n, ma tz'ok Abraham manb'aj te tkyaqiljo nimil, ja'chaqx tzajninqetz,^p ¹⁷ikyxjo tze'nku tq'ma Dios te Abraham toj Tu'jil Tyol kyjalu'n: K-okil nq'o'n te manb'aj te ila' ch'uq xjalch.^q

Qu'n ate Dios nq'onte kychwinqiljo kyimnin toj kyanmin, ex a k'wel b'inchin te', a jni' na'm tb'ant.

¹⁸Tej nti'taq tumil tu'n Abraham tu'n titz'je jun tk'wal, me xi tnimin a otaq tzaj tq'ma'n Dios te, qa iltaq ti'j tu'n tul jun tk'wal, ex ul itz'je jun tk'wal. Ikytzin oke te manb'aj te nimku ch'uq xjal, a tze'nkuxjo otaq tzaj tq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol:

Nimxix tyajila ktzajil nq'o'n, chi Diosjo te Abraham.^f

¹⁹Tu'n ikyxjo, mix kub'e numje Abraham toj tnimb'il, exla qa otaq tijin. Nti'taq jun tk'wal otaq tzul tuk'a t-xu'jil, ex ch'ixtaq tjapin te jwe' k'al⁸ ab'q'e. Ex ikyxjo te Sara, a t-xu'jil, ex mib'in tz'alín, ex manyor b'i'x.^s ²⁰Me mix ja

ka'min tk'u'j, ex mix ele ti'jlin a otaq tq'ma Dios te. Qala' noq kyja' tkujsin tnimb'il, ex qexix tk'u'j ti'j, ex jaw tnimsin tb'i Dios, ²¹qu'n elnintaql tniky' te, qa at tipin Dios tu'n tjapin b'aj Tyol, a tq'ma. ²²Tu'ntzintzjo, noq tu'n tnimb'il, ok q'o'n te tz'aqle twutz Dios.

²³Kub' tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa ma tz'ok q'o'n Abraham tz'aqle twutz Dios. Me nya noq ti'j Abraham xyoline', ²⁴qala' ikyxjo te qe, qa ma qo nimin ti'jjo Dios, a jaw anq'sinte juntl majl qA-jaw Jesús kyxol kyimnin. ²⁵A xi tq'o'n tib' tu'n tkyim, noq tu'n tpaj qil, ex jaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, noq tu'n qok tz'aqle twutz Dios.

Qmujb'il qib' tuk'a qMan Dios

5 Ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios noq tu'n qnimb'il. Tu'ntzi'n ikyxjo, at qmujb'il qib' tuk'a, noq tu'n qAjaw Jesucrist. ²Qu'n noq tu'n qnimb'il ti'j Jesús, ma tzaj tq'o'n Dios t-xtalb'il qe, a tu'n wa'lqoxix toj qnimb'il. Ex nqo tzalaj tu'n q'uqle qk'u'j ti'j, tu'n at qoklin tu'n qpon kanin toj kya'j, ja' ta' tqoptz'ajiyil qMan Dios. ³Ex nya noq o'kxjo lo; ex ikyxjo, nqo tzalaj toj tkyaqiljo n-iky'x qu'n, qu'n b'i'n qu'n, aj qa ma tziky'x qu'n tuk'a tkyaqil qanmin, nten tumil tze'n tten tu'n qayon ti'j tkyaqiljo tajb'il Dios. ⁴Ex tu'n oyb'il lu'n, nqo el wen twutz Dios. Ex tu'njo qwenil, at jun q'uq'b'il qk'u'j. ⁵Ex nlay qo numj tu'njo q'uq'b'il qk'u'j lo, qu'n ate Dios ma nojsin te qanmin tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a tzaj tq'o'n qe.

⁶Nti'xtaq tumil tze'n tten tu'n qklet qu'nx qib'. Tu'npetzi'n, ate Crist b'e'x kyim te qxel tojxix tq'ijil, noq tu'n qpaj. ⁷Qu'n nyaxix noq tu'n t-xi tq'o'n jun xjal tib' tu'n tkyim te t-xel juntl, exla qa tu'n

§4:19 Jwe' k'al, 100 n-ele.

°4:14 Gal. 3:18 p4:16 Gal. 3:7 94:17 Gen. 17:5 r4:18 Gen. 15:5

§4:19 Gen. 17:17

tpaj jun xjal tz'aqle. Qatzila qa at juntz aku txi tq'o'n tib' te t-xel jun xjal, a nimxix t-xilin wen. ⁸ Me metzin te Dios tzaj tyek'in tq'aq'b'il tk'u'j qe: Qu'n tej na'mxtaq qnamin, ex oto'xtaq toj il, b'e'x kyim Crist te qxel.

⁹ Atzin ja'lin, ma qo ok tz'aqle twutz qMan Dios, noq tu'n tchky'el Jesús, a el chitj twutz cruz, tej tkyim. Tu'npetzi'n, ok qo tzaqpetil tjaq'jo tq'oj Dios, a tzul kanin. ¹⁰ Ajq'ojqotaq tuk'a, me ma qo ok tmujb'in Dios junx tuk'a, noq tu'n tkyim-lin Tk'wal te qxel. Me nimxixtl tq'aq'b'il tk'u'j qi'j ja'lin, qu'n ma qo ok te tk'wal tu'n qmujb'il qib' tuk'a. Ex tu'njo tq'aq'b'il tk'u'j, ok qo kletil tu'n te jun majx. ¹¹ Ex nya o'kxjo lo; qala' nqo tzalaj ti'j qMan Dios noq tu'n qAjaw Jesucrist, qu'n noq tu'n, at qmujb'il qib' ja'lin tuk'a Dios.

Jun xnaq'tzb'il ti'j Adán ex Jesucrist

¹² Noq tu'n jun ichin s-oke il twutz tx'otx'.^t Ex noq tu'n il, tkyaqilxjal il ti'j tu'n tkyim, qu'n tkyaqilxjal aj il. ¹³ Tej na'mxtaq tuljo ojtxe kawb'il, attaq il twutz tx'otx', me mix kawine Dios, qu'n na'mtaq tzaj tq'o'n kawb'il. ¹⁴ Me tkyaqil xjal i kyim kyojjo q'ij te Adán tu'n kyil, ex tzmaksi tzaj tq'o'n Moisésjo ojtxe kawb'il; i'chaqx nya ikyxjo kyilxjal tze'nku til Adán, a el iky'in te' jun yol, a xi tq'ma'n Dios te. Me atzi'n Adán jun yek'b'il ti'j Jesús, a tu'ntaq tul. ¹⁵ Me nya junx. Qu'n a til Adán nya ikyjo tze'nku toyaj qMan Dios. Qu'n tu'n til Adán, tkyaqilxjal il ti'j tu'n tkyim. Me metzin kolb'il, a tzaj toyin Dios tu'n t-xtalb'il jun ichin, a Jesucrist, nimxix tipin tib'aj kyimin kye xjal, aye nchi nimin ti'j. ¹⁶ Qu'n ante' til Adán, nya ikyjo tze'nku kolb'il, a tzaj tq'o'n qMan Dios. Qu'n noq tu'n jun il, tzaj tkawb'il Dios kujxix wen qib'aj qkyaqilx. Me metzin te' oyaj, a tzaj tq'o'n Dios, tu'n tnajsit nim il, ex tu'n qok tz'aqle twutz. ¹⁷ Qa

noq tu'n tpaj til Adán, tkyaqil xjal il ti'j tu'n tkyim, exsin ikyxjo, noq tu'n juntl ichin, a Jesucrist, aye' a ma chi ok tz'aqle twutz Dios, nimxixtl kye kypin tu'n tkub' ti'j tkyaqil nya b'a'n toj kychwinqil, noq tu'n t-xtalb'il. ¹⁸ Ikytzi'n, noq tu'n til Adán, tkyaqilxjal ma che'x toj najin; exsin ikyxjo, noq tu'n t-xi tq'o'n Jesucrist tib' tu'n tkyim, ma chi ok tz'aqle twutz qMan Dios tkyaqiljo, a ma chi nimin ti'j. ¹⁹ Qu'n noq tu'n s-el ti'jlin Adán Tyol Dios, ma chi kyijxjal toj najin tu'n kyil. Exsin ikyxjo, noq tu'n xkub' tnimin Jesús Tyol Dios, nimku ma chi ok tz'aqle twutz. ²⁰ Ante ojtxe kawb'il ma tzul, noq tu'n tyek'inku il. Me atzaj te' xch'iy kyilxjal, atzin t-xtalb'il Dios nimxixtl tu'n tkub' ti'j tkyaqil il tu'n. ²¹ Tu'ntzi'n ikyjo, ikyxsin tze'nku te il nkub' ti'j tkyaqil xjal tu'n, tu'n kykyim; exsin ikyxjo, a t-xtalb'il qMan Dios nkub' ti'j tkyaqil nya b'a'n tu'n, tu'n qok tz'aqle twutz te jun majx, noq tu'n qAjaw Jesucrist.

Ma qo kyim toj twutz il, me ma qo itz'je te qMan Dios

6 Qatzin qa ikyjo, ¿Ma kukxpela qo b'inchiltzjo il, noq tu'n tkub' tnajsin qMan Dios qil tu'n t-xtalb'il? ² ¡Mina! Qu'n ma qo kyim toj twutz il, atxix tej xqo nimin, ex nti' toklin qi'j. ¿Tze'ntzin ttentz tu'n kukx tu'n qb'inchin il? ³ Qu'n b'in qu'n qkyaqilx, a ma qo ku'x toj a' te jawsb'il a' toj tb'i Crist, a Jesús, tu'ntzin qyek'inte kywutzxjal, qa ma qo kyim junx tuk'a, ikyxjo tze'nku jun kyimnin nkux muqet toj tx'otx'. ⁴ Qu'n ikytzi'n, tej qku'x toj a' te jawsb'il a', ikytzi'n tze'nku ma qo kux muqet junx tuk'a Crist, tej tkyim. Exsin tej qjatz toj a', tzaj tq'o'n qMan Dios jun ak'aj chwinqil qe tzalu'n twutz tx'otx', ikyxjo tze'nku te Crist, tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, tu'n tipin tqoptz'ajiyil qMan Dios.^u

⁵Qu'n qa ma tz'ok qmujb'in qib' junx tuk'a Crist tojjo tkyimlin, tej qku'x toj a' te jawsb'il a', ex ikyxjo ma tz'ok qmujb'in qib' tojjo ak'aj chwinqil, tu'n tjawlintz anq'in juntl majl. ⁶Qu'n b'in qu'n, qa a ojtxe qten nti' tipin qib'aj, qu'n nyakuj o jaw pejk'it twutz cruz junx tuk'a Crist tu'n tkyimlin, tu'ntzintla nti' tipin il toj qchwinqil ja'lin, ex tu'ntzintla mi qo okine te taq'n'il il tu'n qil, ⁷qu'n qa ma qo kymim, ma qo tzaqaj toj il.

⁸Ex qa o qo kymim junx tuk'a Crist ti'j tkyaqil nya wen toj qanmin, ma qe qk'u'j ti'j, qa ok qo najal tuk'a te jun majx toj kya'j. ⁹Qu'n b'in qu'n, qa tu'n tjawlintz anq'in juntl majl Crist kyxol kymimin, nti' tipin kymimin ti'j. ¹⁰Qu'n tej tkyim Crist, b'e'x chjet til tkyaqil xjal tu'n, a kchi nimil ti'j. Tej tjatz anq'in, lu nnajle tuk'a Dios ja'lin. ¹¹Exsin ikyx kyeji'y, kyq'onktzin kyib'a tze'nku kymimin te il, me itz' te Dios, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a, tu'n Crist, a Jesús. ¹²Tu'npetzi'n, mi txi kyq'o'n amb'il te il, tu'n tkub' ti'j kyxmilila tu'n, ex tu'n tkub' kymiminji'y a ntqanin tachb'il kyxmilila. ¹³Ex mi txi kyq'o'n kyxmilila te b'inchb'il il. Qala', kyq'onx kyxmilila te Dios te b'inchb'il b'a'n, qu'n ma chi kyima te il, noq tu'n ak'aj kychwinqila, ex ma chi jatz anq'in juntl majl ja'lin, me te Dios. ¹⁴Ex atzin ja'lin, nti'l tipin il kyib'aja, qu'n nti' kyokli'n ti'jjo a ntqanin ojtxe kawb'il kyija, a kymimin; qala' noq ti'jjo t-xtalb'il qMan Dios.

Taq'n'il Diosqo, tu'n qnimb'il ti'j

¹⁵¿Tze'ntzintz? ¿Ma okpela qo b'inchiltz il, tu'n nya oto'kx tjaq' ojtxe kawb'il, a nqanintaq qi'j tu'n qkyim, a qa at t-xtalb'il qMan Dios quka te najsb'il qil? ¡Mina!

¹⁶Qu'n b'in kyu'n, qa ma chi oka te kyaq'n'il jun xjal, il ti'j tu'n tkub' kymimi'n. Exsin ikyxtzjo lu'n, qa ma txi kyq'o'n kyib'a tu'n kyb'inchin' il, kchi

okila te taq'n'il il. Me noq tu'n k'wel kynimi'n il, kchi xel q'in tu'n toj kymimin. Qala' qa ma kub' kynimi'n qMan Dios, kchi okila te tza'qle tu'n. ¹⁷Qu'n ojtxe, taq'n'il ilqetaqa. Me atzin ja'lin, chjonte Dios, ma txi kynimi'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n, a tumil xnaq'tzb'il, a saj q'o'n kye'y. ¹⁸O chi tzaqajja te tipin il; atzi'n ja'lin ma chi oka te taq'n'il b'a'n.

¹⁹Nchin yoli'n kyuk'iy tuk'a jun yol nya kuj, tu'n tel kyniky'a te, qu'n tu'n na'm telxix kyniky'a te t-xilin lo. Qu'n ikyztzi'n tze'nku ojtxe, xi kyq'o'n kyxmilila te b'inchil il ex tkyaqil wiq nya b'a'n; exsin ikyxtzjo ja'lin, kyq'o'n kyxmilila te b'inchil b'a'n, tu'n kyoka tza'qle, ex tu'n kyanq'in toj jun kychwinqil saqxix twutz Dios. ²⁰Qu'n ojtxe, tej ite'xtaqa te taq'n'il il, mi nchi okintaqa te b'inchil b'a'n. ²¹¿Me ti'tzin ch'in saj tq'o'n kye'y, tkyaqiljo a nchi tx'ixwi'y te ja'lin? Qu'n tkyaqiljo anetzi'n, nqo'x ti'n toj kymimin te jun majx. ²²Me atzin ja'lin tzaqpinqi'y tjaq' tipin il, ex ma chi oka te taq'n'il qMan Dios. Qu'n atpen te' lu'n tajb'in. O tzaj tq'o'n qe jun qchwinqil saqxix twutz, ex qo xel ti'n toj jun tkab' chwinqil te jun majx, aj qkyim. ²³Qu'n atzin chojb'il ntzaj tu'n il, te kymimin. Me atzin toyaj qMan Dios ntzaj tq'o'n, jun chwinqil te jun majx, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús, a qAjaw.

Jun yek'b'il te mejeb'lin

7 Ayi'y erman, a ojtzqi'n ojtxe kawb'il kyu'n; b'in kyu'n qa a kawb'il at toklin te jun xjal qa itz'x. ²Ikyjo tze'nku jun qya, a ma jaw meje tuk'a tchmil. A itz'xtaqa tchmil, at toklin tkawb'il mejeb'lin tib'aj. Me qatzin qa ma kymimjo tchmil, ma tzaqajjo qya tjaq'jo tkawb'il mejeb'lin, a attaq tib'aj. ³Me qa ma jaw meje qya tuk'a juntl ichin, exsin itz'x tchmil, aj ky'a'jil ikyjo. Me qatzin qa ma kymimjo tchmil, b'e'xpen ktzaqajiltz tojjo tkawb'il mejeb'lin, ex b'a'n tu'n tjaw

meje tuk'a juntl ichin, ex nya aj ky'a'jil ikyjo.

⁴ Ikytzin kyeji'y, werman; o chi kyima noq tu'n tkyimlin Crist. Ex atzin ja'lin, nti' toklin ojtxe kawb'il kyib'aja; qala' ma chi oka te juntl chmilb'aj, a Jesucrist, a jaw anq'in kyxol kyimnin te jun majx. Tu'npetzi'n, qo ajb'intzintz te b'inchil te' b'a'n twutz qMan Dios.

⁵ Qu'n tej tzunxtaq nqo anq'in toj ojtxe qten, ma tz'ajb'i'n ojtxe kawb'il qe, tu'n tyek'in te qe qa b'inchil ilqo, ex nqo ok tyekin tu'n qb'inchin il. Ex nkub' qb'inchintaq ikyxjo tze'nku ntqanintaq tachb'il qxmilil, ex noq tu'n qxi' toj najin te jun majx. ⁶ Me atzin ja'lin, ma qo kyim tjaq' tipin ojtxe kawb'il, ex mi txi qq'o'n qib' tu'n qb'inchin il tze'nkuxjo ntqanin qxmilil. Tu'npetzi'n, ma qo tzaqpaj tu'n qajb'in te qMan Dios tu'njo ak'aj tumil, a tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, ex nya tu'n ojtxe kawb'il, a kyij tz'ib'in.

Exla qa nimilqo, at il qoj

⁷ ¿Ti'tzila t-xili'n tkyaqiljo lo? ¿Ma nyapetzila wentzjo ojtxe kawb'iltz? ¡Mina! Qu'n tu'n ojtxe kawb'il s-ele nniky'a ti'jjo wila. Ikytzi'n, qu'n ex noqit nya ojtxe kawb'il xq'mante qa nya wenx tu'n tel qanmin ti'j jun ti',^v mitla s-el nniky'a te. ⁸ Me noq tu'n nuk'b'il lo, ate il xkub' tzyu'n we'y, tu'n tel wanmi'n ti'j tkyaqil. Qu'n noqit nti' jun kawb'il, nti'tla il. ⁹ Qu'n tej k'walqinxtaqa, attaq nchwinqila, exla qa na'mtaq tel nniky'a kyijjo nuk'b'il toj kawb'il. Me atzin tej xin ntiji'n, ma tz'el nniky'a ti'jjo nuk'b'il; tzmaxitzin s-el nniky'ji'y te wila, ex tu'n ikyjo, b'e'x el npa'n wib'a ti'j Dios, qu'n nyataq b'a'n nten twutz; ikyqintaqji'y tze'nku jun kyimnin. ¹⁰ Qu'n ikytzi'n, ma tz'el nniky'a te qa a kawb'il tzaj q'o'n, noq tu'n tten nchwinqila te jun majx. Me noq tu'n tpajjo wila, axjo kawb'il, a

b'a'n, nqanin wi'ja tu'n nkyima. ¹¹ Qu'n noq tu'n il, b'e'x tx'ixpitjo kawb'il, ex ma chin kub' sb'u'n, tu'n nxi'y toj najin, noq tu'nxjo kawb'il, a nqanintaq wi'ja, tu'n tpaj wila. ¹² Qu'n ikytzin b'i'n qu'n, qa a kawb'il xjanxix, ex qa a nuk'b'il xjanxix, tz'aqlexix ex wenxix. ¹³ Qa ikytzjo, ¿Ma apela' kawb'il wenxix kxel q'in we'y toj najin? ¡Mina! Qala' ikytzin ate il xi q'in we'y toj kyimin. Qu'n ikytzin s-ele qniky'jo te qa nimxix tipin il, ex qa noq tu'n, xb'ante tkyaqil nya b'a'n wu'n. ¹⁴ Qu'n b'i'n qu'n qa a kawb'il, tu'n qMan Diosx. Me ayintzin we', kukx ntqanin nxmilila tu'n nb'inchin nya wen, qu'n atzin ojtxe nte'n xi k'ayin we'y tu'n woki'n te il. ¹⁵ Qu'n mi n-el nniky'a te tiqu'nil mi nb'ant wu'n a waja tu'n tkub' nb'inchin. Ex atzi'n a nky'e'y tu'n tkub' nb'inchin, atzin b'antjo wu'n.^w ¹⁶ Me qa a xb'antjo wu'n a nky'e'y tu'n tkub' nb'inchin, a nya wen, chi kawb'il. Antza n-ele nniky'a te, qa a kawb'il, a i'jlin wu'n, wenxix. ¹⁷ Ex ante nya b'a'n nkub' b'inchit, tzajnin tu'n il, a at toj wanmi'n. ¹⁸ Qu'n b'i'n wu'n, qa nlay b'ant jun b'a'n tu'n ojtxe nte'n. Mix tu'n waja tu'n tkub' nb'inchin b'a'n, me nti' tumil tu'n tb'ant wu'n. ¹⁹ Qu'n mi nb'antjo a b'a'n wu'n, a waja tu'n tkub' nb'inchin, qala' o'kxjo nya wen, a nky'e'y tu'n tb'ant. ²⁰ Qatzin qa kukx nkub' nb'inchinji'y a nky'e'y tu'n tb'ant, antza n-ele nniky'a te qa atx il toj wanmi'n, ex ax nxi jk'u'n weji'y, tu'n nb'inchin il.

²¹ Tu'n ikyjo, b'i'n wu'n qa at jun tumil toj nwutza, tze'n tten tu'n tb'antjo b'a'n, me axixl il nkub' nej wu'n, a nya wen. ²² Nna'n tzaljb'il toj wanmi'n, tu'n tkub' nb'inchin tze'nku taj qMan Dios, ²³ me n-el nniky'a te, qa a ojtxe nte'n jun ajq'oj ti'jjo b'a'n, a waja tu'n tkub' nb'inchin. Atzi'n iljo lu'n, atzin jtz'ol weji'y, tu'n wajb'i'n te. ²⁴ ¿Tze'nxsila chin

okili'y? ¿Altzila kye ktzaqpil we'y tojjo ojtxe nte'n, a nya b'a'n ntqanin tachb'il nxmlilila, a nxi q'i'n we'y toj najin? ²⁵ Me chjontex te qMan Dios; noq tu'n qAjaw Jesucrist, qu'n a o tzaqpi'n we'y tjaq' tkyaqiljo lu'n.

At kab'e tumil te wey: Jun, a wanmi'n il ti'j tu'n tajb'i'n te Dios; tkab', qu'n tu'n xjalqi'n, intinka toj joyb'il tu'n il, tu'n nkub' nb'inchin tze'nku ntqanin tachb'il nxmlilila, a ojtxe nte'n.

A qchwinqil tu'n Xewb'aj Xjan

8 Me atzin ja'lin, nti'x jun kawb'il ku-jxix te jun majx kyib'ajjo a at ky-mujb'il kyib' tuk'a Crist, a Jesús, qu'n mi nchi anq'in tze'nku ntqanin tachb'il kyxmilil, qala' tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan. ² Qu'n a tumil, a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan, ntzaj tq'o'n ak'aj chwinqil qe, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús, ex ma qo tzaqpaj tjaq'jo tumil tu'n il ex te kyimin. ³ Nlay qo klet tu'n ojtxe kawb'il, qu'n nti' tumil tu'n tjapin b'aj qu'n, noq tu'n tpajjo ojtxe qten nya b'a'n. Me atzin ja'lin, ma qo tzaqpaj tu'n qMan Dios, tu'n saj tq'o'n Tk'wal twutz tx'otx', tu'n tok te xjal tze'nku qe; me mix kub'e ti'j tu'n il; qala' tej tkyim te chojb'il qil, ma kub' ti'j tkyaqil il tu'n. ⁴ Tu'ntzin tjapin b'ajjo t-xilin tumil ojtxe kawb'il, mina nqo b'et ja'lin tze'nku ntqanin qxmilil, qala' tze'nku taj Xewb'aj Xjan.

⁵ Qu'n ayetzi'n, a nchi b'et tze'nkuxjo taj ojtxe kyten, ex o'kx nchi ximin ti'jjo nya b'a'n, a ntqanin kyxmilil. Me ayetzi'n, a nchi b'et tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan, n-ok tilil kyu'n tze'nku taj Xewb'aj Xjan. ⁶ Qu'n qa noq o'kx s-ok qq'o'n qanmin ti'jjo qxmilil, qo xe'l tojjo najin te jun majx. Me qa ma tz'ok qxo'n qanmin ti'jjo taj Xewb'aj Xjan, ktzajil q'o'n chwinqil te jun majx ex jun nuk'b'il,

a nlay b'ajx. ⁷ Ayetzi'n k-okil kyx'o'nx kyanmin ti'jjo taj ojtxe kyten, ajq'ojqe ti'j qMan Dios, qu'n kyky'e' tu'n tkub' kynimin tkawb'il, ex nlay japin kyu'n. ⁸ Tu'npetzi'n, aye nchi b'et tze'nkuxjo ntqanin tachb'il kyxmilil, mi ntzalaj Dios kyij.

⁹ Me ayetzin kye' mi nchi b'eta tze'nku' ntqanin kyxmilila, qala' tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan, qa matxixix ten Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, qu'n qa nti' Xewb'aj Xjan, a T-xew Jesucrist, toj kyanmi'n, nya te Cristqi'y. ¹⁰ Me qatzin qa najle Crist toj kyanmi'n, exla qa ma kyimjo kyxmilila tu'n tpaj kyila, me metzin kyanmi'n, ok k-anq'il te jun majx tuk'a Dios, qu'n tu'n ma tz'ok tz'aqle twutz. ¹¹ Ex qa najle Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, kjawil anq'in kyxmilila tu'n, tze'nku jatz anq'in te Crist, a Jesús, juntl majl kyxol kyimnin tu'n Xewb'aj Xjan, a T-xew qMan Dios.

¹² Tu'npetzi'n erman, nya b'a'n tu'n qb'et tze'nku ntqanin tachb'il qxmilil. ¹³ Qu'n qa ma kub' qb'inchin ikyjo, ok qo xe'l toj najin te jun majx. Qala' il ti'j tu'n qb'et tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan, ex tu'n tkub' qb'yo'n a tajb'il ojtxe qte'n, tu'n mi qox lipel ti'j, qu'n qa ma b'antjo ikyjo, ok qo anq'il te jun majx. ¹⁴ Qu'n kykyaqiljo nchi b'et tze'nku taj Xewb'aj Xjan, ayetzi'n tk'wal Diosjo. ¹⁵ Qu'n a Xewb'aj Xjan ma txi qk'mo'n, nya noq tu'n qok te aq'nil te jun majx, ex tu'n qb'inchin tze'nku ntqanin qxmilil. Qu'n qa ikyjo, at qxob'il te' kawb'il kujxix te Dios. Qala', a Xewb'aj Xjan tzaj tq'o'n qoklin te tk'wal Dios. Tu'ntzintzjo, nxi qq'ma'n te Dios: Ay ntati'y, qo chi'. ¹⁶ Qu'n axjo Xewb'aj Xjan nq'mante te qanmin qa ma qo ok te tk'wal Dios. ¹⁷ Qu'n qa ma qo ok te tk'wal Dios, at qoklin ti'jjo tkyaqil etzb'il o tzaj tq'ma'n, junx tuk'a Crist.^x Me il ti'j nej tu'n tiky'x

qu'n tze'nku iky'x te Crist tu'n. Tb'ajlinxi' ikyjo, ok qo jawil nimsin junx tuk'a toj tqoptz'ajiyil kya'j.

Tkyaqil tch'iyb'in Dios ok kkletil

¹⁸⁻¹⁹ Atzin ja'lin, te we'y, tkyaqiljo n-iky'x qu'n tzalun twutz tx'otx' mixla ch'in aku pon, tze'nku a tqoptz'ajiyil qMan Dios, a tzul, aj tjapin b'ajjo qanb'il tkub' twutz tx'otx', ex aj tyek'ajtz ankye qe tk'wal Dios twutzix. ²⁰ Qu'n tkyaqiljo tch'iyb'in Dios ok tjaq' tqanb'il, tu'n tq'ayj, ex tu'n tkyim, me nya kyu'nx kyib'x, qala' tu'n tajb'il qMan Dios, noq tu'n tpaj il, te' tok twutz tx'otx'. Me attaq jun q'ub'il k'u'jb'aj, ²¹ tu'n tjapin b'ajjo qanb'il lo, ex tu'n tok tkyaqil tch'iyb'in tojxix tzaqipib'l manyor tb'anilixix te qMan Dios, a saj q'o'n kye tk'wal. ²² Qu'n b'in qu'n, qa ja'lin tkyaqil tch'iyb'in Dios nt'inin, ex n-iky'x tu'n, tze'nku n-iky'x tchyo'n k'wal tu'n jun qya, aj tja q'i'n. ²³ Ex nya o'kxjo tch'iyb'in Dios, qala' ikyxjo qe, exla qa ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan toj qanmin te jun kujsb'ilte ti'j a ktzajil qk'mo'n toj kya'j, nqo t'i'nin toj qanmin, ex nqo ayon ti'j tq'ijil, tu'n t-xi tq'ma'n kywutzx tkyaqil xjal, qa o tzaj q'o'n qoklin te tk'wal Dios, ex tu'n tkotpit qxmilil tjaq'jo qanb'il. ²⁴ Tej qklet, b'e'x qe qk'u'j ti'jjo etzb'il toj kya'j, me na'm qk'monte, qu'n noqit oje, mitla nqo ayontltz ti'j. Qu'n ¿Tiqu'n'il tu'n qayonl ti'jjo a atl? ²⁵ Qala' a etzb'il nqo ayon ti'j, na'mx qetzinte. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n qayon ti'j tuk'a tq'ub'il qk'u'j.

²⁶ Ex axjo Xewb'aj Xjan n-onin qi'j, tze'n tten tu'n qna'n Dios, qu'n mi n-el qniky' te' taj. Me atzin Xewb'aj Xjan nkub'sin twutz qi'j twutz qMan Dios tuk'a tq'ajq'ojil twi', a nlay b'ant qyolinte. ²⁷ Me ante qMan, a Xpich'il qanmin, ex n-el tniky' te tnal' Xewb'aj Xjan, qu'n

kub'sin twutz qi'j tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios kyijjo o chi ok te te.

Mix a'l aku tz'el pa'nqe ti'j tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios

²⁸ B'in qu'n qa ax Dios nkub' b'inchinte tkyaqil, tu'n tel wen toj kychwinqiljo aye nchi ok k'u'jlinte, a aye' o chi ttxok tze'nkuxjo t-xim. ²⁹ Qu'n tkyaqil nimil noq ojtzqi'nl tu'n Dios atxix na'mtaq tkub' xkye tkyaqil, ex ax jaw sk'o'nkye, tu'n kyok te tk'wal, ex tu'ntzin tokjo Tk'wal, a Jesús, te tnejil kyxol tkyaqil nimil. ³⁰ Ex aye' i jaw tsk'o'n t-xe tnejil, ma chi ttxok, tu'n kyok te te. Ex ayetzin xi ttxok, i ok tq'o'n te tz'aqle twutz. Ex aye xi ok tq'o'n te tz'aqle, ma tzaj tq'o'n kyoklin toj tqoptz'ajiyil kya'j.

³¹ ¿Tze'ntzila qu'n? Qa a Dios at quk'a, ¿Altzila kye aku tz'ok meltz'ajtz qi'j? ³² Qu'n mipe xkub' t-xk'a'yin te Diostz a Tk'walku, qu'n ma txi tq'o'n tu'n tkyim tu'n qpaj. ¿Nya'pela ktzajil tq'o'ntz tkyaqiljo at tajb'in qe junx tuk'a Tk'wal?

³³ A Dios o jaw sk'o'nqe tu'n qok te tz'aqle twutz. ¿Ma atpela jun aku txi patinqe?

³⁴ ¿Altzila kye jun aku ja yasintz qi'j? ¡Mix a'! Qu'n ate Crist o kymim, ex o jaw anq'in juntl majl kyxol kymimn, ex lu at ja'lin toj kya'j toj tman q'ob' qMan Dios, ex nkub'sin twutz qi'j. ³⁵ ¿Ma atpela jun aku tz'el pa'nqe ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j Crist? ¿Ma apela' yajb'il, a n-iky'x qu'n, apela' b'is, ayepela' ajq'oj, tu'npela' wa'yaj, tu'npela' nti' qxb'alin, tu'npela' xob'ajil, apela' kymimn? ³⁶ Qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Tkyaqil q'ij n-elje qi'ja tu'n qkub' b'yo'n, noq tu'n tpaja.

Ex nqo ok q'o'n tze'nku tal rit nxi qi'n toj b'iyb'il.^y

³⁷ Me tojxix kykyaqiljo lo, ma kub' kyij qu'n, noq tu'n Crist, a k'u'jlingo tu'n.

³⁸ Tu'npetzi'n, q'uqle nk'u'ja qa mix a'l

jun aku tz'el pa'nqe ti'j tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios: Exla qa ma qo kyim, exla qa itz'qo; exla qa kyu'n angel, exla qa kye taq'n'il tajaw il; exla qa a at tzalu'n twutz tx'otx' ja'lin, exla qa a tzul kanin; exla qa tkyaqil wiq kyipin a'la. ³⁹Ex ikyxjo, mixla a'lx aku tz'el pa'nqe ti'j Dios, ja'chaqxla oto'tz: Exla qa jawl, exla qa kub'l. Nti'xla juntl tb'inchb'in Dios aku tz'el pa'nqe ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j, a ma tzaj tq'o'n tu'n qAjaw Crist, a Jesús.

T-xnaq'tzb'il Pabl kyij' aj Israel

9 Twutzxix kxel nq'manji'y lu'n, qu'n nimilqi'n ti'j Crist, ex nya noq njaw b'ant wu'n, ex ax Xewb'aj Xjan toj wanmi'n nkujsinte qa twutzxixjo nyola lu'n: ²Qa nimx b'is nna'n, ex tzunx ncho'n wanmi'n ³kyi'jjo nxjalila, aye wermana te nxe'chila. Qu'n wajatla'y tu'n woka te kyxel tjaq' tqanb'il qMan Dios, ex tu'n wel pa'n ti'j Crist, noqitla tu'n kykletku nxjalila, aye a na'mx kynimin, a junx tzajnin qyajila kyuk'a. ⁴Qu'n tyajil qtzan Israelqe, ex xi tk'mo'n Dios te Ttanim, ex najan Dios kxol tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil. Xi tq'o'n Dios tumil toj tkawb'il Moisés tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a, ex xi kyk'mo'n k'ulb'il toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex jni'xjo otaq tzaj tziyin Dios, tu'n t-xi tq'o'n kye. ⁵Ex k'walb'ajqe kye tnejil qxe'chil, aye nmaq nimil ti'j Dios. Ex tu'ntzin kyyajil ikyo, itz'je Crist, a Dios, tAjaw Tkyaqil, nimxit tb'i te jun majx. Ikyxitjo.

⁶Me mix kub'e kynimin aj Israel, a tq'ma Dios kye. ¿Ma tu'ntzin ikyo, mi japin te Dios tu'n, tkyaqiljo tzaj tziyin kye Ttanim? ¡Mina! Qu'n nya tkyaqiljo, a el itz'je kxol aj Israel toj tchib'jil, twutzxix aj Israelqe. ⁷Ex nya tkyaqiljo, a el itz'je ti'j Abraham twutzxix tk'walqe, qu'n otaq tzaj tq'ma'n Dios te Abraham

toj Tu'jil Tyol kyjalu'n: Noq tu'n Isaac ktenb'il tyajila.^z

⁸Tu'ntzi'n ikyo, n-el qniky' te, qa mix a'l jun at toklin te tk'wal Dios noq tu'n t-xe'chil ja' itz'je. Qala' o'kqexjo aye o chi itz'je tkab' majin tze'nkuxjo tq'ma Dios. Aye xjal anetzi'n at kyoklin twutz te twutzxix tyajil Abraham. ⁹Qu'n tej otaq chi tijin Abraham, ex nti'taql tumil tu'n tul jun kyal, xi tq'ma'n Dios kye: Tojjo q'ij, a xi nq'ma'n, tzul itz'je jun tal Sara, a t-xu'jilach.^a

Ex antza n-ele qniky' te, qa aku b'ant tu'n Dios, tze'nchaqxjo tajtz. ¹⁰Qu'n nya o'kxjo lu'n; ex ikyxjo te Rebeca, i ul itz'je kab'e tal, kwa'chqe, tuk'a tchmil, Isaac, a ojtxe qxe'chil. ¹¹⁻¹²Tej na'mxmaq kyitz'je, ex na'mxmaq tb'ant ch'in ti' kyu'n, qa b'a'n mo minaj, xi tq'ma'n Dios te Rebeca: Ate itzikyb'aj k-ajb'il te itz'imb'aj.^b

Ikytzi'n, b'i'n qu'n, qa a Dios jaw sk'o'nkye tze'nkuxjo taj, ex nya tze'nku kyb'inchb'inxjal; qala' noq tu'n txokb'il, a kub' t-ximin atxix na'mtaq tkub' xkye tkyaqil. ¹³Ex ikyx ntq'ma'n Diosjo toj Tu'jil Tyol: Ok nk'u'jli'n Israel, ex el wi'jli'n Esaú, aye tal Rebecach.^c

¹⁴Me qa tkyaqil nb'ant o'kx tze'nkuxjo ntq'ma'n Dios, akula txi qq'ma'n qa nya tz'aqle te Dios. Me nti'x tumiljo xim lo, ¹⁵qu'n tq'ma Dios te Moisés kyjalu'n:

K'wel nnajsin we' til jun xjal, qa waja tu'n tkub' nnajsi'n, ex ktzajil q'aq'in nk'u'ja ti'j jun xjal, qa waja tu'n ttzaj q'aq'in nk'u'ja ti'jch.^d

¹⁶Ikytzi'n, nya tu'n tajb'il, mo tu'n t-xim jun xjal, ex nya tu'n tb'inchb'in kkletile, qala' noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios. ¹⁷Ex ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol te nmaq kawil toj tx'otx' te Egipto: Ma jaw nsk'o'n te tu'n tyek'it wipi'n ti'ja, ex tu'n tel tniky'tzajiljo nb'i'y toj tkyaqil twutz tx'otx'.^e

^z9:7 Gen. 21:12^a9:9 Gen. 18:10^b9:11-12 Gen. 25:23^c9:13 Mal. 1:2-3^d9:15 Ex. 33:19^e9:17 Ex. 9:16

¹⁸ Qu'n ate Dios at tq'aq'b'il tk'u'j ti'j jun xjal noq a'lchaqx kyetz, ex ax Dios aku txi kujsin te tanmin jun xjal, ex a'lchaqx kyetz, noq qa taj. ¹⁹ Akula tzaj tq'ma'n we'y: Qa ikytzjo, ¿Ti'tzin qu'niltz n-ok tq'o'n Dios kypajxjal? ¿Attzin jun aku txi lipetz ti'j Dios ikyjo, qa ax nxi kujsinte kyanminxjal? ²⁰ Me, ¿Ti'tzin toke te tu'n t-xo'n yol ti'j qMan Dios? Qu'n ma akupela tq'ma jun k'wil te b'inchilte, ¿Tiqu'n xin kub' tb'inchin ikyjo?^f ²¹ ¿Ma nyapela at tokli'n b'inchil xoq'l, tu'n tkub' tb'inchin noq tze'nchaqku taj? Aku kub' tb'inchin qa taj tu'n tkub' tb'inchin jun k'wil tb'anilx wen, ex juntl noq te tk'wel tz'is.

²² Ikytzin te Diosjo. Taj tu'n tyek'in te' tyab' twi' ex tkyaqil tipin kyuk'a aye b'antnintaq kyij, tu'n kyxi' toj najin. Me n-iky'x tu'n, qu'n n-ayon kyij tu'n kymeltz'aj. Me qatzin qa mi xi meltz'ajxtz, kchi xe'l toj najin te jun majx. ²³ Ex ikyx nb'antjo tu'n quk'a, tu'n tyek'inte tkyaqiljo tqoptz'ajiyil, a awo b'antnin qij tu'n, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j, tu'n qnajan tuk'a te jun majx toj tqoptz'ajiyil kya'j.

²⁴ Ma qo txoklajtz tu'n qMan Dios tu'n qok te Ttanim, exla qa Judiyqo ex qa mina. ²⁵ Tze'nku nntq'ma'n Dios toj Tu'j Oseas toj Tu'jil Tyol:

Ayetzin nya Ntanima, kchi tzajil ntxko'n, tu'n kyok te Ntanima.

Ex ayetzin nya k'u'jlinqe wu'n, kchi okil nk'u'jli'nch.⁸

²⁶ Ex axsa ja' q'umje: Nya Ntanimqi'y; ex axsa k-okile q'o'n kyb'i te tk'wal Dios itz'.^h

²⁷ Ex ikyxjo kye aj Israel, tq'ma Isaías kyij toj Tu'jil Tyol Dios:

Exla qa ma nintzix kyb'aj aj Israel tze'nku tz'awin ttzi ttxuyil a', me noqx jte'b'in kkletil.

²⁸ Qu'n jun paqx japin b'aj te Dios Tyol twutz tx'otx' te jun majx.ⁱ

²⁹ Ex tze'nku tq'ma Isaías ojtxe: Noqit mi xkyij tq'o'ne Dios, a tAjaw Tkyaqil, jte'b'in qyajil, ikyqotla' tze'nku tnam Sodoma ex Gomorra, aye i kub' yuch'j tu'n te jun majx.^j

Aye aj Israel exsin Tb'anil Tqanil kolb'il

³⁰ ¿Ti'tzin kqq'ma'b'il ti'j tkyaqiljo lo? Qu'n qa aye xjal nya Judiyqe, a nti'taq tumil tu'n kyoktaq te Ttanim Dios, ex nti'taq tu'n kyok te tz'aqle twutz, ayetzin ma chi okjo noq tu'n kynimb'il.

³¹ Me ayetzin kye' Judiy, a kyajtaq tu'n kyok te Ttanim Dios, ex tu'n kyok te tz'aqle twutz, noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, mi xi ok. ³² ¿Me ti'qu'nil? Qu'n kyajtaq tu'n tjapin b'aj kyu'n kyu'nx kyib'x, ex nya tu'n kynimb'il ti'j Kolil Jesucrist. Ti'jjo lo, i ok takpaj toj ky-chwinqil ti'j Jesús, a ab'j te toljsb'il,

³³ tze'nkuxjo tq'ma Dios toj Tu'jil Tyol:

Kub' nq'o'n jun ab'j, tu'n kyja pitk'ajxjal aj Judiy toj Sion,

ex jun piky, tu'n kyok takpaj ti'j.

Me alkye' knimil ti'j, nlay tz'el toj ttx'ixewch.^k

10 Erman, atzin weji'y waj tuk'a tkyaqil wanmi'n ex toj nna'j

Diosa, tu'n kykletjo nxjalila, aj Israel.

² Qu'n ojtzqi'n wu'n, qa kyajxix tu'n kyxi lipe ti'j Dios, me noqtzin tu'n mikyxi' tze'nku' taj qMan. ³ Mi nxi kyq'on kyib' tojjo tumil, tze'nku' taj Dios, qala' el kyijlin t-xim tu'n kyok tz'aqle twutz. Ex nkyjo'n juntl tumil tze'n tten tu'n kyklet kyu'nx kyib'x noq tu'n kyb'inchb'in, a tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés kyu'n. ⁴ Me nti' tajb'in ojtxe kawb'il anetzi'n tu'n qok te tz'aqle twutz qMan Dios. Qu'n ate Crist

^f9:20 Is. 45:9 ^g9:25 Os. 2:23 ^h9:26 Os. 1:10 ⁱ9:28 Is. 10:22-23

^j9:29 Is. 1:9 ^k9:33 Is. 28:16

ma tz'el q'inte tipin ojtxe kawb'il qib'aj, a awo ma qo nimin ti'j. Qu'n a ojtxe kawb'il nqanintaq qi'j tu'n qkyim. ⁵Qu'n tq'ma Moisés qa aku qo ok te tz'aqle twutz Dios tu'n tjapin b'aj tkawb'il qu'n:

Ex atzin xjal qa ma japin b'aj tkyaqil kawb'il tu'n,

at tchwinqil te jun majx, chi Moisés.¹
Me nti'x jun njapin tu'n.

⁶Me atzin te' tu'n qok tz'aqle twutz qMan Dios noq tu'n qnimb'il, ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Mi kub' kyq'ma'n toj kyanmi'n,

¿Ankye kjawix toj kya'j q'il tumil tu'n qklet?^m

Qu'n qa ma qo yolín ikyjo, nkub' qq'ma'n nyakuj qa mix k'u'l Crist q'ol tumil.

⁷Ex mi kub' kyximi'n,

¿Ankye k'welix toj kynajb'il kyimnin q'il tumil tu'n qklet?

Qu'n qa ma qo yolín ikyjo, nkub' qq'ma'n nyakuj qa mix jatz anq'in Crist kyxol kyimnin q'ol tumil qe.

⁸¿Me ti'tzin ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios ti'jjo lo? Chi' kyjalu'n:

Nqayin ta' Tumil kyuk'iy.

Ex ayexa chi k'wel q'mante tu'n kytzi'y, ex toj kyanmi'n.ⁿ

Me atzin tumiljo lo ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, a nqvoli'n: ⁹Qa ma kub' tq'ma'n tu'n ttzi'y ex toj tchwinqila, qa a Jesús tAjawa; ex qa ma txi tnimi'n toj tanmi'n qa jatz anq'intl Jesús kyxol kyimnin tu'n qMan Dios te chojb'il tila, ok kletila.

¹⁰Qu'n noq tu'n qanmin, kxele qnimin tu'n qok tz'aqle twutz qMan Dios. Ex tu'n qtzi ex tu'n qchwinqil k'wele qyek'ine qa a Jesús qAjaw, tu'n qklet tu'n. ¹¹Qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Alkye knimil ti'j, nlay tz'el toj ttx'ixew.^o

¹²Qu'n junx kyoklinxjal kykyaqil twutz qMan; qa Judiy, mo minaj.

Qu'n junch'in tAjaw Tkyaqil kyib'aj kykyaqilxjal, ex nxi tq'o'n tky'iwb'il kyib'aj kykyaqiljo nchi kub'sin kywutz te. ¹³Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Kykyaqiljo nchi kub'sin kywutz te qMan Dios tu'n kyklet, ok kchi kletilch.^p

¹⁴¿Me tze'ntzin tten aj kykub'sin kywutz te Dios, qa na'm kynimin ti'j? ¿Ex tze'ntzin tten tu'n kynimin ti'j, qa na'm kyb'inte Tqanil? ¿Ex tze'ntzin tten tu'n kyb'inte, qa mix a'l xi q'mante Tb'anil Tqanil kye? ¹⁵¿Ex tze'ntzin tten tu'n t-xi q'ma'n Tqanil, qa mix a'lxi chq'onkye? Ikytzi'n tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Tb'anilix kyuliljo aye nchi q'mante Tb'anil Tqanil kolb'il.^q

¹⁶Me nya tkyaqilxjo ma kub' kynimin a Tb'anil Tqanil kolb'il, qu'n ikytzi'n tze'nku tq'ma Isaiás toj Tu'jil Tyol Dios: Ay wAjaw, ¿Ma atpela a'la ma txi b'i'n te' Tb'anil Tqanila, a ma txi qq'ma'n?^r

¹⁷Qu'n nqo klet qa ma txi qb'i'n, ex qa ma txi qnimin Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

¹⁸¿Mipela xkyb'i tkyaqil xjal Tb'anil Tqanil kolb'il? Matxi, qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Ma tz'el tq'ajq'ojil twi' tkyaqil tch'iysb'in qMan Dios toj tkyaqil twutz tx'otx'. Ex a Tqanil ma kanin kyuk'a kykyaqil xjal.^s

¹⁹Tu'npetzi'n, ¿Ma na'mpetzila tel kyniky' aj Israel te? Matxi, qu'n tnejilxix tq'ma Moisés toj Tu'jil Tyol Dios:

Ex kchi okil nq'o'n toj xky'aqb'il ti'j juntl tnam, a nya Ntanimach.

Ex kchi q'ojlila ti'j juntl tnam, a nti' ttab'l toj kywutza.^t

²⁰Ex ikyxjo tq'ma Isaiás kujxix wen: Me ayetzi'n a mi nchi jyontaq wi'ja, ma chin kneta ky'u'n.

¹10:5 Lv. 18:5 ^m10:6 Deu. 30:12 ⁿ10:8 Deu. 30:12-14 ^o10:11 Is. 28:16

^p10:13 Jl. 2:32 ^q10:15 Is. 52:7 ^r10:16 Is. 53:1 ^s10:18 Sal. 19:4

^t10:19 Deu. 32:21

Ex ma txi nyek'in wib'a kye, a mi nchi qanlajtaq wi'jach.^u

²¹Me nyolin Isaías kyi'j aj Israel kyjalu'n:

Tkyaqil q'ij nchin txoki'n kyi'jjo xjal, a kyky'e' tu'n kynimin, ex xmiletz'qech.^v

A twutzxix Ttanim qMan Dios

11 Atzin ja'lin, ¿Mapela tz'el ti'jlin te qMan Diosjo Ttanim te jun majx, aye' aj Judiy? ¡Mina! Qu'n ikyqinx weji'y, aj Judiyqi'n, ex antza tzajnin nya-jila ti'j Abraham ex ti'jjo ch'uq xjal, a tza-jnin ti'j Benjamín, a tk'wal Israel.^w Me nya ma chin el ti'jlin Dios. ²Qu'n atxix na'mtaq tkub'lin xkye tkyaqil, ax Dios o jaw sk'o'nkye aj Judiy, tu'n kyok te Ttanim, ex nya o chi el ti'jlin. ¿Ma mi'tzin b'i'n kyu'n tze'nku ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios, tej tyolb'in Elías kyi'j aj Judiy toj tna'j Dios? Chi' kyjalu'n:

³Ay wAjaw, aye tsanjila, ma chi kub' kyb'yo'n aj Judiy,

ex ma chi kub' kyyuch'in t-altara, a ja' nkub'e patit oyaj ex chojb'il il twutza.

Ex njunalxa ma chin kyij ten, ex kyaj tu'n nkub' kyb'yo'n.^x

⁴Me xi tzaq'win Dios:

O tz'el npa'nji'y wuq mil ichin, aye b'ajxi chi k'uline twutz juntl dios, a Baal tb'i.^y

⁵⁻⁶Atzi'n ja'lin; ma kyij jun jte'b'in kyb'aj aj Judiy, aye sk'o'nqexix tu'n t-xtalb'il qMan Dios, ex nya tu'n kyb'inchb'in. Qu'n noqit tu'n kyb'inchb'in, matla chi klettz kyu'nx kyib'x, ex nti'tla tajb'intzjo t-xtalb'il qMan Dios.

⁷¿Tze'ntzi'ntz ikyjo? Mi xknet kyu'n aj Judiy tu'n kyok te tz'aqle twutz Dios, ex ma txi kujix kyanmin. Me ayet-

zin sk'o'nqe tu'n qMan, ma chi ok te tz'aqle twutz, noq tu'n t-xtalb'il,⁸ tze'nku ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Ex ax Dios ok jpunte kynab'l, tu'n mi tz'el kyniky' te, ex ax xi kujsinte kyanmin, tu'n mi kyna'ye, ex ok tjpun kyëkyin, tu'n mi kyb'ie.

Tze'nx kyten ja'lin.^z

⁹Ex ikyxjo tq'ma David toj Tu'jil Tyol Dios:

Noqit axjo kyiky'sb'il nintz q'ij kub' toj kyb'e, tu'n kyb'aj jaw takpaj ti'j, ex tu'n tb'aj kyjtz'o'n kyib' toj, ex tu'n kykyij tjaq' tkawb'il Dios kujix wen.

¹⁰Noqit tzaj yupj toj kywutz, tu'ntzin mi kyla'ye, ex atzintla' ttzkyel kyi'j kyij k'owe' tjaq' kyiqitz te b'isb'ajil te jun majx.^a

A kolb'il kye nya Judiyqe

¹¹Tu'n xi kub' tz'aq aj Judiy toj tkyaqiljo lo, ¿Mapela chi kub'xtz te jun majx ti'j kynimb'il? ¡Mina! Me tu'n s-el kyi'jlin aj Judiy qMan Dios, ex tu'ntzin tjaw chyo'n kyanmin, b'ex tzaj tq'o'n Dios kolb'il kye nya Judiyqe. ¹²Tu'ntzin tej kykub' tz'aq aj Judiy, b'ex tzaj tq'o'n qMan Dios kolb'il kye txqantl, aye nya Judiyqe. Exsin qa nimx tky'iw'b'il qMan Diostz tzaj kyib'aj kykyaqil xjal tu'n ikyjo, ¿Mixla ya'tzjo aj kymeltz'aj aj Judiy tu'n kyok te Ttanim Dios junx kyuk'a' txqantl xjal, a nya Judiyqe?

¹³At jun nyola kyuk'iy, ayi'y nya Judiyqi'y, qu'n ma tzaj tq'o'n Dios wokli'n te tsanjil kyxola. Tu'npetzi'n, tokxix tilil wu'n toj waqi'n, ¹⁴qu'n wajatla'y tu'n kyklet junjun nxjalila, tu'ntzintla aj kyok ka'yi'n kyu'n, aj kyoka

^u10:20 Is. 65:1 ^v10:21 Is. 65:2 ^w11:1 Fil. 3:5 ^x11:3 1Re. 19:10-14

^y11:4 1Re. 19:18 ^z11:8 Deu. 29:4; Is. 29:10 ^a11:10 Sal. 69:22-23

te Ttanim Dios, b'e'x tu'n tjaw chy'o'n kyanmin, ex tu'n kyok lipe kyija tu'n kyklet. ¹⁵ Qu'n noq tpajlin xi el i'jlin Judiy tu'n Dios, tkyaqil nimil nya Judiy ma kyij toj wen tuk'a Dios. Me noqit chi meltz'aj, manyorxitla ky'iw'bilx tu'n qMan Dios tib'aj tkyaqil nimil Judiy ex nya Judiy, exsintla jun anq'b'il kyxol kyimnin. ¹⁶ Qu'n te Abraham te qMan Dios te', ex ok te xjanxix, junx kyuk'a txqantl tnejil kyxe'chil aj Judiy. Exsin ikyqex kye txqantl aj Judiy kchi okil xjanxix. Ikytzi'n tze'nku jun tze; qa b'a'n tlok', il ti'j tu'n kyel tq'ob' b'a'n.

¹⁷ Qu'n ayetzin kye aj Judiy tze'nqeku' tq'ob' jun wiq tqan lob'j tb'anilix wen, ex ayetzin kye aj nya Judiyqi'y tze'nqeku' tq'ob' jun tqan lob'j toj k'u'l. Ikyqetzi'n aj Judiy, aye' mi xkub' kynimin, b'e'x xi ok xikyb'ita te kysel. Atzin ja'lin, nchi anq'in ti'jjo tlok' tnejil tqan lob'j, ex tu'nxjo anetzi'n ate kychwinqila. ¹⁸⁻¹⁹ Me mi jaw kynimsin kyib'a kyib'ajjo aj Judiy, qu'n akula kyq'may: Ma chi el tx'emite kye aj Judiy, ex ma qo oka te kysel toj Tkawb'il Dios, qa chi chiji'y. Nya b'a'n kyxima ikyjo, qu'n nyaqe kye' nchi ka'chin te tlok' tze; qala' a tlok' tze nk'a'chin kyija. ²⁰ Qu'n noq tu'n mix kub'e kynimin kye aj Judiy ja xi ele tx'emite, ex ayetzin kye' ma chi ok te kysel noq tu'n kynimb'ila. Tu'npetzi'n, mi kyjaw kynimsin kyib'a, qala' kyajsintz ti'j kyanmi'n, qu'n ex ikyxjo aku chi el tx'emite. ²¹ Qu'n qa ma chi el ttx'e'min Dios aj Judiy, aye tq'ob'ku tqan lob'j, ex ikyxjo kye', ¿Tin qu'niltz nlay chi el tx'emine kye', qa ma tz'el kyijli'n?

²² Qu'n tz'elku kyniky'a te: Wenxix te Dios kyuk'a' wa'lqe toj kynimb'il; me kujxix kyuk'a nchi kub' tz'aq. Ex ayetzin kye', il ti'j tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen, ex tu'n kyxi lipe'y ti'j qMan Dios, qu'n qa mina, ex ikyx kyeji'y aku chi el tx'emine

tu'n. ²³ Ex ikyxjo kye aj Judiy, qa ma chi meltz'aj, kchi k'wel xikyb'in juntl majl, qu'n at te Dios tipin tu'n tb'antjo ikyjo tu'n. ²⁴ Qu'n qa ayi'y nya Judiyqi'y, ma chi el tx'emine ti'j jun toj k'ul tqan lob'j, tu'n kyok xikyb'in ti'j jun toj ja tqan lob'j, a mixsin ya'tzjo kye', aye' tq'ob'kuxix tqan lob'j, aye' aj Judiy, qa ma chi meltz'aj, chi okil xikyb'in ti'jixjo ttxuyil tb'anil tqan lob'j.

Ok kchi kletil aj Judiy

²⁵ Ayi'y werman, waja tu'n tel kyniky'a te' yol ewintaq ojtxe, tu'ntzin mi tz'ok kyq'o'nexix kyib'a te aj nab'l: Ayetzi'n junjun aj Judiy ma kub' kych'u'xsin kyanmin, nya te jun majx; qala' noq tu'n tjapin b'aj kyb'aja, aye nya Judiyqi'y, toj kynimb'il. ²⁶ Ajtzin tb'ajjo ikyjo, kykyaqilx aj Israel kchi kletil, tze'nku ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Tzul Kolil toj Sion q'ol tzaqib'l kye aj Judiy.

Ex k-elil pa'n tkyaqil nya wen kyij' aj Israel.^b

²⁷ Atzin weji'y Nyol kyijlin b'ant ti'j kyuk'a, aj tel wi'n kyilch.^c

²⁸ Aye xjal aj Judiy i ok ajq'oj ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, noq tu'n xi q'o'n tumil kolb'il kye'y, ayi'y nya Judiyqi'y. Me k'u'jlinqe tu'n qMan Dios, qu'n ax jaw sk'onkye atxix ojtxe kyuk'a tnejil kyxe'chil. ²⁹ Qu'n tkyaqiljo o tzaj tq'o'n Dios, nlay tz'el ti'n; ex a txokb'il tu'n kyok te Ttanim, nlay tx'ixpit. ³⁰ Qu'n ikytzi'n tze'nku kye' ojtxe. Ma tz'el kyijli'n Dios. Me tzaj q'aq'in tk'u'j Dios kyija, noq tu'n mix kub'e kynimin aj Israel. ³¹ Exsin ikyxjo ja'lin, ma tz'el kyijlin aj Israel Dios, tu'n ttzaj q'aq'in tk'u'j kyij', ikyxjo tze'nku kye'. ³² Qu'n tkyaqil xjal o tz'ok tq'o'n Dios tjaq' tqanb'il, tu'n tel kyijlin, ex tu'n ntzaj q'aq'inl tk'u'j Dios kyij'

^b11:26 Is. 59:20 ^c11:27 Jer. 31:33-34

kykyaqil xjal tu'ntzintla kyklet, aye aj Judiy ex nya Judiy.

³³Nti' juntl tze'nku te qMan Dios. Qu'n nimxla ta'ye t-xilin t'nabl ex jni' tojtzqib'l. Nlayxla tz'el qniky' te jni' t-ximb'itz; nlayxla tz'el pjetjo jni' tkawb'il; ex nlayxla b'ant xpich'it tkyaqil tumil qu'n. ³⁴¿Ma atpela jun n-el tniky' ti'jjo t'nabl qAjaw? Ex ¿Ma atpela jun o tzaj xnaq'tzinte?^d ³⁵Ex ¿Ma atpela jun o txi q'o'nte ch'in te qAjaw, tu'ntzintla tzaj tq'o'n t-xel? ³⁶Qu'n tkyaqilx antza ntzaje te qMan Dios, ex ax kub' b'inchinte tkyaqil, ex ax tAjaw Tkyaqil. Nimxit tb'i qMan Dios te jun majx. Ikyxitjo.

Tzaj tq'o'n Dios toklin junjun nimil

12 Ayi'y werman, nimxix nq'aq'in tk'u'j qMan Dios kyi'ja. Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n t-xi kyq'onji'y kyxmilila te tze'nku jun oyaj itz', xjanxix ex tb'anilx twutz qMan Dios. Qu'n atzi'n tumil kyk'ulb'ilji'y lu'n, twutzxix ex tojxix tumil. ²Ikytzin, mi chi ok lipe'y ti'jjo kynab'lxjal tzalun twutz tx'otx'; qala' kytx'ixpinks kynab'la, tu'ntzin ttx'ixpitjo kychwinqila, tu'n tokjo kynab'la saqxix wen. Qu'n ikytzin k-elile kyniky'ji'y te tajb'il qMan Dios, a tb'anilx, a tz'aqlexix, a ntzalaj Dios ti'j.

³Noq tu'n t-xtalb'il qMan Dios, ma tzaj q'o'n wokli'n tu'n t-xi nq'ma'n kye'y, tu'n mix a'l jun, jaw tnimsin tib' kywutzjo txqantl; qala' teyilex te junjun tu'n tkub' t-ximin tojxix tumil, tze'nkuxjo tnimb'il o tzaj tq'o'n Dios. ⁴Qu'n ikytzi'n tze'nku qe, at jun qxmilil, ila' elnin; ex nya ax toklin junjun.^e ⁵Ikytzin qte'n, ma nintz qb'aj, me ma tzaj q'o'n qoklin tu'n qok te junxch'in qxmilil, a t-xmilil Crist. ⁶Qu'n teyilex te junjun toklin ma tzaj q'o'n tze'nkuxjo taj qMan Dios, tu'n t-

xtalb'il.^f Tu'npetzi'n, qa ma tzaj tq'o'n Dios qoklin tu'n qyolin Tyol, qb'inchinku tze'nkuxjo qnimb'il ma tzaj tq'o'n. ⁷Ex qa ma tzaj tq'o'n tu'n qajb'in kye txqantl, qo okin b'a'nxix; ex qa ma tzaj tq'o'n tu'n qxnaq'tzin, qq'onk tilil, tu'n qxnaq'tzin wen. ⁸Qa ma tzaj q'o'n tu'n qoksin kyk'u'j txqantl, b'a'n tu'n tok tilil qu'n; qa ma tzaj q'o'n qoklin tu'n qsipin ch'in ti'jjo at qe, qq'onx tuk'a tkyaqil qanmin. Ex qa ma tzaj q'o'n qoklin te nejinel, b'a'n tu'n tjapin b'ajx qu'n toj tumil; ex qa ma tzaj q'o'n qoklin tu'n tq'aq'in qk'u'j tij jun quk'a, q'aq'inx qk'u'j tuk'a tzaljb'il.

¿Tze'ntzin tu'n qb'ete toj tumilxix?

⁹Kyk'u'jlink kyib'a kyxolxa, nya tuk'a kab'e kyk'u'ja. Kyi'jlemilji'y tkyaqiljo nya wen, ex chi lipeka ti'jjo wen. ¹⁰Q'aq'inx kyk'u'ja kyxolxa nyakuj kyitz'in kyib'a, ex kyq'onxa amb'il te juntl, tu'n tkub' kynimin kyib'a kyxolxa. ¹¹Kyq'onka tilil ti'j kynimb'ila, ex mi chi kub' numja. Qala' chi ajb'inxita te qAjaw tuk'a tkyaqil kyanmi'n. ¹²Chi tenxita toj tzaljb'il, tu'n q'uqb'il kyk'u'ja at; ex chi ay-onxita tajb'il qMan, qa ma tzaj jun ti' kyi'ja. Ex kukxit chi na'nji'y Dios. ¹³Chi oni'n kyi'jjo nimil, aye' atx taj kye. Ex kyxk'aminqekuji'y toj kyja'y aye nchi kanin q'olb'il kye'y. ¹⁴Mi txi' kyqani'n qanb'il kyib'ajjo nchi b'inchin mib'in kyi'ja, qala' kyqaninx tky'iw'b'il Dios kyib'aj.^g ¹⁵Chi tzalajxa kyuk'a nchi tzalaj; ex chi oq'a kyuk'a nchi oq'. ¹⁶Chi tenxixa tuk'a nuk'b'il kyxolxa. Mi jaw kynimsin kyib'a,^h ex mi chi tzaj tx'ixwi'y tu'n tok kymujb'in kyib'a kyuk'a tal mutxin xjal. ¹⁷Mi kub' kyb'inchin nya wen kyi'jjo aye nchi b'inchin nya wen kyi'ja; qala' kyq'onka tilil, tu'n kyb'inchinteji'y wen twutz tkyaqil. ¹⁸Kyq'onka tilil, tu'n kyjyon

^d11:34 Is. 40:13 ^e12:4 1Co. 12:12 ^f12:6 1Co. 12:4-11 ^g12:14 Lc. 6:28

^h12:16 Pr. 3:7

tumil tu'n kyanq'i'n tuk'a jun nuk'b'il kyuk'a kykyaqil xjal. ¹⁹Ayi'y werman, k'u'jlinq'i'y wu'n; mi txi kyq'o'n t-xeljo nya wen tuk'a nya wen; qala' kyq'onkja tuk'a Dios, qu'n ate Dios kkawil. Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Qu'n ayin we' at woklin tu'n nkawi'n; ex wuk'a we' kxelile, chi qAjaw.¹

²⁰Qu'n ikyxjo ntq'ma'n:

Qa at wa'yaj ti'j tajq'o'ja, q'onxa twach.

Ex qa at k'waj ti'j, q'onxa tk'wa'ch.

Qatzin qa ma b'antjo lu'n ikyjo, ktzajil tb'is, ex ktzajil tx'ixwe.^j

²¹Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n tkub' kyi'ja tu'n nya b'a'n; qala' ate nya b'a'n tu'n tkub' ti'j, tu'n wen nkub' kyb'inchin.

13 Kyq'onx kyib'a tjaq' kawil tzalu'n twutz tx'otx', qu'n tu'n nti' jun kawb'il, a nya tu'n Dios; ex tkyaqil kawil, ax Dios q'olte kyoklin. ²Tu'npetzi'n, qa at jun xjal mi nkub' tnimi'n kawb'il, n-el ti'jli'n a tkub' tu'n Dios. Ex ankye' nkub' tb'inchin ikyjo, ax n-ok aj paj ti'jx, ex kkawil Dios ti'j. ³Qu'n aye kawil nya tu'n kykawin kyi'jjo nchi b'inchin wen; qala' kyi'jjo nya wen nkyb'inchin. Tu'npetzi'n, qa taj te tu'n mi txi kawini'y tu'n kawil, b'inchinkutzinji'y wen, ex axte kawil k-yolil ti'ja qa wena, ⁴qu'n tkub' tu'n qMan Dios tu'n tajb'in te. Me qatzin qa mina xkub' tnimi'n, kxel kawin tu'n, qu'n nya noq tokku te kawil; qala' ax Dios q'olte tu'n tkawin kyi'jjo kykyaqil nchi b'inchin nya wen. ⁵Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tokx kyq'o'n kyib'a tjaq' kawb'il, nya noq o'kx tu'n mi che'xe kawini'y tu'n, qala' ikytzin ikyx tumiljo.

⁶Tu'npetzi'n, kychjonxji'y tkyaqil wiq k'ayb'il kye kawil, qu'n aye kawil nchi ajb'in te Dios, ex at kyoklin ti'jjo aq'untl

lo. ⁷Ex kychjonxji'y tkyaqil kyk'asa, ja' k'asb'inaqi'y, tze'nku chojb'il te kawil, ex jni' k'ayb'il. Ex qa at jun at toklin tu'n tkub' nimit, kyniminkuy.^k

⁸Mi chi anq'i'n noq tu'n tx'ex, me at jun kyk'asa; noq tu'n kyk'u'jlin te kyib'a kyxolxa. Qu'n alkye nk'u'jlin ti'j tuk'a, tu'ntzintzjo njapin tkyaqiljo tajb'il qMan Dios tu'n, a tze'nku ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il. ⁹Qu'n ntq'ma'n kawb'il tu'n mi ky'a'jiniy,^l ex mi biyi'n,^m ex mi tz'elq'i'n,ⁿ ex mi ja b'ant jun yol tu'n ti'j juntlch,^o ex mi pon tk'u'ja ti'jjo kyexjal.^p Qu'n tkyaqiljo lu'n ex jni' txqantl kawb'il npon b'aj noq tuk'a nuk'b'il lo: Tu'n tok kyk'u'jlin kykyaqil kyxjalila tze'nkuxjo kye.^q ¹⁰Ankye nk'u'jlin kyi'j tuk'a, nlay kub' tb'inchin jun nya b'a'n kyi'j. Atzintza njapine b'ajjo t-xilin ojtxe kawb'il qu'n, tu'n qk'u'jlin te qib'.

¹¹⁻¹²Toj tkyaqiljo lo, tz'eltzin kyniky'a ti'j tq'ijil ja'lin, qu'n o qo klet, ex ch'ix tul qAjaw q'ilqe te jun majx. Tu'npetzi'n, kyq'onktzi'n tilil, tu'n kyjaw sak'paja toj kynimb'ila. Qu'n tkyaqiljo il ch'ix tjapin b'aj, tze'nku jun qniky'in, aj ttzaj t-xe kya'j. Tu'n ikyjo, kytzaqpinkjtzinji'y tkyaqil taq'n'b'in qxopin, a b'inchj il, ex kyktxunk kyib'a tuk'a taq'nil spiky'in, a tajb'il qMan, tze'nku jun xo'l q'aq' at xb'alín ex tkxb'il te joyb'il q'oj. ¹³Qo b'et-xix toj tumil ex toj spiky'in, nya noq tu'n ql'o'n, tu'n qtx'ujte, tu'n qky'a'jin, ex jni' tzeqb'il, ex tu'n qq'ojin, ex tu'n tlo'chj qk'u'j. ¹⁴Qala' tu'n tyek'in qAjaw Jesu-crist toj qchwinqil, tze'nku jun xb'alín saq tok qi'j kywutzxjal. Ex mi txi qq'o'n amb'il tu'n qb'inchin a ntqanin ojtxe qte'n, a nya wen.

ⁱ12:19 Deu. 32:35 ^j12:20 Pr. 25:21-22

^k13:7 Mt. 22:21; Mr. 12:17; Lc. 20:25 ^l13:9 Ex. 20:14; Deu. 5:18

^m13:9 Ex. 20:13; Deu. 5:17 ⁿ13:9 Ex. 20:15; Deu. 5:19

^o13:9 Ex. 20:16; Deu. 5:20 ^p13:9 Ex. 20:17; Deu. 5:21 ^q13:9 Lv. 19:18

Mi yolb'in kyij txqantl tuk'iy

14 Ayi'y, a ma chi tiji'n toj kyn-imb'ila, kyk'mo'mqeji'y aye' nya kuj ite' toj kynimb'il. Qu'n at ila' tumil, a at tajb'in te k'ulb'il te qAjaw. Tu'npetzi'n, mi chi xo'n yola ti'j ti' t-xilin kyxim, a nya junx ta' tze'nku kye'. ²Jun techil: At junjun nimil qa nti' tky'i te te, tu'n t-xi tchyo'n tkyaqil ti', me at junjuntl toj tnimb'il qa noq itzaj b'a'n txi tchyo'n. ³Ayetzin kye nxi' tkyaqil kyu'n, nya wen tu'n kyyolb'in kyijjo aye noq itzaj nxi' kyu'n. Ex ayetzin kye noq itzaj nxi' kyu'n, nya wen tu'n kyyolb'in kyijjo aye nxi kycho'n tkyaqil. Qu'n kykyaqiljo lu'n ma chi ok te tk'wal Dios. ⁴Ma attzin tokli'n tu'n tkawi'n ti'j taq'nil juntl? ¡Mina! Qu'n o'kx te tajaw aq'untl at toklin ti'jjo lu'n, qa wen toj twutz mo minaj. Me ti'jjo a tu'n t-xi qchyo'n mo minaj, ate qAjaw at tipin tu'n tel wen tkyaqil nimil tu'n.

⁵Juntl tumil: At junjun nq'mante qa at junjun q'ij nimxixtl toklin tze'nku juntl, ex at junjun nxi niminte qa kykyaqilx q'ij junx kyoklin. Me teyilex te junjun b'a'n tu'n t-ximin ti'j alkye' q'ij wen toj twutz, ja' tu'n tk'uline. ⁶Alkye nimil nim toklin jun q'ij toj twutz, b'a'n, qu'n te nimsb'il tb'i qAjaw. Ex alkye mikyxi' toj twutz, ex te nimsb'il tb'i qAjaw.^r Ex ikyxjo, alkye nxi tchyo'n tkyaqil ti', a wen toj twutz, b'a'n tu'n t-xi tchyo'n te nimsb'il tb'i qAjaw, qu'n kxel tq'o'n chjonte te qMan Dios ti'j. Ex alkye' mi nxi' tkyaqil ti' tu'n, a nya wen toj twutz, ex b'a'n tu'n mi txi tchyo'ne, qu'n ex te nimsb'il tb'i qAjaw, qu'n ex kxel tq'o'n chjonte te Dios ti'j tkyaqiljo nxi' tu'n. ⁷Mix a'lx jun nimil n-anq'in ex nkyim noqx tu'n tnimsin te tib'. ⁸Qu'n qa itz'qo, te nimsb'il tb'i qAjaw; ex aj qkyim, ex ikyxjo, te nimsb'il tb'i qAjaw. Ex qa itz'qo ex qa ma qo kyim, te qAjawqo. ⁹Qu'n tu'npetzi'n, ky-

ime Crist, ex jatz anq'in juntl majl, tu'n tok te tAjaw tkyaqil itz' ex kyimnin. ¹⁰Tu'npetzi'n, ¿Ti'n te toklin tu'n tkawi'n kyib'aj txqantl nimil? ¿Ex tiqu'nil nchi el ti'jli'n? Qu'n qkyaqilx qo pon twutz Crist, tu'n qkawajtz tu'n.^s ¹¹Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Twutzxix itz'qin we', chi qAjaw.

Ex twutzxix qa tkyaqil xjal k'wel meje, ex k'wel tpa'n tb'inchb'in nwutza, qa wen ex qa minajch.^t

¹²B'i'ntl qu'n, qa il ti'j tu'n qpon twutz Dios chiky'b'ilte tkyaqiljo qxim ex qb'inchb'in.

Mi qo b'ujin qxol noq tu'n tpaj jun ti', a nya nimxix t-xilin

¹³Tu'npetzi'n, nya wen tu'n qyolb'in kyij juntl. Qala' kyq'onka tilil tu'n kyb'inchinteji'y tb'anil, ex tu'n mi chi jawe takpaje kyermana toj kynimb'il tu'n kypaja, tu'n mi chi kub' tz'aqe toj il.

¹⁴Qu'n b'i'n wu'n tu'n qAjaw Jesús, qa nti'x jun ti' nya wen tu'nx tib'x, qu'n a nya wen ntzaj noq tu'n qxim. Tu'npetzi'n, qa at jun ti' nya wen toj twutz jun xjal, exla nya wentz tu'n tkub' tb'inchin. ¹⁵Qa ma kub' numj termana, noq tu'n xi tchyo'nji'y a nya wen toj twutz, nti' tk'u'ja ti'j ikyjo. Mi txi tq'o'n amb'il tu'n tnaj jun termana, noq tu'n tpajjo niky'b'ila, a nlab'tiy ti'j tu'n t-xi tchyo'n, qu'n ate Crist o kyim te klolte.

¹⁶Ex mi txi tq'o'n amb'il, tu'n kyyolb'in ti'ja, noq tu'n tpajjo wen n-ele toj twutza.

¹⁷Qu'n a Tkawb'il qMan Dios, nya noq tu'n qwa'n ex tu'n qk'wan; qala' tu'n tten jun qchwinqil tz'aqle, ex jun qmujb'il qib' tuk'a qtzaljb'il tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁸Qa ma qo ajb'in te Crist tojjo tumil lo, ktzajil qMan Dios qij, ex wen qo elile kywutzxjal. ¹⁹Tu'npetzi'n, i tok tilil qu'n tu'n qmujb'in te qib' qxolx, ex tu'n qch'iy toj qnimb'il. ²⁰Mi kub' tnajsi'n taq'n'b'in

^r14:6 Col. 2:16 ^s14:10 2Co. 5:10 ^t14:11 Is. 45:23

qMan Dios toj tanmin juntl, noq tu'n tpa-
jjo tniky'b'ila. Qu'n twutzx qa tkyaqilx
te ti' nti' tky'i tu'n t-xi qniky'b'in. Me
nya wen tu'n tb'inchin, tu'n tjaw takpaj
juntl toj tnimb'il, noq tu'n tzaqpi'n ti'j
tkyaqil niky'b'il, a taja. ²¹ Tu'npetzi'n, mi
txi tchyonji'y chib'j, ex mi txi tk'wanjiy
vin, qa nya wen toj twutzx termána,
qu'n yaj qa noq tu'n tpajjo ikyjo xkub'e
tzaq termána toj il, mo saj numj toj
tnimb'il. ²² Tenxit tnimb'ila twutzx qMan
Dios, qu'n nimxix ky'iw'b'il tib'ajjo nimil,
a ntna'n toj tanmin qa nti' til ti'jjo t-
xim, ex ti'jjo tb'inchb'in. ²³ Me qa at
kab'e tk'u'ja ti'jjo nxi tchy'o'n, axa n-ok
aj paj ti'jxa, qu'n nya tuk'a tnimb'ila nxi
tchy'o'n. Ex tkyaqiljo nya tuk'a qnimb'il
nb'ante, atzin iljo.

Il ti'j tu'n qk'u'jlin kye quk'a

15 Me awotzinqe, awo at qipin toj
qnimb'il, il ti'j tu'n kyiky'xjo quk'a
qu'n, a nyaxix kujqe toj kynimb'il, ex mi
kub' qb'inchin a tze'nkuxjo qaj. ² Qala' ax
junjunqe k'wel b'inchin te' b'a'n, tu'ntzin
tajb'in te onb'il kye quk'a, ex tu'n kytza-
laj ti'j, ex tu'n kych'iy toj kynimb'il.
³ Qu'n ikyxjo xkyij tyek'in Crist; qu'n mix
kub'e tb'inchine tze'nkuxjo taj. Qala', ma
tz'ikyx tu'n tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios: Atzin yasb'ilte s-ok q'o'n, ma
kub' tzaq wib'ajach.^u

⁴ Qu'n tkyaqiljo xq'umlajtz toj Tu'jil
Tyol Dios, kyij tz'ib'in te jun xnaq'tzb'il
te qe, tu'ntzintla tqe qk'u'j, ex tu'n
qwe' toj tkyaqiljo n-iky'x qu'n, ex tu'n
qonit toj qnimb'il. ⁵ Noqit ax qMan
Dios, a tzaj q'onte t-xel kye'y toj kyn-
imb'ila ex Q'ubq'il kyk'u'ja, aku tzaj mo-
jin kye'y, tu'n kyb'eta toj tb'anil kyx-
olxa, tze'nku xkyij tyek'in Crist, a Jesús,
⁶ tu'ntzin kykyaqilxa junx ja kynimsi'n

tb'i qMan Dios te jun majx, a Ttata qA-
jaw Jesucrist.

Ajo Tb'anil Tqanil nq'umlajtz kye' nya Judiy

⁷ Tu'npetzi'n, kymujb'inktzin kyib'a
kxolxa, tze'nku te Crist ma tz'ok
tmujb'in tib' quk'a, te nimsb'il tb'i qMan
Dios. ⁸ Kxel nq'ma'n kye'y, qa Crist, a
Jesús, xi tq'o'n tib' tu'n tajb'in qe, a awo
aj Judiy, ex tu'n tyek'it qa tzaqlexix
Dios tuk'a Tyol, tej tjapin b'aj tu'n Jesús
tu'n tkujsitjo a tzaj ttziyin qMan Dios
kye qxe'chil ojtxe. ⁹ Ex nya o'kqox; qala'
tu'n tnimsit tb'i qMan Dios kyu'nxjal
nya Judiyqe, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j
qMan kyij, tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil
Tyol Dios:

Tu'npetzi'n, kchin b'itzila b'itz,
ex ok kjawil nnimsi'n tb'iy kxol txqantl
xjal, aye' nya Judiyqe.^v

¹⁰ Ex juntl majl ntq'ma'n:
Chi tzalajxa, ayi'y nya Judiyqi'y, junx
kyuk'a Ttanim qMan Dios.^w

¹¹ Ex toj juntl tnej Tu'jil Tyol Dios,
ntq'ma'n:

Chi b'itzinqi'y tb'i qAjaw, ayi'y nya
Judiyqi'y.

Ex chi nimsi'n tb'i kxol tkyaqil xjal
twutz tx'otx'ch.^x

¹² Ex ikyxjo kub' ttz'ib'in Isaías:
K-it'z'jil juntl ti'jjo tyajil Isai, tze'nku' t-
xul tze.

Ex kkawil tib'aj tkyaqil xjal, a nya
Judiyqe,
aye' k-okil qe kyk'u'j ti'jch.^y

¹³ Ax Dios, a ntzaj q'onte q'ubq'il qk'u'j,
nojsinte kyanmi'n tuk'a nim tzaljb'il
ex jun nuk'b'il toj tkyaqil, tu'ntzintla
kych'iya wen tojjo kyq'ubq'il kyk'u'ja ti'j,
noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan.

¹⁴ Ayi'y werman, ma qe nk'u'ja, qa
ma noj kyanmi'n tuk'a tkyaqil b'a'n

^u15:3 Sal. 69:9 ^v15:9 2Sa. 22:50; Sal. 18:49 ^w15:10 Deu. 32:43

^x15:11 Sal. 117:1 ^y15:12 Is. 11:10

ex ojtzqib'l, tu'n tel kyniky'a te, ex tu'n kyq'o'n jun tumil kyxolxa. ¹⁵Tojjo wu'ja lo, ma txi ntz'ib'in junjun tumil kuj ch'in, tu'ntzin mi tze'ele naje' t-xtalb'il Dios toj kyk'u'ja, a ma tzaj toqxenin we'y, ¹⁶tu'n wajb'in te Jesucrist kyxoljo xjal nya Judiyqe, tze'nku jun pale. Qu'n atzin waq'inji'y tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil Dios te kolb'il, tu'ntzin tyek'itjo nya Judiyqe twutz Dios tze'nku jun oyaj tb'anilx wen, saqxix tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁷Ex nim nchin tzalaja tu'n waq'nb'in ti'j qMan Dios, noq tu'n Crist, a Jesús. ¹⁸Qu'n nlay chin yoli'n ti'j juntl ti'; qala' noq ti'jjo ma tb'inche Crist, tu'n waq'nb'in, kyu'n nyola ex nb'inchb'in, tu'n kynimi'n nya Judiyqe. ¹⁹O kub' nyek'in tipin qMan Dios kyu'n nim techil ex nb'inchb'in tuk'a tmojb'il Xewb'aj Xjan, tu'ntzin kyja kyka'yajxjal ti'j. Ikytzi'n, ma japine nb'ajjo tyolajtz Tb'anil Tqanil ti'j Crist toj tnam Jerusalén ex tzmax toj tx'otx' te Ilírico. ²⁰Qu'n kukx n-ok nq'o'n tilil, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il ja' na'mtaq tb'ijte tqanil tb'i Crist. Qu'n nky'e'y tu'n t-xi nxikyb'in waq'in tib'aj taq'nb'in juntl. ²¹Qala', tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Aye xjal, a na'm tpon tqanil kye, kchi jawil ka'yaj. Exqetzi'n a na'm kyb'i'nte, k-elil kyniky' te.^z

Nkub' t-ximin Pabl tu'n t-xi' Rom ex España

²²Tu'n jtz'o'nqintaqa tu'n aq'untl, nti'taq jun tumil tze'n tten tu'n nxi'y lol kye'y.^a ²³Me atzi'n ja'lin, ma japin b'aj waq'in tzalu'n. Qu'n ojttxex tkub'lin nximi'n tu'n npo'n q'olb'il kye'y. ²⁴Me aj nxi'y España, chin ky'elixa q'olb'il kye'y. Aj tb'aj jun jte' q'ij wu'n kyxola, wajatlay tu'n kymo'jin wuk'y toj nb'e'y,

aj nxi'y tzma tzachi'n. ²⁵Me nej, ma chinka toj Jerusalén tu'n t-xi wi'n jun o'nb'il kye nimil antza. ²⁶Qu'n aye nimil toj tx'otx' te Macedonia ex Acay o kub' kyb'isi'n tu'n tjaw chmet jun tal oyaj, tu'n t-xi smet kye' erman tal yajqe toj Jerusalén.^b ²⁷Ex kub' kyb'inchin tuk'a tzaljb'il, ex axtaq jun tumiljo, qu'n ikytzi'n tze'nqeku nimil aj Judiy, kub' kysipin a at kye toj kynimb'il kyuk'a' nya Judiyqe; exsin ikyxtzjo, il ti'j tu'n kyonin, aye' nya Judiyqe, kyuk'a nimil Judiy tuk'a at kye tzalu'n twutz tx'otx'.^c ²⁸Ex ajtzin tb'aj nsipinji'y oyaj lu'n kyxol, b'exsin chin xela tzma España, ex kchin ky'ela kyuk'y, aj nxi'y. ²⁹Qu'n b'in wu'n, aj npo'n kyuk'y, chin ponb'ila tuk'a t-xilin Tb'anil Tqanil, ex tuk'a tkyaqil tky'iwb'il Crist.

³⁰Werman, nchin kub'sin nwutza kye'y toj tb'i qAjaw Jesucrist, ex tu'n tq'uqb'il qk'u'j tu'n Xewb'aj Xjan, tu'n kymujb'inte kyib'a wuk'y toj aq'untl, tu'n kynan Diosa wi'ja. ³¹Ex chi kub'sin kywutza te Dios, tu'n nkleta toj kyq'ob'jo xjal nya nimilqe, a ite' toj tx'otx' Judey. Qu'n ex atjo oyaj q'in wu'n, a tzaj kyq'o'n tu'n t-xi wi'n kye erman toj Jerusalén, noqxix tb'anilx tze'ele toj kywutz, ³²tu'ntzintla aj nkani'n kyuk'y, chin kaninxita tuk'a tzaljb'il, tze'nku taj qMan Dios, ex tu'n tjaw wi'n wib'a junx kyuk'y. ³³Noqit ax qMan Dios, a tAjaw tkyaqil nuk'b'il, ten junx kyuk'y. Ikyxit tze'ele.

Aku Pabl nq'olb'in

16 Kxel woqxeni'n erman Febe kye'y, a tok te mo'jil toj Ttanim qMan Dios toj Cencrea. ²Kyk'mo'nxa ti'j tb'i qAjaw Jesús tze'nkux tumil kyxol erman toj nimb'il, ex kymo'jinxa tuk'a tkyaqiljo ti' taj, qu'n ti'j ilaku o mo'jin, ex wuk'apekuy o mo'jine.

^z15:21 Is. 52:15 ^a15:22 Ro. 1:13 ^b15:26 1Co. 16:1-4 ^c15:27 1Co. 9:11

³K'a' chex kyq'olb'i'n Priscila ex Aquila, qu'n ayetzi'n wuk'aji'y toj taq'in Crist, a Jesús.** ⁴Nim siky'x kyu'n toj kychwinqil noq tu'n npaja; nya o'kqinx nchin q'o'n chjonte, qala' majqexjo, jni'qe erman nya Judiyqe. ⁵Ikyxjo kyq'olb'inqexji'y jni' Ttanim Dios ok kychmo'n kyib' toj tja Priscila ex Aquila. Ikyxjo te jun wuk'iy, a Epeneto, a tnejil nimil ti'j Crist toj tx'otx' te Asia, ex nimxix k'u'jlin wu'n. ⁶Kyq'olb'inxa Mariy, qu'n nimx o' tz'aq'nin kyija. ⁷Kyq'olb'inqexji'y nxjalila, a Andrónico exsin Junias, qu'n ayetzin wuk'aji'y i ten toj tze; nimxix o' tz'el kyqanil kyxol tsanjil qAjaw, ex ayexix nej i nimin nwutza. ⁸Kyq'olb'inxa Ampliato, jun wuk'iy k'u'jlinxix wu'n, qu'n nimilxix ti'j qAjaw. ⁹Kyq'olb'inxa Urbano, jun kuk'a toj taq'in Crist, ex te Estaquis, qu'n k'u'jlinxix wu'n. ¹⁰Kyq'olb'inxa Apeles, qu'n nimxix yek'b'il o' kub' tq'o'n tojjo tmb'il ti'j Crist, ex ikyxjo kye tb'aj Aristóbulo. ¹¹Kyq'olb'inxi'y nxjalila Herodión, ex kye jni'qe tzajnin ti'j tb'aj Narciso, qu'n ex nimilqe ti'j qAjaw. ¹²Kyq'olb'inxa Trifena, Trifosa ex Pérsida, qu'n nchi aq'ninxix wen toj taq'in qAjaw. ¹³Kyq'o'nxa jun q'olb'il te Ruf,^d qu'n tb'anil nimil te qAjaw, junx tuk'a tnana, qu'n te wey nyakuj nnani'y. ¹⁴Kyq'olb'inqexa Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, ex Hermas, junx kyuk'a kykyaqil nimil ite' kyuk'a. ¹⁵Ex ikyxjo kyq'olb'inxa Filólogo, Julia ex Nereo tuk'ax taneb' Olimpás, ex jni' kykyaqil nimil ite' kyuk'a.

¹⁶Kyq'olb'inx kyib'a kyxolili'y tuk'a tkyaqil kyanmi'n; kykyaqilxjo jni' Ttanim Crist tzalu'n nxi kyq'o'n jun q'olb'il kye'y.

¹⁷Erman, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kyok kyka'yinji'y aye' nchi jyon tumil tu'n tel kypa'n kyib', qu'n noq jun tze nkub' kyq'o'n toj kyb'e'y tu'n kyja tolpaia ti'j. Nya wenjo ikyjo, qu'n nya iky kyeji'y xnaq'tzb'il o' kyb'i. Kypamil kyib'a kyij, ¹⁸qu'n mi nchi ajb'in te qAjaw Jesucrist; qala' texjo kyachb'il nchi ajb'ine. Ex noq tu'n kyyol ponix wen, nchi kub' kysb'u'n tal xjal, a mi ojtzqi'n kyu'n.

¹⁹Tkyaqilx b'ilte qa manyor nimilqi'y, ex tu'ntzin ikyjo tzunx nchin tzalajxa. Ex waja tu'n tkub' kyyek'inji'y kynab'la b'a'n, me nya te b'inchb'il te nya b'a'n, qala' te b'inchb'il te' tb'anil. ²⁰Ex axit Dios, a tAjaw nuk'b'il, k'wel q'onte tumil tu'n tkub' tz'aq tajaw il qu'n. Axit qAjaw Jesucrist kub' ky'iwlin kye'y.

²¹Jun q'olb'il kye'y tu'n Timotey, a wuk'iy aq'nil,^e ex kyu'n Lucio, Jasón ex Sosípater, aye' nxjalila. ²²Ayi'n Tercio nchin tz'ib'in ti'jjo u'j lu'n, ex kxel nsma'n jun q'olb'il kye'y toj tb'i qAjaw. ²³Jun q'olb'il tu'n Gay kye'y;^f loqi'n inti'n toj tja, qu'n q'o'nku tu'n, tu'n tajb'in te tkyaqil Ttanim qMan Dios. Ex ikyxjo tu'n erman Cuarto ex erman Erasto, a ajlal pwaq toj tnam.^g

²⁴Noqit a t-xtalb'il Jesucrist ten kyuk'iy kykyaqila. Ikyxitjo.^{††}

Jun nimsb'il te qMan Dios te b'ajsb'il u'j

²⁵Qnimsinks tb'i qMan Dios, qu'n o'kx aku kub' wa'b'in kye'y jikyinxix tojjo Tyol, a o' b'aj nq'ma'n kye'y, ex tojjo xnaq'tzb'il ti'j qAjaw Jesucrist. Ex atzi'n lu'n ikyxjo tze'nku b'antlin ti'j tu'n Dios atxix ojtxe, te' na'mxatq tkub' xkye tkyaqil. ²⁶Me atzi'n ja'lin o' yek'it tu'n a kub' kytz'ib'in yolil Tyol Dios, ikyxjo

**16:3 Ajo qya Priscila, Prisca juntu' b'i. Kyb'i. 18:2.

††16:24 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 24.

^d16:13 Mr. 15:21 ^e16:21 Kyb'i. 16:1

^f16:23 Kyb'i. 19:29; 1Co. 1:14

^g16:23 2Tim. 4:20

tze'nku' tq'ma qMan. Atzin b'antlin tij
tu'n Dios, ewintaq, me atzi'n ja'lin o
yek'ajtz toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'ntzin
t-xi kynimi'n, ex tu'n tkub' kynimi'n.

²⁷ O'kx Diosjo junch'in b'ilte ex ojtzqilte
tkyaqil. Ex nimxitjo tb'i te jun majx, noq
tu'n qAjaw Jesucrist. Ikyxitjo.

Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint

Corint tb'i jun nmaq tnam toj tx'otx' Grecia. At nim k'aǰjil toj, ex at nim kynab'lxjal, ex at nimku nimb'il te twutz tx'otx' toj. Ex at nimku il ex jni' nya b'a'n toj, a ok tq'o'n mib'in kyxol Ttanim Dios anta.

Tojjo tkab' tb'e Pabl, te' t-xi' q'mal Tb'anil Tqanil, anta xi xkyeye tu'n tkyij tq'uq'b'in Ttanim Dios. Exla qa tetaq Diosjo aq'untl lo kyxol nimil, me ataq nim ti', a nya wen. Tu'npetzi'n, tzaj ttz'ib'in Pabljo u'j lu'n, tu'ntzin tkyijjo nya b'a'n toj tumil. Kyoj capítulos 1–6, xi ttz'ib'in Pabl kyi'jjo nya b'a'n, a o tb'i kyi'j junjuntl, ex kyoj capítulos 7–16, nchi tzaj ttzaq'win Pabljo kyxjelb'itz nimil aj Corint toj jun kyu'j, a xi kysma'n te.

Ex atzin jni' nya b'a'n o txi tmiyon Pabl kyjalu'n: Ajo kypa'b'l kyib' kyxol nimil, ex jni' kynimsb'il kyib', ex jni' ky'a'jin, ex jni' nya wen ti'jjo Xjan Wab'j, ex jni' nya wen ti'jjo kyoklin tu'n Xewb'aj Xjan, ex nya wenjo kyximb'itz ti'jjo tu'n kyjatz anq'in kyimnin. Ex tkolb'il tib' Pabl ti'jjo toklin te tsanjil Jesús, qu'n attaq junjun toj Corint, a nq'mante qa noq jun xjalxi, ex qa nya il ti'j tu'n tkub' kyb'in tyol Pabl.

Jun q'olb'il tu'n Pabl kye nimil toj tnam Corint

1 Ayi'n Pabl, o chin txokli'y noq tu'n tajb'il qMan Dios, tu'n woka te jun tsanjil Klolqe Jesucrist. Nkub' ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a qerman Sóstenes ²te kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Corint, ^hayi'y o chi el pa'n tu'n Crist, a Jesús, ti'j tkyaqil nya b'a'n, ex o saqix kyanmi'n tu'n. Ex o chi oka te tajlal Ttanim Dios junx kyuk'a txqantl toj tkyaqil twutz tx'otx', aye' nimilqe ti'j tb'i

Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, a kyAjaw ex qAjaw te jun majx.

³Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist tzaj q'onte t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja.

⁴Kukx nxi nq'o'nji'y chjonte te Dios kyi'ja, tu'n t-xtalb'il ma tzaj tq'o'n kye'y, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, a Jesús. ⁵Qu'n noq tu'n, ma tzaj tq'o'n Dios tkyaqil q'animil kye'y toj kynimb'ila, tze'nku tu'n kyyola ex kyojtzqib'la. ⁶Atzin lu'n jun yek'b'il qa ma kub' kyniminji'y Tb'anil Tqanil ti'j Crist, a xi qq'ma'n kye'y. ⁷Tu'npetzi'n, nti'l atx taj kye'y, tu'n Xewb'aj Xjan, a ayi'y nchi ayo'n tulil qAjaw Jesucrist. ⁸Ex axte Dios k'wel wa'b'in kye'y jikyinxix wen toj kynimb'ila te jun majx, tu'ntzin mix a'l jun tz'okx xch'inte jun ti' toj kywutza, aj tpon tq'ijil tu'n tul qAjaw Jesucrist. ⁹Ex ate Dios kukx njapin b'aj Tyol tu'n, a xjaw sk'o'n kye'y, tu'n kymujb'in te kyib'a tuk'a qAjaw Jesucrist, a Tk'wal.

Nya wen tu'n tb'aj qpa'n qib', awo nimilqo

¹⁰Ayi'y werman, nchin kub'sin nwutza kye'y noq toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n tkub' kyxmoxin kyib'a, tu'n mi b'aj kypa'ne kyib'a; qala' noqpe kyja tu'n tok kymujb'inxix kyib'a wen, tu'ntzintla tten kynab'la junx, ex jun elnin kyyola. ¹¹Qu'n o nb'i'y jun tqanil kyi'ja kyu'n jni' tb'aj Kloé, qa at q'oj kyxola. ¹²Nya tiqu'n nxi nq'manji'y lu'n kye'y, qu'n tu'n noq tze'nchaqku nkyq'ma'n. At junjun nq'ma'nte, qa te Pabl, junjun te Apolos, ⁱex junjun te Pegr. Ex at junjun te Crist, chi'.

¹³¿Ma ila'tzin elnin Crist toj kywutza? ¿Ma ajinqintzin we' xin jaw twutz cruz tu'n kypaja? ¿Ma ti'tzin nb'i'y, i ku'xi'y toj a', te jawsb'il a'? ¹⁴Chjontex qMan Dios, mix a'l jun kye' tku'x toj a' wu'n

te jawsb'il a' wu'n, qala' o'kx Crispo^j ex Gay.^k ¹⁵Tu'npetzi'n, mix a'l juntl kye' aku q'mante qa ti'j nb'i'y xi kuxiy toj a'. Qu'n ex noqit ma chi kuxa wu'n toj a', ny-atla ti'j nb'i'y xjawe wi'n, qala' ti'jxitlea tb'i qMan Dios, ex Tk'wal, exsin Xewb'aj Xjan.

¹⁶Ex ma tzul julk'aj toj nk'u'ja, qa tkyaqil tb'aj Estéfanas i kux nq'o'n toj a' te jawsb'il a'.¹ Me mi na'n wu'n qa atx juntl. ¹⁷Qu'n nya ma chin tzaj sma'n tu'n Crist noq tu'n kyku'x xjal toj a' wu'n te jawsb'il a', qala' tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil kolb'il. Tu'npetzi'n, mi xin yoli'n kyuk'iy tuk'a nmaq yol tb'anilx kywutzxjal, tze'nku jun aj u'j, noq tu'n kyxi lipekuy wi'ja, qala' tu'n kyxi lipey ti'jjo t-xilin nyola, a at tipin tu'n qklet, a tkyimlin Crist twutz cruz te qxel.

A Crist tipin ex t'nabl' qMan Dios

¹⁸Qu'n atzin Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi nq'ma'n ti'jjo tkyimlin Crist twutz cruz, nti' tajb'in toj kywutzxjal, aye' kyja kyxi' toj najin. Me atzin Tqanil lu'n tipin Dios te' te qe, awo' nqo okx toj tb'eyil kolb'il, tu'n qklet tu'n.^m ¹⁹Tu'npetzi'n, ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

K-okil nyupi'n kynab'ljo aj nab'l;

ex k-elil wi'jli'n kyojtzqib'ljo aj u'jil.ⁿ

²⁰¿Ma atzin tq'uqiljo twutzxix a kynab'l? ¿Ex ma attzin tumiljo aj u'jil exsin jni' xtij tzalu'n twutz tx'otx'? Qu'n axte qMan Dios ma tz'ok najsinte kynab'ljo xjal anetzi'n.^o ²¹Qu'n tb'anilxjo t-xilin qMan, qu'n mi xtaq' tu'n tel tniky'tzajil kyunxjal noq tu'n kynab'l nimx ti'jjo te twutz tx'otx'. Qalatzin nejix xtaq' kolb'il kye xjal, aye' i nimin ti'j Tyol, exla qa nti' tajb'in toj kywutz junjuntl. ²²Qu'n ayetzin kye Judiy nchi qanin ti'j jun techil tipin Dios, tu'n tyek'in qa twutzxixjo Tb'anil

Tqanil. Ex ayetzin aj u'jil te Grecia, nchi jyo'n txqan tumil tb'anilx kywutz xjal. ²³Me metzin qe', nqo yoli'n ti'j tkyimlin Crist twutz cruz. Me atzin toj kywutz Judiy nya wen n-ele, ex toj kywutzjo aj u'jil nti' tajb'in. ²⁴Me atzin kye', aye' o chi txokle, kyxoljo Judiy ex nya Judiyqe, ma tz'ok Crist te t-xilin tipin ex t-xilin t'nabl' qMan Dios. ²⁵Tu'npetzi'n, a tzajnin te Dios, a nti' tajb'in kywutz xjal, nimxixtl toklin tze'nku tkyaqil kynab'ljal tzalu'n twutz tx'otx'. Ex atzi'n a nyakuj nti' tipin kywutzxjal, nimxixtl te' tipin tze'nku tkyaqil kyipin xjal.

²⁶Ayi'y erman, b'i'n kye kyu'n, qa ma chi txokli'y tu'n kyoka te Ttanim Dios, exla qa nya ila' aj u'jil kyxola, ex qa nya ila' at kyipin mo at kyoklin kywutzxjal.

²⁷Qu'n tu'npetzi'n, ma chi jaw sk'o'n tu'n Dios, ayi'y nyakuj nti' kyajb'in toj kywutzxjal, tu'n kytzaj tx'ixwe' a at kynab'l toj kywutz; ex o chi jaw sk'o'n tu'n Dios aye' nti' kyipin toj kywutzxjal, tu'n kytzaj tx'ixwe' a at kyipin toj kywutz. ²⁸Me ayetzi'n nti'x ch'in kyajb'in tzalu'n twutz tx'otx', aye' nchi el kyijlinxjal, ex najin ite'ye toj kywutzxjal; me ma chi jaw tsk'o'n Dios, tu'n tel yupitjo a ataq tajb'in toj kywutz, ²⁹qu'n tu'ntzin mix a'l jun jaw tnimsin tib' twutz Dios.

³⁰Qu'n noq tu'n, ma tz'ok kymujb'in kyib'a tuk'a Crist, a Jesús, ex ma tz'ok Crist te kynab'la, ex noq tu'n, ma chi oka tz'aqle twutz qMan, ex ma chi el pa'n tu'n, tu'n tsaqix kyanmi'n, ex ma chi kot-paja tu'n. ³¹Tu'npetzi'n, nti' tumil tu'n kynimsin kyib'a. Me tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Qa at jun xjal taj tu'n tja tnimsin jun ti', b'a'n tu'n tja tnimsin tb'i qAjaw.^p

2 Tu'npetzi'n werman, tej nkani'n kyuk'iy q'malte Tb'anil Tqanil ti'j

Dios, mix in kanini'y tuk'a jun yol mo tuk'a jun nab'l nimxix kywutzxjal. ²Qu'n tej nte'n kyuk'iy, nti'taq juntl t-xilin nyola, qala' o'kxjo ti'j Jesucrist ex ti'jjo tkyimlin twutz cruz. ³Ex tej nte'n kyxola, nti'taq nim wipi'n ex nimtaq nxob'ila, ex noq nchin lu'lintaqa wen, tu'n jun wokli'n o' tzej tq'o'n Dios kyxola.⁴ ⁴Ex tej t-xi nq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil kolb'il, mix in yolini'y tuk'a nmaq yol noq tu'n tkub'ku kyk'u'ja wu'n. Qala' ma kub' kye' kyk'u'j, me tuk'a jun yek'b'il tu'n tipin Xewb'aj Xjan, ⁵tu'n mi tz'oke qe kyk'u'ja ti'jjo nab'l, a tb'anilx kyexjal, qala' o'kxjo ti'jjo tipin qMan Dios.

Ajo nab'l tu'n Xewb'aj Xjan

⁶Me atzi'n ja'lin, kyxoljo aye ma chi tijin toj kynimb'il, nqo yoli'n tuk'a jun t-xilin nab'l tal kuj ch'inl, me a nya jun qnab'la, a qekuxa te twutz tx'otx', ex nya kynab'ljo a nchi kawin twutz tx'otx', a jun paqx kb'ajil. ⁷Qala', atzin t'nab'l Dios, a ewintaq tu'n, atxix na'mxtaq tb'ant twutz tx'otx' tu'n. Atzin t'nab'ljo lo, ximintaq tu'n atxix ojtze, tu'n ttzaj tq'o'n qe ja'lin te jun tzaljb'il. ⁸Qu'n ayetzin kye nejinel twutz tx'otx', mi s-el kyniky' te, qu'n noqit ma'y, mitla xkub' kyb'yo'n tA-jaw Tkyaqil twutz cruz, a nqoptz'aj ja'lin toj kya'j. ⁹Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Nimku o b'ant tu'n Dios kye k'u'jlinqe tu'n.

Me atzi'n o b'ant tu'n, mix a'l jun o lonte; mix a'l jun o b'inte;

mixpe a'l x jun o pon ti'j.^r

¹⁰Me ma tzej tyek'in Dios qe, noq tu'n Xewb'aj Xjan, qu'n ate Xewb'aj Xjan nx-pich'inte tkyaqil jni' t-xilin tumil tu'n qMan Dios. ¹¹Qu'n mix a'l junxjal, aku tz'el tniky' te t-xim juntl, qala' o'kxjo tanminxjal ojtzqilte alkye t-xilin t-xim.

Ikytzin te Diosjo: Mix a'l x juntl ojtzqilte t-xim, qala' noq o'kxjo tanmin Dios, axjo Xewb'aj Xjan. ¹²Ex awotzinqe, nya ma tzej qk'mo'n jun xewb'aj, a tzajnin te twutz tx'otx', qala' a Xewb'aj Xjan, a tzajnin te Dios, tu'ntzin tel qniky' te tkyaqiljo a o' tzej tq'o'n noq tu'n t-xtalb'il. ¹³Tu'npetzi'n, nqo yoli'n ti'jjo lo, nya tuk'a jun yol, a noqit s-el qb'i'n kyil'xjal, qala' tu'n saj t-xnaq'tzin Xewb'aj Xjan. Ikytzi'n, nqo q'ma'neji'y jun tumil tu'n Xewb'aj Xjan kye'y tuk'a t-xilin yol te Xewb'aj Xjan.

¹⁴Me qa nti' Xewb'aj Xjan toj tanmin jun xjal, nlay txi tnimi'n a tzajnin te Xewb'aj Xjan, qu'n nti' tajb'in toj twutz. Ex nlay tz'el tniky' te, qu'n noq tu'n Xewb'aj Xjan, aku tz'el pjete. ¹⁵Me atzin te' at Xewb'aj Xjan toj tanmin, n-el te' tniky' te tkyaqil, ex mix a'l x jun aku tzej q'o'nte juntl tumil te. ¹⁶Ikyxjo tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

¿Ankye n-el tniky' te t-xilin t'nab'l qAjaw?

¿Ex ankye' aku tzej xnaq'tzinte?^s

Ikytzin tze'nku qe, atqe t'nab'l Crist qu'ka.

3 Erman, mi nchin yoli'n kyuk'iy tze'nku nimil, qala' nyakuj nya nimil, a noq o'kx kyajjo tu'n kyb'inchin tze'nku ntqanin kyxmilil, qu'n tu'n ne'xqexa toj kynimb'ila ti'j Crist. ²Tu'npetzi'n, atzi'n xnaq'tzb'il xi nq'o'n kye'y, nya nimxix t-xilin, qu'n ikyqeji'y tze'nku jun ne'x tzunx nmi'xin, ex nlay txi wab'j te; nixpe a ja'lin, na'mxix kych'iya toj kynimb'ila, ex nlay t-xi jun xnaq'tzb'il kye'y, a nimxix t-xilin.^t ³Qu'n kukx nkub' kyb'inchinji'y tze'nku ntqanin kyxmilila. Qu'n kukx nchi xky'aqli'n, ex nchi q'ojli'y kyx-ola. ¿Ma nyatzin ax nkub' kyb'inchinji'y tze'nku kyexjal, a nya nimilqe, aye' nchi b'inchin noq tze'nku taj kyxmilil? ⁴Ikytzin tze'nku nkyq'ma'n junjun: Ayin

we' te Pabl, ex juntl: Te Apolosqi'nch.^u ¿Ma nyatzin ax nkub' kyb'inchinji'y tze'nku nb'ant kyu'nxjal tzalu'n twutz tx'otx'?

⁵ ¿Me ankye te' Pabl toj kywutza? ¿Ex ankye te' Apolos, tu'n kyxi lipey ti'j? ¿Ma nyatzin noq jun aq'nilqo'y toj taq'in Dios, tze'nkuxjo qokli'n tzaj tq'o'n, ikyxjo tze'nku kyoklin tkyaqil nimil? Ex noq qu'n, ma txi kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il. ⁶ Ayetzin kye' tze'nku jun wi' awal kux awet toj tx'otx'. Ayi'n we' xin kux awante,^v ex ate erman Apolos a'yil ti'j.^w Me ate Dios ch'iysilte. ⁷ Tu'npetzi'n, mix a'l jun qe' at toklin, a awal ex a a'yil ti'j; qala' o'kx te Dios nim toklin te ch'iysil awal. ⁸ Qu'n a awal ex a a'yil, junch'in kynab'l, a tu'n tch'iy awal. Ex teyilex te junjun ktzajil kytzyu'n jun chojb'ilte tze'nkuxjo taq'nb'in. ⁹ Awotzin qe' nqo aq'ni'n junx tuk'a qMan Dios, ex ayetzin kye' taq'nb'in Dios, mo tze'nku jun tja b'inchin tu'n.

¹⁰ Ex noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma chin oka tze'nku jun b'inchil ja, qu'n ayi'n xin kub' xikyb'inte tq'uqil Ttanim Dios; ex junxil kjawil ch'iysinte. ¹¹ Ex teyilex te junjun, tze'nku jun tajaw ja, tu'n t-ximin tze'n k-okile tu'n, tu'n tch'iy. Mix a'l juntl aku kub' q'onte juntl tq'uqil nimb'il twutzxix, tze'nku o kub' nq'o'n, a aku Jesucrist. ¹² At junjun, nchi b'et toj tumil toj kynimb'il, ikyxjo tze'nku jun xjal nkub' tb'inchin jun ja tuk'a kxb'il, mo ab'j tb'anilix wen, a mi npatj. Ex at junjuntl, a nyaxix toj tumil nchi b'ete, ikyjo tze'nku jun xjal nkub' tb'inchin jun tal pach tuk'a tq'ob' tze, mo pt'an, mo tal ch'um. ¹³ Qu'n ajtzin tpon tq'ijil, ja' tu'n qoke toj pa'b'in twutz Dios, atzi'n qb'inchb'in k-okil toj niky'b'il tu'n tkawb'il Dios, ikyxjo tze'nku jun q'aq', a tzunx njulinx wen. Ex atz-

intza k-elile tniky'tzajil tb'inchb'in junjun, qa b'a'n mo minaj. ¹⁴ Atzin mi b'aj tb'inchb'in tu'n q'aq', atzin tb'anil xb'antjo tu'n toj tchwinqil, ex ktzajil q'o'n jun chojb'il te tu'n Dios tuk'a chwinqil, a nlay b'aj. ¹⁵ Me atzi'n kb'ajil tb'inchb'in tu'n q'aq' toj pa'b'in twutz Dios, atzin nya b'a'n xb'antjo tu'n toj tchwinqil, b'anxa nyakula kb'ajil tu'n q'aq', noqtzin tu'ntzjo ikytzi'n tze'nku jun xjal, aj tetz rinin toj tja. O'kx kketil, me metzi'n tkyaqil at te, b'e'x kb'ajil tu'n q'aq'.

¹⁶ ¿Ma mitzin b'in kyu'n, ayi'y toj Ttanim Dios, qa o chi oka te tja, ex qa antza najle T-xew qMan toj kyanmi'n?^x ¹⁷ Qa at jun kyxola xkub' yuch'in te' tja Dios lo, ax Dios k'wel yuch'inte. Qu'n atzi'n tja Dios, ayexa, ex il ti'j tu'n tok te xjanxix.

¹⁸ Mix a'l jun kub' sb'u'n te tib'. Qu'n qa at jun nkub' tb'isin qa tz'aqle ti'j tkyaqil nab'l te twutz tx'otx', b'a'ntla tu'n tok tq'o'n tib' nyakutlaj nti' t'nab'l, tu'ntzintla tok te jun aj nab'l te twutzxix. ¹⁹ Qu'n atzi'n aj nab'l ti'jjo te twutz tx'otx', nti' tajb'in twutz qMan Dios. Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Qu'n axte Dios nxi q'o'n kye aj nab'l, tu'n tkub' kyk'lo'n kyib' tu'nxjo kynab'l, a tb'anilx kywutzxjal.^y

²⁰ Ex ikyxjo ntq'ma'n juntl majl ky-jalu'n: Qu'n axte Dios ojtzqilte kyximjo aj nab'l, qa nti'x tajb'in.^z

²¹ Tu'npetzi'n, mix a'l jun kye' tu'n tjaw tminim tib' toj tb'i jun xjal. Qu'n tkyaqiljo lu'n at tajb'in te kye'y. ²² Ex qa ayi'n, ex qa a Apolos, ex qa a Cefas, ex tkyaqiljo twutz tx'otx', ex qa chwinqil, ex qa kyimin, ex qa a at ja'lin, ex qa a tzul kanin; tkyaqil at tajb'in te kye'y. ²³ Ex ayetzin kye tu'n kyajb'in te Crist, tze'nku te Crist n-ajb'in te qMan Dios.

^u3:4 1Co. 1:12 ^v3:6 Kyb'i. 18:4-11 ^w3:6 Kyb'i. 18:24-28

^x3:16 1Co. 6:19; 2Co. 6:16 ^y3:19 Job 5:13 ^z3:20 Sal. 94:11

**Wen tu'n qmutxsin qib'
twutz Dios ex qxolx**

4 Tu'npetzi'n, qo kyq'onka tze'nku jun mojlil te Crist, a oqxenilte qe'y, tu'n t-xi qq'ma'nji'y Tyol, a noq ewintaq ojtxe. ²Ikytzi'n, alkye kxel tziyinte jun oqxenj, il ti'j tu'n tkub' tyek'in qa at tq'uqb'il k'u'jb'aj ti'j. ³Lu'tzi'n ayi'n nti' ch'in nkub' nb'isi'n qa nchi yolb'in wi'ja, qa b'a'n nb'ant wu'n mo minaj, expela qa aye kawil twutz tx'otx' nchi yolb'in wi'ja. Qu'n nixpe ayin we' nti' ch'in nkub' nb'isi'n ti'jjo ikyjo. ⁴Te we'y, b'a'n waq'nb'in, me nya tu'njo lu'n, kchin elili'y wen twutz Dios. Qu'n o'kx te Dios lol we'y, qa b'a'n nte'n mo minaj.^a ⁵Tu'npetzi'n, mi kub' kyq'ma'n jun kyy-ola wi'ja mo ti'j nb'inchb'in, a na'mxtaq tul tq'ijil; qala' kyyo'nkuy ajxi tul qA-jaw. Qu'n o'kx te kq'malte qa wen mo minaj, qu'n a k'wel q'onte tqan q'ijil tkyaqiljo ewintaq toj qxopin, ex k'wel yek'in te' tkyaqil t-xilin t-ximb'itz kyanminxjal. Qu'n teyilex junjun ktzajil tk'mo'n nimsb'ilte tu'n Dios, qa wen tb'inchb'in; ex qa nya wen, ktzajil tk'mo'n jun chojb'ilte nya wen.

⁶Ayi'y werman, ma tz'ok qq'o'n qib'a tuk'a Apolos te jun yek'b'il, tu'n tajb'in kye'y, ex tu'n mi chi xi lipeyi'y ti'j juntl xnaq'tzb'il ti'j Tyol Dios, a kyij tz'ib'it te jun majx, ex tu'n mi kub' kyq'ma'n, qa nimxixtl toklin jun taq'nil qMan Dios tze'nku juntl. Qu'n noq tu'n tpajjo ikyjo, njaw kynimsin kyib'a jun tuk'a juntl. ⁷¿Ma atzin te' nimxix toklin tze'nqe' txqantl? ¿Ma nyatzin ax qMan Diostz ma tzaj q'onte tkyaqilxjo at te'y? Ex qa ma tzaj tq'o'n te'y, ¿Tiqu'niltz njaw tnimsin tib'a, nyakuj tu'nx tib'xa ma jyeta tkyaqil?

⁸Qu'n toj kywutza, nyakuj nti' atx taj kye'y. Qu'n ma chi noja ex ma chi

q'inimixa. Ex ma tz'ok kyq'o'n kyib'a tze'n jun kawil, ex ma qo kyij kyq'o'n kyij'ib'inxi'y. Tb'anilxitle ikyjo, me na'mx tkanin tq'ijiljo anetzi'n. Qu'n noqit ikyjo, ajinqotla'y nqo kawin kyuk'iy. ⁹Qu'n toj nwutza, a awo'y tsanjil Jesús, ma qo kyij tq'o'n Dios te nyakuj nti' qajb'in, tze'nku jun ileq', a o b'ant ti'j tu'n tkub' b'yet. Ma qo okxa te jun kyka'yb'il tkyaqil tch'iysb'in Dios ti'j qmutxb'il qib'a; kywutz angel ex kywutz kykyaqilxjal tzalu'n twutz tx'otx'. ¹⁰Qu'n ma qo oka toj kywutza nyakuj nti' qnab'la, ex nti' qipi'n toj ch'in tal qaq'in toj tb'i Crist. Qalatzin kye, ma tz'ok kyq'o'n kyib'a twutz Crist, manyor xtix ex nim kyipi'n wen. Qu'n ma kub' kynimi'n kyib'a kyx-ola; me atzin qe', ma qo el kyiky'in. ¹¹Ex ikyxjo ja'lin, noq tu'n tpajjo aq'untl, tzunx n-iky'x wa'yaj ex k'waj qu'n. Ex nti'x ch'in qxb'ali'n tok. Ex ma qo ok b'yo'n kyu'nxjal, ex nti'x jun qja'y qekuy. ¹²Nqo aq'ni'n kujxix wen, tu'n tkamb'itjo telix qq'ija.^b Aj kyqanb'inxjal qi'ja, nqo qanin tky'iw'b'il qMan kyib'aj; ex kukx ntzaj yajb'iljo qi'ja, me kukx n-iky'xi' qu'n; ¹³ex cheb'e nxi qtz'aq'wi'n, tze'nku nchi yolb'in nya wen qi'ja. Ex ikyxjo ja'lin, ikytzin ma qo okeji'y kywutzxjal, tze'nku jun ti', a nti'x tajb'in, noq tu'n t-xi xoyit toj tz'is.

¹⁴Ma kub' ntz'ib'inji'y lu'n, nya tu'n kyjaw tx'ixwi'y, qala' te jun onb'il wu'n te kye'y, qu'n cheb'e k'u'jlinqi'y wu'n tze'nqekux nk'wala. ¹⁵Exla qa at la-jaj mil xjal xnaq'tzil kye'y ti'j Crist, me ayin we' tze'nku kytati'y, qu'n tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il xi nq'ma'n kye'y, ma chi itz'ji'y toj kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús. ¹⁶Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y tu'n tok kyka'yi'n wi'ja, ex tu'n tkub' kyb'inchi'n tze'nku nb'ant wu'n, tze'nku jun tal k'wal ti'j ttata.^c ¹⁷Tu'npetzi'n, xi nchq'o'n Timo-

^a4:4 1Jn. 3:19-21

^b4:12 Kybi. 18:3

^c4:16 1Co. 11:1; Fil. 3:17

tey kyuk'iy, tu'n ttzaj tna'n kye'y tze'n nchin b'eti'y toj nnimb'ila ti'j Crist, a Jesús, ex tze'nx nxi nxnaq'tzi'n toj tkyaqil Ttanim Dios, qu'n kukx njapi'n tu'n Tim-otey twutz qAjaw, ex k'u'jlinxix wu'n nyakuj nk'wala.

¹⁸Atla junjun kyxola njaw tnimsin tib', qu'n nkub' kyximin qa at nxob'ila tu'n nxi'y lol kye'y. ¹⁹Me qa ikykutaq taj qMan Diosjo, liwey chin kani'n kyuk'iy, ex antza k-elile nniky'a te, tze'ntzin nb'ant kyu'n nimsil kyib', ex nya noq tuk'a kyyol a nkyq'ma'n. ²⁰Qu'n a t-xilin Tkawb'il Dios, nya noq qtzí, qala' il ti'j tu'n tyek'in qa at tipin Dios quk'a. ²¹Kya- jsintz kyib'a. ¿Ankye kyaja? Chin xela q'ol kawb'il kujxix kyib'aja, qa mi xín kub' kynimi'n, ikyxjo tze'nku jun tata kyuk'a tk'wal. Me qa ma chin kub' kyn-imi'n, chin xela tuk'a nim nk'u'ja kyij'a ex tuk'a jun yol b'unin wen.

Jun kawb'il tib'aj jun aj pajil

5 Atzin ja'lin, o t'zel tqanil qa at jun aj pajil kyxola, a ma t'ok t-xu'jlin tkab' tnana. A il lu'n manyor tz'ilxix; mipe nb'ant kyu'n nya nimilqe.^d ²Majqexpe kye', nchi tzalaj, ex njaw kynimin kyib'a ti'jjo ikyo. ¿Nyapetla ma tzaj kyb'isa tu'n ikyo? ¿Ex matla t'ex kylajo'n kyx-ola? ³Werman, twutzx nti'qi'n kyuk'iy, me nimxix nchin ximi'n kyij'a, nyakut-laj inti'n kyxola. Ex o kub' nximi'n twutz qAjaw Jesucrist, ti' tu'n tb'ant ti'jjo a nkub' tb'inchinjo lu'n: ⁴Aj tok kychmo'n kyib'a toj tb'i qAjaw Jesús, ex ktenb'il tipin qAjaw kyuk'iy, ex nxi nq'o'n ny-ola te kajsilte, nyakuxitlaj ajinqi'n kchin tenb'il kyuk'iy, ⁵tu'n tex kylajonji'y ichin lu'n, tu'n t-xi' juntl majl kyxol nya nimil, ja' nkawin tajaw il, tu'n tky'ixb'ajtzjo t-xmilil, tu'n tajtz ti'j tanmin, ex tu'n tklet te jun majx, aj tul tq'ijil qAjaw.

⁶Nya b'a'n tu'n tjaw kynimin kyib'a ti'jjo nb'aj kyxola. ¿Ma mitzin b'in kyu'n, qa at jun kyxola tzunx nb'et toj il, b'e'x kchi xel lipe txqantl ti'j? Qu'n ikytzi'n tze'nku ch'in ttx'amsb'il tq'otjil pan noq tal kyin, me b'e'x n-el tx'amix txqankux q'otj tu'n. Atzin tx'amsb'il jun yek'b'il te il toj tchwinqil jun xjal.^e ⁷Tu'npetzi'n, kypa'milji'y xjal kyxola anetzi'n, tu'n kyoka tz'aqle tze'nku ak'aj tq'otjil pan nti' tx'amsb'il toj, qu'n ikytzi'n kytenji'y ja'lin tu'n Jesucrist. Ojtxe, tze'n nkub' ikysittaq nintz q'ij te Xjan Q'ij, iltaq ti'j tu'n tkub' kyb'yo'n aj Israel jun tal tal rit, tu'n tok te kyxel, ex tu'n kyk-let tu'n tchky'el.^f Me atzin ja'lin, ate Crist o kyim te qxel tze'nku jun tal tal rit, tu'n qklet te jun majx. ⁸Tu'npetzi'n, qo iky'sin nintz q'ij te Xjan Q'ij ja'lin, me nya tze'nku ojtxe tuk'a ch'in pan nti' tx'amsb'il toj;^g qala' tuk'a qanmin txjo'nxix wen te tkyaqil il ex te tkyaqil nya b'a'n, tu'n qok tza'qlexix toj qchwin-qil ex twutzxix qyol.

⁹Tojjo juntl wu'ja, xi nq'ma'n tu'n mina t'ok kymujb'ina kyib'a kyuk'a aj ky'a'jil, ¹⁰me ex nya nxi nq'ma'n, tu'n tel kypa'n kyib'a te jun majx kyij'jo nya nim-ilqe, aye' ikyx kyten: Tze'nku aj ky'a'jil, aye' tzunx n-el kyanmin ti'j tkyaqil, ex aye' ileq'qe, ex aye' nchi k'ulin kywutzjo twutzb'iyil. Qu'n noqit ikytzjo, ilitla ti'j tu'n kyiky'a twutzjo tx'otx'. ¹¹Qala' a weji'y nxi nq'ma'n, tu'n mi t'oka ky-mujb'in kyib'a tuk'a jun, a ntq'ma'n qa nimil, me qa nky'a'jin, mo qa n-el kyan-min ti'j txqan ti', mo qa nk'ulin ky-wutzjo twutzb'iyil, mo qa iqil yolj, mo qa tx'ujtinelj, mo qa ileq'j. Mixpe tu'n t-xi kytzyu'n jun kywa'y tuk'a xjal ikyo. ¹²Qu'n nti' wokli'n tu'n nkawi'n kyij' xjal, a nya nimilqe; o'kx te Dios kkawil kyij'. Me atzin kye' toj Ttanim Dios, b'a'n tu'n kykawin te kyib'a kyxolxa, ayi'y nim-

^d5:1 Deu. 22:30 ^e5:6 Gal. 5:9 ^f5:7 Ex. 12:5 ^g5:8 Ex. 13:7; Deu. 16:3

ilqi'y, ti'jjo kyb'inchb'i'n. ¹³Tu'npetzi'n, kyimitzji'y aj il kyxola.

Nya wen tu'n qxi' jstisil kyuk'a nimil

6 Ex atx juntl o nb'i'y kyija: ¿Tze'n qa at jun ti' saj kyxola, liweyxix nche'xa chiky'b'il kyib'a kywutzjo kawil, nya nimilqe? ¿Tiqu'n nya kywutzjo nimilqe? ²¿Ma mitzin b'i'n kyu'n, qa aye nimil kchi kawil kyijjo xjal nya nimilqe tkyaqil twutz tx'otx'? Exsin qa ikytzjo, ¿Ma nti'tzin kyetza kynab'l, tu'n kynik'etjo junjun ti', a noq ch'in t-xilin? ³¿Ma mitzin b'i'n kyu'n qa aye nimil kchi kawil kyij' angel? ¿Yajtzila te' junjun tal ti' tzalu'n twutz tx'otx'? ⁴Tu'npetzi'n, qa at kyq'oja kyxola ti' junjun ti' tzalu'n twutz tx'otx', ¿Tiqu'n nchi ok kyq'o'nji'y nya nimil te kawil kye'y? Qu'n nti' kye kyoklin toj Ttanim Dios. ⁵Nxi nq'ma'nji'y lu'n kye'y tu'n kytzaj tx'ixwe ch'in tu'n, qu'n ¿Ma mixpela a'l jun kye' at ch'in t'nab'l tu'n tsk'et tumil jun ti' kyxolxa, ayi'y nimilqi'y? ⁶Ex nya noq nchi b'aj ja jyo'n q'oj kyxolxa, qala' ex liweyxix nche'xa chiky'b'il kyib'a kywutzjo kawil nya nimilqe. ¿Ma mixsin a'l jun kyxola, a ayi'y nyakuj aj nab'lqi'y, tuk'axpetla jun, a at ch'in t'nab'l tu'n tnik'etjo jun ti' kyxoljo nimil?

⁷Ex noq ti'jjo kyjoyb'i'n q'oja kyxolili'y, n-el tniky'tzajil qa ma kub' kyija tu'n nya b'a'n. ¿Ma nyapetzintla b'a'n tu'n tiky'x ch'in nya b'a'n kyu'n, a n-ok b'inchin kyija, ex tu'n tiky'x elq'b'in kyu'n? ⁸Qala' ayex kye' nchi b'aj jaw b'inchinte noq ti'chaqku ti' kyxolxa, mo nchi b'aj elq'i'n.

⁹¿Ma mitzin b'i'n kyu'n qa aye' xjal b'inchil ilqe, nti' kyoklin toj Tkawb'il Dios? Mitzin txi kyq'o'n sb'ubl kyib'a, qu'n tkyaqiljo xjal lo nti' kyoklin toj Tkawb'il Dios: Jni' aj pajil, ex aj k'ulil kywutzjo twutzb'iyil, ex aye n-el kyijlin

mejeb'lin, ex jni' ichin, a n-ok kyq'o'n kyib' te qya, noq tu'n kyky'a'jin ichin tuk'a ichin; ¹⁰exqetzi'n ileq', exqetzi'n npon kyk'u'j ti'j nimku ti', exqetzi'n tx'ujtinel, ex xo'l yol, ex jni' sb'ul. ¹¹Ikytaqtzin tten junjun kyeji'y ojtxe. Me atzin ja'lin, ma chi txjeta toj tkyaqiljo lo, ex ma chi el pa'n tu'n Dios, tu'n tsaqix kychwinqila, ex ma chi oka tz'aqle twutz Dios toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n Xewb'aj Xjan.

Nya wen tu'n qky'a'jin

¹²Ikytzin tze'nku nkyq'ma'n: Tzaqpi'nqo tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex qaj. Me te we'y, nya tkyaqil at tajb'in. Ex qa tzaqpi'nqo tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex qaj, me nlay txi nq'o'n wib'a tu'n tkub' wi'ja tu'n tajb'il nxmilila.^h ¹³Qalatzin kye', qa aj ttzaj tqanin kyxmilila juntl qya, ikynajla kye toj kywutz, tze'nku aj ttzaj tqanin kyk'u'ja ch'in twa; ex b'a'n tu'n t-xi kyq'o'n kyib'a tze'nku kyaja, ex akula tzaj kyq'ma'n te kolb'il kyib'a, ¿Ma nyatzin n-okin qwa te qk'u'j, ex atzin qk'u'j tzaj tq'o'n Dios te k'u'b'l qwa? Me aye lu'n kchi b'ajil kykab'il tu'n Dios. Me nya ikyxjo tuk'a qxmilil. Qu'n nlay tz'okjo qxmilil te ky'ajil, qala' te qAjaw, ex a qAjaw ky'iwlilte qxmilil. ¹⁴Qu'n ikytzi'n tze'nku xjaw anq'in t-xmilil qAjaw tu'n Dios, exsin ikyxjo qe, kjawil anq'in qxmilil, tu'n tipin. ¹⁵¿Ma nyapela b'i'n kyu'n qa ajo qxmilil ma tz'ok te jun tnej t-xmilil Crist? ¿Ma akutzin tz'el wi'nji'y jun tnej t-xmilil Crist, tu'n tok mujb'it tuk'a jun ky'ajil? Nti'x tumil ikyo. ¹⁶¿Ma nyapela b'i'n kyu'n, qa ma tz'ok meje jun ichin tuk'a jun qya aj ky'ajil, kykab'il kchi okil junx kyxmilil? Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Toj nwutza, chi Diosjo, aye kab'e nchi ok meje, junxch'in kyxmililch.ⁱ

^h6:12 1Co. 10:23 ⁱ6:16 Gen. 2:24

¹⁷ Exsin ikyxjo, qa at jun xjal s-ok tmujb'in tib' tuk'a qAjaw, b'e'x k-okil junxch'in kyanmin tuk'a.

¹⁸ Tu'npetzi'n, ku kyel oqa te' jni' ky'a'jin. Nxi kyq'ma'n qa tkyaqil ky-ila, mi nchi b'inchin mib'in kyija. Me mina werman, qu'n tkyaqiljo il nb'inchin mib'in qij, ex a xjal nb'inchin ky'a'jin, nb'inchin il ti'jx t-xmilil. ¹⁹ ¿Ma nyatzin b'in kyu'n, qa a kyxmilila o tz'ok te tnajb'il Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n Dios toj kyanmi'n? Tu'npetzi'n, nyaqe kye' tajawjo kyxmilila, qala' a Dios. ²⁰ Qu'n o chi laq'eta tu'n tchky'el Jesu-crist. Tu'npetzi'n, chi nimsi'n tb'i Dios tuk'a kyxmilila.

Jun tumil ti'jjo meheb'lin

7 Atzin ja'lin, kxel ntaq'winji'y kx-jelb'itza, a saj kytz'ib'i'n we'y: Tnejil, nkyq'ma'n qa b'antla tu'n mi jyone ichin t-xu'jil. ² Me kxel nq'ma'n, qa noq tu'n tpajjo nimku ky'a'jin, wenitla tu'n tjyet te ichin t-xu'jil, ex ikyxjo te qya, il ti'j tu'n tjyet tchmil teku. ³ Exsin nya b'antz tu'n tkub' ttzyu'n ichin tib' te t-xu'jil, ex ikyx te qya, nya wen tu'n tkub' ttzyu'n tib' te tchmil. ⁴ Qu'n nti' teqya toklin ti'jx t-xmilil, qala' a tchmil. Ex ikyxjo te ichin, nti' toklin ti'jx t-xmilil, qala' a t-xu'jil. ⁵ Tu'npetzi'n, mi kub' kyxk'a'yin kyib'a jun te juntl, b'ape' qa ma b'ant ti'j kyu'n, tu'n tkyij kytzaqpi'n kyib'a jun jte' q'ij noq tu'n kyokkuy toj na'j Dios, qa kyajtaqkuy ikyo. Aj kyjapin b'ajjo q'ij anetzi'n, liwey chi meltz'aj jun majla, tze'nkuxtaq kyte'n, qu'n qa mina, noq chi kub' tz'aqa toj ky'a'jin tu'n tajaw il. ⁶ Nxi nq'ma'nji'y tumil lo kye'y, me nya ilxix ti'j tu'n tb'ant-xix ikyo. Qa wenta'ku te kye'y tu'n tkub' kypa'n kyib'a jun jte'b'in q'ij, b'a'n; me qa mina, ex b'a'n.

⁷ Wajatla we' tu'n kyoka tze'nku we'. Me ate Dios ma tzaj q'o'nte toklin junjun, tze'nku taj, qa te meheb'lin mo minaj.

⁸ Atzin ja'lin kxel nq'ma'n kyejo ichin, a o kyim kyxu'jil, exqetzi'n qya, a o kyim kychmil: B'a'ntla tu'n mi chi mejey-itl tze'nku we'. ⁹ Me qa nlay b'ant kyu'n ikyo, b'a'n tu'n kymeje, qu'n ex tb'anilx te' tu'n kymeje, tze'nkul te' tu'n kyxi' toj najin tu'n tpaj tajb'il kyxmilil.

¹⁰ Me ayetzi'n nimil, a o chi meje, kxel nq'ma'n kye' qya, tu'n mi kyij kytzaqpi'n kychmil. Qu'n atzi'n nuk'b'il lo, nya wu'n, qala' tu'n qAjaw. ¹¹ Me qa akutaq xkub' tpa'n qya tib' tuk'a tchmil, ma kyijkux ikyo. Nlay b'antl tu'n tmeje jun majl tuk'a juntl ichin; qala' ilx ti'j tu'n tmeltz'aj tuk'a tchmil. Ex ikyqexjo chmilb'aj, ex nya b'a'n tu'n tkyij kytzaqpi'n kyxu'jil.^k

¹² Me ayetzi'n, a mujleqe tuk'a jun nya nimil, mix yoline qAjaw Jesús ti'jjo lo; qala' ayi'n kchin xel q'ma'nte: Qa at jun nimil, a nya nimil t-xu'jil, me qa tajqya tu'n tnajan tuk'a, mi kub' tpa'n tib'. ¹³ Ex ikyxjo qa at jun qya nimil, me nya nimil tchmil, me qa tajjo ichin tu'n tnajan tuk'a, ex mi kub' tpa'n tib'. ¹⁴ Qu'n atzin ichin, nya nimil, ma tz'el pa'n tu'n Dios, b'alaqa tu'n tnimin noq tu'n t-xu'jil. Ex atzin qya, nya nimil, ma tz'el pa'n tu'n Dios, b'alaqa tu'n tnimin tu'n tchmil. Qu'n qa ma kub' kypa'n kyib', b'alaqa ayejo kyal, nlay tz'el kyniky' te qAjaw. Me qa kukx nchi najan junx, at amb'il tu'n kynimin, ex tu'n kyok te xjan twutz qMan. ¹⁵ Me qa a chmilb'aj mo qa xu'jlb'aj, a nya nimil, nlab'te tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a nimil, mala kub' kypa'nkuxtaq kyib'tz. Qu'n at te nimil tzaqpi'b'l te toj jun il tze'nku lo qu'n ma qo txokle tu'n Dios, tu'n qanq'in tuk'a jun nuk'b'il toj qchwinqil. ¹⁶ Nkub' ntz'ib'i'nji'y lu'n, qu'n ¿Ma b'i'ntzin tu'n, ay qya, qa aku kletjo tchmila tu'njo

yek'b'il tu'n? Ex ay, ichin, ¿Ma b'ntzin tu'n, qa aku kletjo t-xu'jila tu'njo yek'b'il tu'n?

¹⁷ Tze'nchaqxla taj junjuntz tu'n tajb'in, me il ti'j tu'n tajb'in tze'nkuxjo toklin ma tzaj tq'o'n qAjaw, tej ttxoklajtz tu'n Dios, tej tnimin. Qu'n atzin nuk'b'iljo lo, nxi nq'ma'n kyojile kykyaqil ch'uq Ttanim Dios. ¹⁸ Qa at jun otaq tz'ok techil kyu'n xjal ti'j tchib'jil tej tnimin, b'a'n tu'n tkyij ten ikyjo; ex qa at juntl nya tok techil, ex b'a'n. Nya il ti'j tu'n tok techil ja'lin. ¹⁹ Qu'n nti' toklin ja'lin qa tok qechil mo minaj, qala' ate at tokli'n, a k'wel qb'inchin tze'nku tajb'il Dios. ²⁰ Teyilex junjun i tkyij tze'nkuxtaqjo tten, tej txoklajtz tu'n Dios. ²¹ Tu'npetzi'n, qa k'ayintaq tib'a tu'n toka te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, tej tnimi'n Tb'anil Tqanil, mi jaw b'isi'n tu'n ikyjo, qu'n junx kyoklinxjal twutz Dios, qa noq aq'nil mo tajaw aq'untlqej. Me qa at amb'il tu'n tzaqpaq tojjo lo, b'a'n tu'n tok tq'o'n tilil. ²² Qu'n qa at jun nimil, a otaq tz'ok te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, tej ttxoklajtz tu'n qAjaw, exla qa aq'nil, me atzi'n ja'lin tej tnimin, ma tzaqpaq tu'n tajb'in toj taq'in qAjaw. Ex ikyxjo, qa tzaqpi'ntaq jun xjal, tej ttxoklajtz, atzi'n ja'lin ma tz'ok te aq'nil te jun majx te Crist. Qu'n junx kyoklin kykab'ilx twutz Dios. ²³ Qu'n ma chi laq'eta tu'n Dios tu'n jun chojb'ilte wiyilix, a tchky'el Jesucrist. Tu'npetzi'n, nya wen tu'n t-xi kyk'ayin kyib'a te aq'nil te jun majx kyexjal. ²⁴ Ikytzintzjo erman, teyilex junjun tu'n twe' toj tnimb'il tze'nkuxjo toklin ma tzaj tq'o'n qMan Dios.

²⁵ Atzin ja'lin, ti'jjo mejeb'lin kye na'mx kymeje, nti' jun yol ntq'ma'n qAjaw ti'jjo lo. Me kxel nq'ma'n jun nyola, ex b'a'n tu'n tqe kyk'u'ja ti'j, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios wi'ja. ²⁶ Toj nwutza, noq tu'n tpajjo tq'ijil ja'lin, nimxix niky'x qu'n, tu'n tpajjo qnimb'il,

b'a'ntla tu'n tkyij jun xjal tze'nkuxjo tten. ²⁷ Qa at t-xu'jil, mi kyij tzaqpi'n; ex qa nti', mi tzaj tjyo'n. ²⁸ Me qa ma knet t-xu'jila, nti' tila ti'j; ex qa jun txin ma knet tchmil, nti' til ti'j. Me qatzin qa ma chi meje, ok kchi okil jitz'le toj nimku ti' tzalun twutz tx'otx'. Tu'npetzi'n, waja'tla'y tu'n mi tziky'xi tkyaqiljo lo kyu'n.

²⁹ Erman, atzin waji'y tu'n t-xi nq'ma'n kyjalu'n: Aye at kyxu'jil, b'a'n tu'n tok kyq'o'n tilil tu'n kyaq'nin toj taq'in qAjaw, ex nya o'kx tu'n kyximin ti'jjo qya, qu'n ch'ix tjapin b'aj tq'ijil tzalun twutz tx'otx', ex nimkul atx tu'n tb'ant. ³⁰ Ikytzi'n aye nchi b'isin, ex aye nchi tzalaj, ex aye at ch'in kypwaq, mitla txi kyq'o'n amb'il tu'n tmaqsetjo taq'in Dios tu'n ikyjo. ³¹ Ayetzi'n n-ok tilil kyu'n, tu'n kykanb'in tkyaqil twutz tx'otx', tu'n mi kub'e kyij tu'n, nyakuxtlaj nti' at kye. Qu'n tkyaqiljo n-ok qka'yin tzalun twutz tx'otx', kyja' tb'aj. ³² Tu'npetzi'n, waja'tla'y tu'n tok kyq'o'n tilil tu'n kyaq'nin toj taq'in qAjaw, ex nya o'kx tu'n tok naj kynab'la ti'jjo twutz tx'otx'. Ikytzi'n tze'nku jun ichin nti' t-xu'jil, o'kx nximin ti'j tze'n tu'n ttzalaj Dios ti'j. ³³ Me atzin te' ichin at t-xu'jil, kab'e ja nb'isine, qu'n ex il ti'j tu'n tb'isin ti'jjo te twutz tx'otx', tu'ntzin ttzalaj t-xu'jil ti'j. ³⁴ Ex ikyqexjo nana, aye' nti' kychmil, exqetzi'n jni' txin, aye' na'mx kymeje, i tok tilil kyu'n tu'n kyok tz'aqle twutz Dios tuk'a kyanmin ex tuk'a kyxmilil. Me ante o meje, tok tilil tu'n ti'jjo te twutz tx'otx', tu'n ttzalaj tchmil ti'j. ³⁵ Nxi nq'manji'y lu'n, nya tu'n mi chi mejeji'y, qala' tu'n kyanq'in tze'nku taj Dios, ex tu'n tok tilil kyu'n ti'j taq'in qAjaw tuk'a tkyaqil kyk'u'ja.

³⁶ Ex qa at jun q'a ma kub' t-ximin tu'n tmeje tuk'a ja' ma yoline, ex qa ma japin tab'q'e ja' tu'n tmejeje, ex qa ma kub' t-ximin qa axix b'a'n, nti' tky'i tu'n tmeje, qu'n nya iljo ikyjo. ³⁷ Ex qa at juntl nkub' t-ximin qa nya wen tu'n tmeje, ex qa ax

t-ximjo twutz Dios, ex nya noq nxi lipe ti'j tyol juntl, qala' tuk'a tkyaqil tk'u'j, ex b'a'n tu'n mi mejeje. ³⁸Tu'npetzi'n, qa ma tz'ok meje tuk'a ja' ma yoline, b'a'n kb'antil tu'n ikyjo. Ex qa mi xjaw meje tuk'a, tb'anilxix ikyjo.

³⁹Atzin ja'lin, tu'n tjamin b'aj nyola lo ti'jjo mejeb'lin, kxel nq'ma'nji'y lu'n: Atzi'n qya nimil, qa mujlek tuk'a tchmil, il ti'j tu'n tnajan tuk'a, a itz'xtaqilo tchmil. Me qatzin ma kyimjo tchmil, tzaqpi'n tejo qya, tu'n tok meje tze'nkuxjo taj tuk'a juntl tchmil, a nimil. ⁴⁰Me toj nwutza, tb'anilxitle noqit aku kyij kukxjo, tu'n mi mejeje. Ex atzin nyola lo, nya noq wekuy, qala' tu'n Xewb'aj Xjan toj wanmi'n.

Ajo chib'j, a nxi q'oyit kywutzjo kywutzb'iyil dios

8 Atzin ja'lin, tzaj kytz'ib'in we'y ti'j qa wen tu'n kychyo'n tchib'jil alu'mj, a kub' b'yo'n toj kyb'i kywutzb'iyil dios. Kxel nq'ma'n jun tumil te nuk'b'il kye'y. Twutzx kye kyu'n qa qkyaqilx at qnab'l tib'ajjo lu'n. Me a kynab'la lo, a nchi nimsin kyib'a tuk'a; nya toj tumil ta'ye. Me metzin tetz tumil, tu'n tten jun qk'u'jb'il qib' qxolile, tu'n qch'iy, tze'nku taj Dios. ²A q'uqlek tk'u'j ti'jjo a n-el tniky' te, nya tumil ta'ye ttab'l twutz Dios. ³Me metzin te', a n-ok k'u'jlin kye txqantl, apente toj tumil ta'ye ttab'ljo.

⁴Atzin tumil ti'jjo chib'j kub'nin kywutz twutzb'iyil nti' tajb'in, qu'n ayetzi'n twutzb'iyil nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx', qu'n nti' juntl te Dios, qala' o'kxjo jun, a ojtzqi'n qu'n. ⁵Twutzx tetz qa toj kywutzxjal, ila'ku dios twutz tx'otx', ex toj kya'j, qu'n ila' kyb'aj dios kye xjal ex ila' kyajaw. ⁶Me metzin qetz, nti' juntl dios, qa nya o'kxjo Dios, a qMan, a ttxuyil tkyaqil, ex noq te, ok qo

ajb'ila. ¹Ex junch'inx qAjaw, a Jesucrist,^m a kub' b'inchinte tkyaqil, ex noq tu'n, nqo anq'ine.ⁿ

⁷Nya tkyaqil nimil qxol, ma tz'el tniky' te lo. Qu'n nkub' kyximin ti'jjo kyb'inchb'in ojtze, qa tu'n kychyo'n a tchib'jil alu'mj, a kub'nin kywutzjo kywutzb'iyil dios, nkub' kyximin qa ma ku'x kyil. ⁸Me twutzx tetz, qa nya tu'n qwa, ma qo ele wen twutz qMan Dios. Qu'n qa ma txi qchyo'n ex qa mina, nti' tajb'injo lo twutz Dios.

⁹Twutzx tetz qa tzaqpi'nqo tu'n t-xi qchyo'n chib'j anetzi'n. Me kyka'yinktzin kyib'a, tu'n mi jaw tz'aq jun nimil, a na'm twe' wen toj tnimb'il noq tu'n kypaja, aj t-xi kychyo'n. ¹⁰Qu'n aku b'aj ikyjo; qa nxi kychyo'n tchib'jil alu'mj, a otaq kub' kywutzjo kywutzb'iyil toj tja kydiosxjal, exsin qa atkutaq jun nimil nka'yin kyija, a na'mxix twe' toj tnimb'il; exsin qa xkub' tb'inchinkutaq tze'nku' kye', exsin b'alaqa nti'taq b'isin tu'n ikyjo. Me noq tu'n s-ok tka'yin kyija ikyjo, ja xkub'e tz'aeq te jun majx toj il. ¹¹Me tu'npetzi'n xkyim Crist, tu'n tkletjo a ne'x toj tnimb'il lo, me atzin kye', noq tu'n tpajjo noq ch'in kynab'la, knajile' kyermana te jun majx. ¹²Qu'n qa noq tu'n kypaja, kchi jawile tz'aq kyermana, ma ku'x kyila ikyjo twutz Crist.^o ¹³Tu'npetzi'n, qa noq tu'n tpajjo nniky'b'ila, aku kub' tz'aq juntl nimil, b'a'ntz tu'n mi t-xi nniky'b'inji'y chib'j ikyjo, tu'ntzin mina chin oki'y tze'nku jun tze, ja tu'n tja tol-paje jun wermana toj tchwinqil.

Atzin toklin jun tsanjil Jesús

9 Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qu'n at wokli'n te tsanjil Jesús, ex nchin yoli'n jikyinxix wen ti'j Tyol, ex ma chin tzaqpaja tjaq' kykawb'il tkyaqil xjal. Tze'nku we', ma nliy qAjaw Jesús,^p ex

¹8:6 Mal. 2:10; Jn. 1:3; Ro. 11:36; Ef. 4:6 ^m8:6 Jn. 13:13

ⁿ8:6 Kyb'i. 17:25; Col. 1:16 ^o8:12 Mt. 25:45 ^p9:1 Kyb'i. 9:3-6; 1Co. 15:8

ayetzin kye' xi ok te waq'nb'in toj taq'in.
²B'alaqa at junjun nka'min tanmin qa nya tsanjil Jesúsqi'n. Me metzin kye', b'in kye' kyu'n, aj qa iky woklinji'y. Qu'n wu'n xi nimini'y, ex atzin yek'b'iljo qa tsanjil Jesúsqi'n.

³Atzin tumiljo wu'n kye'y te kolb'il wib'a kywutzjo nchi yolb'in wi'ja. ⁴Qu'n tu'n tsanjil Jesúsqi'n, il ti'j tu'n ttzaj kyq'o'n nwa'y ex nk'wa'y. ⁵Ex at wokli'n tu'n tok lipe jun nxu'jila wi'ja, a nimil, tze'nku te Pegr ex kye' txqantl tsanjil, exqetzi'n titz'in qAjaw. ⁶¿Tze'ntzin ch'in kye toj kywutz? ¿Ma o'kqoxsin qe' tuk'a Bernabé nti' qokli'n ti'j jun chojb'il twi' qk'u'ja ti'jjo aq'untl nb'ant qu'n, tze'nku kye txqantl?

⁷Twutzx at qe' qoklin, tze'nku jun xol q'aq' at toklin ti'j twi' tk'u'j; ex tze'nku jun kjol, aj tb'aj aq'nin; ex tze'nku jun kyik'lel, at toklin tu'n tk'wa'n ch'in tal timix alu'mj. ⁸Ex mi kub' kyb'isi'n qa noq t-xim jun xjaljo lu'n, ⁹qu'n tz'ib'inl ta'yex toj tkawb'il Moisés ojtxe: Mi tz'ok tjtz'o'n ttzi wakx, a nwa'b'in triy, noq tu'n mi jawe ti'nku ch'in twa triy, qu'n lu' nwa'b'in ti'j.⁹

Atzin n-ele lu'n nya o'kxsa nyoline kyij alu'mj. ¹⁰Qala' nyolin qi'j, qu'n b'in qu'n qa jun kjol exsin jun wa'b'il triy q'uqle tk'u'j ti'j tawal, tu'n tjaw, qu'n atzin chojb'il te'. ¹¹Ikyxin qe', ma kux qawin jun awal toj kyanmi'n, a Tyol qMan Dios. Exla at ch'in qoklintza, tu'n ttzaj kyq'o'n ch'in qe'y, qu'n loq'o'y nqo aq'nin kyxola.^f ¹²Qa at kyoklin junjuntl ti'jjo ikyjo, ¿Ya-jtzila' qetza?

Me mina nkub' qb'inchin qe' ikyjo. Qu'n loqotzi'n, ma qo jawil qitj tzma tzalu'n, me qil qib'xa, qu'n tu'ntzin mix a'l jun jaw yolb'in qi'ja, qa noq tu'n qkanb'in pwaq ti'j Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

¹³Qu'n b'in kye' kyu'n, qa aye aq'nil toj tnejil ja te kynab'l aj Judiy Dios, at kyoklin ti'jjo jni' oyaj, a nxi kyq'o'n aj Judiy twutz Dios. Ex ikyjo aye' nchi kub' b'yo'nte alu'mj te chojb'il kyilxjal, ex at-taq kyoklin tu'n kychyo'n ti'jjo tchib'jil alu'mj.^s ¹⁴Ikytzin tumiljo xkyij tq'ma'n qAjaw Jesús, qa ayejo, a yolil Tb'anil Tqanil kolb'il, ex at kyoklin ti'j jun onb'il, qu'n tu'n a kyaqi'n.^t

¹⁵Me tze'nku we', nti' nchin qani'n kye'y, tu'n ttzaj kyq'o'nji'y onb'il we'y. Ex nya ma txi ntz'ib'in weji'y lu'n kye'y, a tu'n t-xi kyxikyb'in tu'n ttzaj kyq'o'n onb'il we'. B'a'ntla qa wen tu'n nkyim we', tze'nku a tu'n ttzaj ntzyu'nji'y onb'il kye'y. Qu'n tu'n ttzaj ntzyu'nji'y onb'il, ax nyola k'wel tz'aq wib'aja. ¹⁶Tze'nku we', nya noq tu'n te' yolil Tyol Diosqi'n, kjawil nimsin wib'a; qala' qu'n ilx ti'j tu'n tkub' nb'inchinji'y aq'untl, qu'n jun waq'in weji'y ma tzaj tq'o'n Dios.^u Qu'n qa mina xkub' nb'inchin, ktzajil tq'oj Dios wi'ja. ¹⁷Qa ma kub' nb'inchinji'y lu'n a wu'nkuxa, atla jun chojb'il we'. Me nyaxix noq tu'n ikyjo, qu'n ma chin jaw sk'o'n we' tu'n Dios, ex ma tzaj toqxenin Tyol we'y, ex nlay kub' wewi'n, qu'n ilxix ti'j tu'n tkub' b'inchit. ¹⁸¿Ti'tzila chojb'il wetza ikyjo toj nwutz? Atzi'n nchin tzalaja tu'n nchin yoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il noq kukxjo, nya loq'aj. Tu'npetzi'n, mi nchin qani'n jun onb'il ti'j, qu'n tu'ntzin mi chi jaw yolb'inxjal wi'ja, qa noq tu'n jun onb'il nchin yolini'y ti'j Tyol Dios. Exla qa at we woklin ti'j jun onb'il, me mina ntzaj ntzyu'n.

¹⁹Qala' tzaqpi'nqi'n, qu'n mix a'l jun we' onilwe, ex nti' jun xjal aku kawin wi'ja. Me metzin we', ma tz'ok nq'o'n wib'a nyakuj tjaq' kykawb'il tkyaqil, me noq tu'n kynimin tkyaqil xjal wu'n ti'j Tb'anil Tqanil. ²⁰Tej xin b'eta kyxol

aj Judiy, ma tz'ok nmujb'in wib'a junx kyuk'a, noq tu'n tok kyb'i'нку wi'ja, ex tu'n t-xi kynimin a Tb'anil Tqanil. Ex tej x'in b'eta kyxoljo kyaj tu'n kyel wen twutz Dios noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, ex ma txi nmujb'in wib'a kyuk'a, me nya tu'n wel wena twutz Dios, qala' noq tu'n tok kyb'i'нку xjal wi'ja, ex tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil. ²¹ Ex tej x'in b'eta kyxol aj nya Judiyqe, aye' mina xkub' kyb'inchin tze'нку tz'ib'in toj ojtxe kawb'il, ex ma txi nmujb'in wib'a junx kyuk'a, nyakuj nti' kawb'il wib'aja, noq tu'n tok kyb'i'нку wi'ja, ex tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil. Me mi nxi nq'ma'n tuk'a lo qa ma kub' nb'inchinji'y a nya b'a'n twutz Dios, qu'n nimilqi'n ti'j Tkawb'il Crist. ²² Ex tej x'in b'eta kyxol xjal, aye' nti'xix kyoklin kyxoljo nmaq xjal tzalu'n twutz tx'otx', ma tz'ok nq'o'n wib'a tze'n jun kye, tu'n tok kyb'i'нку wi'ja, ex tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil. Waja tu'n woka tze'нку tkyaqil wiq xjal, noq tu'n tok kyb'i'нку wi'ja, ex tu'n t-xi kyniminku Tb'anil Tqanil kolb'il. ²³ Nkub' nb'inchin' tkyaqiljo lu'n, noq tu'n tpaj Tb'anil Tqanil, tu'ntzintla qmujb'in te qib' junx qkyaqilx tjaq' tkyiwb'il Dios.

²⁴ Jun tumil wu'n kye'y tu'n tkub' kyb'inchin' tuk'a tkyaqil kyanmi'n toj taq'in qMan Dios, ikyx tze'нку we. Qu'n b'i'n kye' kyu'n, a kyxol txqan xjal, a rinil, tkyaqilx tetz nrinin, me noq junch'in te' nkanb'in chojb'il. Ikytzi'n toj qnimb'il, me il ti'j tu'n kykanb'inti'y chojb'il q'o'ntz tu'n Dios toj kya'j. ²⁵ Tkyaqiljo rinil, a taj tu'n tkanb'in, il ti'j tu'n tkub' tzyu'n tib' ti'jjo jni' ti'chaq ti', a aku b'ant tu'n tsikyte t-xmilil, aj txi' rinil. ¿Tiqu'nil? Noq tu'n tkanb'itku' jun tal oyaj, a jun paqx nb'aj. ¿Me atzin qetz? Iltzin ti'j tu'n qrinin wen toj qnimb'il tu'n qkanb'in te'

jun oyaj, a nlayx b'aj toj kya'j. ²⁶ Tze'нку we' nkub' nb'inchin' toj nnimb'ila tze'нку jun rinil lajo'nxix tu'n jikyin wen, tu'n tkanin tzma ja' ta'ye chojb'il. Ex ikyx tze'нку jun b'ujil toj saqchb'il, nya noq k-okil ten tzaqpilkye tq'ob', qala' ok tjab'il ja' tumil k-aq'ila tuk'a tu'n. ²⁷ Ikyqintzin weji'y tze'нку jun rinil ex jun b'ujil, nkub' ntzyu'n wib'a tu'n nkanb'inteji'y jun oyaj toj kya'j, ex tu'n mi chin eli'y toj ntx'ixewa, qu'n qa otaq chin b'aj xnaq'tzin kyij' txqantl, exsin mi chin kanb'intza.

Jun xob'tzb'il tu'n Pabl, tu'n mi kyij kyijlinxjal Dios

10¹⁻² Me waja tu'n kyb'inti'y wer-man, qa nya tkyaqilx kkanb'il chojb'il, a tzaj tq'o'n Dios. Qu'n kanqet-zinji'y aj Israel ojtxe, aye qxe'chil toj qnimb'il. Qu'n kykyaqilxjo i etz toj Egipto tuk'a Moisés, ex i mujb'in te kyib' tuk'a, tej kyten tjaq' muj,^v ex tej kyiky'x toj ttxuyil a', Kyaq tb'i, nyakuj te jun jawsb'il a'.^w ³⁻⁴ Ex kykyaqilx i wa'n ti'jjo xjan wab'j, tej kywa'n ti'j maná, a tzaj tq'o'n Dios,^x ex tej kyk'wan ti'jjo a' etz toj piky tu'n Dios.^y Me atzi'n piky lu'n nyolin ti'j Crist, a attaq kyuk'a toj tzqij tx'otx'.

⁵ Exla qa ok qe kyk'u'j ti'jjo jawsb'il a' ex xjan wab'j anetzi'n, me mix tzalaje Dios kyij, ex tu'n ikyjo, b'e'x i kyij kyim nimkuxix kyb'aj; noqx jun jte'b'in kyij.^z

⁶ Atzin ja'lin erman, b'aj tkyaqiljo lo te jun yek'b'il, tu'n mi pon qk'u'j ti'jjo nya wen tze'нку pon kye kyk'u'j ti'j.^a

⁷ Tu'npetzi'n, mi chi k'uli'n kywutzjo kywutzb'iyil dios tze'нку kye txqantl, tze'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Aye xjal i kub' qe wa'l ex k'wal twutzjo kywutzb'iyil dios.

Exsin tej kyb'aj wa'ntz, noq ti'chaqku b'aj b'ant kyu'n kywutz.^b

^v10:1-2 Ex. 13:21-22 ^w10:1-2 Ex. 14:21-29 ^x10:3-4 Ex. 16:35 ^y10:3-4 Ex. 17:6; Num. 20:11 ^z10:5 Num. 14:29-30 ^a10:6 Num. 11:4 ^b10:7 Ex. 32:6

⁸Ex mi chi b'aj ky'a'ji'n tze'nku kye junjun aj Israel, ex tu'n ikyjo, b'e'x kyim 23,000 toj junx q'ij.^c ⁹Ex mi tz'ok kyniky'b'i'n Crist, tu'n tkub' kyximi'n, qa wen te Dios qa nti' aku tq'ma tu'n tkub' kyb'inchin ch'i'n tze'nku kyaja. Qu'n ikyx kyxim junjun aj Israeljo ojtxe, ex ikyxjo, ex b'e'x i kyim, tej kyok tx'an tu'n kan.^d ¹⁰Ex mi chi yolb'i'n ti'j Dios tze'nku jun-junkye i yolb'in, ex b'e'x i kyim tu'n angel te kyimin.^e

¹¹B'aj tkyaqiljo lo, ex b'e'x kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios te jun yek'b'il te qe, ex te jun aq'b'il qnab'l, tu'ntzin mina kub' qb'inchinqe ikyjo, a awo nqo anq'in kyojjo q'ij ja'llin, a ch'ix tjapin b'aj tkyaqil. ¹²Tu'npetzi'n, qa wa'lqi'y wen toj kynimb'ila toj kywutza, kyka'yinktzin kyib'tza, tu'n mi chi kub' tz'aqi'y, tze'nku kye aj Israel ojtxe. ¹³Qu'n ajo xim tu'n tb'inchit il, ikyxjo tze'nku kyxim txqantl nimil toj tkyaqil twutz tx'otx'. Me ate Dios b'a'n tu'n tqe qk'u'j ti'j, qu'n nlay taq' te Dios, tu'n ttzaj jun yajb'il qi'j, a nlayit qpa; qala' qa ma tzaj jun yajb'il toj qchwinqil, ax te Dios ktzajil q'onte tumil tze'n tten tu'n qetz tjaq'.

¹⁴Tu'npetzi'n ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja; ku kyel oqa te' k'ulb'il kywutzjo kywutzb'iyil dios. ¹⁵Qu'n qa twutzxix at kynab'la tze'nku nkub' kyximi'n, ex ayexa k-elil kyniky' te, qa twutzxixjo nyola lo. ¹⁶Tze'nku tojjo Xjan Wab'j, ex tze'n nxi qq'o'n chjonte te Dios ti'j, nkub' qyek'in qmujb'il qib' tuk'a Crist ti'jjo tchky'el. Ex aj qwa'n ti'jjo Xjan Wab'j, a nb'aj kub' sipit qxol, nkub' qyek'in qa at qmujb'il qib' qxolx, a awo o qo ok te t-xmilil Crist twutz tx'otx'.^f ¹⁷Exla qa ma nintz qb'aj, me noq ti'j jun Xjan Wab'j nqo wa'ne, ma qo ok te junch'in, a t-xmilil Crist. Tu'npetzi'n, at

qmujb'il qib' qxolx, qu'n qkyaqilx nqo wa'n ti'jjo Xjan Wab'j.

¹⁸Qu'n kyka'yinktzi'n kyij aj Israel. Aye' nxi kyq'o'n alu'mj te oyaj twutz Dios, at kyoklin ti'j tchib'jil, ex nchi k'ulin te Dios, aj t-xi kychyo'njo oyaj lo.^g ¹⁹Me nya tu'n lo nxi nq'ma'n qa at tipin jun twutzb'iyil ex qa a chib'j, a n-okx oyit twutzjo twutzb'iyil, nimxixtl toklin tze'nku txqantl chib'j. ²⁰Qala', a wejji'y nxi nq'ma'n, qa aye' nya nimil, tze'n nxi kyq'o'n tchib'jil alu'mj te oyaj kywutzjo kywutzb'iyil, te taq'nil tajaw il nxi kyq'o'ne, ex nya te qMan Dios.^h ²¹Ex nti' qmujb'il qib' tuk'a qJaw, qa axsa nqo k'wane tojxjo Xjan Wab'j, ex axsa tu'n qk'wan toj kyk'wab'l taq'nil tajaw il. Ex nti' qmujb'il qib' kyuk'a tkyaqil nimil, a junx nchi wa'n wab'j toj Xjan Wab'j, ex axsa tu'n qmujb'in te qib' kyuk'a xjal nchi wa'n kywutzjo kywutzb'iyil taq'nil tajaw il. Nlay qo ok te kab'e tumil. ²²Qa nqo lab'te tu'n qxi' tojjo kab'e tumil ikyjo, n-okx qyekin Dios tu'n ttzaj tq'oj qi'j.ⁱ Ex nlay miyet tq'oj, qa ma tzaj. ¿Ma attzinqe qipin tze'nku te Dios?

Nimxixtl tajb'in tu'n tok qk'u'jlin qib' tze'nku tu'n tkub' qb'inchin a qaj

²³Twutzxix tze'nku nq'umj, qa: Tzaqpi'nqo tu'n tkub' qb'inchin noq alkyex qaj.^j Me te we'y, nya tkyaqil at tajb'in. Twutzxix tetz tze'nku nkyq'ma'n, qa: Tzaqpi'nqo tu'n qb'inchin noq alkyex qaj. Me nya tkyaqil n-onin qi'j tu'n qch'iy toj qnimb'il. ²⁴Qu'n mix a'lx jun nimil njoyo'n tu'n tel wen tu'nx tib'x, qala' noq tu'n tel wenjo txqantl.

²⁵B'a'n txi kychyo'nji'y tkyaqil chib'j nk'ayajtz toj k'ayb'il chib'j, ex mi kub' kyb'isi'n, mo tu'n t-xi kyqani'n, qa nej xkub' b'yet kywutzjo twutzb'iyil. ²⁶Qu'n

^c10:8 Num. 25:1-18 ^d10:9 Num. 21:5-6 ^e10:10 Num. 16:41-49

^f10:16 Mt. 26:26-28; Mr. 14:22-24; Lc. 22:19-20 ^g10:18 Lv. 7:6

^h10:20 Deu. 32:17 ⁱ10:22 Ex. 20:5; Deu. 32:21 ^j10:23 1Co. 6:12

ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Te qMan Dios tkyaqil tx'otx' ex jni' at twutz.^k

²⁷ Atzin ja'lin, qa at jun nya nimil, nxi txkon kye'y wa'l tja; ex qa kyaj-taqkuy tu'n kyxi'y, b'a'n tu'n kyxi'y, ex b'a'n tu'n kyniky'b'in ti'chaqx kub' q'o'ntz kywutza, ex nya wen tu'n tkub' kyb'isi'n, mo tu'n t-xi kyqani'n, qa nej xkub' b'yet twutz jun twutzb'iyl. ²⁸ Me qa ma tzaj q'ma'ntz kye'y, qa nej xkub' b'yet twutzjo twutzb'iyl, nyapen wentz tu'n t-xi kycho'n,¹ ²⁹ tu'ntzintla mi kub' kyb'inchin a nya wen tu'n tb'inchinte jun nimil toj twutzjo nya nimil, i'chaqxla nti' tky'i twutz Dios.

Me qa ikyjo, aku b'ant tu'n ttzaj tqanin we'y kyjalu'n: ¿Me tiqu'n nyolb'in wi'ja ti'j jun ti', a nti' tky'i twutz Dios, exla qa at tky'i twutz jun a'la? ³⁰ Qu'n qa ma xi nq'o'n chjonte te Dios ti'jjo a nxi nchyo'n, ¿Tiqu'ntzin nyolb'in wi'ja tu'n xi nchyo'n?

³¹ O'kxsin kxel nq'ma'nji'y kye'y, qa ma chi wa'n, qa ma chi k'wa'n, mo qa ti' juntl ti' xkub' kyb'inchin, kyb'inchinkuy te nimsb'il tb'i qMan Dios. ³² Exla qa nti' tky'i jun ti' twutz Dios, me mi kub' kyb'inchin, tu'n mi yaje kyek'b'il kyib'a ti'j kynimb'ila kywutz Judiy ex nya Judiy ex kywutzjo txqantl nimil. ³³ Qu'n te we'y, n-ok tilil wu'n tu'n tb'antjo a wen kywutz tkyaqilxjal. Ex nya tok ipb'il wu'n tu'n tb'antjo tze'n waja te we'y, qala' kye txqantl, tu'ntzin kyklet.

11 Tu'npetzi'n, chi lipeka ti'jjo nkub' nyek'in, tze'nku we' lipcheqin ti'jjo tyek'b'il Crist.^m

Jun xnaq'tzb'il ti'jjo kyoklin ichin kyuk'a qya

² Kxel nq'o'n chjonte kye'y, tu'n kukx nchi tzaj kyna'nji'y, ex tu'n nkub'

kyb'inchin tze'nku xkyij nq'ma'n. ³ Me waja tu'n tel kyniky'a te, qa ate Crist nejinel te ichin, ex atzin te ichin nejinel te kya, ikytzin tze'nku te Dios nejinel te Crist. Tu'npetzi'n at jun tx'ixpib'l kyxol kyoklin ichin tuk'a Crist, ex kyxol qya tuk'a ichin, ex kyxol Crist tuk'a qMan Dios. ⁴ Qu'n qa ma jax tktxu'n ichin twi' tze'nku qya toj tja Dios, aj taq'e na'l Dios, mo qa aj tyolin Tyol Dios, n-el tiky'i'n tmujb'il tib' tuk'a Crist. ⁵ Ex ikyxjo kyeqya; qa noq tu'n kyokku tze'nku jun ichin, mi jax kyktxu'n kywi' toj tja Dios, aj kyaq'e na'l Dios, mo qa aj kyyolin Tyol Dios, n-el kyiky'i'n kymujb'il kyib' kyuk'a ichin, qu'n n-ok kyq'o'n kyib' te ichin nyakuj mitzo'n kywi' te jun majx. ⁶ Tu'npetzi'n, qa at jun qya, tky'e' jax tktxu'n twi' toj tja Dios, b'a'ntla tu'n tel tmitzo'n twi', tu'n tok tze'nku jun ichin te jun majx. Me jun tij ttx'ixewjo qya aku tz'el ikyjo tu'n tkyij twi' tze'n twi' jun ichin. Tu'npetzi'n, ilx ti'j tu'n tjax tktxu'n twi' toj tja Dios. ⁷ Qu'n tze'nku te ichin, nya wen tu'n tjax tktxu'n twi' toj tja Dios tze'nku jun qya, qu'n twutzb'iyl Dios te', ex jun yek'b'il ti'jjo tqoptz'ajiyil t-xilin Dios. Ex ikyxjo teqya, jun yek'b'il ti'jjo tqoptz'ajiyil t-xilin ichin.ⁿ ⁸ Qu'n te tnejil, nya te s-el anq'in ti'jqya, qala' a teqya ti'j ichin. ⁹ Ex nya tu'n tpaj teqya xb'ante ichin, qala' tu'n tpaj te ichin xb'ante qya.^o ¹⁰ Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n tjax tktxu'n qya twi', te jun yek'b'il kywutz angel, qa tjaq' tkawb'il ichin ta'ye.

¹¹ Me toj Ttanim Dios il ti'j kykab'il, qu'n nti' ichin qa nti' qya, ex ikyxjo qya nti', qa nti' ichin. ¹² Qu'n te tnejil, ate qya tzajnin ti'j ichin. Me ex ikyxjo, qa tkyaqil ichin n-anq'in ti'jqya. Ex tkyaqiljo lu'n tzajnin ti'j Dios. ¹³ Qu'n ayex kye' aku chi q'mante, qa nya wen tu'n tna'n jun

^k10:26 Sal. 24:1; 50:12; 89:11 ¹10:28 Ro. 14:13-18; 1Co. 8:7-13

^m11:1 1Co. 4:16; Fil. 3:17 ⁿ11:7 Gen. 1:26-27 ^o11:9 Gen. 2:18-23

qya Dios toj tja Dios tze'nku jun ichin, a mi njax kutxb'il twi', qu'n il ti'j jun tx'ixpib'l kyxol ichin ex qya. ¹⁴ Qu'n ¿Ma nyatzin twutzx, qa ttx'ixew te ichi'n tu'n tkub' tch'iysin twi' tze'nku twi' jun qya? ¹⁵ Qala' ma tzaj tq'o'nx te Dios tsmal twi'qya nmaq, tu'n tok te jun yek'b'il qa at tx'ixpib'l kyxol tqoptz'ajiyil qya tuk'a tqoptz'ajiyil ichin. Qu'n ma tzaj tq'o'n twi'qya, tu'n tch'i'y nmaq wen, tu'n tok te kutxb'il twi'. ¹⁶ Me ex ti'j tkyaqiljo lu'n, qa at jun kyxola taj tu'n tjaw yob'in wi'ja tu'n tpajjo lo, kxel nq'ma'n, qa nti' juntl tumil ojtzqi'n qu'n, ex toj tkyaqil Ttanim Dios.

Junjun nuk'b'il ti'j Xjan Wab'j

¹⁷ Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n kye'y ti'jjo aj tiky'sit Xjan Wab'j kyu'n, nya wen kyb'inchb'in toj nwutza, ex nya toj tumil ikyjo. ¹⁸ Toj tnejil, nq'umle we'y qa, aj tok kychmo'n kyib'a tu'n tiky'sit Xjan Wab'j kyu'n, noqx nimku pa'b'l kyxola. Me toj jun tnej, b'alaqa twutzx. ¹⁹ Qu'n b'alaqa toj kywutza, il ti'j tu'n kypa'n kyib'a kyuk'a txqantl, tu'ntzintla kyn-imsin kyib'a, ex tu'n tyek'inte nyakuj wenqi'y twutz Dios kywutz txqantl. ²⁰ Me kxel nq'ma'n qa ajo pa'b'l lo nti' tajb'in, ex ajo Xjan Wab'j, a nchi wa'n ti'j, nyaxla xjan twutz qAjaw. ²¹ Qu'n ajtzin kywa'n junx, a na'mtaq tpon or te Xjan Wab'j, aye junjun kyxola, a at ch'in kyq'inimil, nejxix nchi ok ten lo'lte jotx, tu'n kynojxix wen, ex majxpe nchi b'aj ja tx'ujte. Me ayetzin junjun erman, a yajqe, ch'ixtaq kyel kyim tu'n wa'yaj. ²² Me ayetzin kye' q'inin, ¿Ma nti'tzin kye kyja tu'n kywa'n ex tu'n kyk'wan wen antza? ¿Tiqu'nil n-el kyiky'inji'y Ttanim Dios, a ja' junx kyoklin tkyaqil nimil? ¿Ex tiqu'n n-el kyin kytixewjo a nti' at kye?

¿Ti'tzila kxel nq'ma'n ti'jjo lo? ¿Okpela kchin tzalajila? Mina. ¡Mixla jtojx!

²³ Atzi'n xnaq'tzb'il ma txi nq'o'n kye'y, ax qAjaw saj q'onte we'y: Qu'n toj qniky'in, tej t-xi k'ayin qAjaw Jesús, jaw ttzyu'n jun wab'j,^p ²⁴ ex xi tq'o'n chjonte te qMan Dios. Tb'ajlinxi' ikyjo, kub' tpi'xin, ex tq'ma': Atzi'n wab'j lo atzin weji'y nxmilil kxel q'o'yit te kyimin noq tu'n kyel wena. Kyb'inchinkuji'y lu'n te na'b'l we'y.

²⁵ Ex ikyxjo, tb'ajlinxi' wa'n, jaw ttzyu'n jun tk'wel k'wab'j, ex tq'ma: Atzi'n k'wab'j, a tku'x tojjo tk'wel k'wab'j lo, atzin nchky'elji'y k-okil te kulsil te ak'aj tumil b'antnin ti'j, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios.^q Junjun maj, aj t-xi kyk'wanji'y lo, kyk'wanxa te na'b'l we'y. ²⁶ Tkyaqil maj, aj t-xi kyk'wanji'y k'wab'j, ex aj t-xi kywa'nji'y wab'j, kukxitla xkub' kynanji'y tkyimlin qAjaw, ajxi tul juntl majl. ²⁷ Tu'npetzi'n, alkye jun kxel wa'n te' wab'j ex kxel k'wan te' k'wab'j lu'n, ex nya toj tumil, at til ti'j, qu'n n-el tiky'in t-xmilil ex tchky'el qAjaw, a xi tq'o'n te chojb'il il. ²⁸ Tu'npetzi'n, teyle junjun tu'n t-xpich'in ti'j tchwinqil, qa at jun tky'i twutz Dios, a na'mxmaq twa'n ex tk'wan ti'jjo Xjan Wab'j. ²⁹ Qu'n alkye nwa'n ex nk'wan, qa mi s-aj q'aq'in tk'u'j ti'j Ttanim Dios, a t-xmilil qAjaw, ax nqaninte jun tkawb'il Dios tib'ajx kujxix wen. ³⁰ Tu'n tpajjo ikyjo, nimku kyxola nti' kyipin, ex yab'qe, ex ila' o kyim. ³¹ Qu'n noqit nqo xpich'in wen ti'jjo qchwinqil, ex noqit nkub' qb'inchin tze'nkux taj Dios, nlaytla tzaj tq'o'n tkawb'il qib'aj. ³² Exitla qa ma tzaj tkawb'il qAjaw qib'aj tzalu'n twutz tx'otx', noqitla tu'n tjikysit qchwinqil, tu'ntzintla mi qo naje te jun majx kyuk'a nya nimilqe.^r

^p11:23 Mt. 26:26; Mr. 14:22; Lc. 22:19; 24:30 ^q11:25 Ex. 24:6-8; Jer. 31:31-34; Mt. 26:27-29; Mr. 14:23-25; Lc. 22:20 ^r11:32 Deu. 8:5; Eb. 12:5-11

³³Tu'npetzi'n werman, ajtzin tok ky-chmo'n kyib'a wa'l te' Xjan Wab'j, kyyo'nku kyib'a kykyaqilxa, qu'n junx kyokli'n kykyaqila. ³⁴Ex qa at jun kyx-ola, a at ch'in tq'inimil, b'a'n tu'n ttzaj wa'n tja, qa at wa'yaj ti'j, tu'ntzin mi chi tzaj kaw'i'n tu'n Dios tu'n tpajjo chmob'l ikyjo.

Ex atzin txqantl ti', k'wel nnik'u'n, aj npo'n kyuk'iy.

Toklin junjun nimil tu'n Xewb'aj Xjan

12 Atzin ja'lin, waja tu'n kyb'inte ch'in ti'j Xewb'aj Xjan: ²B'i'n kyu'n, te' na'mtaq kynimi'n Tyol Dios, nxi kyq'o'ntaq kyib'a tu'n kykub' sb'u'n, ex nchex q'i'ntaqa k'ulil kywutzjo twutzb'iyil, a mib'in chi yolin. ³Qala' te Jesús aku tAjaw Tkyaqil. Tu'npetzi'n, waja tu'n kyb'inti'y qa mix a'l jun aku q'mante aj k'a te Jesús, a qa at Xewb'aj Xjan tuk'a. Ex ikyxjo, mix a'l juntl aku q'mante tuk'a tkyaqil tanmin qa ate Jesús tAjaw Tkyaqil, a qa mina nyolin tu'n Xewb'aj Xjan.

⁴Atzin ja'lin, at nimku qoklin, me ate Xewb'aj Xjan junch'in, ex ttxuyil tkyaqiljo qoklin.^s ⁵Ex at nimku tumil tu'n qajb'in te Dios, me junxch'in qAjaw, a ja' nqo ajb'ine. ⁶Ex at nimku tumil tu'n qb'inchin tajb'il Dios, me junxch'in qMan Dios, a nkub' b'inchinte tkyaqiljo lo.

⁷Me tkyaqiljo qoklin, ex jni' tumil tu'n qajb'in te Dios, ex tkyaqil qb'inchb'in tza-jninqe ti'j Xewb'aj Xjan, tu'n tajb'in kye txqantl. ⁸Qu'n ate Xewb'aj Xjan ntzaj q'o'nte nim nab'l te junjun, ex te juntl axjo Xewb'aj Xjan ntzaj tq'o'n, tu'n ty-olin tuk'a nim tumil ex ojtqzib'l. ⁹Ex te juntl ax Xewb'aj Xjan ntzaj q'o'nte q'uqb'il tk'u'j ti'jjo k'wel tb'inchin Dios. Ex te juntl ntzaj tq'o'n toklin tu'n kyq'anit yab' tu'n. ¹⁰Ex te juntl ntzaj tq'o'n toklin tu'n tyek'itjo tipin Dios, ex te juntl

tu'n tyolin Tyol Dios tuk'a tkyaqil tanmin; ex te juntl tu'n tel tniky' te qa nyolin jun xjal tu'n Xewb'aj Xjan, mo te taq'nil tajaw il; ex te juntl ntzaj tq'o'n toklin tu'n tyolin toj junxil yol; ex te juntl ntzaj tq'o'n tu'n tel pjetjo yol anetzi'n. ¹¹Me tkyaqiljo qoklin lo, ax Xewb'aj Xjan ntzaj q'o'nte teyile junjun, noq alkyex wen toj twutz.

Qkyaqilx ma qo ok te t-xmilil Crist

¹²Qka'yinktzin ti'jjo qxmilil. Junxch'in, me ila' elnin. Me exla qa ila' elnin, me junxch'in xmilil at. Exsin ikyxjo tuk'a Ttanim Crist.^t ¹³Qu'n tu'n Xewb'aj Xjan, qkyaqilx nqo ku'x toj a' te jawsb'il a', tu'n qok te junch'in Ttanim, a t-xmilil Crist. Exla qa Judiy mo minaj, exla qa aq'nil te jun majx, mo tzaqpi'nj, ma qo ok te junch'in Ttanim noq tu'n Xewb'aj Xjan, a ma tzaj qk'mo'n.

¹⁴Atzin ja'lin, jun xmilil, nya noq junch'in elnin, qala' nimku. ¹⁵Ikytz-intla' chit qanb'ajjo kyjalu'n: Tu'n nya q'ob'ajq'in, nti' wokli'n ti'jjo xmilil, chitjo. Me nya tu'n ikyjo, nti't toklin ti'j qxmilil. ¹⁶Exitla tq'ma xkyinb'aj kyjalu'n: Tu'n nya wutzb'ajqin we', nti' we' woklin ti'jjo xmilil, chitjo. Me nya tu'njo lu'n, nti't toklin ti'j qxmilil. ¹⁷Qu'n noqit tkyaqil qxmilil wutzb'aj, mitla nqb'i'n. Ex noqit tkyaqil qxmilil xkyinb'aj, mitla nqsq'o'n. ¹⁸Me axte Dios, ma tz'ok q'onte junjun tnej qxmilil ja'xjo at tajb'in toj twutz. ¹⁹Qu'n noqit junx tnej tkyaqil, nti'tla te' qxmilil. ²⁰Me chjonte Dios, a qxmilil junch'in, me nimku elnin.

²¹Tu'npetzi'n, a wutzb'aj, nlay txi tq'ma'n te q'ob'aj: Nti' te tajb'in we'y. Ex a wi'b'aj, nlay txi tq'ma'n te qanb'aj: Nti' te tajb'in we'y, chitjo. ²²Qala', ayetzi'n tnej qxmilil, a nyakuj nti'xix kyipin toj qwutz, ayexixpe kye nim kyajb'in. ²³Ex ayetzi'n tnej qxmilil nyakuj noq ch'in

kyoklin, ayexix nchi ok qktxu'n wen. Ex ikyqexjo aye' nya q'ancha'lqexix toj qwutz, ayexix nchi ok qk'u'jli'n. ²⁴A lo nya ilxix ti'j kyuk'a tnej qxmilil, a nti' tx'ixwejlil ti'j. Me ate Dios xkub' b'inchinte qxmilil, tze'nkux tten tu'ntzin il ti'j tu'n kyok k'u'jlil kye' aye nyakuj nti'xix kyoklin toj qwutz, ²⁵tu'ntzin nti' pa'b'l toj qxmilil; qala' teyilex te junjun tnej at tajb'in kye txqantl. ²⁶Qu'n qa ma ky'ixb'e jun tnej qxmilil, kykyaqilxjo txqantl ktna'b'il kyixk'oj. Ex qa ma txi kyq'o'nxjal jun nimsb'il ti'j jun tnej qxmilil, kykyaqilxjo txqantl nchi tzalaj junx.

²⁷⁻²⁸Tze'nku kye, ma chi oka te junch'in Ttanim Dios, a T-xmilil Crist, ex teyile junjun kye' at toklin ti'j. Qu'n axte Dios xi q'o'nte toklin junjun kye' toj Ttanim:^u Tnejil kye tsanjil; tkab' kye yolil Tyol Dios; toxin kye xnaq'tzil; ex ikyxjo kye aye nchi b'inchin yek'b'il te tipin Dios, ex aye nchi q'anin kye yab', ex aye nchi onin kyil'j txqantl, ex aye nchi nik'unte taq'in Dios, ex aye nchi yolil toj tze'nchaqkul yol. ²⁹¿Ma tkyaqilxpela at kyoklin te tsanjil Jesús? Mo ¿Ma tkyaqilxpela at kyoklin te yolil Tyol Dios mo tu'n kyb'inchin yek'b'il te tipin Dios, ³⁰mo tu'n kyq'anin yab', mo tu'n kyyolin toj tze'nchaqkul yol, mo tu'n tpjet yol ky'u'n? ¡Mina! ³¹Me kyq'onktzintza tilil ex kyjyomji'y tb'anil kyoklin'.

Ex atzin ja'lin kxel nq'ma'n jun tumil tb'anilxix wen tze'nqeku lu'n:

A tq'aq'b'il qk'u'j

13Qa ma qo yolil yol tb'anilx tze'nku kye xjal, mo qa toj noq tze'nchaqkul yol tze'nku kye angel, ex qa nti' tq'aq'b'il qk'u'j kyil'j kuk'a, nti'xla qajb'in; ikyqoxjo tze'nku tq'ajq'ojil jun ti' ntinil wen, mo tze'nku jun kxb'il, a noq o'kx ntzlinil. ²Ex qa ma tzaj tq'o'n

Dios tu'n qyolin Tyol, ex tu'n tel qniky' te tkyaqil t-xilin t-xim Dios, a ewintaq, ex jni' tna'b'l, exla qa at nim qnimb'il, tu'n tiky' jun wutz qu'n, ex tu'n tpon toj juntl tq'ubq'b'il,^v exsin qa nti' qk'u'j kyil'j kuk'a, nti'x qajb'in ikyjo. ³Ex qa ma txi qsipin tkyaqiljo at qe kye tal yaj, ex qa ma t-xi qq'o'n qib' tu'n qkyim tu'n tpaj qnimb'il, me qa nti' qk'u'j kyil'j kuk'a, nti'x k-ajb'ile qe, aj qok toj pa'b'in twutz qMan Dios.

⁴Qa at qk'u'j kyil'j kuk'a, il ti'j tu'n tiky'x qu'n, ex so'jqo, mi nlo'chj qanmin kyil'j, nya nimsil qib'qo, nya yek'b'il qib'qo, ⁵mi kub' qb'inchin a nya wen kywutz kuk'a, mi qo jyon ti'j noqx te qeku, nti' tyab' qwi', ex mib'in qo k'u'n q'oj. ⁶Mi qo tzalaj ti'jjo nya wen, qala' qo tzalaj ti'jjo a twutzxix. ⁷Tkyaqilx kky'elix qu'n, kukx kqeb'il qk'u'jjo ti'j qMan Dios toj tkyaqil, ex qo ayo'n ti'j tajb'il qMan tuk'a kuk'a. Tu'npetzi'n, kukx pa'n qu'n.

⁸Atzin qk'u'jb'il mixla jtojx tu'n tb'aj. Me nya kukx k-yolile Diosjo kyu'n yolil Tyol; ex aye tze'nchaqku yol; exsin jni' nab'l kchi b'ajil te jun majx. ⁹Ex noq kyinchaqjo Tyol Dios n-el qniky' te ja'lin. ¹⁰Me ajtzin tul te' a tzaqlexix, tkyaqiljo tnejin kb'ajil. ¹¹Qu'n ikytzin tze'nku we', tej k'walqinxtaqa, nchin yolintaqa, nchin ximintaqa, ex ikytaq nnab'la tze'nku jun k'wal. Me atzin te xin tiji'n, o kyij nq'o'nji'y tkyaqiljo tze'nku nb'anttaq wu'n, tej k'walqintaqa.

¹²Qu'n ikytzi'n qnimb'il ti'j qAjaw tze'nku qwutz nkux qka'yin toj jun ka'yb'il wutzb'aj. Q'ancha'l, me nyakuj najchaq ta'ye, qu'n nlay tzyet qu'n. Me aj tul qAjaw, k-okil qka'yin qwutz tuk'a. Qu'n atzin ja'lin, noq kyinchaqjo n-el qniky' te. Me toj tq'ijil qAjaw, okpin kelil qniky'tz te tkyaqil, ikytzi'n tze'nku te qAjaw ojtzi'nqo tu'n qkyaqilx.^w

¹³Atzin ja'lin kyxol nimil tzalu'n twutz tx'otx' atjo qnimb'il, ex atjo qu'ub'il

^u12:27-28 Ef. 4:11 ^v13:2 Mt. 17:20; 21:21; Mr. 11:23 ^w13:12 1Jn. 3:2

qk'u'j, ex atjo qk'u'j kyij quk'a. Me kyx-
oljo oxo lu'n, axix te nim toklin: Qk'u'jb'il
qib' qxolx.

**Ajo toklin tu'n qyolin
toj junxilchaq yol**

14 Chi lipektzintza ti'j kyk'u'jb'il
kyib'a, ex kyq'onktzin tililjo a
kyokli'n, a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan.^x
Me tib'aj tkyaqiljo kyokli'n, tu'n kyy-
oli'n Tyol Dios kyxolxa. ²Qu'n ayetzi'n
nchi yolin toj noq tze'nchaqku yol, nya
kyuk'a xjal nchi yoline, qala' tuk'a Dios,
qu'n a yol tzajnin te Xewb'aj Xjan,
ex mix a'l n-el tniky' te. ³Me metzin
kye nchi yolin Tyol Dios, nchi mojin
tu'n kych'iyjo txqantl toj kynimb'il, ex
tu'n tnimsit kyk'u'j, ex tu'n tqe kyk'u'j
ti'j. ⁴Qala', ayetzi'n nchi yolin toj noq
tze'nchaqku yol, noqx tu'n kych'iy kyil
kyib'x. Me ayetzin kye' nchi yolin Tyol
Dios, nch'iyjo Ttanim Dios kyu'n. ⁵Wa-
jatla'y tu'n kykyaqilxa tu'n kyyoli'n toj
noj tze'nchaqku yol. Me tu'n tch'iy
Ttanim Dios wen, nimxix toklin Tyol
Dios tu'n kyyoli'n ti'j, tze'nku tu'n kyy-
oli'n toj noq tze'nchaqku yol, a nti'
pujbilte.

⁶Atzi'n ja'lin werman, qa ma chin
kani'n yolil kyxola toj noq tze'nchaqku
yol, ¿Ti'n k-ajb'ile kye'y, qa mi xin yoli'n
jun xim, jun nab'l, jun yol, mo jun
xnaq'tzb'il, a ti'j Tyol Dios? ⁷Ikytzi'n
tze'nqeku chnab', tze'nku jun xux mo
juntl ti': Qa mix tx'ixpit tq'ajq'ojil kywi',
¿Tze'ntzin tten tu'n tel tniky'tzajil alkye
b'itz n-ok tu'n? ⁸Ex ikyxjo tze'nku
tq'ajq'ojil jun chun kyxol xo'l q'aq; me
qa noqx ntutin, ex nti' tq'ajq'ojil twi' te
txokb'il, ¿Tze'ntzin tten tu'n tel kyniky'
te, qa il ti'j tu'n kyxi' toj jyoj q'oj?
⁹Exsin ikyxjo kyetza: Qa ma chi yoli'n toj
junxil yol, a nti' ttxolil kywutz txqantl,
¿Tze'ntzin tten tu'n tel tniky'tzajiljo a nxi

kyq'ma'n? Qu'n mix a'l k-elil tniky' te,
nyakuj noq toj kyq'iq' nxi kyq'mani'y.
¹⁰Qu'n ila'ku yol nyolajtz tzalu'n twutz
tx'otx', me nti' jun ntit ttxolil kye nchi
yolin. ¹¹Tu'npetzi'n, qa mi n-el nniky'a
te tyol jun xjal, ma chin oka tze'nku
jun amaq' xjal toj twutzjo xjal, ex ikyxjo
texjal toj nwutza. ¹²Me ayetzin kye'
ma chi oka te junch'in Ttanim Dios, ex
kyaja tu'n tyek'it Xewb'aj Xjan kyxola
tu'n kyokli'n, tze'nku tu'n kyyoli'n toj
junxilchaq yol. Me kxel nq'ma'n kye'y,
kyq'onktzintza tilil kyijjo kyoklin tu'n
tb'ant kyyoli'n tze'nkuxjo chi yolinxjal
tu'n tch'iyjo Ttanim Dios.

¹³Tu'npetzi'n, aye nchi yolin toj noq
tze'nchaqku yol, b'a'n tu'n t-xi kyqanin
toj kyna'j Dios, tu'n tpjetjo yol anetzi'n.
¹⁴Qu'n qa ma chin na'n Dios toj junxil
yol, ex qa mi n-el nniky'a te, okla chin
na'la Dios toj wanmi'n, me tuk'a nnab'la,
mina. ¹⁵¿Tze'ntzin k-okiltz wu'n? Nyala
tze'ntz; qa ma chin na'n Dios toj
wanmi'n, me il ti'j tu'n tel nniky'a te
titzi'n nxi nqani'n; ex qa ma chin b'itzi'n
tuk'a wanmi'n, ex il ti'j tu'n tel nniky'a te
titzi'n nxi nb'itzi'n.

¹⁶Qa at jun nb'in kyija toj k'ulb'il,
ex qa ma txi kyq'o'n chjonte te Dios
toj junxil yol, ¿Tze'ntzin tten tu'n
tel niky'b'aj te, qa toj tumil kyyola?
¹⁷B'alaqa toj tumil nchi q'oni'y chjonte
te Dios, me ante, a mi n-el tniky' te, nlay
ch'iy toj tnimb'il.

¹⁸Nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios,
tu'n tb'ant-xix ch'intl nyoli'n toj noq
tze'nchaqku yol tze'nku kye'. ¹⁹Me qa
waja tu'n tel kyniky'jo Ttanim Dios te ny-
ola, il ti'j tu'n t-xi nq'ma'n jun jwe' ny-
ola, me tu'n tel kyniky' te, tze'nkul te' tu'n
wok ten q'mal txqan nyola, exsin mi tz'el
kyniky' te.

²⁰Ayi'y werman, mi chi oka tze'nku
jun k'wal, a noq ti'jx nb'isine; qala' ku

kyoka tze'nku jun tij xjal at tñab'l. Noq o'kx ti'jjo tumil il, b'a'n tu'n kyoka te k'wal, a na'm tu'n tel tniky' te b'inchj il.

²¹ Qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Kchin yolila kyuk'a nmaq tnam lo toj junxil yol;

junxilqel kchi okil nq'o'n te yolil wi'ja.

Me mixla tu'nxi nlayxla chin kub' kynimi'n,^y chi tAjaw Tkyaqil.

²² Ikytzi'n, b'i'n qu'n qa nqo yolil toj tze'nchaqku yol toj k'ulb'il, nya jun yek'b'il qa at Xewb'aj Xjan quk'a, tze'nku nkyq'ma'n, qala' noq tu'n mi tze'leku kyniky'xjal ti'j Tb'anil Tqanil, ex tu'n kyklet. Me atzin te' tu'n qyolin Tyol Dios nyek'in te', qa te Diosqo. ²³ Qu'n ajtzin tok kychmo'n kyib'a toj k'ulb'il, ayi'y Ttanim Dios, ex qa kykyaqilxa nchi yoli'n toj tze'nchaqku yol, exsin qa aku s-okpin jun nya nimil b'il kyija, ¿Nyapela aku kub' tb'isin qa tx'u'jqiy'?

²⁴ Me metzi'n qa kykyaqilxa nchi yoli'n Tyol Dios, exsin qa aku s-okpin jun nya nimil, ax k'wel b'isinte qa aj il, ex ax k'wel nabl'inte toj tanmin qa nya b'a'n tten, qu'n tu'n k-elil tniky' te kyyola.

²⁵ Qu'n ikytzi'n a ewintaq toj tanmin k-elitz toj q'ancha'l, ex k'wel meje tu'n tnimsin tb'i Dios, ex ktq'ma', qa twutzxix at Dios kyxola.

Qo k'ulin te qMan Dios toj ttxolilix

²⁶ Tu'npetzi'n werman, aj qa ma tz'ok kychmo'n kyib'a, i tb'itzin junjun jun b'itz, mo i tq'o'n junjun jun xnaq'tzb'il, mo jun tumil tzajnin te Dios, mo juntl tumil toj noq tze'nchaqku yol, mo jun pujb'il kye yol aye'. B'a'n te' ikyjo, me noqit tkyaqil tz'ajb'in te ch'iysb'ilte Ttanim Dios toj kynimb'il. ²⁷ Aj kyyoli'n toj noq tze'nchaqku yol, b'a'n tu'n kyyolin o'kx kab'e mo oxe, me junjunku. Ex il ti'j tu'n tpetjejo yol nkyq'ma'n. ²⁸ Me qa mix a'l

jun xjal aku pjunte yol anetzi'n, b'a'ntla tu'n mi chi yolini'y tojjo noq tze'nchaqku yol tojjo k'ulb'il te Ttanim Dios. Qala', qa kyaja tu'n kyyoli'n toj noq tze'nchaqku yol, teyilex te junjun tu'n tyolin ti'jx tuk'a Dios.

²⁹ Atzin ja'lin kyijjo aye nchi yolil Tyol Dios, b'a'n tu'n kyyolin kab'e mo oxe, ex ayetzin txqantl toj k'ulb'il b'a'n tu'n kyximinix ti'jjo a nq'umle. ³⁰ Me qa aku s-ok tyek'in Dios jun tumil toj tñab'l jun xjal q'uqle b'il toj k'ulb'il, atzi'n nyolintaq b'a'n tu'n t-xi tq'o'n amb'il te tkab' tu'n tyolin. ³¹ Ikytzi'n, tkyaqil a ma tzaj tyek'in Dios jun tumil, b'a'n tu'n kyyolin toj k'ulb'il, me junjun maj te junjun, tu'ntzin tkyaqilx tu'n t-xnaq'tzajtz, ex tu'n tnimsit kyk'u'j toj kynimb'il.

³² Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kytzyu'n kyib'a tu'n kyq'o'n amb'il kye txqantl tu'n kyyolin. ³³ Qu'n ate qMan Dios, jun Dios te nuk'b'il, nya noq te tze'nchaqku, ikytzi'n tze'nku nb'ant toj tkyaqil Ttanim Dios toj tkyaqil tnam.

³⁴ Ex at juntl tu'n t-xi nq'ma'n kye'y kyijjo qya, a mi n-el kyniky' te yol toj k'ulb'il, qu'n noq ti'chaqku ti' nchi ok ten qanilte te kychmil, ex noq nb'ajel kyyuch'in chmob'l. Nya wen ikyjo. Tu'npetzi'n, b'a'ntla noq tu'n tkub' kyb'in, ex tu'n tkub' kynimin tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios. ³⁵ Qatla qa kyaj tu'n kyqanin jun ti', b'a'ntla tu'n t-xi kyqaninte kychmil tzma kyja, qu'n nya wen tu'n tyuch'itjo k'ulb'il tu'n ikyjo.

³⁶ Toj tkyaqiljo tumil wu'ja lo, il ti'j tu'n tel kyniky'a te, qa nya kyuk'iy saj xkye Tyol Dios, ex nya noq o'kqexa ma chi k'monte. Qu'n toj tkyaqil twutz tx'otx' nch'iy Ttanim Dios wen tu'n xnaq'tzb'il lo, ¿Yajtzin kye'?

³⁷ Qa at jun njaw tnimin tib' yolil Tyol Dios, ex qa at Xewb'aj Xjan toj tanmin, b'a'n tu'n tel tniky' te, qa ajo

nkub' ntz'ib'in axjo tnu'k'b'il qMan Dios.
³⁸ Qu'n alkye mi nkub' tb'in nyola lo, ex nlayxla kub' nb'in tyol.

³⁹ Tu'npetzi'n werman, kyq'onka tilil tu'n kyyoli'n Tyol Dios, ex mi tz'ok kymiyo'n tu'n tyolatzjo noq tze'nchaqku yol.
⁴⁰ Me kyb'inchinkuy tkyaqil toj tumilxix ex tuk'a nuk'b'il.

Twutzxix jaw anq'in Crist kyxol kyimnin

15 Atzin ja'lin werman, waja tu'n tkub' kynanji'y Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi nq'ma'n kye'y. Axsin yoljo lo a o kub' kynimi'n, ex ja' wa'lqexixa toj kynimb'ila; ² ex tu'n yol lo ma chi kleta, qa ma kub' kyk'u'nji'y, a xi nq'ma'n. Qatzin mina, nti'xla tajb'in kynimb'ila ikyjo.

³ Kxel nq'ma'n qa a Tb'anil Tqanil kolb'il, a tzaj nk'mo'n, a xi nq'ma'nji'y kye'y: Ajo t-xilin yol lo: B'e'x kyim Crist te chojb'ilte qil, tze'nku ntq'ma'n toj Tyol Dios; ⁴ ex kux muqet, ex toj toxin q'ij, b'e'x jaw anq'intl juntl majl, tze'nku ntq'ma'n toj Tyol Dios.^a ⁵ Tb'ajlinxi' ikyjo, ok tyek'in tib' te Pegr,^b ex kywutzjo kab'lajaj, aye sk'o'n tu'n Jesús te t-xnaq'tzb'in.^c ⁶ Atximaytaq ch'intl, ok tyek'in tib' kye jwe' syent nimil junx, a nimku itz'x, ex ite' junjun o chi kyim. ⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, ok tyek'in tib' te Santyaw, ex atximaytaq ch'intl kye kykyaqil tsanjil. ⁸ Tb'ajlinxi jni' ikyjo, ok tyek'in tib' we'y, a otaqxi tz'aj toj kya'j.^d ⁹ Qu'n ayin we' nti'taq wajb'in kywutzjo txqantl tsanjil Jesús, ex nti'taq ch'in wokli'n tu'n woka te tsanjil, qu'n ma chin jyo'n q'oj ti'j Ttanim Dios.^e ¹⁰ Me noq tu'n t-xtalb'il, ma chin oka te tsanjil Jesús. Ex nya noq kukxjo txokb'il lo, qu'n ma chin aq'ni'n kujxixtl tze'nku txqantl;

me ex nya ayi'n, qala' noq tu'n t-xtalb'il qMan Dios wuk'iy. ¹¹ Qu'n nya tu'n te, aj qa we'y s-ela kyb'in, moj qa kye txqantl tsanjil Jesús, qu'n junxch'in te Tb'anil Tqanil, a xi qq'ma'n, ex o chi nimi'n ti'j.

A tu'n qjaw anq'in kyxol kyimnin

¹² Atzin ja'lin, qa jun elnin qyola ti'jjo tanq'b'il Crist juntl majl kyxol kyimnin, ¿Tiqu'ntzin at junjun kyxola nq'mante qa nlay chi jatz anq'intl juntl majl kyimnin? ¹³ A noqit ikytzjo, mitla xjatz anq'intl juntl majl te Cristtz. ¹⁴ Ex noqit mi xjatz anq'in te Crist, nti'xitla tajb'in qyola, ex nti'xitla tajb'in kynimb'ila. ¹⁵ Ex awotzin qe', matla qo oka niky'il yol ti'j Dios, qu'n ma qq'ma'y, qa ma jaw anq'in juntl majl Crist tu'n. Qu'n noqit nti' a tu'n tjatz anq'in kyimnin, ex mitla xjatz anq'in te Crist. ¹⁶ Qu'n noqit twutzxtz qa mi nchi jaw anq'in kyimnin, exitla ikyxjo te Crist, b'e'xitla kyim te' te jun majx. ¹⁷ Qu'n noqit mi xjatz anq'in Crist, nti'xitla tajb'in kynimb'ila; kukxitla kytjenji'y tjaq' tkawb'il il, ex nti'xitla kolb'il kye'y. ¹⁸ A noqpetzin iky tetzjo, ayetzintla' nimil o chi kyim, najnintla ite' kyetzjo te jun majx. ¹⁹ Ay werman, a noqpetzin o'kx tajb'in qnimb'il ti'j Crist tzalu'n twutz tx'otx', noqxitle ma kub' qsb'u'n te qib'tz tze'nku kye txqantl xjal.

²⁰ Me twutzxix tetz, qa ate Crist xjatz anq'in kyxol kyimnin, tze'nku tnejil twutz awal, te jun yek'b'il te qe, qa il ti'j tu'n qjatz anq'inqe. ²¹ Qu'n ikyxjo tze'nku s-ul kanin kyimin kye jni' xjal noq tu'n jun ichin,^f ex ikyxjo noq tu'n jun ichin, kchi jawitz anq'in kyimnin, aye kchi nimil ti'j, tu'n tten kychwinqil te jun majx. ²² Qu'n noq tu'n tb'inchb'in Adán, ja' saje kyimin kyib'aj kykyaqilxjal. Exsin ikyxjo, noq tu'n Crist kykyaqiljo kchi

^a15:3 Is. 53:5-12 ^a15:4 Sal. 16:8-10 ^b15:5 Lc. 24:34

^c15:5 Mt. 28:16-17; Mr. 16:14; Lc. 24:36; Jn. 20:19 ^d15:8 Kyb'i. 9:3-6

^e15:9 Kyb'i. 8:3 ^f15:21 Gen. 3:1-24; Ro. 5:12-18

nimil ti'j kchi jawil anq'intl juntl majl.
²³Me teyilex te junjun toj ttxolil. Qu'n ate Crist xjatz anq'in tnejil. Atzin qetz, awo o qo nimin ti'j, tzmaksi aj tul Crist juntl majl toj tq'ijil, ²⁴aj tjapin b'aj tkyaqil. Tojjo q'ij anetzi'n, kykyaqilx otaq kub' ti'j, tu'n Crist: Jni' nmaq kyoklin, junx tuk'a tkyaqil kawb'il, ex jni' atnajt tipin qib'aj. Ex k-okil tchmo'n Crist twutz Dios tkyaqiljo jni' tch'iysb'in, tu'n tkawin qMan tib'aj te jun majx. ²⁵Qu'n ate Crist il ti'j tu'n tkawin, me tzmaksi' aj ttzaj tq'o'n qMan tu'n tkanb'in Crist kyib'aj jni' tajq'oj.⁸ ²⁶Ex atzi'n tch'ib'il tajq'oj, a k'wel yuch'it te jun majx, atzi'n kyimin. ²⁷Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios kyjalun: Qu'n ate Dios xi q'onte tu'n tkanb'in kyib'aj tkyaqil.^h

Me a yol, tkyaqil, mi ntq'ma'n qa ajin qMan Dios, qu'n apente Dios xi q'onte tu'n tkanb'in Crist tib'aj tkyaqil. ²⁸Me ajtzin tjapin b'ajjo lu'n, k-okil tq'o'n Crist tkyaqiljo otaq b'ant tu'n, tjaq' tkawb'il qMan Dios te jun majx, tu'ntzin tyek'in qa a Dios twutzxix, qa a tAjaw Tkyaqil ex Tib'aj Tkyaqil.

²⁹Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyjaw anq'in kye nimil, aye' otaq chi kyim. Ex qa mina, ¿Tiqu'ntzin nchi ku'xa toj a', te jawsb'il a' te jun na'b'l kyijjo nimil, aye' o chi kyim? Qu'n qa mi xi jaw anq'in qtzan nimil, b'e'x i kyimtz te jun majx. Ex qa ikyjo, ¿Tiqu'ntz nchi tzaj kyna'n, aj kyku'xa toj a'? ³⁰Qu'n noqpetzin mi chi jaw anq'in kye kyimnin, ¿Tiqu'n n-elje q'ija junjun q'ijtz tu'n tpa-jjo Tb'anil Tqanil kolb'il? ³¹Twutzxix nyola qa tkyaqil q'ij n-elje wi'ja tu'n nkub' b'yo'n noq tu'n tpaj nnimb'ila ti'j qAjaw Jesucrist, ex twutzxix aye kye' ma chi ok te twutz waq'nbi'n. ³²Qa ma tz'ok tilil wu'n tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil kyuk'axjal toj Éfeso, aye' mi n-okx toj kywi', tze'nqeku toj k'ul txuk, mix a'l

n-oksin kyij, me ¿Ti'tzin nkaneb'a ti'j, qa o'kx nchin b'isinji'y ti'j jun chojb'il tzalu'n twutz tx'otx', ex noqit mi nchi jaw anq'in kyimnin? Noqit ikytzjo, b'a'ntla tu'n tkub' qq'ma'n tze'nku ntq'ma'n jun yol kyxolxjal: Qo wa'n ex qo tx'ujte, qu'n yajtzila' qa xqo kyimku nchi'j.ⁱ ³³Mi chi txalpaja toj kynimb'ila, ikyjo tze'nku ntq'ma'n juntl yol kyxolxjal: Mi chex kyb'inji'y yol nya tumilqe, tu'n mi che'xa q'i'n kyu'n. ³⁴B'anqexa kyka'yink kyib'a noq chi b'inchi'n il. Nxi nq'manji'y lu'n kye'y, noq tu'n kytzaj tx'ixwekuy, qu'n at junjun kyxola, a na'mx tel tniky' te Dios.

Tze'ntzila qxmili, aj qjaw anq'intl juntl majl

³⁵Nlayla txi kynimi'n ti'jjo anq'b'il kye kyimnin, qu'n at junjun kyxola aku txi tq'ma'n: ¿Tze'ntzila' qxmili aj qjatz anq'in kyxol kyimnin? ³⁶Qa ikyjo, me nti' tumiljo nab'l ikyjo. Qu'n ¿Ma mitzin ojtzqi'n kyu'n, tze'n aj tku'x awet jun twutz ijaj, il ti'j tu'n tjatz twi', exsin tu'n tq'ayjtz? ³⁷Qu'n ajtzin tkux awet jun wiq ijaj, qa triy mo qa alkye jun ijaj, nya otaq tz'el twi' aj tkux awet; qala' a tejo tal twutz k'welix awet. ³⁸Me ate Dios ntzaj q'onte tqan awal, tze'nkuxjo taj, ex teyile junjun wiq ijaj noqx alkye ka'yin. ³⁹Ex nya jun elnin tkyaqil wiq xmilil. Qu'n awo xjalqo at jun wiq qxmili, ex aye txuk juntl wiq; exqetzi'n pich' junxiti, exqetzi'n kyix toj a', ex junxiti. ⁴⁰Qu'n atzi'n qxmili, tb'anilx tu'n qtzalaj tzalu'n twutz tx'otx'. Ex ikyxjo, aj qjapin toj kya'j, ex ktzajil q'o'n juntl wiq qxmili tb'anilx, tu'n qtzalaj toj kya'j. ⁴¹Qu'n ikytzi'n tze'nku te q'ij, mikyxi tqoptz'ajiyiljo tze'nku te xjaw mo tze'nku' kye che'w. Me ex ikyqex kye che'wjo nya junx kyqoptz'ajiyil kykyaqilx.

⁸15:25 Sal. 110:1 ^h15:27 Sal. 8:6; Ef. 1:22; Eb. 2:8 ⁱ15:32 Is. 22:13

⁴²Tu'npetzi'n, b'in qu'n qa tkyaqiljo tb'anil tzalu'n twutz tx'otx' ex tkyaqiljo nqoptz'aje toj kya'j nchi ajb'in te jun yek'b'il ti'jjo kyawlantz anq'in kyimnin. Ikytzi'n qxmilil k'welix muqet tze'nku jun ijaj, tu'n tq'ayj. Me ex kjawitz anq'in, tu'n mi kyime te jun majx. ⁴³K'welix muqetjo jun qxmilil, a nti' tipin, tu'n tel q'ayj, me kjawitz anq'in juntl qxmilil tb'anilx wen, ex nimxix tipin. ⁴⁴Ajo qxmilil te twutz tx'otx' k'welix muqet, me a qxmilil te Xewb'aj Xjan, at tchwinqil te jun majx. Qu'n ikytzi'n qa at qxmilil te twutz tx'otx', ex ikyxjo, il ti'j jun qxmilil te Xewb'aj Xjan.

⁴⁵Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Atzin tnejil ichin Adán, ma tzaj tq'o'n qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx'.^j

Ex ikyxjo tkab' Adán, a Jesús, ex ma tzul te q'ol chwinqil te qe te jun majx.^k

⁴⁶Qu'n ikytzi'n n-el qniky' te, qa a qxmilil tzalu'n twutz tx'otx', nej xten; ex atzi'n tzul yajxi atzi'n te qxmililjo te Xewb'aj Xjan. ⁴⁷Qu'n atzin tnejil ichin xkub' b'inchin tuk'a tx'otx', ex te twutz tx'otx' te'. Me ante' tkab' te toj kya'j te'. ⁴⁸Ma qo ok tze'nku te Adán, a te twutz tx'otx', ex qo okil tze'nku te Crist, a te toj kya'j. ⁴⁹Qu'n teyile junjun qe at jun t-xmilil tze'nku te Adán, a te twutz tx'otx'. Ex qq'onktzin tilil, tu'n qok tze'nku te Crist, a te toj kya'j.

⁵⁰Waja tu'n t-xi nq'ma'n kye'y werman; qa a qxmilil te twutz tx'otx' nti' toklin tu'n tten toj Tkawb'il Dios te jun majx toj kya'j; qu'n a nlay tpa, nti' toklin ti'jjo a nlay b'aj. ⁵¹Waja tu'n t-xi nq'ma'nji'y a ewintaq; Qu'n nya qkyaqilx qo kyimil. Me qkyaqilx qo tx'ixpitil ⁵²te jun paqx, tze'nku jun qmutz'b'in qwutz, aj t-xi qb'i'n tq'ajq'ojil chun, te yek'b'il, aj

tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'. Ex ayetzin kyimnin kchi jawitz anq'in, tu'ntzin mi chi kyime juntl majl, ex awotzin qe, awo itz'qo, qo tx'ixpitil.¹ ⁵³⁻⁵⁴Qu'n a qxmilil, a nlay tpa, il ti'j tu'n ttx'ixpit, tu'n tten te jun majx. Ex atzi'n tu'n tb'aj, il ti'j tu'n ttx'ixpit, tu'ntzin mi b'aje. Aj tjapin b'ajjo lo, ok japin b'ajiljo yol lo: Ma kub' ti'jjo kyimin tu'n chwinqil te jun majx.^m ⁵⁵Tu'npetzi'n, qo xmayiltz ti'jjo kyimin, tze'nku kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios: Ay kyimin, ¿Ja'n ta' tipi'n ja'lin, ex jtojtzin b'a'n qkub' tb'yo'n?ⁿ

⁵⁶A b'iyb'il tu'n kyimin, atzi'n a b'inchj il. ¿Ex ja'n ntzaje tipin b'inchj il? Noq tu'n qb'inchb'in ti'jb'inx' tkawb'il Dios. ⁵⁷Me chjontexla Dios. Ma tzaj tq'o'n tumil tu'n tkub' ti'j il qu'n, noq tu'n qAjaw Jesucrist.

⁵⁸Tu'npetzi'n werman, nimx tq'aq'b'il nk'u'ja kyi'ja, chi we'kuxixa wen, ex mi chi yekjxa toj kynimb'ila. Kyb'inchinkuy taq'in qMan Dios tuk'a tkyaqil kyanmi'n, qu'n ojtzqi'n kyu'n, qa a kyaq'i'n anetzi'n, nya noqx kukxjo, qala' at chojb'il te.

A oyaj tu'n tjaw chmet kye nimil

16 Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n ti'jjo oyaj, tu'n t-xi' kye nimil:^o Kyb'inchinkuy tze'nkuxjo xi nq'ma'n kye Ttanim Dios toj tx'otx' te Galacia. ²Toj tnejil q'ij te junjun seman, teyile junjun kye', b'a'n tu'n tel tpa'n ch'in ti'jjo ntkanb'in, ex tu'n t-xi tk'u'n, tu'ntzintla aj nkani'n, mina jaw chmet oyaj. ³Qu'n tu'ntzin aj nkani'n kyxola, kxel nq'o'n jun u'j kye erman te oqxen'ilkue, aye' kchi jawil kysk'o'n, tu'n t-xi kyi'n oyaj, tu'n tpon kye erman toj Jerusalén. ⁴Ex qa wentaq toj kywutza tu'n nxi'y, okla kqo xela kyuk'a.

^j15:45 Gen. 2:7 ^k15:45 Jn. 3:16 ^l15:52 1Tes. 4:15-17

^m15:53-54 Is. 25:8 ⁿ15:55 Os. 13:14 ^o16:1 Ro. 15:25-26; 2Co. 8:1-15; 9:1-15

**Tej tkub' t-ximin Pabl
tu'n t-xi' toj jun tb'e**

⁵Chin po'n kyuk'iy, aj nxi'y toj tx'otx' te Macedonia, qu'n il ti'j tu'n nxi' neja antza.^p ⁶Me b'alaqa chin tenb'ila kyuk'iy ila' q'ij, ex b'alaqa axsi kky'ela jb'alil wu'n, tu'ntzintla kyoni'n wi'ja toj nb'ey, a ja' kchin xeli'y. ⁷Qu'n nky'e' we' noq tu'n wiky' aja kyuk'iy, qala' wajatla'y tu'n nte'n ila' q'ij kyxola, qa icy taj qAjaw. ⁸Me axsa chin kyjela teni'y tzalu'n toj Éfeso, tzmaksi' aj tpon tq'ijil nintz q'ij te Pentecostés,^q ⁹qu'n ma tzaj q'o'n amb'il we'y, tu'n waq'ni'n toj taq'in qAjaw, tu'n ma nintz xjal tu'n tnimin, ex nimku ajq'oj wi'ja.^r

¹⁰Ex qa ma pon Timotey, kyka'yinka tu'n tten kyuk'iy tuk'a tzaljb'il, qu'n n-aq'nin toj taq'in qAjaw tze'nkuxjo we'.^s ¹¹Tu'nnpetzi'n, mix a'l jun kye tu'n tel icy'inte. Qala' b'a'n tu'n kyoni'n ti'j toj tb'e tuk'a tnuk'b'il qMan Dios tib'aj, tu'n ttzaj wuk'iy. Qu'n loqin nchin yo'n ti'j ex kyij'jjo erman, aye nchi b'et tuk'a.

¹²Atzin ja'lin, kxel nq'ma'n ti'jjo qerman Apolos. Wajxixtaqa tu'n t-xi' kyuk'a erman lol kye'y. Me mi xttziye tu'n t-xi' ja'lin, me okla kxe'l, aj tten amb'il ti'j.

¹³Kyka'yinktzin kyib'a, ex chi we'kuxixa toj kynimb'ila; chi okxa jun xjal kujxix wen, at kypipin toj kynimb'il.

¹⁴Tkyaqiljo nb'ant kyu'n, kyb'inchinkuy tuk'a kyk'u'jb'il kyib'a kyxola.

¹⁵Ojtzqi'n kyu'n aye tb'aj Estéfanos, a tnejil nimil toj tkyaqil tx'otx' te Acay. Ex ma txi kyq'o'n kyib' tu'n kyajb'in kyxol txqantl nimil. ¹⁶Tu'nnpetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n tkub' kynim-inji'y xjal tze'nku kye Estéfanos, exqetzi'n txqantl nchi mojin toj taq'in qMan Dios. ¹⁷Me nim ma chin tzalaja, tu'n ma chi ul Estéfanos,^t Fortunato ex Acaico, qu'n ma kub' kyb'inchin'a na'mxtaq tb'ant kyu'n, qu'n nti'qetaqa. ¹⁸Qu'n ma tzaj kyq'o'n jun chews'b'il wanmi'n, ikyxjo tze'nku kub' kyb'inchin kyuk'iy. B'a'ntla tu'n t-xi kyq'o'n chjonte kye' xjal icyjo.

Junjun q'olb'il tu'n Pabl

¹⁹Tkyaqil Ttanim Dios toj tx'otx' Asia nxi tsma'n jun q'olb'il kye'y. Ex ikyxjo te Aquila ex Priscila, nxi kysma'n jun q'olb'il toj tb'i qAjaw, junx kyuk'a tkyaqil Ttanim Dios, a n-ok kychmo'n kyib' toj kyja.^u ²⁰Ex tkyaqil erman tzalu'n wuk'iy nxi qsma'n q'olb'il kye'y.^v Ex kyq'olb'ink kyib'a kyxolxa tuk'a tkyaqil kyk'u'ja.

²¹Ayinkuy Pabl, nkub' ntz'ib'inji'y q'olb'il lu'n tu'n nq'ob'kuy. ²²Qa at jun, a mi s-ok k'u'jlin te qAjaw, kyjel tjaq' tqanb'il qMan Dios. Ay qAjaw, txok txontxxa.

²³Noqit tten t-xialb'il qAjaw Jesús kyuk'iy. ²⁴Nimxix nq'aq'in nk'u'ja kyija, noq tu'n Crist, a Jesús.

^p16:5 Kyb'i. 19:21 ^q16:8 Lv. 23:15-21; Deu. 16:9-11 ^r16:9 Kyb'i. 19:9-10

^s16:10 1Co. 4:17 ^t16:17 1Co. 1:16 ^u16:19 Kyb'i. 18:1-2; 2Tim. 4:19

^v16:20 2Co. 13:13; Fil. 4:22

Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint

Tb'ajlinxi' ttz'ib'in Pabljo tnejil u'j kye aj Corint, atxtaq nimkul ti', a nya wen kyxol nimil antza. Tu'npetzi'n, kub' t-ximin Pabl tu'n t-xi ttz'ib'in tkab' tu'j tzalu'n.

Tojjo u'j lu'n, at oxe tnej nimxix kyoklin. Tojjo tnejil tnej (1:12–7:16), xi tq'ma'n Pabl jun tkolb'il tib' kywutz tkyaqil ti'jjo b'ant tu'n, te' tja ttx'ixpin tb'e tu'ntaq txi' lolkye, qu'n at junjun q'mante qa sb'ul te Pabl, ex mi njapin b'aj tyol. Tu'n t-xi laq'e, nxi tchiky'b'in tze'n t-xilin toklin te tsanjil Jesús, ex xi tq'o'n junjun xnaq'tzb'il ti'jjo ak'aj chwinqil.

Atzin tkab' tnej (8:1–9:15), atzin t-xilin ti'j jun oyaj tu'n tjaw chmet, tu'n t-xi' kye nimil toj Jerusalén, a manyor yajqex. Xi tq'o'n Pabl kynabl' tu'n kyok so'j, ex nyolin kyijjo nimil, a tu'n kymo-jin, tu'n t-xi nik'etjo oyaj lu'n.

Tojjo toxin tnej (10:1–13:10), ate Pabl nklon tib' juntl majl ti'jjo taq'in ex toklin tu'n Dios. Tej tjapin b'aj tu'j, nyolin Pabl b'unin wen ex tuk'a nim tk'u'j kyij' nimil.

Tq'olb'il Pabl kye nimil aj Corint

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil qAjaw Jesucrist tu'n tajb'il qMan Dios. Junx tuk'a erman Timotey, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye erman, aye' Ttanim Dios toj tnam Corint ex toj tkyaqil tx'otx' te Acay.^w ²Noqit ax qMan Dios ex Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, tzaj q'onte t-xtalb'il ex jun tnuk'b'il toj tkyaqil.

Chewsb'il qanmin tu'n Dios

³Qo nimsin tb'i qMan Dios, a Manb'aj te qAjaw Jesucrist, qu'n atzi'n Manb'ajjo at tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ex kukx ntchewsins qanmin. ⁴Ex ax ntzaj q'onte

chewsb'il qanmin toj tkyaqiljo a n-iky'x qu'n, tu'ntzintla tb'antqe qchewsinte kyanmi'njo noq ti'chaqku n-iky'x kyu'n, tu'nxjo chewsb'il anmin, a ma tzaj q'on qe tu'n Dios. ⁵Qu'n ikytzi'n tze'nku' qe' nim yajb'il n-iky'x qu'n, noq tu'n tpaj taq'in Crist, ex ikyxjo nimxix chewsb'il qanmi'n ktzajil q'o'n tu'n. ⁶Exla qa ma tz'ikyx qu'n tu'n tpaj tb'i Crist, mo qa nqo tzalaja tu'n chewsb'il qanmi'n tu'n, tkyaqiljo lo n-ajb'in te chewsb'il kyanmi'n, ex te kolb'il kye'y, tu'ntzintla kywe'xixa toj kynimb'ila toj tkyaqiljo yajb'il n-iky'x kyu'n, tze'nkuxjo qe' n-iky'x qu'n. ⁷Tu'npetzi'n, q'uqlexix qk'u'ja kyij'a, qu'n b'i'n qu'n qa ikyx n-iky'xjo kyu'n tze'nku qe', exsin ikyxjo tojjo chewsb'il qanmin.

⁸Werman, waja tu'n kyb'inti'y tkyaqiljo yajb'il s-iky'x qi'ja toj tx'otx' te Asia. Qu'n nyakuj tjaq' jun iqtz o niky'b'ajtzi'y, exsin nti'x qipi'n tu'n tky'isje qu'n. Ex otaq kub' qximi'n qa nyataq tu'n qetza antza tuk'a qchwinqila.^x ⁹Qu'n otaq qna'y tu'n qkyij kyima antza. Me ma tz'okin lu'n, tu'n mi qeye qk'u'ja qi'jxa, qala' tu'n tqe qk'u'ja ti'j qMan Dios, a at tipin tu'n tjatz anq'in kyimnin tu'n. ¹⁰Me ax te Dios ma klon qey te kyimin toj Asia, ex nqo tklo'n ja'lin, ex ma qe qk'u'ja ti'j, qa kukx qo kletilji'y tu'n, ¹¹noq tu'n kyna'j Diosa, aye' nchi mojin qi'ja toj taq'in qMan. Qu'n qa ma chi na'n Diosa qi'ja, ex qa ma tzaj tzaq'win Diosjo kykub'sb'il kywutza, ax Dios kk'molte nim aq'b'il chjonte.

Tiqu'n yaj xi' Pabl toj Corint

¹²Atzin ja'lin nqo tzalaja ti'jjo lo: Qu'n a qanmi'n q'mante qa b'a'n ma qo b'eti'y kyxolxjal, aye' nya nimilqe, ex ikyxjo kyxola tuk'a jun qchwinqila saqxix ex junch'in tumil. Atzi'n

lo tzajnin tu'n t-xtalb'il qMan Dios, ex nya te jun kynab'laxjal te twutz tx'otx'.¹³ Tu'npetzi'n, mi xi qtz'ib'i'n junjun nmaq tumil, a nlay tz'el kyniky'a te, noq te qnimsb'il qib'a. Qala', kukx nqo tz'ib'inji'y kyojjo qu'ja tuk'a jun yol, a nya kuj tu'n tja kyu'ji'n, ex tu'n tel pjet toj kynab'la. Ex kqeb'il qk'u'ja ti'j,¹⁴ qu'n ikytzi'n tze'nku ma tz'el kyniky'a te toj junjun tnej, me nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kytzalaja qi'ja toj tkyaqil, tze'nku qe qo tzalajila ky'i'ja, aj tul tq'ijil tu'n tul qAjaw Jesús.

¹⁵ Qu'n q'uqletaqa nk'u'ja ti'jjo lo, kub' nb'isi'n tu'n wiky'a lol kye'y kab'e maj, tu'ntzintla nmoji'n ky'i'ja.¹⁶ Qu'n kub' nxi'mi'n tu'n wiky'a kyuk'iy, aj nxi'y toj nb'e'y tmax toj tx'otx' te Macedonia. Ex aj nmeltz'aja, tu'n wiky'taq juntl majla lol kye'y, ex tu'n kymojintaqa wi'ja toj nb'e'y, aj nxi'y toj Judey.¹⁷ Tej tkub' nb'isi'n ikyjo, ¿Ma tuk'apela kab'e nk'u'ja tze'nku jun sb'ulxjal te twutz tx'otx', a nxi tq'ma'n qa b'a'n tu'n tb'inchin jun ti' ex te jun paqx qa mina?¹⁸ Me mina, erman. Qu'n ikyxjo tze'nku te Dios kukx njapin b'aj Tyol, ex ikyxjo qe'. Mina nqo yoli'n tuk'a kab'e qyola.¹⁹ Qu'n ikytzi'n te qAjaw Jesús, a Tk'wal qMan Dios, a nqo yoli'n ti'j kyxola, junx tuk'a Silvano ex Timotey.² Ex mina nyolintaqa Jesús tuk'a kab'e tyol, qala' a Jesús kukx nyolin twutzxix tuk'a junch'in tumil, ex ikyxjo qe'.²⁰ Qu'n tkyaqiljo ntq'ma'n Dios, o japin b'aj tuk'a Crist. Tu'npetzi'n, at tq'uqb'il qk'u'j ti'jjo Tyol, a twutzxix, ex nqo nimsin tb'i, ex nxi qq'ma'n qa ikyxjo.

²¹ Qu'n axte Dios ma q'onte qe, tu'n qwe' wen toj qnimb'il ti'j Crist, ex o qo jaw tsk'o'n, tu'n qb'inchin taq'in tzalu'n twutz tx'otx'.²² Ex o tz'ok tq'o'n jun qechil toj qanmin, a Xewb'aj Xjan, tu'n tyek'in qa o qo ok te te. Qu'n atzi'n

Xewb'aj Xjan jun kujsb'il Tyol ti'jjo ktzajil tq'o'n qe toj kya'j.

²³ Kub' nxi'mi'n nej, tu'n nxi'y kyuk'iy, me b'a'ntla qa ma chex nkawi'n kujxix, tu'n kyb'inchb'i'n nya b'a'n. Me ojtzi'nqinxax tu'n Dios, qa nky'e'ytaxa ikyjo. Tu'npetzi'n, mix in iky'i'y kyuk'iy liwey toj Corint.²⁴ Qa ma chex nkawi'n, nya noq tu'n qnimsin qib'a kywutza, qala' tu'n qmoji'n ky'i'ja tu'n kytzalaja toj kynimb'ila. Qu'n noq tu'njo lo, kchi elile wena toj tkyaqil.

2 Tu'npetzi'n, xkub' nb'isi'n ikyjo, tu'n mi chinka juntl majla kyuk'iy ja'in, tu'ntzintla mi chi jaw b'isini'y, noq tu'n nkawb'ila kujxix kyib'aja.² Qu'n qa ma chi jaw b'isi'n tu'n npaja, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n ntzalaja kyuk'iy? ¿Ma akutzin chi tzalaja wuk'iy, qa otaq chi b'isi'n wu'n?³ Q'uqletaqa nk'u'ja ky'i'ja, tu'n qtzalaj junx qkyaqilx. Me tej tok nb'in qa attaq nya b'a'n kyxola, b'e'x xi ntz'ib'i'n wu'ja kye'y kuj ch'in, me ¿Nyapela tu'n tkub' kyb'inchin kyib'a, tu'ntzintla mi chin jaw b'isini'y, aj nte'n kyxola? Qu'n ayepen kye' tu'n kyq'onte tzaljb'il we'y.⁴ Xi ntz'ib'inji'y wu'ja kye'y tuk'a txqan b'is, ex lab'il toj wanmi'n, ex in jaw oq'a tu'n ikyjo. Me nya tu'n kyjaw b'isi'n, qala' tu'ntzintla tel kyniky'a te qa nimxix nk'u'ja ky'i'ja.

Kub' najsit il te jun b'inchil il

⁵ Atzin ja'in, a xjal, aj xb'inchin il, s-ok q'o'nte jun b'is wi'ja tu'n tb'inchb'in nya b'a'n. Me nya noq o'kqinxax, qala' toj juntl tumil, majqexa.⁶ Qu'n atzin kawb'il kuj kub' kyq'o'n tib'ajjo xjal lo, ¡Tuk'axjo ja'in!⁷ Qala' b'antla tu'n tkub' kynajsi'n til, ex tu'n kynimsi'n tk'u'j, tu'ntzintla mi kub' numje tu'n txqan b'is.⁸ Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n tkub' kyxmoxin kyib'a tuk'a.⁹ Atzin t-xilin tumiljo tnejil wu'ja kye'y, noq tu'n tkub'

kyyek'i'n kyxola qa nchi kub' kynimi'n nyola ti'j b'inchil il, a xi nq'ma'n toj wu'ja, ex ikyxjo ti'j tkyaqil nnuk'b'ila. ¹⁰Tu'npetzi'n, qa ma kub' kynajsi'n til, ex ikyxjo we' k'wel nnajsi'n tkyaqiljo nya b'a'n, a xb'ant tu'n. Me tze'nku qa nya wi'ja xkub' tb'inchine' il, b'alaqa nyaqi'n kchin najsilte. Me k'wel nb'inchi'n, noq te jun yek'b'il kywutza qa at jun najsb'il qil te jun majx tu'n Crist. ¹¹Qu'n qa ma kub' qnajsin til juntl, mi qo kub' tu'n tajaw il, qu'n b'i'n qu'n, qa ila' tumil tze'n tten tu'n qkub' tsb'u'n.

Tej tayo'n Pabl kyqanil aj Corint toj tnam Troas

¹²Tej nkani'n toj tnam Troas q'mal Tb'anil Tqanil ti'j Crist, attaq amb'il tu'n waq'ni'n wen toj taq'in qAjaw. ¹³Me attaq jun b'is toj wanmi'n ti'j Tito, qu'n na'ntaq tul tuk'a tqanil ky'i'ja. Tu'npetzi'n, b'e'x i kyij ntzaqpi'n erman antza toj Troas, tu'ntzi'n b'e'x in xi'y jyolte toj tx'otx' te Macedonia.^a

Ma kub' ti'j il qu'n, noq tu'n Crist

¹⁴Me chjonte qMan Dios, tu'n txolin qten te iky'sb'il te' tzaljb'il,^{**} junx kyuk'a ma kub' ti'j il kyu'n, ikyxjo tze'nqeku xo'l q'aq' nchex txolin kyten te iky'silte tzaljb'il, aj kykanb'in toj jyoj q'oj. Ma qo kanb'in tu'n qAjaw Crist, a Jesús, qu'n ma tzaj tq'o'n Tb'anil Tqanil qe. Ma kanin Tb'anil Tqanil kyxol tkyaqil xjal qu'n, ikyxjo tze'nku tk'ok'jil storak nja jupin toj kyq'iq' toj nintz q'ij te xo'l q'aq'. ¹⁵Qu'n ikyx tze'nku te Crist, xi' yolil Tb'anil Tqanil kyxol tkyaqil xjal, tze'nku jun tk'ok'jil b'a'n twutz Dios; exsin ikyxjo qe, nqo yolil Tyol kyxoljo aye' kchi kletil ex aye kchi najil. ¹⁶Qu'n atzin t-xilin Tb'anil Tqanil lo kyxol nya nimil, te kyimin te'. Me kyxoljo aye' kchi

kletil, te chwinqil te' te jun majx. ¿Me ankye' at toklin tu'n t-xi q'mal te' Tb'anil Tqanil lo, a nimxix t-xilin? ¹⁷¡Nya noq a'lchaqku! Qala' o'kqexjo aye' junxch'in tumil q'i'n kyu'n twutz Dios, ex nchi yolil tu'n, ti'j Crist. Ex nya ikyxjo tze'nqeku txqantl, aye nchi suqin Tyol Dios noq tu'n kykanb'in pwaq ti'j.

Jun tqanil ti'j jun ak'aj tumil tu'n qkyij toj wen tuk'a qMan

3 ¿Ma tzunpela nja qnimsin qib'a tuk'a yol lo? ¿Mo ilpela ti'j tu'n t-xi qq'o'n jun u'j kye'y te oqxenb'il qe'y, noq tu'n qkub' kyxk'ami'n; mo tu'n ttzaj kyq'o'n jun u'j qe'y te oqxenb'il qe'y, ja' tu'n qponi'y? Qu'n ikytzin tumiljo kyu'nxjal, a nya wen, aye' nchi b'et suqil Tyol qMan. ²⁻³¡Mina! Qu'n ayeku kye' ma chi ok tze'n jun u'j te oqxenb'il qey. Qu'n tz'ib'inqe kye' tu'n Crist toj qanmi'n, nya tuk'a jun tz'ib'b'il, a aku naj, qala' tuk'a Xewb'aj Xjan, a T-xew Dios, itz' te jun majx. A u'j lo, ayeku kye'; mikyxi tze'nku ojtxe kawb'il noq tz'ib'in twutz ab'j, a nlay b'ant tb'inchinte jun ti';^b qala' tz'ib'in toj kyanmi'n, a itz', ex aku tz'el tniky'tzajil kywutzxjal noq ti'jjo kyb'inchb'in b'a'n, ex aku b'ant tu'jit qaq'i'n kyu'nxjal noq ky'i'ja. ⁴Atzin kynimb'ila ikyjo ntzaj tq'o'n tq'uq'b'il qk'u'ja twutz qMan Dios, noq tu'n Crist. ⁵Qu'n nya tu'n qb'inchb'in kyxola, kjawil qnimsin qib'a, qu'n tkyaqiljo lo tzajnin te Dios, ⁶qu'n axte Dios ma tzaj q'onte qokli'n tu'n qoka te taq'nil ti'j jun ak'aj tumil b'antlin ti'j tu'n, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a. Qu'n atzin ojtxe tumil nqanin qi'j tu'n qkyim tu'n, tu'n mi njapin b'aj tkyaqil qu'n. Atzin kolb'il ja'lin nya te ojtxe tumil, a tz'ib'ink twutz ab'j, qala' tu'n Xewb'aj Xjan, a ntzaj tq'o'n qchwinqil te jun majx.^c

^{**}2:14 Ayejo yol: tu'n txolin qten te iky'sb'il te tzaljb'il, *desfile* n-ele toj kastiy.

^a2:13 Kybi. 20:1 ^b3:2-3 Ex. 24:12 ^c3:6 Jer. 31:31-34

⁷ Atzin ja'lin, qo ximin ch'in ti'jjo ojtxe kawb'il, a te kyimin, a ok tz'ib'in twutz ab'j. Atzinjo lo ul kyxol aj Israel tuk'a txqan tqoptz'ajiyil Dios. Me ayetzin aj Israel mix kypa'ye tu'n kyka'yin twutz Moisés, noq tu'n tpajjo tqoptz'ajiyil Dios pon kanin ti'j, a cheb'e kub' b'aj tqan.^d

⁸ Ex qa tuk'a nim tqoptz'ajiyil Dios s-ule lo, ¿Yajtzila te' te ak'aj tumil, a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan? ⁹ Qa a ojtxe kawb'il ma tzul tuk'a tqoptz'ajiyil Dios, exsin nqanintz kyijxjal tu'n kykyim tu'n, ¿Yajtzila te' ak'aj tumil, a ma chi okxjal tz'aqle tu'n? ¹⁰⁻¹¹ Qu'n ante ojtxe kawb'il nyala te' toklin twutzjo ak'aj. Qu'n ante ojtxe kawb'il il ti'j tu'n tb'aj, me ante ak'aj, ok kyjel te' te jun majx.

¹² Me tze'nku qa ma qe qk'u'j ti'jjo ak'aj tumil, a mi b'aj, nqo yolin ti'j tuk'a tkyaqil qanmin; ¹³ mikyxi tze'n te Moisés, n-ok tktxu'ntaq twutz, tu'n mi tz'iwle tqoptz'ajiyil Dios ti'j, kyun aj Israel, tzmaxi k-elil tjqo'n twutzjo, ajxi tkub' yupjjo tqoptz'ajiyil.^e ¹⁴ Ex ikyxjo tze'nku ja'lin, atzin kynab'lxjal ma tz'ok juple nyakuj tu'n jun kutxb'il. Qu'n ajtzin tja kyu'jin xjaljo Tu'jil Tyol Dios, mi n-el kyniky' te t-xilin tumil, qu'n o'kxjo tu'n kynimb'il ti'j Crist, aku tz'el q'inte kutxb'il kywutz tok, tu'n tel kyniky' te.

¹⁵ Kyojjo tq'ijil ja'lin, aj tjaw kyu'jin tkawb'il Moisés, jpu'nkjo kynab'l nyakuj tu'n jun kutxb'il, tu'n nya tzaqpi'nqe tu'n tel kyniky' te kolb'il. ¹⁶ Me qatzin qa ma nimin jun xjal ti'j qAjaw, atzin kutxb'il b'e'x k-elil. ¹⁷ Qu'n axte qAjawjo, a Xewb'aj Xjan, ex ja' ta'ye T-xew qAjaw, antza ta'ye tzaqpib'l tu'n tel qniky' te.

¹⁸ Tu'npetzi'n, qkyaqilx nya ktxun qwutz tuk'a jun kutxb'ilte tze'nku te Moisés; qala' ma qo ok tze'nku jun ka'yb'il wutzb'aj, tu'n kyka'yinxjal tqoptz'ajiyil qAjaw toj qchwinqil. Qu'n axte T-xew qAjaw ntx'ixpinte qchwinqil, tu'ntzintla

cheb'e tu'n qxi laq'e, tu'n qok tze'nku te Crist.

4 Tu'npetzi'n, mi qo kub' numj, qu'n axte Dios tuk'a tkyaqil tq'aq'b'il tk'u'j, ma tzaj toqxenin taq'in qe toj ak'aj tumil, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a. ² Tu'ntzi'n ikyjo, ma tz'el qi'jlin tkyaqil qb'inchb'in, a nb'ant toj ewajil, a te elsb'il qtx'ixew, me nya tu'n qsb'u'n mo tu'n tja qtx'ixpin Tyol Dios. Qala', nqo yolin Tyol jikyin wen, tu'n qel wen kywutzxjal, ex tu'n tel pjet Tyol Dios toj kyanmin junjun, tze'nku taj Dios. ³ Exla qa at junjun mi n-el kyniky' te' Tb'anil Tqanil kolb'il, qu'n ayela' kyja' kyxi' toj najin. ⁴ Qu'n a tajaw il, a nkawin te twutz tx'otx', ma tz'ok jpunte kynab'l tu'n kyok tze'n jun mox toj kyanmin, ex tu'n mi tz'ele kyniky' ti'jjo tspiky'imil Tb'anil Tqanil ti'j tqoptz'ajiyil Crist, a q'anchal ti'jxjo Dios, a nya q'anchal.

⁵ Tu'npetzi'n, mi nqo yoli'n toj aq'untl qil qib'xa; qala' nxi qq'ma'n qa a Jesucrist tAjaw Tkyaqil, ex awotzin qe', ma tz'ok qq'on qib'a tu'n qajb'in kye'y toj tumil tb'i. ⁶⁻⁷ Qu'n axte Diosjo, a q'ma'ntexix te tnejil, tu'n tjaw qoptz'aj spiky'in toj qxopin;^f ex ikyxjo ja'lin, ma tzaj tq'o'n spiky'in te jun q'inimil toj qanmin, a ojtzqib'l ti'jjo t-xilin tqoptz'ajiyil Dios, noq tu'n Jesucrist. Me ante q'inimil lo tojxi qxmilil ta'ye te jun majx, ex atzi'n qxmililjo nyakuj ikyjo tze'nku jun tz'aq'b'aj k'wil, jun paqx nb'aj. Ex atzi'n q'inimil nimxix qipin tu'n toj qanmin, tu'ntzin tyek'in qa te te Dios ex nyaqeku.

Mi qo kub' numj toj qnimb'il

⁸ Exla qa nim yajb'il n-iky'x qu'n, me nyat nti' qelix; exla qa ma tzaj b'is qi'j, me nya tu'n qo k'wel numje; ⁹ exla qa ma qo el kyiky'inxjal, me me te Dios, nlay qo kyij tkolin; exla qa ti' xb'ant kyunxjal qi'j, nlay qo kub' tu'n. ¹⁰ Ikyxjo

^d3:7 Ex. 34:29 ^e3:13 Ex. 34:33 ^f4:6-7 Gen. 1:3

tze'nku b'aj ti'j Crist, a qxmilit te twutz tx'otx' il ti'j tu'n tkyim. Me ma jatz anq'in Jesús juntl majl tuk'a nimxix tipin. Ex nqo b'et ja'lin kywutzxjal tuk'a tipin Jesús toj qchwinqil. ¹¹ Tze'nku qe, awo nimilqo ti'j Jesús, noqx n-elje qi'j tu'n qkyim, noq tu'n tpaj, tu'n tyek'it kyexjal, a ak'aj chwinqil te jun majx toj qanmin, a tzajnin tu'n Jesús. ¹² Ikytzi'n tze'nku nqo anq'in tjaq' xob'ajil te kyimin kyunxjal, tu'ntzintla t-xi qq'ma'n kye'y Tb'anil Tqanil kolb'il, ex tu'n tten kychwinqila tu'n te jun majx.

¹³ Qu'n q'uqlek qk'u'ja ti'j Dios, ikyx tze'nkuxjo tq'ma jun xjal toj Tu'jil Tyol Dios: Ma txi nnimi'n. Tu'npetzi'n nchin yoli'n ti'jjo t-xilin nnimb'ila.⁸

Ex ikyxjo qe ja'lin. Ma txi qninin. Tu'npetzi'n, nqo yolín ti'jjo lo: ¹⁴ Qu'n b'i'n qu'n, qa ax Diosjo, a jatz anq'in qAjaw Jesús tu'n, kyxol kyimnin; ex ikyxjo qe ok qo jawil anq'in tu'n, tu'n qja ti'n junx kyuk'iy toj kya'j, ja' ta'ye qAjaw. ¹⁵ Qu'n tkyaqilxjo n-iky'x qu'n, noq tu'n kyel wena twutz Dios, ex tu'ntzintla ttch'iyxjo aq'b'il chjonte te Dios te nimsb'il tb'i, tu'n jni' t-xtalb'il, a nch'iy toj tkyaqil twutz tx'otx'.

¹⁶ Tu'npetzi'n, mi qo tzaj numj. Exla qa a qxmilit lajo'n tu'n tb'aj, me mete qanmin noq kyja tu'n t-xi ku'xinix te' junjun q'ij. ¹⁷ Qu'n tkyaqilxjo nya b'a'n n-iky'x qu'n ja'lin, nya nimxix, ex liwey kb'ajil te'. Me te t-xeljo ikyjo, ktzajil q'on jun chojb'il qe nimxix wen, a nlayx b'aj toj kya'j. ¹⁸ Tu'npetzi'n, mi tz'ok qq'on qwutz ti'jjo at twutz tx'otx', a q'ancha'l. Qala' qq'onk qwutz ti'jjo a nya q'ancha'l. Qu'n tkyaqiljo q'ancha'l, te twutz tx'otx', ex kb'ajil te'. Me ante', a nya q'ancha'l, mi b'ajx te' te jun majx.

Ajo qxmilit te jun majx

5 Atzin ja'lin, b'i'n qu'n qa kb'ajiljo qxmilit tze'nku jun tal pach, a jun paqx kb'ajil. Me qa ma b'ajjo qxmilit lu'n, at juntl b'inchin tu'n Dios toj kya'j, a mixla kb'ajilx, qu'n nya tq'ob' ichin b'inchilte. ² Twutzxix te', qa tzunx nqo xji'pi'nx wen tzalu'n twutz tx'otx', tu'n jni' n-iky'x qu'n, ex qajatla tu'n ttx'ixpitjo qxmilit ja'linxix, tu'n qpon toj jun ja te jun majx toj kya'j, ³ tu'ntzintla at jun kutxb'il te' qanmin. ⁴ B'a'nxe tzalu'n twutz tx'otx', tzunx nqxjipinxjo qib' wen, ex nqo b'isin, qu'n qky'e'tla tu'n tkyimjo qxmilit. Qala' atla qajjo tu'n tul Crist ja'linxix, tu'n qk'mo'nte ak'aj qxmilit te jun majx, tu'n ttx'ixpitjo qxmilit lo, ex nya tu'n tkyim, exsintla tu'n qxi'tz toj kya'j te jun majx. ⁵ Qu'n axte Dios xq'mante tu'n tokjo qxmilit ikyjo. Ex a saj q'onte Xewb'aj Xjan toj qanmin te jun techiljo Tyol, qa yajxi, il ti'j tu'n ttzaj tq'o'n qxmilit anetzi'n.

⁶ Tu'npetzi'n, at tq'uqb'il qk'u'j ti'j. Atzi'n ja'lin, b'i'n qu'n, qa oto'x tojjo qxmilit tzalu'n twutz tx'otx', ex najchaqx oto' ti'jjo kya'j, ja' ta' qAjaw. ⁷ Na'm qlonte lu'n, me ojtzi'n qu'n, ex loqo nqo b'et tojjo qchwinqil tuk'a qnimb'il. ⁸ Ex q'uqle qk'u'j ti'j, ex tu'ntzi'n ikyjo, qajatla tu'n tkyij tzaqpetjo qxmilit te twutz tx'otx', ex tu'n qaj najal tuk'a qAjaw te jun majx. ⁹ Tu'npetzi'n, qq'onktzin tilil tu'n qel wen twutz qMan Dios, exla qa oto' tojjo qxmilit tzalu'n, mo qa ma qo aj tuk'a. ¹⁰ Me il ti'j tu'n qok twutz Tkawb'il Crist, tu'n qok toj pa'b'in ti'jjo qb'inchb'in tuk'a qxmilit tzalu'n twutz tx'otx'; qa b'a'n, mo minaj.^h

A tqanil nuk'b'il tzajnin te Dios

¹¹ B'i'n qu'n qa at tchewil Dios; tu'npetzi'n, i tok qq'on tilil, tu'n tkub'

kyk'u'jxjal qu'n, tu'n kynimin. Ojtzq'in te Dios tu'n, qa tuk'a junch'in qanmi'n nqo aq'ni'n, ex q'uqle qk'u'ja kyil'ja noqit aku tz'el kyniky'a te. ¹² Me nya tu'n lu'n, nqo jyon tumil tze'n tten tu'n qnimsin qib'a kywutza; qala' nqo q'o'n tumil kye'y, tu'n kykoli'n qil'ja, kye noq nchi nimsin kyib' kywutzxjal; ex tuk'a kab'e kyk'u'j nchi b'inchin tkyaqil. ¹³ Qa ma qo iky'a tib'ajjo tumil toj twutz junjun kye' ti'j taq'in Dios, ala Dios ojtzqilte. Me nya ikyjo; qala' nchin yoli'n tojxix tumil tu'ntzin kyel wena.

¹⁴ Axjo tq'aq'b'il tk'u'j Crist chq'ol qey tu'n qyoli'n ti'j Tb'anil Tqanil kyuk'a txqantl, qu'n twutzx te' qa ma kyim Crist te qxel, awo o qo nimin ti'j, tu'ntzintla qkyim qkyaqilx ti'jjo tb'inchb'in ojtxe qten. ¹⁵ Qu'n ate Crist o kyim tu'n qpaj qkyaqilx, tu'ntzin mi qo ajb'ine qex, qala' tu'n qajb'in te', a xkyim te qxel, ex ma jatz anq'in te jun majx, tu'n qel wen twutz.

¹⁶ Tu'npetzi'n, nti' tu'n qkawin ti'j juntl tze'nku tumil te twutz tx'otx', a noq pa'j yol nb'aj; exla qa ikyxjo ojtxe nqo kaw-intaqa ti'j Crist, a noq tze'nku jun a'la. Me atzi'n ja'lin, mikyxi qximjo. ¹⁷ Qu'n tkyaqiljo at mujb'il tib' tuk'a Crist, ma tz'ok te jun ak'aj tchi'ysb'in. Ex mi xi lipe ti'jjo ojtxe tumil, qu'n tkyaqil ja'lin, ma tz'ok te ak'aj toj tchwinqil. ¹⁸ Tkyaqiljo lu'n ma b'ant tu'n Dios, noq tu'n qmujb'in te qib' tuk'a, noq tu'n Crist. Ex ma tzaj toqxenin qoklin tu'n t-xi qq'ma'n kyex-jal, tu'n tok kymujb'in kyib' tuk'a. ¹⁹ Qu'n a t-xim Diosjo, tu'n kymujb'in te kyib' tkyaqilxjal twutz tx'otx' tuk'a, noq tu'n Crist, a kyim te chojb'il kyil, tu'ntzintla kyel wen twutz. Ex atzin ja'lin, ma tzaj tq'o'n qoklin tu'n t-xi qq'ma'n kye kykyaqil, tu'n kymujb'in te kyib' tuk'a. ²⁰ Ma qo ok nyakuj t-xel Crist tzalu'n twutz tx'otx'. Ex nqo yolín kyuk'axjal nya

nimil, nyakuj aku Dios nkub'sin twutz kye. Tu'npetzi'n, nxi qq'ma'n kye tu'n kymujb'in te kyib' tuk'a Dios. ²¹ Qu'n te Crist, nti' te' il b'ant tu'n. Me a Dios xi q'onte tkyaqil qil tib'aj twutz cruz, te jun kawb'il kujxix, noq tu'n tok te qxel, tu'ntzintla qok te tz'aqle twutz.

6 Qu'n tu'n nqo aq'ni'n junx tuk'a Dios toj taq'in, nqo kub'sin qwutza kye'y, tu'n mi tz'ele kyiky'inji'y t-xtalb'il, a ma tzaj tq'o'n kye'y. ² Qu'n ikyx ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:

Tojjo tq'ijil kynimb'ila, ma nb'i'y kyyola, ex tojjo tq'ijil kolb'il, ma chin oni'n kyil'ja, chi'.¹

Me kxel nq'ma'n kye'y, atzin tq'ijiljo ja'lin tu'n kynimi'n; ex atzin q'ijjo ja'lin te kolb'il.

Ajo iky'x tu'n Pabl tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil

³ Mi nkub' qb'inchin jun ti' toj qch-winqila tu'n mi jaw tolpaj jun a'la toj tnimb'il, tu'ntzin mi chi yolb'inxjal ti'j qaq'nb'in. ⁴ Qala', qaja tu'n tkub' qyek'in toj tkyaqil, qa jun b'a'n aq'nilqo'y te Dios, qu'n noqx pa'n tkyaqil wiq yajb'il qu'n; ex atku maj nti'x ch'in at qey, ex atku maj nim b'is ntzaj toj qchwinqila; ⁵ atku maj nqo b'aj laqtzi'n, ex o qo kux jpu'n toj tze,^j ex iky'x qu'n, tej tjaw tilxjal qil'ja. Ex atku maj nqo aq'ni'n kujxix wen, ex mixpe o ktani'y, ex o tziky'x wa'yaj qu'n.

⁶ Me tojjo lo, nkub' qb'inchin tkyaqil tuk'a jun qanmi'n saqxix, ex tuk'a nim qnab'la ti'jjo twutzxix, ex ikyxjo tuk'a jun qanmi'n tu'n qxi laq'e'y toj qnimb'ila, ex tu'n qb'inchin b'a'n kywutz kykyaqil, tu'n Xewb'aj Xjan toj qanmi'n, ex tu'n tq'aq'b'il qk'u'ja twutzxix. ⁷ Ex nkub' qyek'in qa jun b'a'n aq'nilqo'y ti'jjo Tb'anil Tqanil, a twutzxix, a xi qq'ma'n, ex tu'n tipin Dios quki'y, ex tu'n qoka tze'nku jun xo'l q'aq' tuk'a taq'wil qq'ob'a,

tu'n qb'inchin te qib'a twutz il, ja'chaqx tzajitz. ⁸Atku maj nqo kub' nimi'n, ex atku maj mina. Atku maj nyolajtz b'a'n qi'ja, ex atku mina. Exla qa nqo yoli'n Tyol Dios jikyin wen, me atku maj n-ok q'ma'n qa sb'ulqo'y. ⁹Exla qa nya ojtzqi'nqo'y kyu'nxjal, me mete Dios, ojtzqi'nqoxixa tu'n; ex atku maj n-elje qi'ja tu'n qkyima, me loqo'y itz'qo tzman tzalun. Ex nqo b'iyajtz, me nya ma qo kub' b'yo'n. ¹⁰Nyakuj tzunx nqo b'isi'n, me mina; qala' tzunx nqo tzalaja. Nyakuj nti'x ch'in at qe'y, me ma chi q'inimixxjal qu'n tuk'a Tyol Dios. Nyakuj manyor tal yajqoxa wen, me mina, qu'n tkyaqil at qe'y tu'n Crist, a tAjaw Tkyaqil.

¹¹Ayi'y werman aj Corint, ma qo yoli'n kyuk'iy tuk'a tkyaqil qanmi'n, qu'n nimxix tq'aq'b'il qk'u'ja kyij'a. ¹²Twutzxix te' qa at nim qk'u'ja kyij'a, me ayetzin kye', nti' kyk'u'ja qi'ja. ¹³Nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja kyij'a tze'nku jun manb'aj kyij' tk'wal. Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'ntzintla kyk'u'jli'n wi'ja, tze'nku we' at nk'u'ja kyij'a.

Ma qo ok te tja Dios itz'

¹⁴Mi tz'ok kymujb'in kyib'a junx kyuk'a xjal nya nimil. Qu'n zTze'ntzin tten tu'n tmujb'inte tib'jo b'a'n tuk'a nya b'a'n? Ex a spiky'in, zMa akutzin b'ant tmujb'it tuk'a qxopin? ¹⁵zMa akutzin tz'el wen Crist tuk'a tajaw il? zEx tze'ntzin tten tu'n tel wen jun nimil tuk'a jun nya nimil? ¹⁶zMa junxsin tten tja Dios tuk'a jun twutzb'iyil? Qu'n ayetzin kye' ma chi oka te tja Dios itz'xix,^k tze'nkuxjo tq'ma Dios toj Tyol: Kchin tenb'ila kyuk'iy, ex kchin b'etila kyxola. Ex ayi'n kchin okil te kyDiosa,

ex ayetzin kye', kchi okil te Ntanima, chi'.¹

¹⁷Tu'npetzi'n, ku kyetza kyxol nya nimil, ex kypa'mil kyib'a kyij', chi qAjaw. Mi chi b'inchi'n il, ex ok kchi k'metila wu'n.^m

¹⁸Ex ayi'n kchin okil te kyTati'y, ex ayetzin kye' kchi okil te nk'wala, chitzi'n tAjaw Tkyaqil.ⁿ

7 Ikytzi'n werman, ayi'y at-xix nk'u'ja kyij'a; ayetzin yoljo o chi tzaj tq'ma'n Dios qe. Tu'npetzi'n, qq'onktzin tilil, tu'n qsaqix te tkyaqiljo nya b'a'n toj qxmilil ex toj qanmin, tu'n qok tz'aqle, noq tu'n tchewil Dios.

Ntzalaj Pabl kyij' aj Corint

²Kyb'inkuy qyola. Mix a'l jun kye' ntzaj q'onte amb'il te qe'y toj kyanmi'n. Mi o kub' qb'inchi'n jun nya b'a'n ti'j jun kye'; ex mix a'l jun o kub' tz'aq toj tnimb'il tu'n qpaja; ex nya noq nqo sb'u'n kyij'a tuk'a jun ti'. ³Nya noq tu'n nxo'n yol kyij'a ma txi nq'manj'i'y lu'n, qu'n o txi nq'ma'n kye'y, qa at-xix nk'u'ja kyij'a. Nqo anq'in ex kqo kyimila tuk'a qk'u'ja kyij'a toj qanmin. ⁴Nimxix q'uqle nk'u'ja kyij'a, expe nchin yoli'n kyij'a kywutz txqantl; ma chewx wanmi'n kyu'n. Noq toj tkyaqiljo n-iky'x wu'n, me nchin tzalaja kyij'a toj tkyaqil.

⁵Atxixjo tej qkani'n toj tx'otx' te Macedonia, tu'n qb'inti'y kyqanila, nti' ch'in twenil o qna'y, qala' noqx ti'chaqku yajb'il o tzaj qi'ja; nchi jaw xjal tu'n kyq'oj, ex nimxix b'is toj qanmi'n.^o ⁶Me ate Dios kchewsil kyanminjo aye' nchi b'isin, ex ma qo onite tu'n tponlin Tito kuk'i'y. ⁷Ex nya noq tu'n tponlin Tito, qala' noq tu'n otaq chewx tanmin Tito kyu'n. Qu'n ma tq'ma Tito qe'y, qa nimxix kyk'u'ja wi'ja, qa ma chi lab'in,

^k6:16 1Co. 3:16; 6:19 ^l6:16 Lv. 26:12; Ez. 37:27 ^m6:17 Is. 52:11

ⁿ6:18 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13 ^o7:5 2Co. 2:13

ex qa ma chi b'isi'n wi'ja. Me tu'njo lo, nimxix nchin tzalaja.

⁸ B'a'nxe atzi'n u'j xi ntz'ib'i'n kye'y b'e'x i jaw b'isi'n ch'in tu'n, me mi nja ka'min wanmi'n tu'n ja'lin. B'a'nxe tzaj ch'in nb'isa te tnejil, qu'n b'e'x i jaw b'isi'n tu'n, me noq te ch'in tqan. ⁹ Tu'npetzi'n, nchin tzalaja, nya tu'n b'is tzaj toj kyanmi'n; qu'n atzi'n b'is ma tz'ajb'in tu'n tajtz ti'j kyanmi'n, ex tu'n kyb'inchinte kyte'n twutz Dios. Ma tziky'x ch'in b'is kyu'n, me nya noq kukxjo, qu'n ma tziky'x kyu'n tze'nku taj qMan Dios; ex nya noq taj k'a'nil qk'u'ja kyi'ja. ¹⁰ Atzi'n b'is ntzaj tze'nkuxjo taj Dios; n-ajtz ti'j kyanmi'n tu'n, tu'n kykleta. Tu'npetzi'n, mi chin lab'ti'y ja'lin qa otaq txi nsma'n u'j kye'y, qu'n atzi'n qu'ja xi qsma'n nya noq kukxjo. Me te kyexjal nya nim-ilqe, atzi'n b'is nya te kolb'il, qala' te najin, qu'n mi n-ajtz ti'j kyanmin tu'n. ¹¹ Kyka'yinktzinji'y a wen ma b'ant tu'n b'is tzaj kyi'ja, qu'n a tze'nkuxjo taj Dios: Qu'n ma kub' kyximi'n tu'n tok tilil kyu'n, tu'n tyupjjo q'oj qxol; ex ma tzaj tyab' kywi'y tu'n otaq kub' kywutzlinji'y ajo il kyxola; ex nchi xob'taqa we'y, tu'n npo'n ilil kye'y. Atzin ja'lin kyajxixa tu'n ky-lonti'y nwutza, ex nchi koli'n wi'ja kywutz txqantl, qa nchin yoli'n twutzxix. Ex ma kub' kyximi'n liwey tu'n kykawi'n tib'ajjo b'inchil il. Tu'n tkyaqiljo lu'n, ma kub' kyyek'i'n, qa ma kub' kypa'n kyib'a ti'jjo il b'ant kyxola, ex nti' kypaja ja'lin. ¹² Tej tkub' ntz'ib'inji'y u'j, nya noq tu'n kyximintaqa ti'jjo xjal, a xb'inchin il, mo ti'jjo xjal a n-iky'x tu'n, tu'n tpaj il, qala' noq tu'n tel kyniky'a te twutz qMan Dios, qa nimxix tok tilil kyu'n tu'n kyb'inchin tze'nku otaq txi nq'ma'n. ¹³ Tu'npetzi'n, ma chewx qanmi'n kyu'n. Me nya o'kxjo lo, qala' nimx nqo tzalaja tu'n ma kanin Tito quk'i'y tuk'a tqanil, qa ma nimsit tk'u'j kyu'n tuk'a nim tzaljb'il,

tej xten kyxola. ¹⁴ Qu'n otaq nq'may te Tito, tej na'mxatq txi kyuk'i'y, qa tb'anil xjalqetaqa. Ex twutzx nya noq x'in ela toj ntx'ixewa ti'jjo nq'may kyi'ja. Qala', tze'nkuxjo nq'ma'y kye'y, twutzxix s-ele te', ex tkyaqiljo xi nq'ma'n kyi'ja te Tito, ex twutzxix s-ele. ¹⁵ Ex nimxix tk'u'j Tito kyi'ja, aj ttzaj tna'n tze'n xi kyniminji'y tyol, ex tze'n xk'mete kyu'n tuk'a jun kymutxb'il kyib'a, ex tuk'a nim tchewil qMan Dios kyuk'i'y. ¹⁶ Tu'npetzi'n, nchin tzalaja, qu'n ma qe nk'u'ja kyi'ja toj tkyaqil.

Qo q'on oyaj tuk'a tkyaqil qanmin

8 Atzin ja'lin, werman, qaja tu'n kyb'inti'y tze'n ma yek'ine t-xtalb'il Dios tojjo Ttanim toj ttx'otx' Macedonia. ² Exla qa nimx siky'x kyu'n wen toj kynimb'il, exla qa manyor yajqe erman anetzi'n, me tzunx nchi tzalajx, ex tb'a'nix chi oyin tuk'a tkyaqil kyanmin, nyakuj manyor q'ininqexnaj wen, tu'n kymojin kyuk'a nimil toj Jerusalén. ³ Twutzxix nyola, qu'n ma nli'y, qa xi kyq'o'n tuk'a tkyaqil kyanmin ti'jjo ch'in at kye, ex mape txi kyq'o'n ch'intl tib'aj. ⁴ Ox chi kub'sinx kywutz qe'y, tu'n t-xi qtziyi'n tu'n kyok mojlil quk'i'y ti'jjo onb'il kye erman toj Jerusalén.^P ⁵ Qu'n nimxixtl b'ant kyu'n, tze'nkuljo qe' kub' qb'isin nej; xi kyq'o'n kyib' tu'n kyajb'in te Dios, ex kyaq' kyib' tu'n kyajb'in qe'y, tze'nku taj qMan. ⁶ Tu'npetzi'n, ma qo kub'sin qwutza te Tito, tu'n t-xi' juntl majl kyuk'i'y, tu'ntzintla tjapin kyu'n tu'n kywenila, tu'n tja chmetjo oyaj, a otaq txi xkye tu'n. ⁷ Qu'n ikytzi'n tze'nkuxjo nchi ch'ia wen toj tkyaqil: Tze'nku toj kynimb'ila, ex jni' kyxnaq'tzb'ila, ex at-xix kynab'la, ex o tz'ok tilil kyu'n tu'n kyela wen toj nwutza, ex nim kyk'u'ja qi'ja; ikyxsintzjo tojjo tb'anil onb'il lo, ok kchi elila twutz.

⁸Mi xi nq'manji'y lu'n kye'y tze'nku jun kawb'il, qala' noq waja tu'n tel nni'ky'a te, qa tuk'a tkyaqil kyanmi'n kxel kyq'onjiy onb'il lo, ikyxjo tze'nku kye erman toj Macedonia. ⁹Qu'n b'i'n kyu'n a t-xtalb'il qAjaw Jesucrist: Attaq tkyaqil q'inimil tuk'a toj kya'j, me noq tu'n kypaja, b'e'x kyij tzaqpi'n tkyaqil, exsin kub' tq'o'n tib'tz tzalu'n twutz tx'otx' tze'nku jun xjal yaj, tu'ntzintla kyoka te q'inin tojjo kynimb'ila ti'j, noq tu'n yajb'il n-iky'xtaq tu'n.

¹⁰Ti'j tkyaqiljo lu'n kxel nq'o'n jun tumil: Tojjo ab'q'e xb'aj, nya noq kub' kyb'isi'n tu'n t-xi kyq'o'n jun oyaj, qala' b'e'x tzyetku tchimle kyu'n. ¹¹Atzin ja'lin, kyq'onka tilil, tu'n tjapin b'aj kyu'n, tze'nkuxjo at kye'y, ex tze'nkuxjo kyb'isa, tej t-xi xkyeku kyu'n te tne-jil. ¹²Qu'n qa ma txi kyq'o'n jun oyaj tze'nkux at kye'y tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ntzalaj te Dios ti'j, a xi kyq'o'n tze'nkuxjo at kye'y, qu'n mi nqaninte Dios ti'jjo a nti' at kye'y.

¹³Mi nxi nq'manji'y lu'n, tu'n t-xi kyq'o'n tkyaqiljo at kye'y, ex tu'n tok yajil kyi'ja, noq tu'n kypajjo txqantl; qala' tu'ntzin junx tu'n kyeli'y. ¹⁴Qu'n qa at ch'in kye'y ja'lin, tu'n kymo'ji'n kyi'jjo txqantl; ex b'alaqa toj juntl majl ayetl kchi mo'jil kyi'ja, aj tel b'ajjo kye. Ikytzin tumiljo, tu'n qel junx, ¹⁵ikyxjo tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios ti'jjo maná, a xi tq'o'n Dios kye aj Israel:

Aye' ila' kyb'aj ex nim o chmet kyu'n,
b'a'n tu'n tkub' kypa'n kyxolx,
ex jun elnin tu'n tele.
Ex aye' nya ila' kyb'aj, ex nya nim o
chmet kyu'n,
exla qa noq kynchajjo teyile junjunch.⁹

Tej t-xi tsm'a'n Pabl Tito toj Corint

¹⁶Chjonte qMan Dios, tu'n xkux tq'o'n toj tanmin Tito nim tk'u'j kyi'ja

tze'nkuxjo we'. ¹⁷Qu'n tej qkub'sin qwutza te, tu'n t-xi' juntl majl kyuk'i'y, ox tzalajx wen, qu'n tu'n otaqx kub' tb'isin tu'n t-xi' lol kye'y. ¹⁸Ex at juntl erman, ma txi qsma'n tuk'a Tito, b'a'nix tyolajtz kyu'n tkyaqil Ttanim Dios, tu'n taq'n'b'in ti'j Tb'anil Tqanil. ¹⁹Ex nya o'kxjo, qala' aye Ttanim Dios ma chi jaw sk'onte erman lu'n, tu'n t-xi' qu'k'i'y tojjo qb'e'y, ex tu'n tonin ti'jjo onb'il, a kxel q'in te nimsb'il b'i qAjaw, ex te jun yek'b'il ti'jjo qwenil. ²⁰Nkub' qb'inchinji'y lo, qu'n qky'e'y tu'n kyyolb'inxjal qi'ja, qa ma kub' qyupin ch'in ti'jjo oyaj ktzajil kyq'o'n qe'y. ²¹Qu'n tok tilil qu'n, tu'n qb'inchi'n tkyaqil tojxix tumil twutz Dios ex kywutzxjal.^r ²²Ex junx kyuk'a Tito, ma txi qsma'n juntl qerman, ex o tz'ok qka'yi'n qa saqxix toj tkyaqil taq'in Dios. Ex tajxix tu'n tmojin tojjo lo, majxpe a ja'lin q'u'qle'xix tk'u'j kyi'ja. ²³Atzin kyi'jjo erman aye', nti' jun ch'otjb'il kyi'j. Qu'n te Tito jun wuk'a weji'y toj aq'untl kyxola, ex ayetzin txqantl, aye Ttanim Dios i xi sma'nte kyxola te kysel, ex ntzalaj Crist kyi'j. ²⁴Tu'npetzi'n, kyyek'inxa qa at-xix kyk'u'ja kyi'j, ex japinxitjo qyola ma txi qq'ma'n kye, qa wenqexixa, tu'n kyoka te jun yek'b'il kywutzjo tkyaqil Ttanim Dios.

Ajo oyaj tu'n t-xi' kye nimil toj Jerusalén

9 Atzin ti'jjo oyaj tu'n t-xi' kye erman nimil toj Jerusalén, nyatla il ti'j tu'n t-xi' ntz'ib'i'n kye'y, ²qu'n ojtzqi'n wu'n, qa kyajxixa tu'n kyoni'n kyi'j, ex nimx nchin yolin kyi'ja kyxol nimil aj Macedonia, qa ayi'y toj tx'otx' te Acay kub' kyb'isi'n tu'n kyoni'n atxix tojjo ab'q'e xb'aj. Ex atzin yek'b'il lo ma qe kyk'u'j nim aj Macedonia ti'j, ex tok tilil kyu'n, tu'n kymo'jin ti'jjo onb'il anetzi'n.

³ Me ma chex nchq'onji'y erman lo, qu'n nya noq kukxjo nchin yoli'n kyil'ja kywutzjo txqantl ti'jjo lo. Qala' tu'ntzintla noqx ite'kula tze'nkuxjo o txi nq'ma'n kye'y. ⁴ Yajtzila' qa xe'x junjun aj Macedonia wuk'i'y, exsin qa mikyxikutaq kytenji'y, ¿Nyapela kqo tx'ixwela? ¿Yajxsila kye'? ⁵ Tu'npetzi'n, kub' nb'isi'n tu'n kyxi nchq'onji'y erman lo, tu'n kyxi nej kyuk'i'y, tu'ntzintla kymojo'n tu'n ttzqetjo oyaj, a xi kytziy'i'n, ex noqitla tkub' te jun yek'b'il ti'jjo kyso'jila, ex nya ti'jjo tkujil kyanmi'n.

⁶ Me kyna'nkutzinji'y jun yol lo: Ankye te' nya nim k'welix tawa'n, ex nya nim kjawil tchmo'n. Ex ankye te' ma nintz k'welix tawa'n, ex ma nintz te' kjawil tchmo'n. ⁷ Tu'npetzi'n, ax junjun b'a'n tu'n t-xi tq'o'n tze'nkuxjo ma kub' tb'isin toj tanmin; nya tuk'a kab'e tk'u'j, ex nya noq jun a'la aku lab'te kyil'ja, qu'n ate Dios nk'u'jlin te', a nxi tq'o'n tuk'a tzaljb'il. ⁸ Qu'n axte Dios nim tipin, tu'n ttzaj q'o'nte nimxix kye'y tu'n t-xtalb'il, tu'ntzintla ttzqetjo tkyaqil atx taj kye'y, ex tu'ntzintla kukx tu'n kyoni'n kyil'jjo txqantl, ⁹ tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Ankye' k'wel tsipi'n a at te kye yaj tuk'a tkyaqil tanmin,
a twenil lo kyjel te jun majx.⁵

¹⁰ Qu'n axte Dios kukx ntzaj q'o'nte ijaj kye awal, tu'ntzin tchmet kywa. Ex qa ma txi kyq'o'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n kye yaj, ktzajil tq'o'n Dios t-xel toj awal, tu'n tch'i'y wen, tu'ntzin kukx tu'n kyoyinji'y kye txqantl.^t ¹¹ Ikytzi'n, kchi q'inimilxji'y toj tkyaqil, tu'ntzintla kukx t-xi kysip-inji'y kye txqantl, aye', a nti' at kye, ex ajtzin t-xi qinji'y kyoyaja kye erman toj Jerusalén, ktzajil anq'in aq'b'il chjonte te qMan Dios toj kyanmin, noq tu'n kywenila.

¹²⁻¹³ Qu'n atzi'n kyoyaja kxel kysma'n at kab'e tumil: Tnejil, ti'jjo onb'il a kxel kysma'n, ex tkab', te aq'b'il chjonte te qMan Dios. Qu'n atzi'n kyoyaja k-okil te jun yek'b'il kywutz txqantl, qa ma kub' kynimi'n Tb'anil Tqanil ti'j Crist tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex kjawil kynim-sin tb'i qMan Dios tu'n kyoyaja, a kxel kyq'o'n kye, ex kye txqantl. ¹⁴ Ex chi na'l Dios kyil'ja, qu'n at-xix kyk'u'j kyil'ja, tu'n t-xtalb'il Dios, a ma tzaj tq'o'n kye'y. ¹⁵ Chjonte qMan Dios tu'n toyaj nimxix ma tzaj tq'o'n qe, a kolb'il te jun majx.

Kolb'il tib' Pabl ti'j toklin

10 Ayi'n Pabl, nchin kub'sin nwutza kye'y, toj tb'i Crist, a b'uninxix ex tb'anilxix, tu'n tel kyniky'a ti'j. Qu'n kab'etzila nk'u'ja, ex nchin xob'a tze'nku inti'n kyuk'i'y. Me ajtzin qa najchaq intini'y, kujxix chin yoli'nch. ² Me atzin ja'lin, chin kub'sil nwutza kye'y, tu'n tkub' kyb'inchin kyte'n, tu'ntzintla aj nxi'y lol kye'y, nyatla ilxix ti'j tu'n tjaw nnimsin wib'a, ex tu'n nyoli'n ti'j junjun kye', a nkyq'ma'n, qa nqo aq'ni'n tze'nku tachb'il qxmilila, a tze'nku jun a'la te twutz tx'otx'. Qu'n qa mi xkub' kyb'inchin kyib'a, ok kchin yolila kuj kyil'ja. ³ Twutzxix qa nqo b'eta tuk'a jun qxmilila te twutz tx'otx' tze'nku kye txqantl, me mi nqo aq'ni'n tze'nkuxjo nya b'a'n ntqanin qxmilila, qu'n ma qo oka tze'nku xol q'aq' toj qnimb'ila. ⁴ Qu'n atzin qipi'n, nya ikyjo tze'nku kyexjal nya nimil te twutz tx'otx'. Qu'n a qipi'n tzajnin te Dios, tu'n tkub' ti'jjo jni' tipin tajaw il, ⁵ ex tu'n tyupitjo jni' kyximxjal, a nti' tajb'in, ex tkyaqil ti', a nq'ojle ti'j Dios, a nmiyon kyexjal tu'n tel kyniky' te. Ex tok tilil qu'n, tu'n tkub' ti'jjo tkyaqil kyximxjal, a nya wen ti'j Dios, tu'ntzintla kyniminxjal tuk'a tkyaqil kyanmin ti'j Crist. ⁶ Nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n

kynimi'n nyola toj tkyaqil, qu'n qa mina, kchi xel nkawi'n kujxix wen.

⁷At kab'e kyk'u'ja wi'ja, qu'n noqx nchi yolb'i'n wi'ja tze'nqeku xjal te twutz tx'otx'. Me qa nkyna'n qa te Cristqi'y, exsin ikyx qeji'y, te Cristqo'y. ⁸Exla qa ma jaw nmin wib'a tib'ajxi wokli'n, nlay chin tzaj tx'ixwi'y tu'n, qu'n ax qA-jaw ma tzaj q'o'nte wokli'n tu'n kych'iya wu'n toj kynimb'ila, ex nya noq tu'n kykub' numja. ⁹Tu'n ikyjo, nya waja noq tu'n tokku kyxob'ila kye wu'ja. ¹⁰Qu'n at junjun nq'mante qa aye' wu'ja nim kxilin ex kujxix wen, me metzila' aj nte'n kxola, nti'xsila wipi'n, ex ayetzin nyola nti'xsila kyajb'in, chi chi'. ¹¹Me ankye te' nq'ma'nte ikyjo, il ti'j tu'n tel tniky' te, qa nya noq toj qu'jkuy, aj oto'y najchaq kyk'atza, qala' ikyxsin qtenji'y tuk'a qb'inchb'i'n, aj qte'n kxola.

¹²Qu'n nlay qo ela jun elnin junx kyuk'a junjun, a nchi nimsin kyib' kyil kyib'x, aye' nchi yolin qa wenqe, ex qa at tumil kyuk'a; qatzila qa attz, me noq te jun nuk'b'il kyib' kyxolx. Nti'xla tumil ikyjo. ¹³Me me qe', mi nqo nmin qib'a ti'jjo qb'inchb'i'n; qala' ate Dios ntzaj yek'inte ja' pon b'aje qaq'nb'i'n, ex b'i'n kyu'n qa a qaq'nb'i'n ma kanin tmax kyuk'iy toj Corint. ¹⁴Aj qa nqo yoli'n kyija kywutz txqantl, mi nqo yoli'n ti'jjo taq'nb'in juntl, nyakutlaj ti'j juntl tzajnin kynimb'ila. Qu'n awo'y xqo pon nej kxola yolil Tb'anil Tqanil Crist. ¹⁵Ex mi nja qnmin qib'a tuk'a taq'nb'in juntl, tu'n tok qq'o'n te qe'y; qala' noqx q'uqle qk'u'ja ti'j, tu'n tch'iy kynimb'ila, ex tu'n tch'iyjo qaq'i'n kxola, ¹⁶tu'ntzintla qyoli'n Tb'anil Tqanil kyojjo tnam najchaq ite' kyk'atza, ja' na'mx tkanin Tyol Dios, me nya tu'n tjaw qnmin qib'a ti'j taq'nb'in juntl. ¹⁷Ikytzi'n tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Qa

at jun taj tu'n tja tnimsin jun ti', b'a'n tu'n tjaw tnimsin tb'i qAjawch.^u

¹⁸Qu'n nya te nim tokli'n a kjawil tnimsin tib' til tib'x, qala' a te' a kjawil tnimsin Dios tb'i.

Nyolin Pabl kyijjo nya tsanjil Jesús

11 Noqit aku tziky'x ch'in nyola kyu'n, nyakutlaj toj nwi'y tokx, me o tziky'x ch'in kyu'n tmax tzalu'n, ²qa cheb'e tok nwutza kyija tze'nku jun xky'aqil, mo tze'nku jun manb'aj ti'j tk'wal. Me a xky'aqlin lu'n nya we'y; qala' te Dios, qu'n ma txi ntziyi'n, tu'n kyoka te Crist, ikyxjo tze'nku jun txin, tu'n tjaw meje tuk'a tchmil. ³Me atzin ja'lin, at nxob'ila kyija, qu'n tze'nku te Eva, tej tkub' sb'u'n tu'n t'xtijil tajaw il, tu'n tel ti'jlin Tyol Dios,^v ya'j qa iky xb'aj kyeji'y, qa cheb'e xtzyet kyx-moxajtza tu'n, toj jun tumil ala kyela, tu'n tel txalpaj kynab'la, ex qa xkyij kytzaqpi'n tu'n kyxi lipey ti'j Crist tuk'a tkyaqil kyanmi'n. ⁴Akula b'ajjo ikyjo kxola, qu'n ti'j'kutzi'n jun paqx nxi kyb'inji'y nchi yolin ti'j Jesús, exsin nya toj tumiltz, mikyxi' tze'nku nxi qq'ma'n kye'y; ex jun paqx nxi kyk'mo'n noq jun xewb'ajxi, ex nya Xewb'aj Xjan, a xi kyk'mo'n te tnejil; ex jun paqx nxi kyb'in juntl tqanil nyakuj te kolb'il, me mikyxi' tze'nku Tb'anil Tqanilxix Kolb'il o kyb'i'y. ⁵Kyb'inkutzinji'y nyola, qu'n tzuntzin nchi kub' kyb'inji'y aye tb'anilxix tsanjil Jesús toj kywutza. Me mikyxi kyokli'n tze'nku we' woklin; me kukx nxi kyb'inji'y kyyol; ¿Yajtzila wetza? ⁶B'alaqa a chin yoli'n nyaxix tb'anil toj kywutza; me metzin nnab'la, ojtzqi'nl kyu'n, ex o b'aj nyek'i'n ila' maj toj tkyaqil nb'inchb'i'n.

⁷¿Ma nyapela b'a'n xb'ant wu'n kyija, tu'n xin yoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il kukxjo, ex mi s-el nqani'n twi' nk'u'ja?

^u10:17 Jer. 9:24 ^v11:3 Gen. 3:1-5, 13

Noqpe kyja xkub' nmutxsin wib'a, noq tu'n kyjawku nnimsi'n toj kynimb'ila tu'n nyola. ⁸Noq ma tzaj sma'n twi' nk'u'ja kyu'n junjuntl Ttanim Dios toj junxil tnam, noq tu'n wajb'inkuy kye'y. ⁹Ex tej intintaqa kyxola, ex nti'taq at we'y, mi xkub' nb'isini'y tu'n ttzaj kyq'o'n ch'in ti' we'y; qala' tej kyul erman aj Macedonia, tzaj kyin' tkyaqiljo lo.^w Qu'n nya waja-taq tu'n tok nq'o'n jun iqtz kyib'aja, ex kukx ktenb'ile' wu'n. ¹⁰Twutzxix nyola erman, ex ojtzqi'n wu'n qa lu Crist nb'in wi'ja: Nti' jun xjal toj tkyaqil tx'otx' te Acay aku q'mante qa ma tz'onin wi'ja, ex qa nya twutzx nyola. ¹¹¿Tiqu'n nchin yoli'n ikyjo? ¿Ma nyapela waja kyij'a? Qu'n ate Dios ojtzqilte, qa at-xix nk'u'ja kyij'a. ¹²Me kukx k'wel nb'inchinji'y lu'n, tu'ntzin mi txi q'oyite amb'il kye nchi jyon tumil kyoklin tze'nku' qe', ex njaw kynimsin kyib' nyakuj jun twutzxix tsanjil Jesúsqe. ¹³Qu'n ayetzi'n ichin lo noqx ttenku kyu'n, ex sb'ulqe; n-ok kyq'on kyib' tze'nku tsanjil Crist. ¹⁴Me mi chi jaw ka'yajaja tu'n ikyjo. Qu'n aku te tajaw il ok tq'o'n tib' te jun t-angel Dios nqoptz'aj wen, me noq tu'n kykub'ku tsb'u'n xjal. ¹⁵Tu'npetzi'n, mi qo jaw ka'yaj kyu'n nchi ajb'in te tajaw il, qa ma tz'ok kyq'o'n kyib' nyakuj tb'anilx nb'ant kyu'n. Me pon jun q'ij, ja' ktzajile tkawb'il Dios kyib'aj kujxix wen, tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in.

**Nyolin Pabl ti'jjo a iky'x tu'n,
tu'n tpaj Tb'anil Tqanil**

¹⁶Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Mi kub' kyb'isi'n qa tokx toj nwi'y. Exsin qa ikytzjo toj kywutza, kyq'ontza amb'il wey tu'n nyoli'n, tze'nku ma txi kyq'o'n amb'il kye' xnaq'tzil kyxola, a nti' kynab'l, tu'ntzintla tjaw nnimin ch'in we'

wib', tze'nqeku txqantl. ¹⁷Nya qAjaw q'malte we'y tu'n tjaw nnimin wib'a, qala' ayinx nchin q'mante tze'nku jun xjal nyakuj tokx toj twi', me noq tu'n nklonte wib'a kywutza. ¹⁸Ila'ku kyxola njaw tnimsin tib', tze'nkuxnaj jun a'la nimxix toklin te twutz tx'otx'. Ex ikyx weji'y, kjawil nnimsin ch'in we' wib'. ¹⁹Qu'n tze'nku kye', at kynab'la; me qa ikyjo, ¿Tze'ntzin tten n-iky'x kyu'n kyuk'a a nti' kynab'l? ²⁰Qu'n n-iky'x kyu'n kye' nchi ok jk'un kye'y, tu'n kyajb'i'n kye; ex tu'n kyb'aj sjilin kyu'n; ex tu'n kykub' sb'u'n kyu'n; ex tu'n kyel i'jlin kyu'n; expe tu'n tb'aj tz'ajchin toj kywutza kyu'n. ²¹¿Me manyor xtijqexa tu'n n-iky'x kyu'n ikyjo! Me qe', nlayxla tziky'x qe qu'n ikyjo. Qalatzin kye' n-iky'x kye kyu'n a nya wen tu'n tiky'x kyu'n.

Me qa ma jaw kynimsin kye' txqantl kyib', exsin ikyx weji'y, ex kjawil nnimsin ch'in we wib', i'chaqxsin ikytzjo tze'nku jun xjal o tz'okx toj twi'. ²²¿Ma nyatzin aj Ebreyqe xjal lo? Ex ikyx qinx weji'y. ¿Ma nyatzin aj Israelqe, a sk'o'nxix tu'n Dios? Ex aj Israelqin we. ¿Ma nyatzin tyajil Abrahamqe? Ex ikyx weji'y. ²³Qa taq'nil Cristqe, me ayinx-ixpe we' nimxix woklin tze'nku kye', exla aj tkub' nq'manji'y lo, ikyxinqi'y tze'nku jun tx'u'j. Nimxix o chin aq'nin we' tze'nku kye. Ila' maj, o chin b'aj b'yo'n, ex o chin kux jpu'n toj tze; ila' maj o tz'elje wi'ja tu'n nkyima.^x ²⁴Jwe' maj, o chin b'aj poq'chi'n tu'n kykawil aj Judiy, a b'el'ajlajaj toj ka'wnaq laqtz'b'il.^{¶¶} ²⁵Oxe maj in b'aj jemi'n tu'n tze;^y jun maj ch'ime in kyimi'y, te' wok xo'n tuk'a ab'j;^z oxe maj xi mulq'aj bark toj a', a ja' intinkxetaqa. Antza iky' jun qniky'in ex jun q'ij wu'n toj ttxuyil a'. ²⁶Ila'ku maj in b'eta najchaq, ex n-elje wi'ja tu'n

^{¶¶}11:24 B'el'ajlajaj toj ka'wnaq, 39 n-ele; Deu. 25:3.

^w11:9 Fil. 4:15-18 ^x11:23 Kyb'i. 16:23 ^y11:25 Kyb'i. 16:22

^z11:25 Kyb'i. 14:19

nxi'y tu'n a', ex n-elje wi'ja kyu'n ileq', kyu'n nxjalila aj Judiy,^a ex kyu'n nya Judiyqe.^b N-elje wi'ja kyoj tnam ex toj k'ul, ex toj ttxuyil a', ex kyxoljo nimil xmiletz'qe. ²⁷ Ex nimxix ma chin aq'ni'n tuk'a sikytlin toj taq'in qMan. Ex nimku maj, mi nchin kta'n, ex ma tziky'x wa'yaj ex k'waj wu'n. Ex nimku maj o kub' npa'n wa'yaj tu'n woka toj na'j Dios, ex o tziky'x che'w wu'n, ex nti'taq nxb'ali'n. ²⁸ Toj tkyaqiljo lo, tkyaqil q'ij, nchin b'isi'n kyi'jjo Ttanim Dios toj junjunl tnam. ²⁹ Qa at jun nimil xkub' numj, tzunx nchin b'isi'n ti'j; ex qa at jun xjal nkub' tz'aq toj tnimb'il noq tu'n tpaj juntl, b'e'x ntzaj nq'oja ti'j.

³⁰ Ikytzi'n erman, qa iltaq ti'j tu'n nnimin ch'in wib'a kywutza, me noq tu'n tkub' nyek'inkuy, qa nti' wipi'n wilx wib'xa. ³¹ Twutzxix we'y, qu'n lu' Dios, a Manb'aj te qAjaw Jesucrist, a at toklin tu'n tnimsit tb'i te jun majx, nb'in wi'ja, qa ikyjo. ³² Tej nte'n toj tnam Damasco, a kawil n-ajb'intaq te nmaq kawil Aretas, xi tq'ma'n tu'n t-xq'uqit tkyaqil ttzija te tnam, tu'n wok kytzyu'n. ³³ Me in kux q'o'n kyu'n wuk'i'y toj jun ma tij chi'l, tu'n nkutz q'o'n toj jun t'xutil tape ti'jile tnam. Ikytzi'n, in tzaqpaji'y toj kyq'ob'.^c

Ajo kyixk'oj ok ti'j Pabl

12 Exla qa nya wen tu'n nnimsin wib'a kywutza, me il ti'j tu'n nb'inchin, tu'ntzin tel kyniky'a we'y, qa jun taq'nil qMan Diosqinxixa wen. Ex tu'ntzin ikyjo, k'wel nq'ma'n ch'in kye'y ti'jjo a tzaj tyek'in qAjaw we'y, nyakuj noq toj wutziky'. ² Ojtzqi'n jun ichin wu'n, nimilxix ti'j Crist. Ma b'ant kya-jlajaj ab'q'e, t-xilin q'i'n toj toxin kya'j, ja' ta'ye Dios. Nti' b'in wu'n qa tuk'ax t-xmilil xi q'i'n mo minaj, o'kx Dios ojtzqilte. ³ Me atzi'n b'in wu'n ajo ichin, qa tuk'a t-xmilil mo minaj; o'kx Dios

ojtzqilte, ⁴ me b'e'x xi qi'n toj kya'j, ja' oke tb'ine nmaq yol, a mix a'l qe tu'n tkub'e yolite. ⁵ B'a'ntla tu'n tjaw nnimsin wib'a ti'jjo ichin ikyjo, me nya tu'nx wib'xa, qatzila qa ma'y, me noq tu'n tyek'itku qa nti'x wipi'n. ⁶ Aku txi nq'ma'n kye'y, qa ayinji'y ichin xta'j toj kya'j, noq tu'n nnimsinku wib'a kywutza. Exla qa ma txi nq'ma'n, ex nya noq nchin la'ji'n, qu'n twutzxix. Me ex nya nxi nq'manji'y lu'n noq tu'n tkub' kyb'isi'n qa nimxix woklin tib'ajjo n-ok kyka'yi'n ti'jjo nb'inchb'in mo tu'n nyola.

⁷ Te we'y, tb'anilxitle tu'n tjaw nnimin wib'a toj tkyaqiljo tzaj tyek'in Dios we'y, me mina, qu'n ex b'e'x tzaj q'o'n jun kyixk'oj toj nxmilila te aq'b'il nnab'la, tu'n mina jaw nnimsin wib'a. Atzi'n kyixk'oj ma tzaj sma'n tze'nku jun taq'nil tajaw il, tu'n nky'ixb'ajtza tu'n, tu'n mi jawe nnimin wib'a. ⁸ Oxe maj o txi nqani'n te qAjaw tu'n tel ti'n kyixk'oj wi'ja, ⁹ me tzaj tq'ma'n qAjaw kyjalu'n: Matxitzta nxtalb'ilji'y te'y ja'lin, qu'n nyek'itjo wipi'n, tu'n nti' tipin kywutzxjal.

Tu'npetzi'n nchin tzalaja tu'n nti' wipi'n, qu'n ikytzin nyek'ine' tipin Crist toj nchwinqila. ¹⁰ Ex nchin tzalaja tze'n nti'l wipi'n tu'n waq'ni'n toj tb'i Crist. Ex nchin tzalaja aj wok yiso'n, ex qa nti'l at we'y, ex qa ma chi ok tenxjal lajol we'y, ex qa ma tzaj b'is toj wanmi'n. Nchin tzalaja toj tkyaqiljo lo, qu'n tze'nku nti' wipi'n tu'nx wib'xa, atzintza ja' nyek'ine jni' tipin Dios toj nchwinqila.

¹¹ Ma chin oka tze'nku jun at toj twi' o tz'okx tu'n ma b'aj nnimsin wib'a kywutza, me ayexa at kypaja ti'j. Qu'n noqit ma chi koli'n wi'ja kywutzjo ma tz'ok kylimo'n kyib' nyakuj tb'anilxix tsanjil Jesús. ¿Ma nyapetzila nim ch'intl we' woklin, tze'nqeku xjal anetzi'n, exla qa nti' wajb'in toj kywutz junjun kyxola? ¹² Tuk'a tkyaqiljo techil, ex yek'b'il te

^a11:26 Kyb'i. 9:23 ^b11:26 Kyb'i. 14:5

^c11:33 Kyb'i. 9:23-25

tipin Dios ex jni'xjo ma b'ant tu'n, a ma kub' nb'inchi'n kyxola, antza ma tzele tniky'tzajil qa ayinxix we' tsanjil Jesús. ¹³ Qu'n ikyx nkub' nb'inchinj'i'y kyxol tkyaqil Ttanim Dios. Ex mi xi ok nq'o'n noq ch'in kyokli'n, a tu'n mi xi nqani'n twi' nk'u'ja kye'y. Qa nyaxix wen toj kywutza ikyjo, kynajsinkuy wila.

¹⁴ Atzin ja'lin, ma b'ant ti'j tu'n nxi'y lol kye'y toj tox majin, ex mi chin qani'n twi' nk'u'ja kye'y, qu'n nya weji'y njo'o'n a kypwaaqa; qala' waja tu'n kyel wena twutz qMan Dios, qu'n ma chin oka te ky-tati'y toj kynimb'ila. Ikytzi'n tze'nku jun manb'aj ipb'ilxix toke, tu'n tknet pwaq kye tk'wal, ex nyaqe k'walb'aj nchi lipin tu'n tjyete pwaq te kytata. ¹⁵ Tu'npetzi'n, tuk'a tkyaqil wanmi'n k'wel yupinj'i'y jni' at we'y, majxpe nchwinqila kxel nq'o'n, noq tu'n kyel wenkuy toj kynimb'ila. ¿Nyatzaj o'kqinx we' nb'yo'n wib'a kyij'a, ex ayetzin kye' nti'x npon kyk'u'ja wi'ja?

¹⁶ Exla qa mi xkub' nq'o'n we' jun iqtz kyib'aja, me at junjun nq'mante kyxola qa xtiq'i'n tu'n nsb'u'n kyij'a, noq tu'n ttzaj ntzyu'nkuy kypwaaqa. ¹⁷ ¿Me tze'ntzi'n ikyjo? ¿Ma ma'tzin chi kub' nsb'u'n tuk'a jun ichin, a xi nsma'n kyuk'iy? ¹⁸ In kub'sin nwutza te Tito tu'n t-xi' lol kye'y, ex xi nchq'o'n juntl erman tuk'a, tu'n kyqanin jun mojb'il kye erman toj Jerusalén. ¿Ma ma'tzin chi kub' sb'u'n tu'n Tito, noq tu'n ttzaj ti'n kypwaaqa we'y? ¡Mina! ¿Ma nyapela junx qten tuk'a Tito, ex jun qb'isa, ex tzaqle qanmi'n toj tkyaqil?

¹⁹ Akula tz'el toj kywutza qa noq nqo kub'sin qwutza kye'y, tu'n tkub' kyewinkuy qila. Me mikyxi, qala' ayi'y erman, noqpe kyja' nqo b'isini'y tze'n tten tu'n kych'iya toj kynimb'ila. Noq o yoli'n twutz Dios ti'j tbi' Crist, ex tkyaqiljo lu'n, noq tu'n kych'iya toj kynimb'ila. ²⁰ Nchin xob'a tu'n nxi'y lol

kye'y; ya'j qa na'mtaqx tjaw kytx'ixpin kyte'n tze'nkuxjo waja. Ikytzi'n, b'alaqa il ti'j tu'n kyok wili'n, ex nya tu'n nyoli'n tuk'a jun yol b'unin tze'nku kyaja. Ya'j qa atku q'o'j kyxola, qa atku ikyb'il tu'n tyab' kywi'y, qa nchi b'aj pa'n kyib'a, qa nchi b'aj xo'n yol kyxola, qa atku iqj yol kyxola, qa nchi b'aj nimsin kyib'a, qa nti'x nuk'b'il kyxola. ²¹ Ex nchin xob'a ya'j qa, aj npo'n jun majla kyxola, qa xin elkuy toj ntx'ixewa twutz nDiosa tu'n kypaja, ex qa xin oq'a kyij'jo, aye' nchi b'inchintaq il ojtxe, ex qa na'm tkyij kytzaqpi'n nya b'a'n tze'nku ky'a'jin, ex tkyaqil achb'il nb'anttaq kyu'n.

Jun yol te xob'tzb'il tu'n Pabl

13 Atzi'n tox majin lu'n tu'n nxi'y lol kye'y. Ex chin ponb'ila tuk'a kawb'il tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Aj tkub' kawit jun il, il ti'j kab'e mo oxo tstiyl, a otaq kyli il anetzi'nch.^d

² Tej ntenkuxixa kyuk'iy te tkab' majin, xi nq'ma'n kye nchi b'aj b'inchintaq il ex kye kykyaqilx; me qu'n tu'n najchaq intini'y ja'lin, noq kxel nna'n kye'y, qa aj nkani'n jun majla kyuk'iy, ma chinka tu'n nkawi'n kujxix wen, ex nti' tumil tu'n kytzaqpaja. ³ Qu'n ayexa nchi qaninte jun yek'b'il we'y, qa twutzxix jun yolil Tyol Cristqi'n, qu'n nyapen noq alkyeku te Crist aj tkawin kyij'a; qala' okpin k'wel tyek'in tipintz kyxola. ⁴ Twutzx te', tej tjaw q'o'n Crist twutz cruz tu'n tkyim, nyakuj nti'taq tipin. Me atzin ja'lin, itz' te jun majx, tu'n tipin qMan Dios. Ex ikyxjo qe' ja'lin; exla qa nti' qipi'n tu'nx qib'xa, me noq tu'n qmujb'il qib'a tuk'a Dios, loqo'y itz'qo tu'n tipin, tu'n qajb'i'n kyxola tuk'a jun kawb'il kujxix.

⁵⁻⁶ Chi b'isi'n kyij'xa qa twutzx qa nimilqexixa. Tu'n ikyjo, k-elil nniky'tzajila qa jun twutzxix tsanjil Jesúsqi'n, qu'n xi kynimi'n tu'n nyola. ¿Ma nyapela

^d13:1 Deu. 17:6; 19:15

ojtzqi'n kyu'n qa itz' Crist toj kyanmi'n? Qu'n qa nti' Crist toj kyanmi'n, nya twutzxix nimilqi'y. Ikytzi'n, q'uqle nk'u'ja tu'n tel kyniky'a te, qa twutzxix tsanjil Jesúsqo'y.

⁷Nqo na'n Dios, tu'ntzin mi kub' kyb'inchinji'y nya wen, nya noq tu'n tyek'in qa wenqo'y kywutza; qala' tu'n kyel wena twutz Dios, exla qa nyakuj nya wenqo'y. ⁸Qu'n qa ma kub' kyb'inchinji'y wen, nyale qo kawilji'y kyija, qu'n nti' jun ti' aku kub' b'inchit ti'jjo a wen. ⁹Nqo tzalaja tu'n at kyipi'n tu'n kyb'inchin' tze'nku taj Dios. Ex nyatla il ti'j tu'n tyek'in Dios tipin tuk'a tkawb'il kyija kujxix wen, qu'n qa otaq kub' kyb'inchin kyib'a, aj npo'n, noq tuk'a jun yol b'unin kchin yolili'y kyuk'iy, nyakutlaj nti' qipi'n. Tu'npetzi'n, kukx nqo kub'sin qwutzji'y te Dios, tu'n kyoka tz'aqle toj kynimb'ila.

¹⁰Ex tu'npetzi'n, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n

na'mxtaq nxi'y lol kye'y, qu'n tu'ntzintla aj nkani'n, nyatla il ti'j tu'n nkawi'n kujxix kyija. Qu'n a nkawb'ila tzaj tq'o'n Dios tu'n kych'iya toj kynimb'ila, ex nya tu'n kykub' numje.

Jun q'olb'il tu'n Pabl tu'n t'japin b'aj tyol

¹¹Atzin ja'lin erman, o'kx nyolji'y. Noqit chi tzalajxa. Tz'okx tilil kyu'n, tu'n kyoka tz'aqle toj kynimb'ila. Kyq'uqb'ink kyk'u'ja kyxola, ex junxit kynab'la tuk'a nuk'b'il. Ex Dios, a Tajaw tkyaqil k'u'jb'il ex nuk'b'il ktenb'il kyuk'iy. ¹²Kyq'olb'ink kyib'a kyxolxa tuk'a tkyaqil kyk'u'ja. ¹³Ex tkyaqil erman tzalu'n junx wuk'i'y nxi kysma'n q'olb'il kye'y. ¹⁴Noqit a t-xtalb'il qAjaw Jesucrist ten kyuk'iy, junx tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios, ex tuk'a kymujb'il kyib'a tu'n Xewb'aj Xjan. Ikyxitjo.

Tu'j Pabl kye Nimil aj Galacia

Atzin t-xilin u'j lu'n ch'ime ikyxjo tze'nku u'j xi ttz'ib'in Pabl kye aj Rom, qu'n nxi tkujsin Pabl qa ajo tumil tu'n kymeltz'ajxjal tuk'a Dios o'kxjo kynimb'il ti'j Jesucrist, ex nya tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n. Te tnejil, ayetzin nimil toj Galacia o k'metjo Tb'anil Tqanil kyu'n tuk'a tzaljb'il, me atzin ja'lin attaq junjun xjal nchi xnaq'tzin, qa iltaq ti'j tu'n tjapin tkawb'il Moisés kyu'n, ex tu'n tok qitit kyechil ti'j kyxmilil tu'n kyklet, qu'n toj kywutz, b'a'n tu'n tklet jun xjal tu'nx tib'x, noq tu'n tjapin b'ajjo yol anetzi'n. Tu'npetzi'n, nimx yol in Pabl ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il nya tu'n kyb'inchb'inxjal, qala' noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex tu'njo kynimb'il ti'j Crist.

Tojjo u'j, nxi tchiky'b'in Pabl tojxix tumil ti'jjo xnaq'tzb'il, a tzaqpib'l kye nimil twutzjo ojtxe kawb'il, exla qa nti' tajb'in ojtxe kawb'il tu'n kyklet-xjal, me ntzaj tyek'in qa aj ilqe. Tu'npetzi'n, tzaj tchiky'b'in Pabl ti' t-xili'n tzaqpib'l toj kychwinqil nimil, a nya tu'n kyb'inchin tze'nku kyaj, qala' tu'n kyyek'inte tuk'a kyb'inchb'in ajo kynimb'il ti'j qAjaw.

Tu'npetzi'n, tzaj tq'o'n Pabl jun txokb'il te kye aj Galacia, tu'ntzintla kyanq'in tojjo tzaqpib'l tuk'a tumil, ex mi tu'n t-xi kyq'o'n kyib' tjaq' ojtxe kawb'il, noq tu'n tqe kyk'u'j ti'j tu'n kyklet tu'n, qu'n tojjo u'j lo ntyek'in Pabl qa nti' jun kolb'il, a nya tu'n Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil Jesús, ex nya qexjal ma chi jaw sk'o'n we'y, ex ma tz'ok q'o'n te wokli'n, qala' a qAjaw Jesucrist, junx tuk'a qMan Dios, axjo jaw anq'sinte Jesús kyxol kyimnin. ²Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx kyuk'a txqantl nimil ite' wuk'iy tzalu'n, kye

kykyaqil Ttanim Dios ite' toj tkyaqil tx'otx' Galacia.

³Axit qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesús, tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aja, tu'n kymujb'in te kyib'a kyxolxa. ⁴Qu'n o'kx te qAjaw Jesús xi tq'o'n tib' tu'n qpaj, tu'n qklet te tkyaqil il tzalu'n twutz tx'otx', tze'nkux taj qMan Dios. ⁵Tu'npetzi'n, nimxit tb'i qMan ja'lin ex te jun majx.

Junch'in Tb'anil Tqanil kolb'il

⁶Werman, nim ma chin jaw ka'yajaw kyu'n, tu'n jun paqx ma kyij kytzaqpinji'y Dios, a txkon kye'y tu'n t-xtalb'il Crist. Ex ma txi kynimi'n juntl tqanil nyakuj tb'anil kolb'il. ⁷Twutzxix nya atx juntl tqanil kolb'il; qala' ikytzin at junjun ma jaw najsinte kynab'la, qu'n kyaj tu'n kytx'ixpin te' Tb'anil Tqanil kolb'il, a aku Crist.

⁸Me kyka'yinktzi'n, qa at juntl s-ul q'mal juntl tqanil kolb'il, a mikyxi tze'nku o b'aj qq'ma'n, k'wel tzaq tjaq' tqanb'il Dios te jun majx, expe qa ayinku we', mo qa jun angelj nyakuj tzaj toj kya'j. ⁹O txi nq'ma'nji'y lu'n, me kxel nq'ma'n juntl majla: Qa at juntl s-ul q'mal juntl tqanil kolb'il, a mikyxi tze'nku ma txi kyk'mo'n, k'wel tzaq tjaq' tqanb'il Dios, a kujxix wen, te jun majx. ¹⁰¿Me tin qu'n waja tu'n tkub' ntz'ib'inji'y lu'n? ¿Ma tu'npela kyyolin xjal b'a'n wi'ja? ¡Mina! Qala' a waji'y tu'n ttzalaj Dios wi'ja. Qu'n noqit noq tu'n nnimsin wib'a kywutzxjal, mitla xi ntziyi'n tu'n woka te taq'nil Crist.

Tej tyolin Pabl te kolb'il tib'

¹¹Ermán, waja tu'n kyb'inti'y ja' ntzaje Tb'anil Tqanil kolb'il, a nyoli'n: Nya noq toj kynab'lxjal, ¹²qu'n nya noq jun tyol xjal, ex nya noq el nxnaq'tzi'n kyij'xjal, qala' aku Jesucrist tzaj q'onte we'y.

¹³Me ola chin ok kyb'in ch'in, tej intintaqa kyxol aj Judiy ojtxe. Nim in q'ojli'y ti'j tkyaqil Ttanim Dios, ex nim

ok tilil wu'n tu'n tkub' yuch'.^e ¹⁴Ex b'i'n kyu'n, qa toj kynimb'il aj Judiy, nimxtaq otaq tz'el nniky'a te, kywutzjo txqantl nx-jalila, aye' junxtaq qab'q'i'y kyuk'a. Qu'n ayi'n nimxtaq ipb'il intinki'y tu'n tjapin b'ajjo jni' tumil kyij q'o'n kyu'n qtzan nx-jalila ojtxe.^f

¹⁵Me ax te Dios xjaw sk'o'n we'y; te' na'mxtaq witz'ji'y, ex noq tu'n t-xtalb'il wi'ja, ma chin tzaj ttxko'n, a tze'nkuxjo taj. ¹⁶Ex ma taq', tu'n tel nniky'a te Tk'wal, ex tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil kolb'il kye tkyaqil xjal.^g Tej ttzaj tq'o'n wokli'n anetzi'n, mix ja in xta'ji'y qanil jun tumil kyexjal. ¹⁷Ex mix in xta'ji'y Jerusalén qanil jun tumil kye' txqantl, aye' otaq chi ok te tsanjil Jesús. Qala' liweyx in xi'y toj tx'otx' te Arabia, ex tb'ajlinxi' ikyjo, in xi'y toj tnam Damasco. ¹⁸Tb'ajlinxi' oxe ab'q'e, in xi'y Jerusalén tu'n tok wojtzqinti'y Pegr;^h in te'n jwe'lajaj q'ij tuk'a. ¹⁹Ex mix a'l juntl tsanjil Jesús nli'y, o'kx Santyaw, a titz'in qAjaw.

²⁰Kxel nq'ma'nji'y lu'n twutz qMan Dios: Tkyaqiljo ma txi ntz'ib'in kye'y, twutzxix. ²¹Tb'ajlinxi' ikyjo, in xi'y toj toj tx'otx' te Siria ex Cilicia. ²²Ex tkyaqil nimil kyojjo Ttanim Crist, a ite' toj tx'otx' Judey, na'mtaq wok kyojtzqi'n. ²³Noq tqaniltaq at wi'ja kyxol nimil antza: Atzaj Pabl nq'ojleta q'i', ex nimtaq taj tu'n qel xitj; me atzin ja'lin, lu nyolin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, chi chi'. ²⁴Ex noq tu'n ikyjo, nimx jaw kynimsin tb'i qMan Dios.

Tej t-xi' Pabl yolil kyuk'a nejinel toj Ttanim Dios toj Jerusalén

2Tb'ajlinxi' kyajlajaj ab'q'e, in xi'y juntl majla Jerusalén, junx tuk'a Bernabé,ⁱ ex xi nk'le'n Tito wuk'iy. ²In xi'y antza, qu'n otaq tq'ma Dios we'y, qa

iltaq ti'j tu'n nxi'y. Tej nkani'n Jerusalén, ok qchmo'n qib'a noq kyuk'a nejinel, aye' a nimxix kyoklin kywutz nimil, exsin xi nq'ma'n kye ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, a nkub' nyolintaqa kyxoljo aye' nya Judiyqe. Kub' nb'inchinji'y ikyjo, qu'n wajtaqa tu'n nb'inti'y qa wentaqjo nb'ant wu'n toj kywutz nejinel, mo qa minaj. Qu'n nyataq waja noq tu'n tkub' naj waq'i'n. ³Me b'a'n ele nyola toj kywutz ti'j t-xtalb'il qMan Dios. Tu'ntzi'n ikyjo, mixpe a te Tito mix oke il ti'j tu'n tok qitit techil ti'j ttz'umil, tze'nku tz'ib'in toj ojtxe qkawb'ila, awo'y aj Judiy. Mix kub'e nimitjo lo, qu'n a te Tito nya Judiy, qala' aj griego. ⁴Qu'n junjun nyakuj nimil okx qxola toj ewajil, ex otaq tz'ok kyka'yin qa nti'taq techil Tito tok. Ex noq tu'n ikyjo, ox chi lab'tex, tu'n tkub' qnininji'y ojtxe kawb'il, a tu'n tel qitit ttz'umil Tito, tu'n tkyij toj wen twutz Dios. Me qu'n at jun qtzaqpb'l tjaq' ojtxe kawb'il ja'lin, tu'n qel wen twutz Dios noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús, ⁵mix kub'e qnininji'y kyyol, qu'n qajtaqa tu'n kukx tten Tb'anil Tqanil kyuk'iy tza'qlexix, ex nti' ch'intl tu'n tok tza'qsit.

⁶Me ayetzi'n nejinel toj Ttanim Dios Jerusalén, aye' a nimxix kyoklin kywutz nimil, nti' juntl tumil tzaj kyq'o'n we'y, tu'n tkujsit nyola. Tze'nku we' nti' waja ti'j alkyetaq kyoklinxjal, qu'n nti' te Dios nqanin ti'j.^j ⁷Qala', ayex kyexjal el kyniky' te, qa a Dios tzaj oqx-enin te' aq'untl we'y, tu'n t-xi wi'n Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal nya Judiy, ikyxjo tze'nku xi toqxenin te Pegr kye aj Judiy. ⁸Qu'n ax te Dios tzaj sma'n qey qkab'ila tu'n qoka te tsanjil: Ante Pegr kyuk'a aj Judiy; ayintzin we' kyuk'a nya aj Judiyqe.

⁹Tu'npetzi'n, ate Santyaw, Pegr ex Juan, aye nejinelqe te Ttanim Dios toj

^e1:13 Kyb'i. 8:3; 22:4-5; 26:9-11 ^f1:14 Kyb'i. 22:3 ^g1:16 Kyb'i. 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18 ^h1:18 Kyb'i. 9:26-30 ⁱ2:1 Kyb'i. 11:30; 15:2 ^j2:6 Deu. 10:17

Jerusalén, el kyniky' te, qa a Dios tzaj q'o'nte wokli'n tu'n nyoli'n Tyol kyxol nya aj Judiy. Ex noq tu'n tok te jun yek'b'il qa otaq qo oka te kyuk'a, tzaj kyq'o'n kyq'ob' we'y ex te Bernabé. Ex kub' kyk'u'j, tu'n qaq'ni'n kyxoljo nya aj Judiyqe, ex ayetzin kyetz, kyxol qxjalila, aye Judiy.¹⁰ O'kx tzaj kyq'ma'n qe'y tu'n qoni'n kyij' xjal, aye' yajqe. Me ataqpen wejij' n-ok tilil wu'n tu'n tb'ant.

Ok i'lin Pegr tu'n Pabl toj tnam Antyokiy

¹¹ Jun maj, te' tkanin Pegr toj tnam Antyokiy ja' intini'y, xi nq'ma'n toj twutz, qa nyataq b'a'n nb'ant tu'n.¹² Qu'n tnejil, nwa'ntaq Pegr junx kyuk'a xjal nya Judiyqe. Me atzaj te' kyul kanin junjun xjal, a tzajninqe kyxol junjun tuk'a Santyaw, tuk'a jun kyximxjal, qa nyaxix toj tumiltaq a nb'anttaq tu'n Pegr. Tu'n ikyjo, b'e'x el tpa'n Pegr tib' kyij' nimil, a nya Judiyqe, tu'n twa'ntaq kyuk'a. Qu'n b'e'x tzaj t-xob'il kye xjal Judiyqe, a kya-jxix tu'n tjapin b'ajjo tkyaqil tkawb'il Moisés.¹³ Ex majqex kye' txqantl nimil toj Antyokiy, a Judiyqe, ok lipe ti'jjo t-xmiletz'il anetzi'n tu'n tka'min kyk'u'j. Ex majxl te Bernabé ok lipe kyij'.

¹⁴ Atzaj te' kyok nka'yi'n mitaq nchi b'et toj tumil, a tze'nxtaqjo a ntyek'in Tb'anil Tqanil, b'e'x xi nq'ma'n te Pegr kywutz tkyaqil nimil. Nchiji'y kyjalu'n: Noq sami'y Pegr, me mi nb'eta toj tumil tu'n t-xima tojjo lo. Qu'n tnejil, nb'eta ikyx tze'nku jun nimil, a nya Judiy, exsin nya ikyjo tze'nku jun Judiy, a nb'ettaq tze'nku ojtxe qkawb'il. Ex wentaqjo ntb'inchin ikyjo, qu'n junch'in kyoklin tkyaqil nimil twutz Dios, exla qa Judiy mo nya Judiy. Me qa ikyjo, z'tiqu'niltz n-ok tq'o'n il kyij'jo aye' nya

Judiyqe, tu'n t-xi kyin tze'nqe aj Judiy? Nti' tumila tojjo lo.¹⁵ Qu'n awotzinqe Judiyqo toj qitz'jlintz, ex nya tzajninqo kyxol xjal, aye mi ojtzqi'n Dios kyun.¹⁶ Me b'inqe qu'n, qa mix a'lx junqe kkletil noq tu'n Judiyqe, ex tu'n tjapin b'aj ojtxe tkawb'il Moisés qu'n, qala' noq tu'n qnimb'il ti'j Klolqe Jesucrist.^k Tu'npetzi'n, o kub' qnimitaq Jesucrist. Ex noq tu'n ikyjo, qo kletil toj najin, ex nya tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il qu'n.¹ Qu'n mix a'lx junqe kkletil tu'n ikyjo.¹⁷ Qu'n ma qo klet noq tu'n ma tz'ok qe qk'u'j ti'j Crist, ex nya tu'n tjapin ojtxe kawb'il qu'n. Exla qa ma qo klet, ¿Ma nyatzin aj il qotz? ¿Ma apela Cristtz at tpaj ti'jjo qil? ¿Mina!¹⁸ Me qa ma kyij ti'jli'n tnimb'ila noq tu'n t-xi'y juntl majl b'inchil te' a ntq'ma'n ojtxe kawb'il, tu'n tnimsin tib'a, axa at tpaj ti'jxa. Atzi'n lu'n ikytzin tze'nku jun xjal nkub' tyuch'in jun ti', ex njaw tb'inchin juntl majl. Nti' t'nab'ljo ikyjo. Ikytzi'n xi nq'manji'y te Pegr.

¹⁹ Qu'n a te' ojtxe kawb'il nqanin qi'j, tu'n qkyim te chojb'il qil, tu'n mi njapin qu'n. Me b'e'x kyim Jesús te chojb'il qil, ex nya il ti'j tu'n t-xi qchjo'n qil ja'lin, qala' noq tu'n qb'et tuk'a qMan Dios toj qchwinqil, ex tu'n qajb'in te; o qo ok tq'o'n Dios nyakuj o qo kyim twutz cruz junx tuk'a Kolil Jesús.²⁰ Ex atzi'n ja'lin, nya wunx wib'a itz'qi'n, qala' noq tu'n Crist, a najle toj wanmi'n. Ex nchin b'eta toj nchwinqila tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n tipin Tk'wal qMan Dios, a q'aq'in tk'u'j wi'ja, ex xi tq'o'n tib' tu'n tkyim noq tu'n npaja.²¹ Tu'ntzi'n ikyjo, nlay tz'el wiky'i'n t-xtalb'il qMan Dios. Qu'n noqit aku chin kleta noq tu'n tjapin b'ajjo ojtxe kawb'il wu'n, nti'xitla tajb'in tkyimlin Crist.

**Ma qo klet tu'n qnimb'il, ex nya
tu'n tjapin ojtxe kawb'il qu'n**

3 ¡Ay, aj Galacia! Najninx kye kynab'l. ¿Altzila kye xk'alín kyí'ja tu'n tel kyí'jlinji'y t-xtalb'il qMan Dios, a awokuy o qo kub' chiky'b'in te' wen kywutza: Qa a Kolil Jesucrist kým twutz cruz te najsb'il kyila? ²Tu'n ikyjo, waja tu'n ttzaj kytzaq'winji'y a nxjela kye'y: ¿Ma man tzaj kyk'monji'y Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, mo qa tu'n ma qe kyk'u'ja ti'j Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y? ³Ma nti'xsín kynab'la, a otaq txi xkye tkab' chwinqil kyu'n tu'n Xewb'aj Xjan te tnejil; me atzin ja'lín, ¿Ma kyajtzi'n tu'n tjapin b'ajjo kynimb'ila kyu'n x kyib'xa? ⁴¿Jni'xsi'n siky'x kyu'n tu'n tpajjo kynimb'ila, a twutzxix? ¿Exsín k'wel najtz kyu'n? ¡Nya tumiljo ikyjo! ⁵Qala' noqit aku tz'okín te kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'j. Qu'n axte Dios o tzaj q'o'nte Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, ex nimku techil tipín kub' tb'inchín kyxola. Me nya tu'n tjapin b'ajjo ojtxe kawb'il kyu'n, qala' noq tu'n t-xi kyniminji'y a Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y. ⁶Ikyxjo tze'nku te Abraham, a ojtxe qxe'chil. Xi tnimín a tzaj tq'ma'n Dios te. Ex tu'n ikyjo, ok tq'o'n Dios te jun xjal tz'aqle twutz.^m ⁷Tu'nnpetzintzjo, tz'elku kyniky'a te alkyeqexixjo tyajil Abraham; me nya qe' xjal aye' tzajinqe ti'j tyajil Abraham, qala' aye, a ikyx kynimb'iljo tze'nku te Abraham.ⁿ ⁸Qu'n ojtzqi'ntaq tu'n Dios, qa iltaq ti'j tu'n kykletjo nya Judiyqe noq tu'n kynimb'il ti'j Tb'anil Tqanil kolb'il. Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te Abraham kyjalu'n: Noq tu'n tpaja, k'wel nky'iwlín tkyaqil xjal twutz tx'otx'.^o

⁹Tu'nnpetzi'n, tkyaqil xjal qa ma txi tnimín tze'nku te Abraham, at tky'iwb'il

Dios kyib'aj, tze'nku te Abraham, tu'n tnimb'il. ¹⁰¿Me ankyex te', k-okil qe tk'u'j tu'n tklet, noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il tu'n? Nti'x te' tumil, ex ok kyjel ten tjaq' tqanb'il qMan Dios, qu'n ikytzi'n tq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

At jun qanb'il kyib'aj tkyaqil xjal, aye mi njapin b'aj kyu'n tkyaqilxjo, a kyij tz'ib'in tojjo u'j lo.^p

¹¹Tu'npetzi'n, b'u'nxix qu'n, qa mix a'lx jun kkletil noq tu'n qa ma japin b'aj ojtxe kawb'il tu'n. Qu'n ikytzin ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol:

Aye xjal tz'aqleqe nwutza, noq tu'n kynimb'il wi'ja,

ktenb'il kye' kychwinqil te jun majx.^q

¹²Me metzin te ojtxe kawb'il nya tu'n qnimb'il te', qala' ntq'ma'n kyjalu'n:

Aye xjal, a kyaj tu'n tjapin b'aj kawb'il kyu'n, tu'n kykanb'in tkab' chwinqil, il ti'j tu'n kyb'et tjaq' kawb'il, ex tu'n tjapin b'aj kyu'n jotx tkyaqilx.^r

¹³Tu'n ojtxe kawb'il, at jun qanb'il qib'aj nqanín qí'j tu'n qkyim, tu'n mi njapin b'aj qu'n. Me atzi'n qanb'il, ate Crist s-el q'inte, tej tkyim twutz cruz te qxel. Qu'n kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: At jun qanb'il tib'ajjo xjal, a kjawil yo'b'it twutz jun tze.^s

¹⁴B'ajjo ikyjo, noq tu'n qk'mo'nte ky'iwb'il, a tzaj tq'o'n qMan Dios te Abraham ojtxe, ex tu'n qok te jun xjal tz'aqle twutz qMan, exla qa Judiyqo, ex qa mina. Ex noq tu'n qnimb'il ti'j Crist, a Jesús, at Xewb'aj Xjan toj qanmín, a o tzaj tq'o'n Dios, tze'nku tq'ma.

**Nya junx kyokli'n ojtxe kawb'il
tuk'a tzaj tziyin Dios**

¹⁵Ayi'y werman, noq tu'n tel kyniky'a ti'jjo lo, k'wel nq'o'n jun techil. Qa at jun xjal nb'ant jun tyol tuk'a juntl, il ti'j tu'n tkub' tq'o'n tb'i toj u'j, ex tu'n tkub' tsqit-

^m3:6 Gen. 15:6; Ro. 4:3 ⁿ3:7 Ro. 4:16-17 ^o3:8 Gen. 12:3

^p3:10 Deu. 27:26 ^q3:11 Hab. 2:4 ^r3:12 Lv. 18:5 ^s3:13 Deu. 21:22-23

inte tb'i tib'aj, noq tu'n tkujsit, tu'ntzin mix a'l juntl tz'ok q'onte ch'intl ti' ti'j, mo tu'n tq'mante qa nya twutzx.¹⁶ Me atzin ja'lin, a Dios tzaj tq'o'n tky'iw'b'il te Abraham ex te tyajil.^t Me mi ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios qa kyi'j ila' tyajil, qala' ti'j junch'in tyajil, ax Crist.

¹⁷ Atzin t-xilin yol lo: Ma b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham, ex ma kub' tkujsin Dios tyol te jun majx. Tb'ajlinxi' 430 ab'q'e, ul tkawb'il Moisés.^u Me nlay b'ant tyupitjo tnejil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham, qu'n tu'n ma tkujse Dios tnejil tyol te jun majx.

¹⁸ Qu'n noqit ma qo klet a tu'n tjapin tkawb'il Moisés qu'n, nti'tla tajb'intzjo tnejil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham.^v ¿Ma ma nqo klettz tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés qu'n? ¡Mina! Qala' noq tu'n Tyol qMan Dios, a b'ant ti'j tu'n tuk'ax Abraham.

¹⁹ Me qa ikytzjo, ¿Ti'tzin tajb'intzjo tkawb'il Moisés? Tzaj q'o'n tkawb'il Moisés noq tu'n tyek'inku' kyilxjal, a na'mxtaq tul kanin Kolil Jesús tnejil maj tzalu'n twutz tx'otx', a tyajil Abraham, axjo tzaj tq'ma'n Dios te. Atzin tkawb'il Moisés q'umj noq kyu'n t-angel Dios, ex atzin Moisés ajb'in te jun yolil Tyol Dios kyxol xjal. ²⁰ Me tej tyolin Dios tuk'a Abraham, nti'taq tajb'in juntl xjal te yolil kyxol, qu'n aku Dios nyolintaq.

¿Ti'tzin tajb'in tkawb'il Moisés?

²¹ ¿Ma attzin tky'itzjo tkawb'il Moisés tuk'a tnejil yol, a b'ant ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham? ¡Nti'! Qu'n noqit at kolb'il tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés qu'n, matla qo ok tz'aqle tu'n toj qchwinqil. ²² Qu'n qkyaqilx awo xjalqo twutz tx'otx' o qo b'inchin il, ikytzi'n tze'n ntq'ma'n Tyol Dios. Tu'n ikyjo, tkyaqilx xjal tokx tjaq' tkawb'il il. Me noq tu'n qnimb'il ti'j Jesu-

cris, at qoklin ti'jjo aj b'antnin ti'j atxix ojtxe tuk'a Abraham, a chwinqil te jun majx.

²³ Ojtxe, tej na'mtaq tuljo nimb'il ti'j Kolil Jesús, jpu'nqokxtaq tjaq' tqanb'il ojtxe kawb'il, ex nqo ayo'ntaq tu'n qtzapaj. Me atzin ja'lin, ma qo tzaqpaj noq tu'n qnimb'il ti'j Jesús.

²⁴ Ikytzi'n, a tkawb'il Moisés tze'nku jun ojtxe aq'nil nchex ti'ntaq tal k'wal tojjo ja te xnaq'tzb'il. Ex ikyxsin tkawb'il Moisés, nqox ti'n tojjo qnimb'il ti'j Crist, tu'ntzin qok tz'aqle twutz qMan Dios. ²⁵ Me atzi'n ja'lin, tej xqo nimin, nya il ti'j tu'n qxi q'i'n tu'n ojtxe kawb'il, qu'n o japin b'aj t-xilin tajb'il kawb'il, a tu'n qok tz'aqle tu'n qnimb'il.

²⁶ Atzin ja'lin, noq tu'n kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús, ma tzaj tq'o'n Dios kyokli'n te tk'wal. ²⁷ Ex noq tu'n jawsb'il a', at kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, ex ma tzaj tq'o'n jun ak'aj kychwinqila, ikytzi'n tze'n nb'aj tx'ixpit kyi'ja tuk'a kyxb'ali'n txjo'n wen. ²⁸ Qu'n tu'n kynimb'ila ti'j Crist, at kyokli'n ja'lin, i'chaqx Judiytz mo qa minaj, ex qa aq'nil mo qa tajaw aq'untlj, ex qa ichin mo qa qya. Noq qa at kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, a Jesús, ma chi oka te junxch'in Ttanim qMan Dios. ²⁹ Qu'n qa ma chi oktza te te Crist, ma chi oktza te twutzxix tyajil Abraham, ex at kyokli'n ti'jjo jni' b'aj tyolin Dios te.^w

4 Nyatzin ti' we' waj tu'n t-xi nq'ma'nji'y lu'n: Qa at jun tk'wal q'inin, at toklin ti'jjo tkyaqil at te ttata tu'n tetzinte. Me qa na'mtaq tpon kanin q'ij, ja' tu'n tetzinte, ikyx toke tze'nku jun aq'nil te jun majx. ² Ex ite' junjuntl aq'nil ite'k tu'n manb'aj, noq te xnaq'tzil kye' tk'wal toj tkyaqil, ex tu'n kyka'yin ti'j tkyaqil at te. Ex atzin te k'wal il ti'j tu'n kykub' tnimin, tzmaksi ajxi tpon

^t3:16 Gen. 12:7 ^u3:17 Ex. 12:40 ^v3:18 Ro. 4:14

^w3:29 Gen. 17:4-6; 22:17-18; Ro. 4:13

tq'ijil, a q'o'nkj tu'n ttata, tu'n tetzin te etzb'il.

³Ikyxsin xb'ajtzjo qilj tze'nku k'wal lo, tej na'mtaq qninin Tb'anil Tqanil kolb'il, ex kub' qniminl jni' nimb'il te twutz tx'otx'. ⁴Me atzaj te' tkanin tq'ijil, a q'o'nkjtaq tu'n qMan Dios, tzaj tsma'n Tk'wal twutz tx'otx', tu'n titz'je ti'j jun qya tze'nku tkyaqil xjal aj Judiy. Ex tu'n ikyjo, nb'ettaq toj tchwinqil tze'nku ntq'ma'n toj tkawb'il Moisés, ⁵noq tu'n qklet tjaq'jo ojtxe kawb'il, ex tu'n qok te k'walb'aj te qMan Dios te jun majx. ⁶Ex noq tu'njo lo, tzaj tyek'in qa ma qo ok te tk'wal: Tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, a T-xew Tk'wal, toj qanmin, ex tu'n Xewb'aj Xjan nxi qq'ma'n te qMan Dios kyjalu'n: Ay Ntati'y.^x

⁷Tu'npetzi'n ja'lin, nya noq jun aq'nilqo, qala' k'walb'ajqo te qMan Dios. Ex tu'ntzin k'walb'ajqo, at qoklin ti'j tkyaqiljo at te, noq tu'n Crist.^y

Jun yol tu'n Pabl te kujsb'il kye nimil

⁸Me atzin kye ojtxe, tu'n na'mtaq tel kyniky'a te Dios, ma chi ajb'in kye dios, aye nya Diosqe. ⁹Me atzin ja'lin, ma tz'el kyniky'a te Dios, ex ojtzi'nq'i'y tu'n. ¿Tiqu'ntz s-okx kyq'o'n kyib'a tjaq' kyxim xjal, a nti' kynab'l, ex nti' kyajb'in, noq tu'n kyoka juntl majla tze'nku jun aq'nil te jun majx? ¹⁰Qu'n nkub' kyb'inchi'n tze'nku ojtxe: Nkub' kyxjansi'n junjun nintz q'ij, xjaw, tq'ijil jb'alil exsin junjun ab'q'e, nim kyoklin toj kywutza. ¹¹Erman, nim nchin b'isi'n kyija, tu'n ma kyij kytzaqpi'n kynimb'ila, ex atzi'n waq'in kyxola b'alaqa noqx ma kyij najx. ¹²Ayi'y werman, tej t-xi nnimi'n Tb'anil Tqanil kolb'il, mix oke qeye nk'u'ja ti'j Tkawb'il Moisés te Klol wey. Tu'n ikyjo, ma tz'ok nq'o'n wib'a tze'nku kye', ayi'y nya Judiyqe, qu'n atzin kolb'il

kye'y nya tzajnin tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, qala' noq tu'n tqe kyk'u'ja ti'j Crist. Me atzin ja'lin, nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kymeltz'aja, ex tu'n kyoka tze'nku we' toj kynimb'ila. Qu'n tej intintaqa kyuk'i'y, nti'x ch'in nya b'a'n s-ok kyb'inchi'n wi'ja. Me atzin ja'lin, ma kyij kytzaqpinji'y nxnaq'tzb'ila. ¹³Ikytzin tze'nku b'in kyu'n, te tnejil, in kyija kyuk'i'y noq tu'n tpaj jun yab'il tzaj wi'ja, ex in yoli'n Tb'anil Tqanil kye'y. ¹⁴Ex atzin yab'il tzaj wi'ja kujx-taq te kye'y, me ajb'in te jun niky'b'il kyija, qu'n mix in ele kyiky'ini'y, noq tu'n tpajjo yab'il lo. Qala' in k'meta kyu'n tze'nku jun t-angel Dios, mo nyakuj aku Crist, a Jesús. ¹⁵Ex noq tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja wi'ja, i etztaqpe kyinji'y kywutza, noq tu'n tulku Dios we'y. Nimx-taq nchi tzalaja tu'n kynimb'ila. Me atzin ja'lin, ¿Nta'tzin tzaljb'il, a attaq te tnejil? ¹⁶¿Ma man chin oka te kyajq'oja noq tu'n t-xi nq'ma'nji'y a twutzxix? ¹⁷Aye xjal, a kyaj tu'n tjapin b'aj tkawb'il Moisés kyu'n, nimxix nchi jyon tumil tze'n tten tu'n tkub' kyk'u'ja kyu'n. Me atzin kyximjo nya wen, qu'n a kyajjo tu'n tel kypa'n kyib'a qi'ja, ex tu'n kyxi lipey kyij. ¹⁸Me nti'tla tetz tky'i, qa kyaj tu'n tkub' kyk'u'ja kyu'n ti'jjo jun ti', a twutzxix; ex qa kukx nchi b'inchi'n ikyjo tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex nya noq o'kxjo tze'nku inti'n kyuk'i'y.

¹⁹Ayi'y wermana, nyakuj tal nk'walqi'y; juntl majl n-iky'x kyixk'oj wu'n, ikyxjo tze'nku n-iky'x tu'n jun qya, aj tjaw q'in tuk'a tal, noq tu'n kytijinkuy toj kynimb'ila, ex tu'n tok qe kyk'u'ja ti'j Crist. ²⁰Noqxik aku chin ten kyuk'i'y, tu'n nyoli'n toj jun tumil nya ma kujxix wen, tze'nku' xi ntz'ib'in, qu'n nti' kytzolila te we'y.

Jun techil kyij kab'e qya: Agar ex Sara

²¹ Ayetzin kye, ayi'y kyaja tu'n kyokxa tjaq' ojtxe kawb'il tu'n kyel wena twutz Dios, noq tu'n tjapin b'aj kyu'n, ¿Ma nyatzin b'i'n kyu'n titzi'n ntq'ma'n ojtxe kawb'il? ²² Qu'n tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa a Abraham, a ojtxe qxe'chil, ul kab'e tk'wal, jun ti'j Agar, a qya noq ok te jun taq'n'il te jun majx,^z ex juntl ti'j Sara, a t-xu'jilkuxix.^a ²³ Me atzin tk'wal Abraham, a itz'je ti'jjo qya aq'n'il, noq itz'je tze'nqekuxjo txqantl k'wal. Me atzin tk'wal itz'je ti'j t-xu'jil, itz'je tu'n tjapin b'ajjo yol, a b'antninl ti'j tu'n Dios tuk'a Abraham.

²⁴⁻²⁵ Ayetzin kab'e qya lo nchi ajb'in te jun yek'b'il kyijjo kab'e tumil b'antnin tu'n Dios, tze'n qten twutz. Tnejil, a Agar nyek'inte jun techil ti'j wutz Sinaí toj tx'otx' Arabia, a ja' tzaje tq'o'ne Dios ojtxe kawb'il te Moisés. Tu'n'petzi'n, atzin Agar tok te techil wutz Sinaí ex techil tnam Jerusalén tzu'u'n twutz tx'otx', qu'n atzi'n tnam Jerusalén tokx tjaq' ojtxe kawb'il tze'nku jun aq'n'il te jun majx, junx kyuk'a tkyaqil xjal aj Judiy. Tu'ntzin ikyjo, nti' tzaqpib'l kye. ²⁶ Me atzin te Sara juntl techil Jerusalén, me toj kya'j, a tzaqpi'n tjaq' ojtxe kawb'il. Atzin tnam lu'n ok q'o'n nyakuj te qnana, awo nim-ilqo, qu'n tzaqpi'nqo ikyx tze'nku te Sara.

²⁷ Tu'n'petzi'n, ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios ti'j Sara kyjalu'n:

Tzalajxa ay qya mina s-ali'n,

ex mix tli'y tchyo'n k'wal.

Qu'n atzi'n qya, a nti' tal,

me noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios,

ila'xix te' tal tzu'l, tze'nkul te', a at tchmil,

ex sul tal tze'nkux nchi itz'je txqantl k'wal.

²⁸ Ayi'y werman, ikyqotzi'n tze'nku Isaac, a tal Sara. Qu'n awotzin qe, ma qo ok te tk'wal Dios, ikyx tze'nku te Isaac,

noq tu'n Tyol, a b'ant ti'j tu'n tuk'a Abraham. ²⁹ Ex ikytzi'n tze'n ojtxe, a k'wal itz'je ti'j Agar tze'nkux txqantl k'wal, el tiky'i'n k'wal, a itz'je ti'j Sara, a itz'je tze'nku tajtaq Xewb'aj Xjan.^b Ex ikyxsin ja'lin, aye xjal, a q'uqlek kyk'u'j ti'j ojtxe kawb'il tu'n kyklet, nchi el kyiky'in aye q'uqlek kyk'u'j ti'j Tyol Dios. ³⁰ Me b'i'n qu'n a ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios tu'n tex lajet Agar, a qya noq aq'n'il exsi'n tal, qu'n atzin tal Agar nti'taq toklin ti'j tkyaqiljo at te tata, tze'nkul te' tal Sara, a qya xu'jilkuxix, ex at tzaqpib'l, qu'n nya noq aq'n'il.^c ³¹ Ikytzin qe ja'lin werman; nya alb'ajqo te' Agar, a noq aq'n'il te jun majx, qu'n mi nqe qk'u'j ti'j, tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il qu'n, tu'n qklet. Qala' at qchwinqil te jun majx noq tu'n Tyol Dios b'antnin ti'j tu'n. Tu'n'petzi'n, ma qo ok alb'aj ja'lin te Sara, a qya, a at tzaqpib'l te'.

Ajo tzaqpib'l, a tzajnin tu'n Kolil Jesús

5 Ja'lin, o qo tzaqpaj tjaq' tkawb'il ojtxe kawb'il tu'n Crist. Tu'ntzintzjo, qo we'xix wen toj qchwinqil ex toj tzaqpib'l o tzaj tq'o'n qe, ex nya tu'n tokx qq'o'n juntl majl qib' tjaq'jo ojtxe kawb'il, ja' nti'ye tzaqpib'l, ex nti' kolb'il qe.

² Kyb'i'ntzi'n a kxel nq'ma'n kye'y, a ayi'n Pabl: Qa ma txi kytziyi'n tu'n tok qitit jun kyechila ti'j kytz'umila, nyakuj tu'n kykyija toj wen tuk'a Dios, ikyxjo tze'nku ntq'ma'n ojtxe kawb'il, nti'xla tajb'in Crist kye'y tu'n kykleta, qu'n k-okil qe kyk'u'ja ti'j kyb'inchb'i'n tu'n kykleta. ³ Kxel nq'ma'n juntl majla: Ankye taj tu'n tkub' tnimin ojtxe kawb'il, noq tu'n tok techil ti'j ttz'umil, ilix ti'jtz tu'n tjapin b'aj tu'n tkyaqiljo ntq'ma'n ojtxe kawb'il. ⁴ Ex ayi'y, a kyaja tu'n kykleta noq tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, ma tz'el kypa'n kyib'a ti'j Crist ex ti'jjo t-xtalb'il qMan Dios. ⁵ Me metzin qe', noq

tu'n qnimb'ila, a tzajnin ti'j Xewb'aj Xjan, q'uqle qk'u'ja tu'n qoka tz'aqle twutz Dios. ⁶Ex awo, a o qo klet tu'n Crist, a Jesús, nti'xla tajb'in qa tok qechil ex qa mina. Qala' axix te at tajb'in, tu'n qnimin, ex atzin qnimb'il ok qo anq'il tu'n, tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

⁷Ayi'y werman, tnejil lajo'nxixtaq kyu'n wen toj kynimb'ila, tze'nqeku rinil, tu'n kykanb'inte jun chojb'il. ¿Me a'tzila xq'mante kye'y, tu'n tkyij kytzaqpinji'y Tb'anil Tqanil, a twutzix? ⁸Nya te qMan Dios at tpaj ti'jjo lu'n, qu'n apente Dios tzaj txkon kye'y, tu'n kyoka te Tk'wal noq tu'n kynimb'ila. ⁹At jun yol nq'umle kyjalun: Tuk'axpe ch'in tx'am, qa ma txi' toj tq'otjil wab'j, cheb'e ktx'amixil tkyaqilx.^d ¹⁰Ikytzin n-ele tumil lu'n ti'jjo jun, a nxnaq'tzin juntl xnaq'tzb'il kye'y, a nya twutzx, qu'n aku b'inchin mib'in ti'j Ttanim Dios tkyaqil. Me q'uqle we' nk'u'j ti'j qMan Dios, qa nlay chex lipey ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Ex tzul te Dios tq'oj ti'jjo xnaq'tzil ikyjo, ex a'lchaqx kyetz. ¹¹Atpe junjun n-el kyy-olin, qa nchin xnaq'tzi'n qa ilxix ti'j tu'n tel qitit ch'in qtz'umil te qechil tu'n qk-let, ex tu'n tkub' qnimin tkyaqil ojtxe kawb'il. Ayi'y werman, me noqpetzin iky te', ¿Ti'tzintla nchi xo'nitz yol wi'ja? Qu'n ikypetzin kyxnaq'tzb'iltzjo. Noqit iky chin xnaq'tzinji'y tze'nku kyaj, wen-petzintlatz te kye ikyjo. Qu'n noqpetzi'n iky tetzjo, aku qo klet tu'n qb'inchb'in, a tze'nku kyxnaq'tzin xjal lo, ex nti'xitla tajb'intz jni' siky'x tu'n Kolil Jesús, tej tkyim twutz cruz. ¹²Me ayetzi'n xjal nchi q'mante, qa ilxix ti'j tu'n tel qitit ch'in kytz'umil te kyechil, b'antla kye tu'n tel kyqitin kychib'jil te jun majx. Tu'npetzi'n, ojtzqi'n kyu'n, tu'n mi che'x lipey kyij.

¹³Ayi'y werman, ma chi txoklajtza tu'n qMan Dios, tu'n kytzaqpaja tjaq'

tkyaqiljo lo. Me nya tu'n ma chi tzaqpeta, k'wel kyb'inchinji'y tkyaqiljo ntqanin ojtxe kyte'n, a tkyaqil achb'il. Qala' il ti'j tu'n kyajb'in kyxolilixa, ex tu'n tok kyk'u'jlin kyib'a. ¹⁴Qu'n atzin ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios kyjalun: K'u'jlinqek tuk'iy tze'nkux ntk'u'jlin tib'a til tib'xa.^e

¹⁵Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, tu'n mi b'aj kytx'a'n kyib'a kyxolxa tu'n yasb'il, ex tu'n mi b'aj kyb'inchin tze'nqeku txuk toj k'ul noq nkyxb'ayin kyib'. Qu'n qa ikyjo, aku chi el xitja kyxolxa te jun majx.

Kab'e wiq qchwinqil

¹⁶Tu'npetzi'n, nq'ma'n tu'n kyb'eta tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan; tu'n mi txi kyq'o'n amb'il te' jni' ntqani'n ojtxe kyte'n, ex mi ja kynimsin kyib'a. ¹⁷Qu'n jni' ntqanin ojtxe kyte'n, a nya b'a'n, tky'e' Xewb'aj Xjan ti'j; ex a taj Xewb'aj Xjan, tky'e' ojtxe kyte'n ti'j. Tky'e' te' jun ti'jjo tajjo juntl, ikyx te' juntl.^f Me axte Xewb'aj Xjan n-onin kye'y tu'n tb'antjo a taj. ¹⁸Qu'n qa ma chi b'eta tze'nku taj Xewb'aj Xjan, nya il ti'j tu'n tjapin b'aj ojtxe kawb'il kyu'n, tu'n kykyija toj wen tuk'a qMan Dios.

¹⁹Qu'n q'ancha'lqex kye' xjal nya b'a'n ntqanin ojtxe kyten tze'nku: Tu'n kyjyon juntl kyxu'jil ti'jb'inxi kyxu'jilku mo ti'jlb'inxi kychmilku; ex jni'qe ky'a'jil; ex aye nchi b'inchin tkyaqil tzeqb'ajil, a nya b'a'n. ²⁰Nchi k'ulin twutzjo twutzb'iyil jun ti'; nchi tyuxin; nchi yasin kyx-olx; nchi iky'in; nchi xky'aqlin kyij kyuk'a; jun paqx ntzaj kyq'oj kyij kyuk'a, noqx nchi ximin kyij'x, expe n-el kypa'n kyib'; ex jun paqx nchex lipe ti'j jun xnaq'tzb'il nya b'a'n. ²¹Ex noq nlo'chj kyk'u'j; b'yol xjalqe; twi' tx'ujtlqe; ma txi kytolinx kyib' toj tkyaqil achb'il; ex nchi b'inchin tkyaqil wiq il. Kxel nq'ma'n

kye'y tze'nkuxjo xi nq'ma'n kye'y ojtxe: Kykyaqiljo iky nb'antjo kyu'n, nti'x kyoklin ti'j Tb'anil Tkawb'il qMan Dios.

²² Me atzin te' ntq'o'n Xewb'aj Xjan kyjalu'n: A qk'u'jb'il qib' qxolx, tzaljb'il, qmujb'il qib', tq'ubq'ib' qk'u'j ti'j Dios, ex qwenil, tkyaqil b'a'n, tz'aqleqoxix tu'n tjapin b'aj qyol, ²³ ex tu'n qmutxsin qib', exsin tu'n kaw'ant qtzzyunte qib'. Mixla a'l aku tzaj tabwinqe ti'jjo ikyjo, qu'n nti' jun kawb'il ti'jxi lo.

²⁴ Ayetzin o chi nimin ti'j Crist o jaw kyq'o'n twutz cruz a nb'anttaq kyu'n ojtxe, tze'nku tkyaqil achb'il ex jni' tzeqb'ajil nya b'a'n.⁸ ²⁵ Qu'n qa o tzaj tq'o'n ak'aj qchwinqil tu'n Xewb'aj Xjan, il ti'j tu'n qb'et toj tkyaqil, tze'nkuxjo taj Xewb'aj Xjan.

²⁶ Tu'n ikyjo, mi jaw qnimsin qib', tu'n mi tzaje nya b'a'n qxol, ex mi lo'chj qk'u'j ti'j juntl.

Qmojim qib' qxolx

6 Ayi'y werman, qa at jun kyxola ma kub' tz'aq toj il, me ayetzin kye', ayi'y walqi'y toj kynimb'ila, kyxkonksa, ex kywab'inkuy juntl majl toj tnimb'il. Me cheb'eku kyb'inchinkuy, qu'n ya-jtzila qa ayekul kye' xi kub' tz'aq toj il. ² B'a'ngexa; kyonim kyib'a tu'n tiky'x yajb'il kyu'n, qu'n atzin tumiljo tu'n tjapin b'ajjo Tkawb'il Crist kyu'n. ³ Me qa at jun kye' tky'e' tu'n tkub' tb'inchin' lo, noq tu'n tnimsin tib', nti' tajb'in ikyjo, ex ax nkub' sb'unte tib'. ⁴ Qala', ax te junjun k-okil tka'yin tib': Qa wen n-ele toj twutz tze'nku ta'ye, b'a'n ttzalaj, me nya tu'n tok tq'o'n twutz ti'j juntl. ⁵ Qu'n teyilex te junjun k-okil toj pa'b'in twutz Dios, ex nlay tz'ok tq'o'n til te tpaj juntl. ⁶ Ikytzin kye' werman, alkye ntzaj k'monte Tyol Dios te jun xnaq'tzil, il ti'j tu'n tkub' tpa'n a at te tuk'a xnaq'tzilte.

⁷ Mi kub' kysb'u'n kyib'a ayexa. Qu'n mix a'lx te Dios aku kub' sb'unte, qu'n tze'nxjo kb'antil tu'nxjal, ikyx t-xeljo ktla'b'il.^h ⁸ Altzin kye k'wel b'inchinte jun ti' nya b'a'n, a tze'nku ntqanin ojtxe tten, ikytzin t-xeljo ktla'b'il, ex kkyimil te' te jun majx. Me atzin te' a k'wel tb'inchin b'a'n, a tze'nku taj Xewb'aj Xjan, ktla'b'il tu'n Xewb'aj Xjan jun tchwinqil te jun majx.

⁹ Tu'npetzi'n, mi txi qtzaqpi'n tu'n qb'inchin te' wen,ⁱ tu'ntzin aj tkanin tq'ijil chojb'il, kqla'b'il jun chwinqil te jun majx. ¹⁰ Tu'npetzi'n, kukx qo b'inchin' b'a'n qkyaqil kyi'j tkyaqil xjal, me nejxix kyi'j nimil.

At kolb'il qe, nya tu'n tok qechil, qala' noq tu'n qitz'jlin tkab' majin

¹¹ Kyka'yinkutzi'n; ayinkuy ma chin kub' tz'ib'i'nte lu'n tuk'a ma nmaq ntz'ib'in. ¹² Ayetzi'n xnaq'tzil nchi q'ma'nte, qa ilxix ti'j tu'n tel qitit ch'in kytz'umila te kyechila. Nkyq'ma'n ikyjo, noq tu'n kyel wen kywutzxjal, ex noq tu'n mi chi el iky'ine, tu'n tpajjo xnaq'tzb'il lo: Qa nya tu'n qb'inchb'in at kolb'il qe te jun majx, qala' noq ti'j Crist, a kyim twutz cruz te qxel. ¹³ Me ayetzin xjal lu'n, a kyaj tu'n tok kyechila ti'j kychib'jila, me mi njapin tkyaqil ojtxe kawb'il kyu'n. O'kxnaj kyajjo tu'n tok kye' kyechil, noq tu'n tjaw kynimsin kyib', qa noq tu'n kytzi nkub' kyb'inchinji'y a nkyq'ma'n. ¹⁴ Me metzin we', nky'e'y tu'n tjaw nnimsin wib'a. Qala', noq tu'n nnimsi'n tkyimlin qAjaw Jesucrist twutz cruz. Qu'n tkyaqiljo at twutz tx'otx', a kyaj txqantl xjal, nti'l waja ti'j, qu'n nyakuj kyimnin ta'ye toj nwutza, ex nyakuj kyimninqi'n toj twutz. ¹⁵ Ikytzi'n lu'n: Ex qa at qechil tok, ex qa mina,^j me qa at qnimb'il ti'j

⁸5:24 Ro. 6:3-14; Gal. 2:20; Col. 2:14 ^h6:7 Pr. 22:8; Os. 8:7

ⁱ6:9 2Tes. 3:13 ^j6:15 Jer. 4:4; Ro. 2:28-29; Fil. 3:3; Col. 2:11-13

Crist, a Jesús, o qo itz'je tkab' majin tu'n qnimb'il ti'j.^k ¹⁶Tu'npetzi'n, tkyaqiljo nb'et tze'nku xnaq'tzb'il lo, a twutzxix Ttanim qMan Dios. Axit Dios kub' ky'iwlín kye'y tuk'a jun nuk'b'il ex tuk'a tq'aq'b'il tk'uj.

¹⁷Atzin ja'lin, mix a'l jun tu'n tjaw yolb'in wi'ja, qu'n nimx we' wechil ma

tz'ok tu'n xín b'aj kyjub'chi'n xjal, noq tu'n xinx lipe'y ti'j Jesús.

¹⁸Ayi'y werman, axit qAjaw Jesucrist q'onte t-xtalb'il tojile kyanmi'n kykyaqilxa. Ikxyitjo.

^k6:15 Jn. 3:3-8; 2Co. 5:17

Tuj Pabl kye Nihil aj Éfeso

Éfeso tb'i jun ojtxe tnam antza ta'ye toj mlaj ex toj oknix te tx'otx' Asia Menor, ex atzin jun tnamjo lu'n nim toklin toj tkyaqil tx'otx' ex tjaq' tkyaqil tkawb'il aj Rom. Exsin o kanin Pabl q'olb'il antza, ex o kyij ten toj Éfeso ila' q'ij, aj tpon toj junjun tb'e te q'mal Tyol Dios (Kyb'i. 18:19-21; 19:1-20:1).

A tumil ttab'ljo xnaq'tzb'il nimx t-xilin tojjo u'j lu'n, atzin ti'j t-ximb'itz ex tajb'il Dios te jun majx, tu'n tok tmujb'in tkyaqiljo tch'iysb'in tjaq' tkawb'il Crist, aj tpon tq'ijil a b'antnin ti'j. Atzin t-xim Dios lu'n, ewintaq ojtxe, me atzin ja'lin ma tzaj tyek'in noq tu'n Tyol.

Tojtzin tumil xnaq'tzb'il lu'n, ajo u'j nkub' te kab'e tnej. Atzin tnejil (1:3-3:21), ntzaj tq'o'n jun chiky'b'il ti'jjo t-ximb'itz Dios lu'n: Nyolin ti'j tze'n iky xjawe tsk'o'n Dios Ttanim atxix ojtxe, ex tze'n iky xkub'e tnajsin til, ex tze'n xklete tu'n, noq tu'n Jesucrist, a Tk'wal. Exsin nyolin Pabl tzalu'n ti'j nimxix tk'u'j Crist kyij'xjal, ex qa at jun etzb'il tu'n kye te jun majx.

Tojtzin tkab' tnej (4:1-6:20), at jun yol te kujsb'ilte kyexjal, tu'ntzin kyanq'in tze'nkuxjo txokb'il, a saj tq'o'n Dios kye. Ex ti'jtzin t-ximb'itz Dios lu'n, ajo Ttanim b'anxix tu'n tten tmujb'il tib' tuk'a Crist, qu'n atzin t-xim Diosjo lo ti'j junjun ch'uq xjal, tu'n tok ja'lin te jun ak'aj Ttanim, a ja' nyek'ine tipin Dios, tu'n kyxi lipexjal ti'j tuk'a tkyaqil kyanmin.

Jun tq'olb'in Pabl kye nihil toj Éfeso

1 Ayi'n Pabl jun tsanjil Jesucrist, noq tu'n tajb'il qMan Dios. Kxel ntz'ib'inji'y u'j lo te kye'y, ayi'y nihil ite' toj tnam Éfeso,¹ a ayi'y wa'lqexix toj kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús.

² Axit qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesucrist ktzajil q'o'nte t-xalbal' ex jun kymujb'il kyib'a kyxola.

O qo kub' tky'iwlin Dios nimxix

³ Qnimsinks tb'i Dios, a tDios ex tMan qAjaw Jesucrist. Noq tu'n Crist, tzaj tq'o'n Dios toj qanmin jni' tky'iw'b'il te toj kya'j, a at tajb'in qe tzalu'n twutz tx'otx'. ⁴ Qu'n o qo jaw tsk'o'n Dios, a na'mtaq tu'n tkub' tch'i'ysin twutz tx'otx', tu'n qok xjanxix, ex nti' qky'i twutz. Ex noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j q'ij, ⁵ ma qo el tpa'n, tu'n qok tq'o'n te tk'wal, noq tu'n Jesucrist, a tze'nkuxtaqjo taj, a otaq b'ant ti'j tu'n. ⁶ Tu'npetzi'n, kukx qo nimsin tb'i qMan Dios tu'n tb'anilix t-xalbal'il, a ma tzaj toyin qe, noq tu'n Tk'wal, a k'u'jlinxix tu'n. ⁷ Tu'njo tchky'el Tk'wal ma qo kotpaj toj tkyaqil nya wen, ex ma kub' tnajsin qil, noq tu'n nimku t-xalbal'il,^m ⁸ a noqx ma tzaj tchitin qib'aj, tu'n ttzqet-xix qnab'l ex qojtzqib'l. ⁹ Ex ma tzaj tchiky'b'in qe a t-xilin t-xim, a ewintaq ojtxe, a otaq kub' t-ximin Dios tu'n tjapin b'aj noq tu'n Crist. ¹⁰ Atzin t-ximjo lo: Kchi okil tq'o'n Dios tkyaqil tjaq' junch'in tnuk'b'il Crist: Jni' at toj kya'j exsin twutz tx'otx', a il ti'j tu'n tjapin tojjo tq'ijil.

¹¹ Qu'n noq tu'n Crist, o qo jaw tsk'o'n Dios, tze'nkuxjo kub' t-ximin t-xe tnejil, tu'ntzintla qk'monte qetz'b'il. Qu'n nkub' tb'inchin Dios tu'n tjapin b'aj tkyaqil t-xim ikyx tze'nkuxjo taj. ¹² Kub' tb'inchin tkyaqiljo lo tu'ntzintla awo qe', a Judiyqo'y, a tnejil tu'n tqe qk'u'ja ti'j Crist, tu'n qoka te Ttanim te jun nimsb'il tb'i Dios, a nimxix t-xilin. ¹³ Ex ikyqex kyeji'y ja'lin, ma chi ok kye' te Ttanim junx kuk'iy, noq tu'n Crist, tej t-xi kynimi'n Tb'anil Tqanil kolb'il. Ex tej t-xi kynimi'n, ma tz'ok kyechila toj kyanmi'n, a Xewb'aj Xjan, ¹⁴ a ma tz'ok te jun ku-

¹1:1 Kyb'i. 18:19-21; 19:1 ^m1:7 Col. 1:13-14

jsb'il Tyol qMan ti'jjo qetz'bil, a ktzajil tq'o'n,ⁿ axi kykotpajjo tkyaqilx, a at toklin ti'j, tu'ntzintla tjaw nimsitjo tb'i, a nimxix t-xilin.

Jun tna'j Dios Pabl kyij'j nimil

¹⁵ Tu'npetzi'n, atxix te' nb'inti'y qa at kynimb'ila ti'jjo qAjaw Jesús, ex qa at tq'aq'b'il kyk'u'ja kyij'j tkyaqil nimil, ¹⁶ kukx nchin q'onji'y chjonte te Dios kyij'a, ex kukx nchi tzaj nna'nji'y toj nna'j Diosa. ¹⁷ Kukx nxi nqaninj'i'y te qMan, a tDios qAjaw Jesucrist, a nimxix tb'i, tu'n ttzaj tq'o'n kynab'la toj kyanmi'n, tu'n tel kyniky'a ti'jjo jni' t-xilin. ¹⁸ Ex kukx nxi nqaninj'i'y te Dios, tu'n t-xi tq'o'n tumil toj kyanmi'n, tu'ntzin tel kyniky'a ti'j alkye t-xilin tkyaqil, a nchi ayon ti'j toj kya'j, a ma chi txokli'y ti'j tu'n Dios; ex tu'n tel kyniky'a ti'j alkye t-xilin tkyaqil at toklin Dios ti'j, a awo Ttanimqo, a tb'anilixix wen twutz; ¹⁹ ex tu'n tel kyniky'a ti'jjo nimxix tipin Dios, a nb'ant tu'n quk'a, awo nimilqo. Atzin tipin lo ikyxjo tze'nkuxjo xkub' tyek'in, ²⁰ tej tjaw anq'in Crist tu'n kyxol kyimnin, ex ma kub' tq'ub'bin toj tman q'ob' toj kya'j kawil tuk'a.^o ²¹ Xi tq'o'n Dios toklin kyib'ajjo tkyaqil nuk'b'il, ex tkyaqil kawb'il, ex jni' at tipin, ex kykyaqiljo nejinelqe, ex tib'aj tkyaqiljo a n-ok q'o'n kyoklin tojjo tq'ijil ja'lin, ex tojjo tzul kanin. ²² Ex kub' tq'o'n Dios tkyaqil tjaq' tkawb'il Crist, qu'n xi tq'o'n toklin tib'aj tkyaqil.^p Ex ikyxjo, xi tq'o'n toklin tu'n tok te wi'b'aj, a nejinel, tib'aj Ttanim.^q ²³ Atzi'n Ttanim, atzin t-xmilil Cristjo. Ex ntzqet-xixjo Ttanim tu'n, qu'n ante Crist ntzqet-xix tu'n tkyaqil.

At kolb'ilqe tu'n t-xtalb'il qMan Dios

2 Qu'n ojtxe kyimnintaq oto'ye twutz Dios, noq tu'n tpajjo tkyaqil qil ex jni'

qachb'il, ² a lipcheqoxtaq ti'j tze'nkuxjo kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', a nkub' kyb'inchin tze'nku tajb'il tajaw il, a kawil tib'aj tkyaqil taq'nil tzalu'n twutz tx'otx'. Ex ayetzi'n taq'nil lo nchi aq'nin toj kyanminxjal, a mi nkub' kyb'inchin tajb'il qMan Dios. ³ Ikytaqtzin tumiljo nqo b'ettaq qkyaqilx ojtxe, lipcheqoxtaq tze'nkuxtaq tajjo qtzeq, ex njapintaqjo qxim, a nya wen, a tze'nkuxjo ntqanintaq tachb'il qxmilil. Tu'ntzin tpajjo jni' lu'n, toj qilxtaqe, tu'n qkyij tjaq' kujxix tkawb'il Dios te jun majx, tze'nqeku txqantl.

⁴ Me ante Dios, noq tu'n nimxix tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ma qo tk'u'jle nimxix, ⁵ ex ma tzaj tq'o'n qchwinqil junx tuk'a Crist, exla qa kyimninqotaq twutz Dios tu'n tpaj qil. Me noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo klete.^r ⁶ Ex ma qo jaw anq'in tu'n, junx tuk'a Crist, a Jesús, ex ma qo kub' tq'ub'bin junx tuk'a toj tanmin kya'j. ⁷ Kub' tb'inchin ikyjo, noq tu'n ttzaj tyek'in kyexjal kyojjo tq'ijil tzul, at nimxix t-xtalb'il qi'j, a nyek'in tu'n twenil quk'a, noq tu'n Crist, a Jesús. ⁸ Qu'n noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo klete, tu'n qnimb'il ti'j, ex nya tu'n qb'inchb'in. Qu'n nya awox xqo jyonte, qala' a Dios saj q'onte qe. ⁹ Nti' tumil tu'n tjaw qnimsin qib', qu'n nya kyu'njo qb'inchb'in xknete kolb'ilqe. ¹⁰ Qala' ate Dios saj q'onte ak'aj qchwinqil. Ex ma qo anq'in tu'n Crist, a Jesús, tu'n tkub' qb'inchin b'a'n, a tze'nkuxjo xkub' t-ximin Dios te tnejil.

At qmujb'il qib' noq tu'n Crist

¹¹ Ex mi tz'el naj toj kyk'u'ja, a ojtxe, toj kywutz aj Judiy, nti'taq kyajb'in, qu'n nyataq tok kyechila tze'nku kye. Me te we'y, ajo kyechil noq jun ti' ti'j tchib'jil kyxmilil, b'inchin kyu'nxjal, ex

ⁿ1:14 2Co. 1:22 ^o1:20 Sal. 110:1 ^p1:22 Sal. 8:6 ^q1:22 Col. 1:18

^r2:5 Col. 2:13

nti' tajb'in twutz qMan. ¹² Qu'n kyojjo q'ij ojtxe, nti'taq Crist b'i'n kyu'n, ex nimx-taq nchi q'oji'n kyuk'a aj Judiy, a sk'o'nqe tu'n Dios, ex nti'taq tumil tu'n kyky-ija toj wen tuk'a Dios. Nti'taq Dios toj kyanmi'n tu'n nya nimilqetaqa, ex nti'taq jun q'uib'il kyk'u'ja ti'j jun ak'aj kychwinqila, aj kykyima. ¹³ Me atzin ja'lin, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, a Jesús, a ayi'y, a najchaq ite'taqa tuk'a Dios ojtxe, ma chi oka ja'lin te Ttanim, noq tu'n tchky'el Crist. ¹⁴ Qu'n ate Crist ma tz'ok te qmujb'il qib',^s qu'n ma qo ok tmujb'in te junch'in Ttanim, exla qa Judiy, tze'nku we', exla qa nya Judiy, tze'nku kye'. Qu'n ma kub' tyuch'in q'oj, a attaq tze'nku jun nim maqb'il qxol. ¹⁵ Ex noq tu'njo tkyimlin Crist, ma tz'el tipin kawb'il tuk'a tkyaqil nuk'b'il ex jni' jikysb'il qchwinqil, a noq tu'n kykyijx-jal toj wen tuk'a Dios. Ex atzin ja'lin, ma chi ok tmujb'in kab'e tnam, aye' aj Judiy junx kyuk'a nya Judiy, tu'n kyok ak'aj junx tuk'a, tu'ntzin at qmujb'il qib' qkyaqilx.^t ¹⁶ Iktyzin tumiljo, noq tu'n tkyimlin Crist twutz cruz, ma kub'e ti'jjo q'oj, a attaq kyxoljo kab'e tnam, ex ma chi kyij toj wen tuk'a Dios, ex ma chi ok q'o'n te junch'in Ttanim.^u ¹⁷ Qu'n ma tzul Crist q'malte tqaniljo Tb'anil Tqanil kolb'il te kykyaqilxjal, exla qa ayi'y, a najchaqtaq ite'y tk'atz Dios, exla qa aye Judiy, aye nqayintaq ite'.^v ¹⁸ Ex noq tu'n Crist, ma jqet jun ak'aj tumil, tu'n qkyij qkyaqilx toj wen tuk'a Manb'aj, noq tu'n Xewb'aj Xjan.

¹⁹ Tu'npetzi'n, ma chi oka te Ttanim Dios, ex nya b'etin xjalqi'y ja'lin, toj jun tnam, a nya kye'y. Qala' at kyokli'n tze'nqeku txqantl, a aye etzinqe tu'n Dios, ex ma chi oka tajlal Ttanim. ²⁰ Qu'n ma qo ok qkyaqilx nimil te jun ma tij ja, ex ma qo kub' q'uqb'in tib'ajjo tq'uqil, a

kyxnaq'tzb'il tsanjil Jesús, exqetzi'n jni' yolil Tyol Dios, aye i k'monte Tyol ojtxe. Ex aku Jesucristjo, tnejil ab'j te tq'uqil, a nimxix toklin.^w ²¹ Noq tu'n Crist, ajo ma tij ja kyja tjaw ch'iy toj ttxolil, tu'n tok te jun ja te na'b'l Dios, a xjanxix ti'j qa-jaw. ²² Ex ikyqex kyeji'y, ayi'y nimil toj tnam Éfeso, junx ma chi jawe ch'iya, tu'n kyoka te jun ja, ja' najle Dios tu'n Xewb'aj Xjan.^x

Atzin taq'in Pabl kyxol nya Judiy

3 Tu'npetzi'n, ayi'n Pabl intinkuxa toj tze, noq tu'n tpajjo nchin yoli'n Tyol Crist, a Jesús, noq tu'n kyel wena ayi'y, a nya Judiy.

²⁻³ Ma na'mxsin kyb'inti'y, qa a Dios tuk'a tkyaqil tq'aq'b'il tk'u'j saj yek'in te we'y, ex ma tzaj toqxenin, tu'n t-xi nq'ma'n Tb'anil Tqanil t-xtalb'il kye'y, a ayi'y nya Judiy. Ajo Tb'anil Tqanil lo, a t-xim Dios ewintaq ojtxe, a tze'nkuxjo ma txi ntz'ib'i'n. ⁴ Aj tjaw kyu'ji'n, antza kelile kyniky'a ti'j, qa wojtzqi'nji'y, a t-xim Crist lo, ⁵ a mix xaye tchiky'b'in kywutzx-jal ojtxe. Me atzin ja'lin, ma tzaj tyek'in Dios, tu'n Xewb'aj Xjan, kyejo xjan tsanjil Jesús, exqetzi'n xjan yolil Tyol Dios, aye i k'monte Tyol. ⁶ Atzin t-ximjo, a ewintaq lo: Qa noq tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il, aye nimil nya Judiy at kyoklin ti'jjo etzb'il, a tzajnin te Dios, junx kyuk'a nimil Judiy. Atzin ja'lin ma chi oka te junch'in Ttanim, ex at kyokli'n junx ti'jjo tkyaqil, a ma tzaj tziyin Dios, noq tu'n Crist, a Jesús.^y

⁷ Ex noq tu'n nimxix tipin t-xtalb'il qMan, ma chin ok tq'o'n te taq'nil ti'jjo Tb'anil Tqanil lo. ⁸ Toj nwutza, nti' wokli'n kywutzjo tkyaqil txqantl toj Ttanim Dios.^z Me noq tu'n t-xtalb'il qMan, ma tzaj tq'o'n wokli'n, tu'n t-xi nq'manji'y Tb'anil Tqanil jni' t-xilin

^s2:14 Jn. 14:27 ^t2:15 Col. 2:14 ^u2:16 Col. 1:20 ^v2:17 Is. 57:19 ^w2:20 Is. 28:16; Mt. 21:42 ^x2:22 1Co. 3:16-17 ^y3:6 Col. 1:26-27 ^z3:8 1Co. 15:9

tq'inimil Crist, a nti' tb'ajil, kye nya Judiyqe. ⁹Ex ma tzaj toqxenin we'y, tu'n t-xi nchiky'b'i'n kywutz tkyaqilxjal, a t-xilin t-xim Dios, a ewintaq atxix te tnejil, qu'n iky tajb'il Diosjo, a kub' b'inchinte tkyaqil. ¹⁰Qu'n ajo tajb'il Dios, qa noq tu'n Ttanim k-elile kyniky' tkyaqil angel ex jni' at tipin toj kya'j ex twutz tx'otx', ti'jjo jni' t-xilin ttab'l Dios. ¹¹Qu'n ikyx t-xim Diosjo atxix te tnejil, a na'mtaq tkub' tb'inchin tkyaqil. Ajo xim lo ma japin tu'n qAjaw Jesucrist. ¹²Atzin ja'lin, at jun ak'aj tumil ma jqet, tu'n qkyij qkyaqilx toj wen tuk'a Dios, noq tu'n qnimb'il ti'j Crist, ex tu'njo q'uqb'il qk'u'j ti'j.

¹³Tu'npetzi'n, chin kub'sin nwutza kye'y, tu'n mi chi numji'y tu'n tpaj tkyaqiljo n-iky'x wu'n, noq tu'n tel kyniky'a ti'j Tb'anil Tqanil, qu'n atzin yol lo, atzin kytzajlb'ilji'y.

Ajo t-xilin tq'aq'b'il tk'u'j Crist qi'j qkyaqil

¹⁴Tu'npetzi'n, nchin kub' meje'y na'l Dios twutz qMan Dios kyi'ja. ¹⁵Qu'n antza tzajnin qb'i awo k'walb'ajqo te Dios, awo nimil ti'j, exla qa toj kya'j, mo qa twutz tx'otx'. ¹⁶Ex nxi nqani'n te Manb'aj, a at nimxix tq'inimil toj tqoptz'ajiyil kya'j, tu'n ttzaj tq'o'n kyipi'n, noq tu'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, ¹⁷tu'ntzintla tnajan Crist tuk'a tkyaqil tipin toj kyanmi'n noq tu'njo kynimb'ila. Ex nchin na'n Diosa kyi'ja, tu'ntzintla kyte'n jikyinxix toj kynimb'ila, ex atitla nimxix tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, tze'nku jun tlok' tze, a nimx ma txa'ye; ¹⁸ex tu'ntzintla telxix kyniky'a ti'j, kyuk'a tkyaqil nimil, jni' t-xilin twutz, ex jni' tqine, ex jni' t-xe, ex jni' tokxe' tq'aq'b'il tk'u'j Crist. ¹⁹Ex nxi nqani'n, tu'ntzintla tel kyniky'a ti'jjo tq'aq'b'il tk'u'j lo, exla qa mi tz'elpin b'ajx tu'n tel kyniky'a ti'j

tkyaqilx; ex tu'ntzintla tnoj kyanmi'n te jun majx tuk'a tkyaqil t-xilin Dios.

²⁰Atzin ja'lin, qo q'o'n chjonte te qMan Dios, a at tipin tu'n tb'ant nimxixl tu'n, tib'aj tkyaqiljo nxi qqanin te, ex nqo ximin ti'j, noq tu'njo tipin, a n-aq'nin toj qanmin. ²¹Nimxixl tb'i kyxoljo Ttanim, noq tu'n Crist, a Jesús, ja'lin ex te jun majx.

Jun qmujb'il qib' tu'n Xewb'aj Xjan

4 Tu'npetzi'n, exla qa intinkuxa toj tze tu'n tpaj qAjaw, nchin kub'sin nwutza kye'y tu'n kyanqi'n, tze'nkuxjo tu'n tb'ant, a ayi'y o chi txokli'y tu'n Dios tu'n kyoka te te. ²Kymutxsinku kyib'a, ex b'unin chi yoli'n. Kyyonkuy tajb'il qMan kyuk'a txqantl nimil, ex kukx tziky'xi ky'u'n jun tuk'a juntl, tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa.^a ³Kyq'onka tilil, tu'n kukx tu'n kymujb'in te kyib'ji'y, a tze'nkuxjo ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan tnuk'b'il te qmujb'il qib'. ⁴Qu'n junch'in Ttanim Dios, a t-xmilil Crist, ex junch'in Xewb'aj Xjan, ex junch'in q'uqb'il qk'u'j ti'j tkyaqil nqo ayo'n toj kya'j, a tze'nkuxjo xqo txokle. ⁵Ex noq junch'in qAjaw at, ex junch'in qnimb'il, ex junch'in jawsb'il a', a noq mujb'inqe. ⁶Ex junch'in Dios, a kyMan tkyaqil nimil, ex tib'aj qkyaqil, ex n-aq'nin tu'n qel wen, ex at qoj qkyaqil.

⁷Me teyile junjunqe, exla qa junch'in t-xtalb'il Crist, ma tzaj q'o'n junxilchaq qoklin, a tze'nkuxjo taj. ⁸Tu'npetzi'n, ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Tej tmeltz'aj toj kya'j, xi ti'n tuk'a aye i kub' ti'j tu'n,
tu'n kyxi tyek'in kywutz tkyaqil toj nintz q'ij te tzaqpi'b'l.

Ex xi tq'o'n junxilchaq kyoklinxjal.^b

⁹Atzin ja'lin, ¿Ti'tzin ele yol lo, qa ma meltz'aj toj kya'j? Atzin ntq'ma'n qa nej xkutz toj kya'j, tu'n tk'u'l tzalu'n twutz

tx'otx'.¹⁰ Ex atzin xkutz, axsin xjaxjo najchaq kyib'ajxi kya', tu'ntzin tnoj tkyaqil tu'n tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil.

¹¹ Ex ax xi q'onte toklin junjun tu'n kyok te tsanjil, ex junjun te yolil Tyol Dios, a nk'mo'nte Tyol, ex junjun te q'mal te Tb'anil Tqanil kolb'il, ex junjun te kyik'lel ex xnaq'tzil, ¹² tu'ntzintla kyok te taq'nil, tu'n kyajb'in kye txqantl, tu'n tch'iyjo Ttanim Dios, a t-xmilil Crist, ¹³ tzmaksi aj qpon qkyaqilx toj jun twutzxix qmujb'il qib' toj qnimb'il, ex tu'n tel qniky' ti'j jni' t-xilin Tk'wal Dios. Ikytzi'n, qo okil te xjal tz'aqle, tze'nkuxjo jni' t-xilin Crist, ¹⁴ tu'ntzintla mi qo okil tze'nku kyek'wal, a jun paqx ntx'ixpit kynab'l, ex jun paqx nchex lipe ti'j alkyechaqku xnaq'tzb'il, a nya toj tumil; ex nxi kyq'o'n kyib' tu'n kyukub' sb'u'n kyu'nxjal, a x'tijqe, a nchi chu'chin kyij', tu'n kyxi' toj jun b'e te najin. ¹⁵ Atzin qe, qo yolin ti'jjo twutzxix tuk'a jun yol te tq'aq'b'il k'u'jb'aj, tu'ntzin qch'iy toj tkyaqil tumil, mujleqo tuk'a Crist, ajo nejinel tib'aj Ttanim, a t-xmilil. ¹⁶ Ex noq tu'n Crist, tkyaqiljo t-xmilil tmujb'in tib' ti'j, tu'n taq'in teyile tnej, tu'ntzintla tch'iy, ex tu'n kyonin te kyib' toj kyq'aq'b'il kyk'u'j, tze'nku taj.^c

Jun ak'aj qchwinqil tu'n Kolil Jesucrist

¹⁷ Atzin kxel nq'manji'y, ex kxel woqx-eni'n toj tb'i qAjaw, tu'n mi chi anq'ini'y tze'nqeku xjal, a nya nimil ti'j Dios, a nchi anq'in tze'nku ntqanin kynab'l, a nti' tumil. ¹⁸ Toj qxopin ta' kynab'l, ex najchaq ite' ti'j ak'aj chwinqil tu'n Dios, qu'n nti' tumil toj kywutz, tu'n tpajjo tch'u'xil kyanmin. ¹⁹ Ma tz'el naj kynab'l te tx'ixwejl, ex ma txi kyq'o'n kyib' toj kyachb'il, tu'n tkub' kyb'inchin tkyaqil wiq tzeqb'il, a nya wen.^d

²⁰ Me atzin kye', mi s-el kyxnaq'tzin ikyjo ti'j Crist. ²¹ Qala' ma tz'ok kyb'in te, ex ma chi xnaq'tzajtza, a tze'nkuxjo twutzxix, a at ti'j Crist. ²² Tu'npetzi'n, tze'nku nchi anq'intaqa ojtxe, kytza-qpinkji'y ojtxe kye'te'n, a nti' tajb'in, a ma kub' sb'u'n tu'n kyajb'ila nya wen.^e ²³ Ex kytx'ixpinksji'y kyanmi'n ex kynab'la, tu'n kyoka ak'aj toj tkyaqil. ²⁴ Ex kyq'o'nksinji'y kye'te'n, a saqxix,^f a b'antnin tze'nkuxjo taj Dios,^g tu'ntzintla tyek'in jun kychwinqila twutzxix, a tz'aqle, ex xjanxix kywutz kykyaqil.

²⁵ Tu'npetzi'n, mi chi niky'in yola, qala' teyile junjun tu'n tyolin twutzxix kyuk'a tuk'a,^h qu'n qkyaqilx ma qo ok te junxch'in Ttanim Dios, a t-xmilil Crist.ⁱ ²⁶ Ex qa ma tzaj kyq'o'ja, mi chi b'inchin ila; ex atzin q'oj mi txi kyk'u'n ajxi tex q'ij.^j ²⁷ Ikytzi'n, mi txi kyq'o'n amb'il te tajaw il. ²⁸ Ex aye ileq', noqit mi chi elq'in, qala' tu'n kyaq'nin, ex tu'n tb'ant jun tb'anil aq'untl kyu'n, tu'ntzintla tknet ch'in kyu'n, tu'n kysipin kyuk'a yaj.

²⁹ Mi txi kyq'ma'n jun yol, a nya wen. Qala' i tokin jun yol kyu'n, a wen, a at tajb'in tu'n kych'iyjo txqantl, tu'ntzintla at tky'iw'b'il Dios kyib'ajjo aye nchi b'in ti'j. ³⁰ Mi txi kyq'o'n amb'il, tu'n tb'isin Xewb'aj Xjan, qu'n noq tu'n Xewb'aj Xjan, ma txi tq'o'n Dios kyechila toj kyanmi'n, tu'n tel kyniky'tzajila qa te Diosqi'y, ex tu'n kykotpaja tojjo tq'ijil tzul te pa'b'in. ³¹ Mi chi yoli'n kujxix kyuk'a kyuk'iy; ex mi txi kyq'o'n kyib'a toj kyachb'ila; ex mi chi q'oji'n; ex mi chi xch'in tu'n kyq'o'ja; ex mi chi yasi'n, ex mi kub' kyb'inchin tkyaqil wiq il. ³² Qala', chi okxa wen, b'unin kyanmi'n jun tuk'a juntl. Kynajsinkuy kyila kyxola,

tze'nku te Dios ma kub' tnajsin kyila tu'n Crist.^k

Tze'n tu'n qnajane, awo tk'wal Dios

5 Atzin ja'lin, tz'ok tilil kyu'n, tu'n kyoka tze'nku te Dios, qu'n ayi'y jun tk'wal, a k'u'jlinxix tu'n. ²Kukx chi b'etji'y toj tq'aq'b'il kyk'u'ja kyuk'a kykyaqil, tze'nku te Crist, nqo ok tk'u'jlin, ex xi tq'o'n tib' te jun chojb'il qil, ex te jun oyaj tb'anilx ele twutz qMan Dios.¹

³Ayetzin kye, a te Diosqi'y. Tu'ntzi'n, mi chi yoli'n kukxjo ti'jjo ky'a'jin, ex jni' nya wen, ex tkyaqilxjo npon kyk'u'jxjal ti'j. Qu'n nya wen tu'n qyolin ti'j qxolx. ⁴Ex mi chi yoli'n ti'jjo yol te tx'ixwejlil, exqetzi'n yol, a nti' kyajb'in, ex jni' yaq. Qu'n tkyaqiljo lo nya wen te qe, qala' qo yolin ti'j aq'b'il chjonte te Dios. ⁵Qu'n b'i'n kyu'n ankye k'wel b'inchin te ky'a'jin, mo qa a jni' nya wen, nti' toklin ti'j Tkawb'il Crist ex ti'jjo te Dios. Ex ikyqexjo aye, a npon kyk'u'j ti'j jun ti', qu'n ikyx tz'elpine' tze'nku tu'n kyk'ulin twutz junxil kydios. ⁶Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n tu'n kyyolxjal, a nkynaq'tzin qa wen tu'n tkub' qb'inchin jni' tzeqb'il. Me tu'npetzin tpajjo jni' lo, tzuljo kujxix tkawb'il Dios kyib'ajjo a mib'in chi nimin. ⁷Tu'npetzi'n, mi tz'ok kymujb'in kyib'a kyuk'a.

⁸Qu'n atzin ojtxe, nchi b'ettaqa toj qxopin; me atzin ja'lin, noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a qAjaw, nchi b'eta tqan q'ijil. Chi b'et-xsintza toj kychwinqila, tze'nqeku nchi b'et tqan q'ijil. ⁹Qu'n ikytzin k-yek'ila kychwinqilji'y tb'anilx, ex tz'aqle, ex twutzxix. ¹⁰Ex tz'ok tilil kyu'n, tu'n ttz'alaj qMan Dios kyija. ¹¹Mi kub' kyb'inchinji'y jni' nya wen, a nkub' kyb'inchin aye ite' toj qxopin, qala' kyingemetza tqan q'ijil, ¹²qu'n

manyor tx'ixwejlil tu'n qyolin ti'j a nkub' kyb'inchin toj ewajil. ¹³Me qa ma kub' qchiky'b'in tqan q'ijil, kyjel q'ancha'lix ja' ntzaje. ¹⁴Qu'n toj tspiky'emil tqan q'ij, n-ele tniky'tzajil tkyaqil. Tu'npetzi'n, ntq'ma'n kyjalu'n:

Q'imiltzin twatla, a ay nktan. Ex we'ksa kyxol kyimmin.

Ex ktzajil tq'o'n Crist spiky'in toj tanmi'n.

¹⁵Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a tze'n tu'n kyb'eti'y, nya tze'nku jun nti' ttab'l, qala' tuk'a tkyaqil tumil. ¹⁶Kyq'onka tilil, a atxku amb'il, tu'n kyb'inchin wen,^m qu'n aye tq'ijil ja'lin, nya wenqe. ¹⁷Tu'npetzi'n, mi kub' kyb'inchinji'y a nti' tajb'in. Tz'elxit kyniky'a ti'j alkye tajb'il qAjaw. ¹⁸Ex mi txi kyq'o'n kyib'a noqx tu'n tnoj kyk'u'ja tu'n q'e'n, qu'n nqox ti'n te toj jun qchwinqil, a nlay tzyet. Qala' kyq'o'nx kyib'a tu'n tnoj kyanmi'n tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁹Ex chi yoli'n kyxoliliy tuk'a Tyol Dios, ex ila' b'itz te qnimb'il. Ex chi b'itzi'n, ex chi nimsi'n tb'i qAjaw tuk'a tkyaqil kyanmi'n. ²⁰Ex kukx, kyq'onxji'y chjonte te Dios, a Manb'aj, ti'j tkyaqil, noq toj tb'i qAjaw Jesucrist.ⁿ

A qchwinqil, awo nimil

²¹Atzin ja'lin, kyniminku kyib'a kyxolxa, noq te nimsb'il tb'i Crist.

²²Ayetzin xu'jlb'aj, kyniminqekutzinji'y kychmila, tze'nku te qAjaw.^o ²³Qu'n ate chmilb'aj nejinel te t-xu'jil, ikyx tze'nku te Crist, a nejinel te Ttanim, a t-xmilil, ex xi tq'o'n tib' te klolte. ²⁴Qu'n ikytzi'n tze'nku te Ttanim Dios nkub' tnimin Crist, ex ikyqetzin kye xu'jlb'ajjo, tu'n tkub' kynimin kychmil toj tkyaqil.

²⁵Exsin ikyx kyeji'y chmilb'aj, kyk'u'jlimqektzinji'y kyxu'jila, tze'nku te Crist s-ok tk'u'jlin Ttanim, ex xi tq'o'n

^k4:32 Col. 3:13 ^l5:2 Ex. 29:18 ^m5:16 Col. 4:5 ⁿ5:20 Col. 3:16-17
^o5:22 Col. 3:18; 1Pe. 3:1

tchwinqil tu'n tpaj.^p ²⁶Ma b'antjo ikyjo, tu'ntzintla kyok xjan, ex tu'n kytxjet kyanmin tu'n Tyol Dios, ex tu'njo a' te jawsb'il a', ²⁷tu'ntzintla tk'monte Ttanim, tze'nku jun t-xu'jil tb'anilixix wen, a nti' ch'in tky'i, ex nti' ch'in tz'il ti'j, qala' manyor xjanxix ex tzaqlexix.^q ²⁸Ikytzin tze'n te chmilb'aj ntk'u'jlin t-xmilil, ex ikytzin tu'n tok tk'u'jlin t-xu'jil. Qu'n alkye ma tz'ok tk'u'jlin t-xu'jil, ax n-ok tk'u'jlin te tib'. ²⁹Qu'n mix a'l jun, aku tz'el iky'in te t-xmilil, qala' n-ok tk'a'chin, ex n-ok tka'yin, tze'nku te Crist ti'j Ttanim, qu'n atzin t-xmililjo. ³⁰Ex ikyxjo qe, at qoklin ti'jjo Ttanim, a t-xmilil, a junch'in. ³¹Qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Tu'ntzin tpajjo, kyjel ttzaqpi'n ichin ttata ex tnana,

tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil,
ex kab'e kchi okil te junch'in xmilil.^r

³²Ojtzq'in wu'n, qa nim t-xilinjo lo, ex nlay tz'el qniky' ti'j, me mi nchin yoli'n noqx ti'jjo mejeb'lin, qala' ti'jjo Crist tuk'a Ttanim, a t-xmilil. ³³Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n juntl majl kye'y, ayi'y chmilb'aj, qa teyile junjun kye tu'n tok kyk'u'jli'n kyxu'jila tze'nkuxjo ayi'y, ex ikyx te qya, tu'n tkub' kynimin kychmil.

6 Ayi'y k'walb'aj, kyniminqekutzinji'y kytatij, tze'nku taj qAjaw,^s qu'n ante wenjo, ²ex ante tnejil nuk'b'iljo, a at t-xel tu'n Dios, qu'n ikyx ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Kyniminqekuji'y kytatij ex kynaniy, ³tu'ntzintla kytzalaja, ex tu'n kyte'n ila' q'ij twutz tx'otx'.^t

⁴Ex ikyqex kyeji'y manb'aj, mi ka'min kyk'u'ja kyuk'a kyk'wala, tu'n tb'aj kyk'u'j. Qala' kych'iysinqexsa tuk'a tumil, ex kyxnaq'tzinqexa tu'n kynimin ti'j qAjaw.^u

⁵Ex ayi'y aq'nil, kyniminqekuji'y tajaw aq'untl tzalun twutz tx'otx' tuk'a kymutxb'il kyib'a, ex tu'n kykub' kynimin toj tumil, ex tuk'a tkyaqil kyanmin, nyakuxtlaj te Crist nchi ajb'ini'y.^v ⁶Chi ajb'inxita, nya noq o'kx tze'nku nchi ka'yin kyij'a, noq tu'n kyel wena kywutz, qala' kyb'inchinkuji'y lo tuk'a tkyaqil kyanmin, a tze'nku taj qMan Dios. ⁷Kyb'inchinkuji'y tkyaqil kyaq'in tuk'a tkyaqil kyk'u'ja, nyakuxtlaj taq'in Crist nkub' kyb'inchin, ex nya kyexjal. ⁸Qu'n b'in kyu'n, qa teyile junjun, exla qa aq'nil mo tajaw aq'untl, ktzajil tk'mon jun chojb'il te te tu'n qAjaw tze'nkuxjo wen, a otaq b'ant tu'n.

⁹Ex ikyx kyeji'y tajaw aq'untl, kyb'inchinkuy wen kyij' kyaq'nila.^w Mi chi xob'tzin kyij', qala' kyna'ntza qa ikyqex kyeji'y tze'nqeku kyaq'nila, ite'kxa tjaq' tkawb'il qAjaw at toj kya'j, a nti' n-ok tka'yin tze'n kytenxjal.^x

Qo we'kuxix twutz tajaw il

¹⁰Atzin ja'lin, kykujsim kyib'a tu'njo kymujb'il kyib'a tuk'a qAjaw, ex tu'n nimxix tipin. ¹¹Kyq'onktzin kyij'a tkyaqiljo a n-ajb'in te jun xo'l q'aq' toj jyoj q'oj, tu'n kykleta, a tze'nkuxjo ma tzaj tq'o'n Dios kye'y, tu'ntzintla kywe'xixa wen toj kynimb'ila twutzjo tsb'ub'l tajaw il, qu'n ma chi oka tze'nku jun xo'l q'aq' toj q'oj tuk'a. ¹²Qu'n mina nqo jyon q'oj kyuk'axjal te twutz tx'otx', a at kychib'jil ex kyb'aqil, qala' kyuk'a nejinelqe, a mi q'anchal, ex kyuk'a jni' kawil, exsin tkyaqil nya wen, a at tipin toj qxopin, ex kyij'jo tkyaqil taq'nil tajaw il, a nya te twutz tx'otx'qe.

¹³Tu'npetzi'n, kytzyu'nksinji'y a jni' n-ajb'in toj joyb'il q'oj, a ma tzaj tq'o'n Dios kye'y, tu'ntzin tiky'x kyu'n tojjo

^p5:25 Col. 3:19; 1Pe. 3:7 ^q5:27 2Co. 11:2; Tchi. 21:2, 9 ^r5:31 Gen. 2:24

^s6:1 Col. 3:20 ^t6:3 Ex. 20:12; Deu. 5:16 ^u6:4 Col. 3:21

^v6:5 Col. 3:22-25 ^w6:9 Col. 4:1 ^x6:9 Deu. 10:17; Col. 3:25

tq'ijil nya wen.^y Ajtzin tb'ajjo ikyjo, kukx kchi kyjel weji'y kujxix toj kynimb'ila. ¹⁴Kukx chi we'kuji'y kujxix. Kypasim kyk'u'ja tuk'a twutzix, nyakuj jun k'al'b'il kyk'u'ja.^z Ex kyk'lonkxixa wen tuk'a jun chwinqil tzaqle, tze'nku jun kxb'il tok ti'j kyk'u'j xo'l q'aq' te kolb'ilkye.^a ¹⁵Kyb'inchimtzin kyib'a, tu'n kyxi'y q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il, tze'nku jun xo'l q'aq' ntb'inchin tib' tu'n tok t-xjab' te joyb'il q'oj.^b ¹⁶Ex tib'aj tkyaqiljo lo, tenxit kynimb'ila tze'nku jun maqb'il te yupb'iltejo jni' tb'aq' sma'j nk'ant tu'n tajaw il. ¹⁷Kyq'o'nkxsinji'y kolb'il tze'nku jun toj kywi'y tu'n tklet kywi'y tu'n.^c Ex kytzyu'nktzinji'y Tyol Dios tze'nku jun machet te b'ujb'il tu'n tipin Xewb'aj Xjan.^d ¹⁸Kyb'inchinkuji'y tkyaqiljo lu'n tuk'a naj Dios. Kukx chi kub'sin kywutza, ex chi qanin te Dios noq tu'n Xewb'aj Xjan. Tu'n tb'antjo lu'n kyu'n, chi we'kuxixa twutz tkyaqiljo nya wen, ex mi chi numja; qala' kukx chi na'n Diosji'y kyij tkyaqil Ttanim Dios.^e

¹⁹Ex ikyxjo, chi na'n Diosa wi'ja, tu'ntzintla ttzaj tq'o'n Dios jun nyola, aj

nyoli'n, ex tu'ntzintla at wipi'n tu'n t-xi nyek'inji'y jni' t-xilin Tb'anil Tqanil kolb'il, a ewintaq ojtxe. ²⁰Ma chin tzaj tchq'o'n Diosa, te jun yolil te' Tb'anil Tqanil lo, ex noq tu'n tpajjo lu'n, intinkuxa toj tze. Tu'npetzi'n, chi na'n Diosa, tu'n t-xi nyolinji'y Tb'anil Tqanil tuk'a tkyaqil wanmi'n, tze'nkuxjo tu'n tb'ant wu'n.

Jun tq'olb'il Pabl tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

²¹⁻²²Kxel nsma'n te Tíquico, a qerman, k'u'jlinxix wen, ex njapinxix tu'n toj tkyaqil taq'in qMan.^f Kxel tq'o'n tqanil wi'ja, tze'n intini'y, ex ti' nb'ant wu'n, tu'ntzintla b'in kyu'n tze'n otoyi'y tzalu'n, ex tu'n toksin kyk'u'ja.^g

²³Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist, txi q'onte kymujb'il kyib'a kyxolxa, ex kyxol tkyaqil nimil, ex tq'aq'b'il kyk'u'ja, junx tuk'a kynimb'ila. ²⁴Ex atjo t-xtalb'il Dios at kyuk'iy ex kyuk'a kykyaqiljo, a nkyk'u'jlin qAjaw Jesucrist tuk'a jun kyk'u'jb'il, a nlay b'aj. Ikyxitjo.

^y6:13 Ro. 13:12 ^z6:14 Is. 11:5 ^a6:14 Is. 59:17 ^b6:15 Is. 52:7

^c6:17 Is. 59:17; 1Tes. 5:8 ^d6:17 Eb. 4:12 ^e6:18 Col. 4:2-4

^f6:21-22 Kyb'i. 20:4; 2Tim. 4:12 ^g6:21-22 Col. 4:7-8

Tu'j Pabl kye Nimil aj Filipos

At jun ch'uaq nimil kub' xkye tu'n Pabl toj tnam Filipos tojto tkab' tbe te q'mal Tyol Dios (Kyb'i. 16:12-40). Te tzu'yb'il te' u'j lu'n, o yolin Pabl ti'j ttzaljb'il ex tk'u'jb'il ex jun chjonte te Dios kyij'jjo nimil toj Filipos. Ex ikyxjo, juntl tumil ti'jjo u'j lu'n nxi tq'o'n chjonte kye nimil ti'jjo jun onb'il tzaj kysma'n te, te' tkuxtaq toj tze (4:18). Tzmataq ntz'ib'in Pabl, kub' t-ximin tu'n t-xi tq'o'n junjun xnaq'tzb'il kye nimil, a k'u'jlinqetaq tu'n antza.

Tojjo tu'j, nyolin Pabl ti'j jun tzaljb'il exla qa toj yajb'il, qu'n exla qa tku'xtaq toj tze, me nyolin Pabl toj u'j lu'n tuk'a nim yol te tzaljb'il, a tzajnin ti'jjo tnuk'b'il qMan Dios toj tanmin. Ex nyoli'n u'j lo ti'j qa il ti'j tu'n qmutxsin qib' tze'nku te Crist (2:6-11). Ikyxjo, nyolin ti'j oxet tten Dios. Ntzaj tkujsin Pabl tojjo tu'j, qa ate Manb'aj tuk'ax K'walb'aj noq junx Dios, ex atzin k'ulb'il noq okx te kyeku tu'n t-xi'ye. Ex tze'nku tu'n t-xi tq'ma'n ti'j Crist, a qAjaw, nkub' tyek'in Pabl ti'j Jesucrist qa ax Diosjo kye aj Israel. Ex ikyxjo, nkub' tyek'in qa ikyx te Xewb'aj Xjan mujle tten tuk'a Manb'aj (3:3) ex tuk'a Jesucrist (1:19).

Ex nyolin ti'jjo t-xtalb'il qMan Dios tu'n qklet. Atzin ja'lin, ajo kychwinqil nimil, noq tu'n kyanq'in tze'nku ntq'ma'n Tb'anil Tqanil. Ex atzi'n qmujb'il qib' tuk'a Crist atzin ttxuyil qk'u'jb'il qib'jo tu'n qajb'in kye txqantl.

Jun q'olb'il kye nimil toj tnam Filipos

1 Ayi'n Pabl, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a wuk'i'y, Timotey. Awo'y taq'n'il Crist, a Jesús, ex nxi qtz'ib'in te kye'y, kykyaqila nimilqi'y, junx kyuk'a aye nejinel ex aye mojlil kyxola, ayi'y

Ttanim qMan Diosqi'y toj tnam te Filipos,^h ex at kymujb'il kyib'a tuk'a Jesús, a sk'o'nxi tu'n qMan Dios te Klolqe. ²Axit qMan Dios ex qAjaw Jesucrist ky'iwilil kye'y tuk'a tkyaqil tnuk'b'il ex t-xtalb'il kyib'aja.

Nna'n Pabl Dios kyij' nimil

³Tkyaqil maj tze'nku nchi ul jul'k'aja toj nk'u'ja, b'ex nxi nq'o'n chjonte te qMan Dios kyija. ⁴Ex ikyxjo a tze'nku nchin aq'iy na'l Dios, majx nxi nqani'n tuk'a tzaljb'il jun ky'iw'b'il kyib'aja. ⁵Ikytzi'n, ma tziky'x qu'n junx kyuk'i'y, noq tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il, toj tnejil q'ij tej kynimi'n, ex tzmaz tzalu'n. ⁶Q'u'qle nk'u'ja ti'j qMan Dios, a kub' xiky'b'inte aq'untl lo toj kyanmi'n; ex ax nb'inchin te' nimxixl aq'untl te tz'aq'tzb'ilte kye'y,ⁱ tzmaz ajxi tul Jesucrist juntl majl. ⁷Tojxix tumil jun nxima ikyxjo kyija kykyaqila, qu'n tzunxix nq'aq'in nk'u'ja kyija wen, qu'n ikyx kyeji'y tky'iw'b'il Dios kyuk'a tze'nku wuk'i'y, i'chaqtzin intinkutz wetza toj tze, mope qa ma chin pon kani'n kywutz kawil, noq o'kx tu'n nkoli'n wen ti'j Tyol Dios, ex tu'n nq'manti'y qa twutzxixjo anetzi'n. ⁸Qu'n ate Dios ojtzqil we'y, qa nimxix tq'aq'b'il nk'u'ja kyija kykyaqila, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Jesucrist toj wanmi'n. ⁹Ex nchin qani'n toj nna'j Diosa kyija, tu'n tten nimxixl tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, ex tu'n tten kynab'la, ex tu'n tel kyniky'a te tkyaqil, ¹⁰tu'ntzin tb'antjo a tb'anilx wen. Ikytzin kb'antile tsaqix kychwinqilji'y wen, tu'ntzin aj tul Crist, nti'tla jun kyila kknetil. ¹¹Ikytzin kchi okileji'y tze'nku twutz qawal tb'anilx tu'n tonb'il Jesucrist, tu'njo kyb'inchb'i'n tb'anilx toj tkyaqil. Ayetzin kyb'inchb'i'n, nchi ajb'in te aq'b'il chjonte, ex te nimsb'il tb'i qMan Dios kyuk'u'n txqantl.

^h1:1 Kyb'i. 16:12 ⁱ1:6 Sal. 138:8

**Nimxixtl toklin Jesucrist tib'aj
tkyaqil toj tchwinqil Pabl**

¹²Werman, waja tu'n kyb'inti'y qa tkyaqiljo ma tziky'x wi'ja, ma tz'ajb'in tu'n t-xi laq'e Tb'anil Tqanil kolb'il, ¹³ex tu'n kyb'i'nte jni' aj kawil kyuk'a' kyaq'nil toj ja te kawb'il, ikyqexjo xjal tojile nam. Kykyaqilxjo lu'n, ma kyb'i, ex ma tz'el kyniky', qa noq tu'njo nchin ajb'in te q'mal te Tb'anil Tqanil ti'j Crist, ma chin kutz kyq'o'n toj tze.^j ¹⁴Ex noq tej kylonte jun ch'uq erman, te' nkux q'o'n toj tze tu'n tpaj nchin yolintaqa ti'j tb'i Jesús, b'ex jaw kyin kyib', ex el kyxob'il kyil'j tu'n tq'metjo Tb'anil Tqanil, noq tu'njo q'uqlexix kyk'u'j ti'j Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil.

¹⁵Nya ikyjo tze'nqeku' tojjo juntl ch'uq, a nchi q'man tqanil Crist, me tuk'a iky'b'il wi'ja, ex nlo'chj kyanmin tu'n q'oj. Me metzin kye' a tnejil ch'uq nchi q'umlaj kye' toj tumil tuk'a tkyaqil kyanmin. ¹⁶⁻¹⁷Ayetzin kye' tkab' ch'uq, a nchi q'man tqanil Jesús tuk'a q'oj, nya jikyin ite' toj kynimb'il, ex nkub' kyb'isin tu'n tok nimxixl b'is wi'ja, tu'n intinkutza toj tze. Me atzin tnejil ch'uq, nchi yolín kye' tqanil Crist toj tumil, ex tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'j ti'j qMan Dios; ikytzin b'in kyu'n, qa noq tu'n nchin kolintaqa ti'j Tb'anil Tqanil Jesucrist, intinkutza tzalu'n toj tze.

¹⁸Nya we' te, qu'n exla qa jikyinge wen toj kynimb'il mo ex qa minaj, noqtzin tu'n a weji'y nchin tzalaj ti'j, tu'n loqe nchi yolín ti'j Tb'anil Tqanil ti'j Crist.

¹⁹Ikytzi'n, q'uqle nk'u'ja ti'j kyna'j Diosa wi'ja, ex ikyxjo ti'j Xewb'aj Xjan, ax T-xew Jesús, lu nmojin wi'ja tu'n njaxa tzalu'n toj tze. ²⁰Ex te Dios nxi nqani'n, tu'n nti'tla jun nky'i'y toj nchwinqila, tu'n njaw tz'aqa toj nnimb'ila, ex

tu'n njaw tx'ixwi'y tu'n; qala' tuk'a nimxixl wipi'n, tu'n nyoli'n ti'j kolb'il tuk'a q'uqb'il nk'u'ja. A ja'lin ex kukxitla', chin yolínji'y ti'j, tu'ntzin tq'ancha'lix nimsb'il tb'i Crist toj nchwinqila tzalu'n twutz tx'otx', ex ajxi nkyima. ²¹Qu'n toj nchwinqila tzalu'n, nti' juntl tb'anilx tze'n Crist;^k ex aj nkyima, nimxla tzaljb'il, qu'n kchin tenb'ila tuk'a te jun majx.

²²Qa atx toj nq'ija tzalu'n twutz tx'otx', ok chin ajb'ilx we' toj taq'in qAJaw. ¿Me tze'ntzila k-okile aq'untltz qa ma chin kyima? Nti' n-el nniky'a tu'n ikyjo. ²³At kab'e tumil: Tnejil, qa wexixtla te we'y tu'n nkyima, tu'ntzin nte'n tuk'a Crist, qu'n axixtla waji'y. ²⁴⁻²⁵Me atzin tkab' tumil: Noq tu'n kypaja, wexixtla te we'y tu'n nte'n ch'intla twutz tx'otx', tu'n nmojin te q'ol tumil kye'y, ex tu'n tten nimx tzaljb'il toj kynimb'ila. Me ikytzin q'uqle nk'u'ja ti'jjo lu'n, tu'n ttzaj tq'o'n ch'intl toj nq'ija, tu'ntzintla nte'n ch'intla kyxola. ²⁶Tu'ntzin ikyjo, chin ajb'ila juntl majla kyxola te q'uqb'il kyk'u'ja, noq tu'n tb'i Crist, a Jesús.

²⁷O'kx jun tumiljo nxi nq'o'n kye'y: Kyq'o'nka tilil, tu'n tten kychwinqila, ikyxixjo tze'nku nntzaj tyek'in Tb'anil Tqanil Crist. Exla qa inti'n kyuk'iy exla qa mina, qu'n tu'n najchaq intini'y kyk'atza; me atla waji'y, noq tu'n tul jun kyqanila, qa tb'anilx ite'yi'y, ex qa jikyin ite'yi'y toj kychwinqila, ex qa at kymujb'il kyib'a kyxolilixa kykyaqila, ex qa nchi aq'ni'n wen toj kynimb'ila, a tzaj q'o'n kye'y, tej kynimi'n Tb'anil Tqanil kolb'il, ²⁸tu'ntzintla mi tzaje kyxob'ila kye kyajq'oja, ex tu'ntzintla' kyte'n ikyjo, k-elile kyniky' kyil'ja, qa kyja' kyxi' toj najin, ex ikyx n-ajb'ine' te yek'b'il, qa ma chi klet kye' tu'n Dios. ²⁹Ikytzi'n, noq tu'n ma chi kleta tu'n Crist, at kyokli'n ja'lin, nya noq o'kxjo tu'n kynimi'n ti'j, qala' ikyxjo, tu'n tiky'x kyu'n noq tu'n

tpaj tb'i. ³⁰ Ikytzi'n, ayi'y ex ayi'n junx n-iky'x qu'n, ex tok tilil taq'in qMan Dios qu'n.¹ Ma tz'ok kyka'yi'n ojtxe qa ma tziky'x wu'n, te' s-ok tilil aq'untl wu'n. Ex n-ok kyb'i'n ja'lin, qa tzunx n-iky'x wu'n, tu'n tzunx nchin aq'ninx toj taq'in qMan, ex lu'n tok tilil wu'n.

Qo ok tze'nku te Jesucrist

2 Atzin ja'lin, qatzin qa twutzxix qa a Crist nq'onte amb'il kye'y, tu'n tjaw kyin kyib'a; ex qa at-xix qu'ub'il k'u'jb'aj kyuk'iy; ex qa at Xewb'aj Xjan kxola; ex qa kyojtzq'inxixa tso'jb'ajil Jesús, ex qa at tq'aq'b'il tk'u'j kyuk'iy; qa twutzxix kykyaqiljo lu'n, ²kyq'onktzintza jun kytzaljb'ila we'y, tu'n kyyek'in kyib'a, tu'ntla junx tu'n tb'ete kynab'la, ex junx tq'aq'b'il kyk'u'ja, ex tuk'a junxch'in kyumila ex junxch'in kyajb'ila. ³Mit kub' kyb'inchin jun ti' noq tu'njo at tajb'in kye'y, ex nya tuk'a kynimbs'il kyib'a, qala' tuk'a kymutxb'il kyib'a teyile junjun, ex tu'n kyximi'n kyijjo txqantl, qa nimxixtl kyoklin toj taq'in qMan Dios. ⁴Mix a'l jun kye', tu'n tkub' tb'inchin jun ti', noq tu'n tknetjo a te teku, qala' noq tu'n tel wenku te tkyaqilx.

⁵Junxit tel kyximb'itza kykyaqila, ikyxjo tze'nku te Crist, a Jesús; ⁶qu'n ikyx t-xilin lu'n:

Me exla qa ax Diosjo,^m

me mix jaw ti'ne tib', tu'n tok toklin tze'n te Dios,

⁷qalatzin, b'ex kxyij tzaqpi'n toklin toj kya'j,

exsin s-ok tq'o'n tib'tz tze'nkuj jun kyaq'nixjal.ⁿ

⁸Atzaj te' s-ok te xjal, xkub'tzin tyek'in tmutxb'il tib',^o ex kub' tminin tMan,

ex xi tq'o'n tib' tu'n tkyim twutzjo cruz;^p ikytzin s-ele kyin xjaljo ttx'ixew, nyakuj tze'n jun aj il.

⁹Tu'n xkub' tnmintz ikyjo, ma tzaj tq'o'n Dios nimxix toklin,

ex ma tz'ok q'o'n te tAjaw Tkyaqil, tuk'a nimxixtl toklin tib'aj tkyaqilx.^q

¹⁰Tunpetzi'n, b'in qu'n, qa nimxix toklin tb'i Jesús.

Ex tu'n ikyjo, noq twutz, kchi k'wele mej-eye k'ulil, a ite' toj kya'j, ikyxexjo a ite' twutz tx'otx', ex ikyxexjo tkyaqil kyimnin.

¹¹Tu'npetzi'n, tkyaqilx tu'n tkub' nablinte, ex tu'n tkub' q'mante, qa o'kx Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, ok te nimsb'ilte tb'i qMan Dios.^r

Awotzinqe a nimilqo, tu'n qok te jun yek'b'il kywutz nya nimil

¹²Atzin ja'lin, werman, ex nimx nq'aq'in nk'u'ja kyija; ikytzi'n tze'nkuj in kub' kynimi'n, tej nte'n kyuk'iy, exsintla nimxixtl tu'n nkub' kynimi'n ja'lin, a najchaq intini'y kyk'atza. Qu'n tu'njo ma chi kleta, kyq'onktzin tilil, tu'n tkub' kyniminji'y kolb'il kye'y, me tuk'a kymutxb'il kyib'a, ex tu'n tten tchewil qMan Dios kyija. ¹³Ikytzi'n, ate Dios ktzajil q'onte tumil ti'jjo wen, a kyaja, ex ktzajil q'onte mojb'il kye'y, tu'n tjapin b'ajjo lo kyun, tze'nku taj qMan Dios.

¹⁴Kyb'inchinkutzi'n tkyaqilx tuk'a tkyaqil kyk'u'ja, ex nya tu'n kyjaw ch'otje, ex nya tu'n kyjaw yolb'in, ¹⁵tu'ntzin nti' kyila kywutzxjal, a nya nimilqe ex b'inchil ilqe. Qala' chi okxita tk'wal qMan Dios, ex nti'tla kytz'ilila toj kychwinqila. Qala' chi okxa tz'aqle wen, tze'nqe che'w nchi qoptz'aje toj qniky'in; ex ikyxqetzintla kyeji'y tuk'a kyb'inchb'in toj kynimb'ila kyxoljo nya

¹1:30 Kyb'i. 16:19-40 ^m2:6 Jn. 1:1-3; Col. 1:15, 19; 2:9 ⁿ2:7 Jn. 1:14

^o2:8 2Co. 8:9 ^p2:8 Mt. 26:39; Jn. 10:18; Eb. 5:8 ^q2:9 Eb. 2:9; 12:2

^r2:11 Is. 45:23

nimil, a toj qxopin ite'ye,^s ¹⁶ tu'ntzin tjaw kynimsi'n toklin Tb'anil Tqanil ti'jjo saq chwinqil. Ikytzi'n, aj tul Crist, ok kna'b'ilx weji'y tzaljb'il wen kyija, aj tok nka'yi'n qa nya noqx kukxjo in aq'ni'n kyxola, ex nya noqx kukxjo ma tziky'x wu'n tu'n tpajjo in yoli'n tqanil kolb'il kye'y. ¹⁷ Exla qa ma chin kyima tzalu'n toj tze noq tu'n kypaja, a noq tu'n t'japin b'ajjo kynimb'ila, a jun oyaj xi kyq'o'n twutz qMan Dios; ex ok kchin tzalajila ikyjo, tu'ntzintla qtzalaj junx kyuk'iy toj qnimb'il. ¹⁸ Nya tu'n ikyjo, qa ma chin kyima, chi k'wela numji'y, qala' chi tze'jexixa tze'nku we'.

**Kab'e tb'anil nimil:
Timotey ex Epafrodito**

¹⁹ Atzin ja'lin, qa iky tajb'il qAjaw Jesús, nchin ximin tu'n t-xi smet Timotey liweyku te lol kye'y. Ex qa b'a'n ite'yi'y, ikytzin k-ajb'ile kyqanilji'y te jun tzaljb'il te we'y. ²⁰ Ikytzin mix a'l juntl nximin kyija tze'n te Timotey. Ikyx t-ximjo kyija tze'nku we' nxim, qu'n tok tilil tu'n, tu'n tonin kyuk'iy. ²¹ Qalatzin kye' txqantl, noq te kyex kye' nchi ximin, ex nchi aq'nin; me atzin ti'jjo te Crist, a Jesús, mina nkub' kyximin taq'in. ²² Me ikytzin b'in kye' kyu'n, ex ojtzi'n kye' kyu'n, qa tzun n-aq'nin Timotey; ex tuk'a tkyaqil tajb'il n-aq'nin wuk'iy, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il, iky tze'nku jun k'wal n-ajb'in te ttata. ²³ Tunpetzi'n, ax kxel nchq'o'n te lol kye'y, ex k-okil kyb'i'n te, tze'n intini'y toj nchwinqila ex toj taq'in qAjaw Jesús. ²⁴ Me q'uqle we' nk'u'j ti'j qAjaw, tu'n njatza tzalu'n toj tze, ex loqinl we', liweyku chin po'n lol kye'y.

²⁵ Ex il ti'j tu'n taj nchq'o'n a erman Epafrodito, axj ten te mojlil wuk'iy toj aq'untl, ex n-iky'x yajb'il tu'n junx wuk'iy, tu'n tq'metjo Tyol Dios. Ex axjo erman, tzaj kychq'o'n te lolte we'y, tu'n

tok b'inchit jun ti' we'y. ²⁶ Nkub' t-ximin tu'n t-xi' lol kye'y kykyaqila, ex tu'n tpon tqanil kye'y, tu'njo ch'ime xkyime, te' xyab'te, qu'n ma kyb'i'y qa ma yab'te. ²⁷ Twutzx te', ma kub' yab'te tetz, ex ch'intlx mi xkyime. B'anpetzin ma q'aq'in tk'u'j qMan Dios ti'j, ex nya noq o'kx ti'jku' erman, ex ikyxjo we', tu'n mi tzaje juntl b'is wi'ja tib'ajxiljo b'is tok wi'ja tzalu'n toj tze. ²⁸ Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n t-xi nchq'o'n kyk'atza tu'ntzin tok kyka'yin twutz, ex tu'n kyjaw tzalaja, aj kylonti'y. Ex ikyx weji'y, tu'n mi chin b'isintla ti'j kyqanila. ²⁹ Kyk'monxa tuk'a tkyaqil kytzaljb'ila, tze'nkux jun erman, a wexix ti'j qAjaw Jesús, ex kynimsin-qeksji'y kykyaqil nimil, a ikyx tumiljo kyu'n tze'nku erman lo. ³⁰ Qu'n, chjonte Dios, mi xkyim te erman tzalu'n, te' attaq nk'atza, noq tu'n tpajjo n-ajb'in te Crist. Ch'ime xkyije tchwinqil noq tu'n tpajjo n-ajb'in we'y te kyxeljo, tu'ntaq kymojojin wuk'iy.

Nya tu'n qb'inchb'in aku qo klete

3 Atzin ja'lin, werman, chi tzalajxa tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Jesús, a tAjaw Tkyaqil. Te we'y, nti' tky'i tu'n t-xi nna'nji'y a o kyij ntz'ib'in; ikytzin nim tajb'in te kye'y: ² Kyka'yink kyib'a kye xjal, a nya b'a'n nb'ant kyu'n, a nya toj ttxolil nxa'ye kynab'l. Noq kyaj tu'n tok kyqitin jun techil ti'j ttzumil kychib'jila, tu'n kyoka te kye, ex tu'n kyb'inchin jun ti' tib'aj kynimb'ila ti'j qAjaw Jesús. ³ Qalatzin qe, awoxixqe at qechil tu'n Xewb'aj Xjan, a awo nqo k'ulin twutz qMan Dios. Ex tu'n ikyjo, nqo tzalaj tu'n ma qo ok te Crist, a Jesús, ja'lin, ex nya tu'n jun techil ti'j ttzumil qchib'jil,^t qu'n nya tu'n qb'inchb'in kqeb'ile qk'u'j te kolb'ilqe. ⁴ Noqpetzin iky tetz, ayintla we' tnejil tu'n tok qe nk'u'ja ti'j nb'inchb'in.

⁵ Qu'n wajxaq q'ijtaq witz'jli'n, tej tok qitit wechila ti'j nchib'jila, tu'n tyajil Israelqi'n; tzajninqi'n tojjo jun ch'uq xjal, a tyajil Benjamín.^u Judiyqi'n, ex Judiy ntati'y. Ex qa ti'jjo tumil kykawb'il Judiy, ojtzi'njo lo wu'n, qu'n jun Pariseyqintaqa.^v ⁶ Ex q'i'nxixtaq wib'a tu'n kykub'jo nimil wu'n.^w Ex tu'n tkub' b'inchitjo tkawb'il Moisés, mixtaq a'l juntl aku tzaj q'ma'nte jun tyol wi'ja ex we'y.

⁷ Tkyaqilxjo a anetzi'n, tb'anilxtaq te we'y. Me atzin ja'lin, nti'l tajb'in te we'y, qu'n tu'n o chin nimin ti'j Crist.

⁸ Qu'n, qa ma tz'ok nmujb'in nchwinqila ja'lin tuk'a ojtxe, nti'x tajb'in nchwinqila ojtxe tze'nku ja'lin, a ma tzaj tq'o'n Crist, a Jesús. Tu'ntzintzjo, tkyaqiljo a ojtxe, ma kyij nnajsin ja'lin, ex ma kyij nq'o'n tze'nku tz'is, qu'n tu'n tb'anilxix juntl nchwinqila o tzaj tq'o'n wAjawi'y, a Jesucrist. ⁹ Ex tzunx nchin tzalajxa, qu'n tu'n junx nmujb'il wib'a, ex nchin b'eta junx tuk'a. Nya waja txi nq'ma'n, qa tu'n nnimb'ila ti'j tkawb'il Moisés, najsite wila; qala' ikytzi'n, noq tu'n nnimb'ila ti'j Crist. Ex tu'nxjo nnimb'ila ti'j Crist, in kleti'y tu'n. ¹⁰ Ex tu'ntzintzjo, waja tu'n wojtzqi'nteji'y tajb'il qAjaw, ex tu'ntzintla nna'nteji'y tipin Jesús toj nchwinqila, a tipin ikyx tze'nku tej t'jatz itz'je juntl majl kyxol kyimnin. Ex ikyxjo, waja tu'n tiky'x wu'n, tze'nku ma tziky'x tu'n, ex tzmaksi aj nkyima.^x Ikytzi'n, waja tu'n tjapin b'aj nnimb'ila tze'n tjapin b'aj tu'n qAjaw, tej tkyim. ¹¹ Ex atzin ja'lin, at jun q'ub'il nk'u'ja ti'j jun tkab' chwinqil, a tb'anilx wen, aj kyjatz anq'in kyimnin.

**Tok tilil qu'n tu'n qkanb'in te'
a o tzaj tziy'in qMan Dios**

¹² Me ikytzi'n, nya tu'njo ma txi nq'ma'n kye'y, matzintla japin b'aj tkyaqil wu'n, ex matzintla chin oktza

tz'aqle. Qala' ikytzin atzin lajo'nxjo wu'n, ex qu'ulek nk'u'ja ti'j, tu'ntzin tjapin b'antjo lu'ntz. Qu'n tu'npen tpaj te', xin tzaje ttxko'ne we' Crist, a Jesús, tej nkleta tu'n. ¹³ Werman, ayinxi nchinx q'mante kye'y, nya mat japin tzqetjo lu'n wu'n, a tu'njo nxi nq'ma'n kye'y. Qalatzin we' tu'n tkub' nb'inchin ikyjo kyjalu'n: Tu'n tkyij nnajsinji'y a tkyaqiljo ma kyij wi'jxi'y, ex tu'n t-xi wi'n wib'a kujxix wen, tu'ntzin tjapin b'aj wu'n a na'mx kyul kanin, ¹⁴ ex tu'ntzin nkani'n tojjo a lajo'nx wu'n, ex tu'n tkab'itjo a oyaj toj kya'j, q'o'ntz tu'n qMan Dios, atxix tej xqo ttxok, tu'n qmujb'in te qib' tuk'a Crist, a Jesús.

¹⁵ Qkyaqilx a ma qo kujix toj qnimb'il, atzin qe' tu'n tkub' qb'ise. Me meqa mikyxil kye' kyxim, ax Dios kq'olte tumil kye'y, ¹⁶ qu'n il te' lu'n ti'j, tu'n tkub' qximin, a ma tz'el qniky' te, ex tu'n tkub' b'inchit.

¹⁷ Ayi'y werman, chi lipektzi'n wi'ja, ex ti'jjo a nxi nq'ma'n,^y ex kyka'yinktzi'n kyijjo aye iky nchi b'ete tze'nku a o txi qxnaq'tzi'n kye'y. ¹⁸ Tu'ntzi'n ikyjo, ila'x maj, o txi nq'ma'n kye'y, ex ja'lin nxi nq'ma'n juntl majla tuk'a ta'l nwutza, qu'n tu'n at ila' nchi b'et nyakuj ajq'ojqe ti'j tcruz Crist, qu'n nkyq'ma'n qa nya noq o'kx tu'n tkyimlin Jesús at kolb'il, qala' il ti'j tu'n qqitin qechil ti'j ttzumil qchib'jil tu'n qklet, chi chi'. ¹⁹ Toj najin chi xe'le kye xjal anetzi'n, qu'n atzin kyachb'il nya wen ma tz'ok te kydios, ex atzi'n kytzalb'jil ikyjo, b'a'n tu'n kytzaj tx'ixwe tu'n. Ex o'kx nchi ximin kyijjo kykyaqil nya b'a'n te twutz tx'otx'.

²⁰ Me metzinqe qtanim, a ja' qo tenb'ile, antza ta'ya te' toj kya'j, a ja' ktzajila juntl majl Jesús, a Crist ex tAjaw Tkyaqil, a nqo ayo'n ti'j. ²¹ Atzin kjawil tx'ixpinte qxmililjo, a q'i'ntaq qu'n

^u3:5 Ro. 11:1 ^v3:5 Kyb'i. 23:6; 26:5

^x3:10 Gal. 4:19 ^y3:17 1Co. 4:16; 11:1

^w3:6 Kyb'i. 8:3; 22:4; 26:9-11

twutz tx'otx' tzalu'n, tu'n tok tze'nku t-xmilil Jesús toj kya'j, a tb'anilx wen. Ex nya o'kx kb'antiljo tu'n Jesús, qala' okpe kb'antil tetz tu'n, tu'n tokx tkyaqil tjaq' tkawb'il, tu'nxjo tipin.

Kukx qo tzalaj toj tkyaqil noq ti'j tb'i qAjaw

4 Tu'ntzintzjo, ayeqi'y werman, a nimxix nq'aq'in nk'u'ja kyi'ja, nim waja tu'n nlon kye'y. Ikytzi'n ayeqi'y ntzalb'ila ex yek'b'il te' twutz waq'nb'in. Mitzin tz'el kytalpin kyib'a toj kynimb'ila ti'j tAjaw Tkyaqil, qala' kyinxsinji'y kyte'n ikyjo a jikyin wen.

² Atzin ja'lin, chin kub'sil nwutza kye' erman qya, a Evodia tuk'a Síntique, noq tu'n tkub' kyxmoxin kyib' wen kyxolx, ex tu'n tok kymujb'in kyib' toj kynimb'il ex toj taq'in qAjaw, a Klolqe te jun majx. ³ Ex ikyx te tey, chin kub'sil nwutza, a ay wuk'axixa toj aq'untl, tu'n tmojin kyuk'axjo qya lu'n; ikytzi'n, ma chi aq'nin kye' qya lo kuj wen junx wuk'iy, tu'n tq'met Tb'anil Tqanil kolb'il, junx tuk'a erman Clement, ex kyuk'a txqantl erman. Qu'n ikytzin o kyij tz'ib'in kyb'i tey-ile junjun toj tu'jil chwinqil te jun majx.

⁴ Tu'ntzintzjo, chi tzalajxa wen ti'j tb'i qAjaw toj tkyaqil. Kxel nq'ma'n juntl majla kye'y. Kukx chi tzalajxa wen toj tkyaqilx,^z ⁵ tu'ntzin kylonte kykyaqilx-jal, qa nimilqi'y, noq tu'n kychwinqila tb'anilx wen. Qu'n ikytzin nqatzx tu'n tul qAjaw Jesús.

⁶ Ex mina chi ja lab'tiy ti'j jun ti', qala' kyq'ma'nxa nej twutz qMan Dios toj kyna'j Diosa. Ex kyq'o'ma chjonte, ex kyqaninx tuk'a kynimb'ila.^a ⁷ Tu'n ikyjo, tzul jun tnuk'b'il Dios kye'y, a nimxixtl tze'nku n-el kyniky'xjal te. Ex atzin nuk'b'il k'u'lte kyanmi'n ex kynab'la te nya wen, qu'n mujleqi'y tuk'a Crist, a Jesús.

Qo ximin ti'j tkyaqil wen

⁸ Tu'npetzi'n werman, chi ximinqi'y ti'j tkyaqiljo a twutzx, ex ti'j tkyaqiljo a at tajb'in, ex ti'j tkyaqiljo jikyin ta'ye, ex ti'j tkyaqiljo a tz'aqlexix, ex ti'j tkyaqiljo wen, ex ti'j tkyaqiljo at tokin twutz qMan Dios. Atzin kyeji'y kyximb'itz, qu'n tu'ntzin wen kyyol xjaltz kyi'ja, ex okpela k'wel kynimsin tb'i Dios tu'n ikyjo.

⁹ Kyb'inchinkutzinji'y a o b'aj nyek'in, ex o txi nxnaq'tzi'n kye'y, ex n-ok kyb'in, tze'n nxi nq'ma'n, ex o tz'ok kyka'yi'n toj nb'inchb'in. Atzin kyb'inchinkuji'y, ex atzin qMan Diosjo, a tAjaw tkyaqil nuk'b'il, ktenb'il kyuk'iy toj tkyaqil.

Jun oyaj te Pabl kyu'n aj Filipos

¹⁰ Nim nchin tzalaja wen, noq ti'j tb'i qAjaw, tu'njo ma chin tzaj kyna'n juntl majla, tu'n ttzaj kysma'n jun onb'il ja'lin. Ex nya noq otaq chin el naje toj kyk'u'ja, qala' na'mtaq tb'anttaq tu'n kyyek'inteji'y kyxima lu'n. ¹¹ Ex nya tu'njo atit ma tz'el b'aj we'y, qala' naq'leqin we', aj qa at, ex tze'nku nti'. Ikyx nchin tzalaj weji'y, qa at ex tze'nku nti'. ¹² Naq'leqin we', tu'n wanq'in toj yajil ex qa toj q'inimil. O chin naq'et we' toj tkyaqiljo ntzaj wi'ja: Qa nojninqi'n, mo qa at wa'yaj wi'ja; ex qa at maj mina nb'aj wu'n, ex atku maj qa nti'peltz. ¹³ Tkyaqilx we' aku tziky'x wu'n, qu'n ate Crist nmojin we'y. ¹⁴ Me ikytzi'n, ex wen te' xb'ant kyu'n, tej x'in tzaj kyoni'n toj tkyaqiljo n-iky'x wu'n.

¹⁵ Ex ojtzqi'n kyu'n ayeqi'y aj Filipos, te' tzaj xkye nq'manti'y Tb'anil Tqanil kolb'il toj Macedonia, ex tzmax tzalu'n, ex o'kqex kye' ma chi onin we'y. Me mix a'l juntl Ttanim Dios ma tz'onin wi'ja ti'jjo onb'il, a xi nq'o'n kye'y, a Tb'anil Tqanil kolb'il. ¹⁶ Ex ikyxjo, tej nte'n toj tnam Tesalónica,^b ma tzaj kysma'n ila'

^z4:4 Neh. 8:10; 1Tes. 5:16

^a4:6 Col. 4:2-4; 1Tes. 5:17-18

^b4:16 Kyb'i. 17:1

maj kyonb'ila, tze'nku atxtaq taj wey.^c

¹⁷ Ex ja'lin, nya noq tu'n njo'n ti'j jni' onb'il te we'y, qala' wajatla'y tu'n kyel wena twutz qMan Dios toj q'ij te pa'b'in.

¹⁸ Ex ma tzul toj nq'ob'a tkyaqil onb'il kyu'n. Ex ma nintz we' at we ja'lin, tu'njo sul kaninjo kyonb'ila tzaj kysma'n ti'j Epafrodito. Atzi'n onb'il, a saj kysma'n, ma tz'ok tze'nku jun oyaj twutz qMan Dios, a manyor tb'anilx, tze'nku tk'ok'jil storak, aj tkub' patit.^d ¹⁹ Tu'npetzi'n, ate qMan Dios, a ja' nchin ajb'ini'y, ktzajil q'o'nte tkyaqiljo atx taj kye'y, a tze'nkuxjo tb'anilxix tq'inimil toj kya'j,

noq tu'n Crist, a Jesús. ²⁰ Tu'n tkyaqiljo lu'n, njaw nimsit tb'i qMan Dios te jun majx. Ikyxit b'antjo.

**Jun q'olb'il kye nimil tu'n Pabl,
noq tu'n tjapin b'ajjo tu'j lo**

²¹⁻²² Kyq'olb'inqexa toj nb'i'y kykyaqil nimil ti'j Crist, a Jesús. Ex ikyqex ermanjo, a ite' wuk'iy tzalu'n toj Rom, junx kyuk'a tkyaqil erman nchi aq'nin toj ja te tkawb'il César, a nmaq kawil, nxi kyq'o'n jun q'olb'il kye'y.

²³ Noqit ax qAjaw Jesucrist tzaj q'o'nte t-xtalb'il kyib'aja kykyaqila.

Tu'j Pabl kye Nimil aj Colosa

Atzin u'j lu'n kub' ttz'ib'in Pabl, tej tku'xtaq toj tze tzmax toj tnam Rom. Atzin t-xilin tojjo u'j lo, qa o'kx te Jesucrist at toklin tib'aj tkyaqil. Noq tu'n Jesús at kolb'il kye xjal, ex nlay chi klet tu'n junxil tumil mo tu'n ojtxe kawb'il, mo tu'n jun t-ximxjal, a ewintaq kywutz txqantl; qala' noq tu'n tkyimlin Jesús twutz cruz te kyxel, ex tu'n kynimb'il ti'j.

Nyolin Pabl tojjo u'j lo qa o'kx Jesús tu'n tok tu'n qMan Dios tu'n kymujb'in kykyaqil xjal kyib' tjaq' junch'in Nmaq Kawil, ax Jesucrist.

Nxnaq'tzin Pabl tojjo u'j lo qa:

1. Ax Diosjo Jesús (1:15, 19; 2:9).

2. Kub' tb'inchin Jesucrist tkyaqil twutz kya'j ex twutz tx'otx' (1:16).

3. Noq tu'n Crist, tzyumile tib'jo tkyaqil tch'iysb'in Dios (1:17).

4. Wib'aj toke Crist tib'aj tkyaqil Ttanim Dios (1:18).

5. Nej Jesús tu'n tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin tuk'a tchwinqil te jun majx (1:19).

6. O'kx tu'n Jesucrist, aku b'ante' tu'n qkyij toj wen tuk'a qMan Dios (1:20-22).

Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, a u'j kye aj Colosa nimxix toklin, qu'n tu'n ntzaj tyek'in jni' t-xilin Jesucrist.

Jun q'olb'il kye nimil toj tnam Colosa

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucristqi'n, noq tu'n tajb'il qMan Dios. Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a qerman Timotey. ²Nxi ntz'ib'i'n kye'y, ayi'y werman te aj Colosa, a wa'lqi'y toj kynimb'ila ti'j Crist, a sk'o'nix tu'n Dios. Axte qMan Dios ktzajil q'onte jun t-xtalb'il kyib'aja, ex jun kymujb'il kyib'a toj tkyaqil.

Tna'j Dios Pabl kyij nimil toj Colosa

³Kukx nqo na'n Diosji'y, ex nxi qq'o'n chjonte kyija te Dios, a Manb'aj te qA-jaw Jesucrist, ⁴qu'n ma qb'i'y jun tqanil ti'j kynimb'ila ti'j Crist, a Jesús, ex ti'j tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolili'y ti'j tkyaqil txqantl nimil. ⁵¿Ex ja'n ntzaje kynimb'ila ex tq'aq'b'il kyk'u'ja? Antza ntzaje ti'jjo a nchi ayo'n ti'j; aj tkyaqiljo a o tzaj ttziyin Dios, ex k'u'n tu'n te kye'y toj kya'j. O tzaj kyk'mo'nji'y qu'qb'il kyk'u'ja, atxixj tej tkub' kyb'in, ex tkub' kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il, a Tyol Dios twutzxix wen.

⁶Ex toj tkyaqil twutz tx'otx', lu' Tyol Dios nch'i'y wen, nyakuj jun wi' awal, nimxix twutz ma tz'el; ikyxjo tze'nku ma b'aj kyxola, ex toj kychwinqila, tej tok kyb'in tqanil t-xtalb'il qMan Dios, ex el kyniky'a ti'j qa twutzxix.

⁷Tkyaqiljo lo, o b'aj t-xnaq'tzin Epafra^e, a o tz'aq'nin junx quki'y, ex nimxix tq'aq'b'il qk'u'ja ti'j. Waja tu'n t-xi nq'ma'n kye'y qa ajo Epafra jun tb'anil taq'nil Crist at kyxola. ⁸Ex tej tul tzu'u'n, a ul q'inte tqanil kyija, qa nimxix tq'aq'b'il kyk'u'ja qi'ja, a tzajnin ti'j Xewb'aj Xjan.

⁹Tu'npetzi'n, atxix tej qb'inti'y, kukx nqo na'n Diosa kyija, ex nqo qani'n te, tu'n tq'o'nte tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'j tajb'il, ex tu'n ttzaj tq'o'n nim kynab'la, ex tu'n tel kyniky'a toj kyanmin ti'jjo a taj Dios kyuk'iy. ¹⁰Ex ikyxjo, nqo kub'sin qwutza te Dios, tu'ntzintla kyb'eta toj tumilix tze'nkuxjo tajb'il qA-jaw, ex tu'ntzintla ttzaj Dios kyija toj tkyaqil, tu'n kyb'inchinteji'y wen, ex tu'n kyel wena toj kychwinqila tze'nku jun tb'anil awal, nimxix twutz n-el. Ikytzi'n, k-elilexix kyniky'ji'y te Dios. ¹¹Ex nqo qani'n te Dios, tu'n ttzaj tq'o'n jun kujsb'il kye'y, noq tu'n tkyaqil tipin, tu'n kywe'xixa tuk'a jni' kyipi'n, ex tu'n tiky'x

^e1:7 Col. 4:12; Flm. 23

kyu'n, exla qa nim nya b'a'ntz tzul kanin kyij'a. ¹² Ex nqo qani'n te qMan, tu'n t-xi kyq'o'n chjonte te Dios tuk'a nim tzaljb'il. Qu'n tu'n ma qo tx'ixpit tu'n, tu'n tb'ant qnajan toj kya'j, a nqoptz'aj wen, ex tu'n ttzaj qk'mo'n tkyaqiljo qetz'b'il at qoklin ti'j, a ktzajil tq'o'n Dios te tkyaqiljo nimil. ¹³ Qu'n ma qo klet tu'n Dios tjaq' tipin tkawb'il il, a qxopin toj qanmin, ex ma qo tzaqpet te tipin tkyaqil nya b'a'n, tu'n qpon ti'n toj Tkawb'il Tk'wal, a k'u'jlin tu'n. ¹⁴ Noq tu'n tkyimlin Jesús te qxel, ma qo klet, ex ma kub' najsit tkyaqil qil.^f

Ma qmujb'e qib' tuk'a qMan Dios, noq tu'n tkyimlin Tk'wal

¹⁵ Nya q'ancha'l te Dios, me atzi'n ja'llin, ma qli noq tu'n Tk'wal, a nimxix toklin, atxixj tej na'mxtaq tkub' tch'iysin Dios tkyaqil. ¹⁶ Ex aku te' Tk'wal tA-jaw Tkyaqil, ex noq tu'n, o b'ante tu'n Dios tkyaqiljo a at toj kya'j ex jni' at twutz tx'otx': Tkyaqiljo q'ancha'l ex tkyaqiljo nya q'ancha'l, junx kyuk'a jni' nmaq kawil ex kykyaqil nmaq kyoklin, ex kykyaqiljo nejinelqe junx kyuk'a jni' kawb'il. Kykyaqilxjo lo o chi b'ant tu'n Tk'wal qMan Dios, tu'n kyajb'in te. ¹⁷ Ex kukx o te'n Tk'wal te tnejil, atxixj tej na'mtaq tb'ant tkyaqil, ex toj ttx-olilxix tzyu'mila tib'jo tkyaqil tu'n. ¹⁸ Ex ikyxjo, a te Tk'wal Dios wi'b'aj, qu'n nejinel te Ttanim qMan, a axjo t-xmilil. Ex ate nej jatz anq'in kyxol kyimmin, tu'n tok toklin te tnejilxix kywutz kykyaqil.^g ¹⁹ Qu'n axte Dios tajtaq tu'n tyek'inte Tk'wal ikyxixjo tze'nkuxjo a toj tkyaqil. ²⁰ Ex noq tu'njo Tk'wal, tajtaq Dios tu'n tmujb'inte tib' tuk'a tkyaqil twutz tx'otx', ex tuk'a jni' at toj kya'j. Ex noq tu'n tchky'el Jesús, a Tk'wal, el chitj, tej tkyim twutz cruz, o tajb'e Dios tu'n tkub' tnik'u'n juntl majl tkyaqiljo b'inchin tu'n, a otaq naj tu'n il.^h

²¹ Najchaqtaq oto'ye ojtxe tk'atz Dios, ex ajq'o'jqotaq ti'j toj qanmin, noq tu'n tpaj qb'inchb'in nya b'a'n. ²² Me atzi'n ja'llin, axte Dios o tz'ok mujb'inqe junx tuk'a, noq tu'n nimx iky'x tu'n Jesús, tej tkyimjo t-xmilil, tej tten tzalu'n twutz tx'otx'. A Jesús sk'o'nixix tu'n qMan Dios tu'n tok te Crist te jun majx. O b'antjo lu'n tu'n, noq tu'n qpon q'i'n twutz, saqxix toj qanmin, ex nti' ch'in tz'il qi'j, ex nti' ch'in qky'i.

²³ Tu'npetzi'n, qa qaj tu'n qok ikyjo, il ti'j tu'n qwe'ixix wen toj qnimb'il, tu'n mina jaw ka'min qk'u'j ti'jjo a nqo ayo'n ti'j. Ikytzi'n, mina qo txalpaj ti'jjo lu'n, a ma qb'i, ex tzajnin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il. Atzi'n Tb'anil Tqanil, atzin nq'ma'nte kyexjal toj tkyaqil twutz tx'otx'; ex ayi'n Pabl, loqi'n nchin mojin tu'n tyolit.

A taq'in Pabl kyxol tkyaqil Ttanim Dios

²⁴ Atzi'n ja'llin, tzun nchin tzalaja ti'jjo n-iky'x wu'n, qu'n b'i'n wu'n, qa n-ajb'in lu'n tu'n kych'iya, ikyx tze'nku a ma tziky'x tu'n Jesús n-ajb'in te kolb'ilqe. Ayintzin we' loqi'n nchin iky'sin ti'jjo a atx taj noq tu'n tel wenjo Ttanim Dios, a t-xmilil Crist. ²⁵ Qu'n ma tzaj tq'o'n Dios wokli'n te jun aq'n'il txol Ttanim, qu'n atzin waq'in, a o tzaj tq'o'n, a tu'n t-xi nq'o'n kye'y tkyaqiljo Tyol Dios,ⁱ ²⁶ junx tuk'a t-xim, a ewintaq kywutzxjal atxix ojtxe. Ewintaq tu'n Dios nej, me atzi'n ja'llin, ma kub' tchiky'b'in Dios te Ttanim. ²⁷ Qu'n taj Dios tu'n tkub' yek'it twutz tkyaqil Ttanim, tu'n tel tniky' ti'jjo t-xim, a ewintaq. Iky t-xim Diosjo kyjalu'n: Qa tkyaqil xjal twutz tx'otx' at kyoklin junx, tu'n kyok te Ttanim Dios, ex tu'n tokx Jesucrist toj kyanmin. Ex noq tu'n at Crist toj qanmin, loqo nqo ayo'n tuk'a tq'ub'il

^f1:14 Ef. 1:7 ^g1:18 Ef. 1:22-23 ^h1:20 Lc. 19:10; Ef. 2:16 ⁱ1:25 Ef. 3:2

qk'u'j, tu'n qpo'n junx tuk'a toj kya'j, ja' qo jawila nimsin tu'n.

²⁸Ex awo qe' nqo yoli'n ti'j Jesucrist, ex nqo q'o'n tumil kye kykyaqil xjal, ex nxi qxnaq'tzi'n te tkyaqil, tuk'a tkyaqil qnab'la, noq tu'n kynimin jni' xjal Tb'anil Tqanil, ex tu'n kytijinxjal toj kynimb'il, noq tu'n Crist, a Jesús. ²⁹Tu'npetzi'n, nchin aq'ni'n, ex n-ok tilil wu'n tuk'a tkyaqil tipin Crist, a at toj wanmi'n ex toj nchwinqila.

2Wajb'ila tu'n kyb'inti'y, qa tok tilil wu'n kujxix wen, tu'n kyel wena toj kynimb'ila, ex ikyxjo kye' aj tnam Laodicey,¹ ex kykyaqilxjo a na'mx wi-wli'y kyu'n. ²Nchin aq'ni'n tu'n tnimsit kyk'u'j toj kynimb'il, ex tu'n kymujb'inte kyib', noq tu'njo kyq'aq'b'il kyk'u'j kyx-olx; ex noq tu'n tel kyniky'xix wen ti'j tkyaqil t-xilin Tyol Dios, ex tu'n tqe kyk'u'j ti'jjo a ewintaq ojtxe tu'n Dios, a Crist ewintaq. ³Qu'n noq tu'n Jesús, o tz'ele pjet tkyaqiljo tq'inimil t-xilin nab'l ex jni' ojtqib'l.

⁴Tkyaqiljo lu'n nxi nq'ma'n kye'y, tu'n mina chi kub' sb'u'n tu'n juntl xnaq'tzb'il, a tb'anilxnaj tq'umle, me nya twutzx. ⁵Exla qa nti'qi'n kyxola, me nimxix nchin ximi'n kyil'ja, nyakuj tze'nku inti'n kyxola. Ex nchin tzalaja tu'n nxi nb'i'n qa at nuk'b'il kyxola, ex qa wa'lqexixa toj kynimb'ila ti'j Crist.

Jun ak'aj chwinqil tu'n Jesucrist

⁶Ikytzi'n tze'nku xi xkye ak'aj kychwinqila tuk'a qAjaw Jesucrist te tnejil noq tu'n kynimb'ila; ikytzin tu'n kyb'eteji'y ja'lin tuk'a, toj tkyaqil. ⁷Jun nimil ikyjo, ikyx tze'nku jun tze, a nimxix ma txa'ye tlok' toj tx'otx', tu'n tch'iy wen, ex tu'ntzin mi yekje. Ex ikytzin jun nimiljo qa ma qexix tk'u'j ti'jjo nimb'il twutzxix, a tzaj xnaq'tzin te,

nlay jaw ka'min tk'u'j tojjo tnimb'il, ex kukx nq'o'n chjonte te qMan Dios.

⁸Tu'npetzi'n, kyq'onk'tzi'n tilil tu'n mina chi kub' sb'u'ni'y kyu'nxjal, a nya twutzxix kyyol, ex nimxix t-xilin kynab'l tu'n kysb'un. Qu'n atzi'n kyxnaq'tzb'il, nti' tumil, qu'n nya tzajnin ti'j Crist; qala' ti'jjo kyxnaq'tzb'il ojtxe xjal, ex ti'jjo jun ojtxe kawb'il, a nti' tumil.^k

⁹Me ate Jesucrist, ax Diosjo, qu'n ti'jxjo Crist, a ichin sk'o'nix tu'n Dios, yek'ine' tkyaqiljo t-xilin qMan. ¹⁰Ex ayetzin kye' tz'aqleqexixa tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Jesucrist, ex tu'n najle Crist toj kyanmi'n. Ex ax Jesús at nimxixtl toklin tib'aj tkyaqil nmaq nejinel ex jni' kawb'il. ¹¹Ex noq tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a Crist, ma chi oka nyakuj at kyechila. Me nyateljo tze'nku kyij ttz'ib'in Moisés, tu'n tok qitittaq ti'j kytz'umil xjal ojtxe, ex tu'n tel pa'yit ch'in kytz'umil kyil'j, ex tu'n ikyjo, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios; qu'n at juntl wiql pa'b'l te qe ja'lin: Noq tu'n ma tz'el qpa'n qib' ti'j ojtxe qten, ajo tkyaqil il, ex ti'jjo jni' nya wen tokxtaq toj qanmin, aku b'ant tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios. Atzi'n tkab' pa'b'l lo, axixsinte ak'aj techiljo toj qanmin, a tzajnin ti'j Crist. ¹²Tu'npetzi'n, tej qku'x toj a' te jawsb'il a', nyakuj o qo kyim tojjo ojtxe qten, ex nyakuj o qo kux muqet junx tuk'a Crist, tej tku'x toj tx'otx'. Ex tej qjatz toj a', jun techil qa ma qo jaw itz'je tuk'a jun ak'aj qchwinqil, ikyxjo tze'nku jaw itz'je te Jesús juntl majl kyxol kyimmin. Ex a te' ak'aj qchwinqil ma tzaj qk'mo'n noq tu'n qnimb'il ti'j tipin Dios, a jatz anq'in Jesús tu'n.^l

¹³Tej na'mtaq tel kypa'n kyib'a ti'jjo ojtxe kyte'n, kyimninqetaqa twutz Dios, ex otaq chi naja toj kyila. Me atzi'n ja'lin, ma tzaj tq'o'n qMan Dios ak'aj ky-chwinqila junx tuk'a Jesucrist; ex noq

tu'n Jesús, o najsit tkyaqil kyila.^m 14 Noq tu'n tpaj qil, at jun qk'as twutz Dios, a nqanintaq qij' tu'n qkyim, ikyxjo tze'nku ntq'ma'n ojtxe tkawb'il Dios. Ex ojtxe, iltaq ti'j tu'n tkyim jun aj il twutz cruz tjaq' jun tu'jil til, a pej'k'inktaq tib'aj twi'.ⁿ Me atzin te Jesús, nti' til, me xi tq'o'n tib' te qxel tu'n tchjet tkyaqil qil, nyakuj ma tz'ok pej'k'it tu'jil qil junx tuk'a, tej tkyim twutz cruz tu'n qpaj.^o

15 Tej tkyim Jesús twutz cruz, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, kub' tyek'in kywutz kykyaqilxjal, qa at nimxixtl tipin tib'aj tkyaqil nmaq nejinel ex tib'aj tajaw kyimin, ex tib'aj tkyaqil kawb'il toj tch'iyb'in Dios, ex kub' tchiky'b'inxix wen qa o kanb'in tib'aj tkyaqiljo lu'n.

Il ti'j tu'n tkub' qnimin Tyol Dios, a twutzxix

16 Tu'npetzi'n, mi txi kyq'o'n amb'il kyexjal tu'n kyyolb'in kyij'a noq tu'n tpaj ojtxe kawb'il, tze'nku ti' tu'n t-xi kywa'n, ex ti' tu'n kyxi kyk'wa'n; ex tu'n tpa-jjo nintz q'ij nchi iky'sit, mo kyij'jo xim ti'j ne'x yaye, mo tu'n tpajjo tu'n tb'ant jun ti'la kyu'n toj q'ij te ajlab'l.^p 17 Qu'n kykyaqiljo lu'n n-ajb'intaq ojtxe noq te jun techil ti'jjo ak'aj tumil, a iltaq ti'j tu'n tul, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios. Qu'n tkyaqiljo lu'n, a tzajnin toj ojtxe kawb'il, ikytzi'n tze'nku jun t-xlekemil, a jun paqx n-iky'. Me atzi'n ja'lin, ate Crist, a twutzxix, o tzul te jun majx, ex tkyaqiljo txqantl, nlay chi mojin quk'a toj qnimb'il. 18 Qu'n tkyaqiljo lu'n noqx jun kyximxjal, ex nti' tumil. Aye xjal lu'n noq n-ok kyq'o'n kyib' te wenzix, me o'kx nchi xnaq'tzin ti'jjo a kyaj, ex kyij'jo kywutziky', ex qa il ti'j tu'n qk'ulin kywutz angel. Me aye' xjal lo, noq nkynimsin

kyib' kywutzxjal, me nti' tumil tu'n qxi lipe kyij'. Qu'n qa ma kyij qtzaqpi'nqe Tb'anil Tqanil ti'j Jesús, okla qo najil, ex nti'la jun oyaj te qe toj kya'j.

19 Aye xnaq'tzil lo, nti' kymujb'il kyib' tuk'a Jesucrist, a wib'aj tib'aj tkyaqil Ttanim Dios, a axjo t-xmilil Crist.^q Atzi'n Crist tok te wib'aj, atzin nch'iysein te' t-xmilil, a Ttanim Dios: Nqo tzaj tk'a'chin, ex nqo ok tmujb'in toj tumil tu'ntzin qch'iy, tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios.

20 Ayetzin kye', o chi kyim kye' tuk'a Crist, tej ttzaj tq'o'n ak'aj kychwinqila.^r Tu'n ikyjo, o chi tzaqpaja tjaq' jni' nmaq kawb'il ex tkyaqil xnaq'tzb'il kyu'nxjal, a nya tz'aqleqe. Qatzin qa ikyjo, ¿Titzin qu'ntz tzunx nchi anq'in nyakuj jun nya nimil, ex nkub' kyniminji'y a kyxnaq'tzb'ilxjal, a nya toj tumil nq'umle, 21 aj ttzaj kyq'ma'n kyjalu'n: Mi tzaj kytzyu'nji'y lu'n, ex mi txi kywa'nji'y lu'n, ex mi tz'ok kymeko'nji'y lu'n? chi chi'. 22 Qu'n tkyaqiljo xnaq'tzb'il lu'n, ok kb'ajil liwey, qu'n noq xnaq'tzb'ilku ex noq kyximxjal.

23 Tkyaqiljo xnaq'tzb'il lo nyakuj at tumil, qu'n tu'n nkub' kymutxsin kyib' tu'n, ex nkub' kyky'ixb'in kyxmilil tu'n, ex kujixjo lo tu'n tjapin. Me tkyaqiljo lu'n nti' tumil tu'n ttx'ixpit qanmin tu'n, ti'j tkyaqiljo nya wen, a ntqanin ojtxe qten.

3 Me ayetzin kye' o chi kyima kyoj kykyaqiljo lo, ex o chi jaw anq'in junx tuk'a Crist.^s Tu'npetzi'n, kyjyomtzi'n tkyaqiljo twutzxix, a at toj kya'j, a ja' q'uqle Jesús toj tman q'ob' qMan Dios kawil junx tuk'a.^t 2 Ex chi ximintzi'n ti'jjo a at toj kya'j, ex nya ti'jjo a nti' tumil tzalu'n twutz tx'otx'. 3 Qu'n o chi kyima toj tkyaqiljo ojtxe kawb'il lo, a nti' tumil, ex atzi'n ja'lin, atzin kychwinqila ma kyij tk'u'n Crist toj kya'j junx

^m2:13 Ef. 2:1-5 ⁿ2:14 Mt. 27:37; Lc. 23:38; Jn. 19:19-22 ^o2:14 Ef. 2:15

^p2:16 Ro. 14:1-6 ^q2:19 Ef. 1:22; 4:15-16 ^r2:20 Ro. 6:6-11; Gal. 2:19-20

^s3:1 Ro. 6:4-11; Col. 2:12 ^t3:1 Sal. 110:1; Eb. 1:3

tuk'a qMan Dios. ⁴Tu'npetzi'n, ajo tchwinqil Crist, axsin kychwinqilji'y. ^uEx aj tyek'inte Jesús tib', ex ikyx kyeji'y ok chi tenb'ila junx tuk'a toj tqoptz'ajiyil kya'j.

A ojtxe exsi'n ak'aj qten

⁵Tu'npetzi'n, kytzaqpinkji'y tkyaqiljo nya b'a'n tzalun twutz tx'otx': Ex mina chi ky'a'ji'n, ex mina chi kub'kyb'inchinji'y kykyaqiljo nya b'a'n ex jni' achb'il, a ikyxjo tze'nku ntqanin ojtxe kyte'n; ex mina pon kyk'u'ja ti'jjo nimku ti' at tzalun twutz tx'otx', qu'n qa ma txi kyq'o'n kyib'a tojjo lu'n, ok k-okil te kydiosa ikyx tze'nku tu'n kyk'ulin twutzjo twutzb'iyil. ⁶Tu'npetzi'n jni' lu'n, ktzajil tkawb'il Dios kujxix kyib'aj kykyaqiljo a nchi b'inchin ikyjo, ex mi nkub' kynimin Dios. ^v ⁷Qu'n tkyaqiljo nya b'a'n lo, tzuntaq kub'kyb'inchin tojjo ojtxe kychwinqila, tej na'mtaq kynimi'n. ⁸Me atzi'n ja'lin, kytzaqpinkji'y kykyaqiljo lo: Jni' q'oj, ex tkyaqil achb'il ex jni' nya wen, junx tuk'a yasb'il exqetzi'n kykyaqiljo yol nya b'a'n. ⁹Mina chi sb'u'n tuk'a juntl, qu'n o chi tzaqpaja toj ojtxe kyte'n ex tkyaqiljo nya b'a'n, a nkub'kyb'inchintaqa ojtxe. ^w ¹⁰Ex ma chi ok ktxu'ntla tu'njo kychwinqila saqxix, nyakuj ikyxjo tze'nku jun kyxb'alin n-ok kyq'o'n saqxix wen, ^x qu'n axte qMan Dios ntx'ixpinte kychwinqila junjun q'ij, tu'n kyoka tzaqle ikyx tze'nku Dios, a ch'iyisil kye'y, ^y ex tu'n tel kyniky'a ti'j toj tumilix.

¹¹Ex atzi'n ja'lin, i'chaqx aj Judiyqi'y mo ex qa mina; ex qa ma tz'ok kyechila, mo ex qa mina; ex qa b'etin xjalqi'y, mo ex qa mina; ex qa aj u'jlqi'y, mo ex qa mina; ex qa ma chex k'ayin te aq'nil, mo ex qa mina; tkyaqiljo lu'n nti' tky'i twutz

qMan Dios. Qala' noq tu'n kynimb'il jni' xjal lo ti'j Crist, at kyoklin junx kykyaqil twutz Dios, qu'n o'kx te Crist at toklin kyib'aj kykyaqiljo lo.

¹²Nimxix tq'aq'b'il tk'u'j Dios kyija, ex ma chi jaw sk'o'n, tu'n kyoka te Ttanim. Tu'npetzintzjo, chi b'et-xixtintza tojjo ak'aj kychwinqila tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, ex tuk'a jun b'a'n, ex tuk'a kymutxb'il kyib'a, ex tuk'a kyyola b'unin wen, ex tu'n tqe kyk'u'ja ti'j tajb'il qMan Dios toj tkyaqil. ¹³Tziky'xku kyu'n kyxolxa, ex kynajsinkuy qa at jun kyq'o'ja kyxola. ^z Il ti'j tu'n kynajsi'n kyil txqantl, ikyx tze'nku kub' najsit kyila tu'n qAjaw. ^a ¹⁴Kyb'inchinkuy tkyaqiljo lo tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja, qu'n nti' juntl ti' tzaqlexixtl tu'n kymujb'inte kyib'a. ¹⁵Kyq'onxsin kyib'a tu'n tkawi'n tnuk'b'il Crist toj kyanmin, tu'n kyoka te junch'in Ttanim, ikyx tze'nku t-xim Dios, tej kyjaw sk'o'n tu'n. Tu'n ikyjo, kyq'onxa chjonte te. ¹⁶Ex kyq'onxsin kyib'a, tu'n tnoj kyanmi'n tuk'a Tyol Crist. Kyxnaq'tzimtzin kyib'a, ex chi oksin kyk'u'ja kyxolxa tuk'a tkyaqil nab'l, a axsa tza-jnin ti'jjo Tyol. Ex kyb'itzinxa Tyol Dios ex ila' b'itz te nimsb'il tb'i tuk'a nimxix chjonte te qMan toj kyanmi'n. ^b ¹⁷Ex kykyaqiljo a nchi kub' kyb'inchin ex nkyq'ma'n, kyb'inchinkekuy toj tb'i qAjaw Jesús, qu'n o chi oka te t-xel Jesús tzalun twutz tx'otx'. Ex kyq'onxa chjonte te qMan Dios, noq ti'j tb'i qAjaw Jesús.

T-xnaq'tzb'il Pabl tu'n qmujb'in te qib'

¹⁸Atzin ja'lin, ayetzi'n xu'jlb'aj, kyniminkekutzinji'y kychmila, ikyx tze'nku taj Dios kyuk'iy. ^c ¹⁹Ex ayetzi'n chmilb'aj, kyk'u'jlinqektzinji'y kyxu'jila, ex mina chi yolun kuj kye. ^d ²⁰Ex ayetzi'n k'walb'aj, kyniminkekutzinji'y tyol

^u3:4 Gal. 2:20; Fil. 1:21 ^v3:6 Ef. 2:3 ^w3:9 Ef. 4:22 ^x3:10 Ef. 4:24

^y3:10 Gen. 1:26 ^z3:13 Ef. 4:2 ^a3:13 Mt. 6:12; Mr. 11:25; Ef. 4:32

^b3:16 Ef. 5:19-20 ^c3:18 Ef. 5:22; 1Pe. 3:1 ^d3:19 Ef. 5:25; 1Pe. 3:7

kytati'y toj tkyaqil, qu'n atzin ntzalaj Diosjo ti'j.^e ²¹ Ex ikyqex kyeji'y manb'aj, kyb'inchinkuji'y jikyin wen kyuk'a kyk'wala, ex nya tuk'a tyab' kywi'y, tu'n mina jaw b'aj kyk'u'j.^f

²²⁻²³ Ex ayetzi'n aq'nil, kynimin-qekutzinji'y tajaw aq'untl toj tkyaqil, a at toklin kyib'aja tzalu'n twutz tx'otx', ex nya noq o'kx tu'n kykyija wen kyuk'a, tze'nku nchi ka'yin kyija; qala' kyb'inchinkuy tuk'a tkyaqil kyanmi'n, ex tuk'a tkyaqil amb'il kyija, nyakaxtlaj te qAjaw Jesús nchi aq'nini'y, ex nya noq o'kx texjal, qu'n b'in kyu'n a qAjaw nka'yin kyija.^g ²⁴ Ex b'in kyu'n qa a qAjaw ktzajil q'onte jun oyaj toj kya'j kye'y, qa ma chi ajb'in te Crist, qu'n axixsin kyeji'y kyAjaw. ²⁵ Me ayetzin kye', a nkub' kyb'inchin nya wen, ok ktzajil kytzyu'n jun chojb'il nya wen ti'jjo nya wen a k'wel kyb'inchin. Ktzajil tq'o'n Dios oyaj ex chojb'il il, tze'nxjo xb'ant qu'n toj qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', i'chaqx aq'niltz twutz tx'otx' mo qa nmaq xjal; qu'n junx kyoklin twutz Dios.^h

4 Ex ikyx kyeji'y, ayi'y tajaw aq'untl; chi oka tz'aqle ex toj tumil kyuk'a kyaq'nila, qu'n b'in kyu'n qa ikyqex kyeji'y at jun kye' kyAjaw toj kya'j, a nka'yin kyija.ⁱ

² Ex ikyxjo, kukx chi na'nji'y Dios, ex kyq'onka tilil tuk'a tkyaqil kyanmi'n tu'n kyna'n Dios. Ex kyb'inchinkuy tuk'a aq'b'il chjonte te Dios. ³⁻⁴ Ex ikyxjo chi na'n Dios qi'ja, tu'n ttzaj tq'o'n Dios amb'il te qe'y, tu'n qyoli'n Tb'anil Tqanil kolb'il, ex tu'n tpjetjo yol qu'n tuk'axix tumil, a ewintaq ti'j Crist.^j Ex chi na'n Diosa wi'ja, tu'n tb'ant nyoli'n toj tu-

milxix, qu'n tu'ntzin tpajjo yol lu'n, intinkuxi'y toj tze.

⁵ Ex ikyxjo tenxit kynab'la, ex chi b'et-xita tojxix tumil kywutzjo nya nimilqe. Tz'ajb'inxit kyu'n tu'n kykek'inteji'y kynimb'ila kywutzxjal kykyaqil q'ij.^k ⁶ Ex kukx chi yoli'n toj tumil, me tuk'a jun yol b'a'n ex b'unin wen, tu'n kyb'inxjal kyija. Tenxit kynab'la, tu'n kytzaq'winteji'y yol tojxix tumil teyile junjun.

Jun q'olb'il tu'n Pabl tu'n tjapin b'ajjo yol lo

⁷ Ate qerman Tíquico, a k'u'jlinxix qu'n, at tzalu'n wuk'iy, ex nimxix nmojin wuk'iy toj taq'in qAjaw.^l Atzin kxel q'inte nqanilji'y, tze'n intini'y. ⁸ Tu'npetzi'n, kxel nchq'o'n tu'n t-xi' kyuk'iy, tu'n t-xi ti'n qqanila, ex tu'n ikyjo, ok knimsitiljo kyk'u'ja toj kynimb'ila.^m ⁹ Ex ikyxjo ok kxe'l Onésimo tuk'a, a k'u'jlin qu'n, ex wa'lxix wen toj tnimb'il.ⁿ Atzi'n erman lu'n jun kyxjalila; ex ayetzi'n kchi xel q'inte tqaniljo ti'j tkyaqiljo a nb'aj tzalu'n. ¹⁰ Ex ikyxjo, nxi tq'o'n Aristarco jun q'olb'il kye'y, qu'n a ichin lo, lu' tku'x wuk'iy toj tze.^o Ex ikyxjo nche'x q'olb'in tu'n Marks, a tk'wal titz'in ttata Bernabé.^p Ex b'in jun tqanil kyu'n ti'j Marks. Tu'npetzi'n, qa ma pon kanin kyuk'iy, kyk'moma tuk'a tkyaqil kyanmi'n. ¹¹ Ex ikyxjo nche'x q'olb'in tu'n Jesús, a Justjo juntl tb'i. Kyxol kykyaqil nimil, a aj Judiyqe, o'kqexjo ichin lu'n o chi aq'nin junx wuk'iy toj taq'in qMan, tu'n kyyolin ti'j Tkawb'il Dios. Ex nimxix ma chi ajb'in te q'uqb'il nk'u'ja.

¹² Ex ikyxjo, nxi tq'o'n Epafras q'olb'il kye'y. A ichin lu'n juntl kyxjalila, ex nimxix n-ajb'in toj taq'in Crist.^q Kukx

^e3:20 Ef. 6:1-3 ^f3:21 Ef. 6:4 ^g3:22-23 Ef. 6:5-8

^h3:25 Deu. 10:17; Ef. 6:9 ⁱ4:1 Ef. 6:9 ^j4:3-4 Ef. 6:18-20; Fil. 4:6

^k4:5 Ef. 5:16 ^l4:7 Kyb'i. 20:4; 2Tim. 4:12 ^m4:8 Ef. 6:21-22

ⁿ4:9 Flm. 10-12 ^o4:10 Kyb'i. 19:29; 27:2; Flm. 24

^p4:10 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; 2Tim. 4:11 ^q4:12 Col. 1:7; Flm. 23

na'nix Diosjo kyi'ja, tu'ntzin kywe'xixa toj kynimb'ila, ex tu'n ttijinxjo kynab'la, ex tu'n tjapin b'aj tkyaqiljo tajb'il qMan Dios kyu'n. ¹³Ex o nli'y qa n-aq'nin Epafra kuxix wen te kyxela, ex te kyxeljo Ttanim Dios toj Laodicey ex Hierápolis.

¹⁴Ex ikyx te Lucas, a q'anil, ex k'u'jlin qu'n,^r junx tuk'a Demas nche'x q'olb'in kyu'n.^s

¹⁵Atzi'n ja'lin, kyq'olb'inqexa Ttanim Dios toj tnam Laodicey, ex ikyx kyq'olb'inxi'y qya, Ninfa tb'i, junx

kyuk'a kykyaqil nimil, a nchi chmet toj tja.

¹⁶Ajtzin tb'aj kyu'jinji'y u'j lu'n, kysma'nxa toj Laodicey, tu'n tjaw u'jin kyxol Ttanim Dios antza. Ex ikyxjo, kyu'jinksji'y u'j, a xi nsma'n antza.^t

¹⁷Kyq'manxa te Arquipo kyjalu'n: Q'onk tilila tu'n tjapin b'ajjo aq'untl tu'n, a o tzaj toqxenin tAjaw Tkyaqil tey.^u

¹⁸Ayin weji'y Pabl, ma kub'ntz'ib'inji'y q'olb'il kye'y lu'n. Chi na'n Diosa wi'ja, qu'n loqi'n intinkux toj tze. Noqit tzaj tq'o'n Dios t-xtalb'il kye'y. Ikyxitjo.

^r4:14 2Tim. 4:11; Flm. 24 ^s4:14 2Tim. 4:10; Flm. 24

^t4:16 Col. 2:1; Tchi. 3:14-22 ^u4:17 Flm. 2

Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica

Toj tkab' tb'e Pabl, te' t-xi' q'mal Tb'anil Tqanil, kub' xkye Ttanim Dios toj Tesalónica, a tnejil tnam toj Macedonia, jun tx'otx' te Rom (Kyb'i. 17:1-8).

Attaq Timotey tuk'a Pabl toj Atenas, ex te' kyetz toj Atenas, b'e'x xi tsma'n Pabl Timotey tu'n t-xi' toj Tesalónica noq tu'n tq'uqb'it kyk'u'j nimil tu'n kywe'xix wen. Atzin te' tpon Pabl toj Corint, b'e'x ul meltz'aj Timotey tuk'a ex tuk'a tqanil tb'anilxix kyij nimil toj Tesalónica.

Exla qa nim yajb'il icy'x kyu'n, ayetzin nimil antza i ok te jun tb'anil yek'b'il kywutz txqantl nimil toj tkyaqiljo tx'otx' anetzi'n. Nti' juntl tumil tu'n tb'ant tu'n Pabl, noq o'kx tu'n t-xi' tz'ib'it jun u'j kye. Tuk'a nim tzaljb'il, ex aq'b'il chjonte te Dios, ntzaj tna'n a tq'ijil, tej tten junx kyuk'a nimil toj Tesalónica, aye' wa'lqexix toj kynimb'il. Nchex tkujsin tu'n kych'iy wen toj kynimb'il, tze'nkuxjo kub' kyyek'in te tnejil. Exsin nyolin ti'jjo xnaq'tzb'il te kyjawlin itz'je kyimnin exsin tkab' tulil qAjaw. Aye kab'e xnaq'tzb'il lu'n nimxix i tzalaj nimil ti'j, te' tel kyniky' te, ex te' t-xi' chiky'b'it kye. Nxi tkujsin Pabl a xnaq'tzb'il lu'n, noq tu'n kyayon tkyaqil tajb'il ex t-xim qMan tuk'a q'uqb'il kyk'u'j.

Juntl tumil xnaq'tzb'il kyojjo kab'e u'j kye nimil toj Tesalónica, ajo Crist ax Diosjo. Ila'ku maj nyolin qa junx ta' Crist tuk'a Manb'aj.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, junx tuk'a Silvano ex Timotey. Nxi ntz'ib'in kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Tesalónica,^v a ayi'y ma tz'ok ky-mujb'in kyib'a tuk'a qMan Dios ex tuk'a

qAjaw Jesucrist. Noqit aku ten t-xtalb'il ex tnuk'b'il qMan Dios kyib'aja.

Qo ok te jun yek'b'il kye txqantl

²Kukx nqo q'o'nji'y chjonte te qMan Dios kyija, ³ex kukx nchi tzaj qna'nji'y toj qna'j Diosa, tu'n nchi aq'ni'n tu'n kynimb'ila, ex tu'n nchi ajb'i'n tu'n tq'aq'b'il kyk'u'ja, ex tu'n wa'lqexixa toj kynimb'ila, noq tu'n qu'qlexix kyk'u'ja ti'jjo a o tzaj tq'ma'n qAjaw Jesucrist, exla qa nim ma tziky'x kyu'n. ⁴Ayi'y erman, k'u'jlinqiy tu'n qMan Dios; b'in qu'n qa ax o jaw sk'o'n kye'y, ⁵qu'n tej t-xi' qq'ma'n tqanil kolb'il kye'y, nya noq toj qnab'la qu'n x qib'xa, qala' tu'n tipin Xewb'aj Xjan. Qu'qlexix qk'u'ja ti'j, qa twutzxixjo Tb'anil Tqanil kolb'il, ex b'in qchwinqila kyu'n, tze'n xqo b'eti'y kyxola, noq tu'n kyel wena twutz Dios. ⁶Tze'n kye' ma chi ok lipe'y ti'jjo yek'b'il qu'n, ex ti'jjo yek'b'il tu'n qAjaw Jesucrist. Ma txi kyniminji'y Tb'anil Tqanil kolb'il tuk'a tzaljb'il, a tzajnin tu'n Xewb'aj Xjan, i'chaqx nimx s-iky'x kyu'n.^w ⁷Me ikytzi'n, ma chi okaji'y te jun yek'b'il kye nimil tojjo tx'otx' te Macedonia ex te Acay. ⁸Ex kyu'n, ma txi laqe Tb'anil Tqanil qAjaw ja'lin, nya noq toj Macedonia ex toj Acay, qala' toj tkyaqil twutz tx'otx', ja' ma chi b'eti'y. Ma tz'el kyniky'xjal ti'jjo kynimb'ila ti'j qMan Dios, ex tu'n icyjo, nya il ti'j tu'n qyoli'n kyija kyuk'a, ⁹qu'n ayex kyexjal nchi tzaj q'ma'nte qe'y, tze'n xqo k'meti'y kyu'n, tej qpo'n kyxola. Ex nchi yoln ti'jjo tb'anil o qo kub' kywutzli'n. Ex ntzaj kyq'ma'n qe'y tze'n kyij kytzaqpinji'y jni' kyilb'iyil kydiosa, ex tu'n kyxi lipe'y ti'jjo Dios itz'xix ex twutzxix, ex tu'n kyajb'in te. ¹⁰Ex nkyq'ma'n qa qu'qlik kyk'u'ja ti'jjo tulil juntl majl Tk'wal Dios toj kya'j, a jatz anq'in juntl majl tu'n kyxol ky-

imnin, ex ax kklolqe tojjo kawb'il kujxix, a tzul kanin.

Taq'in Pabl toj Tesalónica

2 Ojtzqi'n kyu'n, erman, tej qkani'n kyuk'iy, nya noqx kukx o kaninj'i'y. ²B'i'n kyu'n qa nimx ma tziky'x q'i'ja tojjo tnam Filipos,^x ikyxjo tze'nku toj kytan-ima, a Tesalónica.^y Me ax Dios saj q'onte qipi'n tu'n mi tzaj qxob'ila, qala' tu'n t-xi qq'ma'nji'y Tb'anil Tqanil kolb'il toj tkyaqiljo yasb'il qe'y. ³Tej t-xi qq'ma'n Tb'anil Tqanil kye'y, nya najninqotaqa ti'j, ex nya tu'n kab'e qk'u'ja, ex nti'taq jun qxima tu'n kykub' qsb'u'n. ⁴Qala' ax te qMan Dios saj q'onte qokli'n, ex o tzaj toqxenin Tb'anil Tqanil kolb'il qe'y. Tu'ntzin ikyjo, ikytzin nqo yolineji'y nya tu'n qel wena kywutzxjal, qala' twutz qMan Dios, a xpich'il toj qanmin.^z ⁵Ikytzin tze'nku b'i'n kyu'n, mix ja' xqo xmoxini'y ky'i'ja tuk'a jun yol tb'anilxnaj wen, ex mi xqo jyo'n jun tumil tze'n tu'n qkanb'i'n pwaq ky'i'ja. Qu'n ax te Dios ka'yil qey ti'jjo lu'n. ⁶Ex nti' xqo qani'n, tu'n ttzaj kyq'o'n qokli'n kyxola, ex kyxol txqantl xjal. B'a'ntla qa ma b'ant qu'n ikyjo, qu'n tsanjil Cristo'q'y, me mix b'ant qu'n ikyjo, tu'n mi kub'e qq'o'n jun iqtz kyib'aja. ⁷Qala' ikyx b'antjo qu'n tze'nku jun txub'aj k'u'jlinqe tal tu'n. ⁸Ex ikyqexsinji'y, cheb'e k'u'jlinqi'y qu'n, exla qa nim ma tziky'x qu'n, noq tu'n t-xi qq'o'n Tb'anil Tqanil kolb'il kye'y. Ex nya noq o'kxjo, qala' tu'n t-xi qyek'i'n toj qchwinqila, tze'n tu'n kyb'eti'y toj kynimb'ila. ⁹Ex twutzxixjo lo werman, qu'n ojtzqi'n kyu'n, tze'n xqo aq'nini'y, tej xqo te'n kyxola. Nqo q'mantaqa Tb'anil Tqanil kolb'il kye'y, ex nqo aq'nintaqa q'ijl

ex qniky'in, tu'n tkanb'itjo telix qq'ija, tu'ntzintla mi kub'e jun iqtz kyib'aja.^a ¹⁰Aye kye' ka'yilte, ex a Dios ojtzqilte, tze'n xqo b'eti'y kyxola. Ma qo b'eta tz'aqle ex jikyin toj qnimb'ila. ¹¹⁻¹²Ex ojtzqi'n kyu'n tze'n xqo nimsini'y kyk'u'ja teyile junjun, ex tze'n xqo yolini'y tu'n tajtz ti'j kyanmi'n, ikyxjo tze'nku jun manb'aj kyuk'a tk'wal. Ex ma txi qoqxeni'n kye'y, tu'n kyb'eta tze'nku taj Dios toj kychwinqila, a ma tzaj txkon kye'y tu'n kyokxa tojjo Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx', ex tzman tojjo kya'j, a ja' nqoptz'aje tkyaqil tipin Dios.

¹³Tu'npetzi'n, kukx nqo q'o'n chjonte te qMan Dios, qu'n tej t-xi kyb'i'nji'y Tyol, a xi qq'ma'n kye'y, ma txi kynimi'n, nya tze'nku tyol jun xjal, qala' axix twutz Tyol Dios, a n-aq'nin toj ky-chwinqila ja'lin, a ayi'y xe'x niminte. ¹⁴Qu'n ayi'y erman, ma chi ok lipe'y ti'jjo tyek'b'il Ttanim qMan Dios, a at toj tx'otx' Judey, aye' nchi nimin ti'j Crist, a Jesús: Mi xkub' kyewinji'y kynimb'ila, tej saj yajb'il ky'i'ja kyu'n kyxjalila aj Tesalónica, a nya nimilqe, ikyxjo tze'nku kye nimil toj Judey mix kub'e kyewine kynimb'il, tej ttzaj yajb'il kyil'j kyu'n nya nimil, a nxjalila, a Judiyqe.^b ¹⁵Qu'n ayetzi'n nxjalila kub' kyb'yo'n qA-jaw Jesús, tze'nku b'ant kyu'n ojtxe, tej tkub' kyb'yo'n tkyaqil yolil Tyol Dios. Ex tze'nku ja'lin, xqo etz lajo'n kyu'n. Ex kukx nchi b'inchin ti'jjo a tky'e' Dios ti'j, ex nchi el kyiky'in kykyaqil xjal.^c ¹⁶Tze'n qa qaja tu'n t-xi qq'ma'n Tyol Dios kye xjal, a nya Judiyqe, tu'n kyk-let, mi nkytziyin, ex ma chmet kyil. Tu'ntzin tpajtzjo ikyjo, ktzajil tkawb'il Dios kyib'aj, a kujxix wen.

^x2:2 Kyb'i. 16:9-40 ^y2:2 Kyb'i. 17:1-9 ^z2:4 Gal. 1:10

^a2:9 Kyb'i. 18:3; 2Tes. 3:8 ^b2:14 Kyb'i. 17:5

^c2:15 Kyb'i. 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; 18:12

Taj Pabl tu'n t-xi' q'olb'il kye juntl majl nimil toj Tesalónica

¹⁷ Me atzin ja'lin, erman, tuk'a telin qpa'n qib' kyuk'iy, mi nlo'ntl kywutza ja'lin, me kukx nchi kub' qna'nji'y toj qanmi'n. Ex tu'n ikyjo, nimxix qaja tu'n qxi'y lol kye'y. ¹⁸ Ex tze'nku we', ila' maj kub' nb'isi'n tu'n nxi'y lol kye'y. Me a tajaw il miyon we'y tu'n nxi'y. ¹⁹ ¿Me tiqu'n qaja tu'n qxi'y lol kye'y? Qu'n tu'n ayi'y o chi oka te jun q'uqb'il qk'u'ja ti'jjo a nqo ayo'n ti'j, aj tul Jesucrist, a qtzaljb'ila ex a q'uqb'il qk'u'ja toj kya'j. ²⁰ Tu'nnpetzi'n, nqo tzajala kyi'ja, qu'n ayi'y ma chi oka te qtzaljb'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex te jun nimsb'il qb'i'y twutz qMan Dios ti'jjo qaq'i'n, aj tul juntl majtl.

3 Tu'n mix tpa'yix wanmi'n tu'n nb'inti'y tze'n ite'y, b'ex in kyija njunalxa tojjo tnam Atenas,^d ² exsin b'ex xi nchq'o'ntza erman Timotey lol kye'y. Qu'n a erman anetzi'n jun taq'nil qMan Dios; nimxix o tz'aq'nin junx wuk'iy te yolil te' Tb'anil Tqanil ti'j Crist. Xi nchq'o'n tu'n tonin kyi'ja, ex tu'n tq'uqb'in kyk'u'ja toj kynimb'ila, ³ qu'n tu'ntzin mix a'l jun kye' kub' numj tu'n tkyaqiljo n-iky'x kyi'ja. Qu'n b'in kyu'n qa il ti'j tu'n tiky'x tkyaqiljo lu'n qi'j. ⁴ Qu'n te' oto'xtaqa kyuk'iy, xi qq'ma'n qa iltaq ti'j tu'n tiky'x yajb'il qu'n, ex ikytzin ma b'ajjo, tze'nkuxjo ma tz'ok kyka'yi'n. ⁵ Tu'nnpetzi'n, b'ex xi nsma'n Timotey lol kye'y, tze'ntaq ite'y toj kynimb'ila, ex tu'n ttzaj ti'n tqanil we'y. Qu'n ncho'ntaq wanmi'n kyi'ja, qu'n ya'j qa otaq chi kub' tz'aqa tu'n tajaw il, ex noqit ikyjo noqxitle s-el najjo qaq'i'n.

⁶ Me atzin ja'lin, tej tmeltz'aj Timotey kyxola, ex ma tzaj ti'n jun tb'anil tqanil ti'j kynimb'ila, exsin kyk'u'jb'ila kyxola.^e Ma tq'ma qa kukx nqo tzaj kyna'nji'y

tuk'a kyk'u'jb'ila, ex qa kyajxixa tu'n qq'olb'in te qib', ikyxjo tze'nku qe' qaja tu'n qlonte qib'. ⁷ Tu'nnpetzi'n, erman, ma tziky'x qu'n toj tkyaqiljo jni' yajb'il ex jni' b'is, me ma qe qk'u'ja kyi'ja tu'n kynimb'ila. ⁸ Qu'n nim nqo tzalaja toj qchwinqila, tu'n ma qb'i'y qa wal'qexixa toj kynimb'ila ti'j qAjaw. ⁹ Nimxix nxi nq'o'n chjonte te Dios kyi'ja, tu'n nim tzaljb'il ma tzaj tq'o'n Dios we'y, noq tu'n kynimb'ila ti'j. ¹⁰ Q'ijl ex qniky'in nqo kub'sin qwutza te qMan Dios, tu'n ttzaj tq'o'n amb'il qe'y, tu'n qxi'y lol kye'y juntl majl. Qu'n tu'n b'a'n ite'y, ex qaja tu'n kyxi qxnaq'tzi'n ch'intla, qu'n tu'ntzin nti'x jun ti' naj toj kynimb'ila. ¹¹ Qa-jatla'y noqit ax qMan Dios junx tuk'a qAjaw Jesucrist tz'onin qi'ja, tu'ntzintla qxi'y lol kye'y. ¹² Ex noqit ax qAjaw ch'isintexixjo kyk'u'jb'ila kyxolilixa ex kyuk'a txqantl xjal, ikyxitla' tze'nku qe' kyi'ja, ¹³ tu'ntzintla jikyinxixjo kyanmi'n ex tz'aqleqexix, twutz qMan Dios, aj tul qAjaw Jesucrist juntl majl, kyuk'a tkyaqil nimil.

A qchwinqil ntzalaj Dios ti'j

4 Atzin ja'lin erman, o b'aj qnik'u'n kye'y tze'n tu'n kyb'eti'y toj tumil, ex tze'nku taj qMan Dios tze'nkuxjo nkub' kyb'inchi'n ja'lin. Me qo kub'sil qwutza kye'y toj tb'i qAjaw Jesús, tu'n kukx tkub' kyb'inchinji'y ikyjo. ² Qu'n ojtzqi'n kyu'n a xnaq'tzb'il xi qq'o'n, axjo tzaj tq'o'n qAjaw Jesús: ³ A tajb'il qMan Diosjo, tu'n kyoka tz'aqle toj kychwinqila, ex tu'n tel kypa'n kyib'a ti'jjo ky'a'jin ti'jlb'inximejeb'lin. ⁴ Qu'n teyilex te junjun tu'n tel tniky' te, tu'n tnajan xjan wen tuk'a t-xu'jil, ex atitla toklin t-xu'jil toj twutz; ⁵ nya tu'n tnajan tuk'a achb'il ex tzeqb'il ti'j juntl ichin mo juntl qya, tze'nkuxjo nb'ant kyu'nxjal, a na'm tel kyniky' ti'j qMan Dios. ⁶ Mix a'l jun kye'

^d3:1 Kyb'i. 17:15 ^e3:6 Kyb'i. 18:5

tu'n tkub' tb'inchin ikyjo, qu'n tu'n ikyjo nkub' tsb'u'n juntl. Qu'n axte qMan Dios ktzajil q'onte tkawb'il kujxix kyib'ajjo nchi b'inchin te' ikyjo, a tze'nkuxjo xi qq'ma'n kye'y. ⁷ Qu'n aku te qMan Dios o txkonqe tu'n qanq'in saqxix toj tkyaqil, ex nya tuk'a jun nya b'a'n toj qchwin-qil. ⁸ Ikytzi'n, qa at jun n-el iky'in te' xnaq'tzb'il lo, nya noq jun ichin n-el tiky'in, qala' aku qMan Dios, a tzaj q'onte Xewb'aj Xjan toj qanmin.

⁹ Atzin ja'lin, nya il ti'j tu'n qtz'ib'in ti'jjo tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxolxa, qu'n axte qMan Dios o tzaj yek'inte kye'y, tze'n tu'n kyk'u'jlin te kyib'a kyxolili'y. ¹⁰ Ex nkub' kyb'inchin ikyjo kyuk'a jni' nimil toj tkyaqil tx'otx' te Macedonia. Me qo kub'sil qwutza kye'y, erman, tu'n tch'iyixjo kyk'u'jb'il kyib'a. ¹¹ Kyq'onka tilil, tu'n kyanq'in wen, ex tu'n mi tz'okx kylimo'n kyib'a tojjo a nya kye'y. Qala' kukx chi aq'ninji'y, tze'nkuxjo o txi qq'ma'n kye'y, ¹² tu'ntzintla kykub' nimi'n kyu'nxjal, a nya nimil, ex tu'ntzin nti' atx taj kye'y.

A tulil qAjaw

¹³ Atzin ja'lin, erman, qaja tu'n tel kyiky'a kyijjo aye' nimil nchi kyim, tu'ntzin mi chi jaw lab'in, tze'nqeku txqantl xjal, aye nya nimilqe, aye nti' tq'uqb'il kyk'u'j, tu'n kylonte kywutz juntl majl. ¹⁴ Qu'n b'i'n qu'n qa kyim Jesucrist, ex jatz anq'in juntl majl. Exsin ikyqexjo nimil, aye nchi kyim, kchi jawitz anq'in juntl majl tu'n Dios, ex kchi tzajil ti'n tuk'a Jesús, aj tul juntl majl. ¹⁵ Tu'npetzi'n, nxi qq'ma'nji'y t-xnaq'tzb'il qAjaw: A awo itz'qox, ajxi tul kanin qAjaw, mi qo nej kywutzjo aye' o chi kyim. ¹⁶ Qu'n ax te qAjaw k'welitz toj kya'j tuk'a jun tq'ajq'ojil twi' kujxix wen, ex tuk'a tq'ajq'ojil twi' tnejil an-

gel, ex tuk'a tq'ajq'ojil tsu qMan Dios. Ex ayetzi'n nimil otaq chi kyim, kchi jawitz anq'in nejxix. ¹⁷ Tb'ajlinxi' ikyjo, awotzinqe, a itz'qoxtaq, qo xel ti'n junx kyuk'a toj muj, tu'ntzin qten tuk'a qAjaw te jun majx.^f ¹⁸ Twutzxixjo xnaq'tzb'il lo. Tu'npetzi'n, kyq'uqb'imtzin kyk'u'ja, tu'njo yol lo.

5 Atzin ja'lin erman, nya il ti'j tu'n t-xi nq'ma'n tijjo tq'ijil mo ti'jjo jtoj tu'n tul Jesús juntl majl tzalu'n twutz tx'otx', ² qu'n b'in kyu'n qa il ti'j tu'n tul qAjaw, me mix a'l b'ilte jtoj b'a'n tul, qala' ikytzi'n tze'nku jun ileq' n-ul qniky'in.⁸ ³ Qu'n toj kywutzxjal tkyaqil b'a'n ta', ex nti' jun xob'ajil. Me nti'kux toj kynab'l, aj tuljo xitb'il kyib'aj tu'n qAjaw, qu'n ikyxjo tze'nku njaw q'in jun qya tu'n tchyo'n tal, ex mix a'l jun ktz'aqpajil.^h

⁴ Me ayetzin kye', erman, nlay chi jaw ka'ylaja, aj tul qAjaw, qu'n mi nchi b'eta toj qxopin toj kyanmi'n, qu'n b'i'n kyu'n qa il ti'j tu'n tul, a nti'kux toj qnab'l, tze'nku tulil jun ileq'. ⁵ Qu'n qkyaqil ma qo ok te spiky'in, ex te q'ijl toj qanmin, qu'n qojtzqi'n qMan Dios, ex nya te qniky'inco, ex nti' nqo b'et toj qxopin. ⁶ Tu'npetzi'n, mi qo ktan toj qnimb'il tze'nqeku' xjal nchi ktan, aj tul ileq'. Qala' qk'asim qib' toj qnimb'il, ex tenxit qnab'l, tu'ntzintla noq b'inchil qten, aj tul. ⁷ Qu'n ayetzin kye', a nchi b'et toj qxopin, ex nya tok tilil kyu'n ti'j qMan Dios, ikyx tzele tze'nku jun xjal nktan qniky'in. Nti' b'in kyu'n ti' kb'ajil. Ex ikyx tze'nku aye nchi tx'ujte, toj qniky'in nchi tx'ujte. ⁸ Me metzin qe', a awo nimil, te q'ijlqo. Tu'npetzi'n, qtzyu'mtzin qib', ex qklomtzin qib' noq tu'n qnimb'il ti'j qMan Dios, ex tu'n qk'u'jb'il qib' qxol, ikyx tze'nku jun xo'l q'aq' ntklo'n tib' tuk'a jun kxb'il te kolb'il tk'u'j.ⁱ Ex q'uqlek qk'u'j ti'jjo kolb'ilqe, ikyxjo tze'nku kolb'il twi'

^f4:17 Mt. 24:30-31; Mr. 13:26-27; 1Co. 15:51-52 ⁸5:2 Mt. 24:43; Lc. 12:39; 2Pe. 3:10 ^h5:3 Is. 13:8 ⁱ5:8 Is. 59:17; Ro. 13:12; Ef. 6:13-17

jun xo'l q'aq'.⁹ Qu'n nya ma qo tzaj tq'o'n te Dios tu'n tiky'x jun kawb'il qu'n, kujxix te jun majx, qala' noq o'kx tu'n qklet tu'n qAjaw Jesucrist,¹⁰ a o kyim te qxel, tu'n qanq'in junx tuk'a, qa itz'qoxtaq, ex qa otaq qo kyim.¹¹ Tu'npetzi'n, kynimsinx kyk'u'ja kyxolilixa, ex kykujsinx kyib'a, tze'nkuxjo ntena kyu'n.

Tej t-xi tq'o'n Pabl kynab'l nimil

¹²Atzin ja'lin erman, nqo kub'sin qwutza kye'y, tu'n kykub' kyniminji'y aye' nchi aq'nin kuj kyxola, a aye' ne-jinel kyxola toj tb'i qAjaw, aye' nchi jikysin kye'y toj kynimb'ila.¹³ Cheb'e chi kyka'yinqeka, ex chi kyk'u'jlinqeka, qu'n tu'n aq'untl nb'ant kyu'n kyxola, ex tenxit kymujb'il kyib'a kyxolilixa, tu'ntzin kyte'n toj tb'anil.¹⁴ Ex ikyxjo erman, nqo kub'sin qwutza kye'y, tu'n kyxi kykawinji'y aye' kyky'e' tu'n kyaq'nin, ex tu'n kynimsin kyk'u'jjo aye' kyja' kykub' numj, ex tu'n kymo'ji'n kyuk'a a nti'xixl kyipin. Cheb'e chi ayo'n tajb'il qMan Dios kyuk'a kykyaqil.

¹⁵Kyka'yink kyib'a, qu'n qa at jun xkub' b'inchinte jun nya b'a'n kyij'a, mi xelin kyu'n ikyxjo, noqpe kyja' kx-ela kychjo'n tuk'a jun b'a'n. Kyb'inchima ikyjo kyxola ex tuk'a kykyaqil xjal.

¹⁶Kukxit chi tzalaji'y.¹⁷ Mi txi kytza-qpi'n tu'n kyna'n Dios.¹⁸ Kyq'onxa chjonte te qMan Dios tojjo b'a'n ex qa tojjo nya b'a'n, qu'n ikytzin taj Diosjo kuk'a, awo nimilqo ti'j tb'i Crist, a Jesús.¹⁹ Mi tz'ok kymiyonji'y a tajb'il Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n.²⁰ Mi tz'el kyij'linji'y Tyol Dios nyolajtz kyxola.²¹ Kyxpich'inkuji'y tkyaqil kyx-naq'tzb'ilxjal, ex kyniminkuji'y a wen.²² Ex kypa'mil kyib'a ti'j tkyaqiljo nya wen.

²³Axit Dios, a Tajaw tkyaqil nuk'b'il, kub' q'on kye'y saqxix, ex tz'ok ka'yin te' kyanmi'n, kynab'la, ex kyxmilila, tu'ntzintla nti'x jun ti' atx taj kye'y, aj tul qAjaw Jesucrist.²⁴ Qu'n tz'aqlexix te', a ma txkon kye'y, tu'n tjapin b'aj Tyol, tze'nkuxjo ma tzaj tq'ma'n kye'y.

Jun q'olb'il tu'n Pabl, tu'n tjapin b'ajjo u'j lu'n

²⁵Atzin ja'lin erman, chi na'n Diosa qi'ja.²⁶ Kyq'onxa jun q'olb'il twutzxix kye kykyaqil erman.²⁷ Ex kxel woqx-eni'n kye'y toj tb'i qAjaw, tu'n tkub' kyu'jinji'y u'j lo kxkol kykyaqil erman.²⁸ Noqit kukx tten t-xtalb'il qAjaw Jesucrist kyuk'iy. Ikyxitjo.

Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica

A tkab' u'j kye nimil toj tnam Tesalónica junx ta' t'nabl'jo xnaq'tzb'il tuk'a tnejil tu'j Pabl kye nimil antza. Me tojjo tkab' u'j, nimx nyolin ti'jjo aj tul meltz'aj qAjaw. Tb'ajlinxi ttz'ib'in Pabljo tnejil u'j, b'e'x ul tqanil te, qa aye nimil antza nimx yajb'il otaq tzaj kyi'j, ex otaq chi b'isin, qu'n kub' kyximin qa a tkab' tulil qAjaw Jesucrist otaq b'aj toj kywutz. Tu'ntzi'n lu'n, xi ttz'ib'in Pabljo tkab' tu'j kye, tu'ntzin tqe kyk'u'j, ex tu'n tchewx kyanmin tojjo jni' yajb'il n-iky'xtaq kyu'n, ex tu'n tqe kyk'u'j qa na'mtaq tul Jesucrist tkab' majin.

Tu'n ttzyetjo u'j lo, xi tq'o'n Pabl chjonte te Dios, qu'n ajo kynimb'il ex kyk'u'jb'il nimil toj Tesalónica kyjataq tch'iy. Te tib'ajxi, xi tchiky'b'in kye qa ajo Tkawb'il Dios ilxixtaq ti'j tu'n tjapin, ex ajo tkab' tulil qAjaw, twutzxix, me na'mxtaq tkanin tq'ijil. Ex atzin il twutz tx'otx', a tze'nku n-iky'x kyu'n, ilxixtaq ti'j tu'n tjapin. Me okxixpe kxe'l tetz toj il, ajxix tjapin tq'ijiljo ichin, a ntq'ma Pabl, a aj ilxixch (2:3).

Kyxoljo yol te q'ol nab'l ti'j kychwin-qil nimil, ajo ntzaj tq'o'n toj tb'ajsb'il tu'j, ntzaj tq'o'n juntl yol te nuk'b'il ti'jjo tu'n kyaq'nin tu'n kykanb'inte kywa' toj tumilxix, a tze'nkuxjo yek'b'il kyij tq'o'n Pabl kye, te' tten kyuk'a.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Pabl nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, junx tuk'a Silvano ex Timotey. Nxi ntz'ib'in kye'y, ayi'y Ttanim Dios toj tnam Tesalónica,^m a ayi'y ma tz'ok kymujb'in kyib'a tuk'a qMan Dios ex tuk'a qAjaw Jesucrist. ²Chjonte qMan Dios

tu'n t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja, a qTata ex qAjaw Jesucrist.

A Dios kkawil kyib'aj aj il, aj tul qAjaw Jesús

³Erman, kukx nxi qq'onji'y chjonte te qMan Dios kyi'ja. Ex il ti'jjo lo tu'n tkub' qb'inchin, qu'n a kynimb'ila nch'iyxix wen, junx tuk'a kyk'u'jb'ila teyile junjun. ⁴Tu'npetzi'n, kukx nqo yoli'n kyi'ja kyxol kykyaqil Ttanim Dios, qu'n tu'n nimxix kynimb'ila ex tu'n wa'lqexixa toj tkyaqiljo nya b'a'n ntzaj kyu'nxjal, ex toj tkyaqiljo b'is n-iky'x kyu'n.

⁵Ate lu'n nyek'inte qa tz'aqlexix Dios tuk'a tkawb'il, qu'n toj tkyaqiljo jni' n-iky'x kyu'n, ma tzaj tq'o'n Dios kyokixa toj kya'j. ⁶Qu'n tz'aqlexix te Dios. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n ttzaj tq'oj Dios kyi'jjo aye' nchi yajin kyi'ja. ⁷Ex ktzajil tq'o'n ajlab'l kye'y, ayi'y n-iky'x kyu'n; ikyxjo tze'nku qe' ktzajil tq'o'n ajlab'l qe'y, toj tq'ijil, aj tul qAjaw Jesús toj kya'j tuk'a q'aq' njulin wen, ex kyuk'a jni' t-angel. ⁸Ex tzul q'olte tkawb'il kujxix kyib'aj kykyaqiljo, a mi xi nimir ti'j Dios, ex mi xkub' kynimin a Tb'anil Tqanil kolb'il te qAjaw Jesucrist. ⁹Ex ktzajil q'o'n kawb'il kujxix te jun majx, ex kchi elix lajet najchaq tk'atz Dios toj kya'j, ja' nqoptz'aje qAjaw tuk'a tkyaqil tipin. ¹⁰Tkyaqiljo lo kb'ajil, aj tul tq'ijil, tu'n tul qAjaw, tu'n tjaw nimsin tb'i, ex tu'n kyjaw ka'ylaj tkyaqil nimil, junx kyuk'iy, ayi'y ma txi kyniminji'y a yol xi qq'ma'n kye'y.

¹¹Tu'npetzi'n, kukx nqo na'nji'y Dios kyi'ja, tu'n kyb'eta toj tumilxix, a tze'nkuxjo kyokli'n, te' xi tzaj txko'n tu'n. Ex nqo kub'sin qwutza te Dios, tu'n kytzaj oni'n tu'n, tu'n tjapin b'ajjo jni' kyajb'ila b'a'n ex tkyaqil kyaq'in, a nkyb'inchin tu'n kynimb'ila, noq tuk'a tkyaqil tipin qMan. ¹²Ikytzi'n,

kjawil nimsit tb'i qAjaw Jesucrist toj kychwinqila, ex ikyxjo kye' ex kchi jawil nimsi'n kywutz tkyaqil xjal noq tu'n t-xtalb'il qMan Dios ex qAjaw Jesucrist.

Aj tyek'in te tib'jo ichin b'inchil ilxix

2 Atzi'n ti'jjo tulil qAjaw Jesucrist, ex ti'jjo aj qchmet junx tuk'a,ⁿ qo kub'sil qwutza kye'y, erman, ²tu'n mi jaw kytx'ixpinji'y kynab'la, ex mi chi jaw xob'a, qa at juntl xnaq'tzb'il, nyakutlaj tu'n Xewb'aj Xjan, mo tu'n jun yol, aj tok kyb'in, mo tu'n jun u'j, nyakutlaj awo'y xqox sma'nte, ex qa ntq'ma'n qa lu tq'ijil qAjaw ma tzul, qa chi'. ³Mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n kyu'nxjal, qu'n aj na'mxtaq tpon tq'ijil tu'n tul qAjaw, ok chi q'ojlilxjal ti'j qMan Dios nej, ex antza k'wele tyek'in ichin tib', a ajq'ojxix ti'j Dios, a o tz'el q'o'n te najin te jun majx. ⁴Qu'n atzin ichin lo kjawil tnmisin tib' twutz Dios,^o ex kq'ojlil ti'j tkyaqil kydiosxjal ex ti'j tkyaqil k'ulb'il. Ex okpe k'wel qe toj tnejil ja te kynab'l nxjalila Dios, aye' aj Judiy. Ex k-okil tq'o'n tib' nyakuj Dios. Ex ok tq'ma'b'il: Ayi'n we' Dios, chila'.

⁵¿Mitzin na'n kyu'n, tej t-xi nq'ma'n kye'y ti'j tkyaqiljo lo, tej intinxtaqa kyuk'iy? ⁶Ex atzin ja'lin, b'i'n kyu'n ti' ma tz'ok meqonte, tu'n mi tzule ichin lo. Na'mx tkanin tq'ijil. ⁷Atzi'n tipin nya b'a'n, n-aq'nin ja'lin twutz tx'otx' toj ewajil, tzmaji' aj teljo a meqolte. ⁸B'e'xsin k'wel tyek'in ichin tib', a aj ilxix, me b'ex k'wel b'yo'n tu'n qAjaw, noq tuk'a T-xew.^p Ex noq tu'n tqoptz'ajiyil tten, b'ex k'wel yuch'j te jun majx. ⁹Atzin ichin aj ilxix tzul noq tu'n tipin satanás, a tajaw il. Ex k'wel tb'inchin nim techil tipin, a noq tu'n kyjaw ka'ylajkuxjal ti'j, me noq te sb'u'b'l.^q ¹⁰Ex k'wel tb'inchin tkyaqil wiq il, noq tu'n kysb'etku xjal

tu'n, aye kyja' kyxi' toj najin, qu'n kyky'e' tu'n kynimin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, a twutzxix, tu'n kyklet. ¹¹Tu'npetzi'n, ax Dios kxel tzaqpinkye tu'n kykub' sb'u'n, ex tu'n t-xi kynimin a yol nya twutzx, ¹²tu'ntzin kynaj te jun majx, qu'n kyky'e' tu'n t-xi kynimin Tb'anil Tqanil, qu'n noq o'kx nchi tzalaj tu'n kyb'inchin il.

Ma qo jaw sk'o'n tu'n qMan Dios tu'n qklet

¹³Me metzin kye', erman, ayi'y k'u'jlinqiy tu'n qAjaw, o chi jaw sk'o'n atxix ojtxe tu'n qMan Dios, tu'n kykleta, noq tu'n o saqix kyanmi'n tu'n Xewb'aj Xjan, ex tu'n o chi nimi'n ti'j Tb'anil Tqanil kolb'il, a twutzxix. Tu'npetzi'n, kukx kxel qq'onji'y chjonte te Dios kyija'. ¹⁴Ikytzi'n, ma chi txokli'y tu'n qMan Dios tu'n kykleta, noq tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il, a xi qq'ma'n kye'y, tu'ntzi'n ja'lin at kyokli'n ti'jjo a at toj kya'j, ja' nqoptz'aje qAjaw Jesucrist.

¹⁵Tu'npetzi'n, ayi'y erman, chi we'xixa jikyin wen toj kynimb'ila, ex mi tz'el naj toj kyk'u'ja a xnaq'tzb'il xi qq'o'n kye'y, tej oto'xtaqa kyuk'iy, ex tojjo u'j xi qsma'n kye'y.^r ¹⁶⁻¹⁷Aku qAjaw Jesucrist ex qMan Dios o tz'ok k'u'jlinqe, ex o tzaj tq'o'n jun q'uqb'il qk'u'j te jun majx. Ex tu'n ikyjo, tzaj tq'o'n jun tb'anil tumil tu'n kyayo'n ti'jjo a at toj kya'j, noq tu'n t-xtalb'il. Axit qAjaw ex qMan Dios nimsin te kyanmi'n ex tu'n kywe'xixa kujxix, tu'ntzin kyyoli'n ex tu'n kyb'inchinteji'y wenzix toj tkyaqil.

Qo na'n Dios, tu'n tkanin Tyol Dios toj tkyaqil twutz tx'otx'

3 Atzin ja'lin, erman, chi na'n Dios q'ija, tu'n tkanin Tb'anil Tqanil qAjaw liwey toj tkyaqil twutz tx'otx', ex tu'n tkub' nimir, tze'nkuxjo tej xpon kanin

ⁿ2:1 1Tes. 4:15-17 ^o2:4 Dan. 11:36; Ez. 28:2; Mt. 24:15; Mr. 13:14

^p2:8 Is. 11:4 ^q2:9 Mt. 24:24 ^r2:15 1Co. 11:2

kyxola. ²Ex chi na'n Diosa qija tu'n qk-leta toj kyq'ob'xjal pi'sqe ex aj ilqe, qu'n nya tkyaqilxjal nimilqe ti'j Tyol Dios. ³Me me te Dios tz'aqlexix te', ex chi k'wel tzyu'n tu'n jikyinxix, ajxi tjapin b'aj tkyaqil; ex ok chi elil klo'n tu'n, toj tq'ob' tajaw il. ⁴Ex q'uqle qe qk'u'j ti'j qAjaw, qu'n atzi'n xi qq'ma'n kye'y, ax nkub' kyb'inchinjij'y, ex noqit kukx kub' kyb'inchinjij'y. ⁵Axit qAjaw tz'onin kye'y, tu'n tel kyniky'a te tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios kyuk'iy, ex tu'n kykujsin te kyib'a, tze'nku te Crist, toj tkyaqiljo a n-iky'x kyu'n.

Il ti'j tu'n qa'q'nin

⁶Atzin ja'lin erman, kxel qq'ma'n kye'y toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n tel kypa'n kyib'a ti'j tkyaqiljo erman, a tky'e' tu'n taq'nin, ex mi nb'et tze'nku tojjo xnaq'tzb'il, a xi qyek'in. ⁷Qala' b'in kyu'n qa il ti'j tu'n kyok lipe'y ti'jjo yek'b'il xkub' qq'o'n kywutza, qu'n ny-ataq ky'ajqo'y kyxola, ⁸ex mix ja' xqo ok wani'y kyija. Qala' ma qo aq'ni'n q'ijl ex qniky'in, tu'ntzin mi tz'oke jun iqtz kyija.^s ⁹Qu'n noqittzin nti'taq qokli'n ti'j jun onb'il, tu'n t-xi qqani'n kye'y? Me mi xi qqani'n. Qala' ma qo aq'ni'n, tu'ntzintla tkyij qq'o'n jun yek'b'il kye'y,

tu'n kyok lipe'y ti'j. ¹⁰Qu'n tej qte'n kyuk'iy, xi qnik'u'n kye'y, qa at jun a'la tky'e' tz'aq'nin, ex nti' tu'n twa'n. ¹¹Nxi qna'nji'y lu'n kye'y, qu'n b'in qu'n qa at junjun kyxola, a kyky'e' chi aq'nin, ex noq n-ex kyq'ij kyb'etb'in kytziyile ja. ¹²Me aye xjal lo kxel qq'ma'n kye toj tb'i qAjaw Jesucrist, tu'n kyaq'nin, tu'ntzintla tkanb'itjo telix kyq'ij kyu'n. ¹³Ayi'y erman, mi chi sikyti'y tu'n kyb'inchinteji'y wen.^t

¹⁴Ex qa at jun kyxola mi nkub' tb'in a nxi qq'ma'n kye'y tojjo u'j lo, noq kyka'yinka, exsin kypamil kyib'a ti'j, tu'ntzin ttzaj tx'ixwe. ¹⁵Me mi tz'el kyiky'in, qala' kyq'o'nxa jun tnab'l, qu'n erman.

Jun tq'olb'il Pabl ex jun na'j Dios tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

¹⁶Noqit ax qAjaw, a Tajaw tkyaqil nuk'b'il, kukx tzaj q'onte tnuk'b'il toj tkyaqil. Ex axit qAjaw ten kyuk'iy toj tkyaqil. ¹⁷Atzin q'olb'il lu'n ayinkuy Pabl nchin kub' tz'ib'inte tze'nkuxjo nkub' ntz'ib'inji'y tkyaqil wu'ja. Ex ikytzin kelile kyniky'ji'y te, qa ayinkuy nchin kub' tz'ib'inte u'j lo.

¹⁸Noqit a t-xtalb'il qAjaw Jesucrist kyib'aja kykyaqila. Ikyxitjo.

Tnejil Tu'j Pabl te Timotey

Aye kab'e tu'j Pabl te Timotey, tuk'a' u'j te Tito, atzin kyb'i o tz'ok q'o'n: U'j kye Kyik'lel, qu'n xi sma'n noq o'kx kye xjal, a o chi ok te kyik'lel, ex nchi aq'nin kyxol nimil.

Ante Timotey jun ku'xin ex nimil; atzin tnana jun qya aj Judiy, ex atzin ttata jun ichin aj Grecia. Antza jyete Timotey tu'n Pabl toj tnam Listra (Kyb'i. 16:1-3). Ex o tz'ok te jun tuk'a ex mojlilte Pabl toj taq'in qAjaw. Atzin tnejil u'j tu'n Pabl te Timotey nyolin ti'j oxe tumil xnaq'tzb'il ma tij wen:

Tze'nku kyoj capítulo 1–3, ntzaj tq'ma'n qa nimxix tb'is ntzaj kyij'jo xnaq'tzb'il, a nya twutzxix, a otaq tz'oksin kyxol nimil. Ayetzi'n xnaq'tzb'il lo, noq jun kyximxjal tzalu'n twutz tx'otx', ex nti' tajb'in tu'n kyb'et nimil toj tumilxix kyu'n. Tu'npetzi'n, tq'ma Pabl qa ilxix ti'j jun xnaq'tzb'il twutzxix, tze'nku tu'n kyklet-xjal noq tu'n t-xtalb'il qMan, ex tze'nku o'kx te Jesucrist at toklin tu'n tyolin kyij'xjal twutz Dios (2:5).

Atzin tkab' tumil ma tij tojjo u'j lo nyolin ti'j tze'n tu'n tnik'ete' k'ulb'il toj tumilxix, ex ankyeqexixjo xjal tu'n kyok te nejinel ex mojlil toj Ttanim Dios. Te tib'ajxi, xi tq'o'n Pabl jun tumil te Timotey tze'n tu'n t-xi xkyeye taq'in, ex tu'n tok te jun tb'anil aq'nil te Jesucrist (4:6). Ex at juntl tumil xnaq'tzb'il tojjo u'j lu'n, tze'nku na'j Dios kyu'n nimil kyij' tkyaqil xjal, ex tze'n tu'n kyb'ete ichin ex qya toj tumilxix.

Jun q'olb'il tu'n Pabl te Timotey

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucristqi'n, chq'o'n tu'n Dios, a Klolqe, ex tu'n qAjaw Jesucrist, a q'uqlexix qk'u'j ti'j.

²Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n tey, Timotey, ay ok nq'o'n te nk'wala toj qnimb'il.^u Noqit ax qMan Dios ex Crist, a Jesús, tzaj q'o'nte t-xtalb'il, tq'aq'b'il tk'u'j, ex jun nuk'b'il toj tchwinqila.

Jun tqanil ti'jjo xnaq'tzb'il nya toj tumil

³Qu'n ikytzi'n tze'nku in kub'sin nwutza tey, tej nxi'y toj tx'otx' te Macedonia, exsin ikyx te' ja'lin kxel nq'ma'n juntl majla tey, tu'n tkyija toj tnam Éfeso, tu'n t-xi tnik'u'n te junjun xjal, tu'n mina txi kyyek'in jun xnaq'tzb'il, nya toj tumil, ⁴ex tu'n mi tz'ok kyb'i'n kyla'xjal ex jni' kyb'isxjal, a nti' b'ajsb'il kye, kyij' ojtxe qxe'chil. Qu'n tkyaqiljo lu'n, noq tu'n qyasin ti'j, ex mi n-onin qi'j tu'n tjapin qnimb'il tze'nku taj Dios. ⁵Nya tiq'unil nxi ntz'ib'inji'y lu'n, noq tu'n tok kyk'u'jlin kyib'a kyxolxa kykyaqilxa, tuk'a jun k'u'jb'il, a tzajnin tojxix kyanmi'n saqxix, ex toj tb'anil kynab'la, ex tu'n kynimb'ila twutzxix. ⁶Qu'n at junjun ma tz'el txalpap kyij'jo lo; ma txi lipe ti'jjo kyximxjal, a nti' tajb'in. ⁷Kyay tu'n kyok te xnaq'tzil ti'jjo tkawb'il qMan Dios, ex mi n-el kyniky' te a nkyq'ma'n, ex ti'jjo kyxnaq'tzb'il nxi kyq'o'n nyakuj twutzxix.

⁸Qu'n b'i'n qu'n, qa b'a'n te' tkawb'il Dios, me qa ma tz'ajb'in qu'n tze'nkuxjo taj. ⁹B'a'n tu'n ttzaj qna'n, qa nti' kawb'il ntzaj kyib'ajjo nkub' kyb'inchin wen, qala' kyib'ajjo nchi b'inchin nya wen: Tze'nqeku xjal n-el kyij'lin kawb'il, ex kyky'e' tu'n kynimin, ex aye nya b'a'nqe, ex aj ilqe, ex aye kyky'e' tu'n t-xi kynimin qMan Dios exsin Tyol, ex aye nkub' kyb'yo'n kyman ex kytxu, ex kykyaqiljo b'yol xjal, ¹⁰ex kykyaqiljo nchi b'inchin aj pajil ti'jlb'inxi mejeb'lin, ex aye nchi ky'ajin, ichin tuk'ax jun ichin ex qya

^u1:2 Kyb'i. 16:1

tuk'ax jun qya, exqetzi'n jni' elq'il xjal, ex jni' sb'ul yol, ex tkyaqiljo nkujs-inte tyol, a nya twutzx, twutz kawil; ex tkyaqiljo nkub' kyb'inchin nya b'a'n ti'jjo xnaq'tzb'il twutzxix. ¹¹ Ex atzi'n xnaq'tzb'il lu'n ikyxjo tze'nku ntq'ma'n Tb'anil Tqanil tz'aqlexix, a oqxenintz we'y tu'n qMan Dios, nimxixjo tb'i.

Ntzaj tq'o'n Dios qipin tu'n qajb'in te

¹² Kxel nq'o'n chjonte te qAjaw Jesucrist, a ma tzaj q'o'nte wipi'n, qu'n ma chin ok tq'o'n tz'aqle twutz, ex ma chin kub' tq'o'n toj taq'in. ¹³ Nejlku nim ma chin q'ojli'y ti'j, ex ajinqi'n xin el i'jlin kye Ttanim, ex ma chin yasin ti'j.^v Me ma tzaj q'aq'in tk'u'j wi'ja, qu'n na'mtaq nnimi'n ti'j, ex mi n-eltaq nniky'a te' nb'anttaq wu'n.^w ¹⁴ Me nimxix t-xtalb'il ma tzaj tq'o'n qAjaw wib'aja, junx tuk'a qnimb'il ex tq'aq'b'il qk'u'j, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús. ¹⁵ Twutzxix te' lu'n, ex tkyaqil tu'n t-xi niminte: Qa a Crist, a Jesús, ul twutz tx'otx' tu'n kykletjo aj il, ex ayinkuy nimxix wila tze'nku kye txqantl. ¹⁶ Tu'npetzi'n, qa ma chin kleta tu'n tq'aq'b'il tk'u'j Jesucrist wi'ja, exsin ikyx aku klet txqantl. Qu'n ikytzi'n ma chin okeji'y te jun yek'b'il kyejo a tu'ntaq kynimin ti'j, tu'n t-xtalb'il, tu'n tten kychwinqil te jun majx. ¹⁷ Tu'npetzi'n, kukx qq'onx chjonte ex qnimsiks tb'i qMan Dios, a Kawil tib'aj tkyaqil, a itz' te jun majx, me a nya q'ancha'l, a o'kx jun Dios at. Nti' juntl. Ikyxitjo.

¹⁸ Atzin ja'lin, Timotey, ay nk'wala, kxel woqxeni'ji'y nuk'b'il lo tey: Tz'okxit tilil tu'n, tu'n tb'et-xixa wen toj tnimb'ila ex tuk'a tna'b'la, tu'ntzin tjapin tu'n, tze'nkuxjo yolajtz ti'ja ojtxe toj tb'i qMan Dios. ¹⁹ Qu'n ila' ma chi kub' tz'aq toj kynimb'il, tu'n mi xi ok lipe kyi'jjo lo, ²⁰ tze'nku ma b'aj te Himeneo ex Lejantr,

aye' o chex nq'o'n tjaq' tkawb'il tajaw il, a satanás, tu'ntzin tajtz ti'j kyanmin, ex tu'n mi chi yolb'ine ti'j qMan Dios.

Jun xnaq'tzb'il ti'jjo na'j Dios

2 Tu'npetzi'n, kxel woqxeni'n tey, tu'n kyxub'sin kywutza tuk'a na'j Dios ti'j tkyaqil xjal, ex tu'n kyyolin tuk'a Dios kyi'j, tuk'a nim aq'b'il chjonte te; ² ex tu'n kyna'n Dios kyi'jjo tkyaqil nejinel ex jni' kawil, tu'ntzintla qb'et toj tumil, ex tuk'a jun b'a'n nuk'b'il, ex tu'n tajtz ti'j qanmin twutz Dios, ex tu'ntzin qok tz'aqlexix toj tkyaqil. ³ Qu'n tb'anilxjo lu'n, ex ntzalaj Dios, a Klolqe te jun majx, ti'j. ⁴ Qu'n atzin taj Diosjo tu'n kykletxjal kykyaqil, ex tu'n tel kyniky' ti'jjo a twutzxix. ⁵ Qu'n junch'in Dios at; ex junch'in ichin yolil kyi'jxjal twutz Dios, aku Jesucrist, ⁶ a xi q'o'nte tib' te kyimin te chojb'ilte qil, tze'nkuxjo otaq chiky'b'ajtz tu'n qMan Dios toj tq'ijil, tu'n tkotpit tkyaqil xjal tu'n.^x ⁷ Tu'npetzi'n, ma tzaj q'o'n wokli'n, tu'n nyoli'n ti'jjo tzaqipib'l lo, ex ma chin oka te tsanjil qMan, tu'n kyxnaq'tzitjo aye nya Judiyqe ti'jjo nimb'il, a twutzxix.^y Twutzxix we'y; nya noq nja b'ant wu'n.

⁸ Waja tu'n kyna'nxjal Dios tkyaqil twutz tx'otx'. Ex aj tja kyi'n kyq'ob' twutz qMan toj kyna'n Dios, kyb'inchim tuk'a kyanmin saqxix, nya tuk'a q'oj, ex nya tuk'a yolb'il ti'j juntl.

Jun xnaq'tzb'il kye' qya nimil

⁹ Ex waja tu'n tok kyoksin qya kyxb'alin tb'anilx ex toj tumil, me nya noq tu'n tjaw kynimin kyib' kywutzxjal, qala' tuk'a jun mutxsb'il; nya tu'n tjax kyq'o'n txqan ti' toj kywi' tu'n tqoptz'aj, noq tu'n kyka'yinxjal kyi'j, ex tu'n mina tz'ok kyq'o'n kyxb'alin ntz'iltzin tuk'a ta'l q'anpwaq, ex tu'n mina tz'okx

^v1:13 Kyb'i. 8:3 ^w1:13 Kyb'i. 9:4-5

^x2:6 Mt. 20:28; Mr. 10:45; Gal. 1:4; Tit. 2:14 ^y2:7 2Tim. 1:11

kyq'o'n kyu noq tal ab'j nqopin wen,^z
¹⁰qala' tuk'a kyb'inchb'in b'a'n tze'nkux
 nten te tu'n jun qya nimil ti'j qMan Dios.

¹¹Ayejo qya, aj kyok toj xnaq'tzb'il ti'j
 Tyol qMan toj tja Ttanim Dios, b'a'n tu'n
 kykub' nume, ex tu'n mutxin kyten. ¹²Mi
 chin q'o'n qya xnaq'tzb'il kyib'aj ichin, ex
 nya tu'n kykawin kyib'aj. Qala', noq tu'n
 tkub' kyb'i'n, ex nya tu'n kych'otj. ¹³Qu'n
 ate Adán b'ant nej tu'n Dios,^a exsin kub'
 b'inchinxilte Eva.^b ¹⁴Ex nya te Adán kub'
 sb'u'n tu'n tajaw il, qala' a teqya. Ex
 tej tkub' sb'u'n, b'ex i ok aj il.^c ¹⁵Me
 kkletil te qya te tkyaqil ti', qa ma kub'
 ten toj tja, ex qa ma tz'ok tq'o'nix tilil
 tu'n tjapin b'aj tu'n, tze'nkux jun tb'anil
 txub'aj kyxol tal, ex tuk'a tnimb'il, ex
 tuk'a tq'aq'b'il tk'u'j, tu'ntzin tten saqxix
 wen.

Aye nejinel ex mojlil toj Ttanim Dios

3 Twutzxix te lu'n: Qa at jun nimil
 taj tu'n tok te nejinel kyxol nimil,
 tb'anilxjo t-xim ikyjo. ²Me il ti'j nej
 tu'n tb'et tojxix tumil, tu'n nti' jun xjal
 yolb'in ti'j, ex junch'in t-xu'jil, jikyinxix
 toj tchwinqil, ex tzyu'n tib' ti'j tkyaqil
 nya b'a'n, ex nkub' nimir kyu'nxjal, b'a'n
 xk'amin ky'i'xjal toj tja, at-xix tna'b'l tu'n
 t-xnaq'tzin, ³ex nya tx'ujtinel, ex nya
 b'ujil, qala' wen, ex che'wxix tanmin,
 ex nya xo'nk tk'u'j ti'j pwaq. ⁴Ex b'a'n
 kawin toj tja, b'a'n chi nimir tk'wal tuk'a
 mutxb'il. ⁵Qu'n qa mib'in kawin toj tja,
 ¿Tze'ntzin ttentz aj tb'ant tkawin tib'aj
 Ttanim Dios? ⁶Tu'npetzi'n, nya wen tu'n
 tok jun a'la te nejinel, qa a'kxtaq nimir,
 qu'n aku ja nimir tib', ex tu'n ikyjo,
 aku kub' tz'aq tjaq' tqanb'il Dios, tze'nku'
 b'aj te' a ok te tajaw il ojtxe. ⁷Ex il ti'j
 tu'n tnimajtz kyu'nxjal nya nimilqe, noq
 tu'n nb'et toj tumil, tu'ntzin mi tz'ele toj

ttx'ixew, ex tu'n mi kub' tz'aq toj tq'ob'
 tajaw il.^d

⁸Ex ikyxjo kye mojlil,^{ss} tu'n tok jun
 kyoklin, il ti'j nej tu'n kyb'et toj tu-
 mil, tu'ntzin kynimajtz kyu'n txqantl,
 nya noq tu'n kymeltz'aje tuk'a kyyol, ex
 nya tx'ujtinelqe, ex nya tu'n kykanb'in
 jun pwaq, a nya toj tumil. ⁹Ex il ti'j
 tu'n tkub' kynimir a t-xilin qnimb'il, nya
 tuk'a kab'e kyk'u'j. ¹⁰Me il ti'j tu'n kyok
 ka'yit nej, ex qa nti' ch'in kyky'i, b'a'n tu'n
 kyok te mojlil toj Ttanim Dios.

¹¹Ex aye qya, a mojlilqe, il ti'j tu'n
 kyb'et toj tumil, tu'n kynimajtz kyu'n
 txqantl, ex nya iqil yolqe, qala' mutxin
 kyten, ex tz'aqleqe toj tkyaqil. ¹²Ex
 ikyqexjo, aye ichin mojlilqe, junxch'in
 kyxu'jil tu'n tten, ex il ti'j tu'n tten
 jun b'a'n kawb'il toj kyja kyxol kyk'wal.

¹³Qu'n ayetzin mojlil njapin kyaq'in to-
 jxix tumil, b'a'n kchi elile toj kywutzx-
 jal, ex tuk'a tkyaqil tq'uqb'il kyk'u'j, kxel
 kyq'ma'n kynimb'il ti'j Crist, a Jesús.

¹⁴⁻¹⁵Nchin b'isi'n tu'n nxi'y lol tey,
 me qa xin we'taqkuy, kxe'l ntz'ib'inji'y
 u'j lu'n tey, tu'n tel tniky'a te, tze'n
 tu'n kyb'ete' jni' xjal toj Ttanim Dios, a
 Dios itz'ix. Ex a Ttanim tzyul te' yol,
 a twutzxix, ex nb'et tze'nkuxjo ntzaj t-
 xnaq'tzin, tu'ntzin kyok te yek'ilte Dios
 kywutzxjal. ¹⁶Tu'npetzi'n, b'i'nxix qu'n,
 qa nimix t-xilin qnimb'il, ikyxjo tze'nku
 nq'q'ma'n:

Tzaj tyek'in Dios tib' qe noq tu'n Jesús, a
 Tk'wal, tej tok te xjal.

Ex tzaj tchiky'b'in Xewb'aj Xjan qa
 twutzx, qa a Diosjo; ex iwle kyu'n
 angel.

O yolajtz kyexjal tkyaqil twutz tx'otx', ex
 nim xjal o nimir ti'j.

Ex jax q'i'n toj kya'j, ja' nqoptz'aje qMan
 Dios te jun majx.

^{ss}3:8 Ajo yol *mojlil*, diácono n-ele toj kastiy.

^z2:9 1Pe. 3:3 ^a2:13 Gen. 2:7 ^b2:13 Gen. 2:21-22 ^c2:14 Gen. 3:1-6

^d3:7 Tit. 1:6-9

Aye' nimil kyjel kytzaqpin kynimb'il

4 Twutzxix ntuq'ma'n Xewb'aj Xjan, qa aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx', at junjun kyjel ttaqpi'n tnimb'il, tu'n t-xi lipe kyij taq'nil tajaw il, tuk'a kyxnaq'tzb'il, a noq te sb'u'b'l. ²Kxel kyb'in kyyol xmiletz', a nya twutzx chi yolin, ex mi na'n kyu'n a wen exjo nya wen, qu'n ajo kynab'l nti' tajb'in, nyakuj ma tz'e'y tu'n jun kyaq kxb'il. ³Ex n-el kyiky'in mejeb'lin, ex n-el kyiky'in junjun ti', a tch'iysb'in Dios, a wen tu'n t-xi qniky'b'in te jun tzaljb'il te qe, ex tu'n t-xi qq'o'n chjonte te Dios, a awo ma qo nimin ti'jjo yol twutzxix. ⁴Qu'n tkyaqiljo tch'iysb'in Dios wen te'.^e Ex nti' tumil tu'n tel qiky'in; qu'n qa ma txi qq'o'n chjonte te Dios ti'j, k'wel tky'iwlin Dios tkyaqil. ⁵Qu'n kyjel saqixjo jni' lu'n tu'n Tyol qMan, tej tkyij tz'ib'it ojtxe qa wen tkyaqil, ex tu'n qna'b'l Dios te aq'b'il chjonte te.

Jun tb'anil taq'nil Jesucrist

⁶Qatzin qa ma txi t-xnaq'tzinjiy anetzi'n kye nimil, tb'anil aq'nilpetzintza te qAjaw Jesucrist, ex nojnin tu'n yol nimin qu'n, a tb'anil xnaq'tzb'il, ma tz'ok lipey ti'j.

⁷Iky'imiljiy tkyaqil kyyolxjal nya tumil, ex jni' kyla'jxjal, a nya b'a'n. Qala' q'onka tilil, tu'n tajb'in te Dios. ⁸Qu'n qa ma tz'ok qq'o'n ipb'il ti'jjo qxmilit, at ch'in tajb'in. Exsin ikyx te' qa ma tz'ok qq'o'n ipb'il tu'n qajb'in te Dios, nimxix tajb'in te chwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ex te chwinqil te jun majx toj kya'j.

⁹Twutzxixjo yol kxel nq'ma'n, ex b'a'n tu'n tnimajtz kyu'n tkyaqilxjal. ¹⁰Nqo aq'nin ex n-iky'x yasb'il qu'n, noq tu'n tpajjo yol lu'n: Q'uqlek qk'u'j ti'jjo Dios itz', a Klol tkyaqil xjal, aye' kchi nimil ti'j.

¹¹Atzi'n lu'n atzin q'manxjiy, ex xnaq'tzinxa kye kykyaqil. ¹²Ex mi kub' tb'inchi'n tze'n kye txqantl ku'xin, tu'ntzin mi tz'ele iky'ini'y kyu'nxjal. Qala' tz'okxa jun yek'b'il kywutz tkyaqil: Tu'n tb'eta toj tumil tuk'a tyola, tuk'a tq'aq'b'il tk'u'ja, tuk'a tnimb'ila, ex tuk'a tchwinqila saqix. ¹³A na'mxtaq nkani'n, ja'kx n-u'jin Tyol Dios kywutzxjal, tu'n t-xi tq'o'n tumil kye, ex tu'n kyxi t-xnaq'tzi'n. ¹⁴Mi kub' tyajinjiy tokli'n ma txi tq'o'n qMan Dios, tej xkub' kyq'o'n nejinel toj Ttanim Dios kyq'ob' tib'aja, tu'n toka te kyik'lel, qu'n ikykuxtaq taj Diosjo. ¹⁵Q'onkxixa tililjo lo, tu'ntzin tok kyka'yinxjal, qa te Dios tkyaqiljo a nkub' tb'inchi'n. ¹⁶Ex ka'yinkxix tib'a tu'n tb'eta, ex tu'n t-xnaq'tzi'n tuk'a tumil. We'kuxixa toj tkyaqil. Qu'n qa ma b'ant ikyjo tu'n, ok kletila exqetzi'n nchi b'i'n ti'ja.

Tze'n tu'n qb'ete kyuk'a txqantl

5¹⁻²Mi chi ok tmionjij xjal ma chi tijin, qala' cheb'e xmoxinqeka nyakuqexitlaj ttatiy ex tnaniy. Ex ikyqexjo ku'xin q'a, nyakutlaj titz'inqiy; ex ikyqexjo txin nyakutlaj taneb'qiy. Mi kub' tb'inchin jun nya b'a'n kyij, tu'ntzin mix a'l jun jaw yolb'in ti'ja.

³Oninqexjiy qya, a o kyim kychmil, ex mix a'l jun itz' kyij. ⁴Me qa ite' kyal mo ite' kychman, ayetzin at iltzjo kyij, tu'n kyok kyka'yin kynana mo ky-tata ex jni' kyb'aj toj kyja, noq tu'n tok kyb'inchin t-xeljo ja' xi tzaje ch'iye, qu'n atzi'n anetzi'n tb'anilx twutz qMan Dios. ⁵Me ayetzi'n qya, a o chi kyim kychmil, ex o chi kyij toj meb'eyil, q'uqlek kyk'u'j ti'j Dios, ex mi tz'el najx toj kyk'u'j tu'n kyna'n Dios q'ijl ex qniky'in. ⁶Me ante' meb'e, a k'wel tq'on tib', tu'n tb'inchin tze'nkux ntqanin t-xmilil, ma naj twutz Dios. ⁷Q'manxa kye nimil tkyaqiljo lu'n,

tu'ntzin mi chi yolb'ajtz kyu'nxjal. ⁸ Qu'n qa mi xi ok kyka'yin kyb'aj toj kyja, mapen chi oktz manyor aj ilx, tze'nqeku nya nimil.

⁹ Tojjo kyajlal qya meb'e, o'kqex k'welix kyb'i aye ma japin ox k'al ab'q'e* kyu'n, ex qa ma japin mejeb'lin kyu'n: ¹⁰ Qa b'a'n jni' kyb'inchb'in, qa ma chi ja kych'iysin kyal toj wen, ex b'a'n nchi xk'amin kyijxjal toj kyja, ex qa o tz'el kytxjo'n ti'j kyqan nimil, ex qa nchi mojin kyijjo a nim n-iky'x kyu'n, ex kukx n-ok tilil kyu'n, tu'n kyb'inchinte tkyaqiljo wen.

¹¹ Me mi kux tz'ib'it kyb'i qya, a ku'xinqe, a o kyim kychmil, qu'n aku chi ja meje juntl majl tuk'a jun ichin nya nimil, mo aku tz'el kypa'n kyib' ti'j Crist, noq tu'n tajb'il kyxmilil. ¹² Ex tu'n ikyjo, ayex kchi k'welix q'o'n te kyil twutz Dios, qu'n k-elil kypa'n kyib' toj kynimb'il ti'j Crist. ¹³ Ex noqittzin o'kxtzjo, qala' noq nchi b'eteje tziyile ja, ex nchi el ky'aj, ex nchi b'aj iqin yol, ex nb'aj okx kylimon kyib' toj tkyaqil, ex nchi b'aj yolin ti'jjo nti' kyaj ti'j. ¹⁴ Tu'npetzi'n, wajatl'ay tu'n kymeje' qya ku'xinqex, aye o chi kyim tnejil kychmil, tu'ntzintla kyul kyal, ex tu'n tb'ant kykawin toj kyja, ex tu'n mi txi kyq'o'ne amb'il te tajaw il, tu'n kyy-olinxjal nya b'a'n ti'j qnimb'il noq tu'n kypaj. ¹⁵ Qu'n at junjun qya meb'e ma tz'el kypa'n kyib' tu'n kyxi lipe ti'j tajaw il.

¹⁶ Qa at jun qya nimil at juntl qya toj tja, a o kyim tchmil, b'a'n tu'n t-xi tmojin, tu'n mi tz'oke te tk'a'ch Ttanim Dios; tu'ntzin tonin Ttanim Dios kyijjo qya, a o kyim kychmil, aye' nti'x jun itz' kyij'.

¹⁷ Aye nejinel, a ma b'ant-xix kykawin toj tumil toj Ttanim Dios, b'a'ntla tu'n t-xi' jun onb'il nimix kyexixpetla' aye' ma

txi kyq'o'nx kyib' tu'n kyyolin ex tu'n kyx-naq'tzin ti'j Tyol Dios. ¹⁸ Qu'n ntq'ma'n Tyol Dios: Mi tz'ok kyk'lo'n ttxa'n waxk, qa nwa'b'in triych.^f

Ex ikyxjo ntq'ma'n: Jun aq'nil at toklin tu'n t-xi chjet twi' tk'u'jch.^g

¹⁹ Ex mi txi tq'o'n amb'il te jun patb'il tu'n jun xjal ti'j jun nejinel toj Ttanim Dios, qa mix a'l jun mo kab'e xlonte.^h

²⁰ Me ayetzin nejinel tzunx nchi b'inchin il, b'a'n tu'n kyxi kawit kywutz txqantl, tu'ntzin kyxob'jo txqantl. ²¹ Kxel woqx-eninxixa te'y twutz qMan Dios, ex twutz Klolqe Jesucrist ex kywutz jni' angel, aye' sk'o'nqexix tu'n Dios, tu'n junx tu'n tele' nuk'b'il lo kyij' kykyaqil, a'lchaqx kyetz.

²² Mi kub' tq'o'n tq'ob'a jun paqx tib'aj jun a'la tu'n tok te nejinel toj Ttanim Dios, qa na'mxtaq tok tka'yin tb'inchb'in. Qu'n yajtzila', qa nyataqku wen tb'inchb'in, ajin kxel b'len toj til. Qala' ka'yinkxix tib'a wen.

²³ Tu'n noqx nstz'uyin tk'u'ja ex te' yab'il ma tz'ok lemtz'aj ti'ja, mi txi tk'wa'n junxte a', qala' k'wanxa ch'in vin te q'amb'ilte.[†]

²⁴ At junjun xjal n-el tniky'tzajil liwey qa aj ilqe. Me ex at junjuntl tzmaksi' k-elil tniky'tzajiljo, aj tok toj xjelb'il tu'n qA-jaw. ²⁵ Exsin ikyxjo jni' qb'inchb'in wen, q'ancha'l kywutz kykyaqil. Ex aye nya q'ancha'l kyu'nxjal, ex nlay tz'ewit te jun majx.

Jun tumil kye aq'nil

6 Tkyaqiljo nimil, aye' ma chi ok te aq'nil te jun majx, il ti'j tu'n tkub' kynimin tajaw aq'untl toj tkyaqil, tu'ntzintla mi chi yolb'inxjal ti'j tb'i qMan Dios ex ti'jjo qxnaq'tzb'il. ² Ex qa at

*5:9 Ox k'al ab'q'e, 60 años n-ele toj kastiy.

†5:23 Kyojjo q'ij anetzi'n, tzuntaq nchi k'wantaqxjal ch'in k'wab'j vin, a ta'l lob'j uv, noq te jun q'amb'il.

^f5:18 Deu. 25:4 ^g5:18 Mt. 10:10; Lc. 10:7 ^h5:19 Deu. 17:6; 19:15

jun tajaw aq'untl nimil, mi kub' kyb'isin aq'nil qa noq tu'n kyerman kyib' mi chi kub' kynimin, qala' noqpe kyja chi kyniminku wen, ex chi ajb'inxix kye, qu'n nchi ajb'in kyex nimil, aye' k'u'jlinqexix kyu'n. Atzin lu'n, Timotey, xnaq'tzinxa, ex q'onxa tumil kye.

A q'inimil twutzxix

³Qa at jun xjal nxnaq'tzin jun tumil nya twutzx, qa mikyxi' tze'nku tb'anil xnaq'tzb'il tu'n qAjaw Jesucrist, ex qa mikyxi' tze'nku ntyek'in qnimb'il; ⁴jun xjal ikyjo jun nimil tib' ex nti'x ch'in n-el tniky' te. O'kx tajjo tu'n tyasin ex tu'n tyolb'in, ex atzi'n anetzi'n ikytzin tze'nku jun yab'il, ma tz'ok lemtz'aj ti'j. Qu'n antza ntzaje lo'chj k'u'jb'aj, jni' jyoj q'oj, ex tkyaqil iky'b'il ex yasb'il, ⁵ex tkyaqil b'ujin, a mi nb'ajx kyxolxjal, aye' xjal ma tze'l naj kynab'l; mi n-el kyniky' te yol twutzx. Toj kywutz a qnimb'il n-ajb'in noq tu'n kyq'inimix. ⁶Twutzx te' qa at jun q'inimil tu'njo qnimb'il, a tu'n qtzalaj ti'jjo ch'in, a at qe. ⁷Qu'n nti'x ch'inqe q'i'n qu'n, te' xqo ul itz'je twutz tx'otx', ex nti'x ch'in k-ajil qi'n, aj qkyim.ⁱ ⁸Me noq qa at telix qq'ij, ex qa at qxb'alín, qo tzalaj tuk'a ikyjo. ⁹Me ayetzin kye' kyaj tu'n kyq'inimix tzalu'n twutz tx'otx'. Aj ttzaj jun ti' kyij, b'ex nchi kub' tz'aq toj il, ex b'ex nkub' kysb'u'n kyib' tu'n kyajb'il, a nya tumil, ex ax n-ok meltz'ajjo q'ol mib'in kyij, tu'n kyxi toljx toj najin te jun majx. ¹⁰Qu'n qa ma tz'ok qx'o'n qk'u'j ti'j pwaq, nya b'a'n, qu'n antza ntzaj anq'in tkyaqiljo wiq nya b'a'n.^j Qu'n at junjun ma txi lipe kyanmin ti'j pwaq, ex noq tu'n tpajjo ikyjo, ma chi el txalpaj toj kynimb'il, ex ayex ma chi ok q'onte kyixk'oj kyijx.

A tb'anil aq'untl toj qnimb'il

¹¹Me atzin te, ma tz'oka jun ichin te Dios. Tu'npetzi'n, tzaqpinkijiy tkyaqil anetzi'n, ex we'kuxixa jikyin toj tchwinqila, toj tb'inchb'in b'a'n, toj tnimb'ila, toj tq'aq'b'il tk'u'ja, ex kukx tu'n tayo'n tajb'il qMan toj tkyaqil, ex mutxinku tten. ¹²Tz'ok tilil tu'n, tu'n tjapin b'ajjo taq'in qMan Dios toj tnimb'ila. Ex kukxit tzaj tna'njiy tkab' tchwinqila, qu'n tu'npetzi'n o txokli'y tu'n Dios ti'j, tej tq'ma'y, ex tej tkub' tyek'in tnimib'ila kywutz nimku xjal. ¹³Kxel woqxeninxixa ja'lin twutz qMan Dios, a tzaj q'ol chwinqil te tkyaqil, ex twutz Klolqe Jesucrist, a tq'ma te jun yek'b'il twutz Poncio Pilat qa twutzxixjo Tyol.^k ¹⁴Niminkujiy a nxi nq'ma'n te'y, tu'n tkub' tb'inchi'n, ex mi jaw ttx'ixpi'n, tu'ntzintla nti'x jun ti' tu'n t-xi kawita ti'j. B'inchima ikyjo, tzmaksi' ajxi tul juntl majl qAjaw Jesucrist. ¹⁵Kjapin b'aj tkyaqiljo lo tu'n Dios tojxix tq'ijil, qu'n o'kx te Diosjo junch'in at; ky'iwlínixix tb'i, ex nim toklin te Kawil, qu'n a Kawil tib'aj tkyaqil kawil, ex a tAjaw Tkyaqil tib'aj tkyaqil tajaw. ¹⁶Qu'n o'kx Diosjo nlay b'aj, ex najle toj tkyaqil tqoptz'ajiyil, a mix a'l'x aku tz'oxsin tk'atz. Mix a'l' jun o lonte, ex mix a'l' jun aku ka'yinte. O'kx te Dios at tkyaqil toklin ex jni' tipin ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

¹⁷Ayetzin at kyq'inimil twutzjo tx'otx' tzalu'n, q'manxa kye tu'n mi ja kynimin kyib', ex tu'n mi tz'oke qe kyk'u'j ti'jjo kyq'inimil, qu'n nya kukx te' tten. Qala' o'kx tu'n tok qe kyk'u'j ti'j Dios, a nimxix ntzaj tq'o'n qe, tu'n qtzalaj ti'j. ¹⁸Ex q'ma'nxa kye tu'n tkub' kyb'inchi'n wen, ex tu'n kyok te so'j. ¹⁹Qu'n tuk'a' ikyjo, kxel kyxikyb'in jun q'inimil te jun majx toj kya'j, ex jun chwinqil, a mixla jtojx tu'n tb'aj.

²⁰Timotey, q'onka tililjo a ma kyij oqxenit te'y. Ex mi txi tb'injiy kyyolxjal, a nti' tajb'in, exsin jni' nkyq'ma'nxjal, a nyakuj manyor tumil. ²¹Qu'n ite' junjun nchi yolin ikyjo, me aye' o chi el txalpaj ti'j kynimb'il.
Noq a Dios tzaj q'o'nte t-xtalb'il tib'aja.

Tkab' Tuj Pabl te Timotey

Ch'ixtaq tkyim Pabl (4:6), te' tkub' ttz'ib'in tkab' tu'j te Timotey. Ex axsa ntzaje tq'ma'n juntl majl a junjun xnaq'tzb'il ex nuk'b'il tze'nku tku'x toj tnejil tu'j. Ex ntzaj tq'o'n junjuntl tb'anil tumil tze'nku jun ximb'itz ti'j ja' tzajnin Tyol Dios, ex ti'tzin tajb'in (3:15-17).

Exsin tzaj tna'n Pabl a tnimb'il ex tq'aq'b'il tk'u'j Timotey, ex nxi tq'o'n chjonte te Dios kyi'jjo lu'n. Twutz tkyaqil jni' yajb'il n-iky'x tu'n Timotey, nxi tkujsin te, tu'ntzin twe'xix wen tze'nku jun tb'anil xo'l q'aq' te Jesucrist (2:3-4). Nxi tq'ma'n Pabl te Timotey tu'n mi tx'ixwe ti'jjo Tb'anil Tqanil, mo kyi'jjo nimil, aye sk'o'n tu'n Dios, qala' tu'n tb'ant tten tu'n tiky'x yajb'il tu'n, tu'n kypaj.

Ex ikyxjo, nxi toqxenin te, tu'n tok tka'yin tchwinqil ex tu'n twe'xix tojjo tb'anil xnaq'tzb'il, tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios. Te kye' xjal, a at kymujb'il kyib' tuk'a Crist, ok chi kletil tu'n, toj tkyaqil nya b'a'n tzalu'n twutz tx'otx', ex ok chi xel ti'n tzman toj kya'j, ja' nkawine qMan Dios te jun majx (4:8, 18).

Q'olb'il tu'n Pabl te Timotey

1 Ayi'n Pabl, jun tsanjil Jesucrist; chq'o'nqi'n tu'n tajb'il qMan Dios, ikyxjo tze'nku b'antnin ti'j tu'n, ti'jjo tkab' qchwinqil noq tu'n s-ok qmujb'in qib' tuk'a Crist, a Jesús. ²Nxi ntz'ib'inji'y u'j lo tey, a ay Timotey, nyakuj nk'wala, k'u'jlinxixa wu'n.¹Noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist tzaj q'o'nte t-xtalb'il, ex q'aq'b'il tk'u'j, ex jun nuk'b'il toj tkyaqil tib'aja.

Qo q'man Tb'anil Tqanil Crist

³Timotey, tze'nku nchin na'n Dios, ntzaj nna'n te toj nna'j Diosa q'ijl ex

qniky'in, ex kukx nchin q'onji'y chjonte te qMan, qu'n tu'n nchin ajb'in te tuk'a jun nna'b'la saqxix, ikyxjo tze'n xi ajb'in ojtxe nxe'chila. ⁴Nimxix waja tu'n tok nka'yin juntl majl, ex tu'n njaw ntzajaja wen ti'ja, qu'n tzunx ntzaj nna'nji'y, tze'nku tej tel qpa'n qib' tuk'iy, qu'n ex ox tz'oq'xa wen wi'ja. ⁵Qu'n kub' nna'nji'y tnimb'ila jikyxix wen, tze'nku te tyayin, a tnejil nimil toj tja'y, a Loida, exsin te tnaniy, Eunice.^m Ex qu'qulexix nk'u'ja ti'ja, qa ikyx ta' tejy tnimb'il. ⁶Tu'npetzi'n, nxi nna'nxi'ji'y lu'n te'y, tu'n tja ti'n tib'a wen, ex tu'n mi tz'el tyajinji'y tokli'n, a ma tzaj tq'o'n Dios, tej tkub' nq'o'n nq'ob'a tib'aja, tu'n toka te jun nejinel toj Ttanim Dios. ⁷Qu'n nya jun xewb'aj te xob'ajil ma tzaj tq'on Dios te'y, qala' a Xewb'aj Xjan, a xi tq'on te'y nim tipin, nim tq'aq'b'il tk'u'j, ex nim toklin tu'n tb'ant ttzyunte tib'a wen.

⁸Tu'ntzintzjo, Timotey, mi tzaj tx'ixwi'y tu'n tyolin tb'i qAjaw, ex mi tzaj tx'ixwi'y tu'n ma chin kux jpu'n toj tze noq tu'n tpaj. Ex ikyxjo te, k'a' tziky'x tu'n, jni' yajb'il tzul toj tchwinqila, noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil qMan Dios, qu'n ex ax ktzajil q'onte tipin toj tkyaqil. ⁹Qu'n ma qo klet tu'n, ex ikytzin ma qo ttxok, tu'n qok te tza'qle twutz, nya tu'n'xjo qb'inchb'in, qala' ikyxtaq t-ximjo atxix ojtxe, tej na'mxtaq tkub' xkye twutz tx'otx', qa tu'ntaqx ttzaj tchq'o'n Crist, a Jesús, noq tu'n t-xtalb'il. ¹⁰Ex o tzaj tyek'in tq'aq'b'il tk'u'j qe, te' tul Jesucrist, a Kolil, a kub' ti'j kyimin tu'n. Ex tu'n Tb'anil Tqanil kolb'il, ma tzaj tq'o'n jun chwinqil qe, a mixla jtojx tu'n tb'aj. ¹¹Ma chin jaw tsk'o'n Dios te yolil te' Tb'anil Tqanil kolb'il anetzi'n, ex te tsanjil, ex te xnaq'tzil.ⁿ ¹²Ex noq tu'n tpajjo lo, n-iky'x jni' nya b'a'n wu'n. Me ex nlay chin tzaj tx'ixwi'y te lu'n, qu'n ma tz'el nniky'a te' Jesús, a ma txi

¹1:2 Kyb'i. 16:1; 1Tim. 1:2 ^m1:5 Kyb'i. 16:1 ⁿ1:11 1Tim. 2:7

nnimi'n, ex q'uqlek nk'u'ja ti'j, qa at tipin tu'n tna'yit, ex tu'n tk'uyitjo tkyaqiljo ma txi woqxeni'n te, axji tjapin tq'ijil.

¹³Lipektzin ti'j tkyaqiljo xnaq'tzb'il ma txi nyek'i'n tey; ex tu'n tokin te jun yek'b'il ti'j qnimb'il, ex ti'j tq'aq'b'il qk'u'j, noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Crist, a Jesús. ¹⁴Ex tuk'a onb'il tu'n Xewb'aj Xjan toj qanmin, niminkutzinjiy tb'anil xnaq'tzb'il, a ma kyij woqxeni'n te'y.

¹⁵B'i'nl tu'n, qa jni' erman toj tx'otx' te Asia ma chin kyij kytzaqpi'n, tze'nku Figelo ex Hermógenes. ¹⁶Noqxit ax qMan Dios tzaj q'aq'in tk'u'j ti'j Onesiforo kyuk'a tb'aj toj tja. Qu'n ila'ku maj, ul q'uqb'il nk'u'ja, ex mix tzaje tx'ixwe, tu'n jpu'nqinkuxa toj tze noq tu'n tpaj taq'in Dios. ¹⁷Qala' noqx te' tkaninku Rom, ok ten pitk'ajil wi'ja, tzmaksi' tej nknet-xa tu'n. ¹⁸Noqxit ax qAjaw tzaj q'aq'in tk'u'j ti'j tojjo tq'ijil, aj tul juntl majl, ex ajinkuy b'ilte jni'xsin xmojin quk'a, tej oto'xtaq tojjo tnam Éfeso.

Qo ok te jun tb'anil aq'nil te Jesucrist

2 Ay Timotey, tze'nku jun nk'wala, q'inks tib'a tu'n xtalb'il tzaj tq'on te'y tu'n Dios, tu'n tmujb'il tib'a tuk'a Crist, a Jesús. ²Nchin kub'sin nwutza tey, tze'nkuxjo o tz'ok tb'i'n wi'ja, tej nyoli'n kywutz txqan xjal, axsin kxel woqx-eninji'y ja'llin kye xjal, aye' at tq'uqb'il tk'u'ja kyij, tu'n kyok te xnaq'tzil kye txqantl.

³Tziky'xsin tu'n toj aq'untl, tze'nku jun xo'l q'aq', qu'n ma tz'oka te jun xo'l q'aq' te Crist, a Jesús. ⁴Qu'n nti' jun xo'l q'aq' nxi' jyol juntl aq'untl, qa tokx te xo'l q'aq', qu'n ex nlay tz'el wen toj twutzjo a nejinel. ⁵Ex ikyxjo tze'n jun rinil, nlay kanb'in jun chojb'il, qa mi s-ok tq'on tilil, tu'n tjapin tu'n, tze'nkuxjo nuk'b'il. ⁶Ex ikyxjo tze'nku jun aq'nil toj koj'b'il, il ti'j nej tu'n tok tq'on tilil taq'in, tu'n tjaw

tchmo'n yajxi twutz tawal. ⁷Ximinkux-ixa wen ti'j tkyaqiljo lo, ex ax qAjaw ktzajil q'o'nte tumil, tu'n tel tniky'a te. ⁸Ex na'nkuy t-xilin Jesucrist; ax Dios, qu'n jatz anq'in kyxol kyimnin, ex ok te ichin, qu'n tzajnin ti'j tyajil qtzan nmaq kawil David. Atzin Tb'anil Tqanil kolb'iljo lo, a nxi nyoli'n. ⁹Ex tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil kolb'il, nim yajb'il n-iky'x wu'n, nyakuj tze'n jun ileq', k'lo'nqin tu'n kxb'il tzalu'n toj tze. Me metzin te' Tyol qMan Dios nlay k'let te', qala' lu te' nch'iy wen tkyaqil twutz tx'otx'. ¹⁰Tu'npetzi'n, n-iky'x tkyaqiljo lu'n wu'n, tu'n kypajjo aye' ma chi jaw tsk'o'n qMan Dios, ex tu'ntzin kyklet tu'n Crist, a Jesús, ex tu'n kyxi' tuk'a toj tqoptz'ajiyil kya'j te jun majx.

¹¹Twutzxixjo yol, a q'umle kyjalu'n: Qa o qo kyim tuk'a ti'j il tzalu'n twutz tx'otx',

ex qo jawil anq'in juntl majl tuk'a te jun majx.

¹²Ex qa ma tziky'x qu'n, qo kawil junx tuk'a toj kya'j.^o

Qa ma tz'el qiky'in, ex ikyxjo qo elil tiky'in.^p

¹³Ex qa at jun xkyij ttzaqpi'n tnimb'il, me mete Crist kukx te tten te jun majx,

ex nlay b'ant tu'n tkyij ttzaqpi'n Tyol, a tu'n tq'on jun chojb'il te'yila junjun tze'nkux tb'inchb'in,

exla qa te tky'iw'b'il qib'aj mo minaj, qu'n nlay ja ttx'ixpin Tyol, a o tq'ma.

Jun tb'anil aq'nil

¹⁴Na'nxjiy lu'n kye nimil, ex q'onxa kynab'l toj tb'i Dios, tu'n mi chi ja ch'otje kyijjo yol ex xnaq'tzb'il, a nti' tumil. Qu'n atzin ch'otjb'il nti' tajb'in, qu'n ayetzin nchi b'in ti'j, noq kyja' nchi jaw naje. ¹⁵Q'onka tilil tu'n toka tze'nku jun aq'nil tb'anil twutz qMan

Dios, tu'ntzin nti' tu'n ttzaj tx'ixwi'y ti'jjo taq'nb'i'n. Qala', yek'imjiy Tyol tze'nkux tten. ¹⁶Iky'imilijiy jni' kyyolxjal, a nya wen, qu'n ayetzi'n xjal nchi yolin ikyjo, noqx ipin kyxi' toj il. ¹⁷Ex atzin kyx-naq'tzb'il ikyjo tze'nku jun yab'il qxol, a cheb'e nxi lemimin, ex aku qo kyim tu'n. Atzin xb'ajjo tuk'a t-xnaq'tzb'il Himeneo exsin Fileto, ¹⁸qu'n ma chi el txal paj toj kynimb'il. Nkyq'ma'n qa mi qo jaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin tuk'ax qxmilil, qala' o b'aj te' toj qanmin, chi chi'. Tu'ntzintzjo lu'n, ma chi ok ten meltz'il tumil, tu'n kyjaw naj junjun toj kynimb'il. ¹⁹Me ate Dios o kub' q'o'nte tq'uqiljo Ttanim, a nlay yekj, qu'n ate Dios o kujsin te' kab'e Tyol lo: Tnejil, to-jtzqi'nqexix te Diosjo, aye o chi ok te te;⁹ ex tkab'; kykyaqiljo o chi nimin ti'j, il ti'j tu'n tel kypa'n kyib' ti'j il.

²⁰Ikytzi'n tze'nku toj tja jun q'inin, at laq tb'anilxix wen, b'inchin tuk'a q'anpwaq ex saqpwaq, ex at junjun b'inchin tuk'a tze ex junjun tuk'a tz'aqb'aj tx'otx'. At junjun nimxix toklin ex at junjun a mina. ²¹Ikyxsin oto'ke tze'n kye laq: Qa qaj tu'n ttzaj q'o'n qoklin tb'anil tu'n qMan Dios, il ti'j tu'n tel qpa'n qib' ti'j tkyaqil nya b'a'n, tu'ntzintla qajb'in te Dios toj tkyaqiljo wen. ²²Tu'npetzi'n, ku tel oqa te tkyaqiljo achb'il kye ku'xin nya wen, ex lipeka ti'jjo a tz'aqlexix, ex ti'j tnimb'ila, tk'u'jb'ila, ex tmujb'il tib'a junx kyuk'a aye nchi nimsin tb'i Dios tuk'a kyanmin saqxix. ²³Mi tz'ok tb'injiy jni' ch'otjb'il, a nti' tumil, ex nti' tnab'l, qu'n b'in tu'n, qa noq te joyb'il q'o'jjo anetzi'n. ²⁴Qu'n jun taq'nil qMan Dios nti' tu'n tten toj q'oj, qala' che'w tanmin tuk'a tkyaqil, tb'anil tnab'l tu'n t-xnaq'tzin, ex mi nxi lipin ky'i'jjo nchi yob'in ti'j. ²⁵Qala' cheb'e tu'n kyxi tkawi'n aye' mi nxi kynimin, qapetla taq' Dios tu'n tajtz ti'j kyanmin ex tu'n tel

kyniky' te Tyol, a twutzxix, ²⁶tu'ntzintla kytzaqpaj toj tq'ob' tajaw il, a tzyulkye ex tu'n kyb'inchinte tze'nkuxjo taj.

Tze'n kytenxjal, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil

3 Tz'elxix tniky'a ti'jjo lo: Aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx', tzul kanin jun q'ij te b'isb'ajil. ²Qu'n ite' xjal k-okil qe kyk'u'j ky'i'jx ex ti'j pwaq, nimsil kyib'q'e, ex la'jilqe, xo'l yolqe ti'j Dios, k-elil ky'i'jlin kytata ex mi txi kyq'o'n chjonte kye, ex nya wenqe. ³Mi ntzaj q'aq'in kyk'u'j ky'i'j txqantl, aj q'o'jilqe, iqil yolqe, mib'in chi tzyu'n kyib', kuj kyanmin, iky'il ti'j tkyaqiljo b'a'n, ⁴noq nchi ok b'u'k'j, ex nti'x kyxob'il tu'n kyok lipin ti'j jun ti', xkab'ilqe, ex o'kx npon kyk'u'j ti'j jni' achb'il nya b'a'n, a tze'nku ntqanin kyxmilil; ex nti'x ch'in nkub' kyb'isin ti'j qMan Dios. ⁵Ex k-okil kyq'o'n kyib' tze'nku' jun nimil kyx-ola. Me noq tu'n kyb'inchb'in, k-elil kyniky'tzajil qa nya nimilqe, ex qa tu'n ikyjo, nti' tipin Dios kyuk'a. Pa'mil tib'a ky'i'jjo xjal anetzi'n.

⁶⁻⁷Me kyxoljo xjal aye', at junjun tb'anilxix tumil toj kywutz tu'n kykub'xjal kyu'n, ex tu'n kysb'u'n ky'i'jjo qya, aye' kyaj tu'n tel kyniky' te' twutzxix, chi chi', me tu'n lajo'nqe tu'n il, ex tu'n jni' achb'il, a tze'nku ntqanin kyxmilil, jun paqx nchex lipe ky'i'jjo xnaq'tzb'il, a tb'anilx tb'ijte; me tu'n tpajjo kab'e kyk'u'j, nlay b'ant tu'n tel kyniky' te' a twutzxix. ⁸Ikyxsi'n tze'nku b'aj kye Janes ex Jambres, tej tel kyiky'in Moisés,^r ex ikyqexsintzjo xnaq'tzil kyx-ola ma tz'el kyiky'in tkyaqiljo twutzxix. Ma tz'ok naj kynab'l, ex o chi kub' tz'aq toj kynimb'il. ⁹Me nlay ch'iyjo kyx-naq'tzb'il, qu'n tkyaqilxjal k-elil tniky' te qa nti' tajb'in kyxnaq'tzb'il, tze'nkuj b'aj kyej kab'e, ayej i el iky'inte Moisés.

Oqxenb'il tu'n Pabl te Timotey

¹⁰Tze'n te, b'i'n tu'n ajo nxaq'tzb'in: Tze'n xin b'eti'y, tze'n nb'isa, tze'n nnimb'ila, ex tze'n woyb'ila ti'jjo tajb'il qMan Dios; tze'n tq'aq'b'il nk'u'ja kyij txqantl, tze'n nkujb'ila ¹¹twutz tkyaqiljo nya b'a'n ex jni' yajb'il s-ul kanin wi'ja kyu'nxjal. Ojtzqi'nl tu'n, ti' s-iky'x wi'ja kyojjo tnam Antyokiy, a Iconio ex Lистра.⁵ Me toj tkyaqiljo lu'n, ma chin kleta tu'n qAjaw Jesus.^t ¹²Qu'n kykyaqilxjo, a kyaj tu'n kyb'et tojxix tumil, tze'nku taj Crist, a Jesús, ok ky'elix yajb'il kyu'n.

¹³Me ayetzin kye' xjal nya wenqe, noqx kyja chi xela toj najin, qu'n nchi sb'u'n kyij txqantl, qu'n tu'n o chi sb'et.

¹⁴Me atzin te, we'kuxixa toj tkyaqiljo ma b'aj t-xnaq'tzin, qu'n ma tz'el tniky'a te, ex ojtzqi'nl tu'n, alkyeqe xi xnaq'tzin te'y. ¹⁵Ex qu'n ojtzqi'nl tu'n, ajo Xjan Tu'jil Tyol Dios atxix toj tk'walila, ex b'i'nl tu'n, qa noq tu'n yol anetzi'n, aku tz'ele tniky'a te kolb'il te jun majx, noq tu'n tnimb'ila ti'j Crist, a Jesús.

¹⁶Qu'n tkyaqiljo Tu'jil Tyol qMan Dios, ax o q'mante. Tu'npetzi'n, at tajb'in te xnaq'tzb'il, te kawb'il ti'jjo nya wen, te jikysb'il, ex te q'olte tumil, tu'ntzin qb'et tz'aqle toj qchwinqil, ¹⁷tu'ntzintla aye xjal, a nchi ajb'in te Dios, tu'n kyok tz'aqleqe ti'j tkyaqil, ex b'antninl kyten, tu'n kyb'inchin te tkyaqiljo b'a'n.

4 Kxel woqxeninxixa te'y twutz qMan Dios ex twutz Crist, a Jesús, a Nmaq Kawil tib'aj tkyaqil, ex ch'ix tul kawil kyijjo tkyaqil xjal, a itz'qex ex kyimn-inqe: ²Q'ma'nxixijy Tyol Dios. Ex qa at amb'il ti'ja ex qa nti', tz'okx tilil tu'n, tu'n tb'ant. Kawinqexa, jikysin-qexa, ex cheb'e q'onxa kynab'l tuk'a jun

xnaq'tzb'il toj tumil. ³Qu'n tzul kanin jun q'ij, a ja' mi kub' kyb'i'nxjal xnaq'tzb'il toj tumil, ex noq tu'n tachb'il ojtxe kyten, kchi jyol kyij txqantl xnaq'tzil, tu'n kyxnaq'tzin kyij, a wen toj kywutz tu'n kyb'inchin tze'nkuxjo kyaj tu'n kyb'inchinte. ⁴Ex kxel kymeltz'in kyij te' xnaq'tzb'il twutzxix, tu'n t-xi kyq'o'n amb'il te' xnaq'tzb'il, a tzajnin te ojtxe, a nti' tajb'in. ⁵Me atzin te, tenx t'nab'la toj tkyaqiljo lo. Tziky'x tkyaqil yajb'il tu'n; q'onka tilil, tu'n tyoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il; japinx tkyaqil taq'i'n tu'n, a ma tzaj tq'o'n Dios.

⁶Qu'n ma japin kanin q'ij, ja' tu'n nkub' b'yo'ni'y, ja' tu'n woki'y tze'nku jun oyaj twutz Dios. ⁷Ma japin b'aj nnimb'ila wu'n, tze'nku jun wen xo'l q'aq' ma kanb'in toj jyoj q'oj, ex tze'nku jun rinil ma kanb'in toj rinb'il. Ma tz'ok nq'o'n tilil, tu'n mix ja kxyij ntzaqpi'n nnimb'ila. ⁸Atzi'n ja'lin, noq nchin ayo'n ti'jjo tb'anil oyaj ktzajil q'o'n we'y tu'n Kawil tz'aqlexix, a qAjaw, aj tjapin tq'ijil. Ex nya noq te we'y; qala' majx kye jni' nchi ayo'n ti'j tulil tuk'a tzaljb'il.

Junjun xjal wen ex junjun nya wen

⁹B'a'nx jyo'n tumil tze'n tten tu'n tula lol we'y liweyxix, ¹⁰qu'n ate Demas,^u ma chin kyij tzaqpi'n tu'n t-xi Tesalónica, qu'n ma pon tk'u'j ti'jjo at tzalu'n twutz tx'otx'. Atzin te Crescente o txi' toj tx'otx' Galacia; ex ikyxjo te Tito,^v o txi' toj Dalmacia. ¹¹O'kx Lucas at wuk'iy.^w K'lentza Marks tuk'iy, qu'n at-xix tajb'in mojlil we'y toj aq'untl.^x ¹²Atzin te Tíquico, ma txi nsma'n toj Éfeso.^y ¹³Aj ttzaja, liwey tziky'a q'ilte ntxo'wa, aj kyij nq'o'n toj tnam Troas toj tja Carpo.^z Ex k'a' chi tzaj

³:11 Kyb'i. 13:14-52; 14:8-20 ^t3:11 Kyb'i. 14:1-7

^u4:10 Col. 4:14; Flm. 24 ^v4:10 2Co. 8:23; Gal. 2:3; Tit. 1:4

^w4:11 Col. 4:14; Flm. 24 ^x4:11 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm.

24 ^y4:12 Kyb'i. 20:4; Ef. 6:21-22; Col. 4:7-8 ^z4:13 Kyb'i. 20:6

ti'njiy wu'ja, exqetzi'n ojtxe u'j, qu'n ayet-zin at-xix kyajb'in we'y.

¹⁴ Atzin te Lejantr, a tx'nol kxb'il, nimx nya b'a'n ma kub' tb'inchin wi'ja.^a Ax qA-jaw ktzajil q'o'nte t-xel te, ti'j tkyaqiljo ma b'ant tu'n.^b ¹⁵ B'a'nx ka'yin tib'a te, qu'n nimxix nq'o'jin ti'jjo qxnaq'tzb'il ja'lin.

¹⁶ Tej nxi q'i'n tnejil maj twutz kawil tu'n nkleta, mix a'l jun kyxol nimil ten mojlil we'y. Kykyaqilx in kyij kytzaqpi'n. Noqit nti' kyil twutz Dios tu'njo ikyjo. ¹⁷ Me ate qAjaw ten wuk'iy, ex tzaj tq'o'n wipi'n tu'n nyoli'n ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il kywutz nim xjal nya Judiyqe. Ex ax qAjaw mojin we'y, tu'n mi chin b'aji'y kyu'n. ¹⁸ Ax qAjaw kklol we'y te

tkyaqiljo nya b'a'n, ex kchin kletila tu'n, te jun majx, tu'n wokxa toj Tkawb'il toj kya'j. Nimxit tb'i qAjaw ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

Jun tyol Pabl tu'n tjapin b'aj tu'j

¹⁹ Ex q'olb'inx Prisca ex Aquila,^c ex tkyaqiljo ite' toj tja Onesiforo.^d ²⁰ Ate Erasto kyij Corint,^e ex atzin te Tró-fimo,^f tej yab'taq, kyij nq'o'n toj Milet. ²¹ Q'onka tilil, tu'n tula na'mtaq tul kanin jb'alil. Ex jun q'olb'il te'y tu'n Eubulo, ex ikyx tu'n Pudente, Lino ex Claudia, junx kyuk'a txqantl nimil.

²² Axit qAjaw ten toj tanmi'n. Ex no-qxit a t-xtalb'il ten kyuk'iy toj tkyaqil.

^a4:14 1Tim. 1:20 ^b4:14 Sal. 62:12; Ro. 2:6 ^c4:19 Kyb'i. 18:2, 18, 26

^d4:19 2Tim. 1:16-17 ^e4:20 Kyb'i. 19:22; Ro. 16:23 ^f4:20 Kyb'i. 20:4; 21:29

Tu'j Pabl te Tito

Tito tb'i jun xjal nya aj Judiy, ex otaq nimin ti'j Jesucrist (Gal. 2:1-3). Otaq kyij tq'o'n Pabl Tito tojjo tal much' tx'otx' tku'x toj ttxuyil a', Creta tb'i, exsin o txi q'o'n toklin tu'n tok tchmo'n jun ch'uq nimil antza. Tze'nqeku tu'j Pabl te Timotey, ikytzin u'j lu'n nojne tu'n nimku tq'aq'b'il tk'u'j ex ttzalb'il ti'j Tito.

Te tnejil, a u'j lu'n ntq'o'n junjun tumil kyij'jjo nejinel kyxol nimil ex jni' kyoklin exjo t-xilin kychwinqil. Atzin lu'n junx tyol tuk'a u'j xi ttz'ib'in te Timotey (2Tim. 3:1-13). A kynab'l ex kychwinqil ex kyxnaq'tzb'il b'a'nix tu'n tok te yek'b'il kywutzxjal, qu'n attaq nimku xnaq'tzil, a nya twutzxix kyyol, ex b'e'x i kub' kysb'u'n kynab'l nimku xjal tuk'a kyxnaq'tzb'il.

Te tib'ajxi, ntzaj toqxenin Pabl te Tito tu'n t-xi tq'ma'n tze'n tu'n kyb'ete ila'ku ch'uqxjal toj tumilxix toj Tanim Dios (cap. 2). Toj toxin capítulo, nyolin Pabl ti'j junjun tumil, tze'n tu'n kyb'ete tkyaqil nimil toj kychwinqil.

Xi ttz'ib'in Pabl jun u'j te Tito

1 Ayi'n Pabl, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n, qu'n jun taq'nil qMan Diosqi'n, ex jun tsanjil Jesucrist, chq'o'nqi'n tu'n, tu'n kyniminxjal, a sk'o'nqe tu'n Dios; ex tu'ntzin tel kyniky' ti'j Tyol, a twutzxix, noq tu'n kukx tu'n kyximi'n ti'j Dios. ²Tkyaqiljo lo tzajnin ti'jjo jun q'ub'il qk'u'j ti'jjo chwinqil te jun majx, icyxjo tze'nku tq'ma Dios, atxix tej na'mtaq tu'n tkub' xkye tkyaqil. Ex atzin anetzi'n o tzaj tq'ma'n Dios, ex nlay qo kub' tsb'u'n.

³Me atzin ja'lin, ma kanin tq'ijil tu'n tyek'in te Diosjo Tyol qyexjal, noq tu'n xi nyolinji'y Tyol, a oxxenintz we'y tu'n, a Klolqe te jun majx. ⁴Nxi ntz'ib'inji'y u'j

lu'n tey, Tito, a ay ma tz'oka tze'nku jun nk'wala,⁸ tu'n ma nimi'n tze'nku we' ti'jjo Tb'anil Tqanil, a xi nq'ma'n tey. Wajatla'y noqit ax qMan Dios ex qAjaw Jesucrist, a Klolqe, tzaj ky'iwlintiy tuk'a t-xtalb'il, ex tu'n tten jun nuk'b'il toj tchwinqila.

A taq'in Tito toj tx'otx' Creta

⁵Tej tkyij nq'o'n toj tx'otx' Creta, kyij nq'ma'n tey tu'n tkub' tb'inchinji'y a na'mx tu'n tb'ant, ex tu'n kyjaw tsk'onji'y nejinel toj Tanim Dios te junjun tnam, icyxjo tze'nku' xi woqxeni'n tey. ⁶Jun nejinel toj Tanim Dios, il ti'j tu'n tnajan tz'aqle toj tkyaqil, tu'ntzin mix a'l jun aku tzaj q'mante jun ti' ti'j. Il ti'j tu'n tten junxch'in t-xu'jil, ex aye tk'wal, il ti'j tu'n kyok te nimil, ex nya meltz'il kyib', tu'ntzintla nti' jun yol ktzajil kyij, tu'n nya wen kyb'inchb'in. ⁷Qu'n ayetzin xjal lu'n at-xix kyoklin tu'n kyok te nejinel toj Tanim qMan Dios, ex ma tzaj tab'tzin Dios jni' taq'in kye. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tten jun kychwinqil jikyin wen. Ex nya wen tu'n tok jpet kynab'l, ex nya aj q'ojilqe, ex nya tx'ujtinelqe, ex nya aj yasilqe, ex mina pon kyk'u'j ti'j jun kykaneb' nyaxix toj tumil. ⁸Qala', jun nejinel toj Tanim Dios il ti'j tu'n tkub' t-xk'a'min b'etin xjal toj tja, ex tu'n tb'inchin b'a'n toj tkyaqil, ex at-xix tnab'l, ex tz'aqle toj tchwinqil, ex tzyu'n tib' ti'j jni' nya b'a'n. ⁹Ex il ti'j tu'n tok lipe ti'j Tb'anil Tqanil, a ma tzaj yek'in, tu'ntzin tb'ant tnimsin kyk'u'j txqantl tuk'a jun xnaq'tzb'il b'unin, ex tu'n t-xmoxin kyij'jjo a nchi yolb'in ti'j.^h

¹⁰Il ti'j jun nejinel icyjo, qu'n tu'n at nim xjal ajq'oj ti'j Tb'anil Tqanil. Ex nimku xjal nti' tajb'in kyyol, ex nchi kub' kysb'u'n txqantl. Kyxoljo xjal lu'n nimku nkyq'ma'n, qa il ti'j tu'n tok kyechil ti'j kytz'umil tze'nku kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios, qa kyajxjal tu'n kykyij toj wen

tuk'a Dios. Me tkyaqiljo yol lu'n, nya twutzx.

¹¹Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n t-xi yek'it qa nti' tumiljo kyxnaq'tzb'il lu'n, tu'n mi chi xnaq'tzinil, qu'n nchi najsin kynab'l nimku xjal, ex nchi b'inchin mib'in kyij'. Ex tkyaqiljo lo nchi xnaq'tzin xjal lu'n noq tu'n kykanb'in pwaq.

¹²Ex jaw we' jun nmaq yolil kyxol xjal aj Creta, ex chi' kyjalu'n kyij'x t-xjalil:

Aye aj Creta noqx iky'il yolqe, ex nti' kynab'l;

noqx nchi b'inchin tze'nku ntqanin kyxmilil; manyor lo'lqex ex manyor ky'ajqexch.

¹³Ex twutzxixjo, a o tq'ma. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyxi kawit, tu'ntzin kyel wen toj kynimb'il ti'j qMan Dios, ¹⁴ex tu'n mina txi' amb'il te kyxnaq'tzb'il xjal aj Judiy, a nti' tumil, ex a tzajnin kye ojtxe qxjalila; ex tu'n mina txi kyb'i'nji'y a kyajb'il, qu'n aye xjal lu'n ma kyij kyij'lin a yol twutzxix.

¹⁵Me metzin kye nimil, a tzaqle ta' kynab'l, wen te' te kye tkyaqil. Me ayet-zin kye nya tzaqle toj kynab'l, tkyaqil nok kyq'o'n te nya wen, tu'n ma naj kyanmin ex kynab'l tu'n il. ¹⁶Ex nkyq'ma'n xjal lu'n qa ojtzi'n Dios kyu'n, me tuk'a kyb'inchb'in n-ele qniky' ti'j, qa nya twutzxjo kyo. Qu'n aye xjal lu'n manyor iky'ilqe, ex mib'in chi nimin, ex nti' kyaj tu'n kyb'inchinte jun ti', a wen.

Junjun xnaq'tzb'il tu'n t-xi' kye ila' ch'uqxjal

2 Me atzin te, Tito, q'o'nxax jun xnaq'tzb'il kye xjal tojxix tumil tzaqlexix wen. ²Ex atzin xnaq'tzb'iljo lo: Q'manxa kye ichin, a ma chi tijin, tu'n mi chi tx'ujte, tu'ntzin kynimajtz kyu'n txqantl, tu'n tten kynab'l, ex tu'n kyok tzaqle toj kynimb'il ex toj tq'aq'b'il kyk'uj, ex tu'n tiky'x kyu'n tkyaqil ti' toj kychwinqil.

³Ex ikyxjo, q'manxa kye tij qya tu'n kyb'et-xix toj tumil toj kychwinqil, tu'n mi chi ok iqil yol, ex tu'n mi chi tx'ujte. ⁴Qala' tu'n kyok te jun yek'b'il twutzxix, tu'n kyyek'inte kye ku'xin qya tu'n kyk'ujlin te kychmil ex kyal, ⁵ex tu'n tten kynab'l, ex tu'n kyok tzaqle toj tkyaqil, ex tu'n tok tilil kyu'n toj kyaq'in toj kyja, ex tu'n kyoyin jun ti' te juntl, ex b'a'n tu'n kyniminte kychmil toj tkyaqil, tu'ntzin mi tze'l kyij'linxjal Tyol Dios.

⁶Ex ikyxjo, q'manxa kye ku'xin ichin tu'n tten kynab'l. ⁷Ex aku te, tu'n tkub' tq'o'n jun yek'b'il toj tkyaqil. Ajtzin t-xi t-xnaq'tzintza, b'inchinkuy jikyinxix wen ex tuk'a nim tnab'la. ⁸Q'manxa tuk'a tumil, tu'n mi tze'l iky'in kyu'nxjal; qala' noq tu'n kyjaw tx'ixwe aye nchi yolb'in qi'j, qu'n nti' tumil tu'n kyxo'n yol ikyjo.

⁹Ex ikyxjo, q'onxa kynab'l aq'nil, tu'n tkub' kynimin tajaw aq'untl toj tkyaqil, ex tu'n kyok te tb'anil xjal, tu'ntzintla mib'in chi tzaq'win, ex tu'ntzin ttzalaj tajaw aq'untl kyij'. ¹⁰Ex tu'n mi chi elq'in jun ti' exla qa tal netz', qala' tu'n kyokx jikyinxix wen toj tkyaqil, tu'n tel kyniky'xjal, qa a xnaq'tzb'il ti'j Dios ex Klolqe Jesús, tb'anilxix.

¹¹Nxi ntz'ib'in tkyaqiljo lo, qu'n ate Dios o tzaj yek'inte t-xtalb'il toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n tklet tkyaqilxjal tu'n. ¹²Ajo xtalb'il lo ntzaj tyek'in qe, tu'n tkyij qtzaqi'n tkyaqiljo nya b'a'n, a tajjo ojtxe qten, ex tu'n qb'et-xix toj qchwinqil jikyinxix wen tuk'a qnab'l, ex tuk'a jun tumil tu'n qximin ti'j qMan Dios toj tkyaqil. ¹³Ex ikyxjo, ntzaj tyek'in Dios qe, tze'n tu'n qayo'n tuk'a tzaljb'il a tulil Jesucrist, a qDios ex qAjaw, tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil, ikyxjo tze'nku tzaj tq'ma'n Jesús qe. ¹⁴Qu'n a Jesús o txi tq'o'n tib' te qxel, tej tkyim twutz cruz, tu'n qkotpit

toj tkyaqil il,ⁱ ex tu'n qtxjet saqxix wen tu'n qok te te,^j ex tuk'a tkyaqil qanmin, tu'n qb'inchin te b'a'n.

¹⁵Tkyaqiljo lo, ilxix ti'j tu'n t-xnaq'tzintiy. Ex tu'n ikyjo, tu'n tq'ontiy nab'l kye nimil, ex tu'n kyxi tkawi'n toj tb'i qMan Dios. Me il ti'j tu'n tb'inchiteji'y lo tuk'a t'nab'la, tu'n mi txi tq'o'n amb'il kyexjal tu'n tel iky'in kyu'n.

Tze'n tu'n kyb'ete nimil toj kychwinqil

3 Na'nxa kye nimil tu'n tkub' kyn-
imin aj kawil exsin tkyaqil kawb'il tzalun twutz tx'otx', ex kukx tu'n tkub' kyb'inchin tkyaqil b'a'n; ²ex tu'n mi chi yob'in ti'j a'la, qala' tu'n kymujb'inte kyib' tuk'a tkyaqil, ex tu'n kyyek'inte kymutxb'il kyib', a twutzxix wen, kywutz kykyaqil xjal.

³Qu'n ikytaqtzin qte'n ojtxe: Nti'taq qnab'l, ex minataq nkub' qninin Dios. Nqo b'ettaq toj najin, ex nqo b'inchintaq tkyaqil wiq achb'il, ex tzyu'nqotaq tu'n tkyaqil wiq il, ex oto'taq toj tkyaqil nya b'a'n, ex nlo'chjtaq qk'u'j kyij' quk'a. Nchi el qiky'intaq, ex nqo el iky'intaq kyu'n.

⁴Me atzaj te' saj tyek'in Dios, a Klolqe, twenil ex tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ⁵ma qo klet, nya tu'n qb'inchb'in nyakuj b'a'n, qala' noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qi'j.^k Ma txjet qanmin tu'n, noq tu'n ma qo itz'je tkab' majin. Ex ma qo saqix tu'n Xewb'aj Xjan, ⁶a saj tq'o'n qMan Dios qe, noq tu'n Jesucrist, a Klolqe. ⁷Ex noq tu'n t-xtalb'il Dios, ma qo ok tz'aqle twutz, ex tu'n ikyjo, at qoklin ja'lin ti'j jun etzb'il toj kya'j, a nqo ayo'n ti'j.

⁸A nyola xb'aj ntz'ib'i'n lo, twutzxix te'. Tu'ntzintzjo, waja tu'n t-xi t-xnaq'tzinjiy lo tuk'a tkyaqil tanmi'n, qu'n tu'ntzin aye' nimil ti'j qMan Dios, tz'okit kyq'o'nxix tilil, tu'n tb'antjo a wen kyu'n. Ayetzi'n lu'n, ilxix ti'j, ex nimxix tajb'in te tkyaqil xjal.

⁹Me atzin te, Tito, pa'mil tib'a kyij'jo kyyolxjal, a nti' tumil, ex ti'jjo nkyq'ma'nxjal kyij' ojtxe qxe'chil. Ex mi txi tq'o'n amb'il te jyoj q'oj, ex jni' yash'il noq tu'n tpajjo ojtxe kawb'il, qu'n ajo yash'il lo nti' tumil, ex nti' tajb'in.

¹⁰Qa at jun kyxola, a noq taj tu'n tpa'n Ttanim Dios, txkontza, ex kawinxax, tu'n mi kub' tb'inchin ikyjo. Ex qa il ti'j, txkontza juntl majl. Me qa mi xkub' nimir tu'n, kypamil kyib'tza ti'j, ¹¹qu'n jun xjal ikyjo, ma txalpaj toj tchwinqil, ex nb'et toj til, ex noq tu'n ikyjo, tzul tkawb'il Dios tib'aj kujxix wen, tze'nkuxjo ntqanin tb'inchb'in.

¹²Aj t-xi nsma'n Artemas mo qa Tíquico^l te t-xela, liweyx txi'y toj tnam Nicópolis, qu'n ma kub' nb'isi'n tu'n tiky'x jb'alil wu'n antza. ¹³Ex mojinqexa Zenas, a aj kawil, ex Apolos,^m ex q'onxa tkyaqiljo a n-ajb'in kye toj kyb'e. ¹⁴Ex xnaq'tzinxax kye quk'a, a nimil, tu'n tkub' kyb'inchin wen, ex tu'n kyonin kyij'jo a nti' at kye, tu'ntzintla kyajb'inxix kye txqantl.

¹⁵Tkyaqiljo nimil tzalun wuk'iy, nxi kysma'n jun q'olb'il tey. Ex atzin te, q'onxa jun q'olb'il kye kykyaqil tuk'iy, aye nimil, k'u'jlinqe qu'n.

Axitjo t-xtalb'il qMan Dios kyuk'iy.

ⁱ2:14 Sal. 130:8; Mt. 20:28; Mr. 10:45; Gal. 1:4; 1Tim. 2:6 ^j2:14 Ex. 19:5; Deu. 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; 1Pe. 2:9 ^k3:5 Dan. 9:18 ^l3:12 Kyb'i. 20:4; Ef. 6:21-22; Col. 4:7-8; 2Tim. 4:12 ^m3:13 Kyb'i. 18:24-28; 1Co. 16:12

Tu'j Pabl te Filemón

Tej tku'xtaq Pabl toj tze tzma Rom, at jun xjal xi k'ayin te aq'nil te jun majx kyuk'axjal, Onésimo tb'i, ex o tz'ok kyk'ulb'in kyib' junx tuk'a Pabl. Ex b'e'x nimin noq tu'n xnaq'tzb'il tu'n Pabl ti'j Tyol Dios, ex o taq' tib' te mojilte antza toj tze. Tb'anilx ele mojil lu'n te Pabl, me tu'njo tkawb'il Rom, iltaq ti'j tu'n taj meltz'it Onésimo tuk'a tajaw, a Filemón, jun nimil nimxix toklin kyxol Ttanim Dios, ex ojtzqi'nxixtaq wen tu'n Pabl.

Tu'npetzi'n, kub' tb'isin Pabl tu'n taj tmeltz'in, me nya noq kukxjo, qala' tuk'a jun u'j, a xi ttz'ib'in, ja' ntq'ma'n te Filemón tu'n t-xi tk'mo'n, nyatla te jun aq'nil te jun majx, qala' te jun tuk'a toj tnimb'il ti'j Jesucrist.

Atzin u'j lu'n jun tb'anil yek'b'il ti'jjo tze'n tu'n qyolin junx qxolx, qu'n manyor b'unin tyol Pabl, exla qa kuj ch'in tu'n tnik'et. Nyolintaq Pabl tuk'a Filemón nya ti'jjo jun kawb'il te twutz tx'otx', qala' ti'jjo jun tkawb'il qMan Dios, a nimxix toklin, a tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

Jun q'olb'il tu'n Pabl te Filemón

1 Ayi'n Pabl, a intinkuxa toj tze noq tu'n tpaj Crist, a Jesús, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n junx tuk'a qerman, Timotey, tu'n tkanin tuk'iy, ay Filemón, a k'u'jlin qu'n ex quk'iy toj aq'untl. ²Ex nxi ntz'ib'in tey, ay qerman qya, Apia, junx tuk'a Arquipo,ⁿ a ma tz'ok te xo'l q'aq' toj taq'in qMan Dios junx quk'iy; ex kye Ttanim Dios, aye' nchi chmet toj tja'y.

³Noqit ax qMan Dios junx tuk'a Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aja junx tuk'a tnu'k'b'il toj tkyaqil.

Tnaj Dios Pabl ti'j Filemón

⁴Kukx nchin q'onji'y chjonte te Dios ti'ja toj nna'j Dios, ⁵qu'n tu'n nxi nb'in ti'jjo nim tk'u'ja at, ex tnimb'ila ti'j qA-jaw Jesús, ex kyuka' kykyaqil nimil. ⁶Nchin kub'sin nwtza ti'ja, tu'n tok tilil tu'n, tu'n tkub' tchiky'b'inji'y qn-imb'il, tu'ntzintla tel tniky'a te tkyaqiljo ky'iw'b'il, a at qe, noq tu'n Crist, a Jesús. ⁷Noq tu'n nim tk'u'ja at, werman, ma tzaj tzaljb'il, ex nimsb'il nk'u'ja, qu'n ma chewx kyanminjo kykyaqil nimil tu'n.

Jun tkub'sb'il twutz Pabl te Filemón ti'j Onésimo

⁸Tu'npetzi'n, exla qa at wokli'n tu'n Crist, tu'n t-xi nq'ma'n tey, alkye tu'n tkub' tb'inchi'n, ⁹me noq tu'n at nk'u'ja ti'ja, nchin kub'sin nwtza tey ti'jjo a kxel nqani'n tey. Q'aq'in tk'u'ja, erman, qu'n tu'n ma chin tijin, ex jpu'nqi'n ja'lin toj tze noq tu'n tpaj qAjaw Jesucrist. ¹⁰Tu'npetzi'n, nchin kub'sin nwtza ti'j Onésimo,^o a ma tz'ok te nk'wala toj qn-imb'il tzalu'n toj tze. ¹¹Qu'n ataqtzin ojtze o tz'okin Onésimo te jun taq'nila toj tja'y, nti' tajb'in, exla qa Nimxix Tajb'in n-ele tb'i toj qyol. Me atzin ja'lin at-xix tajb'in tey ex te wey. ¹²Nimxix nk'u'ja ti'j, me kxel nsma'n juntl majl tuk'iy. ¹³Wajatlay tu'n tten mojil wuk'iy te t-xela, qu'n loqinxax intinkux toj tze, tu'n tpaj Tb'anil Tqanil. ¹⁴Me mix kub' nb'inchi'n a na'mtaqx nyoli'n tuk'iy, tu'ntzintla qa ma tb'inchiy jun b'a'n wi'ja, noq tze'n ktzajil itz'je toj tanmi'n, ex nyaqi'n nchin qaninte. ¹⁵⁻¹⁶B'alaqa iky tajb'il Diosjo, tu'n tel tpa'n Onésimo tib' ti'ja jun jte'b'in q'ij, noq tu'n tok te jun termana te jun majx, a k'u'jlin tu'n, ex nya noq o'kx te jun taq'nila te jun majx toj tja'y. Qu'n wajxixa ti'j, me b'a'ntla tu'n tok tk'u'jlin wen tze'nku we', nya noq jun

ichinxi toj tja'y, qala' tze'nku jun nimil ti'j tAjaw Tkyaqil.

¹⁷Tu'npetzi'n, qa ma qe tk'u'ja wi'ja, qa kuk'a qib', k'momtzintza nyakuxit-laj ayi'n. ¹⁸Ex qa at jun nya b'a'n o tz'ok tb'inchin ti'ja, mo qa at tk'as tey, peyimila wi'ja, ¹⁹ex ayinkuy kchin xel chjonte tey. Tu'npetzi'n, ayi'n Pabl nkub' ntz'ib'inji'y lu'n, te jun kujsb'ilte nyola, tu'n t-xi nchjo'n. ¿Me ex ikyx tejiy? ¿Ma nyatzin k'asb'iniy we'y, tej xnimi'n ti'j Tb'anil Tqanil wu'n?

²⁰Ikytzi'n werman, nchin kub'sin nwutza te'y, tu'n tb'inchin tze'nku nqani'n toj tb'i tAjaw Tkyaqil. Chewsima wanmi'n toj qnimb'il ti'j

Crist. ²¹Tu'npetzi'n, ma txi ntz'ib'inji'y lu'n, qu'n ma qe nk'u'ja ti'ja, qa k'wel tb'inchin tze'nku xi nq'ma'n, ex b'alaqa ok b'antil tu'n nimxix tze'nku xi nqani'n.

²²Ex ikyxjo, xi nq'ma'n tu'n tkub' tb'inchin ja' tu'n nktani'y, qu'n q'uqle nk'u'ja ti'j Dios, tu'n ttzaj ttzaq'wi'n kyna'j Diosa, alkye q'ij tu'n nxi'y lol kye'y.

²³Ex nxi tsma'n Epafra jun q'olb'il, a wuk'iy at toj tze noq tu'n tpaj Crist, a Jesús.^p ²⁴Ex ikyxjo jun q'olb'il tu'n Marks,^q Aristarco,^r Demas,^s ex Lucas,^t aye' nchi mojin wuk'iy toj taq'in qMan.

²⁵Noqit a t-xtalb'il Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil, tten toj kyanmi'n te jun majx.

^p1:23 Col. 1:7; 4:12 ^q1:24 Kyb'i. 12:12, 25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10

^r1:24 Kyb'i. 19:29; 27:2; Col. 4:10 ^s1:24 Col. 4:14; 2Tim. 4:10

^t1:24 Col. 4:14; 2Tim. 4:11

U'j kye Nimil aj Ebrej

Atzin u'j lu'n tz'ib'in kye jun ch'uq xjal aj Judiy, a otaq chi nimin ti'j Jesús. Me noq tu'n tpaj nimku yajb'il n-iky'x kyu'n tu'n tpajjo kynimb'il, nchi ximintaq jun-jun tu'n kyaj meltz'aj juntl maj tojjo ojtxe kynimb'il. Mi b'in qu'n ankye tz'ib'ilte u'j lo. Me ante' xjal, a kub' tz'ib'in te' u'j lu'n, nimxix ntzaj tq'o'n tumil tu'n mi chi aj meltz'aje.

Ajo nnaq'tzb'il nimxix toklin tojjo u'j lo kyjalu'n: A Jesucrist nimxix toklin tib'ajjo tkyaqil kyoklin txqantl, tze'nku te Moisés, ex jni' angel, ex tkyaqil taq'nb'in pale ex ikyxjo ti'j k'ulb'il, a tzajnin ti'j Ojtxe Tu'jil Tyol qMan.

Nyolin tojjo u'j lo, qa ma tz'ok Jesús te tnejilxix qpale (2:17). Ex axjo xjal tz'ib'il te u'j lo, o tzaj tchiky'b'in ti'jjo k'ulb'il ex chojb'il kyilxjal, exsin yol, a o b'ant te ojtxe, nyaxix tz'aqleqe, ex nlay tz'el kyilxjal kyu'n. Me axte Dios o jaw sk'o'nte jun ak'aj tnejilxix pale, a Jesucrist, a nya ikyo tze'nku tumil kyijjo pale aj Leví, qala' tze'nku te Melquisedec (cap. 7). Qu'n a Jesús o tz'ok te tnejilxix pale te jun majx, qu'n o'kx te Jesús xi q'o'nte tchwinqil te chojb'il il, ex noq tu'njo lo, at jun ak'aj tumil, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios (3:1–10:39).

Ex atzin kolb'il lu'n tu'n qk'monte noq o'kx tu'n qnimb'il, ex ntzaj tchiky'b'in a qa nimxix toklin kynimb'il nimku xjal toj Ojtxe Tu'jil (cap. 11). Tu'ntzi'n lu'n, nchi tzaj tkujsin aye nimil ja'lin, tu'n kywe' wen toj kynimb'il ajxi tpon b'aj tq'ijil, exsin tu'n tok kyq'o'n kywutz ti'j Jesús, tu'n tiky'x jni' yajb'il kyu'n, qa ma tzul kanin kyijj.

Yolin qMan Dios noq tu'n Tk'wal

1 Toj ila'x maj, yolin Dios ojtxe kye qxe'chil, ex kyuk'a ila' wiq tumil, yolin noq kyu'n xjal, aye' yolil Tyol. ² Me atzin ja'lin, nyolin qMan Dios qe, noq tu'n Jesús, a Tk'wal; qu'n tu'n a Dios b'inchilte tkyaqil twutz tx'otx' ex tkyaqil twutz kya'j, noq tu'n Tk'wal.^u Ikytzi'n tze'nku jun k'wal at toklin ti'j tkyaqiljo a at te ttata, exsin ikyxjo te Jesús at toklin ti'j tkyaqiljo a at te ttata, a qMan Dios. ³ Nyek'in Jesús tqoptz'ajiyil tipin Dios, ikyxjo tze'nku tqan q'ij nyek'in tipin tqoptz'ajiyil q'ij; ex ate Jesús, tyek'b'il qMan Dios, a nya q'anča'l. Ex ate Jesús Nuk'il ex Xq'uqil tib'aj tkyaqil, noq tu'n Tyol nimxix tipin. Tej ttxjet tkyaqil qil tu'n, o kub' qe toj kya'j, kawil junx tuk'a qMan Dios.

Atzin Tk'wal Dios nimxixtl toklin tze'n kye angel

⁴ Tu'ntzin tkyaqiljo lu'n, ate Jesús o tz'ok nimxixtl toklin tze'nku tkyaqil angel, qu'n tu'n k'walb'aj te qMan Dios. Qalaqetzi'n kye angel, at kyoklin, me noq te taq'nil. ⁵ Qu'n mix ja' xi tq'ma'n te Dios te jun angel, tze'nku xi tq'ma'n te Jesús kyjalu'n: Ma tz'oka te nk'wala ja'lin.^v

Ex nti' xi tq'ma'n te jun angel: Ayi'n we' manb'aj tey, ex a te k'walb'aj wey,^w tze'nku xi tq'ma'n te Jesús.

⁶ Ex tej titz'je Jesús tzalu'n twutz tx'otx', tq'ma Dios kyjalu'n: Il ti'j tu'n kyk'ulin angel twutz.^x

⁷ Ex toj Tu'jil Tyol Dios, chitzin Diosjo kyij' angel kyjalu'n:

O chi kub' tb'inchin Dios angel, tu'n kyok te tsan,
ex tzunxix nchi ajqelin wen tu'n kyajb'inxix te,

^u1:2 Jn. 1:1-3; Col. 1:15-17 ^v1:5 Sal. 2:7 ^w1:5 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13

^x1:6 Sal. 97:7

tze'nku q'aq' nimxix n-ajb'in kyexjal.^y

⁸ Me mikyxi yoline Diosjo tuk'a Tk'wal, qala' chitzin kyjalu'n toj Tu'jil Tyol Dios: Ay Dios, a tAjaw Tkyaqil, atzin Tkawb'ila nimxix toklin te jun majx, ex tzaqlexix wen.

⁹ O tz'ok tk'u'jlinjiy a tb'anil,

ex o tz'el tiky'injiy a nya toj tumil.

Tu'ntzi'n ikyjo, o tz'ok q'o'n te Kawil tu'n qMan Dios, a tDiosa, ex nimxixtl ntzalaj ti'ja tze'nku kye angel, aye' ite' tuk'iy.^z

¹⁰ Ex ikyxjo yolin Tyol Dios ti'jjo

Tk'wal kyjalu'n:

Ay, tAjaw Tkyaqil, te tnejil o kub' tb'inchin' nji' tx'otx' ex tkyaqil kya'j.

¹¹⁻¹² Me atzin tx'otx' exqetzi'n kya'j, ok kchi b'ajil, ex kchi xel xoyit, ex kchi ttx'aqinixil tze'nku jun xb'alin.

Qalatzi'n te, ok ktenb'il te, te jun majx.

Nti' tx'ixpib'l tey.^a

¹³ Ex b'ajxe tq'maye qMan Dios te jun angel kyjalu'n:

Qekuy nk'atza tu'n tkawi'n junx wuk'iy, tzmaksi aj kykanb'it tajq'oja wu'n.^b

¹⁴ Qalaqetzi'n kye angel, xewb'ajqe; ex nchi ajb'in te tsan Dios, ex sma'nqe tu'n Dios tu'n kymojitjo xjal, aye' kchi kletil tu'n.

Jun xob'tzb'il tu'n mi kyij qi'jlin Tb'anil Tqanil kolb'il

2 Tu'n tel qniky' ti'j ja'lin, qa a Tk'wal Dios nimxixtl toklin kywutz angel, il ti'j tu'n tok tilil qu'n, tu'n tkub' qnimin Tyol, a Tb'anil Tqanil, a o qb'i, tu'n mi qo el txalpaj toj qnimb'il. ² Atzin tkawb'il Moisés toj Tu'jil Tyol Dios, tzaj tq'o'n Dios kye xjal, noq kyu'n angel. Tzaj jun kawb'il kuj wen kyib'ajxjal, qa mataq tz'el kyij'li'n yol lu'n. ³ Atzin Tyol Tk'wal Dios, a Tb'anil Tqanil kolb'il, nimxixtl toklin tze'nku a tzaj kyq'o'n angel. Tun-

petzi'n, nlayxla qo klet tjaq' tkawb'il Dios kujxix, qa ma tz'el qi'jlin Tyoljo Tk'wal. Qu'n tu'n akuxix te qAjaw q'ma'n te' kolb'il lo, ex ma tzul kanin tqanil qxol kyu'n tnejil nimil, aye' i lonte, ex i yolin tuk'a. ⁴ Majxte qMan Dios yek'inte qa twutzixjo yol lu'n, noq tu'n nim techil ex nim yek'b'il tipin, ex tu'n tkyaqiljo nb'ant kyu'n nimil, a q'o'ntz tze'nku jun oyaj tu'n Xewb'aj Xjan, ex tze'nku tajb'il tuk'a junjun.

Ok Jesús te xjal tze'nku qe

⁵ Nqo yolin ti'jjo saq tch'iysb'in Dios, a tzul kanin. ¿Me alkye kkawilte saq tch'iysb'in anetzi'n? Nya angel, qala' ax xjal, ⁶ qu'n toj Tu'jil Tyol Dios ntq'ma'n: Noq xjalq'o'y, ex atzin te Dios nimxix toklin.

¿Tiqu'ntz nqo tzaj tna'n, ex tiqu'n nb'isin qi'ja?

⁷⁻⁸ Tnejil, tzaj tq'o'n kye xjal jun tqoptz'ajiyil tipin, ex jun kyoklin tib'aj tkyaqil twutz tx'otx'.

Tkyaqiljo lo tzaj tq'o'n tu'n tkawit kyu'n xjal.

Ex nti'taq jun ti' o kyij naj toj kykawb'il. Me atzin ja'lin, noq te kab'e q'ij, o tzaj tq'o'n kyoklin,

me nyale' tze'n kye angel, chi Tu'jil Tyol Diosjo.^c

Tu'npetzintzjo, nti' o qli, tu'n tnimitjo lu'n. ⁹ Me qo ximin ti'j Jesús: Kab'e q'ij, ok tq'o'n Dios toklin nyala tze'n kye angel, qala' ikyjo tze'nku xjal, qu'n iltaq ti'j tu'n tkyim, ex jun angel nlay b'ant tu'n tkyim. Noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j qMan Dios, kyime Tk'wal, tu'n tpaj tkyaqil xjal. Tu'ntzin ikyjo, nimxix toklin ja'lin, ex nim tqoptz'ajiyil tipin Dios, noq tu'n tkyimlin twutz cruz.

¹⁰ Taj Dios tu'n tkolin kyij' xjal, tu'n tok jun kyoklin tze'nku te tnejil, tu'n tyek'in

^y1:7 Sal. 104:4 ^z1:9 Sal. 45:6-7 ^a1:11-12 Sal. 102:25-27

^b1:13 Sal. 110:1 ^c2:7-8 Sal. 8:4-6

tqoptz'ajiyil tipin toj kychwinqil, ex tu'n kykawi'n juntl majl tib'aj tkyaqiljo, a kub' tch'iysin Dios. Tu'npetzintzjo, iltaq ti'j tu'n ttzaj tsma'n qMan Dios Jesús, a Tk'wal, tu'n tkyim te Kolil kyi'jxjal, ex tu'n tjapin b'aj tkyaqil tajb'il qMan, tu'n tok tz'aqle te jun majx.¹¹ Noq tu'n tkyimlin Jesús, a Tk'wal Dios, ma qo el tpa'n tu'n qok saqxix, ex ma qo ok k'walb'aj te Dios. Tu'ntzintzjo ja'lin, noq tu'n qnimb'il ti'j, junx qtata tuk'a Jesús. Ex atzi'n ja'lin, nti' ntx'ixwe Jesús tu'n tok tq'o'n qb'i te titz'in, qu'n junch'in qtata tuk'a.

¹²Ex ikyx tq'ma Tk'wal Dios te tMan toj Tu'jil Tyol:

Kxel nq'ma'n we' tbi'y kye witz'i'n, aye' nimil,
ex kxel nb'itzi'n b'itz kyxol toj tjay, ja n-oke kychmo'n kyib'.^d

¹³Ex juntl tumil chi Tk'wal Diosjo kyjalu'n: Kqeb'il nk'u'ja ti'ja.^e

Ex juntl majl tq'ma: Ex loqi'n lo, junx kyuk'a tk'wala, aye' o chi tzaj tq'o'n we'y.^f

¹⁴Xjalqo junxch'in qchib'jil ex junch'in qchky'el, qu'n xjalqo qkyaqilx. Ikytzintzjo, iltaq ti'j tu'n tok Jesús te xjal tze'nku qe tuk'a tchib'jil ex tuk'a tchky'el, qu'n noq tu'n ikyo, b'antjo tkyimlin te chojb'il qil. Ex noq tu'n tkyimlin Jesús, ex tej tjaw anq'in juntl majl, kub' ti'j tajaw kyimin, a axjo tajaw il.¹⁵ Noq tu'n tkyimlin Jesús, o chi tzaqraj tkyaqil xjal, aye' najleqe tzalu'n twutz tx'otx' tuk'a nim xob'ajil te kyimin.

¹⁶Mi s-ul Jesús tze'nku jun angel tu'n kyklet angel, qala' ma tzul tze'nku jun xjal aj Judiy, a tzajnin tyajil ti'j Abraham, tu'n kyklet kykyaqil xjal tu'n.

¹⁷Tu'ntzin qklet, iltaq ti'j tu'n tok Jesús tze'nkuxixjo qe, awo xjalqo. O'kx jun tumiljo, tu'n tten tq'aq'b'il tk'u'j quk'a, ex tu'n tok q'o'n toklin te tnejilxix pale, tu'n tyolin kyil'j xjal twutz qMan Dios; ex tu'n tchjet qil tu'n tchky'el el chitj twutz cruz,

noq tu'n qklet awo, a o qo nimin ti'j.¹⁸ Iky'x tkyaqil yajb'il ex nimku ti' tu'n, tu'ntaq tkub' tz'aq toj il, me mix kub'e ti'j. Tu'ntzintzjo, nq'aq'in tk'u'j qi'j, ex ntzaj tq'o'n jun o'nb'il qe, tu'n mina qo kub' tz'aq toj il.

Jesús nimxixtl toklin tze'n te Moisés

3 Atzin ja'lin, ayi'y werman, saqxix ta'ye kyanmi'n twutz Dios, ex o chi txokli'y tu'n qMan Dios, tu'n kyoka te Tanim ex te tja. Chi ximintzintza ti'j Crist, a Jesús, a sma'n tu'n Dios te onilqe, ex tok te tnejilxix pale te qe twutz Dios.

²Atzin te Jesús jikyinxix twutz Dios tojjo toklin tzalu'n twutz tx'otx', ikytzi'n tze'n te Moisés ok jikyin tojjo toklin toj tja Dios ojtxe.⁸

³Me atzin te Jesús nimxixtl toklin tze'nku te Moisés, ikyxjo tze'nku jun b'inchil ja nimxixtl toklin tze'nku te ja.

⁴Qu'n tkyaqil ja, at jun b'inchilte, me ate qMan Dios b'inchilte tkyaqil tch'iysb'in, noq tu'n Tk'wal.⁵ Atzin te Moisés ok jikyin toj tja Dios, me noq tze'nku jun aq'nil, ex tu'n tyolin ti'jjo a ktzajil tq'ma'n Dios te.⁶ Qalatzin te Crist, nya jun aq'nil, qala' K'walb'aj, ex jikyinxixjo tkawb'il qib'aj, a awo, tja Diosqo, qa ma japin qu'n, ex qa ma qe qk'u'j te jun majx ti'jjo a nqo ayo'n ti'j toj kya'j, ex nqo yolín ti'j tzalu'n twutz tx'otx'.

Jun ajlab'l o tzaj tq'o'n qMan Dios qe, noq tu'n qnimb'il

⁷Tu'ntzi'n ikyo, chitzin Xewb'aj Xjan toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Qatzin ma kub' kyb'i'n ja'lin, a ntq'man Tyol Dios,

⁸mi kub' kykujsin kyanmi'n tu'n kynimi'n,

tze'nqeku' kyxe'chila ojtxe,
aye' el kyil'jin tajb'il Dios toj tzqij tx'otx'.

^d2:12 Sal. 22:22 ^e2:13 Is. 8:17 ^f2:13 Is. 8:18 ⁸3:2 Num. 12:7

⁹Ayeqetzi'n kyxe'chila ojtxe, aye' el kyijlin wajb'ila, ¿Ma mitzin xkylijij'y jni' yek'b'il wipi'n toj ka'wnaq ab'q'e?

¹⁰Tu'ntzin ikyjo, o tzaj nq'oja kyij, chi Diosjo.

Ex kukx ntxalpajjo kyanmin, ex kukx nchi txalpajjo toj kychwinqil, ex nti'x nchi ximin ti'jjo wajb'ila.

¹¹Tu'npetzi'n, chi Diosjo, tzaj nq'oja kyij,

ex xi nq'ma'n kye, tu'n mina chi okx tojjo Canaán,

a tx'otx' te ajlab'l, a b'antnin wu'n, tu'n kyajlan wuk'iy.^h

¹²Werman, tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, kyajsintz ti'j kyanmi'n, tu'n mina chi txalpajij'y toj kynimb'ila ti'j qMan Dios.

¹³Qala', kyq'onx kynab'la kyxolxa tkyaqil q'ij, tze'nku at amb'il; tu'ntzin mi chi kub' sb'u'ni'y tu'n il, ex tu'n mina txi kykujsin kyanmi'n ti'jjo tajb'il qMan Dios.

¹⁴Qa qaj tu'n qten junx tuk'a Crist toj kya'j, il ti'j tu'n qten walxix toj tkyaqil, tu'n qb'et wen toj qchwinqil, ex tu'n tqexix qk'u'j, tze'nkuxjo tej xqo nimin te tnejil.

¹⁵Tu'n ikyjo, chitzin Tyol Diosjo kyjalu'n:

Qatzin ma kub' kyb'i'n ja'lin, a ntq'ma'n Tyol Dios,

mi kub' kykujsin kyanmi'n tu'n kynimi'n tze'nqeku kyxe'chila ojtxe,

aye' el kyijlin tajb'il Dios.ⁱ

¹⁶Tu'ntzi'n tkyaqiljo ikyjo, at ila' nx-jelb'itza kye'y:

Tnejil, ¿Ankyeqexixjo xi kykujsin kyanmin, a otaqxi kyb'i Tyol Dios? ¿Nyapele aye' i etz ti'n Moisés toj tx'otx' Egipto? ¹⁷Tkab', ¿Anqij' tzaje tq'oj Dios toj ka'wnaq ab'q'e? ¿Nyapela kyijjo i b'inchin il toj tzqij tx'otx'? Ex tu'n ikyjo,

b'e'x i kyim. ¹⁸Toxin, ¿Anqij' tzaje tq'oj Dios, ex anqij' kub' tq'ma'n Dios, tu'n mi chi okxi tojjo tx'otx' te ajlab'l, a otaq txi tq'ma'n Dios kye? ¿Nyapela aye xjal, mix kub'e kynimine Tyol Dios?^j

¹⁹Tu'ntzintzjo, n-el qniky' te, qa mix i okxi xjal toj tx'otx' te ajlab'l, tu'n mix kub'e kynimine Tyol Dios.

4 Tunpetzi'n, qq'onktzin tilil ja'lin, tu'n atx amb'il, tu'n qokx tojjo jun ajlab'l, a q'o'ngu tu'n Dios. Qxqu'qum qib', tu'ntzin mix a'l junqe kyij naj ti'jjo ajlab'l.

²Qu'n te qe, o q'umlajtzjo yol lu'n te kolb'il, ikytzi'n tze'nku q'umlajtz kye xjal ojtxe. Me ayetzi'n xjal, nti'x ajb'ine yol kye, a q'umj, qu'n noq ok kyb'i'n, ex mix kub' kynimine. ³Qalatzin qe, awo o qo nimin, awo o qo okix tojjo ajlab'l tu'n qnimb'il, ikyx tze'nku a tx'otx' te ajlab'l ojtxe, a kyij q'met toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Tu'npetzi'n, chi Diosjo, tzaj nq'oja kyij, ex xi nq'ma'n kye, tu'n mina chi okx tojjo tx'otx' te ajlab'l,

a q'o'nl wu'n, tu'n kyajlan wuk'iy.^k

Ex tq'ma Diosjo ikyjo, qu'n otaq japin b'aj taq'in ti'j tkyaqil tch'i'ysb'in, ex n-ajlan ja'lin. ⁴Ex toj Tu'jil Tyol Dios, tq'ma kyjalu'n ti'jjo twuqin q'ij: Ajlan te Dios toj twuqin q'ij, tej b'antjo tkyaqil taq'in.^l

⁵Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n juntl majl ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Mina chi okx tojjo tx'otx' te ajlab'l, a q'o'nl wu'n,

tu'n kyajlan wuk'iy.^m

⁶Tu'ntzintzjo ja'lin, ite'x junjuntl na'mx kyokx tojjo ajlab'l, tze'nqeku xjal ojtxe. ¿Ex tiqu'nil? Qu'n tu'n mi nkub' kynimi'n Tyol Dios, tze'nqeku xjal ojtxe.

⁷Me nya tu'n ikyjo b'e'xit kyij najjo a otaq tzaj tq'ma'n Dios ti'jjo ajlab'l. Qala' o tzaj tq'o'n juntl majl amb'il te qe ja'lin,

^h3:11 Sal. 95:7-11 ⁱ3:15 Sal. 95:7-9 ^j3:18 Num. 14:1-35

^k4:3 Sal. 95:11 ^l4:4 Gen. 2:2 ^m4:5 Sal. 95:11

tu'n qokx tojjo juntl wiq ajlab'l. El qniky' te lu'n, qu'n otaqxi b'aj nimxix ab'q'e ikyjo, tej tyolin juntl majl Dios toj Tu'jil Tyol Dios, noq tu'n David, a nmaq kawil, ti'jjo juntl ajlab'l. Chi kyjalu'n:

Qatzin ma kub' kyb'inji'y tq'ajq'ojil twi' Dios ja'lin, mitzin kub' kykuysi'n kyanmintza tu'n kynimi'nch.ⁿ

⁸Me mina nyolin David ti'jjo jun tal tx'otx' te ajlab'l, a tzaj tq'o'n Dios kye aj Israel ojtxe, junx tuk'a Josué, a kyne-jinel.^o Qu'n noqit ate Josué tzaj q'o'nte ajlab'l te jun majx, mitla saj tq'o'n te Dios amb'il te qe ja'lin tu'n qkanin tojjo juntl wiq ajlab'l, tze'nku kyij ttz'ib'in David.

⁹Tu'ntzin ikyjo, atx juntl wiq ajlab'l tb'anilx te Ttanim Dios ja'lin. ¹⁰Qu'n alkye te' knimil ti'j Dios, k-okix te' tojjo ajlab'l q'o'n tu'n Dios, qu'n nti' nqe tk'u'j ti'j taq'nb'in tu'n tel wen twutz. Tu'npetzi'n, ma tz'ajlan ti'jjo taq'nb'in, ikyxjo tze'nku te Dios n-ajlan te', qu'n o japin b'aj taq'in ti'j tkyaqil tch'iysb'in.^p

¹¹Tu'npetzi'n, qq'onktzintz tilil, tu'n qokx tojjo ajlab'l, ex tu'ntzin mina qo ok tze'nku kye aj Israel ojtxe, a mix kub'e kynimin Tyol Dios, ex tu'n ikyjo, mix i okxe tojjo ajlab'l q'o'n tu'n Dios. ¹²Qu'n a te' Tyol Dios itz', ex at tipin ex nimxixtl toklin tze'nku jun machet, a kab'e tste tb'anilx wen, ex juch' twi'.^q Jun machet ikyjo aku tz'okx toj qxmilil; me metzin te' Tyol Dios, nya noq toj qxmilil, qala' tojxi qnab'l, ex tojxi qanmin. Mix ti'x aku naj tu'n, qu'n b'a'n xpich'in tkyaqil qxim ex tkyaqil qnab'l. ¹³Ex nti'x jun ti' toj tkyaqiljo tch'iysb'in qMan Dios nya ojtzi'n tu'n, ex nti'x jun ti', a akut tz'ewit, qu'n tkyaqil q'ancha'l te Dios. Ex tkyaqilxjal k-okil toj pa'b'in twutz, ti'j tkyaqil tb'inchb'in.

O tz'ok Jesús te tnejilxix qpale twutz qMan Dios

¹⁴Me metzin qetz, awo nimil, at jun Onil qi'j toj pa'b'in, a Jesús, a Tk'wal Dios, a tnejilxix qpale, a o tz'okx toj kya'j junx tuk'a Dios. Tu'ntzi'n, il ti'j tu'n qten wa'lxiq wen toj qnimb'il. ¹⁵Ex atzin tnejilxix qpale at tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, qu'n ojtzi'n tu'n tkyaqiljo n-iky'x qi'j, qu'n ok te xjal tze'nku qe. Tu'ntzi'n, iky'x tkyaqil tu'n, tze'nku qe, ex ok yekin tu'n tajaw il tu'n tkub'taq tz'aq toj il, me mix kub'e ti'j.

¹⁶Tu'npetzi'n tkyaqiljo lu'n, qo laq'ex tuk'a tkyaqil qanmin toj qna'j Dios twutz tkawb'il at toj kya'j; ja' knetile tq'aq'b'il tk'u'j qi'j, ex jun t-xtalb'il te onb'ilqe toj qchwinqil.

5 Kykyaqil kynejlxix pale sk'o'nqe kyxol ichin, tu'n kyyolin kyijxjal twutz qMan Dios, ex tu'n kyq'o'n oyaj te Dios, ex tu'n kyb'yo'n alu'mj te chojb'il kyilxjal. ²Ayetzin kynejlxix pale, at-taq tq'aq'b'il kyk'u'j kyuk'a' aye' mix ele kyniky' ti'jjo tb'eyil b'a'n, ex kyuk'a i el tx-alpaj ti'j kynimb'il, qu'n ojtzi'ntaq kyu'n tkyaqiljo n-iky'x kyij, qu'n tu'n xjalqe tze'nku txqantl. ³Ex tu'n xjalqe, iltaq ti'j, tu'n t-xi kyq'o'n chojb'il tnejil ti'jjo kyilku, exsin tkab', tu'n t-xi kyq'o'n chojb'il ti'j kyiljo txqantl xjal.^r

⁴Mix a'l junte aku tz'ok tq'o'n tib' te tnejilxix pale, qala' ikytzi'n, ate Dios k-okil q'o'nte toklin, tze'nku xi tq'o'n Dios toklin Aarón tu'n tok te tnejilxix pale ojtxe.^s ⁵Exsin ikyxjo te Crist, nya ax ok q'o'nte tib' te tnejilxix qpale, qala' ax qMan Dios ok q'o'nte toklin ikyjo, qu'n ax Dios q'mante toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n: Ma tz'oka te Nk'wala ja'lin. Ex ayi'n ma chin ok te Ttatiy.^t

ⁿ4:7 Sal. 95:7-8 ^o4:8 Deu. 31:7; Jos. 22:4 ^p4:10 Gen. 2:2

^q4:12 Is. 49:2; Ef. 6:17 ^r5:3 Lv. 9:7 ^s5:4 Ex. 28:1 ^t5:5 Sal. 2:7

⁶Ex ikyxjo ntq'ma'n toj juntl tumil: A te pale te jun majx, ikyxjo tze'n te Melquisedec.^u

⁷Tej attaq Crist tzalu'n twutz tx'otx', jaw tq'ajq'ojil twi' toj tna'j Dios, ex atku maj etz ta'l twutz, tu'n tq'aq'b'il tk'u'j. Kub'sin twutz, ex b'ijte tu'n Dios,^v qu'n ate Dios at tipin ti'j tkyaqilx, expe akutaq klet Jesús tu'n toj kyimin. ⁸Exsin tu'npaj k'walb'aj te Crist te qMan Dios, me iltaq ti'j tu'n tiky'x tu'n, tze'nku n-iky'x qu'n, noq tu'n tb'ant tniimitjo Tyol tMan.

⁹Me atzaj tej tjapin b'aj tkyaqiljo lu'n tu'n, b'ex ok te Kolil te jun majx kyi'j kykyaqiljo aye' kchi k'wel niminte. ¹⁰Ex ate Dios ok q'o'nte te tnejilxix qpale, ikyxjo tze'nku te Melquisedec.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi kyij qi'jlin qnimb'il

¹¹Ayi'y werman, ti'jtzi'n lu'n, nimxixtl tetz tu'n qyolin ti'j, ex nim ch'in t-xilin, tu'n t-xi qchiky'b'i'n kye'y, qu'n kuj ch'in tu'n tel kyniky'a te. ¹²Ayetzinkyetza, ayi'y ojtxe nilmilqi'y, opetla chi ok kye' te xnaq'tzil ja'lin; qala' ayepel kye' tu'n kyxi xnaq'tzit juntl maj ti'jjo tnejil xnaq'tzb'il, a kyb'i'y ojtxe. Qalatzin, ma chi oka tze'n jun tal ne'x, a o'kx tajjo tu'n tmi'xin, ex nti' tumil toj twutz, tu'n tb'ant twa'n.

¹³Ex ayetzinji'y tze'nku ne'x, me toj kynimb'ila, qu'n mi nb'ant kyximi'n tze'nku jun tij xjal, a n-el tniky' te alkye wen ex alkye nya wen.^w ¹⁴Qu'n atzin xnaq'tzb'il nim t-xilin, ikyxjo tze'nku wab'j, a n-ajb'in kye xjal, a ma chi tijin, ex te kye', at tumil toj kywutz, qu'n n-el kyniky' te alkye wen ex alkye nya wen.

6 Atzin ja'lin, qq'onktzin tilil tu'ntzin tel qniky' ti'j tkyaqiljo Tyol Dios, ex tu'n qch'i'y toj qnimb'il tze'nqeku' tij xjal. Qala' mi qo kyij ten tojxjo tnejil xnaq'tzb'il ti'j Crist, a sk'o'nxix tu'n

Dios. Ex mi qo ximin ti'j, qa o'kx tu'n qb'anteku' tu'n tnejil xnaq'tzb'il kyjalun: Tze'nku tu'n tajtz ti'j qanmin tu'n tqe qk'u'j ti'j Dios ex nya ti'j qb'inchb'in, a nxi q'inqe toj kyimin te jun majx; ex ti'jjo qnimb'il ti'j qMan Dios; ²ex kyi'jjo xnaq'tzb'il ti'j jawsb'il a'; ex ti'jjo xnaq'tzb'il tu'n tten Xewb'aj Xjan toj qanmin; ex ti'jjo tu'n kyjaw anq'in kyimnin juntl majl; ex ti'jjo tu'n kyok tkyaqilxjal toj pa'b'in twutz Dios.

³Tunpetzi'n tkyaqiljo lu'n, qq'onktzintz tilil tu'n tkub' qnimi'n tkyaqiljo o tq'ma Dios qe, ex nya noq o'kxjo ti'j tnejil xnaq'tzb'il. Tu'n ikyxjo, waja tu'n t-xi nchiky'b'in ti'xixjo t-xilin xnaq'tzb'il, qa aku tzel kyniky'a te:

⁴Qq'onktzintz tilil, tu'n mina tzel qi'jlin qnimb'il, a ma tzaj tq'o'n Dios qe. Qu'n qa ite' junjun xi nimin ojtxe, ex qa tzaj kytzyu'n toyaj qMan Dios, ex qa ma kyna' Xewb'aj Xjan toj kyanmin, ⁵ex qa ma tzel kyniky' ti'jjo Tb'anil Tqanil Dios, ex qa ma chi ok q'o'n tu'n kyb'inchin nim techil tipin Dios; ⁶qatzin ite' junjun xjal ikyxjo, exsin qa ma tzel kyi'jlin kynimb'iltz, nlayxpetzin tz'ajtz kye' ti'j kyanmin juntl majl, qu'n tuk'a kyb'inchb'in ikyxjo, nyakuj njaw kyq'o'n Jesús juntl majl twutz cruz tu'n tkyim tze'nku jun xjal nti' toklin te najsb'il il. Ex noq tu'n ikyxjo, aku chi xmayin xjal ti'jjo tkyimlin Jesús.

⁷Tkyaqil xjal tzaj tkyiwb'il Dios kyib'aj tze'nku tx'otx', aj tzaj jb'al tib'aj. Qa ma tzaj tb'anilx tawaljo tx'otx', attzin tkyiwb'il Diostz tib'aj, ex nim n-ajb'in kye xjal, a nchi aq'nin ti'j. ⁸Metzi'n, qa noq tx'i'x ex k'ul ntzaj toj, nti'x tajb'in, ex ktzajil tq'oj Dios ti'j,^x ex ok k'wel naj tu'n q'aq'. Ikyqetzin xjaljo, qa mi s-ajtz ti'j kyanmin.

^u5:6 Sal. 110:4 ^v5:7 Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46

^w5:13 1Co. 3:2 ^x6:8 Gen. 3:17-18

**Jun qu'ub'il qk'u'j, a tzajnin tu'n
Dios, tu'n qwe'xix toj qnimb'il**

⁹Atzin ja'lin werman, nq'aq'in nk'u'ja kyij'a, i'chaqx qo yolín ti'jjo tx'otx' nya wen, me qu'ule nk'u'ja kyij'a, qa ayeji'y tze'nku tx'otx' ky'iwlín tu'n Dios. Tu'n ikyjo qu'ule nk'u'ja kyij'a, ayi'y ma chi kleta te jun majx tu'n qMan Dios. ¹⁰Qu'n ate Dios tzaqlexix, ex nlay tzel najx toj tk'u'j ti'j tkyaqiljo wen ma b'ant kyu'n, ex kukx nb'antjo kyu'n, ex tkyaqil tq'aq'b'il kyk'u'ja, tu'n ma chi oni'n kyij'jo txqantl nimil. ¹¹Me qajatla'y tu'n kukx kyb'inchinji'y lu'n, nya noq o'kx ja'lin, qala' toj tkyaqil kychwinqila, tu'ntzin tjapin b'aj tkyaqiljo wen nkyb'inchin, ex tu'n ikyjo ok ktzajil kytzyu'n, a nchi ayo'n ti'j toj kya'j. ¹²Nya qaja tu'n kyoka ky'aj toj kynimb'ila, qala' tu'n kyb'inchin ikyxjo tze'nqeku nimil, a o chi kyim; ayej i ajb'in te yek'ilte qe, qa kukx tu'n qwe' tojjo qnimb'il, tzmáxi aj qten tuk'a qA-jaw. Qatzin ma b'antjo lu'ntz qu'n, ok-tzin ktzajil qk'mo'n tkyaqiljo a at qoklin ti'j tzalu'n twutz tx'otx' ex toj kya'j te jun majx, a o tzaj tq'ma'n Dios, ex a o tzaj kyk'mo'n ayej i kub' niminte ojtxe.

¹³Tu'n ikyjo, qq'uqb'inktzin qk'u'jtz ti'jjo saj tq'ma'n Dios qe, ikyxjo tze'nku te Abraham ojtxe. Qu'n kyka'yinktzintza tze'nku te Abraham, tej ttzaj tq'ma'n Dios, qa iltaq ti'j tu'n ttzaj q'o'n toklin kyxol tkyaqil xjal. Nti'xtaq juntl ti' nimxixtl toklin tze'nku te Dios, tu'ntzi'n ax kuxsinte qa twutzxixtaqjo Tyol. Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n te Abraham tuk'axix tkyaqil tipin, ¹⁴ex chi' kyjal'u'n:

Twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa il ti'j tu'n tkub' nky'iwlín,
ex k-elil anq'in nimxix tyajila ti'ja.^y

¹⁵Tu'n ikyjo, kub' tayo'n Abraham tuk'a tq'ub'il tk'u'j, tu'n ttzaj q'o'n a tzaj tq'ma'n Dios te.

¹⁶Tze'nkutzi'n kye xjal tzalu'n twutz tx'otx', qa kyaj tu'n kyq'man ti'j jun ti', qa twutzx mo minaj, il ti'j tu'n kykuxsinte kyyol ti'j tbi' jun a'la, a nimxixtl toklin tze'nku kye. Ex noq tu'n kyyol ikyjo, b'ex nkub' kyk'u'j. ¹⁷Ex ikyxjo, taj Dios tu'n tyek'in qa twutzxix ti'jjo qoklin, a ma tzaj tq'ma'n tu'n ttzaj tq'o'n qe, awo nimilqo. Tu'n ikyjo, tuk'axix tkyaqil tipin, kub' tq'ma'n Dios ti'jjo a at qoklin ti'j toj kya'j te jun majx, ex nlay jaw meltz'ajl ti'jjo kyij tyolin. ¹⁸Twutzxix ma tzaj tq'ub'in qMan Dios qk'u'j a awo nimil, a nqo klet tu'n. ¿Tze'n tten b'in qu'n qa twutzxjo ikyjo? At kab'e tumil: Tnejil, kub' tkujsin Dios Tyol te qe; ex tkab', noq ti'jjo Tyol tuk'axix tkyaqil tipin tzaj tq'o'n qe, ex nlay b'ant tu'n qkub' tsb'u'n Dios, qu'n nlay jaw ttx'ixpi'n Tyol. Tu'n ikyjo, qu'ulekxix qk'u'j ti'jjo a at qoklin ti'j, ex tu'n ikyjo, nimxix qk'u'j ti'j, tu'n qwe' toj qnimb'il tzalu'n twutz tx'otx'.

¹⁹Atzin qu'ub'il qk'u'jjo lo, a nqo kub' tq'o'n jikyinxix toj qchwinqil tze'nku jun kxb'il alxix wen, a n-ajb'in te jun bark, tu'n mina txalpoj toj a'. Ex atzin qq'uqb'il qk'u'j tzajnin ti'jjo qnimb'il, ex atzin ntzaj q'o'nte qoklin tu'n qokx ti'jxi xb'alín te pa'b'l, tzma ja' ta'ye Dios toj kya'j. Me atzin ojtxe, nti'taq tumil tu'n qokx antza.^z ²⁰Me atzin ja'lin, at qokix tk'atz, noq tu'n tkyimlin Jesús, qu'n ate tnejilxix o tz'okx jqolte qb'e. Tu'n ikyjo, o tz'ok te tnejilxix qpale te jun majx, ikyxjo tze'nku te Melquisedec.^a

**O tz'ok Jesús te tnejilxix
qpale te jun majx**

7 ¿Ex altzin kye' Melquisedec? Atzin nmaq kawil te Salem ex tnejilxix tpale qMan Dios, a Dios nimxix toklin. Tej tmeltz'aj Abraham jyol q'oj, ex otaq chi kub'jo aj kawil tu'n, etz Melquisedec

k'lulte toj b'e, ex kub' tq'o'n jun ky'iw'b'il tib'aj. ²Ex atzin te Abraham xi tq'o'n te Melquisedec tlajajin tkaneb' ti'jjo otaq tkanb'e toj jyoj q'oj.^b Atzin n-ele b'ib'aj Melquisedec: Tz'aqlexix toj Kawb'il. Ex atzin toklin Melquisedec, nmaq kawil te Salem. Atzin te Salem: Nuk'b'il n-ele toj kyyol.

³Ex mix a'l b'ilte alkye ttata ex alkye tnana, ex alkye tyajil, ex ti'jjo titz'jlin ex ti'jjo tkyimlin. Tu'ntzin ikyjo, nyakuj tze'nku Jesús, a Tk'wal Dios, qu'n mix ja' saje xkyeye, ex mib'in b'aj, ex tok te tnejilxix pale te jun majx.

⁴Atzin ja'lin, kyka'yinktztintza jni'tzin toklin Melquisedec kywutzjo txqantl pale, aye' tzajninque ti'j Leví. Qu'n tu'n Abraham, a ojtxe qxe'chil, ex nim toklin, xi tq'o'n te Melquisedec a tlajajin tkaneb' ti'jjo otaq tkanb'e toj jyoj q'oj kyuk'a aye kawil. ⁵Tzalu'n twutz tx'otx', ayetzin pale tzajninque ti'j Leví, attaq kyoklin tu'n kypeyin tlajajin kykaneb' kyib'ajxi kyx-jalil, ayexjo tzajninque ti'j Abraham, ikyx tze'nku kyij tq'ma'n toj ojtxe kawb'il.^c

⁶Me qalatzin te Melquisedec, nya tzajnin ti'j Leví. Atzin te Abraham, nimtaq te' toklin, qu'n tu'n otaq yolín qMan Dios tuk'a, ex otaq tzaj tq'o'n Dios nim tky'iw'b'il tib'aj. Me atzin te Melquisedec, nimxixtl te toklin tib'aj Abraham, qu'n atzin Melquisedec el tpeyin ajo tla-jajin tkaneb' Abraham toj jyoj q'oj. Ex ikytzin kub'e tq'o'n Melquisedecjo tky'iw'b'il tib'aj Abraham. ⁷Ex b'i'n qu'n, qa alkye jun nkub' q'o'nte ky'iw'b'il kyib'ajjo xjal, nimxixtl te' toklin kyib'ajjo txqantl xjal, aye nchi kub' tky'iwlin. Tu'n ikyjo, ate Melquisedec nimxixtl toklin tib'aj Abraham.

⁸Ex majqexjo pale ja'lin kyxol Judiy, aye' nchi peyin tlajajin kykaneb' kyx-jalil, noq xjalxiqe. Ex tu'n xjalxiqe, te kyiminque. Me metzi'n te Melquisedec,

mina; qala' nyakuj itz' te' te jun majx, ikyxjo tze'nku' ntq'ma'n Tu'jil Tyol Dios. Tu'n ikyjo, nimxixtl toklin Melquisedec kyib'aj pale tzajninque ti'j Leví. ⁹Tej tchojin Abraham tlajajin tkaneb' te Melquisedec, nyakutlaj o chi chojin kykyaqil aye tzajninque ti'j, exqetzi'n pale, aye' tzajninque ti'j Leví, a xkach-manb'aj te Abraham. ¹⁰Qu'n kykyaqilx na'mxtaq kyel itz'je, ex ite'kxtaq ti'j t-xmilil Abraham tej tchjetjo tkaneb'. Ex tu'n ikyjo, nimxixtl toklin Melquisedec kyib'aj pale, aye' tzajninque ti'j Leví.

¹¹¿Me ti'tzin tajb'in lu'n ikyjo te qe? Aye xjal aj Israel tzaj kytzyu'n ojtxe kawb'il noq kyu'n pale, aye' tzajninque ti'j Leví, a t-xe'chil Aarón. Me atzin ojtxe kawb'il nlay chi ok xjal tz'aqle tu'n. Qu'n noqit ikyjo, minatla xttx'ixpe Dios ojtxe kawb'il, ex minatla saj tch'q'o'n juntl pale, a Jesús, tu'n tok te pale te jun majx, nya tze'nqeku aye tzajninque ti'j Aarón, qala' tze'nku te Melquisedec. ¹²Qu'n qa ma tx'ixpitjo kyoklin kykyaqil pale, iltzin ti'jtz tu'n ttx'ixpit kawb'il, qu'n noq tu'n ojtxe kawb'il at kyoklin xjal tu'n kyok te pale. ¹³Me ante Jesús, a qAjaw, ex a nyolajtz toj Tyol Dios, nya tzajnin te' ti'j Leví, qala' ti'j juntl ch'uq xjal, a tzajnin ti'j Israel, a ja' nti'taq jun tu'n tok te pale. ¹⁴Qu'n b'i'nixix tetz qa a Jesús tzajnin te' ti'j Judá ex nya ti'j Leví. Me nti' te Moisés tq'ma toj ojtxe kawb'il qa tu'ntaq tul jun pale kyxoljo xjal, aye' tzajninque ti'j Judá, qala' noq ti'j Leví.

¹⁵Q'ancharlxix ta', qa a Jesús tnejilxix pale ikyjo tze'nku' te Melquisedec, ¹⁶ex at toklin te pale nya tu'n ojtxe kawb'il, a ja' n-u'jite qa o'kqexjo tzajninque ti'j Leví at kyoklin tu'n kyok te pale. Qala' at toklin Jesús te pale noq tu'n tchwinqil te jun majx. ¹⁷Qu'n tu'n ikyjo, tq'ma Dios ti'j, toj Tu'jil Tyol. Chi kyjalu'n: A te pale te jun majx, ikyxjo tze'n te Melquisedec.^d

¹⁸Tu'ntzi'n ikyjo, a tkawb'il Moisés ojtxe b'e'x kyij naj, qu'n nti' tajb'in, ¹⁹qu'n nti' tumil tu'n ttzqet-xix kyanmin xjal tu'n. Me metzi'n ja'lin, tzaj tq'o'n jun tq'uib'il qk'u'j tb'anilxix wen, tu'n qpon laq'e tk'atz qMan Dios: ²⁰⁻²¹Ok tq'o'n Dios qAjaw Jesús te jun pale, ex xi tq'ma'n qa twutzxix te jun majx. Me tojjo yol lu'n, mix q'olb'ine ti'j tb'i kya'j mo ti'j tb'i tx'otx' tu'n tkub' tk'lu'n qa twutzxix Tyol, qala' tuk'a tkyaqil tipin kub' tkujsin Tyol qa twutzxix. Me metzi'n kyuk'a txqantl pale, aye' tzajninqe ti'j Leví, mix yolin Dios ikyjo. Tu'npetzintzjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios kyjalu'n:

Kub' tkujsin Dios Tyol, ex tq'ma ti'j qAjaw tuk'a tkyaqil tipin, ex nlay ja meltz'ajl juntl majl. Chi' kyjalu'n:

A te pale te jun majx.^e

²²Qu'n atxix ojtxe, b'antnin ti'j tu'n Dios tu'n kykiyxjal toj wen tuk'a, noq kyu'n pale, aye' tzajninqe ti'j Leví. Me tkyaqiljo lo mix ele wen. Ex atzin ja'lin, tu'n Jesús at juntl tb'anil tumil nimxixtl toklin tze'nku' ojtxe. ²³¿Me ti'taqtzin tky'i tojjo ojtxe tumil? Qu'n ayetzin txqantl pale, ila'taq kyb'aj, qu'n tu'n te kyiminqetaq. Ex tu'n ikyjo, nlaytaq chi ten te jun majx. ²⁴Me atzin te Jesús itz' te' te jun majx, ex tu'n ikyjo, at toklin te pale te jun majx. Ex nya il ti'j tu'n tkyij tq'o'n toklin te juntl, qu'n itz' te jun majx.

²⁵Tu'npetzintzjo, ate Jesús at tipin tu'n kyklet-xjal tu'n te jun majx, aye' kchi tza-jil laq'e tk'atz qMan Dios noq tu'n Jesús; qu'n najle te jun majx, ex nkub'sin twutz te Dios kyi'j.

²⁶Qu'n ate Jesús jun tnejilxix pale nimxix toklin, ex nimxix tajb'in te qe. Qu'n ate Jesús tz'aqlaxix wen: Nti' til, ex nti' tky'i, ex nya ikyjo tze'nqeku xjal, aj il. Ex atzin ja'lin tokx toj kya'j, junx tuk'a Ttata, a qMan Dios. ²⁷Ex mikyxi Jesúsjo tze'nku txqantl tnejilxix pale ojtxe, aye'

iltaq ti'j tu'n tkub' kyb'yo'n alu'mj tnejil te chojb'il kyilku, ex te chojb'il kyilxjal.^f Me metzi'n te Jesús xi tq'o'n tib' te jun majx, tej tkyim te chojb'il kyil kykyaqil xjal.

²⁸Toj tkawb'il Moisés ojtxe, i ok q'o'n te tnejilxix pale, aye' ichin, a nya tz'aqle. Me metzin te Jesús, tz'aqlaxix te' te jun majx. Ex tej otaqxi tzaj tq'o'n Dios kawb'il te Moisés, kub' tkujsin Dios Tyol ti'j Tk'wal tuk'a tkyaqil tipin, tu'n tok te juntl wiq tnejilxix pale te jun majx.

Jesús jun Yolil qi'j twutz qMan Dios

8 Toj tkyaqiljo nxi nq'ma'n kye'y, atzin nimxixtl toklin kyib'aj txqantl, a kxel q'met kyjalu'n: Tnejil, atzin Jesús, a tnejilxix qpale, at nimxix toklin ex q'uqle toj kya'j toj tman q'ob' qMan Dios kawil tuk'a.^g ²Ex tkab', lu n-aq'nin te qe tuk'a toklin te tnejilxix qpale, ja' najle Dios toj kya'j tojjo twutzxix tja, b'inchin tu'n, ex nya kyu'nxjal.

³Ex tkyaqilxjo tnejilxix pale il ti'j tu'n tq'o'n oyaj te Dios, ex tu'n tq'o'n chojb'il te il. Ex qu'n tu'n a Jesús tnejilxix qpale, il ti'j tu'n t-xi tq'o'n jun ti' twutz Dios. Me a Jesús, nya tnejilxix qpale tzalu'n twutz tx'otx', qala' tzma toj kya'j. ⁴Qu'n noqit axsa ta'ye tzalu'n, mitla s-ok te tnejilxix pale, qu'n ite'l pale tzalu'n twutz tx'otx' tzajninqe ti'j Leví, ex nchi q'o'n oyaj, tze'nku ntq'ma'n tkawb'il Moisés toj Tu'jil Tyol Dios. ⁵Ex ayetzi'n pale tzalu'n, aye' nchi aq'nin toj tnejil ja te na'b'l Dios, ila' ti' n-ajb'in kye toj kyaq'in. Tkyaqiljo lo ikyjo tze'nku t-xlekemil, ex tze'nku twutzb'iyiljo, a at toj kya'j. Ex b'in qu'n qa noq twutzb'iyil, qu'n ka'ntzaj, tej tkub' tb'inchin Moisés tnejil ja te na'b'l Dios; aku Dios xi q'mante te kyjalu'n:

Q'o'nktzin twi'y ti'jjo kxel nq'ma'n te'y, tu'n tkub' tb'inchinjiy nja'y ex tkyaqiljo at toj, ikyxixjo tze'nku xi

nyek'i'n te'y twi' wutz, tu'n tb'ant tze'nkuxixjo tilb'iyil twutzxix nja'y, a at toj kya'j.^h

⁶Me atzin ja'lin, a tnejilxix qpale toj kya'j, Jesús tb'i, nimxixtl te' toklin tib'aj kyaq'in ojtxe pale toj jun taq'in tu'n kyky-ijxjal toj wen tuk'a Dios. Qu'n atzin taq'in Jesús tzajnin ti'jjo yol, a kujsit wen tu'n Dios. Me mix yoline Dios ikyjo kyuk'a txqantl pale, aye tzajninque ti'j Levi.

⁷Noqit i kyijxjal toj wen tuk'a Dios te tnejil, tu'n tsaqix kyanmin te jun majx kyu'n ojtxe pale, nyatla il ti'j tu'n tul Jesús tuk'a juntl tumil nimxixtl wen. ⁸¿Me tiqu'n'il il ti'j ul kanin juntl tumil? Qu'n tu'n mix japine kyu'n'xjal te tnejil. Tu'n ikyjo, chitzin Tyol Dios kyjalu'n toj Tu'jil Tyol:

Tzul tq'ijil, chi tAjaw Tkyaqil, ex ktzajil nq'o'n jun ak'aj tumil kye xjal aj Israel ex aj Judá.

⁹Me atzin ak'aj tumil mikyxi' tze'nku b'ant ti'j wu'n te tnejil, kyuk'a ojtxe kyxe'chila, tej kyetz nxko'n toj tx'otx' Egipto.

Me mix japine kyu'n'xjal tze'nku kyij b'ant ti'j wu'n kyuk'a.

Tu'ntzi'n, o chi kyij ntaqpi'n, chitzin Diosjo.

¹⁰Qalatzin' tb'ajlinxi' aye q'ij anetzi'n, chi Dios, kb'antil wu'n jun ak'aj tumil kyuk'a tkyaqil xjal, aye' tzajninque ti'j Israel kyjalu'n:

K'wel nkawb'ila toj kynab'l. Ex kyjel ntz'ib'in toj kyanmin. Oktzin kchin okiltza te kyDios te jun majx. Ex ayetzin kyetz kchi okil te Ntanima.

¹¹Tu'ntzintzjo, kyojjo q'ij anetzi'n, chi Diosjo, nya il ti'j tu'n tten jun xjal xnaq'tzil kye' txqantl, qa il ti'j tu'n tel kyniky' ti'j tAjaw Tkyaqil,

qu'n tkyaqil xjal k-elil kyniky' we'y; jni'qe ma tij xjal ex jni'qe tal netz' k'wal.

¹²Ex k'wel nnajsin kyb'inchb'in nya wen, ex nlay tzaj nna'ntla juntl majl kyil.ⁱ

¹³Tej tyolin Dios ti'jjo jun ak'aj tumil, antza kyij tyek'ine qa a ojtxe nti'taq tipin tu'n tsaqix kyanmin xjal tu'n, qu'n ch'ixtaq tjapin b'aj te jun majx.

Ojtxe tumil tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios

9 Ojtxe, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios, attaq nim kawb'il te k'ulb'il, ex jun ja b'inchin tuk'a xb'alin, te na'b'l Dios tzalu'n twutz tx'otx'. ²Ajo ja lo te kab'e elnin; atzin tnejil: Xjan Najb'il tb'i, ja' attaq jun xtanko'l,^k junx tuk'a jun meḫ, a ja' nchi kub'e xjan wab'j.¹ ³Kyx-oltzin ja, aye' kab'e elnin kyten, attaq jun xb'alin te pa'b'l.^m Ti'jxi xb'alin, ataqtz-intza ta'ye Najb'il Xjanxix tb'i, ja' xyoline Dios ojtxe. ⁴Ex tojxjo Najb'il Xjanxix attaq juntl meḫ, a b'inchinxix wen tuk'a ta'l q'anpwaq, ja' nkub'e patit storak te Dios;ⁿ ex attaq jun kax, ex ikyxjo b'inchinxix wen tuk'a ta'l q'anpwaq, te yek'b'ilte qa otaq b'ant ti'j, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios.^o Tojjo kax anetzi'n, attaq jun xar b'inchin tuk'a q'anpwaq, a ja' tku'xetaq jun piḫ maná, a tzaj tq'o'n Dios kyexjal, tej kyb'et toj tzqij tx'otx' ojtxe.^p Ex axsi tku'xetaqjo tze Aarón, a ḫok twi', a at t-xul,^q junx kyuk'a tz'lan ab'j, ja' tz'ib'ine' lajaj tkawb'il Dios.^r ⁵Ex tib'ajjo kax tkub'taq kab'e kyilb'iyil tze'nku angel, kerubim kyb'i, aye' yek'b'ilte tqoptz'ajiyil Dios.^s Ex tib'ajtaqjo kax liky'intaq kyxiky'jo kerubim; antza xi tq'o'n tnejilxix pale tchky'el alu'mj te najsb'il kyilxjal. Qu'n antza

^h8:5 Ex. 25:40 ⁱ8:12 Jer. 31:31-34 ^j9:2 Ex. 26:1-30 ^k9:2 Ex. 25:31-40

^l9:2 Ex. 25:23-30 ^m9:3 Ex. 26:31-33 ⁿ9:4 Ex. 30:1-6 ^o9:4 Ex. 25:10-16

^p9:4 Ex. 16:33 ^q9:4 Num. 17:6-10 ^r9:4 Ex. 25:16; Deu. 10:3-5

^s9:5 Ex. 25:18-22

ta'yetaq tipin Dios. Me toj tkyaqiljo lu'n, nya il ti'j tu'n qyolinl tib'aj ja'lin.

⁶Kykyaqiljo lu'n b'inchin toj ja, a xb'alin tten, te na'b'l Dios; ex ayetzin pale kukx nchi o'kxtaqjo toj tnejil elnin ja, a Xjan Najb'il, te b'inchilte tkyaqil tumil taq'in, tze'nku' kyij tyolin Moisés toj Tu'jil Tyol Dios.^{t 7} Me tojjo tkab' tnej ja, a Najb'il Xjanxix, noq o'kxtaqjo tnejilix pale n-okxtaq jun maj tojile jun-jun ab'q'e. Ex ajtzin tokx, iltaq ti'j nxi ti'n tchky'el alu'mj te najsb'il tilx, ex te' il, a mitaq n-el kyniky'xjal te.^u

⁸Toj tkyaqiljo lu'n, ntzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan yek'b'il, qa na'mxtaq tkub' yuch'jjo a pa'b'l kye' kab'e elnin toj ja te na'b'l Dios. Ex tu'npetzi'n, nti'xix kyoklinxjal tu'n kyokx tojjo Najb'il Xjanxix, a ja' ta'yetaq qMan Dios. ⁹Tkyaqiljo lu'n n-ajb'in te jun yek'b'il te qe ja'lin, qu'n ayej oyaj ex tkyaqil chojb'il, aye' nche'xtaq te Dios, nti'x tajb'in te saqsil kyanmin xjal, aye' nchi k'ulin ikyjo. ¹⁰¿Ex tiqu'nil? Qu'n a ojtxe tumil nyolin noq ti'jjo wab'j, ex k'wab'j, ex tu'n tel txjetjo jun ti'x ti', ex ila' kawb'il ti'jjo kyb'inchb'in xjal. Me nti'taq toklin tu'n ttx'ixpit kyanminxjal tu'n. Qala' tkyaqiljo lu'n n-ajb'intaq kyexjal ojtxe, te' na'mtaq tul kanin Jesús tu'n ttx'ixpit tumil, tze'n tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios.

Jun ak'aj tumil tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a Dios

¹¹Me atzin ja'lin, ma tzul Crist tzalu'n twutz tx'otx'. Ax Jesús tnejilix qpale ja'lin, ex noq tu'n ikyjo, tzaj tq'o'n jun tumil nimxixtl wen tze'nku ojtxe. Qu'n atzin ja te na'b'l Dios, ja ta'ye Jesús ja'lin, nya tzalu'n twutz tx'otx', qala' toj kya'j. Tu'n ikyjo, a ja anetzi'n at-xix nim toklin, qu'n tu'n tb'inchb'in Dios, ex tz'alexixtl wen twutzjo ojtxe ja, a xb'alin tten, te na'b'l Dios, a b'inchin kyu'nxjal. ¹²Qu'n

ate Jesús noq jun maj ch'in okx tojjo Najb'il Xjanxix toj kya'j, tu'n t-xi tq'o'n jun chojb'il il twutz Dios. Me atzin chojb'il il nya kychky'el chiv ex wakx, qala' teku tchky'el, te chojb'il qil, ex tu'n tkanb'it kychwinqil kykyaqil xjal te jun majx, aye' kchi nimil ti'j.

¹³Ojtxe, i kyijxjal toj wen tuk'a Dios noq tu'n kychky'el tman wakx ex tman chiv, ex tu'n ttzaj'jiljo tal wakx, a kub' patit tib'ajjo t-altar qMan, tojjo ja te na'b'l Dios. Ex noq tu'n tkub' chititjo chiky', exsin tza'j anetzi'n, i ok tq'o'n Dios tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a, ex tu'n tkub' tnajsin kyil.^{v 14} ¿Yajtzila' te Cristtz tchky'el ma nti'tzin te' tipin tu'n tsaqix toj qanmin tu'n? Qu'n noq tu'n attaq Xewb'aj Xjan tuk'a Jesús, xi tq'o'n tib' te chojb'il qil te jun majx twutz qMan. Ex atzin chojb'il anetzi'n tz'alexix wen, ex nti' ch'in tky'i. Tu'n ikyjo, atzi'n tchky'el nimxix tipin twutz kychky'el alu'mj tu'n tsaqix qanmin ex qnab'l, ex tu'n tnajsit tkyaqil qb'inchb'in nya wen, a nxi q'inqe toj kyimin, tu'ntzin qajb'in te qMan Dios itz'ix te jun majx.

¹⁵Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, ate Jesús ok tq'o'n tib' te jun ak'aj tumil, tu'n qmujb'it, ex tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios. Tu'n ikyjo, atzin tkyimlin Jesús at tipin tu'n tnajsit qil, ex tu'n tsaqsit qanmin, ex tu'n ttzaj tq'o'n jun etzb'il tb'anilix wen toj kya'j, a o tzaj tq'o'n Dios te qe, awo o qo txokle tu'n. Me tojjo ojtxe kawb'il, nti' tumil tu'n tjapin b'aj tkyaqiljo lo, a tze'n nb'ant tu'n Jesús ja'lin.

¹⁶⁻¹⁷¿Me tiqu'n iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús? Ikyx tze'lpine' lo tze'nku jun tata qxol, a kub' ttz'ib'in jun u'j, ja' ktq'ma'b'ila tze'nchaq k-okile tkyaqiljo a at te kyxol tk'wal, aj tkyim. Me atzi'n u'j, nti' tajb'in qa na'mxtaq tkyim. Qu'n jun-jun u'j ikyjo, nti' toklin qa itz'taqxjo tata.

¹⁸Ex ikytzin tten ojtxe. Tu'npetzintzjo,

tej tb'antjo tnejil tumil ojtxe tu'n Moisés, iltaq ti'j tu'n tkyim jun alu'mj, ex tu'n tel tchky'el. ¹⁹ Ex tej tq'ma Moisés kye xjal tkyaqil kawb'il toj tnejil tumil, jaw ti'n jun tal tze tuk'a ch'in tsmal rit, a kyaq ka'yin, ex kux tq'o'n toj kychky'el alu'mj junx tuk'a ch'in a', exsin ok tchto'njo chiky' ti'jjo tu'jil kawb'il ex kyij' kykyaqil xjal. ²⁰ Ex xi tq'ma'n:

Atzin chiky' lo, atzin n-ajb'i'n te kujsb'ilte tumil lo,
a o tzaj tq'ma'n Dios, tu'n kykiyxjal toj wen tuk'ach.^w

²¹ Ex majx, ok tchitin Moisésjo chiky' ti'jjo ja te kynab'l Judiy Dios, a xb'alintten, junx kyuk'a kykyaqiljo laq, a nchi ajb'intaq tojjo ja anetzi'n. ²² Ex tze'nku kyij' tz'ib'it toj tkawb'il Moisés, ch'ime tkyaqil iltaq ti'j tu'n tok chtet tuk'a chiky', tu'ntzintla tok q'o'n tz'aqle twutz Dios. Qu'n qa mina s-el chitj kychky'eljo oyaj, aye' nchi kub' b'yettaq, nlaytaq kub' najsait kyilxjal.^x Tu'n ikyjo, iltaq ti'j tu'n tkyim Jesús, ex tu'n tel chitj tchky'el te najsb'ilte qil.

Noq tu'n tkyimlin Jesús at najsb'il te qil

²³ Tu'npetzi'n tkyaqiljo lo, iltaq ti'j tu'n tok chtet chiky' kyij' kykyaqil ti' qa nchi ajb'in tzu'u'n twutz tx'otx', noq te k'ulb'ilte qMan Dios. Me ayetzi'n ti' anetzi'n, noq o'kx nchi ajb'in te yek'b'il te' a ite' toj kya'j. Tu'n ikyjo, tu'n kyok q'o'n tz'aqlexix kykyaqil a ite' toj kya'j, iltaq ti'j jun chiky' nimxixtl tipin kywutzjo kychky'el alu'mj. ²⁴⁻²⁵ Ex tu'n ikyjo, nyatza okx Crist tojjo ja te na'b'l Dios, a at tzu'u'n twutz tx'otx', a noq te yek'b'il te' ja at toj kya'j; qala' antza okxi tojixjo ja twutzxix, a at toj kya'j, tu'n t-xi tq'o'n tib' twutz qMan Dios te chojb'il qil te jun majx, ex tu'n tyolin qi'j. Tu'n ikyjo, nya il ti'j tu'n tq'on Jesús tib' ila' maj

tze'nqeku kynejilxix pale ojtxe, a ila' maj kub' kyb'yo'n alu'mj te oyaj te chojb'il il. Qu'n aye pale anetzi'n iltaq ti'j tu'n kyokx toj Najb'il Xjanxix tzu'u'n twutz tx'otx' toj junjun ab'q'e, me tuk'a kychky'el alu'mj, te chojb'il il. ²⁶ Qu'n noqit iky te Jesúsjo, ilitla ti'j tu'n tkyim ila' maj atxix te' saj xkye tch'iysb'in Dios twutz tx'otx', tu'n tchjet tkyaqil kyilxjal.

Me atzin ja'lin, kyojjo q'ij lo, a ch'ix kyjapin b'aj, noq jun maj o txi tq'o'n te Jesús tib' te chojb'ilte qil ex tkyaqil kyil xjal atxix ojtxe ex te jun majx. ²⁷⁻²⁸ Qu'n tu'n tkyaqil texjal b'antnin ti'j tu'n tkyim noq jun maj; ex ikyx te Jesús, iltaq ti'j tu'n tkyim. Me awo xjalqo, aj qkyim, qo okix toj pa'b'in. Me metzin te Jesús, tej tkyim, b'e'x el ti'n qil ex kyiljo xjal,^y a o chi nimir ex kchi nimil ti'j, tu'ntzintla wen qo ele toj pa'b'in. Ex tzul kanin juntl majl te Jesús, me nya tu'n tchjetl qil, qala' tu'n qxi ti'n toj kya'j te jun majx, a awo nqo ayo'n ti'j.

10 Tu'n tkyaqiljo lo, b'i'n qu'n qa atzi'n ojtxe tumil, a tzajnin te Moisés, nti' tipin tu'n tsaqsit kyanmin xjal tu'n. Qu'n atzi'n ojtxe tumil noq te jun yek'b'il te tkyaqiljo b'a'n qa iltaq ti'j tu'n tul kanin. Ex atzin yek'b'il lo, ikyxjo tze'nku jun t-xlekemil jun ti', qu'n nya twutzxixjo jun t-xlekemil, qala' noq jun yek'b'il. Tu'n ikyjo, atzin ojtxe tumil nti'taq nchi okx xjal tz'aqlexix tu'n. Tu'ntzin ikyjo, iltaq ti'j tu'n t-xi oyittaq chojb'il kyil toj junjun ab'q'e. ² Qu'n noqit tu'n ojtxe tumil, aku tz'ok jun xjal tz'aqle toj tanmin te jun majx, nyatla il ti'j tu'n t-xi oyit chojb'il til ila' maj, qu'n matla tna' qa a il, o kub' naj tu'n chojb'il. ³ Me qala' nya ikyjo, qu'n ayetzi'n chojb'il nchi ajb'in, nya tu'n tok kyanmin xjal saqxix kyu'n, qala' noq tu'n ttzaj kyna'njo kyil junjun ab'q'e. ⁴ Qu'n noq tu'n ky-

^w9:20 Ex. 24:6-8; Zac. 9:11; Mt. 26:28

^x9:22 Lv. 17:11

^y9:27-28 Is. 53:12

chky'el tman wakx ex tman chiv, nti' tok-lin tu'n tnajsit il tu'n.

⁵⁻⁶ Tu'n ikyjo, tej tul kanin Jesús, a Klolqe, tzalu'n twutz tx'otx', xi tq'ma'n te Ttata kyjalu'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Tky'e'y tu'n tkub' b'yo'n alu'mj te chojb'il il.

Ex mi ntzalaja tu'n tkub' patin alu'mj te oyaj twutza.

Tu'n ikyjo, ma tzaj tq'o'n jun nxmilila, tu'n woka te chojb'il il, ikyxixjo tze'nku taja.

⁷ Tu'n ikyjo, xi nq'ma'n tey:

Ay, nMan Dios, loqi'n ma chin ul b'inchil te' tajb'ila,

ikyxjo tze'n kyij tz'ib'it wi'ja toj Tu'jil Tyola.^z

⁸ Tuk'a jun yol lo, a tzajnin toj Tu'jil Tyol Dios, chitzin Jesús toj tnejil, qa nti' taj qMan Dios, ex nti' ntzalaj kyijjo chojb'il ex kyijjo tkyaqil wiq oyaj, aye' alu'mj, a nchi kub' patit, tu'n tnajsit il kyu'n, exla qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'inchit, qu'n ikyjo ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il. ⁹ Ex tkab': Tq'ma Jesús kyjalu'n: Ay, nMan Dios, loqi'n ma chin ul b'inchil te' tajb'ila.

Tu'ntzi'n kab'e tumil tyol Jesús lo, b'i'n qu'n qa aye alu'mj te chojb'il ex te oyaj, o chi kyij naj tu'n Dios, noq tu'n tok tq'o'n Jesús te t-xeljo chojb'il anetzi'n.

¹⁰ Ex noq tu'n Jesús, a chojb'il qil, ma tz'ok qanmin saqxix te jun majx, qu'n ate Jesucrist kub' tb'inchin tajb'il qMan Dios, tej tkyim twutz cruz.

¹¹ Ja'lin, tkyaqil pale kyxol aj Judiy kukx nchi jaw we' toj tnejil ja, a xb'alin tten, te na'b'l Dios, tu'n t-xi kyq'o'n ila' maj chojb'il junjun q'ij,^a ex tzunx nxi kyq'o'n ja'lin. Me ayetzi'n chojb'il nti' kyipin tu'n tnajsit il kyu'n. ¹² Me metzin te Jesucrist, xi tq'o'n te' tib' tu'n tkyim, ex tu'n tok te jun chojb'il te tkyaqil il te jun majx. Tb'ajlinxi ikyjo, kub' qe

toj kya'j toj tman q'ob' qMan Dios tu'n tkawin junx tuk'a. ¹³ Ex n-ayon tzmaxi aj kykanb'itjo tajq'oj tu'n Dios.^b ¹⁴ Noq tu'n tkyimlin Jesús, ma saqsit qanmin te jun majx, a awo ma tz'ok tilil qu'n, tu'n tjapin b'ajjo qnimb'il. ¹⁵ Ex ikyxjo o tzaj tq'ma'n Xewb'aj Xjan toj Tyol Dios kyjalu'n:

¹⁶ Tu'n kykyijxjal toj wen wuk'i'y, chi Dios, nya ikyxjo tze'nku ojtxe,

qu'n atzi'n ojtxe tumil ma kyij naj.

Qala' atzi'n ja'lin, k'welix nq'o'n saq Nkawb'ila toj kyanmin,

ex k-okix ntz'ib'in toj kynab'l.^c

¹⁷ Ex ikyxjo tq'ma: Nlayx tzaj nna'ntlji'y kyil ex tkyaqil kyb'inchb'in nya wen.^d

¹⁸ Tu'npetzintzjo, qa ma najsit il tu'n qMan Dios, nya il ti'j tu'n t-xi' juntl chojb'il, qu'n o japin b'aj te jun majx tu'n Jesús.

Qo kanin tk'atz qMan Dios noq tu'n Kolil Jesús

¹⁹⁻²⁰ Tu'ntzintzjo werman, q'uqle qk'u'j, qu'n tu'n at jun tumil tu'n qokx tojjo Najb'il Xjanxix, a at toj kya'j, ja' ta' Dios, a ewintaq tu'n jun maqsb'ilte, a b'e'x kub' yuch'j, tej tkyim Jesús twutz cruz, ex el chitj tchky'el. Ex ikyxjo tze'nku kub' yuch'j maqsb'ilte, ex ikyx ok yuch'j t-xmilil Jesúsjo twutz cruz, noq tu'n tjqet jun tumil ex jun qb'e, tu'n qkanin junx tuk'a Dios. Ax Jesúsjo qb'e saqxix ex itz'xix. ²¹ Ex a te tnejilxix qpale, tu'n tyolin tuk'a Dios qi'j, a Ttanim Diosqo. ²² Tu'n ikyjo, b'a'n tu'n qxi laq'e tk'atz Dios tuk'a jun qanmin tz'aqlaxix. Ex q'uqlexix qk'u'j tu'n qnimb'il, qu'n o txjet qanmin, ex tu'n ikyjo, tzaj tq'o'n jun saq qnab'l, noq tu'n tchky'el Jesús. Ex ikyxjo ti'jjo qb'inchb'in nya wen, o najsit tu'n Jesús,

^a10:7 Sal. 40:6-8

^a10:11 Ex. 29:38

^b10:13 Sal. 110:1

^c10:16 Jer. 31:33

^d10:17 Jer. 31:34

nyakuj tu'n ttxjet qxmilil tuk'a a' xqiyin wen.^e

²³Tu'npetzi'n tkyaqiljo lu'n, kukx tu'n tqe qk'u'jjo ti'j qnimb'il tok ti'j qMan Dios, ex ti'jjo kolb'il, a tzaj tq'ma'n, qu'n o'kxte Dios njapinxixjo Tyol. ²⁴Tu'n ikyjo, qajsintz ti'j qanmin tu'n qonin te qib' qxolx, tu'n qk'u'jlin te qib', ex tu'n qb'inchin b'a'n. ²⁵Ex mi t-xi qtzappi'n tu'n tok qchmo'n qib', tze'nku n-oke kyu'n junjun, a ma chi niq'et ikyjo; qala' kukx qkujsin te qib'jo qxolx. Axixpen te, il ti'jjo lu'n ja'lin, qu'n nqatzixix ta' tq'ijil tu'n tul juntl majl qAjaw, ex tu'n tb'aj tkyaqiljo lu'n twutz tx'otx'.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi tz'ajl qi'j toj il

²⁶Qu'n qa kukx nqo b'etjo toj qil, exsin otaqxi tz'el qniky' ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, nti' juntl tumil tze'n tten tu'n tnajsit qil, ²⁷qala' noq o'kx tzul qib'aj jun tkawb'il Dios kujxix wen, a q'aq' njulin, a k'wel yuch'in te' ajq'ojqe ti'j qMan Dios.^f ²⁸B'i'n qu'n qa twutzixixjo lo, qu'n toj Tu'jil Tyol Dios, a kyij ttz'ib'in Moisés nq'ma'n qa attaq jun xjal mina nkub' tnimin kawb'il, ex qa ma tz'iwlil kyu'n kab'e mo oxe xjal, qa mina xjapin b'aj kawb'il tu'n; il ti'jtaq tu'n tkyim,^g ex nti'taq jun q'aq'b'il k'u'jb'aj tu'n tnajsit tiljo xjal lu'n. ²⁹Qa ikytaq nb'ajjo kyil'j xjal ojtxe, a mina kub' kynimi'n tyol Moisés, me yajtzila' ja'lintz, zNyapela kujxixtljo tkawb'il Dios tzul kyib'ajjo xjal, a n-el kyil'jin Jesús, a Tk'wal Dios, ex n-ok kyq'o'n tchky'el nyakuj nti' tajb'in? Qu'n atzin tchky'el Jesús, atzin kujsin te' qa ma kyijxjal toj wen tuk'a Dios.^h Ex tu'njo chiky' lo, otaq kyij saqix toj kyanminjo xjal tu'n. Me aye xjal lo, tu'n kyb'inchb'in, n-el kyiky'in tchky'el Jesús ex Xewb'aj Xjan,

a nk'u'jlinkye. ³⁰Qu'n b'i'n qu'n, qa a te qAjaw o q'mante kyjalu'n:

Ayin we' kchin kawil kujxix wen, ex kchin q'ol chojb'il kyib'aj kykyaqil xjal, a nya wen.ⁱ

Ex ikyxjo o tq'ma: Atzin Ttanim Dios il ti'j tu'n tolx toj pa'b'in twutz tAjaw Tkyaqil.^j

³¹B'isb'ajilxla te', te jun xjal qa ma kub' tz'aq toj tq'ob' Dios itz', ex qa ma kyij ttzaqpi'n tnimb'il ti'j.

³²Atzin ja'lintz, tu'n mina tziky' kyil'ja ikyjo, tenkutzintz toj kynab'la, tej kyjaw nimi'n. Qu'n kyojjo q'ij anetzi'n, ma tziky'x kyu'n tuk'a tkyaqil kyipi'n, jni' nya b'a'n sul kanin toj kychwinqila. ³³Qu'n atku junjun maj, ma chi ok yiso'n junjun kye', ex ite' junjun ma chi ok b'yo'n kywutzxjal. Me ite' junjuntl ok kymujb'in kyib' kyuk'a txqantl nimil, q'ol jun tumil tu'n tjaw kyin kyib' toj kynimb'il, tej tul kani'n nya b'a'n tze'nku lu'n kyil'j, noq tu'n tpaj kynimb'il. ³⁴Ex ikyxjo kye', nim tzaj q'aq'in kyk'u'ja kyil'jjo nimil, aye' i ku'x toj tze noq tu'n tpaj kynimb'il. Ex tej tb'ajel q'i'n jni' at kye'y, mix jawe kyiky'iniy, qala' i jaw tzalaja, qu'n b'i'n kyu'n, qa tkyaqil a at qe toj kya'j, nimxixtl kyoklin tze'nku tkyaqiljo at qe tzalu'n twutz tx'otx', qu'n kchi tenb'il kye' te jun majx.

³⁵Tu'ntzin ikyjo, mi kyij kynajsin kynimb'ila ti'j qMan Dios, qu'n axsin ktzajil q'o'nte tb'anil chojb'il, qa mi xi meltz'aja kyil'jxiy. ³⁶Tu'n ikyjo, kyq'onka tilil tu'n tten kyipi'n toj tkyaqiljo n-ul kanin kyil'ja, noq tu'n tkub' kyb'inchin tze'nku' taj Dios. Ex ikyjo, at kyoklin ti'jjo a o tzaj tq'ma'n kye'y. ³⁷Qu'n chitzin Diosjo kyjalu'n toj Tyol:

Ch'ix tuljo a at tulil. Ex nya najchaq ta'ye.

^e10:22 Lv. 8:6, 30; Ez. 36:25 ^f10:27 Is. 26:11 ^g10:28 Deu. 17:6; 19:15

^h10:29 Ex. 24:8; Eb. 13:20 ⁱ10:30 Deu. 32:35 ^j10:30 Deu. 32:36

³⁸Tu'n ikyjo, a xjal, a b'a'n ta'ye; noq tu'n tnimb'il, at jun tchwinqil, a nlay b'aj, qu'n nchin tzalaja ti'j.^k

Me qatzin qa ma tz'aj meltz'aja ti'jxiy, mina nchin tzalaja ti'ja, chi Diosjo.

³⁹Me atzin qetz, mitzin qo okqe tze'nqeku' aye' n-ajl kyij kyijxi, aye' kchi xe'l toj najin, qala' tu'n qokqe tze'nqeku aye' lajo'nx kolb'il kyu'n, noq tu'n kynimb'il.

A qnimb'il

11 ¿Tze'ntzi'n qnimb'il? Atzin qnimb'iljo kyalu'n: Tnejil, tu'n tok qe qk'u'j tu'n ttzaj q'o'n a nqo ayo'n ti'j; ex tkab', tu'n t-xi qninin qa ikyxixjo ti'jjo tumil, a mina nqlo'n.² Qu'n noq tu'n kynimb'il ojtxe qxjalil, i ele b'a'n twutz Dios.

³Ex ikyxjo qe, b'i'n qu'n noq tu'n qnimb'il, qa a qMan Dios kub' b'inchin te' tkyaqil, noq tu'n Tyol.¹ Ex ikyxjo, b'i'n qu'n tu'n qnimb'il, qa tkyaqiljo a nqlo'n ja'lin, antza tzajnin ti'jjo a nya q'anča'l.

⁴Noq tu'n tnimb'il Abel, te' t-xi tq'o'n oyaj te Dios tb'anilxixtl ele tze'nku toyaj Caín. Tu'ntzi'n, aku qMan Dios ok q'onte te tb'anil nimil, ex tu'n ikyjo, wen ele toyaj twutz Dios.^m Qu'n ikytzi'n, exla qa o kyim te Abel, me o kyij te jun yek'b'il te qe ja'lin, tu'n tkub' qninin Dios.

⁵Ex ikyxjo tze'nku' te Enoc, tu'n tnimb'il xi q'i'n tu'n Dios tuk'a t-xmilil, tu'n mi kyime. Noq jaw naj, ex i ok tenxjal jyolte, me mix jyete, qu'n otaq txi' tuk'a Dios. ¿Me tiqu'n xi q'i'n Enoc ikyjo? Qu'n tq'ma toj Tu'jil Tyol Dios, tej na'mtaq t-xi' Enoc, qa wen ele twutz Dios noq tu'n tnimb'il.ⁿ

⁶Ex ikyxjo qe ja'lin: Il ti'j tu'n tten qnimb'il tu'ntzintla qel wen twutz Dios. Qu'n tu'n qa at jun xjal qa taj tu'n tok

tmujb'in tib' tuk'a Dios, ex tu'n tel wen twutz, il ti'j tu'n t-xi tnimin qa itz'xix te Dios, ex qa aku tzaj tq'o'n jun tb'anil chojb'il te kye', aye' nchi jyo'nxix ti'j.

⁷Ex ikyxjo te Noé, tej tyolin Dios tuk'a qa attaq jun il tu'n tul twutz tx'otx'. Ex na'mtaq tul kani'n il anetzi'n, tej t-xi tninin Noé a tq'ma Dios. Ex noq tu'n tkub' tninin Noé, kub' tb'inchin jun bark ma tij, noq tu'n kykletjo jni' tk'wal, t-xu'jil exqetzi'n tlib'. Tu'n tnimb'il Noé, kub' tyek'in kywutzjo txqantl xjal, qa najnintaq ite'ye. Me atzin kye Noé, noq tu'n kynimb'il, i klete te tkyaqil il.^o

⁸Ex ikyxjo te Abraham, kub' tninin te', tej ttzaj q'olb'in tu'n Dios, ex b'e'x xi' tu'n tkanin tojjo jun tx'otx', a tu'ntaq ttzaj q'o'n te tu'n Dios te jun oyaj, tu'n tnajan antza. Tu'n ikyjo, etz Abraham toj t'tanim, me nti'taq b'i'n tu'n, ja' tu'ntaq tkanine.^p ⁹Ex tu'n tnimb'il, najan Abraham tze'nku jun b'etin xjal twutzjo tx'otx', a tu'ntaq tzaj q'o'n te tu'n Dios.^q Me najan kyojjo ja, a xb'alinqe, a b'a'n kyiky' iquit. Ex ikyx b'ajjo tuk'a Isaac, a tk'wal Abraham, ex tuk'a Jacob, a tk'wal Isaac. Ex ikyxjo tq'ma Dios kye, qa iltaq ti'j tu'n ttzaj q'o'n tx'otx' kye anetzi'n, ikyxjo tze'nku' xi tq'ma'n te Abraham. ¹⁰Me atzi'n te Abraham noqx xi tq'uib'inx te' tk'u'j ti'jjo juntl tnam te najb'il te jun majx, a at toj kya'j, a kub' tna'b'lin Dios, ex kub' tb'inchin. Tu'npetzi'n, kub' tb'isin Abraham tu'n tnajan tze'nku jun b'etin xjal kyojile' tnam tzalu'n twutz tx'otx'.^r

¹¹Ex atzin te Sara, a t-xu'jil Abraham, mib'intaq tz'alín, ex noq ta'x'taq'ljo tchmil. Me tu'n tnimb'il Abraham, ja tzaj q'o'n kyoklin tu'n tul jun kyal, qu'n xi

^k10:38 Hab. 2:3-4 ^l11:3 Gen. 1:1 ^m11:4 Gen. 4:3-10

ⁿ11:5 Gen. 5:21-24 ^o11:7 Gen. 6:13-7:24 ^p11:8 Gen. 12:1-5

^q11:9 Gen. 35:27 ^r11:10 Eb. 13:14

tnimin Abraham, qa tilil ti'j tu'n tb'ajjo a tq'ma Dios te, qa tu'ntaq tul jun kyal.^s

¹² Iktyzintzjo tze'n te Abraham, tej ch'ixtaq tjapin kanin toj tq'ij tu'n tkyim, ul jun tk'wal, tu'n tel poq'in tyajil nyakut-laj iky kyb'ajjo tze'nqeku che'w twutz kya'j, ex tze'nkutla' tz'awin tzi ttxuyil a', a nlay b'ant tajlet.^t

¹³⁻¹⁴ Aye' xjal lo: Abraham, Isaac ex Jacob, i kyim, te' na'mxtaq kyetzin te' tx'otx' te Canaán, a tzaj tq'o'n Dios kye. Me noq tu'n kynimb'il, qe kyk'u'j ti'jjo a otaq tzaj tq'ma'n Dios kye. Ex tu'n ikyjo, o chi tzalaj ti'j qa toj jun q'ij, iltaq ti'j tu'n kyetzin te' tx'otx' anetzi'n, me noq kyu'n kyyajil, a xi el anq'in kyi'j. Iktyzi'n ele kyniky'jo ti'j, qa a kynajb'il twutzixix nya tzalu'n twutz tx'otx', qala' toj kya'j. Tu'n ikyjo, ok kyq'o'n kyib' te b'etin xjal tzalu'n twutz tx'otx', qu'n tu'n kyajtaq tu'n kynajan tojjo kya'j, a ja' nimxixtl kyoklin tu'n kynajan toj.

¹⁵ Me n-el qniky' ti'jjo lo, qu'n noqit o'kxtaq kyajjo jun kynajb'il tzalu'n twutz tx'otx', b'e'xitla i meltz'aj najal te tx'otx', ja' ta'yetaq Abraham te tnejil, qu'n kyetaqjo tx'otx' anetzi'n.

¹⁶ Tu'n ikyjo, b'in qu'n qa kyajtaq jun najb'il tb'anil, nya tzalu'n twutz tx'otx', qala' toj kya'j. Tu'ntzi'n ikyjo, mix tzaje tx'ixwe Dios tu'n tok tq'o'n tib' te ky-Dios, ex ax Dios o b'inchin te' jun najb'il tb'anilxix toj kya'j te kye, tu'n kynajan te jun majx junx tuk'a.

¹⁷ Ex ikyxjo te Abraham, junch'intaq tk'wal, Isaac tb'i. Me noq tu'n tnimb'il, tej tok toj joyb'il ti'j tu'n Dios, xi ti'n Isaac, tu'n toktaq te jun chojb'il twutz Dios.^u Ex xi tziy'in tu'n tkub' b'yettaqjo tk'wal te chojb'il, ¹⁸ exsin qa otaq tz'el tniky' te a

tq'ma Dios, qa ti'jtaq Isaac, tu'n tel poq'in tyajil Abraham.^v

¹⁹ ¿Me ti'tzila t-xim Abraham ti'jjo lu'n? Qu'n q'uqletaq tk'u'j ti'j Dios qa at tipin tu'n tjatz anq'in juntl majl Isaac kyxol kyimin. Ex b'e'x tzaj tkle'n juntl majljo tk'wal. Mix kyime; nyakuj otaq jaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, qu'n tu'n otaq tziye ttata tu'n tkub' b'yet.^w

²⁰ Ex ikyxjo, noq tu'n tnimb'il Isaac, i kub'e tky'iwwlin tk'wal, a Jacob ex Esaú, ex xi tq'ma'n ti'jjo jni' tu'ntaq ttzaj tq'o'n Dios kye.^x

²¹ Ex noq tu'n tnimb'il Jacob, tej ch'ixtaq tkyim, jaw we'ks, ex xi joqe tib'aj tvar, noq tu'n kyky'iwwlitjo tk'wal Jse, ex tu'n tnimsin tb'i qMan Dios.^y

²² Ex ikyxjo, noq tu'n tnimb'il Jse, tej ch'ixtaq tkyim, yolin ti'j, qa tu'ntaq tetz t-xjalil, aye' tzajninqe ti'j Jacob, toj tx'otx' Egipto. Ex kyij tyolin Jse, qa aj kyiky'taq tojjo tx'otx' anetzi'n, iltaq ti'j tu'n tetz iqin tb'aqil, tu'n tku'x muqet tojjo ttx'otx', ja' tzajnin.^z

²³ Ex ikyxjo, tej tizt'je Moisés, tu'n kynimb'iljo ttata, oxe xjaw xi kyewin kyal, qu'n ok kyka'yin qa tb'anilxtaq ka'yin Moisés.^a Tu'n ikyjo, mix i tzaje xob' ttata tu'njo tyol nmaq kawil, qa iltaq ti'j tu'n tkub' b'yet tkyaqil ne'x, a q'a.^b

²⁴ Ex ikyxjo, tej tch'iy Moisés, noq tu'n tnimb'il, mix xi tziy'in tu'n tok te taljo tk'wal nmaq kawil toj tx'otx' te Egipto.^c

²⁵ Qu'n jaw sk'o'n Moisés tu'n tiky'x jni' yajb'il tu'n kyxoljo t-xjalil aj Judiy, a Ttanim Dios, ex nya tu'n ttzalaj noq toj kab'e q'ij tojjo achb'il, ex toj tkyaqil wiq il kyuk'a aj Egipto. ²⁶ ¿Ex tiqu'n? Qu'n kub' t-ximin Moisés, qa nimxixtl toklin twutz Dios tu'n tiky'x yajb'il tu'n noq

^s11:11 Gen. 17:19; 18:11-14; 21:2; Ro. 4:17-22

^t11:12 Gen. 15:5; 22:17; 32:12 ^u11:17 Gen. 22:1-14 ^v11:18 Gen. 21:12

^w11:19 Gen. 22:13 ^x11:20 Gen. 27:27-29, 39-40

^y11:21 Gen. 47:31-48:22 ^z11:22 Gen. 50:24-25; Ex. 13:19 ^a11:23 Ex. 2:2

^b11:23 Ex. 1:22 ^c11:24 Ex. 2:10-12

tu'n tpaj Crist, tze'nku tu'n t-xi tq'o'n tib' toj jni' q'inimil toj tx'otx' Egipto. Kub' t-ximin Moisés ikyjo, qu'n q'uqletaq tk'u'j ti'jjo chojb'il, a tziyintz tu'n Dios toj kya'j. ²⁷Noq tu'n tnimb'il Moisés, kyij ttzaqqi'n Egipto kyuk'a tkyaqil t-xjalil. Ex mix tzaje xob' te tq'oj kawil, qu'n nyakuj otaq tz'iwle Dios tu'n, a nya q'anča'l.^d

²⁸Noq tu'n tnimb'il Moisés, xi tq'ma'n tu'n tiqy'sit tnejil Xjan Q'ij kyuk'a t-xjalil. Tu'n ikyjo, xi tq'ma'n tu'n tok chititjo tchky'el tal tal rit kyij' kyjpel ja te techil, tu'ntzintla mina chi kub' b'yo'ne' tkyaqiljo tnejil k'wal q'a kyxol aj Israel, tu'n t-angel kyimin.^e

²⁹Tb'ajlinxi' ikyjo, noq tu'n kynimb'il aj Israel, b'aj iky'tze tojjo ttxuyil a', Chiky' tb'i, a xi tpa'n tib' tu'ntzintla tten jun b'e, nyakutzintlaj toj jun tzqij tx'otx'. Ex ikyqextaq kye' aj Egipto kyajtaq kye' tu'n kyiky'tz, me b'ex i xi mulq'aj toj a', tej tok tmujb'in a' tib'.^f

³⁰Ex ikyxjo, wuq q'ij, i b'et aj Israel ti'jile tnam Jericó. Ex noq tu'n kynimb'il, i tzaj tz'aqjo nmaq tape, a ite'ktaq ti'jile' tnam anetzi'n.^g

³¹Ex ikyx tej Rahab, aj qya te Jericó, a aj ky'a'jiltaq; mix kyime te' kyuk'a t-xjalil, aye' mix kub'e kynimine' Dios,^h qu'n tu'n attaq tnimb'il Rahab, a kub' tyek'in, tej kyewitj xjal tu'n, aye' aj Israelqe, aye' i ul kanin ka'yilte tnam. Kub' tb'inchin ikyjo, qu'n nchi joylajtztaqjo xjal anetzi'n, tu'n kyukub' b'yet.ⁱ

³²Tkyaqiljo xjal, a ma q'umlajtz tzalu'n, nimxix kynimb'il ti'j qMan Dios. Me nya noq o'kqexjo lu'n; atxla txqantl, tze'nku' Gedeón,^j Barac,^k

Sansón,^l Jefté,^m David,ⁿ Samuel,^o ex jni' yolil Tyol Dios ojtxe. Me nti' amb'il qi'j tu'n qyolin kyij' kykyaqil. ³³O'kx tu'n qyolin kyij', qa noq tu'n kynimb'il, ite' ila'ku nmaq tnam kub' kyij' kyu'n. Ex ite' junjuntl i kawin toj tumilxix; ex ite' junjuntl o tzaj kyk'mo'n ajo tzaj tq'ma'n Dios kye; ex ite' junjuntl qa noq tu'n kynimb'il, b'ex jpetjo kytzi nmaq b'alun kyu'n, tu'n mina che'xe chy'o'ne kyu'n.^p ³⁴Ex ite' junjuntl o yupj tipin q'aq' kyu'n, a njulintaq wen, tu'n mi chi kyime tu'n;^q ex ite' junjuntl o chi tzaqpaj, tu'n mi chi kyime tu'n kxb'il, a at tste. Ex ite' junjuntl, a nti'taq kyipin, me b'ex tzaj q'o'n kyipin tu'n Dios, tu'n kykanb'in kyij'jo jni' xo'l q'aq', a ajq'ojqetaq kyij'. ³⁵Ex ite' junjun qya, a noq tu'n kynimb'il, i jaw anq'in juntl majljo kyal, aye' otaq chi kyim.^r Me ite' junjuntl, b'ex i kub' ky'ixsb'in tu'n kykyim, qu'n tu'n mix kub'e kyxk'a'yin kynimb'il. Qu'n kub' kyximinjo nimil lu'n, qa iltaq ti'j tu'n t-xi kyq'o'n kychwinqil tzalu'n twutz tx'otx', tu'ntzintla tkanb'it te jun majx a juntl kychwinqil toj kya'j, aj kyjaw anq'in juntl majl kyxol kyimmin.

³⁶Ex ikyxjo, noq tu'n tpaj kynimb'il, ite' junjuntl i ok yiso'n, ex i b'aj jub'chin. Ex ila' maj, i kub' k'lo'n tuk'a kxb'il, ex i ku'x toj tze.^s ³⁷Ex ikyxjo, ite' junjuntl i kyim, tej kyok xo'n tuk'a ab'j.^t Ex ite' junjuntl i kub' qitit tuk'a qitb'il tze; ex ite' junjuntl i b'aj kyim tuk'a kxb'il, a at tste.^u

Ex noq tu'n tpaj kynimb'il, aye' nimil lo, nti'taq kyja, ex atzin kyxb'alin noq

^d11:27 Ex. 12:37-42 ^e11:28 Ex. 12:21-30 ^f11:29 Ex. 14:21-31 ^g11:30 Jos.

6:12-21 ^h11:31 Jos. 6:22-25 ⁱ11:31 Jos. 2:1-21 ^j11:32 Jue. 6:11-8:32

^k11:32 Jue. 4:6-5:31 ^l11:32 Jue. 13:2-16:31 ^m11:32 Jue. 11:1-12:7

ⁿ11:32 1Sa. 16:1; 1Re. 2:11 ^o11:32 1Sa. 1:1-25:1 ^p11:33 Dan. 6:1-28

^q11:34 Dan. 3:1-30 ^r11:35 1Re. 17:17-24; 2Re. 4:25-37

^s11:36 1Re. 22:26-27; 2Cr. 18:25-26; Jer. 20:1-2; 37:15; 38:6

^t11:37 2Cr. 24:21 ^u11:37 Jer. 26:20-24

ttzumil rittaaq ex ttzumil chivtaq, qu'n yaj xjalqetaq. Ex noq tu'n tpaj kynimb'il, o chi yasle, ex o chi yajlajtz. ³⁸ Me aye nimil lo b'anxix i ele twutz Dios, exla qa b'e'x i ok iky'in kyu'nxjal, a nya nimilqe. Tu'ntzi'n ikyjo, nti' kynajb'il, noq nchi b'etejetaq toj k'ul ex tojjo tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj. Atku ma chi najan toj xaq ex toj jul.

³⁹ Tkyaqiljo nimil lo, b'a'n i ele twutz qMan Dios noq tu'n kynimb'il ti'j, me na'mxtaq kyk'mon te' a tzaj ttziyin Dios kye. ⁴⁰ ¿Ex tiqu'n? Qu'n tu'n at jun qnajb'il nimxixtl wen toj kya'j, ja' tu'n qmujb'in te qib' qkyaqilx tojjo q'ij tzul kanin, tu'n qok tz'aqlexix twutz Dios. Kb'antiljo lu'n tu'n Dios toj kya'j tzmaji aj qmujb'it qkyaqilx tu'n, a awo nimilqo tkyaqil twutz tx'otx', a awo itz'qo ja'lin, aye' o chi kyim exqetzi'n na'mx kyitz'je ex qe' kchi nimil.

Qo ximintzin ti'j Jesús, a Yek'b'il te qe

12 Atzin ja'lin, tkyaqiljo ojtxe nimil ma chi b'aj q'met, nchi ajb'in te jun yek'b'il te qe ja'lin, tu'n tja q'in qib', tu'n tjapin b'ajjo qnimb'il. Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n tkyij qtzaqpi'n tkyaqiljo a nti' tajb'in te qe, ex tkyaqiljo il, a nkub' sb'unqe tu'n qel txalpaj toj qnimb'il ti'j qMan Dios. ² Ex qo ximintzintz ti'j Jesús, a nejinel qwutz toj qnimb'il, ex ma tzqetxixjo qnimb'il tu'n. Qu'n ma tziky'x tu'n twutz cruz, ex ma tz'el ttx'ixewe kyu'n xjal, tej tkyim. Me xi ttziyin tu'n tiky'x tu'n, qu'n b'i'ntaq tu'n, aj qa ma tziky'xtaq tu'n, attaq jun tzaljb'il toj kya'j, ja' tu'n tkub'e qe toj tman q'ob' Dios kawil tuk'a.^v

³⁻⁴ Tu'n ikyjo, kyximinkutzi'n ti'jjo Jesús, a Yek'b'il te qe, nimxjo nya b'a'n s-iky'x tu'n, kyu'nxjal aj il. Tu'ntzintzjo, mina chi sikytiy, ex mina chi kub' numja toj kynimb'ila, tu'n mi chi kub' tz'aqiy toj

il. Qu'n na'mx tu'n tiky'x kyu'n tze'nku s-iky'x tu'n Jesús, a o kyim, noq tu'n tpaj il. ⁵ Ex ma tz'el naj toj kyk'u'ja a saj tq'ma'n Dios kye'y, a ayi'y k'walb'ajqi'y te. Qu'n chitzin Diosjo kyjalu'n toj Tu'jil Tyol:

Nk'wal, mi tz'el kyiky'i'n aj tjikysin Dios ti'j kychwinqila,

qu'n n-ajb'in te q'ol tumil toj kynimb'ila. Ex mi chi kub' numja, aj kykub' kaw'i'n tu'n.

⁶ Qu'n tu'n ate qAjaw njikysinte kychwinqil tkyaqiljo k'walb'aj, aye' k'u'jlinqe tu'n;

ex nchi kub' tkawi'n aye nchi ok tq'o'n te tk'wal.^w

⁷ Tu'npetzi'n, chi we'kuxixa toj tkyaqiljo n-iky'x kyu'n, ex tz'okxit tilil kyu'n tze'nku jun kawb'il toj kychwinqila, qu'n axte qMan Dios ntzaj q'o'nte tumil kye'y tojjo lo, tu'n kyb'eta jikyin wen, qu'n tu'n k'walb'ajqi'y. Ikytzi'n tze'nku tkyaqil k'wal nkub' jikysin tchwinqil tu'n ttata, tu'n tb'et toj tumil, ⁸ ikyxsinte Diosjo nkub' tjikysin kychwinqiljo jni' tk'wal, tu'n tq'o'n tumil kye. Me mej qa mi xkub' tq'o'n Dios jun tumil tu'n kyoka jikyin wen toj kynimb'ila, nya k'walb'ajqetza ikyjo, qala' nyakuj jun siky'aj.

⁹ Ka'ntzinjiy qe tej k'walqoxtaq: Ntzajtaq tq'o'n jun tumil qe, ex atku nqo kawajtz kyu'n qtata tzalu'n twutz tx'otx', ex nchi kub' qnimin, aj kykawin qi'j. Qa ikyjo kyuk'a qtata twutz tx'otx', ¿Me yajtzila te' tjaq' tkawb'il qTatatz toj kya'j? Qu'n qa ma kub' qnimi'n tumil, a ntzaj tq'o'n, at qchwinqil tuk'a te jun majx.

¹⁰ Me metzin kye qtata tzalu'n twutz tx'otx' nqo xi kykawin tze'nku n-ele toj kywutz, me noq o'kx toj jte'b'in ab'q'e. Me metzin te qTata Dios nqo tzaj tkawin te' tuk'a tkyaqil tumil, tu'n ttenxix jun

b'a'n te qe, tu'ntzin qok jikyinxix wen tze'nku te.^x

¹¹ Atzi'n ja'lin, twutzx tetz; nti' jun te kawb'il, a tb'anil toj qwutz, aj qtzaj kawin, qu'n tu'n at tkyixk'ojil. Me nkub' qximinl, at n-ajb'ine qe, tu'n ttz'e'y qwutz, qu'n atzin nq'o'nte qchwinqiljo nik'u'n ex tb'anilx wen.

Juntl xob'tzb'il tu'n mi qox toj najin

¹² Me ila' at kyxola tze'nku' ntzaj nya b'a'n kyij, mina nb'antl kyjaw we' toj kynimb'il. Iky tz'elpine' tze'n jun xjal ma q'ajle tq'ob' moj qa tqan.^y ¹³ Il ti'j tu'n tjaw kymojo'n, tu'n tjaw we', ex tu'n t-xi xket toj jun b'e jikyin wen,^z a b'inchin kyu'n; qu'n tu'ntzin mina jaw txalpaje' qanb'aj, a q'ajal, qala' tu'n tq'anit.

¹⁴ Atzin ja'lin, kyq'onkntzi'n tilil tu'n ky-najan tuk'a jun kymujb'il kyib'a kyxol kyxjalila, ex tu'n kyb'eta jikyin wen toj kychwinqila, ex tu'n tel kypa'n kyib'a ti'j b'inchj il. Qu'n qa mina, nlay chi naja'n tuk'a qMan Dios toj kya'j.

¹⁵ Ikytzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, qu'n noqtzin kyij kytzaqpi'n t-xtalb'il qMan Dios. Qu'n jun xjal ikyjo, a mina tz'el tpa'n tib' ti'j il, iky tz'elpine' tze'nku jun tlok' tze xi ttz'u'b'in jun a' k'axix wen. Ex b'e'x nnajjo tze tkyaqilx.^a Ikyixsin tz'ele' kyxol Ttanim Dios; b'e'x nchi txalpajjo txqantl nimil tu'n jun xjal ikyjo, ex b'e'x nb'aj kyyajin kyib'. ¹⁶ Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a tu'ntzintla nti' jun twi' ky'ajil, a b'inchil il, kyxola. Qu'n ka'nepejiy te Esaú toj Tu'jil Tyol Dios. Noq tu'n tpaj jun twa, el ti'jlin a otaq tzaj tq'o'n Dios te, a nim toklin te tnejil tk'waljo ttata.^b ¹⁷ Qu'n b'in kyu'n, a tej tjapin b'aj amb'il te, tu'ntaq ttzaj tq'o'n ttata tky'iwb'il tib'aj, mix xa' tq'o'ntl. Ex

nti'taqI tumil tu'n tetzinte majl, mixla qa kub'sin twutz, ex oq' wen twutz ttata; me nti'taqI tumil tu'n tkub' tk'ulj ttata tu'n.^c

¹⁸ Ayetzi'n ja'lin erman, o chi pon laq'ey tk'atz Dios tu'n kynimb'ila, me nya tze'nku toj Tu'jil Tyol Dios ojtxe. Qu'n nyolin toj Tu'jil Tyol Dios ti'j jun wutz tzalu'n twutz tx'otx', a ja' kutze yoline Dios te Moisés, tej ttzaj tq'o'n tkawb'il. A wutz anetzi'n, at q'aq' njulin-taq tib'aj, ex kub' qxope wen, ex tinin tze'n q'anqyaq. ¹⁹ Ex q'ajq'ojin tze'nku chun, ex nyolintaq Dios antza. Ayetzin xjal, aye' lipajqetaq ti'j Moisés, axsa i kyij tene t-xe wutz. Ex noq tu'n kyxob'il ti'j tkyaqiljo lo, xi kyq'ma'n te Moisés, tu'n mina yolín Dios kyuk'a.^d ²⁰ Qu'n nimxtaq kyxob'il te, qu'n attaq jun tqanil b'i'ntaq kyu'n, a qa nya wen tu'n kyjax b'et ti'jjo wutz, nixpe jun kyqan tu'n t-xi kyq'o'n tib'aj. Ex majqexpe kye' alu'mj, noq tu'n kyb'ettaq antza, i kub' b'yo'n kye' tu'n ab'j, mo noq nchi ok xyu'ntaq, qu'n tu'n xjanxixtaqjo wutz anetzi'n.^e ²¹ Qu'n te xob'ajilxtaq te' antza, ax Moisés q'mante ikyjo, tej ttzaj ttzyu'n tkawb'il Dios. Chi' kyjalu'n: Tzunx nchin lu'linx we', tu'n txqan nxob'ila.^f

²² Ikyjo tze'nku kye ojtxe xjal ntzaj-taq kyxob'il tu'n tkyij kyijlin tkawb'il Dios; ikytzin ja'lin, iltzin ti'j tu'n tkub' qniminxix, tu'n mi kyij qi'jlin Tyol. Qu'n atzin ja'lin tu'n qnimb'il, ma qo pon laq'e nqayin tk'atz qMan Dios toj kya'j, ex nya noq o'kx tzalu'n twutz tx'otx', tze'nku ojtxe.

Me metzin qe ja'lin, noq tu'n qnimb'il, o qo kanin toj kya'j, ja' ta'ye' wutz, a twutzxix Sion tb'i, a ja' nyoline Dios, ex ak'aj Jerusalén, a Ttanim Dios itz', ex ja' ite'ye jni' t-angel Dios, a nchi k'ulin

^x12:10 Deu. 8:5; 1Co. 11:31-32 ^y12:12 Is. 35:3 ^z12:13 Pr. 4:26

^a12:15 Deu. 29:18 ^b12:16 Gen. 25:29-34 ^c12:17 Gen. 27:30-40

^d12:19 Ex. 19:16-22; 20:18-21; Deu. 4:11-12; 5:22-27 ^e12:20 Ex. 19:12-13

^f12:21 Deu. 9:19

twutz; ²³ ex atzintza kychmomile kyib'jo aye tnejil nimil, a aye tk'wal qMan Dios, a tz'ib'in kyb'i tzma toj kya'j. Ex atzintza, najle Dios, a Kawil kyib'aj kykyaqiljo qtzan nimil, aye' tb'anilx kub' kyb'inchin twutz Dios, ex aye' tz'agleqe wen tu'n. ²⁴ Ex ma qo pon tk'atz Jesús tej qninin. Ex noq tu'n tchky'el, at qmujb'il qib' tuk'a Dios. Ex noq tu'n tchky'el, ma txjet qanmin tu'n jun ak'aj tumil, tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios. Qu'n nya ikyjo tze'nku tchky'el Abel, a b'e'x qanin tib'aj Caín.⁸ Me metzin te Jesús tchky'el, nya tu'n tqanin qib'aj, qala' n-ajb'in te q'ol najsb'il qil.

²⁵ Tu'npetzintzjo, kyq'onktzintza tilil, noqtzin kyij kyij'lin Tyol Dios. Qu'n ayetzin, a i kyij i'jlin te' Tyol Dios ojtxe tzalu'n twutz tx'otx', iltaq ti'j tu'n kykyim. Ikytzin qe ja'lin, qa ma kyij qi'jlin Tyol, a tzajnin toj kya'j,^h ex nlay qo tzaqpaj te najin toj tq'ob' Dios, aj qa ma kyij qi'jlin qnimb'il.

²⁶ Tej tyolin Dios tuk'a Moisés ojtxe, tzaj lu'lin tx'otx' noq tu'n Tyol. Me tb'ajlinxi' ila' ab'q'e, tq'ma juntl majl Dios kyjalu'n: Juntl majl ok kchi tzajil lu'lin nya noq o'kx tx'otx', qala' majx jni' kya'j.ⁱ

²⁷ Atzi'n t-xilin yol, a juntl majl, ntq'ma'n qa il ti'j tu'n tyuch'j tkyaqiljo b'a'n lu'lin, a tch'iysb'in Dios noq tu'n Tyol, qu'n tu'n nti' tq'uqil, ex qu'n tu'n kykyij ten tkyaqiljo, aye' mib'in chi lu'lin. ²⁸ Ex atzin Tkawb'il qMan Dios ntzaj tq'o'n toj qanmin ex toj qchwinqil, nlay tzaj lu'lin, qu'n tu'n at tq'uqil, a Jesús, a Tk'wal qMan.

Tu'npetzi'n, qq'o'nx chjonte tu'n tkyaqiljo lu'n, ex qo nimsin tb'i qMan Dios tuk'a tkyaqil qanmin ex tuk'a tchewil Dios qi'j, tu'ntzin ttzaj Dios

qi'j. ²⁹ Qu'n atzin tkawb'il qMan Dios ikyjo tze'nku jun nim q'aq', a o k'wel b'aj tkyaqiljo nya b'a'n tu'n.^j

Tze'ntzin tu'n t-xi qi'n jun qchwinqil toj tumil twutz Dios

13 Atzin ja'lin werman, waja tu'n t-xi nq'o'n jun tumil, tu'n t-xi kyin jun kychwinqila toj tumil: Kyk'u'jlinktzin kyib'a kyxolxa, qu'n tu'n kyerman kyib'a. ² Mi tz'el naj toj kyk'u'ja tu'n ttzaj pax kyanmin ti'j jun b'etin xjal, qa ma pon kyja'y,^k qu'n ite' xjal ojtxe, a tzaj pax kyanmin ti'j jun b'etin xjal, nti'taq b'in kyu'n qa angelqetaq,^l ex ikyx aku b'ajjo ja'lin.

³ Kyna'nqetzinji'y jpu'nqekux toj tze, nyakuxtaj ajinqi'y ite'kux junx kyuk'a.^m Ex q'aq'inx kyk'u'ja kyijjo aye' nim ma tziky'x kyij, qu'n nyakutlaj ajinqi'y n-iky'x kyu'n kyuk'a. ⁴ Ex kyniminkuxixji'y mejeb'lin tuk'a tkyaqil kyanmi'n, a kymujb'il kyib'a tojjo mejeb'lin, qu'n tzul tkawb'il Dios kyib'ajjo xjal aj ky'a'jilqe, exqetzi'n jni'qe pa'l mejeb'lin.

⁵ Mi tz'ok kyk'u'jlinixji'y pwaq,ⁿ qala' chi tzalajxixa tu'n ch'in at kye'y, qu'n ax te Dios tzaj q'ma'nte kyjalu'n: Nlayx chi kyij ntzaqpi'n kyjunala.^o

⁶ Tu'npetzi'n, qexix qk'u'j ti'jjo tmojb'il Dios qi'j, tu'n t-xi qq'ma'n:

Ate Dios onil we'y.

Tu'ntzin ikyjo, nlay chin tzaj xob'a tu'n tkyaqiljo aku tz'ok kyb'inchin xjal wi'ja.^p

⁷ Kyna'ntza kyijjo kynejinela, a i aq'nin kyxola, aye' i tzaj q'onte Tyol Dios kye'y. Kyximinkutzi'n ti'tzin o b'aj toj ky-chwinqil. Ex chi lipexsintza ti'jjo tumil xb'ant kyu'n toj kynimb'il,⁸ qu'n ax te Jesucrist ewe, ex ja'lin, ex te jun majx. Ex

⁸12:24 Gen. 4:10 ^h12:25 Ex. 20:22 ⁱ12:26 Hag. 2:6

^j12:29 Deu. 4:24; 9:3; Mt. 3:12; 2Tes. 1:7-8 ^k13:2 Ro. 12:13; 1Pe. 4:9

^l13:2 Gen. 18:1-8; 19:1-3 ^m13:3 Mt. 25:31-46 ⁿ13:5 1Tim. 6:6-10

^o13:5 Deu. 31:6, 8; Jos. 1:5; Mt. 28:20 ^p13:6 Sal. 56:3-4, 9-11; 118:6

b'a'n tu'n ttzaj tq'on tky'iwb'il kyib'aja, ikyxjo tze'nku tzaj tq'o'n kyib'aj nejinel ojtxe.

⁹B'a'nqexsintza tu'n mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kyxi q'i'n toj junxil xnaq'tzb'il, a nya b'a'n, tze'nku jun xnaq'tzb'il ti'jjo kyniky'b'ila, qala' wexix tu'n tok kyipi'n tu'n t-xtalb'il Dios, qu'n nti' kyajb'in xnaq'tzb'il anetzi'n, ex nti' ajb'ine kye' aye' lipcheqextaq kyi'j.

¹⁰⁻¹¹Ikytzi'n tze'nku tkawb'il tnejilxix pale ojtxe, iltaq ti'j tu'n t-xi tq'o'n kychky'el alu'mj tojjo ojtxe tja Dios te chojb'il kyilxjal. Me nti'taq kyoklin pale tu'n kychyo'n ti'jjo kychib'jil alu'mj anetzi'n. Qu'n atzi'n kychib'jil, iltaq ti'j tu'n tkub' patit te jun majx ttxa'n tnam.⁹ Me metzin qe ja'lin, at junqe chojb'il qil, a t-xmilil Jesús ex tchky'el, ex nti' kyoklin pale ti'j, ikyjo tze'nku nti'taqjo kyoklin ti'j kychib'jil alu'mj ojtxe. ¹²Qu'n ikyjo tze'nku b'aj kyi'j alu'mj ojtxe, ikyx te Jesúsjo iltaq ti'j tu'n tkyim te' ttxa'n tnam, tu'n ttxjet kyiljo jni' xjal, noq tu'n tchky'el. ¹³Tu'npetzintzjo lo, qpamiltzin qib' ti'jjo ojtxe tumil tu'n qkyij toj wen tuk'a Dios, ex qo lipexsintz ti'j Jesús. Noq tu'n ikyjo, qo elil kyi'jlin xjal, ikyxjo tze'nku el i'jlin te Jesús kyu'n'xjal, ex ex kyxo'n ttxa'n tnam tu'n tkyim. ¹⁴Qu'n a tzalu'n twutz tx'otx' nti' jun qtanim tu'n qten te jun majx, qala' nqo jyo'n, ex nqo ayo'n ti'j qtanim toj kya'j.

¹⁵Tu'npetzi'n, qo nimsin tb'i qMan Dios, qu'n axixsin jun tb'anil oyajjo tu'n t-xi qq'o'n twutz Dios.^f Tu'n ikyjo, qo nimsin tb'i, ex qo b'itzin twutz, ex qo yolin ti'j tuk'a tkyaqil qanmin.

¹⁶Mitzin tz'el naj toj kyk'u'ja tu'n kyb'inchinteji'y wen, ex tu'n tkub' kysipi'n kyxola a at kye'y, qu'n atzi'n kyb'inchb'in ikyjo, ayetzin tb'anilx oyajjo ntzala' Dios kyi'j.

¹⁷Kyniminqekutzi'nji'y aye' nejinel kyxola toj Ttanim Dios, ex kyb'inkuji'y kykawb'il; ayetzin xq'uqil kyeji'y, tu'n mi naje kyanmi'n te jun majx toj q'aq'. Qu'n b'i'n kyu'n nejinel, qa at jun q'ij, ja' kyq'a'b'ile tqanil kyi'ja twutz Dios. Tu'ntzin ikyjo, kyniminqekutzi'n, tu'n kyxquqin kyi'ja tuk'a tzaljb'il, ex nya tuk'a b'is, qu'n qa tuk'a b'is, nti'xla ch'in tajb'in te kye'y.

¹⁸Atzin ja'lin, q'uqle qk'u'ja qa saqxix toj qanmi'n, tu'n nqo b'inchinji'y b'a'n, tze'nku taj qMan. Me chi na'n Diosa qi'ja, noqit kukx saqix qanminji'y junjun q'ij tu'n. ¹⁹Ex nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n kyna'n Dios wi'ja, noqit liweyku, chin ul kani'n juntl majla q'olb'il kye'y.

Jun tky'iwb'il Dios kyib'aj nimil

²⁰O tzaj tq'o'ntl Dios jun ak'aj tumil tu'n qkyij toj wen tuk'a te jun majx, noq tu'n tchky'el Jesús, a qAjaw.^s Jaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin tu'n Dios, ex ok q'o'n te Tb'anil Kyik'lel nimxix toklin tib'aj tkyaqiljo nimil ti'j Dios,^t a nik'ulte tkyaqil, ikyxjo tze'nku taj. ²¹Noqit aku Dios tz'ok q'on kye'y tz'aqle ex b'a'n kynab'la, tu'n tjapin b'aj kyu'n ikyxjo tze'nkuxjo tajb'il. Ex noqit aku b'ant qu'n tze'nku tajb'il, noq tu'n Jesús, qu'n at Xewb'aj Xjan toj qanmin, a nb'inchinte ikyxjo tze'nku taj qMan Dios. Nimxitjo tb'i Jesucrist ja'lin ex te jun majx. Ikyxit tz'ele'.

²²Werman, nchin kub'sin nwutza tu'n kyk'mo'nteji'y tkyaqiljo yol lu'n, a nxi ntz'ib'i'n ch'in te q'uqsb'il kyk'u'ja. ²³Ex waja tu'n t-xi nq'ma'n ti'j qerman Timotey, a ma tzaqapaj toj tze. Qa ma tzul kanin liwey nk'atza, kxel nk'le'n wuk'iy, aj nxi'y q'olb'il kye'y.

²⁴Kyq'onxa q'olb'il kye' tkyaqiljo nejinel kyxola ex kye tkyaqil Ttanim Dios

⁹13:10-11 Lv. 16:27 ^f13:15 Lv. 7:12; Sal. 50:14, 23; Os. 14:2

^s13:20 Ex. 24:8; Eb. 10:29 ^t13:20 Is. 40:11; Ez. 34; Lc. 15:4-6; Jn. 10:1-16

at antza. Ex tkyaqiljo nimil tzu'u'n
wuk'iy toj Italia nxi kyq'o'n q'olb'il kye'y.

²⁵ Axit Dios ky'iwlin kye'y tuk'a tkyaqil
t-xtalb'il. Ikyxit b'antjo.

Tu'j Sant yaw

Atzi'n u'j lu'n t'zib'in tu'n Sant yaw, a titz'in qAjaw Jesucrist. Nyolin ti'jjo jun nab'l te Dios tze'nku junjun u'j toj Ojtxe Tu'jil tze'nku Proverbios ex Ecclesiastés. Atzin nab'l lu'n, mi nyolin ti'jjo kynab'lxjal, a nchi ka'yin ti'jjo jni' at twutz tx'otx', mo ti'j kynab'lxjal ti'j Dios ex ti'j xjal, qala' tu'n t-xi nik'etjo chwinqil twutz tx'otx', tze'nkuxjo taj qMan Dios, ex tu'n qb'et toj qchwinqil jikyinxix wen.

Tojtzin u'j lu'n, at ila'ku xnaq'tzb'il ti'j, tze'n tu'n qb'ete toj tumilxix toj qnimb'il. Ntzaj xkye u'j lu'n tu'n Sant yaw tuk'a jun yol te q'uqb'il qk'u'j, tu'n tjetjo nab'l, a tzajnin tu'n Dios, a nimx n-ajb'in, aj tokjo qnimb'il toj joyb'il ti'j. Te tib'ajxi, nyolin kyijjo xjal yaj ex q'inin, ex qa tu'n mina tz'el qpa'n toklin jun xjal tuk'a toklin juntl. Ex ikyxjo, nyolin ti'j jni' niky'b'il ex yajb'il toj qchwinqil; ex ti'jjo nimb'il twutzxix, a nyek'in tu'njo qb'inchb'in tb'anilxix. Qatzin qa nti'jo b'inchb'in anetzi'n, atzin qnimb'iltz kyimnin ta'. Ntzaj tkujsin ti'jjo tumil, ex ntzaj t-xnaq'tzin, qa il ti'j tu'n qtzyunte qaq', ex tu'n mi qb'inchin mib'in tuk'a.

Tojtzin tkyaqil, ntzaj tkujsin Sant yaw qa ilxix ti'j tu'n tkub' qb'inchin tze'nkuxjo ntzaj tyek'in qnimb'il.

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Sant yaw,^u jun taq'nil qMan Dios ex ikyx te Jesucrist, a tAjaw Tkyaqil; jun q'olb'il kye'y, ayi'y kab'lajaj ch'uq xjal tzajnin te Israel, a ojtxe qxe'chil, ex ja'lin kysipin kyib'a toj tkyaqil twutz tx'otx'.^v

Qqanix qnab'l te Dios, nya nka'min qk'u'j

²Ayi'y werman, qa ma tzaj nya b'a'n kyijja, chi tzalajxa tu'n kky'elix kyijja, ³qu'n tu'n b'in kyu'n, qa ma niky'b'ajtz kynimb'ila tu'n Dios. Ikytzin kchi b'antileji'y tu'n tten nim kyk'u'ja tu'n kyayo'n ti'j tkyaqil tajb'il qMan. ⁴Me ikytzi'n, ilx ti'j tu'n ttenxix kyk'u'ja tu'n kyayo'n, tu'ntzin kytiji'n ex tz'aqle toj kynab'la, tu'ntzin nti'x juntl atx taj toj kynimb'ila.

⁵Qa at jun kyxola atx taj tu'n tel tniky' tu'n tb'et toj tumil, b'a'n txi tqanin te qMan Dios,^w ex ok ktzajil tq'o'n, qu'n ntzaj tq'o'n te Dios te qkyaqilx a at tajb'in qe, ex mina nqo ok i'lin tu'n. ⁶Me atzi'n, kxel tqanin tuk'a tnimb'il,^x ex nya nka'min tk'u'j tze'nku a' te ttxuyil a', n-ul piq'j ex n-ajl ti'j tu'n kyq'iq'. ⁷Qa at jun xjal iky t-ximjo, qa nlay tzaj q'o'n te tu'n qAjaw, ⁸qu'n ja'lin ntb'isin jun ti', ex mikyxiljo nchi'j. Nya junxch'in tumil nxi ti'n.

Jun q'inin ex jun yaj kchi kletil, qa ma chi nimin ti'j Klolqe Jesús

⁹Aye yaj nimilqe tzalu'n twutz tx'otx', b'a'n tu'n kytzalaj, qu'n japin nim kyoklin tu'n qMan Dios. ¹⁰Ex ikyx te q'inin twutz tx'otx' tzalu'n, b'a'n tu'n ttzalaj, tu'n ma kub' tmutxsin tib' twutz Dios; qu'n ikytzin te q'inin ok b'ajil tze'nku jun t-xmakil k'ul, ex nlay kub' ten te jun majx. ¹¹Ajtzin tjawil q'ij, k'wel tzqij tqan, ex k-elil tz'aq t-xmakil, ex b'e'x knajiljo tka'yb'il tb'anilxtaq. Ikytzi'n, atzin q'inin at nim tq'inimil; me ilxix ti'j kyjel, aj tkyim, ikyxjo tze'nku tal t-xmakil k'ul.^y

^u1:1 Mt. 13:55; Mr. 6:3; Kybi. 15:13; Gal. 1:19 ^v1:1 1Pe. 1:1

^w1:5 1Re. 3:5-12 ^x1:6 Mt. 7:7-11; 21:21-22; Jn. 16:23-24 ^y1:11 Is. 40:6-7

**Qo we'xix twutz jun nya wen,
qa ma tzul kanin qi'j**

¹² At tky'iw'b'il qMan tib'aj jun nimil qa ma we'xix wen, aj tul kanin nya b'a'n ti'j. Ajtzin tiky'xtz tu'n, ok ktzajil q'o'n jun oyaj te tb'anilx, a chwinqil te jun majx, a o tzaj ttziyin qMan Dios kye', a ok kchi okil k'u'jlinte.

¹³ Qa at jun nna'nte qa n-ok yekin tu'n tkub' tb'inchin nya b'a'n, mi kub' tb'isin qa tu'n qMan Diosjo lu'n; qu'n mina nkub' tb'isin te Dios tu'n tok tb'inchin nya b'a'n, ex nlay tz'ok tnikyb'in te Dios jun a'la.

¹⁴ Qala', qa at jun xtna' jun tb'is tu'n tkub' tb'inchin a nya b'a'n, ikyxjo tze'nku jun ti' tku'x toj jun tzu'yb'il txuk; ax tb'is xkub' sb'unte. Ex ikytzi'n nkub'e tza'qe toj il.

¹⁵ Kyu'ntzi'n tb'is nya b'a'n, nku'xa til; ex ajtzin tch'iyjo il wen, ikytzin ktzajile kyimi'n ti'j.

¹⁶ Werman, nimxix nk'u'ja kyij'a, mi txi kyq'o'n kyib'a tu'n kykub' sb'u'n.

¹⁷ Qu'n tkyaqil oyaj b'a'n ex tkyaqiljo tb'anilxix, kyja ntzaje te' toj kya'j, a ntzaj tq'o'n qMan Dios, ajo B'inchil te' twutz kya'j jni'jo nb'aj qoptz'aje. A Dios nti' jun ti' nkub' ttx'ixpintl; nya ikyo tze'nku jun t-xlekemil ti', a nxi yekj.^z

¹⁸ An Diosjo, tu'n tajb'il, ma tzaj tq'o'njo saq chwinqil tu'njo Tb'anil Tqanil, a Tyol twutzxix.^a Tu'ntzi'n, qokin awo tnejil nimil, jun tnejil oyaj te saq tch'iy'sb'in qMan Dios, tze'nku jun oyaj ti'j tnejil twutz awal.

Qajsintz ti'j tyab' qwi'

¹⁹ Werman, nimxix nk'u'ja kyij'a, kyna'ntzinji'y lu'n: Kykyaqilxa nya nej kchi jawil yolb'in tuk'a tyab' kywi'y; qala' nej k-okil kyb'in,²⁰ qu'n tu'n tyab' twi'xjal nlay b'antjo b'a'n twutz qMan Dios. ²¹ Tu'npetzi'n, kytzaqpinkji'y tkyaqiljo il exsin jni' nya b'a'n, qu'n o'kx

te ma ch'iyxjo kyojjo q'ij lu'n, exsin kyniminkuji'y Tb'anil Tqanil, a o kyij awa'n toj kyanmi'n; me kyniminkuy tuk'a kymutxb'il kyib'a. Atzin Tqaniljo lo at tipin tu'n kykleta tu'n.

**Il ti'j tu'n tkub' qb'inchin a ntq'ma'n
Tyol Dios, ex nya noq tu'n tok qb'in**

²² Ex nya noq o'kx tu'n tok kyb'ij'nyj'y Tyol Dios; qala' il ti'j tu'n tkub' kyb'inchinji'y a ntzaj tq'ma'n. Qatzin qa mikyxi s-oke ky'u'n, nkub' kysb'u'n kyib'a kyil kyib'xa. ²³ Ankye te' noq o'kx nkyja'ye tu'n ma tz'ok tb'in, ex mina nkub' tb'inchin, ikytzin k-elile' tze'nku jun xjal nkux tka'yin twutz toj jun ka'yb'il wutzb'aj. ²⁴ Ma ntlon tetz tze'n iky twutz, me ajtzin tel b'et, ma tz'el naj ka'yin twutz toj tk'u'j. Ikytzin Tyol Diosjo tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. ²⁵ An te' mina n-el naj toj tk'u'j, qala' kyja n-oke t'nab'l wen ti'j Tyol Dios, ex tu'n tten jikyin toj tchwinqil, ex tu'n tb'antjo a ntq'ma'n Tyol Dios, oktzin ktzalajil tojjo tb'inchb'in. Atzin Tyol Diosjo tza'qlexix wen, a xqo tzaqpet tu'n toj qil.

²⁶ Qa at jun xjal nkub' tb'isin qa nimil, exsin qa nya jk'u'n ttzi, ax nkub' sb'unte tib' tu'njo tb'is, ex atzin tnimb'il nti' tajb'in. ²⁷ Qalatzin te' nimb'iltz tb'anilx, ex nti' tky'i twutz qMan Dios, a nmojin kyij' me'b'e, exqetzi'n qya, a o chi kyim kychmil, ex aye toj jun kyixk'oj ite'ke; ex mi nxi' yajil tib' toj il tzal'u'n twutz tx'otx'.

Junx tze'ele kyoklin kykyaqilxjal qu'n

2 Ayi'y werman, a nimilqi'y ti'j qAjaw Jesucrist, a nimxix toklin, mi kub' kyb'inchin tu'n nya nim toklin jun xjal tze'nku juntl. ²⁻³ Ikyetzi'n tz'okpint jun xjal kyxola tok t-xmilq'ob' twi' wiyil ex tb'anilx toj t-xb'alin, ex ikyxjo tz'okxit jun tal yaj tuk'a t-xb'alin ttx'aqin; exsintla xi kyq'ma'ntza te te' tb'anilx toj t-

xb'alin: ¡Qekuy! ¡Lu tq'uib'ila lo tb'anilx wen! Exsintla xi kyq'ma'n te tal yaj: Axa wekuy, mo qa qekuy i'chaqx twutz tx'otx'tz nej. ⁴Qa ikyjo kyu'n, ayi'y xi q'mante s-el kypa'nji'y a nya nim toklin; nya wen kynab'la ikyjo.

⁵Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyi'ja, kyb'intzi'n: A te Dios xja sk'o'nkye yaj tzalu'n twutz tx'otx', tu'n kyok q'inin toj kynimb'il, ex tu'n ttzaj kyk'mo'n Tkawb'il Dios toj kyanmin te jun etzb'il, a o tzaj tziyin kye', aye kchi okil k'u'jlinte. ⁶Qalatzin kye', nchi el kyiky'inji'y yaj, ¿Ma nyaqepetzila q'inin nchi kub' b'inchinte nya b'a'n kyi'ja, ex nchex qton kye'y kywutz kawil? ⁷¿Ma nyatzin aye nchi xo'n yol ti'j tb'i qMan Dios, a o txi kynimi'n?

⁸Qatzin tzunxix nkub' kyb'inchinji'y wen, a nuk'b'il nimx toklin, a ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios, tu'n tok tk'u'jlin t-xjalila tze'nku n-ok tk'u'jlin te tib' til tib'xa;^b ex tb'anilx te' nb'ant ikyjo. ⁹Me qa ma tz'el kypa'n toklin jun xjal tuk'a toklin juntl, mapen kux jun kyiltza ikyjo, ex ma chi oktza b'inchil mib'in twutz Tkawb'il qMan Dios. ¹⁰Qu'n qatzin qa jun xjal nkub' tb'inchin tkyaqil kawb'il, exsin qa ma jaw txalpaj toj jun, tuk'axpe jun; ma tz'ok aj paj toj tkyaqil, ¹¹qu'n axsin Diosjo xq'mante tu'n mina ky'a'ji'n^c ex mi b'iyi'n.^d Atzin ja'lintz, qatzin mi nkya'ji'n, exsin qa ma b'iyi'n, ma tz'el ti'jlintza tkawb'il Dios, ex mina nkub' nimimi'n.

**Qyek'inku qnimb'il tuk'a
qb'inchb'in, ex nya noq tuk'a qtzi**

¹²Ayetzintza ja'lin, chi yolinx a toj ttx-olil, ex chi b'et-xa toj tumil, noq te jun yek'b'il ti'j kynimb'ila; qu'n b'i'n kyu'n qa kchi okila toj pa'b'in twutz tkawb'il Dios, ex ax kawb'iljo ktzaqpil kye'y. ¹³Qu'n

ayetzin kye', a mi ntzaj q'aq'in kyk'u'j ti'j juntl, nlay tzaj q'aq'in tk'u'j Dios kyi'j, aj kyok toj pa'b'in. Me ayetzin kye', a ntzaj q'aq'in kyk'u'j ti'j juntl, ayetzin kye kchi kletiljo, aj kyok toj pa'b'in twutz Kawil.

¹⁴Ayi'y werman, ¿Titzin k-ajb'ila qa at jun nq'ma'nte qa niminxix tu'n, exsin qa mi nkub' tyek'in tnimb'il? ¿Ma okpetzila kletil tu'n jun tnimb'il ikyjo? ¡Nlay! ¹⁵Ikyetzi'n atit jun nimil nti' t-xb'alin, ex nti' twa tu'n tok junjun q'ij, ¹⁶ex qa at jun kye' xi q'ma'nte: K'a' tli tib'a. Q'onk t-xb'ali'n, ex k'a' wa'n wen, noq tze'n taja. Ex qa mina xi tq'o'n a tililx ti'j te t-xmilil, ¿Titzin k-ajb'ila ikyjo? ¹⁷Ikytzin nb'ajjo toj qnimb'il; kyimnin ta'ye, ex nti' tajb'in, qa noq xkub' qyolin, ex qa mi xkub' qyek'in tuk'a qb'inchb'in.

¹⁸B'alaqa at jun aku txi q'ma'nte: At te tnimb'il. Me ayintzin we', at we nb'inchb'in toj nnimb'ila.

¿Ma akupela b'ant tyek'it tnimb'ila, qa mi nkub' tb'inchin? ¡Nlay! Qalatzin, kxel nyek'in we' nnimb'il tu'n nb'inchb'in.

¹⁹Nimin te tu'n, qa at junch'in Dios. Tb'anilx ikyjo, qu'n ikypen kye taq'nil taja jaw iljo b'i'n kye kyu'n, expe nchi tzaj lu'lin tu'n kyxob'il te.

²⁰Ay, nti' t'nab'la ikyjo. Qu'n qa noq o'kx tu'n b'i'n qu'n, ex qa nya il ti'j tu'n tyek'it tu'n qb'inchb'in, nti' te jun nimb'il tajb'in ikyjo.

**Kab'e yek'b'il te qe, tu'n
Abraham ex Rahab**

²¹Qala' ka'ntzin te Abraham, a ojtxe qxe'chil, b'a'n ele twutz qMan Dios tu'n tb'inchb'in, tej tkub'taq tb'yo'n tk'wal, a Isaac, te chojb'il il.^e ²²Ka'yinktzi'n ti'jjo o b'aj ti'j Abraham; o tyek'e tnimb'il tu'n tb'inchb'in. Ex atzin tnimb'il b'a'n xjapine twutz Dios noq tu'n tb'inchb'in. ²³Ikytzin

^b2:8 Lv. 19:18 ^c2:11 Ex. 20:14; Deu. 5:18 ^d2:11 Ex. 20:13; Deu. 5:17
^e2:21 Gen. 22:1-14

xjapine' ntuq'ma'n Tu'jil Tyol Dios. Chitzin kyjalu'n:

Kub' tminin Abraham Diosch.

Tu'ntzin tnimb'iltz ikyjo, b'a'n ele twutz Dios.^f

Ex ok tq'o'n Dios te tuk'a.⁸

²⁴Ma kylitza, qa ma tz'ok tq'o'n Dios xjal tz'aqle twutz, nya noq o'kx tu'n tnimb'il, qala' majx tuk'a tb'inchb'in, a tzajnin ti'j tnimb'il. ²⁵Ex ikyx b'ajjo ti'j aj ky'a'jiltaq Rahab toj Tu'jil Tyol Dios. B'a'n ele twutz Dios tu'n tb'inchb'in, tej i kub' tewin aye tsanjil Israel, ex i xi tmojin tu'n kyoq toj junxil b'e, tu'n kyk-lettaq toj tq'ob' nmaq kawil te Jericó.^h ²⁶Ikytzin tetzjo lu'n; tze'nku nti' tajb'in jun xmilil qa nti' t-xew toj, qu'n ky-immnin ta'ye; ikytzin jun nimb'iljo qa nti' tb'inchb'in tuk'a.

Qo ximin ti'j qyol

3 Ayi'y werman, nya noq a'lchaqku kye, tu'n tok te jun xnaq'tzil Tyol Dios, qu'n b'in kye' kyu'n, awoxixpeqe a nqo xnaq'tzin ti'j Tyol, ok qo tzajil kawin kuj tu'n Dios, qa mina nqo b'et toj tumiljo qxnaq'tzb'il. ²Ikytzi'n, qkyaqilx nimku ja' nqo b'inchine nya wen tuk'a qyol. Ikyettzi'n, atit jun nti'x ntxalpaje tuk'a tyol, atzin jun xjaljo nti'x tky'i toj tchwinqil, ex at tipin tu'n tzyu'nte tib' twutz tkyaqil il.ⁱ

³Ka'ntzin te chejila; tu'n tkub' nimin tu'n chej, k-okix tq'o'n kxb'il tal netz' toj tzi, tu'n tq'o'nte tib', ex tu'n t-xi' ja' taje chejil. ⁴Ex ka'nqetzin kye bark, exsin tu'nj ma tijqe, ex tzunx nju'minx kyq'iq' ky'i'j, tze'n nchi rinin toj ttxuyil a', n-okin jun tal netz' xuyb'ilte kyu'nxjal, a q'ilte, ja' tumil kyaje tu'n kyxi'ye. ⁵Ikytzin nb'ajjo tu'n qaq'; tal netz'petzin toj qxmilil, me at tipin tu'n tb'ant nimku ti' tu'n. Ikyjo tze'nku ch'in tal t-xk'itil

q'aq' nkub' b'aj jun tij wutz tu'n. ⁶Ex ikytzin qaq'jo tze'nku q'aq' anetzi'n;^j tex jun joyb'il q'o'x toj qxmilil; ex nya wen nqo ele tu'n. Q'ontz tq'aq'il tu'n tq'aq'il tajaw il. Nim ntjyo'n tumil tu'n qb'inchin il. Tu'ntzintzjo, atkux ikyx kb'ajile qchwinqiljo tzalu'n twutz tx'otx' tuk'a q'oj.

⁷O'kqex kye n-ajtz ky'i'jjo tu'n xjal: A tze'nqeku toj k'ul txuk, jni'qe nchi lipin, jni' kan, exqetzi'n txuk toj ttxuyil a', kye b'ala tajtz ky'i'j tu'n. ⁸Me metzin te qaq' mix a'lx nxkye ti'j tu'n tajtz ti'j. O'kx jun jyol q'o'jjo; mina ntuq'o'n tib' tu'n tajtz ti'j; nyakuj nojnin tuk'a b'i'yb'il te jun majx. ⁹Tu'n qaq', nqo nimsin tb'i qMan Dios; ex tu'n qaq', nqo yolb'in ky'l'xjal, aye b'inchin tu'n Dios tuk'a toklin toj tamin,^k tu'n t-ximin, ex tu'n t-xi ti'n toj tumilxix tze'nku Dios. ¹⁰Toj qtzi, junx netze wen ex nya wen. Ayi'y werman, ku chichkuyi'y, i'Nya tumiljo ikyjo! ¹¹¿Ma attzin jun xlok' a', a n-etz a' wen toj, ex axsa k-elitze a' k'a? i'Mina! ¹²Ex ikyxjo, ¿Ma attzin jun tqan iw aku tz'el twutz mikyxiljo; mo qa jun tqan uv aku tz'el twutz iw? i'Mina! Tu'ntzintzjo, nya wen junx tu'n tetze' wen ex nya wen toj qtzi.

Kab'e wiq x'tijil: Jun te twutz tx'otx' ex juntl tu'n qMan Dios

¹³Qa at jun kye x'tij n-el tniky' te, in tyek'in tetz tuk'a tb'inchb'in, ex qa mutxin tu'njo n-el tniky' te. ¹⁴Me qa tzunx nlo'chj kyanmi'n tuk'a ikyb'il, ex qa nkub' kyb'inchin' tkyaqil tuk'a nimsb'il kyib'a; tu'ntzin ikyjo, mi tz'ok kyq'o'n kyib'tza te x'tij, qala' ma chi txalpaja tojjo tumil, a twutzxix. ¹⁵Qu'n nya te Dios te' x'tijil ikyjo; ikytzin teku te xjaljo te twutz tx'otx' ex te tajaw il. ¹⁶Qu'n ja'tzin ta'ye ikyb'il ex b'ujb'il; antza ta'ye tkyaqil wiq il, ja' nti'ye tumil.

^f2:23 Gen. 15:6 ^g2:23 2Cr. 20:7; Is. 41:8 ^h2:25 Jos. 2:1-21

ⁱ3:2 Pr. 18:21 ^j3:6 Pr. 16:27 ^k3:9 Gen. 1:26

¹⁷Qalatzi'n kye', ma tzaj q'o'n kye kyxiti'jil tu'n qMan Dios: Tnejil, saq kyanmin, ex nti' iky'b'il kyuk'i'y; ex wen xjalqey; nti' nkyq'ma'n a nya wen, ex b'a'n tzaj q'aq'in kyk'u'ja; ex tuk'a tkyaqilx kywenila; ex at junch'in tumil kyu'n, ex nchi b'inchin wen. ¹⁸Atzin ja'lintz, ayeqetzi'n kyaj tu'n tanq'in jun nuk'b'il kyxol, ilxix ti'j tu'n kyb'inchin wen, tu'ntzin kyk'monte a kyumil wen.

Qmutxsinku qib' nej twutz qMan Dios, exsin qqanixjo a qaj

4 ¿Ja'tzin ntzaje jyoj q'oj ex yasb'il kyxola? Tu'ntzin kyajb'ila nya wen toj kyanmi'n. ²Ayetzin, a kyaja jun ti', mi nknet kyu'n. Tu'npetzi'n, nchi b'iyini'y, exsin nlo'chj kyanmi'n ti'j jun ti', me nlayx jyet kyu'n. Tzunpen n-ok tilil kyu'n, ex nkub' kyb'inchi'n tu'n ttzaj q'oj, me nlayx jyet a kyaja.

Kxel nq'ma'n kye'y: Nlay knet-xjo a kyaja, qu'n mina nxi kyqani'n te qMan Dios. ³Ex qa ma txi kyqani'n, mina ntzaj tq'o'n Dios, qu'n ojtzqi'nq'i'y noq tu'n tokin kyu'n te b'inchil il, a tze'nku kyaja. ⁴Ayeqi'y werman, nyakuj nya nimilqi'y. ¿Ma nyatzin b'in kyu'n, a tu'n kyoka te tuk'a b'inchil il, a tze'nku nb'ant tu'n, tu'ntzin ikyjo, b'e'x kchi okila te tajq'oj qMan Dios?¹ Ikytzi'n a'lchaqx kye juntz, tu'n tok tuk'lin tib' tuk'a nya wen te twutz tx'otx', b'e'x n-ok te tajq'oj Dios.^m ⁵Twutzxix te' Tu'jil Tyol Dios, qa n-ok tk'u'jlin Diosjo a qxew, a xkyij tq'o'n qo-jxi.ⁿ ⁶Me lu' te Dios kmojil, te q'ol tumil, tze'nku ntq'ma'n Tyol. Chi' kyjalu'n: Njaw tiky'in te Dios kyuk'a a njaw kyn-imsin kyib', me metzin kyuk'a a mutxsin kyib', nchi tzaj tmojin.^o

Qo laq'ex tk'atz qMan Dios; ikytzin k-elil oqe tajaw iljo qi'j

⁷Tu'ntzi'n, kyq'onxsin kyib'tza toj tq'ob' qMan Dios, ex kyil'jemila tajaw il. Ikytzi'n, k-elil oqjo kyija. ⁸Qalatzi'n, chi laq'exsin kye' tk'atz qMan Dios, ex ikytzin ktzajila laq'e Diosjo kyuk'i'y. Ayi'y nche'xa b'inchil il, mina che'xa b'inchilte; ikytzin ktxjetila kyanminji'y; ex ayi'y, a kyaja tu'n tok kyk'u'jli'n qMan ex jni' at twutz tx'otx', kysaqsim kyib'a, tu'n tok kyanmi'n b'a'n twutz Dios. ⁹I tjawje kyk'u'ja tu'n b'is. Chi oq'a. Kyna'nkuy tchib'l kyila o b'ant. Atzin kytzeb'la i tokin te ta'l kywutza, ex atzin kytzaljb'ila i tokin te b'isb'ajil. ¹⁰Tunpetzi'n, kymutxinkutzin kyib'a twutz qAjaw. Ikytzin chi okileji'y te nim kyokli'n.^p

A te qMan Dios kq'malte qa ma naj jun qerman ex nya awo

¹¹Ayi'y werman, mina chi yolb'in nya b'a'n ti'j junjun kye'. Atzin nyolb'in ikyjo, ikyx tze'nku nyolb'in ti'j kawb'il, noq tq'on tib' tze'nku jun kawil toj kawb'il, ex ma kyij ttzaqpi'n tkawb'il qMan Dios. Qatzin ma tz'ok tq'o'n tib'a ikyjo, a te ma tz'ok te kawil, qala' a te, tu'n tkub' niminte kawb'il. ¹²Me qala', noq junch'in te s-aj q'onte kawb'il, o'kx Dios, ex ax Kawiljo. Tu'npetzi'n, at toklin Dios tu'n tkolin, ex a kq'malte qa ma naj erman, ex nya ay.

Qa atx qchwinqil, ex qa tajb'il qMan Dios, okla kb'antiljo a qaj

¹³Atzin ja'lin, kyb'intzinji'y lu'n te kye'y, ayi'y nchi q'mante kyjalu'n: Me me qe', qo ky'el qe' ja'lin mo nchi'j tu'n qxi'y toj jun tnam. Ex antza qo tenb'iliy

^{14:4} Is. 1:21; Jer. 3:6-10 ^{m4:4} Mt. 6:24; Lc. 16:13

^{n4:5} Ex. 20:5; Deu. 4:24; Zac. 8:2 ^{o4:6} Pr. 3:34; 1Pe. 5:5

^{p4:10} Mt. 23:12; 1Pe. 5:6

jun ab'q'e tu'n qk'ayi'n, ex tu'n qkanb'in txqan qpwaqa, chi chiji'y.

¹⁴ ¿Ma b'i'ntzin kye kyu'n, ti' aku tzul toj kychwinqila nchi'j?^q Ikytzin kye ky-chwinqil tze'nku muj te qlixje; at, aj t-xi qka'yin, me te jun paql, nti'l; otaq tz'el naj. ¹⁵ Qala', chi chi'tla kyeji'y kyjal'u'n: Qa iky tajb'il qAjaw, ex qa atx toj qch-winqil, okla kb'antiljo a qaja.

¹⁶ Me metzin kye kyu'n, tzunxix nchi lab'te kye', tu'n kyyolb'in, ex tu'n tb'ant kyu'n kyjunala. Tkyaqilxjo lu'n, a nja kyi'n kyib'a, nya wen ikyjo. ¹⁷ Tu'npetzi'n, ankye te', a b'a'n b'inchin wen, ex qa mix kub' tb'inchin, ma kux te til ikyjo.

Jun tqanil kye xjal q'inin

5 Kyb'i'ntzin ja'lin, ayeqi'y q'inin: Chi oq'a, ex chi xch'i'n, qu'n ktzajil jun kawb'il kujxix kyib'aja. ² Ikytzi'n, ajo kyq'inimila ma q'ayj, ex ikyxjo, a kyxb'ali'n tb'anilx ma b'aj tu'n pok'. ³ Ajo q'anpwaq ex saqpwaq k'u'n kyu'n, ma ch'iy xul kyi'j, ex axsin q'olte kyqanilji'y te yuch'il kye'y, ex k-okil meltz'aj kyija tze'nku jun q'aq' te kawb'il kujxix kyib'aja. Ikytzi'n, ma chi ok ten chmolte kyq'inimila; tzunx ok kyu'n tzma tzalu'n.^r ¿Me mitzin b'in kyu'n, qa ch'ix tiky' twutz tx'otx'? ⁴ Nchi qanb'in kyaq'nila kyija, tu'njo mi xi ex kychjo'n, tej tjaw kyawala.^s Ex ma chi b'ijtey tu'n Dios, a tAjaw Tkyaqil. ⁵ Atzin kye' tzalu'n twutz tx'otx', ma kyli jun kye' kychwinqil toj tb'anilx, ex tze'nku kyaja, ikyqetzinji'y tze'nku jun ma nimxix wakx ma b'ant, tu'n tkub' b'yet. ⁶ Ex ikytzi'n kyu'n kyi'jqe nti' kypaj, nchi kux kyjpu'n toj tze, ex atku maj nchi kub' kyb'yo'n, me mi xi ok meltz'aj kyija. Noqx kub' kyyo'nx kyib'.

Tenxsin qk'u'j tu'n qayo'n tajb'il qAjaw, ajxi tul

⁷ Atzin kyetza, werman, qetzin kye' kyk'u'j tu'n kyayo'n tajb'il qMan Dios, tzmaxi aj tul qAjaw, ikytzi'n tze'nku jun aq'nil twutz tx'otx', il ti'j tu'n tayo'n ajxi tul jb'alil. Ajxi tak' ttx'otx' a'lexsin at tk'u'jjo tu'n tayo'n, tu'n tlonte tb'anil tawal. ⁸ Ikytzin kyeji'y tu'n tten kyk'u'ja tu'n kyayo'n, ex chi we'kuxixa toj kynimb'ila, qu'n ch'ix tul te qA-jaw. ⁹ Ikytzin qu'n, werman, mina tz'ok kyq'ojlin kyib'a, tu'n mi chi okiy toj kawb'il. Ikytzi'n, ate Dios, a Kawil, nyakuj nq'olb'in toj tjpel ja, qu'n ch'ix tul twutz tx'otx'.

¹⁰ Ayi'y werman, kyna'nqetzinji'y aye yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n kyok te jun yek'b'il qe ja'lin. Jni'xsin siky'x kyi'j, me ma ten kyk'u'j toj tkyaqil. ¹¹ Ex ikyxjo qe ja'lin, ky'iwlinqoxixqe, qa ma qo we' twutz tkyaqiljo kky'elix qu'n. O tz'ok kyb'in ti'j tk'u'j Job, tu'n tayo'n tkyaqil tajb'il qMan,^t ex ma tz'ok kyb'in tze'nx tene tu'n tAjaw Tkyaqil tu'n tklet, tb'ajlinxitzin siky'x tu'n.^u Ikytzi'n, tb'anilx te qAjaw, ex nimx tq'aq'b'il tk'u'j qi'j.^v

Qo yolin twutzxix, ex mi kub' qewin

¹² Me atzin ja'lin, toj tkyaqil, ilxix ti'j tu'n qyolin toj ttxolil. Mi tzaj qq'olb'in tb'i kya'j, ex tb'i tx'otx', ex mix a'l tb'i juntl, tu'n qq'mante qa twutzx jun qyol. Qala', qa twutzxtaq jun ti', ex twutzx qyoltz; ex qa nya twutzx, exsinx minaxtz, tu'ntzin mi qo tzaj tkawin qMan Dios.^w

^q4:14 Pr. 27:1 ^r5:3 Mt. 6:19 ^s5:4 Deu. 24:14-15

^t5:11 Job 1:21-22; 2:10 ^u5:11 Job 42:10-17 ^v5:11 Sal. 103:8

^w5:12 Mt. 5:34-37

**Opa'nktz qil ex qo na'n
Dios kyuk'a qerman**

¹³Qa at jun kyxola ma tzaj jun b'is ti'j, b'a'n tu'n tna'n Dios. Ex qa at jun at ttzaljb'il tuk'a, b'a'n tu'n tb'itzin b'itz te nimsb'il tb'i qMan Dios. ¹⁴Ex qa at jun ma yab'te kyxola, b'a'n tu'n kytzaj ttxko'n nejinel kyxol Ttanim Dios, tu'n kyna'n Dios ti'j, ex tu'n tkyij kysu'n ch'in aseyt ti'j tplajjo yab' toj tb'i qA-jaw.^x ¹⁵Me ajtzin kyna'n Dios tuk'a kyn-imb'il, oktzin kwe'b'il yab', exsin a qA-jaw k'wel q'aninte. Ex qa at til o tb'inche, ok k'wel najsin tu'n Dios. ¹⁶Tu'npetzi'n, kypa'nktz kyila jun tuk'a juntl, ex chi na'n Diosa jun ti'j juntl, tu'ntzin tul Dios kye'y. Qu'n a tna'j Diosjo, a b'a'n nb'ete toj tumil, kb'antil nimku tu'n. ¹⁷Ka'ntzin

tejiy yolil Tyol Dios ojtxe, a Elías: Xjalx tze'nku qe xjalqo. Me atzi'n te' t-xi tqanin toj tna'j Dios, tu'n mi tz'etza jb'al tib'aj tx'otx', ex mix etze jb'al toj oxo ab'q'e tuk'a niky'jin.^y ¹⁸Tb'ajlinxitzin ikyjo, aq'e majl na'l Dios, tu'ntzin ttzaj jb'al; b'e'xsin tzaj q'o'n jb'altz tib'aj tx'otx', tu'n ttzaj tawal.^z

**Qq'onx jun tumil te onb'il
tu'n tja we'ks erman**

¹⁹Ayi'y werman, qa at jun o tz'el txal-paj ti'jjo tumil twutzxix, il ti'j tu'n ttzaj onit, tu'n tajtz meltz'aj. ²⁰B'i'nku kyu'n qa at jun kye' kxel onil ti'jjo ma txi' toj b'e nya wen, kkletil tanmin xjal tu'n, ex mi kyim tuk'a til. Atzin jni' til k'wel najsin ikyjo tu'n Dios.^a

^x5:14 Mr. 6:13; Lc. 10:34 ^y5:17 1Re. 17:1; Lc. 4:25

^z5:18 1Re. 18:1, 42-45 ^a5:20 Pr. 10:12; 1Pe. 4:8

Tnejil Tu'j Pegr

Pegr tb'i jun tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te u'j lo, a xi sma'n kye nimil kysipin kyib' toj tx'otx' te Asia Menor, qu'n otaq chi okx toj joyb'il ex yajb'il noq tu'n tpajjo kynimb'il. Nimxix nq'uqb'in Pegr kyk'u'jjo nimil, ex ntzaj tna'n kye tze'n xi klete tu'n Dios; exsin tzaj tq'o'n jun q'uqb'il kyk'u'j noq tu'njo tkyimlin ex tjawlintz anq'in Crist. Ex atzin q'uqb'il kyk'u'jjo, a tulil qAjaw tkab' majin q'ilkye, tu'n kyxi' toj kya'j najal tuk'a te jun majx. Ayetzin nimil lu'n, qu'n n-iky'x yajb'il kyu'n noq tu'n tpaj Jesucrist, ex at kyoklin ti'jjo tqoptz'ajiyil, aj tul juntl majl (4:13; 5:1).

Toj tkyaqiljo yol tojjo u'j lu'n, ntzaj t-xnaq'tzin Pegr, tu'n t-xi qi'n jun qchwinqil tb'anil tu'n tok te jun yekb'il kywutz txqantl, tze'nkuxjo tb'anil txokb'il ma tzaj tq'o'n Dios qe. Ayetzin nimil b'a'n tu'n tkyij kytzaqpi'n a jni' nkub' kyb'inchin nya wen, tej na'mxtaq kynimin ti'j qAjaw; exsin kxel ky'ntz jun ky-chwinqil saqxix wen, tu'ntzintla nti' jun yolb'il kyij kyu'nxjal nya nimil. Ex nxi tq'o'n Pegr tumil kye junjun ch'uq xjal toj Ttanim Dios, a tze'nku kye aq'nil, ex kye chmilb'aj, ex kye tij xjal ex kye ku'xin. Ex at juntl tumil, qa wen tu'n kykub' qnimin aj kawil. Tib'aj tkyaqiljo lo, ntzaj tna'n tu'n tkub' qb'inchin tkyaqil tuk'a qk'u'jb'il qxol.

Jun q'olb'il tu'n Pegr

1 Ayi'n Pegr jun tsanjil Jesucrist;^b nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, a ayi'y kysipin kyib'a tu'n tpaj kynimb'ila,^c ex ma chi oka te b'etin xjal toj tx'otx' te Ponto, Galacia, Capadocia, Asia ex Bitinia. ² Ayi'y o chi jaw sk'o'n tu'n qMan

Dios, a tze'nkuxjo t-xim attaq te tnejil, noq tu'n kysaqixa tu'n Xewb'aj Xjan, tu'ntzintla tkub' kynimi'n, ex tu'n kyoka tz'aqle tu'n tchky'el Jesucrist. Noqit nim t-xtalb'il ex tnuk'b'il kyib'aja toj tkyaqil.

Ajo t-xilin kolb'il

³Qo nimsin tb'i tDios ex tTata qAjaw Jesucrist, qu'n noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j, tzaj tq'o'n tumil tu'n qitz'je tkab' majin, noq tu'n tjawlintz anq'in Jesucrist kyxol kyimnin.^d A tzaj q'o'nte nim q'uqb'il qk'u'jjo toj qchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ⁴ex a ktzajil q'o'nte jun qetz'b'il te jun majx, a k'u'n tu'n Dios toj kya'j, tu'ntzintla mi xitje, ex tu'n mi yaje, ex tu'n mi molje. ⁵Ex noq tu'n kynimb'ila ti'j Dios, aku Dios nklon kye'y tuk'a tkyaqil tipin, tu'ntzintla tlajetjo kolb'il, a b'antnin tu'n, ex ktzajil tyek'in, aj tpon b'aj tq'ijil.

⁶Tu'npetzi'n, nimx nchi tzalaja, exla qa il ti'j tu'n tiky'x yajb'il kyu'n toj jte'b'in q'ij. ⁷Ajo n-iky'x kyu'n ja'lin, tze'nku jun q'aq' te saqsb'il kynimb'ila, ikyxjo tze'nku q'anpwaq il ti'j tu'n tsaqix tu'n q'aq'. Me atzin kynimb'ila nimxixtl toklin tze'nku q'anpwaq, qu'n atzin q'anpwaq knajil, me atzin kynimb'ila kyjel te' te jun majx. Ikytzin kyeji'y kynimb'il tze'nku te q'anpwaq, aj tsaqix tu'n q'aq'; qa ma chi we'y toj tkyaqiljo n-iky'x kyu'n, axte Dios k-yolil wen kyija, ex kjawil tnimsin kyb'iy, ex ktzajil tq'o'n nim kyokli'n, aj tul Jesucrist juntl maj. ⁸Exla qa na'm kylontiy, me ma qe kyk'u'ja ti'j; exla qa nti' tzalu'n twutz tx'otx' tu'n kyka'yi'n ti'j ja'lin, me at kynimb'ila ti'j,^e ex nim nchi tzalaja tuk'a jun t-xilin tzaljb'il, a nti' tumil tu'n tb'ant kyq'ma'ntey tkyaqil, ⁹qu'n nkyk'mo'nji'y ajo t-xilin kynimb'ila, a kolb'il te jun majx.

^b1:1 Mt. 4:18; Mr. 1:16; Lc. 5:1-11 ^c1:1 Sant. 1:1

^d1:3 Jn. 3:3-7; Ro. 6:4-13 ^e1:8 Jn. 20:29

¹⁰ Kyojjo q'ij ojtxe, aye yolil Tyol Dios, aye i k'mo'nte Tyol, nim i xpich'in ti'j, ex i jyo'n ti'jjo t-xilin kolb'il, a tu'ntaq xi tq'o'n Dios kye'y tu'n t-xtalb'il. ¹¹ Nimx i xpich'in ti'j, tu'n tel kyniky' te, ankye ex jtojtzin b'ajjo a otaq tzaj tq'ma'n T-xew Crist, a Xewb'aj Xjan, toj kyanmin, tej t-xi tq'ma'n qa iltaq ti'j tu'n tiky'x yajb'il tu'n Crist, ex yajxi tu'n tjaw nim-sit tb'i, tb'ajlinxi' yajlajtz. ¹² Me mix kanine kynab'l tu'n tel kyniky' ti'jjo t-xilin lo, qu'n tzaj tq'ma'n Dios kye, qa nya te kyex nchi ajb'inetaq toj kyaq'in, qala' te qe ja'lin, qu'n i yolin ti'j a na'mtaq tel kyniky' ti'j. Me atzin ja'lin, ayetzin kye' ma tz'el kyniky'a ti'j, kyu'njo aye nchi yolin ti'jjo Tb'anil Tqanil kolb'il, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a tzaj sma'n toj kya'j. Nimxix t-xilinjo lo; majqexpe kye angel kyaj tu'n tel kyniky' te.

Jun txokb'il tu'n Dios tu'n qok xjanxix toj tkyaqil

¹³ Tu'npetzi'n, kyximinkuxixsi'n wen alkye k'wel kyb'inchin. Kytzyumtzin kyib'a, ex kyinxsin jun kychwinqila tz'aqle. Qexsin kyk'u'ja ti'jjo a ktzajil tq'o'n Dios tu'n t-xtalb'il, aj tul Jesucrist juntl maj. ¹⁴ Kyniminkuy Dios tze'nqeku k'wal te kytata: Mi txi kyq'o'n kyib'a tojjo kyachb'ila, a attaq, tej na'mtaq tel kyniky'a te Dios. ¹⁵ Qala', chi b'et-xixa toj jun tumil xjanxix toj kychwinqila, qu'n ate Dios, a xtxkon kye'y, tu'n kyxi lipe'y ti'j, xjanxix te'. ¹⁶ Ikytzi'n tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Chi okxa xjan, qu'n xjanqin we'ch.^f

¹⁷ Ex qa ma tz'ok kyq'o'n Dios te kyMa'n, kyna'ntzi'n qa kchi okilxjal toj xjelb'il tu'n, a mi n-ok tka'yin kytenxjal, qala' kkawil jikyinxix wen. Tu'npetzi'n, chi b'ettzintza toj tchewil Dios tkyaqil q'ij, qu'n ma chi oka te jun b'etin xjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n tpaj kyn-

imb'ila ti'j Crist. ¹⁸ Qu'n ate Dios ma klon kye'y tojjo kychwinqila, a nti'taq tajb'in, a tze'nku tzaj kyyek'in ojtxe kyxe'chila. Qu'n b'i'nxix kyu'n, qa a chojb'il tejo kolb'il mix chjete tuk'a jun ti', a kb'ajil, tze'nku q'anpwaq mo saqpwaq; ¹⁹ qala' tuk'a tchky'el Crist, a tb'anilxix te jun majx, a xi q'oyit te chojb'il qil twutz Dios, tze'nku jun tal rit te oyaj twutz qMan, a tz'aqle, ex nti' tky'i. ²⁰ Qu'n ate Crist jaw tsk'o'n Dios, tu'n tok te chojb'il qil, a na'mxtaq tkub' tb'inchin tkyaqil tch'iysb'in. Me tzman tzalu'n, a ch'ix tjapin b'aj tq'ijil, ma kub' tyek'in tib', noq tu'n kyel wena. ²¹ Qu'n noq tu'n Crist, o chi nimi'n ti'j Dios, a jatz anq'in kyxol kyimmin, ex ma jaw nim-sin tu'n Dios, tu'ntzintla ajo kynimb'ila ex q'uqb'il kyk'u'ja tu'n tten ti'j Dios.

²² Atzin ja'lin, noq tu'n ma kub' kynim-inji'y Tb'anil Tqanil, ma chi saqixa tu'n, tu'ntzintla ttenxix kyk'u'ja kyij txqantl nimil. Tu'npetzi'n, kyk'u'jlimtzin kyib'tza nimxix jun tuk'a juntl, tuk'a tkyaqil kyanmi'n. ²³ Qu'n ma chi itz'ji'y tkab' majin, nya tu'n jun kytatiy tzalu'n twutz tx'otx', a kkyimil; qala' tu'n Tyol Dios, a itz', ex ktenb'il te jun majx.^g ²⁴ Qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: Tkyaqilxjal ikyxjo tze'nku tal k'ul.

Ex ajo kyb'inchb'in ikyxjo tze'nku t-xmakil k'ul.

Qu'n atzin te k'ul ktzqijil, ex atzin t-xmakil k-elil tz'aq.

²⁵ Me metzin te' Tyol qAjaw ktenb'il te' te jun majx.^h

Ex atzin yol lo, a Tb'anil Tqanil kolb'il, a nyolajtz kyxola.

2 Tu'npetzi'n, kytzaqpinkjtzinji'y tkyaqiljo nya b'a'n, ex jni' sb'u'b'l, junx tuk'a xmiletz'il, exsin lo'chj k'u'jb'aj ex tkyaqil iqj yol. ² Ex chi okxa tze'nku jun ne'x n-oq' ti'j tmi'x, tu'n tch'iy. Ikytzintla kyeji'y kyjyomtzinji'y Tyol

^f1:16 Lv. 11:44-45; 19:2 ^g1:23 Jn. 3:3-7; Sant. 1:18; 1Pe. 1:3 ^h1:25 Is. 40:6-8

Dios, a tzaqle, tu'ntzintla kych'iya ti'jjo t-xilin kolb'il, ³qu'n ma kyniky'b'iy qa ate qAjaw tb'anilix.¹

Jesús, a Ab'j itz'xix, tu'n tch'iy Ttanim tib'aj

⁴Chi laq'etza tk'atz qAjaw, a Ab'j itz'xix, a s-el kyi'jlinxjal, nyakuj nti' tajb'in toj kywutz, me tb'anilx twutz qMan Dios, ex sk'o'nxix tu'n. ⁵Ikyqet-zin kyeji'y tze'nku ab'j itz', kyja' ky-jaw ch'iysi'n tu'n kyoka te tja qMan, a b'inchin tu'n Xewb'aj Xjan; ex tu'n kyoka te jun ch'uq pale xjanxix, tu'n kyxi kyq'o'n oyaj tuk'a tkyaqil kyanmi'n, a ntzalaj qMan Dios kyi'j, noq tu'n Jesucrist. ⁶Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Dios toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:

K'wel nq'onji'y Ab'j toj tnam Sion, a nimxix toklin te tq'uqiljo ja.

Atzin Ab'j lo, sk'o'nxix wu'n ex tb'anilix. Alkyejo knimil ti'j, nlay tz'el toj tx'ixewch.^j

⁷Atzin ja'lin, ayi'y, a ma chi nimi'n ti'j, atzin Ab'jjo tb'anilix, me ankye qe, a mi chi nimin ti'j, kchi okil tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Atzin Ab'j, a s-el kyi'jlin b'inchil ja, ma tz'ok te nimxix toklin te tq'uqil txxkin,^k

⁸ex ma tz'ok te jun Ab'j te toljsb'il, ex tu'n kyjaw takpajxjal ti'j.^l

Ex kchi jawil toljxjal ti'j, tze'nku t-xim Dios, qu'n mi xi kynimin Tb'anil Tqanil.

Aye nimil etzinqe tu'n qMan Dios

⁹Me metzin kye' ma chi oka te jun tya-jil sk'o'nxix tu'n Dios, a Nmaq Kawil toj kya'j, ex te pale tu'n tajb'in te, ex te jun ch'uq xjal xjanxix,^m ex te jun tnam, a

teku Dios,ⁿ tu'ntzintla t-xi kyq'ma'nji'y a tb'anil t-xilin Dios,^o a xtxkon kye'y tu'n kyetza tojjo tqxopinil il, tu'n kyokxa tojjo tspiky'emil te jun majx.^p ¹⁰Qu'n ojtxe, nti'taq kymujb'il kyib'a, me atzin ja'lin, ma chi oka te Ttanim Dios. Ex ojtxe, na'mtaq tu'n tyek'in te Dios tq'aq'b'il tk'u'j kyi'ja, me atzin ja'lin ma tzaj q'aq'in tk'u'j kyi'ja.^q

Chi b'et-xixa toj tumil, tu'n kyajb'in te Dios

¹¹Ayi'y werman, nimx nk'u'ja kyi'ja, ayi'y nyakuj b'etin xjalqi'y tzalu'n twutz tx'otx'. Nchin kub'sin nwutza kye'y, tu'n tkub' kytzyu'n kyib'a ti'jjo kyachb'ila, a nya wen, a nchi q'ojin ti'j kyanmi'n. ¹²Ex chi b'et-xa toj tumil kyxoljo nya nimil. Ikytzi'n, exla qa nchi yolb'in kyi'ja, a nyakuj aj ilqi'y, me k-okil kyka'yan ajo kyb'inchb'in wen, ex kchi nimsil tb'i qMan Dios, aj tpon q'ij tu'n kynimin.

¹³Kyniminqekuj'i'y tkyaqil kawb'il tzalu'n twutz tx'otx', qu'n tu'n nimilqi'y; tze'nku te nmaq kawil, noq tu'n toklin nimxix, ¹⁴ex ikyxjo kye aj kawil, a sma'nqe tu'n, tu'n kykub' kawitjo b'inchil il, ex tu'n kyyolin wen kyi'jjo aye nchi b'inchin b'a'n. ¹⁵Qu'n ate Dios taj tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen, tu'ntzintla mi chi kyb'inxjal kyyoljo, a nchi yolb'in kyi'ja, aye' nti' kynab'l, ex nti' tumil kyyol. ¹⁶Qu'n tzaqpinqi'y tjaq' kawb'il tu'n kyb'inchin tze'nku kyaja, me mi tz'ajb'in tzaqb'ib'l lu'n kyu'n, tu'n kyb'inchin il; qala' chi anq'in tze'nku jun taq'nil qMan Dios. ¹⁷Kyq'onxsi'n nimb'il te tkyaqil. K'u'jlinqekji'y jni' nimil. Tenxit tchewil Dios kyi'ja. Ex kyniminkuji'y nmaq kawil.

ⁱ2:3 Sal. 34:8 ^j2:6 Is. 28:16 ^k2:7 Sal. 118:22 ^l2:8 Is. 8:14-15

^m2:9 Ex. 19:5-6 ⁿ2:9 Deu. 4:20; 7:6; 14:2; 26:18; Tit. 2:14 ^o2:9 Is. 43:21

^p2:9 Is. 9:2 ^q2:10 Os. 2:23

B'a'n tu'n tiky'x yajb'il qu'n tze'nku te Crist

¹⁸ Ayi'y aq'nil, kyniminkutzinji'y taw aq'untl, nya noq o'kxjo kye wenqe kye'y, ex tb'anilqex toj kywutza, qala' ikyxjo kye, a kujqe. ¹⁹ Qu'n wensex te' twutz Dios, qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, a nya toj tumil, noq tu'n nimilqi'y ti'j Dios. ²⁰ Me qatzin qa ma kub' kyb'inchinji'y nya wen, exsin qa ma chi ok laqtzi'n tu'n tpajjo lo, ¿Ma okpela chi ela wena twutz Dios tu'n tiky'x kyu'n? Me qa cheb'e nkub' kypa'nji'y yajb'il, noq tu'n kyb'inchinji'y wen, axixpente wenjo twutz qMan Dios. ²¹ Qu'n tu'npetzi'n, ma qo tzaj ttxko'n Dios tu'n tiky'x qu'n, tze'nku te Crist nim ma tziky'x tu'n, noq tu'n qpaj; ex tu'njo lo, ma tzaj tq'o'n jun yek'b'il qe. ²² Qu'n nti'x jun til kub' tb'inchin, ex mix jun maj kub' tsb'u'n jun a'la.^r ²³ Ex tej s-ok yiso'n, ex mi s-aj ttaq'win tuk'a yasb'il; ex tej s-iky'x jni' yajb'il tu'n, mi xqanb'in kyi'jxjal; qala' noq xi toqxenin tib' te Dios, a Kawil tz'aqle tib'aj tkyaqil. ²⁴ Ate Crist xi iqin te' jni' qil tu'njo t-xmilil, tej tkyim twutz cruz, tu'ntzintla qkyimqe ti'j tkyaqiljo il, ex tu'n qanq'in toj jun chwinqil tz'aqle. Qu'n tu'n tky'ixjlb'in, ex tu'n tkyimlin twutz cruz, ma qo q'anit.^s ²⁵ Ayetzin kye nchi b'ettaqa ojtxe tze'nqeku rit ma chi kyij naj.^t Me atzin ja'lin, ma chi ul meltz'aja tuk'a Crist, a Kyik'lel kye'y, ex Ka'yil ti'j kyanmi'n.

Jun tumil kyejo mejeb'lin

3 Ex ikyx kyeji'y xu'jlb'aj, kyniminkuji'y kychmila,^u tu'ntzintla qa at jun n-el ti'jlin Tyol Dios, aku kub' ti'j ttab'l, nya tuk'a jun yol, qala' noq tu'njo wen nb'ant tu'n, ² aj tok tkay'in chmilb'aj, qa nb'et t-xu'jil tuk'a junch'in

tumil ex tuk'a nim tnimb'il te. ³ Ex ajo kyb'inchb'in kyib'a, nya o'kxjo tu'n tq'ancha'lix, tze'nku tu'n tb'aj kyxyeb'in kywi'y, noq tu'n kyvek'in kyib'a, ex tu'n tokx kyq'o'n kyu'y te q'anpwaq, ex kyxb'ali'n wiyilxix, noq tu'n kyel wena kywutzxjal.^v ⁴ Qala' atzin kyb'inchb'in kyib'a, tu'n tyek'in t-xilin kyanmi'n, ajo tb'anilx tu'n mi naje, tze'nku jun kyanmi'n b'unin ex wensex, a tb'anilxix twutz qMan Dios. ⁵ Qu'n ikytzi'n kyojjo q'ij ojtxe, ikytzin xi b'inchine kyib'jo xu'jlb'aj, aye' xjanqexix twutz Dios, ex ma qe kyk'u'j twutz. Ex ma kub' kynimin kychmil, ⁶ ikytzi'n tze'nku te Sara, kub' tnimin Abraham, ex xi tq'o'n toklin te tnejil.^w Atzin ja'lin, ayetzin kye', ma chi oka te tal Sara, qa ma kub' kyb'inchinji'y wen, ex qa mi xi kyq'on kyib'a toj xob'ajil twutz tx'otx'.

⁷ Ex ikyxjo kye' chmilb'aj, tenxit kynab'la kyuk'a kyxu'jila, ex kyq'onk'tzi'n kyoklin,^x qu'n nti'xix kyipin tze'nku kye ichin, ex at kyoklin junx kyuk'iy twutz qMan, ti'jjo ak'aj chwinqil, noq tu'n t-xtalb'il Dios. Kyb'inchinkuji'y lo, tu'n nti' jun ti' aku tz'ok miyo'nte kyna'j Diosa.

Ayejo n-iky'x kyu'n, noq tu'n tpajjo wen

⁸ Atzin ja'lin, noq tu'n tjapin b'aj nyola, kxel nq'ma'n tu'n kymujb'in te kyib'a kyxolxa tuk'a tzaljb'il, ex tuk'a tq'aq'b'il kyk'u'ja. Tenxit kyk'u'ja kyxolxa nyakuj kyitz'in kyib'a. Kymo'jim kyib'a kyxolxa tuk'a kymutxb'il kyib'a. ⁹ Qa ma tz'ok b'inchin jun nya wen mo jun yasb'il kyi'ja, mi tzaj kymeltz'i'n tuk'a juntl nya wen mo juntl yasb'il te t-xel. Qala', b'a'n tu'n t-xi kyqani'n tky'iw'b'il Dios kyib'ajjo nchi b'inchin mib'in kyi'ja, qu'n ikyxjo kye', ma chi txoklajtza tu'n kyk'montej'i'y

^r2:22 Is. 53:9 ^s2:24 Is. 53:5 ^t2:25 Is. 53:6 ^u3:1 Ef. 5:22; Col. 3:18

^v3:3 1Tim. 2:9 ^w3:6 Gen. 18:12 ^x3:7 Ef. 5:25; Col. 3:19

tky'iwb'il qMan Dios. ¹⁰Qu'n ikytzi'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Ankye te' taj tu'n ttzalaj toj tchwinqil, ex tu'n tten tkyaqil q'ij toj ttxutxjil, il ti'j tu'n tjk'unte taq', tu'n mi yoline nya b'a'n,

ex tu'n mi sb'u'ne kyij'xjal tu'n ttzi.

¹¹B'a'n tu'n tel tpa'n tib' ti'jjo nya b'a'n, tu'n tkub' b'inchitjo wen, ex tu'n tok tilil tu'n, tu'n tknetjo nuk'b'il toj tchwinqil, ex tu'n tok lipe ti'j.

¹²Qu'n axte qAjaw nka'yin kye, a tz'aqleqe, ex nkub' tb'i'n kyna'j Dios. Me ayetzin kye nchi b'inchin nya b'a'n, nq'o'jle qAjaw kyij'.^y

¹³Ma atpela jun aku tz'ok b'inchin te jun nya b'a'n kyij'a, qa kukx tok tililjo kyu'n, tu'n tkub' kyb'inchinji'y wen? ¹⁴Exla qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, noq tu'njo kychwinqila tz'aqle, me ky'iwlingexixa tu'n qMan Dios.^z Tu'npetzi'n, mi chi xob'a te jun a'la, ex mi ja naj kynab'la. ¹⁵Qala' kynim-sinksa tb'i Crist toj kyanmi'n, a kyA-jawa, tu'ntzintla b'antnin kyte'n, tu'n t-xi kytzaq'wi'n tkyaqiljo nchi kanin qanilte ti'jjo q'uqb'il kyk'u'ja at.^a ¹⁶Me kytzaq'winxa tuk'a jun yol b'unin ex tuk'a jun kymutxb'il kyib'a. Chi b'et-xa toj tumil, tze'nkuxjo ntq'ma'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, tu'ntzintla ttzaj kytx'ixewjo nchi yolb'in kyij'a, noq tu'n tpajjo nimilqi'y ti'j Crist. ¹⁷Qu'n tb'anilx te', tu'n tiky'x qu'n, noq tu'n qb'inchb'in wen, qa iky taj Diosjo, ex nya tu'n qb'inchb'in nya b'a'n. ¹⁸Qu'n aku te Crist tz'aqlexix, ex iky'x kyimin tu'n, noq jun maj tu'n tpajjo qil, awo nya b'a'nqo, ex tu'n qpon ti'n tk'atz Dios. Twutzxix te' qa ma kyim t-xmilil, me atzin ja'lin, itz' noq tu'n Xewb'aj Xjan. ¹⁹Ex tu'njo Xewb'aj Xjan, b'ex xi' yolil Tb'anil Tqanil kyejo kyimin jpu'nqekx tojjo kynajb'il kyimin,

²⁰aye' mi kub' kynimin Tyol Dios ojtxe kyojjo q'ij, tej tzmataq nb'inchin Noé ti'j arka, exla qa cheb'etaq n-ayo'n Dios kyij' tu'n tajtz ti'j kyanmin. Me mix i nimine; qala' o'kxjo wajxaq kyb'aj i klet toj a'.^b

²¹Me atzin a' jun t-xilin yek'b'il te qe ja'lin tu'njo jawsb'il a'. Qu'n ma qo klet tu'njo tx'ajb'il qanmin tu'n Dios, ex nya noq tu'n tel ch'in tz'il ti'j qxmilil tu'n jun jawsb'il a' toj a'. Qu'n atzinjo jawsb'il a' lo, jun techil qa o txetjo qanmin twutz Dios noq tu'n tjawlintz anq'in Jesucrist kyxol kyimmin, ²²a o japin toj kya'j kawil tuk'a qMan Dios tib'aj tkyaqil angel, jni' kawil, ex tkyaqil at kyipin, tu'ntzintla tkub' kynimin.

Qo b'et tze'nkuxjo taj Dios

4 Qu'n ikytzi'n tze'нку te Crist, ma tziky'x tu'n toj t-xmilil, exsin ikyx kyeji'y b'a'n tu'n t-xi kyq'o'n kyib'a tu'n tiky'x yajb'il kyu'n, noq tu'n tpaj kynimb'ila. Qu'n alkye' ma tziky'x tu'n toj t-xmilil, tok tilil tu'n, tu'n tkyij ttzaqpi'n il, ²tu'ntzintla mi b'ete tojjo ch'intl tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', a tze'nkuxjo tajb'il kyachb'ilxjal; qala' tze'nkuxitla' tajb'il Dios tuk'a. ³Akuxjo ja'lin, a nkub' kyb'inchintaqa ojtxe, a tze'nkuxjo kytzeqb'ilxjal nya nimilqe. Qu'n ikytaqtzin nchi b'eteji'y tojjo jni' nya wen, ex nimkutaq n-el kyanmi'n ti'j, ex tx'ujtinelqi'y, ex manyor ky'ajilqi'y, ex noqx nchex lipe ti'j tkyaqiljo il, ex nchi k'uli'n kywutzjo kywutzb'iyil junxil kydiosxjal. ⁴Me atzin ja'lin, nya wen nele toj kywutzxjal, tu'n mi nchi b'ettla toj kyachb'il junx kyuk'a. Tu'npetzi'n, nchi yolb'in nya wen kyij'a. ⁵Me nya yajku kchi okil toj pa'b'in twutzjo Dios, a Kawil kyib'ajjo tkyaqil kyimin, ex aye itz'qextaq. ⁶Qu'n ayeti'n, a o chi kyim, ma yolajtz Tb'anil Tqanil kye, tu'ntzintla

^y3:12 Sal. 34:12-16 ^z3:14 Mt. 5:10 ^a3:15 Col. 4:6; Eb. 3:6

^b3:20 Gen. 6:1-7:24

tanq'in kyanmin tu'n Dios, exla qa ma kub' kyximinxjal qa nti' kyoklin tu'n kyanq'in tzalu'n twutz tx'otx'; ex b'ex i kub' kyb'yo'n.

⁷Qu'n ch'ix tu'n tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx'; tu'npetzi'n, tenxix kynab'la, ex kytzyumtzin kyib'a, tu'n kyokxa toj na'j Dios. ⁸Me tib'aj tkyaqiljo lo, axix il ti'jjo kyk'u'jb'il kyib'a, qu'n atzin kyk'u'jb'il kyib'a, knajsitil nim il tu'n.^c ⁹Kyk'momtzin kyib'a toj kyjay jun tuk'a juntl,^d ex mi jawje kyk'u'ja kyx-olxa. ¹⁰Teyile junjun b'a'n tu'n tajb'in kye txqantl, a tze'nxjo toklin, a ma tzaj tq'o'n Xewb'aj Xjan, tu'ntzintla t-xi tsi'pi'n t-xtalb'il Dios teyile junjun atx taj te. Kyb'inchinkuy tkyaqiljo lo tze'nku jun tb'anil nejinel tib'aj aq'untl, a nximin wen ti'j tkyaqiljo atx taj te. ¹¹Ikytzi'n, qa at jun at toklin tu'n tyolin, noqit yoln tze'nkuxjo Tyol Dios. Ex qa at jun at toklin tu'n tajb'in kye txqantl, noqit tz'ajb'in tuk'a tkyaqil tipin, tze'nkuxjo ma tzaj tq'o'n Dios, tu'ntzintla tkyaqiljo nb'ant, b'ant-xitla te nimsb'il tb'i Dios, noq tu'n Jesucrist, a nimxit tb'i toj tkyaqil tipin ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

Qa ma tziky'x qu'n tu'n tpaj qnimb'il

¹²Ayi'y werman, at nk'u'ja kyi'ja. Mi chi jaw ka'ylaja tu'n tkyaqiljo n-iky'x kyi'ja, nyakuj jun ti', a nti'taq tb'ajil. ¹³Qala', chi tzalajxa tu'n n-iky'x kyu'n tze'nku s-iky'x tu'n Crist, tu'ntzintla kynojxa tuk'a tzaljb'il, aj tuljo tqoptz'ajiyil tulil.^e ¹⁴Ex qa ma chi ok yiso'n noq tu'n tpaj Crist, at tky'iw'b'il kyib'aja, noq tu'n Xewb'aj Xjan kyuk'iy, a T-xew Dios nqoptz'aj wen. ¹⁵Ex qa at jun kye' n-iky'x tu'n, me noqit nya tu'n tb'iyb'in, mo tu'n telq'b'in, mo tu'n jun il, ex nya tu'n tlimo'n tib' ti'jjo a nti' toklin ti'j, qu'n kykyaqiljo lo n-iky'x kyu'n noq

tu'nxjo kyb'inchb'in. ¹⁶Me qa at jun n-iky'x tu'n, noq tu'n tpajjo tb'i Crist, mina jaw tx'ixwe tu'n; qala' b'a'n tu'n tnimsin tb'i Dios, qu'n tu'n at toklin tu'n tok tb'i te nimil ti'j. ¹⁷Qu'n ch'ix tjapin tq'ijil tu'n qok qkyaqilx toj pa'b'in twutz Dios, ex kxel xkye kyxol nimil. Ex qa il ti'j tu'n tkawin Dios kyib'aj nimil, ¿Yajtzila kye, a mi xi kynimin Tb'anil Tqanil, a tzaj tq'ma'n Dios? ¿Ja'tzila kchi kanile?

Ikytzi'n nntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios: ¹⁸Qa kuj xi klete kye' tza'leqe, ¿Yajtzila kye nya wenqe ex b'inchil ilqe?^f

¹⁹Tu'npetzi'n, aye n-iky'x kyu'n, tze'nkuxjo tajb'il qMan Dios, b'a'n tu'n tok tilil kyu'n, tu'n tkub' kyb'inchin wen, ex tu'n t-xi kyoqxenin kyanmin toj tq'ob' Dios, a Ch'iysilkye, qu'n kukx njapin b'aj Tyoljo.

Nxi tq'o'n Pegr tumil kye nimil

5 Atzin ja'lin, kxel nq'o'n tumil kye'y, ayi'y nejinel kyxol Ttanim Dios, qu'n ikyx weji'y, at wokli'n tze'nkuxjo kye'. Ex o chi nlijij'y jni' iky'x tu'n Crist, ex knmujb'e wib'a kyuk'iy toj kya'j, aj tpon tq'ijil tqoptz'ajiyil Crist. ²Ayi'y nejinel, kyka'yinktzinjij'y nimil ti'j Dios, a oqxeninqe kye'y, tze'nku jun wen kyik'lel kyi'j trit.⁸ Kyb'inchima tuk'a tkyaqil kyanmi'n, tze'nkuxjo taj Dios, nya noq tu'n at kyaq'in kyi'j, ex nya noq tu'n kykanb'in pwaq, qala' tuk'a tkyaqil kyajb'ila. ³Ex mi tz'ok kyq'o'n kyib'a te kyajawjo oqxeninqe kye'y; qala' tok tilil kyu'n, tu'n kyoka te jun yek'b'il kywutz. ⁴Qu'n tu'ntzin aj tul Crist, ajo Tnejilix Kyik'lel, ktzajil kytzyu'n jun oyaj tb'anilx, a mi b'aj, qala' kqoptz'ajiyil te jun majx.^h

⁵Ex ikyx kyeji'y, ayi'y ku'xinqe, kyniminqekujij'y at kyoklin kyib'aja. Ex kykyaqilxa, tu'n tkub' kymutxsin kyib'a

^c4:8 Pr. 10:12; 1Co. 13:7 ^d4:9 Ro. 12:13 ^e4:13 Ro. 8:17; 1Pe. 4:1

^f4:18 Pr. 11:31 ^g5:2 Jn. 21:15-17 ^h5:4 Eb. 13:20

jun tuk'a juntl, qu'n ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

At tq'oj Dios kyi'jjo aye njaw kynimsin kyib',
me kxel tq'o'n t-xtalb'il kyib'ajjo mutxin kyten.ⁱ

⁶Tu'npetzi'n, kymutxsinku kyib'a twutz Dios, a nimxix tipin, tu'ntzintla kyjaw nimsi'n tu'n, aj tpon tq'ijil.^j
⁷Kyoqxeninxji'y tkyaqiljo nb'aj kyk'u'ja ti'j toj tq'ob' Dios, qu'n nq'aq'in tk'u'j Dios kyi'ja.^k ⁸Tenxit kynab'la, ex kyka'yinktzin kyib'a, qu'n a tajaw il ajq'oj kyi'ja, ex nb'eteje kyi'jiliy jyol tumil tu'n kyb'aja tu'n, ikyx tze'nku jun b'alun ntzanin wen. ⁹Chi we'kuxixa twutz toj kynimb'ila, qu'n b'i'n kyu'n, qa kykyaqil nimil toj tkyaqil twutz tx'otx', ikyx n-iky'xjo kyu'n, tze'nkuxjo kye'.
¹⁰Tiky'linxi ch'in yajb'il kyu'n toj jte'b'in q'ij, axte Dios, a tzaj q'o'nte t-xtalb'il

kye'y, k-okil q'o'n kye'y tz'aqle, jikyinxix ex kujxix, tu'n mi yekje, a ma tzaj txkon kye'y, tu'n kyoka te tk'wal, ex tu'n kyxi' toj tqoptz'ajiyil kya'j te jun majx noq tu'n Crist. ¹¹Noqit tkyaqil tipin tuk'a, ja'lin ex te jun majx.

Jun yol tu'n t'japin b'ajjo u'j lo

¹²Ma kub' ntz'ib'inji'y kab'e tal nyola lo, noq tu'n Silvano,[‡] jun tb'anil erman toj nwutza. Noq ch'in nyola, tu'n t-xi nnimsi'n kyk'u'ja, ex tu'n nkujsinte nyola, qa twutzxixjo a t-xtalb'il Dios. Tu'npetzi'n, chi we'kuxixa toj.

¹³Ajo Ttanim Dios toj Babilonia, a sk'o'n tu'n Dios ikyxjo tze'nku kye, ex Marks,¹ a nyakuj nk'wala, nxi kysma'n q'olb'il kye'y. ¹⁴Kyq'olb'ink kyib'a kyxolxa tuk'a tkyaqil kyanmi'n. Noqit a tnuk'b'il Dios kyib'aja kykyaqila, ayi'y nimilqiy ti'j Crist.

[‡]5:12 Silvano attaq juntl tb'i, a Silas; Kyb'i. 15:22, 40.

ⁱ5:5 Pr. 3:34; Sant. 4:6 ^j5:6 Mt. 23:12; Lc. 14:11; 18:14; Sant. 4:10 ^k5:7 Sal. 55:22; Mt. 6:25-34 ¹5:13 Kyb'i. 12:25; 13:13; 15:37-39; Col. 4:10; Flm. 24

Tkab' Tuj Pegr

A tkab' u'j lu'n tu'n Pegr noq o'kxtza nyoline te q'uqb'il kyk'u'j nimil tu'n tok kyka'yin kyib' ti'jjo tkyaqil xnaq'tzb'il, a nya b'a'n, ex ti'jjo b'inchj il, a otaq tz'oksin kyxol nimil ti'j qAjaw. N-ok tilil tu'n Pegr tu'n kywe'xix nimil toj kynimb'il ex toj xnaq'tzb'il, a ntzaj yek'in kyu'n a o kyli qAjaw tu'n kywutz. Qu'n at juntl xnaq'tzb'il nya wen, ex o b'ijte ntq'ma'n qa nya twutzx tu'n tul qAjaw juntl majl, qu'n atzin tq'ijil nb'ajik ex nb'ajik, ex nlay tzul juntl majl, chi chi'.

O tzaj xkye tu'j Pegr tuk'a jni' tb'anil tumil te kychwinqil nimil tze'nku nimb'il, tb'anil b'inchb'in, ex nab'l, ex tu'n kyjk'unte kyib', ex tu'n kyayon tuk'a q'uqb'il kyk'u'j tkyaqil tajb'il qMan, ex k'ulb'il twutz Dios, ex kyso'jil ex kyk'u'jb'il kyxolx (capítulo 1). Ex nchi el tiky'in a xnaq'tzil nya toj tumil (cap. 2), ex tu'n tb'aj ntzaj tna'n juntl majl ti'jjo twutzxix tulil qAjaw. Ntchiky'b'in ti'jjo tulil, a na'mx tb'aj, qu'n ate Dios taj tu'n ttzaj tq'o'n amb'il, tu'ntzintla kymeltz'aj tuk'a, ex tu'n tkyij kytzaqpi'n tu'n kyb'inchin il (cap. 3).

Jun q'olb'il

1 Ayi'n Simun, a Pegr nb'i'y, jun taq'nil ex jun tsanjil Jesucristqi'n.^m Kxel ntz'ib'inji'y u'j lu'n te kye'y, a ayi'y at jun kynimb'ila tb'anilx tze'nku qe', noq tu'n Dios, a qAjaw Jesucrist, a tz'aqlexix. ²Noqit aku ch'i'y t-xtalb'il Dios ex tnuk'b'il kyuk'i'y, tu'njo ma tz'el kyniky'a ti'j Dios ex ti'j qAjaw Jesús.

Qo b'et tojxix tumil twutz qMan Dios

³Noq tu'n tipin Dios, ma tzaj tq'o'n tkyaqil, a at tajb'in qe, tu'n qb'et tojxix tumil tzalu'n twutz tx'otx' ex toj qan-

min, noq tu'n ma tzaj tyek'in Dios tu'n tel qniky' ti'j Jesús, a tzaj txkonqe tu'n nimxix toklin ex tkyaqil twenil. ⁴Ex noq tu'n tkyaqiljo lo, tzaj tq'o'n jun kujsb'il tyol, a nim t-xilin, ti'j tkyaqiljo wen, a taj tu'n tb'inchin qi'j, tu'ntzintla noq tu'njo yol lo, ma qo ok tz'aqle tze'nku te Dios, tu'ntzintla qel oq twutzjo tkyaqiljo nya wen, a tzajnin ti'jjo jni' achb'il te twutz tx'otx'.

⁵Tu'npetzi'n, tz'okx tilil kyu'n, tu'n tok tz'aqsitjo kynimb'ila tu'njo kywenila, ex tu'n tok tz'aqsitjo kywenila tu'n kynab'la, ⁶ex atzin kynab'la, tu'n kytzyu'nte kyib'a, ex atzi'n kytzyub'il kyib'a, tu'n kukx tok tilil kyu'n toj kynimb'ila, ex atzin tu'n tok tilil kyu'n, tu'n kukx kyximi'n ti'j qMan Dios toj kychwinqila, ⁷ex atzin kyximb'ila, tu'n kymujb'il kyib'a kyxolxa, ex atzin kymujb'il kyib'a, tu'n kyk'u'jlinti'y tkyaqil. ⁸Qa ma ch'i'y tkyaqiljo lo toj kychwinqila, nimxix kyajb'in te qMan Dios, ex nyaxla noq kukx s-el kyniky'a ti'j qAjaw Jesucrist. ⁹Me ayetzin xjal, exla qa jun nimil, a nti'jo lo kyuk'a, noq o'kx n-el kyniky' ti'jjo te twutz tx'otx', ex ma tz'ok kyju'p'u'n kywutz ti'j Dios, ex ma tz'el naj toj kyk'u'j, qa o chi txjet tojjo kyil.

¹⁰Tu'npetzi'n werman, qa ma chi tx-okli'y, ex qa ma chi jaw sk'o'n tu'n Dios, tz'okx tilil kyu'n, tu'n kykujixa tojjo lo, noq tu'n kyb'etin toj tumil. Qu'n qa ma b'ant kyu'n ikyjo, nlay chi kub' tz'aqa toj kynimb'ila tzalu'n twutz tx'otx'. ¹¹Ex nya noq o'kxjo, qala' ktzajil tq'o'n jun q'olb'il kye'y tu'n kyokxa toj kya'j te jun majx, ja' nkawin Jesucrist, a qAjaw ex Klolqe.

¹²Tu'npetzi'n, kukx nxi nna'nji'y ti'j tkyaqiljo lo, tu'ntzintla kukx kyweji'y toj kynimb'ila, noq tu'njo yol twutzxix, a at kyuk'i'y. ¹³Qu'n at wokli'n tu'n kyxi nk'asi'n toj kynimb'ila kyu'njo tumil lo, a na'mxtaq nkyima, ¹⁴qu'n a qAjaw Je-

sucrist o q'mante we'y qa ch'ix tpon q'ij tu'n nkyima. ¹⁵Tu'npetzi'n, tok tilil wu'n, tu'n t-xi nq'ma'n kye'y tu'n mi tz'el nnaje tkyaqiljo lo toj kyk'u'ja, aj wiky'a tzalu'n twutz tx'otx'.

Twutzix te' Tyol Dios

¹⁶Qu'n atzin xnaq'tzb'il xi qq'o'n kye'y ti'jjo tipin ex tulil qAjaw Jesucrist, nya noqx kyyolxjal te sb'u'b'l. Qala', ma tz'ok qka'yin qAjaw tuk'a tkyaqil tipin kyu'nkuxix qwutza. ¹⁷Qu'n qli'y qa nimxix toklin Jesús, ex nimx tqoptz'ajiyil, te' t-xi tq'ma'n Dios, a wenzix ex nimxix tb'i: Apen weji'y nk'wal, k'u'jlin wu'n, a nchin tzalaja ti'jch. ¹⁸Qu'n ajinqo'y o qo b'in te tyol, a tzaj toj kya'j, qu'n oto'taqa tuk'a tib'ajjo wutz xjanxix.ⁿ

¹⁹Qu'n tu'n tkyaqiljo ma qli'y, atzin ma kujsin te' kyyol yolil Tyol Dios, aye i k'monte Tyol ojtxe. Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n t-xi kyq'o'n amb'il ti'jjo yol lo tu'n kykleta, ikyx tze'nku nxi kyq'o'n amb'il ti'j jun tzaj nk'ant toj qxopin, tzmaksi aj tul Jesús juntl majl tze'nku jun ak'aj q'ij. Ex atzin ja'lin, antza ta' Jesús toj kyanmi'n nqoptz'aj tze'nku che'w ma tij, a nyek'in qa ch'ix tul tq'ijil. ²⁰Tu'npetzi'n, ilxix ti'j tu'n tel kyniky'a ti'jjo lo: Qu'n nti' junte yol tz'ib'in toj Tyol Dios, a aku pjet tu'n jun xjal noq tze'nku taj. ²¹Qu'n ayetzin yolil Tyol Dios ojtxe, mi xi yolil a tze'nkuxtaqjo kyaj tzalu'n twutz tx'otx'. Qala' ayetzin ichin lu'n i yolil, ex kub' kytz'ib'in tze'nkuxtaqjo taj Dios, qu'n q'i'nqetaq tu'n Xewb'aj Xjan.

Aye xnaq'tzil nya toj tumil

(Jud. 4-13)

2 Qu'n ikytaqzi'n ojtxe, attaxjal nyakuj yolil Tyol Dios kyxol aj Judiy, a nya twutzx; exsin ikyxjo ja'lin

kyxola. At xnaq'tzil, a nya twutzx kyyol. Ex cheb'e nchi xnaq'tzin noq kyximxjal, a aku qo naj tu'n. Ex n-el ky'i'n toklin qAjaw, a xkotpinkye toj il. Noq tu'njo lo, liwey kchi najil te jun majx. ²Nimxjal nxi lipe kyij, noq tu'n nxi kyq'o'n amb'il tejo kyachb'il. Ex noq tu'njo lo, nchi yolb'inxjal nya b'a'n ti'jjo qnimb'il, a aku Tb'anil Tqanil Twutzix. ³Noq kyaj tu'n kykanb'in pwaq kyij'a; kyaj tu'n kykub' sb'u'n kyu'n, tu'n jun xnaq'tzb'il kyeku. Me kchi najil te jun majx, qu'n atxix ojtxe b'antnin ti'j tu'n kynaj.

⁴Qu'n mipe xkub' tnajsin Dios kyil angel xkub' kyb'inchin, aye o chex lipe ti'j tajaw il; qala' ma chex t-xo'n toj najin, ex ma chi kyij ttzaqpi'n toj qxopin, k'lonqe tu'n kxb'il, tzmaksi aj tpon tq'ijil pa'b'in. ⁵Ex mixpe kub' tnajsin Dios kyilxjal ojtxe, a nya wenqe; qala' tzaj tsma'n nimku a' kyib'aj, tu'n kykyim. Me o'kx Noé klet kyuk'a wuq tuk'a, qu'n wen te Noé, ex nyolintaq ti'j jun chwinqil jikyin.^o ⁶Ex xi tq'o'n Dios qanb'il tib'aj xjal kyojjo tnam Sodoma ex Gomorra, noq tu'n ttz'e'y te jun majx,^p tu'n kyok te jun yek'b'il ja'lin ti'j ti' kb'ajil kyijjo tkyaqil xjal, a nya wenqe. ⁷Me o'kx Lot klet kyxol, a jun ichin wentaq, qu'n ma tzaj tb'is, te' tok tka'yin kychwinqiljo xjal aj ilqe.^q ⁸Qu'n atzin ichin b'a'n, a najle kyxol, tzun nb'isintaq toj tanmin junjun q'ij ti'j tkyaqil il n-ok tka'yintaq, ex n-ok tb'i'ntaq kyu'nxjal, aye' a nya tzyu'n kyib'. ⁹Ikytzi'n, b'i'n qu'n qa nchi kletjo xjal tu'n qAjaw, tojjo tkyaqil n-iky'x kyij, qu'n q'o'n kyib' te. Me meqetzin kye, a nchi b'inchin nya wen, ite'kx tjaq' tkawb'il Dios ja'lin, ex aj tul tq'ijil pa'b'in, kchi xe'l toj najin te jun majx. ¹⁰Ex kkawil Dios kyib'ajjo a lipcheqex ti'jjo kyachb'il, a ojtxe kyten, ex n-el

ⁿ1:18 Mt. 17:1-5; Mr. 9:2-7; Lc. 9:28-35

^o2:5 Gen. 6:1-7:24

^p2:6 Gen. 19:24 ^q2:7 Gen. 19:1-16, 29

kyi'jlin alkyechaqku kyoklin kawil. Ma kuj kynab'l, ex njaw kynimsin kyib'. Nti' kyxob'il tu'n kyyasin kyi'j angel ex jni' taq'nil tajaw il. ¹¹ Me meqetzin kye' t-angel Dios, exla qa nimxix kyoklin ex nimxix kyipin, nti' n-okx kyq'o'n kyib' tu'n kypatin, ex tu'n kyyasin kyi'jjo tajaw il ex jni' nmaq tkawb'il. ¹² Me ayetzin xjal lo, nchi yasin kyi'jjo a mi n-el kyniky' te. Nti' kynab'l, qala' ikytzin kyte'n tze'nqeku txuk toj k'ul, a il ti'j tu'n kyok tzyet, ex tu'n kykub' yuch'it te jun majx. ¹³ Ok ktzajil nya wen kyib'aj tu'n Dios, tu'n kyb'inchb'in nya wen. Qu'n toj kywutz, jun tzaljb'il tu'n nxi kyq'o'n kyib' jun paqx tze'nku ntqanin tachb'il kyxmilil. Ayejo xjal lu'n, jun tx'ixwejlil ex jun tz'il kyxola, qu'n exla qa nchi wa'n kyuk'iy kyxol Ttanim Dios, me nchi jyo'n tumil tu'n kyok lipe ti'j b'inchj il. ¹⁴ Qu'n tkyaqil qya, aj tok kyka'yin, n-el kyanmin kyi'j tu'n kyky'a'jin kyuk'a, ex mi nchi sikyte tu'n kyb'inchin aj pajil. Ex kukx nchi xmoxin kyi'jjo a nya kujqe toj kynimb'il. At-xix kynab'l tu'n tpon kyk'u'j ti'j ti'chaqku, me at tqanb'il Dios kyib'ajjo xjal lu'n. ¹⁵ Qu'n ma chi naj noq tu'n ma chi el txalpaj ti'jjo b'e jikyin. Ex ma chi ok lipe ti'jjo tumil tu'n Balaam ojtxe, a tk'wal Beor, a tajtaq tu'n tkanb'in pwaq noq tu'n jun tumil nyakuj tzajnin te Dios. ¹⁶ Me b'e'x ok miyo'n tu'n Dios ti'jjo til, noq tu'n tyoljo bur, a mib'in yolin. Me tu'n Dios, b'ant tyolin tze'nku jun xjal noq tu'n twe' a kab'e tk'u'j Balaam.^f ¹⁷ Me ayetzin xnaq'tzil nya wen lu'n ikyqetzi'n tze'nku jun xoch nti' a' toj, qu'n nti' Tyol qMan kyuk'a; ex tze'nku jun muj iqin tu'n kyq'iq', a jun paqx n-iky'. Me ma kub' tqanb'il Dios kyib'aj, a tu'n kyten toj manyor qxopinx te jun majx. ¹⁸ Qu'n nchi yolin tuk'a jun yol tb'anilx, noq tu'n kynimsin kyib', me

nti' tajb'in kyxnaq'tzb'il. Qu'n noq kyu'n kytzeq ex jni' achb'il, a ntqanin kyxmilil, kyaj tu'n kyxmoxin kyi'jxjal, a nya kujqe toj kynimb'il, aye' tzmaqe n-el kypa'n kyib' kyi'jjo b'inchil il. ¹⁹ Aye xnaq'tzil lo nchi suqin jun chwinqil te tzaqpib'il nyakuj tb'anilx wen, a nya il ti'j tu'n tkub' kynimin alkye nuk'b'il. Me ayekupekya ma txi kyq'o'n kyib' toj tkyaqil kyachb'il, me nti' tumil tu'n kytzaqpaj. Qu'n tu'n nti' kytzaqpib'il, qa ma chi kub' tu'njo jun ti', ex ayetzin kye xnaq'tzil lo ma chi kub' tu'n xjo kyil.^s ²⁰ Me ayetzin kye', a o tz'el kyniky' te qAjaw ex Klolqe Jesucrist, ma chi tzaqpaj kye' te tkyaqiljo nya wen te twutz tx'otx'. Me qatzin qa ma txi kyq'o'n kyib' tu'n kymeltz'aj juntl majl toj il, ma chi kub' tu'n, ex nimxixla tqanb'il Dios kyib'aj, a tze'nku tej na'mtaq kynimin.^t ²¹ Wenxitle kye xjal lu'n, noqit mi s-el kyniky' ti'jjo Tb'anil Tqanil, a twutzxix, tze'nku tu'n tel kyniky' tejo a xjan Tyol Dios, ex tu'n tel kypa'n kyib' ti'jjo a saj tq'ma'n kye. ²² Me noq tu'n kymeltz'aj juntl majl tojjo ojtxe kyten, ma japin te' kyyolxjal lu'n kyi'j: Ma meltz'aj tetx'yan juntl majl wa'l te' t-xab';^u ex ikyxjo te kuch: Akxtaq tb'aj txjet ti'j, ma txi' juntl majl tolil tib' toj xoq'lch.

A tulil qAjaw juntl majl

3 Ayi'y werman k'u'jlinqiy wu'n, atzin lu'n tkab' wu'ja kxel ntz'ib'in kye'y. Kyojjo kab'e u'j wajtaqa tu'n kyxi' nk'asi'n toj kyanmi'n tu'n kyximi'n tuk'a tumil. ² Ex kyna'ntzinji'y kyyoljo xjan yolil Tyol Dios, aye i k'monte Tyol ojtxe, kyi'jjo xnaq'tzil nya wen, ex ikyxjo atzin nuk'b'il kyij tq'o'n qAjaw ex Klolqe Jesús noq kyu'n tsanjil, a q'uqle kyk'u'ja kyi'j. ³ Ilxix ti'j tu'n tel kyniky'a te, qa aj ch'ixtaq tjapin b'aj tq'ijil tzalu'n twutz tx'otx', chi ul xma'x kyxola, a nchi b'et

^f2:16 Num. 22:4-35 ^s2:19 Jn. 8:34; Ro. 6:6, 16 ^t2:20 Mt. 12:45

^u2:22 Pr. 26:11

tze'nku ntqanin ojtxe kyten.^v ⁴Ex okla kyq'ma: ¿Nta'tzintz qa tzul Crist juntl majl? Axla twutz mila tzulxte. Qu'n qa ma tzul Crist klol kye' toj Ttanim, ¿Tiqu'ntz nb'aj kyimik nejinel qxol? Qu'n kyka'yinktzin: Tkyaqilx te ikyx tten tze'nkuxjo tzaj xkye twutz tx'otx' te tnejil, chi chi'.^w

⁵Me noq tu'n kyky'e' tu'n tel kyniky' te, ex tu'n tzaj kyna'n, qa nya ikyx te tten tze'nkuxjo tzaj xkye ojtxe. Qu'n noq tu'n Tyol Dios, kub' tb'inchin kya'j, ex kub' tb'inchin tx'otx' toj tk'u'j a', ex tu'n a' tzaje tq'o'n Dios kychwinqil tkyaqil twutz tx'otx'.^x ⁶Me tu'nxjo a', kub' tyuch'in Dios tkyaqil.^y ⁷Ex ikyxjo j'allin, atzin kya'j exsin tx'otx' k'u'nqe tu'n tyuch'it tu'n q'aq' tu'nxjo Tyol Dios. Tojjo q'ij anetzi'n, ktzajil tkawb'il Dios kujxix wen kyib'aj tkyaqil aj il. Ok kchi najil te jun majx.

⁸Ex ayi'y werman, mi tz'el naj toj kyk'u'ja, qu'n toj twutz qAjaw jun q'ij iky n-ele tze'nku mil ab'q'e, ex mil ab'q'e iky n-ele tze'nku jun q'ij.^z ⁹Nya noq tu'n ky'ajte Dios tu'n tjapin Tyol tu'n, tu'n tul Crist, tze'nku nkyq'ma'n junjun. Qala' n-ayon tu'n kyb'inchinxjal kyten, qu'n nya taj tu'n kynajxjal, qala' tkyaqilx tu'n kytx'ixpinte kychwinqil.^a

¹⁰Me metzin te' tq'ijil qAjaw, ilxix ti'j tu'n tul. Me nti' tqanil, tze'nku tulil jun ileq' toj qniky'in.^b Antza kky'ele kya'j, njulin wen, ex tkyaqil ktz'e'yil tu'n q'aq'. Ex tkyaqil kyb'inchb'inxjal kyjel chiky'b'it twutz qMan Dios toj pa'b'in. ¹¹Axla twutz ok kb'ajil te' ikyjo.

Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyb'eta tuk'a jun kychwinqila xjanix ex tz'aqle. ¹²Ex kyy-onkutzinji'y tq'ijil Dios tuk'a tzaljb'il, ex kyb'inchinkuy tajb'il, tu'ntzintla tzaj laq'e tq'ijil, ja' tu'n tb'aje kya'j tu'n q'aq', ex tkyaqiljo at, k-elil oq' toj taq' q'aq'. ¹³Me metzin qe tzun nqo ayo'n ti'j jun ak'aj kya'j ex jun ak'aj tx'otx', a o tq'ma Dios,^c a ja' ktenb'ile' tkyaqiljo wen te jun majx.

¹⁴Tu'npetzi'n, ayi'y werman, k'u'jlinqiy wu'n, a na'mxtaq tkanin tq'ijiljo lo, kyq'onka tilil tu'n kyb'eta tz'aqle ex tuk'a tumil, ex tuk'a tnuk'b'il Dios toj kychwinqila. ¹⁵Tz'eltzin kyniky'a te, qa ajo oyb'il te Dios tu'n tul juntl majl, noq tu'n tzaj tq'o'n amb'il tu'n kyklet-xjal. Qu'n ikyxjo o kub' ttz'ib'in erman Pabl, a k'u'jlin qu'n, tuk'a tkyaqil ttab'l, a xi tq'o'n Dios te. ¹⁶Qu'n toj tu'j, nim o yolin ti'jjo lo. Ex atku maj, kuj ch'in tu'n tel qniky' te, ex ayetzi'n nya kuj toj kynimb'il exqetzi'n nya jikyin kynab'l, nkytx'ixpin aye tu'j Pabl, ikyxjo tze'nku txqantl Tyol Dios, noq tu'n tok tze'nkuxjo kyaj. Me ok kchi najil tu'n ikyjo.

¹⁷Ayi'y werman, k'u'jlinqiy wu'n, ma kyb'i'y tkyaqiljo lo. Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, tu'ntzintla mi chi oka lipe'y kyi'jjo xnaq'tzb'il, a sb'u'b'l ex kyi'j xjal, a mi kytzyu'n kyib', tu'n mi chi kub'e tz'aqi'y tojjo kyokli'n, a kynimb'ila jikyin wen. ¹⁸Qala' chi ch'iyxa toj t-xtalb'il Dios ex toj kyojtzqib'la ti'jjo qAjaw ex Klolqe Jesucrist; nimxit tb'i ja'lin ex te jun majx. Ikyxitjo.

^v3:3 2Tim. 3:1-5; Jud. 18 ^w3:4 Ez. 12:22 ^x3:5 Gen. 1:6-9; Sal. 24:2

^y3:6 Gen. 7:11-24 ^z3:8 Sal. 90:4 ^a3:9 Ez. 18:23 ^b3:10 Mt. 24:43; Lc. 12:39;

1Tes. 5:2; Tchi. 16:15 ^c3:13 Is. 65:17; 66:22; Tchi. 21:1

Tnejil Tuj Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te' Tb'anil Tqanil, a Tuj Juan. Ajo t-xilin tojjo tuj lo, qa nqk'u'jlin Dios, il ti'j tu'n qk'u'jlin te qib' qxolx.

Tojjo u'j lo, nyolin Juan oxe tumil a nimxix t-xilin. Atzin tnejil tumil ntq'ma'n, qa ma qo tzaqaj toj il noq tu'n tkyimlin Tk'wal Dios, a Jesucrist, qu'n ankye te', a tzunx nb'et toj qxopin noq tu'n tpaj til, nlayx ten te' tmujb'il tib' tuk'a Dios, qu'n ate Dios spiky'in (1:5).

Atzin tkab' tumil, a nimxix t-xilin tojjo u'j lo, atzin tu'n tten qk'u'jb'il qib' qxolx, qu'n atzinte nuk'b'iljo q'ontz te tnejil tu'n Jesucrist. Ex axsa tzajnin ti'j Dios, qu'n ate Dios nimxix tq'aq'b'il tk'u'j (4:8, 16), ex qu'n ate Dios s-ok k'u'jlinqe te tnejil (4:19). Qu'n qa at jun nq'ma'nte qa at tmujb'il tib' tuk'a Dios, ex qa mi nchi ok tk'u'jlin tuk'a, nti' tmujb'il tib' tuk'a Dios ikyjo.

Atzin toxin tumil, a nimxix t-xilin, a qnimb'il twutzxix. Nyolin Juan kyij junjun, a ma tz'ex kypa'n kyib' kyxol (2:19), a mina xi kynimin qa a Jesús, Tk'wal Dios, a Kolil te jun majx. Ex nkub' kyewin qa ul kanin Jesús tzalun twutz tx'otx' tuk'a t-xmilil tze'nku qe, tu'n tok te chojb'il qil.

Ate Jesúsjo a Yol te chwinqil te jun majx

1 Nxi ntz'ib'inji'y lu'n kyijjo a noq at-taq, te' na'mxtaq tkub' xkye tkyaqil,^d a Yol te Chwinqil,^e a o tz'ok qb'in, ex a o tz'ok qka'yin kyu'n qwutza, ex a o tz'ok qmiko'n kyu'n qq'ob'a.^f ²Atzin Yoljo te Chwinqil lo, a o tzaj tyek'in tib' tzalun twutz tx'otx',^g ex awokuy o qo lonte, ex

xi qq'o'n jun tqanil kywutz tkyaqil xjal. Ex ikyxjo, nqo q'o'n tqanil kye'y ti'jjo chwinqil lo te jun majx. A chwinqil lo, ax Jesús, a attaq tk'atz Manb'aj, ex o tzaj tyek'in tib' qe'y. ³Ex nxi qchiky'b'inji'y lu'n kye'y, a o qli'y, ex o qb'i'y, noq tu'n kymujb'in te kyib'a junx quk'i'y, ikyxjo tze'nku nqmujb'in qe qib' tuk'a qMan ex tuk'a Tk'wal, a Jesucrist. ⁴Tu'ntzi'n, nxi qtz'ib'in tkyaqiljo lo kye'y, tu'ntzin tnoj kyanmi'n tuk'a tzaljb'il. ⁵Atzin tqaniljo tzaj xnaq'tzin qe'y tu'n Jesús, ex axsin nxi qxnaq'tzinji'y kye'y. Atzin tqaniljo lo: Ate Dios spiky'in, ex nti'x ch'in qxopin tuk'a. ⁶Qa ma txi qq'ma'n at qmujb'il qib' tuk'a Dios, exsin nqo b'etl toj qxopin, tu'n qb'inchin il, nqo niky'in yol tu'n ikyjo; nti'x njapin yol qu'n, a twutzxix. ⁷Me qatzin nqo b'et toj spiky'in, tu'n qb'inchin wen, tze'nkuxjo te Dios, a spiky'in, attzin qmujb'il qib'tz qxolx qkyaqilx, qu'n o'kx tchky'el Jesús n-el ttxjo'n tkyaqiljo il.

⁸Qa ma txi qq'ma'n ja'lin qa nti' il toj qchwinqil, nkub' qsb'u'n qib' qu'nx qib', qu'n atzin Yol twutzxix nti' toj qanmin. ⁹Me qa ma jatz qpa'n qil, kqeb'il qk'u'j ti'j qMan Dios, a tz'aqlexix, tu'n njapinxix Tyol, ex tu'n tnajsin te qil, ex tu'n ttxjo'nte tkyaqil nya b'a'n toj qchwinqil. ¹⁰Qa ma txi qq'ma'n qa b'ajxi qo b'inchin il, n-ok qq'o'n Dios nyakuj jun niky'il yol, ex nti' Tyol toj qanmin.^h

Ate Jesús, Yolil qi'j twutz Dios

2 Ayeqi'y werman, nimxix nk'u'ja kyijja, a nyakuj tal nk'walqi'y; nxi ntz'ib'in tkyaqiljo lu'n kye'y, tu'n mi chi b'inchini'y il. Me qa at jun nb'inchin il kyxola, at najsb'il, qu'n at jun Yolil qi'j twutz qMan Dios, a Jesucrist, a tz'aqlexix.ⁱ ²Xi tq'o'n Jesús tib' te chojb'il qil, tej tkyim twutz cruz, nya

^d1:1 Jn. 1:1; 1Jn. 2:13-14 ^e1:1 Jn. 1:4; 6:68 ^f1:1 Jn. 1:14

^g1:2 Jn. 1:14, 18 ^h1:10 Pr. 20:9 ⁱ2:1 Ro. 6:11-14

noq o'kx tu'n tnajsitku qil, qala' tu'n tnajsit kyil tkyaqil xjal twutz tx'otx'.^j

³Qa ma kub' qnimin tnuk'b'il qMan Dios, aku txi qq'ma'n qa o tz'el qniky' te.^k
⁴Me qa at jun xjal ntq'ma'n qa ojtzqi'n Dios tu'n, me mi nkub' tnimin tnuk'b'il Dios, niky'il yol te', ex nti' yol twutzxix toj tanmin.
⁵Me atzin xjal, a nkub' tnimin Tyol Dios, mapen tz'ok tk'u'jlintz qMan Dios tuk'a tumil, ex antza k-elile qniky' te, qa at qmujb'il qib' tuk'a.
⁶Ex qa at jun xjal ntq'ma'n qa mujle tuk'a Dios, b'a'n tu'n tb'et toj tchwinqil, tze'nku xb'ete Jesucrist.

A ak'aj kawb'il

⁷Ayi'y werman, atzin kawb'il, a nxi ntz'ib'in kye'y, nya jun ak'aj kawb'il, qala' axjo kawb'il, a at kyuk'iy, ex b'in kyu'n atxix ojtxe.¹
⁸Me atzin nxi ntz'ib'inji'y kye'y ja'lin ma tz'ok tze'nku jun ak'aj kawb'il, tu'n tkub' kynimi'n tze'nkuxjo kub' tnimin Jesús. Qu'n atzin qxopin kyja' tiky', ex ma tzaj spiky'e'xixjo, a spiky'in twutzxix, a t-xim qMan Dios.

⁹Me qa at jun nimil, a ntq'ma'n qa at spiky'in toj tchwinqil, exsin n-iky'in yol ti'j juntl, nya twutzx tyol, qu'n toj qxopin ta'ye.
¹⁰Me atzi'n xjal, a nk'u'jlin kyi'j txqantl, apente atjo toj spiky'in, ex nlay kub' tz'aq toj il noq tu'n tpaj jun ti'.^m
¹¹Me atzi'n xjal, a n-iky'in ti'j juntl, axsa toj qxopin ta'ye, ex nti' tumil toj twutz tze'n t-xi', qu'n ma tz'ok jpet ttab'l, nyakuj ikyjo tze'nku jun a'la nb'et toj qxopin.

¹²Ayi'y werman, nxi ntz'ib'in kye'y nyakuj tal nk'walqi'y, qu'n tu'n o kub' najsin kyila noq ti'j tb'i' qMan Dios.
¹³Ex nxi ntz'ib'in kye'y nyakuj tij xjalqi'y, qu'n tu'n o tz'el kyniky'a ti'j qAjaw, a atxtaq te tnejil. Ex nxi ntz'ib'in kye'y nyakuj

ku'xinqi'y, qu'n tu'n ma kub' ti'j tajaw il kyu'n.
¹⁴Werman, noq tu'n kyb'inti'y wen, kxel nq'ma'n juntl majla: O txi ntz'ib'in kye'y nyakutlaj tal nk'walqi'y, qu'n tu'n o tz'el kyniky'a te qMan Dios. Ex o txi ntz'ib'in kye'y nyakuj tij xjalqi'y, qu'n tu'n o tz'el kyniky'a te qAjaw, a atxtaq te tnejil. Ex o txi ntz'ib'in kye'y nyakuj ku'xinqi'y, qu'n tu'n o chi kujixa, ex o ten Tyol Dios toj kyanmi'n, ex tu'n ma kub' ti'j tajaw il kyu'n.

¹⁵Werman, kxel nq'ma'nji'y lu'n kye'y: Mi tz'ok kyk'u'jlinji'y tkyaqiljo nya b'a'n twutz tx'otx', ex tkyaqiljo nya b'a'n ntzaj tq'o'n.ⁿ Qa at jun xjal nk'u'jlin ti'j tkyaqiljo lu'n, nlay b'ant tk'u'jlin ti'j qMan Dios.
¹⁶Tkyaqiljo nya b'a'n twutz tx'otx' ikyqetzi'n tze'nku tkyaqil achb'il, a ntqanin qxmilil; tkab', tkyaqil ti', a qajxix tu'n tten qe; ex toxin, tkyaqiljo qnimsb'il qib' kyi'j tkyaqil at qe.
¹⁷Tkyaqiljo lu'n nya tzajnin ti'j qMan Dios, qu'n tkyaqiljo lu'n kja kyiky', ex tkyaqil tx'otx' kb'ajil te jun majx. Me atzin xjal, a nb'inchin tze'nku' taj Dios, ok ktenb'il te jun majx.

A jyol q'oj ti'j Dios

¹⁸Ayi'y werman, a nyakuj nk'walqi'y; ch'ix tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx'. Tu'n ikyjo, o tz'ok kyb'in ti'j jun jyol q'oj tzul kanin, kjawil tnimsin tib' twutz Klolqe Jesús. Me atzin ja'lin, ma chi b'aj yek'in ila' jyol q'oj ti'j Klolqe. Ex tu'n ikyjo, b'in qu'n qa ch'ix tjapin b'aj tq'ijil twutz tx'otx'.
¹⁹¿Me ja'tzin xi tzaje jyol q'oj lo qa nya axsa xi exa qxol? Me nyala te nimilqextaq. Qu'n noqit quk'aqextaq, mitla xi extz qxol. Me ma b'ajjo ikyjo tu'ntzin tyek'it-xix wen, qa aye nyakuj nimil, mi tz'ok te twutzxix Ttanim Dios.

²⁰Me metzin kye', a ayi'y nimil twutzxix, ma tzaj q'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n tu'n Klolqe Jesús, ex kykyaqil

^j2:2 Jn. 3:16; 1Jn. 4:10 ^k2:3 Jn. 14:15, 21, 23 ^l2:7 Jn. 13:34

^m2:10 Ro. 13:12-14 ⁿ2:15 Sant. 1:27

kye' ma tz'el kyniky'a ti'j tkyaqiljo lu'n.^o
²¹ Me nxi ntz'ib'inji'y lu'n kye'y, nya noq mi n-el kyniky'a te twutzxix, qu'n n-el kye' kyniky' te. Ex b'in kyu'n qa nti' jun nya twutzx aku tzul kanin ti'jjo a twutzxix. ²² ¿Ankye noq nja b'ant tu'n? Atzin xjal, a ntq'ma'n qa nya te Jesús, a Crist, a sk'o'nxix tu'n qMan Dios. Atzi'n xjal lu'n, ajq'oj ti'j Klolqe Jesús, ex n-el ti'jlin Dios tuk'ax Tk'wal. ²³ Ex alkye n-el ti'jlin Tk'wal Dios, nti' qMan Dios tuk'a. Me ankye', a n-el tniky' te qa ate Jesús Klolqe, at qMan Dios tuk'a.

²⁴ Tu'npetzi'n, kyk'u'nkutzi'n toj kyanmi'n a Tb'anil Tqanil, a o kyb'i'y atxix ojtxe. Qu'n tu'n ikyjo, kchi tenb'ilxixa kujxix toj kynimb'ila ti'j qMan Dios ex ti'j Tk'wal. ²⁵ Qu'n ex o tzaj tq'o'n Dios jun qchwinqil te jun majx, tze'nkuxjo tq'ma'n.

²⁶ Nxi ntz'ib'in tkyaqiljo lo kye'y kyijjo a kyaj tu'n kysb'un kyija. ²⁷ Me at Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n, a tza-jnin ti'j Klolqe Jesús. Tu'npetzi'n, nya il ti'j tu'n kytzaj xnaq'tzi'n tu'n junl a'la ti'jjo lu'n, qu'n axte Xewb'aj Xjan ktzajil xnaq'tzin kye'y ti'j tkyaqil. Qu'n a xnaq'tzb'il anetzi'n twutzxix, ex nya niky'j yol. Ex atzin xnaq'tzb'il lu'n, tu'n kytenxixa kuj toj kynimb'ila.

²⁸ Atzin ja'lin werman, nyakuj nk'walqi'y; chi tenkuxixa kuj toj kynimb'ila ti'j Klolqe Jesús, tu'ntzin tqe qk'u'j ti'j, aj tul juntl majl, ex tu'n mi qo tzaj tx'ixwe twutz. ²⁹ B'in kyu'n, qa a Klolqe Jesús tz'aqlexix toj tkyaqil. Tu'n ikyjo, il ti'j tu'n tel kyniky'a te, qa kykyaqiljo nchi b'et tz'aqlexix toj kychwinqil, o chi ok te Tk'wal Dios.

Ma qo ok k'walb'aj te Dios

3 Werman, kyka'yinktzi'n, nimx te' qMan Dios tq'aq'b'il tk'u'j qi'j; ma

tzaj tq'o'n qoklin te k'walb'aj.^p Me aye xjal nya nimilqe mi n-el kyniky' qe, qu'n tu'n na'm tel kyniky' te qMan Dios. ² Me awotzinqe ma qo ok te tk'wal qMan Dios. Me na'mxixpe qlonte tze'n qo okila, aj tul Jesús juntl majl. Qu'n ex b'in qu'n, qa aj tul, qo okil ikyxjo tze'nku a, qu'n k-okil qka'yin ikyx tze'nkuxix t-xilin. ³ Ex alkye taj tu'n tok ikyjo, il ti'j tu'n tsaqsin te tib' toj tchwinqil, ikyx tze'nku te Jesús saqxix te' toj tkyaqil.

⁴ Me ayetzi'n b'inchil il, n-el kyijlin tnuk'b'il Dios, qu'n tu'n atzin il nb'ant kyu'n, atzin n-el i'jlinte tnuk'b'il Diosjo. ⁵ Ex b'in kyu'n, qa ul Jesús tzalu'n twutz tx'otx' te najsil qil, qu'n o'kx te Jesús nti' il xb'ant tu'n.^q ⁶ Tu'n ikyjo, tkyaqil xjal, a o tmujb'e tib' tuk'a, mi nb'etl toj il. Me ayetzin xjal nchi b'et toj il, na'm tel kyniky' te, ex nya ojtzqi'n kyu'n.

⁷ Ayi'y werman, mix a'l jun kub' sb'un kye'y. Qu'n ankye te' wenx nb'ant tu'n, ex wenx te', ikyx tze'nku te Jesús wenxix te'. ⁸ Me atzi'n a b'inchil il, te tajaw ilx te', qu'n ate tajaw il b'inchin il te tne-jil. Tu'ntzin ikyjo, ul Tk'wal Dios tzalu'n twutz tx'otx' tu'n t-xititjo tkyaqil taq'in tajaw il.^f

⁹ Mix a'l jun xjal aku tz'ok te tk'wal qMan Dios qa kukx nb'etjo toj il, qu'n tu'n o tz'ok te tk'wal Dios, ex qu'n o tzaj tq'o'n Dios jun ak'aj tchwinqil. Tu'npetzi'n, nya tu'n tb'inchin il, qu'n o tz'ok k'walb'aj te Dios. ¹⁰ Qu'n b'in qu'n alkye qe' tk'wal Dios, ex alkye qe' tk'wal tajaw il: Qu'n aye, a nya b'a'n kyb'inchb'in, ex mi n-ok kyk'u'jlin txqantl nimil, nya teqe te Diosjo.

Qk'u'jlim qib' qxolx

¹¹ Atzin yoljo lo, a kyb'i'y atxix ojtxe: Tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolilex.^s ¹² Ex mi qo ok tze'nku te Caín, a xi tq'o'n tib' te

tajaw il. Ex tu'n ikyjo, kub' tb'yo'n titz'in.^t ¿Me tingu'nil kub' tb'yo'n? Qu'n tu'n nya wentaq tb'inchb'in Caín, qu'n tu'n tloch'j tanmin ti'j titz'in, qu'n atzin tb'inchb'in titz'in wentaq ta'.

¹³ Ayi'y werman, mi chi jaw ka'ylaja qa ma chi el iky'in kyu'nxjal, aye' nya nimil. ¹⁴ Awotzinqe, a o qo etz toj kyimin, ex ma qo kanin toj jun ak'aj chwinqil,^u ma tz'el qniky' te, tu'n tk'u'jb'il qk'u'j kyij' txqantl nimil. Ankye nti' tk'u'jb'il tk'u'j kyij' txqantl, na'm tkanin tojjo ak'aj chwinqil, ex axsi ta'ye toj kyimin. ¹⁵ Qu'n tkyaqilxjo a n-el tiky'in txqantl nimil, ikyx tz'ele' tze'nku jun b'yol xjal. Ex b'in kye' kyu'n, qa nti' jun b'yol xjal aku ten chwinqil te jun majx. ¹⁶ Me qalatzin qe, ma tz'el qniky' te a tq'aq'b'il tk'u'j Klolqe Jesús: Qu'n xi tq'o'n tchwinqil noq tu'n qpaj; exsintla ikyxjo qetz, tu'n t-xi qq'o'n qchwinqil tu'n kypaj txqantl.^v ¹⁷ Me qa at jun, a at ch'in at te, exsin qa noq s-ok kyim ti'jjo juntl, a nti'x ch'in at te, ex mi saj chy'o'nx tanmin tu'n t-xi tmojin, ¿Ma atpela tq'aq'b'il tk'u'j Dios toj tanmin? ¡Nti'! ¹⁸ Tu'n ikyjo, ayi'y werman, atzin tq'aq'b'il qk'u'j nya noq tu'n tkub' qyolin, qala' tu'n tkub' qyek'in tuk'a qb'inchb'in qa twutzxix.

A tq'aq'b'il tk'u'j Dios toj qanmin

¹⁹ Ikytzin tumiljo, qa matxixix qo ok te tb'anil nimil, ex ikytzin kqeb'il qk'u'jjo twutz Dios. ²⁰ Mi kub' qb'isin toj qanmin qa nti' qoklin twutz Dios. Qala' il ti'j tu'n tel qniky' te, qa a qoklin tza-jnin ti'j qMan, a ojtzqi'n tkyaqil tu'n. ²¹ Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyija. Qa nti' nkub' qximin ikyjo toj qanmin, at q'uqb'il qk'u'jtz ti'j Dios. ²² Ex noq tu'n qb'inchb'in, ex tu'n nkub' qn-imin tnuk'b'il, at q'uqb'il qk'u'j, tu'n ttzaj

tq'o'n Dios, ikyx tze'nku nxi qqanin te. ²³ ¿Ex altzin kye tnuk'b'il Dios? Atzin ma txi qninin Tk'wal, a Jesucrist, ex tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolile, ikyjo tze'nku o tq'ma.^w ²⁴ Ayetzi'n nchi kub' nimin te' nuk'b'il lo, najleqe tuk'a qMan Dios ex Dios najle kyuk'a. Ex ma tz'el qniky' te qa najle Dios quk'a, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n toj qanmin.

Kab'e wiq Xewb'aj: Te qMan Dios ex te tajaw il

4 Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyija. Mi chex kyniminji'y xjal qa: Nchin b'eta yolil Tyol Dios, qa chi'. Qala' ne-jxix, k-okil kyb'in qa toj tumil nyoline, ex qa tuk'a Xewb'aj Xjan nxnaq'tzine, mo qa t-xnaq'tzb'il tajaw il q'i'n tu'n. Nxi nq'manji'y ikyjo, qu'n nimx te xjal sb'ul nb'eteje yolil ti'j qMan Dios, a nya tuk'a Xewb'aj Xjan. ² Nya tze'n k-elile kyniky'a te, jun xjal qa at Xewb'aj Xjan tuk'a, mo qa minaj: Qa ma tkujsin qa a Jesucrist ul tzalu'n twutz tx'otx' tze'nku ichin; atzin xjaljo at Xewb'aj Xjan tuk'a. ³ Me tkyaqil xjal, a mi nxi tnimin ikyjo, nti' Xewb'aj Xjan tuk'a, qala' a xewb'aj tzajnin te tajaw il, a ajq'oj ti'j Klolqe Jesús. Me b'in kyu'n qa a xewb'aj anetzi'n, tu'n tul kaninxtaq. Ex lu at ja'l'in twutz tx'otx'.^x

⁴ Ayi'y werman, te qMan Diosqi'y. Tu'n kynimb'ila, xkub'e kyij'jo sb'ul xjal kyu'n, qu'n nimxixtl tokli'n a at kyuk'iy, a tze'nku toklin tajaw il, a at kyuk'a sb'ul xjal twutz tx'otx'. ⁵ Ayetzin xjal, aye' nya nimin Dios kyu'n, o'kxtza nchi yoline ti'jjo te twutz tx'otx', ikyxjo tze'nku te tajaw il. Ex jni'qe xjal nya nimilqe nb'aj xi kynimi'n jni' nkyq'ma'n.^y ⁶ Me metzin qe te qMan Dios qoqe, ex ayetzi'n a o tz'el kyniky' te Dios nqo kub' kyb'in. Me ayetzin kye nya te Diosqe, mi nqo

^t3:12 Gen. 4:8 ^u3:14 Jn. 5:24 ^v3:16 Jn. 15:13

^w3:23 Jn. 13:34; 15:12, 17 ^x4:3 Mt. 7:15; 2Jn. 7 ^y4:5 Jn. 15:19

kub' kyb'in kye'.^z Tu'ntzin ikyjo, k-elile qniky' te ankye' a at Xewb'aj Xjan tuk'a, ex ankye' a at xewb'aj te tajaw il tuk'a.

O'lx te Dios nimxix tq'aq'b'il tk'u'j

⁷Werman, nimxix nk'u'ja kyija. Ex il ti'j tu'n qk'u'jlinte qib' qxolile, tze'nku te Dios, nim tq'aq'b'il tk'u'j qij. Tkyaqil te' a ntzaj q'aq'in tk'u'j ti'j juntl, atzin te o tz'okjo te tk'wal Dios, ex ma tz'el tniky' te Dios. ⁸Me ankye' te' nti' tk'u'j ti'j juntl, na'm tel te tniky' te Dios, qu'n te Dios nimxix te' tq'aq'b'il tk'u'j. ⁹Ex atzin te Dios tq'aq'b'il tk'u'j ma tzaj tyek'in qe, noq tu'n Tk'wal, a junch'in, exsin tzaj tchq'o'n twutz tx'otx'. Ex noq tu'n, at qchwinqil te jun majx.^a ¹⁰Ikytzi'n tq'aq'b'il tk'u'j Dios qij: Qu'n nyaqo xqo ok k'u'jlinte nej, qala' ikytzi'n a saj q'aq'in tk'u'j qij te tnejil, ex saj tchq'o'n Tk'wal tu'n tkyim te chojb'il te' jni' qil.

¹¹Ayi'y werman, nimxix nk'u'ja kyija. Noq tu'n ma tzaj tyek'in Dios tq'aq'b'il tk'u'j kuk'a, ikyxsin qetz, ex il ti'j tu'n tten tk'u'jb'il qk'u'j qxolile. ¹²Qu'n mix a'l junte ma lonte qMan Dios kyuk'axix twutz.^b Me qa at qk'u'jb'il qib' qxolile, antza q'ancharle qa najle Dios kuk'a, ex qa a tq'aq'b'il tk'u'j tz'aqleqoxix tu'n toj qanmin. ¹³Ex ikytzi'n, k-elile qniky'jo te qa najleqo tuk'a qMan Dios, ex qa najle qMan Dios kuk'a, noq tu'n Xewb'aj Xjan, a o tzaj tq'o'n toj qanmin.^c ¹⁴Me awoqoxixa o lonte, ex nxi qkujsi'n qa aku qMan Dios saj chq'on te' Tk'wal te Kolil kyij tkyaqil xjal, a kchi xel niminte,^d ¹⁵ex ankye te kxel niminte qa a Jesúsjo, a Tk'wal Dios, ex nb'et tze'nku taj Dios, ex najle Dios tuk'a.

¹⁶Ikytzi'n, ma tz'ele qniky'jo te, ex ma txi qnimin, qa nimxix tq'aq'b'il tk'u'j Dios kuk'a, qu'n ate Dios nimxix

tq'aq'b'il tk'u'j. Ex ankye qe nchi b'et toj tq'aq'b'il tk'u'j Dios, ex nchi b'et tze'nku taj Dios; ayepenkye at Diosjo kyuk'a. ¹⁷Tu'n ikyjo, tz'aqleqoxix tu'n tq'aq'b'il qk'u'j qxolile, tu'ntzintla, aj tpon kanin q'ij tu'n qok toj pa'b'in twutz Dios, atitla jun q'uqb'il qk'u'j ti'j, ex nya tu'n qja xob'. ¹⁸Qa nqo k'u'jlin kyij txqantl, nti' xob'ajil, tu'n qok twutz qMan toj pa'b'in, qu'n qa ma tzqetjo qk'u'jb'il qib', nti'pen te xob'ajiltz. Qu'n atzin xob'ajil ntq'ma'n qa nya wen qo elile toj pa'b'in. Tu'npetzi'n, qa at jun a tzunx nxob', apente na'm ttzqet tk'u'jb'iljo. ¹⁹Tze'nku qe atqe tk'u'jb'il qib' qxolile, qu'n ate Dios saj q'aq'in tk'u'j qij te tnejil. ²⁰Tu'n ikyjo, qa at jun a q'mante: K'u'jlinxix we' Tata Dios wu'n, qa chi'; exsin n-el tiky'in txqantl, jun sb'ul xjal te'. Qu'n qa mi nyek'in tq'aq'b'il tk'u'j kyij txqantl, ¿Tze'ntzin ttentz tu'n tok tk'u'jlin Dios, a nya q'ancharl? ²¹Qu'n ma kyij tq'ma'n te Dios kyjalu'n: Ankye' n-ok tk'u'jlin qMan Dios, ex il ti'j tu'n kyok tk'u'jlin txqantl t-xjalil.^e

A qnimb'il nimxix tipin tu'n tkub' ti'j tkyaqil te twutz tx'otx'

5 Kykyaqiljo aye' kchi xel niminte qa a Jesús Kolil, a Crist, a sk'o'nixix tu'n qMan Dios, apente tk'wal Diosjo. Ex alkye k-okil k'u'jlin te jun manb'aj, il ti'j tu'n kyok tk'u'jlin tk'waljo manb'aj anetzi'n. ²Qa k'u'jlin qMan Dios qu'n, ex qa nkub' qnimi'n a ntq'ma'n, n-el qniky' te qa ajin qe' tk'wal k'u'jlinqe qu'n. ³Atzin tu'n kykub' nimitjo tnuk'b'il,^f ex ayetzi'n tnuk'b'il, nya jun iqtzqe.^g ⁴Qu'n tkyaqiljo a o tz'ok te tk'wal Dios, k'wel ti'jjo tkyaqil nya b'a'n tu'n, tze'nku qe, noq tu'n qnimb'il ti'j, o kub' ti'jjo tkyaqil nya b'a'n qu'n. ⁵Ankye te' kxel tminin

^z4:6 Jn. 8:47 ^a4:9 Jn. 3:16 ^b4:12 Jn. 1:18 ^c4:13 Ro. 8:9; 1Jn. 3:24

^d4:14 Jn. 3:17 ^e4:21 Mt. 5:44-45; Mr. 12:29-31 ^f5:3 Jn. 14:15; 2Jn. 6

^g5:3 Deu. 30:11; Mt. 11:30

qa a Jesús Tk'wal Dios, apente k'wel ti'j tkyaqil nya b'a'n tu'n.

Jesús ax Diosjo

⁶ Twutzx te' qa a Klolqe Jesucrist ax Diosjo, a ul kanin tzalu'n twutz tx'otx', ex kub' tyek'in ikyxjo, tej ku'x toj a' te jawsb'il a'; ex tej tkyim twutz cruz. Ex ax te Xewb'aj Xjan attaq antza, ex atzin xq'onte tqaniljo, qu'n a te Xewb'aj Xjan twutzxix. ⁷ Qu'n at oxe nq'onte tqanil qa ax Diosjo Jesús: ⁸ A Xewb'aj Xjan, ex a jawsb'il a', exsin a tkyimlin twutz cruz, ex ayetzin oxe lu'n mujle kyten junx, qa twutzxix. ⁹ Tzunpe nxi qnimi'n tqanil tu'n xjal ti'j jun ti', a ma tli; ¿Yajtzila' te' Dios? Ex atzin t-xilin tqaniljo tzaj tq'o'n Dios ti'j Jesús, a Tk'wal.^h

¹⁰ Tkyaqiljo a kxel niminte qa a Jesús Tk'wal Dios, kxel ti'n tqanil toj tanmin. Ex tkyaqiljo mi txi niminte, iky tz'elpine Diosjo toj twutz tze'nku jun niky'il yol, qu'n ma tz'el ti'jlin tqanil, a tzaj tq'o'n Dios ti'j Tk'wal. ¹¹ Ex atzin tqaniljo lo: Qa ate Dios o tzaj q'o'nte qchwinqil te jun majx, ex atzi'n chwinqil lu'n a tzaj tq'o'n noq tu'n Tk'wal. ¹² Tkyaqiljo k'wel niminte Tk'wal Dios, at te chwinqil te jun majx, ex tkyaqiljo a mi nkub' niminte, nti' te' chwinqil te jun majx.ⁱ

Tiqu'nil kub' ttz'ib'in Juan u'j lu'n

¹³ Atzin ja'lin, ma kyij ntz'ib'inji'y u'j lu'n te kye'y, a ayi'y o chi nimi'n ti'j Jesús, a Tk'wal Dios, tu'nixsin tel kyniky'a ti'j,

qa at kychwinqila te jun majx.^j ¹⁴ Tu'n ikyjo, at-xix qu'qb'il qk'u'j ti'j, qu'n b'i'n qu'n, qa ma txi qqanin jun ti' te toj qna'j Dios, a tze'nkuxjo tajb'il, ok qo tza-jil tb'i'n. ¹⁵ Ex ikyxjo tze'niku' b'i'n qu'n, ntzaj tb'i'n Diosjo a qna'j Dios, ex b'i'n qu'n, qa ntzaj tq'o'n a nxi qqanin te.^k

Qo na'n Dios kyij qerman

¹⁶ Qa at jun kye' ma tz'ok tka'yin jun terman nb'inchin il, a nya nxi ti'n toj kyimin, b'a'n tu'n tna'n Dios ti'j. Ikytzi'n, ktzajile tq'o'n Diosjo tchwinqiljo erman anetzi'n. Me a weji'y nxi nq'ma'n ti'jjo il, a mi nqox ti'n toj kyimin, qu'n at te il te kyimin, ex nya weji'y nxi nq'ma'n tzalu'n tu'n qna'n Dios ti'jjo il ikyjo. ¹⁷ Twutzx tetz tkyaqil il, nya wen twutz Dios, me tu'n Jesús, at il, a mi nqox ti'n toj kyimin.

¹⁸ Atzin ja'lin, b'i'n qu'n, qa kykyaqiljo tk'wal Dios, a o chi nimin ti'j, mi nchi b'etl toj il, qu'n ate Jesús nkolin kyij. Ex tu'n ikyjo, nlay chi ok tzyu'n tu'n tajaw il. ¹⁹ Qu'n b'i'n qu'n, qa tkyaqiljo nya nimil tokx tjaq' tkawb'il tajaw il. Me atzin qe, te Diosqoqe. ²⁰ Ex ikyxjo, b'i'n qu'n, qa Jesús, a Tk'wal Dios, ul twutz tx'otx' tu'n ttzaj tq'o'n qnab'l, tu'n tel qniky' te Dios, a twutzxix. Ex nqo b'et mujle qten tuk'a qMan ex tuk'a Tk'wal, a Jesucrist. Atzin Jesús, ax Diosjo, a twutzxix ex q'olte qchwinqil te jun majx.^l

²¹ Ayi'y, tal nk'wala; kyka'yinktzin kyib'a, tu'n mi tz'oke qe kyk'u'ja ti'j jun ti'la, tu'n tok te kydiosa.

Tkab' Tu'j Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, a kub' tz'ib'in te' Tb'anil Tqanil, a Tu'j Juan. Atzin u'j lu'n xi ttz'ib'in kye nimil toj jun Ttanim Dios, a ojtzqi'n tu'n Juan.

Atzin t-xilin u'j lu'n, te q'ol nab'l tu'n qanq'in tzaqlexix toj qnimb'il ti' Jesucrist; exsin tq'on jun xnaq'tzb'il kujxix kyijjo xnaq'tzil nya b'a'n, ex ti'jjo kyx-naq'tzb'il, a nti' tumil.

Jun q'olb'il te Ttanim Dios

1 Ayi'n at wokli'n te nejinel toj tkyaqil Ttanim Dios, ex nxi ntz'ib'in kye'y, ayi'y nimilqi'y, aye o chi sk'eta tu'n qMan Dios. Nimxix nk'u'ja kyij'a, ex nya o'kqenxi, qala' tkyaqiljo nimil, aye o tz'el kyniky' ti'j Tyol Dios, a twutzxix. ²Nchi ok nk'u'jli'n noq tu'n Tyol Dios, a twutzxix, a at toj qanmin, ex ktenb'il kuk'a te jun majx. ³Ax qMan Dios, junx tuk'a Tk'wal, a qAjaw Jesucrist, k'wel kyiwlin kye'y tuk'a tkyaqil t-xtalb'il, ex tu'n ttzaj tq'on tq'aq'b'il kyk'u'ja kyxola, ex jun kymujb'il kyib'a, a tzajnin te Dios.

Qo we'xix toj qnimb'il

⁴Nimx jun tzaljb'il toj wanmi'n, qu'n at junjun kyxola, aye nchi b'et toj tumil,^m a twutzxix toj kychwinqil, a ikyxjo tze'nku' xkyij tq'ma'n Dios. ⁵Me atzin ja'lin werman, tu'n ikyo, nchin kub'sin nwutza kye'y kykyaqila, tu'n tok qk'u'jlin qib' qxolilex. Atzi'n yol lo, nya jun nuk'b'il ma tzajxi, qu'n atxtaq ojtxe.ⁿ ⁶Atzin

qk'u'jb'il qib'jo, a tu'n qb'et toj qchwinqil tze'nkux tnuk'b'il Dios kyij ttz'ib'in toj Tyol. Ex atzin tnuk'b'il qMan Diosjo lo, a o tz'ok kyb'in atxix ojtze: Tu'n qb'et tuk'a tq'aq'b'il qk'u'j qxolx.^o

Qka'yink qib' tu'n mi qo kub' sb'u'n kyu'nxjal

⁷Ma kyij ntz'ib'inji'y lu'n, qu'n at nim sb'ul xjal tzalu'n, aye nxi kyq'ma'n qa mi s-ok Jesucrist te ichin, tej tul twutz tx'otx'. Ayetzin sb'ul xjaljo, aye ajq'oqje ti'j Klolqe Jesús.^p ⁸Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a, tu'n mi kyij najjo a chojb'il kyaq'nb'in, a tze'nku taj qMan, qala' tu'ntzintla kykanb'intejiy tkyaqiljo a at kyoklin ti'j. ⁹Qa at jun xjaw tnmisin tib', ex qa ma ja ttx'ixpi'n xnaq'tzb'il lu'n, a xkyij tyek'in Crist, ex nti' te' qMan Dios tuk'a. Me atzin k-okil lipe ti'jjo a t-xnaq'tzb'il Jesús, at te' Dios tuk'a, junx tuk'a Jesús, a Tk'wal.^q

¹⁰Qa at jun xjal xkanin xnaq'tzil kyuk'iy, qa nyatil t-xnaq'tzb'iljo tze'nku te Jesús, mi tz'okx kyk'le'n toj kyjay, ex mina kub' kytziyi'n. ¹¹Qu'n atzin a k'wel tziyinte, ajin ma tz'ok tq'on tib' tuk'a xjal, a nya wen tten.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

¹²Nimx we' tu'n t-xi nq'ma'n kye'y. Me nkye'y tu'n t-xi ntz'ib'in toj u'j. Qu'n wajkuxixa tu'n nkani'n lol kye'y,^r ex tu'n qyolin kyuk'iy tu'ntzintla nimxix tzaljb'il.

¹³Aye jun ch'uq nimil tzalu'n, aye ma chi sk'et tu'n qMan Dios, ex nxi kyq'o'n jun q'olb'il kye'y.

^m1:4 3Jn. 3 ⁿ1:5 Jn. 13:34; 15:12, 17 ^o1:6 Jn. 14:15, 23-24; 1Jn. 5:3

^p1:7 Mt. 7:15; 1Jn. 2:18; 4:1-3 ^q1:9 1Jn. 2:22-23; 4:15 ^r1:12 3Jn. 13-14

Toxin Tuj Juan

Ajo u'j lo tz'ib'in tu'n Juan, a tsanjil Jesús, te jun ichin, Gay tb'i, a nejinel kyxol jun ch'uq nimil. Nxi tq'o'n Juan chjonte ti'jjo taq'nb'in Gay kyxol Ttanim Dios; me ex ikyxjo nxi tkawin tchwinqil jun xjal, Diótrefes tb'i, a limol tib' kyxol nimil. Ex ikyx njaw tzalaj ti'j tb'anil tchwinqil juntl nimil, Demetrio tb'i, a n-ok tilil tu'n tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios.

Jun q'olb'il te Gay

1 Ayi'n at wokli'n te nejinel toj tkyaqil Ttanim Dios, ex nxi ntz'ib'in tey, Gay,^s a nimx nk'u'ja ti'ja, tze'nku tq'aq'b'il tk'u'j Dios qi'j, a twutzxix. ²Erman, nimx nk'u'ja ti'ja; kukx nchin na'nji'y Dios ti'ja, tu'n wa'lxixa toj tnimb'ila, ex noqit b'a'n taye' tchwinqila toj tkyaqil.

³Nimx in tzalaja te' kyul junjun erman tuk'a tqanil ti'ja, qa wa'lxixa toj tnimb'ila ti'j Dios, a twutzxix.^t ⁴Nti' juntl tzaljb'il te wey toj wanmi'n tze'nku tej nb'inti'y tqanil, qa aye nk'wala toj qnimb'il ti'j qMan Dios nchi b'et tojjo twutzxix, tze'nkuxjo taj qMan Dios.

B'a'n ta'ye tchwinqil Gay

⁵Erman, nimx nk'u'ja ti'ja. Tb'anilx ta'y tojjo aq'untl kyxoljo txqantl nimil, ex ikyxjo kyuk'a' xnaq'tzilkye nchi tzaj najchaq. ⁶Ayex nchi q'ma'nte twutz tkyaqil Ttanim Dios tzalu'n ti'ja, qa k'u'jlinqexix tu'n. Me nchin kub'sin nwtza tey, tu'n kyxi tmoji'n tuk'a at tajb'in kye toj kyb'e, tu'ntzintla kyxi' toj jun tumil, a tb'anilx twutz Dios. ⁷Qu'n ma che'x ja'lin aq'nil toj taq'in Klolqe Jesús, ex mix tzaj

kytzyu'ne jun onb'il kye xjal nya nimil. ⁸Tu'npetzi'n, il ti'j tu'n kyxi qmojin, tu'n tyolajtz Tyol Dios, a twutzxix.

Kab'e nejinel: Diótrefes ex Demetrio

⁹Xi ntz'ib'in juntl u'j kye'y, a tkyaqil Ttanim Dios. Me atzin Diótrefes, a nejinel, mi nkub' tnimin qokli'n, a o tzaj tq'o'n Dios, qu'n o'kx tajjo tu'n tkawin. ¹⁰Tu'npetzi'n, aj nkani'n kyuk'iy, ktzajil ntško'n ti'j, qu'n tu'n o'kxjo iqj yol taq'in qi'ja ex niky'il yol. Noqitzin o'kxjo tu'n, qala' ex mina nchi kub' t-xk'ame' jni'qe erman nchi kanin. Ex ayetzin kyaj tu'n kykub' kyxk'ame, b'ex nche'x tmiyo'n, ex nchex tlajo'n toj Ttanim Dios.

¹¹Werman, nimx nk'u'ja ti'ja. Mi txi lipey ti'jjo nya wen b'ant kyu'nxjal, qala' a wen. Qu'n ayetzin kchi k'wel b'inchinte wen, te Diosqe kye'. Me ayetzin kye' nchi kub' b'inchinte nya wen, na'm tel kyniky' te qMan Dios.^u

¹²Tkyaqil nimil tzalu'n nkyq'ma'n tqanil ti'j Demetrio, qa b'a'n ta'ye toj tkyaqil, qa ikyx nb'antjo tu'n, tze'nkuxjo ntq'ma'n Tyol Dios, a twutzxix. Ex ajinqo'y nqo q'mante, ex tze'n te b'in tu'n, twutzx qe' qo yolin.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j lo

¹³Nimx we' tu'n t-xi nq'ma'n tey, me nkye'y tu'n t-xi ntz'ib'in toj u'j, ¹⁴qu'n waja tu'n nkani'n lolti'y, ex tu'n nyolinkuy tuk'iy.^v

¹⁵Noqit a tnuk'b'il qMan Dios toj tchwinqila. Ex ayetzin wuk'iy nxi kysma'n jun q'olb'il tey. Noq nchin kub'sin nwtza te'y, tu'n t-xi tq'o'n jun q'olb'il kye jni' quk'a.

^s1:1 Kyb'i. 19:29; Ro. 16:23; 1Co. 1:14 ^t1:3 2Jn. 4

^u1:11 1Jn. 2:29; 3:6-10 ^v1:14 2Jn. 12

Tu'j Judas

Tojjo tnejil versículo, ntq'ma'n qa ate Judas tz'ib'il te' u'j lu'n, a titz'in Santyaw. Atzin tu'j Judas ch'ime ikyjo tze'nku tkab' tu'j Pegr, qu'n nyolin kujxix kyi'jjo junjun xnaq'tzil, a nya wen (1-16); ex at jun q'uqb'il kyk'u'j nimil tu'n kywe' wen toj kynimb'il (17-23), ex tu'n mi chi txal paj.

Jun q'olb'il tu'n Judas

1 Ayi'n Judas, a titz'in Santyaw,^w ex jun taq'n'il Jesucrist. Nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n kye'y, ayi'y ma chi txokli'y tu'n qMan Dios, ex ma chi el pa'n tu'n, ti'j il, ex ma txjet kyanmi'n tu'n, tu'n kyajb'in te. Ex xq'uqinqi'y tu'n Klolqe Jesús, tu'n kymujb'il kyib'a tuk'a. ²Ax qMan Dios ktzajil q'onte nim tq'aq'b'il tk'u'j kye'y, ex tkyaqil tnuk'b'il, ex tu'n tok kyk'u'jlin kyib'a kyxola.

Aye xnaq'tzil sb'ulqe

(2Pe. 2:1-7)

³Ayi'y werman, k'u'jlinqi'y wu'n, o nna'y toj wanmi'n tu'n t-xi ntz'ib'in jun tqanil ti'jjo kolb'ilqe qkyaqilx. Me atzi'n ja'lin, ma tzul juntl tumil toj nnab'la, a tu'n il ti'j tu'n nkub'sin nwutza kye'y, tu'n tok tililxix kyu'n, tu'n mi tz'ele txalili'n kynimb'ila ti'j Tyol qMan Dios, a xkyij tq'o'n qe te jun majx, a awo nimilqo. ⁴Qu'n ikytzi'n, ite' xjal n-ok kyq'o'n kyib' nyakuj nimilqe; cheb'e ma chi okx kyxola sb'ul kye'y. Ayetzin wiq xjal lu'n, o chi yolajtz toj Tu'jil Tyol Dios, qa te najinqe te jun majx. Aye xjal lu'n, mina nkub' nimin Dios kyu'n, ex nya wen kyb'inchb'in. Tzunxix nxi kyq'ma'n qa tu'n nimilqo, nti'l qil twutz Dios; noq tu'n t-xtalb'il, aku qo b'inchin tkyaqil noq tze'n qaj, chi chi'. Mina ntzaj tchewil

tkawb'il qMan Dios kyi'j, ex n-el kyi'jlin Jesucrist, a o'kx qAjaw ex Klolqe te jun majx.

⁵Atzin ja'lin, waja tu'n t-xi nna'ntla juntl majl kye'y tojjo u'j lu'n, a ojtzqi'n kyu'n:

Tej kyetz ti'n qAjaw tyajil Israel, a qxe'chil, toj tx'otx' te Egipto,^x tkyaqil i etz, me tu'n mix ok qeye kyk'u'j ti'j qMan Dios, nya tkyaqilx i klet; o'kqexjo nimil, aye' ok kyq'uqb'in kyk'u'j ti'j. Ex ayetzi'n mina, cheb'e kyij kyim tu'n Dios.^y

⁶Ex ikyxjo, b'in qu'n qa aye angel nya wen kyij kytzaqpi'n kyoklin exjo kynajb'il toj kya'j qu'n mina kub' kynimin Dios. Ex tu'ntzintzjo lu'n, i kyij tq'o'n Dios toj najin, ex i kyij tk'lo'n tuk'a kuj kxb'il te jun majx toj qxopin, ajxi tjapin nim q'ij te pa'b'in. ⁷Ex ikyxjo, kyna'ntzintza kyi'j xjal aj tnam Sodoma ex aj Gomorra, junx kyuka' jni' xjal ky-ojjo txqantl much' tnam kyk'atz. Ex i b'inchin il, tze'nku kyej angel, tu'njo xi ok ten b'inchil tkyaqil wiq il, ex i ky'a'jin kykyaqilx, ex ikyqex kye xjaljo xkub' kyb'inchin aj pajil; ichin tuk'a ichin ex qya tuk'a qya. Tu'ntzin tpajjo il lu'n, b'e'x i ja tyupin Diosjo tnam tuk'a q'aq'.^z Atzin q'aq' lu'n n-ajb'in te jun yek'b'il te qe ja'lin, qa at jun najin tuk'a q'aq' te jun majx te chojb'il kye nchi b'inchin il.

⁸Exla qa b'inkye xjaljo lu'n kyu'n, ti' b'aj kyi'jjo xjal ojtxe, exsin mina nkyij kytzaqpi'n kyajb'il nya wen. Ex nchi txalpaje toj kychwinqil, nyakuj noq nchi wutzky'in. B'aj kyyajin kychwinqil noq o'kx tu'n tajb'il kyxmilil nya b'a'n. Nel kyiky'in tkawb'il Dios, ex nchi yasin kyi'jjo at kyoklin tu'n Dios. ⁹Mikyxipte' tnejil angel, Miyel,^a tq'ma, tej kyjaw ch'otj tuk'a tajaw il ti'jjo t-xmilil Moisés, a otaq kyim,^b ex mix kub'e tq'o'ne tkawb'il tze'nku tajb'il ti'j tajaw il.

^w1:1 Mt. 13:55; Mr. 6:3 ^x1:5 Ex. 12:51 ^y1:5 Num. 14:29-30

^z1:7 Gen. 19:1-24 ^a1:9 Dan. 10:13, 21; 12:1; Tchi. 12:7 ^b1:9 Deu. 34:6

Noq o'kx xi tq'ma'n kyjalu'n: Ala te qA-jaw kxel kawin tey, chi'.^c

¹⁰Qalaqetzi'n xjal kyxola, loqe nchi yolb'in nya b'a'n ti'jxjo a mina n-el kyniky' te. Noq n-ok kyu'n, ex atzi'n a ojtzqi'n kyu'n qa nya wen, axixsin nche'xjo b'inchilte, ikyqe tze'nqe txuk nti' kynabl. Tu'ntzintzjo, chi xe'ltz toj najin te jun majx.

¹¹B'isb'ajilxla kye xjal lu'n, qu'n ma chi ok lipe b'inchilte ikyxjo tze'nku tb'inchb'in Caín, a kub' tb'yo'n titz'in.^d Ex ma chi el txalpaj toj kychwinqil, ikyxjo tze'nku te Balaam, noq tu'n tkanb'it kyp-waq, me nya toj tumil.^e Ex tze'nku kyime Coré, te' tok meltz'aj ti'j tkawb'il Dios,^f ikyqetzin xjal lu'n, kchi najil te jun majx.

¹²Ayeqetzi'n xjal lu'n, nchi okx kyxola te elsil kytx'ixewa, tze'nku n-ok tchmo'n Ttanim Dios tib', ex qa at jun nim wa'n nb'aj. Aye xjal n-ok kyq'o'n kyib' te nimil, me nya nimilqe. Noq nchi tze'n ex nchi xmayin kyija. Noq nchi b'et wa'l, ex mina n-el kyniky' te, tze'n t-xilin kychwinqil twutz qMan Dios. O'kx n-ok tilil kyu'n te kyex, ex nti' nchi b'isin ti'j juntl. Nti' tajb'in, ikyxjo tze'nku muj nti' jb'al toj, ex b'e'x nxi tiqin kyq'iq'. Ex aye xjal lu'n ikyqexjo tze'nqe tze'nchi jatz xb'oqit; nyakuj kab'e maj nchi kyim: Tnejil, tu'n nti'l kywutz n-el, ex tkab', ntzqij kylok'. Tu'n ikyjo, kxel toj q'aq' te jun majx. Ex ikyxjo ok chi xe'ljo xjal lu'n toj q'aq'.¹³ Ex aye xjal ikyqexjo tze'n a' te ttxuyil a'; aj tul pulj tuk'a tplutil nim tz'il toj. Ikytzi'n kyb'inchb'in xjal lu'n nya wen. Iky qe xjal lu'n tze'nku che'w ntzaj tz'aq. N-el yupj toj qxopin te jun majx.

¹⁴A twuqin tyajil Adán, Enoc tb'i,^g ok q'o'n toj twutz tu'n Xewb'aj Xjan kyijjo xjal lu'n, ex kyij ttz'ib'in kyjalu'n: Kyb'intzi'n ja'lin. Ma tzul te qA-

jaw junx kyuk'a Ttanim xjanxix, nimxixjo kyb'aj; nlay b'ant tajlet.¹⁵ Tzul qA-jaw q'ol chojb'il te kykyaqilx, aj tjaw yupit jni' tnam twutz tx'otx', tu'n kykyij kykyaqiljo nya nimil toj najin te jun majx, noq tu'n tpaj kyb'inchb'in nya wen, ex tu'n tpaj jni' xo'j yol kyu'n ti'j Dios, chi Enoc.

¹⁶Ikytzi'n, kchi okile xjaljo, a nchi iky'in, ex nchi yolb'in, ex nchex kypoqin kyuk'a, qu'n noq nchi b'inchin tze'n kyaj. Njaw kynimin kyib', ex tb'anilx netz toj kytzi, tu'n kyxmoxin xjal, noq tu'n kykanb'in jun ti', tze'n kyaj.

Jun yol te kujsb'il qk'u'j toj qnimb'il

¹⁷Ayetzin kye', werman, k'u'jlinqi'y wu'n, kyna'ntzji'y yol, a kyij kyq'ma'n tsanjil qAjaw Jesucrist ojtxe.¹⁸ Chi chi' kyjalu'n: Kyojjo q'ij, aj ch'ixtaq tul qAjaw Jesús, kchi ul xjal xmayil ti'j tkyaqiljo b'a'n, qu'n o'kx nchi b'inchin ti'j alkyye nya b'a'n, tze'nkux kyaj.^h ¹⁹Ayetzin xjaljo lu'n, o'kx kyajjo tu'n kyyasin, ex tu'n nkub' kypa'n Ttanim Dios. Qu'n o'kx nxi kyq'o'n amb'il te kyajb'il; ex tu'n ikyjo, nti' Xewb'aj Xjan toj kyanmin.

²⁰Me metzin kye', werman, k'u'jlinqi'y wu'n, chi we'xixa tojjo kynimb'ila, a xjanxix wen. Chi na'n Diosa, tze'nxjo tajb'il Xewb'aj Xjan kyuk'iy.²¹ Chi we'xixa wen toj kynimb'ila, qu'n ma chi ok k'u'jlin tu'n qMan Dios. Ex kyayo'nkuxixa wen tuk'a tkyaqil kyk'u'ja, ajxi tul qAjaw Jesús, a ktzajil q'o'nte qchwinqil te jun majx, qu'n ma q'aq'in tk'u'j qij'.

²²At ila' kyxola, a nka'min kyk'u'j ti'j kynimb'il. Kyq'onk tilila, tu'n tkub' ti'j kynabl. Ex atx txqantl, ma chi el naj ti'j kynimb'il.²³ Tu'npetzintzjo lu'n, kux chi etz kyin tojjo xnaq'tzb'il nya wen,

^c1:9 Zac. 3:2 ^d1:11 Gen. 4:3-9; Eb. 11:4; 1Jn. 3:12

^e1:11 Num. 22:1-35; Tchi. 2:14 ^f1:11 Num. 16:1-35

^g1:14 Gen. 5:18, 21-24 ^h1:18 2Tim. 3:1-5; 2Pe. 3:3

qu'n nche'xxjal toj q'aq' tu'n. Ex q'aq'in kyk'u'ja ti'j junjuntl aj il. Me kyiky'imila ajo kyb'inchb'in nya wen. Ten kyxob'ila, tu'n mina che'x poqji'y kyxol, qu'n iky tte'n lu'n tze'nku jun xb'alin nyaj tu'n tz'il.

Jun yol tu'n tjapin b'ajjo u'j

²⁴⁻²⁵ Qu'n o'kx te qMan Dios, at nimxix ttab'l ex at nimxix tipin te klolqe, tu'n

tkyimlin Jesús, tu'n mina qo kub'e tz'aq toj il. Ex axjo tipin lu'n, kxel q'i'nqe saqxix wen toj qchwinqil, ex tuk'a nim tzaljb'il, ajxi qkanin twutz, a ja' ta' nim tqoptz'ajiyil. Noqit nimxix toklin qMan Dios, nimxix tipin, ex nimxix tb'i, texix kawil tib'aj tkyaqil, atxix ojtxe, ex ja'lin, ex te jun majx. Ikyxitjo.

Ajo Tzaj Tchiky'b'in Dios te Juan

Atzin u'j lo kub' ttz'ib'in Juan, a tsanjil Jesús ti'jjo tzaj tchiky'b'in Dios te, ex ikytzin n-ele' tkyaqil tze'nku ila' wutziky', a tzaj chiky'b'in te Juan tu'n Dios mo qa tu'n Jesucrist (1:1-2; 22:6, 16). Atzin u'j lu'n nojnin tuk'a nim techil ex nim yol nimxix t-xilin. Kyojjo u'j tz'ib'in kyu'n yolil Tyol Dios toj Ojtxe Tu'jil, chq'alxix nknet junjun wutziky', a tze'nku tojjo u'j lo (Ez. 1, 40-48; Dan. 7-12; Zac. 1-6). Nimku maj, aye wiq u'j lu'n xi kub' tz'ib'it, te' ttzaj nim yajb'il ex b'is, noq tu'n tkujix kynimb'iljo Ttanim Dios, ex tu'n tkujisit qa ma kanb'in Dios kyij tajq'oj te jun majx, ex tzaj tziyin qa tb'ajlinxi jni' yajb'il lu'n, tzul Dios kawil kye jni' tajq'oj, ex tu'n kykletjo jni' tz'aqleqe toj kynimb'il, ex tu'n ttzaj tq'o'n jun nuk'b'il ex tzaljb'il. Ex ikytzin, ajo u'j lu'n n-ajb'in te jun q'uqb'il kyk'u'jjo nimil, a n-iky'x nim yajb'il kyu'n, noq kyu'njo aj kawil te Rom, qu'n kub' kyq'ma'n aj kawil tu'n kyk'ulin tkyaqilxjal twutz nmaq kawil te Rom.

Atzin u'j lu'n o kub' tz'ib'it kye wuq ch'uq nimil toj Asia, me atzin wuq ch'uq nimil lu'n jun techil ti'j tkyaqil nimil, qu'n ajo ky'iw'b'il ex yajb'il n-iky'x kyu'n, ikyqexjo tze'nku n-iky'x kyu'n nimil toj tkyaqil twutz tx'otx'. Antza, nxi xkyeye tuk'a wuq u'j xi tz'ib'it kye wuq ch'uq Ttanim Dios, tu'n tnimsit kyk'u'j, ex tu'n tkujisit kynimb'il, ex tu'n t-xi kawitjo a nya wen toj kynimb'il ex kyb'inchb'in, ex tu'n tkujisit kyk'u'j toj tkyaqil yajb'il, a n-iky'x kyu'n. Tib'ajxi' wuq u'j xi tz'ib'it kye wuq ch'uq nimil, axixsin tnejjo nim t-xilin tojjo u'j lu'n; antza tku'xe wuq

tnej kawb'il kujxix wen, ex teyile junjun antza njapin b'aje ti'j tulil Jesucrist tkab' majin (4:1-8:1; 8:2-11:19; 12:1-14:20; 15:1-16:21; 17:1-19:10; 19:11-21; 20:1-15).

Ajo tzaj tchiky'b'in Jesucrist

1 Ajo yol lo, kub' tyek'in Dios te Jesucrist, tu'ntzintla tkub' tchiky'b'in Jesús kye tkyaqil nimil, aye nchi ajb'in te, tu'n tel kyniky' ti'jjo a il ti'j tu'n tb'aj liwey. A Jesucrist tzaj tsma'n jun t-angel q'malte wey, a ayi'n Juan, a taq'n'il Jesucrist. ²Tu'npetzi'n, nxi nkujsin Tyol Dios ex tkyaqiljo i ok nka'yi'n, ex i ok nb'i'n; ex ikyxjo nxi nkujsi'n tkyaqil, a ma tzaj tyek'in Jesucrist. ³Ky'iwlinqexix kye', aye nchi u'jin ex nchi b'in ti'jjo Tqanil lo, a tzajnin te Dios, ex nchi ok lipe ti'jjo yol tz'ib'in, qu'n ajo tq'ijil tu'n tjapin b'aj tkyaqil laq'eq'in ttzaj.

Jun q'olb'il tu'n Juan kye wuq Ttanim Dios toj tx'otx' Asia

⁴Ayi'n Juan, nxi ntz'ib'inji'y u'j lu'n te kye'y, ayi'y wuq Ttanim Dios toj tx'otx' Asia. Noqit xtalb'il ex jun nuk'b'il kyuk'iy, aye tzajnin te qMan Dios, a itz' te jun majx, a attaq, ex tzul kanin,¹ ex tu'n Xewb'aj Xjan,² a tz'aqllexix;³ ⁵ex tu'n Jesucrist, a twutzxix yol in ti'j tkyaqil a ma tli,^k a tnejil xjatz anq'in te jun majx kyxol kyimnin,¹ ex at tipin kyib'aj tkyaqil kawil te twutz tx'otx'.^m Ate Jesucrist nk'u'jlinqe, ex ma qo kotpaj tu'n toj il, noq tu'n tchky'el. ⁶Ex o tzaj tq'o'n qoklin, tu'n qok te Ttanim, ex tu'n qok te pale toj taq'in qMan Dios, a Ttata.ⁿ Nimxit tb'i ex te te' tkyaqil tipin ja'lin, ex te jun majx. Ikyxitjo.

⁷Ikyxjo tze'nku nq'umle:

¹1:4 Toj griego, **wuq xewb'aj** ntq'ma'n. Me atzin tajlab'l, a wuq, atzi'n **tz'aqle** n-ele; ex ikyxjo toj 4:5.

¹1:4 Ex. 3:14 ²1:4 Is. 11:2 ^k1:5 Is. 55:4 ¹1:5 Kyb'i. 26:23; Col. 1:18

^m1:5 Sal. 89:27 ⁿ1:6 Ex. 19:6; Tchi. 5:10

Kyka'yinxá. Tzul Crist toj muj.^o Ex tkyaqilx klotle, majqexpe' aye i ok xyunte.^p

Ex tkyaqiljo xjal twutz tx'otx' tzulx toj kyk'u'j tuk'a b'isb'ajil, tu'n mi xi nimin, ex kchi oq'il ti'j.^q

Ikytzin kb'ajile'. Ikyxitjo.

⁸ Ayin we' xin kub' b'inchinte ojtxe, ex kb'ajil tkyaqil wu'n,^r a itz' te jun majx, a attaq ex tzul kanin,^s chi qAjaw, a Dios nimxix tipin.

Jun twutziky' Juan ti'j Crist

⁹ Ayi'n, a Juan, kyermanqi'n, ex noq tu'n qmujb'il qib' tuk'a Jesús, at wokli'n junx kyuk'iy ti'j Tb'anil Tkawb'il qMan Dios, ex ti'j jni' yajb'il ma tziky'x qu'n tu'n tpaj, ex ti'j tq'uqb'il qk'u'j tu'n tiky'x qu'n toj tkyaqil, tu'ntzintla qok tjaq' Tkawb'il qMan. Atzin ja'lin, ma chin ex lajo'n kyu'n kawil aj Rom tzma tojjo netz' tx'otx', Patmos tb'i, toj ttxuyil a', noq tu'n tpaj Tyol Dios ex tu'n nyoli'n Tb'anil Tqanil ti'j Jesús.

¹⁰ Toj jun q'ij domink, a tq'ijil qAjaw, tzaj tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex xi nb'in wi'jxiy jun tq'ajq'ojil kuj wen tze'nku jun chun. ¹¹ Chi' kyjalu'n: Tz'ib'inkujiy lu'n twutz jun u'j, a ktla'b'ila, exsin sma'nxa kye wuq Ttanim Dios tzmax toj tnam Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia ex Laodicey.

¹² In aj meltz'aja wi'jxiy, tu'n nlontejiy ankyetaqjo nyolin wuk'iy. Atzaj te' t-xi nka'yi'n, nli'y wuq xtanko'l, b'inchin tu'n q'anpwaq. ¹³ Ex kyxoljo xtanko'l xi nka'yi'n jun a'la nyakuj akuxix ele Tk'wal Ichin toj nwutza.^t Tok jun t-xb'alin xqer wen, ex tuk'a jun tk'alb'il tk'u'j b'inchin tu'n q'anpwaq,^u ex tok tzma ttzi tk'u'j

tze'nku tnejilxix pale. ¹⁴ Ex atzin twi' exsin tsmal twi' sjaninxix wen tze'nku noq' ex tze'nku ttax che'w, exqetzi'n twutz, ikyjo tze'nku taq' q'aq'.^v ¹⁵ Ayetzin tqan nchi tilk'aj tze'nku jun kxb'il ntz'iltz'in wen, aj tetz toj q'aq'.^w Ex atzin tq'ajq'ojil twi' kujxix tze'nku tq'ajq'ojil jun nim a' njulinxix wen.^x ¹⁶ Ex toj tman q'ob' tzyu'ntaq wuq che'w tu'n, ex toj ttzi n-etztaq jun kxb'il tze'nku machet te kab'e tste, ex juch' twi'. Exsin twutz ikyjo tze'nku tqan q'ij nkub' qopin wen.

¹⁷ Atzaj te' nlonti'y, b'e'x in kub' tz'aja t-xe tqan, nyakuj jun kyimnin. Me b'e'x kub' tq'o'n tman q'ob' wib'aja, ex tzaj tq'ma'n we'y kyjalu'n: Mi tzaj xob'a. Ayin weji'y inti'n te tnejil, ex kb'ajil tkyaqil wu'n.^y ¹⁸ Ayin weji'y, itz'qi'n; b'anxi in kyima, me atzi'n ja'lin, itz'qin we' te jun majx. Ayin we' at wokli'n, tu'n kyjatz kyimnin te chwinqil, mo tu'n kyxi' toj ky-najb'il kyimnin te jun majx.

¹⁹ Tu'npetzi'n, tz'ib'inkujiy a jni' ma tliy, a n-ok tka'yi'n, ex a ktla'b'ila yajxi. ²⁰ Atzin t-xilin a wuq che'w, a q'i'n toj nman q'ob'a, nkyyek'in kyejo wuq nejinel xq'uqil kye Ttanim Dios kyojjo wuq tnam q'umle. Ex atzi'n t-xilin wuq xtanko'l b'inchin tu'n q'anpwaq nkyyek'in kyijjo wuq ch'uq Ttanim Dios.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Éfeso

2 Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Éfeso:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a tzyul te' wuq che'w toj tman q'ob', ex nb'et kyxoljo wuq xtanko'l: ² Wojtzqinji'y tkyaqil kyb'inchb'i'n, a kyaq'nb'i'n kujxix, ex qa ma chi we'xixa toj kynimb'ila twutz tkyaqil ma tziky'x kyu'n. Ex ojtzqi'n wu'n qa mi xi kyq'o'n amb'il kye' nya wenqe,

^o1:7 Dan. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Lc. 21:27; 1Tes. 4:17 ^p1:7 Zac. 12:10; Jn.

19:34, 37 ^q1:7 Zac. 12:10-14; Mt. 24:30 ^r1:8 Tchi. 22:13 ^s1:8 Ex. 3:14

^t1:13 Dan. 7:13 ^u1:13 Dan. 10:5 ^v1:14 Dan. 7:9 ^w1:15 Dan. 10:6

^x1:15 Ez. 1:24 ^y1:17 Is. 44:6; 48:12; Tchi. 2:8; 22:13

a ma tz'ok kyq'o'n kyib' te nsanjila. Me te' t-xi kyqani'n tze'n t-xilin kynimb'il, antza k-elile kyniky'a kye qa nya twutzxix nsanjilqiy; qala' sb'ulqe. ³Ex ma txi kykujsin kyk'u'ja tu'n nim ma tziky'x kyu'n tu'n npaja, ex mi xi kub' numja.

⁴Me at jun kyila nwutza: Cheb'e xkyij kytzaqpinji'y kyk'u'jb'ila wi'ja ex kyx-oliliy, a attaq ojtxe, tej t-xi kynimi'n. ⁵Kyna'nkutzi'n ja' xkyja' kytzaqpinji'y kynimb'ila, a attaq te tnejil. Ku tajtz ti'j kyanmi'n, ex kymeltz'intz kyib'a wuk'iy, ex kyb'inchinkuy tze'nku te tnejil. Qu'n qa mina, k-elil winji'y Ntanim kyxola, a xtanko'l, a nyek'inte kynimb'ila kyxolxjal. ⁶Me o'kxsin ch'in wenjo nb'ant kyu'n tojjo lo: N-el kyiky'inja'y t-xnaq'tzb'il aj Nicolaiftas, a tze'nkuxjo we', a n-el wiky'i'n.

⁷A'lchaqx kyetz k-okil b'in te a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kxel nq'o'n kyoklin tu'n kywa'n ti'jjo twutz tze te chwinqil,² a at tk'atz Dios toj kya'j.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Esmirna

⁸Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Esmirna:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a attaq te tnejil ex tib'aj tkyaqil,^a a kyim, ex a jaw anq'in juntl majl:

⁹Wojtzqi'nji'y tkyaqilx ma tziky'x kyu'n, chi Jesús, ex jni' yajil tzalu'n twutz tx'otx', me q'ininqi'y toj kynimb'ila. Ex wojtzqi'nqejji'y a nchi yolb'in nya wen kyij'a, aye nkyq'ma'n qa aj Judiyqe, me nya twutzxix Judiyqe, qala' te tajaw ilqe. ¹⁰Me mi chi tzaj xob'a ti'jjo k-iky'ix kyu'n. Qu'n k'welix

q'o'n junjun kye' toj tze tu'n tajaw il, tu'ntzin kyniky'b'ajtza; me kky'elix jte'b'in q'ij kyu'n. Me chi we'kuxixa toj kynimb'ila tzmaji aj kykyima, ex kxel nq'o'n jun oyaj kye'y, a kychwinqila te jun majx.

¹¹A'lchaqx kyetz k-okil b'in te a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, mi chi kyim toj tkab' majin toj q'aq'.^b

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Pérgamo

¹²Tz'ib'inkujiy lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Pérgamo:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a at tkxb'il te q'oj te kab'e tste, a juch' twi': ¹³Wojtzqi'n ja' najleqi'y, a ja' nkawin tajaw il toj kyaminxjal. Me metzin kye, ma chi we'xixa toj kynimb'ila wi'ja. Mixpe a tej tkub' b'yon Antipas, ajo tb'anil nimilxix wi'ja, mi xkyij kytzaqpi'n kynimb'ila. Ax kub' b'yo'n toj kytanima, a ja' i k'ulinexjal twutz tajaw il.

¹⁴Me at junjuntl kyila nwutza. Qu'n at junjun kyxola, a ikyxjo nb'ant kyu'n tze'nku t-xnaq'tzb'in Balaam ojtxe, a ka'min tk'u'j. A b'aj oksinte tk'u'j Balac, a attaq tq'oj kyil'j aj Judiy, tu'n kyok t-xmoxin tu'n kyjaw t'zaq toj il, noq tu'n t-xi kycho'n chib'j, a xi oyit kywutzjo kywutzb'iyil kydiosxjal, ex tu'n kyb'inchin aj ky'a'jil toj kyb'i'.^c ¹⁵Ex ite' junjun nche'x lipe kyij'jo xnaq'tzb'il nya wen te aj Nicolaiftas. ¹⁶Tu'npetzi'n, ku tajtz ti'j kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a wuk'iy, ex chi kub'sin kywutza we'y, tu'n tkub' nnajsi'n kyila. Qu'n qa mina, kchin xela jyol q'oj kyij'a tuk'a kxb'il te q'oj, a n-etz toj ntzi'y.

¹⁷A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq

^{2:7} Gen. 2:9; Tchi. 22:2 ^{a2:8} Is. 44:6; 48:12; Tchi. 1:17; 22:13

^{b2:11} Tchi. 20:14; 21:8 ^{c2:14} Num. 25:1-3; 31:16

Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin. Ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kchin kolila kyij' tu'n jun kolb'il a ewintaq, ikyxjo tze'nku xi nq'o'n wab'j maná kye aj Judiy ojtxe.^d Ex kxel nq'o'n jun ab'j sjanin wen, a ja' tz'ib'inku jun ak'aj b'ib'aj, a mix a'l ojtzqilte, qala' o'kxjo a kxel tzyu'nte.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Tiatira

¹⁸ Tz'ib'inkujij lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Tiatira:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a Tk'wal Dios, a ite' tb'aq' twutz, ikyjo tze'nku taq' q'aq' njulin wen, ex ayetzin tqan nchi tilk'aj tze'nku jun kxb'il ntz'iltz'in wen:

¹⁹ Ojtzqi'n kyb'inchb'in wu'n, a kyk'u'jb'ila kyxola exsin kynimb'ila, a kyajb'il kyib'a kyxola exsin kynimbs'il kyk'u'ja toj tkyaqil ma tzyk'y'x kyu'n. Ex ojtzqi'n wu'n qa ma ch'iyjo lu'n kyu'n tze'nku tej kyniminkuy.

²⁰ Me at jun kyky'i'y nwutza, qu'n nkub' kywutzlinji'y qya, a Jezabel,^e a ok tq'on tib' te jun yolil wi'ja. Me nchi kub' tsb'u'n tuk'a t-xnaq'tzb'il aye nchi ajb'in we'y, noq tu'n kykub' tz'aq toj ky'a'jin, ex tu'n t-xi kychyo'n chib'j, a xi oyit kywutzjo kywutzb'iyil kydiosxjal. ²¹ Me ma txi nq'o'n amb'il te, tu'n tajtz ti'j tanmin, ex tu'n tmeltz'aj wuk'iy, me tky'e'x kyij tzaqpi'n ky'a'jin. ²²⁻²³ Tu'npetzi'n, k'wel nq'o'n twi' watb'il tu'n jun yab'il kujxix wen. Ex qa mi s-ajtz ti'j kyanmin aye' lipcheqek ti'j, aye' nchi ky'a'jin tuk'a, ktzajil nsma'n nim kyixk'oj kyib'aj, ex majxpe kchi k'wel nb'yo'n te jun majx. Ikytzin k-elile kyniky'jo tkyaqil Ttanim Dios, qa ayin we' ojtzqilte tkyaqil t-xilin kynab'l ex kyanminxjal, ex ayi'n chin xel q'o'nte t-xeljo kyaq'nb'in, a tze'nkuxjo nb'ant kyu'n.^f

²⁴ Me at junjun kyxola toj Ttanim Dios toj tnam Tiatira, a mi xex lipe ti'jjo xnaq'tzb'il anetzi'n, ex mi ma tz'el kyniky' te t-xilinjo t-xnaq'tzb'il tajaw il, tze'nku nkyq'ma'n qya lo. Kxel nq'ma'n kye'y, qa nti' juntl nyola kyij'a, ²⁵ qala', chi b'et-xixsintza toj kynimb'ila tmaxi' aj wula.

²⁶⁻²⁷ Ktzajil tq'o'n Dios we'y tu'n nkawi'n tib'aj tkyaqil. Ex ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, tu'n kukx kyb'inchin tze'nku waja, kxel nq'o'n kyoklin tu'n kykawin wuk'iy tib'aj tkyaqil tnam te twutz tx'otx'. Ikyxjo tze'nku ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

Kchi kawil tib'aj tkyaqil tnam te jun majx tuk'a nimxix kyipin, nyakuj tuk'a jun var kxb'il, tu'n tyuch'j jun tx'otx' k'wil tu'n.^g

²⁸ Ex ktzajil nq'o'n kychwinqil te jun majx, a nqoptz'aj toj kya'j, tze'nku che'w njawil qlixje.

²⁹ A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Sardis

3 Tz'ib'inkujij lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Sardis:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a at Xewb'aj Xjan tuk'a, ex a tzyul te' wuq che'w toj tman q'ob':

Wojtzqi'n kyb'inchb'in, ex qa nchi ajb'in we'y toj kywutza. Me te we'y, kyimninqi'y toj kyanmi'n. ² iKysak'pintz kyib'a! Ex kykujsinqetzi'y aye ch'intl, a b'a'n ch'intl ite'ye, qu'n ch'ix kykub' naja te jun majx. Qu'n ayetzin kyb'inchb'in nya tz'aqleqe twutz qMan Dios. ³ Tu'npetzi'n, kyna'nqetzi'y xnaq'tzb'il, aye o chi tzaj kyk'mo'n. Chi lipexa ti'j; ku tajtz ti'j kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a wuk'iy. Qu'n qa mi saj kysak'pin kyib'a,

^d2:17 Ex. 16:14-15 ^e2:20 1Re. 16:31; 2Re. 9:22

^f2:22-23 Sal. 7:9; 62:12; Jer. 17:10 ^g2:26-27 Sal. 2:8-9

kchin po'n kawil kyil'ja, ex nti' tqanil aj npo'n, tze'nku jun ileq' toj nnyky'in.^h

⁴Me at junjun kyxola toj Sardis, aye' mi nkub' kyb'inchin il, ex toj nwutza, ma chi ok tze'nku jun xjal txjo'n t-xb'alin wen. Ex kchi b'etil wuk'iy toj kya'j tuk'a kyxb'alin sjanin wen te t-xeljo wen xb'ant kyu'n, qu'n at kyoklin toj nwutza. ⁵Ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, ex ikyxjo kxel nq'o'n kyxb'alin sjanin wen. Ex nlayx jatz nyupi'n kyb'i tojjo u'j te chwinqil;¹ qala' kchin yolila kyij' twutz Nman ex kywutz t-angel.^l

⁶A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Filadelfia

⁷Tz'ib'inkujij lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Filadelfia:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a xjanxix, a twutzxix Tyol, a at toklin tib'aj tkyaqil tyajil qtzan nmaq kawil David. Ax Jesús at tipin tu'n ttzaj tq'o'n kolb'il, a mix a'lx jun aku tz'el q'inte. Ex qa tky'e' tu'n ttzaj tq'o'n, mix a'lx jun aku tz'okx tu'n x tib'x.^k

⁸Wojtzqi'n kyb'inchb'in b'a'n toj kynimb'ila. Tu'npetzi'n, ma kub' nq'o'n jun kolb'il te jun majx, a mix a'lx jun aku tz'el q'inte. Exla qa nti' nim kyipi'n toj kywutzxjal, me ma kub' kyk'u'nji'y nyola, tze'nkuxjo waja, ex nti' ma kub' kyewi'n qa nimitq'i'y. ⁹Qu'n at junjun aj Judiy kyk'atza, a nxi kyq'ma'n qa Ttanim Diosqexix, me ma chex lipe ti'j tajaw il, ex niky'il yolqe. Kxel nyek'in kye, qa aye kye' twutzxix Ntanimq'i'y; ex toj pa'b'in, kchi tzajil wi'n tu'n kykub' meje kywutzza, tu'n tel kyniky' te, qa nimx nk'u'ja kyil'ja.¹ ¹⁰Toj tkyaqil ma tziky'x kyu'n, kukx ma chi weji'y toj kynimb'ila,

tze'nkuxjo xi nq'ma'n. Tu'npetzi'n, kchi kletila wu'n, aj ttzajjo nimx kyixk'oj kyil'j tkyaqil xjal twutz tx'otx', te jun niky'b'il ti'j kynimb'il.

¹¹Kchin ula liwey. Tu'npetzi'n, mi kyij kytzaqpinji'y kynimb'ila, tu'ntzin mix a'l jun k-elil q'intejo oyaj, a nchi yo'n ti'j.

¹²Ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kchi okil te nim kyoklin toj kya'j tuk'a Dios, ex mix jtojx tu'n kyetz antza. Ex k-okil ntz'ib'in tb'i nMa'n kyij, tu'n tyek'in qa te'qe; ex k-okil ntz'ib'in tb'i ak'aj tnam Jerusalén kyil'j, a tzajnin te qMan Dios toj kya'j,^m tu'n tyek'in qa at kyoklin ti'j. Ex k-okil ntz'ib'in ak'aj nb'i'y kyij.

¹³A'lchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Jun yol te Ttanim Dios toj tnam Laodicey

¹⁴Tz'ib'inkujij lo te nejinel toj Ttanim Dios toj tnam Laodicey:

Ikytzin ntq'ma'n Jesús, a Twutzxix, ex twutzxix yolin ti'j tkyaqil a ma tli, a ja' saja xkye tkyaqil tch'iysb'in qMan Dios:ⁿ

¹⁵Wojtzqi'n kyb'inchb'in, a nya wen te jun chews'b'il kyanminxjal mo te jun onb'il kye, tze'nku at tajb'in a' che'w te chews'b'ilqe, mo a' kyaqxix te q'anb'il qxmilil. Noqpit ikyqejij'y tze'nku a' che'w mo kyaq. ¹⁶Me metzin kye', nti'x kye kyajb'in, qu'n noq tal ch'in maq'maj, a nya che'w ex nya kyaq. Tu'npetzi'n, kchi elitz nxab'in toj ntzi'y. ¹⁷Qu'n nkyq'ma'n, qa q'iningi'y, ex qa b'a'n iteyi'y, ex qa nti' atx taj kye'y. Me nti'x n-el kyniky'a te, qa toj nwutza, toj b'isb'ajil iteyi'y, ex nti' ch'in kywenila, ex yajqi'y, mox, ex x'b'iqqi'y. ¹⁸Kxel nq'ma'n kye'y qa tkyaqiljo kyq'inimila lo twutz tx'otx' nti'x tajb'in. Tu'npetzi'n,

^h3:3 Mt. 24:43-44; Lc. 12:39-40; Tchi. 16:15

ⁱ3:5 Ex. 32:32-33; Sal. 69:28; Tchi. 20:12 ^j3:5 Mt. 10:32; Lc. 12:8

^k3:7 Is. 22:22 ^l3:9 Is. 60:14 ^m3:12 Tchi. 21:2 ⁿ3:14 Pr. 8:22

ku kymeltz'aja wuk'iy, ex kxel nq'o'n kyq'inimila twutzix toj kyanmi'n, a nimxix tajb'in tze'nku q'anpwaq, a tziltz'in wen tu'n q'aq'. Qu'n atzin kyq'inimila wexix jun kyanmi'n tzaqle tze'nku kyxb'ali'n sjanin, tu'n tok kyija; ex tu'n tktxetjo kytx'ixewa xb'iq ta'; ex ikyxjo atzin kyq'inimila tze'nku jun ojtzqib'l te Dios tze'nku jun q'anb'il kywutza, tu'ntzin tb'ant tka'yi'n, ex tu'n tel kyniky' te wen.

¹⁹Ex nchex nmiyo'n, ex nchex nkawinj'iy kykyaqiljo a k'u'jlinqe wu'n.^o Tu'npetzi'n, ku tajtz ti'j kyanmi'n, kymeltz'intz kyib'a wuk'iy. ²⁰Loqi'n intin nqayin kyk'atza, tze'nku jun kyuk'iy nq'olb'in ttzi kyjay, a jpu'nxix wen. Ankye te', qa ma txi tb'in tq'ajq'ojil nwi'y, ex qa ma txi tq'o'n tanmin, kchin okixa toj, kchin tenb'ila tuk'a, ex ktenb'il wuk'iy toj tzaljb'il. ²¹Ankye qe, kchi we'b'il twutz tkyaqiljo lo, kxel nq'o'n kyoklin tu'n kykub' qe kawil wuk'iy toj Nkawb'ila, ikyxjo tze'nku we', ma tzaj tq'o'n nMa'n wokli'n, tu'n nkub' qey kawil junx tuk'a toj Tkawb'il. ²²Alchaqx kyetz k-okil b'inte a ntq'ma'n Xewb'aj Xjan kye wuq ch'uq Ttanim Dios, b'a'n tu'n tkub' kyb'inchin.

Ajo tq'uqb'il Dios toj kyaaj

4 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n jun ttz'ija jqo'n toj kyaaj. Ex xi nb'in jun tq'ajq'ojil twi', a nyolintaq wuk'iy, tze'n tq'ajq'ojil chun, a tze'nkuxjo otaq nb'i'y nej. Chi' kyjalu'n: Ku tjatza tzalu'n, qu'n kxel nyek'in tey tkyaqiljo kb'ajil tib'ajxi lu'n.

²Ex jun paqx tzaj tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex xi nka'yi'n jun q'uqb'il tkub' toj kyaaj, ja' nkawine Dios, ex quqletaq

jun a'la tib'aj. ³Me atzin a quqletaq antza, ikytzin ka'yi'n tze'nqeku tal ab'j nchi qoptz'aj wen; nchi tillk'aj ex manyor chiky'ix ka'yi'n. Ex atzin ti'jile q'uqb'il, attaq jun t-xew kan nqoptz'aj wen tze'nku jun tal ab'j esmeralda.^p ⁴Ex ti'jile q'uqb'il lo, xi nka'yi'n kyaje toj ka'wnaq^s nejinel quqleqetaq tib'aj kyaje toj ka'wnaq q'uqb'il, toktaq kyxb'alín sjanin wen, ex tokxtaq jun toj kywi' b'inchin tu'n q'anpwaq te jun yek'b'il te' kyoklin. ⁵Ex ti'jjo q'uqb'il nchi etztaq qoptz'aj xloq'lin kyaaj, ex tq'ajq'ojil ntin wen, ex q'anpwaq.^q Ex twutzjo q'uqb'il nchi k'anttaq wuq tzaj,^r a jun yek'b'il ti'j Xewb'aj Xjan, a tzaqlexix.^s ⁶Ex twutz q'uqb'il, attaq jun ti' tze'nku ttxuyil a', a xtilin twutz, tze'nku jun ka'yb'il wutzb'aj.^t

Ex toj tanmin kyaaj ex ti'jile q'uqb'il, attaq kyaje ajb'il te Dios, aye ikyx chi ka'yi'n tze'nku txuk, me nojnín kyij tuk'a tb'aq' kywutz.^u ⁷Atzin tnejil ajb'il iky ka'yi'n tze'nku b'alun; atzin tkab' tze'nku jun tal wakx, atzin toxin attaq twutz tze'nku jun xjal, ex atzin tkyajin, iky ka'yi'n tze'nku jun t'iw nlipin. ⁸Ayetzin kyaje ajb'il attaq qaq t-xiky' teyile junjun, ex nojnintaq kyij tuk'a tb'aq' kywutz, tzmax tjaq kyxiky'.^v Tkyaqil q'ij ex tkyaqil qniky'in mi nchi kub' numj tu'n kyk'ulin, ex nkyq'ma'ntaq:

Xjanxix te, xjanxix te, xjanxix te tAjaw
Tkyaqil,
a Dios nimxix tipi'n tu'n tb'ant tkyaqil tu'n,^w
a attaq te tnejil; ex ate ja'lin, ex axji'y tzul kanin juntl majl twutz tx'otx'.

⁹⁻¹⁰Ex junjun maj, aj tjaw kynimsi'n ajb'il tb'i Dios, a quqle tib'aj q'uqb'il, ex attaq tchwinqil te tnejil ex te jun

§4:4 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele, ex ikyxjo toj v. 10.

^o3:19 Pr. 3:12; Eb. 12:5-11 ^p4:3 Ez. 1:26-28; 10:1

^q4:5 Ex. 19:16; Tchi. 8:5; 11:19; 16:18 ^r4:5 Ez. 1:13 ^s4:5 Tchi. 1:4

^t4:6 Ez. 1:22 ^u4:6 Ez. 1:5-10; 10:14 ^v4:8 Ez. 1:18; 10:12 ^w4:8 Is. 6:2-3

majx, ex xi kyq'o'n nimxix toklin ex chjonte te, aye kyaje toj ka'wnaq ne-jinel nchi kub' meje twutz, ex nchi k'ulin te. Ex nxi kyq'o'n toj kywi', a b'inchin tu'n q'anpwaq te jun oyaj twutz, ex nxi kyq'ma'n:

¹¹ Ay qAjaw ex qDiosa,

at te toklin tu'n t-xi tk'mo'n tkyaqil nimsb'il tb'iy, ex tokli'n ex tipi'n, qu'n ate xkub' b'inchinte tkyaqiljo at, ex noq tu'n tajb'ila ite' tkyaqiljo, a xkub' tch'iyis'n.

Jun twutziky' ti'j Jesucrist

5 Ex xi nka'yi'n toj tman q'ob'jo a q'uqletaq toj q'uqb'il jun u'j b'altz'in tten, ex tz'ib'in tojxi ex ti'jxi.^x Ajo u'j jpu'n wen kyuk'a wuq jupb'ilte. ² Ex xi nka'yi'n jun angel at-xix tipin nxi tqanin tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen: ¿Alkye jun at toklin tz'aqlexix wen tu'n tjaw laqetjo jupb'ilte, ex tu'n tjeketjo u'j?

³ Mixpe noq toj kya'j, ex twutz tx'otx', ex tzmax tjaq'xi tx'otx', mix a'lx jun at-taq toklin tu'n tjeket tu'n, mixpe noq tu'n tok tkayin. ⁴ Tu'n ikyjo, b'e'x in jaw oq'a nimxix, qu'n tu'n mix a'l jun knet, a at toklin tu'n tjaw jqet, ex tu'n tkub' u'jitjo u'j, i'chaqxpetla noq tu'n tok kayit. ⁵ Me jun kyxol nejinel tzaj tq'ma'n we'y: Mi tz'oq'ila, qu'n at toklin Jesucrist tu'n tjeket u'j tu'n, qu'n tu'n ma kub' ti'j tkyaqil tu'n. Ikytzi'n, kyij tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios ti'j nimxix tipin Crist, nyakuj jun b'alun tzajnin kyu'n ch'uq xjal a tzajnin ti'j qtzan Judá,^y ex at toklin te nmaq kawil, qu'n tyajil nmaq kawil David.^z

⁶ Ex xi nka'yi'n jun tal Tal rit wa'ltaq, a otaq kub' b'yo'n.^a Attaq toj tk'u'jjo q'uqb'il, ex toj niky'jin kyaje ajb'il exqetzi'n nejinel. Attaq wuq tkach ex

wuq tb'aq' twutz. Ayetzin wuq tb'aq' twutz jun yek'b'il ti'j Xewb'aj Xjan, a tz'aqlexix, a sma'n tu'n Dios, tu'n to-jtzqinte tkyaqiljo nb'aj twutz tx'otx'.^b

⁷ Me atzin te' tal Tal rit xi', ex jaw ttzyu'n u'j toj tman q'ob' a q'uqletaq toj q'uqb'il.

⁸ Tej tjaw ttzyu'njo u'j, ayetzin kyaje ajb'il exqetzi'n kyaje toj ka'wnaq** ne-jinel i kub' meje twutzjo tal Tal rit. Tey-ile junjun nejinel attaq jun tchinib', ex q'i'ntaq junjun laq kyu'n, b'inchin tu'n q'anpwaq, ex nojnintaq tuk'a storak, a yek'b'il ti'j na'j Dios kyejo aye nimit ti'j.^c ⁹ Ex nchi b'itzintaq ti'j jun ak'aj b'itz kyjalu'n:

Ate at toklin tu'n tjaw ttzyu'n u'j, ex tu'n tlaqitjo jupb'ilte.

Qu'n kub' b'yo'n, ex tu'n tchky'ela ma chi laq'et-xjal tu'n, tu'n kyokin te Dios, a'lchaqx kye kyxe'chil, kyyol, kytanim, ex kytx'otx'.

¹⁰ Ex ma chi ok tq'o'n tu'n kyok te kawil ex te pale te qMan Dios.^d

Ex ok kchi kawil tib'aj tkyaqil at twutz tx'otx'.

¹¹ Ex xi nka'yi'n, ex nb'iy tq'ajq'ojil kywi' nimku angel, a ite' ti'jile q'uqb'il, kyijile ajb'il ex kyijile nejinel. Ma nintzx kyb'aj tib'aj ma nintz.^e ¹² Ex nkyq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen:

Ajo tal Tal rit, a kub' b'yo'n, nimxix toklin tu'n tk'monte tkyaqil tipin, ex jni' tq'inimil, ex tkyaqil ttab'l ex tkujil, junx tuk'a jni' toklin, nimsb'il tb'i, ex b'itz te.

¹³ Ex xi nb'itntla kye tkyaqiljo xi kub' tb'inchin Dios, aye ite' toj kya'j, ex twutz tx'otx', ex tjaq'xi tx'otx', exqetzi'n ite' toj ttxuyil a', ex tkyaqiljo at kyoj. Nkyq'ma'n:

**5:8 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele.

^x5:1 Is. 29:11; Ez. 2:9-10; Zac. 5:1 ^y5:5 Gen. 49:9-10 ^z5:5 Is. 11:1

^a5:6 Is. 53:7 ^b5:6 Zac. 4:10 ^c5:8 Sal. 141:2 ^d5:10 Ex. 19:6; Tchi. 1:6

^e5:11 Dan. 7:10

Q'onxa b'itz twutz Dios ex twutzjo tal Tal rit, a q'uqle toj q'uib'il toj kya'j, junx tuk'a nimsb'il tb'i, ex jni' toklin, ex tkyaqil tipin ja'lin ex te jun majx.

¹⁴Ex ayetzin kyaje ajb'il nkyq'ma'n: lkyxitjo. Ex aye nejinel kub' meje k'ulil twutz.

Ayetzin jupb'il te u'j

6 Ex xi nka'yi'n, tej tjaw tlaqin tal Tal rit tnejil kyxoljo wuq jupb'ilte ti'jjo u'j. Ex nb'iy jun ajb'il kyxoljo kyaje ajb'il ti'jile q'uqb'il ntq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi', tze'nku tq'ajq'ojil q'anqyaq: Ku tza-jach. ²Ex xi nka'yi'n jun chej sjanin. ^fEx atzin nchejin tib'aj q'intaq jun sma'j te joyb'il q'oj toj tq'ob', ex xi q'o'n jun toj twi' ti'jjo toklin, ex b'e'x xi', tu'n tkanb'in kyij' txqantl, tuk'a nim tipin.

³Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tkab' jupb'ilte, nb'iy tkab' ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. ⁴Ex b'e'x etz juntl chej, kyaq ka'yin. ⁸Ex atzin nchejin tib'aj xi q'o'n jun kxb'il tze'nku machet te b'i'yb'il, ex xi q'o'n toklin, tu'n tel ti'n ky-mujb'il kyib'xjal kyxolx, tu'ntzintla tkub' kyb'yo'nxjal kyib', jun tuk'a juntl.

⁵Tej tjaw tlaqin tal Tal rit toxin jupb'ilte, nb'iy toxin ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. Xi nka'yi'n jun chej q'aq ka'yin. ^hEx atzin nchejin tib'aj q'intaq jun malb'il toj tq'ob'. ⁶Ex kyxoljo kyaje ajb'il ti'jile q'uqb'il, nb'iy jun tq'ajq'ojil yol ntq'ma'n: Manyor wi'yil tkyaqil kywa'y ja'lin. Qu'n jun tal malb'il triy, mo oxe tal malb'il nmaq triy, te twi' kyk'u'ja te jun q'ij. Ex mi kub' kyyajinj'i'y aseyt exsin vin.

⁷Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tkyajin jupb'ilte, nb'iy tkyajin ajb'il ntq'ma'n: Ku tzajach. ⁸Xi nka'yi'n jun chej q'an ka'yin. Ex atzin nchejin tib'aj, Kyimin tb'i, ex

ti'jxi lipchetztaq tajaw kynajb'il kyimnin. Ex xi q'o'n kyoklin tib'aj tkyajin tnej xjal twutz tx'otx', tu'n kykub' b'yo'n toj q'oj, tu'n wa'yaj, tu'n yab'il ex kyu'n txuk toj k'ul. ⁱ

⁹Tej tjaw tlaqin tal Tal rit tjwe'jin jupb'ilte, nliy tjaq' t-altar qMan toj kya'j aye kyanminjo a otaq chi kub' b'yo'n noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil ti'j Dios, ex noq tu'n kyyek'in kywutzxjal Tyol Dios toj kychwinqil. ¹⁰Ex nkyq'ma'ntaq tuk'a tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen: Ay qAjaw, a xjanxix ex twutzxix, jTojtzin kawin kyib'ajjo najleqe twutz tx'otx', tu'n t-xeli'n qkyimlin'?

¹¹Ex xi q'o'n xb'alin sjanin teyile jun-jun, ex xi q'ma'n kye, tu'n kyajlan jun jte'b'in q'ij, tzmaksi aj ttzqet tajaljo kyerman, aye qa iltaq ti'j tu'n kykyim tu'n tpaj taq'in Crist, tze'nku kye.

¹²Xi nka'yi'n, tej tjaw tlaqin tal Tal rit tqaqin jupb'ilte, ex b'e'x tzaj jun nim kyaqnajab'. ^jEx atzin q'ij b'e'x kub' q'aqix tze'nku tsmal chiv; ex atzin yaye b'e'x kub' chiky'ix. ¹³Ex ayetzin che'w toj kya'j, b'e'x i tzaj tz'aq twutz tx'otx', tze'nku nchi kub' tz'ajjo tal lob'j iw, aj t-xi yekj tqan tu'n nim kyq'iq'. ^k¹⁴Ex atzin kya'j b'e'x el naj, tze'nku jun u'j njaw tb'altz'in tib'. ^lEx kykyaqiljo wutz ex jni' tx'otx' toj ttxuyil a', b'e'x i tx'ixpaj ja' ite'ku. ^m

¹⁵Ex ayetzin nmaq kawil twutz tx'otx', ex aye nim kyoklin, junx kyuk'a nejinel kyxol xo'l q'aq', exqetzi'n q'inin, exqetzi'n at kypin, junx kyuk'a tkyaqil aq'nin ex jni' kyajaw aq'untl, b'e'x i okx ewin toj jul ex toj piky toj k'ul. ⁿ¹⁶Ex xi kyq'ma'n kye wutz ex kye piky: Ku kytzaj tz'ajqa qib'aja, tu'n qewita kyu'n twutzjo ajo q'uqle toj q'uqb'il toj kya'j, ex

^f6:2 Zac. 1:8; 6:3 ^g6:4 Zac. 1:8; 6:2 ^h6:5 Zac. 6:2, 6

ⁱ6:8 Jer. 15:3; Ez. 5:12, 17; 14:21 ^j6:12 Tchi. 11:13; 16:18

^k6:13 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; 3:15; Mr. 13:24-25; Lc. 21:25

^l6:14 Is. 34:4 ^m6:14 Tchi. 16:20 ⁿ6:15 Is. 2:10

twutzjo tyab' twi' tal Tal rit.^o ¹⁷ Qu'n ma kanin ja'lin tq'ijiljo kujxix kawb'il qib'aja. ¿Ankye aku tziky'x tu'n?^p

Aye kyechiljo kab'lajaj ch'uq kyyajil aj Israel

7 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n kyaje angel wa'lqetaq toj kyaje tumil tx'otx', a tzyu'ntaq kyaje kyq'iq' kyu'n,^q tu'ntzintla mi xupin kyq'iq' tib'aj tx'otx', ex tib'aj ttxuyil a', mixpe tib'aj jun tze. ² Ex nliy juntl angel, a tzajnin toj tjawitz q'ij, a q'i'ntaq tu'n, ajo jupb'ilte u'j tu'n Dios, a itz' te jun majx. ³ Atzin angel jaw xch'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen. Xi tq'ma'n kye angel, aye' otaq xi q'o'n kyoklin tu'n tkub' kyb'inchin mib'in ti'j tx'otx' ex ti'j ttxuyil a'. Ex chi' kyjalu'n: Mi kub' kyb'inchin mib'in ti'j tx'otx', ex ti'j ttxuyil a', ex kyi'j tze, a na'mxtaq tok kyechiljo nimil qu'n ti'j kyplaj, aye' aq'nil te qDios, qa te teqe.^r

⁴ Ex nb'iy kyajlaljo a otaq tz'ok kyechil: 144,000 kyxoljo kyyajil aj Israel.

⁵ Kyxoljo tyajil Judá, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Rubén, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Gad, kab'lajaj mil. ⁶ Ex kyxoljo tyajil Aser, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Neftalí, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Manasés, kab'lajaj mil. ⁷ Ex kyxoljo tyajil Simeón, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Leví, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Isacar, kab'lajaj mil. ⁸ Ex kyxoljo tyajil Zabulón, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Jse, kab'lajaj mil; ex kyxoljo tyajil Benjamín, kab'lajaj mil.

Nimku xjal ok kyxb'alin sjanin

⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n nimku xjal te tkyaqil twutz tx'otx', a'lchaqx kye kyxe'chiltz, kyyol ex kytanim. Ex wa'lqetaq twutzjo q'uqb'il ex twutzjo tal Tal rit. Ma nintz kyb'aj; mix a'l jun

aku b'ant tajlankye. Toktaq kyxb'alin sjanin wen, ex q'i'n t-xaq palma toj kyq'ob'. ¹⁰ Ex kykyaqilxtaq nchi xch'in tuk'a tq'ajq'ojil kywi' kujxix wen:

Ajo kolb'il tzajnin te qMan Dios, a q'uqle tib'ajjo q'uqb'il tzalun toj kya'j, ex tejo tal Tal rit.

¹¹ Ex kykyaqiljo angel wa'lqetaq ti'jile q'uqb'il, ex kyi'jile nejinel ex kyi'jile kyaje ajb'il, ex i kub' meje twutzjo q'uqb'il, ex kupin kyplaj twutz tx'otx'; i k'ulin te Dios, ¹² ex kyq'ma:

¡Ikyxitjo! Qq'onx b'itz te nimsb'il tb'i Dios, ex jni' qnab'l, ex tkyaqil aq'b'il chjonte, junx tuk'a nim qoklin, qipin ex qkujil, ja'lin ex te jun majx. ¡Ikyxitjo!

¹³ Ex tzaj tqanin jun nejinel we'y: ¿Ankyeqe lu'n, a tok kyxb'alin sjanin, ex ja'tzin xi tzaje?

¹⁴ Ex xi ntzaq'wi'n: Ojtzq'in te tu'n, tata, nchiji'y.

Ex tzaj tq'ma'n we'y: Ayetzi'n, a o chi etz toj nim b'isb'ajil twutz tx'otx'.^s

Noq tu'n tchky'eljo Jesús, ajo tal Tal rit, ma saqix kychwinqil, ikyx tze'nku jun xb'alin sjaninxix, a ma tz'el txjet ti'j.

¹⁵ Tu'npetzi'n, loqe ite' twutz tq'uqb'il Dios q'ijil ex qniky'in.

Nchi ajb'in toj tja te k'ulb'il. Ex atzin te a q'uqle toj q'uqb'il, ok kchi kletil tu'n,

qu'n ktenb'il kyuk'a te jun majx.

¹⁶ Ex nlay tziky'x wa'yaj kyu'n ex k'waj, ex nlay chi tz'e'y tu'n tqan q'ij, ex nlay kyna'n kyaq.^t

¹⁷ Qu'n a te' tal Tal rit, a q'uqle toj tk'u'j q'uqb'il,

kchi okil tkyik'le'n tze'nku rit.

Ex kchi xel ttxko'n tojjo xlok' a',

^o6:16 Os. 10:8; Lc. 23:30 ^p6:17 Jl. 2:11; Mal. 3:2

^q7:1 Dan. 7:2; 11:4; Zac. 2:6; 6:5 ^r7:3 Ef. 4:30

^s7:14 Dan. 12:1; Mt. 24:21; Mr. 13:19 ^t7:16 Is. 49:10

tu'n kysten kychwinqil te jun majx.
Ex aku Dios k-elil su'n te ta'l kywutz.^u

Twuqin jupb'ilte u'j

8 Tej tjaw tlaqin tal Tal rit twuqin jupb'ilte u'j, b'e'x kub' nume toj kya'j niky'jin or.

²Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n wuq angel wa'lqetaq twutz Dios, ex xi q'o'n wuq chun kye.

³Ex attaq juntl angel tuk'a jun tk'wel storak b'inchin tu'n q'anpwaq, ex kub' we' twutz t-altar Dios toj kya'j. Xi q'o'n ma nintz storak, tu'n t-xi q'oyit tib'aj t-altar twutzjo q'uqb'il, junx kyuk'a jni' kyna'j Dios nimil. Ex ikyxjo, atzin altar b'inchin tu'n q'anpwaq.^v ⁴Ex atzin tsib'iljo storak junx kyuk'a jni' kyna'j Dios jax ti'j tq'ob' angel tu'n tjapin tзма twutz Dios. ⁵Ex atzin angel jaw ttzyu'n tk'wel storak, ex kux tnojsin tu'n txol q'aq' tib'aj t-altar Dios,^w ex b'e'x xi t-xo'n tib'aj tx'otx'. Ex b'e'x poq'le q'anqyaq, ex tq'ajq'ojil ntinin wen, ex xloq'lin kya'j nqoptz'aje wen; ex b'e'x tzaj jun kyaqnaj nab'.

Ayetzin chun

⁶Tb'ajlinxi' ikyjo, ayetzi'n wuq angel, a q'i'ntaq wuq chun kyu'n, b'e'x kub' kyb'inchin kyib', tu'n kyoq'sin kychun.

⁷Atzin tnejil angel xi toq'sin tchun, ex b'e'x etz saqb'aqin ex q'aq', smo'n tuk'a chiky'.^x Ex b'e'x xi xo'n twutz tx'otx'. Ex b'e'x tz'e'yjo toxin tnej tx'otx', junx tuk'a toxin tnej tze, ex tkyaqil k'ul txa'x.

⁸Atzin tkab' angel xi toq'sin tchun, ex b'e'x tzaj tz'aq toj ttxuyil a' jun ti' tze'nku jun tij wutz, a njulin wen tuk'a taq' q'aq'. Ex atzin toxin tnej ttxuyil a' b'e'x kub' chiky'ix; ⁹ex jun toxin tnej tkyaqil txuk

toj, b'e'x i kyim. Ex jun toxin tnej bark, b'e'x i kub' yuch'j.

¹⁰Atzin toxin angel xi toq'sin tchun, ex jun ma tij che'w njulin wen tuk'a q'aq', b'e'x tzaj tz'aq tzmax toj kya'j tib'aj toxin tnej a' ajqelin, ex kyib'aj xlok' a'.^y ¹¹Atzin tb'i che'w, Tk'ayil. Ex atzin toxin tnej a' b'e'x ok k'a. Noq tu'n tpajjo tk'ayil a', b'e'x i kyim nimku xjal.

¹²Atzin tkyajin angel xi toq'sin tchun, ex b'e'x ky'ixb'e toxin tnej q'ij ex toxin tnej yaye, ex toxin tnej che'w. Ikytzi'n jun toxin tnej kye nchi k'ant toj kya'j b'e'x i kyij toj qxopin. Tu'n ikyjo, nti'taq tqoptz'ajiyil toj toxin q'ij ex toj toxin qniky'in.^z

¹³Ex tzmataq nchin ka'yi'n ti'jjo lu'n, xi nka'yi'n jun t'iw nlipintaq toj niky'jin kya'j. Ex ntq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujix wen: B'isb'ajil, b'isb'ajil, b'isb'ajil kye ite' twutz tx'otx', qu'n ch'ix kyoq'jo oxel chun kyu'n oxel angel.

9 Atzin tjwe'yin angel xi toq'sin tchun, ex xi nka'yi'n jun tze'nku jun che'w otaq tzaj tz'aq toj kya'j, tu'n tkupin twutz tx'otx'. Xi q'o'n tal ja te, tu'n tjqetjo ky-najb'il kyimnin aj ilqe, a jul te kawb'il, a nimxix t-xe. ²Tej tokx tjqo'njo jul te kawb'il, b'e'x jatz nim sib' toj, tze'nku tsib'il jun jorin te txun nimxix wen. Ex ajo q'ij ex xjaw, b'e'x ok juple kywutz tu'n. ³Ex tojjo sib', i etz txanin nchi lipin twutz tx'otx'. Ex ayetzi'n txanin xi q'o'n kyoklin, tu'n kytx'a'n tze'nqeku sichil ite' twutz tx'otx'.^a ⁴Ex xi q'ma'n kye, tu'n mi txi kywa'n k'ul twutz tx'otx', exsin jni' txaq tze, mixpe a txaq tx'i'x, qala' noq tu'n kyky'ixb'ajtzxjal kyu'n, aye' a nti' kyechil tok ti'j kyplaj, qa te Diosqe.^b ⁵Mi xi q'o'n amb'il kye, tu'n tkub' kyb'yo'n xjal, qala' noq tu'n kyky'ixb'ajtz toj jwe'

^u7:17 Sal. 23:1; Ez. 34:23; Jn. 10:1-16 ^v8:3 Sal. 26:6; Is. 56:7

^w8:5 Ex. 30:1; Lv. 16:12; Is. 6:6 ^x8:7 Ex. 9:23-25; Ez. 10:2 ^y8:10 Tchi. 9:1

^z8:12 Ex. 10:22-23; Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:10 ^a9:3 Ex. 10:14

^b9:4 Ez. 9:4; Tchi. 7:3

xjaw, qu'n ajo tkyixk'ojil ikyxjo tze'nku tu'n tb'aj jun xjal tu'n jun sichil. ⁶Me kyojjo q'ij anetzi'n, okla kyjya'xjal tu'n kykyim, me nlay chi kyim, qu'n a kyimin k-elil laq'e kyij'.^c

⁷Ayetzi'n txanin ikytaqtzin chi ka'yin tze'nku chej b'antnin kyten, tu'n kyxi' toj q'oj.^d Ex q'an ka'yin tib'aj kywi', ex ayetzin kywutz, nyakuj twutz jun xjal. ⁸Atzin kysmal ikytzi'n tze'nku tsmal kywi'qya; ex ayetzin kyste, tze'nku kyste b'alun. ⁹Ex ti'j kyk'u'j, attaq jun kutxb'ilte nyakuj kxb'il. Ex tej kylipin, atzin tq'ajq'ojil kyxiky' ikyxjo tze'nku tq'ajq'ojil karwaj jk'u'n kyu'n chej, aj kyxi' toj q'oj.^e ¹⁰Ex attaq kyje tze'nku te sichil, a tuk'a kytuch'b'il. Ex atzin kyje attaq kypin tu'n ky'ixb'ajtzxjal kyu'n toj jwe' xjaw. ¹¹Ex ayetzi'n txanin attaq jun kynejil, a taq'nil tajaw il tib'aj jul te kawb'il: Abadón tb'i toj kyyol aj Judiy, ex toj kyyol aj Griego, Apolión, a Yuch'il n-ele toj qyol. ¹²O b'aj te tnejil ma nim b'isb'ajil lo. Me atx kab'el na'm kyb'aj.

¹³Atzin tqaqin angel xi toq'sin tchun, ex nb'ly jun tq'ajq'ojil twi', a n-etztaq ky-ojjo kyaje kach, a ite'kxtaq twutzjo altar b'inchin tu'n q'anpwaq, a tokxtaq twutz Dios.^f ¹⁴Atzi'n tq'ajq'ojil tq'ma te tqaqin angel, a q'i'ntaq tchun: Tzaqpi'nqetzjiy kyaje angel, aye' k'lo'nqe tзма ttzi Nim A' Eufrates.

¹⁵Ikytzi'n o chi tzaqpete' kyaje angel, tu'n tkub' kyb'yo'n toxin tnej xjal twutz tx'otx'. Aye angel anetzi'n otaq b'ant kyten tekuxixjo xim lo, ex tekuxixjo or lo. ¹⁶Ex ok nb'in kyajlal xo'l q'aq', a xi' tib'aj chej: Attaq lajaj k'al millones.^{††}

¹⁷Ikytzi'n ok nka'yinji'y chej toj nwtuziky'a. Ex ayetaqtzi'n nchi chejin kyib'aj, attaq kolb'il kyk'u'j, kyaq ka'yin,

ex txa'x, ex q'an. Ex ayetzin chej, attaq kywi' tze'nku te b'alun, ex toj kytzi n-etztaq q'aq', ex sib', ex tk'ok'jil tz'e'naq. ¹⁸B'e'x i kyim toxin tnejxjal kyu'njo oxe yajb'il, a i etz toj kytzijo chej. ¹⁹Qu'n antza ta'taq kyipi'n chej toj kytzi, ex ti'j kyje. Qu'n ikytaqtzin ka'yin kyje tze'nqeku kan, at kywi' tu'n kyky'ixb'ajtzxjal kyu'n.

²⁰Me ayetzin txqantl xjal, aye' mix i kyime kyu'njo yajb'il lo, mix ajtze ti'j kyanmin, tu'n tkyij kytzaqpi'n tkyaqiljo nb'anttaq kyu'n, a k'ulb'il kywutzjo taq'nil tajaw il, ex kywutzjo twutzb'iyil b'inchin tu'n q'anpwaq ex saqpwaq, ex kxb'il, ex ab'j, ex tze, a aye mib'in chi ka'yin, mib'in chi b'in, ex mib'in chi b'et.^g ²¹Ex mix kyij kytzaqpi'n tu'n kyb'iyin, ex tu'n kytyuxin, ex tu'n kyky'a'jin, ex tu'n kyelq'in.

Jun angel tuk'a tal netz' u'j b'o'tz'in

10 Ex xi nka'yin jun angel nimxix tipin kyja'taq tku'tz toj kya'j b'altz'in toj muj. Attaq jun t-xew kan tib'aj twi'; atzi'n twutz nqoptz'aj wen tze'nku q'ij, ex ayetzi'n tkux, tze'nku tqan q'aq' njulin wen. ²Ex q'i'ntaq jun tal netz' u'j jqo'ntaq toj tq'ob'. Ex xi tq'o'n jun tqan toj tman q'ob' tib'aj ttxuyil a', ex atzin juntl tqan tib'aj tx'otx'. ³Ex jaw xch'in tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix wen, tze'nku jun b'alun nweqj. Tej tjaw xch'in angel, b'ex b'ijte kywi' wuq q'anqyaq. ⁴Tej t-xi nb'inji'y kywi' wuq q'anqyaq, tu'ntaq tkub' ntz'ib'in, me xi nb'in juntl yol toj kya'j, a tq'ma we'y: K'unkuy toj ttab'la a xkyij kyq'ma'n wuq q'anqyaq, ex mi kub' tztz'ib'in.

Tu'n ikyojo, mix kub'e ntz'ib'ini'y jun ti' kyij'.

^{††}9:16 Lajaj k'al millones, 200 millones n-ele.

^c9:6 Job 3:21 ^d9:7 Jl. 1:6; 2:4-5 ^e9:9 Jl. 2:4-5

^f9:13 Ex. 40:26; Tchi. 8:3 ^g9:20 Sal. 115:4-7; 135:15-17; Dan. 5:4

⁵ Atzi'n angel, a xi nka'yin wa'ltaq tib'aj ttxuyil a' ex tib'aj tx'otx', jaw ti'n tman q'ob' toj kya'j. ⁶ Ex kub' tk'lu'n twutzjo a itz' te jun majx, aku b'inchinte kya'j, ex tx'otx', ex ttxuyil a', ex tkyaqiljo at kyoj, ex tq'ma: Nlay txi laq'el tq'ijil qAjaw. ⁷ Qu'n aj tkanin tq'ijiljo twuqin angel, tu'n toq'sin tchun, atzin q'ijjo tu'n tjapin t-xim Dios, a ewintaq te tnejil, ikyxjo tze'nku kyq'ma yolil Tyol Dios ojtxe.^h

⁸ Atzi'n tq'ajq'ojil twi', a otaq nb'i'y, a etz toj kya'j, tzaj tq'ma'n juntl majl we'y, ex tq'ma: Ku txi'y. Ex q'inxjiy tal u'j, a jq'o'n toj tq'ob' angel, a wa'l tib'aj ttxuyil a' ex tib'aj tx'otx'.

⁹ B'e'x in xi'y tk'atz angel, ex xi nqani'n tu'n ttzaj tq'o'n tal u'j. Ex tzaj tzaq'win: Q'i'nx, ex wa'nxa. Ex manyor chi'xla toj tziy tze'nku ta'l onin, me toj tk'u'ja, b'e'xla kk'ayixil wen.

¹⁰ Xi ntzyunji'y tal u'j toj tq'ob' angel, ex tzaj nwa'n. Ex manyor chi'x toj tzi'y tze'nku ta'l onin.ⁱ Me atzaj te' tb'aj nwa'n, b'e'x k'ayix toj nk'u'ja. ¹¹ Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj q'ma'n we'y: Il ti'j tu'n t-xi tq'ma'n juntl majl ajo ntq'ma'n Dios te'y kyi'jjo nimku tnam, nimku tx'otx', ex yol ex nmaq kawil.

Aye kab'e kujsilte

11 Ex tzaj q'o'n jun tze we'y te echb'il, ikyxixjo tze'nku ajlaj, ex tzaj q'ma'n we'y:

We'ksa, ex echinkujiy a tja Dios, junx tuk'a t-altar.^j Ex ajlanqekujiy aye' nchi k'ulin antza. ² Me mi kub' techinjiy twi' pe'n ti'xi ja, qu'n ma txi q'on te' kye', a nya Judiyqe.^k Ex kb'ajil kywa'b'in tkyaqiljo tnam xjan toj kab'e toj ox k'al[†] xjaw. ³ Ex kxel nsma'n kab'e ku-

jsilte wi'ja, tok kyxb'alin te b'isb'ajil. Ex kchi yolil te kujsil te' yol toj 1,260 q'ij.

⁴ Ayetzi'n kab'e kujsilte yol lo, ayetzi'n kab'e tze olivo^l ex kab'e xtanko^l ite'ku nwutza, ayi'n Tajaw tkyaqil tx'otx'. ⁵ Ex qa at jun nt-ximin tu'n tkub' b'inchin mib'in kyi'j, ok k-okil q'aq' toj kytzi, tu'n kytz'e'y te jun majx. Ex ikytzin kchi kyimile' aye kyaj tu'n kyb'inchin mib'in kyi'j. ⁶ Me ayetzin kujsil yol lu'n at kyoklin tu'n mi tzaja jb'al kyojjo kyq'ijil, aj kyok ten yolil ti'j Dios.^m Ex at kyipin tu'n tx'ixpit a' tu'n tok te chiky,ⁿ ex tu'n kyqanin tkyaqil wiq yajb'il tib'aj tx'otx', tze'nku kyaj.

⁷ Me ajtzin tjapin b'ajjo kyaq'in tu'n kyq'o'n yek'b'il, jun ma tij txuk kjawitz tojjo jul te kawb'il, a ma nintz t-xe.^o K'wel kyi'j tu'n, ex kchi k'wel b'yo'n tu'n.^p

⁸ Ex ayetzin kyxmili otaq kyim ok kchi kyjel ku'xb'in toj tnam Jerusalén, ja' kub' b'yo'n kyAjaw twutz cruz. Ajo tnam, iky n-ele tze'nku Sodoma exsin Egipto, aye techil ti'jjo tkyaqil nya wen.^q ⁹ Ex toj ox q'ij tuk'a niky'jin, ayetzin xjal twutz tkyaqil tx'otx', a'lchaqx kye kyxe'chil, kyyol ex kytanim, kchi ka'yil kyi'j, ex mi txi kyq'o'n amb'il, tu'n kyku'x muqet.

¹⁰ Ex ayetzi'n itz'qex twutz tx'otx' kchi tzalaje ti'jjo kyimin, ex kxel kysma'n oyaj kyxolx, qu'n aye xjal lo kub' kyb'inchin mib'in kyi'j kykyaqil xjal twutz tx'otx'.

¹¹ Me tb'ajlinxi' ox q'ij tuk'a niky'jin, ax Dios xi q'on'te kychwinqil, ex b'e'x i jaw we'ks juntl majl.^r Ex ayetzi'n nchi ka'yintaq kyi'j, b'e'x tzaj nim kyxob'il. ¹² Ex ayetzin kab'e kujsil yol, xi kyb'in jun tq'ajq'ojil wib'aj toj kya'j, ex ntq'ma'n: Ku kyjatza tzalu'n.

†11:2 Kab'e toj ox k'al, 42 n-ele.

^h10:7 Dan. 12:7; Am. 3:7 ⁱ10:10 Ez. 2:8–3:3 ^j11:1 Ez. 40:3

^k11:2 Lc. 21:24 ^l11:4 Zac. 4:3, 11-14 ^m11:6 1Re. 17:1

ⁿ11:6 Ex. 7:17-19 ^o11:7 Dan. 7:3; Tchi. 13:4-7 ^p11:7 Dan. 7:21

^q11:8 Is. 1:9-10 ^r11:11 Ez. 37:10

Ex b'e'x i xi' toj muj, tu'n kykanin toj kya'j.^s Ex iwle kyu'n kyajq'oj. ¹³ Me tojxjo or anetzi'n, tzaj jun nim kyaqnajab',^t ex tu'n tpajjo kyaqnajab', b'e'x tzaj t'zaqjo tlajajin tnejjo tnam, ex b'e'x i kyim wuq mil xjal toj. Ayetzi'n i kyij tuk'a kychwin-qil, tuk'a nim kyxob'il, i nimsin tb'i Dios, a Tajaw Kya'j.

¹⁴ Ma b'aj te tkab' b'isb'ajil lo. Me atx juntl ch'ix tul kanin.

A twuqin chun

¹⁵ Atzin twuqin angel xi toq'sin tchun, ex i b'ijte tq'ajq'ojil wi'b'aj kujxix wen toj kya'j, a nkyq'ma'n:

Atzin tx'otx', a ja' nkawinetaq tajaw il, ma tz'ok tetzin qAjaw, a Crist, a ja' kkawile te jun majx.^u

¹⁶ Ex ayetzin kyaje toj ka'wnaq^{ff} ne-jinel, a q'uqleqetaq toj kyq'uqb'il twutz Dios, b'e'x i kub' muk'e twutz tx'otx', ex i k'ulil twutz. ¹⁷ Xi kyq'ma'n:

Kxel qq'o'n chjonte te'y, ay qAjaw ex qMan Dios, a nimxix tipin, a attaq te tnejil, ex at ja'lin.

Qu'n tzaj ttzyu'n tkyaqil tipi'n, ex ma txi xkye tu'n tkawi'n tib'aj tkyaqil.

¹⁸ Aye nya nimil b'e'x tzaj kyq'oj. Me atzin ja'lin, ma kanin tq'ijil tyab' twi'y.

Ex atzin paqjo ja'lin, tu'n kyok tkyaqil kyimnin toj pa'b'in tu'n. Ex kxel tq'o'n chojb'il kyejo taq'nila, aye

yolil Tyola, junx kyuk'a kykyaqil nimil ti'ja, aye' njaw kynimsin tb'i'y, exla qa ma nim kyoklin, ex qa mina.^v Ex kchi k'wel tyuch'injiy toj najin, aye nchi yuch'inte twutz tx'otx'.

¹⁹ Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x jqetjo tja Dios toj kya'j, ex tojjo tja q'ancha'lin te' kax, a yek'b'il ti'jjo Kujsb'il Tyol qa at Dios kyuk'a Ttanim. Ex b'e'x tzaj xloq'lin kya'j, junx tuk'a jun tq'ajq'ojil njumin wen, ex q'ankyaq ex jun nim kyaqnajab' ex txqan saqb'aqin.^w

Jun techil toj kya'j

12 Ex tzaj yek'in jun techil toj kya'j: Jun qya b'altz'in toj tqan q'ij, nyakuj tze'nku t-xb'alin, ex tokxtaq xjaw tjaq' tqan, ex tuk'a jun toj twi' tze'nku te nim toklin te kab'lajaj che'w. ² Me atzin qya lu'n ch'ixtaq tu'n tiz'je jun tal, ex nweqintaq tu'n tkyixk'ojilk'wal, ex nimx kyixk'oj iky'x tu'n, tu'n tul itz'je tal.^x

³ Ex tzaj yek'in juntl techil toj kya'j: Jun kyaq txuk ma tijxix, iky ka'yin tze'nku xmatx. Ex attaq wuq twi' ex lajaj tkach,^y ex tokxtaq jun toj kywi' tze'nku te nmaq kawil. ⁴ Ex tuk'a tje tzaj tb'altz'in toxin tnej che'w toj kya'j, ex jun paqx tzaj t-xo'n tzman twutz tx'otx'.^z Ex atzin ma tij txuk lo kub' we' twutzjo qya, a kyja'taq tul itz'je tal, noq tu'n t-xi tchyo'njo tal k'wal, akxtaq tul itz'je.

⁵ Me ante qya ul itz'je jun tal q'a,^a a tu'ntaq tkawin tib'aj tkyaqil twutz tx'otx' tuk'a nimxix tipin ex tuk'a jun tvar kxb'il.^b Ex jun paqx xi q'i'n tal ne'x tzma toj tq'uqb'il Dios. ⁶ Ex atzin qya b'e'x xi oq tojjo tx'otx', a nti' kynajb'ilxjal toj, a ja' otaq b'ante jun tnajb'il tu'n Dios, tu'ntzintla tk'a'chit toj 1,260 q'ij.

⁷ Attaqtzin jun nim jyoq q'oj toj kya'j, a ja' ta'yetaq tnejil angel Miyel kyuk'axjo tuk'a.^c Ex ok tilil kyu'n tu'n kyjyon q'oj tuk'a ma tij txuk ex kyuk'a taq'nil. ⁸ Me mix kub'e ti'j Miyel kyu'n, ex mix knete

^{ff}11:16 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele.

^s11:12 2Re. 2:11 ^t11:13 Tchi. 6:12; 16:18 ^u11:15 Dan. 7:14, 27

^v11:18 Sal. 115:13 ^w11:19 Tchi. 8:5; 16:18 ^x12:2 Mi. 4:10

^y12:3 Dan. 7:7 ^z12:4 Dan. 8:10 ^a12:5 Is. 66:7 ^b12:5 Sal. 2:9

^c12:7 Dan. 10:13, 21; 12:1

najb'il kye toj kya'j. ⁹Ikytzi'n, b'e'x etz lajo'n ma tij txuk pe'n, ajo ma' ojtxe kan, a tok tb'i te tajaw il mo qa satanás, ajo nsb'untaq ti'j tkyaqil twutz tx'otx'.^d Aku ex kyuk'axjo taq'nil, b'e'x etz xo'n tzman twutz tx'otx'.^e

¹⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'in jun tq'ajq'ojil kujxix toj kya'j. Ex tq'ma: Ma kanin kolb'il ja'lin, tuk'a nim tipin ex Tkawb'il qMan Dios, ja' tu'n tkawine Crist te jun majx.

Qu'n ma t'etz xo'n ajo patil kye nimil, ajo npatintaq kyi'j twutz Dios q'ijl ex qniky'in.^f

¹¹Qu'n ma kub' ti'j kyu'n noq tu'n tchky'eljo Jesús, a tal Tal rit, ex kub' kyyek'in kynimb'il tuk'a kyyol ex tuk'a kyb'inchb'in, tu'n mix i xob'e tu'n kykyim tu'n tpaj Tb'anil Tqanil.

¹²Tu'npetzi'n, chi tzalajxa kya'j ex kykyaqiljo najleqe toja.

Me ay b'isb'ajilxix kye' ite' twutz tx'otx' exqetzi'n jni' nchi kanb'in kychwinqil tib'aj ttxuyil a',

qu'n ate tajaw il ma ku'tz kyxola tuk'a nim tq'oj, qu'n b'in tu'n, qa noq jun jte'b'in q'ij at tzalun.

¹³Tej tok ka'yi'n ma tij txuk qa otaq tzaj xo'n twutz tx'otx', b'e'x ok lipe ti'jjo qya, a otaq tzul itz'je tal. ¹⁴Me ante' qya b'e'x tzaj q'o'n kab'e t-xiky' tze'nku te t'iw, tu'ntzintla tb'ant tlipin, tu'n tkanin tojjo najb'il, a ja' nti' kynajb'ilxjal toj, najchaq tk'atzjo txuk, a ja' tu'n tk'a'chit toj oxe ab'q'e tuk'a niky'jin.⁸ ¹⁵Me atzin te ma tij txuk b'e'x jatz t-xab'in a' toj ttzi, tu'n tb'ant jun nim a', tu'ntzintla t-xi iqin qya tu'n, tu'n tkyim. ¹⁶Me atzin te tx'otx' onin ti'jjo qya, qu'n b'e'x xi tq'o'n ttzi tu'n t-xi tk'wa'n a', a otaq jatz t-xab'in ma

tij txuk toj ttzi. ¹⁷Tu'npetzi'n, a ma tij txuk b'e'x tzaj tq'oj ti'jjo qya, ex b'e'x xi' q'ojil kyi'jjo taljo qya, aye' nkub' kynimin tkawb'il Dios, ex aye ma chi ok lipe ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús tuk'a tkyaqil kyanmin. ¹⁸Ex atzin ma tij txuk kub' we' ttzi ttxuyil a'.

Juntl txuk njatz toj ttxuyil a'

13 Ex xi nka'yi'n toj ttxuyil a' jatz juntl txuk ikytzi'n tze'nku a ma tij.^h At wuq twi' ex lajaj tkach. Ex kyib'aj junjun tkach, attaq jun toj kywi' tze'nku te nmaq kawil. Ex kyib'aj junjun kywi', attaq jun b'ib'aj tok ti'j, te yasb'il ti'j Dios.ⁱ ²Me atzi'n txuk, a xi nka'yi'n, ikytzi'n ka'yi'n tze'nku jun ma tij wech, me kyuk'a tqan tze'nku te oso, ex ttzi tze'nku te b'alun.^j Me atzin ma tij txuk, a attaq nej, xi q'o'nte tipi'n juntl, tuk'a nim toklin, ex tkyaqil tkawb'il. ³Me atzi'n jun twi'jo tkab' txuk attaq jun ky'ixb'ine ti'j, nyakuj otaq kyim, me atzi'n ky'ixb'ine b'e'x q'anj. Tu'npetzi'n, i jaw ka'ylaj tkyaqil xjal twutz tx'otx', ex b'e'x i ok lipe ti'j. ⁴Tkyaqil xjal i k'ulin twutzjo ma tij txuk tnejil, qu'n tu'n xi tq'o'n tkawb'il te tkab' txuk. Ex ikyxjo, i k'ulin twutzjo tkab' txuk, ex kyq'ma: Mix ti'x jun tze'nku te txuk lo. ¿Ma atzin jun aku q'ojin tuk'a?

⁵Ex xi q'o'n amb'il tu'n tnimsin tib', ex tu'n tyasin ti'j Dios, ex tu'n tkawin tib'aj tkyaqil twutz tx'otx' toj kab'e toj ox k'al^{§§} xjaw. ⁶Ex ikytzi'n b'antjo tu'n: Yolín ti'j Dios, ex xo'n yol ti'j tb'i, ex ti'j kya'j, ex kyi'jjo najleqe toj.^k ⁷Ex xi q'o'n amb'il tu'n tq'ojin kyi'j nimil, ex tu'n tkub' kyi'j tu'n.^l Ex xi q'o'n toklin tib'aj tkyaqil xjal, a'lchaqx kye kyxe'chiltz, kytanim, kyyol, ex kytx'otx'. ⁸Tkyaqil xjal

§§13:5 Kab'e toj ox k'al, 42 n-ele.

^d12:9 Gen. 3:1-7 ^e12:9 Lc. 10:18 ^f12:10 Job 1:9-11; Zac. 3:1

^g12:14 Dan. 7:25; 12:7 ^h13:1 Dan. 7:3 ⁱ13:1 Dan. 7:8; Tchi. 17:3, 7-12

^j13:2 Dan. 7:4-6 ^k13:6 Dan. 7:8, 25; 11:36 ^l13:7 Dan. 7:21

kchi k'ulil twutzjo txuk, aye' a nya tz'ib'in kyb'i toj Tu'jil Chwinqil,^m a te' tal Tal rit, a kyim, a tze'nkuxtaqjo t-xim Dios, a atxix na'mtaq kub' tch'iysin tkyaqil.

⁹A'lchaqx kyetz k-okil b'inte lo, b'a'n tu'n tkub' kyb'i'n.

¹⁰Ankye te' b'antnin ti'j tu'n tkux jpu'n toj tze, il ti'j tu'n tkux jpu'n.

Ex ankye te' b'antnin tu'n tkyim tuk'a kxb'il, il ti'j tu'n tkyim.ⁿ

Tu'npetzi'n, ankye te', a at toklin te nimil ti'j Dios, il ti'j tu'n tten tipin ex t'nimb'il ti'j toj tkyaqil.

Juntl txuk jatz toj tx'otx'

¹¹Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n kyja'taq tjatz juntl txuk toj tx'otx'. Attaq kab'e tkach tze'nku tkachjo tal tal rit, me ikytzin yoli'n tze'nku ma tij txuk. ¹²Ex attaq tkawb'il tze'nku te tkab' txuk, ex kub' tb'inchin tkyaqil toj tb'i. Ex kub' tb'inchin tu'n nim tipin, tu'n kyk'ulin tkyaqilxjal twutz tx'otx' te' a tkab' txuk, a otaq q'anjjo tky'ixlb'in te kyimin. ¹³Ex kub' tb'inchin nim techil tuk'a tipin, expe b'ant tu'n, tu'n ttzaj q'aq' toj kya'j tu'n tk'u'l twutz tx'otx' kywutzxjal. ¹⁴Ex noq kyu'n techil, a kub' tb'inchin toj tb'i tkab' txuk, b'ex i kub' sb'u'n kykyaqiljo xjal twutz tx'otx', a nya nimilqe. Ex xi tq'ma'n tu'n kyb'inchinxjal jun twutzb'iyiljo te nimsb'il tb'i tkab' txuk, a otaq ky'ixb'e twi' tu'n kxb'il, a otaq q'anj. ¹⁵Ex xi q'o'n tipin txuk lo, tu'n t-xi tq'o'n tchwinqil twutzb'iyiljo tkab' txuk, tu'ntzintla ajo twutzb'iyil tu'n tb'ant tyolin, ex tu'n t-xi tq'ma'n, tu'n kykyim kykyaqiljo a mi xi k'ulin twutz. ¹⁶Ex ikyxjo, kub' tb'inchin tu'ntzintla kyechitjo tkyaqil xjal twutz tx'otx'. Exla qa at kyoklin mo minaj, exla qa q'ininqe mo qa yajqe, exla qa tajaw aq'untlqe, exla qa aq'nilqe, iltaq ti'j tu'n tok kyechil ti'j tman kyq'ob' mo ti'j ky-

plaj. ¹⁷Ex mix a'ltaq aku loq'in, ex tu'n tk'ayin qa nti'taq kyechil tok, a b'ib'aj te txuk, mo tajlal tb'i. ¹⁸Me taj te lu'n jun nim nab'l. Ankye ma tz'el tniky' te, b'a'n tu'n t-xi tniky'in alkye tajlaljo txuk. Qu'n a tajlaljo txuk ikyxjo tze'nku tajlal ichin, a ikyjo tze'nku lo: 666.

Ajo tal Tal rit kyuk'a 144,000 xjal

14 Ex ikyxjo, xi nka'yini'j tal Tal rit, ajo Jesús, wa'ltaq twi' wutz Sion, junx kyuk'a 144,000 xjal, a toktaq tb'i tal Tal rit ti'j kyplaj ex tb'i Ttata.^o ²Ex jun paqx xi nb'in tq'ajq'ojil tzaj toj kya'j, ikytzi'n tze'nku tq'ajq'ojil txqan nim a', mo tze'nku ntinin jun q'anqyaq kujxix; qu'n atzin tq'ajq'ojiljo chnab', arpa tb'i, a nchinb'ajtztaq kyu'n nim xjal. ³Ex nchi b'itzintaq twutz tq'ub'il Dios, ex kywutzjo kyaje ajb'il te, ex kywutzjo nejjinel, jun b'itz ak'ajxix, a mix a'l juntl aku b'ant tu'n, qala' o'kqexjo ajo 144,000, aye' a otaq chi kotpaj kyxoljo ite'taq twutz tx'otx'. ⁴⁻⁵Ex ayetzin xjaljo lu'n tz'aqleqe, ex saqxix kychwinqil; mi kub' kyb'inchin aj pajil, ex mix knet jun yol te sb'ub'l toj kytzi,^p qala' i xi lipe ti'jjo tal Tal rit toj tkyaqil. Ex ma chi laq'et kyxoljo tkyaqilxjal twutz tx'otx', tu'n kyok tze'nku jun oyaj te tnejil twutz awal twutz Dios ex twutzjo tal Tal rit.

Ayejo oxo angel

⁶Ex ikyxjo, xi nka'yi'n jun angel nlipin twutz kya'j, ex xi tq'ma'n Tb'anil Tqanil qMan kye kykyaqil xjal, a'lchaqx kye kytx'otx', kyxe'chiltz, kyyoltz, ex ky-tanim. ⁷Ex nyolintaq tuk'a jun tq'ajq'ojil twi' kuj, ex chi' kyjalun: Chi xob'a te Dios, ex kynimsinksa tb'i, qu'n ma kanin tq'ijil, tu'n kyok tkyaqilxjal toj pa'b'in twutz. Chi k'uli'n twutzjo ax kub'

^m13:8 Sal. 69:28 ⁿ13:10 Jer. 15:2 ^o14:1 Ez. 9:4; Tchi. 7:3

^p14:4-5 Sof. 3:13

b'inchinte kya'j ex tx'otx', ttxuyil a', ex jni' xlok' a'.

⁸Ex xi lipe juntl angel, a xi tq'ma'n: Ma kub' tz'aq nim tnam Babilonia te jun majx,^q qu'n ma chi tx'ujtexjal tu'n, toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n tkyaqil tachb'il.

⁹Ex xi lipe jun toxin angel, a ntq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kujxix: Qa at jun ma k'ulin twutzjo ma tij txuk, mo twutzjo twutzb'iyil, ex qa ma txi ttziyin, tu'n tok techil ti'j tplaj, mo ti'j tman q'ob',¹⁰ okla k-iky'ixjo chojb'il tu'n, kywutzjo angel, a xjanqe, ex twutzjo tal Tal rit, a tuk'a q'aq' ex tz'e'naq te jun majx.^f Ajo chojb'il lo, a tyab' twi' Dios, a ktzajil tq'o'n tze'nku jun k'wab'j, a il ti'j tu'n t-xi kyk'wa'n, a nya smo'n twutz tuk'a jun ti'.^s ¹¹Ex atzin tsib'iljo a k-iky'ix kyu'n, kjawix te jun majx,^t ex nti' oyb'il ti'j q'ijl ex qniky'in kyejo i k'ulin twutzjo ma tij txuk, ex ti'jjo twutzb'iyil, exqetzi'n xi kytziyin tu'n tok kyechil, a tb'i.

¹²Tu'npetzi'n, aye nimil, a nkub' kynimin tkawb'il Dios, il ti'j tu'n kywe'xix kuj toj kynimb'il.

¹³Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'i'n jun tq'ajq'ojil tzaj toj kya'j tq'ma we'y: Tz'ib'inkujijy lu'n: Ky'iwlinqexixjo aye kchi kyimil ja'lin ex yajxi, aye' nimilqe ti'j qAjaw.

Twutzxixjo lo, chi Xewb'aj Xjan. Ok chi ajlal ti'jjo kyaq'inch. Ex ajo kyaq'in k-yek'il te' kynimb'il, aj kyxi' toj pa'b'in twutz Dios.

Ma pon tq'ijil tyab'xix twi' Dios

¹⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n jun muj sjanin wen, ex q'uqlekxtaq jun xjal tib'aj, a ikyx ka'yin tze'nku Tk'wal Ichin.^u Ex tokxtaq jun toj twi', a b'inchin tu'n q'anpwaq, te jun yek'b'il, qa otaq kub' ti'j

tkyaqil tu'n. Ex q'intaq jun semil tu'n, a at tste wen. ¹⁵Ex etz juntl angel toj tja Dios toj kya'j, ex tzaj tq'ma'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kuj, te a q'uqletaq tib'aj muj: Atzin ja'lin, q'intzjiy tsemila ex jo'nksjiy nimil twutz tx'otx' tu'n kyok chmet tze'nku awal, a ma q'anix.^v

¹⁶Ante' q'uqlekxtaq tib'aj muj, b'e'x xi tnuqpin tq'ob' tib'aj tx'otx', ex jaw tchmo'n nimil.

¹⁷Ex etz juntl angel toj tja Dios toj kya'j, ex ikyxjo q'intaq jun tsemil at-taq tste wen. ¹⁸Ex etz juntl angel twutz t-altar Dios toj kya'j, a nejinel tib'aj q'aq', ex tzaj ttxko'n tuk'a tq'ajq'ojil twi' kuj a angel q'intaq tsemil, a at tste wen: Q'inktz tsemila, a at tste wen, ex chmonksjiy tkyaqil xjal twutz tx'otx', a nya nimil, tze'nku junjun tq'ob' uv, a ma q'anix.

¹⁹Ex b'e'x xi tnuqpin tq'ob' tib'aj tx'otx', ex jaw tchmo'n xjal anetzi'n, ex b'e'x i kux tq'o'n toj jyoj q'oj, tze'nku jun jitz'b'il ta'l twutz uv, tu'n tex yitz'et. Ajo jitz'b'il lo jun yek'b'il ti'j tyab' twi' Dios.

²⁰Atzin jyoj q'oj, antza b'aje ti'jxi tnam.^w Ex kyu'n jni' kyimmin, etz ajqelin chiky' japin tzma ti'j tzi jun chej, ex pon piq'j jwe'lajaj toj jun mutx' ajlab' ti'jile tnam.^{*}

Ayejo wuq angel tuk'a wuq ky'ixsb'ajil

15 Xi nka'yi'n juntl techil nimxix toj kya'j, tu'n kyjaw ka'ylajxjal ti'j. Atzin techiljo lo: Wuq angel tuk'a wuq ky'ixsb'ajil, a ja' tu'n tjapin b'aj tyab' twi' Dios twutz tx'otx'. ²Ex xi nka'yi'n jun ti' tze'nku ttxuyil a', a nqoptz'aj tze'nku ka'yb'il wutzb'aj, ex smo'n tuk'a q'aq'. Ex wa'ltaq txqan xjal ttxlaj, aye otaq chi kanb'in ti'j ma tij txuk ex ti'j twutzb'iyil, ex ti'jjo tajlal tb'i. Ex q'i'n arpa kyu'n, a

^{*}14:20 Jwe'lajaj toj jun mutx' ajlab', 75 leguas (mo 300 kilómetros) n-ele toj kastiy.

^q14:8 Is. 21:9; Tchi. 18:2 ^f14:10 Gen. 19:24 ^s14:10 Is. 51:17

^t14:11 Is. 34:10 ^u14:14 Dan. 7:13 ^v14:15 Jl. 3:13

^w14:20 Is. 63:3; Tchi. 19:15

otaq xi tq'o'n Dios kye. ³Ex i b'itzin ti'jjo tb'itz tal Tal rit ex te Moisés, a taq'nil Dios.^x Ex kyq'ma:

Ay qAjawa Dios nimxix tipi'n, ex te ka'yb'ajilxjo tkyaqil tb'inchb'in; ex jikyin ex twutzqexixjo ayejo tumil, qu'n Ay, Kawil tib'aj tkyaqil tnam.

⁴¿Ankye jun nlay jaw xob' te'y, Ay qAjawa?

¿Ex ankye jun nlay jaw nimsin te tb'iy?^y Qu'n o'kx te' xjanxix.

Ex tkyaqil tnam twutz tx'otx' tzul tk'atza k'ulil te'y,

qu'n tkyaqil taq'nb'in tz'aqlexix, ex ma q'ancha'lix.^z

⁵Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n toj kya'j, xi jaqle ja, a ja' najle Dios.^a ⁶Ex tojjo ja, b'e'x i etz wuq angel, a q'intaqjo wuq ky'ixsb'ajil kyu'n. Ex toktaq kyxb'alin tz'umin ex tb'anilx wen. Ex toktaq tk'alb'il kyk'u'j b'inchin tu'n q'anpwaq ex japine tzma tzi kyk'u'j. ⁷Ex atzin jun kyxoljo kyaje ajb'il twutz tq'uqb'il Dios, xi tq'o'n teyile junjun wuq angel jun laq b'inchin tu'n q'anpwaq, nojnin tu'n tyab' twi' Dios, a itz'x te jun majx. ⁸Ex ajo tja Dios toj kya'j, b'e'x noj tu'n sib', a tzajnin ti'jjo tqoptz'ajiyil tipin Dios.^b Ex mix a'l jun aku b'ant tu'n tokx, tzmaxi' te' t'japin b'aj wuq ky'ixsb'ajil, a q'i'ntaq kyu'n wuq angel.

Aye wuq laq te ky'ixsb'ajil

16 Ex xi nb'in jun tq'ajq'ojil twi' kujjix, a etz toj tja Dios toj kya'j. Xi tq'ma'n kye wuq angel kyjalu'n: Ku kyxi'y qolte tib'aj tx'otx' a wuq laq, a nojnin tu'n tyab' twi' Dios.

²Ex atzin tnejil angel xi tqonjo tlaq tib'aj tx'otx'. Ex kyib'ajjo kykyaqiljo xjal, a toktaq techiljo ma tij txuk kyij, exqetzi'n aye nchi k'ulintaq twutzjo

twutzb'iyil, b'e'x etz jun tx'a'k kyij, a nya wen ex manyor taq'linx.^c

³Ex atzin tkab' angel xi tqonjo tlaq tib'aj ttxuyil a', ex b'e'x okjo a' te chiky' tze'nku tchky'el jun kyimnin. Ex b'e'x i b'aj kyimjo tkyaqiljo najleqetaq toj.

⁴Ex atzin toxin angel, xi tqonjo tlaq kyib'aj nim a' ex jni' xlok' a', ex b'e'x chiky'ix kywutz.^d ⁵Ex xi nb'in ajo angel nejinel te a', ex tq'ma:

Tz'aqlexix te', tu'n ma kawi'n ikyjo, Ay Dios xjanxix, a itz'x ja'lin ex te tnejil, qu'n ikytzin t-ximji'y kyib'aj.

⁶Qu'n tu'n ma tz'el kycky'eljo aye nim-ilqe, ex aye ma chi yolin ti'ja.

Me atzin ja'lin, ma txi tq'onjiy chiky' te t-xel, tu'n t-xi kyk'wa'n.

Qu'n ikytzin nkyqani'n tu'n kyb'inchb'in nya wen ti'ja.

⁷Ex xi nb'in tq'ajq'ojil t-altar Dios, a tq'ma: Ikytzi'n Tata Dios, a nimxix tipi'n. Ma kawi'n tuk'a tumil twutzxix ex tz'aqlexix.

⁸Ex atzin tkyajin angel xi tqonjo tlaq tib'aj q'ij, ex xi q'o'n toklin q'ij tu'n kytz'e'yxjal tu'n, tuk'a q'aq'. ⁹Ex kykyaqilxjal i b'aj tze'y kujxix wen, me nti' ajtz ti'j kyanmin, ex mix i nimsin tb'i Dios, a at toklin kyib'aj kykyaqil ky'ixsb'ajil lo, qala' i yolb'in ti'j.

¹⁰Ex atzin tjwe'yin angel xi tqonjo tlaq tib'aj tq'uqb'iljo ma tij txuk ex atzin tkawb'il b'e'x kyij toj qniky'in.^e Ex ayet-zin xjal i ok ten b'alte kyaq' tu'n tky-ixk'ojil, ¹¹me mix tu'n ikyjo, mix ajtze ti'j kyanmin tu'n kyb'inchin nya wen, a nb'anttaq kyu'n. Qala', i yolb'in ti'j Dios te toj kya'j kujxix wen, tu'n tpajjo tky-ixk'ojil exsin tkyixk'ojil tx'a'k kyij.

¹²Ex atzin tqaqin angel xi tqonjo tlaq tib'ajjo ma tij nim a', Eufrates tb'i, ex atzin nim a', b'e'x tzqij,^f tu'n tjqet jun

^x15:3 Ex. 15:1-18 ^y15:4 Jer. 10:7 ^z15:4 Sal. 86:9 ^a15:5 Ex. 38:21

^b15:8 Ex. 40:32-35; 1Re. 8:10-11; 2Cr. 5:13-14; Is. 6:4 ^c16:2 Ex. 9:10

^d16:4 Ex. 7:17-21 ^e16:10 Ex. 10:21 ^f16:12 Is. 11:15-16

b'e kye nmaq kawil, junx kyuk'a kyxo'l q'aq', aye' i tzaj te elnix. ¹³ Ex i nli'y oxe taq'nil tajaw il, nyakuj xulma'qe, i etz toj ttzi ma tijxix txuk, a icy ka'yin tze'nku xmatx, ex toj ttzi tkab' txuk, ex toj ttzi toxin txuk, a ok tq'o'n tib' te jun yolil Tyol qMan. ¹⁴ Ayejo taq'nil tajaw il lo, a nimtaq techil nb'ant kyu'n te sb'ub'l, ex tu'n kyjaw ka'ylajxjal kyi'j. Ex i etz chmol te tkyaqiljo nmaq kawil twutz tx'otx', junx kyuk'a tkyaqil kyxo'l q'aq', tu'ntzintla kyq'ojin toj nintz tq'ijil Dios, a nimxix tipin.

¹⁵ Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús: Kyka'yinktzi'n, loqin chin ul, a nti' b'in kyu'n, tze'nku jun ileq'.⁸ Tu'npetzi'n, ky'iwlinqexixla kye', aye' ma chi tzaj sak'paj toj kynimb'il, ex ma b'ant kyten, tu'ntzin mi chi ele toj kytx'ixew, tze'nku jun xjal nb'eteje x'b'iq kywutz txqantl.

¹⁶ Ex aye oxe taq'nil tajaw il i etz chmol te tkyaqiljo nmaq kawil tojjo tx'otx' Armagedón,^h a n-ele toj kyyol aj Judiy.

¹⁷ Ex atzin twuqin angel xi tqonjo tlaq toj kyq'iq', ex tzmax ja' najle Dios toj kya'j, tzaj jun tq'ajq'ojil kujxix wen, ex tq'ma: Ma japin b'aj ja'linch. ¹⁸ Ex b'e'x tzaj qoptz'aj xloq'lin kya'j, ex txqan tq'ajq'ojil ntinin wen, ex poq'le q'anqyaq. Ex b'e'x tzaj lu'lin tx'otx' tu'n jun kyaqna-jnab',ⁱ a nimxixtl tze'nku tkyaqil kyaqna-jnab' atxix ojtxe. ¹⁹ Ex tzaj tna'n Diosjo nim tnam Babilonia, tu'n kyxi tkawin tuk'a nimxix tyab' twi', tze'nku tu'n t-xi tq'o'n jun k'wab'j, k'axix wen, a il ti'j tu'n t-xi kyk'wa'n, a nya smo'n twutz tuk'a jun ti'.^j Ex ajo nim tnam, b'e'x kub' pax toj oxe elnin, ex tkyaqil tnam twutz tx'otx' b'e'x i tzaj yuch'j. ²⁰ Ex tkyaqil tx'otx' toj ttxuyil a' b'e'x i xi mulq'aj, ex jni'

wutz, b'e'x i b'ajel naj.^k ²¹ Ex b'e'x tzaj tz'aq kyib'ajxjal nim saqb'aqin toj kya'j, b'alaqa wajxaq almud talil junjun.^l Me ayetzinxjal, b'e'x i b'aj ok ten yasil ti'j Dios, noq tu'n tpajjo nim saqb'aqin, qu'n nimxixjo ky'ixsb'ajil tu'njo lo.

Jun kawb'il tib'ajjo qya, a ky'a'jil

17 Ex tzajtzin jun kyxoljo wuq angel, a tzyul te' wuq laq, ex tzaj tq'ma'n we'y: Ku tzaja, ex kxel nyek'inji'y tkawb'il Dios, a kujxix wen, a ktzajil tib'ajjo qya, a manyor ky'a'jil, a q'uqlek kyib'ajjo ma nintz a'.^m ² Kykyaqil nmaq kawil te twutz tx'otx' o chi ky'a'jin tuk'a, ex kykyaqiljo najleqe twutz tx'otx' ma chi ok aj pajil tuk'a, nyakuj ma txi tx'ujte tuk'a q'e'n.ⁿ

³ Attaq tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex toj jun wutziky'a nli'y, ex ajo angel xi q'i'n we'y tojjo tx'otx', a nti' kynajb'ilxjal toj. Antza, oke nka'yi'n jun qya iqintaq tu'njo ma tij txuk kyaq ti'j, a ja' tz'ib'intaq ila' b'ib'aj ti'j, te yasb'il ti'j Dios.^o Ex attaq wuq twi' ex lajaj tkach. ⁴ Atzin qya lu'n toktaq t-xb'alín, tze'nku t-xb'alín q'inin, kyaq ka'yin. Ex nojnín ti'j tu'n q'anpwaq, ex ila' wiq tal ab'j ntz'iltz'in wen. Ex q'i'ntaq jun vas toj tq'ob' b'inchin tu'n q'anpwaq, nojnín kyuk'a jni' til ex tkyaqil ttz'ilil tky'a'jb'in.^p ⁵ Ex toktaq jun b'ib'aj ti'j tplaj, a mix a'l aku tz'el tniky' te, a ntq'ma'n:

A nim tnam Babilonia, a kynana kykyaqil ky'a'jil, ex ttxuyil jni' ttz'ilil kyachb'ilxjal twutz tx'otx'.

⁶ Ex el nniky'a te qa otaq tx'ujte qya tu'n kychky'eljo nimil ti'j Jesús, aye' a otaq chi kyim, noq tu'n tpajjo i yolín ti'j.

Atzaj te' tok nka'yinj'i'y lu'n, b'e'x in jaw ka'ylaja. ⁷ Tu'npetzi'n, b'e'x tzaj tq'ma'n

⁸16:15 Mt. 24:43-44; Lc. 12:39-40; Tchi. 3:3 ^h16:16 2Re. 23:29; 2Cr. 35:22

ⁱ16:18 Tchi. 8:5; 11:13, 19 ^j16:19 Is. 51:17 ^k16:20 Tchi. 6:14

^l16:21 Ex. 9:23-24; Tchi. 11:19 ^m17:1 Jer. 51:13

ⁿ17:2 Is. 23:17; Jer. 51:7 ^o17:3 Tchi. 13:1 ^p17:4 Jer. 51:7

angel we'y: ¿Tiqu'n njaw ka'ylaja? Kxel nchiky'b'in te'y a t-xilin qya, a mix a'l n-el tniky' te, exsin ma tij txuk, a iqilte, a at wuq twi' ex lajaj tkach.

⁸Atzin ma tij txuk, a ma tli'y, atzi'n a attaq ojtxe, a nti' ja'lin, me il ti'j tu'n tjazt juntl maj tojjo jul te kawb'il, a nimxix t-xe, a na'mtaqx txi' toj najin te jun majx.⁹ Ex ayetzi'n ite' twutz tx'otx', b'e'x kchi jawil ka'ylaj, aj tok kyka'yin ma tij txuk, a attaq ojtxe, a nti' ja'lin, me il ti'j tu'n tul juntl majl. Aye xjal lo, nya tz'ib'in kyb'i tojjo Tu'jil Chwinqil, a atxix te' ttzaj tch'iyisin Dios twutz tx'otx'.^f

⁹Me taj te lu'n jun nim nab'l kye' kyaj tu'n tel kyniky' te: Ayetzi'n wuq twi', ntyek'in wuq wutz, a ja' q'uqle qya tib'aj. Ex ikyxjo nyek'in wuq nmaq kawil.

¹⁰Kyxoljo wuq, at jwe' ma chi iky', ex jun nkawin ja'lin, ex juntl na'm tul. Me ajtzin tuljo a na'm tul kyxoljo wuq, nya nim tqan ktenb'il. ¹¹Ex ante ma tijxix txuk, a attaq ojtxe, me a nti' ja'lin, atzin twajxaqin nmaq kawil, ikyxjo tze'nku wuql nmaq kawil. Ex kxe'l toj najin te jun majx.

¹²Me ayetzin lajaj tkach, a ma tli'y, ayetzi'n lajaj nmaq kawiljo, a na'm t-xi xkye tu'n kykawin.⁵ Me ok ktzajil q'o'n kyoklin te kawil junx tuk'a ma tijxix txuk, me noq te jun paq. ¹³Ayetzi'n lajaj nmaq kawil kchi kyjel toj wen, ex kxel kyq'o'n kyoklin ex kykawb'il tey-ile junjun tejo ma tijxix txuk. ¹⁴Ex ok chi q'ojil ti'jjo Jesús, a tal Tal rit. Me ante Jesús k'wel kyij' tu'n, qu'n a te' Tajaw kyib'aj tkyaqil tajaw, ex Kawil tib'aj tkyaqil kawil. Ex ayetzi'n ite' tuk'a o chi txket, ex o chi jaw sk'o'n tu'n Dios, ex o chi ok lipé ti'j te jun majx.

¹⁵Ex tzaj tq'ma'n'l angel we'y: Ex ayetzi'n ma nintz a' o chi tli'y, a ja' q'uqleksi' a ky'a'jil, ayetzi'n tnamjo, ex

xjal, ex kyyol, ex jni' tx'otx'. ¹⁶Ex ayetzi'n lajaj tkach i tli'y ti'jjo ma tij txuk, ayexjo lajaj nmaq kawil, ex ajo ma tij txuk, ok k-elil kyiky'injo qya, a ky'a'jil. Ex kyjel kytzaqpi'n x'b'iq, ex kxel kycho'no tchib'jil, ex k'wel kypatin tu'n q'aq'. ¹⁷Qu'n ate Dios k'welix q'onte toj kyanmin tu'n tkub' kyb'inchin tze'nku taj. Noq tu'n kykyij lajaj nmaq kawil toj wen, tu'n t-xi kyq'o'n kyoklin te ma tij txuk, tzmaksi' aj tjapin tze'nkuxjo o tq'ma Dios ti'j tkawb'il tib'ajjo qya, a ky'a'jil.

¹⁸Atzin qya, a ma tli'y, atzi'n nmaq tnamjo a nkawin tib'ajjo tkyaqil nmaq kawil twutz tx'otx'.

B'e'x naj tnam Babilonia

18 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nka'yi'n juntl angel, kyja'taq tku'tz toj kya'j tuk'a nim tkawb'il, ex ante tx'otx' b'e'x qoptz'aj tuk'a tqoptz'ajiyil. ²Ex tuk'a tq'ajq'ojil twi', xi tq'ma'n kujxix wen:

Ma kub' tz'aq nim tnam Babilonia te jun majx a aj ky'a'jil,^t ex ma tz'ok te kyja taq'n'il tajaw il, ex te kytxu tkyaqil ajb'il te. Ex ma tz'ok te kypaqb'il pich', a nya wenqe, ex manyor tz'ilqe.^u

³Qu'n tkyaqilxjal twutz tx'otx' ma txi kyq'on kyib' toj ky'a'jin, tze'nku tu'n kytx'ujte tuk'a tkyaqil kyachb'il, a kub' b'inchit toj tnam anetzi'n.

Tkyaqil nmaq kawil twutz tx'otx' ma chi ky'a'jin tuk'a, ex kykyaqiljo xk'amil ma chi q'inimix noq tu'n kyk'a'xjil ma wi'yin kyu'n aj Babilonia; xb'ajxi ky'laq'o'n te kytzeqb'il.

⁴Ex xi nb'i'n'tla juntl tq'ajq'ojil twi' tzaj toj kya'j, ex tq'ma:

Ku kyetza tojjo tnam lo, ayi'y ma chi oka te Ntanim, tu'ntzin mi chi b'inchini'y il kyuka, ex tu'ntzin

⁹17:8 Dan. 7:3; Tchi. 11:7 ^f17:8 Sal. 69:28 ⁵17:12 Dan. 7:24

^t18:2 Is. 21:9 ^u18:2 Is. 13:21; Jer. 50:39

mi pon kanin ky'ixsb'ajil kyib'aja, tze'nku kye.^v

⁵ Qu'n atzin nim kyil nyakuj ma jaw ch'uqit tzmax toj kya'j.^w Ex ma tzaj tq'oj Dios ti'j kyil.

⁶ Kyq'onxa t-xel kyejo xjal aj Babilonia, tze'nku ma tzaj kyq'o'n kye txqantl. Ex kychjonxa kab'e maj t-xel tze'nkuxjo ntqanin.^x

Ajo kyachb'il xi kysuqin kyexjal, ma tz'ok te nim kyil, tze'nku jun k'wab'j k'axix wen.

Atzin ja'lin, kyq'onxa juntl kyk'wa' kab'e maj k'axixl tze'nku xkub' kyb'inchin kye txqantl.

⁷ Kyq'onxa yajb'il, tu'n tiky'x kyu'n, tze'nkuxjo otaq txi kyq'o'n kyib' nej, tu'n kynimsin kyib', ex tu'n kytzeqin ti'j tkyaqil. Qu'n ma kub' kyximin toj kyanmin:

Loqin we q'uqleqin tzu'u'n tze'nku jun qya kawil, qu'n nya o kyim we wuk'a. Ex nlayxla chin b'isin we', chi'.

⁸ Tu'npetzi'n, toj jun q'ij, ktzajil ky'ixsb'ajil kyij: Aye kyimin, yajb'il kyij ex wa'yaj.^y

Ex ajo kytanima ktze'yil tu'n q'aq'.

Qu'n ate Dios, a q'ajaw, a Kawil kyib'aj, nimxix tipin.

⁹ Ayetzi'n nmaq kawil twutz tx'otx', aye' xi ky'a'jin ex xi ten tojjo tzeqb'il kyuk'a xjal toj tnam Babilonia, okxla kchi oq'il, ex kchi lab'il ti'j, aj t-xi kyka'yin tsb'eljo tnam, aj tb'aj tu'n q'aq'.

¹⁰ Ex okla kchi kyjel ten najchaq tu'n kyxob'il ti'jjo kawb'il, ex ok kyq'ma':

Ay, b'isb'ajilxla te tey, ay, nim tnam Babilonia, ajo attaq nim tipi'n. Qu'n noq toj jun paqx s-ul tkawb'il Dios tib'aja.^z

¹¹ Ex ayetzi'n k'ayil twutz tx'otx', ex okxla kchi oq'il, ex kchi lab'il ti'jjo tnam

lo, qu'n mix a'l kxel laq'onte jni' kyk'a'xjil, a attaq: ¹² Nim kyiqitz te q'anpwaq ex saqpwaq, tkyaqil wiq ab'j ntz'iltz'in wen, tu'n tokx te kyuxjal, ex jni' a wi'yil, a jatz toj ttxuyil a', a perlas tb'i, ex jni' xb'alin tz'umin ex tb'anilx wen, ex seda, a ila' wiq ka'yin, tze'nku kyaq, ex manyor wi'yilxix; ex nim kyiqitz te tz'lan tb'anilxix, ex kykyaqil wiq ti' b'inchin tu'n tste ma tij txuk a tzajnin najchaq, ex tu'n tze tb'anil, ex tu'n q'ankxb'il ex tu'n kxb'il; ex jni' kyiqitz tb'anil ab'j te b'inchb'il ja; ¹³ ex jni' kyiqitz canela, ex tkyaqil wiq k'ok'jsb'il, ex pon, ex jupsb'il, ex ila' wiq q'amb'il, ex q'en, ex aseyt, ex tuk'ax jarin che'n wen, ex triy; ex ikyxjo tzaj kyin chej, a njax kyiqitz, ex rit, ex b'a'n chej, ex iq'b'il q'inin, ex majqexpe tal xjal, tu'n kyxi k'ayit, tu'n kyok te aq'nil te jun majx. ¹⁴ Ex kxel kyq'ma'n te tnam lu'n:

Atzin ja'lin, nti' tkyaqiljo lob'j, a tb'anilx wen, a npontaq tk'u'ja ti'j.

Ex tkyaqiljo tq'inimila, ex jni' tzeqb'il, a attaq, ma naj te jun majx.

¹⁵ Ex ayetzi'n k'ayil, a ma chi suqin tkyaqiljo lo, b'e'x i q'inimix tu'n tpwajaqjo tnam lo, okla kchi kyjel ten najchaq tu'n kyxob'il ti'jjo kawb'il, ex okla kchi oq'il, ex ok kchi lab'il, ¹⁶ ex okla kyq'ma':

Ay, b'isb'ajil tejo nim tnam Babilonia. Ikytaqtzi'n tze'nku jun qya, toktaq t-xb'alin, tz'umin ex wi'yilxix, a kyaq ka'yin, ntilk'aj wen tu'n q'anpwaq ex tkyaqil wiq ab'j ntz'iltz'in wen.

¹⁷ Ex te jun paqx ma najjo q'inimil lo.

Ex tkyaqiljo nejinel toj bark, exqetzi'n xjal, a iqintaq kyu'n, ex jni' nchi aq'nin toj, ex kykyaqiljo nchi kanb'in tib'aj ttxuyil a', kchi kyjel ten najchaq. ¹⁸ Ex aj t-xi kyka'yin tsb'eljo q'aq' te yuch'b'il ti'jjo tnam, kxel ky'xch'i'n: ¿Ma attaqtin juntl tnam attaq tze'nku a nim tnam lo?

^v18:4 Is. 48:20; Jer. 50:8 ^w18:5 Jer. 51:9

^x18:6 Sal. 28:4; 137:8; Jer. 50:29 ^y18:8 Is. 47:8-9 ^z18:10 Ez. 26:16-18

¹⁹ Ex jax kychto'n quq tib'aj kywi' te jun yek'b'il ti'jjo lab'il, ex nchi oq', ex nchi jaw xch'in:

Ay, b'isb'ajil tejo nim tnam. Tu'n nim tq'inimila, ma chi q'inimix tkyaqiljo a attaq kybark toj ttxuyil a'.

Ex noq toj jun paqx, ma kub' yuch'j te jun majx.^a

²⁰ Me chi tzalajxa ti'jjo yuch'b'il ti'jjo tnam lo, ayi'y toj kya'j: Ayi'y nimil, ex ayi'y tsanjil Jesús, ex jni' yolil Tyol Dios.

Qu'n ma kawin Dios kyib'ajjo xjal toj tnam lo, te t-xeljo tkyaqil otaq kub' kyb'inchin kyi'ja.^b

²¹ Ex tzaj jun angel nim tipin, ex ja ti'n jun ma tij ab'j, tze'nku jun ab'j te cheb'l triy, ex jun paqx xi t-xo'n toj ttxuyil a', ex tq'ma te tnam:

Ex ikytzin kxela xoyite' tзма kumnix, ay tnam Babilonia, ex knajila te jun majx.^c

²² Ex nlayxla b'ijte toja, ajo chnab' arpa, ex xux, ex chun,^d nixpe alkye jun aq'nil.

Ex nlayxla b'ijte tq'ajq'ojil ab'j cheb'l triy.

²³ Ex nlayxla k'antl tzaj toja.

Ex mix jtojx tu'n tb'ijte chnab' te meheb'lin,^e

exla qa aye k'ayil toja, i ok te nmaq xjal te twutz tx'otx'.

Qu'n noq tu'njo tyuxb'in, i kub' tsb'u'nejiy tkyaqilxjal twutz tx'otx'.

²⁴ Qu'n tojjo tnam lo ma knetjo ky-chky'eljo yolil Tyol Dios, junx kyuk'a jni' nimil, ex kykyaqiljo i kub' b'yo'n twutz tkyaqil twutz tx'otx'.^f

19 Tb'ajlinxi' ikyjo, xi nb'in jun tq'ajq'ojil nyakuj tq'ajq'ojil twi' nimku xjal toj kya'j. Nkyq'ma'n:

¡Aleluya! Nimxitjo tb'i qMan Dios; ajo kolb'il, ex tqoptz'ajiyil ex nimxix tipin, qu'n teqe te qMan Diosjo.

² Qu'n nkawin jikyinxix wen ex twutzxix. Qu'n ma kawin kujxix wen tib'ajjo qya, a ky'a'jil, qu'n ma chi najxjal tu'n, tu'njo tky'a'jb'in ex tkyaqil wiq il kub' tb'inchin kyuk'a.

Ma tzaj tq'o'n Dios t-xel tejo qya, tu'njo otaq chi kub' tb'yo'n aye taq'nil, noq tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil.^g

³ Ex jun paqx tzaj kyq'ma'n juntl majl: ¡Aleluya! Nimxitjo tb'i qMan Dios.

Qu'n b'e'x xi q'o'n qya lo toj q'aq' te jun majx,

ex ajo tsib'il nlayx kub' qen.^h

⁴ Ex ayetzi'n kyaje toj ka'wnaq[†] ne-jinel, exqetzi'n kyaje ajb'il twutz tq'uqb'il Dios, i kub' muk'e tzman twutz tx'otx', ex i k'ulin twutz Dios, ajo q'uqletaq toj tq'uqb'il. Ex kyq'ma: Nimxit tb'iy. Ikyx-itjo. ¡Aleluya!

⁵ Ex b'ijte tzman toj tq'uqb'il toj kya'j, jun tq'ajq'ojil twi', a ntq'ma'n:

Kynimsinksa tb'i qDios, kykyaqila nchi ajb'in, ex at tchewil Dios kyi'ja, exla qa nmaq xjal mo minaj.ⁱ

⁶ Ex xi nb'in nyakuj tq'ajq'ojil twi' txqan xjal, mo tze'nku ntinin nim a', mo tze'nku q'anqyaq npoq'le wen.^j Ex tq'ma: ¡Aleluya! Ma txi xkye tu'n tkawin te jun majx a qAjaw, a qDios nimxix tipin. ¡Nimxitjo tb'i!

⁷ Qo tzalajx, ex qo tze'je, ex qq'onx nimb'il te.

Qu'n ma kanin tq'ijiljo meheb'lin te tal Tal rit.

Ex atzin t-xu'jil ma b'ant tten.

⁸ Ex ma txi q'o'n amb'il te, tu'n tok t-xb'alin tz'umin ex tb'anilx wen, a saqxix ex nqoptz'aj wen. (Atzin

[†]19:4 Kyaje toj ka'wnaq, 24 n-ele.

^a18:19 Ez. 27:25-26 ^b18:20 Jer. 51:48 ^c18:21 Jer. 51:63-64; Ez. 26:21

^d18:22 Ez. 26:13 ^e18:23 Jer. 25:10 ^f18:24 Jer. 51:49

^g19:2 Deu. 32:43 ^h19:3 Is. 34:10 ⁱ19:5 Sal. 115:13 ^j19:6 Ez. 1:24

xb'alin tz'umin ex tb'anilx wen, jun techil ti'jjo kyb'inchb'in tz'aqle kyejo kykyaqil nimil, aye ma tz'el kypa'n kyib', tu'n kyajb'in te Dios.)

⁹Ex ajo angel tzaj tq'ma'n we'y: Tz'ib'inkujijy lu'n: Ky'iwlinqexixjo aye ma txi txokle tojjo nintz q'ij te mejeb'lin tejo tal Tal rit.^k

Ex tzaj tq'ma'n we'y: Ayetzin yol lu'n twutzxix te Diosqe.

¹⁰B'e'x in kub' meje'y t-xe tqan angel, tu'n nk'ulin te. Me tzaj tq'ma'n we'y: Mi kub' tb'inchinjiy ikyjo, qala' k'uli'n twutz Dios. Qu'n aq'nilqin we' tze'nkuxjo te, junx kyuk'a termana, aye lipcheqek ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesús. Qu'n atzin Tb'anil Tqanil ti'j Jesús, atzin t-xilin kyyoljo tkyaqil nchi yolin ti'j tojjo u'j lo.

A chejil tib'ajjo chej sjanin ti'j

¹¹Ex nli'y kya'j jqo'ntaq,^l ex etz anq'in jun chej sjanin ti'j. Ex atzin nchejin tib'aj toktaq tb'i Tz'aqle ex Twutzxix, qu'n tuk'a tumilxix nkawine ex nnyone q'oj. ¹²Ex ayetzin tb'aq' twutz nchi tilk'aj tze'nku taq' q'aq',^m ex tokxtaq toj twi' nimku yek'b'il te nmaq kawil. Ex at-taq jun tb'i tz'ib'ink ti'j, a mi ojtzqi'n kyu'nxjal, qala' o'kxtaqte n-el tniky' te.

¹³Ex toktaq jun t-xb'alin uk'tzin t-xe tqan tuk'a kychky'eljo tajq'oj. Ex atzin tb'i chejil lo, atzin Tyol Dios. ¹⁴Ex lipcheqek ti'j txqan xo'l q'aq' te toj kya'j, tok-taq kyxb'alin tz'umin ex tb'anilx, sjanin ka'yin, ex nti' ch'in tz'il ti'j. Ex ite'kxtaq kyib'aj chej sjanin kyij'. ¹⁵Ex n-etztaq toj ttzi tnejil chejil jun kxb'il tze'nku machet tb'anilx tste, tu'ntzin kyky'ixsb'aj tkyaqil nmaq tnam twutz tx'otx' tu'n. Ex kkawil kujxix kyib'aj tuk'a jun var, a kxb'il.ⁿ Ex k'wel tyek'inxix tyab' twi' Dios, a nimxix tipin, noq tu'n tkawin Crist kyij' aj il,

tze'nku jun xjal nkub' tyitz'o'n ta'l twutz uv tu'n tqan.^o ¹⁶Ex tz'ib'inktaq ti'j t-xb'alin ex ti'j tkux a b'ib'aj lo: A Kawil tib'aj tkyaqil kawil, ex a tAjaw Tkyaqil tib'aj tkyaqil tajaw.

¹⁷Ex jun paqx nli'y jun angel wa'ltaq twutz q'ij. Ex jaw äch'in kujxix wen kye tkyaqiljo pich', aye k'utzqe, a nchi lipin twutz kya'j. Chi' kyjalu'n: Ku kytzaja, ex kychmom kyib'a, tu'n kyula toj nmaq wa'n te tkawb'il Dios, ¹⁸tu'ntzintla kywa'n kychib'jil nmaq kawil, ex jni' ne-jinel kye xo'l q'aq', ex kye ichin nimxix kyipin, ex kychib'jil chej kyuk'axjo ite'lx chejil kyib'aj, ex kychib'jil tkyaqilxjal, exla qa aq'nil mo tajaw aq'untl, mo qa nmaq xjal mo minaj.^p

¹⁹Ex nliji'y tkab' ma tij txuk exqetzi'n nmaq kawil twutz tx'otx' kyuk'ax tkyaqiljo xo'l q'aq' otaq b'aj kychmo'n kyib', tu'n kyq'ojin ti'jjo Crist, a nchejintaq tib'aj tchej ex kyij' kykyaqil tuk'a. ²⁰Me ante' ma tij txuk b'e'x xi tzyu'n junx tuk'a a txuk, a yolil niky'j yol, a otaq b'ant nimku techil toj tb'i tkab' txuk, noq tu'n kykub' tsb'u'n txqan xjal, aye' otaq txi kyq'o'n kyib' tu'n tok kyechil, a techiljo ma tij txuk, ex tu'n kyk'ulin twutzjo twutzb'iyil. Atzin ma tij txuk tuk'axjo txuk niky'il yol, b'e'x xi xo'n itz'qe toj ttxuyil q'aq', a nk'ant tuk'a tk'ok'jil tz'e'naq.^q ²¹Ex kykyaqiljo txqantl b'e'x i kub' b'yo'n tuk'a kxb'il tb'anilx tste, a etz toj ttzi Crist, a nchejintaq tib'ajjo chej. Ex tkyaqil pich', aye' k'utzqe, i noj tu'n kychib'jil kyimnin.

Aj tkawin Crist mil ab'q'e

20 Ex nliy jun angel tzaj toj kya'j, a q'i'ntaq tal ja tu'n, a taljo jul te tkawb'il Dios kyib'aj tkyaqil aj il, a

^k19:9 Mt. 22:2-3 ^l19:11 Ez. 1:1 ^m19:12 Dan. 10:6 ⁿ19:15 Sal. 2:9

^o19:15 Is. 63:3; Jl. 3:13; Tchi. 14:20 ^p19:18 Ez. 39:17-20

^q19:20 Tchi. 13:1-18

nimxix t-xe. Ex q'i'n jun ma tij kaden tu'n, toj tq'ob'.² Ante angel ok ttzyu'n ajo ma tijxix txuk, a icy ka'yin tze'n xmatx, aj ma tij kan attaq ojtxe, a tajaw il, a satanás tb'i;^r ex ok tk'lo'n toj mil ab'q'e.³ Ex xi t-xo'n tojjo jul te kawb'il, a ja' kuxe tjpu'ne, ex kub' tq'on jun kujsb'il te' jupb'ilte, tu'ntzin mi sb'u'netl tib'aj tkyaqil xjal twutz tx'otx', tzmaksi' aj tjapin mil ab'q'e. Tb'ajlinxi' mil ab'q'e, kjawitz tzaqpet jun jte'b'in q'ij.

⁴Ex nliy txqan q'uqb'il, ex kyib'ajjo q'uqb'il q'uqleqetaqo a otaq txi kyk'mo'n kyoklin tu'n kykawin kyib'ajxjal.⁵ Ex nliy kyanminjo aye a otaq tz'el k'u'xb'in kywi' noq tu'n tpajjo nchi yolín ti'j Jesús, ex tu'n tpajjo Tb'anil Tqanil ti'j Dios, a aye' mi xi k'ulin twutzjo ma tijxix txuk ex twutzjo twutzb'iyil, ex mi xi kyq'o'n kyib' tu'n kyok kyechil ti'j kyp'aj mo ti'j kyq'ob'.^t Ex nliy, te' kyjaw anq'intl, ex i kawin junx tuk'a Crist tojjo mil ab'q'e.⁵ (Me ayetzin kye txqantl kyimnin, mix i jawe anq'intl tzmaksi' aj tjapin mil ab'q'e.) Atzin tnejil anq'b'iljo.⁶ Ky'iwlinxix, ex xjanqe aye, a at kyoklin ti'j tnejil anq'b'il, qu'n atzin a tkab' kyimin nti' tipin kyib'aj; qala' kchi okil te pale te Dios ex te Crist, ex kchi kawil tuk'a toj mil ab'q'e.

A tkawb'il Dios tib'aj tajaw il

⁷Ajtzin tjapin b'ajjo mil ab'q'e, atzin satanás k-elil tzaqpet ja' k'lo'me,⁸ ex kjawitz, tu'n tsb'u'n tib'aj tkyaqilxjal toj tkyaqil nmaq tnam twutz tx'otx', a Gog ex Magog.^u Ex ktzajil tchmo'n, tu'n kyxi' toj jyoj q'oj. Ma nintz kyb'aj, tze'nku tz'awin ttzi ttxuyil a'.⁹ Aye xjal kchi tzajil toj tkyaqil twutz tx'otx', tu'n ky-chmo'n kyib' kyij'ile Ttanim Dios ex ti'j'ile tnam, a k'u'jlin tu'n. Me ate Dios ktza-

jil q'onte q'aq' toj kya'j, tu'n kytz'e'y te jun majx.¹⁰ Ex a tajaw il, a otaq kub' sb'u'nkye, b'e'x xi xo'n tojjo ttxuyil q'aq', a at tk'ok'jil tz'e'naq, a ja' otaq chexe xo'ne' a tkab' ma tij txuk ex ajo txuk, a b'inchil niky'j yol. Axxi kchi ky'ixsb'ajile te jun majx, q'ijtl ex qniky'in toj tkyaqil tab'q'eyil.

A pa'b'in twutzjo q'uqb'il, a sjanin ti'j

¹¹Tb'ajlinxi' icyjo, nliy jun ma tij q'uqb'il, a sjanin ka'yin, ex nliy Crist q'uqleta'q toj. Ex ajo tx'otx' ex kya'j b'e'x kchi k'wel naj twutz Crist, ex mi chi knet te jun majx.¹² Ex nliy tkyaqil kyimnin; jni' nmaq xjal ex aye yajqe, wa'lqetaq twutz q'uqb'il. Ex b'e'x i jaw jqetjo u'j, ex icyxjo juntl u'j, a U'j te Chwinqil. Ayetzin kyimnin i kub' kawin tze'nkuxjo otaq b'ant kyu'n, tze'nkuxjo tz'ib'intaq kyojjo u'j.^v ¹³Ex ajo ttxuyil a' i tzaj tq'o'njo kyimnin, a ite'taq toj. Ex icyxjo kynajb'il kyimnin b'e'x i tzaj tq'o'n aye kyimnin ite'kxtaq toj. Ex kykyaqilx i kawajtz teyile junjun tze'nkuxjo kyb'inchb'in.¹⁴ Ex kykyaqiljo toj kynajb'il kyimnin, b'e'x i xi xo'n tojjo ttxuyil q'aq'. Me ante' ttxuyil q'aq', a tkab' kyimnin, a te jun majx.^w ¹⁵Ex antza i xi xo'ne' aye' mix kneta kyb'i tojjo U'j te Chwinqil.

Atzin ak'aj kya'j exsin ak'aj tx'otx'

21 Tb'ajlinxi' icyjo, nliy jun kya'j ak'aj ex jun tx'otx' ak'aj, qu'n ajo tnejil kya'j exsin tnejil tx'otx' otaq chi kub' naj.^x Ex nti'taq'ljo ttxuyil a'.² Ex nliji'y tnam xjan, a ak'aj Jerusalén, a tzaj te Dios toj kya'j.^y Ajo tnam b'antnin tten tze'nku jun txin otaq b'aj ok t-xb'alin, tu'n t-xi' tuk'a tchmil.^z ³Ex nb'iy jun tq'ajq'ojil kujxix tzaj toj q'uqb'il toj kya'j, ex tq'ma: A tnajb'il Dios ma tzul kyxolxjal ja'lin.

^r20:2 Gen. 3:1 ^s20:4 Dan. 7:9, 22; Mt. 19:28; Lc. 22:30 ^t20:4 Tchi. 6:9

^u20:8 Ez. 38:1-16 ^v20:12 Dan. 7:9-10 ^w20:14 Mt. 25:41

^x21:1 Is. 65:17; 66:22; 2Pe. 3:13 ^y21:2 Tchi. 3:12 ^z21:2 Is. 52:1; 61:10

Knajal kyuk'a, ex ayetzin xjal kchi okil te Ttanim, ex axte k-okil te kyDiosxjal.^a
⁴Ex k-elil tsu'n ta'l kywutz, a ja' nti'l kyimin ex oq'il ex lab'il ex kyixk'oj, qu'n tkyaqilxjo attaq nej ma tziky'.^b

⁵Tu'npetzi'n, a qu'qletaq toj tq'uqb'il tzaj tq'ma'n: ¡Ka'yinx! Tkyaqilx ma tz'ok te ak'aj wu'n.

Ex ikyxjo tq'ma: Tz'ib'inkujiy lo, qu'n ayetzin yol lu'n, twutzqexix kye', ex b'a'n tu'n tok qe kyk'u'ja kyij.

⁶Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'ntl we'y: Tkyaqil ma japin b'aj wu'n. Ayin we' x'in kub' b'inchinte ojtxe, ex kb'ajil tkyaqil wu'n. Ayin we' atxix t-xe tnejil, ex tib'aj tkyaqil. Ankye te' atx taj toj tanmin, kxel nq'o'n nyola te noq kukxjo, tze'nku xlok' a' te chwinqil.^c ⁷Ankye ma kub' ti'j il tu'n, at toklin ti'j tkyaqiljo at we'y, ex kchin okila te tDios, ex k-okil te nk'wala.^d ⁸Me ankye te at t-xob'il tu'n t-xi lipe wi'ja, junx kxele kyuk'a jni' nya nimil, ex aj ilqe, exqetzi'n b'yol xjal, exqe aj pajil, exqetzi'n yux, ex ayetzi'n nchi k'ulin twutzjo twutzb'iyil, ex kykyaqiljo niky'il yol; antza chi xe'le toj ttxuyil q'aq', a nk'ant tuk'a tk'ok'jil tze'naq. Atzin q'aq' tkab' kyimin te jun majx.

⁹Ex nliy jun angel, a attaq kyxoljo wuq angel, aye' q'i'ntaq wuq laq kyu'n, nojninqe kyuk'a wuq ky'ixsb'ajil te b'isb'ajil tyab' twi' Dios. Ex tzaj tq'ma'n we'y: Ku tzaja. Ex kxel nyek'inji'y txin tey, a b'antnin tten tu'n tok meje, a t-xu'jiljo tal Tal rit.

¹⁰Ex tzaj tipin Xewb'aj Xjan wib'aja, ex in xi ti'n angel twi' jun ma tij wutz, ex tzaj tyek'in we'y tnam xjan, a Jerusalén, a tzaj te Dios toj kya'j.^e ¹¹Ajo tnam nqoptz'aj tuk'a tqoptz'ajiyil Dios, ex atzin ka'yin ikyxixjo tze'nku jun tal ab'j jasje, wi'yilxix wen, at tqoptz'ajiyil

tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. ¹²Ajo tnam at-taq jun ti'jile b'inchink ma tij twe', ex attaq kab'lajaj tjpel, ex ti'jjo tjpel, at-taq kab'lajaj angel, ex tz'ib'inktaqjo kyb'i, a kyb'i kab'lajaj tyajil Israel. ¹³Ex tojjo plaj elnix attaq oxo tjpel, ex jawnix, ex oxo tjpel, ex kumnix, ex oxo, ex oknix, ex oxo.^f ¹⁴Ex atzin ti'jile b'inchink, at-taq kab'lajaj tq'uqil. Ex kyib'ajjo tq'uqil kab'lajaj b'ib'aj, aye kyb'i kab'lajaj tsanjiljo Jesús, a tal Tal rit.

¹⁵Atzin a nyolintaq wuk'iy, q'i'ntaq jun ajlaj tu'n te malb'il, b'inchin tu'n q'anpwaq, tu'n tkub' echitjo tnam, exqetzi'n tjpel, exsin ti'jile b'inchink.^g

¹⁶Atzin tnam kyijnin b'inchin, junx malb'ilte kyaje plaj. Ajo angel kub' tmilo'njo tnam tuk'ajo ajlaj, ex teyle junjun plaj, attaq 550 ajlab' tnuqe. Ex ikyxjo twe', ex twutz, ex toj ttxykin, junxtaq malb'inkye. ¹⁷Ex kub' tmilo'n a ti'jile b'inchink, ex attaq oxo ech tpimil, a tze'nku kymalb'ilxjal; ataqtzin n-okin tu'n angel. ¹⁸Atzin ti'jile b'inchin tu'n ab'j jasje, ex atzin tnam b'inchin tu'n q'anpwaq, ikyxix ka'yin tze'nku ka'yb'il wutzb'aj. Nti' ch'in tz'il ti'j. ¹⁹Ex ayetzin tq'uqil tnam attaq nim ab'j tok ti'j, a wi'yilxix wen. Atzin tnejil tq'uqil attaq jasje tok ti'j, atzin tkab', tu'n zafiro, ex toxin tu'n ágata, ex tkyajin esmeralda, ²⁰ex tjwe'yin ónice, ex tqaqin tu'n cornelina, ex twuqin crisólito, exsin twajxaqiyin berilo, ex tb'eljiyin topacio, ex tlajajin crisopraso, ex tjunlajajin jacinto, ex tkab'lajajin amatista. ²¹Ex ayetzi'n kab'lajaj tjpel, ayetzi'n kab'lajaj perlas, tze'nku a tzajnin toj ttxuyil a'. Ex teyle junjun toktaq junjun perla ti'j. Atzin tb'eyiljo tnam toj niky'jin, b'inchin junx te q'anpwaq, a nqoptz'aj tze'nku ka'yb'il wutzb'aj.^h

^a21:3 Ez. 37:27 ^b21:4 Is. 25:8; 65:19 ^c21:6 Is. 55:1

^d21:7 2Sa. 7:14; 1Cr. 17:13 ^e21:10 Ez. 40:1-2 ^f21:13 Ez. 48:30-34

^g21:15 Ez. 40:5 ^h21:21 Is. 54:11-12

²² Ex mix nlay toj tnam jun ja te na'b'l Dios, qu'n ate qAjaw, a Dios nimxix tipin, exsi'n tal Tal rit, ayetzin otaq chi okjo te ja te k'ulb'il. ²³ Ex ante' tnam nti' tajb'in q'ij te ex xjaw, tu'n kyqopin tib'aj, qu'n ate tqoptz'ajiyil Dios nqoptz'inte. Ex ajo tal Tal rit ma tz'ok te tspiky'emil.ⁱ ²⁴ Tkyaqilxjal twutz ak'aj tx'otx' kchi tzalajil tojjo tspiky'emil tnam, ex tkyaqil nmaq kawil kxel kyq'o'n jni' kyq'inimil toj. ²⁵ Ex aye tjepel, mi chi jpet, qu'n nti' qniky'in toj. ²⁶ Ex ayetzi'n jni' nmaq kawil te tkyaqil twutz tx'otx' kxel kyq'o'n kyq'inimil ex kyqoptz'ajiyil antza.^j ²⁷ Ex mix jtojx tu'n tokx jun nya b'a'n toj, ex mix a'lx jun, tu'n tkub' tb'inchin jun ti' te tx'ixwejlil, mo qa te sb'ub'l,^k qala' o'kqex chi okixjo aye, a otaq tz'ib'it kyb'i toj U'j te Chwinqil te tal Tal rit.

Nim a' te chwinqil

22 Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tyek'in angel jun nim a' x'iqiyin wen, a' te chwinqil, a tzajnin ti'j tq'ub'il Dios ex ti'jjo te' tal Tal rit.¹ ² Ex toj niky'jin b'e, a at toj niky'jin tnam, n-ajqelin a' toj, ex toj junjun plaj ttzi a' nch'iy jun Tze te Chwinqil,^m a ntq'o'n twutz junjun xjaw, mo kab'lajaj maj toj ab'q'e. Ex ayetzin t-xaqjo tze, nchi ajb'in te q'anb'il kye xjal toj tkyaqil twutz tx'otx'. ³ Atzin ja'lin nti'x te aku kub' tjaq' tqanb'il Dios.ⁿ A tq'ub'il Dios exsin te tal Tal rit k'wel ten tojjo tnam lo. Ex ayetzin taq'n'il kchi k'ulil te.^o ⁴ Ex k-okil kyka'yin twutz, ex k-okil tq'o'n tb'i ti'j kyplaj. ⁵ Nti' qniky'in ktenb'il antza; ayetzi'n ite' antza nti' tajb'in tqan tzaj kye. Ex nti' spiky'in te tqan q'ij, qu'n ate qAjaw Dios ktzajil q'o'nte tspiky'emil kye.^p Ex aye taq'n'il kchi kawil te jun majx.^q

⁶ Ajo angel tzaj tq'ma'n we'y: Ayejo yol lo twutzqexix, ex b'a'n tu'n tqe kyk'u'ja kyij. Qu'n axte Dios, a qAjaw, a xi q'o'nte tumil kye yolil Tyol ojtxe, xi tsma'n t-angel, noq tu'n tyek'inte kye taq'n'il ti' tu'n tb'aj.

Ajo tulil Jesús nqaku ta'

⁷ jKa'yinx! Ch'ix tu'n wula juntl majl, chi Jesús. Ky'iwlinqexixjo a nkub' kynimin Tyol Dios, a kyij tz'ib'in tojjo u'j lo, a il ti'j tu'n tjapin b'aj.

⁸ Ayin we' Juan; ma nb'iy ex ma nliy tkyaqiljo lo. Ex tej tb'aj nb'in ex b'aj nka'yin, ex in kub' meje'y t-xe tqan angel, a otaq tzaj yek'inte, tu'n nk'uli'n twutz. ⁹ Me ante angel tzaj tq'ma'n we'y: Mi kub' tb'inchinjy ikyjo. Qu'n aq'n'ilqin we' te Dios tze'nku te, ex tze'nqeku termana, a yolil Tyol Dios, ex kykyaqiljo nkub' kynimin a tz'ib'in tojjo u'j lo. Qala', k'uli'n twutz Dios.

¹⁰ Ex ikyxjo, tzaj tq'ma'n we'y, tu'n mi kub' n'punjiy t-xilin Tyol Dios tz'ib'inku tojxjo u'j lo, qu'n tu'n ch'ix tjapin b'aj tq'ijil tkyaqiljo twutz tx'otx'. ¹¹ Tu'npetzi'n, ankye taj tu'n tkub' tb'inchin nya wen, exsin kub' tb'inchinu'j. Ex ankye taj tu'n tkub' tb'inchin il, in tkub' tb'inchin. Me noqit aku tzaj tna'n, qa il ti'j tu'n tok toj pa'b'in twutz Dios. Tu'npetzi'n, ankye te', ma tz'el tpa'n tib', tu'n tkub' tb'inchin wen, kukx tok tililjo tu'n, tu'n tb'ant. Ex ante' tz'aqle toj tchwinqil twutz Dios, b'a'n tu'n tok tz'aqle toj tkyaqil.^r

¹² Qu'n loqi'n chin ul liwey, chi Jesús. Ex ktzajil wi'n chojb'il, a tu'n t-xi nq'o'n teyile junjun, a tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in, qa wen ex qa nya wen.^s ¹³ Ayin we' x'in kub' b'inchinte ojtxe, ex

ⁱ21:23 Is. 60:19 ^j21:26 Is. 60:11 ^k21:27 Is. 52:1

^l22:1 Ez. 47:1; Zac. 14:8 ^m22:2 Gen. 2:9 ⁿ22:3 Gen. 3:17

^o22:3 Zac. 14:11 ^p22:5 Is. 60:19 ^q22:5 Dan. 7:18 ^r22:11 Dan. 12:10

^s22:12 Sal. 28:4; Jer. 17:10

kb'ajil tkyaqil wu'n. Ayi'n intin, ex mib'in b'aj. Ayin we' atxix te tnejil, ex tib'aj tkyaqilch.^t

¹⁴Ky'iwlinqexixjo aye ma txjet toj kyanmin, tze'nku jun xb'alin sjanin wen. At kyoklin ti'jjo Tze te Chwinqil,^u ex tu'n kyokx tojjo Tnam te Dios. ¹⁵Me ayetzin kye aj ilqe: Aye yuxqe, exqetzi'n jni' ky'a'jil, exqetzi'n b'yol xjal, ex tkyaqil nchi k'ulin twutzjo twutzb'iyil, ex jni'qe sb'ulqe nti' kyoklin ti'j tkyaqiljo b'an tuk'a Ttanim Dios.

¹⁶Ex ayin we' Jesús. Ma txi nchq'onji'y n-angela, tu'n t-xi tchiky'b'in tkyaqiljo lo te tkyaqil Ntanim. Ayin we' tlok'il, a ja' saje David. Ex tzalu'n twutz tx'otx', antza xin tzaji'y ti'j.^v Ex ayin we' che'w nqoptz'aj wen, a nyek'inte qa ch'ixtaq ttzaj t-xe kya'j. Ikytzi'n, ch'ix tul nq'ijila tu'n wula.

¹⁷Tu'npetzi'n, a Xewb'aj Xjan ex ajo Ttanim Dios, a t-xu'jiljo tal Tal rit, ntq'ma'n kye nya nimil: Ku kytzaja nim-

ilch. Ex ajo kxel b'inte yol lo, b'a'n tu'n t-xi tq'ma'n kye nya nimil, tu'n kyul nimil. Qu'n ankye te' at k'waj ti'j toj tanmin, i tzaj nimil. Ex qa taj, b'a'n tu'n ttzaj ex tu'n tk'wan ti'jjo a' te chwinqil, a nya loq'enaj.^w

¹⁸Twutzxix kxel nq'ma'n kye kykyaqiljo nb'in ti'jjo Tyol Dios, a tz'ib'in tojjo u'j lo, qa at jun s-ok tz'aqtzin te' jun yol tib'ajjo lo, kxel nq'ma'n qa kxel ttz'aqtzin Dios tkyaqil ky'ixsb'ajil tib'aj, a kub' tz'ib'in tojjo u'j lo. ¹⁹Ex qa at jun s-el q'inte jun ti' tojjo Tyol Dios tojjo u'j lo, k-elil ti'n Diosjo toklin ti'jjo Tze te Chwinqil,^z ex ti'jjo xjan Tnam, a o kub' tz'ib'it tojjo u'j lo.^x

²⁰Ayin we' Jesús, a nxi nq'ma'n tkyaqiljo lo. Chin ula liweych.

Ikyxitjo qAjaw. Liwey tzaja tzalu'n twutz tx'otx'.

²¹Noqit a qAjaw Jesús tzaj q'onte t-xtalb'il kyib'aja, a ayi'y Ttanim Dios. Ikyxitjo.

^z22:19 Toj junjun Tu'jil Tyol Dios ntq'ma'n nya ti'j Tze te Chwinqil, qala' ti'j U'j te Chwinqil.

^t22:13 Is. 44:6; 48:12; Tchi. 1:8, 17; 2:8 ^u22:14 Gen. 2:9; 3:22

^v22:16 Is. 11:10; Tchi. 5:5 ^w22:17 Is. 49:10; Jn. 4:13-14; Tchi. 21:6

^x22:19 Deu. 4:2; 12:32; 2Pe. 1:19-21